UNIVERSAL
LIBRARY
OU_234814
UNIVERSAL
LIBRARY

سلسلہ مجلس شاعۃ العلوم نمبر (۱۶)

هٰذا بيانٌ للناسِ وهدًى وموعظةٌ للمتقين

قد طبع النصف الاول من هذا الكتاب المستطاب النافع لكل متعظ وواعظ

اعنى

خير المواعظ

من مصنفات محقق المسائل الفقهيه بالآيات الصريحة والاحاديث الصحيحة
المدقق الفرد الفريد مولانا الحاج المولوى محمد زمان خان الشهيد مع ترجمة
المولوى محمد شاه سلمه الله بالجناب السامي
ذى المجد والفضل النامى شمس علماء الشريعة بدر فقهاء الطريقة شيخ الاسلام
مولانا المولوى الحافظ الحاج الشيخ محمد انوار الله دامت معارفه
بعون الله

باهتمام

الشيخ المولوى الحافظ ابى الدرجات محمد ولى الدين الفاروقى الامداد
المهتمم لمجلس اشاعة العلوم

بمطبعة عثمان پريس ببلدة حيدرآباد دكن

بشارت

اہل اسلام کو بشارت دیجاتی ہے کہ حضرت مولانا مولوی حاجی حافظ محمد انوار اللہ صاحب قبلہ کی تصانیف جنکی بسبب اقتضائے زمانہ نہایت سخت ضرورت ہے مندرجۂ ذیل پتہ سے شائقین کی طلب پر روانہ کیجاتی ہیں

انوار احمدی اسمیں نبی کریم صلے اللہ علیہ وسلم کے فضائل اور درود شریف کے فوائد اور صحابۂ کرام وغیرہم کے آداب اور چند ضروری مسائل پر نہایت محققانہ بیان کیا گیا ہے جسکی عموماً اہل اسلام نے بہت پسندیدگی کی باعث ہاتھوں ہاتھ تقسیم ہو چکی تھی اب پھر شائقین کے تقاضہ پر مکرر طبع کی گئی ہے قیمت ۱۲ر

کتاب العقل اسمیں عقل کی حقیقت کھولدی گئی ہے کہ دینی ابواب میں کہاں تک چلسکتی ہے اور حکمت قدیمہ و فلسفہ جدیدہ کا جن مسائل پر پڑتا تھا ان کے جوابات عقلی نہایت محققانہ انداز سے دیگئے ہیں قیمت کاغذ چکنا ۱۲ر کاغذ کہرہ ۸ر

افادۃ الافہام ہر دو حصہ یہ کتاب مرزا غلام احمد صاحب قادیانی کے ازالۃ الاوہام کا جواب ہے نہایت ہی محققانہ اور مہذبانہ طرز سے جوابات دیگئے ہیں جنکے ضمن میں کئی دینی ضروری مسائل کی تحقیقات اور نیز بہت سے تاریخی حالات مندرج ہیں اس کتاب کے دیکھنے سے مذہب قادیانی کے مفاسد سے بخوبی آگاہی ہو جاتی ہے کاغذ چکنا عہ کاغذ کہرہ ۸ر

مقاصد الاسلام ہر چہار حصہ جنمیں اخلاق تمدن فقہ کلام فلسفہ اسلام اور تصوف وغیرہ غیرہ مضامین نہایت محققانہ اور دلکش طرز پر بحث کی گئی ہے قیمت .... عہ ۸ر

حقیقۃ الفقہ ہر دو حصہ اسمیں محققین و محدثین کے فرائض منصبی انکے کارنامے اور حدیث و فقہ و اجتہاد کی ضرورت نہایت مدلل طور پر ثابت کی گئی ہے خصوصاً امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ کی جانفشانی اور فضائل جو اکابر محدثین کے اقوال سے ثابت ہے نہایت شرح و بسط سے لکھے گئے ہیں قیمت عہ ۴ر

انوار الحق مولوی حسن علیخان لکھنوی کی تائید الحق جو مرزا صاحب قادیانی کی تائید میں لکھی گئی اور اسکے جواب میں محققانہ رسالہ لکھا گیا ہے اسکا انداز بیان دیکھنے سے معلوم ہوگا کہ کتنا دلچسپ ہے قیمت ۶ر

فہرس مضامین خیر المواعظ

مضمون	صفحہ
دیباچۃ الکتاب	۲
فی ثناء اللہ جل ذکرہ وعز اسمہ	۴
فی مدح النبی القریشی صلوۃ اللہ وسلامہ علیہ	۱۵
کتاب الایمان	۲۸
باب الکبائر وعلامات النفاق	۴۶
باب فی الوسوسۃ	۵۱
باب الایمان بالقدر	۵۶
باب الاعتصام بالکتاب والسنۃ	۶۶
کتاب العلم	۸۷
باب ماجاء فی فضل العلم والعلماء	۸۷
باب ماجاء فی علم لا یعمل وشرار العلماء	۱۰۳
کتاب الطھارۃ	۱۱۰
باب آداب الخلاء	۱۱۶
باب السواک	۱۱۸
کتاب الصلوۃ	۱۲۰
باب ماجاء فی الترغیب فیھا	۱۲۱

مضمون	صفحہ
باب ماجاء فی اثر تارک الصلوۃ	۱۲۶
باب تجمیل الصلوۃ	۱۳۰
باب فضل الاذان واجابۃ المؤذن	۱۳۲
باب فضل الصلوۃ علی النبی صلی اللہ علیہ وسلم	۱۳۷
باب الذکر بعد الصلوۃ	۱۵۱
باب تعمیر المساجد	۱۵۵
باب فضیلۃ الجماعۃ	۱۶۵
باب اثر ترک الجماعۃ	۱۷۰
باب تسویۃ الصف	۱۷۴
باب السترۃ واثم المار بین یدی المصلی	۱۷۸
باب السنن	۱۸۰
باب صلوۃ التھجد والترغیب علی قیام اللیل	۱۸۲
باب صلوۃ الضحی	۱۸۹
باب التطوع	۱۹۲
باب الجمعۃ	۱۹۵

بَابُ بَيَانِ اِثْمِ تَرْكِ الْجُمُعَةِ	۲۰۵
بَابُ الْعِيدَيْنِ	۲۰۹
كِتَابُ الْجَنَائِزِ	۲۱۲
بَابُ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ	۲۱۳
بَابُ مَاجَاءَ فِي اَجْرِ الْمَصَائِبِ اِذَا صُبِرَ عَلَيْهَا	۲۱۹
بَابُ تَمَنِّي الْمَوْتِ وَذِكْرِهِ	۲۳۴
بَابُ مَايُقَالُ عِنْدَ مَنْ حَضَرَهُ الْمَوْتُ	۲۴۰
بَابُ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ وَمَا يَلْحَقُ الْمَيِّتَ بَعْدَ مَوْتِهِ	۲۴۴
بَابُ غُسْلِ الْمَيِّتِ وَتَكْفِينِهِ	۲۶۷
بَابُ الْمَشْيِ بِالْجَنَازَةِ وَالصَّلٰوةِ عَلَيْهَا	۲۶۹
بَابُ دَفْنِ الْمَيِّتِ	۲۷۶
بَابُ الْبُكَاءِ عَلَى الْمَيِّتِ وَبَيَانِ اَجْرِ مَنْ صَبَرَ عَلٰى مَوْتِ اَوْلَادِهٖ	۲۷۸
بَابُ زِيَارَةِ الْقُبُوْرِ	۲۹۱
كِتَابُ الزَّكٰوةِ	۲۹۳
بَابُ مَنْ لَاتَحِلُّ لَهُ الْمَسْئَلَةُ وَمَنْ تَحِلُّ لَهُ	۲۹۸
بَابُ الْاِنْفَاقِ وَكَرَاهِيَةِ الْاِمْسَاكِ	۳۰۳
بَابُ فَضْلِ الصَّدَقَةِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ تَعَالٰى	۳۱۲
بَابُ اَفْضَلِ الصَّدَقَةِ	۳۲۷
كِتَابُ صِيَامِ رَمَضَانَ وَقِيَامِ لَيَالِيهِ	۳۳۲
بَابُ السُّحُوْرِ وَالْاِفْطَارِ	۳۴۱
بَابُ صِيَامِ التَّطَوُّعِ	۳۴۴
بَابُ فَضِيلَةِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ	۳۵۱
بَابُ قِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَلَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ	۳۵۵
بَابُ الْاِعْتِكَافِ	۳۶۰
كِتَابُ فَضَائِلِ الْقُرْاٰنِ	۳۶۱
بَابُ تَفْصِيلِ فَضَائِلِ سُوَرِ الْقُرْاٰنِ وَاٰيَاتِهِ	۳۷۴
كِتَابُ الدَّعْوَاتِ	۳۸۵
بَابُ ذِكْرِ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ وَالتَّقَرُّبِ اِلَيْهِ	۳۹۳
بَابُ اَسْمَاءِ اللّٰهِ الْحُسْنٰى	۴۰۱
بَابُ ثَوَابِ التَّسْبِيحِ وَالتَّحْمِيدِ وَالتَّكْبِيرِ وَالتَّهْلِيلِ	۴۰۷

كِتَابُ الْحَجِّ	۴۱۱
بَابُ فَضَائِلِ مَكَّةَ زَادَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى شَرَفًا	۴۱۹
بَابُ فَضَائِلِ الْمَدِيْنَةِ زَادَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى كَرَامَةً	۴۲۲
بَابُ مَنَاقِبِ الْقُرَيْشِ وَالْعَرَبِ	۴۲۹
فِيْ فَضَائِلِ الْيَمَنِ	۴۳۲
فِيْ فَضْلِ الْعَجَمِ	۴۳۳
فِيْ فَضْلِ الشَّامِ	۴۳۵
بَابُ الْكَسْبِ وَطَلَبِ الْحَلَالِ	۴۳۸
بَابُ الْمُعَامَلَةِ فِي الْمُعَامَلَةِ	۴۴۵
بَابُ الرِّبٰوا	۴۴۸
بَابُ الْاِحْتِكَارِ	۴۵۳
بَابُ الْاِفْلَاسِ وَالْاِنْظَارِ وَالتَّشْدِيْدِ فِي الدَّيْنِ	۴۵۴
بَابُ الْغَصْبِ	۴۶۱
بَابُ الْاِسْتِئْذَانِ	۴۶۵
بَابٌ فِي الْهِبَةِ وَالْهَدِيَّةِ	۴۶۶
بَابُ الْوَصِيَّةِ	۴۶۹
بَابُ الْاِجَارَةِ	۴۷۱

كِتَابُ النِّكَاحِ	۴۷۲
بَابُ النَّظَرِ اِلَى الْمَخْطُوْبَةِ وَبَيَانِ الْعَوْرَاتِ	۴۷۶
بَابُ الْمُبَاشَرَةِ	۴۸۱
بَابُ الْوَلِيْمَةِ وَبَيَانِ اِجَابَةِ الدَّعْوَةِ	۴۸۳
بَابُ الْقَسْمِ	۴۸۶
بَابُ عِشْرَةِ النِّسَاءِ وَمَا لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنَ الْحُقُوْقِ	۴۸۷
بَابُ الطَّلَاقِ	۴۹۳
بَابُ حَقِّ الْمَمْلُوْكِ عَلٰى سَيِّدِهٖ وَحَقِّهٖ عَلَى الْمَمْلُوْكِ	۴۹۵
كِتَابُ الْعِتْقِ	۵۰۲
بَابُ الْاَيْمَانِ	۵۰۴
بَابٌ فِي النُّذُوْرِ	۵۰۸
كِتَابُ الْقِصَاصِ	۵۱۰
بَابُ مَا لَا يُضْمَنُ مِنَ الْجِنَايَاتِ	۵۱۹
بَابُ الْمَيْسِرِ وَالنَّرْدِ وَالشَّطْرَنْجِ وَغَيْرِهٖ	۵۲۴
بَابُ اِقَامَةِ الْحُدُوْدِ	۵۲۵

بَابُ اِثْمِ الزِّنَا	۵۲۷	بَابُ ذِكْرِ الْكَلْبِ	۶۱۱
بَابُ اِثْمِ اللِّوَاطَةِ	۵۳۲	بَابُ قَتْلِ الْمُؤْذِيَاتِ	۶۱۳
بَابُ السَّرِقَةِ	۵۳۴	بَابُ الْاَطْعِمَةِ	۶۱۷
بَابُ الْمُسْكِرَاتِ وَوَعِيْدِ شَارِبِهَا	۵۳۶	بَابُ الْاَشْرِبَةِ وَبَيَانِ اَوَانِي الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ	۶۲۴
بَابُ الشَّفَاعَةِ فِي الْحُدُوْدِ	۵۴۳	بَابُ الضِّيَافَةِ	۶۲۷
كِتَابُ الْاِمَارَةِ وَالْقَضَاءِ	۵۴۴	بَابٌ فِيْ ذِكْرِ لِبَاسِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّهْيِ عَنِ الْاِسْبَالِ وَالْاَحْمَرِ وَالْحَرِيْرِ وَجُلُوْدِ السِّبَاعِ وَثَوْبِ الشُّهْرَةِ	۶۳۰
بَيَانُ ثَوَابِ الْعَادِلِيْنَ	۵۴۵		
بَيَانُ وَعِيْدِ الْوُلَاةِ الظَّالِمِيْنَ	۵۵۱		
بَيَانُ مَا عَلَى الْقُضَاةِ	۵۶۰		
بَابُ الْاَمْرِ بِالْمَعْرُوْفِ	۵۶۲	بَابُ الْخَاتَمِ وَالْحُلِيِّ وَالْاَجْرَاسِ	۶۳۷
بَابُ الظُّلْمِ	۵۶۷	بَابُ اللِّحَى وَالشَّوَارِبِ وَالنَّهْيِ عَنْ نَتْفِ الشَّيْبِ وَذِكْرِ الْخِضَابِ وَالْقَزَعِ وَالْاِكْتِحَالِ وَالْمُخَنَّثِيْنَ وَالْمُتَرَجِّلَاتِ وَالْوَصْلِ وَالْوَشْمِ	۶۴۲
بَابُ الْغَضَبِ فِي الْكِبْرِ	۵۷۲		
كِتَابُ الْجِهَادِ	۵۷۹		
بَابُ ثَوَابِ الْاِعَانَةِ عَلَى الْجِهَادِ	۵۹۲		
بَابُ اِثْمِ تَارِكِ الْجِهَادِ	۵۹۵	بَابُ التَّصَاوِيْرِ	۶۵۰
بَابُ مَنَاقِبِ الشَّهَادَةِ وَالشُّهَدَاءِ	۵۹۷	بَابُ الْفَالِ وَالطِّيَرَةِ	۶۵۳
بَابُ اَمْنَافِ الشُّهَدَاءِ	۶۰۲	بَابُ الْكِهَانَةِ	۶۵۵
كِتَابُ الصَّيْدِ وَالذَّبَائِحِ	۶۰۹	بَابُ الرُّؤْيَا	۶۵۸

هٰذا بيانٌ للناسِ وهدًى وموعظةٌ للمتقين

قد طبع النصف الاول من هذا الكتاب المستطاب النافع لكل متعظ واعظ اعني

سنه ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ هـ

خير مواعظ

من مصنفات محقق المسائل الفقهيه بالآيات الصريحه والاحاديث الصحيحه

المدقق الفريد مولانا الحاج المولوى محمد زمان خان الشهيد مع ترجمة المولوى محمد شاه اسد الله

بامر الجناب السامى

ذى المجد والفضل الناشى شمس علماء الشريعه بدر فقهاء الطريقه شيخ الاسلام

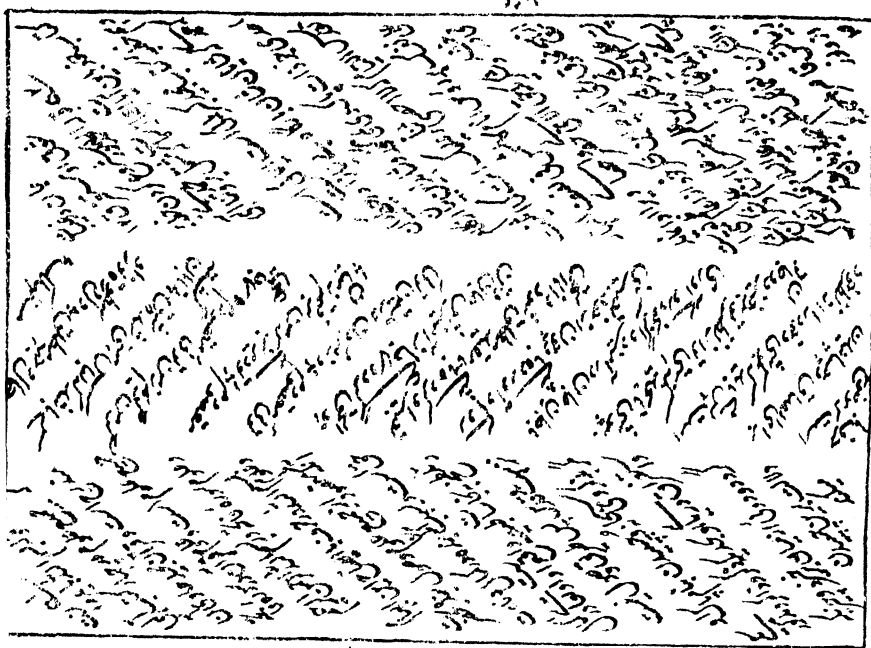
مولنا المولوى الحافظ الحاج الشيخ محمد انوار الله دامت مكارمه بعون الله

باهتمام

الشيخ المولوى الحافظ ابى الدرجات محمد ولى الدين الفاروقى الامدادى

المهتمم لمجلس اشاعة العلوم

بمطبعة عثمان پريس ببلدة حيدرآباد دكن

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع می کنم بنام خدا بخشنده مهربان

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجَ

ستایش خدائی را که آفرید آسمانها و زمین را و فرود آورد از آسمان آب پس بیرون آورد

بِهٖ مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ هُوَ الَّذِيْ يُرِيْكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَّطَمَعًا وَّيُنْشِئُ

بسبب آن از انواع میوه ها روزی برای شما اوست آنکه می نماید شما را برق را بیم و امید پیدا کردن ترس امید و پرورد

السَّحَابَ الثِّقَالَ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهٖ وَالْمَلٰٓئِكَةُ مِنْ خِيْفَتِهٖ لَآ اِلٰهَ

ابرهای گران را و بپاکی یاد می کند رعد با ستایش او و فرشتگان از ترس او نیست هیچ معبود

اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِيْنَ فَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا

مگر او زنده می کند و می میراند پروردگار شما است و پروردگار پدران نخستین شما است پس چون میکند کاری

فَاِنَّمَا يَقُوْلُ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَّشَآءُ وَاِلَيْهِ تُقْلَبُوْنَ

پس جز این نیست که میگوید او را باش پس میشود عذاب کند هر را که خواهد و رحم کند هر را که خواهد و بسوی او باز گردانیده خواهید

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا

او آنست کہ ساخت آفتاب را درخشندہ و ماہ را روشن و مقرر ساخت برای او منزل ہا تا بدانید

عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ

شمار سالہا و حساب را اگر خواہد دور کند شما را ای مردمان و بوجود آرد دیگران را

وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا ۞ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ

و ہست خدا بر این کار توانا بسیار بابرکت است آنکہ فرود آورد فرقان را بر بندہ خویش

لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ۞ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ يَهْدِي

تا باشد ترساننده عالمیان را ہر آئینہ آمد شما را از جانب خدا نوری و کتابی روشن بسبب آن ہدایت

بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

می نماید خدا کسی را کہ طلب رضا کرد بسوی راہ نجات و بیرون می آرد ایشان را از تاریکی ہا بسوی روشنی

بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۞ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ

بحکم خود و می نماید ایشان را براہ راست ہر آئینہ منت نہاد خدا بر مومنان انگاہ کہ فرستاد

فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ

در میان ایشان پیغمبری از قوم ایشان میخواند بر ایشان آیتہای خود و پاک میسازد ایشان را و می آموزاند ایشان را

الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۞ فَآمِنُوا

کتاب و علم و ہر آئینہ ایشان بودند پیش ازین در گمراہی ظاہر پس ایمان آرید

بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ

بخدا و پیغمبر او کہ نبی امی است آنکہ تصدیق می نماید خدا را و سخنان او را و پیروی کنید او را تا بود کہ شما

تَهْتَدُونَ ۞ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ

راہ یاب شوید محمد پیغمبر خدا است و آنانکہ ہمراہ وی اند سخت اند بر کافران مہربان اند

بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ

در میان خود ہا می بینی ایشان را رکوع کنندگان و سجدہ نمایندگان می طلبند فضل را از خدا و خوشنودی او ایشان

فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ

در روی ایشان است از اثر سجود بدرستیکه خدا و فرشتگان او درود میفرستند بر پیغامبر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ۞ وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ

ای مسلمانان درود فرستید بروی وسلام سلام گفتنی وسبقت کنندگان پیشینیان

مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ

از مهاجران وانصار و آنانکه پیروی ایشان کردند به نیکوکاری خوشنود شد خدا ازان جماعت

وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا

وخوشنود شدند ایشان از وی و آماده ساخت برای ایشان بوستانها که میروند زیر آن کوبیها جاوید باشند در انجا

أَبَدًا ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا

همیشه اینست فیروزی بزرگ ای پروردگار ما بیامرز ما را و برادران ما را که سبقت کردند ما

بِالْإِيمَانِ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۞

بایمان آوردن ای پروردگار ما تمام کن ما را نور ما و بیامرز ما را هر آئینه تو بر هر چیز توانا است

فِي ثَنَاءِ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ وَعَزَّ اسْمُهُ

در ثنای خدائیکه بزرگ است ذکر او و عزیز است نام او

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ

ستایش خدا را است که بدست اوست آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است و مر او راست ستایش در آخرت

وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ

واوست با حکمت آگاه می داند آنچه در می آید بر زمین و آنچه بر می آید از وی و آنچه فرود می آید

مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ ۞ بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ

از آسمان و آنچه بالا میرود در وی و اوست مهربان آمرزنده آفرینندهٔ آسمانها

وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۞ وَهُوَ

و زمین است و چون میکند کاری پس جز این نیست که میگوید او را باش پس میشود او را

الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ وَهُوَ الْحَكِيْمُ الْخَبِيْرُ وَهُوَ الَّذِيْ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ

غالب بر بندگان خود و اوست با حکمت دانا و اوست آنکه فرود می آرد باران

مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوْا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهٗ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيْدُ وَمِنْ اٰيٰتِهٖ خَلْقُ

بعد از آنکه نا امید شدند و پراگنده میسازد رحمت خود را و اوست کارساز ستوده کار و از نشانهای

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيْهِمَا مِنْ دَآبَّةٍ وَهُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَآءُ

آفریدن آسمانها و زمین و آفریدن آنچه پراکنده کرده است در میان هر دو از جانوران و او بر هم آوردن ایشان وقتیکه

قَدِيْرٌ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا اِنْ كُنْتُمْ مُّوْقِنِيْنَ يَسْئَلُهٗ

تواناست پروردگار آسمانها و زمین است و آنچه در میان آنهاست اگر ایمان آرنده اید بدو سوال

مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِيْ شَاْنٍ وَسَخَّرَ لَكُمْ

می کند از خدا هر که در آسمانها و زمین است هر روز خدا در حالتی است و رام ساخت برای شما

الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهٰرَ وَسَخَّرَ لَكُمُ

کشتی را تا برود در دریا بحکم او و رام ساخت برای شما جویها را و رام گردانید برای شما

الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَاٰتٰكُمْ مِّنْ كُلِّ

آفتاب و ماهتاب همیشه روندگان و رام ساخت برای شما شب و روز و داد شما را هر

مَا سَاَلْتُمُوْهُ وَتَبٰرَكَ الَّذِيْ جَعَلَ فِي السَّمَآءِ بُرُوْجًا وَّجَعَلَ فِيْهَا سِرٰجًا

خواستید از آن بسیار و بابرکت است آنخدا که ساخت در آسمان برجها را و ساخت در آنها چراغ

وَّقَمَرًا مُّنِيْرًا اِنَّ اللّٰهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي

و ماه روشن هر آینه خدا پوشیده نمی شود بر وی چیزی در زمین و نه در

السَّمَآءِ هُوَ الَّذِيْ يُصَوِّرُكُمْ فِي الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ

آسمان او آنست که بصورت می بندد شما را در رحمها چنانکه خواهد لیست هیچ معبودی

الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِّنْ بُطُوْنِ

سوای او غالب استوار و خدا بیرون آورد شما را از شکم

الاحقاف ۱۲ — خمسه ۱۲ — سبا ۲ — جزو ۲۵ رکوع ۲ سورهٔ مؤمن — جزو ۲۴ سورهٔ رحمان رکوع اول — جزو ۲۵ رکوع ۳ سورهٔ مؤمن — جزو ۲۸ رکوع ۱۵ — جزو ۲۹ رکوع ۱ — جزو ۲۸ رکوع ۱۱ — جزو ۲۷ رکوع ۱۱

ص جزو ۱۴ رکوع ۵ ۱۲ — أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَٰرَ وَالْأَفْـِٔدَةَ

مادران شما نمیدانستید چیزی را و ساخت برای شما شنوائی و چشمها و دلها

ط جزو ۱۴ رکوع ۲ ۱۲ — لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ

شاید که شما شکر کنید و اگر بشمارید نعمت خدا را احاطه نتوانید کرد آن را اگر کفران نعمت

ط جزو ۱۳ رکوع ۳ ۱۲ — رَّحِيمٌ ۝ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۝ وَمَا يُعْلَنُ

کنید شما و هر که در زمین است همه پس هر آئینه خدا نوکر است ستوده شده اگر خواهد نابود

ط جزو ۱۱ رکوع ۱۰ سورۂ یونس ۱۲ — أَنتُمْ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ۝ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ

کنید شما و هر که در زمین است همه پس هر آئینه خدا نوکر است ستوده شده اگر خواهد نابود

ط جزو ۱۳ رکوع ۱۰ ۱۲ — وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ۝ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ۝ وَلَوْ شَاءَ

سازد شما را و بیارد آفرینش نو و نیست این کار بر خدا دشوار و اگر خواستی

ط جزو ۱۷ سورۂ الحج ۱۲ — رَبُّكَ لَأَمَنَ مَن فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا

پروردگار تو هر آئینه ایمان آوردندی آنانکه در زمین اند همه ایشان هر آئینه خدا میکند آنچه میخواهد

ط جزو ۲۴ سورۂ زمر — وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ۝ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ ۝ إِنَّ

داود انا تراست باینچه می کنند و هر که را خوار کند خدا پس نیست او را هیچ گرامی دارنده و اگر

ط جزو ۲۴ سورۂ الحج رکوع ۲ — يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِن يَمْسَسْكَ

سختی رساند تو خدا پس نیست هیچ دفع کننده نیست او را مگر او و اگر نعمت برساند تو

ط سورۂ انعام رکوع ۳ — بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ

پس او بر هر چیز تواناست بگو بار خدایا ایخداوندای مالک ملک میدهی تو پادشاهی

ط سورۂ آل عمران رکوع ۳ — مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن

هر که خواهی و باز میگیری پادشاهی از هر که میخواهی و ارجمند میسازی هر که را خواهی و خوار میسازی هر که را

تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ تُولِجُ اللَّيْلَ فِي

خواهی بدست تست نیکی هر آئینه تو بر هر چیز توانا هستی درمی آری شب را در

النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَن

روز و درمی آری روز را در شب و بیرون می آری زنده را از مرده و بیرون می آری مرده را از

زنده و روزی میدهی هر که را خواهی ۱۲

بغیر حساب ویرسل الصواعق فیصیب بها من یشاء وهم یجادلون
بی شمار و میفرستد باعقه ها پس میرساند آنرا بهر که خواهد و کافران مکابره می کنند
فی الله وهو شدید المحال عالم الغیب والشهادة الکبیر المتعال سواء
در باب خدا او سخت گیرنده عقوبت است و داناست بپنهان و آشکارا بزرگ است بلند مرتبه
منکم من اسر القول ومن جهر به ومن هو مستخف باللیل وسارب
یکسانست از شما کسیکه بپوشد سخن را و کسیکه باواز بلند گوید آنرا و کسیکه وی پنهان است در شب و کسیکه
بالنهار له معقبات من بین یدیه ومن خلفه یحفظونه من
او بیرون رود بروز برای او فرشتگان از پی یکدیگر میان دو دست و پس دست او نگاه میدارند او را
امر الله ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم وهو
بحکم خدا بدرستیکه خدا تبدیل نمی کند حالتی را که بقوم میباشد تا وقتیکه ایشان بدل کنند آنچه در
القاهر فوق عباده ویرسل علیکم حفظة حتی اذا جاء احدکم
ضمیر ایشانست و او ست غالب به بندگان خود میفرستد بر شما نگاه بانان تا وقتیکه بیاید کسی را
الموت توفته رسلنا وهم لا یفرطون ثم ردوا الی الله مولاهم
از شما مرگ قبض روح او کنند فرشتگان ایشان تقصیری نمی کنند پس باز گردانیده شوند مردمان
الحق الا له الحکم وهو اسرع الحاسبین وانذرهم یوم یاتیهم فیقول الذین
ایشان که حق است بدانید مر او را راست حکم و او شتاب حساب کنندگانست و روزیکه بر انگیزد خدا ایشانرا
یلبثوا الا ساعة من النهار یتعارفون بینهم وما قدروا الله
گویا درنگ نکرده بودند مگر ساعتی از روز شناسا باشند بایکدیگر و نه شناختند خدا را
حق قدره والارض جمیعا قبضته یوم القیمة والسموات مطویات
حق شناختن او حالانکه زمین همه یکجا در مشت او باشد بروز قیامت و آسمانها پیچیده شوند
بیمینه سبحنه وتعالی عما یشرکون ونفخ فی الصور فصعق
در دست راست و پاکی او راست و برتر است از آنکه شریک او مقرر می کنند و دمیده شود در صور پس

مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيْهِ

هر که در آسمان و هر چه که در زمین است مگر آنکه خواسته خدا است باز دمیده شود در صور

اُخْرٰى فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَّنْظُرُوْنَ وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُوْرِ رَبِّهَا وَوُضِعَ

بار دیگر پس ناگهان ایشان ایستاده گانند می نگرند و روشن می شود زمین بنور پروردگار خود و نهاده می شود

الْكِتٰبُ وَجِيْٓءَ بِالنَّبِيّٖنَ وَالشُّهَدَآءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ

نامهای اعمال و آورده شود پیغمبران را و گواهان را و حکم کرده شود میان آدمیان براستی و ایشان ستم کرده نمیشود

وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُوْنَ ۝ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ

و تمام داده شود هر شخصی را جزای آنچه کرده است و خدا داناتر است بآنچه میکنند هرآئینه خدا هیچ ستم نمی کند

النَّاسَ شَيْئًا وَّلٰكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ۝ اَمَّنْ جَعَلَ الْاَرْضَ قَرَارًا وَّ

بمردمان ولیکن مردمان برخویشتن ستم می کنند نه بلکه می پرسم که ساخت زمین را قرارگاه

جَعَلَ خِلٰلَهَآ اَنْهٰرًا وَّجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا

و پیدا کرد در زمین جویها و پیدا فرید بر این زمین کوه ها و پیدا فرید میان دو دریا حجاب را

ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ اَمَّنْ يُّجِيْبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا دَعَاهُ

ایا معبود دیگرست با خدا بلکه بیشترین آن را نمی دانند نه بلکه می پرسم که قبول میکند از درمانده چون

وَيَكْشِفُ السُّوْٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ الْاَرْضِ ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ قَلِيْلًا مَّا

بخواندش و بردارد سختی و بسازد شما را جانشین در زمین آیا معبودی هست دیگر با خدا اندکی

تَذَكَّرُوْنَ ۝ اَمَّنْ يَّهْدِيْكُمْ فِيْ ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُّرْسِلُ الرِّيٰحَ

پند می پذیرید نه بلکه می پرسم که که راه می نماید شما را در تاریکی های بیابان و دریا که میفرستد بادها را

بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهٖ ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ تَعٰلَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ

مژده دهنده پیش از رحمت او آیا معبودی هست با خدا برتر است خدا از انکه شریک میکنند

اَمَّنْ يَّبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ وَمَنْ يَّرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ

نه بلکه می پرسم که که پیدا فرید خلق را پس باز آرد او را آنکه روزی میدهد شما را از آسمان و زمین

سورة یونس جزو ۱۱

عم جزو ۳۰ رکوع اول

ع ١٠ ٢٧ ٣٠ ٣١

ع ١٠ ٢٧ ٣٠ ٣١

ع ١٠ ٢٧ ٣٠ ٣١

احدٌ ولو یعلم الکافر ما عند اللہ ما قنط من جنتہ احدٌ متفق علیہ

یکی از مومنان واگر بداند کافر چندان که نزد خداست از رحمت نا امید نگردد از بهشت او هیچ یکے از کافران متفق علیہ

وعنہ رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

روایت است از وی رضی اللہ عنہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

ید اللہ ملأی لا تغیضہا نفقۃ سحاء اللیل والنہار ارأیتم ما انفق

دست عنایت خدا پرست نمی نهیساز د او را هیچ نفقه عطای ریزنده وسیل کننده در شب و روز خبر

منذ خلق السماء والارض فانہ لم یغض ما فی یدہ وکان عرشہ

دهید که چه قدر انفاق و عطا کرده است وی تعالی از ان باز که پیدا کرده است آسمان و زمین را پس بدرستی که عطای او کم نساخت چیزی که راد

علی الماء وبیدہ المیزان یخفض ویرفع متفق علیہ

دست او بود در وقت پیدا کردن آسمان و زمین عرش او بر آب و بدست قدرت اوست ترازو پست میکند و بر میدارد ترازو را متفق علیہ است

وعن ابی موسی رضی اللہ عنہ قال قام فینا رسول اللہ صلی

روایت است از ابی موسی اشعری رضی اللہ تعالی عنہ گفت استاد بیان ما پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

اللہ علیہ وسلم بخمس کلمات فقال ان اللہ لا ینام و

وسلم برای وعظ و تذکیر پنج سخن پس گفت الحضرت بدرستی که خدا تعالی خواب

لا ینبغی لہ ان ینام یخفض القسط ویرفعہ یرفع الیہ عمل

نمیکند و نمی سزد او را که خواب کند پست میکند قسط را و بالا میبرد انرا برداشته میشود بسوی درگاه وی عملهای

اللیل قبل عمل النہار وعمل النہار قبل عمل اللیل حجابہ النور

شب پیش از عملهای روز برداشته میشود عمل روز پیش از عمل شب پرده حق تعالی نور است

لو کشفہ لاحرقت سبحات وجہہ ما انتہی الیہ بصرہ

از برداشتی این پرده را هر آینه بسوختی انوار روی وی هر چیز را که رسیده بسوی آن چیز بصر خدا

من خلقہ رواہ مسلم وعن ابی ذر رض قال قال رسول اللہ

که خلق خدا باشد رواه مسلم و روایت است از ابی ذر رض گفت فرمود پیغمبر خدا

نشاء همیشه زنده
واین چیز مقید را مخوف است
وآن ضمیری باشد که
راجع است بسوی ید
لیل ونهار منصوب است
نیت ۱۲ از جمع قطلانی
یعنی عرش تعالی پرده
بر دارد بسوی او انوار او تعالی
بر آن چیز را کی بیند خلق
یعنی همه چیز را و اگر چه
معنی این حدیث دیگر هم
میشود با عتبار مرجع ضمیر
نفط الیه بصره او صاحب
راجع الیه بعین مفرد را
ترجیح داده و صواب
گرفته است ۱۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اللّٰهُ تَعَالٰى يَا عِبَادِيْ كُلُّكُمْ ضَالٌّ

صلی اللہ علیہ وسلم میگوید خدائتعالی ای بندگان من ہمہ شما گمراہ اید

اِلَّا مَنْ هَدَيْتُ فَاسْئَلُوْنِي الْهُدٰى اَهْدِكُمْ وَكُلُّكُمْ فُقَرَاءُ اِلَّا

مگر آن کسی کہ راہ نمودم من او را پس سوال کنید از من راہ راست بنمایم شما را راہ راست و ہمہ شما فقیر اید

مَنْ اَغْنَيْتُ فَاسْئَلُوْنِي اَرْزُقْكُمْ وَكُلُّكُمْ مُذْنِبٌ اِلَّا مَنْ عَافَيْتُ

مگر کسی کہ غنی گردانم من او را پس سوال کنید از من کہ رزق دہم شما را و ہمہ شما گناہگار اید مگر کسی کہ عفو کردم من

فَمَنْ عَلِمَ اَنِّيْ ذُوْ قُدْرَةٍ عَلَى الْمَغْفِرَةِ فَاسْتَغْفَرَنِيْ غَفَرْتُ لَهٗ

او را پس کسیکہ داند کہ من خداوند قدرتم بر آمرزیدن گناہان پس طلب آمرزش کند از من می آمرزم

وَلَا اُبَالِيْ وَلَوْ اَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَحَيَّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَرَطْبَكُمْ

او را باک ندارم و اگر بدرستی کہ اول شما و آخر شما و زندہ شما و مردہ شما و تر شما

وَيَابِسَكُمْ اِجْتَمَعُوْا عَلٰى اَتْقٰى قَلْبِ عَبْدٍ مِّنْ عِبَادِيْ مَا زَادَ

و خشک شما جمع شوند بہ ترسندہ تر دل بندۂ از بندگان من زیادہ نکرداند

ذٰلِكَ فِيْ مُلْكِيْ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ وَلَوْ اَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَحَيَّكُمْ

آن در ملک من مقدار بازوی پشہ و اگر بدرستی کہ اول شما و آخر شما و زندہ شما

وَمَيِّتَكُمْ وَرَطْبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اِجْتَمَعُوْا عَلٰى اَشْقٰى قَلْبِ عَبْدٍ

و مردہ شما و تر شما و خشک شما جمع شوند بر بدبخت ترین دل بندۂ

مِنْ عِبَادِيْ مَا نَقَصَ ذٰلِكَ مِنْ مُلْكِيْ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ وَلَوْ اَنَّ

از بندگان من کم نکرداند آن از ملک من مقدار بازوی پشہ و اگر بدرستی

اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَحَيَّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَرَطْبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اِجْتَمَعُوْا

کہ اول شما و آخر شما و زندہ شما و مردہ شما و تر شما و خشک شما جمع شوند

فِيْ صَعِيْدٍ وَاحِدٍ فَسَاَلَ كُلُّ اِنْسَانٍ مِّنْكُمْ مَا بَلَغَتْ اُمْنِيَّتُهٗ

در یک روی زمین پس سوال کند بر آدمی از شما چیزی کہ نہایت آرزوی اوست .

فَاَعْطَيْتُ كُلَّ سَائِلٍ مِنْكُمْ مَا نَقَصَ ذٰلِكَ مِنْ مُلْكِي اِلَّا كَمَا

پس بدہم بر سائل را ہر چہ خواہد کم نکند آن از ملک من مگر چنانکہ اگر بگذرد

لَوْ اَنَّ اَحَدَكُمْ مَرَّ بِالْبَحْرِ فَغَمَسَ فِيْهِ اِبْرَةً ثُمَّ رَفَعَهَا ذٰلِكَ

یکی از شما در دریا پس فرو برد در آن سوزنی را پس بردارد آن سوزن را

بِاَنِّيْ جَوَادٌ مَاجِدٌ اَفْعَلُ مَا اُرِيْدُ عَطَائِيْ كَلَامٌ وَعَذَابِيْ كَلَامٌ

آن بجہت اینکہ من بخشندہ ام و بخشایش کنندہ ہر چہ خواہم دادن من سخن ست و عذاب من سخن است

اِنَّمَا اَمْرِيْ لِشَيْءٍ اِذَا اَرَدْتُ اَنْ اَقُوْلَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ رَوَاهُ اَحْمَدُ

نیست کار من بچیزی وقتیکہ خواہم مگر اینکہ بگویم مر آنچیز را شو پس میشود آن چیز روایت کرد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَهْ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا

این حدیث را احمد و ترمذی و ابن ماجہ و روایت است از عبد اللہ ابن عمر رضی اللہ عنہما

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَطْوِي اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بپیچید خدای تعالی آسمان را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ يَاْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ الْيُمْنٰى ثُمَّ يَقُوْلُ اَنَا الْمَلِكُ

روز قیامت پس میگیرد آسمانہا را بدست راست خود باز میگوید منم پادشاہ

اَيْنَ الْجَبَّارُوْنَ اَيْنَ الْمُتَكَبِّرُوْنَ ثُمَّ يَطْوِي الْاَرْضِيْنَ بِشِمَالِهٖ

کجا اند جبر کنندگان و کجا اند تکبر کنندگان بستر بپیچد زمینہا را بدست چپ خود

وَفِيْ رِوَايَةٍ يَاْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ الْاُخْرٰى ثُمَّ يَقُوْلُ اَنَا الْمَلِكُ اَيْنَ

و در روایت دیگر است کہ میگیرد آنہا را بدست دیگر خود پس میگوید منم پادشاہ کجا اند

الْمُتَكَبِّرُوْنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ الدَّيْلَمِيِّ قَالَ اَتَيْتُ

تکبر کنندگان روایت کرد این حدیث را مسلم و روایت است از فرزند دیلمی گفت کہ آمدم

اُبَيَّ ابْنَ كَعْبٍ فَقُلْتُ لَهٗ قَدْ وَقَعَ فِيْ نَفْسِيْ شَيْءٌ مِّنَ الْقَدَرِ

نزد ابی ابن کعب پس گفتم مر او را بہ تحقیق در افتاد در دل من چیزی شک از قضا و قدر

فَحَدِّثْنِي لَعَلَّ اللّٰهَ اَنْ يُذْهِبَهُ مِنْ قَلْبِي فَقَالَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ

پس حدیثی بخوان مرا شاید که خدا تعالی ببرد آن تک را از دل من پس گفت اگر بر اینه خدا تعالی

عَذَّبَ اَهْلَ سَمٰوٰتِهٖ وَاَهْلَ اَرْضِهٖ عَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ

عذاب میکرد بتمامه آسمانیهارا وزمینیهارا عذاب کند ایشانرا و حال آنکه وی غیر ظلم

لَهُمْ وَلَوْ رَحِمَهُمْ كَانَتْ رَحْمَتُهٗ خَيْرًا لَّهُمْ مِنْ اَعْمَالِهِمْ

کننده است مر ایشانرا و اگر رحمت میکرد بر آنها یعنی رحمت او بهتر مر ایشانرا از علمهای ایشان

اَلْحَدِيْثَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ

تا آخر حدیث رواه احمد وابوداود وابن ماجه روایت است از ابی ذر رضی

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْمَا يَرْوِيْ عَنِ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم در انچه روایت می کند از

اللّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اَنَّهٗ قَالَ يَا عِبَادِيْ اِنِّيْ حَرَّمْتُ الظُّلْمَ

خدا تعالی که تحقیق وی گفت ای بندگان من تحقیق که من حرام گردانیده ام ظلم

عَلٰى نَفْسِيْ وَجَعَلْتُهٗ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوْا يَا عِبَادِيْ كُلُّكُمْ

و بر نفس خود و گردانیده ام ظلم را درمیان شما حرام پس ظلم نه کنید بر یکدیگر ای بندگان من همه شما

ضَالٌّ اِلَّا مَنْ هَدَيْتُهٗ فَاسْتَهْدُوْنِيْ اَهْدِكُمْ يَا عِبَادِيْ كُلُّكُمْ جَائِعٌ

گمراهید مگر کسیکه راه نمودم او را پس طلب هدایت کنید از من که هدایت کنم شمارا ای بندگان من همه شما گرسنه اید

اِلَّا مَنْ اَطْعَمْتُهٗ فَاسْتَطْعِمُوْنِيْ اُطْعِمْكُمْ يَا عِبَادِيْ كُلُّكُمْ عَارٍ

مگر کسیکه طعام بخورانیم او را پس طلب طعام کنید از من که اطعام کنم شمارا ای بندگان من همه شما برهنه اید

اِلَّا مَنْ كَسَوْتُهٗ فَاسْتَكْسُوْنِيْ اَكْسُكُمْ يَا عِبَادِيْ اِنَّكُمْ

مگر کسی که جامه پوشانیم او را پس طلب کسوت کنید از من که کسوت دهم شمارا ای بندگان من تحقیق شما

تُخْطِئُوْنَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَاَنَا اَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا

گناه میکنید شب و روز ومن می آمرزم همه گناهان را

فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا

پس طلب آمرزش کنید از من که بیامرزم مرشمارا ای بندگان من تحقیق که شما هرگز نمیرسید

ضُرِّي فَتَضُرُّونِي وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي يَا عِبَادِي

گزند مرا تا که گزند رسانید مرا و هرگز نمی رسید سود مرا تا سود رسانید مرا ای بندگان من

لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَتْقَى

اگر باشد اول شما و آخر شما و آدمیان شما و جنیان شما باشند بر پرهیزگارترین

قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي

دل یک مرد از شما زیاده نمی کند آن در ملک من چیزیرا ای بندگان من

لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ

اگر باشد اینکه اول شما و آخر شما و آدمیان شما و جنیان شما باشند بر گناه کننده ترین

قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي

دل یکمرد از شما کم نه کند آن از ملک من چیزے را ای بندگان من

لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ

اگر باشد اینکه اول شما و آخر شما و آدمیان شما و جنیان شما بایستند در یکروی زمین

وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا

پس سوال کنند مرا پس بدهم هر آدمی را کم نکند آن از انچه

عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ

نزد من است مگر چنانچه کم میکند سوزن چون درآورده شود در دریای ای بندگان من نیست آن

أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا عَلَيْكُمْ ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِيَّاهَا فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا

عملهای نیک بد مگر عملهای که می شمارم بر شما پس تمام میدهم شمارا جزای آن اعمال پس کسیکه بیابد نیکی را

فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ رواه مسلم

پس باید که شکر کند خدا را و کسیکه بیابد غیر نیکی را پس باید که ملامت نکند مگر نفس خود را رواه مسلم

فی مدح النبی القرشی الهاشمی المکی صلوٰۃ اللہ وسلامہ علیہ وعلی آلہ واصحابہ

لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيْزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيْصٌ

البتہ تحقیق آمدہ است بشما پیغمبری از قبیلہ شما دشوار است بروی مرنج شما حریص ست

عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ۝ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى اِنْ

بر ہدایت شما بمسلمانان شفقت کنندہ مہربان است وسخن نمیگوید از خواہش نفس نیست

هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُّوْحٰى ۝ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا

آن سخن مگر وحی کہ بسوی او فرستادہ میشود فرمود خدا تعالیٰ ہر آئینہ ما فرستادیم ترا بحق مژدہ دہندہ

وَّنَذِيْرًا ۙ وَّلَا تُسْـَٔلُ عَنْ اَصْحٰبِ الْجَحِيْمِ ۝ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ

وترساننده و پرسیده نخواہی شد از اہل دوزخ و فرود آوردہ است خدا بر تو کتاب

وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ

و دانش و آموختہ است ترا آنچہ نمیدانستی وہست فضل خدا بر تو

عَظِيْمًا ۝ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى ۚ وَمَا كَانَ اللّٰهُ

بزرگ و نہ انگندی تو وقتیکہ انگندی ولیکن خدا انگند ونیست خدا کہ عذاب کند

لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ فِيْهِمْ ۚ وَمَآ اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ ۝

ایشان را و تو در میان ایشان باشی ونہ فرستادیم ما ترا مگر رحمت برای عالمیان

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ شَاهِدًا وَّمُبَشِّرًا وَّنَذِيْرًا ۙ وَّدَاعِيًا

ای پیغامبر ہر آئینہ ما فرستادیم ترا گواہی دہندہ ومژدہ دہندہ وترساننده وخواننده

اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِهٖ وَسِرَاجًا مُّنِيْرًا ۝ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ بِاَنَّ لَهُمْ

بسوی خدا بحکم او و چراغ روشن وبشارت دہ مومنان را باانکہ ایشانرا باشد

ع ۱ جزء ۱۱ رکوع ۴
ع ۲ جزء ۱۱ رکوع ۵
ع ۳ جزء ۱۱ رکوع ۱۲
ع ۴ جزء ۱۲ رکوع ۱۲
ع ۵ جزء ۱۲ رکوع ۱۳
ع ۶ جزء ۱۲ رکوع ۱۴
ع ۷ جزء ۱۳ رکوع ۱
ع ۸ جزء ۱۳ رکوع ۲

مِّنَ اللّٰهِ فَضْلًا كَبِيْرًا ۝ قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ

از جانب خدا بخشایش بزرگ بگو کہ ای مردمان ہر آینہ من فرستادۂ خدایم بسوی

جَمِيْعًا الَّذِيْ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ

ہمہ شما آنخدائیکہ اورا است بادشاہی آسمانہا و زمین نیست معبود مگر او زندہ میکند

يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۠ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذِيْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمٰتِهٖ وَاتَّبِعُوْهُ

و می میراند او ست آنکہ بر انگیخت در ناخواندگان پیغامبر را از قوم ایشان

لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ۝ وَمِنْ قَوْمِ مُوْسٰٓى اُمَّةٌ يَّهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُوْنَ ۝

کہ میخواند بر ایشان آیات او و پاک میکند ایشان را و می آموزد ایشان را کتاب و دانش

وَاِنْ كَانُوْا مِنْ قَبْلُ لَفِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۝ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ

و اگر چہ ایشان بودند پیش ازین در گمراہی ظاہر ہر آینہ خدا و فرشتگان او ورود

يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ ۭ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ۝

میخوانند بر پیغامبر ای مسلمانان درود بخوانید بروی و سلام گوئید سلام گفتنی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ کہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ و سلم

اَنَا سَيِّدُ وُلْدِ اٰدَمَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاَوَّلُ مَنْ يَّنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ

من سرور فرزندان آدم روز قیامت و نخست کسی ام شگافتہ خواہد شد از وی قبر

وَاَوَّلُ شَافِعٍ وَّاَوَّلُ مُشَفَّعٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۝ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ قَالَ

و من نخستین شفاعت کنندہ ام و نخستین کسیکہ قبول کردہ شود شفاعت وی رواہ مسلم و روایت است از ابی سعید گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا سَيِّدُ وُلْدِ اٰدَمَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ وسلم من بہتر فرزندان آدم روز قیامت

وَلَا فَخْرَ وَبِيَدِيْ لِوَاءُ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَّبِيٍّ يَّوْمَئِذٍ اٰدَمُ

و نیست فخر و بدست من است رایت حمد و نیست فخر و نیست ہیچ پیغمبر نہ روز قیامت نہ آدم

وَمَنْ سِوَاهُ اِلَّا تَحْتَ لِوَائِيْ وَاَنَا اَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْاَرْضُ

وچه سوای اوست مگر آنکه در زیر لوای من در آید و من آنم که نخستین شکافته شود از وی زمین

وَلَا فَخْرَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض اِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

ونیست فخر روایت کرده ترمذی و روایت است از جابر که آنحضرت صلی الله علیه

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَنَا قَائِدُ الْمُرْسَلِيْنَ وَلَا فَخْرَ وَاَنَا خَاتِمُ

وسلم فرمود من پیشوائے مرسلینم ونیست فخر ومن خاتم

النَّبِيِّيْنَ وَلَا فَخْرَ وَاَنَا اَوَّلُ شَافِعٍ وَّمُشَفَّعٍ وَلَا فَخْرَ

الانبیاام ونیست فخر ومن نخستین شفاعت کننده وشفاعت قبول کرده شده ام ونیست فخر

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

رواه ترمذی روایت است از انس رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا اَوَّلُ النَّاسِ خُرُوْجًا اِذَا بُعِثُوْا وَاَنَا

علیه وسلم من نخستین مردم از وی بیرون آمدن از قبر وقتیکه برانگیخته شوند از قبر ومن

قَائِدُهُمْ اِذَا وَفَدُوْا وَاَنَا خَطِيْبُهُمْ اِذَا اَنْصَتُوْا وَاَنَا مُسْتَشْفَعُهُمْ

پیشوای مردم وقتیکه بیایند بدرگاه خدا ومن خطبه خواننده ایشانم وقتیکه حکم نتوانند کرد ومن طلب کرده شوم از من

اِذَا حُبِسُوْا وَاَنَا مُبَشِّرُهُمْ اِذَا اٰيِسُوْا اَلْكَرَامَةُ وَالْمَفَاتِيْحُ

شفاعت بسوی خدا وقتیکه حبس کرده شوند ومردم ومن بشارت دهنده ام مردم را وقتیکه نومید شوند بزرگی وکلیدها

يَوْمَئِذٍ بِيَدِيْ وَلِوَاءُ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِيْ وَاَنَا اَكْرَمُ وَلَدِ

آنروز بدست من باشد ولوای حمد در آنروز بدست من باشد ومن بزرگترین فرزندان

اٰدَمَ عَلٰى رَبِّيْ يَطُوْفُ عَلَيَّ اَلْفُ خَادِمٍ كَاَنَّهُمْ بَيْضٌ مَكْنُوْنٌ

آدم نزد پروردگار خود گرد من میگردند هزار خادم گویا این خادمان بیضهای پوشیده اند

اَوْ لُؤْلُؤٌ مَنْثُوْرٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْهُ

یا مرواریدهای پراگنده شده روایت کرد این را ترمذی والدارمی وروایت است از وی

از من

۱۵ تا ۱۸ عطا کرده شده ام سرور وشفاعت کرده شده ام وشفاعت قبول کرده شده ام

۱۹ یعنی من آخر کسی ام که از قبر بیرون آید

۲۰ شفاعت طلب کرده شده ام

۲۱ یعنی وقتیکه رنگ نومیدی بر روی ایشان ظاهر شود

۲۲ یعنی حکومت وسروری

۲۳ یعنی محفوظ گردانیده شده ام

۲۴ یعنی بهشت

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا اَوَّلُ شَفِيْعٍ فِي

گفت فرمود پیغامبر صلی الله علیه وسلم من نخستین کسی ام که شفاعت کند و

الْجَنَّةِ لَوْ يُصَدَّقُ مِنَ الْاَنْبِيَاءِ مَا صُدِّقْتُ وَاِنَّ مِنَ الْاَنْبِيَاءِ

بهشت تصدیق کرده نشد پیچ پیغامبر از پیغامبران آنمقدار که تصدیق کرده شدم و تحقیق از جمله پیغامبران

نَبِيًّا مَا صَدَّقَهُ مِنْ اُمَّتِهِ اِلَّا الرَّجُلُ وَاحِدٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

پیغمبری است که تصدیق نکرد اورا از امت وی مگر یک مرد رواه مسلم وروایت است

جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رض قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ

از جبیر ابن مطعم رض گفت شنیدم پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را که می فرمود

اِنَّ لِيْ اَسْمَاءً اَنَا مُحَمَّدٌ وَاَنَا اَحْمَدُ وَاَنَا الْمَاحِيْ الَّذِيْ يَمْحُو اللّٰهُ

تحقیق که مرا نامهاراست من محمدم ومن احمدم ومن ماحی ام آنکه محو می کند خدا

بِيَ الْكُفْرَ وَاَنَا الْحَاشِرُ الَّذِيْ يُحْشَرُ النَّاسُ عَلٰى قَدَمِيْ وَاَنَا

بوجود من کفر را ونام من حاشر است که برپائیکه حشر شوند مردم بر قدم من ونام من

الْعَاقِبُ وَالْعَاقِبُ الَّذِيْ لَيْسَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

عاقب است وعاقب آنکه نیست پس ازوی پیغمبری متفق علیه است وروایت است

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ اِنَّمَا اَنَا رَحْمَةٌ

از ابی هریره رض از پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم تحقیق آنحضرت فرمود که برآئینه من رحمت او

مُهْدَاةٌ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عُمَرَ

وراه یافته شده رواه الدارمی والبیهقی در شعب الایمان وروایت است از عمر

بْنِ قَيْسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَحْنُ

بن قیس تحقیق که پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فرمود ما در ظهور

الْاٰخِرُوْنَ وَنَحْنُ السَّابِقُوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاِنِّيْ قَائِلٌ قَوْلًا غَيْرَ فَخْرٍ

بستر ایم ودر حشر پیشیم روز قیامت وتحقیق من گوینده ام گفتاری بی مفاخرت

إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللّٰهِ وَمُوسٰى صَفِيُّ اللّٰهِ وَأَنَا حَبِيبُ اللّٰهِ وَمَعِيَ

کہ ابراہیم خلیل اللہ است و موسی برگزیدۂ خدا است و من محبوب خدا ام و با من باشد

لِوَاءُ الْحَمْدِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَإِنَّ اللّٰهَ وَعَدَنِي فِي أُمَّتِي وَأَجَارَهُمْ

لوای حمد روز قیامت و بتحقیق کہ خدا تعالی وعدہ کرد مرا در باب امت من و امان داد ایشان را

مِنْ ثَلٰثٍ لَا يَعُمُّهُمْ بِسَنَةٍ وَلَا يَسْتَأْصِلُهُمْ عَدُوٌّ وَلَا يَجْمَعُهُمْ

از سہ چیز در نمیگرد ایشان را بقحط سالی و ہلاک نمیگرداند ایشانرا دشمنان و جمع نمی کنند

عَلٰى ضَلَالَةٍ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ إِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى

ایشانرا بر گمراہی رواہ دارمی روایت است از ابن عباس گفت بتحقیق کہ خدا تعالی

فَضَّلَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَعَلٰى أَهْلِ السَّمَاءِ

فضیلت داد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را بر پیغمبران و بر اہل آسمان

فَقَالُوا يَا أَبَا عَبَّاسٍ بِمَ فَضَّلَهُ عَلٰى أَهْلِ السَّمَاءِ قَالَ إِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى

گفتند ای ابا عباس بچہ چیز فضل داد خدا آنحضرت را بر اہل آسمان گفت بتحقیق کہ خدای تعالی

قَالَ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلٰهٌ مِنْ دُونِهِ فَذٰلِكَ

فرمود فرشتگان را این کلام و کسی کہ گوید از فرشتگان کہ من خدا ام جز خدا پس آنکس پاداشش

نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذٰلِكَ نَجْزِي الظّٰلِمِينَ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لِمُحَمَّدٍ

میدہیم او را دوزخ همچنین پاداش میدہیم ظالمان را و فرمود خدا تعالی مر آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ

صلی اللہ علیہ وسلم را بتحقیق کہ فتح دادیم ترا فتح ظاہر تا بیامرزد مر خدا تعالے

مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ قَالُوا وَمَا فَضَّلَهُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ

ہر چہ پیش رفتہ از گناہ تو و ہر چہ پس آید گفتند و چیست فضل محمد بر انبیا

قَالَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ

گفت فرمود خدای تعالی و نفرستادیم ما پیغمبر را مگر بزبان قوم او

۱۲ فضل پیغمبر ما بر انبیا

لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَاءُ الْاٰيَةَ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ

تا آنکه بیان کند برای قوم خود پس گمراه میگرداند خدا هر کرا میخواهد و تمام آیه و گفت خدا تعالی مر محمد صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ فَاَرْسَلَهٗ اِلَى الْجِنِّ

علیه وسلم را و بفرستادیم ما ترا مگر برای کافه آدمیان پس فرستاد خدا تعالی او را سوی پریان

وَالْاِنْسِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنِ الْعَبَّاسِ اَنَّهٗ جَاءَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و آدمیان روایت کرده است دارمی و روایت است از عباس که وی آمد بسوی آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَاَنَّهٗ سَمِعَ شَيْئًا فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ

علیه وسلم پس گویا که عباس شنیده بود چیزی را پس ایستاد آنحضرت صلی الله علیه وسلم بر سر منبر

فَقَالَ مَنْ اَنَا فَقَالُوْا اَنْتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَنَا

پس فرمود که من کیستم پس گفتند صحابه تو پیغمبر خدائی صلی الله علیه وسلم فرمود که من

مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ اِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ الْخَلْقَ فَجَعَلَنِيْ فِيْ

محمد بن عبد الله بن عبد المطلب ام تحقیق که خدای تعالی پیدا کرد خلق را پس گردانید

خَيْرِهِمْ ثُمَّ جَعَلَهُمْ فِرْقَتَيْنِ فَجَعَلَنِيْ فِيْ خَيْرِهِمْ فِرْقَةً ثُمَّ جَعَلَهُمْ

مرا در بهتر هر ایشان پس گردانیده آدمیان را دو گروه پس گردانیده مرا در بهترین فرقه ایشان پس گردانیده آنها را

قَبَائِلَ فَجَعَلَنِيْ فِيْ خَيْرِهِمْ قَبِيْلَةً ثُمَّ جَعَلَهُمْ بُيُوْتًا فَجَعَلَنِيْ

قبیله پس گردانیده مرا در بهترین ایشان از روی قبیله پس گردانید ایشان را خانه ها پس گردانیده مرا

فِيْ خَيْرِهِمْ بَيْتًا فَاَنَا خَيْرُهُمْ نَفْسًا وَخَيْرُهُمْ بَيْتًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

در بهترین خانه های ایشان پس من بهترین ایشانم از روی نفس و بهترین ایشانم از روی خانه روایت کرده ترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلِيْ

و روایت است از ابی هریره رضی الله عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم مثال من

وَمَثَلُ الْاَنْبِيَاءِ كَمَثَلِ قَصْرٍ اُحْسِنَ بُنْيَانُهٗ تُرِكَ مِنْهُ مَوْضِعُ

و مثل پیغمبران سابق همچو مثل کوشکی است که نیک کرده شد بنای او گذاشته شد از آن جائی

لَبِنَةٍ فَطَافَ بِهِ النُّظَّارُ يَتَعَجَّبُونَ مِنْ حُسْنِ بُنْيَانِهِ إِلَّا مَوْضِعَ

خشت پس گرد آگرد آن گشتند نظر کنندگان در حالیکه تعجب میکردند از خوبی بنائے آن مگر جائے

تِلْكَ اللَّبِنَةِ فَكُنْتُ أَنَا سَدَدْتُ مَوْضِعَ اللَّبِنَةِ خُتِمَ بِيَ

آن خشت کہ خالی ماندہ پس بودم من کہ بستم جائے آن خشت را ختم کردہ شد بمن

الْبُنْيَانُ وَخُتِمَ بِيَ الرُّسُلُ وَفِي رِوَايَةٍ فَأَنَا اللَّبِنَةُ وَأَنَا خَاتَمُ

بنا و ختم کردہ شد بمن پیغمبران و در روایت دیگر پس منم مثل آن خشت و منم ختم کنندہ

النَّبِيِّينَ متفق علیہ وَعَنْ أَنَسٍ رضی قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

پیغمبران ام متفق علیہ است و روایت است از انس رضی گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آتِي بَابَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَسْتَفْتِحُ

صلی اللہ علیہ وسلم می آیم در بہشت را روز قیامت پس طلب میکنم گشادن در را

فَيَقُولُ الْخَازِنُ مَنْ أَنْتَ فَأَقُولُ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُ

پس میگوید نگہدارندہ بہشت کہ تو کیستے پس میگویم من محمد ام صلی اللہ علیہ وسلم پس میگوید آن نگہدارندہ

بِكَ أُمِرْتُ أَنْ لَا أَفْتَحَ لِأَحَدٍ قَبْلَكَ رواہ مسلم وَعَنِ الْعِرْبَاضِ

بسبب تو امر کردہ شدم کہ نکشایم برای کسی پیش از تو رواہ مسلم و روایت است از عرباض

ابْنِ سَارِيَةَ رضی عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ قَالَ

ابن ساریہ رضی از پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم تحقیق آنحضرت فرمود

إِنِّي عِنْدَ اللهِ مَكْتُوبٌ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَإِنَّ آدَمَ لَمُنْجَدِلٌ

کہ تحقیق من نزد خدا نوشتہ شدہ ام خاتم پیغمبران حال آنکہ آدم بر آئینہ افتادہ بود

فِي طِينَتِهِ وَسَأُخْبِرُكُمْ بِأَوَّلِ أَمْرِي دَعْوَةُ إِبْرَاهِيمَ وَبِشَارَةُ

در گل خود قریب است کہ خبر دہم شما را بہ نخست کار خود دعائے ابراہیم است و خوشخبرے

عِيسَى وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ حِينَ وَضَعَتْنِي وَقَدْ خَرَجَ لَهَا نُورٌ

عیسی است و خواب مادر من است کہ دید وقتیکہ زائید مرا و تحقیق برآمد مر آمنہ را روشنی

أَضَاءَ لَهَا مِنْهُ قُصُورُ الشَّامِ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَرَوَاهُ

کہ ظاہر شد برای آمنہ از ان نور کوشکہای شام روایت کردہ آنرا در شرح سنہ و روایت کردہ

أَحْمَدُ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ مِنْ قَوْلِهِ سَأُخْبِرُكُمْ الخ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

احمد از ابی امامہ از قول او کہ ساخبرکم است تا آخر و روایت است از ابی ہریرۃ

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَأَكْسَى حُلَّةً مِنْ حُلَلِ

از پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم گفت پس پوشانیدہ میشوم من حلہ از حلہ ہائے

الْجَنَّةِ ثُمَّ أَقُومُ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْخَلَائِقِ

بہشت پس قائم میشوم من از جانب راست عرش نیست کسے از خلق

يَقُومُ ذٰلِكَ الْمَقَامَ غَيْرِي رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَفِي رِوَايَةٍ

کہ باستد دران مقام جز من رواہ ترمذی و در روایۃ

جَامِعِ الْأُصُولِ عَنْهُ أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ فَأُكْسَى

جامع وصول از انست کہ من آنکسے ام شگافتہ میگردد از وی زمین پس پوشانیدہ میشوم

وَعَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا

و روایت است از ابی ابن کعب از پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت چون

كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ كُنْتُ إِمَامَ النَّبِيِّينَ وَخَطِيبَهُمْ وَصَاحِبَ

باشد روز قیامت باشم پیشوائے پیغمبران و باشم خطیب ایشان و خداوند

شَفَاعَتِهِمْ غَيْرَ فَخْرٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

شفاعت میان ایشان بے آنکہ فخر کنم رواہ ترمذی و روایت است از نبی صلی

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَلُوا اللهَ لِيَ الْوَسِيلَةَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ

اللہ علیہ وسلم فرمود بخواہید از خدا برای من وسیلہ گفتند ای پیغمبر خدا

وَمَا الْوَسِيلَةُ قَالَ أَعْلَى دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ لَا يَنَالُهَا إِلَّا رَجُلٌ

و چیست وسیلہ فرمود وسیلہ بلند ترین پایہ ایست در بہشت نمی یابد آنرا مگر یک مرد

وَاحِدٌ أَرْجُوا أَنْ أَكُوْنَ أَنَا هُوَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

امید میدارم که باشم من آن مرد رواه ترمذی و روایت است از

وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واثلة بن اسقع رض گفت شنیدم پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را

يَقُوْلُ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وُلْدِ إِسْمٰعِيْلَ وَاصْطَفَى

که میگفت که به تحقیق که خدا برگزید کنانه را از اولاد اسمعیل و برگزید

قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِيْ

قریش را از کنانه و برگزید از قریش بنی هاشم را و برگزید مرا

مِنْ بَنِي هَاشِمٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِلتِّرْمِذِيِّ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفَى

از بنی هاشم رواه مسلم و در روایت ترمذی این قدر زیاده کرده به تحقیق خدا برگزیده

مِنْ وُلْدِ إِبْرَاهِيْمَ إِسْمٰعِيْلَ وَاصْطَفَى مِنْ وُلْدِ إِسْمٰعِيْلَ بَنِيْ كِنَانَةَ

از فرزندان ابراهیم اسمعیل را و برگزید از اولاد اسمعیل بنی کنانه را

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ

در روایت است ازوی گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نیست از پیغمبران

مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا قَدْ أُعْطِيَ مِنَ الْآيَاتِ مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ الْبَشَرُ

هیچ پیغمبر مگر به تحقیق داده شده از معجزات معجزه که مثل وی را بجا ز ایمان آورده اند بر آن آدمیان

وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِيْ أُوْتِيْتُ وَحْيًا أَوْحَى اللّٰهُ إِلَيَّ فَأَرْجُوْا أَنْ

و جز این نیست معجزه که داده شده ام من وحی است که فرستاده است خدا بسوی من پس امید میدارم که

أَكُوْنَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ

باشم من اکثر پیغمبران از روی تابعان روز قیامت متفق علیه و روایت است ازوی

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ

که تحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فرمود فضیلت داده شدم من بر پیغمبران

بِسِتٍّ أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ وَأُحِلَّتْ

بشش چیز داده شدم کلمات جامع را و نصرت داده شدم برعب و حلال کرده شد

لِيَ الْغَنَائِمُ وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأُرْسِلْتُ

برای من غنیمت ها و گردانیده شد برای من همه زمین مسجد و پاکی و فرستاده شده ام من

إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً وَخُتِمَ بِيَ النَّبِيُّونَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

بسوی تمام خلق و ختم کرده شدند بمن پیغمبران رواه مسلم و روایتست از

ثَوْبَانَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللهَ

ثوبان رضه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بتحقیق خدا

زَوَى لِيَ الْأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَإِنَّ أُمَّتِي

جمع آورد برای من زمین را پس دیدم من بلاد مشرق و مغرب را و بدرآمیخته است من

سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا وَأُعْطِيتُ الْكَنْزَيْنِ

نزدیک است که برسد بادشاهی ایشان آنقدر که فراهم آورده شد برای من از زمین و داده شد مرا دو گنج

الْأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ الْحَدِيثَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالُوا يَا

سرخ و سفید تا آخر حدیث و روایتست از ابی هریره رضه گفت گفتند صحابه ای

رَسُولَ اللهِ مَتَى وَجَبَتْ لَكَ النُّبُوَّةُ قَالَ وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ

پیغمبر خدا کی لازم شد ترا نبوت فرمود در آنحال که آدم میان روح

وَالْجَسَدِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ لَقِيتُ

و جسد بود رواه ترمذی و روایتست از عطاء بن یسار گفت ملاقات کردم

عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضه قُلْتُ أَخْبِرْنِي عَنْ صِفَةِ

عبد الله ابن عمرو بن عاص را گفتم خبر ده مرا از بعضی صفات

رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي التَّوْرَاةِ قَالَ أَجَلْ وَاللهِ

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم که در توریت است گفت آری سوگند بخدا

إِنَّهُ لَمَوْصُوفٌ فِي التَّوْرَاةِ بِبَعْضِ صِفَتِهِ فِي الْقُرْآنِ

تحقیق کہ آنحضرت ﷺ وصف کردہ شدہ است در توریت ببعض صفات وے کہ در قرآن است

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِرْزًا

ای پیغمبر ما فرستادیم ترا گواہی دہندہ و بشارت دہندہ و بیم کنندہ و نگاہ

لِلْأُمِّيِّينَ أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَظٍّ

مر عرب را تو بندہ خاص من و پیغمبر من ہستی نام نہادہ ام ترا متوکل کہ نیست درشت خو

وَلَا غَلِيظٍ وَلَا صَخَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ

و نہ درشت سخن و نہ آواز بلند کنندہ در بازار و نہ دور کنند بہ بدے

السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَغْفِرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ

بدے را و لیکن در گذ میکند و می پوشد و ہرگز قبض نمیکند خدائے او را تا آنکہ راست بکند

بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بِأَنْ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَيَفْتَحَ بِهَا أَعْيُنًا

بوجود وے این قوم کج را کہ بگویند لا الہ الا اللہ و تا آنکہ میکشاید خدا باین کلمہ چشمہائے

عُمْيًا وَآذَانًا صُمًّا وَقُلُوبًا غُلْفًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَكَذَا الدَّارِمِيُّ

کوران را و گوشہائے کران را و دلہای را کہ نمی فہمد رواہ بخاری و ہمچنین روایت کرد دارمی

وَعَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَنْ عَطَاءِ ابْنِ سَلَامٍ نَحْوَهُ

از عطا بن سلام مانند آن و روایت است از جابر رضی اللہ عنہ کہ پیغمبر صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي لِتَمَامِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ

علیہ وسلم فرمود ہر آئینہ خدا فرستادہ است مرا برای اتمام خوبی ہائے نیک

وَكَمَالِ مَحَاسِنِ الْأَفْعَالِ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

و برای کامل گردانیدن نیک اعمال رواہ فی شرح السنہ و روایت است از

كَعْبٍ رضی اللہ عنہ يَحْكِي عَنِ التَّوْرَاةِ قَالَ نَجِدُ مَكْتُوبًا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

کعب رضی اللہ عنہ حکایت میکند از توریت گفت کہ یافتم من نوشتہ کہ محمد رسول اللہ

عَبْدِيَ الْمُخْتَارُ لَا فَظٌّ وَلَا غَلِيظٌ وَلَا صَخَّابٌ فِي الْأَسْوَاقِ

بندہ برگزیدۂ من است نہ سخت خو است و نہ درشت سخن و نہ آواز بلند کنندہ در بازار

وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَغْفِرُ مَوْلِدُهُ

و پاداش نہد بدی را بہ بدے را ولیکن محو میکند و می بخشد ولادت او

بِمَكَّةَ وَهِجْرَتُهُ بِطَيْبَةَ وَمُلْكُهُ بِالشَّامِ وَأُمَّتُهُ الْحَمَّادُونَ

در مکہ است و ہجرت او بمدینہ و بادشاہی او در شام و امت وے بسیار حمد گویان اند

يَحْمَدُونَ اللهَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ يَحْمَدُونَ اللهَ فِي كُلِّ

کہ حمد میگویند خدارا در شادی و رنجے حمد میگویند مر خدارا در ہر

مَنْزِلَةٍ وَيُكَبِّرُونَهُ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ رُعَاةُ الشَّمْسِ يُصَلُّونَ

منزل و تکبیر میگویند خدارا در ہر جائے بلند رعایت کنندگان آفتاب را میگزارند

الصَّلٰوةَ إِذَا جَاءَ وَقْتُهَا يَتَأَزَّرُونَ عَلٰى أَنْصَافِهِمْ

نماز چون آید وقت نماز ازار می بندند بر میانہائے خود

وَيَتَوَضَّؤُونَ عَلٰى أَطْرَافِهِمْ مُنَادِيهِمْ يُنَادِي فِي جَوِّ

و وضو میکنند بر اطراف خود آواز کنندۂ ایشان آواز میکند درمیان

السَّمَاءِ صَفُّهُمْ فِي الْقِتَالِ وَصَفُّهُمْ فِي الصَّلٰوةِ سَوَاءٌ لَهُمْ

آسمان و صف بستن ایشان در کار زار و صف بستن ایشان در نماز برابر است ایشان را

بِاللَّيْلِ دَوِيٌّ كَدَوِيِّ النَّحْلِ هٰذَا لَفْظُ الْمَصَابِيحِ

در شب آوازیست مانند آواز مگس شہد این لفظ مصابیح است

وَرَوَى الدَّارِمِيُّ مَعَ تَغَيُّرٍ يَسِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ

و روایت کرد دارمی با ندکے تغیر از عبداللہ بن سلام

قَالَ مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ صِفَةُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت نوشتہ است در توریت صفت محمد صلی اللہ علیہ وسلم

یعنی بعبادت مشغول ہیں اور نماز میں شیطان سے ڈرتے ہیں

وَعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يُدْفَنُ مَعَهُ قَالَ أَبُو مُوسَى وَقَدْ بَقِيَ

وانیکه عیسی بن مریم دفن خواهد شد با آنحضرت گفت ابو موسی و سه تمامین باقیمانده است

فِي الْبَيْتِ مَوْضِعُ قَبْرٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

در خانهٔ آنحضرت جای یک قبر رواه ترمذی وروایت است از ابن عباس رض

قَالَ جَلَسَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت نشسته بودند مردمان از یاران رسول خدا صلی الله علیه وسلم

فَخَرَجَ حَتَّى إِذَا دَنَا مِنْهُمْ سَمِعَهُمْ يَتَذَاكَرُونَ قَالَ بَعْضُهُمْ

پس برون آمد آنحضرت تا آنکه چون نزدیک شد آنحضرت ایشانرا شنید امر ایرا که تذکره میکردند گفت بعض ایشان

إِنَّ اللهَ اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَقَالَ آخَرُ مُوسَى

بتحقیق که خدا تعالی گرفت ابراهیم را دوست وگفت دیگر که موسی

كَلَّمَهُ تَكْلِيمًا وَقَالَ آخَرُ عِيسَى كَلِمَةُ اللهِ وَرُوحُهُ

سخن کرد خدا اورا سخن کردنی وگفت دیگر که عیسی کلمه خدا ورو ح خداست

وَقَالَ آخَرُ آدَمُ اصْطَفَاهُ اللهُ فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ رَسُولُ

وگفت دیگر که آدم برگزید و را خدا پس ناگاه برون آمد بر ایشان پیغمبر

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ قَدْ سَمِعْتُ كَلَامَكُمْ

خدا صلی الله علیه وسلم وفرمود بتحقیق شنیدم من سخن شما را

وَعَجَبَكُمْ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلُ اللهِ وَهُوَ كَذَلِكَ وَمُوسَى

وتعجب آمدن شما را که ابراهیم دوست خداست ودی همچنین است وموسی

نَجِيُّ اللهِ وَهُوَ كَذَلِكَ وَعِيسَى رُوحُهُ وَكَلِمَتُهُ وَهُوَ

همراز خداست ودی همچنین است وعیسی روح خدا وکلمه خداست ودی

كَذَلِكَ وَآدَمُ اصْطَفَاهُ اللهُ وَهُوَ كَذَلِكَ أَلَا وَأَنَا حَبِيبُ اللهِ

همچنین است وآدم برگزیده خداست ودی همچنین است آگاه باشید من دوست خدام

وَلَا فَخْرَ وَأَنَا حَامِلُ لِوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

و نیست فخر و من بردارندهٔ لوائے حمد روز قیامت ام

تَحْتَهُ آدَمُ فَمَنْ دُونَهُ وَلَا فَخْرَ وَأَنَا أَوَّلُ

زیر آن لوائے حمد آدم است و ہر کہ فرو است و نیست فخر و من اول

شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا فَخْرَ وَأَنَا

شفاعت کنندہ و اول شفاعت قبول کردہ شدہ ام روز قیامت و نیست فخر و من

أَوَّلُ مَنْ يُحَرِّكُ حِلَقَ الْجَنَّةِ فَيَفْتَحُ اللّٰهُ لِي

اول آنم کہ جنبانند حلقہائے بہشت را پس میکشاید خدا برای من

فَيُدْخِلُنِيهَا وَمَعِي فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ وَلَا فَخْرَ

پس آرد مرا و بہشت حال آنکہ با من باشند درویشان مسلمانان و نیست فخر

وَأَنَا أَكْرَمُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ عَلَى اللّٰهِ وَلَا

و من بزرگترین اولین و آخرین ایشانم بر خدا و نیست

فَخْرَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ كِتَابُ الْإِيمَانِ

فخر رواہ ترمذی و دارمی

هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ

اوست خدا آنکہ نیست ہیچ معبود مگر او دانندہ نہان و آشکار

هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا

اوست بخشایندہ مہربان اوست خدا آنکہ نیست ہیچ معبود مگر

هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوْسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ

او پادشاہ نہایت پاک سلامت از ہمہ عیبہا امن دہندہ

الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيْزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ

نگہبان غالب خود اختیار بزرگوار پاکی

اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ

خدا را ہست از شریک مقرر کردن ایشان اوست خدا آفریدگار نو پیدا آرندہ

الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى يُسَبِّحُ لَهٗ مَا

صورت سازندہ اوراست نامہای نیک یاد میکند او را ہر چہ

فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ

در آسمانہا و زمین است و اوست غالب باحکمت

حزب ۲۸ هشتم رکوع ۶

حزب ۲۸ هشتم رکوع ششم

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا

اوست آنکه آفرید شمارا از گل باز مقرر کرد وقت مرگ

وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ۝ وَهُوَ

ومدتے معین است نزدیک او باز شما شک میکنید واوست

الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ

آنکه بپافرید برای شما شنوائی و دیدها و دلها

قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ

اندکے شکر گذاری میکنید واوست آنکه پیدا کرد شمارا

فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي

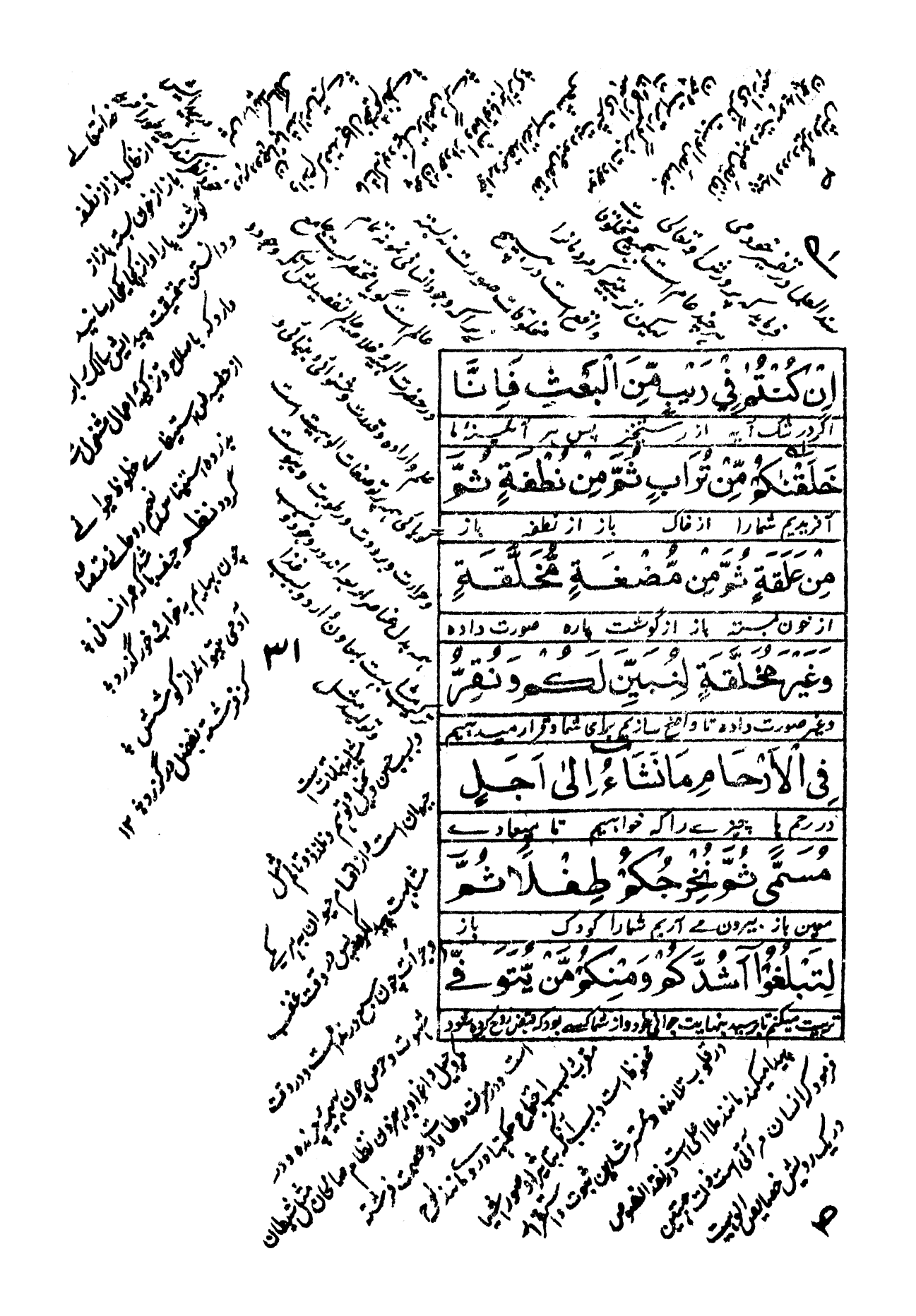
در زمین و بسوے او برانگیخته خواهید شد واوست آنکه

يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ

زنده میکند و می میراند واو راست آمد و شد شب و روز

أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَىٰ يَا أَيُّهَا النَّاسُ

ایا نمی فهمید فرمود حق تعالی ای مردمان

إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا

اگر در شک آید از رستخیز پس ہر آئینہ ما

خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ

آفریدیم شما را از خاک باز از نطفہ باز

مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ

از خون بستہ باز از گوشت پارہ صورت دادہ

وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ

و غیر صورت دادہ تا واضح سازیم برای شما و قرار میدہیم

فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ

در رحم ہا چیزے را کہ خواہیم تا بمعادے

مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ

معین باز بیرون مے آریم شما را کودک باز

لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ

تربیت میکنیم تا برسید بنہایت جوانی خود و از شما کسے ہست کہ قبض روح کردہ میشود

وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا

واز شما یکے بود کہ باز گردانیدہ شود طرف بدترین عمر تا نہ

يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ

داند چیزے را بعد از انکہ میدانست بگو کہ ایمان آوردیم بخدا

وَمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ

و آنچہ فرود آوردہ شدہ است بر ما و آنچہ فرود آوردہ شدہ است بر ابراہیم

وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ

و اسمٰعیل و اسحاق و یعقوب و نبیرہ گان وے

وَمَآ اُوْتِيَ مُوْسٰى وَعِيْسٰى وَالنَّبِيُّوْنَ

و آنچہ دادہ شد موسیٰ و عیسیٰ و پیغمبران را

مِنْ رَّبِّهِمْ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْهُمْ

از پروردگار ایشان فرق نمی کنیم میان یکے از ایشان

وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ السَّاعَةِ

و ما خدا را منقادیم سوال میکنند ترا از قیامت

آیان مرسٰها قل انما علمها عند ربی
که کی باشد استقرار وے بگو خبر این نیست که علم قیامت نزدیک پروردگار من است
لا یجلیها لوقتها الا هو ثقلت فی السموت
پدید نه آرد او را در وقت او مگر او گران شده است در آسمان ط
والارض ط لا تاتیکم الا بغتة ط یسئلونک
و زمین نیاید بشما مگر ناگهان جز این نیست
المؤمنون الذین اذا ذکر الله
که مومنان آنانند که چون یاد کرده شود خدائے
وجلت قلوبهم واذا تلیت علیهم
بترسد دل ایشان و چون خوانده شود بر ایشان
آیته زادتهم ایمانا وعلی ربهم
آیات خدا زیاده سازد آن آیات ایمان را و بر پروردگار خویش
یتوکلون ٥ الذین یقیمون الصلوة ومما
توکل میکنند آنانکه برپا میدارند نماز را و از آنچه
رزقنهم ینفقون ٥ اولئک هم المؤمنون حقا ط
روزی داده ایم ایشان را خرج می کنند این جماعت ایشانند مومنان به تحقیق
لهم درجت عند ربهم ومغفرة ورزق کریم
ایشان راست مرتبها نزد پروردگار ایشان و آمرزش و روزی نیک

۳۳

ای یا ایها الذین امنوا اذا نودی للصلوة من یوم الجمعة فاسعوا الی ذکر الله وذروا البیع ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلمون

وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ

روایت است از عمر بن الخطاب گفت در اثنای آنکه ما نزد

عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ

پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم بودیم

يَوْمٍ اِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيْدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ

روزی ناگاه پدید آمد بر ما مردی سخت سفید جامه

شَدِيْدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرٰى عَلَيْهِ اَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ

سخت سیاه موی دیده نمی شد بر وی نشان سفر حال آنکه نمی شناخت او را

مِنَّا اَحَدٌ حَتّٰى جَلَسَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از ما هیچ یکی تا آنکه نشست پهلوی آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ فَاَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ اِلٰى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ

وسلم پس تکیه زد بر دو زانوی خود را بر دو زانوی آنحضرت چنانچه دامن بر دو کف دست

عَلٰى فَخِذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ اَخْبِرْنِيْ عَنِ الْاِسْلَامِ

بر ران آن حضرت و گفت ای محمد خبر ده مرا از حقیقت اسلام

قَالَ الْاِسْلَامُ اَنْ تَشْهَدَ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ

فرمود آنحضرت اسلام آنست که گواهی دهی تو که نیست هیچ معبود بحق مگر خدا و بر حقیقت

مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللّٰهِ وَتُقِيْمَ الصَّلٰوةَ وَتُؤْتِيَ

محمد فرستادهٔ خداست و بپا دارید نماز را و بدهید

الزَّكٰوةَ وَتَصُوْمَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ اِنِ

زکوة را و روزه داری بماه رمضان و بگذاری مناسک حج را اگر

اسْتَطَعْتَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا قَالَ صَدَقْتَ فَعَجِبْنَا

بتوانی بسوی وی راه گفت راست گفتی پس شگفت داشتیم ما

لَهُ يَسْئَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ قَالَ فَاَخْبِرْنِيْ عَنِ الْاِيْمَانِ

حال آنرا که میپرسید آنحضرت را و تصدیق میکند او را گفت آخر و پس خبر ده مرا از ایمان

قَالَ اَنْ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ

فرمود کہ بگروی بخدا و بفرشتگان وے و بہ کتب ہاے وی و پیغمبران او

وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ

و بروز پسین و ایمان آری باخدا کہ ہمہ چیز را از نیک و بد در ازل انگاشتہ و تقدیر کردہ

قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَاَخْبِرْنِيْ عَنِ الْاِحْسَانِ قَالَ

گفت راست گفتی گفت پس خبر دہ مرا از احسان فرمود احسان

اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَّمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَاِنَّهٗ

آنست کہ عبادت کنی خدا را گویا کہ می بینی او را پس اگر نہ بینی تو او را یہ خیال کہ می بیند او را پس

يَرَاكَ قَالَ فَاَخْبِرْنِيْ عَنِ السَّاعَةِ قَالَ مَا الْمَسْئُوْلُ

عبادت کن کہ وی می بیند ترا گفت آنرا کہ خبر دہ مرا از وقت قیامت فرمود نیست آنکہ

عَنْهَا بِاَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ فَاَخْبِرْنِي

از قیامت دانا تر از کسی که پرسیده است گفت پس خبر ده مرا

عَنْ اَمَارَاتِهَا قَالَ اَنْ تَلِدَ الْاَمَةُ رَبَّتَهَا

از علامتهای قیامت فرمود اینکه بزاید کنیزک مر بنی خود را

وَاَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رُعَاءَ

و به بینی برهنه پایان برهنه تنان فقرای چرانندگان

الشَّاءِ يَتَطَاوَلُوْنَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ

گوسفندان را زیادتی کنندگان بر یکدیگر در بنا گفت عمر رض پس تر

انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي يَا عُمَرُ

روان شد پس درنگ کردم من زمانه دراز باز و فرمود آنحضرت ص مرا ای عمر رض

اَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ قُلْتُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ

آیا دری یا بی که بود سائل گفتم خدا و رسول خدا

اَعْلَمُ قَالَ فَاِنَّهُ جِبْرَئِيْلُ اَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ

دانا تر است فرمود پس این سائل جبرئیل بود آمد شمارا در حالیکه تعلیم میکند

دِيْنَكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَرَوَاهُ اَبُوْهُرَيْرَةَ مَعَ

بشما دین شمارا روایت کرد آنرا مسلم و روایت کرد این حدیث را ابو هریره به

اِخْتِلَافٍ وَفِيْهِ اِذَا رَاَيْتَ الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ

اختلافی که با حدیث عمر دارد و در حدیث ابو هریره است که چون بینی تو برهنه

اَلصُّمُّ الْبُكْمُ مُلُوْكُ الْاَرْضِ فِيْ خَمْسٍ

گران وگنگ را صاحب ملک وجاه علم قیامت دران پنج چیز است

لَا يَعْلَمُهُنَّ اِلَّا اللّٰهُ ثُمَّ قَرَءَ اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗ

کہ نمیداند آنہا را بجز خدا پستر خواند آنحضرت بدرستیکہ نزد خداست

عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي

علم قیامت وعلم باران وعلم آنچہ

الْاَرْحَامِ الْاٰيَةَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ

شکم زن حاملہ است تا آخر آیت متفق علیہ است وروایت است از ابن عمر رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

بُنِيَ الْاِسْلَامُ عَلٰى خَمْسٍ شَهَادَةِ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

بنا کردہ شدہ است خانہ مسلمانی بر پنج چیز اول گواہی دادن است بخدا تعالی

وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ

ودیگر پیغامبری محمد صلے اللہ علیہ وسلم دوم بپا کردن نماز

وَاِيْتَاءِ الزَّكٰوةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ

دسوم دادن زکوٰۃ وچہارم حج وپنجم روزہ ماہ رمضان

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ

متفق علیہ است وروایت است از ابی ہریرۃ رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْاِيْمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُوْنَ شُعْبَةً فَاَفْضَلُهَا

ایمان بقاد دو چند شاخ است پس فاضلترین شعبہای ایمان

قَوْلُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَدْنَاهَا اِمَاطَةُ الْاَذٰى

گفتن لا الہ الا اللہ کلمہ طیبہ فروترین شعبہا دور کردن ایخطہ بدا کند مردم را

عَنِ الطَّرِيْقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِّنَ الْاِيْمَانِ

از راہ وشرم داشتن شعبہ عظیم است از ایمان

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

متفق علیہ است وروایت است از عبد اللہ بن

عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

عمر رضہ کہ گفت فرمود رسول اللہ صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُوْنَ

علیہ وسلم مسلمان کامل کسی ہست کہ سلامت ماند مسلمانان

مِنْ لِّسَانِهٖ وَيَدِهٖ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى

از زبان وی واز دست وی و هجرت کننده کسی است که ترک کند چیزی را که نهی کرده است

اللّٰهُ عَنْهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رضه قَالَ

خدا ازان روایت کرد بخاری این حدیث را از انس است گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُؤْمِنُ

فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم ایمان نمی آرد

اَحَدُكُمْ حَتّٰى اَكُوْنَ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنْ وَّالِدِهٖ

یکی از شما تا آنکه باشم من دوست داشته تر بسوی او از پدرش

وَوَلَدِهٖ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

و فرزندش و همه مردم متفق علیه است و روایت است

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

از ابی هریره رضه گفت فرمود پیغامبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ

الله علیه وسلم سوگند بخدائی که بقائی ذات محمد

بِيَدِهٖ لَا يَسْمَعُ بِيْ اَحَدٌ مِّنْ هٰذِهِ الْاُمَّةِ يَهُوْدِيٌّ وَّلَا نَصْرَانِيٌّ

در دست اوست نفس و مرا هیچ یکی از این امت یهودی باشد یا نصرانی

ثُمَّ يَمُوْتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِيْ اُرْسِلْتُ بِهٖ اِلَّا كَانَ مِنْ

پس بمیرد آنکس و حال آنکه ایمان نیاورد بدین و شریعتی که فرستاده شده ام من بآن مگر آنکه باشد

اَصْحٰبِ النَّارِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

آنکس از دوزخیان روایت کرد مسلم و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى يُؤْذِيْنِيْ

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم گفت خدا تعالی میرنجاند مرا

اِبْنُ اٰدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَاَنَا الدَّهْرُ بِيَدِيَ الْاَمْرُ اُقَلِّبُ

فرزند آدم دشنام میدهد ابن دم روزگار را و حال انکه منم دهر بدست من است کار که میگردانم

اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رض

شب و روز را متفق علیه است روایت است از ابی موسی اشعری رضی الله عنه

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اَحَدٌ اَصْبَرُ عَلٰى

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نیست هیچ کس صابر تر از خدا بر

اَذًى يَسْمَعُهٗ مِنَ اللّٰهِ يَدَّعُوْنَ لَهُ الْوَلَدَ ثُمَّ يُعَافِيْهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ

آزاری که میشنود از خدا میخوانند برای وی فرزند پسر تندرست میدارد و روزی میرساند ایشانرا

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

متفق علیه و روایت است از ابی ذر رض گفت آمدم پیغمبر را صلی الله علیه وسلم

وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ اَبْيَضُ وَهُوَ نَائِمٌ ثُمَّ اَتَيْتُهٗ وَقَدِ

و حال آنکه بود بر آنحضرت جامه سپید و آنحضرت در خواب بود پس باز آمدم و حال آنکه بحقیقت

اسْتَيْقَظَ فَقَالَ مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ثُمَّ مَاتَ

بیدار شده بود پس گفت نیست هیچ بنده که گفت لا اله الا الله پس بمیرد

عَلٰى ذٰلِكَ اِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ وَاِنْ زَنٰى

بر این کلمه مگر آنکه درمی آید ان بنده بهشت را گفتم اگرچه زنا کرده باشد

وَاِنْ سَرَقَ قَالَ وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ

و دزدی کرده باشد گفت اگرچه زنا کرده باشد و اگرچه دزدی کرده باشد

قُلْتُ وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ قَالَ وَاِنْ زَنٰى

گفتم اگرچه زنا کرده باشد و اگرچه دزدی کرده باشد گفت اگرچه زنا کرده باشد

وَاِنْ سَرَقَ قُلْتُ وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ

و اگرچه دزدی کرده باشد گفتم من اگرچه زنا کرده باشد و اگرچه دزدی کرده باشد

قَالَ وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ عَلٰى رَغْمِ اَنْفِ

گفت اگرچه زنا کرده باشد و اگرچه دزدی کرده باشد داخل شود در خاک الود گی بینی

اَبِيْ ذَرٍّ وَكَانَ اَبُوْ ذَرٍّ اِذَا حَدَّثَ بِهٰذَا

ابی ذر و بود ابوذر ورو گفتے که بیان میکرد این حدیث را

قَالَ وَاِنْ رَغِمَ اَنْفُ اَبِيْ ذَرٍّ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

بیگفت اگرچه خاک الوده شود بینی ابوذر رض متفق علیه است

وَعَنْ أُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بروایت است از ابی امامہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَحَبَّ لِلّٰهِ وَ اَبْغَضَ لِلّٰهِ وَ اَعْطٰى

علیہ وسلم کسیکہ دوست دارد کسی را برای خدا و کسیکہ دشمنی دارد برای خدا و بدہد

لِلّٰهِ وَمَنَعَ لِلّٰهِ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ الْاِيْمَانَ رَوَاهُ

برای خدا و بدہد برای خدا پس بتحقیق کامل گردانید ایمان خود را رواہ

اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ

ابوداؤد و روایت است از ابی ذر رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَفْضَلُ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فاضل ترین

الْاَعْمَالِ الْحُبُّ فِي اللّٰهِ وَالْبُغْضُ فِي اللّٰهِ رَوَاهُ

عملہا دوست داشتن است کسی را از جہت خدا و دشمن داشتن از جہت خدا روایت کرد این حدیث را

اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ

ابوداؤد و روایت است از جابر گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثِنْتَانِ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم دو خصلت

مُوْجِبَتَانِ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا الْمُوْجِبَتَانِ

واجب گردانیدہ اند گفت مردی ای پیغمبر خدا چیست معنی موجبتان

قَالَ مَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ

فرمود کسیکہ مرد در حالیکہ شریک میگرداند باخدا چیزی را می در آید بآتش دوزخ

وَمَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ

وکسیکہ بمیرد در حالیکہ شریک نمیگرداند بخدا چیز یرا میدر آید بہ بہشت

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ

رواہ مسلم وروایت است از معاذ ابن جبل

قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

گفت فرمود مرا پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَفَاتِيحُ الْجَنَّةِ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلٰهَ

وسلم کلید ہائی بہشت گواہی دادن است باین کلمہ کہ لا الہ

إِلَّا اللّٰهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ وَهْبِ بْنِ

الا اللہ است رواہ احمد روایت است از وہب ابن

مُنَبِّهٍ رض قِيلَ لَهُ أَلَيْسَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مِفْتَاحَ

منبہ رض گفتہ شد اورا ایا نیست لا الہ الا اللہ کلید

الْجَنَّةِ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لَيْسَ مِفْتَاحٌ اِلَّا وَلَهٗ اَسْنَانٌ

بہشت گفت آری ولیکن نیست کلید ے مگر آنکہ مراورا دندانہا ست

فَاِنْ جِئْتَ بِمِفْتَاحٍ لَهٗ اَسْنَانٌ فُتِحَ لَكَ وَاِلَّا لَمْ يُفْتَحْ لَكَ

پس اگر آری تو کلید یرا کہ مزورا دندانہ ہاست گشادہ میشود برائی تو وگرنہ گشادہ نمیشود و برای تو

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ تَرْجَمَةِ بَابٍ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

رواہ بخاری در ترجمۂ باب روایت است از ابی ہریرۃ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَحْسَنَ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم چون نیک گرداند

اَحَدُكُمْ اِسْلَامَهٗ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ

یکی از شما اسلام خودرا پس ہر کار نیک کہ میکند اورا نوشتہ می شود

اَمْثَالِهَا اِلٰى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا

برابر چندش تا ہفت صد زیادتی و ہر بدی کہ می کند

تُكْتَبُ بِمِثْلِهَا حَتّٰى يَلْقَى اللّٰهَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

نوشتہ می شود یکی تا دم مرگ و لقاے خدا متفق علیہ و روایت است از

اَبِيْ اِمَامَةَ رض اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابی امامہ رضہ بدرستیکہ مردی پرسید پیغامبر خدا را صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الْاِيْمَانُ قَالَ اِذَا سَرَّتْكَ

علیہ وسلم چیست نشان ایمان فرمود چون شاد گرداند ترا

حَسَنَتُكَ وَسَاءَتْكَ سَيِّئَتُكَ فَاَنْتَ مُؤْمِنٌ

وعمل نیک تو واندوہ گین گرداند ترا بدی تو پس تو مومن درست ایمانی

قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَمَا الْاِثْمُ قَالَ

گفت ای پیغامبر خدا پس چیست گناہ گفت

إِذَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ فَدَعْهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ

چو بخلد در سینهٔ تو چیزے پس بگذار آنکار را روایت کرد آنرا احمد

وَعَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رض قَالَ قَالَ

و روایت است از عباس ابن مطلب رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاقَ طَعْمَ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم چشید ذائقہ

الْإِيْمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِيْنًا

ایمان آنکس کہ راضی باشد باخدا از روی پروردگار و باسلام از روے دین

وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَسُوْلًا

و با محمد صلی اللہ علیہ وسلم از روی نبی

رَوَاهُ مُسْلِمٌ بَابُ الْكَبَائِرِ وَعَلَامَاتِ النِّفَاقِ

رواہ مسلم این باب در بیان گناہان کبیرہ و نشانہای نفاق است

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ

ای پیغامبر چون بیایند نزدیک تو زنان با ایمان کہ بیعت کنند با تو

عَلٰى اَنْ لَّا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـًٔا وَّلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِيْنَ

باین شرط که نکنند شریک با خدا چیزی را و نکنند دزدی و نکنند زنا

وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَاْتِيْنَ بِبُهْتَانٍ

و نکشند اولاد خود را و پیش نیارند سخن دروغ

يَّفْتَرِيْنَهٗ بَيْنَ اَيْدِيْهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيْنَكَ

که بربسته باشند آنرا در میان دستهای خویش و پاهای خویش نافرمانی نکنند ترا

فِيْ مَعْرُوْفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ

در کار نیک پس بیعت بقبول کن از ایشان و طلب آمرزش کن برای ایشان از خدا

اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ

هر آینه خدا آمرزگار مهربان است هر آینه خدا نمی آمرزد آنرا

يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَآءُ

که شریک آرد بخدا ای و می آمرزد دیگر شریک را هر که را خواهد

وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيْدًا

و هر که شریک مقرر کند با خدا هر آینه گمراه شد از حق گمراهی دور یعنی در نهایت ضلالت

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوْبِقَاتِ

صلی الله علیه وسلم پرهیز کنید از هفت خصلت که هلاک کنندگان اند

قَالُوْا یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ وَمَا ھُنَّ قَالَ الشِّرْکُ

گفتند صحابہ ای پیغمبر خدا چیز اند آن ہفت فرمود شرک آوردن

بِاللّٰہِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِیْ حَرَّمَ

باخدا و جادو کردن و کشتن ذا تیکہ حرام کردہ است

اللّٰہُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَکْلُ الرِّبٰوا وَاَکْلُ مَالِ الْیَتِیْمِ

خدا مگر بحق و خوردن ربا و خوردن مال یتیم

وَالتَّوَلِّیْ یَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنٰتِ

و پشت دادن روز جنگ و دشنام دادن بزنان پارسا

الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْہُ

مسلمان غافل از بد کرداری مسلمانان متفق علیہ است و مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

کہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

لَا یَزْنِی الزَّانِیْ حِیْنَ یَزْنِیْ وَھُوَ مُؤْمِنٌ

زنا نمی کند زنا کنندہ در ہنگامی کہ زنا میکند و حال آنکہ وی مومن است

وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِيْنَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ

و دزدی نمیکند دزدی کننده هنگامی که دزدی میکند و حال آنکه مومن است و نمی نوشد شراب را کسی

حِيْنَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَنْتَهِبُ نُهْبَةً يَرْفَعُ النَّاسُ اِلَيْهِ

هنگامی که می نوشد و حال آنکه وی مومن است و غارت نمیکند کسی غارت کردنی که بر میدارند مردمان بسوی

فِيْهَا اَبْصَارَهُمْ حِيْنَ يَنْتَهِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَغُلُّ

آن غارت کننده در ان غارت کردن چشمها می خود را بسوی او بجهت غارت میکند و حال آنکه وی مومن است خیانت نمیکند

اَحَدُكُمْ حِيْنَ يَغُلُّ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاِيَّاكُمْ اِيَّاكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

یکی از شما از غنیمت هنگامی که خیانت میکند و حال آنکه وی مومن است پس بر حذر باید خود را از این گناه متفق علیه است

وَفِيْ رِوَايَةِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض وَلَا يَقْتُلُ حِيْنَ يَقْتُلُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ

و در روایت ابن عباس است و نمیکشد هیچکس هنگامی که میکشد و حال آنکه وی مومن است

قَالَ عِكْرِمَةُ قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ كَيْفَ يُنْزَعُ الْاِيْمَانُ مِنْهُ

گفت عکرمه گفتم من مر ابن عباس را چگونه کشیده میشود ایمان از این شخص

قَالَ هٰكَذَا وَشَبَّكَ بَيْنَ اَصَابِعِهِ ثُمَّ اَخْرَجَهَا فَاِنْ تَابَ

گفت ابن چنین و تشبیک کرد میان انگشتان خود پس از هم بیرون آورد انگشتان را پس

عَادَ اِلَيْهِ هٰكَذَا وَشَبَّكَ بَيْنَ اَصَابِعِهِ وَقَالَ

اگر توبه کرد برگشت از ان معصیت باز میگردد ایمان بسوی وی تشبیک کرد میان انگشتان خود و گفت

اَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ لَا يَكُوْنُ هٰذَا مُؤْمِنًا تَامًّا وَلَا يَكُوْنُ

ابو عبد الله بخاری نمی باشد این شخص مومن کامل و نمی باشد

لَهُ نُوْرُ الْاِيْمَانِ هٰذَا لَفْظُ الْبُخَارِيِّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

مراد از نور ایمان این عبارت بخاری است و روایت است از ابو هریره رضی الله عنه

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا زَنَى الْعَبْدُ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم چون زنا میکند بنده

خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ فَكَانَ فَوْقَ رَأْسِهِ كَالظُّلَّةِ فَإِذَا

بیرون می آید از وی ایمان پس میباشد بالای سر وی مانند سایبان پس چون

خَرَجَ مِنْ ذٰلِكَ الْعَمَلِ رَجَعَ إِلَيْهِ الْإِيمَانُ رَوَاهُ

بیرون می آید بنده از آن عمل باز میگردد بسوے وی ایمان رواه

التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ ؒ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ

ترمذی وابوداؤد رح وروایت است از ابی هریرة رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلٰثٌ وَإِنْ صَامَ وَ

نشان منافق سه خصلت است زیاده کرده است مسلم اگرچه روزه دارد و

صَلّٰى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ ثُمَّ اتَّفَقَا إِذَا

نماز میگذارد وگمان می برد که من مومنم پس در اتفاق دارند بخاری ومسلم چون سخن گوید

حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا اؤْتُمِنَ

دروغ گوید وچون وعده کند خلاف کند وچون امانت نهاده شود

خَانَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ

خیانت کند متفق علیه وروایت است از عبد الله بن عمرو رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعٌ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم چهار خصلت است

مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ

هر کس که باشند این چهار در وے باشد آنکس منافق خالص وہر که باشد در وے

خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ

یک خصلت ازین چہار باشد در وے یک خصلت از نفاق

حَتَّى يَدَعَهَا إِذَا أُتُمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ

تا آنکه بگذارد آنرا چون امانت سپرده شود خیانت کند وچون سخن گوید دروغ گوید

وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

وچون عهد بنده بشکند وچون پیکار کند سر کشی ورزد متفق علیه

بَابٌ فِي الْوَسْوَسَةِ وَلَقَدْ خَلَقْنَا

این باب در بیان وسوسه است و ہر آئینه آفریدیم

الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ

آدمی را و میدانیم چیزیکه بخاطر میگذراند شش نفس او

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ بِسْمِ اللَّهِ

وتردیکتریم باو می از رگ جان بنام خدای بزرگ

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مَلِكِ

بخشائنده مہربان بگو پناه میگیرم بپروردگار مردمان بادشاه

النَّاسِ إِلَهِ النَّاسِ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ

مردمان معبود مردمان از شر وسوسه اندازنده پس رونده

الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ

آنکه وسوسه می افکند در سینه های مردمان از جنس جن باشد یا از جنس

وَالنَّاسِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

مردمان روایت هست از ابی هریره رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللهَ تَجَاوَزَ عَنْ

صلی الله علیه وسلم بدرستیکه خدا تعالی درگذرانیده است

أُمَّتِي مَا وَسْوَسَتْ بِهِ صُدُورُهَا مَا لَمْ تَعْمَلْ

از امت من چیزیکه وسوسه کردیدان چیز سینهای ایشان مادام که عمل نکرده

بِهِ أَوْ تَتَكَلَّمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ

بدان چیز یا بگفته متفق علیه است روایت است از وی گفت

۵۲

جَاءَ نَاسٌ مِّنْ اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

آمدند جماعت از یاران پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَاَلُوْهُ

وسلم بسوے پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پس پرسیدند آنحضرت را

اِنَّا نَجِدُ فِيْ اَنْفُسِنَا مَا يَتَعَاظَمُ اَحَدُنَا اَنْ يَّتَكَلَّمَ

بتحقیق میہابیم در ذاتہای خود ہا از وسواس چیزیکہ سخت بزرگ میداند یکی از ما کہ بگوید

بِهٖ قَالَ اَوَقَدْ وَجَدْتُّمُوْهُ قَالُوْا نَعَمْ قَالَ ذَاكَ

از گفت ایا بہ تحقیق یافتند شما انرا گفتند آرے گفت این

صَرِيْحُ الْاِيْمَانِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ

محض ایمان است رواہ مسلم و روایت است از ابن مسعود رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

مَا مِنْكُمْ مِّنْ اَحَدٍ اِلَّا وَقَدْ وُكِّلَ بِهٖ قَرِيْنُهٗ

نیست از شما کسی یک مگر آنکہ بہ تحقیق گماشتہ شدہ است بروی قرین وے

مِنَ الْجِنِّ وَقَرِيْنُهٗ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ قَالُوْا وَاِيَّاكَ

از جنیان و قرین وی از فرشتگان گفتند صحابہ وخود را ارادہ میکنی

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ وَاِيَّايَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ اَعَانَنِيْ

ای پیغمبر خدا فرمود وخود را نیز داخل این حکم میدانم لیکن خدا یاری داد مرا

عَلَيْهِ فَاَسْلَمَ فَلَا يَأْمُرُنِي اِلَّا بِخَيْرٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بروی پس اسلام اورد پس امر نمیکند مرا به هیچ چیز مگر به نیکی رواه مسلم

وَعَنْ اَنَسٍ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

وروایت است از انس رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي

الله علیه وسلم بدرستیکه شیطان میرود

مِنَ الْاِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

در آدمی مانند رفتن خون وربدن متفق علیه است

وَعَنْ جَابِرٍ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

وروایت است از جابر رض گفت فرمود به پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اِبْلِيْسَ يَضَعُ عَرْشَهُ

الله علیه وسلم بدرستیکه ابلیس می نهد تخت خود را

عَلَى الْمَاءِ ثُمَّ يَبْعَثُ سَرَايَاهُ يَفْتِنُوْنَ النَّاسَ

بر آب پس می فرستد فوجهای خود را که در فتنه می اندازند مردم را

فَاَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَنْزِلَةً اَعْظَمُهُمْ فِتْنَةً يَجِيْءُ

پس نزدیک تر ایشان ازوی مرتبه بزرگترین ایشانست ازروی فتنه می آید

اَحَدُهُمْ فَيَقُوْلُ فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا فَيَقُوْلُ

یکی از شیاطین پس میگوید کردم من چنین وچنین پس میگوید ابلیس

مَا صَنَعْتَ شَيْئًا قَالَ ثُمَّ يَجِيْئُ اَحَدُهُمْ فَيَقُوْلُ

نکردی چیزی را گفت جابر پستری آید یکی از لشکریان او پس می گوید

مَا تَرَكْتُهُ حَتّٰى فَرَّقْتُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ امْرَاَتِهٖ قَالَ

نگذاشتم فرزند آدم را تا آنکه جدائی افگندم میان وی و میان زن وے و گفت

فَيُدْنِيْهِ مِنْهُ فَيَقُوْلُ نِعْمَ اَنْتَ قَالَ الْاَعْمَشُ

پس نزدیک میگرداند او را پس می گوید نیکو یار منی تو گفت اعمش

اَرَاهُ قَالَ فَيَلْتَزِمُهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

که گمان میبرم من جابر را که گفت پس بکنار میگیرد او را روایت کرد این حدیث را مسلم در روایت است

عُثْمَانَ بْنِ اَبِى الْعَاصِ رض قَالَ قُلْتُ يَا

از عثمان ابن ابی العاص رضی الله عنه گفت گفتم اے

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ

پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم بدرستیکه

الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِيْ وَبَيْنَ صَلٰوتِيْ وَ

شیطان حائل میگردد میان من و میان نماز من و

بَيْنَ قِرَاْتِيْ يُلَبِّسُهَا عَلَيَّ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

میان قراءة من و مخلوط میکند قراءة را بر من پس گفت پیغمبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهٗ

الله علیه وسلم آنکه حائل میشود شیطانے است که گفته میشود مر او را

خِنْزَبٌ فَاِذَا اَحْسَسْتَهٗ فَتَعَوَّذْ بِاللّٰهِ مِنْهُ وَاتْفُلْ

خنزب پس چون دریابی این وسواس را پس پناه جو بخدا از ان شیطان و تف کن

عَلٰى يَسَارِكَ ثَلٰثًا فَفَعَلْتُ ذٰلِكَ فَاَذْهَبَهُ اللّٰهُ

بر جانب چپ خود سه بار پس کردم ازا پس دور گردانید او را خدا ے تعالی

عَنِّي رَوَاهُ مُسْلِمٌ بَابُ الْإِيمَانِ بِالْقَدَرِ

از من رواہ مسلم این باب ایمان بقدر است

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ط

ونزدیک اوست کلیدہای غیب نمیداند آنرا مگر او

وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ

ومیداند آنچہ در بیابان ودریاست ونمی افتد ہیچ

وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ

برگ مگر میداند آنرا ونمی افتد ہیچ دانہ در تاریکیہای زمین

وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ۝ ط

ونہ ہیچ تری ونہ ہیچ خشکی مگر ثبت است در کتاب روشن

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا

نیست ہیچ جنبندہ در زمین مگر بر خدا است روزی

وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ

ومیداند جای ماندن او وجای نگاہ داشتن او را ہر یکی در کتاب

مُبِينٌ ۝ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ قَالَ قَالَ

روشن است وروایت است از عبداللہ بن عمر رضہ گفت گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ اللّٰهُ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نوشت خدا تعالیٰ

مَقَادِيْرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ اَنْ يَّخْلُقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ

اقدار خلایق را پیش از پیدا کردن آسمانہا وزمین

بِخَمْسِيْنَ اَلْفَ سَنَةٍ قَالَ وَكَانَ عَرْشُهٗ عَلَى الْمَآءِ

پنجاہ ہزار سال گفت وبود عرش خدا بر آب

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ

رواہ مسلم وروایت است از ابی ہریرۃ رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِحْتَجَّ اٰدَمُ وَ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم مباحثہ کردند باہمدگر آدم و

مُوْسٰى عِنْدَ رَبِّهِمَا فَحَجَّ اٰدَمُ مُوْسٰى قَالَ مُوْسٰى اَنْتَ اٰدَمُ

موسیٰ نزد یک پروردگارشان پس غالب آمد حجت آدم بر موسیٰ گفت موسیٰ تو آن آدمی

الَّذِيْ خَلَقَكَ اللّٰهُ بِيَدِهٖ وَنَفَخَ فِيْكَ مِنْ رُّوْحِهٖ

کہ پیدا کرد خدا ترا از دست قدرت خود ودمید در تو از روح خود

وَاَسْجَدَ لَكَ مَلٰٓئِكَتَهٗ وَاَسْكَنَكَ فِيْ جَنَّتِهٖ

وساجد گردانید مر ترا فرشتگان خود را وسکونت داد ترا در بہشت

ثُمَّ اهْبَطْتَ النَّاسَ بِخَطِيئَتِكَ إِلَى الْأَرْضِ قَالَ

خود پس فرود افگندی تو مردم را به سبب گناهی که کردی بر زمین گفت

أَدَمُ أَنْتَ مُوسَى الَّذِي اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِرِسَالَتِهِ

آدم تو آن موسی هستی که برگزید ترا خدا تعالی به پیغمبری خود

وَبِكَلَامِهِ وَأَعْطَاكَ الْأَلْوَاحَ فِيهَا تِبْيَانُ كُلِّ شَيْءٍ

و بکلام خود داد ترا الواح که در آن بیان هر چیز است

وَقَرَّبَكَ نَجِيًّا فَبِكَمْ وَجَدْتَ اللَّهَ كَتَبَ التَّوْرَاةَ

و نزدیک گردانید ترا راز گوینده پس بگو به چند مدت یافتی خدا را که نوشت توریت

قَبْلَ أَنْ أُخْلَقَ قَالَ مُوسَى بِأَرْبَعِينَ عَامًا قَالَ

پیش از آنکه پیدا کرده شوم گفت موسی چهل سال گفت

أَدَمُ فَهَلْ وَجَدْتَ فِيهَا وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ

آدم پس آیا یافتی تو در توریت و گناه کرده آدم پروردگار خود را

فَغَوَى قَالَ نَعَمْ أَفَتَلُومُنِي عَلَى أَنْ عَمِلْتُ عَمَلًا

پس گم کرد راه را گفت موسی آری یافتم گفت آدم آیا پس ملامت میکنی مرا بر اینکه کردم کاری را که

كَتَبَهُ اللّٰهُ عَلَيَّ اَنْ اَعْمَلَهُ قَبْلَ اَنْ يَّخْلُقَنِيْ بِاَرْبَعِيْنَ

نوشت خدا بر من کہ بجنم آن را پیش ازانکہ پیدا کند مرا چہل

سَنَةً قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

سال فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَحَجَّ اٰدَمُ مُوْسٰى رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

وسلم پس غالب آمد آدم بر موسیٰ رواہ مسلم وروایت است

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا مِنْ مَّوْلُوْدٍ اِلَّا يُوْلَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَاَبَوَاهُ

وسلم نیست ہیچ زائیدہ شدہ مگر آنکہ زائیدہ میشود بر فطرت پس مادر و پدر

يُهَوِّدَانِهٖ اَوْ يُنَصِّرَانِهٖ اَوْ يُمَجِّسَانِهٖ كَمَا تُنْتَجُ

یہودی میکردانند او را یا نصرانی یا مجوسی سازند او را چنان کہ زایانیدہ می شود

الْبَهِيْمَةُ بَهِيْمَةً جَمْعَاءَ هَلْ تُحِسُّوْنَ فِيْهَا مِنْ

چہارپایہ چہارپایہ را کامل در اعضائے ایا می بینید در او یا در آن بہایم ہیچ بہیمہ بینی

جَدْعَاءَ ثُمَّ يَقُوْلُ فِطْرَةَ اللّٰهِ الَّتِيْ فَطَرَ النَّاسَ

پاکوش بریدہ پس گفت وخواند این آیت را لازم گیرید خلقت خدا کہ پیدا کردہ است

عَلَيْهَا لَا تَبْدِيْلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ

او را بجز از آن نیست تغیر پیدائش خدا را این مقتضای دین درست است

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ قَالَ

متفق علیہ و روایت است از عبادہ بن صامت رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوَّلَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی کہ نخستین چیزیکہ پیدا کرد

الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اُكْتُبْ قَالَ مَا اَكْتُبُ قَالَ اُكْتُبِ الْقَدَرَ

خدا قلم است پس گفت مراورا بنویس گفت چہ نویسم گفت بنویس ہرچہ ہست را

فَكَتَبَ مَا كَانَ وَمَا هُوَ كَائِنٌ اِلَى الْاَبَدِ رَوَاهُ

کہ تقدیر کردہ شدہ است پس نوشت آنچہ بود و آنچہ خواہد بود تا ابد رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ خُزَامَةَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ قُلْتُ

ترمذی و روایت است از ابی خزامہ از پدر خود گفت گفتم من

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَرَاَيْتَ رُقًى نَسْتَرْقِيْهَا وَدَوَاءً

ای پیغمبر خدا خبردہ مارا از حال افسون کہ افسون گری میکنیم با آنہا و دوائیکہ

نَتَدَاوٰى بِهٖ وَتُقَاةً نَتَّقِيْهَا هَلْ تَرُدُّ مِنْ قَدَرِ

تداوی میکنیم بان و جای پناہ میجوئیم بدان آیا باز می گرداند آنہا

اللّٰهِ شَيْئًا قَالَ هِيَ مِنْ قَدَرِ اللّٰهِ رَوَاهُ اَحْمَدُ

از قضاء و قدر خدا تعالی چیزہا را گفت این چیزہا از قضاء و قدر خدا است رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ

و ترمذی و ابن ماجہ و روایت است از ابی ہریرۃ رضہ گفت

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

برآمد از خانه بر ما پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

وَنَحْنُ نَتَنَازَعُ فِي الْقَدَرِ فَغَضِبَ حَتّٰى احْمَرَّ

و ما بحث و نزاع میکردیم در مسئلہ قضا و قدر پس خشم کرد آنحضرت تا آنکہ سرخ شد

وَجْهُهٗ حَتّٰى كَاَنَّمَا فُقِئَ فِيْ وَجْنَتَيْهِ حَبُّ

روی مبارک وی گویا شکستہ شدہ است در ہر دو رخسار وے دانہاے

الرُّمَّانِ فَقَالَ اَبِهٰذَا اُمِرْتُمْ اَمْ بِهٰذَا

انار پس گفت آیا باین امر کردہ شدہ است شما را یا باین

اُرْسِلْتُ اِلَيْكُمْ اِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ

فرستادہ شدہ ام من بسوے شما ہلاک نشدند کسانیکہ بودند پیش از شما

حِيْنَ تَنَازَعُوْا فِيْ هٰذَا الْاَمْرِ عَزَمْتُ عَلَيْكُمْ

کہ ہنگامیکہ بحث کردند در قضا و قدر واجب میکردانم بر شما

عَزَمْتُ عَلَيْكُمْ اَلَّا تَنَازَعُوْا فِيْهِ رَوَاهُ

واجب میکردانم بر شما کہ نزاع نکنید در ین امر رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ

ترمذی و روایت است از عبداللہ ابن عمر رضہ گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

شنیدم من پیغمبر خدارا صلے اللہ علیہ وسلم

يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ خَلْقَهٗ فِيْ ظُلْمَةٍ

کہ میگفت بدرستی کہ خدا تعالیٰ پیدا کرد خلق خود را در تاریکی

فَاَلْقٰى عَلَيْهِمْ مِنْ نُوْرِهٖ فَمَنْ اَصَابَهٗ

پس بینداخت بر خلق از نور خود پس کسیکہ رسید اورا

مِنْ ذٰلِكَ النُّوْرِ اهْتَدٰى وَمَنْ اَخْطَأَهٗ

ازان نور راہ راست یافت و کسیکہ نرسید

ضَلَّ فَلِذٰلِكَ اَقُوْلُ جَفَّ الْقَلَمُ

گمراہ شد پس ازین جہت میگویم خشک شد قلم

عَلٰى عِلْمِ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بر انچہ دانست خدا رواہ ترمذی

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در روایت است از عائشہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِتَّةٌ لَعَنْتُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ

صلی اللہ علیہ وسلم شش کس اند کہ لعنت کردہ ام من ایشانرا و لعنت کردہ ایشانرا خدا

وَكُلُّ نَبِيٍّ يُجَابُ الزَّائِدَةُ فِي كِتَابٍ

وهر پیغمبری قبول کرده شده است دعای او یکی ازان زیاده کننده در کتاب خدا

اللهِ وَالْمُكَذِّبُ بِقَدَرِ اللهِ وَالْمُتَسَلِّطُ

دوم تکذیب کننده بتقدیر الهی سوم غلبه نماینده بر مردم

بِالْجَبَرُوتِ لِيُعِزَّ مَنْ أَذَلَّهُ اللهُ وَ

بتکبر تا گرامی دارد کسی را که خوار گردانیده است خدا اورا

يُذِلَّ مَنْ أَعَزَّهُ اللهُ وَالْمُسْتَحِلُّ لِحَرَمِ

وخوار گرداند کسی را که عزیز گردانیده است او را خدا چهارم استحلال کننده مر حرم

اللهِ وَالْمُسْتَحِلُّ مِنْ عِتْرَتِي مَا حَرَّمَ اللهُ

خدا را پنجم حلال داننده از اهل قرابت من چیزی را که حرام گردانیده است خدا

وَالتَّارِكُ لِسُنَّتِي رَوَاهُ الْبَيْهَقِي فِي الْمَدْخَلِ

و ششم ترک کنندهٔ سنت مرا رواه بیهقی در مدخل

وَرَزِينٌ فِي كِتَابِهِ وَعَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَكَامِسٍ رضه

ورزین در کتاب خود و روایت است از مطرف بن عکامس رضه

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم که چون

قَضَى اللهُ لِعَبْدٍ أَنْ يَمُوتَ بِأَرْضٍ جَعَلَ لَهُ

حکم کند خدا برائے بنده که بمیرد در زمین بگرداند مر آن بنده را

إِلَيْهَا حَاجَةً رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

بسوے آن زمین حاجتے رواه احمد والترمذی روایت است

أَبِي الدَّرْدَاءِ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

از ابی درداء رضه گفت فرمود پیغمبر خدا صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فَرَغَ إِلَى كُلِّ عَبْدٍ

علیه وسلم بدرستیکه خدا تعالیٰ فارغ شده بسوی هر بنده

مِنْ خَلْقِهٖ مِنْ خَمْسٍ مِنْ اَجَلِهٖ وَعَمَلِهٖ وَمَضْجَعِهٖ

کہ از مخلوق اوست از پنج چیز از اجل او و از عمل ہر بندہ و از سکون

وَاَثَرِهٖ وَرِزْقِهٖ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ الدَّيْلَمِيِّ رضؓ

و حرکت و رزق ہر بندہ رواہ احمد و روایت است از ابن دیلمی رضؓ

قَالَ اَتَيْتُ اُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ رضؓ فَقُلْتُ لَهٗ قَدْ وَقَعَ

گفت آمدم من نزد ابی بن کعب رضؓ پس گفتم من او را تحقیق کہ افتاد

فِيْ نَفْسِيْ مِنَ الْقَدَرِ فَحَدِّثْنِيْ لَعَلَّ اللّٰهَ اَنْ يُذْهِبَهٗ

در دل من چیزی شک از قضاء و قدر پس حدیثی بخوان مرا شاید کہ خدا تعالیٰ زائل کند

مِنْ قَلْبِيْ فَقَالَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ عَذَّبَ اَهْلَ سَمٰوَاتِهٖ

از دل من پس گفت اگر ہر آئینہ خدا عذاب کند تمام آسمانیان را

وَاَهْلَ اَرْضِهٖ عَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ وَلَوْ رَحِمَهُمْ

و زمینیان را عذاب میکرد اینرا حال آنکه وی غیر ظالم باشد مر ایشانرا و اگر رحمت میکرد

كَانَتْ رَحْمَتُهٗ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ اَعْمَالِهِمْ وَلَوْ اَنْفَقْتَ مِثْلَ اُحُدٍ

ببود رحمت او بهتر مر ایشانرا از عملهای ایشان و اگر خرج کنی مانند کوه احد

ذَهَبًا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مَا قَبِلَهُ اللّٰهُ مِنْكَ حَتّٰى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ

طلارا در راه خدا قبول نکند خدا اورا از تو تا آنکه ایمان آری بقضا و قدر

وَتَعْلَمَ اَنَّ مَا اَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ وَاَنَّ مَا اَخْطَاَكَ

و تا آنکه بدانی که انچه رسیده است ترا نبود آنکه نرسد ترا و بدانی که انچه نرسیده است ترا

لَمْ يَكُنْ لِيُصِيْبَكَ وَلَوْ مُتَّ عَلٰى غَيْرِ هٰذَا لَدَخَلْتَ النَّارَ

نبود آنکه برسد ترا و اگر بمیری تو بر غیر این حال هر آینه در آئی بآتش دوزخ

قَالَ ثُمَّ اَتَيْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ مَسْعُوْدٍ فَقَالَ مِثْلَ

گفت پس ترا آمدم من نزد عبد الله ابن مسعود رض پس گفت مانند

ذٰلِكَ قَالَ ثُمَّ اَتَيْتُ حُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ فَقَالَ

این سخن پس ترا آمدم من نزد حذیفه بن یمان پس گفت

مِثْلَ ذٰلِكَ ثُمَّ اَتَيْتُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ فَحَدَّثَنِيْ

مانند این سخن پس ترا آمدم من نزد زید بن ثابت پس حدیث کرد

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ ذٰلِكَ

مرا از پیغمبر صلی الله علیه وسلم مانند آن

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْ دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ

رواه احمد و ابو داود و ابن ماجه

بَابُ الْاِعْتِصَامِ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ

این باب در چنگ زدن بکتاب و سنت است

فی الصراح الاعتصام چنگ زدن و چنگ در زدن بکتاب و سنت یعنی اعتقاد و یقینت آن دعلی که در آن است پاینده و دران ثابت شده و در بودن از بدعت و مذاهب اهل هوا و امثال بکتاب قرآن مجید است و سنت یعنی سیرت و طریقه مسلوکه که در دین آمده و معنی انچه هوا نفسست کرده بر آن حضرت پیغمبر صلی الله

٦٦

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ

بگو اگر دوست میدارید خدا را پس پیروی من کنید تا دوست دارد شما را خدا

وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝ قُلْ

و بیامرزد شما را گناهان شما و خدا امرزنده مهربان است بگو

اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ

فرمان برید خدا را و پیغمبر را پس اگر روگردانیدند هر آئینه خدا دوست ندارد

الْكٰفِرِيْنَ ۝ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ فَاُولٰٓئِكَ

کافران را هر که فرمان برد خدا و رسول را پس این جماعت

مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ وَ

همراه کسانند که انعام کرده است خدا بر ایشان از پیغمبران و

الصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِيْنَ وَحَسُنَ

صدیقان و شهیدان و صالحان و نیکو رفیق اند

اُولٰٓئِكَ رَفِيْقًا ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ

ایشان این بخشایش از خدا است و بس است خدا

عَلِيمًا ۝ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا
دانا و نیا فریدم جن و انس را
لِيَعْبُدُوْنِ ۝ مَا اُرِيْدُ مِنْهُمْ مِّنْ رِّزْقٍ
مگر تا که پرستند مرا نمیخواهم از ایشان رزق را
وَّمَا اُرِيْدُ اَنْ يُّطْعِمُوْنِ ۝ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ
که مرا طعام دهند هر آئینه خدا همو است رزق دهنده
ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِيْنُ ۝ وَمَآ اٰتٰىكُمُ الرَّسُوْلُ
خداوند توانائی استوار و هرچه بدهد شما را پیغمبر
فَخُذُوْهُ وَمَا نَهٰىكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
پس بگیرید آنرا و هرچه منع کند شما را از آن باز ایستید و بترسید از خدا

۱ جزء ۲۷ رکوع ۲۔

إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا

ہر آئینہ خدا سخت عقوبت کنندہ است و فرمان بواری کنید خدا و فرمان بردار ی

الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ

کنید رسول را پس اگر روگردان شوید پس جز این نیست کہ بر پیغمبر ما پیغام رسانیدن

الْمُبِينُ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ

آشکارا است ای مسلمانان بترسید از خدا و باید کہ تامل کند

نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ

ہر شخص چہ چیز پیش فرستادہ است برائے فردا و بترسید از خدا ہر آئینہ خدا خبردار است

بِمَا تَعْمَلُونَ ۝ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ

باچہ میکنید ہر آئینہ ما پیش آوردیم امانت را بر آسمان ہا

وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ

و بر زمین و بر کوہ ہا پس قبول نکردند کہ بردارند آنرا بترسیدند

مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ ۖ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ۝

ازاں و برداشت آنرا آدمی ہر آئینہ وی ہست ستمگار نادان

۱ جز ۲۸ رکوع ۶ ۲ جز ۲۲ رکوع ۵

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در روایت است از ابی سعید رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَتَتَّبِعُنَّ سُنَنَ مَنْ قَبْلَكُمْ شِبْرًا بِشِبْرٍ وَذِرَاعًا

وسلم هرآئینه پیروی خواهید کرد شما طریقه پیشینیان را شبر شبر ودست

بِذِرَاعٍ حَتّٰى لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ ضَبٍّ تَبِعْتُمُوهُمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

بدست تا آنکه اگر داخل شوند ایشان سوراخ سوسمار را پیروی خواهید کرد شما ایشان را گفتند ای پیغمبر خدا

اَلْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى قَالَ فَمَنْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

الیهود والنصاری فرمود پس کیستند متفق علیه وروایت است

عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از عایشه رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هٰذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کسیکه نو پیدا کرد در دین ما چیزی را که نیست از این دین پس آنچیز مردود است متفق علیه

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت است از جابر رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللّٰهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ

در خطبه بعد از حمد ونعت پس بهترین سخنان کتاب خدا است وبهترین طریقه

هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا

طریقه محمد است صلی اللہ علیہ وسلم وبدترین چیزها آنست که نو پیدا کرده شده است

وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

وهر بدعت سبب گمراهی است رواه مسلم وروایت است از ابن عباس رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْغَضُ النَّاسِ إِلَى اللّٰهِ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم دشمن داشته شده ترین مردم بسوی خدا

ثَلٰثَةٌ مُلْحِدٌ فِي الْحَرَمِ وَمُتَبَغٍّ فِي الْاِسْلَامِ سُنَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ

سه اند الحاد کننده در زمین حرم وطلب کننده در اسلام طریقه جاهلیت را

وَمُطَّلِبُ دَمِ امْرِءٍ بِغَيْرِ حَقٍّ لِيُهْرِيْقَ دَمَهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

وطلب کننده خون مردیرا بنا حق برائے آنکه بریزد او را رواه بخاری

وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در روایت است از ابی موسی رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ اِنَّمَا مَثَلِيْ وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِيَ اللّٰهُ بِهٖ كَمَثَلِ رَجُلٍ

وسلم جز این نیست که قصه من وقصه چیزی که فرستاده است مرا بآن پروردگار بدان چیز مانند قصه مردیکه

اَتٰى قَوْمًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اِنِّيْ رَاَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنَيَّ اِنِّيْ اَنَا

آمد قومی را پس گفت آ قوم بدرستی که من دیده ام لشکر را بدو چشم خود بدرستیکه من

النَّذِيْرُ الْعُرْيَانُ فَالنَّجَا النَّجَا فَاَطَاعَهٗ طَائِفَةٌ مِّنْ قَوْمِهٖ

خبر خوف رساننده ام برهنه شتابی کنید شتابی کنید پس فرمانبرداری کردند او را بعضی از قوم او

فَاَدْلَجُوْا فَانْطَلَقُوْا عَلٰى مَهَلِهِمْ فَنَجَوْا وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ

پس رفتند شبانه پس رفتند برا هستگی خود پس رستگاری یافتند وتکذیب کردند بعضی

مِنْهُمْ فَاَصْبَحُوْا مَكَانَهُمْ فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ فَاَهْلَكَهُمْ

از قوم وی پس صبح کردند وبایستادند بمکان خود پس صبح گردانید بر ایشان لشکر در آمد ایشانرا پس هلاک گردانید ایشانرا

وَاجْتَاحَهُمْ فَذٰلِكَ مَثَلُ مَنْ اَطَاعَنِيْ فَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهٖ

واریخ برکند ایشانرا پس این قصه کسی است که فرمانبرداری کرد مرا پس پیروی کرد چیزے را که آورده ام آنرا

وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِيْ وَكَذَّبَ مَا جِئْتُ بِهٖ مِنَ الْحَقِّ

ومثال کسیکه نافرمانی کرد مرا ودروغ داشت چیزے را که آورده ام من آنرا از نزد خدا

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیه وروایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلِيْ كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا

صلی اللہ علیہ وسلم حال من بچو حال مردی است کہ افروخت آتشی را

فَلَمَّا اَضَاءَتْ مَاحَوْلَهَا جَعَلَ الْفَرَاشُ وَهٰذِهِ الدَّوَابُّ

پس ہرگاہ کہ روشن کرد اں آتش انچہ گرد او ست درامت وند پروانہ ہا و ایں جنبیگان کہ مہاے

الَّتِيْ تَقَعُ فِي النَّارِ يَقَعْنَ فِيْهَا وَجَعَلَ يَحْجُزُهُنَّ وَيَغْلِبْنَهُ

کہ در عادت ایشان ست کہ می افتند در آتش و در ساد نمرد کہ منع میکند انہا را و غالب آمدند او را پس از انکس

فَيَتَقَحَّمْنَ فِيْهَا فَاَنَا اٰخِذُ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ وَاَنْتُمْ

پس او را م کردند در آتش پس من گیرندہ ام جامہ ہاے کمر شما را کہ باز دارم شما را از آتش و شما

تَقْتَحِمُوْنَ فِيْهَا هٰذَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَلِمُسْلِمٍ نَحْوُهَا

از درو ہم میکنید و ان آتش این روایت بخاریست و مسلم را مانند ایں روایت است

وَقَالَ فِيْ اٰخِرِهَا قَالَ فَذٰلِكَ مَثَلِيْ وَمَثَلُكُمْ اَنَا اٰخِذٌ

و گفتہ است مسلم در پایاں روایت خود گفت پس آں مذکور حال من و حال شماست من گیرندہ ام

بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ هَلُمَّ عَنِ النَّارِ هَلُمَّ عَنِ النَّارِ فَتَغْلِبُوْنِيْ

جائے بند ہاے ازار شما را از آتش بیائید بسوی من از آتش پس غالب می آئید مرا

تَقْتَحِمُوْنَ فِيْهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

می افتید در آتش متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

يَكُوْنُ فِيْ اٰخِرِ الزَّمَانِ دَجَّالُوْنَ كَذَّابُوْنَ يَاْتُوْنَكُمْ

می باشد در آخر الزماں تلبیس کنندگاں و دروغ گویاں می آرند شما را

مِنَ الْاَحَادِيْثِ بِمَا لَمْ تَسْمَعُوْا اَنْتُمْ وَلَا اٰبَاؤُكُمْ

از احادیث انچہ نشنیدہ آید شما و نہ پدراں شما

فَإِيَّاكُمْ وَإِيَّاهُمْ لَا يُضِلُّونَكُمْ وَلَا يُفْتِنُونَكُمْ

دور دار باد خود را ایشان ایشان را از خود گمراه نکرده اند و در فتنه نیفگنند از شما را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

رواه مسلم در روایت است از وی گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا

صلی الله علیه وسلم بس است مرد را از روی دروغ

أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

آنکه حدیث کند هر چیزی را که شنیده است رواه مسلم

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ

در روایت است از ابی هریره رضی الله عنه گفت

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ

کسیکه بخواند بسوی راه راست باشد او را اجر مقدار

أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ

مزدهای کسانیکه پیروی میکنند او را کم نمیکند این از

أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ

اجرهای ایشان چیزی را و کسیکه بخواند کسی را بگمراهی

دوقف نیفگنند از شما را
ایشان ایشان را از خود گمراه نکرده اند و در فتنه نیفگنند از شما را
روایت است از ابی هریره رضی الله عنه گفت
حدیث مبتدع مردود است
و در بعض گفته شده است
بعضی گفته اند که بعضی از آن صحیح است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن حسن است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن ضعیف است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن موضوع است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مقبول است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مردود است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن معلوم است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مجهول است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن منکر است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن شاذ است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مضطرب است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مدرج است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مقلوب است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مصحف است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن محرف است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مزید است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مختصر است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مطول است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مجمل است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مفسر است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن ناسخ است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن منسوخ است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن محکم است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن متشابه است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن عام است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن خاص است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مطلق است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مقید است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مجمل است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مبین است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن ظاهر است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن نص است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مؤول است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مشکل است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مبهم است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مفسر است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن ناسخ است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن منسوخ است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن محکم است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن متشابه است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن عام است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن خاص است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مطلق است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مقید است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مجمل است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مبین است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن ظاهر است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن نص است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مؤول است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مشکل است
و بعضی گفته اند که بعضی از آن مبهم است

۳۷

۳۸

كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ

باشد بروے از بزه مقدار بزهای کسانکه پیروی کنند ورا

لَا يَنْقُصُ ذٰلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا رَوَاهُ

نمی کند این از آثام ایشان چیزیرا رواه

مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مسلم و روایت است ازوی رضی گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيْبًا

صلی الله علیه وسلم پیدا شد اسلام در آغاز کار غریب

وَسَيَعُوْدُ كَمَا بَدَأَ فَطُوْبٰى لِلْغُرَبَاءِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و زود باشد که باز گردد چنانکه در ابتدا بود پس خوشی باد مر غریبان را رواه مسلم

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ

و روایت است از وی گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

الْاِيْمَانَ لَيَاْرِزُ اِلَى الْمَدِيْنَةِ كَمَا تَاْرِزُ الْحَيَّةُ اِلٰى جُحْرِهَا

ایمان گردی آید بسوی مدینہ چنانکہ بازمی گردد مار بسوی سوراخ خود

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ قَالَ قَالَ فِيْ

متفق علیہ است و روایت است از عرباض بن ساریہ رضی گفت فرمود

حَدِيْثِهٖ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِيْ

حدیث خود از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پس لازم گیرید بر خود سنت من

وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِيْنَ الْمَهْدِيِّيْنَ تَمَسَّكُوْا بِهَا

و سنت خلفاء راشدین کہ راہ یافتگان اند چنگ در زنید بسنت من

وَعَضُّوْا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ وَاِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْاُمُوْرِ

و سخت بزنید بر سنت و دندانہا را دور دارید خود را از کارہائے نو پیدا

فَاِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ رَوَاهُ اَحْمَدُ

پس بدرستیکہ ہر مسئلت کہ احداث کردہ شود بدعت است و ہر بدعت ضلالت است رواہ احمد

وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو

و ابو داود و ترمذی و ابن ماجہ و روایت است از عبد اللہ ابن عمرو

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُؤْمِنُ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ایمان نمی آرد

أَحَدُكُمْ حَتّٰى يَكُوْنَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهٖ

یکے از شما تا آنکہ باشد ہوای نفس او تابع مر چیزے را کہ آوردم من آنرا

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ بِلَالِ ابْنِ الْحَارِثِ

روایت کرد در شرح سنۃ ایں حدیث را و روایت است از بلال ابن حارث

الْمُزَنِيِّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مزنی گفت گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَحْيٰى سُنَّةً مِنْ سُنَّتِيْ

علیہ وسلم کسیکہ زندہ گرداند سنتی از سنتہائے مرا

قَدْ اُمِيْتَتْ بَعْدِيْ فَاِنَّ لَهٗ مِنَ الْاَجْرِ مِثْلَ اُجُوْرِ

کہ بتحقیق میرا پندارند شدہ است پس از من بدرستی کہ مر او راست از مزد مانند مزدہا

مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ غَيْرِ اَنْ يَنْقُصَ مِنْ اُجُوْرِهِمْ شَيْءٌ

کسانیکہ کار بکنند بآں سنت بی آنکہ کم کردہ شود از مزدہائے ایشاں

وَمَنِ ابْتَدَعَ بِدْعَةً ضَلَالَةً لَا يَرْضَاهَا اللّٰهُ

چیزے و کسیکہ بدعت پیدا کرد بدعت ضلالت کہ راضی نیست ازاں بدعت خدا

رَسُولُهُ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ عَمِلَ بِهَا

پیغمبر خدا باشد بروی از بزه مقدار بر گناهی کسانیکه پیروی کرده اند

لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

از آثام ایشان چیزی را رواه ترمذی در روایت است

عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از عمرو بن عوف رضی الله عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ إِنَّ الدِّينَ لَيَأْرِزُ إِلَى الْحِجَازِ كَمَا تَأْرِزُ الْحَيَّةُ

وسلم بدرستیکه اسلام گرد می آید بسوی حجاز چنانچه باز میگردد مار

إِلَى جُحْرِهَا وَلَيَعْقِلَنَّ الدِّينُ مِنَ الْحِجَازِ مَعْقِلَ الْأُرْوِيَّةِ

بسوی سوراخ خود هر آئینه پناه میگیرد دین از زمین حجاز بجحر پناه جستن بز کوهی

مِنْ رَأْسِ الْجَبَلِ إِنَّ الدِّينَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ

از سر کوهی بدرستیکه پیدا شده است غریب و تنها و غریب است که باز گردد چنانکه

فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ هُمُ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ

بود پس خوشی خبری باد مر غریبان را گروهی آن کسانند که نیکو میسازند چیزی را که بد ساخته اند

مِنْ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

بعد از من از سنت من رواه ترمذی در روایت است از عبد الله

ابْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن عمرو رضه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ حَذْوَ النَّعْلِ

هر آئینه بیاید بر امت من مانند آنچه آمده بر بنی اسرائیل مطابق یکدیگر

بِالنَّعْلِ حَتَّى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمَّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ

تا آنکه اگر بود از بنی اسرائیل کسیکه آمد با مادر خود آشکارا هر آئینه باشد

فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذٰلِكَ وَإِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ

در امت من کسے میکند آں فعل شنیع را و در آئینہ بنی اسرائیل

تَفَرَّقَتْ عَلٰى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً وَتَفْتَرِقُ

جدا شدند بہفتاد و دو ملت و جدا خواہد شد

أُمَّتِي عَلٰى ثَلٰثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ

امت من بر ہفتاد و سہ مذہب ہمہ ایشاں

فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا مَنْ هِيَ يَا

مستحق در آمدن دوزخ باشند مگر ایک ملت گفتند کیست آں ایک ملت

رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي رَوَاهُ

پیغمبر خدا فرمود آں ملت کہ من بر آنم و صحابہ من بر انند روایت

التِّرْمِذِيُّ وَفِي رِوَايَةِ أَحْمَدَ وَأَبِي دَاوُدَ

ترمذی و در روایت است احمد و ابی داود

عَنْ مُعَاوِيَةَ ثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ

از معاویہ آمدہ کہ اہل ہفتاد و دو ملت در آتش اند

وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَهِيَ الْجَمَاعَةُ وَإِنَّهُ سَيَخْرُجُ

و اہل یک ملت در بہشت و آن سی ید جماعت است و بدستی کہ شان امت کہ بیرون آیند

فِي أُمَّتِي أَقْوَامٌ تَتَجَارَى بِهِمْ تِلْكَ الْأَهْوَاءُ

در امت من گروہ ہا می کہ روان میشود با ایشان آن اہوا

كَمَا يَتَجَارَى الْكَلْبُ بِصَاحِبِهِ لَا يَبْقَى مِنْهُ عِرْقٌ

چنانکہ سرایت می کند گزیدن سگ صاحب خود را باقی نمیماند از صاحب او بیچ

وَلَا مَفْصِلٌ إِلَّا دَخَلَهُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ

و بندی مگر در می آید و روایت است از ابن عمر رضی اللہ گفت فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللهَ لَا يَجْمَعُ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی کہ گردنمی آرد خدا

أُمَّتِي أَوْ قَالَ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

امت مرا یا گفت امت محمد صلی اللہ علیہ وسلم

عَلَى ضَلَالَةٍ وَيَدُ اللهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ وَمَنْ شَذَّ شَذَّ

بر گمراہی و دست احسان خدا بر جماعت است و کسیکہ تنہا افتد از جماعت افتد اختہ شود

فِي النَّارِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

در آتش رواه ترمذی و روایت است از وی گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِتَّبِعُوا السَّوَادَ الْاَعْظَمَ فَاِنَّهُ مَنْ شَذَّ شُذَّ

اللہ علیہ وسلم پیروی کنید جمہور را پس بدرستیکہ شان انیست کہ کسیکہ تنہا افتد از جماعت افتاد

فِي النَّارِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ لِيْ

در آتش رواہ ابن ماجہ و روایت است از انس رض گفت فرمود مرا

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بُنَيَّ اِنْ قَدَرْتَ اَنْ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم اے پسرک من اگر توانی کہ

تُصْبِحَ وَتُمْسِيَ وَلَيْسَ فِيْ قَلْبِكَ غِشٌّ لِاَحَدٍ فَافْعَلْ

صبح کنی و شام کنی و حال آنکہ نیست در دل تو کینہ یا بیچ کس بس بکن

ثُمَّ قَالَ يَا بُنَيَّ وَذٰلِكَ مِنْ سُنَّتِيْ وَمَنْ اَحَبَّ سُنَّتِيْ فَقَدْ

پس گفت اے پسرک من و آن کار از سنت من است و کسیکہ دوست دارد سنت مرا پس بتحقیق

اَحَبَّنِيْ وَمَنْ اَحَبَّنِيْ كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

دوست دارد مرا کسیکہ دوست دارد مرا باشد با من در بہشت رواہ ترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِيْ عِنْدَ فَسَادِ اُمَّتِيْ فَلَهُ

علیہ وسلم کسیکہ چنگ در زند بہ سنت من در فساد امت من پس او راست

أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي كِتَابِ الزُّهْدِ لَهُ مِنْ

مزد و ثواب صد شهید رواه بیهقی در کتاب الزهد لفظ له بغیر از فا

حَدِيثِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

از حدیث ابن عباس رض و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكُمْ فِي زَمَانٍ مَنْ تَرَكَ مِنْكُمْ عُشْرَ

صلی الله علیه وسلم بدرستیکه شما در زمانی هستید که هر که نگذارد از شما دهم حصه

مَا أُمِرَ بِهِ هَلَكَ ثُمَّ يَأْتِي زَمَانٌ مَنْ عَمِلَ مِنْهُمْ بِعُشْرِ

انچه امر کرده شده است بدان هلاک شود پس می آید زمانیکه هر که بکند از ایشان دهم حصه

مَا أُمِرَ بِهِ نَجَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رض

انچه امر کرده شده است بدان نجات یابد رواه ترمذی و روایت است از معاذ ابن جبل رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّيْطَانَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بدرستیکه شیطان

ذِئْبُ الْإِنْسَانِ كَذِئْبِ الْغَنَمِ يَأْخُذُ الشَّاذَّةَ وَالْقَاصِيَةَ

گرگ آدمی است مانند گرگ گوسفند که میگیرد گوسفند پراکنده و الس ناگیرنده است بلکه

وَالنَّاحِيَةَ وَإِيَّاكُمْ وَالشِّعَابَ عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ

و دور رونده از گله و یک جانب افتاده است و دور دارید خود را از راههای پیمان گرد

الْعَامَّةِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ

کثیر را رواه احمد و روایت است از ابی ذر رض گفت فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه جدائی کرد جماعت را

شِبْرًا فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَةَ الْإِسْلَامِ مِنْ عُنُقِهِ رَوَاهُ أَحْمَدُ

مقدار یک شبر پس بتحقیق برکشید ریقه اسلام را از گردن خود رواه احمد

۸۱

وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ رَضِ

وابو داود و روایت است از ابراهیم ابن میسره رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ وَقَّرَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه تعظیم کرد

صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَقَدْ أَعَانَ عَلَى هَدْمِ الْإِسْلَامِ

خداوند بدعت را پس تحقیق مدد کرد بر ویران کردن دین اسلام

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ مُرْسَلًا وَعَنِ

رواه بیهقی در شعب الایمان مرسل و روایت است از

ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ مَنْ كَانَ مُسْتَنًّا فَلْيَسْتَنَّ بِمَنْ

ابن مسعود رض گفت کسیکه بخواهد که بر وی راه است پس باید که برود براه

قَدْ مَاتَ فَإِنَّ الْحَيَّ لَا تُؤْمَنُ عَلَيْهِ الْفِتْنَةُ أُولَئِكَ

کسانیکه بتحقیق از عالم گذشته اند پس بدرستیکه زندگان ایمن کرده نمیشود بر ایشان از فتنه آنرا

أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانُوا أَفْضَلَ

یاران محمد صلی الله علیه وسلم اند که بودند فاضل تر

هٰذِهِ الْأُمَّةِ أَبَرَّهَا قُلُوبًا وَأَعْمَقَهَا عِلْمًا وَأَقَلَّهَا

از همه این امت و نیکوتر دلها و ژرف تر در علم و کم تر

تَكَلُّفًا اخْتَارَهُمُ اللهُ لِصُحْبَةِ نَبِيِّهِ وَلِإِقَامَةِ دِينِهِ

از روی تکلف برگزیده ایشان را خدا برای صحبت پیغمبر خود و برای برپا داشتن دین وی

فَاعْرِفُوا لَهُمْ فَضْلَهُمْ وَاتَّبِعُوهُمْ عَلَى أَثَرِهِمْ وَتَمَسَّكُوا

پس بشناسید برای ایشان فضل ایشان و پیروی کنید ایشان را بر نشانهای ایشان و دوزد

بِمَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ أَخْلَاقِهِمْ وَسِيَرِهِمْ فَإِنَّهُمْ كَانُوا

بآنچه توانید از خوی ایشان و روشش ایشان که محقق بودند

عَلَى الْهُدَى الْمُسْتَقِيمِ رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنْ

بر راه راست رواه رزین در روایت است از

أَنَسٍ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

انس که گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ

وسلم ایمان نمی آرد یکی از شما تا آنکه باشم دوست داشته تر پیش او

مِنْ نَفْسِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

از جانش و از مالش و از فرزندش و پدرش و مردمان همه

رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَأَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

رواه شیخان و احمد و نسائی و ابن ماجه

وَقِيلَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَتَى أَكُونُ

وگفته شد مر پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کے باشم

مُؤْمِنًا وَفِي لَفْظٍ آخَرَ مُؤْمِنًا صَادِقًا قَالَ إِذَا أَحْبَبْتَ

مرمن و در لفظ آخر مومن صادق گفت چون دوست داشته باشی

اللّٰهَ فَقِيلَ وَمَتَى أُحِبُّ اللّٰهَ فَقَالَ إِذَا أَحْبَبْتَ رَسُولَهُ

خدا را پس گفته شد کی باشم که دوست دارم خدا را پس فرمود چون دوست داشته باشی پیغمبر او را

فَقِيلَ وَمَتَى أُحِبُّ رَسُولَهُ قَالَ إِذَا اتَّبَعْتَ طَرِيقَتَهُ

پس گفته شد کے دوست دارم پیغمبر او را فرمود چون پیروی کنی طریقه او را

وَاسْتَعْمَلْتَ سُنَّتَهُ وَأَحْبَبْتَ بِحُبِّهِ وَأَبْغَضْتَ بِبُغْضِهِ

و عمل کنی سنت او را و دوست داری بسبب دوستی وے و دشمن داری کسے را بسبب دشمنی وی

وَوَالَيْتَ بِوَلَايَتِهِ وَعَادَيْتَ بِعَدَاوَتِهِ وَيَتَفَاوَتُ

و دوست شوی بدوستی وے و عداوت کنی بعداوت وے و متفاوت اند

النَّاسُ فِي الْإِيمَانِ عَلَى قَدْرِ تَفَاوُتِهِمْ فِي مَحَبَّتِي

مردمان در ایمان بمقدار تفاوت ایشان در محبت من

وَيَتَفَاوَتُونَ فِي الْكُفْرِ عَلَى قَدْرِ تَفَاوُتِهِمْ فِي بُغْضِيِّ اَلَا

و متفاوت میشوند در کفر بر اندازهٔ تفاوت ایشان در بغض من آگاه باش

لَا اِيْمَانَ لِمَنْ لَا مَحَبَّةَ لَهُ اَلَا اِنَّ اِيْمَانَ لِمَنْ لَا مَحَبَّةَ لَهُ

نیست ایمان مر آن شخص را که نیست محبت مر ویرا آگاه باش نیست ایمان مر آنکس را که نیست محبت مر اورا

اَلَا لَا اِيْمَانَ لِمَنْ لَا مَحَبَّةَ لَهُ كَذَا فِي الدَّلَائِلِ وَقِيْلَ

آگاه باش نیست ایمان مر آنکس را که نیست محبت آن را چنین است در دلائل خیرات و گفته شد

لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَرٰى مُؤْمِنًا يَخْشَعُ وَ

مر پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را می بینیم مومنی را که خوف میکند

مُؤْمِنًا لَا يَخْشَعُ مَا السَّبَبُ فِي ذٰلِكَ فَقَالَ مَنْ وَجَدَ لِاِيْمَانِهِ

و مومنی را که خوف نمیکند چیست سبب دران میان پس گفت که هر که می یابد مر ایمان خود

حَلَاوَةً خَشَعَ وَمَنْ لَمْ يَجِدْهَا لَمْ يَخْشَعْ فَقِيْلَ بِمَ تُوْجَدُ

را لذت خوف میکند و کسیکه نیافت آن را خوف نمی کند پس گفته شد بچه یافته میشود آن حلاوت

اَوْ بِمَ تُنَالُ وَبِمَا تُكْتَسَبُ قَالَ بِصِدْقِ الْحُبِّ فِي اللّٰهِ فَقِيْلَ

یا بچه حاصل کرده میشود و با چه کسب کرده میشود گفت بهر است محبت در مقدمه خدا پس گفته شد

وَبِمَ يُوْجَدُ حُبُّ اللّٰهِ اَوْ بِمَ يُكْتَسَبُ فَقَالَ بِحُبِّ رَسُوْلِهٖ

و بچه یافته میشود محبت خدا یا بچه کسب کرده شود پس گفت بسبب محبت پیغمبر او

فَالْتَمِسُوْا رِضَاءَ اللّٰهِ وَرِضَاءَ رَسُوْلِهٖ فِيْهِمَا كَذَا فِي الدَّلَائِلِ

پس بجوئید رضای خدا و رضای پیغمبر او در محبت ایشان و خیانت در دلائل خیرات

وَقِيلَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ آلُ مُحَمَّدٍ

وگفته شده مر پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را کیستند آل محمد

الَّذِينَ أُمِرْنَا بِمَحَبَّتِهِمْ وَإِكْرَامِهِمْ وَالْبِرِّ وَرِعَايَتِهِمْ فَقَالَ

که امر کرده شده ایم بمحبت ایشان وگرامی کردن ایشان ونیکوکاری کردن بایشان پس گفت

أَهْلُ الصَّفَاءِ وَالْوَفَاءِ مِمَّنْ آمَنَ وَأَخْلَصَ قِيلَ وَمَا عَلَامَاتُهُمْ

صاحب صفا و وفا آنکسان که ایمان آوردند وخالص کردند پس گفته شد وچیست نشانهای ایشان

فَقَالَ إِيثَارُ مَحَبَّتِي عَلَى كُلِّ مَحْبُوبٍ وَاشْتِغَالُ الْمَاطِنِ

پس گفت اختیار کردن محبت من بر همه دوستیها وهمیشه مشغول داشتن باطن خود را

بِذِكْرِي بَعْدَ ذِكْرِ اللّٰهِ وَفِي أُخْرَى عَلَامَتُهُمْ إِدْمَانُ

بذکر من بعد از ذکر خداوند روایت دیگر نشان ایشان دوام کردن

ذِكْرِي وَالْإِكْثَارُ مِنَ الصَّلَوَاتِ عَلَيَّ دَلَائِلُ وَقِيلَ

ذکر من ولبسیار درود فرستادن بر من است وگفته شد

لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْقَوِيِّ فِي الْإِيمَانِ

مر پیغمبر خدا را صلی الله علیه وسلم کیست قوی در ایمان آوردن

بِكَ فَقَالَ مَنْ آمَنَ بِي وَلَمْ يَرَنِي فَإِنَّهُ مُؤْمِنٌ بِي عَلَى

بتو پس فرمود کسیکه ایمان آورد بمن ونه دید مرا پس بدرستیکه وی مومن است بمن بر

شَوْقٍ مِنْهُ وَصِدْقٍ فِي مَحَبَّتِي وَعَلَامَةُ ذٰلِكَ مِنْهُ أَنَّهُ

شوقیکه او راست بر صدق که در محبت من است ونشان اینکار از او آنست که او

يَوَدُّ رُؤْيَتِي بِجَمِيعِ مَا يَمْلِكُ وَفِي أُخْرَى مِلْكُ الْأَرْضِ

دوست میدارد دیدار مرا بتمام آنچیزکه مالک شده است ودر روایت دیگر بجای لفظ ملک الارض

ذَهَبًا ذٰلِكَ الْمُؤْمِنُ بِي حَقًّا كَذَا فِي الدَّلَائِلِ وَقَالَ

ذهبا است آنکس مومن است بمن حقیقة چنین است در دلایل وگفته است

صَاحِبُ الْمَطَالِعِ فِي هٰذِهِ الْأَحَادِيثِ الْأَرْبَعَةِ ۷

صاحب المطالع درین چہار حدیث کہ

أَعْرِفُهَا وَلَمْ أَجِدْهَا كُتُبَ الْعِلْمِ إِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ

نمی شناسم اینہارا و نیافتم این ہر چہارا در جزایں نہایت بیت ستند

مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰؤُا وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ

عالمان از بندگان او و شتابی کمن بخواندن قرآن پیش از انکہ

أَنْ يُقْضٰى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

انجام رسانیدہ شود بسوے تو وحی او و بگو اے پروردگار من بیفزا مرا

بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الْعِلْمِ

وَالْعُلَمَاءِ وَعَنْ كَثِيرِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ كُنْتُ

و روایت است از کثیر ابن قیس رض گفت بودم من

جَالِسًا مَعَ أَبِي الدَّرْدَاءِ فِي مَسْجِدِ دِمَشْقَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ

نشسته با ابو درداء رض در مسجد دمشق پس آمد او را مردے

فَقَالَ يَا أَبَا الدَّرْدَاءِ إِنِّي جِئْتُكَ مِنْ مَدِينَةِ الرَّسُولِ

پس گفت اے ابو درداء بدرستیکہ من آمدہ ام ترا از مدینہ پیغمبر

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَدِيثٍ بَلَغَنِي أَنَّكَ تُحَدِّثُهُ

صلے اللہ علیہ وسلم جہت شنیدن حدیثے کہ رسیدہ است مرا کہ تو خبر میدہی ازان

عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا جِئْتُ لِحَاجَةٍ

از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نیامدہ ام از جہت حاجتے دیگر

قَالَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت پس بدرستیکہ من شنیدہ ام پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را

يَقُولُ مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَطْلُبُ فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللهُ بِهِ

گفت کسے کہ برود راہ را کہ طلب کند در وے علمے ببرد خدا او را

طَرِيقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا

براہے از راہ ہاے بہشت و بدرستیکہ فرشتگان ہر آئینہ می نہند بازو ہاے خود را

رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ

بجہت رضا مندی طالب علم و بدرستیکہ عالم ہر آئینہ آمرزش میخواہد برائے او ہر کہ

أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي كِتَابِ الزُّهْدِ لَهُ مِنْ

مزد و ثواب صد شہید رواہ بیہقی در کتاب الزہد لفظ لہ بغیر ازنا

حَدِيثِ ابْنِ عَبَّاسٍ ؓ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

از حدیث ابن عباس رض و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكُمْ فِي زَمَانٍ مَنْ تَرَكَ مِنْكُمْ عُشْرَ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ شما در زمانی ہستید کہ ہر کہ بگذارد از شما دہم حصہ

مَا أُمِرَ بِهِ هَلَكَ ثُمَّ يَأْتِي زَمَانٌ مَنْ عَمِلَ مِنْهُمْ بِعُشْرِ

انچہ امر کردہ شدہ است بدان ہلاک شود پستہ می آید زمانیکہ ہر کہ بکند از ایشان دہم حصہ

مَا أُمِرَ بِهِ نَجَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ ؓ

انچہ امر کردہ شدہ است بدان نجات یابد رواہ ترمذی و روایت است از معاذ ابن جبل رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّيْطَانَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ شیطان

ذِئْبُ الْإِنْسَانِ كَذِئْبِ الْغَنَمِ يَأْخُذُ الشَّاذَّةَ وَالْقَاصِيَةَ

گرگ آدمی است مانند گرگ گوسفند کہ میگیرد گوسفند پراکندہ و افتادہ است بگلہ

وَالنَّاحِيَةَ وَإِيَّاكُمْ وَالشِّعَابَ وَعَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ

و دور رونده از گلہ و یک جانب افتادہ است و دور دارید خود را از راہہای میان کوہ و

الْعَامَّةِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ ؓ قَالَ قَالَ

کثیر را رواہ احمد و روایت است از ابی ذر رض گفت فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ جدائی کرد جماعت را

شِبْرًا فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَةَ الْإِسْلَامِ مِنْ عُنُقِهِ رَوَاهُ أَحْمَدُ

مقدار یک شبر پس بتحقیق برکشید ربقہ اسلام را از گردن خود رواہ احمد

وَأَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ إِبْرَاهِيْمَ بْنِ مَيْسَرَةَ رض

وابوداؤد وروایت است از ابراہیم ابن میسرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ وَقَّرَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کہ توقیر کرد

صَاحِبَ بِدْعَةٍ نَقَدْ أَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الْإِسْلَامِ

خداوند بدعت را پس تحقیق مدد کرد بر ویران کردن دین اسلام

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ مُرْسَلًا وَعَنِ

رواہ بیہقی در شعب الایمان مرسل در روایت است از

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ مَنْ كَانَ مُسْتَنًّا فَلْيَسْتَنَّ بِمَنْ

ابن مسعود رض گفت کسیکہ میخواہد کہ بر رود راہ است پس باید کہ بر رود راہ

قَدْ مَاتَ فَإِنَّ الْحَيَّ لَا تُؤْمَنُ عَلَيْهِ الْفِتْنَةُ أُولٰئِكَ

کسی کہ بحق از عالم گذشتہ است پس مد بر ستیکہ زندگان ایمنی کردہ میشود بر ایشان از فتنہ آن

أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانُوْا أَفْضَلَ

یاران محمد صلے اللہ علیہ وسلم اند کہ بودند افضل تر

هٰذِهِ الْأُمَّةِ أَبَرَّهَا قُلُوْبًا وَأَعْمَقَهَا عِلْمًا وَأَقَلَّهَا

ازین امت کہ ایشان اند و ازین است و نیکتر ترین آن دلہا و ژرف ترین آن در علم و کمتر

تَكَلُّفًا اِخْتَارَهُمُ اللّٰهُ لِصُحْبَةِ نَبِيِّهٖ وَلِإِقَامَةِ دِيْنِهٖ

از روی تکلف برگزید ایشان را خدا برائے صحبت پیغمبر خود و برائے برپا داشتن دین خود

فَاعْرِفُوا لَهُمْ فَضْلَهُمْ وَاتَّبِعُوهُمْ عَلَى أَثَرِهِمْ وَتَمَسَّكُوا

پس بشناسید برای ایشان فضل ایشان و پیروی کنید ایشان را بر نشانهای ایشان و در

بِمَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ أَخْلَاقِهِمْ وَسِيَرِهِمْ فَإِنَّهُمْ كَانُوا

آنچه توانید از خوی‌های ایشان و در روش‌های ایشان که بتحقیق بودند

عَلَى الْهُدَى الْمُسْتَقِيمِ رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنْ

بر راه راست رواه رزین و در روایت است از

أَنَسٍ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

انس رضی اللہ عنہ کہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ

وسلم ایمان نمی آرد یکی از شما تا آنکه باشم دوست داشته تر نزد او

مِنْ نَفْسِهِ وَمَالِهِ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

از جانش و از مالش و از فرزندش و پدرش و مردمان همه

رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَأَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

رواه شیخان و احمد و نسائی و ابن ماجه

وَقِيلَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اٰلُ مُحَمَّدٍ

وگفتہ شد مر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را کیستند آل محمد

فَالَّذِينَ اَمَرَ بِتَبْجِيلِهِمْ وَاِكْرَامِهِمْ وَالْبُرُورِ بِهِمْ فَقَالَ

کہ امر کردہ شدہ ایم بہ تبجیل ایشان و گرامی کردن ایشان و نیکوکاری کردن بایشان پس گفت

اَهْلُ الصَّفَاءِ وَالْوَفَاءِ مَنْ اٰمَنَ وَاَخْلَصَ قِيلَ وَمَا عَلَامَتُهُمْ

صاحب صفا و وفا آنکسان کہ ایمان آوردند و خالص کردند پس گفتہ شد چیست نشانہا ایشان

فَقَالَ اِيثَارُ مَحَبَّتِي عَلَى كُلِّ مَحْبُوبٍ وَاشْتِغَالُ الْبَاطِنِ

پس گفت اختیار کردن محبت من بر ہمہ دوستان و مشغول داشتن باطن خود را

بِذِكْرِي بَعْدَ ذِكْرِ اللّٰهِ وَفِي اُخْرٰى عَلَامَتُهُمْ اِدْمَانُ

بذکر من بعد از ذکر خدا و بروایت دیگر نشان ایشان دوام کردن

ذِكْرِي وَالْاِكْثَارُ مِنَ الصَّلَوَاتِ عَلَيَّ دَلَائِلُ وَقِيلَ

ذکر من و بسیار درود فرستادن بر من است و گفتہ شد

لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ الْقَوِيُّ فِي الْاِيمَانِ

مر پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کیست قوی در ایمان آوردن

بِكَ فَقَالَ مَنْ اٰمَنَ بِي وَلَمْ يَرَنِي فَاَنَّهُ مُؤْمِنٌ بِي عَلَى

بتو پس گفت مرد کسیکہ ایمان آرد بمن و ندید مرا پس بدرستیکہ وے مومن است بمن بر

شَوْقٍ مِنْهُ وَصِدْقٍ فِي مَحَبَّتِي وَعَلَامَةُ ذٰلِكَ مِنْهُ اَنَّهُ

شوقیکہ او است و بر صدق کہ در محبت من است و نشان ایں کار از او آنست کہ او

يَوَدُّ رُؤْيَتِي بِجَمِيعِ مَا يَمْلِكُ وَفِي اُخْرٰى مِلْءُ الْاَرْضِ

دوست میدارد دیدار مرا بتمام آنچیزکہ مالک شدہ است و در روایت دیگر بقدر ملاء الارض

ذَهَبًا ذٰلِكَ الْمُؤْمِنُ بِي حَقًّا كَذَا فِي الدَّلَائِلِ وَقَالَ

ذہبا آنکس مومن است بمن حقیقۃ چنین ست در دلایل و گفتہ است

صاحب المطالع فی هذه الاحادیث الاربعة ۱۷

صاحب المطالع دربن چہار حدیث کہ

آخرها وله احدها کتب العلم انما یخشی الله

ہمی شناسم اینہارا اوسانتر این ہر چہار را جز این نیست میترسد اللہ خدا

من عباده العلموء ولا تعجل بالقرآن من قبل

عالمان از بندگان او و شتابی کن بخواندن قرآن پیش از انکہ

ان یقضی الیك وحیه وقل رب زدنی علما

انجام رسانیده شود بسوے تو وحی او را و بگو اے پروردگار من زیاده

باب ما جاء فی فضل العلم

وَالْعُلَمَاءُ وَعَنْ كَثِيرِ بْنِ قَيْسٍ رض قَالَ كُنْتُ

و روایت است از کثیر ابن قیس رض گفت بودم من

جَالِسًا مَعَ أَبِي الدَّرْدَاءِ فِي مَسْجِدِ دِمَشْقَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ

نشسته با ابو درداء رض در مسجد دمشق پس آمد او را مردے

فَقَالَ يَا أَبَا الدَّرْدَاءِ إِنِّي جِئْتُكَ مِنْ مَدِينَةِ الرَّسُولِ

پس گفت اے ابو درداء بدرستیکہ من آمدہ ام ترا از مدینہ پیغمبر

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَدِيثٍ بَلَغَنِي أَنَّكَ تُحَدِّثُهُ

صلے اللہ علیہ وسلم جہت شنیدن حدیثے کہ رسیدہ است مرا کہ تو خبر میدہی ازان

عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا جِئْتُ لِحَاجَةٍ

از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نیامدہ ام از جہت حاجتے دیگر

قَالَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت پس بدرستیکہ من شنیدہ ام پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را

يَقُولُ مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَطْلُبُ فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللهُ بِهِ

گفت کسے کہ برود راہ را کہ طلب کند در وے علمے ببرد خدا او را

طَرِيقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا

براے از راہ ہاے بہشت و بدرستیکہ فرشتگان بر آنینہ می نہند بازو ہاے خود را

رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ

بجہت رضامندی طالب علم و بدرستیکہ عالم بر آنینہ آمرزش بخواہد برائے او ہر کہ

فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالْحِيْتَانُ فِيْ جَوْفِ الْمَاءِ

در آسمان است و هر که در زمین است و ماهیان در میان آب

وَاِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ

و بدرستیکه فضیلت عالم بر عابد بمجرد فضل ماه شب

الْبَدْرِ عَلٰى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ وَاِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ

چهاردهم است بر باقی همه کواکب و بدرستیکه عالمان وارثان

الْاَنْبِيَاءِ وَاِنَّ الْاَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوْا دِيْنَارًا وَلَا دِرْهَمًا

پیغمبران اند و بدرستیکه پیغمبران وارث نگرانیدند دینار را و نه درهم را

وَاِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ اَخَذَهٗ اَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ رَوَاهُ

و نگذاشته اند ارث مگر علم را پس کسیکه گرفت علم را گرفت نصیبی تمام رواه

اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ

احمد و ترمذی و ابو داود و ابن ماجه

وَالدَّارِمِيُّ وَسَمَّاهُ التِّرْمِذِيُّ قَيْسَ ابْنَ كَثِيْرٍ

و دارمی و نام داشت راوی را ترمذی به قیس ابن کثیر

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا مَاتَ الْاِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهٗ

علیه وسلم چون بمیرد آدمی بریده می شود از و هر عملے که میکند

إِلَّا مِنْ ثَلٰثَةٍ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ

مگر از سه عمل یکے از ان صدقۂ جاریہ دیا علم کہ نفع گرفتہ شود

بِهٖ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُوْ لَهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ

بان یا فرزند نیک کہ دعا کند او را رواہ مسلم وروایت است

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از ابن مسعود رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللّٰهُ

وسلم نیست حسد مگر در ین دو کس مردیکہ داد او را خدا

مَالًا فَسَلَّطَهٗ عَلٰى هَلَكَتِهٖ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللّٰهُ

مال پس برگماشت او را تعالے آنمرد را بر ہلاک کردن آنمال در طاعت حق و دیگرے را داد خدا

الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِيْ بِهَا وَيُعَلِّمُهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

حکمت پس آن مرد عمل میکند بدان و تعلیم میکند آنرا متفق علیہ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و از روایت است از عبد اللہ بن عمرو رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَلِّغُوْا عَنِّيْ وَلَوْ آيَةً

صلے اللہ علیہ وسلم برسانید از من اگرچہ آیتے باشد

وَحَدِّثُوْا عَنْ بَنِيْ إِسْرَائِيْلَ وَلَا حَرَجَ

وحکایت کنید از بنی اسرائیل و نیست گناہے

وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

هر کہ دروغ بر بندد بر من قصد آنچہ بدیکہ بگیرد جای نشست خود را از آتش

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ ؓ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ بخاری و ہم از وے روایت است گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ رہایش دہد و دور گرداند ہر سختی اندوہی را

مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللّٰهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِّنْ

از اندوہ ہاے دنیا آسایش دہد و دور گرداند خدا یتعالی از اندوہ ہاے آن

كُرَبِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَمَنْ يَسَّرَ عَلٰى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِ

اندوہ ہاے روز قیامت کسیکہ آسان گرداند کار تنگدستے کہ در دشواری افتادہ است آسان گرداند

فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ فِي

بروے حق تعالی در دنیا و آخرت و کسیکہ بپوشد عیب علانی را بپوشد خدا یتعالی

الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاللّٰهُ فِيْ عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ

در دنیا و آخرت و خدا ے تعالے در یاری کردن بندہ است ادام کہ بندہ

فِيْ عَوْنِ اَخِيْهِ وَمَنْ سَلَكَ طَرِيْقًا يَلْتَمِسُ فِيْهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللّٰهُ

در یاری کردن برادر خود است و کسیکہ برود براہی کہ طلب کند در وے علمی را آسان گرداند حق تعالی

لَهٗ بِهٖ طَرِيْقًا اِلَى الْجَنَّةِ وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِيْ بَيْتٍ مِّنْ بُيُوْتِ اللّٰهِ

مر او را بسبب آن راہی بسے بہشت و نزدیک نیامد گروہے در خانہ از خانہ ہاے خدا

يَتْلُوْنَ كِتَابَ اللّٰهِ وَيَتَدَارَسُوْنَهُ بَيْنَهُمْ اِلَّا نَزَلَتْ

کہ بخوانند قرآن را بطریق درس و یا تعلیم کنند ازا با یکدیگر مگر آن کہ فرود آید بر ایشان

عَلَيْهِمُ السَّكِيْنَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ

آرام اطمینان پوشیدشان را رحمت و گرد بگیرند ایشان را

الْمَلٰٓئِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللّٰهُ فِيْمَنْ عِنْدَهٗ وَمَنْ بَطَّاَ

فرشتگان و یاد بکند ایشان را خدا بنزدیکان خود و درمیان کسیکہ نزد او ہست و کسیکہ

بِهٖ عَمَلُهٗ لَمْ يُسْرِعْ بِهٖ نَسَبُهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس نیاورد او را عمل او پیش نمی آرد او را نسب او رواہ مسلم

وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ ذُكِرَ

روایت است از ابی امامہ باہلی رضہ گفت ذکر کردہ شد پیش

لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلَانِ

رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم دو مرد یکے

اَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَالْاٰخَرُ عَالِمٌ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از ان دو مرد عابد و دیگر عالم پس فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ

صلے اللہ علیہ وسلم فضل عالم بر عابد

كَفَضْلِيْ عَلٰى اَدْنَاكُمْ ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بمجموع فضل من است بر ادنائے شما پس فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ وَاَهْلَ السَّمٰوٰتِ

علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالےٰ و فرشتگان او و آسمانیان

وَالْاَرْضِ حَتَّى النَّمْلَةَ فِيْ جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوْتَ لَيُصَلُّوْنَ

و زمینیان تا مور چہ در سوراخ خود و تا ماہی ہر آئینہ درود میفرستند

عَلٰى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

بر تعلیم کنندہ خیر مردم را روایت کردہ ترمذی و روایت است

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْكَلِمَةُ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْحَكِيْمِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ

سخن علم و حکمت چیز گم شدۂ حکیم است پس ہر جا کہ یافت آن کلمہ را پس او حکیم

اَحَقُّ بِهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ

سزاوار تر است بآن کلمہ رواہ ترمذی و ابن ماجہ و روایت است از

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابن عباس رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقِيْهٌ وَاحِدٌ اَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ اَلْفِ

وسلم یک فقیہ سخت تر است بر شیطان از ہزار

عَابِدٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَنَسٍ رض

عابد رواہ ترمذی و ابن ماجہ و روایت است از انس رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَبُ الْعِلْمِ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم طلب علم

فَرِيْضَةٌ عَلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ وَوَاضِعُ الْعِلْمِ عِنْدَ غَيْرِ اَهْلِهٖ

فرض است بر ہر مسلم ونہندۂ علم نزد کسیکہ اہل آن نیست

كَمُقَلِّدِ الْخَنَازِيْرِ الْجَوْهَرَ وَاللُّؤْلُؤَ وَالذَّهَبَ

ہمچو اندازندہ است بگردن خوکان قلادہ جواہر ومروارید وطلا

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

رواہ ابن ماجہ وروایت کرد بیہقی در شعب ایمان

اِلٰى قَوْلِهٖ مُسْلِمٌ وَقَالَ هٰذَا حَدِيْثٌ مَتْنُهٗ مَشْهُوْرٌ

تا قول او کہ مسلم است وگفت این حدیثے است کہ مشہور شدہ است

وَاِسْنَادُهٗ ضَعِيْفٌ وَقَدْ رُوِيَ مِنْ وُجُوْهٍ كُلُّهَا ضَعِيْفٌ

در میان مردم واسناد او ضعیف است وبتحقیق روایت کردہ شدہ است بوجوہ کہ ہمہ ضعیف

وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وروایت است از انس رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ خَرَجَ فِيْ طَلَبِ الْعِلْمِ فَهُوَ فِيْ سَبِيْلِ

علیہ وسلم کسیکہ بیرون آمد برائے طلب علم پس وے در راہ

اللّٰهِ حَتّٰى يَرْجِعَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

خدا است تا ہنگام باز گشتن رواہ ترمذی ودارمی

وَعَنْ سَخْبَرَةَ الْأَزْدِيِّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

روایت است از سخبره ازدی رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَّارَةً

صلے اللہ علیہ وسلم ہر کہ طلب کند علم را باشد این طلب او کفارت

لِمَا مَضٰى رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ

گناہان را کہ گذشتہ است رواہ ترمذی و دارمی و روایت است از ابی سعید

نِ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خدری رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لَنْ يَشْبَعَ الْمُؤْمِنُ مِنْ خَيْرٍ يَسْمَعُهُ حَتّٰى يَكُوْنَ مُنْتَهَاهُ

ہرگز سیر نمیگردد مومن از شنیدن سخن نیک تا آنکہ میباشد عاقبت کار او

الْجَنَّةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ سَمِعْتُ

بہشت رواہ ترمذی و روایت است از ابن مسعود رضہ گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ نَضَّرَ اللّٰهُ

پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت تر و تازہ گرداند خدای

٥١

إِمْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَهُ فَرُبَّ مُبَلَّغٍ أَوْعَى لَهُ مِنْ

مرد را کہ بشنید از ما چیزے پس برساند آنرا ہمچنانکہ بشنید آنرا پس بسا کسیکہ برسانند بوی نگاہ دارندہ

سَامِعٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ رضہ

شنوندہ رواہ ترمذی و روایت است از عوف ابن مالک اشجعی رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صلعم

گفت فرمود رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم

الْأَمِيرُ أَوْ مَنْ

قال رواہ ابوداؤد وعن

گر حاکم یا کسیکہ امر کردہ است او را حاکم یا مردے دیگر رواہ ابوداؤد و روایت است

أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صلعم مَنْ

از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ

أَفْتَى بِغَيْرِ عِلْمٍ كَانَ إِثْمُهُ عَلَى مَنْ أَفْتَاهُ وَمَنْ أَشَارَ عَلَى

فتوے بدہد بدانش باشد گناہ او بر کسے کہ استفتا نمود او را و کسیکہ امر کرد

أَخِيهِ بِأَمْرٍ يَعْلَمُ أَنَّ الرُّشْدَ فِي غَيْرِهِ فَقَدْ خَانَهُ رَوَاهُ

برادر خود را بامرے کہ میداند کہ صلاح کار در غیر آن کار است پس بتحقیق خیانت کرد او را

أَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رض قَالَ اِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابوداؤد و در روایت است از معاویہ رض گفت بدرستیکہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ نَهٰى عَنِ الْاُغْلُوْطَاتِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

وسلم نہی کرد از اغلوطات یعنے از مغالطات رواہ ابوداؤد و در روایت است

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض بِرِوَايَةٍ يُوْشِكُ دارمی در روایت اَكْبَادَ

از ابی ہریرۃ رض بطریق روایت نزدیکست کہ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

الْاِبِلِ يَطْلُبُوْنَ الْعِلْمَ فَلَا يَجِدُوْنَ اَحَدًا اَعْلَمَ

شتران را در آنحالیکہ طلب می کنند علم را پس نیابند ہیچ یکے را دانا تر

مِنْ عَالِمِ الْمَدِيْنَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

از عالم مدینہ منورہ رواہ ترمذی

وَعَنْهُ فِيمَا أَعْلَمُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در روایت است ازوے در آنچہ میدانم از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم اینچنین

قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْعَثُ لِهٰذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ

پیغمبر خدا تحقیق خدا برانگیزد برائے نفع این امت بر سر ہر

مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنِ

صد سالے کسے را کہ نو می گرداند برائے است دین او را رواہ ابو داؤد و در روایت است

الْحَسَنِ مُرْسَلًا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حسن رض از روے مرسل گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ جَاءَهُ الْمَوْتُ وَهُوَ يَطْلُبُ الْعِلْمَ لِيُحْيِيَ بِهِ الْإِسْلَامَ

کسیکہ بیاید موت او را حال آنکہ وے طلب می کند علم را تا زندہ گرداند بآن علم دین اسلام را

فَبَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّبِيِّينَ دَرَجَةٌ وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ

پس میان او و میان پیغمبران یکپایہ تفاوت است در جنت رواہ

الدَّارِمِيُّ وَعَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

دارمی در روایت است از واثلہ بن اسقع رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ فَأَدْرَكَهُ كَانَ لَهُ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بجوید علم دین را پس دریابد آنرا باشد مر او را

كِفْلَانِ مِنَ الْأَجْرِ فَإِنْ لَمْ يُدْرِكْهُ كَانَ لَهُ كِفْلٌ مِنَ الْأَجْرِ

دو نصیب از ثواب پس اگر در نیافت آن علم را باشد مر او را یک

رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ دارمی و در روایت است از ابی ہریرہ رضؓ گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ از انچہ میرسد مسلمان را از ثواب کردار وے

وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ وَوَلَدًا

و از نیکی ہاے وے بعد از مرگ وے علمیست کہ دانست او را و پراگندہ کرد آن را و فرزند

صَالِحًا تَرَكَهُ أَوْ مُصْحَفًا وَرَّثَهُ أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ أَوْ بَيْتًا

نیک کردار کہ گذاشت او را یا مصحفے کہ بارث گذاشت او را یا مسجدے کہ بنا کرد او را یا

لِابْنِ السَّبِيْلِ بَنَاهُ أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا

کہ برائے مسافراں بنا کردہ است یا نہرے کہ روان ساخت آنرا یا صدقہ کہ بیرون آورد آن را

مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ تَلْحَقُهُ بَعْدَ مَوْتِهِ

از مال خود در تندرستی خود و در حیوۃ خود میرسد ثواب این چیزہا آن مسلمان را پس مرگ او

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

رواہ ابن ماجہ و بیہقی در شعب الایمان

وَعَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و روایت است از عائشہ رضؓ بدرستیکہ گفت شنیدم من آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْحَى إِلَيَّ

صلے اللہ علیہ وسلم میگفت بدرستیکہ خدا تعالےٰ وحی کرد بسوے من

اَنَّهٗ مَنْ سَلَكَ مَسْلَكًا فِيْ طَلَبِ الْعِلْمِ سَهَّلَتْ لَهٗ طَرِيْقَ

هر که رود براهے در طلب علم آسان گردانم مراورا راه

الْجَنَّةِ وَمَنْ سَلَبْتُ كَرِيْمَتَيْهِ اَثَبْتُهٗ عَلَيْهِمَا الْجَنَّةَ وَفَضْلٌ

بهشت و کسیکه بربایم من هر دو چشم او را ثواب میدهم او را در مقابله دو چشم بهشت و زیادتی

فِيْ عِلْمٍ خَيْرٌ مِّنْ فَضْلٍ فِيْ عِبَادَةٍ وَمِلَاكُ الدِّيْنِ الْوَرَعُ

در علم بهتر است از زیادتی در عبادت و سبب استحکام دولت دین ورع و پرهیزگاری است

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

رواه بیهقی در شعب ایمان و روایت است از ابن عباس رض

قَالَ تَدَارُسُ الْعِلْمِ سَاعَةً مِّنَ اللَّيْلِ خَيْرٌ مِّنْ اِحْيَائِهَا

گفت درس گفتن علم یک ساعت از شب بهتر است از زنده گردانیدن تمام شب

رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض اَنَّ

رواه دارمی و روایت است از عبد الله بن عمرو رض بدرستیکه

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِمَجْلِسَيْنِ فِيْ مَسْجِدِهٖ

پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم گذشت بدو مجلس در مسجد شریف وے بود

فَقَالَ كِلَاهُمَا عَلٰى خَيْرٍ وَاَحَدُهُمَا اَفْضَلُ مِنْ صَاحِبِهٖ اَمَّا

پس فرمود آنحضرت اهل هر دو مجلس ثابت اند بنیکی و یکے از ان دو اهل مجلس فاضلتر است از دیگر اما

هٰؤُلَاءِ فَيَدْعُوْنَ اللّٰهَ وَيَرْغَبُوْنَ اِلَيْهِ فَاِنْ شَاءَ

اینجماعت مشغول اند بدعا پس میخوانند خدا را و رغبت می کنند بسوے او پس اگر میخواهد

اَعْطَاهُمْ وَاِنْ شَاءَ مَنَعَهُمْ وَاَمَّا هٰؤُلَاءِ فَيَتَعَلَّمُوْنَ

میدهد ایشان را و اگر میخواهد منع کند ایشان را و اما اینطایفه که مشغول اند بدانکه علم می آموزند

الْفِقْهَ اَوِ الْعِلْمَ وَيُعَلِّمُوْنَ الْجَاهِلَ فَهُمْ اَفْضَلُ

فقه را یا علم را و می آموزند نادان را پس ایشان فاضلتر اند

وَإِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّمًا ثُمَّ جَلَسَ فِيهِمْ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي

ونه فرستاده شده ام من مگر آموزنده علم را پس نشست آنحضرت درمیان ایشان رواه دارمی و روایت است از ابی

الدَّرْدَاءِ قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا حَدُّ الْعِلْمِ الَّذِي

درداء رض گفت پرسیده شد از ان حضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ چیست نہایت علمی کہ

إِذَا بَلَغَهُ الرَّجُلُ كَانَ فَقِيهًا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چون برسد مرد آنرا تنبہ را باشد در اعداد فقہا پس فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ حَفِظَ عَلَى أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا فِي أَمْرِ دِينِهَا بَعَثَهُ اللّٰهُ فَقِيهًا

کسیکہ یاد کرد در ریابند برامت من چہل حدیث از کار دین ایشان برانگیزد خدا تعالی او را در زمرہ فقہا

وَكُنْتُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَافِعًا وَشَهِيدًا وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رض

و باشم من او را روز قیامت شفاعت کننده و گواہی دہنده و روایت است از انس ابن مالک رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ تَدْرُونَ مَنْ أَجْوَدُ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ایا مے دریابید کہ کیست زیادہ تر

جُودًا قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى أَجْوَدُ جُودًا ثُمَّ أَنَا

از روے جود و کرم گفتند صحابہ خدا و رسول خدا دانا تر است گفت کامل تر از روے جود خدا تعالی است پس تر من

أَجْوَدُ بَنِي آدَمَ وَأَجْوَدُهُمْ مِنْ بَعْدِي رَجُلٌ عَلِمَ عِلْمًا فَنَشَرَهُ

جوادتر ام از میان آدمیان و جوادترین نوع انسان بعد از من مروی است کہ حاصل کرد علم را پس نشر کرد علم را

يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمِيرًا وَحْدَهُ أَوْ قَالَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَعَنْهُ

می آید روز قیامت تنہا مانند امیرے کہ ہمراہ او تابعان باشند یا گفت ہادی مانند است بہ امۃ واحدۃ و روایت است از او

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْهُومَانِ لَا يَشْبَعَانِ

بدرستیکہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم فرمود دو حریص سیر نمے شوند

مَنْهُومٌ فِي الْعِلْمِ لَا يَشْبَعُ مِنْهُ وَمَنْهُومٌ فِي الدُّنْيَا لَا يَشْبَعُ

یکے حریص در علم سیر نمی شود از تحصیل علم و حریص در دنیا سیر نمی شود

علماء کبار از سلف و خلف
اربعینات تصنیف کردہ اند
شفاعت و شہادت
صلے اللہ علیہ وسلم
و مقصود از چہل حدیث
بیان آن است
و معنی آن نہ فہمیدہ اند

مِنْهَا رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْاَحَادِيْثَ الثَّلٰثَةَ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَقَالَ

ازان روایت کرد بیہقی این ہر سہ احادیث را در شعب الایمان و گفت

قَالَ الْاِمَامُ اَحْمَدُ فِيْ حَدِيْثِ اَبِي الدَّرْدَاءِ هٰذَا مَتْنٌ مَشْهُوْرٌ فِيْمَا

کہ گفت امام احمد در حدیث ابی درداء متن این حدیث مشہور است درمیان

بَيْنَ النَّاسِ لَيْسَ لَهٗ اِسْنَادٌ صَحِيْحٌ وَعَنْ عَوْنٍ قَالَ قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ

مردم و نیست مر ویرا اسناد صحیح و روایت است از عون گفت گفت عبد اللہ

ابْنُ مَسْعُوْدٍ رض مَنْهُوْمَانِ لَا يَشْبَعَانِ صَاحِبُ الْعِلْمِ وَصَاحِبُ الدُّنْيَا

ابن مسعود رضہ دو حریص سیر نمی شوند اہل علم و اہل دنیا

وَلَا يَسْتَوِيَانِ اَمَّا صَاحِبُ الْعِلْمِ فَيَزْدَادُ رِضًا لِلرَّحْمٰنِ وَاَمَّا

و برابر نیستند این ہر دو اما صاحب علم پس زیادہ میکند خوشنودی خدائے مہربان را و لیکن

صَاحِبُ الدُّنْيَا فَيَتَمَادٰى فِي الطُّغْيَانِ ثُمَّ قَرَأَ عَبْدُ اللّٰهِ كَلَّآ اِنَّ

صاحب دنیا پس نہایت میرود در سرکشی باز خواند عبد اللہ این آیتہ را حقا بر آئینہ

الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰى اَنْ رَّاٰهُ اسْتَغْنٰى قَالَ وَقَالَ الْاٰخَرُ

آدمی از حد میگذرد وقتیکہ می بیند خود را توانگر شدہ گفت و گفت بار دیگر

اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْهُ

جز این نیست کہ می ترسند از خدا عالمان از بندگان او رواہ دارمی و روایت است از وے

مُرْسَلًا قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَجُلَيْنِ

از روے مرسل گفت پرسیدہ شد پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم از حال دو مرد

كَانَا فِيْ بَنِيْ اِسْرَائِيْلَ اَحَدُهُمَا كَانَ عَالِمًا يُصَلِّي الْمَكْتُوْبَةَ ثُمَّ

کہ بودند در فرزندان یعقوب یکے ازان دو مرد بود عالم کہ میگزارد نماز فرض را پس تر

يَجْلِسُ فَيُعَلِّمُ النَّاسَ الْخَيْرَ وَالْاٰخَرُ يَصُوْمُ النَّهَارَ وَيَقُوْمُ

می نشست پس می آموخت مردم را علم و مرد دیگر روزہ میداشت ببود و نماز میگذارد

اللَّيْلَ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضْلُ هٰذَا

درشب کدام یکے ازین دو مرد فاضلتر است فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم زیادتی ثواب این

الْعَالِمِ الَّذِي يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ ثُمَّ يَجْلِسُ فَيُعَلِّمُ النَّاسَ الْخَيْرَ عَلَى

عالم کہ مقتدش امینت کہ میگذارد نماز فرض را پس می نشست و تعلیم میکرد مردم را علم یزان

الْعَابِدِ الَّذِي يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ اللَّيْلَ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ

مرد عابد کہ روزہ میداشت بروز و نماز میگذارد بشب ہمچو فضل من است بمرد و یکپست پایینتر از

رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ بَابُ مَا جَاءَ فِي عِلْمٍ بِلَا عَمَلٍ وَشَرِّ الْعُلَمَاءِ

رواہ دارمی باب احادیثے کہ وارد شدہ است در علم بلا عمل و بدترین علماء

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوٰىهُ وَأَضَلَّهُ اللهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ

ایا دیدی کسے را کہ معبود خود گرفتہ است خواہش نفس خود را و گمراہ کرد او را خدا با وجود دانش و مہر نہاد

عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ

بر گوش او و دل او و پیدا کرد بر چشم او پردہ پس کیست کہ راہ نماید او را

مِنْ بَعْدِ اللهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ

بعد از خدا آیا پند نمیگیرید ایا میفرمائید مردمان را بنیکوکاری و فراموش میکنید

أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

خویشتن را و شما میخوانید کتاب ایا نمی فہمید و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ عِلْمٍ لَا يُنْتَفَعُ بِهِ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم مثال علمے کہ نفع گرفتہ نمی شود بوے

كَمَثَلِ كَنْزٍ لَا يُنْفَقُ مِنْهُ فِي سَبِيلِ اللهِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالدَّارِمِيُّ

ہمچو مال گنجے است کہ داده نمی شود از وے در راہ خدا رواہ احمد و دارمی

وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوشِكُ

و روایت است از علی رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نزدیک است

أَنْ يَأْتِيَ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ

کہ بیاید بر مردم روزگارے کہ باقی نماند از دین مگر نام او

وَلَا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ مَسَاجِدُهُمْ عَامِرَةٌ وَهِيَ خَرَابٌ

و باقی نماند از قرآن مگر آثین وے مسجدہاے ایشان آباد است و حال آنکہ مسجدہا ویران است

مِنَ الْهُدَى عُلَمَاؤُهُمْ شَرٌّ مَنْ تَحْتَ أَدِيمِ السَّمَاءِ مِنْ عِنْدِهِمْ

از ہدایت دانشمندان ایشان بدترین مردم اند کہ زیر آسمان اند از نزد ایشان

تَخْرُجُ الْفِتْنَةُ وَفِيهِمْ تَعُودُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

بیرون می آید فتنہ و باز ہم در ایشان باز میگردد و روایت کرد بیہقی در شعب ایمان این حدیث را

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و مروی است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ جُبِّ الْحُزْنِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

پناہ جوئید بخدا از جب حزن گفتند اے پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَمَا جُبُّ الْحُزْنِ قَالَ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَتَعَوَّذُ مِنْهُ جَهَنَّمُ كُلَّ

وسلم چیست جب حزن فرمود وادی است در دوزخ پناہ میجوید ازوے دوزخ

يَوْمٍ أَرْبَعَ مِائَةِ مَرَّةٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَنْ يَدْخُلُهَا قَالَ

ہر روز چہار صد مرتبہ گفتہ شد اے پیغمبر خدا کہ مے در آید آن را فرمود

الْقُرَّاءُ الْمُرَاءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَكَذَا ابْنُ مَاجَةَ

قرآن خواندگان ریاکنندگان بعملہاے خود رواہ ترمذی و ہمچنین ابن ماجہ

وَزَادَ فِيهِ وَإِنَّ مِنْ أَبْغَضِ الْقُرَّاءِ إِلَى اللّٰهِ الَّذِينَ يَزُورُونَ الْأُمَرَاءَ

و زیادہ کرد در آنحدیث این کلام را و بدرستیکہ از جملہ دشمن داشتہ شدہ ترین قاریان بسوی خدا آن کسان اند کہ ملاقات میکنند امرا را

قَالَ الْمُحَارِبِيُّ يَعْنِي الْجَوَرَةَ وَعَنِ الْحَسَنِ رض قَالَ الْعِلْمُ عِلْمَانِ

گفت محاربی مراد جابرانند و روایت است از حسن رض گفت علم دو علم است

فَعِلْمٌ فِي الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ عَلَى اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ

پس یک علم علمی است که در دل است پس آن علمی است سودمند و دیگر علمی است که بر سر زبان است پس این علم حجت

اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى ابْنِ اٰدَمَ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ زِيَادِ بْنِ

خدا است بر آدمیان که بدان الزام خواهد داد ابن آدم را رواه الدارمی و روایت است از زیاد بن

حُدَيْرٍ قَالَ لِي عُمَرُ رضه هَلْ تَعْرِفُ مَا يَهْدِمُ الْإِسْلَامَ قُلْتُ لَا قَالَ

حدیر که گفت مرا عمر رضه آیا می شناسی چه چیز می شکند بنای اسلام را گفتم من نمی شناسم گفت عمر رضه

يَهْدِمُهُ زَلَّةُ الْعَالِمِ وَجِدَالُ الْمُنَافِقِ بِالْكِتَابِ وَحُكْمُ الْأَئِمَّةِ

می شکند بنای اسلام را لغزیدن عالم و نزاع منافقان بکتاب خدا و حکم کردن امراء جور

الْمُضِلِّينَ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضه قَالَ إِنَّ مِنْ

گمراه کنندگان خلق اند رواه دارمی و مرویست از ابی درداء گفت بدرستیکه از جمله

أَشَرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللّٰهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَالِمٌ لَا يَنْتَفِعُ بِعِلْمِهِ رَوَاهُ

بدترین مردمان نزد خدا تعالی از روی مرتبه روز قیامت عالمی است که فائده نمیگیرد از علم خود رواه

الدَّارِمِيُّ وَعَنِ الْأَحْوَصِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ رضه قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ

دارمی و روایت است از احوص بن حکیم از پدر خود رضه گفت پرسید مردی پیغمبر خدا را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الشَّرِّ فَقَالَ لَا تَسْأَلُونِي عَنِ الشَّرِّ وَسَلُونِي

صلی الله علیه وسلم از بدی پس فرمود پرسید مرا از شر و بپرسید مرا

عَنِ الْخَيْرِ يَقُولُهَا ثَلٰثًا ثُمَّ قَالَ أَلَا إِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ وَإِنَّ

از خیر فرمود این کلمه را سه بار بیستر فرمود بدانید که بدترین بدی بدان بدان علما اند و بدرستی که

خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ سُفْيَانَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ

نیکترین نیکان نیکان علما اند رواه دارمی و مرویست از سفیان بدرستی که عمر بن

الْخَطَّابِ رضه قَالَ لِكَعْبٍ مَنْ أَرْبَابُ الْعِلْمِ قَالَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ بِمَا يَعْلَمُونَ

خطاب رضه گفت مر کعب را که کیستند خداوندان علم گفت آنکسان اند که عمل میکنند بآنچه علم دارند

قَالَ فَمَا اَخْرَجَ الْعِلْمَ مِنْ قُلُوْبِ الْعُلَمَاءِ قَالَ الطَّمَعُ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

گفته پس چه چیز بیرون میکند نور علم را از دلهای علماء گفت طمع بیرون می کند رواه الدارمی

وَعَنِ الْاَعْمَشِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اٰفَةُ الْعِلْمِ

در روایت است از اعمش رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم آفت علم

النِّسْيَانُ وَاِضَاعَتُهٗ اَنْ تُحَدِّثَ بِهٖ غَيْرَ اَهْلِهٖ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ مُرْسَلًا

فراموشی است وضائع گردانیدن علم اینست که حدیث کنی علم را بغیر اهل علم رواه دارمی بطریق مرسل

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ لَوْ اَنَّ اَهْلَ الْعِلْمِ صَانُوا الْعِلْمَ

در روایت است از عبد الله بن مسعود رض گفت بودے که اهل علم نگاه میداشتند علم را

وَوَضَعُوْهُ عِنْدَ اَهْلِهٖ لَسَادُوْا بِهٖ اَهْلَ زَمَانِهِمْ وَلٰكِنَّهُمْ بَذَلُوْهُ

در نهادند علم را نزد اهل آن هر آینه مهتر می شدند بسبب علم اهل زمان خود را ولیکن اهل علم دریافتند علم را

لِاَهْلِ الدُّنْيَا لِيَنَالُوْا بِهٖ مِنْ دُنْيَاهُمْ فَهَانُوْا عَلَيْهِمْ سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ

مر اهل دنیا را تا بیابند بدان علم چیزے از دنیاے ایشان پس خوار شدند نزد اهل دنیا شنیدم پیغمبر شما را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ جَعَلَ الْهُمُوْمَ هَمًّا وَاحِدًا هَمَّ اٰخِرَتِهٖ

صلی الله علیه وسلم میفرمود کسے که گرداند قصدهاے خود یک قصد که قصد اخرت است

كَفَاهُ اللّٰهُ هُمُوْمَ دُنْيَاهُ وَمَنْ تَشَعَّبَتْ بِهِ الْهُمُوْمُ اَحْوَالُ الدُّنْيَا

بسند کند او را خدا تعالی مقصود دنیاے ویرا کسی که پریشان گرداند او را قصدهاے او را احوال دنیا است

لَمْ يُبَالِ اللّٰهُ فِيْ اَيِّ اَوْدِيَتِهَا هَلَكَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

باک ندارد او را خدا که در کدام یکے از وادیهاے دنیا هلاک گردد رواه ابن ماجه در روایت است از

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اُنَاسًا

ابن عباس رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بدرستیکه بعض مردم

مِنْ اُمَّتِيْ سَيَتَفَقَّهُوْنَ فِي الدِّيْنِ وَيَقْرَءُوْنَ الْقُرْاٰنَ وَيَقُوْلُوْنَ

از امت من نزدیک باشد که فقیه شوند در دین وخوانند قرآن را وبگویند

نَاتِي الْأُمَرَاءَ فَنُصِيبُ مِنْ دُنْيَاهُمْ وَنَعْتَزِلُهُمْ بِدِينِنَا وَلَا يَكُونُ

می آییم امرا را پس میرسیم به چیزے از دنیاے ایشان و گوشه میگیریم از ایشان با دین خود نمی شود

ذٰلِكَ كَمَا لَا يُجْتَنَى مِنَ الْقَتَادِ إِلَّا الشَّوْكُ كَذٰلِكَ لَا يُجْتَنَى مِنْ قُرْبِهِمْ

آن چنانکه چیده نمی شود از درخت خاردار مگر خار همچنین حاصل نمی شود از قرب امرا

إِلَّا قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ كَأَنَّهُ يَعْنِي الْخَطَايَا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهُ

مگر گفت محمد بن صباح گویا میخواهد از ان گناهان را رواه ابن ماجه در روایت است از وے

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضٰى عَلَيْهِ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ نخستین مردیکہ حکم کردہ شود بروے

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا فَقَالَ

روز قیامت مردیست کہ کشتہ شد در راہ خدا پس آورده میشود پس می شناساند خدا مر انرا نعمت ہاے خود را پس شناسد نعمت خدا را پس میگوید

فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ قَاتَلْتُ فِيكَ حَتّٰى اسْتُشْهِدْتُ قَالَ كَذَبْتَ

با مزد پس بگوید چہ عمل کردی در شکر این نعمت گوید آمزد کار زار کردم برائے تو تا آنکہ کشتہ شدم میگوید خدا دروغ گفتی

وَلٰكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ جَرِيٌّ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ

ولیکن تو کار زار کردی برای اینکہ گفتہ شود کہ فلان دلیر است پس تحقیق گفتہ شد پس دستور امر کردہ شود بجہت وے پس کشیدہ شود

عَلٰى وَجْهِهِ حَتّٰى أُلْقِيَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ

بر روے خود تا آنکہ انداختہ شود در آتش دوزخ و دیگر مردیکہ آموخت علم را و آموزانید آنرا و خواند

الْقُرْآنَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ

قرآن را پس آورده شود او را پس میشناساند او را نعمتہاے خود پس میشناسد آن نعمت را بگوید خدا یا چہ کار کردی در شکر این نعمتہا میگوید مزد

تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ قَالَ كَذَبْتَ وَلٰكِنَّكَ

آموختم علم را و آموزانیدم آنرا و خواندم قرآن را در رضاے تو میگوید خدا تعالی دروغ گفتی ولیکن تو

تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ إِنَّكَ عَالِمٌ وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ

علم آموختی تا اینکہ گفتہ شود تحقیق کہ تو عالمی و خواندی قرآن را تا بگویند مردم کہ فلان خواننده قرآن است

فَيُطْحَنُ فِيهَا كَطَحْنِ الْحِمَارِ بِرُحَاهُ فَيَجْتَمِعُ أَهْلُ النَّارِ عَلَيْهِ فَيَقُولُونَ أَيْ

پس آس میگندگرد دہا خود ہمچو آس کردن خر باسیاۓ خود پس گرد اہل دوزخ بر آمرد پس بگویند ای

فُلَانُ مَا شَأْنُكَ أَلَيْسَ كُنْتَ تَأْمُرُنَا بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَانَا عَنِ الْمُنْكَرِ

فلان چہ حال تست آیا نبود ہ تو کہ امر میکردی مارا بمعروف و نہی میکردی مارا از منکر

قَالَ كُنْتُ آمُرُكُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ

میگوید آمرد بودم من کہ امر میکردم شمارا بمعروف و خود نمیکردم آنرا و نہی میکردم شمارا از منکر و خود میکردم آنرا

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

متفق علیہ و روایتست از انس رضی اللہ عنہ از رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم گفت

رَأَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي رِجَالًا تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِيضَ مِنْ نَارٍ

دیدم من شبیکہ سیر کنانیدند مرا مردمان راکہ بریدہ میشد لبہای ایشان از مقراض ہاۓ آتش

قُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرَئِيلُ قَالَ هَؤُلَاءِ خُطَبَاءُ مِنْ أُمَّتِكَ

گفتم من کیستند ایشان ای جبرئیل گفت ایشان خطیب ہااند از امت تو کہ

يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَيَنْسَوْنَ أَنْفُسَهُمْ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

بودند امر کنندگان مردم را بانیکی و فراموش میکردند ذات ہاۓ خودرا رواہ در شرح سنہ

كِتَابُ الطَّهَارَةِ

این کتاب طہارت است

محتاج ۹ ع ۶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ

ای مسلمانان چون برخیزید بسوۓ نماز پس بشوئید روہاۓ خودرا و دستہاۓ خودرا

إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ

تا آرنج و مسح کنید سرہاۓ خودرا و بشوئید پاہاۓ خودرا تا شتالنگ و اگر باشید

جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ

باجنابت پس غسل کنید و اگر باشید بیمار یا مسافر یا بیاید کسے از شما

مِنَ الْغَائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوْا مَآءً فَتَيَمَّمُوْا صَعِيْدًا

از خلا جاے یا مساس کردہ باشید زنان را پس نیابید آب را پس قصد کنید خاک

طَيِّبًا فَامْسَحُوْا بِوُجُوْهِكُمْ وَاَيْدِيْكُمْ مِّنْهُ مَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ

پاک را پس مسح کنید بر روہاے خود ودست ہاے خود از ان خاک نہ میخواہد خدا تعالیٰ کہ مشروع کند بر شما

مِّنْ حَرَجٍ وَّلٰكِنْ يُّرِيْدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ

سختے ولیکن میخواہد کہ پاک سازد شما را وتمام کند نعمت خود را بر شما تا شود کہ

تَشْكُرُوْنَ ۝ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

شکر کنید وروایتست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

اَلَا اَدُلُّكُمْ عَلٰى مَا يَمْحُو اللّٰهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ قَالُوْا بَلٰى

آیا راہ ننمایم شما را بر عملیکہ محو میکند خدا تعالیٰ بسبب آن گناہان را وبلند میگرداند بسبب آن مرتبہ ہا را گفتند آری

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ اِسْبَاغُ الْوُضُوْءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطٰى اِلَى

یا رسول اللہ گفت اسباغ وضوء بر مکارہ وکثرت خطی بسوے

الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلٰوةِ بَعْدَ الصَّلٰوةِ فَذٰلِكُمُ الرِّبَاطُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

مسجدہا وانتظار نماز بعد از نماز پس اینست رباط رواہ مسلم

وَعَنْ عُثْمَانَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ

وروایت است از عثمان رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ ہر کہ

تَوَضَّاَ فَاَحْسَنَ الْوُضُوْءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهٖ حَتّٰى تَخْرُجَ مِنْ

وضو کند ونیک کند وضو را می برآیند گناہان او از بدن او تا آنکہ می برآیند از

تَحْتِ اَظْفَارِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

زیر ناخنہاے او متفق علیہ وروایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا تَوَضَّاَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ اَوِ الْمُسْلِمُ فَغَسَلَ وَجْهَهٗ

صلی اللہ علیہ وسلم چون وضو میکند بندۂ مومن یا مسلم پس می شوید روے خود را

خَرَجَ مِنْ وَجْهِهٖ كُلُّ خَطِيْئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنِهٖ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ

بیرون می آید از روی وی ہر گناہ کہ نظر کردہ است بسوی آن گناہ بہر دو چشم خود ہمراہ آب یا با آخر

قَطْرِ الْمَاءِ فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيْئَةٍ بَطَشَتْهَا

قطرہ از قطرہ ہائے آب پس چوں می شوید ہر دو دست خود را بیرون می آید از دست وے ہر گناہی کہ میگرفت آن گناہ را

يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَ كُلُّ

ہر دو دست او ہمراہ آب یا ہمراہ آخر قطرہ از قطرہ ہائے آب پس چون می شوید ہر دو پائے خود بیرون می آید ہر

خَطِيْئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ حَتّٰى يَخْرُجَ

گناہ کہ رفتہ است بسوی آن ہر دو پائے او ہمراہ آب یا با آخر قطرہ از قطرہ ہائے آب تا بیرون می آید

نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوْبِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از جائے وضو پاک از گناہان رواہ مسلم و مروی است از عثمان رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنِ امْرِءٍ مُسْلِمٍ تَحْضُرُهٗ صَلٰوةٌ مَكْتُوْبَةٌ

صلی اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ مردے مسلمان کہ حاضر میشود او را وقت نماز فریضہ

فَيُحْسِنُ وُضُوْءَهَا وَخُشُوْعَهَا وَرُكُوْعَهَا إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهَا

پس نیک میکند وضوء نماز را و نیک میکند خشوع نماز را و نیک کند رکوع نماز را مگر باشد این نماز کفارہ مر آنچہ پیش

مِنَ الذُّنُوْبِ مَا لَمْ يُؤْتَ كَبِيْرَةً وَذٰلِكَ الدَّهْرَ كُلَّهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

از ین کردہ است از گناہان مادام کہ بوجود نیارد گناہ کبیرہ را و این کفارہ بودن ہمیشہ است رواہ مسلم

وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از عقبہ ابن عامر رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ وُضُوْءَهٗ ثُمَّ يَقُوْمُ فَيُصَلِّيْ رَكْعَتَيْنِ

نیست ہیچ مسلمانے کہ وضو کند پس نیک سازد وضوء خود را پس بایستد پس بگذارد دو رکعت

مُقْبِلٌ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهٖ وَوَجْهِهٖ إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

در حالیکہ وی پیش آیندہ است بدان دو رکعت بدل خود و روئے خود مگر آنکہ واجب گردد مر او را بہشت رواہ مسلم

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أُمَّتِي

در روایت است از ابی ہریرۃ رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ امت من

يَدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ فَمَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ

خوانندہ شوند در محشر غر محجلین از آثار وضو پس کسیکہ می تواند از شما

أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

کہ دراز کند غرہ خود را باید کہ بکند متفق علیہ واز وی روایتست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَبْلُغُ الْحِلْيَةُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

علیہ وسلم میرسد زیور مؤمن وضو میرسد از آنجا کہ میرسد آب وضو رواہ مسلم

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَوَضَّأَ

در روایت است از ابن عمر رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ وضو سازد

عَلَى طُهْرٍ كُتِبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ

بر طہارت نوشتہ شود برای وی دہ نیکی رواہ ترمذی روایت است از جابر رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ الصَّلٰوةُ وَمِفْتَاحُ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کلید بہشت ومقدمہ در آمدن آن نماز است وکلید

الصَّلٰوةِ الطُّهُورُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ الصُّنَابِحِيِّ رضہ قَالَ

نماز ومقدمہ او طہارت ست رواہ احمد وروایت است از عبد اللہ صنابحی رضہ گفت

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ فَمَضْمَضَ

فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم چون وضو سازد بندہ مسلمان پس آب در دہن میکند

خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ فِيهِ وَإِذَا اسْتَنْثَرَ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ

بیرون می آیند گناہان از دہن وے وچون بینی می افشاند بیرون می آیند گناہان از

أَنْفِهِ وَإِذَا غَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ وَجْهِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ

بینی وے وچون می شوید روی خود را بیرون می آیند گناہان از روی وے تا آنکہ بیرون می آیند از زیر

أَشْفَارِ عَيْنَيْهِ فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ يَدَيْهِ حَتَّى تَخْرُجَ

موی پلک دو چشم او پس چون می شوید هر دو دست خود با بیرون می آیند گناهان از هر دو دست او تا آنکه بیرون می آیند

مِنْ أَظْفَارِ يَدَيْهِ فَإِذَا مَسَحَ بِرَأْسِهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ رَأْسِهِ حَتَّى

از ناخن های هر دو دست وے پس چون مسح میکند به سر خود بیرون می آیند گناهان از سر وے تا آنکه

تَخْرُجَ مِنْ أُذُنَيْهِ فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ رِجْلَيْهِ حَتَّى

بیرون می آیند از هر دو گوش وی پس چون می شوید هر دو پای خود را بیرون می آیند گناهان از هر دو پای او تا آنکه

تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِ رِجْلَيْهِ ثُمَّ مَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَصَلَوٰتُهُ

بیرون می آیند از زیر ناخنهای هر دو پای او پس بتحقیق باشد رفتن او بسوے مسجد و نماز کردن او

نَافِلَةً لَهُ رَوَاهُ مَالِكٌ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ أُهْدِيَتْ

زیادتی بر پاک شدن از گناهان مر او را رواه مالک و نسائی و مروی است از ابی رافع گفت بهدیه فرستاده شد

لَهُ شَاةٌ فَجَعَلَهَا فِي الْقِدْرِ فَدَخَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

مر او را گوسفندے پس گردانید آن گوسفند را ابو رافع در دیگ پس در آمد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس فرمود

مَا هٰذَا يَا أَبَا رَافِعٍ فَقَالَ شَاةٌ أُهْدِيَتْ لَنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَطَبَخْتُهَا فِي

آنحضرت چیست این در دیگ ای ابا رافع پس گفت این گوشت گوسفندیست که بهدیه فرستاده شده است بسوے ما ای پیغمبر خدا پس پختم آن را

الْقِدْرِ قَالَ نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ يَا أَبَا رَافِعٍ فَنَاوَلْتُهُ الذِّرَاعَ ثُمَّ قَالَ نَاوِلْنِي

در بن دیگ فرمود آنحضرت بده مرا دست ای ابا رافع پس دادم آنحضرت را ذراع پستر فرمود بده مرا

الذِّرَاعَ الْآخَرَ فَنَاوَلْتُهُ الذِّرَاعَ الْآخَرَ ثُمَّ قَالَ نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ الْآخَرَ

ذراع دیگر پس دادم آنحضرت را ذراع دیگر پستر فرمود بده مرا ذراع دیگر

فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّمَا لِلشَّاةِ مِنْهَا ذِرَاعَانِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پس گفت ای پیغمبر خدا نمی باشد گوسفند را مگر دو ذراع پس فرمود مر او را پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكَ لَوْ سَكَتَّ لَنَاوَلْتَنِي ذِرَاعًا فَذِرَاعًا مَا سَكَتَّ

علیه وسلم آگاه باش بدستیکه اگر خاموش میماندے مر آینه میدادے مرا ذراعی بعد از ذراعی مادام که خاموش می بودے

ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَتَمَضْمَضَ فَاهُ وَغَسَلَ أَطْرَافَ أَصَابِعِهِ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى

پستر طلبید آنحضرت آب پس مضمضه کرد دهان مبارک خود را و شست کرانهای انگشتان خود را پستر بایستاد پس گذارد نماز را

ثُمَّ عَادَ إِلَى الْبَيْتِ فَوَجَدَ عِنْدَهُمْ لَحْمًا بَارِدًا فَأَكَلَ ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ

پستر بازگشت بسوی اهل و عیال خود پس یافت نزد ایشان گوشت سرد را پس بخورد آنحضرت پستر در آمد مسجد را

فَصَلَّى وَلَمْ يَمَسَّ مَاءً رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ

پس بگذارد نماز را و مس نکرد آب را رواه احمد و مرویست از انس رض گفت بود پیغمبر خدا

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ بِرَطْلَيْنِ وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ جَمْعُ الْجَوَامِعِ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ وضو میکرد از دو رطل و غسل میکرد از یک صاع مرویست در جمع الجوامع

وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی درداء رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

أَنَا أَوَّلُ مَنْ يُؤْذَنُ لَهُ بِالسُّجُودِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ يُؤْذَنُ

من اول کسے ام کہ دستوری داده شود مرا و را بسجده روز قیامت و من نخستین کسے ام کہ اذن کرده شود

لَهُ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ فَأَنْظُرُ إِلَى مَا بَيْنَ يَدَيَّ فَأَعْرِفُ أُمَّتِي مِنْ بَيْنِ

مرا و را کہ بردارد سر خود را پس نگاه کنم بسوی ملفے کہ ایستاده اند پیش دو دست من پس بشناسم امت خود را از میان

الْأُمَمِ وَمِنْ خَلْفِي مِثْلَ ذَلِكَ وَعَنْ يَمِينِي مِثْلَ ذَلِكَ وَعَنْ شِمَالِي

امتہائے دیگر و بینم از جانب پس پشت خود مانند آن و بینم از جانب راست مانند آن و از جانب چپ

مِثْلَ ذَلِكَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَعْرِفُ أُمَّتَكَ مِنْ بَيْنِ

مانند آن پس گفت مردے ای پیغمبر خدا چگونہ شناسی امت خود را از میان

الْأُمَمِ فِيمَا بَيْنَ نُوحٍ إِلَى أُمَّتِكَ قَالَ هُمْ غُرٌّ مُحَجَّلُونَ مِنْ أَثَرِ

امت ہا در میان مدتے مدید کہ در میان نوح است تا امت تو گفت امت من نورانی پیشانی اند از نشان

الْوُضُوءِ لَيْسَ أَحَدٌ كَذَلِكَ غَيْرُهُمْ وَأَعْرِفُهُمْ أَنَّهُمْ يُؤْتَوْنَ كُتُبَهُمْ

وضو نیست ہیچکس باین صفت غیر ایشان و شناسم ایشان را باینکہ داده شود ایشان را نامہائے اعمال ایشان

بِأَيْمَانِهِمْ وَأَعْرِفُهُمْ تَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ ذُرِّيَّتُهُمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ

بدست راست ایشان وشناسم ایشانرا بانکه بروند پیش پیش ایشان فرزندان ایشان رواه احمد

بَابُ آدَابِ الْخَلَاءِ

این باب در آداب بیت الخلا است

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا

مرویست از ابی ایوب انصاری رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم چون

أَتَيْتُمُ الْغَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا وَلَكِنْ شَرِّقُوا

بیائید شما قضای حاجت را پس رو نکنید بسوی قبله و نه پشت دهید بجانب آن ولیکن رو بجانب شرق کنید

أَوْ غَرِّبُوا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَلْمَانَ قَالَ نَهَانَا يَعْنِي رَسُولَ اللهِ

یا بجانب غرب متفق علیه ومرویست از سلمان رض گفت نهی کرد ما را یعنی پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ

صلی الله علیه وسلم از روی آوردن بقبله برای پاخانه و شاشه و از استنجا کردن ما

بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَقَلَّ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ

بدست راست واز استنجا کردن بکمتر از سه سنگ ونهی کرد از استنجا کردن بسرگین

أَوْ بِعَظْمٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى

یا باستخوان رواه مسلم ومرویست از انس رض گفت انس که بود پیغمبر خدا صلی

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ

الله علیه وسلم چون درمی آمد بپاخانه را میگفت اللهم انی اعوذ بک من

الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

الخبث والخبائث ومرویست از ابن عباس رض گفت گذشت پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرَيْنِ فَقَالَ إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ

علیه وسلم بدو گور پس بفرمود بدرستیکه صاحب این دو گور هر آینه عذاب کرده میشوند و عذاب کرده نمیشوند بچیزی بزرگ

أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ لَا يَسْتَنْزِهُ

اما یکی از آن دو حالش این بود که پرده نمیگرفت در بول و در روایت دیگر مسلم راست که طلب نزاهت نمیکرد

مِنَ الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ ثُمَّ أَخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً

از بول و اما دیگر پس بود که میرفت بسوی مردم بسخن چینی پس تر گرفت شاخی از خرما که تر بود

فَشَقَّهَا بِنِصْفَيْنِ ثُمَّ غَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرٍ وَاحِدَةً فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ

پس باز کرد آن شاخ را بدو پاره پس نشانید خلایند در هر قبری از آن دو پاره را پس گفتند ای پیغامبر خدا

لِمَ صَنَعْتَ هَذَا فَقَالَ لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

چرا کردی تو این فعل را پس گفت کردم باميد آنکه سبک گردانیده شود عذاب از ایشان تا زمانیکه تر باشند متفق علیه

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقُوا

و روایت از ابی هریرة گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم بپرهیزید

اللَّاعِنَيْنِ قَالُوا وَمَا اللَّاعِنَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از دو کار که سبب لعنت میشوند گفتند چیست آن دو کار ای پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم

قَالَ الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ فِي ظِلِّهِمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

فرمود آنکه قضاء حاجت میکند در راه مردم یا در سایه ایشان رواه مسلم و روایت است از

أَنَسٍ رض قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ

انس رض گفت بود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم چنان میکند است که در آید در متوضا

نَزَعَ خَاتَمَهُ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ أَبُو دَاوُدَ هَذَا

می کشید انگشتری خود را رواه ابوداود و نسائی و ترمذی و گفت ابوداود

حَدِيثٌ مُنْكَرٌ وَفِي رِوَايَةٍ وَضَعَ بَدَلَ نَزَعَ وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رض قَالَ

این حدیث منکر است و در روایت دیگر وضع آمده است در بدل نزع و روایت از زید بن ارقم رض گفت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ هَذِهِ الْحُشُوشَ مُحْتَضَرَةٌ فَإِذَا أَتَى

فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم بدرستی که این جاهای حاضر شدن جن و شیاطین اند پس چون بیاید

اَحَدُكُمُ الْخَلَاءَ فَلْيَقُلْ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ

یکی از شما پائخانه را باید که بیاید بگوید و بگوید این کلمه را که اعوذ باللہ من الخبث والخبائث رواہ ابوداؤد

وَابْنِ مَاجَةَ وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وابن ماجۃ و مروایت است از علی رضی اللہ عنہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

سِتْرُ مَا بَيْنَ اَعْيُنِ الْجِنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِيْ اٰدَمَ اِذَا دَخَلَ اَحَدُهُمُ الْخَلَاءَ اَنْ

پردہ در میان چشمہای جن و اندام شرم آدمیان چون در آید یکے از شما محل قضای حاجت را اینست

يَقُوْلَ بِسْمِ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضی اللہ عنہ قَالَ لَمَّا قَدِمَ

کہ بگوید بسم اللہ رواہ ترمذی و روایت است از ابن مسعود رضی اللہ عنہ گفت ہرگاہ کہ آمدند

وَفْدُ الْجِنِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّهُ اُمَّتُكَ

ایلچیان پریان بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفتند اے پیغامبر خدا نہی کن امت خود را

اَنْ يَسْتَنْجُوْا بِعَظْمٍ اَوْ رَوْثَةٍ اَوْ حُمَمَةٍ فَاِنَّ اللّٰهَ جَعَلَ لَنَا فِيْهَا رِزْقًا

از استنجا کردن ایشان با استخوان یا سرگین یا انگشت زیرا کہ خدا تعالی گردانیدہ برآمد از این سہ چیز روزی

فَنَهَانَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِكَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ

پس نہی کرد ما را پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم از ان رواہ ابوداؤد

بَابُ السِّوَاكِ

این باب در بیان مسواک کردن است

عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ

روایت است از عائشہ رضی اللہ عنہا گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم دہ خصلت

مِنَ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشَّارِبِ وَاِعْفَاءُ اللِّحْيَةِ وَالسِّوَاكُ وَاسْتِنْشَاقُ

از فطرت است کوتاہ کردن سبلت و فرو گذاشتن ریش و مسواک کردن و آب در بینی

الْمَاءِ وَقَصُّ الْاَظْفَارِ وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ وَنَتْفُ الْاِبْطِ وَحَلْقُ الْعَانَةِ

کردن و گرفتن ناخنہا و شستن بندہای انگشتان و پر کندن موی بغل و ستردن موے زہار

وَانْتِقَاصُ الْمَاءِ يَعْنِي الْاِسْتِنْجَاءَ قَالَ الرَّاوِي وَنَسِيتُ الْعَاشِرَةَ اِلَّا اَنْ

دہم کردن آبست یعنی راوی گوید مراد استنجا باشد و گفت راوی حدیث فراموش کردم خصلت دہم را مگر اینکہ

يَكُونَ الْمَضْمَضَةَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

باشد مضمضہ رواہ مسلم و مروایست از عایشہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلسِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ رَوَاهُ

صلی اللہ علیہ وسلم مسواک پاک کنندہ است مردہن راورا خنی کنندہ پروردگار را رواہ

الشَّافِعِيُّ وَاَحْمَدُ وَالدَّارِمِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَرَوَى الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ بِلَا اِسْنَادٍ

الشافعی واحمد والدارمی والنسائی وروایت کرد بخاری در صحیح خود بغیر از اسناد

وَعَنْ اَبِي اَيُّوبَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرْبَعٌ

و مروایست از ابی ایوب رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم چہار خصلت اند

مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ اَلْحَيَاءُ وَيُرْوَى الْخِتَانُ وَالتَّعَطُّرُ وَالسِّوَاكُ

از سنتہای پیغمبران سابق یکی حیاست در روایت کردہ می شود ختان بجای حیا و دوم استعمال بوی خوش سوم مسواک

وَالنِّكَاحُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِي اُمَامَةَ رضہ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

و چہارم نکاح کردن است رواہ ترمذی در روایت است از ابی امامہ رضہ بدرستیکہ پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا جَاءَنِي جِبْرَئِيلُ قَطُّ اِلَّا اَمَرَنِي بِالسِّوَاكِ

صلی اللہ علیہ وسلم گفت نیامد جبرئیل ہرگز مگر آنکہ امر کرد مرا بمسواک کردن

لَقَدْ خَشِيتُ اَنْ اُحْفِيَ مُقَدَّمَ فِيَّ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ

ہر آئینہ ترسیدم از بس مبالغہ کہ بیست کنم پیش دہان خود را رواہ احمد و مروایست از انس رضہ گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ كَثُرَتْ عَلَيْكُمْ فِي السِّوَاكِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ بتحقیق بسیار کردم بر شما سخن از جہت مسواک رواہ البخاری

وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَفْضُلُ الصَّلٰوةُ

و روایت است از عایشہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم زیادہ می شود ثواب نماز یکہ

الَّتِي يُسْتَاكُ لَهَا عَلَى الصَّلٰوةِ الَّتِي لَا يُسْتَاكُ لَهَا سَبْعِينَ ضِعْفًا رَوَاهُ

مسواک کردہ شد برآں وی بر نمازیکہ مسواک کردہ نمیشود برائے وی ہفتاد چند روایت کرد

الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيٰى بْنِ حَبَّانَ قَالَ قُلْتُ

بیہقی در شعب ایمان و مروی است از محمد بن یحیی بن حبان رضہ گفت گفتم

لِعُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ اَرَاَيْتَ وُضُوْءَ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ

عبید اللہ بن عبد اللہ بن عمر را خبردہ مرا از وضوء عبد اللہ بن عمر

لِكُلِّ صَلٰوةٍ طَاهِرًا كَانَ اَوْ غَيْرَ طَاهِرٍ عَمَّنْ اَخَذَهُ فَقَالَ حَدَّثَتْهُ اَسْمَاءُ

برای ہر نماز وضو باشد یا بے وضو از کہ گرفتہ است پس گفت کہ حدیث کرد اسمار

بِنْتُ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ اَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ حَنْظَلَةَ بْنِ اَبِيْ عَامِرٍ الْغَسِيْلِ

دختر زید بن خطاب بدرستیکہ عبد اللہ بن حنظلہ بن ابی عامر غسیل

حَدَّثَهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اُمِرَ بِالْوُضُوْءِ لِكُلِّ

حدیث کرد اسمار بنت زید را بدرستیکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بود امر کردہ شدہ بوضو برای ہر

صَلٰوةٍ طَاهِرًا كَانَ اَوْ غَيْرَ طَاهِرٍ فَلَمَّا شَقَّ ذٰلِكَ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

نماز باوضو باشد یا بے وضو پس ہر گاہ کہ سخت آمد آن بر پیغامبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُمِرَ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلٰوةٍ وَوُضِعَ عَنْهُ الْوُضُوْءُ اِلَّا مِنْ

علیہ وسلم امر کردہ شد بمسواک کردن نزد یک ہر نماز و نہادہ شد از ذمہ شریف آنحضرت وضو مگر

حَدَثٍ قَالَ فَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ يَرٰى اَنَّ بِهٖ قُوَّةً عَلٰى ذٰلِكَ فَفَعَلَهُ حَتّٰى

از جہتہ بیوضوئے گفت عبید اللہ پس بود عبد اللہ کہ اعتقاد میکرد کہ مر او را قوتست بر این پس میکرد انکار را تا آنکہ

كِتَابُ الصَّلٰوةِ

مَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ

مر او رواہ احمد این کتاب صلوۃ است و بر پادارید نماز را

وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ وَاسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ

و بدہید زکوۃ را و فرمان برداری کنید پیغامبر را بود کہ بر شما رحم کردہ شود و مدد طلبید بشکیبائی

وَالصَّلٰوةُ وَاِنَّهَا لَكَبِيْرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخٰشِعِيْنَ الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْ

و نماز دشوار است مگر بر فروتنی کنندگان آنانکه میدانند که ایشان ملاقات خواهند کرد

جزء ۱ ع ۱۵ — رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ۝ حٰفِظُوْا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى

بپروردگار خویش و آنانکه ایشان بسوی وی باز خواهند گشت محافظت کنید بر همه نمازها و بر نماز میانه

جزء ۲ ع ۱۷ — وَقُوْمُوْا لِلّٰهِ قٰنِتِيْنَ ۝ فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُوْلُوْنَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوْعِ

و باستید برای خدا فرمان بردار شده پس صبر کن بر آنچه میگویند و بیادگی یاد کن بهراه ستایش پروردگار خود پیش از برآمدن

الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوْبِ ۝ وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاَدْبَارَ السُّجُوْدِ

آفتاب و پیش از فرو شدن و در بعضے اوقات شب پس بیادگی یاد کن خدا را و عقب نماز نیز

بَابُ مَا جَآءَ فِى التَّرْغِيْبِ فِيْهِمَا

باب احادیثے که در ترغیب آن وارد شده اند

جزء ۳ ع ۲ — اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ

بر آینه کسانیکه ایمان آوردند و کردند کارهای شایسته و برپا داشتند نماز را و دادند زکوة را مر ایشان راست

جزء ۱۵ ع ۹ — اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ۝ اَقِمِ الصَّلٰوةَ

نزد ایشان نزد یک پروردگار ایشان و نیست ترس بر ایشان و نه ایشان اندوهگین شوند برپا دار نماز را

لِدُلُوْكِ الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ

وقت زوال آفتاب تا هجوم تاریکی شب و لازم گیر قرآن خواندن فجر را بر آینه قرآن خواندن فجر را

مَشْهُوْدًا ۝ عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ سَاَلْتُ النَّبِىَّ

حاضر میشوند فرشتگان و روایت است از ابن مسعود رضی الله تعالی عنه گفت پرسیدم پیغامبر خدا را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَىُّ الْاَعْمَالِ اَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ قَالَ الصَّلٰوةُ لِوَقْتِهَا

صلی الله علیه وسلم کدام عمل از عملها محبوبتر است نزد خدا گفت نماز گزاردن در وقتش

قُلْتُ ثُمَّ اَىٌّ قَالَ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ قُلْتُ ثُمَّ اَىٌّ قَالَ الْجِهَادُ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

گفتم پس کدام گفت نیکی کردن بمادر و پدر گفتم پس کدام فرمود کار زار کردن با کافران در راه خدا

قَالَ حَدِّثْنِي بِهِنَّ وَلَوِ اسْتَزَدْتُهُ لَزَادَنِي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِ

گفت ابن مسعود حدیث کردم را آنحضرت باین اعمال و اگر طلب زیادہ میکردم از آنحضرت هر آینه زیادہ میکرد متفق علیہ و مروی است از ابی ذر رضہ

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ زَمَنَ الشِّتَاءِ وَالْوَرَقُ تَهَافَتُ

بدرستی کہ پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بیرون آمد در زمستان و حال آنکہ برگہای درختان می افتاد پیاپے

فَأَخَذَ بِغُصْنَيْنِ مِنْ شَجَرَةٍ قَالَ فَجَعَلَ ذٰلِكَ الْوَرَقُ تَهَافَتُ وَقَالَ

پس گرفت آنحضرت دو شاخ را از درختی گفت ابوذر پس افتادن گرفت برگہای آن درخت و بیفتاد از آنجا بطور خود می افتاد و گفت ابوذر رضہ

فَقَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ

پس گفت ای ابوذر گفتم بخدمت استاده ام ای رسول خدا فرمود بدرستیکہ ہر بندہ مسلمان

لَيُصَلِّي الصَّلٰوةَ يُرِيدُ بِهَا وَجْهَ اللهِ تَعَالٰى فَتَهَافَتُ عَنْهُ ذُنُوبُهُ كَمَا

ہر آینہ میگذارد نماز را در حالیکہ میخواہد بآن نماز ذات خدا تعالی پس پیاپے می افتد از بندہ گناہان او چنانکہ

تَهَافَتُ هٰذَا الْوَرَقُ عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ زَيْدِ بْنِ

می افتد این برگہا از ین درخت رواہ احمد و مروی است از زید بن

خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰى

خالد جہنی رفہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ ہر کہ بگذارد

سَجْدَتَيْنِ لَا يَسْهُو فِيهِمَا غُفِرَ اللهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ رَوَاهُ

دو رکعت را کہ سہو و غفلت نکند در آن بیامرزد خدا مر او را ہر چہ گذشتہ است از گناہ وے رواہ

أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

احمد و روایت است از ابی ہریرہ رفہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

اَلصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ

نماز ہای پنجگانہ و نماز جمعہ تا جمعہ دیگر و روزہ رمضان تا رمضان دیگر

مُكَفِّرَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتُنِبَتِ الْكَبَائِرُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ

محو کنندہ اند گناہان آنچہ واقع شدہ اند میان آنہا وقتیکہ پرہیز کنی از گناہان کبیرہ رواہ مسلم و ہم از ابی ہریرہ است

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرَاَيْتُمْ لَوْ اَنَّ نَهَرًا بِبَابِ اَحَدِكُمْ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم خبر دہید مرا اگر ثابت شود کہ جوی روانست بر در خانہ یکے از شما

يَغْتَسِلُ فِيْهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا هَلْ يَبْقٰى مِنْ دَرَنِهٖ شَيْءٌ قَالُوْا لَا يَبْقٰى مِنْ

کہ غسل میکند وی در آن جوی ہر روز پنج وقت آیا باقی می ماند از چرک وی چیزے گفتند باقی نمی ماند

دَرَنِهٖ شَيْءٌ قَالَ فَذٰلِكَ مَثَلُ الصَّلٰوتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللّٰهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا

از چرک وی چیزے فرمود پس آنحال نمازہای پنجگانہ است کہ محو میکند خدا تعالی بانہا گناہان

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ و روایت است از عبادۃ بن صامت رض گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْسُ صَلَوَاتٍ اِفْتَرَضَهُنَّ اللّٰهُ تَعَالٰى مَنْ اَحْسَنَ

صلی اللہ علیہ وسلم پنج نمازست کہ فرض گردانیدہ است آنہارا خدا تعالی کسیکہ نیک کند

وُضُوْءَهُنَّ وَصَلَّاهُنَّ لِوَقْتِهِنَّ وَاَتَمَّ رُكُوْعَهُنَّ وَخُشُوْعَهُنَّ كَانَ

وضوء آن نمازہا و بگذارد آنہارا در وقت شان و بتمام بجا آرد رکوعشان و خشوع و خضوع شانرا بجا باشد

لَهٗ عَلَى اللّٰهِ عَهْدٌ اَنْ يَّغْفِرَ لَهٗ وَمَنْ لَّمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهٗ عَلَى اللّٰهِ

مر او را بر خدا تعالی عہد کہ بیامرزد مر او را و کسیکہ نکند آنرا او نگزارد نماز بر آن وجہ پس نیست مر او را بر خدا

عَهْدٌ اِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهٗ وَاِنْ شَاءَ عَذَّبَهٗ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَرَوٰى

عہد لازم اگر بیخواہد آمرزد او را و اگر بیخواہد عذاب کند او را رواہ احمد و ابو داود و روایت کرد

مَالِكٌ وَالنَّسَائِيُّ نَحْوَهٗ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مالک و نسائی مانند آن و روایت است از ابی امامہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلُّوْا خَمْسَكُمْ وَصُوْمُوْا شَهْرَكُمْ وَاَدُّوْا زَكٰوةَ

صلی اللہ علیہ وسلم بگذارید پنج نماز خود را و روزہ دارید ماہ خود را اگر رمضان است و بدہید زکوۃ

اَمْوَالِكُمْ وَاَطِيْعُوْا ذَا اَمْرِكُمْ تَدْخُلُوْا جَنَّةَ رَبِّكُمْ رَوَاهُ اَحْمَدُ التِّرْمِذِيُّ

مالہای خود را و فرمانبرداری کنید خداوندان امر خود را در آیید بہشت پروردگار خود را رواہ احمد و الترمذی

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ اِنَّ رَجُلًا اَصَابَ مِنِ امْرَاَةٍ قُبْلَةً فَاَتَى

و مرویست از ابن مسعود رض گفت بدرستی که مردی رسید از زنی بوسه را پس آمد

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَهُ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ

پیغمبر را صلی اللہ علیہ وسلم پس خبر داد آنحضرت را پس فرمود فرستاد خدا تعالی این آیت را و بپادار نماز را

طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ اللَّيْلِ اِنَّ الْحَسَنٰتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّاٰتِ

در هر دو طرف روز و بگذار نماز را در چند ساعت که نزدیک بروز ند بدرستیکه نیکیها می برند بدی ها را

فَقَالَ الرَّجُلُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِلٰى هٰذَا قَالَ لِجَمِيْعِ اُمَّتِيْ كُلِّهِمْ وَفِيْ رِوَايَةٍ

پس گفت مرد ای پیغامبر خدا آیا مر است این حکم فرمود آنحضرت همه امت مرا است و در روایت دیگر این چنین است

اِنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ اُمَّتِيْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُمَارَةَ بْنِ رُوَيْبَةَ

هر که کس را که عمل کند بحسنات از امت من متفق علیه و مرویست از عمارة بن رویبه

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَنْ يَلِجَ النَّارَ اَحَدٌ

گفت شنیدم پیغامبر خدا را صلی اللہ علیہ وسلم که میگفت البته نرسد آتش دوزخ را کسیکه

صَلّٰى قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوْبِهَا يَعْنِي الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

نماز گذارد بدست پیش از طلوع آفتاب و پیش از غروب آفتاب یعنی نماز فجر و نماز عصر را رواه مسلم

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

يَتَعَاقَبُوْنَ فِيْكُمْ مَلٰٓئِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلٰٓئِكَةٌ بِالنَّهَارِ وَيَجْتَمِعُوْنَ فِيْ

در پی یکدیگر فرود می آیند در میان شما جماعت فرشتگان در شب و جماعت از فرشتگان در روز و جمع میشوند این جماعت در

صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَصَلٰوةِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِيْنَ بَاتُوْا فِيْكُمْ فَيَسْئَلُهُمْ

نماز فجر و در نماز عصر بستر بالا میروند آن کسانیکه شب کردند در میان شما پس می پرسد ایشان را

رَبُّهُمْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِيْ فَيَقُوْلُوْنَ تَرَكْنَاهُمْ

پروردگار شان و حال آنکه وی تعالی داناتر است باحوال بندگان چگونه گذاشته اید بندگان مرا پس میگویند گذاشتیم ایشان را

وَهُوَ يُصَلُّوْنَ وَاَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّوْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ

در حالتیکه ایشان نماز میکردند و آمدیم در حالتیکه ایشان نماز میکردند متفق علیه و مرویست از ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم اگر بدانند مردم ثوابی که در اذان گفتن است

وَالصَّفِّ الْاَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوْا اِلَّا اَنْ يَسْتَهِمُوْا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوْا وَلَوْ

و در یافتن صف اول پس نیابند مگر آنکه قرعه بیندازند بر آن هر آینه قرعه می اندازند و اگر

يَعْلَمُوْنَ مَا فِي التَّهْجِيْرِ لَاسْتَبَقُوْا اِلَيْهِ وَلَوْ يَعْلَمُوْنَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ

بدانند فضیلتی که در نیم روز رفتن است هر آینه پیشی میجویند بسوی آن و اگر بدانند فضیلتی که در گزاردن نماز عشا و نماز است

لَاَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

هر آینه بیایند آنرا روندگان بر سر دو دست و سینه متفق علیه و مرویست از وی رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ صَلٰوةٌ اَثْقَلَ عَلَى الْمُنَافِقِيْنَ مِنَ الْفَجْرِ وَالْعِشَاءِ وَلَوْ

علیه وسلم نیست هیچ نمازی گران تر بر منافقان از نماز بامداد و نماز خفتن و اگر

يَعْلَمُوْنَ مَا فِيْهِمَا لَاَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُثْمَانَ رض

بدانند ثوابی که در این دو نماز است هر آینه می آیند این دو نماز را اگر چه بطریق حبو باشد و مرویست از عثمان رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِيْ جَمَاعَةٍ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه بگذارد نماز عشا را بجماعت

فَكَاَنَّمَا قَامَ نِصْفَ اللَّيْلِ وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِيْ جَمَاعَةٍ فَكَاَنَّمَا صَلَّى اللَّيْلَ

پس چنانکه نماز گذارد نیم شب و کسیکه گذارد نماز فجر بجماعت پس گویا نماز گذارد

كُلَّهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ سَلْمَانَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

تمام شب رواه مسلم و مرویست از سلمان رض گفت شنیدم پیغامبر خدا را صلی الله علیه

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ غَدَا اِلَى صَلٰوةِ الصُّبْحِ غَدَا بِرَايَةِ الْاِيْمَانِ وَمَنْ غَدَا

وسلم که میگفت کسیکه بامداد میرود بسوی نماز بامداد میرود بر رایت ایمان و کسیکه بامداد برود

إِلَى السُّوقِ غَدًا بِرَايَةِ إِبْلِيسَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ

بسوی بازار میرود بِرایت ابلیس رواه ابن ماجه و مرویست از ابن عمر رضی الله عنه گفت

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْعَلُوا فِي بُيُوتِكُمْ مِنْ صَلَوَاتِكُمْ

فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم بگردانید در خانهای خود چیزی از نمازهای شما

وَلَا تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ

و مگردید خانهای خود را مانند گور متفق علیه و مرویست از ابی هریرة رضی الله عنه گفت فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ

پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم که نزدیک تر بودن بنده از آفریدگار خود حاصل است در حالیکه بنده

سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

سجده کننده است پس زیاده کنید دعا در حال سجده رواه مسلم و مرویست ازوی رضه گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ

صلی الله علیه وسلم چون میخواند آدمی زاد که سجده دارد پس سجده میکند گوشه میگیرد دیو لعین

يَبْكِي يَقُولُ يَا وَيْلَتَى أُمِرَ ابْنُ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَأُمِرْتُ

در حالیکه میگرید میگوید ای اندوه امر کرده شد آدمی زاد بسجده پس سجده کرد پس او را بهشت روزی باشد و امر کرده شدم من

بِالسُّجُودِ فَأَبَيْتُ فَلِيَ النَّارُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ رَبِيعَةَ بْنِ كَعْبٍ رضه

بسجده پس سر باز زدم از سجده پس مرا روزی شد مرا آتش رواه مسلم و روایت است از ربیعة بن کعب رضه

قَالَ كُنْتُ أَبِيتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَيْتُهُ بِوَضُوئِهِ

گفت بودم من کرشب میگذرانیدم با آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس آوردم برای آنحضرت آب وضو را

وَحَاجَتِهِ فَقَالَ لِي سَلْ فَقُلْتُ أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي الْجَنَّةِ قَالَ أَوَغَيْرَ

و میگردم خدمتهای دیگر او را پس فرموده بخواه گفتم میخواهم از تو همراهی تو بودن در بهشت فرمود دیگر بخواه

ذَلِكَ قُلْتُ هُوَ ذَاكَ قَالَ فَأَعِنِّي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

گفت این مرتبه پس عظیمت گفتم مقصود من همانست فرمود پس یاری و مدد کن مرا بر نفس خود به بسیار کردن سجده

سجده کننده است پس زیاده کنید دعا در حال سجده رواه مسلم و مرویست ازوی رضه گفت فرمود پیغامبر خدا

صلی الله علیه وسلم چون میخواند آدمی زاد که سجده دارد پس سجده میکند گوشه میگیرد دیو لعین

در حالیکه میگرید میگوید ای اندوه امر کرده شد آدمی زاد بسجده پس سجده کرد پس او را بهشت روزی باشد و امر کرده شدم من

بسجده پس سر باز زدم از سجده پس مرا روزی شد مرا آتش رواه مسلم و روایت است از ربیعة بن کعب رضه

گفت بودم من کرشب میگذرانیدم با آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس آوردم برای آنحضرت آب وضو را

و میگردم خدمتهای دیگر او را پس فرموده بخواه گفتم میخواهم از تو همراهی تو بودن در بهشت فرمود دیگر بخواه

گفت این مرتبه پس عظیمت گفتم مقصود من همانست فرمود پس یاری و مدد کن مرا بر نفس خود به بسیار کردن سجده

وَعَنْ مَعْدَانَ بْنِ طَلْحَةَ قَالَ لَقِيْتُ ثَوْبَانَ مَوْلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و مروی است از معدان بن طلحة رض گفت بپیش آمدم ثوبان را که از آزاد کردهٔ آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِيْ بِعَمَلٍ أَعْمَلُهُ يُدْخِلُنِي اللّٰهُ بِهِ الْجَنَّةَ فَسَكَتَ

علیه وسلم بود پس گفتم خبر ده مرا از کاری که کنم آن کار را تا در آرد مرا الله تعالی بسبب آن کار بهشت را پس خاموش ماند

ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَسَكَتَ ثُمَّ سَأَلْتُهُ الثَّالِثَةَ فَقَالَ سَأَلْتُ عَنْ ذٰلِكَ رَسُوْلَ اللّٰهِ

باز پرسیدم او را پس خاموش ماند پرسیدم او را بار سوم پس گفت پرسیدم من ازین عمل پیغامبر خدا را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُوْدِ فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلّٰهِ

صلی الله علیه وسلم پس فرمود بر تو باد که بسیار سجده کنی پس بدرستیکه تو نمی کنی مر خدا را

سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيْئَةً قَالَ

سجده مگر آنکه برمیدارد ترا الله تعالی بسبب آن سجده پایه بزرگ و کم میکند از تو بسبب آن سجده گناه را گفت

مَعْدَانُ ثُمَّ لَقِيْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ لِيْ مِثْلَ مَا قَالَ لِيْ ثَوْبَانُ

معدان پس بعد ملاقات کردم ابو درداء را پس پرسیدم او را از نیز پس گفت مرا مانند آنچه گفته بود مرا ثوبان

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ كَانَتِ الصَّلٰوةُ خَمْسِيْنَ وَالْغُسْلُ

رواه مسلم و روایت است از ابن عمر رض گفت بود نماز پنجاه گانه و غسل

مِنَ الْجَنَابَةِ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَغَسْلُ الْبَوْلِ مِنَ الثَّوْبِ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يَزَلْ

از جنابت هفت مرتبه و شستن شاشه از پارچه هفت بار پس همیشه بود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُ حَتّٰى جُعِلَتِ الصَّلٰوةُ خَمْسًا وَغُسْلُ

رسول خدا صلی الله علیه وسلم که سوال میکرد تا آنکه گردانیده شد نماز پنجگانه و غسل

الْجَنَابَةِ مَرَّةً وَغَسْلُ الثَّوْبِ مِنَ الْبَوْلِ مَرَّةً رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ

از جنابت یک مرتبه و شستن ثیاب از بول یکمرتبه رواه ابوداؤد

بَابُ مَا جَاءَ فِيْ إِثْمِ تَارِكِ الصَّلٰوةِ

باب احادیثی که وارد شده است در گناه ترک کنندهٔ نماز

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِنَّ

و مرویست از ابی هریره رض گفت شنیدم از پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم که میگفت بدرستیکه

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنْ عَمَلِهٖ صَلٰوتُهٗ فَإِنْ صَلُحَتْ

نخستین چیزیکه محاسبه کرده شود بسبب آن چیز بنده روز قیامت از عمل او نماز اوست پس اگر درست آمد نماز

فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ فَإِنِ انْتَقَصَ مِنْ فَرِيْضَتِهٖ شَيْءٌ

پس بتحقیق فلاح و نجات یافت آن مرد و اگر فاسد شد آن نماز پس بتحقیق نا امید و خاسر شد آنمرد پس اگر ناقص شود از فریضه

قَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى انْظُرُوْا هَلْ لِعَبْدِيْ مِنْ تَطَوُّعٍ فَيُكَمَّلُ بِهَا مَا انْتَقَصَ

بگوید پروردگار تبارک و تعالی به بینید ایا هست مر بنده مرا چیزی از نفل تا کامل کرده شود بسبب آن نفل آنچه که ناقص شده است

مِنَ الْفَرِيْضَةِ ثُمَّ يَكُوْنُ سَائِرُ عَمَلِهٖ عَلٰى ذٰلِكَ وَفِيْ رِوَايَةٍ ثُمَّ الزَّكٰوةُ

از فرض او پستر می باشد باقی عمل او براین طور و در روایت دیگر همچنین است پستر زکوة

مِثْلُ ذٰلِكَ ثُمَّ تُؤْخَذُ الْأَعْمَالُ عَلٰى حَسْبِ ذٰلِكَ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَرَوَاهُ

مانند آن پستر مواخذه کرده شود اعمال براین طریق رواه ابوداود و رواه

أَحْمَدُ عَنْ رَجُلٍ وَعَنْ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَنَفِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

احمد از مردی و روایت است از طلق بن علی حنفی رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلٰى صَلٰوةِ عَبْدٍ لَا يُقِيْمُ فِيْهَا صُلْبَهٗ

الله علیه وسلم قبول نمی کند خدای برتر نماز بنده را که راست نمی کند استخوان پشت خود را

بَيْنَ خُشُوْعِهَا وَسُجُوْدِهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در رکوع و سجود نماز رواه احمد و مرویست از ابن عمر رض گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِيْ تَفُوْتُهٗ صَلٰوةُ الْعَصْرِ فَكَأَنَّمَا وُتِرَ أَهْلَهٗ

صلی الله علیه وسلم آن کسی که فوت شود او را نماز عصر گویا نقصان کرده شد اهل خانه او

وَمَالُهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و مال آنکس متفق علیه و از بریده رض روایت است که گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

ان بنده چنین

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَرَكَ صَلٰوةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

علیہ وسلم کسیکہ ترک کند نماز عصر دیدہ و دانستہ پس تحقیق باطل شود تمام عمل او رواہ بخاری

وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ اَوْصَانِيْ خَلِيْلِيْ اَنْ لَّا تُشْرِكَ بِاللّٰهِ شَيْئًا

در روایت است از ابی ذر گفت وصیت کرد مرا دوست من کہ شریک مگردان بخدا چیزے را

وَاِنْ قُطِّعْتَ وَحُرِّقْتَ وَلَا تَتْرُكْ صَلٰوةً مَكْتُوْبَةً مُتَعَمِّدًا فَمَنْ تَرَكَهَا

اگر پارہ پارہ شوی و سوختہ شوی و ترک مکن نماز فرض را دیدہ و دانستہ پس ہر کہ ترک کند نماز فریضہ را

مُتَعَمِّدًا فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ الذِّمَّةُ وَلَا تَشْرَبِ الْخَمْرَ فَاِنَّهَا مِفْتَاحُ كُلِّ

دیدہ و دانستہ پس بیزار شد از وی عہد مسلمانی و منوش شراب را پس بدرستیکہ آن کلید ہمہ

شَرٍّ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ شَقِيْقٍ رض قَالَ كَانَ اَصْحَابُ

بدی است رواہ ابن ماجہ و روایت است از عبد اللہ بن شقیق رض گفت بودند یاران

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرَوْنَ شَيْئًا مِّنَ الْاَعْمَالِ تَرْكُهٗ كُفْرٌ اِ

پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم اعتقاد نمیکردند ہیچ عملے را کہ ترک وے کفر باشد

غَيْرَ الصَّلٰوةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض

جز نماز رواہ ترمذی و روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن عاص رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ ذَكَرَ الصَّلٰوةَ يَوْمًا فَقَالَ مَنْ حَافَظَ

از پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ آنحضرت ذکر کردہ نماز را روزے پس فرمود کسیکہ نگہبانی کند

عَلَيْهَا كَانَتْ لَهٗ نُوْرًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَنْ لَّمْ يُحَافِظْ عَلَيْهَا

بر نماز باشد مر او را نماز سبب نورانیت و حجت قوی و نجات روز قیامت و کسیکہ محافظت نکند بر نماز

لَمْ تَكُنْ لَّهٗ نُوْرًا وَّلَا بُرْهَانًا وَّلَا نَجَاةً وَكَانَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَعَ قَارُوْنَ وَ

نباشد مر او را نور و نہ حجت و نہ سبب رستگاری و باشد آنکس روز قیامت با کافران کہ قارون و

فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَاُبَيِّ بْنِ خَلَفٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالدَّارِمِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ

فرعون و ہامان است و ابی ابن خلف کہ اشقی این امت است روایت کرد آنرا احمد و دارمی و بیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رض

در شعب الایمان و روایت است از عمرو بن شعیب و او از پدر خود و او از جد او رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلٰوةِ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم امر فرزندان خود را به نماز گزاردن

وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرِ سِنِينَ وَ

حال آنکه ایشان هفت ساله باشند و بزنید فرزندان خود را به گزاردن نماز چون ده ساله شوند و

فَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ رَوَاهُ أَبُودَاوُدَ وَكَذَا رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ عَنْهُ

جدائی کنید میان فرزندان در خوابگاه روایت کرد این حدیث را ابو داؤد و همچنین روایت کرده است در شرح السنه از عمر بن شعیب

وَفِي الْمَصَابِيحِ عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

در مصابیح روایت کرد از سبره بن معبد و روایت است از بریده رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلٰوةُ فَمَنْ تَرَكَ الصَّلٰوةَ

صلی اللہ علیہ وسلم عهد و امانتیکه در میان ما و میان منافقان است نماز است پس کسیکه نگذارد نماز را

فَقَدْ كَفَرَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ ۞

پس تحقیق ظاهر شد کفر او روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی و نسائی و ابن ماجه

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از جابر رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلٰوةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

حدیکه واقع شده است میان بنده و میان کفر همین نماز است روایت کرد این حدیث را مسلم

بَابُ تَعْجِيلِ الصَّلٰوةِ

باب احادیثی که در فضیلت عجلت نماز وارد شده اند

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ ۝

نگهبانی کنید بر همه نمازها و بر نماز میانه که نماز عصر است بایستید برای خدا فرمان برداران شده

سورة بقرة ع ۲۵

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْوَقْتُ الْاَوَّلُ

و روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم اول وقت

مِنَ الصَّلٰوةِ رِضْوَانُ اللّٰهِ وَالْوَقْتُ الْاٰخِرُ عَفْوُ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

از نماز سبب رضائے خدا تعالی است و گذاردن نماز در آخر وقت عفو خدا است رواہ ترمذی و روایت است

عَلِيٍّ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا عَلِيُّ ثَلٰثٌ لَا تُؤَخِّرْهَا الصَّلٰوةُ

از علی رض بدرستیکہ پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ای علی سہ خصلت است تاخیر مکن در ان یکے نماز

اِذَا اَتَتْ وَالْجَنَازَةُ اِذَا حَضَرَتْ وَالْاَيِّمُ اِذَا وَجَدْتَ لَهَا كُفْوًا رَوَاهُ

چون بیاید دوم جنازہ وقتیکہ حاضر شود سوم زنے بے شوہر وقتیکہ بیابی مر او را کفو رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيْجٍ رض قَالَ كُنَّا نُصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ

ترمذی و روایت است از رافع بن خدیج رض گفت بودیم ما کہ میگذاردیم نماز مغرب را با پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَنْصَرِفُ اَحَدُنَا وَاِنَّهُ لَيُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ مُتَّفَقٌ

صلی اللہ علیہ وسلم پس میگشت یکے از ما و حال آنکہ وی مر آنینہ میدید جاہای افتادن تیرہای خود را متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ اَيُّوْبَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیہ و مروی است از ابی ایوب رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

لَا يَزَالُ اُمَّتِيْ بِخَيْرٍ اَوْ قَالَ عَلَى الْفِطْرَةِ مَا لَمْ يُؤَخِّرُوا الْمَغْرِبَ اِلَى اَنْ

ہمیشہ اند امت من پیوستہ بہتری یا گفت ہمیشہ اند بر آئین اسلام مادام کہ تاخیر نکنند نماز مغرب را تا

تَشْتَبِكَ النُّجُوْمُ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رض قَالَ

مختلط شوند ستارہا رواہ ابو داؤد و مروی است از نعمان بن بشیر رض گفت

اَنَا اَعْلَمُ بِوَقْتِ هٰذِهِ الصَّلٰوةِ صَلٰوةِ الْعِشَاءِ الْاٰخِرَةِ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

من دانا ترم بوقت این نماز کہ نماز عشاء پسین باشد میگذارد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْهَا لِسُقُوْطِ الْقَمَرِ لِثَالِثَةٍ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَالدَّارِمِيُّ

صلی اللہ علیہ وسلم آنرا در وقت افتادن ماہ در شب سوم رواہ ابو داؤد و دارمی

وَعَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در روایت است از رافع بن خدیج رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

أَسْفِرُوْا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِلْأَجْرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْدَاوُدَ وَالدَّارِمِيُّ

اسفار کنید در فجر و دور روشنی بگذارید آنرا پس بدرستیکه اسفار بزرگتر است مر اجر را روایت کرده است اورا ترمذی و ابوداود

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اشْتَدَّ

و مروی است از ابی هریرة رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم وقتیکه سخت شود

الْحَرُّ فَأَبْرِدُوْا بِالصَّلٰوةِ وَفِيْ رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ عَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ بِالظُّهْرِ

گرمی پس سرد کنید بنماز و در روایت بخاری از ابی سعید بلفظ بالظهر واقع شده

فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ وَاشْتَكَتِ النَّارُ إِلٰى رَبِّهَا فَقَالَتْ

زیرا که سختی گرمی از جوشیدن دوزخ است و گلایه کرد آتش بسوی پروردگار خود پس گفت

يَا رَبِّ أَكَلَ بَعْضِيْ بَعْضًا فَأْذَنْ لِيْ بِنَفَسَيْنِ نَفَسٌ فِي الشِّتَاءِ

پروردگارا من خورد اجزاء من بگدیگر را پس دستوری ده مرا پروردگارم آتش را بدو نفس برآوردن می در زمستان

وَنَفَسٌ فِي الصَّيْفِ فَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ الْحَرِّ وَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ

و دمی دیگر در تابستان سخت تر آنچه می یابید شما از گرمی و سخت تر آنچه می یابید شما

مِنَ الزَّمْهَرِيْرِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ فَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ

از سردی ازان دو نفس است متفق علیه و در روایت دیگر بخاری را چنین آمده است پس سخت تر آنچه می یابید شما

مِنَ الْحَرِّ فَمِنْ سَمُوْمِهَا وَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ الْبَرْدِ فَمِنْ زَمْهَرِيْرِهَا

از گرمی پس از دم گرم آتش است و سخت تر آنچه می یابید شما از سردی پس از دم سرد او ست

بَابُ فَضْلِ الْأَذَانِ وَإِجَابَةِ الْمُؤَذِّنِ

باب احادیثی که در فضیلت اذان و اجابت مؤذن وارد شده اند

عَنْ أَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی سعید خدری رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وسلم لا یسمع مدی صوت المؤذن جن ولا انس ولا شیء الا شهد له
وسلم نمی شنوند غایت آواز موذن را نه جن و نه انس و نه هیچ شیء مگر آنکه گواهی میدهد برای
یوم القیمة رواه البخاری وعن معاویة رض قال سمعت رسول الله صلی
روز قیامت رواه البخاری و مرویست از معاویه رضی الله عنه گفت شنیدم پیغامبر خدا را صلی
الله علیه وسلم یقول المؤذنون اطول الناس اعناقا یوم القیمة رواه مسلم
الله علیه وسلم که میگفت موذنان گردن دراز ترند از مردمان روز قیامت رواه مسلم
وعن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا نودی
و مرویست از ابی هریره رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم وقتیکه آواز کرده می شود
للصلوة ادبر الشیطان له ضراط حتی لا یسمع التاذین فاذا قضی
برای نماز پشت میدهد شیطان درحالیکه نیز میزند تا نشنود اذان را پس چون تمام کرده شود
النداء اقبل حتی اذا ثوب بالصلوة ادبر حتی اذا قضی التثویب اقبل
اذان پیش آمد تا آنکه وقتیکه اقامت گفته شود برای نماز پشت میدهد تا آنکه چون تمام کرده شد اقامت پیش می آمد
حتی یخطر بین المرء ونفسه یقول اذکر کذا اذکر کذا لما لم یکن یذکر
تا آنکه وسوسه می افکند در میان مرد و میان نفس وی میگوید یاد کن چنین و یاد کن چنان یاد میدهد چیزی را که نبود یاد داشت
حتی یظل الرجل لا یدری کم صلی متفق علیه وعن ابی هریرة رض قال
تا آنکه میگردد مرد چنانکه درنمی یابد که چند رکعت گذارده است متفق علیه و مرویست از ابی هریره رض گفت
قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الامام ضامن والمؤذن مؤتمن
فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم امام برعهگیرنده است کار و بار موذن امانت دار است
اللهم ارشد الائمة واغفر للمؤذنین رواه احمد وابو داود والترمذی
خداوندا راه راست نما امامان را و بیامرز موذنان را رواه احمد و ابو داود و ترمذی
والشافعی وعن ابن عباس قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
و شافعی و روایت است از ابن عباس رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم

مَنْ أَذَّنَ سَبْعَ سِنِينَ مُحْتَسِبًا كُتِبَ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کسیکہ اذان گوید ہفت سال برای طلب اجر نوشتہ شود برای او بیزاری از آتش دوزخ رواہ ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و ابن ماجہ در روایت است از عقبہ بن عامر رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْجَبُ رَبُّكَ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي رَأْسِ شَظِيَّةٍ لِلْجَبَلِ يُؤَذِّنُ

علیہ وسلم عجب آرد پروردگار تو از چراننده گوسفندان در سر بلندی کوہ کہ اذان میگوید

بِالصَّلٰوةِ وَيُصَلِّي فَيَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ انْظُرُوا إِلٰى عَبْدِي هٰذَا يُؤَذِّنُ

برای نماز و میگذارد نماز را پس میگوید خدای بزرگ بفرشتگان نظر کنید بسوی بندہ من کہ اذان میگوید

وَيُقِيمُ الصَّلٰوةَ يَخَافُ مِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ رَوَاهُ

و بر پای دارد نماز را میترسد از من بتحقیق آمرزیدم این بندہ خود را و اورا در بہشت رواہ

أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابو داؤد و نسائی در روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثَةٌ عَلٰى كُثْبَانِ الْمِسْكِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَبْدٌ أَدّٰى حَقَّ اللّٰهِ

علیہ وسلم سہ کس بر تلہا مشک اند روز قیامت یکے بندہ کہ گذارد حق خدا را

وَحَقَّ مَوَالِيهِ وَرَجُلٌ أَمَّ قَوْمًا وَهُمْ بِهِ رَاضُونَ وَرَجُلٌ يُنَادِي بِالصَّلَوَاتِ

و حق خداوندان خود را و دیگر مردیکہ امامت کند گروہی را و ایشان از وی راضی اند و دیگر مردیکہ اذان میگوید بہ پنج وقت

الْخَمْسِ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ وَعَنْ

نماز را ہر روز و شب را رواہ ترمذی و گفت این حدیث غریب است و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمُؤَذِّنِ يُغْفَرُ لَهُ مَدَى

ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بانگ نماز گویند آمرزیدہ شود مر او را تا غایہ

صَوْتِهِ وَيَشْهَدُ لَهُ كُلُّ رَطْبٍ وَيَابِسٍ وَشَاهِدُ الصَّلٰوةِ يُكْتَبُ لَهُ خَمْسٌ

آواز او و گواہی میدہد برای او ہر تر خشک و حاضر آیندہ نماز را نوشتہ میشود بہ پنج

وعشرون صلوٰة ويكفرعنه ما بينهما رواه احمد وابوداود وعن

نماز وبخشیده میشود از وی گناهان که واقع میشوند میان هر دو نماز رواه احمد و ابوداود و روایت است از

عثمان بن ابی العاص رض قال قلت یارسول الله صلی الله علیه وسلم اجعلنی

از عثمان ابن ابی العاص رض گفت گفتم ای پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم بگردان مرا

امام قومی قال انت امامهم واقتد باضعفهم واتخذ مؤذنا لا یاخذ

امام قوم من فرمود تو امام قومی واقتدا کن بضعیف ترین ایشان و بگیر موذنی را که نگیرد

علی اذانه اجرا رواه احمد وابوداود وعن ابن عمر رض ان رسول الله صلی

بر اذان خود اجرت رواه احمد و ابوداود و روایت است از ابن عمر رض بدرستیکه پیغامبر خدا صلی

الله علیه وسلم قال من اذن ثنتی عشرة سنة وجبت له الجنة و

الله علیه وسلم فرمود کسیکه اذان گوید دوازده سال واجب گردد مر او را بهشت و

کتب له بتاذینه فی کل یوم ستون حسنة ولکل اقامة ثلثون

نوشته میشود مر او را بجزای اذان گفتن وی هر روز شصت نیکی و مر هر اقامت را سی

حسنة رواه ابن ماجة وعن سهل بن سعد رض قال قال رسول الله

نیکی رواه ابن ماجة و روایت است از سهل ابن سعد رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صلی الله علیه وسلم ثنتان لا ترد ان الدعاء عند النداء وعند

صلی الله علیه وسلم دو چیز است که رد کرده نمی شود دعا نزد بانگ نماز و نزد یک

البأس حین یلحم بعضهم بعضا وفی روایة تحت المطر رواه ابوداود

جنگ کافران وقتیکه میکشند بعضی ایشان بعضی را و در روایتی آمده که زیر باران مقبول است رواه ابوداود

وعن ام سلمة رض قالت علمنی رسول الله صلی الله علیه وسلم

و روایت است از ام سلمه رضی الله عنها گفت که تعلیم کرد مرا رسول الله صلی الله علیه وسلم

ان اقول عند اذان المغرب اللهم هذا اقبال لیلک وادبار نهارک

وَاَصْوَاتُ دُعَاتِكَ فَاغْفِرْلِي رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي الدَّعْوَاتِ الْكَبِيْرِ

واین آواز ہا خوانندگان تست پس بیامرز مرا رواہ ابوداؤد و روایت کرد بیہقی در دعوات کبیر

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از عبداللہ بن عمرو بن العاص گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

اِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُوْلُوْا مِثْلَ مَا يَقُوْلُ ثُمَّ صَلُّوْا عَلَيَّ فَاِنَّهُ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ

چون بشنوید موذن را گر اذان میگوید پس بگوئید مانند آنچہ وی میگوید پستر درود بفرستید بر من زیرا کہ ہر کہ درود بفرستد بر

صَلٰوةً صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا ثُمَّ سَلُوا اللّٰهَ لِيَ الْوَسِيْلَةَ فَاِنَّهَا مَنْزِلَةٌ

یکبار درود بفرستد خدا تعالی بر وی بہر ای آن ده بار پس سوال کنید خدا را از برای من وسیله زیرا کہ وسیله درجه ایست

فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي اِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ تَعَالٰى وَاَرْجُوْ اَنْ اَكُوْنَ اَنَا

در بہشت نمی سزد آن منزلت مگر برای یک بنده از بندگان خدا تعالی و امید میدارم کہ باشم من آن بنده

فَمَنْ سَئَلَ لِيَ الْوَسِيْلَةَ حَلَّتْ عَلَيْهِ الشَّفَاعَةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

پس ہر کہ سوال کند برای من وسیله فرود آمد بروے شفاعت رواہ مسلم و روایت است از

جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ حِيْنَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ

جابر رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بگوید ہنگام شنیدن اذان

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلٰوةِ الْقَائِمَةِ اٰتِ مُحَمَّدًا

خداوندا اے پروردگار این دعا تمام و صلوة قائمه بده محمد صلعم را

نِ الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُوْدَا نِ الَّذِيْ وَعَدْتَّهُ حَلَّتْ لَهُ

وسیله و فضیلت و استاده کن محمد را در مقام محمود آن مقام کہ وعده کرده اورا فرود می آید مر او را

شَفَاعَتِيْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِيْ وَقَّاصٍ رض

شفاعت من روز قیامت رواہ البخاری و روایت است از سعد بن ابی وقاص رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ حِيْنَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بگوید ہنگام شنیدن اذان

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

اینکه گواهی میدهم که نیست پرستیدنی بحق مگر خدای احد و فرد بی شریک است و گواهی میدهم بدرستیکه محمد بنده و رسول او اند

رَضِيتُ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ رَوَاهُ

راضی شدم باخدا تعالی از روی رب و بامحمد از روی رسول و باسلام از روی دین آمرزیده شوند مراو را گناهان صغار رواه

مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَصْلَتَانِ

مسلم و روایت است از ابن عمر گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم دو خصلت

مُعَلَّقَتَانِ فِي أَعْنَاقِ الْمُؤَذِّنِينَ لِلْمُسْلِمِينَ صِيَامُهُمْ وَصَلٰوتُهُمْ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

آویخته شده اند در گردنهای بانگ نماز گویندگان برای مسلمانان روزه شان و نمازایشان رواه ابن ماجه

بَابُ فَضْلِ الصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

باب فضیلت درود بر نبی صلی الله علیه وسلم

إِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ

بدرستیکه خدا و فرشتگان او درود میفرستند بر پیغمبر ای کسانیکه ایمان آورده اند درود فرستید

وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و سلام گویید سلام گفتنی و روایت است از انس گفت فرمود رسول خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ صَلٰوةً وَاحِدَةً صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَحُطَّتْ

وسلم کسیکه درود بفرستد بر من یکبار بفرستد خدا تعالی بروی ده بار درود و افگنده شود

عَنْهُ عَشْرُ خَطِيئَاتٍ وَرُفِعَتْ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ

ازوی ده گناه و برداشته شود مراورا ده پایه در قرب حق رواه نسائی

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْلَى

و روایت است از ابن مسعود رضی الله عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نزدیک ترین

النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيٰمَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلٰوةً رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مردم بمن روز رستخیز بیشترین ایشانست برمن درود گوینده رواه ترمذی

ع روزه اگر مشتمل بر جمیع ارکان و شرائط باشد

ع جزء سوم رکوع ۴

ع هر که یکبار درود بفرستد بر من خدا و فرشتگان او ده بار درود میفرستند بروی

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِلّٰهِ مَلٰئِكَةً

واز وی روایست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم مر خدائے را فرشتگانند

سَيَّاحِيْنَ فِي الْاَرْضِ يُبَلِّغُوْنِيْ مِنْ اُمَّتِيَ السَّلَامَ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

روندہ در زمین کہ میرسانند مرا از امت من سلامی کہ میگویند بر من رواہ نسائی و دارمی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ اَحَدٍ

در روایت است از ابی ہریرۃ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ کے

يُسَلِّمُ عَلَيَّ اِلَّا رَدَّ اللّٰهُ عَلَيَّ رُوْحِيْ حَتّٰى اَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

کہ سلام میفرستد بر من مگر آنکہ باز میفرستد خدا تعالی بر من روح مرا تا آنکہ جواب گویم بروی سلام را رواہ ابوداؤد

وَالْبَيْهَقِيُّ فِي الدَّعَوَاتِ الْكَبِيْرِ وَعَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و بیہقی روایت کرد در دعوت کبیر و مروایست از وی گفت شنیدم پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا تَجْعَلُوْا بُيُوْتَكُمْ قُبُوْرًا وَلَا تَجْعَلُوْا قَبْرِيْ عِيْدًا

علیہ وسلم را میگفت مگردانید خانہائے خود را مانند قبرہا و مگردانید قبر مرا عید گاہ

وَصَلُّوْا عَلَيَّ فَاِنَّ صَلٰوتَكُمْ عَلَيَّ تَبْلُغُنِيْ حَيْثُ كُنْتُمْ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْهُ

و درود فرستید بر من زیرا کہ درود شما میرسد مرا ہر جا کہ باشید رواہ نسائی و روایت است از وے

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَغِمَ اَنْفُ رَجُلٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهٗ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم خاک آلودہ باد بینی مردی کہ ذکر کردہ شوم نزد آن مرد

فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ وَرَغِمَ اَنْفُ رَجُلٍ دَخَلَ عَلَيْهِ رَمَضَانُ ثُمَّ انْسَلَخَ قَبْلَ

پس درود نہ فرستد بر من و خاک باد مردیکہ در آید بروے ماہ رمضان پیش از آنکہ

اَنْ يُّغْفَرَ لَهٗ وَرَغِمَ اَنْفُ رَجُلٍ اَدْرَكَ عِنْدَهُ اَبَوَاهُ الْكِبَرَ اَوْ

آمرزیدہ شود آن مرد و خوار باد مردیکہ دریابد نزد وی مادر و پدر پیر بزرگ سالے را یا

اَحَدُهُمَا فَلَمْ يُدْخِلَاهُ الْجَنَّةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ طَلْحَةَ اَنَّ

یکی از مادر و پدر پیر نہ بردند پسر را در بہشت رواہ ترمذی و روایت است از ابی طلحہ کہ

باب الوفات ۱۲

بجوار رحمت حق پیوستن و مستغرق دریای رحمت شدن

معارف بیکی از خصوصیات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در بین مخلوق آنست کہ بعد از وفات ہم بجوار رحمت حق پیوستہ و مستغرق دریای رحمت شدہ اند و ہمچنان کہ در وقت حیات ظاہری بر ہر کہ سلام میفرستاد جواب سلام او را میدادند بعد از وفات ہم ہمان حال باقی است و ہر کہ بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم درود و سلام میفرستد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم جواب سلام او را میدہند و در حدیث شریف آمدہ است کہ ہر کہ بر من در نزدیک قبر من سلام میفرستد من خود جواب سلام او را میدہم و ہر کہ از دور بر من درود و سلام میفرستد فرشتگان آن درود و سلام را بمن میرسانند و در حدیث دیگر آمدہ است کہ ہر کہ بر من درود و سلام میفرستد حق تعالی بر من روح مرا میفرستد تا آنکہ جواب سلام او را میدہم و در حدیث دیگر آمدہ است کہ ہر کہ بر من درود و سلام میفرستد حق تعالی بر من روح مرا میفرستد تا آنکہ جواب سلام او را میدہم و در حدیث دیگر آمدہ است کہ ہر کہ بر من درود و سلام میفرستد حق تعالی بر من روح مرا میفرستد تا آنکہ جواب سلام او را میدہم و در حدیث دیگر آمدہ است کہ ہر کہ بر من درود و سلام میفرستد حق تعالی بر من روح مرا میفرستد تا آنکہ جواب سلام او را میدہم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَ ذَاتَ يَوْمٍ وَالْبُشْرٰى فِيْ وَجْهِهٖ فَقَالَ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم آمد پیش ما روزے در حالیکہ خوشی در روے مبارک او بود پس فرمود

اِنَّهٗ جَاءَنِيْ جِبْرَئِيْلُ فَقَالَ اِنَّ رَبَّكَ يَقُوْلُ اَمَا يُرْضِيْكَ يَا مُحَمَّدُ اَنْ لَّا يُصَلِّيَ

کہ آمد جبرئیل مرا پس گفت بدرستیکہ پروردگار تو میگوید ایا راضی نمیسازد ترا اے محمد آنکہ یک درود نفرستد

عَلَيْكَ اَحَدٌ مِّنْ اُمَّتِكَ اِلَّا صَلَّيْتُ عَلَيْهِ عَشْرًا وَلَا يُسَلِّمُ عَلَيْكَ اَحَدٌ مِّنْ

بر تو از امت تو مگر درود بفرستم بر وے دہ بار و سلام نفرستد بر تو از امت تو یک

اُمَّتِكَ اِلَّا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ عَشْرًا رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْ اُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رض

امت تو مگر آنکہ سلام بفرستم بروے دہ بار رواہ نسائی و روایت است از ابی بن کعب رض

قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّيْ اُكْثِرُ الصَّلٰوةَ عَلَيْكَ فَكَمْ

گفت گفتم اے پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ من بسیار میفرستم درود را بر تو پس چہ مقدار

اَجْعَلُ لَكَ مِنْ صَلٰوتِيْ فَقَالَ مَا شِئْتَ قُلْتُ الرُّبُعَ قَالَ مَا شِئْتَ فَاِنْ

زمان معین گردانم برای درود فرستادن بر تو پس فرمود بر مقدار کہ میخواہی گفتم چہارم یک از زمان فرمود ہر قدر کہ میخواہی پس اگر

زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكَ قُلْتُ النِّصْفَ قَالَ مَا شِئْتَ فَاِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ

زیادہ کنی از ربع پس آں بہتر است ترا گفتم نصف زمان را بگردانم فرمود ہر چہ میخواہی پس اگر زیادہ کنی پس آں بہتر است

لَّكَ قُلْتُ فَالثُّلُثَيْنِ قَالَ مَا شِئْتَ فَاِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكَ قُلْتُ

مر ترا گفتم پس دو ثلث گردانم فرمود ہر چہ میخواہی پس اگر زیادہ کنی آں بہتر است مر ترا گفتم

اَجْعَلُ لَكَ صَلٰوتِيْ كُلَّهَا قَالَ اِذًا يُكْفٰى هَمُّكَ وَيُغْفَرُ لَكَ ذَنْبُكَ رَوَاهُ

میگردانم برای تو زمان دعاے خود را ہمہ فرمود آنگاہ کفایت کردہ شود ہمہ مقصود ہاے تو و آمرزیدہ شود ہمہ گناہان تو

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رواہ ترمذی و روایت است از علی رض گفت فرمود رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم

اَلْبَخِيْلُ الَّذِيْ مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهٗ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بخیل سخت کسیست کہ ذکر کردہ شوم من نزدے پس او درود نفرستد بر من رواہ ترمذی

وَرَوَاهُ أَحْمَدُ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ رض وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

ورواه احمد از حسین بن علی رض وروایت است از ابی ہریرۃ رض گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ عِنْدَ قَبْرِي سَمِعْتُهُ وَمَنْ صَلَّى

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ درود فرستد برمن نزد قبر من می شنوم درود او را و کسیکہ درود بفرستد

عَلَيَّ نَائِيًا أُبْلِغْتُهُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

برمن از دور درسانیده شود درود او مرا رواہ بیہقی در شعب الایمان وروایت است از عبد اللہ

بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ مَنْ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاحِدَةً صَلَّى

بن عمرو رض گفت کسیکہ درود بفرستد بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم یکبار درود فرستد

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَمَلَائِكَتُهُ سَبْعِينَ صَلٰوةً رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ رض وَيْفِعٍ أَنَّ

خدا تعالی بروی و فرشتگان وی ہفتاد بار درود رواہ احمد وروایت است از رویفع بدرستیکہ

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَقَالَ اللّٰهُمَّ أَنْزِلْهُ

پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ درود فرستد بر محمد صلی اللہ علیہ وسلم و میگوید خداوندا در ادر از محمد را

الْمَقْعَدَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي رَوَاهُ أَحْمَدُ

در نشستگاہ کہ نزدیک گردانیده شدہ نزد تو در روز رستخیز واجب گردد باو شفاعت من رواہ احمد

وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ إِنَّ الدُّعَاءَ مَوْقُوفٌ بَيْنَ السَّمَاءِ

وروایت است از عمر بن الخطاب رض گفت بدرستیکہ دعا ایستادہ گردانیده شود میان آسمان

وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهَا شَيْءٌ حَتّٰى تُصَلِّيَ عَلَى نَبِيِّكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و زمین نمیرود و بالا برده نمیشود از دعوت چیزی تا آنکہ درود بفرستی برنبی خود رواہ ترمذی

وَقَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلٰئِكَةُ مَا دَامَ

و فرمود صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ درود فرستد برمن درود میفرستند بروی فرشتگان تا وقتیکہ آن

يُصَلِّي عَلَيَّ فَلْيُقِلَّ عَبْدٌ ذٰلِكَ أَوْ لِيُكْثِرْ أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ

درود میفرستد برمن پس باید کہ کم کند بنده فرود چنین یا زیاده کند آن بنده روایت کرد ابن ماجہ بسند ضعیف

وَالطَّبْرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ بِسَنَدٍ حَسَنٍ وَالْإِمَامُ أَحْمَدُ وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ

وطبرانی در اوسط بسند حسن وامام احمد وسعید ابن منصور

وَأَبُو نُعَيْمٍ كُلُّهُمْ عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ كَذَا فِي مَطَالِعِ الْمَسَرَّاتِ شَرْحِ

وابو نعیم همه ایشان از عامر بن ربیعه همچنین است در مطالع مسرات که شرح

دَلَائِلِ الْخَيْرَاتِ وَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ

دلائل خیرات است وفرمود صلی الله علیه وسلم فاضل ترین روز های شما روز

الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ قُبِضَ وَفِيهِ النَّفْخَةُ وَفِيهِ الصَّعْقَةُ

جمعه است در وی آفریده شد آدم ودر وی وفات یافت ودر وی نفخه است ودر وی صعقه است

فَأَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلٰوةِ فِيهِ فَإِنَّ صَلٰوتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ قَالُوا

پس زیاده کنید بر من از درود در روز جمعه پس بدرستیکه درود شما عرض کرده شود بر من گفتند

يَا رَسُولَ اللهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ عَلَيْكَ صَلٰوتُنَا وَقَدْ أَرِمْتَ أَيْ بَلِيتَ أَيْ

یارسول الله صلی الله علیه وسلم وچطور عرض کرده شود بر تو درود ما حال اینکه جسد شما در قبر کهنه شده باشد یعنی

صِرْتَ رَمِيمًا قَالَ إِنَّ اللهَ تَعَالٰى حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ

خاک شده باشد فرمود بدرستیکه خدا تعالی حرام کرده است بر زمین اینکه بخورد اجساد

الْأَنْبِيَاءِ أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ بِأَسَانِيدَ صَحِيحَةٍ وَابْنُ

پیغمبران را روایت کرد ابو داود ونسائی وابن ماجه بسند های صحیح وابن

حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ وَقَالَ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الْبُخَارِيِّ مِنْ حَدِيثِ أَوْسٍ

حبان وحاکم وگفت این حدیث صحیح است بر شرط بخاری از حدیث اوس

ابْنِ أَوْسٍ الثَّقَفِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَطَالِعُ وَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ

ابن اوس الثقفی رضی الله عنه این حدیث در مطالع است وفرمود صلی الله علیه وسلم کسیکه درود نوشت بر من

فِي كِتَابٍ لَمْ تَزَلِ الْمَلٰئِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ اسْمِي فِي ذٰلِكَ الْكِتَابِ

در کتاب همیشه اینست که فرشتگان درود میفرستند بر وی تا وقتیکه نام من دران کتاب باقی باشد

قَالَ الْعِرَاقِيُّ رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ وَأَبُو الشَّيْخِ فِي الثَّوَابِ وَالْمُسْتَغْفِرِيُّ

گفت عراقی روایت کرده طبرانی در اوسط وابو شیخ در ثواب والمستغفری

فِي الدَّعَوَاتِ مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ مَطَالِعُ وَقَالَ

در دعوات از حدیث ابی هریرة رضه بسند ضعیف این حدیث در مطالع است وگفت

أَبُو سُلَيْمَانَ الدَّارَانِيُّ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَسْأَلَ حَاجَتَهُ فَلْيُكْثِرْ بِالصَّلٰوةِ عَلَى

ابو سلمان دارانی کسیکه خواهد که سوال کند حاجت خود را پس باید که زیاده بفرستد درود را بر

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَسْأَلُ اللّٰهَ حَاجَتَهُ وَلْيَخْتِمْ بِالصَّلٰوةِ عَلَى النَّبِيِّ

نبی صلی الله علیه وسلم پس سوال کند از خدا تعالی حاجت خود را باید که تمام کند باز درود شریف فرستادن

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُ الصَّلٰوتَيْنِ وَهُوَ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يَدَعَ

بر نبی صلی الله علیه وسلم پس بدرستیکه خدا قبول میکند هردو درود را واو آکرم تر است از اینکه ترک کند دعا را

مَا بَيْنَهُمَا كَذَا فِي دَلَائِلِ الْخَيْرَاتِ وَرُوِيَ عَنْهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

که میان هردو درود است وهمچنان در دلائل الخیرات در روایت است از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

أَنَّهُ قَالَ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِائَةَ مَرَّةٍ غُفِرَتْ لَهُ خَطِيئَةُ

که بدرستیکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود کسیکه درود فرستد بر من روز جمعه یکصد نوبه آمرزیده شود برای وی گناه

ثَمَانِينَ سَنَةً أَخْرَجَهُ الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَنَسٍ رضه مَطَالِعُ وَفِي رِوَايَةٍ

هشتاد ساله تخریج کرد این حدیث را دیلمی از انس رضه از مطالع نقل کرده شد ودر روایت

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَنِي جِبْرَئِيلُ

عبد الرحمن بن عوف گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم آمد نزد من جبرئیل

عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ لَا يُصَلِّي عَلَيْكَ أَحَدٌ إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ

علیه السلام وگفت ای محمد صلی الله علیه وسلم درود نمی فرستد بر تو کسی یک گروه درود نمیفرستد بروی هفتاد

أَلْفَ مَلَكٍ وَمَنْ صَلَّتْ عَلَيْهِ مَلَائِكَةٌ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ هٰكَذَا ذَكَرَهُ

هزار فرشتگان وکسیکه درود میفرستند بروی فرشتگان می باشد آن شخص از اهل بهشت همچنین ذکر کرد آن را

بِهٰذَا اللَّفْظِ بْنُ فَرْحُونَ مَطَالِعُ وَقَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكْثَرُكُمْ

باین الفاظ ابن فرحون از مطالع و فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بیشترین شما

عَلَيَّ صَلٰوةً اَكْثَرُكُمْ اَزْوَاجًا فِي الْجَنَّةِ ذَكَرَهُ بْنُ وَدَاعَةَ بِهٰذَا اللَّفْظِ

بر من از روے درود بسیارترین شما از روی ازواج است در جنت ذکر کرد این حدیث را ابن وداعہ باین لفظ

وَنَقَلَهُ السَّخَاوِيُّ عَنْ صَاحِبِ الدُّرِّ الْمُنْتَظَمِ مَطَالِعُ وَعَنْهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و نقل کرد این حدیث را سخاوی از صاحب درالمنتظم از مطالع و از وے صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّهُ قَالَ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ صَلٰوةً تَعْظِيمًا لِحَقِّي خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ ذٰلِكَ

وسلم مرویست بدرستیکہ فرمود کسیکہ درود فرستد بر من یکبار برائے تعظیم حق من آفریند خدائے بزرگ و بلند ازین

الْقَوْلِ مَلَكًا لَهُ جَنَاحٌ بِالْمَشْرِقِ وَالْاٰخَرُ بِالْمَغْرِبِ رِجْلَاهُ مَقْرُوْرَتَانِ

قول یک فرشتہ کہ مر ورا باشد یک بازو در مشرق دیگر در مغرب و ہر دو پائے او قرار یافتہ

فِي الْاَرْضِ السَّابِعَةِ السُّفْلٰى وَعُنُقُهُ مُلْتَوِيَةٌ تَحْتَ الْعَرْشِ يَقُوْلُ اللّٰهُ

در زمین ہفتمی تحتانی و گردن وے متصل زیر عرش میگوید خدائے تعالی

عَزَّ وَجَلَّ لَهُ صَلِّ عَلٰى عَبْدِيْ كَمَا صَلّٰى عَلٰى نَبِيِّيْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عزوجل مر ورا درود بفرستند بر بندۂ من چنانکہ درود فرستادہ است آن بندہ بر پیغامبر من صلی اللہ علیہ وسلم

فَهُوَ يُصَلِّيْ عَلَيْهِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ الْحَدِيْثَ ذَكَرَهُ بْنُ سَبُعٍ مِنْ دُوْنِ

پس آن فرشتہ درود میفرستد بروی تا روز قیامت تا آخر حدیث ذکر کرد این حدیث را ابن سبع بغیر

ذِكْرِ صَحَابِيٍّ وَلَا مُخْرِجٍ وَذَكَرَهُ ابْنُ جُبَيْرٍ عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَلَمْ يَعْزُهُ وَكَذَا

ذکر صحابی و بغیر ذکر صاحب تخریج و ذکر کرد این حدیث جبیر از انس و نسبت نکرد بطرف او چنان ذکر کرد

ابْنُ وَدَاعَةَ وَاَسْنَدَهُ ابْنُ بَشْكُوَالٍ عَنْ اَنَسٍ اِلَّا اَنِّيْ لَمْ اَجِدْ عِنْدَهُ قَوْلَهُ

ابن وداعہ و باسناد رسانید این حدیث را ابن بشکوال از انس رضی اللہ عنہ مگر این لفظ نیز گفت کہ بدرستیکہ من نیافتہ ام نزد وی قول او

وَرِجْلَاهُ اِلَى تَحْتِ الْعَرْشِ مَطَالِعُ وَرُوِيَ عَنْهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ و رجلاہ تا لفظ تحت عرش است از مطالع و روایت است از وی صلی اللہ علیہ وسلم

۲ درود فرستادن بیکی زیادہ از درود فرستادن او بر دیگران

أَنَّهُ قَالَ لَأَرِدَنَّ عَلَى الْحَوْضِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ أَقْوَامًا مَا أَعْرِفُهُمْ إِلَّا بِكَثْرَةٍ

بدرستیکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود هرآئینه وارد شوند بر حوض کوثر روز رستخیز تو نمیشناسم من ایشانرا مگر بسبب زیادتی

الصَّلٰوةِ عَلَى ذِكْرِهِ الْقَاضِي عِيَاضٌ فِي الشِّفَاءِ وَعَنْهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

درود که بر من فرستاده اند ذکر کرده است قاضی عیاض در کتاب شفا فی حقوق المصطفی و روایت است از آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ مَرَّةً وَاحِدَةً صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ عَشْرَ مَرَّاتٍ وَمَنْ

وسلم بدرستیکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود کسیکه درود فرستد بر من یکبار درود میفرستد خدا تعالی بر وی ده بار و کسیکه

صَلّٰى عَلَيَّ عَشْرَ مَرَّاتٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ مِائَةً وَمَنْ صَلّٰى عَلَيَّ مِائَةً صَلَّى

درود فرستد بر من ده مرتبه درود میفرستد خدا تعالی بر وی صد مرتبه و کسیکه درود فرستد بر من صد بار درود میفرستد

اللّٰهُ عَلَيْهِ أَلْفَ مَرَّةٍ وَمَنْ صَلّٰى عَلَيَّ أَلْفَ مَرَّةٍ حَرَّمَ اللّٰهُ جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ

بروی خدا تعالی هزار مرتبه و کسیکه درود فرستد بر من هزار مرتبه حرام گرداند خدا تعالی جسد ویرا بر آتش دوزخ

وَثَبَّتَهُ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ عِنْدَ الْمَسْئَلَةِ

و ثابت میدارد ویرا بقول ثابت که توحید است در حیات دنیا و در آخرت نزدیک سوال

وَأَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ وَجَاءَتْ صَلٰوتُهُ عَلَيَّ نُورًا لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلَى الصِّرَاطِ

و داخل کند خدا تعالی آن بنده را در بهشت و آید درود وی بر من نور مر ویرا روز رستخیز بر پل صراط

مَسِيرَةَ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ وَأَعْطَاهُ اللّٰهُ بِكُلِّ صَلٰوةٍ صَلّٰاهَا قَصْرًا فِي

که راه وی پانصد سال است و میدهد او را خدا تعالی بسبب هر درود که خوانده است آنرا یک محل در

الْجَنَّةِ قَدْ ذٰلِكَ أَوْ كَثَّرَ ذَكَرَهُ ابْنُ وَدَاعَةَ كُلَّهُ مِنْ غَيْرِ نِسْبَةٍ

بهشت کم کند آن بنده یا زیاده کند ذکر کرد ابن وداعه همه این را بغیر نسبت

وَقَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ عَبْدٍ يُصَلِّي عَلَيَّ إِلَّا خَرَجَتِ الصَّلٰوةُ

و فرمود صلی الله علیه وسلم نیست هیچ کسی بنده که درود میفرستد بر من مگر آنکه بیرون می آید آن درود

مُسْرِعَةً مِنْ فِيهِ فَلَا يَبْقٰى بَرٌّ وَلَا بَحْرٌ وَلَا شَرْقٌ وَلَا غَرْبٌ إِلَّا وَتَمُرُّ

بسرعت از دهن آن بنده پس باقی نمی ماند هیچ یک بیابان و نه دریا و نه مشرق و نه مغرب مگر اینکه گذر میکند آن درود

بِهٖ تَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ صَلٰوةً عَلٰى مُحَمَّدِنِ الْمُخْتَارِ خَيْرِ خَلْقِ اللّٰهِ

بدان و میگوید که درود فلان بن فلان ام که درود فرستاده باد بر محمد که برگزیده و بهترین مخلوق خدا است

فَلَا يَبْقٰى شَيْءٌ اِلَّا وَصَلّٰى عَلَيْهِ وَيُخْلَقُ مِنْ تِلْكَ الصَّلٰوةِ طَائِرٌ لَهٗ

پس باقی نماند هیچ شی مگر حال اینکه درود میفرستد بروی و آفریده میشود از این درود یک طایر که میباشد مر وی را

سَبْعُوْنَ اَلْفَ جَنَاحٍ فِيْ كُلِّ جَنَاحٍ سَبْعُوْنَ اَلْفَ رِيْشَةٍ فِيْ كُلِّ رِيْشَةٍ

هفتاد هزار بازو و در هر بازو هفتاد هزار پر و در هر پر

سَبْعُوْنَ اَلْفَ رَاْسٍ فِيْ كُلِّ رَاْسٍ سَبْعُوْنَ اَلْفَ وَجْهٍ فِيْ كُلِّ وَجْهٍ

هفتاد هزار سر در هر سر هفتاد هزار روی در هر روی

سَبْعُوْنَ اَلْفَ فَمٍ فِيْ كُلِّ فَمٍ سَبْعُوْنَ اَلْفَ لِسَانٍ كُلُّ لِسَانٍ يُسَبِّحُ اللّٰهَ

هفتاد هزار دهان در هر دهان هفتاد هزار زبان هر زبان تسبیح می کند خدای

تَعَالٰى بِسَبْعِيْنَ اَلْفَ لُغَاتٍ وَيَكْتُبُ اللّٰهُ تَعَالٰى لَهٗ ثَوَابَ ذٰلِكَ كُلِّهٖ هٰكَذَا

تعالی را به هفتاد هزار لغت و می نویسد خدا تعالی مر وی را ثواب این همه همچنین است

فِيْ دَلَائِلِ الْخَيْرَاتِ وَقَالَ صَاحِبُ مَطَالِعِ الْمَسَرَّاتِ هٰذَا لَوَاجِدُهٗ وَعَنْ

در دلائل الخیرات و گفت صاحب مطالع مسرات این لفظ را یافتم و مرویست از

عَلِيِّ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ رض اَنَّهٗ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰى

علی بن ابی طالب رضی بدرستیکه علی گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه درود میفرستد

عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِائَةَ جَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَعَهٗ نُوْرٌ لَوْ قُسِّمَ ذٰلِكَ النُّوْرُ بَيْنَ

بر من روز جمعه صد بار بیاید روز رستخیز حالانکه همراه او نوری باشد که اگر تقسیم کرده شود این نور میان

اَلْخَلْقِ كُلِّهِمْ لَوَسِعَهُمْ اَخْرَجَهٗ اَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَفِي الْحِرْزِ الثَّمِيْنِ

مخلوق همه ایشان هر آینه گنجایش دارد ایشان را روایت کرد آنرا ابو نعیم در حلیه و در حرز ثمین

لِلْحِصْنِ الْحَصِيْنِ مَجْلِسٌ قَوْمٌ مَجْلِسًا لَمْ يَذْكُرُوا اللّٰهَ فِيْهِ وَلَمْ يُصَلُّوْا

شرح حصن حصین مذکور است نشسته قومی در مجلسی که نه یاد کنند خدا تعالی را در آن مجلس و درود نفرستند

عَلَى نَبِيِّهِمْ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَإِنْ دَخَلُوا الْجَنَّةَ لِلثَّوَابِ

بر نبی خود مگر باشد بر ایشان حسری در روز رستخیز اگرچه که داخل شوند در بهشت برای ثواب

رَوَاهُ ابْنُ حِبَّانَ وَأَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ كُلُّهُمْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

رواه ابن حبان و احمد و ابو داؤد و نسائی و حاکم همه ایشان روایت است کرده اند از ابی هریره

أَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ رَوَاهُ

زیاده کنید بر من درود شریف روز جمعه پس بدرستیکه درود شما عرض کرده میشود بر من رواه

أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَابْنُ حِبَّانَ كُلُّهُمْ مِنْ حَدِيثِ أَوْسِ بْنِ

ابو داؤد و نسائی و ابن ماجه و ابن حبان همه ایشان از حدیث اوس ابن

أَوْسٍ الثَّقَفِيِّ مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى

اوس الثقفی نیست هیچ کسیکه سلام کند بر من مگر باز پس میفرستد خدا تعالی بر من روح من تا آنکه

أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَرَوَاهُ أَحْمَدُ أَيْضًا

رد بکنم بروی سلام را رواه ابو داود از ابی هریره و روایت کرد احمد نیز

أَوْلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ

نزدیک ترین مردمان با من روز قیامت درود فرستنده تر از آنها بر من اند رواه ترمذی و ابن

حِبَّانَ كِلَاهُمَا عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ الْبَخِيلُ مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ

حبان هر دو از ابن مسعود رض بخیل کسیکه ذکر کرده شوم من نزد او پس درود نمی فرستد

عَلَيَّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ عَنْ عَلِيٍّ وَابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ عَنْ حُسَيْنٍ

بر من روایت کرد ترمذی و نسائی از علی رضی الله عنه و ابن حبان و حاکم از حسین

ابْنِ عَلِيٍّ أَكْثِرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ فَإِنَّهَا زَكَاةٌ لَكُمْ رَوَاهُ أَبُو يَعْلَى عَنْ

بن علی زیاده کنید درود بر من پس بدرستیکه درود شما زکوة است مر شما را رواه ابو یعلی از

أَبِي هُرَيْرَةَ إِنِّي لَقِيتُ جِبْرَئِيلَ فَبَشَّرَنِي وَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ يَقُولُ مَنْ صَلَّى

ابی هریره که بدرستیکه من ملاقات کردم جبرئیل علیه السلام پس بشارت داد مرا و گفت بدستیکه پروردگار تو میگوید کسیکه درود میفرستد

عَلَيْكَ صَلَّيْتُ عَلَيَّ عَشْرًا وَمَنْ سَلَّمَ عَلَيْكَ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَسَجَدْتُ لِلّٰهِ

بر تو درود میفرستم بر وی ده بار و کسیکه سلام کند بر تو سلام میفرستم بر وی پس سجده شکر کردم مر خدا تعالی را

شُكْرًا رَوَاهُ الْحَاكِمُ وَأَحْمَدُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ مَنْ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ وَاحِدَةً

رواه حاکم و احمد از عبد الرحمن بن عوف رضه کسیکه درود بفرستد بر نبی یکبار

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَمَلَائِكَتُهُ سَبْعِينَ صَلٰوةً رَوَاهُ أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضه

درود میفرستد خدا تعالی بر وی و فرشتگان وی هفتاد درود رواه احمد از ابن عمر رضه

قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ كُلُّ دُعَاءٍ مَحْجُوبٌ حَتّٰى يُصَلّٰى عَلٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ

گفت رضی الله عنه همه دعا ها محجوب است تا آنکه درود فرستی تو بر محمد صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَآلِ مُحَمَّدٍ رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ وَعَنْ عُمَرَ أَنَّ الدُّعَاءَ

علیه وسلم و آل محمد رواه طبرانی در اوسط و مرویست از عمر رضه بدرستیکه دعا

مَوْقُوفٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهُ شَيْءٌ حَتّٰى تُصَلِّيَ عَلٰى نَبِيِّكَ

موقوف میماند میان آسمان و زمین بالا نمیرود از ان دعا چیزی تا آنکه درود فرستی بر نبی خود

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ إِنْتَهٰى ذُكِرَ فِي بَعْضِ الْأَخْبَارِ أَنَّهُ مَكْتُوبٌ عَلٰى سَاقِ

رواه ترمذی آخر شد مذکور است در بعض اخبارات بدرستیکه شان اینست که نوشته است بر ساق

الْعَرْشِ مَنِ اشْتَاقَ إِلَيَّ رَحِمْتُهُ وَمَنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتُهُ وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ

عرش کسیکه مشتاق است بسوی من رحم میکنم او را و کسیکه سوال کرد مرا میدهم او را و هر که نزدیک شد بسوی من

بِالصَّلٰوةِ عَلٰى مُحَمَّدٍ غَفَرْتُ لَهُ ذُنُوبَهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ ذَكَرَهُ

بدرود فرستادن بر محمد آمرزیدم مر او را گناهان او را اگرچه باشد مانند کف دریا ذکر کرد این حدیث را

ابْنُ سَبُعٍ وَرُوِيَ عَنْ بَعْضِ الصَّحَابَةِ رِضْوَانُ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ

ابن سبع در روایة کرده شده است از بعض صحابه رضوان الله علیهم اجمعین

أَنَّهُ قَالَ مَا مِنْ مَجْلِسٍ يُصَلّٰى فِيهِ عَلٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا قَامَتْ

بدرستیکه گفته است آنحضرت نیست مجلسیکه درود فرستاده شود در وی بر محمد صلی الله علیه وسلم مگر آنکه برمی خیزد

مِنْهُ رَائِحَةٌ طَيِّبَةٌ حَتَّى تَبْلُغَ عَنَانَ السَّمَاءِ فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ هٰذَا مَجْلِسٌ

ازان مجلس بوی خوش تا آنگہ میرسد آن بوی ابر را پس میگویند فرشتگان این مجلسیست

صُلِّيَ فِيهِ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَذَا فِي دَلَائِلِ الْخَيْرَاتِ قَالَ الشَّيْخُ

کہ درود فرستادہ شدہ است دران مجلس بر محمد صلی اللہ علیہ وسلم ہمچنین است در دلائل الخیرات گفت شیخ

أَبُو جَعْفَرٍ ابْنُ وَدَّاعَةَ رَحِمَهُ اللّٰهُ فِي الْحَدِيثِ عَنْ بَعْضِ الصَّحَابَةِ أَنَّهُ قَالَ مَا مِنْ

ابو جعفر ابن وداعہ رحمہ اللہ در حدیث کہ مروی است از صحابہ رضی اللہ عنہم کہ گفت نیست

مَوْضِعٍ يُذْكَرُ فِيهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيُصَلَّى عَلَيْهِ فِيهِ إِلَّا نَمَتْ مِنْهُ

جائی کہ ذکر کردہ شود در آن جای اسم نبی صلی اللہ علیہ وسلم و درود فرستادہ شود بر وی در آن جا مگر میبالد از ان جای

رَائِحَةٌ تَخْرُقُ السَّمٰوٰتِ السَّبْعَ حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى الْعَرْشِ فَيَجِدُ رِيحَهَا كُلُّ مَنْ

بوی کہ میشگافد آسمانہای ہفت را تا آنگہ میرسد تا عرش پس می یابد آن بوی را ہر آنکس کہ

خَلَقَ اللّٰهُ فِي الْأَرْضِ إِلَّا الْإِنْسَ وَالْجِنَّ فَإِنَّهُمْ لَوْ وَجَدُوا رِيحَهَا يَشْغَلُ كُلُّ وَاحِدٍ

آفریدہ است خدا تعالی در زمین سوی انسان و پریان کہ اگر آنکہ ایشان را بوی آن رود ہر آینہ باز میماند

مِنْهُمْ بِلَذَّتِهَا عَنْ مَعِيشَتِهِ فَلَا يَجِدُ تِلْكَ الرَّائِحَةَ مَلَكٌ وَلَا خَلْقٌ مِنْ

از ایشان بسبب لذت آن از معیشت خود و نمی یابد بوی خوش را ہیچ فرشتہ و نہ ہیچ مخلوق از

خَلْقِ اللّٰهِ تَعَالَى إِلَّا اسْتَغْفَرَ لِأَهْلِ الْمَجْلِسِ وَيُكْتَبُ لَهُمْ بِعَدَدِهِمْ حَسَنَاتٌ

مخلوق خدا تعالی مگر مغفرت میخواہد برای اہل مجلس و نوشتہ میشود مر ایشان را بشمار ایشان نیکی ہا

وَتُرْفَعُ لَهُمْ بِعَدَدِهِمْ دَرَجَاتٌ سَوَاءٌ كَانَ فِي الْمَجْلِسِ وَاحِدٌ أَوْ مِائَةُ أَلْفٍ

و بلند کردہ میشود ایشان را بشمار ایشان پایہا برابریست کہ باشد در مجلس مرد واحد یا صد ہزار

يَأْخُذُ مِنَ الْأَجْرِ هٰذَا الْعَدَدَ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَأَجْزَلُ كَذَا فِي الْمَطَالِعِ

میگیرد از ثواب این قدر شمار را و انچہ نزد خداست نیکو بہتر است و عطا ہای او بسیار است در مطالع

وَذُكِرَ فِي بَعْضِ الْأَخْبَارِ أَنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ وَالْأَمَةَ الْمُؤْمِنَةَ إِذَا بَدَأَ

و ذکر کردہ شد در بعض اخبار کہ بندہ مومن یا زن مومنہ چون شروع میکند

بِالصَّلٰوةِ عَلٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فُتِحَتْ لَهُ اَبْوَابُ السَّمَآءِ

درود فرستادن بر محمد صلی اللہ علیہ وسلم کشادہ می شود مروی را باہائے آسمان

وَالسُّرَادِقَاتُ حَتّٰى اِلَى الْعَرْشِ فَلَا يَبْقٰى مَلَكٌ فِي السَّمٰوٰتِ اِلَّا صَلّٰى عَلٰى

و پردہا تا آنکہ تا عرش پس باقی نمی ماند ہیچ فرشتہ در آسمانہا مگر درود میفرستد بر

مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَسْتَغْفِرُوْنَ لِذٰلِكَ الْعَبْدِ وَالْاَمَةِ مَا شَآءَ

محمد صلی اللہ علیہ وسلم و مغفرت میخواہند مر این مرد یا زن را آنقدر کہ خواستہ است

اللّٰهُ كَذَا فِي الدَّلَآئِلِ وَعَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

خدا تعالی چنین است در دلائل و از جابر بن عبد اللہ رضہ مرویست گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ قُضِيَتْ

صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ درود فرستد بر من در ہر روز صد مرتبہ روا کردہ شود

لَهُ مِائَةُ حَاجَةٍ مِنْهَا ثَلٰثُوْنَ لِلدُّنْيَا وَسَآئِرُهَا لِلْاٰخِرَةِ اَخْرَجَهُ

مر او را صد حاجت ازان صد سی حاجت دنیا وی و باقی شان اخروی باشد روایت کرد این حدیث را

الْمُسْتَغْفِرِيُّ كَذَا فِي الْمَطَالِعِ وَعَنْ بَعْضِ الصَّالِحِيْنَ اَنَّهُ

مستغفری در مطالع است چنین و از بعض صالحین مرویست کہ

قَالَ كَانَ لِيْ جَارٌ نَسَّاخٌ فَمَاتَ فَرَاَيْتُهُ فِي الْمَنَامِ فَقُلْتُ لَهُ مَا فَعَلَ

گفت کہ بود مرا ہمسایہ کاتب پس مرد آن پس دیدم من او را در خواب پس گفتم مر او را چہ معاملہ کرد

اللّٰهُ بِكَ فَقَالَ غَفَرَ لِيْ فَقُلْتُ لَهُ فَبِمَ ذٰلِكَ فَقَالَ كُنْتُ اِذَا كَتَبْتُ

خدا با تو پس گفت آمرزید مرا پس گفتم مر او را پس بچہ چیز حاصل شد این آمرزش پس گفت بودم من کہ چون مینوشتم

اِسْمَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ كُتُبٍ صَلَّيْتُ عَلَيْهِ فَاَعْطَانِيْ رَبِّيْ

اسم مبارک محمد صلی اللہ علیہ وسلم در کتابے درود میفرستادم بر آنحضرت پس داد مرا پروردگار من

مَا لَا عَيْنٌ رَاَتْ وَلَا اُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلٰى قَلْبِ بَشَرٍ كَذَا

آنچہ نہ چشمی دیدہ است و نہ گوشے شنیدہ است و نہ خطرہ گذشت بر دل کسی بشر چنین است

فِي دَلَائِلِ الْخَيْرَاتِ وَقَالَ صَاحِبُ الْمَطَالِعِ الْمُرَادُ بِهٰذَا الْبَعْضِ هُنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ

در دلائل الخیرات وگفت صاحب مطالع مراد باین بعض در اینجا عبید اللہ

بِالتَّصْغِيرِ ابْنُ عُمَرَ وَالْقَوَارِيرِيُّ بِفَتْحِ الْقَافِ رَحِمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى وَقَالَ

بصیغہ تصغیر ابن عمر قواریری است بفتح قاف رحم کناد خدا تعالی اورا و نیز گفت

أَيْضًا وَحِكَايَتُهُ هٰذِهِ ذَكَرَهَا غَيْرُ وَاحِدٍ مِنْهُمُ ابْنُ سَبُعٍ وَابْنُ بِشْكُوَالٍ

حکایت این کاتب کہ اینست ذکر کردہ اند آنرا بسیار کسان بعض از ایشان ابن سبع و ابن بشکوال

وَجَبَرُوا ابْنُ وَدَاعَةَ وَابْنُ الْفَاكِهَانِيِّ وَقِيلَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وجبروا ابن وداعہ وابن فاکہانی است وگفتہ شدہ مر رسول صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَرَأَيْتَ صَلٰوةَ الْمُصَلِّينَ عَلَيْكَ مِمَّنْ غَابَ عَنْكَ وَمَنْ يَأْتِي

وسلم را چہ میفرمایند در حق فرستندگان درود بر تو از ان کسان کہ غایب اند از تو و در حق انکسانکہ می آیند

بَعْدَكَ مَا حَالُهُمْ عِنْدَكَ فَقَالَ أَسْمَعُ صَلٰوةَ أَهْلِ مَحَبَّتِي وَأَعْرِفُهُمْ

بعد تو چہ منزلہ دارند نزد تو این ہر دو را پس فرمود میشنوم درود اہل محبت من و میشناسم ایشان را

وَتُعْرَضُ عَلَيَّ صَلٰوةُ غَيْرِهِمْ عَرْضًا كَذَا فِي الدَّلَائِلِ وَقَالَ صَاحِبُ الْمَطَالِعِ

و عرض کردہ شود بر من درود غیر ایشان نوع عرض کردنی چنین است در دلائل وگفت صاحب مطالع

لَا أَعْرِفُهُ وَلَمْ أَجِدْهُ وَعَنْ أَنَسٍ رضي قَالَ ارْتَقَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

نمیشناسم من آنرا و نیافتم آنرا و از انس مرویست کہ گفت بر منبر آمد پیغامبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ آمِينَ ثُمَّ ارْتَقَى ثَانِيَةً فَقَالَ آمِينَ ثُمَّ

علیہ وسلم پس گفت امین پس بر منبر آمد آنحضرت دوبارہ پس گفت آنحضرت آمین پس بر

ارْتَقَى ثَالِثَةً فَقَالَ آمِينَ ثُمَّ اسْتَوٰى فَقَالَ آمِينَ فَقَالَ أَصْحَابُهُ

سوم بار بر منبر آمد پس فرمود امین پس بر برابر شد بر منبر پس فرمود آمین پس گفتند یاران آنحضرت

مَا آمَنْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقَالَ أَتَانِي جِبْرَئِيلُ فَقَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ

چہ چیز گویائی آمین گردانید اے پیغامبر خدا پس فرمود آمد مرا جبرئیل علیہ السلام پس گفت مرا ای محمد

رَغِمَ أَنْفُ امْرِئٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْكَ فَقُلْتُ آمِينَ وَقَالَ

خوار باد آنمرد که تو ذکر کرده شدی نزد وی پس درود نفرستاد بر تو پس گفتم آمین و گفت

رَغِمَ أَنْفُ امْرِئٍ أَدْرَكَ وَالِدَيْهِ أَوْ أَحَدَهُمَا فَلَمْ يُدْخِلَاهُ الْجَنَّةَ فَقُلْتُ

خوار باد مردیکه یافت والدین را یا یکی از ان ها پس داخل نکردند اورا و برادر بهشت پس گفتم

آمِينَ وَقَالَ رَغِمَ أَنْفُ امْرِئٍ أَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ

آمین و گفت خوار باد امردیکه یافت ماه رمضان مبارک پس آمرزیده نشود مردے را

فَقُلْتُ آمِينَ ابْنُ النَّجَّارِ فِي جَمْعِ الْجَوَامِعِ

پس گفتم آمین روایة کرد ابن نجار در جمع الجوامع

بَابُ الذِّكْرِ بَعْدَ الصَّلٰوةِ

این باب در فضیلت ذکر بعد نماز است

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

در روایة است از ابی هریرة گفت بدرستیکه فقرا مهاجرین آمدند پیش پیغامبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا قَدْ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلٰى وَالنَّعِيمِ

الله علیه وسلم پس گفتند بتحقیق بردند خداوندان اموال بسیار بانهای بلند و نعمت

الْمُقِيمِ فَقَالَ مَا ذَاكَ قَالُوا يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيَصُومُونَ كَمَا

پاینده را پس فرمود و چیست این سخن گفتند اینکه نماز میگذارند ایشان چنانکه نماز میگذاریم ما و روزه میدارند

نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا نَتَصَدَّقُ وَيُعْتِقُونَ وَلَا نُعْتِقُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

روزمیداریم ما و صدقه میدهند ایشان و صدقه نمیدهیم و برده ازاد میکنند ایشان و ازاد نمی کنیم ما پس فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَلَا أُعَلِّمُكُمْ شَيْئًا تُدْرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ

صلی الله علیه وسلم آیا نیاموزم شما را عملے که دریابید بسبب آن عمل فضل کسانی را که پیشینی کردند

وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إِلَّا مَنْ صَنَعَ

و پیشینی کنید بسبب آن عمل کسانی را که بعد از شما باشند و نباشد هیچ کس از اغنیا زیاده تر از شما مگر کسی که کند مانند

مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ قَالُوا بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ تُسَبِّحُوْنَ وَتُكَبِّرُوْنَ وَ

مانند آن عمل که شما کنید گفتند آری تعلیم کن ای پیغامبر خدا فرمود تسبیح کنید و تکبیر گویید و

تَحْمَدُوْنَ دُبُرَ كُلِّ صَلٰوةٍ ثَلٰثًا وَّثَلٰثِيْنَ مَرَّةً قَالَ اَبُوْ صَالِحٍ فَرَجَعَ فُقَرَاءُ

تحمد خوانید پس هر نماز سی وسه بار گفت ابو صالح راوی پس باز گشتند فقرا

الْمُهَاجِرِيْنَ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا سَمِعَ اِخْوَانُنَا

مهاجرین بسوی آنحضرت صلی الله علیه وسلم گفتند که شنیدند برادران ما

اَهْلُ الْاَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوْا مِثْلَهٗ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

که مالها دارند عملی را که کردیم ما پس کردند مانند آن پس فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَاءُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَلَيْسَ قَوْلُ

وسلم این افزونی اغنیا بر شما فضل خداست که میدهد فضل خود را هر که میخواهد متفق علیه ونیست قول

اَبِيْ صَالِحٍ اِلٰى اٰخِرِهٖ اِلَّا عِنْدَ مُسْلِمٍ وَعَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ قَالَ قَالَ

ابی صالح تا آخر مگر نزد مسلم ومرویست از کعب ابن عجره گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُعَقِّبَاتٌ لَا يَخِيْبُ قَائِلُهُنَّ اَوْ

پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم کلماتی که بعضی عقب بعضی آینده اند که نومید برگردانیده نمیشود گوینده آن کلمات

فَاعِلُهُنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلٰوةٍ مَكْتُوْبَةٍ ثَلٰثٌ وَّثَلٰثُوْنَ تَسْبِيْحَةً وَّثَلٰثٌ

یا کننده آن در پس هر نماز فریضه سی وسه بار سبحان الله گفتن وسی

وَّثَلٰثُوْنَ تَحْمِيْدَةً وَّاَرْبَعٌ وَّثَلٰثُوْنَ تَكْبِيْرَةً رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

وسه بار الحمد لله گفتن وسی وچهار بار الله اکبر گفتن رواه مسلم ومرویست از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَبَّحَ

ابی هریره که گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه سبحان الله

اللّٰهَ دُبُرَ كُلِّ صَلٰوةٍ ثَلٰثًا وَّثَلٰثِيْنَ وَحَمِدَ اللّٰهَ ثَلٰثًا وَّثَلٰثِيْنَ وَكَبَّرَ

بگوید در پس هر نماز فریضه سی وسه بار والحمد لله بگوید سی وسه بار والله اکبر بگوید

اللّٰہ ثلٰثًا وّ ثلٰثین فتلک تسعۃ وتسعون وقال تمام المائۃ لا الٰہ الا اللّٰہ

سی و سه بار پس این مجموعه نود و نه بار میشود و بگوید برای تمام کردن عدد صد این کلمه لا اله الا الله

وحدہٗ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد وھو علی کل شیء قدیر غفرت

وحده لا شریک له له الملک وله الحمد وهو علی کل شیء قدیر آمرزیده شود

خطایاہ وان کانت مثل زبد البحر رواہ مسلم وعن ابی امامۃ قال

گناهانش اگرچه باشد گناهانش مانند کف دریا رواه مسلم واز ابی امامه مرویست گفت

قیل یا رسول اللّٰہ ای الدعاء اسمع قال جوف اللیل الاٰخر ودبر الصلوٰت

گفته شد ای پیغمبر خدا کدام دعا مسموع تر است فرمود دعا میانه شب آخر و عقب نمازهای

المکتوبات رواہ الترمذی وعن انس رض قال قال رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ

فرض رواه ترمذی و مرویست از انس رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

علیہ وسلم لان اقعد مع قوم یذکرون اللّٰہ من صلوٰۃ الغداۃ حتی تطلع

علیه وسلم که هر آینه نشستن من با گروهی که ذکر میکنند خدا تعالی را بعد از نماز بامداد تا بر آمدن

الشمس احب الی من ان اعتق اربعۃ من ولد اسمٰعیل ولان اقعد مع

آفتاب محبوب تر است بسوی من از آزاد کردن من چهار در از اولاد اسمعیل و هر آینه نشستن من با

قوم یذکرون اللّٰہ من صلوٰۃ العصر الی ان تغرب الشمس احب الی من

گروهی که ذکر میکنند خدا را بعد از نماز عصر تا غروب آفتاب محبوب تر است بسوی من از

ان اعتق اربعۃ رواہ ابوداؤد وعنہ قال قال رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ

آزاد کردن من چهار در را رواه ابوداؤد و روایت است از انس رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

علیہ وسلم من صلی الفجر فی جماعۃ ثم قعد یذکر اللّٰہ حتی تطلع الشمس

علیه وسلم کسیکه بگذارد نماز بامداد بجماعت پس بنشیند در حالتیکه یاد میکند خدا را تا آنکه برآید آفتاب

ثم صلی رکعتین کانت لہ کاجر حجۃ وعمرۃ تامۃ تامۃ

پس بگذارد دو رکعت باشد مر او را مانند اجر حج و اجر عمره برای تاکید سه بار فرمود تامه تامه

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رواه ترمذی و روایت است از علی رض گفت شنیدم پیغمبر خدا را صلی الله علیه وسلم

عَلٰى أَعْوَادِ هٰذَا الْمِنْبَرِ يَقُولُ مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلٰوةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ

بر چوبهای این منبر که میفرمود کسیکه بخواند آیة الکرسی را در پس هر نماز باز نمیدارد او را از در آمدن

مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا الْمَوْتُ وَمَنْ قَرَأَهَا حِينَ يَأْخُذُ مَضْجَعَهُ أَمَّنَهُ اللّٰهُ

بهشت مگر مرگ و هر که بخواند آیة الکرسی را وقتیکه میگیرد خوابگاه خود را ایمن گرداند او را خدا تعالی

عَلٰى دَارِهِ وَدَارِ جَارِهِ وَأَهْلِ دُوَيْرَاتٍ حَوْلَهُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

بر سرای او و سرای همسایه او و اهل چند سرایها که گرداویند رواه بیهقی در شعب الایمان

وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ غَنْمٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَالَ

و روایت است از عبد الرحمن بن غنم و او از نبی صلی الله علیه وسلم که گفت آنحضرت کسیکه گفت

قَبْلَ أَنْ يَنْصَرِفَ وَيَثْنِيَ رِجْلَيْهِ مِنْ صَلٰوةِ الْمَغْرِبِ وَالصُّبْحِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ

پیش از انکه برگردد از نماز و فا گرداند پای خود را از نماز شام و بامداد لا اله الا الله

وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلٰى

وحده لا شریک له له الملک وله الحمد بیده الخیر یحیی ویمیت وهو علی

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ عَشْرَ مَرَّاتٍ كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَمُحِيَتْ عَنْهُ

کل شی قدیر ده مرتبه نوشته شود مر انکس را بهر یکی از ین کلمات ده نیکی و محو کرده شود از وی

عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَرُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنْ كُلِّ مَكْرُوهٍ

ده بدی و بلند گردانیده شود مر او را ده پایه و باشد هر یک ازینکلمه برای او امان از هر ناخوشی

وَحِرْزًا مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيمِ وَلَمْ يَحِلَّ لِذَنْبٍ أَنْ يُدْرِكَهُ إِلَّا الشِّرْكَ

و پناه از شر شیطان سنگسار کرده شده و روا نیست هیچ گناهی را که دریابد او را مگر کفر

وَكَانَ مِنْ أَفْضَلِ النَّاسِ عَمَلًا إِلَّا رَجُلًا يَفْضُلُهُ يَقُولُ أَفْضَلَ مِمَّا قَالَ رَوَاهُ أَحْمَدُ

و باشد گوینده کلمات از بهترین مردم از روی عمل مگر مردیکه زیاده شود او را که بگوید فاضلتر از انچه که گفته است رواه احمد

بَابُ تَحْمِيرِ الْمَسَاجِدِ

باب در فضیلت تعمیر مساجد

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَّنَعَ مَسَاجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُّذْكَرَ فِيهَا اسْمُهٗ وَسَعٰى فِي خَرَابِهَا

وکیست ستمگار تر از آنکه منع کرد مسجدهای خدا را از آنکه یاد کرده شود نام خدا در آن و کوشش کرد در ویرانی آنها

اُولٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَّدْخُلُوهَا اِلَّا خَآئِفِيْنَ ۚ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَّلَهُمْ

این گروه نمی شود ایشان را که در آیند بمسجدها مگر بهراسان ایشان را است در دنیا خواری و ایشان را است

فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيْمٌ اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ

در آخرت عذاب بزرگ جز این نیست که عمارت میکند مسجدهای خدا را کسیکه ایمان آورده است بخدا و بروز آخر

وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللّٰهَ فَعَسٰٓى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَّكُوْنُوْا

و بپا داشته است نماز را و داده است زکوة را و نترسیده است مگر از خدا پس توقع است که این جماعه

مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ ۝ فِيْ بُيُوْتٍ اَذِنَ اللّٰهُ اَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيْهَا اسْمُهٗ يُسَبِّحُ

از راه یافتگان باشند در خانهای که دستوری داده است خدا که بلند کرده شود و ذکر کرده شود در آنها نام او بپاکی یاد میکنند

لَهٗ فِيْهَا بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ ۝ رِجَالٌ لَّا تُلْهِيْهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ

خدا را آنجا بصبح و شام مردانیکه باز ندارد ایشان را سود اگری و نه خرید و فروخت از

ذِكْرِ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيْتَآءِ الزَّكٰوةِ يَخَافُوْنَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيْهِ

یاد کردن خدا و بپا داشتن نماز و دادن زکوة میترسند از آن روز که مضطرب شوند در آن

الْقُلُوْبُ وَالْاَبْصَارُ ۝ لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوْا وَيَزِيْدَهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ

دلها و دیدها تا جزا دهد ایشان را خدا بهترین آنچه کردند و زیاده کند ایشان را خدا از فضل خویش

وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و خدا روزی میدهد هر که خواهد بغیر حساب یعنی بسیار روایت است از ابی هریرة رضی گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحَبُّ الْبِلَادِ اِلَى اللّٰهِ مَسَاجِدُهَا وَاَبْغَضُ الْبِلَادِ

صلی الله علیه وسلم دوست ترین جایها از شهرها بسوی خدا مسجدهای آن شهرهاست و ناپسند ترین جایها از شهرها

إِلَى اللهِ أَسْوَاقُهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُثْمَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

بسوی خدا بازارهای آن شهر است روا مسلم و مرویست از عثمان رضه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِدًا بَنَى اللهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

علیه وسلم کسیکه بنا کند برای خدا مسجدی را بنا کند خدا تعالی مر وی را خانه در بهشت متفق علیه

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ غَدَا إِلَى

و مرویست از ابی هریره رضه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه برود در اول روز بسوی

الْمَسْجِدِ أَوْ رَاحَ أَعَدَّ اللهُ لَهُ نُزُلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا غَدَا أَوْ رَاحَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

مسجد یا برود در آخر روز آماده گرداند خدا تعالی برای وی طعام مهمانی او را در بهشت هر بار که برود یا شبانگاه متفق علیه

وَعَنْ أَبِي مُوسَى رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْظَمُ النَّاسِ أَجْرًا

در روایت است از ابی موسی رضه گفت فرمود پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم بزرگ ترین مردم از روی ثواب

فِي الصَّلٰوةِ أَبْعَدُهُمْ فَأَبْعَدُهُمْ مَمْشًى وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الصَّلٰوةَ حَتّٰى يُصَلِّيَهَا

در نماز دور ترین پس دور ترین ایشانست در راه و آن کسیکه نشسته است در مسجد انتظار میکند تا آنکه بگذارد نماز را

مَعَ الْإِمَامِ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يُصَلِّي ثُمَّ يَنَامُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

با امام بزرگ تر است از روی اجر از کسیکه بگذارد تنها پس بخواب میرود متفق علیه است و از

جَابِرٍ قَالَ خَلَتِ الْبِقَاعُ حَوْلَ الْمَسْجِدِ فَأَرَادَ بَنُو سَلِمَةَ أَنْ يَنْتَقِلُوا قُرْبَ

جابر مرویست گفت خالی شد جاها گرد مسجد آنحضرت پس خواستند بنو سلمه که بیایند از منازل خود نزد مسجد

الْمَسْجِدِ فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُمْ بَلَغَنِي أَنَّكُمْ تُرِيدُونَ

پس مسجد ان خبر پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را پس گفت مر ایشان را که رسید مرا که شما میخواهید

أَنْ تَنْتَقِلُوا قُرْبَ الْمَسْجِدِ قَالُوا نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ قَدْ أَرَدْنَا ذٰلِكَ فَقَالَ

منتقل شدن از منازل خود در قرب مسجد گفتند آری ای پیغمبر خدا بتحقیق خواسته ایم این را پس فرمود

يَا بَنِي سَلِمَةَ دِيَارَكُمْ تُكْتَبْ آثَارُكُمْ دِيَارَكُمْ تُكْتَبْ آثَارُكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ای بنی سلمه لازم گیرید جاهای خود را نوشته میشود آثار شما مکرر فرمود برای تاکید رواه مسلم

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَةٌ

واز ابی ہریرہ روایت است گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ہفت قوم اند از مردم

يُظِلُّهُمُ اللّٰهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَادِلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ

کہ میدارد ایشانرا خدا تعالی در پناہ خود روزیکہ نیست پیچ پناہی جز پناہ وی یکی پادشاہ عادل است دوم جوانیکہ نشو

اللّٰهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ بِالْمَسْجِدِ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ حَتَّى يَعُودَ إِلَيْهِ

خدا و سوم مردیکہ دلش متعلق است بمسجد وی کہ بیرون آید ازان تا آنکہ باز گردد بسوی مسجد

وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللّٰهَ

دو یار مر یکدیگر از دو مرد کہ دوستدارند یکدیگر را از جہت خدا فراہم آمدند بر محبت خدا و جدا شدند بمحبت خدا و ہیچم مردیکہ یاد کرد خدا را

خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ حَسَبٍ وَجَمَالٍ

تنہا پس اشک ریخت بر دو چشم وی دیگر مردیکہ خواند او را زنی صاحب جاہ و جمال

فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللّٰهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ

پس گفت آمرد بدرستیکہ من میترسم خدا را دیگر مردیکہ صدقہ کرد پنہانی از صدقہ پس پنہان کرد صدقہ را تا آنکہ نداند

شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

دست چپ او آنچہ میدہد دست راست وی متفق علیہ و از وی مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تُضَعَّفُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي

اللہ علیہ وسلم نماز مردیکہ میکند در جماعت زیادہ کردانیدہ میشود ثواب آن بر نماز او کہ میکند تنہا در

بَيْتِهِ وَفِي سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ ضِعْفًا وَذٰلِكَ أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ

خانہ خود و در بازار خود بست و پنج درجہ دان تضعیف ثواب بسبب انست کہ چون وضو کند

فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ لَمْ يَخْطُ

پس نیک کرد وضو را پس بیرون آمد بسوی مسجد در حالتیکہ بیرون نمی آرد او را مگر نماز نمیرود

خُطْوَةً إِلَّا رُفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ فَإِذَا صَلَّى

پیچ گامی مگر بلند گردانیدہ میشود مر او را بآن گام پایہ و ثواب و کم کردہ میشود از وی بآن گامہا پس چون نماز گذارد

لَمْ تَزَلِ الْمَلٰئِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ اَللّٰهُمَّ

همیشه باشند فرشتگان که درود میفرستند بروی تا آنکه نشسته است در جای نماز خود باین صیغه که خداوندا درود فرست بروی خداوندا

ارْحَمْهُ وَلَا يَزَالُ اَحَدُكُمْ فِي صَلٰوةٍ مَا يَنْتَظِرُ الصَّلٰوةَ وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ اِذَا

رحمت کن او را همیشه است از شما در نماز تا آنکه انتظار میکند نماز را و در روایتی این چنین آمده است که گفت آنحضرت چون

دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَتِ الصَّلٰوةُ تَحْبِسُهُ وَزَادَ فِي دُعَاءِ الْمَلٰئِكَةِ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ

درآید مسجد را در حالیکه است نماز که منع کند او را از برخاستن و زیاده کرده است در این روایت در دعای فرشتگان این عبارت را خداوندا بیامرز

لَهُ اَللّٰهُمَّ تُبْ عَلَيْهِ مَا لَمْ يُؤْذِ فِيهِ مَا لَمْ يُحْدِثْ فِيهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

او را خداوندا رجوع کن برحمت بروی مادام که رنجاند مسجد را بهیچ سببی نباشد او را مادام که حدث نکند در مسجد متفق علیه است

وَعَنْ اَبِي اُسَيْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی اسید رضه مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

اِذَا دَخَلَ اَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَقُلْ اَللّٰهُمَّ افْتَحْ لِي اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَاِذَا خَرَجَ

چون آید کسی از شما مسجد را پس باید که بگوید خداوندا بگشای برای من درهای رحمت خود را و چون برآید از مسجد

فَلْيَقُلْ اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَسْئَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِي قَتَادَةَ رضه

پس باید که بگوید خداوندا من سوال میکنم ترا از فزونی بخشش تو رواه مسلم و روایت است از ابی قتاده رضه

اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا دَخَلَ اَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ

بدرستیکه پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فرمود چون درآید یکی از شما مسجد را

فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ يَجْلِسَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ ابْنِ

پس باید که بگذارد دو رکعت پیش از آنکه بنشیند متفق علیه واز معاویه ابن

قُرَّةَ عَنْ اَبِيهِ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهٰى عَنْ هَاتَيْنِ

قره مرویست او روایت میکند از پدر خود که بدرستیکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم نهی کرد از خوردن این دو

الشَّجَرَتَيْنِ يَعْنِي الْبَصَلَ وَالثُّوْمَ وَقَالَ مَنْ اَكَلَهُمَا فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا

درخت یعنی پیاز و سیر و فرمود آنحضرت کسیکه بخورد این دو درخت را پس قریب نشود مسجد ما را

وَقَالَ اِنْ كُنْتُمْ لَا بُدَّ اٰكِلِيْهِمَا فَاَبِيْتُوْهُمَا طَبْخًا رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ

وگفت اگر میبتید شما که ناچار خورندگانید این را درخت را پس بمیرانید دو در کنید بوی آنها را بپختن رواه ابو داود و مروایت از

جَابِرٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ

جابر رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بخورد ازین درخت ناخوشبو پیاز یا سیر را

اَلْمُنْتِنَةِ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا فَاِنَّ الْمَلٰئِكَةَ تَتَاَذّٰى مِمَّا يَتَاَذّٰى مِنْهُ

پس باید کہ قریب نشود در نیاید مسجد ما را زیرا کہ فرشتگان آزار میکشند از ان چیزی کہ آزار میکشند از وی

الْاِنْسُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ اَمَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

آدمیان متفق علیہ است و مروایت از عایشہ رضہ گفت امر کرد پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبِنَاءِ الْمَسٰجِدِ فِى الدُّوْرِ وَاَنْ يُنَظَّفَ وَيُطَيَّبَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ

علیہ وسلم بہ بنا کردن مسجد در سراہا و محلہا و امر کرد کہ پاکیزہ و پختہ شوند مسجدہا و خوشبو کردہ شوند رواہ ابو داود و

وَالتِّرْمِذِيُّ اَيِ الْمَحَلَّاتِ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و ترمذی مراد او محلہا است از در محلات را و ابن ماجہ و از وی مروایت گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُرِضَتْ عَلَيَّ اُجُوْرُ اُمَّتِيْ حَتَّى الْقَذَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ

علیہ وسلم عرض کردہ شد بر من عملہای امت من کہ پاداش ثواب میدہند تا انکہ خس خاشاک کہ بیرون می آرد او را مرد از

الْمَسْجِدِ وَعُرِضَتْ عَلَيَّ ذُنُوْبُ اُمَّتِيْ فَلَمْ اَرَ ذَنْبًا اَعْظَمَ مِنْ سُوْرَةٍ مِنَ

مسجد عرض کردہ شد بر من گناہان امت من پس ندیدم بزرگتر از فراموش کردن سورہ از

الْقُرْاٰنِ اَوْ اٰيَةٍ اُوْتِيَهَا رَجُلٌ ثُمَّ نَسِيَهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ

قرآن یا ایتی کہ داده شد آن را مرد پس فراموش کرد آنرا رواہ ترمذی و ابو داود و از

بُرَيْدَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَشِّرِ الْمَشَّائِيْنَ فِى الظُّلَمِ

بریدہ رضہ مروایت گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بشارت دہ مروندگان را در تاریکیہا

اِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّوْرِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوُدَ

بسجدہ بروشنی تام در روز رستخیز رواہ ترمذی و ابو داود و

وَابْنُ مَاجَةَ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ وَأَنَسٍ رض وَعَنْ أَبِي سَعِيدِنِ الْخُدْرِيِّ رض

وابن ماجه از سهل ابن سعد واز انس رض واز ابی سعید خدری مرویست رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم چون ببینید مردیرا که عهده برائی مسجد میکند

فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ وَإِنَّ اللهَ يَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ

پس گواهی دهید بایمان مراورا که او مومن است زیرا که خدا تعالی میفرماید معمور نمیدارد مسجدهای خدرا مگر کسیکه

آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ

ایمان آورده است بخدا در روز آخرت رواه ترمذی وابن ماجه والدارمی وروایت است

أَبِي أُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ خَرَجَ مِنْ

از ابی امامه رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه بیرون آید از

بَيْتِهِ مُتَطَهِّرًا إِلَى صَلٰوةٍ مَكْتُوبَةٍ فَأَجْرُهُ كَأَجْرِ الْحَاجِّ الْمُحْرِمِ

خانه خود بوضو بسوی نماز فرض پس اجر او همچو اجر کسیکه حج برآینده است احرام بسته

وَمَنْ خَرَجَ إِلَى تَسْبِيحِ الضُّحٰى لَا يُنْصِبُهُ إِلَّا إِيَّاهُ فَأَجْرُهُ كَأَجْرِ الْمُعْتَمِرِ

وکسیکه بیرون آید بسوی نماز چاشت نرنجاند او را مگر تسبیح ضحی پس ثواب او همچو کسیکه عمره می آرد

وَصَلٰوةٌ عَلٰى أَثَرِ الصَّلٰوةِ لَا لَغْوَ بَيْنَهُمَا كُتِبَ فِي عِلِّيِّينَ رَوَاهُ أَحْمَدُ

ونماز بر نمازی وپیوسته نیست کلامی بیهوده درمیان آن هر دو علیست که نوشته شود در اعلی مراتب رواه احمد

وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وابوداؤد واز ابی هریره رض مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وقتیکه گذر کنید شما به باغهای بهشت پس بچرید گفته شد ای پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ قَالَ الْمَسَاجِدُ قِيلَ وَمَا الرَّتْعُ يَا رَسُولَ اللهِ

وسلم چیست ریاض الجنه فرمود مساجد گفته شد وچیست چریدن ای پیغمبر خدا

قَالَ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

فرمود این کلمه است سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر رواه ترمذی

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَتَى الْمَسْجِدَ

و مروی است از وی گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه بیاید مسجد را

لِشَيْءٍ فَهُوَ حَظُّهُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ قَالَ اِنَّ جِبْرَا

برای چیزی پس همان چیز بهره اوست رواه ابوداود و مروی است از ابی امامه رض گفت بدرستیکه جبرا

مِنَ الْيَهُوْدِ سَاَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّ الْبِقَاعِ خَيْرٌ فَسَكَتَ عَنْهُ

از یهود پرسید پیغمبر خدا را صلی الله علیه وسلم کدامی از جاها بهتر است پس خاموش ماند آنحضرت از جواب آن

وَقَالَ اُسْكُتْ حَتّٰى يَجِيْءَ جِبْرَئِيْلُ فَسَكَتَ وَجَاءَ جِبْرَئِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَاَلَ

و گفت خاموش بمان تا آنکه بیاید جبرئیل پس خاموش ماند آنحضرت و آمد جبرئیل علیه السلام پس پرسید آنحضرت

فَقَالَ مَا الْمَسْئُوْلُ عَنْهَا بِاَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ وَلٰكِنْ اَسْاَلُ رَبِّيْ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى

پس گفت جبرئیل نیست سوال کرده شده ازان از اناتر سوال کننده ولیکن میپرسم من پروردگار خود را تبارک وتعالی

ثُمَّ قَالَ جِبْرَئِيْلُ يَا مُحَمَّدُ اِنِّيْ دَنَوْتُ مِنَ اللّٰهِ دَنْوًا مَا دَنَوْتُ مِنْهُ قَطُّ قَالَ

پس گفت جبرئیل ای محمد بدرستیکه من نزدیک شدم از درگاه خدا نزدیک شدنی که نزدیک نشده بودم در مدة عمر از آنجا هرگز فرمود چگونه

وَكَيْفَ كَانَ يَا جِبْرَئِيْلُ قَالَ كَانَ بَيْنِيْ وَبَيْنَهُ سَبْعُوْنَ اَلْفَ حِجَابٍ

بود ای جبرئیل آن نزدیک شدن تو بانه گفت جبرئیل بود میان من و خدا هفتاد هزار پرده

مِنْ نُوْرٍ فَقَالَ شَرُّ الْبِقَاعِ اَسْوَاقُهَا وَخَيْرُ الْبِقَاعِ مَسَاجِدُهَا رَوَاهُ ابْنُ

از نور گفت پس فرمود حق تعالی بدترین جاها بازارهاست و بهترین جاها مسجدهاست رواه ابن حبان

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

و مروی است از ابی هریره رض گفت شنیدم من پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ جَاءَ مَسْجِدِيْ هٰذَا لَمْ يَاْتِهِ اِلَّا لِخَيْرٍ يَتَعَلَّمُهُ اَوْ يُعَلِّمُهُ

الله علیه وسلم را که میگفت کسیکه بیاید بمسجد من این مسجد من آنجا نیاید مگر برای کاری که خود بیاموزد یا بیاموزاند دیگری را

فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ وَمَنْ جَاءَ لِغَيْرِ ذٰلِكَ فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ

پس او را اجر و ثواب کسی که جهاد میکند در راه خدا و کسیکه میاید برای کار دیگر پس آنکس بمنزله

الرَّجُلِ يَنْظُرُ إِلَى مَتَاعِ غَيْرِهِ رَوَاهُ ابْنُ حِبَّانَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

مردیکه می نگرد بسوی اسباب متاع دیگر رواه ابن حبان وبیهقی در شعب الایمان

وَعَنِ الْحَسَنِ مُرْسَلًا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِي عَلَى

و مرویست از حسن بصری از روی مرسل گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم می آید بر

النَّاسِ زَمَانٌ يَكُونُ حَدِيثُهُمْ فِي مَسَاجِدِهِمْ فِي أَمْرِ دُنْيَاهُمْ فَلَا تُجَالِسُوهُمْ

مردمان زمانیکه میباشد گفتگوی ایشان در مسجدهای ایشان در کار دنیاوی ایشان پس منشینید با ایشان

فَلَيْسَ لِلّٰهِ فِيهِمْ حَاجَةٌ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ أَنَسٍ

پس نیست مر خدا را در ایشان حاجتی رواه بیهقی در شعب ایمان واز انس رضی

ابْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلٰوةُ الرَّجُلِ فِي

مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نماز مردی در

بَيْتِهِ بِصَلٰوةٍ وَصَلٰوتُهُ فِي مَسْجِدِ الْقَبَائِلِ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ صَلٰوةً

خانه وی بمنزله یک نماز است ونماز وی در مسجد قبیله وی بمنزله بست و پنج نماز است

وَصَلٰوتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي تُجْمَعُ فِيهِ بِخَمْسِ مِائَةِ صَلٰوةٍ وَصَلٰوتُهُ

ونماز وی در مسجد یکه جمعه ادا کرده شود دران مسجد بمنزله پانصد نماز است ونماز وی

فِي الْمَسْجِدِ الْأَقْصٰى بِخَمْسِينَ أَلْفِ صَلٰوةٍ وَصَلٰوتُهُ فِي مَسْجِدِي بِخَمْسِينَ

در مسجد اقصی پنجاه هزار نماز است ونماز وی در مسجد من بمنزله پنجاه

أَلْفِ صَلٰوةٍ وَصَلٰوتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ بِمِائَةِ أَلْفِ صَلٰوةٍ رَوَاهُ ابْنُ

هزار نماز است ونماز وی در مسجد حرام بمنزله صد هزار نماز است رواه ابن

مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي

ماجه وروایت است از ابی ذر رضی الله عنه گفت گفتم ای پیغمبر خدا کدام مسجد است که بنا کرده شد در

الْأَرْضِ أَوَّلُ قَالَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى

زمین گفت فرمود مسجد حرام گفتم پس ترکدام فرمود پس تر مسجد اقصی است

قُلْتُ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ أَرْبَعُونَ عَامًا ثُمَّ الْأَرْضُ لَكَ مَسْجِدٌ فَحَيْثُ مَا

گفتم چند است درمیان این هر دو مسجد فرمود چهل سال پس تر زمین تمام ترا مسجد است پس هر کجا که

أَدْرَكَتْكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ

در یابد ترا نماز پس بگذار متفق علیه و مرویست از عبد اللہ بن عمرو بن

الْعَاصِ رضی اللہ عنہ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ

عاص رضی اللہ عنہ گفت بود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم میگفت در وقت در آمدن مسجد

أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ

پناه میجویم بخدای بزرگ و بذات پاک وی و بسلطنت و فرمان وی که قدیم است از شیطان

الرَّجِيمِ قَالَ فَإِذَا قَالَ ذَلِكَ قَالَ الشَّيْطَانُ حُفِظَ مِنِّي سَائِرَ الْيَوْمِ رَوَاهُ

سنگسار کرده شده و مرواست که حضرت چون بگوید کسی این کلمات را میگوید شیطان نگاه داشته شد ازین بنده از من تمام روز و له

أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضی اللہ عنہ قَالَ احْتُبِسَ عَنَّا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

ابو داؤد و مرویست از معاذ بن جبل رضی اللہ عنہ گفت باز داشته شد از ما پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ غَدَاةٍ عَنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى كِدْنَا نَتَرَاءَى عَيْنَ الشَّمْسِ

علیہ وسلم یک بامداد از نماز صبح تا انکه نزدیک بود یم که به بینیم آفتاب را طلوع کرده

فَخَرَجَ سَرِيعًا فَثُوِّبَ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس بیرون آمد از غایت شتابی پس تکبیر گفته شد برای نماز پس نماز گذارد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

وَتَجَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ دَعَا بِصَوْتِهِ فَقَالَ لَنَا عَلَى مَصَافِّكُمْ كَمَا

و تجاوز کرد در نماز را بر خلاف عادت پس بعد از سلام خواند با واز بلند پس فرمود ما را بر صفهای خود چنانکه

أَنْتُمْ ثُمَّ انْفَتَلَ إِلَيْنَا ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنِّي سَأُحَدِّثُكُمْ مَا حَبَسَنِي عَنْكُمْ

راست ایستید گشت بسوی ما پس فرمود آگاه باشید بدرستی من خبر دهم شما را که چه چیز باز داشت مرا از شما در این

الْغَدَاةَ إِنِّي قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأْتُ وَصَلَّيْتُ مَا قُدِّرَ لِي فَنَعَسْتُ فِي

یامداد که بدرستی من برخاستم از شب پس وضو کردم و بگذاردم از نماز آنچه که تقدیر کرده شد بود برای من پس خفتم

صَلٰوتِي حَتّٰى اسْتَثْقَلْتُ فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي أَحْسَنِ صُوْرَةٍ

نماز تا آنکه ثقیل شدم پس ناگاه می بینم که با پروردگار خودم تبارک وتعالی در نیکوترین صفت وحالت

فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّ قَالَ فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلٰى قُلْتُ

پس گفت حق تعالی ای محمد گفتم لبیک ای پروردگار من در خدمت توام ای رب فرمود در چه بحث ونزاع میکنند فرشتگان ملا اعلی گفتم

لَا أَدْرِي قَالَهَا ثَلٰثًا قَالَ فَرَأَيْتُهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ حَتّٰى وَجَدْتُ

در نمی یابم گفت حق تعالی این کلام را سه بار پس گفت آنحضرت دیدم حق تعالی را که نهاده دست خود را در میان دو شانه من تا آنکه یافتم

بَرْدَ أَنَامِلِهِ بَيْنَ ثَدْيَيَّ فَتَجَلّٰى لِي كُلُّ شَيْءٍ وَعَرَفْتُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ

سردی انگشتان او را میان هر دو پستان خود پس ظاهر شد مرا هر چیز از علوم وشناختم همه را پس فرمود حق تعالی ای محمد

قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّ قَالَ فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلٰى قُلْتُ فِي الْكَفَّارَاتِ

گفتم ایستاده ام در خدمت توای پروردگار من فرمود در چه چیز نزاع میکنند فرشتگان ملا اعلی گفتم بحث میکنند در کفارات

قَالَ وَمَا هُنَّ قُلْتُ مَشْيُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْجَمَاعَاتِ وَالْجُلُوْسُ فِي الْمَسَاجِدِ

فرمود چه چیز اند کفارات گفتم یکی رفتن پاها بسوی جماعتهای نماز دوم نشستن در مسجدها

بَعْدَ الصَّلٰوةِ وَإِسْبَاغُ الْوُضُوْءِ حِيْنَ الْكَرِيْهَاتِ قَالَ ثُمَّ فِيمَ قُلْتُ

بعد از نماز سوم کامل وسیراب کردن وضو در حالتهای که ناخوش دارد طبیعت استعمال آب را گفت بستر چه چیز بحث میکنند گفتم

فِي الدَّرَجَاتِ قَالَ وَمَا هُنَّ قُلْتُ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَلِيْنُ الْكَلَامِ وَالصَّلٰوةُ

در درجات فرمود وچه چیز هستند درجات گفتم درجات خوراندن طعام بمسکینان نرمی کردن در سخن ونماز گذاردن

بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ ثُمَّ قَالَ سَلْ قَالَ قُلْتُ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ فِعْلَ

در شب حال اینکه مردم در خواب باشند بپرس فرمود حق تعالی بخواه از خیرات گفتم دوست دارم باین دعا فرا یاد کنم که من سوال میکنم ترا کردن

الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِيْنِ وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي

نیکیها و گذاشتن کارهای بد را که ناشناخته اند و سوال میکنم دوستی مسکینان را و اینکه بیامرزی مرا و رحم کنی مرا

وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةً فِي قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ وَأَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ

وچون خواهی فتنه در قومی پس بمیران مرا پیش از انکه گرفتار فتنه شوم وسوال میکنم از تو دوستی ترا دوستی

مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُنِي إِلَى حُبِّكَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى

کسی راکه دوست دارد تو را و دوستی کاریکه مرا نزدیک گرداند بسوی دوستی تو پس فرمود پیغمبر خدا صلی

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهَا حَقٌّ فَادْرُسُوهَا ثُمَّ تَعَلَّمُوهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ

الله علیه وسلم این واقعه که دیدم حق است پس بخوانید او را پس تعلیم کنید او را رواه احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ وَسَأَلْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْمٰعِيلَ

وترمذی وگفت که این حدیث حسن صحیح است وپرسیدم محمد بن اسمعیل

عَنْ هٰذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ

یعنی بخاری را ازین حدیث که چه حال دارد پس گفت که این حدیث صحیح است

بَابُ فَضِيلَةِ الْجَمَاعَةِ

باب در فضیلت نماز باجماعت

وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَآتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرّٰكِعِينَ

وبرپادارید نماز را وبدهید زکوة را ورکوع کنید همراه رکوع کنندگان

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلٰوةُ

مرویست از ابن عمر رضه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نماز بجماعت

الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلٰوةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

بجماعت بگذارند زیاده میشود در ثواب بر نماز یکتا بگذارنده بیست وهفت درجه متفق علیه است

وَعَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رضه قَالَ صَلّٰى بِنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت است از ابی بن کعب رضه گفت نماز کرد با ما آنحضرت صلی الله علیه وسلم

يَوْمَ الصُّبْحِ فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ أَشَاهِدٌ فُلَانٌ قَالُوا لَا قَالَ أَشَاهِدٌ

روز نماز بامداد پس بر گاه که سلام داد فرمود که آیا حاضر است فلان گفتند حاضر نیست فرمود آیا حاضر است

فَلَانٌ قَالُوا لَا قَالَ إِنَّ هَاتَيْنِ الصَّلٰوتَيْنِ أَثْقَلُ الصَّلَوَاتِ عَلَى الْمُنَافِقِيْنَ

فلان شخص گفتند که ملازم نیست فرمود آنحضرت که این دو نماز صبح و شام گرانترین نمازهاست بر منافقین

وَلَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا فِيْهِمَا لَأَتَيْتُمُوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا عَلَى الرُّكَبِ وَإِنَّ الصَّفَّ الْأَوَّلَ

اگر میدانستید ثواب ادا کردن این دو نماز است هر آینه می آمدید این دو نماز را اگر بزانو رونده و بدرستیکه صف اول

عَلَى مِثْلِ صَفِّ الْمَلٰئِكَةِ وَلَوْ عَلِمْتُمْ مَا فَضِيْلَتُهُ لَابْتَدَرْتُمُوْهُ وَإِنَّ صَلٰوةَ

برابر صف فرشتگان ست و اگر میدانستید که چیست فضیلت صف اول هر آینه سبقت میکردید بسوی آن بدرستیکه

الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَزْكٰى مِنْ صَلٰوتِهِ وَحْدَهُ وَصَلٰوتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَزْكٰى مِنْ

نماز مرد با یکتن پاکیزه تر است از گذاردن نماز تنها و نماز وی با دو مرد پاکیزه تر است

صَلٰوتِهِ مَعَ الرَّجُلِ وَمَا كَثُرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَى اللّٰهِ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

از نماز گذاردن تنها که مرد دوم چون بسیار است از جماعت پس آن محبوب تر است بسوی خدا رواه ابوداود و نسائی

وَعَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ أَبُو الدَّرْدَاءِ وَهُوَ مُغْضَبٌ فَقُلْتُ

و بروایت است از ام درداء گفت در آمد بر من ابو درداء و حال آنکه وی غضبناک آورده شده بود پس گفتم بر

مَا أَغْضَبَكَ قَالَ وَاللّٰهِ مَا أَعْرِفُ مِنْ أَمْرِ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چه چیز ترا غضبناک آورده گفت بخدا که نمیشناسم من از کار امت محمد صلی الله علیه وسلم

شَيْئًا إِلَّا أَنَّهُمْ يُصَلُّوْنَ جَمِيْعًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِيْ بَكْرِ

چیزی مگر اینکه نماز میگذارند بجماعت رواه بخاری و از ابی بکر

ابْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِيْ حَثْمَةَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رضي الله عنه فَقَدَ سُلَيْمَانَ بْنَ

بن سلیمان بن ابی حثمه مروی است که بدرستی عمر بن الخطاب رضی الله عنه گم کرد سلیمان بن

أَبِيْ حَثْمَةَ فِيْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ وَأَنَّ عُمَرَ غَدَا إِلَى السُّوْقِ وَمَسْكَنُ سُلَيْمَانَ

ابی حثمه را در نماز بامداد و بدرستیکه عمر رفته بود بامداد بجانب بازار و خانه سلیمان

بَيْنَ الْمَسْجِدِ وَالسُّوْقِ فَمَرَّ عَلَى الشِّفَاءِ أُمِّ سُلَيْمَانَ فَقَالَ لَهَا لَمْ أَرَ

سُلَيْمَانَ فِي الصُّبْحِ قَالَتْ إِنَّهُ بَاتَ يُصَلِّي فَغَلَبَتْ عَيْنَاهُ فَقَالَ عُمَرُ رض

سلیمان را در نماز صبح چون بگفت شفا بدرستیکه سلیمان شب نماز میگذارد پس غالب شد او را دو چشم او پس فرمود عمر رض

لَأَنْ أَشْهَدَ صَلٰوةَ الصُّبْحِ فِي جَمَاعَةٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَقُومَ لَيْلَةً

هر آینه حاضر شدن من نماز بامداد را در جماعت محبوب تر است بسوی من از انکه قیام کنم شبی

رَوَاهُ مَالِكٌ وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

رواه مالک و روایت است از ابی موسی اشعری رضی الله عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِثْنَانِ فَمَا فَوْقَهُمَا جَمَاعَةٌ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهُ

الله علیه وسلم دو کس و بالاتر زیاده از انها است جماعت است رواه ابن ماجه و مروی است از وی رض

قَالَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ أَعْمٰى فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّهُ

گفت آمد آنحضرت را صلی الله علیه وسلم مردی نابینا پس گفت ای پیغمبر خدا بدرستیکه شان اینست

لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ فَسَأَلَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

کہ نیست مرا کشنده که کند مرا بسوی مسجد پس سوال کرد رخصت از آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ أَنْ يُرَخِّصَ لَهُ فَيُصَلِّيَ فِي بَيْتِهِ فَرَخَّصَ لَهُ فَلَمَّا وَلّٰى دَعَاهُ

وسلم که رخصت بدهد تا بگذارد نماز در خانه خود پس رخصت داد مر او را پس هرگاه که بازگشت خواند او را

فَقَالَ هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلٰوةِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَجِبْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس فرمود آیا شنوی او از اذان را برای نماز گفت آری میشنوم فرمود پس اجابت کن در مسجد بیار را رواه مسلم

وَعَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از عائشه مرویست بدرستیکه عایشه گفت شنیدم پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را که

يَقُولُ لَا صَلٰوةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ وَلَا وَهُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ رَوَاهُ

میگفت نیک نیست نماز در حضور طعام و نه در حالیکه باو مصلی کشاکش کنند بول و غائط را رواه

مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مسلم و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلٰوةُ فَلَا صَلٰوةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

بچو اقامت کرده شود نماز پس جائز نیست نماز غیر از نماز فرض رواه مسلم در روایت استاذ

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَمْنَعُوا نِسَاءَكُمُ

ابن عمر رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله وسلم منع نکنید زنان خود را

الْمَسَاجِدَ وَبُيُوتُهُنَّ خَيْرٌ لَهُنَّ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ

از رفتن مساجد و خانه ایشان بهتر است مر ایشان را رواه ابوداؤد و از ابی هریره رض مروی است گفت

أَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كُنَّا فِي الْمَسْجِدِ فَنُودِيَ بِالصَّلٰوةِ

امر فرمود ما را رسول الله صلی الله علیه وسلم که وقتیکه باشیم در مسجد پس اذان گفته شد

فَلَا يَخْرُجْ أَحَدُكُمْ حَتّٰى يُصَلِّيَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أُمِّ

پس نباید که بیرون رود کسی از شما تا آنکه نماز گزارده خود را رواه احمد و مروی است از عبد الله ابن ام

مَكْتُومٍ رض قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمَدِينَةَ كَثِيرَةُ الْهَوَامِّ

مکتوم رض گفت ای پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بدرستیکه در مدینه بسیار است گزندها

وَالسِّبَاعِ وَأَنَا ضَرِيرُ الْبَصَرِ فَهَلْ تَجِدُ لِي مِنْ رُخْصَةٍ قَالَ هَلْ تَسْمَعُ حَيَّ

و درندها و من نابینام پس آیا رخصت می یابی برای من فرمود میشنوی این کلمات را که حی

عَلَى الصَّلٰوةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَحَيَّ هَلًا وَلَمْ يُرَخِّصْ رَوَاهُ

علی الصلوة حی علی الفلاح است گفت عبد الله آری میشنوم فرمود اجابت کن او را بیا رخصت نداد در رواه

أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابوداؤد و نسائی و روایت است از ابی هریره رض گفت فرموده پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وُضُوءَهُ ثُمَّ رَاحَ فَوَجَدَ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا

علیه وسلم کسیکه وضو کرد پس نیک کرد وضوی خود پس رفت بسوی مسجد پس یافت مردم را که نماز گذارده اند

أَعْطَاهُ اللّٰهُ مِثْلَ أَجْرِ مَنْ صَلّٰاهَا وَحَضَرَهَا لَا يَنْقُصُ ذٰلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ

میدهد بدو خدای بزرگ مانند ثواب کسیکه گذارده است نماز را با جماعت و حاضر شده است در نماز که نمی کند این ثواب از ثواب ایشان

شَيْئًا رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ مس ايضًا وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

چیزے رواہ ابوداؤد ونسائی روایت است از انس رضی اللہ عنہ گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى لِلّٰهِ أَرْبَعِيْنَ يَوْمًا فِيْ جَمَاعَةٍ يُدْرِكُ التَّكْبِيْرَةَ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ نماز گذارد برائے خدا چہل روز در جماعت در حالیکہ دریابد تکبیر

الْأُوْلٰى كُتِبَ لَهٗ بَرَاءَتَانِ بَرَاءَةٌ مِّنَ النَّارِ وَبَرَاءَةٌ مِّنَ النِّفَاقِ رَوَاهُ

اولی را نوشتہ بشود مر ویرا دو خط بیزاری یکی بیزاری از آتش دوزخ و دوم بیزاری از نفاق رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ ثَوَابَةَ بْنِ مَسْعُوْدٍ عَمَّنْ

ترمذی و روایت است از عبداللہ بن وہب واو در روایت میکند از ثوابۃ بن مسعود از کسیکہ

حَدَّثَهٗ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ تُوُفِّيَ ابْنٌ لِعُثْمَانَ بْنِ مَظْعُوْنٍ فَاشْتَدَّ

روایت کردہ است از انس بن مالک رضی گفت وفات کرد فرزند عثمان بن مظعون پس زیادہ شد

حُزْنُهٗ عَلَيْهِ حَتّٰى اتَّخَذَ فِيْ دَارِهٖ مَسْجِدًا يَتَعَبَّدُ فِيْهِ فَبَلَغَ ذٰلِكَ

غم او بر عثمان تا آنکہ گرفت در خانہ خود مسجد کہ عبادت میکرد در آں مسجد پس رسید آں خبر

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا عُثْمَانُ إِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكْتُبْ عَلَيْنَا

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم را پس فرمود اے عثمان بدرستیکہ خدا نہ نوشت ہما

الرُّهْبَانِيَّةَ إِنَّمَا رُهْبَانِيَّةُ أُمَّتِيْ الْجِهَادُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ يَا عُثْمَانُ ابْنُ

رہبانیت را جز ایں نیست کہ رہبانیت امت من جہاد است در راہ خدا ای عثمان بن

مَظْعُوْنٍ إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ وَلِلنَّارِ سَبْعَةَ أَبْوَابٍ فَمَا يَسُرُّكَ

مظعون بدرستیکہ مر جنت را ہشت دروازہ است و مر دوزخ را ہفت دروازہ است پس خوش نمی آید ترا

إِلَّا تَأْتِيَ بَابًا مِنْهَا إِلَّا وَجَدْتَ ابْنَكَ إِلٰى جَنْبِكَ أَخَذَ بِحُجْزَتِكَ

اینکہ بیائی دری را از دری ہائی آں مگر آنکہ بیابی تو کہ فرزند تو بہلوی تو گیرندہ است بکمربند تو

يَسْتَشْفِعُ لَكَ إِلٰى رَبِّكَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

طلب شفاعت کند مر ترا بسوی پروردگار تو کہ بزرگ بلند است گفت آری گفتند یاراں ای پیغمبر خدا

وَكُنَّا فِي فُرُطِنَا مَا لِعُثْمَانَ قَالَ نَعَمْ لِمَنْ صَبَرَ مِنْكُمْ وَاحْتَسَبَ ثُمَّ قَالَ

در بن بشارت ما همه داخل اید یا مر عثمان را فرمود آری شما همه داخل در بن بشارت ایکسی که صبر کرد از شما و چشم ثواب داشت پستر فرمود آنحضرت

لَهُ يَا عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ مَنْ صَلَّى صَلٰوةَ الْفَجْرِ فِي جَمَاعَةٍ ثُمَّ جَلَسَ يَذْكُرُ

مر عثمان را ای عثمان بن مظعون کسیکه نماز بامداد را در جماعت پستر نشست تا که ذکر میکند

اللّٰهَ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ كَانَ لَهُ فِي الْفِرْدَوْسِ سَبْعُونَ دَرَجَةً بَيْنَ كُلِّ

خدا را تا انکه طلوع شود آفتاب باشد مر ویرا در فردوس هفتاد درجه مسافت میان

دَرَجَتَيْنِ كَرَكْضِ الْفَرَسِ الْجَوَادِ الْمُضَمَّرِ سَبْعِينَ سَنَةً وَمَنْ صَلَّى الظُّهْرَ

هر دو درجه مانند رفتار اسپ تیز رو تضمیر کرده شده هفتاد سال راه و کسیکه نماز ظهر خواند

فِي جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ فِي جِنَانِ عَدْنٍ خَمْسُونَ دَرَجَةً كَرَكْضِ الْفَرَسِ الْجَوَادِ

در جماعت باشد مر ویرا در جنت عدن پنجاه درجه مانند رفتار اسپ تیز رو

الْمُضَمَّرِ خَمْسِينَ سَنَةً وَمَنْ صَلَّى الْعَصْرَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ كَأَجْرِ ثَمَانِيَةٍ

تضمیر کرده شده پنجاه ساله راه و کسیکه ادا کرد نماز عصر در جماعت باشد مر او را مانند ثواب بهشت کس

مِنْ وُلْدِ إِسْمٰعِيلَ كُلِّهِمْ رِبَّ بَيْتٍ أَعْتَقَهُمْ وَمَنْ صَلَّى الْمَغْرِبَ فِي

از اولاد اسمعیل همه ایشان را مالک شان ازاد کرد ایشانرا و کسیکه نماز مغرب ادا کرد

جَمَاعَةٍ كَانَ كَحَجَّةٍ مَبْرُورَةٍ وَعُمْرَةٍ مُتَقَبَّلَةٍ وَمَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي

باجماعت باشد آن مانند حج مبرور و عمرهٔ مقبول و کسیکه ادا کرد نماز عشا را

جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ كَقِيَامِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ هَبْ جَمْعُ الْجَوَامِعِ

باجماعت باشد مر ویرا مانند قیام و زنده داشتن شب قدر از جمع الجوامع

بَابُ إِثْمِ تَرْكِ الْجَمَاعَةِ

این باب در معصیت ترک جماعت است

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ مَنْ أَدْرَكَ الرَّكْعَةَ فَقَدْ أَدْرَكَ

روایت است از ابی هریرة رضه بدرستیکه او بود که میگفت کسیکه یافت رکوع را پس تحقیق یافت

السَّجْدَةَ وَمَنْ فَاتَتْهُ قِرَاءَةُ أُمِّ الْقُرْآنِ فَقَدْ فَاتَهُ خَيْرٌ رَوَاهُ مَالِكٌ

سجده را یعنی رکعت را و کسیکه فوت شد او را خواندن فاتحة الکتاب پس تحقیق فوت شد از و نیکی بسیار رواه مالک

وَعَنْهُ أَنَّهُ قَالَ الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ وَيَخْفِضُهُ قَبْلَ الْإِمَامِ فَإِنَّمَا

و روایت است از وی بدرستیکه او گفت کسیکه بردارد سر خود را و پست کند سر را پیش از امام پس جز این نیست

نَاصِيَتُهُ بِيَدِ الشَّيْطَانِ رَوَاهُ مَالِكٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

موی پیشانی او مگر بدست شیطان رواه مالک و روایت است از ابی هریرة رضی الله عنه

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْلَا مَا فِي الْبُيُوتِ مِنَ النِّسَاءِ

از نبی صلی الله علیه وسلم فرمود اگر نمی بود چیزیکه در خانه هاست از زنان

وَالذُّرِّيَّةِ أَقَمْتُ صَلَوةَ الْعِشَاءِ وَأَمَرْتُ فِتْيَانِي يُحَرِّقُونَ مَا فِي

و اطفال برپا میکردم نماز عشا را و میفرمودم غلامان خود را که بسیالغه بسوزند چیزیرا که در

الْبُيُوتِ بِالنَّارِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي الشَّعْثَاءِ قَالَ خَرَجَ رَجُلٌ مِنَ

خانهاست بآتش رواه احمد و روایت است از ابو شعثاء گفت بیرون آمد مردے از

الْمَسْجِدِ بَعْدَمَا أُذِّنَ فِيهِ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَمَّا هٰذَا فَقَدْ عَصَى

مسجد بعد از انکه اذان گفته شد در مسجد پس گفت ابو هریرة رض اما این مرد بتحقیق که گناه کرد

أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُثْمَانَ

ابا قاسم را که کنیت آنحضرت است صلی الله علیه وسلم رواه مسلم و از عثمان

بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ

بن عفان رضی الله عنه روایت است گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه

أَدْرَكَهُ الْأَذَانُ فِي الْمَسْجِدِ ثُمَّ خَرَجَ لَمْ يَخْرُجْ لِحَاجَةٍ وَهُوَ لَا يُرِيدُ الرَّجْعَةَ

دریابد او را بانگ نماز در مسجد پس بیرون آمد در آنحالیکه بیرون نیامده باشد برای حاجت ضروری او نمیخواهد باز آمدن

فَهُوَ مُنَافِقٌ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ

پس او منافق است رواه ابن ماجه و روایت است از ابن عباس رضی الله تعالی عنه

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ فَلَمْ يُجِبْهُ فَلَا صَلٰوةَ

از نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ بشنود بانگ نماز را پس اجابت نکرد و برای نماز در مسجد نیامد پس نیست نماز

لَهُ اِلَّا مِنْ عُذْرٍ رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَعَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ

مراورا مگر از جہت عذری رواہ دار قطنی و روایت است از مجاہد و او از عبد اللہ بن عمر

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَمْنَعَنَّ رَجُلٌ اَهْلَهُ

رضی اللہ عنہما بدرستیکہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمود منع نکند ہیچ مردے کسان خود را

اَنْ يَّاْتُوا الْمَسَاجِدَ فَقَالَ ابْنٌ لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ فَاِنَّا نَمْنَعُهُنَّ فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ

از آمدن مسجد ہا پس گفت پسری کہ مر عبد اللہ بن عمر را بود کہ ما البتہ منع میکنیم پس گفت عبد اللہ

اُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَقُوْلُ هٰذَا قَالَ فَمَا كَلَّمَهُ

حدیث میکنم ترا از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم و تو میگوئی این کلمہ گفت راوی پس کلام

عَبْدُ اللّٰهِ حَتّٰى مَاتَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ

نکرد با آن فرزند عبد اللہ بن عمر تا آنکہ مرد رواہ احمد و مر روایت است از عبد اللہ بن مسعود رض گفت

لَقَدْ رَاَيْتُنَا وَمَا يَتَخَلَّفُ عَنِ الصَّلٰوةِ اِلَّا مُنَافِقٌ قَدْ عُلِمَ نِفَاقُهُ اَوْ مَرِيْضٌ اِنْ

بتحقیق دیدہ ایم خود را و نمی پس شد از نماز مگر منافقی کہ بتحقیق معلوم بود نفاق او یا بیمار کہ اصلا قدرت ندارد

وَاِنْ كَانَ الْمَرِيْضُ لَيَمْشِيْ بَيْنَ رَجُلَيْنِ حَتّٰى يَاْتِيَ الصَّلٰوةَ وَقَالَ اِنَّ

و تحقیق بود بیمار کہ راہ میرفت بمیان دو مرد تکیہ کردہ بر ایشان تا آنکہ می آمد در مسجد بر نماز و گفت ابن مسعود بدرستیکہ

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَنَا سُنَنَ الْهُدٰى وَاِنَّ مِنْ سُنَنِ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم تعلیم کرد ما را سنتہا را کہ عمل کردن آن موجب ہدایت است و بدرستیکہ از جملہ سنن ہدی

الْهُدَى الصَّلٰوةُ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِيْ يُؤَذَّنُ فِيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ قَالَ مَنْ سَرَّهُ

نماز است در مسجدیکہ اذان گفتہ شود در آن مسجد و در روایت آمدہ است کہ ابن مسعود گفت کسیکہ خوشحال میگرداند او را

اَنْ يَّلْقَى اللّٰهَ غَدًا مُسْلِمًا فَلْيُحَافِظْ عَلٰى هٰؤُلَاءِ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ

آنکہ ملاقات کند خدا را فردا مسلمان کامل پس باید کہ نگہبانی کند بر نماز ہا ے پنجگانہ

حَيْثُ يُنَادِي بِهِنَّ فَإِنَّ اللّٰهَ شَرَعَ لِنَبِيِّكُمْ سُنَنَ الْهُدٰى وَإِنَّهُنَّ مِنْ

در جائیکه ندا کرده شود برای آنها پس بدرستیکه خدا تعالی شروع کرد برای پیغامبر شما طریقهای آیت راه بدرستی اینها نخ نماز از

سُنَنِ الْهُدٰى وَلَوْ أَنَّكُمْ صَلَّيْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ كَمَا يُصَلِّي هٰذَا الْمُتَخَلِّفُ فِي

جملهٔ آن طریقهاست و اگر ثابت شود اگر شما گذارید نماز را در خانهای خود چنانکه میگذارد این شخص باز مانده در

بَيْتِهِ لَتَرَكْتُمْ سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ وَلَوْ تَرَكْتُمْ سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ لَضَلَلْتُمْ وَمَا مِنْ

خانهٔ خود هر آینه ترک کرده باشید طریقهٔ پیغامبر خود را و اگر ترک کنید طریقهٔ پیغمبر خود را هر آینه گمراه شوید و نیست هیچ

رَجُلٍ يَتَطَهَّرُ فَيُحْسِنُ الطُّهُورَ ثُمَّ يَعْمِدُ إِلَى مَسْجِدٍ مِنْ هٰذِهِ الْمَسَاجِدِ إِلَّا

مرد یکه طهارت کند پس نیک کند طهارت را پستر قصد رفتن کند بسوی مسجدی از این مساجد مگر آنکه

كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ يَخْطُوهَا حَسَنَةً وَرَفَعَهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ

بنویسد خدا تعالی برای او بهر گامیکه میگذارد نیکی و ثواب بلند گرداند برای او پایه ارجمندی و کم گرداند از او

بِهَا سَيِّئَةً وَلَقَدْ رَأَيْتُنَا وَمَا يَتَخَلَّفُ عَنْهَا إِلَّا مُنَافِقٌ مَعْلُومُ النِّفَاقِ

بسبب آن بدی او بتحقیق دانستیم ما صحابه را که تخلف نمیکرد از جماعت مگر منافق که نفاق او ظاهر بود

وَلَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ يُؤْتَى بِهِ يُهَادَى بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ حَتّٰى يُقَامَ فِي الصَّفِّ

و بتحقیق بود مرد بیماری که آورده می شد در حالیکه تکیه میکرد از غایت ضعف میان دو مرد تا آنکه ایستاده کرده میشد در صف نماز

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

رواه مسلم و روایت است از ابن عباس رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ مَنْ سَمِعَ الْمُنَادِيَ فَلَمْ يَمْنَعْهُ مِنِ اتِّبَاعِهِ عُذْرٌ قَالُوا وَمَا

وسلم کسیکه بشنود بانگ نماز پس باز ندارد او را از پیروی کردن آن هیچ بهانه گفتند صحابه که چیست عذر

الْعُذْرُ قَالَ خَوْفٌ أَوْ مَرَضٌ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ الصَّلٰوةُ الَّتِي صَلّٰى رَوَاهُ

فرمود ترس هلاک یا بیماری پذیرفته نمی شود از وی نماز که گذارده است رواه

أَبُو دَاوُدَ وَالدَّارَقُطْنِيُّ وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

ابو داود و دار قطنی و روایت است از ابی درداء رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ ثَلٰثَةٍ فِي قَرْيَةٍ وَلَا بَدْوٍ لَا تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلٰوةُ

صلی اللہ علیہ وسلم نیست سہ مرد در دیہی و یا در بادیہ کہ برپا کردہ نمیشود در میان ایشان نماز بجماعت

إِلَّا قَدِ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذِّئْبُ

مگر آنکہ غالب آمد بر ایشان شیطان پس بر تو باد کہ لازم گیری جماعت را زیرا کہ نمیخورد گرگ مگر گوسفند پرا

الْقَاصِيَةَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ

کہ دور افتادہ است رواہ احمد و ابوداود و نسائی و روایت است از ابی ہریرۃ رضی

اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ صَلٰوةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلٰوةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً

اللہ تعالی عنہ نمازی کہ بجماعت گذارند زیادتی میکند بر نماز یکہ تنہا بگذارد بہ بست و ہفت درجہ

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرۃ رضی گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ بِحَطَبٍ فَيُحْطَبَ ثُمَّ آمُرَ

بخدای کہ بقای ذات من بدست قدرت اوست بتحقیق آہنگ کردم کہ امر کنم بجمع کردن ہیزم پس جمع کردہ شود

بِالصَّلٰوةِ فَيُؤَذَّنَ لَهَا ثُمَّ آمُرَ رَجُلًا فَيَؤُمَّ النَّاسَ ثُمَّ أُخَالِفَ إِلٰى

باذان گفتن برای نماز پس اذان گفتہ شود برای نماز پس امر کنم مردیرا تا امامت کند مردم را پس بہمایم بسوے

رِجَالٍ وَفِي رِوَايَةٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلٰوةَ فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ

مردمانیکہ در روایتی این کلمات است حاضر نمیشوند برای نماز پس بسوزانم بر ایشان خانہای ایشان

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُهُمْ أَنَّهُ يَجِدُ عَرْقًا سَمِينًا أَوْ مِرْمَاتَيْنِ

بخدا سوگند اگر بداند یکی از ایشان کہ او می یابد استخوان فربہ یا دو سم گاؤ

حَسَنَتَيْنِ لَشَهِدَ الْعِشَاءَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَلِمُسْلِمٍ نَحْوُهُ

و گوسفند کہ نیکو در آید در نظر مرد و زن ہر آئینہ حاضر میگردد نماز عشا را رواہ بخاری و مر مسلم را مانند اوست

بَابُ تَسْوِيَةِ الصَّفِّ

باب در برابر کردن صف وقت نماز

عَنِ النُّعْمَانِ ابْنِ الْبَشِيْرِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

وروایت است از نعمان ابن بشیر رضی الله تعالی عنه گفت نعمان که بود و پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَوِّيْ صُفُوْفَنَا حَتّٰى كَاَنَّمَا يُسَوِّيْ بِهَا الْقِدَاحَ حَتّٰى رَاٰى

الله علیه وسلم که برابر میکرد صفهای ما را در نماز تا آنکه گویا برابر میکرد بآن صفوف قداح را یعنی چوبهای تیر تا آنکه دید آنحضرت

اَنَّا قَدْ عَقَلْنَا عَنْهُ ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا فَقَامَ حَتّٰى كَادَ اَنْ يُّكَبِّرَ فَرَاٰى رَجُلًا

که ما بتحقیق فهمیدیم از قول و فعلش پس بیرون آمد آنحضرت روزی پس ایستاد تا آنکه قریب بود که الله اکبر بگوید پس دید مردی را

بَادِيًا صَدْرُهٗ مِنَ الصَّفِّ فَقَالَ عِبَادَ اللّٰهِ لَتُسَوُّنَّ صُفُوْفَكُمْ اَوْ

که بیرون ست سینه او از صف پس گفت ای بندگان خدا هر آینه باید که برابر کنید صفهای خود را یا آنکه

لَيُخَالِفَنَّ اللّٰهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ

بتحقیق مخالفت می اندازد خدا تعالی در میان ذاتهای شما رواه مسلم و روایت است از عائشه

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ

رضی الله عنها گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بدرستیکه خدا

وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلٰى مَيَامِنِ الصُّفُوْفِ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ

و فرشتگان او درود میفرستند بر جانبهای راست از صفوف و از ابی امامه مرویست

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ

رضی الله عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بدرستیکه خدا تعالی

وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى الصَّفِّ الْاَوَّلِ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَعَلَى

و فرشتگان او درود می فرستند بر صف اول گفتند ای پیغمبر خدا و بر

الثَّانِيْ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى الصَّفِّ الْاَوَّلِ قَالُوْا يَا

صف دوم نیز فرمود بدرستیکه خدا و فرشتگان او درود می میفرستند بر صف اول گفتند ای

رَسُوْلَ اللّٰهِ وَعَلَى الثَّانِيْ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى الصَّفِّ

پیغمبر خدا و بر صف دوم نیز فرمود آنحضرت بدرستیکه خدا و فرشتگان او درود می فرستند بر صف

اَلْاَوَّلُ قَالُوْا یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ وَعَلَی الصَّفِّ الثَّانِیْ قَالَ وَعَلَی الثَّانِیْ وَقَالَ

اول گفتند ای پیغمبر خدا و بر صف دوم نیز فرمود آنحضرت و بر صف دوم و فرمود

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ سَوُّوْا صُفُوْفَکُمْ وَحَاذُوْا بَیْنَ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم برابر سازید صفهای خود را و برابری کنید میان

مَنَاکِبِکُمْ وَلِیْنُوْا فِیْ اَیْدِیْ اِخْوَانِکُمْ وَسُدُّوا الْخَلَلَ فَاِنَّ الشَّیْطٰنَ

دوشهای خود و نرمی کنید در پیش دستهای برادران خود و ببندید فرجهای صف خود زیرا که شیطان

یَدْخُلُ فِیْمَا بَیْنَکُمْ بِمَنْزِلَۃِ الْحَذَفِ یَعْنِیْ اَوْلَادَ الضَّاْنِ الصِّغَارِ

می در آید در میان شما در رنگ حذف خواست راوی بلفظ حذف بچهای میش که خرد باشند

رَوَاہُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ

رواه احمد و از ابن عمر مرویست رضی الله تعالی عنه گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَقِیْمُوا الصُّفُوْفَ وَحَاذُوْا بَیْنَ الْمَنَاکِبِ وَسُدُّوا

صلی الله علیه وسلم برپا کنید صفوف را و برابری کنید در میان دوشهای مناکب خود و ببندید

الْخَلَلَ وَلِیْنُوْا بِاَیْدِیْ اِخْوَانِکُمْ وَلَا تَذَرُوْا فُرُجَاتِ الشَّیْطٰنِ وَمَنْ

فرجهای صف را و نرمی کنید بدستهای برادران شما و مگذارید فرجها شیطان را و کسی که

وَصَلَ صَفًّا وَصَلَہُ اللّٰہُ وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَہُ اللّٰہُ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ

وصل کند صفی را وصل کند او را خدا تعالی و کسیکه ببرد و دور کند صفی را ببرد و دور کند او را خدا تعالی رواه ابوداود

وَعَنْ عَائِشَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

و روایت است از عائشه رضی الله تعالی عنها گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَا یَزَالُ قَوْمٌ یَتَاَخَّرُوْنَ عَنِ الصَّفِّ الْاَوَّلِ حَتّٰی یُؤَخِّرَہُمُ

علیه وسلم همیشه اند گروهی که پس می افتند از صف اول تا آنکه پس اندازد ایشان را

اللّٰہُ فِی النَّارِ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ

خدا تعالی در آتش رواه ابوداود و روایت است از ابی هریرة رضی الله تعالی عنه

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَا يَخْشَى الَّذِيْ يَرْفَعُ رَأْسَهٗ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ایا نمی ترسد انکس کہ بر میدارد سر خود را

قَبْلَ الْاِمَامِ اَنْ يُّحَوِّلَ اللّٰهُ رَأْسَهٗ رَأْسَ حِمَارٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ

پیش از امام ازینکہ بگرداند خدا تعالی سر او را بسوی سر خر متفق علیہ است و از انس رضی اللہ عنہ مروی است

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُصُّوْا صُفُوْفَكُمْ وَقَارِبُوْا

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پیوسته دارید دو استوار کنید صفهای خود را و نزدیکی کنید

بَيْنَهَا وَحَاذُوْا بِالْاَعْنَاقِ فَوَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ اِنِّيْ لَاَرَى الشَّيْطٰنَ

میان صفها و برابر کنید گردنها را پس سوگند بخدائیکه بقبضهٔ ذات من بدست اوست بدرستیکه من هر آینه می بینم شیطان را

يَدْخُلُ مِنْ خَلَلِ الصَّفِّ كَاَنَّهَا الْحَذَفُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

که در می آید از رخنهٔ صف گویا آن شیطان بچهٔ میش است رواه ابوداود و در روایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ

ابی هریرة رضی اللہ تعالی عنہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بهترین

صُفُوْفِ الرِّجَالِ اَوَّلُهَا وَشَرُّهَا اٰخِرُهَا وَخَيْرُ صُفُوْفِ النِّسَآءِ اٰخِرُهَا

صفها مردان اولین انهاست و بدترین صفهای مردان پسین انهاست و بهترین صفهای زنان پسین آنهاست

وَشَرُّهَا اَوَّلُهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ نِ الْخُدْرِيِّ

و بدترین صفهای زنان پیشین انها رواه مسلم و از ابی سعید الخدری

رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ رَاٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ اَصْحَابِهٖ تَاَخُّرًا

رضی اللہ عنہ مروی است دید پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم در یاران خود پس ماندنی در صف نماز

فَقَالَ لَهُمْ تَقَدَّمُوْا وَاْتَمُّوْا بِيْ وَلْيَاْتَمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ لَا يَزَالُ

پس گفت مر ایشانرا پیش آئید و اقتدا کنید بمن و باید که اقتدا کند بشما کسیکه پس ایستاده است و همیشه اند

قَوْمٌ يَتَاَخَّرُوْنَ حَتّٰى يُؤَخِّرَهُمُ اللّٰهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ مَسْعُوْدٍ

قومی که پس می ایستند تا آنکه پس می دارند ایشانرا خدا تعالی از ثواب عظیم رواه مسلم و در روایت است از ابی مسعود

بِالْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الانصاری رضی الله تعالی عنه گفت بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

يَمْسَحُ مَنَاكِبَنَا فِي الصَّلٰوةِ وَيَقُوْلُ اِسْتَوُوْا وَلَا تَخْتَلِفُوْا فَتَخْتَلِفَ

که مسح میکرد کتفهای ما را در نماز و میفرمود که برابر شوید و اختلاف نکنید پس مختلف گردد

قُلُوْبُكُمْ لِيَلِيَنِيْ مِنْكُمْ اُولُوا الْاَحْلَامِ وَالنُّهٰى ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ

دلهای شما باید که متصل شوند مرا از شما خداوندان بلوغ و عقل در صف اول پس انکسانیکه قریب اند بایشان در رتبه

ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ قَالَ اَبُوْ مَسْعُوْدٍ فَاَنْتُمُ الْيَوْمَ اَشَدُّ اخْتِلَافًا

پس از انکسانیکه قریب اند بایشان گفت ابو مسعود انصاری رض پس شما امروز سخت ترایید از روی اختلاف

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ

رواه مسلم و روایت است از براء ابن عازب رضی الله عنه گفت بود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم که میفرمود بدرستیکه خدا و فرشتگان او درود میفرستند

عَلَى الَّذِيْنَ يَلُوْنَ الصُّفُوْفَ الْاُوْلٰى وَمَا مِنْ خُطْوَةٍ اَحَبُّ

بر آنانکه متصل اند صفهای پیشین را و نیست بهیچ گامی محبوب تر

اِلَى اللّٰهِ مِنْ خُطْوَةٍ يَمْشِيْهَا بَصِيْرٌ يَصِلُ بِهَا صَفًّا رَوَاهُ اَبُوْ دَاوُدَ

بسوی خدا از گامی که میرود بوی که بپیوندد بوی صف را رواه ابو داود

بَابُ السُّتْرَةِ وَاِثْمِ الْمَارِّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّيْ

باب در احادیثی که وارد است در بیان سترة و گناه گذشتن از روبروی مصلی

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از طلحه ابن عبید الله گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

اِذَا وَضَعَ اَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ وَلَا يُبَالِ

وقتیکه نهد یکی از شما پیش خود مانند پس پالان شتر پس باید که نماز بگذارد و باک ندارد که گذرد

مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذٰلِكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي جُهَيْمٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ

پس ان شرو روایت است از ابی جهیم رضی الله عنه

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم اگر میدانست گذرنده پیش مصلی

مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِيْنَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ

که چه گناه است بروی هر آئینه باشد ایستادن او تا چهل بهتر مر او را از گذشتن وی از پیش مصلی گفت

أَبُو النَّضْرِ لَا أَدْرِي قَالَ أَرْبَعِيْنَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ابو نضر که یکی از راویان است که درنمی یابم که گفت چهل روز یا چهل ماه یا چهل سال متفق علیه

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی هریره رضی الله عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ إِذَا صَلّٰى أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَنْصِبْ

وسلم چون نماز بگذارد یکی از شما پس باید که بگرداند مقابل روی خود چیزرا پس اگر نیابد چیزرا پس باید که ایستاده کند

عَصَاهُ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ عَصًا فَلْيَخُطَّ خَطًّا ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ

عصای خود را پس اگر نباشد باوی عصا پس باید که بکند خطی را در زمین پس زیان ندارد او را چیزیکه بگذرد

أَمَامَهُ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي سَعِيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ

پیش او رواه ابوداود وابن ماجه روایت است از ابی سعید رضی الله

تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَقْطَعُ الصَّلٰوةَ شَيْءٌ

تعالی عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم باطل نمیگرداند نماز را چیزیکه

وَادْرَءُوْا مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ

پیش مصلی بگذرد ودفع کنید بقدریکه توانید زیرا که آن گذرنده شیطانست رواه ابوداود وروایت است

أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُكُمْ

از ابی هریره رضی الله تعالی عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم اگر میدانست یکی از شما چه مراد را

مَالَهُ فِي أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْ أَخِيهِ مُعْتَرِضًا فِي الصَّلٰوةِ كَانَ لَأَنْ يُقِيمَ

از گناه در گذشتن وی از پیش برادر مسلمان از مقابل در نماز باشد هر آئینه ایستادن او

مِائَةَ عَامٍ خَيْرًا لَهُ مِنَ الْخُطْوَةِ الَّتِي خَطَا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

صد سال بهتر مراورا از گامی که بنهد آنرا رواه ابن ماجه واز

كَعْبِ الْأَحْبَارِ قَالَ لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا

کعب احبار مرویست گفت اگر بدانستے گذرنده از پیش مصلی انچه براو ست

عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يُخْسَفَ بِهِ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ

از گناه هر آئینه بهتر بود فرو برده شدن او در زمین از گذشتن وی از پیش

يَدَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ أَهْوَنُ عَلَيْهِ رَوَاهُ مَالِكٌ

مصلی و در روایتی است این لفظ یعنی آسان تر است بروی رواه مالک

بَابُ السُّنَنِ

این باب در بیان سنت ها است

عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت است از ام حبیبه رضی الله تعالی عنها گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰى فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ

علیه وسلم کسیکه بگذارد در روز و شب دوازده رکعت بنا کرده شود برائی وی خانه

فِي الْجَنَّةِ أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ

در بهشت چهار رکعت سنت پیش از نماز پیشین و دو رکعت پس از ظهر و رکعت نماز بعد از نماز شام

وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلٰوةِ الْفَجْرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و دو رکعت نماز بعد از نماز خفتن و دو رکعت پیش از نماز فجر رواه ترمذی

وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز عایشه رضی الله عنها مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ

علیه وسلم دو رکعت سنت فجر بهتر است از عالم سفلی و هرچه در دنیاست رواه مسلم و از

ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُصَلِّي بَعْدَ

ابن عمر رضی الله عنهما مرویست گفت که بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم که نمیگزارد بعد از نماز

الْجُمُعَةِ حَتَّى يَنْصَرِفَ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

جمعه تا آنکه برمیگشت از نماز پس میگزارد دو رکعت در خانهٔ خود متفق علیه و مرویست از

أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ

ابی هریره رضی الله تعالی عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه هست

مِنْكُمْ مُصَلِّيًا بَعْدَ الْجُمُعَةِ فَلْيُصَلِّ أَرْبَعًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ

از شما نماز گذارنده بعد از جمعه پس باید که بگذارد چهار رکعت رواه مسلم و از ابن عمر رضی الله

تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحِمَ اللهُ امْرَءًا صَلَّى

تعالی عنه مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم رحمت کند خدا تعالی مردرا که بگذارد

قَبْلَ الْعَصْرِ أَرْبَعًا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ

پیش از نماز عصر چهار رکعت رواه احمد و ترمذی و ابوداؤد و روایت است از عایشه رضی

اللهُ تَعَالَى عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ

الله تعالی عنها گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه بگذارد بعد نماز مغرب

عِشْرِينَ رَكْعَةً بَنَى اللهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

بست رکعت را بنا کند خدا برای وی خانه در بهشت رواه ترمذی و روایت است از

مَكْحُولٍ يَبْلُغُ بِهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ

مکحول میرساند حدیث را با آنحضرت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بدرستیکه فرمود پیغمبر خدا صلعم کسیکه بگذارد بعد از مغرب

قَبْلَ أَنْ يَتَكَلَّمَ رَكْعَتَيْنِ وَفِي رِوَايَةٍ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ رُفِعَتْ صَلَوٰتُهُ

پیش از آنکه کلام کند دو رکعت و در روایتی آمده است که بگذارد چهار رکعت برداشته شود نماز او

فی علیین مرسلا وعن حذیفة نحوه وزاد فکان یقول

در علیین از روی مرسل واز حذیفه رضی مانند این حدیث وزیاده کرده است این عبارت پس بود که میگفت آن حضرت

عجلوا الرکعتین بعد المغرب فانهما ترفعان مع المکتوبة رواهما

شتابی کنید دو رکعت را که بعد مغرب اند زیرا که این دو رکعت برده میشوند بعلیین با فرض رواهما

رزین ورؤی البیهقی الزیادة عنه نحوها فی شعب الایمان

رزین وروایت کرد بیهقی زیادت را از حذیفه مانند آن در شعب ایمان

باب صلوة التهجد والتحریض علی قیام اللیل

باب در بیان احادیثیکه در باب فضیلت نماز تهجد وتحریص بر قیام شب واقع شده

ومن اللیل فتهجد به نافلة لک عسی ان یبعثک ربک مقاما

و بعضی شب بیدار باش بقرآن شب چیزی زیاده برای تو امید است که برانگیزاند ترا پروردگار تو بمقامی

محمودا وقال تتجافی جنوبهم عن المضاجع یدعون ربهم خوفا وطمعا

پسندیده ودر مانده پهلوهای ایشان از خوابگاه میخوانند پروردگار خود را ترس و امید دارند

ومما رزقناهم ینفقون فلا تعلم نفس ما اخفی لهم من قرة اعین

وانچه روزی داده ایم ایشانرا خرج میکنند پس نمیداند هیچ نفس چیزنهان کرده شد برای ایشان از خنکی چشم

جزاء بما کانوا یعملون وعن اسماء بنت یزید عن رسول الله

پاداش داده شد بانچه میکردند ودر روایت است اسماء بنت یزید رضی از پیغمبر خدا

صلی الله علیه وسلم قال یحشر الناس فی صعید واحد یوم القیامة

صلی الله علیه وسلم فرمود فراهم آورده میشود مردم بر صعید واحد روز قیامت

فینادی منادٍ فیقول این الذین کانت تتجافی جنوبهم عن المضاجع

پس آواز میدهد آواز دهنده پس میگوید کجایند انکسانیکه دور میشد پهلوهای ایشان از خوابگاه‌های ایشان

فیقومون وهم قلیل فیدخلون الجنة بغیر حساب ثم یؤمر

بِسَائِرِ النَّاسِ إِلَى الْحِسَابِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ بَابَ الْحِسَابِ

سائر مردم را بحساب گرفتن رواه البیهقی در شعب الایمان باب حساب

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْزِلُ رَبُّنَا

و مروی است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فرود آید پروردگار ما

تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ

که بزرگ بلند است هر شب بآسمانیکه فرو تر و پایان تر است وقتیکه باقی ماند سیم حصه که شب آخر است

يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلْنِي فَأُعْطِيَهُ لَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُ

میفرماید حق تعالی کیست که دعا کند مرا تا قبول کنم دعای او را کیست که درخواست کند از من تا بدهم آنچه خواهد کیست که آمرزش

لِي فَأَغْفِرَ لَهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ ثُمَّ يَبْسُطُ يَدَيْهِ يَقُولُ

از من پس بیامرزم او را متفق علیه است و در روایت مسلم آمده پس فراخ میکند پروردگار ما دو دستهای خود را میگوید پروردگار

مَنْ يُقْرِضُ غَيْرَ عَدُومٍ وَلَا ظَلُومٍ حَتَّى يَنْفَجِرَ الْفَجْرُ وَعَنْ جَابِرٍ

کیست که قرض دهد کسیرا که نه فقیر است و نه ظلم کننده میگوید خدا یا میکشاید فجر و از جابر رضی الله عنه مرویست

رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ

گفت شنیدم پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را که میگفت بدرستیکه

فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً لَا يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللّٰهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا

در شب هر آینه ساعتی است که موافق نیفتد آنرا مرد مسلمان درحالیکه سوال میکند خدا را چیزی از کار دنیا

وَالْآخِرَةِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللّٰهُ إِيَّاهُ وَذٰلِكَ كُلَّ لَيْلَةٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

و آخرت مگر آنکه میدهد خدا تعالی آنرا و این ساعت در هر شب است رواه مسلم و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عبد الله بن عمر رضی الله تعالی عنه گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ أَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللّٰهِ تَعَالَى صَلَاةُ دَاوُدَ وَأَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللّٰهِ

وسلم دوست داشته شده ترین نمازها بسوی خدا تعالی نماز داؤد علیه السلام و دوست داشته ترین روزها بسوی خدا تعالی

صِيَامُ دَاوُدَ وَكَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ وَيَصُومُ

روزه داؤد است و داؤد نیمه خواب میکرد سه دانگ شب و برمیخاست دو دانگ و خواب میکرد یک دانگ و روزه میداشت

يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى

یک روز روزه میگذاشت و روز دیگر متفق علیه است و از ابی امامه رضی الله تعالی

عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ

عنه روی است گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بر شما باد بر خاستن شب برای نماز زیرا که شب خیزی

دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَهُوَ قُرْبَةٌ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ وَمُكَفِّرَةٌ لِلسَّيِّئَاتِ

عادت نیکو کاران است که پیش از شما بودند قیام لیل سبب نزدیکی مر شما را بسوی پروردگار شما و سبب پوشیدن مر بدیها را

وَمَنْهَاةٌ عَنِ الْإِثْمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيدِنِ الْخُدْرِيِّ

و باز دارنده است از گناهان رواه ترمذی و از ابی سعید الخدری

رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةٌ يَضْحَكُ

رضی الله تعالی عنه مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم سه کس اند که میخندد

اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِمُ الرَّجُلُ إِذَا قَامَ بِاللَّيْلِ يُصَلِّي وَالْقَوْمُ إِذَا صَفُّوا فِي

خدا تعالی برای ایشان یکی مرد یکه چون برخیزد برای نماز شب و دوم قوم چون صف بندند در

الصَّلَاةِ وَالْقَوْمُ إِذَا صَفُّوا فِي قِتَالِ الْعَدُوِّ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

نماز سوم قومیکه چون صف بندند در کشتن دشمنان دین رواه در شرح سنة

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

و در روایت است از ابی هریره رضی الله تعالی عنه مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ

وسلم گره می بندد شیطان بر پس سر یکی از شما وقتیکه او خواب میکند سه

عُقَدٍ يَضْرِبُ عَلَى كُلِّ عُقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ فَإِنِ اسْتَيْقَظَ

گره میزند بر گره ها لازم گیر بر تو خواب را که شب دراز است پس بخواب کن پس اگر بیدار شود

فذكر الله انحلت عقدة فان توضأ انحلت عقدة فان صلى انحلت

پس ذکر کرد خدا را گشاده شود گره یکی پس اگر وضو کند گشاده شود گره دیگر پس اگر نماز کند گشاده شود

عقدة فاصبح نشيطا طيب النفس والا اصبح خبيث النفس كسلان

گره همه پس صبح کند شادمان پاک نفس و اگر بیدار نشود و ذکر نکند صبح میکند پلید نفس کاهل

متفق عليه وعن المغيرة رض قال قام النبي صلى الله عليه وسلم حتى

متفق علیه است و روایت است از مغیره رض گفت ایستاد آنحضرت صلی الله علیه وسلم در نماز شب

تورمت قدماه فقيل له لم تصنع هذا وقد غفر لك ما تقدم من

تا آنکه ورم کرد هر دو قدم مبارک پس گفته شد مر آنحضرت را که برای چه میکنی با اینهمه ریاضت را و حالانکه آمرزیده شد مر ترا گناهان تو

ذنبك وما تاخر قال افلا اكون عبدا شكورا متفق عليه وعن

آنچه پیش رفته و آنچه پس خواهد تأخر نمود آنحضرت ایا پس نباشم من بنده بسیار سپاس گذار متفق علیه است و از

ابن مسعود رضي الله تعالى عنه قال ذكر عند النبي صلى الله عليه وسلم

ابن مسعود رضی الله عنه گفت ذکر کرده شد نزدیک پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

رجل فقيل له ما زال نائما حتى اصبح ما قام الى الصلوة قال ذاك رجل

مردی پس گفته شد مر او را که مستمر ماند خواب کننده تا آنکه صبح کرد و نایستاد برای نماز شب فرمود آنمرد

بال الشيطان في اذنيه او قال في اذنه متفق عليه وعن عمرو بن

که شاشید شیطان در گوش او یا گفت آنحضرت در دو گوش او متفق علیه و از عمرو ابن

عبسة رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اقرب ما يكون الرب من

عبسه رض مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نزدیک تر بودن پروردگار از بنده

العبد في جوف الليل الاخر فان استطعت ان تكون ممن يذكر الله

میانه شب است در جانب آخر پس اگر میتوانی که باشی تو ای مرد از ان جماعت که یاد میکنند خدا را

في تلك الساعة فكن رواه الترمذي وعن ابي هريرة رض قال قال

در آن ساعة پس باش تو از ان رواه ترمذی و از ابی هریره رضی الله عنه گفت فرمود

صِيَامُ دَاوُدَ وَكَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ وَيَصُومُ

روزه داود است و او نیمه خواب میکرد و دانگ دیگر میخاست دو دانگ و خواب میکرد باز یکدانگ در روزه میداشت

يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى

یکروز روزه میگشاد روز دیگر متفق علیه است واز ابی امامه رضی الله تعالی

عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ

عنه روایت است گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بر شما باد بر خاستن شب برای نماز زیرا که شب خیزی

دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَهُوَ قُرْبَةٌ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ وَمُكَفِّرَةٌ لِلسَّيِّئَاتِ

عادت نیکو کاران است که پیش از شما بودند قیام لیل سبب نزدیکیت مر شما را بسوی پروردگار شما و سبب پاکیست مر بیماری را

وَمَنْهَاةٌ عَنِ الْإِثْمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيدِ بْنِ الْخُدْرِيِّ

و باز دارنده است از گناهان رواه ترمذی واز ابی سعید الخدری

رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةٌ يَضْحَكُ

رضی الله تعالی عنه مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم سه کس اند که بخندد

اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِمُ الرَّجُلُ إِذَا قَامَ بِاللَّيْلِ يُصَلِّي وَالْقَوْمُ إِذَا صَفُّوا فِي

خدا تعالی برای ایشان یکی مرد یکه چون برخیزد برای نماز شب و دوم قوم چون صف بندند در

الصَّلَاةِ وَالْقَوْمُ إِذَا صَفُّوا فِي قِتَالِ الْعَدُوِّ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

نماز سوم قومیکه چون صف بندند در کشتن دشمنان دین رواه در شرح سنة

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی هریره رضی الله تعالی عنه و مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ

وسلم گره می بندد شیطان بر پس سر یکی از شما وقتیکه او خواب میکند سه

عَقَدٍ يَضْرِبُ عَلَى كُلِّ عُقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ فَإِنِ اسْتَيْقَظَ

گره میزند بر گردن او لازم گیر بر تو خواب را که شب دراز است پس اگر بیدار شود

فذكر الله انحلت عقدة فان توضأ انحلت عقدة فان صلى انحلت

پس ذکر کند خدا را گشاده شود گره یکی پس اگر وضو کند گشاده شود گره دیگر پس اگر نماز کند گشاده شود

عقدة فاصبح نشيطا طيب النفس والا اصبح خبيث النفس كسلان

گره دیگر پس صبح کند شادمان پاک نفس و اگر بیدار نشود و ذکر نکند صبح میکند پلید نفس کاهل

متفق عليه وعن المغيرة رض قال قام النبي صلى الله عليه وسلم حتى

متفق علیه است و روایت است از مغیره رض گفت ایستاد آنحضرت صلی الله علیه وسلم در نماز شب

تورمت قدماه فقيل له لم تصنع هذا وقد غفر لك ما تقدم من

تا آنکه ماسید قدم مبارک پس گفته شد مر آنحضرت را که برای چه میکنی با نفس خود ریاضت را و حالانکه آمرزیده شد مر ترا گناهان تو

ذنبك وما تأخر قال افلا اكون عبدا شكورا متفق عليه وعن

آنچه پیش رفته و آنچه پس خواهد شد فرمود آنحضرت آیا پس نباشم من بنده سپاسگذار متفق علیه است و از

ابن مسعود رضي الله تعالى عنه قال ذكر عند النبي صلى الله عليه وسلم

ابن مسعود رضی الله عنه گفت ذکر کرده شد نزدیک پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

رجل فقيل له ما زال نائما حتى اصبح ما قام الى الصلوة قال ذاك رجل

مردی پس گفته شد مر او را که مستمر ماند خواب کننده تا آنکه صبح کرد و نایستاد برای نماز شب فرمود آن مرد

بال الشيطان في اذنيه او قال في اذنه متفق عليه وعن عمرو بن

کرد شیطان در گوش او یا گفت آنحضرت در دو گوش او متفق علیه و از عمرو ابن

عبسة رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اقرب ما يكون الرب من

عبسه رض مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نزدیک تر بودن پروردگار از بنده

العبد في جوف الليل الآخر فان استطعت ان تكون ممن يذكر الله

بنده در میانه شب است در جانب آخر پس اگر میتوانی که باشی تو ای عمرو از آن جماعت که یاد میکنند خدا را

في تلك الساعة فكن رواه الترمذي وعن ابي هريرة رض قال قال

در آن ساعة پس باش تو از آن رواه ترمذی و از ابی هریره رضی الله عنه گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحِمَ اللّٰهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلّٰى وَأَيْقَظَ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بیامرزد خدا تعالیٰ مردیرا کہ برخواست بنماز شب پس گذارد نماز را و بیدار کرد

امْرَأَتَهُ فَصَلَّتْ فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ رَحِمَ اللّٰهُ امْرَأَةً قَامَتْ

زن خود را پس نماز گزارد آن زن نیز پس اگر انکار کند بپاشد در روے آن زن آب را بخشاید خدا تعالیٰ زن را کہ برخاست

مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا فَصَلّٰى فَإِنْ أَبٰى نَضَحَتْ فِي وَجْهِهِ

از شب پس نماز گذارد و بیدار کرد مرد خود را پس نماز گذارد و آنمرد پس اگر باز زند آنمرد بپاشد از زن در روے او

الْمَاءَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ

آب را رواہ ابوداود و النسائی و از ابی امامہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ مرویست

قَالَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الدُّعَاءِ أَسْمَعُ قَالَ جَوْفَ اللَّيْلِ

گفت گفتہ شد ای پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کدام دعا مسموع ترست با جابت فرمود دعا کہ درون شب

الْآخِرِ وَدُبُرَ الصَّلَوٰتِ الْمَكْتُوبَاتِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي مَالِكٍ

آخر واقع شد و پس نمازہائی فرض کہ شامل است دعا را در آخر تشہد رواہ ترمذی و از ابی مالک

الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اشعری رضی اللہ تعالیٰ عنہ مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ غُرَفًا يُرٰى ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا وَبَاطِنُهَا مِنْ ظَاهِرِهَا أَعَدَّهَا

بدرستیکہ در بہشت غرفہا ست کہ دیدہ میشود ظاہرش از باطنش و باطنش از ظاہرش آنرا عین لطافت و صفا آمادہ ساخت

اللّٰهُ لِمَنْ أَلَانَ الْكَلَامَ وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ وَتَابَعَ الصِّيَامَ وَصَلّٰى بِاللَّيْلِ

خدا آنرا برای کسیکہ نرم گوید سخن را و بخوراند طعام را و پیاپے دارد روزہا را و نماز گذارد بشب

وَالنَّاسُ يَنَامُونَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَرَوَى التِّرْمِذِيُّ

و حال آنکہ مردم در خواب باشند روایت کرد بیہقی در شعب ایمان و رواہ ترمذی

عَنْ عَلِيٍّ نَحْوَهُ وَفِي رِوَايَةٍ لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

از علی رضہ مانند آن و در روایتی آمدہ است طیب کلام بجای لین کلام و از عبد اللہ

ابْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ لِي رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابن عمرو بن عاص رضی الله تعالی عنه مرویست فرمود مرا پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ يَا عَبْدَ اللّٰهِ لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ كَانَ يَقُوْمُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَرَكَ قِيَامَ

وسلم ای عبد الله مباش مانند فلان بودی که برمیخواست بنماز شب پس بگذاشت

اللَّيْلِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُثْمَانَ ابْنِ أَبِي الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ

شب خیزرا متفق علیه وروایتست از عثمان بن ابی العاص رضی الله تعالی عنه

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ كَانَ لِدَاوٗدَ عَلَيْهِ

گفت شنیدم پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را می فرمود بود داؤد علیه

السَّلَامُ مِنَ اللَّيْلِ سَاعَةٌ يُوْقِظُ فِيْهَا أَهْلَهُ يَقُوْلُ يَا آلَ دَاوٗدَ قُوْمُوْا فَصَلُّوْا

السلام را از شب ساعتی که بیدار میکرد در آن ساعت اهل خودرا میگفت ای آل داؤد برخیزید پس نماز کنید

فَإِنَّ هٰذِهِ سَاعَةٌ يَسْتَجِيْبُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيْهَا الدُّعَاءَ إِلَّا لِسَاحِرٍ أَوْ

زیرا که تحقیق این ساعتی است که قبول میکند خدا تعالی در وی دعارا مگر ساحر را

عَشَّارٍ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ

وعشار ستانرا رواه احمد از ابی هریره رضی الله تعالی عنه مرویست گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ أَفْضَلُ الصَّلٰوةِ بَعْدَ الْفَرِيْضَةِ صَلٰوةٌ

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را که میفرمود افضل ترین نماز در ثواب بعد از نماز فرض

فِيْ جَوْفِ اللَّيْلِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

در میان شب است رواه احمد واز وی مرویست گفت آمد مردی نزدیک آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ فُلَانًا يُصَلِّيْ بِاللَّيْلِ فَإِذَا أَصْبَحَ سَرَقَ فَقَالَ إِنَّهُ

علیه وسلم پس گفت که بتحقیق فلان شخص نماز میکند بشب پس چون صبح میکند دزدی میکند پس گفت آنحضرت بدرستیکه

سَتَنْهَاهُ مَا تَقُوْلُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ

بازدارد آن نماز اورا از دزدی رواه احمد وبیهقی در شعب الایمان واز

أَبِي سَعِيدٍ وَ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

ابی سعید و ابی هریره رضی الله عنهما گفتند هر دو که فرمود پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَيْقَظَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّيَا أَوْ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ جَمِيعًا

علیه وسلم چون بیدار کند مرد زن خود را بهاره شب پس بگذارند دو رکعت هر دو یا هر یک دو رکعت را جمعه

كُتِبَ فِي الذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

نوشته میشوند هر دو در حلقه مردان ذاکرین و زنان ذاکرات رواه ابوداود و ابن ماجه و مرویست از

ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشْرَافُ أُمَّتِي

ابن عباس رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بزرگ قدر ان امت من

حَمَلَةُ الْقُرْآنِ وَأَصْحَابُ اللَّيْلِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنِ

بردارندگان قرآنند یعنی حافظان و بشب خوانندگان آن در نماز رواه بیهقی در شعب الایمان و روایت است از

ابْنِ عُمَرَ أَنَّ أَبَاهُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللهُ

ابن عمر رضی الله عنهما بدرستیکه پدر او عمر بن الخطاب بود نماز شب میکرد از مقدار شب انچه خواسته بود خدا

حَتَّى إِذَا كَانَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ أَيْقَظَ أَهْلَهُ لِلصَّلَوٰةِ يَقُولُ لَهُ الصَّلَوٰةُ ثُمَّ

تا انکه چون می شد آخر شب بیدار میکرد اهل خود را برای نماز شب میگفت اهل خود را که وقت نماز است بگذارید نماز را پس

يَتْلُو هٰذِهِ الْآيَةَ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَوٰةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْئَلُكَ

میخواند این آیت را بفرما اهل خود را بنماز و مبالغه کن در صبر کردن بر نماز نمی طلبیم ما از تو

رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوٰى رَوَاهُ مَالِكٌ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ

روزی را ما روزی میرسانیم ترا و خوبی عاقبت کار مر متقیان را ست رواه مالک و از عبد الله

ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَجِبَ رَبُّنَا مِنْ رَجُلَيْنِ

ابن مسعود مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم عجب دارد پروردگار ما از دو مرد

رَجُلٌ ثَارَ عَنْ وِطَائِهِ وَلِحَافِهِ مِنْ بَيْنِ حِبِّهِ وَأَهْلِهِ إِلَى صَلٰوتِهِ فَيَقُولُ

مردیکه برجست از فرش نرم خود و از لحاف خود برجست از میان محبوب و اهل خود بسوی نماز پس میگوید

اللّٰهُ لِمَلَائِكَتِهِ انْظُرُوا إِلَى عَبْدِيَ ثَارَ عَنْ فِرَاشِهِ وَوِطَائِهِ مِنْ بَيْنِ

خدا تعالی بفرشتگان خود نگاه کنید بسوی بنده من که برجست از فراش خود واز لحاف خود از میان

حِبِّهِ وَأَهْلِهِ إِلَى صَلٰوتِهِ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَشَفَقًا مِمَّا عِنْدِي وَرَجَعَ غَزَا

محبوبه خود واهل خود بسوی نماز خود از جهت رغبت نمودن در ثواب یکه نزد منست واز جهت خوف بر آن از عقاب یکه نزد منست و رفت جنگ و با کفار

فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَانْهَزَمَ مَعَ أَصْحَابِهِ فَعَلِمَ مَا عَلَيْهِ فِي الِانْهِزَامِ وَمَا

در راه خدا پس شکست خورد با یاران خود پس دانست انمرا دانچه بر اوست در شکست خوردن ونفعی که

لَهُ فِي الرُّجُوعِ فَرَجَعَ حَتّٰى أُهْرِيقَ دَمُهُ فَيَقُولُ اللّٰهُ لِمَلَائِكَتِهِ انْظُرُوا

مراورا است در باز گشتن پس برگشت تا آنکه بریخته شد خون او پس میگوید خدا تعالی بفرشتگان خود نظر کنید

إِلَى عَبْدِي رَجَعَ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَشَفَقًا مِمَّا عِنْدِي حَتّٰى أُهْرِيقَ دَمُهُ

بسوی بنده من که برگشت از جهت خواهش در ثواب یکه نزد منست واز جهت ترسیدن عقابیکه نزد منست تا آنکه بریخته شد خون او

رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ بَابُ صَلٰوةِ الضُّحٰى وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رضه

رواه در شرح سنة باب نماز چاشت روایت است از ابی ذر رضه

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْبِحُ عَلٰى كُلِّ سُلَامَى مِنْ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم ثابت میگردد بر هر بند استخوان از اندام

أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ

یکی از شما صدقه پس هر بار سبحان الله گفتن صدقه ایست وهر بار الحمد لله گفتن صدقه ایست وهر بار لا اله الا الله گفتن

صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ وَنَهْيٌ عَنِ

صدقه ایست وهر بار الله اکبر گفتن صدقه ایست وفرمودن کسی را بکار مشروع صدقه ایست وباز داشتن کسی را از

الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَتُجْزِئُ مِنْ ذٰلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحٰى

کار نامشروع صدقه ایست وکفایت میکند از شکرانه سلامی وصدقه آن دو رکعت که بگذارد آن دو رکعت را از چاشت

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَأَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا

رواه مسلم وروایت است از ابی درداء وابی ذر رضی الله تعالی عنهما

قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ اللّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اِنَّهٗ

گفتند هر دو که فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ و سلم از خدا تعالے

قَالَ يَا ابْنَ اٰدَمَ اُرْكَعْ لِيْ اَرْبَعَ رَكَعَاتٍ مِنْ اَوَّلِ النَّهَارِ اَكْفِكَ اٰخِرَهٗ

که فرمود اے آدمی زاد بگذار برای من چهار رکعت را در اول روز پس کار گذاری میکنم ترا در آخر روز

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالدَّارِمِيُّ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ هَمَّارٍ

رواه ترمذی و در رواه ابو داؤد و الدارمی از نعیم بن همار

الْغَطَفَانِيِّ وَاَحْمَدُ عَنْهُمْ وَعَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ

غطفانی و احمد از هر سه در روایت است از بریده رضی اللہ تعالے عنہ گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ فِي الْاِنْسَانِ ثَلٰثُ مِائَةِ

شنیدم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را که میگفت در آدمی سه صد

وَسِتُّوْنَ مَفْصَلًا فَعَلَيْهِ اَنْ يَتَصَدَّقَ عَنْ كُلِّ مَفْصَلٍ مِّنْهُ بِصَدَقَةٍ

و شصت بند است پس بر او باد که تصدق کند از هر بندے از خود بصدقه

قَالُوْا وَمَنْ يُّطِيْقُ ذٰلِكَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ قَالَ النُّخَاعَةُ فِي الْمَسْجِدِ تَدْفِنُهَا

گفتند صحابه که طاقت دارد او را ای پیغمبر خدا فرمود آنحضرت آب بینی افتاده در مسجد دفن کنی آنرا

وَالشَّيْءُ تُنَحِّيْهِ عَنِ الطَّرِيْقِ فَاِنْ لَّمْ تَجِدْ فَرَكْعَتَا الضُّحٰى تُجْزِئُكَ

و چیزی بکنی آنرا از راه مردم پس اگر نیابی ازا پس اگر بیابی دو رکعت نماز چاشت بسنده میکند ترا

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواه ابو داود و در روایت است از انس رضی اللہ تعالی عنہ گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى الضُّحٰى ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً بَنَى اللّٰهُ لَهٗ

صلی اللہ علیہ وسلم کسیکه بگذارد نماز ضحی را دوازده رکعت بنا کند خدا تعالی برای او

قَصْرًا مِّنْ ذَهَبٍ فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

کوشکے از طلا در بهشت رواه ترمذی و ابن ماجه و در روایت است از

مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ الْجُهَنِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ

معاذ بن انس جہنی رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ و سلم ہر کہ

قَعَدَ فِي مُصَلَّاهُ حِيْنَ يَنْصَرِفُ مِنْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ حَتّٰى يُسَبِّحَ رَكْعَتَيِ

بنشیند در جای نماز وقتیکہ برگردد از نماز بامداد تا آنکہ بگذارد دو رکعت

الضُّحٰى لَا يَقُوْلُ إِلَّا خَيْرًا غُفِرَ لَهُ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ زَبَدِ الْبَحْرِ

چاشت را نگوید مگر سخن نیک را امرزیدہ شود ہر اورا گناہان او اگرچہ باشد مانند کف دریا در بسیاری

رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ

رواہ ابو داؤد و در روایت است از ابی ہریرہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَافَظَ عَلٰى شُفْعَةِ الضُّحٰى غُفِرَتْ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و سلم کسیکہ محافظت کند بر دو رکعت ضحیٰ امرزیدہ شود

لَهُ ذُنُوْبُهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ

مر او را گناہان او اگرچہ باشد مانند کف دریا رواہ احمد و الترمذی و ابن

مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا أَنَّهَا كَانَتْ تُصَلِّي الضُّحٰى

ماجہ در روایت است از عائشہ رضی اللہ تعالے عنہا کہ حضرت عائشہ میگذارد و نماز چاشت را

ثَمَانِيَ رَكَعَاتٍ ثُمَّ تَقُوْلُ لَوْ نُشِرَ لِيْ أَبَوَايَ مَا تَرَكْتُهُمَا رَوَاهُ مَالِكٌ

ہشت رکعت پس میگفت اگر زندہ کردانیدہ شوند برای من پدر و مادر من ترک نمیکنم رواہ مالک

وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و در روایت است از ابی سعید رضے اللہ تعالیٰ عنہ گفت بود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الضُّحٰى حَتّٰى نَقُوْلَ لَا يَدَعُهَا وَيَدَعُهَا حَتّٰى نَقُوْلَ

علیہ وسلم کہ میگذارد وقتے نماز ضحیٰ را تا آنکہ میگفتیم ہرگز ترک نخواہد کرد و ترک میکرد تا آنکہ میگفتیم

لَا يُصَلِّيْهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ہرگز نخواہد گذارد و آنرا رواہ ترمذی

بَابُ التَّطَوُّعِ

باب در احادیثی که در نوافل وارد اند

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از جابر رضی الله تعالی عنه گفت بود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا الْاِسْتِخَارَةَ فِي الْاُمُوْرِ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّوْرَةَ مِنَ الْقُرْاٰنِ

وسلم تعلیم میکرد ما را در استخاره در کار ها مقصود آنکه تعلیم میکرد ما را سوره از قرآن

يَقُوْلُ اِذَا هَمَّ اَحَدُكُمْ بِالْاَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيْضَةِ

میگفت چون قصد کند یکی از شما بکاری پس باید که بگذارد دو رکعت را غیر نماز فرض

ثُمَّ لِيَقُلِ اللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْتَخِيْرُكَ بِعِلْمِكَ وَاَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ

پس باید که بخواند این دعا را خداوندا من طلب میکنم خیر از تو باستعانت علم تو و طلب قدرت میکنم بقدرت تو

وَاَسْئَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيْمِ فَاِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَتَعْلَمُ

و سوال میکنم از تو چیزی فضل تو که بزرگ است پس بدرستیکه تو قادری و من قدرت ندارم و تو میدانی

وَلَا اَعْلَمُ وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا

و من نمیدانم و تو دانندهٔ غیب ها را خداوندا اگر هستی تو که میدانی که این

الْاَمْرَ خَيْرٌ لِّيْ فِيْ دِيْنِيْ وَمَعَاشِيْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِيْ اَوْ قَالَ فِيْ عَاجِلِ

کار من بهتر است مرا در دین من و در زندگانی من و پایان کار من یا گفت آنحضرت بجای

اَمْرِيْ وَاٰجِلِهٖ فَاقْدُرْهُ لِيْ وَيَسِّرْهُ لِيْ ثُمَّ بَارِكْ لِيْ فِيْهِ وَاِنْ كُنْتَ

فی معاشی در این جهان و در آنجهان پس تقدیر کن او را برای من پس بسیار برکت ده مرا به انکار و اگر

تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ شَرٌّ لِّيْ فِيْ دِيْنِيْ وَمَعَاشِيْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِيْ اَوْ قَالَ

میدانی تو که این کار بد است مرا در دین و زندگانی من و در پایان کار من یا گفت

فِيْ عَاجِلِ اَمْرِيْ وَاٰجِلِهٖ فَاصْرِفْهُ عَنِّيْ وَاصْرِفْنِيْ عَنْهُ وَاقْدُرْ لِيَ الْخَيْرَ

در این جهان و در آنجهان پس برگردان او را از من و برگردان مرا از وی و تقدیر کن مرا نیکی را

حَيْثُ كَانَ ثُمَّ ارْضَنِي بِهِ قَالَ وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

هر جا که باشد بستر را ضی گردان مرا بدان گفت آنحضرت نام برد حاجت را رواه البخاری و روایت است از

عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ وَصَدَقَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ

علی رضی اللہ عنہ گفت حدیث کرد مرا ابو بکر رض و راست گفت ابو بکر رضی اللہ عنہ گفت

سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا

شنیدم من پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم که میگفت نیست هیچ مردی که بکند گناهے را

ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ ثُمَّ يُصَلِّي ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ إِلَّا غَفَرَ اللّٰهُ لَهُ ثُمَّ قَرَأَ

پس برخیزد پس طهارت کند پس نماز بگذارد پس آمرزش خواهد از خدا مگر آنکه بیامرزد خدا تعالی مر او را پس خواند

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوا

آنحضرت این آیته را و آنانیکه چون میکنند کار بد را یا ظلم کنند بر جانهای خود یاد میکنند خدا تعالی را پس طلب مغفرت میکنند

لِذُنُوبِهِمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ إِلَّا أَنَّ ابْنَ مَاجَةَ لَمْ يَذْكُرِ الْآيَةَ

مر گناهان ایشان را رواه ترمذی و ابن ماجه مگر اینکه ابن ماجه ذکر نکرد آیته را

وَعَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ أَصْبَحَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از بریده رضے اللہ تعالی عنہ گفت صبح کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَدَعَا بِلَالًا فَقَالَ بِمَا سَبَقْتَنِي إِلَى الْجَنَّةِ مَا دَخَلْتُ الْجَنَّةَ قَطُّ إِلَّا سَمِعْتُ

پس خواند بلال را رض پس گفت بچه عمل پیشی کردی تو مرا بسوی بهشت نه درآمدم بهشت را هرگز مگر شنیدم

خَشْخَشَتَكَ أَمَامِي قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا أَذَّنْتُ قَطُّ

آواز نعلین ترا گفت بلال ای فرستاده خدا صلے اللہ علیہ وسلم اذان نگفتم هرگز

إِلَّا صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ وَمَا أَصَابَنِي حَدَثٌ قَطُّ إِلَّا تَوَضَّأْتُ عِنْدَهُ وَرَأَيْتُ

مگر آنچه گذاردم دو رکعت را بعد ازان و نرسید مرا بهیچ حدثی هرگز مگر آنکه وضو ساختم نزد آن و اعتقاد کردم

أَنَّ لِلّٰهِ عَلَيَّ رَكْعَتَيْنِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

که مر خدایرا است دو رکعته بر من پس فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بسبب این دو رکعته یافتی اینرا رواه ترمذی

الصلوٰۃ فانتشروا فی الارض وابتغوا من فضل اللہ واذکروا اللہ کثیرا

نماز پس متفرق شوید در زمین و طلب کنید از فضل خدا و یاد کنید خدا را بسیار

لعلکم تفلحون وعن ابی ہریرۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال قال رسول اللہ

تا شما رستگار شوید و در روایت است از ابی ہریرہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ گفت فرمود پیغمبر خدا

صلی اللہ علیہ وسلم نحن الآخرون السابقون یوم القیامۃ بیدانہم

صلے اللہ علیہ وسلم ما پسینیم در دنیا پیشینیم در آخرت در شرف مگر کہ اہل کتاب

اوتوا الکتاب من قبلنا واوتیناہ من بعدہم ثم ہذا یومہم الذی فرض

داده شدند کتاب را پیش از ما و داده شدیم ما کتاب را پس از ایشان پس این روز ایشان است کہ فرض کرده شد

علیہم یعنی یوم الجمعۃ فاختلفوا فیہ فہدانا اللہ لہ والناس لنا فیہ

بر ایشان مراد این روز جمعہ است پس اختلاف کردند ایشان در وے پس راہ نمود ما را خدا تعالیٰ از روز آدینہ یعنی یہود و نصاریٰ ما را در

تبع الیہود غدا والنصاری بعد غد متفق علیہ وعن ابی ہریرۃ رضہ

یہود فردا کہ شنبہ است و نصاریٰ پس فردا کہ یکشنبہ است متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رضہ

قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خیر یوم طلعت علیہ الشمس

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بہترین روزیکہ برآمد بروے آفتاب

یوم الجمعۃ فیہ خلق آدم وفیہ ادخل الجنۃ وفیہ اخرج منہا ولا تقوم

روز جمعہ است در وے پیدا کردہ شد آدم علیہ السلام و در او در آورده شد آدم در بہشت و در این روز برآورده شد آدم از بہشت و برپا نمیشود

الساعۃ الا فی یوم الجمعۃ مس وعنہ قال قال رسول اللہ

قیامت مگر در روز جمعہ و مروی است از وے رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا

صلی اللہ علیہ وسلم ان فی الجمعۃ لساعۃ لا یوافقہا عبد مسلم

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در روز جمعہ ہر آئینہ ساعتی است کہ موافق نیفتد او را بندہ مسلمان

یسأل اللہ فیہا خیرا الا اعطاہ ایاہ متفق علیہ وزاد مسلم قال وہی

در حالتیکہ سوال میکند خدا را در آن ساعت نیکی را مگر البتہ میدہد بہ او تعالیٰ آن بندہ را آن نیکی متفق علیہ و زیادہ کردہ است مسلم

سَاعَةٌ خَفِيفَةٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجْتُ إِلَى الطُّوْرِ

ساعتے سبکست یعنی کوتاہست وروایتاست از ابی ہریرہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ گفت بیروں آمدم بسوے کوہ طور

فَلَقِيْتُ كَعْبَ الْأَحْبَارِ فَجَلَسْتُ مَعَهُ فَحَدَّثَنِي عَنِ التَّوْرٰيةِ وَحَدَّثْتُهُ

پس دریافتم کعب احبار را پس نشستم با او پس حدیث کرد مرا از توریت و حدیث کردم او را

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ فِيْمَا حَدَّثْتُهُ أَنْ قُلْتُ قَالَ

از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پس بود از جملہ انچہ حدیث کردم او را اینکہ گفتم فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بہترین روزیکہ تافت بروے آفتاب روز

الْجُمُعَةِ فِيْهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيْهِ أُهْبِطَ وَفِيْهِ تِيْبَ عَلَيْهِ وَفِيْهِ مَاتَ

جمعہ است آفریدہ شد آدم دریں روز فرود آوردہ شد و در این روز رجوع برحمت کردہ شد بروے و در آن روز مرد

وَفِيْهِ تَقُوْمُ السَّاعَةُ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا وَهِيَ مُصِيْخَةٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ

و دریں روز برپا شود قیامت و نیست ہیچ جنبندہ بر زمیں مگر انخہ وی گوش نہندہ و انتظار برندہ است در روز جمعہ

مِنْ حِيْنَ تُصْبِحُ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ شَفَقًا مِنَ السَّاعَةِ إِلَّا الْجِنَّ وَ

از وقتیکہ صبح میکند تا آنکہ مے برآید آفتاب از جہت ترسیدن از قیامت مگر پریاں

الْإِنْسَ وَفِيْهِ سَاعَةٌ لَا يُصَادِفُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ يُصَلِّي يَسْأَلُ

و آدمیاں و دریں روز جمعہ ساعتی است کہ نمی یابد انرا بندۂ مسلم و حالانکہ او نماز دعا میکند میخواہد

اللّٰهَ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَقَالَ كَعْبٌ ذٰلِكَ فِي كُلِّ سَنَةٍ يَوْمٌ

از خدا چیزیرا مگر آنکہ عطا کند آں بندہ را آنچیز گفت کعب احبار انساعت در ہر سالی روزے از روزہاے جمعہ است

فَقُلْتُ بَلْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ فَقَرَأَ كَعْبٌ التَّوْرٰيةَ فَقَالَ صَدَقَ

پس گفتم بلکہ در ہر جمعہ است پس خواند کعب تورات را پس گفت کعب راست گفتہ است

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَدِيْثَ رَوَاهُ مَالِكٌ وَأَبُوْ دَاوُدَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم تا آخر حدیث رواہ مالک و ابو داؤد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَاَحْمَدُ اِلٰى قَوْلِهٖ صَدَقَ كَعْبٌ وَعَنْ اَنَسٍ

و ترمذی و نسائی و احمد و روایت است از انس

رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلْتَمِسُوْا

رضی اللہ تعالیٰ عنہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم طلب کنید

السَّاعَةَ الَّتِيْ تُرْجٰى فِيْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ بَعْدَ الْعَصْرِ اِلٰى غَيْبُوْبَةِ الشَّمْسِ

ساعتی را کہ امید داشتہ میشود اجابت دعا را در روز جمعہ بعد از نماز عصر تا غایب شدن آفتاب

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَوْسِ بْنِ اَوْسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ ترمذی و از اوس بن اوس مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ اَفْضَلِ اَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيْهِ خُلِقَ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ از فاضل ترین روزہائے شما روز جمعہ است کہ در وے پیدا کردہ شد

اٰدَمُ وَفِيْهِ قُبِضَ وَفِيْهِ النَّفْخَةُ وَفِيْهِ الصَّعْقَةُ فَاَكْثِرُوْا عَلَيَّ

آدم و در وے قبض کردہ شد جان او و در وے نفخہ است و در وے صعقہ است پس بسیار کنید بر من

مِنَ الصَّلٰوةِ فِيْهِ فَاِنَّ صَلٰوتَكُمْ مَعْرُوْضَةٌ عَلَيَّ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

درود فرستادن در ین روز زیرا کہ بدرستیکہ درود شما عرض کردہ شود بر من گفتند ای پیغمبر خدا

وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلٰوتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ اَرِمْتَ قَالَ يَقُوْلُوْنَ بَلِيْتَ

و چگونہ عرض کردہ شود درود ما بر تو و حالانکہ بوسیدہ شدی تو گفت راوی میگوید صحابہ بلط ارمیت و میخواہند بلیت یعنی کہنہ شدی

قَالَ اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ عَلَى الْاَرْضِ اَجْسَادَ الْاَنْبِيَاءِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

گفت آنحضرت کہ خدا تعالیٰ حرام گردانید بر زمین جسدہای پیغمبران را رواہ ابو داؤد

وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي الدَّعْوَاتِ الْكَبِيْرِ وَعَنْ

و نسائی و ابن ماجہ و دارمی و بیہقی در دعوات کبیر و روایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْيَوْمُ الْمَوْعُوْدُ يَوْمُ

ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کہ مراد بیوم موعود روز

الْقِيٰمَةِ وَالْيَوْمُ الْمَشْهُوْدُ يَوْمُ عَرَفَةَ وَالشَّاهِدُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَمَا طَلَعَتِ

قیامت است و مراد بیوم مشہود عرفہ است و مراد بشاہد روز جمعہ است و نہ طلوع کرد

الشَّمْسُ وَلَا غَرَبَتْ عَلٰى يَوْمٍ اَفْضَلَ مِنْهُ فِيْهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ

آفتاب بر روزے غروب کرد بہ روزے کہ فاضل تر از روز جمعہ باشد دراں روز ساعتے است کہ موافق نیفتد آں ساعت را

مُؤْمِنٌ يَدْعُوا اللّٰهَ بِخَيْرٍ اِلَّا اسْتَجَابَ اللّٰهُ لَهٗ وَلَا يَسْتَعِيْذُ مِنْ شَيْءٍ

مومن کہ دعا کند خدا را بخیر مگر آنکہ قبول کند خدا تعالے دعائے او را و پناہ بخواہد از چیزے

اِلَّا اَعَاذَهٗ مِنْهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ لُبَابَةَ ابْنِ

مگر آنکہ پناہ دہد او را ازاں رواہ احمد و ترمذی و روایت است از ابی لبابہ ابن

عَبْدِ الْمُنْذِرِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ

عبد المنذر گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ روز جمعہ

سَيِّدُ الْاَيَّامِ وَاَعْظَمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَهُوَ اَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ يَوْمِ الْاَضْحٰى

بہتر روزہا است و بزرگتریں روزہا است نزد خدا تعالیٰ و روز جمعہ بزرگتر است نزد خدا از روز عید قربان

وَيَوْمِ الْفِطْرِ فِيْهِ خَمْسُ خِلَالٍ خَلَقَ اللّٰهُ فِيْهِ اٰدَمَ وَاَهْبَطَ اللّٰهُ فِيْهِ

و عید رمضان در روز جمعہ پنج خصلت است پیدا کرد خدا در وے آدم را و فرود آورد خدا در امروز

اٰدَمَ اِلَى الْاَرْضِ وَفِيْهِ تَوَفَّى اللّٰهُ اٰدَمَ وَفِيْهِ سَاعَةٌ لَا يَسْاَلُ

آدم را بسوے زمین و در وے بمیراند خدا تعالے آدم را و در وے ساعتے است کہ نطلبد

الْعَبْدُ فِيْهَا شَيْئًا اِلَّا اَعْطَاهُ مَا لَمْ يَسْاَلْ حَرَامًا وَفِيْهِ تَقُوْمُ السَّاعَةُ

بندہ در وے چیزے را مگر آنکہ بدہد خدا او را تا حرام کہ نطلبد چیزے را کہ حرام است و در روز جمعہ برپا میشود قیامت

مَا مِنْ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَلَا سَمَآءٍ وَلَا اَرْضٍ وَلَا رِيَاحٍ وَلَا جِبَالٍ

نیست ہیچ فرشتہ نزدیک گردانیدہ شدہ و نہ آسمانے و نہ زمینے و نہ بادہا و نہ کوہہا

وَلَا بَحْرٍ اِلَّا هُوَ مُشْفِقٌ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

و نہ دریاہا مگر آنکہ وے ترسندہ است از روز جمعہ رواہ ابن ماجہ و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَيِّ شَيْءٍ سُمِّيَ يَوْمُ

ابی ہریرہ رض گفت گفتہ شد مر آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ از چہ چیز نامیدہ شد روز

الْجُمُعَةِ قَالَ لِأَنَّ فِيهَا طُبِعَتْ طِينَةُ أَبِيكَ آدَمَ وَفِيهِ الصَّعْقَةُ

جمعہ بجمعہ فرمود آنحضرت از جہتہ آنکہ در جمعہ ساختہ شد گل پدر تو کہ آدم است و در روز جمعہ ہلاک شدن جانوران است

وَالْبَعْثَةُ وَفِيهَا الْبَطْشَةُ وَفِي آخِرِ ثَلَاثِ سَاعَاتٍ مِنْهَا سَاعَةٌ

و برانگیختن انسان و در وے بطشہ است یعنے گرفت قوی و شدید و در آخر سہ ساعت از ساعات جمعہ ساعتی است

مَنْ دَعَا اللهَ فِيهَا اسْتُجِيبَ لَهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو

کہ کسیکہ دعا کند خدا را در آن ساعت بقبول کردہ میشود دعا ے او رواہ احمد و روایت است از عبداللہ بن عمرو رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ يَوْمَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ مسلمانے کہ بمیرد روز

الْجُمُعَةِ أَوْ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ إِلَّا وَقَاهُ اللهُ فِتْنَةَ الْقَبْرِ رَوَاهُ أَحْمَدُ

جمعہ یا شب جمعہ مگر آنکہ نگاہ دارد او را خدا ے تعالیٰ از عذاب قبر رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَرَأَ الْيَوْمَ

و الترمذی و روایت است از ابن عباس رضی اللہ عنہ بدرستیکہ وی خواند این ایت را

أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمُ الْآيَةَ وَعِنْدَهُ يَهُودِيٌّ فَقَالَ لَوْ نَزَلَتْ هَذِهِ

کہ امروز کامل گردانیدم دین شما را تا آخر آیت و نزد ابن عباس یہودی بود پس گفت یہودی اگر فرود آمدی این

الْآيَةُ عَلَيْنَا لَاتَّخَذْنَاهَا عِيدًا فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَإِنَّهَا نَزَلَتْ فِي

آیت بما ہر آینہ میگرفتیم ما نزول این آیت را روز نزول را عید گفت ابن عباس پس بدرستیکہ این آیت فرود آمدہ است در

يَوْمِ عِيدَيْنِ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ وَيَوْمِ عَرَفَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

روز دو عید در روز جمعہ و در روز عرفہ رواہ ترمذی و روایت است از

أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

انس رضی اللہ عنہ گفت بود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ قَالَ اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ وَبَلِّغْنَا

چون می در آمد ماه رجب میگفت خداوندا افزونی وه ماه را در خیر و رحمت در ماه رجب و شعبان و برسان ما را

رَمَضَانَ قَالَ وَكَانَ يَقُوْلُ لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ لَيْلَةٌ أَغَرُّ وَيَوْمُ الْجُمُعَةِ

برمضان گفت انس رض و بود آنحضرت که میگفت شب جمعه شبی است سفید و روز جمعه

يَوْمٌ أَزْهَرُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي الدَّعْوَاتِ الْكَبِيْرِ عَنْ سَلْمَانَ

روزیست سفید و روشن روایت کرد بیهقی در دعوات کبیر و روایت است از سلمان

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَغْتَسِلُ

رضی اللہ عنہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم غسل نه کند

رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طُهْرٍ وَيَدَّهِنُ مِنْ دُهْنِهِ

مردی روز جمعه برای نماز جمعه و مبالغه نکند در پاکی آنقدر که تواند بی آنکه بدجه بوی حواس برسد و روغن بمالد از روغن خود

أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيْبِ بَيْتِهِ ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ ثُمَّ يُصَلِّيْ

یا بساید از خوشبوی هر چه در خانه وی باشد پس بیرون آمد بسوی مسجد پس جدائی نیفکند میان دو کس پس نماز گذارد

مَا كُتِبَ لَهُ ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَ

آنچه تقدیر کرده است برای آدمی از نوافل پس خاموش نشیند و قتیکه خطبه خواند امام مگر آنکه امرزیده شود مر او را گناهان که میان

بَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرٰى رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ

و میان جمعه دیگر گذشت رواه البخاری و روایت است از ابی هریره رضی

اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَوَضَّأَ

اللہ عنہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکه وضو کند

فَأَحْسَنَ الْوُضُوْءَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَ

پس نیک کند وضو را پس بیاید جمعه را پس بشنود و خاموش نشیند امرزیده شود آنچه گذشت میان او

بَيْنَ الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلٰثَةِ أَيَّامٍ وَمَنْ مَسَّ الْحَصٰى فَقَدْ لَغَا

و میان جمعه و زیاده سه روز و کسیکه مساس کند سنگریزه را پس تحقیق لغو کرد

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رواہ مسلم و روایت است از وی گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَقَفَتِ الْمَلٰئِكَةُ عَلٰى بَابِ الْمَسْجِدِ يَكْتُبُوْنَ

چوں میباشد روز جمعہ می ایستند فرشتگان بر در مسجد مے نویسند نام

الْأَوَّلَ فَالْأَوَّلَ وَمَثَلُ الْمُهَجِّرِ كَمَثَلِ الَّذِيْ يُهْدِيْ بَدَنَةً ثُمَّ

ہر کہ پیشتر آمد بترتیب و قصہ و حال آنکہ اول وقت آید ہمچو حال کسیکہ می فرستد شتر را بمکہ پس آنگہ قربانی پستر

كَالَّذِيْ يُهْدِيْ بَقَرَةً ثُمَّ كَبْشًا ثُمَّ دَجَاجَةً ثُمَّ بَيْضَةً فَإِذَا خَرَجَ

حال آنکس کہ پس از وی آید ہمچو گاو فرستندہ است پستر شاخ پستر بیضہ تصدق کنندہ پس چون بیرون می آید

الْإِمَامُ طَوَوْا صُحُفَهُمْ وَيَسْتَمِعُوْنَ الذِّكْرَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

امام می پیچند صحیفہ ہائے خود را و استماع میکنند ذکر خطبہ را متفق علیہ است و روایت است از

أَبِيْ سَعِيْدٍ وَأَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی سعید و از ابی ہریرہ رض گفتند ہر دو کہ فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَبِسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ وَمَسَّ مِنْ طِيْبٍ

کسیکہ غسل کند روز جمعہ و بپوشد از نیکترین جامہائے خود و مس کند از خوشبوئی

إِنْ كَانَ عِنْدَهُ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَعْنَاقَ النَّاسِ ثُمَّ صَلّٰى

اگر باشد نزد وی پستر بیاید جمعہ را پس نگذارد پای خود بر گردن مردمان پستر نماز بگذارد

مَا كُتِبَ اللّٰهُ لَهُ ثُمَّ أَنْصَتَ إِذَا خَرَجَ إِمَامُهُ حَتّٰى يَفْرُغَ مِنْ صَلٰوتِهِ

انچہ نوشتہ است خدا برائے وی پستر خاموش شود وقتیکہ بیرون آید امام وے تا انکہ فارغ شود از نماز خود

كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الَّتِيْ قَبْلَهَا رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ

باشند این اعمال پوشندہ مر ان گناہان را کہ میان اینجمعہ اند و جمعہ کہ پیش ازیں جمعہ بود روایت کرد ابو داود

وَعَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از اوس بن اوس گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ غَسَّلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاغْتَسَلَ وَبَكَّرَ وَابْتَكَرَ وَمَشَى وَلَمْ يَرْكَبْ وَدَنَا

کسیکہ غسل کناند روز جمعہ و خود غسل کند و بیاید نماز را در اول وقت و ادراک کند اول خطبہ را و بیاید

مِنَ الْإِمَامِ وَاسْتَمَعَ وَلَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ عَمَلُ سَنَةٍ أَجْرُ

از امام پس شنید خطبہ را و لغو نکرد پیدا شد او را بہر گام ثواب عبادت یک سال جزای کہ

صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

روزہ یکسالہ و نماز شب ہای یکسال رواہ ترمذی و ابو داؤد و نسائی و ابن ماجہ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سَلَامٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت است از عبد اللہ بن سلام رضی اللہ عنہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا عَلَى أَحَدِكُمْ إِنْ وَجَدَ أَنْ يَتَّخِذَ ثَوْبَيْنِ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ

اللہ علیہ وسلم چیست بر یکے از شما باکی و نقصی اگر یابد و تواند کہ گیرد دو جامہ برای روز جمعہ

سِوَى ثَوْبَيْ مِهْنَتِهِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَاهُ مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى

سوی دو جامہ خدمت خود رواہ ابن ماجہ و روایت کرد این حدیث را مالک از یحیی

ابْنِ سَعِيْدٍ وَعَنْ عُبَيْدِ بْنِ السَّبَّاقِ مُرْسَلًا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ابن سعید و روایت است از عبید اللہ بن سباق از روی مرسل گفت فرمود رسول خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جُمُعَةٍ مِنَ الْجُمَعِ يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِيْنَ إِنَّ هٰذَا

صلی اللہ علیہ وسلم در روز جمعہ از جمعہ ہای گروہ مسلمان تحقیق این

يَوْمٌ جَعَلَهُ اللّٰهُ عِيْدًا فَاغْتَسِلُوْا وَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ طِيْبٌ فَلَا يَضُرُّهُ

روزیست کہ گردانیدہ است او را خدا اشتمالی روز جشن و اجتماع پس غسل کنید باندازہ ہای خود و ہر کہ

أَنْ يَمَسَّ مِنْهُ وَعَلَيْكُمْ بِالسِّوَاكِ رَوَاهُ مَالِكٌ وَرَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

کہ باشد نزد او از بوی خوش باکی نیست بر او کہ بمالد از آن و بر شما باد بمسواک کردن رواہ مالک و روایت کرد ابن ماجہ

عَنْهُ وَهُوَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مُتَّصِلًا وَعَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

از وی و او از ابن عباس متصل و روایت است از براء رضی اللہ عنہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقًّا عَلَى الْمُسْلِمِيْنَ اَنْ يَّغْتَسِلُوْا

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم حق و ثابت است بر مسلمان کہ غسل کنند

يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلْيَمَسَّ اَحَدُهُمْ مِنْ طِيْبِ اَهْلِهٖ فَاِنْ لَّمْ يَجِدْ فَالْمَاءُ لَهٗ

روز جمعہ و باید کہ مماس کند یکے از ایشان از بوی خوش زن خود پس اگر نیابد طیب پس آب بر او

طِيْبٌ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ

طیب است رواہ احمد و ترمذی در روایت از سہل بن سعد رضی

اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ مَا كُنَّا نَقِيْلُ وَلَا نَتَغَدّٰى اِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

اللہ عنہ گفت نبودیم ما کہ قیلولہ میکردیم و نہ طعام چاشت میخوردیم مگر بعد از نماز جمعہ متفق است

وَعَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيْدَ قَالَ كَانَ النِّدَاءُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ اَوَّلُهٗ

و روایت است از سایب بن یزید گفت بود اذان روز جمعہ اول وے

اِذَا جَلَسَ الْاِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ عَلٰى عَهْدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وقتیکہ می نشست امام بر منبر در زمان پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَاَبِيْ بَكْرٍ رض وَعُمَرَ رض فَلَمَّا كَانَ عُثْمَانُ رض وَكَثُرَ النَّاسُ زَادَ النِّدَاءَ

وسلم و ابی بکر رض و عمر رض پس ہرگاہ کہ موجود شد زمان عثمان رض و بسیار شدند مردم زیادہ کرد اذان

الثَّالِثَ عَلَى الزَّوْرَاءِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ

سیوم را بر مقام زور و در روایت کرد این حدیث را بخاری و از ابن عمر رضی اللہ

عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ كَانَ يَجْلِسُ اِذَا

عنہ مروی است گفت کہ بود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم خطبہ میخواند دو خطبہ و بود کہ می نشست چوں برمی آمد

صَعِدَ الْمِنْبَرَ حَتّٰى يَفْرُغَ اَرَاهُ الْمُؤَذِّنُ ثُمَّ يَقُوْمُ فَيَخْطُبُ ثُمَّ يَجْلِسُ فَلَا يَتَكَلَّمُ ثُمَّ يَقُوْمُ

بر منبر تا آنکہ فارغ میشد گفت راوی گمانی بردم کہ گفت ابن عمر حتی یفرغ المؤذن پس بر پا میشد پیغمبر خدا خطبہ میخواند بر منبر نمی نشست و تکلم نمیکرد پس بر

فَيَخْطُبُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

می ایستاد پس خطبہ دوم را رواہ ابو داود و روایت است از ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْجُمُعَةُ عَلٰى مَنْ اٰوَاهُ اللَّيْلُ اِلٰى اَهْلِهٖ

از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود جمعہ فرض است بر کسیکہ جائے خود او را شب بسوی خانہ وی

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

رواہ ترمذی و روایت است از طارق بن شہاب رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ فِيْ جَمَاعَةٍ اِلَّا

اللہ علیہ وسلم جمعہ حق واجب است بر ہر مسلمان در جماعت مگر

عَلٰى اَرْبَعَةٍ عَبْدٍ مَمْلُوْكٍ اَوِ امْرَاَةٍ اَوْ صَبِيٍّ اَوْ مَرِيْضٍ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ

بر چہار گروہ یکے بندہ کہ در ملک کسی است دوم زن سوم کودک چہارم بیمار رواہ ابو داؤد

بَابُ بَيَانِ اِثْمِ تَرْكِ الْجُمُعَةِ

باب در بیان گناہ ترک جمعہ

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِقَوْمٍ

و روایت است از ابن مسعود رض بدرستیکہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود مر گروہے را کہ

يَتَخَلَّفُوْنَ عَنِ الْجُمُعَةِ لَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ اٰمُرَ رَجُلًا يُصَلِّيْ بِالنَّاسِ

پس بباشند از نماز جمعہ ہر آئینہ بتحقیق قصد کردم من کہ بفرمایم مردے را کہ بگذارد نماز جمعہ را با مردم پس بگذاند بر

ثُمَّ اُحَرِّقَ عَلٰى رِجَالٍ يَتَخَلَّفُوْنَ عَنِ الْجُمُعَةِ بُيُوْتَهُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ایشان آتش بسوزم بر سر مردانی کہ حاضر نمیشوند نماز جمعہ را خانہاے ایشان را رواہ مسلم و

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَرَكَ

روایت است از ابن عباس رض بدرستیکہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ ترک کند

الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًا فِيْ كِتَابٍ لَا يُمْحٰى وَلَا يُبَدَّلُ

نماز جمعہ را بے ضرورت نوشتہ میشود از جملہ منافقان در کتابے کہ سودہ نمیشود و تغیر داده نمیشود

فِيْ بَعْضِ الرِّوَايَاتِ ثَلٰثًا رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و در بعض روایات واقع شدہ است سہ کرات یعنی سہ بار ترک کند جمعہ را رواہ شافعی از جابر رض کہ پیغمبر خدا

صلى الله عليه وسلم قال من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فعليه

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کیکہ ایمان دارد بخدا و بروز قیامت پس فرض است بروے

الجمعة يوم الجمعة الا مريض او مسافرا او امرأة او صبيا او مملوكا

نماز جمعہ در روز جمعہ مگر بیمار و مسافر و زن و کودک و بندہ

فمن استغنى بلهو او تجارة استغنى الله عنه والله غني حميد

پس کیکہ بی نیاز شود از نماز جمعہ بسبب کردن باز رگانی کردن بسبب یا گرداندن خدا تعالیٰ خدا تعالیٰ بی نیاز است ستودہ

رواه الدارقطني وعنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

رواہ دارقطنی و روایت است ازوی گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

اذا انصت لصاحبك يوم الجمعة انصت والامام يخطب فقد لغوت

وقتیکہ گوئی مر یار خود را کہ با تو نشستہ است روز جمعہ خاموش باش تا آنکہ امام خطبہ میخواند پس تحقیق تو لغو گفتی

متفق عليه وعن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

متفق علیہ و روایت است از جابر رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

لا يقيمن احدكم اخاه يوم الجمعة ثم يخالف الى مقعده فيقعد

باید کہ بر نخیزاند یکی از شما برادر خود را روز جمعہ پس بیاید بسوئے نشستگاہ وے پس بنشیند

فيه ولكن يقول افسحوا رواه مسلم وعن سمرة بن جندب رضه

در وے و لیکن بگوید کشادہ کنید جای را رواہ مسلم و از سمرہ بن جندب رض مروی است

قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم احضروا الذكر وادنوا من

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم حاضر شوید ذکر را یعنی خطبہ او نزدیک شوید از

الامام فان الرجل لا يزال يتباعد حتى يؤخر في الجنة وان دخلها

امام زیرا کہ مرد ہمیشہ دور دور پس می افتد از موضع فضائل تا آنکہ پس انگندہ میشود در بہشت اگرچہ می در آید بہشت را

رواه ابو داود وعن سهل بن معاذ بن انس الجهني عن ابيه

رواہ ابو داؤد و روایت است از سہل بن معاذ بن انس جہنی از پدر خود

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ يَوْمَ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی علیه وسلم کسیکه میگذرد و برگردنهای مردم روز

الْجُمُعَةِ اتَّخَذَ جِسْرًا اِلٰى جَهَنَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ

جمعه گرفته میشود آنکس پل بسوی دوزخ رواه ترمذی وروایت است از معاذ بن

اَنَسٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهٰى عَنِ الْحَبْوَةِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ

انس رض روایت بدرستیکه پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم منع کرد از احتباء یعنی نکیه زده نشستن روز جمعه

وَالْاِمَامُ يَخْطُبُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ

و حالانکه امام خطبه میخواند رواه الترمذی وابوداؤد وروایت است از ابن عمر رضی الله عنهما

عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا نَعَسَ اَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم چون بغنود زنده یکی از شما روز جمعه

فَلْيَتَحَوَّلْ مِنْ مَجْلِسِهٖ ذٰلِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ نَافِعٍ رض قَالَ

پس باید که بگردد از نشستگاه خود که در انجا نشسته است رواه ترمذی روایت است از نافع رض گفت

سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رض يَقُوْلُ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُّقِيْمَ

شنیدم ابن عمر رض را که میگفت نهی کرد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم از برخیزانیدن

الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَقْعَدِهٖ وَيَجْلِسُ فِيْهِ قَبْلَ لِنَافِعٍ فِي الْجُمُعَةِ قَالَ

مردی مردی را از جائگاه وی ونشستن خود در انجا گفته شد مر نافع را این نهی در روز جمعه است گفت

فِي الْجُمُعَةِ وَغَيْرِهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض

در جمعه وغیر جمعه است متفق علیه وروایت است از عبدالله بن عمرو رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْضُرُ الْجُمُعَةَ ثَلٰثَةُ نَفَرٍ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم حاضر میشوند جمعه را سه نفر

فَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِلَغْوٍ فَذٰلِكَ حَظُّهٗ وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِدُعَاءٍ فَهُوَ

پس مردیست که حاضر میشود جمعه را بلغو پس آن لغو حصهٔ اوست ومردیست که حاضر میشود آنرا بدعا پس آن

رَجُلٌ دَعَا اللّٰهَ إِنْ شَاءَ أَعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ وَرَجُلٌ حَضَرَهَا

کرد عا کرده است خدا را اگر خواهد خدا تعالی دهد مطلوب او اگر خواهد نه دهد و دیگر مرویست که حاضر میشود

بِإِنْصَاتٍ وَسُكُوتٍ وَلَمْ يَتَخَطَّ رَقَبَةَ مُسْلِمٍ وَلَمْ يُؤْذِ أَحَدًا فَهِيَ

جمعه را باستماع و خاموشی و لکد نزده بر گردن مسلمان و نه ایذا داده کسی را پس این

كَفَّارَةٌ إِلَى الْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيهَا وَزِيَادَةُ ثَلٰثَةِ أَيَّامٍ وَذٰلِكَ بِأَنَّ

کفاره است تا جمعه دیگر که متصل است باین جمعه و زیادتی سه روز دیگر این بسبب این است

اللّٰهَ يَقُولُ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

که خدا تعالی میگوید هر که بیارد نیکی را پس او راست ده مانند آن رواه ابو داود

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابن عباس گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

مَنْ تَكَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَهُوَ كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ

کسی که سخن کند روز جمعه و حالانکه امام خطبه میخواند این سخن او همچون مثل خر است که بر میدارد

أَسْفَارًا وَالَّذِي يَقُولُ لَهُ أَنْصِتْ لَيْسَ لَهُ جُمُعَةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ

کتاب ها بر پشت و آنکس که گوید مرا در اخاموش باش نیست او را ثواب جمعه رواه احمد

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّهُمَا قَالَا سَمِعْنَا رَسُولَ اللّٰهِ

و روایت است از ابن عمر رض و ابی هریره بدرستیکه آن هر دو گفتند که شنیدیم پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَلَى أَعْوَادِ مِنْبَرِهِ لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ

صلی الله علیه وسلم را که میگفت بر چوبهای منبر خود باید که البته باز آیند گروهها

عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللّٰهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُونُنَّ

از ترک کردن مردم ایشان جمعها را هر آئینه مهر میکند خدا تعالی بر دلهای ایشان پس هر آئینه باشند

مِنَ الْغَافِلِينَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي الْجَعْدِ الضَّمِيرِيِّ رض

از غافلین رواه مسلم و روایت است از ابی جعد ضمیری رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَرَكَ ثَلٰثَ جُمَعٍ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ ترک کند سہ جمعہ را

تَهَاوُنًا بِهَا طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قَلْبِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

از جہت آسان دیدن آنرا مہر میکند خدا تعالیٰ بر دل وے رواہ ابوداؤد و ترمذی و نسائی

وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَرَوَاهُ مَالِكٌ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ

وابن ماجہ و دارمی و روایت کرد آنرا مالک از صفوان بن سلیم

وَاَحْمَدُ عَنْ قَتَادَةَ وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ

واحمد از ابی قتادہ و روایت است از سمرۃ بن جندب رضی اللہ عنہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ

فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ ترک کند جمعہ را واکثر بظہر کند

عُذْرٍ فَلْيَتَصَدَّقْ بِدِيْنَارٍ فَاِنْ لَمْ يَجِدْ فَنِصْفِ دِيْنَارٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ

بیعذر شرعے پس باید کہ تصدق کند بیک دینار پس اگر دینار نیابد پس نصف دینار تصدق کند رواہ احمد

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ صَالِحِ بْنِ اِبْرَاهِيْمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ

وابو داؤد وابن ماجہ و از صالح بن ابراہیم بن عبد الرحمن

ابْنِ عَوْفٍ قَالَ دَخَلَ عَلَيْنَا اَنَسٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْاِمَامُ يَخْطُبُ

ابن عوف مرویست گفت درآمد برما انس رض روز جمعہ وحالانکہ امام خطبہ میخواند

وَنَحْنُ نَتَحَدَّثُ فَقَالَ مَهْ فَلَمَّا اُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ قَالَ اِنِّيْ لَاَخَافُ

و ما سخن میکردیم پس گفت انس رض خاموش باشید پس ہرگاہ کہ تکبیر باز گفتہ شد گفت تحقیق کہ من خوف

اَنْ اَكُوْنَ قَدْ اُبْطِلَتْ جُمُعَتِيْ بِقَوْلِيْ لَكُمْ مَهْ ابْنُ سَعْدِكُمْ

میکنم باینکہ باشم من بدیں سبب کہ باطل کردہ شود جمعہ من بسبب گفتن من بر شما ای باز ایست

جمع الجوامع

بَابُ الْعِيْدَيْنِ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ

از جمع الجوامع این باب در بیان احکام عید الفطر عید اضحی است و روایت است از ابی سعید

الْخُدْرِيِّ رض قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ

ابو سعید خدری رض گفت بود پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم کہ بیروں می آمد در روز عید فطر

وَالْأَضْحَى إِلَى الْمُصَلَّى فَأَوَّلُ شَيْءٍ يَبْدَأُ بِهِ الصَّلٰوةُ ثُمَّ يَنْصَرِفُ

و در روز اضحے بسوئے مصلے پس نخست چیزیکہ آغاز میکرد آنحضرت باں چیز نماز بود پس برمیگشت

ثُمَّ يَقُومُ مُقَابِلَ النَّاسِ وَالنَّاسُ جُلُوسٌ عَلٰى صُفُوفِهِمْ فَيَعِظُهُمْ

از نماز پس می ایستاد روبروئے مردم و حالانکہ مردم نشستہ بودند پس پند میکرد ایشانرا

وَيُوصِيهِمْ وَيَأْمُرُهُمْ وَإِنْ كَانَ يُرِيدُ أَنْ يَقْطَعَ بَعْثًا قَطَعَهُ

و وصیت میکرد بخیر و امر میکرد ایشانرا و اگر میخواست کہ جدا کند و بفرستد لشکر را جدا میکرد و امر

أَوْ يَأْمُرُ بِشَيْءٍ أَمَرَ بِهِ ثُمَّ يَنْصَرِفُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ

یا اگر میخواست کہ بفرماید کار را بفرمود آنرا پس برمیگشت متفق علیہ و روایت است از ابن

عَبَّاسٍ رض عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ أَيَّامٍ

عباس رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ از روز ہا

الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهِنَّ أَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنْ هٰذِهِ الْأَيَّامِ الْعَشْرِ قَالُوا

کہ کار نیک در وے دوست داشتہ تر باشد نزد خدا از ایں دہ روز کہ دہ نوزدہم است گفتند

يَا رَسُولَ اللهِ وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ قَالَ وَلَا الْجِهَادُ إِلَّا

ای پیغمبر خدا و نہ کارزار کردن در راہ خدا فرمود آنحضرت و نہ جہاد در

سَبِيلِ اللهِ إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذٰلِكَ

راہ خدا مگر جہاد آنمرد یکہ بیروں آید بہ نفس خود و مال خود پس باز نگشت از نفس و نہ مال خود

بِشَيْءٍ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

بچیزے رواہ بخاری و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ أَيَّامٍ أَحَبُّ إِلَى اللهِ أَنْ يُتَعَبَّدَ لَهُ

صلے اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ روزے از روزہا کہ دوست داشتہ تر است نزد خدا عبادت کردن خدا ایں

فِيهِنَّ مِنْ عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ يَعْدِلُ صِيَامُ كُلِّ يَوْمٍ مِنْهَا بِصِيَامِ سَنَةٍ

در انروزها از ده ذیحج برابر است روزه هر روز در آنروزها بروزه یکسال

وَقِيَامُ كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْهَا بِقِيَامِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ

و برابر است برخاستن هر شب از شبهای انروزها بنماز شب قدر رواه ترمذی و ابن

مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ماجه و روایت است از عایشه رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللّٰهِ مِنْ

وسلم نکرد آدمی هیچ کاری روز نحر دوست داشته تر بسوی خدا تعالی از

إِهْرَاقِ الدَّمِ وَإِنَّهُ لَيَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا

ریختن خون و بدرستیکه آن جانور می آید روز قیامت بشاخهای خود و موهای خود

وَأَظْلَافِهَا وَإِنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللّٰهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ

و سمهای خود و بدرستیکه خون هر آئینه می افتد نزد خدا مرتبه قبول پیش از انکه افتد

بِالْأَرْضِ فَطِيبُوا بِهَا نَفْسًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

بزمین پس خوشحال گردانید بدان نفس را رواه ترمذی و ابن ماجه

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ قَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از زید بن ارقم گفت گفتند یاران پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا هٰذِهِ الْأَضَاحِيُّ قَالَ سُنَّةُ أَبِيكُمْ

علیہ وسلم اے پیغمبر خدا چیست این قربانیها و چیست اصل این قربانی فرمود این اضاحی سنت پدر

إِبْرَاهِيمَ قَالُوا فَمَا لَنَا فِيهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ بِكُلِّ شَعَرَةٍ حَسَنَةٌ

ابراهیم است گفتند صحابه پس چیست مارا دران از جزا و ثواب ای رسول خدا فرمود در مقابل هر موئے نیکی است

قَالُوا فَالصُّوفُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ بِكُلِّ شَعَرَةٍ مِنَ الصُّوفِ حَسَنَةٌ

گفتند پس ثواب آنچه پشم دارد چنانکه ضان چیست یارسول الله فرمود بمقابله موی از پشم حسنه است

* علماء را اختلاف است در افضلیت عشر ذیحجه و عشر رمضان فمحققان بر آنند که روزهای عشر ذیحجه افضل است از جمیع روزهای سال و شبهای عشر رمضان افضل است بشبهای عشر ذیحجه و روز عرفه افضل است از روز عاشورا و روز عاشورا افضل است از روز عرفه و شب قدر افضل است از همه شبهای سال و روز عید افضل است از همه روزهای سال و شب عید افضل است از همه شبهای سال و روز جمعه افضل است از روز عرفه اگر نه عرفه در جمعه افتد و شب جمعه افضل است از شب قدر و شب آدینه مستجاب است و روز آدینه مستجاب است و ساعتی از روز آدینه هست که دعا در آن ساعت مستجاب است و روز عرفه افضل است از روز آدینه اگر عرفه در جمعه افتد و روز عید افضل است از روز عرفه و روز عید افضل است از روز آدینه اگر عید در آدینه افتد

* سنت است قربانی کردن در میان اهل و عیال و فرزندان را و مستحب است قربانی کردن از جهت مردگان

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ

رواہ احمد وابن ماجہ وروایت است از عبد اللہ

ابْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

ابن عمرو رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أُمِرْتُ بِيَوْمِ الْأَضْحَى عِيدًا جَعَلَهُ اللهُ لِهٰذِهِ

وسلم امر کردہ شدہ ام بروز اضحی درحالیکہ ایں عیدی آنحضرت گردانیدہ ازاں خدا تعالیٰ برائے

الْأُمَّةِ قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللهِ أَرَأَيْتَ

ایں امت گفت آنحضرت را مردے ای پیغمبر خدا کہ خبردہ مرا

إِنْ لَمْ أَجِدْ إِلَّا مَنِيحَةً أُنْثَى أَفَأُضَحِّي

کہ اگر نیابم مگر منیحۂ انثی کہ مراست آیا پس قربانی کنم

بِهَا قَالَ لَا وَلٰكِنْ خُذْ مِنْ شَعْرِكَ

بداں فرمود نکن ولیکن بگیر از موئے خود

وَأَظْفَارِكَ وَتَقُصُّ شَارِبَكَ وَتَحْلِقُ عَانَتَكَ

وناخنہائے خود وببری برو تہای خود را وبستری موئے زیر ناف خود

فَذٰلِكَ تَمَامُ أُضْحِيَّتِكَ عِنْدَ اللهِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

پس آن افعال از تمام قربانی تست نزد خدا تعالیٰ رواہ ابو داؤد ونسائی

كِتَابُ الْجَنَائِزِ

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ

هر نفسے چشندہ موت است و جزایں نیست کہ تمام دادہ خواہد شد مزد خویش را

يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ

روز قیامت و ہر گروہے میعادی است پس چوں آید

لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ۝

میعاد ایشاں توقف نکنند ساعتے و نہ سبقت کنند

بَابُ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ

باب در بیمار پرسی

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت است از ابی موسیٰ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَطْعِمُوا الْجَائِعَ وَعُوْدُوا الْمَرِيْضَ وَفُكُّوا الْعَانِيَ

علیہ وسلم طعام بدہید گرسنہ را و عیادت کنید بیمار را و خلاص کنید اسیر را

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ بخاری و روایت است از ثوبان رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْمُسْلِمَ اِذَا عَادَ اَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِيْ خُرْفَةِ

علیہ وسلم بدرستیکہ مسلمان چوں عیادت میکند برادر خود مسلمانرا ہمیشہ میباشد در چیدہ میوہ

الْجَنَّةِ حَتّٰى يَرْجِعَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رض

بہشت تا اوقت کہ باز گردد رواہ مسلم و روایت است از براء بن عازب رض

قَالَ اَمَرَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعٍ وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ

گفت امر کرد ما را آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از ہفت چیز و نہی کرد ما را از ہفت چیز

اَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيْضِ وَاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَتَشْمِيْتِ الْعَاطِسِ

امر کرد بہ بیمار پرسی پس روے کردن جنازہ و دعا کردن عطسہ زندہ را

وَرَدِّ السَّلَامِ وَاِجَابَةِ الدَّاعِيْ وَاِبْرَارِ الْمُقْسِمِ وَنَصْرِ الْمَظْلُوْمِ

و جواب سلام دادن و قبول کردن دعوت طعام و براست گردانیدن سوگند خورندہ را و بہ یاری کردن مظلوم را

وَنَهَانَا عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ وَعَنِ الْحَرِيْرِ وَالْاِسْتَبْرَقِ وَالدِّيْبَاجِ

و نہی کرد ما را از انگشتری طلا از پوشیدن جامہ حریر و از پوشیدن استبرق و دیبا

وَالْمِيْثَرَةِ الْحَمْرَاءِ وَالْقَسِّيِّ وَاٰنِيَةِ الْفِضَّةِ وَفِيْ رِوَايَةٍ

و نہی کرد از میثرہ سرخ و نہی کرد از قسی و از آوندہائے نقرہ و در روایت دیگر

وَعَنِ الشُّرْبِ فِي الْفِضَّةِ فَاِنَّهُ مَنْ شَرِبَ فِيْهَا فِي الدُّنْيَا

و از نوشیدن در نقرہ پس بدرستیکہ کسیکہ بنوشد در آوند نقرہ در دنیا

لَمْ يَشْرَبْ فِيْهَا فِي الْاٰخِرَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

نوشد دران در آخرۃ متفق علیہ است و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ و سلم حق مسلمان بر مسلمان

خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ وَعِيَادَةُ الْمَرِيْضِ وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ وَاِجَابَةُ

پنج است جواب سلام دادن است و بیمار پرسی کردن است و پس رو کردن جنازہ ہا است و قبول کردن

الدَّعْوَةِ وَتَشْمِيْتُ الْعَاطِسِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ

دعوت بطعام و دعا کردن است عطسہ زنندہ را متفق علیہ و بروایت است ازو گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ و سلم حق مسلمان بر مسلمان شش است

قِيْلَ مَا هُنَّ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ اِذَا لَقِيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَاِذَا

گفتہ شد چہ چیز است آن شش اے پیغمبر خدا فرمود چوں پیش آئی مسلمان را پس سلام کن بروے چوں

دَعَاكَ فَاَجِبْهُ وَاِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ وَاِذَا عَطَسَ

بخواند ترا بطعام پس اجابت کن او را و چوں نصیحت طلب کند از تو پس نصیحت کن مر او را و چوں عطسہ زند مسلمان

فَحَمِدَ اللّٰهَ فَشَمِّتْهُ وَاِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ وَاِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ

پس حمد گوید خدا را پس تشمیت کن او را و چوں بیمار شود پس عیادت کن او را و چوں بمیرد پس رو کن جنازہ او را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ مسلم و بروایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَقُوْلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

صلی اللہ علیہ و سلم بدرستے خدا تعالیٰ میفرماید در روز قیامت

يَا ابْنَ اٰدَمَ مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِيْ قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ اَعُوْدُكَ

ای پسر آدم بیمار شدم من پس نکردی باز پرس مرا گوید اے پروردگار من چگونہ عیادت کنم ترا

وَاَنْتَ رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ قَالَ اَمَا عَلِمْتَ اَنَّ عَبْدِيْ فُلَانًا مَرِضَ

و تو پروردگار جہانیانی بگوید خدا آیا ندانستے تو بدرستیکہ بندۂ من فلانے بیمار شد

سلام دادن از حقوق است

اسلام سنت و مستحب است

عیادت مریض از حقوق است

پیروی جنازہ از حقوق است

قبول کردن دعوت از حقوق است

تشمیت عاطس از حقوق است

اگر دعوتی باشد و امر منکر باشد

دعوتی نباشد و امر منکر باشد

گفتہ کہ طعام مرا مجیب منکرات

دعوت را اجابت کند و بازگردد

بسا نزد ما طعام از اجابت

دعوت ساقط شود

فی ما بیاشامند ۱۲

بشرط آنکہ منکر نباشد

عیادت مریض

عیادت مریض

گذاردن نیز از حقوق است

۱۲

فَلَمْ تَعُدْهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ يَا ابْنَ آدَمَ

پس نپرسیدے اورا آیا ندانستے تو کہ عیادت میکردے آن بندہ مرا ہر آئینہ میافتی مرا نزدو یعنی رحمت مرا میگوید اے پسر آدم

اسْتَطْعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أُطْعِمُكَ وَأَنْتَ

طلب طعام کردم از تو پس ندادی طعام مرا گوید آدمی اے پروردگار طعام دہم ترا و تو

رَبُّ الْعَالَمِينَ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْتَطْعَمَكَ عَبْدِي فُلَانٌ

پروردگار عالمیانے گوید حق تعالیٰ آیا ندانستے تو کہ طعام طلبید از تو بندۂ من فلاں

فَلَمْ تُطْعِمْهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أَطْعَمْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي

پس ندادی تو اورا طعام آیا ندانستے تو کہ اگر طعام میدادی اورا می یافتی تو ثواب و اجر آن طعام را نزد من

يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تَسْقِنِي قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ

ای فرزند آدم طلبیدم از تو آب پس ندادی تو مرا آب گوید آدمی ای پروردگار من چگونہ آب دہم ترا

وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ قَالَ اسْتَسْقَاكَ عَبْدِي فُلَانٌ فَلَمْ تَسْقِهِ

و تو پروردگار عالمے و منزہ ہستی آب خوردن بگوید حق تعالیٰ آب طلبید از تو بندۂ من فلاں پس ندادی آب تو اورا

أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ وَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي رَوَاهُ

آیا ندانستے تو کہ اگر آب میدادے اورا می یافتی جزائے آنرا نزد من رواہ

مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مسلم و روایت است از عائشہ رضہ گفت بود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اشْتَكَى مِنَّا إِنْسَانٌ مَسَحَهُ بِيَمِينِهِ ثُمَّ قَالَ

علیہ وسلم چوں بیمار میشد از ما آدمی مسح میکرد اورا بدست راست خود پس میفرمود کہ اذہب

أَذْهِبِ الْبَأْسَ رَبَّ النَّاسِ وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ

کہ ببراین درد را ای پروردگار آدمیان و تندرستی دہ تو کی تندرستی دہندہ نیست شفاء

إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض

مگر شفائی تو شفائی کہ نمیگذارد بیماریرا متفق علیہ است و روایت است از علی رضہ

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ مُسْلِمٍ

گفت علی شنیدم پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت نیست ہیچ مسلمانے

يَعُوْدُ مُسْلِمًا غُدْوَةً اِلَّا صَلّٰى عَلَيْهِ سَبْعُوْنَ اَلْفَ مَلَكٍ حَتّٰى

کہ بیمار پرسی کند مسلمانے را در وقت بامداد مگر آنکہ صلوٰۃ بفرستند بروے ہفتاد ہزار فرشتہ تا آنکہ

يُمْسِيَ وَاِنْ عَادَهٗ عَشِيَّةً اِلَّا صَلّٰى عَلَيْهِ سَبْعُوْنَ اَلْفَ مَلَكٍ

شام کند و اگر عیادت کرد او را بوقت شام مگر دعا رحمت کنند بروی ہفتاد ہزار فرشتہ

حَتّٰى يُصْبِحَ وَكَانَ لَهٗ خَرِيْفٌ فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ

تا آنکہ صبح کند و باشد مر او را بستانی در بہشت رواہ ترمذی و ابوداؤد

وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از انس رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ تَوَضَّاَ فَاَحْسَنَ الْوُضُوْءَ وَعَادَ اَخَاهُ الْمُسْلِمَ مُحْتَسِبًا

کسیکہ وضو کند پس نیک کند وضو را و بیمار پرسی کند برادر مسلمان را بقصد ثواب

بُوْعِدَ مِنْ جَهَنَّمَ مَسِيْرَةَ سَنَتَيْنِ خَرِيْفًا رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

دور کردہ شود از دوزخ مقدار راہ شصت سال رواہ ابوداؤد

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابن عباس رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَعُوْدُ مُسْلِمًا فَيَقُوْلُ سَبْعَ مَرَّاتٍ اَسْئَلُ

وسلم نیست ہیچ مسلمانے کہ عیادت کند مسلمانے را پس بگوید ہفت کرت سوال میکنم

اللّٰهَ الْعَظِيْمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ اَنْ يَّشْفِيَكَ اِلَّا شُفِيَ

خدائے بزرگ را کہ پروردگار عرش بزرگ است کہ تندرستی دہد ترا مگر آنکہ تندرستی داده شود

اِلَّا اَنْ يَّكُوْنَ قَدْ حَضَرَ اَجَلُهٗ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

آن مسلمان مگر آنکہ باشد کہ بتحقیق حاضر شده وقت موت او رواہ ابوداؤد و ترمذی

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

در روایت است از ابی سعید رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَنَفِّسُوا لَهُ فِي أَجَلِهِ فَإِنَّ ذٰلِكَ

وسلم چون در آئید بر بیماری برائے عیادت پس کشادہ دہید و بدیدم او را در زندگانی چیزے

لَا يَرُدُّ شَيْئًا وَيَطِيبُ بِنَفْسِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

زیرا کہ تنفیس باز نمیگرداند چیزے را کہ مقدر است و خوش میگرداند نفس او را رواہ ترمذی و ابن ماجہ

وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ هٰذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

و گفت ترمذی ایں حدیث غریب است و روایت است از ابن عباس رض

قَالَ إِنَّ عَلِيًّا رض خَرَجَ مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت کہ علی رض برآمد از نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فِي وَجَعِهِ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ فَقَالَ النَّاسُ يَا أَبَا الْحَسَنِ كَيْفَ

در بیماری وے کہ وفات کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در وے پس گفتند مردم ای ابوالحسن چگونہ

أَصْبَحَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَصْبَحَ بِحَمْدِ اللهِ

صبح کرد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و سلم گفت شکر کردہ شد بخدا

بَارِئًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

پشونده از بیماری رواہ بخاری و روایت است از جابر رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَزَلْ يَخُوضُ الرَّحْمَةَ

صلے اللہ علیہ وسلم کیکہ بپرسد بیماری را ہمیشہ در آبد در دریاے رحمت را

حَتّٰى يَجْلِسَ فَإِذَا جَلَسَ اغْتَمَسَ فِيهَا رَوَاهُ مَالِكٌ وَأَحْمَدُ

تا آنکہ می نشیند پس چون می نشیند فرو میرود در آں رواہ مالک و احمد

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ مِنَ السُّنَّةِ تَخْفِيفُ الْجُلُوسِ

و روایت است از ابن عباس رض گفت ابن عباس از سنت است سبکی کردن در نشستن

وَقِلَّةُ الصَّخَبِ فِي الْعِيَادَةِ عِنْدَ الْمَرِيضِ قَالَ وَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

وکم کردن بانگ و فریاد در عیادت نزد بیمار گفت ابن عباس و فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا كَثُرَ لَغَطُهُمْ وَاخْتِلَافُهُمْ قُومُوا عَنِّي

صلے اللہ علیہ وسلم ہرگاہ کہ بسیار شد آواز اصحاب آنحضرت و اختلاف شان برخیزید از نزد من

رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

رواہ رزین و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ عَادَ مَرِيضًا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ

صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بپرسد بیماری را آواز میدہد آواز دہندہ از آسمان

طِبْتَ وَطَابَ مَمْشَاكَ وَتَبَوَّأْتَ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا رَوَاهُ

یعنی فرشتہ خوشی باد ترا در دنیا و خوش باد برپا رفتن تو بجائے مشی تو در آخرت و بگیری تو از بہشت منزلے

ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

رواہ ابن ماجہ و روایت است از عمر ابن الخطاب رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى مَرِيضٍ فَمُرْهُ يَدْعُ

صلے اللہ علیہ وسلم چون در آئی بر بیمارے پس بفرما او را کہ دعا کند

لَكَ فَإِنَّ دُعَاءَهُ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

ترا زیرا کہ بدرستی دعاء او مثل دعاء فرشتگان است رواہ ابن ماجہ

بَابُ مَا جَاءَ فِي أَجْرِ الْمَصَائِبِ إِذَا صُبِرَ عَلَيْهَا

باب حادثہ ہائی کہ وارد شدہ در باب اجر مصائب وقتے کہ صبر بر آن کند

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ

کسیکہ خواہد خدا نشانے باو از نیکی را گرفتہ میشود یا میگیرد و عقب از وے رواہ بخاری و از وے

وَعَنْ أَبِي سَعِيدِنِ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی سعید خدری مرویست از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ

علیہ و سلم فرمود نمیرسد مسلمان را از هیچ رنج و تعب

وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا

و نہ اندوہ و نہ غم و نہ آزار و نہ

غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةُ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللّٰهُ بِهَا

اندوہ تا انکہ خلانیدہ میشود آدمیرا خار مگر انکہ می پوشد خدا تعالی

مِنْ خَطَايَاهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

باین کرامت از معصیتہا گناہان کہ صغایر باشند متفق علیہ و روایتست از عبد اللہ

ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

بن مسعود رض گفت درآمدم برآنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُوعَكُ فَمَسِسْتُهُ بِيَدِي

علیہ وسلم درحالیکہ او تب زدہ شدہ بود پس لمس کردم آنحضرت را بدست خود

فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعْكًا

پس گفتم اے پیغامبر خدا بدرستیکہ ہر آئینہ تب زدہ میشوی تب زدہ شدنی

شَدِيدًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سخت پس فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و سلم

اَجَلْ اِنِّيْ اُوْعَكُ كَمَا يُوْعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ قَالَ فَقُلْتُ

اے تب زده میشود چنانکه تب زده میشوند دو مرد از شما ابن مسعود گوید پس گفتم من

ذٰلِكَ لِاَنَّ لَكَ اَجْرَيْنِ فَقَالَ اَجَلْ ثُمَّ قَالَ مَا مِنْ

آں یعنے شدت تب بسبب آنست که ترا دو اجر است پس گفت آنحضرت آرے پس گفت آنحضرت نیست

مُسْلِمٍ يُصِيْبُهٗ اَذًى مِّنْ مَّرَضٍ فَمَا سِوَاهُ اِلَّا حَطَّ اللّٰهُ

ہیچ مسلمانے که برسد اورا آزارے از بیماری پس چیزیکه جز بیماریست مگر انکه فرو می افگند خدا تعالے

بِهٖ سَيِّئَاتِهٖ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

بدیهائے اورا چنانکه فرو افگند درخت برگ هائے خود را متفق علیه است

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ دَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از جابر رض گفت درآمد پیغامبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ عَلٰى اُمِّ السَّائِبِ فَقَالَ مَا لَكِ تُزَفْزِفِيْنَ

وسلم بر ام سائب پس گفت آنحضرت ص چه شده است ترا که میلرزے

قَالَتِ الْحُمّٰى لَا بَارَكَ اللّٰهُ فِيْهَا فَقَالَ لَا تَسُبِّيْ الْحُمّٰى

گفت ام سائب سبب لرزیدن من تب است برکت نکند خدا در وے پس گفت مکن دشنام تب را

فَاِنَّهَا تُذْهِبُ خَطَايَا بَنِيْ اٰدَمَ كَمَا يُذْهِبُ الْكِيْرُ خُبْثَ

زیرا که تب می برد گناهان بنی آدم را چنانکه می برد دمه آهنگران چرک

الْحَدِيْدِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ قَالَ

آهن را رواه مسلم و روایت است از ابی موسی رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ

رسول الله صلے الله علیه وسلم چون بیمار شود بنده

اَوْ سَافَرَ كُتِبَ لَهٗ بِمِثْلِ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيْمًا صَحِيْحًا

یا سفر کند نوشته میشود برائے آں بنده انچه بود عمل میکرد در حالیکه مقیم و تندرست بود

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ

رواه البخاري وروايت است از كعب بن مالك گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ

پيغامبر خدا صلى الله عليه وسلم حال مومن همچو حال

الْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ تُفَيِّئُهَا الرِّيَاحُ تَصْرَعُهَا مَرَّةً

شاخ تر و نرم از كشت است مايل و براه ميگرداند اورا باد ها كه مى افتند آنرا يكبارگى

وَتَعْدِلُهَا أُخْرٰى حَتّٰى يَأْتِيَهُ أَجَلُهُ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ

و راست ميگرداند آنرا بار ديگر تا آنكه مى آيد اورا وقت موت و حال منافق

كَمَثَلِ الْأَرْزَةِ الْمُجْذِيَةِ الَّتِي لَا يُصِيبُهَا حَتّٰى يَكُوْنَ

همچو حال درخت صنوبر است كه محكم و ثابت است ان درخت كه نميرسد اورا چيزى از بادها تا آنكه

انْجِعَافُهَا مَرَّةً وَاحِدَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه

مى باشد افتادن آن درخت يكبارگى متفق عليه و روايت است از ابى هريره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْمُؤْمِنِ

گفت فرمود پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم حال مومن

كَمَثَلِ الزَّرْعِ لَا يَزَالُ الرِّيحُ تُمِيلُهُ وَلَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ

همچو حال كشت است كه هميشه باد مايل ميگرداند و هميشه است مومن

يُصِيبُهُ الْبَلَاءُ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ كَشَجَرَةِ الْأَرْزَةِ لَا تَهْتَزُّ

كه ميرسد اورا بلا و حال منافق همچو حال درخت صنوبر است كه نمى جنبد

حَتّٰى تَسْتَحْصِدَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضه

تا آنكه درو ده شود و بريده شود متفق عليه و روايت است از اسامه بن زيد

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّاعُوْنُ

گفت فرمود پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم طاعون

رِجْزًا أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ عَلَى مَنْ

عذابی است که فرستاده شده است بر گروهے از بنی اسرائیل یا بر کسانیکه

كَانَ قَبْلَكُمْ فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ

بودند پیش از شما پس چون بشنوید شما طاعون را در زمینی پس پیش نیائید بران زمین

وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ

و چون بیفتد طاعون بر زمینے حالانکه شما دران زمین باشید پس بیرون نیائید بجهت گریختن از طاعون

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ

متفق علیه است و در روایت است از انس رض گفت شنیدم آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

صلے اللہ علیہ وسلم میگفت میگوید اللہ سبحانہ وتعالی

إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتَيْهِ ثُمَّ صَبَرَ عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا

چون مبتلا گردانم بنده خود را بدو محبوبه او پس صبر کند ان بنده عوض دهم آن

الْجَنَّةَ يُرِيدُ عَيْنَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ

بنده را ازان جمیتین بهشت را که میخواهد دو چشم وے رواه البخاری و در روایتیست از علی بن

زَيْدٍ عَنْ أُمَيَّةَ أَنَّهَا سَأَلَتْ عَائِشَةَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ

زید از امیه بدرستیکه امیه پرسید از عایشه رض از حقیقت معنی قول حق جل وعلا

وَجَلَّ إِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ

که اینست اگر به آشکارا کنید چیزے را که در دلهائے شماست یا نهان دارید از احساب میکند شما را

بِهِ اللهُ وَعَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ

بان خدا تعالے و پرسید از تاویل وے تعالی و هر که کند بدی را پاداش داده شود بر

فَقَالَتْ مَا سَأَلَنِي عَنْهَا أَحَدٌ مُنْذُ سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ

پس گفت عایشه رض سوال نکرد مرا ازین محابه و بجانات پیچ یکساران گاه که پرسیدم پیغامبر خدا را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ هٰذِهٖ مُعَاتَبَةُ اللّٰهِ الْعَبْدَ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت ۲ ایں عتاب است خدائے تعالیٰ بندہ را

بِمَا يُصِيْبُهٗ مِنَ الْحُمَّةِ وَالنَّكْبَةِ حَتَّى الْبِضَاعَةِ

بآنچہ میرسد بندہ را از تب و از نکبت تا آنچہ این مصیبت گم پارۂ ارمال

يَضَعُهَا فِيْ يَدِ قَمِيْصِهٖ فَيَفْقِدُهَا فَيَفْزَعُ لَهَا حَتّٰى

می نہد بندہ آنرا در دست پیراہن خود پس گم میکند آں بضاعت را پس می ترسد آں بضاعت را تا آنکہ

اَنَّ الْعَبْدَ لَيَخْرُجُ مِنْ ذُنُوْبِهٖ كَمَا يَخْرُجُ التِّبْرُ

بندہ ہر آئینہ بیروں می آید از گناہاں خود چنانکہ بیروں می آید زر

اَلْاَحْمَرُ مِنَ الْكِيْرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

سرخ از بوتہ رواہ ترمذی و روایت است از

اَبِيْ مُوْسٰى رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابو موسیٰ رضہ بدرستیکہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ لَا يُصِيْبُ عَبْدًا نَكْبَةٌ فَمَا فَوْقَهَا اَوْ دُوْنَهَا

فرمود نمیرسد ہیچ بندہ را مصیبتے خرد پس آنچہ بالاے اوست یا فرود اوست

اِلَّا بِذَنْبٍ وَمَا يَعْفُوا اللّٰهُ عَنْهُ اَكْثَرُ وَقَرَأَ

مگر بسبب گناہی کہ کردہ است و آنچہ عفو و محو میکند خدائے تعالیٰ ازو بیشتر است و خواند آنحضرت آیۂ

وَمَا اَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيْبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيْكُمْ

کہ و ہر چہ میرسد شما را از مصیبت پس بسبب چیزیست کہ کردہ است انرا دستہاے شما و

وَيَعْفُوْا عَنْ كَثِيْرٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

و عفو میکند خدائے تعالیٰ از بسیاری ازاں رواہ ترمذی و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

عبد اللہ بن عمرو رضہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا كَانَ عَلَى طَرِيقَةٍ حَسَنَةٍ مِنَ

علیہ و سلم بدرستیکہ بندہ چوں میباشد بر حالت نیک از

الْعِبَادَةِ ثُمَّ مَرِضَ قِيلَ لِلْمَلَكِ الْمُوَكَّلِ بِهِ اُكْتُبْ لَهُ

عبادت پستر بیمار شود گفتہ میشود مر فرشتہ را کہ گماشتہ شدہ است بر وے نویس

مِثْلَ عَمَلِهِ إِذَا كَانَ طَلِيقًا حَتَّى أُطْلِقَهُ أَوْ أَكْفِتَهُ

برای وی مانند عمل وے در وقتیکہ بود رہا غیر مقید باین سبب تا آنکہ رہا کنم او را یا وگیرد آرام او را

إِلَيَّ وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بسوے خود و روایت ست از انس رض بدرستیکہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم

قَالَ إِذَا ابْتُلِيَ الْمُسْلِمُ بِبَلَاءٍ فِي جَسَدِهِ قِيلَ لِلْمَلَكِ اُكْتُبْ لَهُ

گفت چون مبتلا گردانیدہ میشود مسلمان ببلائے در تن او گفتہ میشود مر فرشتہ را بنویس بہ او وی

صَالِحَ عَمَلِهِ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُ فَإِنْ شَفَاهُ غَسَلَهُ وَطَهَّرَهُ

عمل نیک وے را کہ می کرد پس اگر شفا میدہد او را می شوید او را و پاک میگرداند

وَإِنْ قَبَضَهُ غَفَرَ لَهُ وَرَحِمَهُ رَوَاهُمَا فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

و اگر قبض میکند او را آمرزد و رحمت میکند او را روایت کردہ ایں دو حدیث را در شرح سنت

وَعَنْ سَعْدٍ قَالَ سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّ النَّاسِ

روایت است از سعد ابو ابی وقاص رض گفت کہ پرسیدہ شد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کدام از آدمیان

اَشَدُّ بَلَاءً قَالَ الْاَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْاَمْثَلُ فَالْاَمْثَلُ وَيُبْتَلَى الرَّجُلُ

سخت تر است از روے بلا و آزمایش فرمود سخت ترین از آدمیان در بلا پیغامبران اند پس ہر کہ فاضل تر از روے مرتبہ

عَلٰى حَسَبِ دِيْنِهٖ فَاِنْ كَانَ فِيْ دِيْنِهٖ صُلْبًا اشْتَدَّ بَلَاؤُهٗ وَاِنْ كَانَ

و مبتلا گردانیدہ می شود مرو بمقدار اندازۂ دین وے پس اگر باشد در دین خود سخت و درشت سخت می شود بلاے او

فِيْ دِيْنِهٖ رِقَّةٌ هُوِّنَ عَلَيْهِ فَمَا زَالَ كَذٰلِكَ حَتّٰى يَمْشِيَ مَا لَهٗ

و در دین او نرمی و تنگی یک کردہ می شود بروے پس ہمیشہ چنین حال است تا آنکہ میرود بر زمین حال آنکہ نیست

ذَنْبٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ

مر او را گناہی رواہ ترمذی و ابن ماجہ و الدارمی و گفت ترمذی

هٰذَا حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ایں حدیث حسن صحیح است و روایت است از انس رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ عِظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی کہ بزرگی جزا با بزرگی

الْبَلَاءِ وَاِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ اِذَا اَحَبَّ قَوْمًا

بلا است و بدرستی کہ خداے بزرگ و برتر چون دوست میدارد گروہے را

اِبْتَلَاهُمْ فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضٰى وَمَنْ سَخِطَ

مبتلا گرداند ایشانرا پس کسیکہ خوشنود باشد از خدا و بلا پس مر او را است خوشنودی و کسیکہ

فَلَهُ السَّخَطُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ

پس مر او را است خشم رواہ ترمذی و ابن

مَاجَةَ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ماجہ و از وی روایت است گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ اللّٰهُ بِعَبْدِهِ الْخَيْرَ عَجَّلَ لَهُ

علیہ وسلم چوں خواہد خدا تعالیٰ بہ بندۂ خود نیکی را شتاب دہد مراد را

الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا وَإِذَا أَرَادَ اللّٰهُ بِعَبْدِهِ شَرًّا

سزای گناہاں او را در دنیا و چوں خواہد خدا تعالیٰ بہ بندۂ خود بدی را

أَمْسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهِ حَتّٰى يُوَافِيَهُ بِهِ يَوْمَ

نگاہ دارد از وی عقوبت وی گذارد او را بگناہ وے تا آنکہ تمام می دہد بوے بندہ را

الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ مَرْفُ

آنچہ مستحق است روز قیامت رواہ ترمذی و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَزَالُ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ہمیشہ می باشد

الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ وَالْمُؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ

بلا بر مرد مسلمان یا بر زن مسلماں در ذات ہر یکے و در مال ہر یکے و در اولاد ہر یکے

حَتّٰى يَلْقَى اللّٰهَ وَمَا عَلَيْهِ مِنْ خَطِيئَةٍ رَوَاهُ

تا آنکہ می آید پیش خدا در روز جزا حال آنکہ نیست بروے ہیچ گناہے

التِّرْمِذِيُّ وَرَوَى مَالِكٌ نَحْوَهُ وَعَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ خَالِدٍ

رواہ ترمذی و روایت کرد مالک مانند وی و روایت است از محمد بن

السُّلَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْ

خالد سلمی از پدرش از جدش گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا سَبَقَتْ لَهُ مِنَ اللّٰهِ مَنْزِلَةٌ لَمْ

وسلم بدرستی کہ بندہ چوں گزشتہ باشد برائے وی از خدا مرتبہ و درجہ بلند

يَبْلُغْهَا بِعَمَلِهِ ابْتَلَاهُ اللّٰهُ فِي جَسَدِهِ أَوْ فِي مَالِهِ أَوْ فِي وَلَدِهِ ثُمَّ صَبَّرَهُ

کہ نمی تواند رسید بداں بندہ بعمل صالح خود مبتلا گرداند خدا تعالیٰ وی را در تن وے

عَلٰى ذٰلِكَ حَتّٰى يُبَلِّغَهُ الْمَنْزِلَةَ الَّتِي سَبَقَتْ لَهُ مِنَ اللّٰهِ

برآں بلا تا آنکہ میرساند ایں بلا بندہ را بمرتبہ کہ گذشتہ است مر او را از خدا تعالیٰ۔

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ شِخِّيرٍ

رواہ احمد و ابو داؤد و در روایت است از عبد اللہ بن شخیر

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ ابْنِ آدَمَ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم تصویر کردہ شد فرزند آدم

وَإِلٰى جَنْبِهِ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ مَنِيَّةً إِنْ أَخْطَأَتْهُ الْمَنَايَا وَقَعَ فِي

و حال آنکہ بجانب پہلوی اوست نود و نہ مرگ اگر خطا میکند او را مرگہا و اسباب آں می افتد در

الْهَرَمِ حَتّٰى يَمُوتَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ

پیری تا آنکہ بمیرد رواہ ترمذی و گفت ایں حدیث غریب است

وَعَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از جابر رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَوَدُّ أَهْلُ الْعَافِيَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِينَ يُعْطٰى أَهْلُ

وسلم دوست میدارند اہل عافیت در روز قیامت وقتیکہ داده شوند اہل

الْبَلَاءِ الثَّوَابَ لَوْ أَنَّ جُلُودَهُمْ كَانَتْ قُرِضَتْ فِي الدُّنْيَا

بلا ثواب آن را کاشکے پوستہائے ایشاں بریده و پاره کرده میشد در دنیا

بِالْمَقَارِيضِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ

بکاردہا رواہ ترمذی و گفت کہ ایں حدیث غریب است

وَعَنْ عَامِرٍ الرَّامِ قَالَ ذَكَرَ رَسُولُ اللّٰهِ الْأَسْقَامَ

و روایت است از عامر رام مخضرم راوی گفت ذکر کرد پیغامبر خدا بیماریہا را

فَقَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَطْنَابَهُ السُّقْمُ

پس فرمود کہ مسلمان چون میرسد بیماری

۱۲ یعنی نزدیک و متصل است
نزدیک میرسد آفات و بلایا
و اسباب مرگ و بلاس انما گرفتا
می گردد مگر باسباب آں مگر اندک
و پیری تا آنکہ بمیرد یعنی بشصت
مسلمان است و معاصی اندازد
و در زمانی یافت از آں می
افتد و پیری کہ بلا و درد
بود و راست و درست است
مردن بعارضہ نیست و البتہ می باید
۱۲

ثُمَّ عَافَاهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ كَانَ كَفَّارَةً لِّمَا مَضٰى مِنْ

بس صحت می بخشد او را خدا تعالی ازآں می باشد پوشیدۂ مرگ ایں گذشته را

ذُنُوْبِهٖ وَمَوْعِظَةً لَهٗ فِيْمَا يَسْتَقْبِلُ وَاِنَّ الْمُنَافِقَ

و می باشد نصیحت و پند مر او را در آنچه پیش می آید از زمان و بدرستی که منافق

اِذَا مَرِضَ ثُمَّ اُعْفِيَ كَانَ كَالْبَعِيْرِ عَقَلَهُ اَهْلُهٗ ثُمَّ

چوں بیمار شود پس عافیت داده شود می باشد مانند شتر که بستند او را کسان او پس

اَرْسَلُوْهُ فَلَمْ يَدْرِ لِمَ عَقَلُوْهُ وَلِمَ اَرْسَلُوْهُ فَقَالَ

رها کردند او را پس در نیافت آں شتر بجهت عدم تمیز که چرا بستند او را و چرا گشادند او را پس گفت

رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَمَا الْاَسْقَامُ وَاللّٰهِ مَا مَرِضْتُ

مردے اے پیغمبر خدا چه چیز است بیماری ها بخدا سوگند بیمار نشدم من

قَطُّ فَقَالَ قُمْ عَنَّا فَلَسْتَ مِنَّا رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

هرگز پس فرمود آنحضرت برخیز از پیش ما پس نیستی تو از ما رواه ابوداؤد و در روایت است از

عَطَاءِ ابْنِ اَبِيْ رَبَاحٍ قَالَ قَالَ لِيْ ابْنُ عَبَّاسٍ اَلَا اُرِيْكَ

عطاء بن ابی رباح گفت فرمود مرا ابن عباس آیا نشانم ترا

اِمْرَاَةً مِّنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ قُلْتُ بَلٰى قَالَ هٰذِهِ

زنے از اهل بهشت گفتم بلے گفت این

الْمَرْاَةُ السَّوْدَاءُ اَتَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

زن سیاه که نام وی سعدیه است آمد نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم

فَقَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّيْ اُصْرَعُ وَاِنِّيْ اَتَكَشَّفُ

پس گفت اے پیغامبر خدا بدرستیکه من صرع زده میشوم و بدرستی که من برهنه میشوم

فَادْعُ اللّٰهَ لِيْ فَقَالَ اِنْ شِئْتِ صَبَرْتِ وَلَكِ الْجَنَّةُ

پس دعا کن خدا را برای من پس فرمود آنحضرت اگر خواهی صبر کنی و باشد مر ترا بهشت

ف ۱ یعنی حال منافق گوں حال شتر مذکور است نمیداند که چرا بسته اند او را و چرا گشاده اند او را همچنین منافق نمیداند که چرا مبتلا شده است بمرض و چرا عافیت داده شده است و بعد از عافیت چرا گرفته شده است

ف ۲ ظاهر آنست که آں منافق بود گذاشتن او را شیخ الاسلام بایشان شدت و درشتی فرمودند ۱۲ منه

وَاِنْ شِئْتِ دَعَوْتُ اللّٰهَ اَنْ يُعَافِيَكِ فَقَالَتْ

واگر خواہے دعا کنم خدائے را کہ عافیت دہد ترا پس گفت آں زن

اَصْبِرُ فَقَالَتْ اِنِّيْ اَتَكَشَّفُ فَادْعُ اللّٰهَ اَنْ لَّا

صبر می کنم پس گفت آں زن کہ من برہنہ میشوم پس دعا کن خدائے را کہ

اَتَكَشَّفَ فَدَعَا لَهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ يَحْيٰى

برہنہ نشوم پس دعا فرمود آنحضرت ﷺ مر آں زن را متفق علیہ و روایت است از یحییٰ

ابْنِ سَعِيْدٍ رضہ قَالَ اِنَّ رَجُلًا جَاءَهُ الْمَوْتُ فِيْ زَمَنِ

ابن سعید رضی اللہ عنہ گفت مردے آمد اورا موت در زمان

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَجُلٌ

پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت مردی دیگر

هَنِيْئًا لَهُ مَاتَ وَلَمْ يُبْتَلَ بِمَرَضٍ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

کہ مبارک بادی باد مراورا کہ بمرد و مبتلا نگردانید شد بمرضی پس فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْحَكَ مَا يُدْرِيْكَ لَوْ اَنَّ

صلی اللہ علیہ وسلم وائے بر عجب از تو چہ میداند ترا اگر چہ بود بنگ

اللّٰهَ ابْتَلَاهُ بِمَرَضٍ فَكَفَّرَ عَنْهُ مِنْ سَيِّئَاتِهٖ رَوَاهُ

خدائے تعالیٰ می مبتلا کند اورا بہ بیماری پس کفارہ میکرداند از وے از بدیہای او رواہ

مَالِكٌ مُرْسَلًا وَعَنْ شَدَّادِ بْنِ اَوْسٍ

مالک ازوی مرسل و روایت است از شداد ابن اوس

وَالصُّنَابِحِيِّ أَنَّهُمَا دَخَلَا عَلَى رَجُلٍ مَرِيضٍ يَعُودَانِهِ فَقَالَا

والصنابحی بدرستیکه ایشان درآمدند بر مردی بیمار درحالیکه عیادت کنند پس گفتند

لَهُ كَيْفَ أَصْبَحْتَ قَالَ أَصْبَحْتُ بِنِعْمَةٍ قَالَ شَدَّادٌ أَبْشِرْ

مر او را که چگونه صبح کردی گفت صبح کردم متلبس بنعمت گفت شداد خوش خبر و خوشحال باش

بِكَفَّارَاتِ السَّيِّئَاتِ وَحَطِّ الْخَطَايَا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ

بخصلتهای که پوشنده است بدیها را و بفرو افگندن گناهان زیرا که شنیدم پیغمبر خدا را

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ إِذَا

صلی الله علیه وسلم که می گفت که خدای تعالی می گوید وقتیکه

ابْتَلَيْتُ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنًا فَحَمِدَنِي عَلَى مَا

من مبتلا میگردانم بندهٔ را از بندگان خود که مومن است پس ثنا کند آن بنده مرا بر

ابْتَلَيْتُهُ فَإِنَّهُ يَقُومُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ

مبتلا گردانیدن من او را پس بدرستیکه آن بنده برمیخیزد از خوابگاه خود همچون روز زائیدن او را

أُمُّهُ مِنَ الْخَطَايَا وَيَقُولُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَا

مادر او از گناهان و میگوید پروردگار تبارک و تعالی من

قَيَّدْتُ عَبْدِي وَابْتَلَيْتُهُ فَاجْزُوا لَهُ مَا كُنْتُمْ تَجْزُونَ لَهُ

بند کردم بندهٔ خود را و مبتلا گردانیدم او را پس اجر کنید برای او مانند آن اجر چیزکه می بودید که اجر میکردید برای او

وَهُوَ صَحِيحٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ قَالَ

درحالیکه تندرست بود روایت کرده است احمد و روایت است از ابی هریره رض گفت ابو هریره

ذُكِرَتِ الْحُمَّى عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَبَّهَا

ذکر کرده شد تب نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس دشنام کرد او را

رَجُلٌ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسُبَّهَا فَإِنَّهَا تَنْفِي

مردی پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم دشنام مگو تب را زیرا که آن دور میکند

الذُّنُوبَ كَمَا تَنْفِي النَّارُ خُبْثَ الْحَدِيدِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

گناهان را چنانکه دور میکند آتش چرک آهن را رواه ابن ماجه

وَعَنْهُ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَادَ

و هم از ابی هریره رض گفت بدرستیکه رسول الله صلی الله علیه و سلم عیادت کرد

مَرِيضًا فَقَالَ أَبْشِرْ فَإِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى يَقُولُ هِيَ نَارِي

بیماری را که تب زده بود پس فرمود خوش باش پس بدرستیکه حق تعالی میفرماید تب آتش من است

أُسَلِّطُهَا عَلَى عَبْدِي الْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا لِتَكُونَ حَظَّهُ مِنَ

می گمارم آنرا بر بنده خود که مومن است در دنیا تا باشد تب بخش آن بنده از

النَّارِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي

آتش دوزخ روز قیامت رواه احمد و ابن ماجه و بیهقی در

شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

شعب ایمان و روایت است از انس رض آن حضرت صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الرَّبَّ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى يَقُولُ

الله علیه وسلم گفت که پروردگار سبحانه و تعالی میفرماید

وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أُخْرِجُ أَحَدًا مِنَ الدُّنْيَا أُرِيدُ أَغْفِرُ

سوگند بعزت ذات من و جلال صفت من بیرون نمی آرم هیچ یکے را از دنیا میخواهم بیامرزم

لَهُ حَتّٰى أَسْتَوْفِيَ كُلَّ خَطِيئَةٍ فِي عُنُقِهِ بِسُقْمٍ فِي بَدَنِهِ

مر او را تا آنکه بگیرم جزای هر گناهی که در گردن اوست بسبب بیماری در تن وی

وَإِقْتَارٍ فِي رِزْقِهِ رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنْ شَقِيقٍ قَالَ

و تنگی در رزق وی رواه رزین و روایت است از شقیق گفت

مَرِضَ عَبْدُ اللّٰهِ فَعُدْنَاهُ فَجَعَلَ يَبْكِي فَعُوتِبَ فَقَالَ إِنِّي

بیمار شد عبد الله بن مسعود پس عیادت کردیم او را پس گریستن گرفت پس ملامت کرده شد پس گفت بدرستیکه من

۱ دلیل آنست که گرفتن آید کردن وظیفه در بلا شکر است نه شکایت و نیست از جهت نقصان من او الله نقصان و ضعف او بلکه جهت زیادتی ثواب صبر را است و ناقوان صبر را ساخته اند ۱۲ منه

لَا أَبْكِي لِأَجْلِ الْمَرَضِ لِأَنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

من نمی گریم از بهر بیماری زیرا که من شنیدم پیغامبر خدا را صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُولُ الْمَرَضُ كَفَّارَةٌ وَإِنَّمَا أَبْكِي أَنَّهُ أَصَابَنِي عَلَى

وسلم که می فرمود بیماری کفارہ است گناہان را و نمی گریم مگر از جہت آنکہ رسید بیماری مرا

حَالِ فَتْرَةٍ وَلَمْ يُصِبْنِي فِي حَالِ اجْتِهَادٍ لِأَنَّهُ يُكْتَبُ لِلْعَبْدِ

بر حال فتور و ضعف و پیری و نرسید مرا مرض در حال قوت و کوشش زیرا که نوشته میشود مر بندہ را

مِنَ الْأَجْرِ إِذَا مَرِضَ مَا كَانَ يُكْتَبُ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَمْرَضَ فَمَنَعَهُ

از مزد وقتیکہ بیمار می شود چیزے کہ نوشته میشود مراو را پیش از انکہ بیمار گردد پس باز داشت بندہ را

مِنْهُ الْمَرَضُ رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنْ أَنَسٍ رض سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ

ازان عمل بیماری رواہ رزین و روایت است از انس رضہ شنیدم من پیغامبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَيُّمَا رَجُلٍ عَادَ مَرِيضًا فَإِنَّمَا يَخُوضُ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ میفرمود ہر مرد یکہ بپرسد بیمار را پس جز این نیست کہ می درآید

فِي الرَّحْمَةِ فَإِذَا قَعَدَ عِنْدَ الْمَرِيضِ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ هٰذَا لِلصَّحِيحِ

در دریاے رحمت را پس چوں نشیند نزد بیمار غرق میسازد او را رحمت الٰہی ایں ثواب بادی صحیح است

فَمَا لِلْمَرِيضِ قَالَ تُحَطُّ ذُنُوبُهُ هب وَعَنْ أَنَسٍ رض

پس چہ قدر ثواب باشد بیمار گفت ساقط میشود گناہان او و روایت است از انس رضہ

قَالَ عَطِشَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رض عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت تشنہ شد عثمان بن عفان نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُبَشِّرُكَ فَقَالَ بَلَى

پس فرمودہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ایا خوشخبری ندہم ترا پس گفت عثمان رضہ آری بدہ

بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي قَالَ هٰذَا جِبْرَئِيلُ يُخْبِرُنِي عَنِ اللهِ تَعَالَى

فدای تو باد او در و پدر من فرمود این جبرئیل است کہ خبر میدہد مرا از جانب خدا تعالی

۹

پس چون در وقت ... در حال صحت عمل ... در وقت ... در مرض ... بیماری ... در وقت ... ضعف ... در حال ... عمل ... بیماری ... عمل ... در حال ... عمل ... در مرض ... عمل ... بیماری ... عمل ... در مرض ... عمل ... بیماری ... عمل ... در مرض ... عمل ... بیماری

إِيمَانُ مُؤْمِنٍ عَطِشَ ثَلٰثَ عَطَشَاتٍ مُتَوَالِيَاتٍ إِلَّا كَانَ

نمی ماند مومن تشنه بسه تشنگیهای پیاپی مگر آنکه می باشد

الْإِيمَانُ ثَابِتًا فِي قَلْبِهِ الدَّيْلَمِي

ایمان او ثابت وقوی در دل وی دیلمی

بَابُ تَمَنِّي الْمَوْتِ وَذِكْرِهِ

باب در آرزو کردن موت و ذکر آن

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم

لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزْدَادَ خَيْرًا

آرزو نمی کند یکے از شما مرگ را یا او نیکوکار باشد پس شاید که زیاده کند نیکی را بزیادتی حیات

وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتِبَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

و یا اینکه می باشد بدکار پس شاید که وے طلب کند رضاء حق را بتوبه و تلافی ما فات را رواه بخاری

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و هم از وے روایت است گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم

لَا يَتَمَنَّى أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ وَلَا يَدْعُ بِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُ

که آرزو نکند یکے از شما موت را و دعا نکند بمردن پیش از انکه بیاید مرگ او را

أَنَّهُ إِذَا مَاتَ انْقَطَعَ أَمَلُهُ وَإِنَّهُ لَا يَزِيدُ الْمُؤْمِنَ عُمُرُهُ

بدرستیکه او وقتیکه میرد ببرید میشود امید او و بدرستی که نمی افزاید مومن را عمر وی

إِلَّا خَيْرًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

مگر نیکی را رواه مسلم و در روایت است از انس رض گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ مِنْ ضُرٍّ

صلے الله علیه وسلم باید که آرزو نکند یکے از شما مرگ را از گزند دنیا

أَصَابَهُ فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَلْيَقُلِ اللّٰهُمَّ

کرسیده است او را پس اگر هست البته آرزو کننده پس باید که بگوید خداوندا

أَحْيِنِي مَا كَانَتِ الْحَيٰوةُ خَيْرًا لِي وَتَوَفَّنِي

زنده دار مرا تا آن زمانیکه باشد زندگی بهتر مرا و بمیران مرا

إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

وقتیکه باشد مردن بهتر مرا متفق علیه

وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رض قَالَ قَالَ

وروایت است از عباده بن الصامت رض گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَحَبَّ

پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه دوست دارد

لِقَاءَ اللّٰهِ أَحَبَّ اللّٰهُ لِقَاءَهُ وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ

لقای خدا را دوست دارد خدا تعالی لقای او را و کسیکه ناخوش دارد لقای

اللّٰهِ كَرِهَ اللّٰهُ لِقَاءَهُ فَقَالَتْ عَائِشَةُ رض

خدا را ناخوش دارد خدا تعالی لقای او را پس گفت عایشه صدیقه رض

أَوْ بَعْضُ أَزْوَاجِهِ إِنَّا لَنَكْرَهُ الْمَوْتَ قَالَ

یا گفت بعضی از زوجات مطهرهٔ آنحضرت ما بدرستیکه ما کراهیت میداریم موت را فرمود آنحضرت

لَيْسَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ

نیست آنچه تو فهمیدی ولیکن مسلمان وقتیکه نزدیک شود او را مرگ

بُشِّرَ بِرِضْوَانِ اللّٰهِ وَكَرَامَتِهٖ فَلَيْسَ شَيْءٌ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِمَّا

بشارت داده میشود بر رضائے خدا تعالیٰ و کرامت او پس نیست ہیچ چیزے محبوب تر بسوے وے از چیزے

اَمَامَهٗ فَاَحَبَّ لِقَآءَ اللّٰهِ وَاَحَبَّ اللّٰهُ لِقَآءَهٗ وَاِنَّ الْكَافِرَ

کہ پیش اوست پس دوست دارد مومن لقائے خدا را و دوست دارد خدا لقائے او را و بدرستیکہ کافر

اِذَا حُضِرَ بُشِّرَ بِعَذَابِ اللّٰهِ وَعُقُوْبَتِهٖ فَلَيْسَ شَيْءٌ اَكْرَهَ

چوں حاضر کردہ شود و موت او را خبر داده شود بعذاب خدا و سزا دادن وے پس نیست ہیچ چیز مکروہ تر

اِلَيْهِ مِمَّا اَمَامَهٗ فَكَرِهَ لِقَآءَ اللّٰهِ وَكَرِهَ اللّٰهُ لِقَآءَهٗ

بسوے وے از چیزے کہ پیش اوست پس ناخوش دارد کافر لقائے خدا را و ناخوش میدارد خدا تعالیٰ لقائے او را

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ عَائِشَةَ وَالْمَوْتُ قَبْلَ لِقَآءِ اللّٰهِ

متفق علیہ و در روایت عائشہ صدیقہؓ است و موت پیش از لقائے خداست و مقدمۂ اوست

وَعَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ اَنَّهٗ كَانَ يُحَدِّثُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و از ابے قتادہؓ مرویست کہ وے بود کہ حدیث میکرد کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرَّ عَلَيْهِ بِجَنَازَةٍ فَقَالَ مُسْتَرِيْحٌ

صلے اللہ علیہ وسلم گذرانیدہ شد بروے جنازہ پس فرمود آنحضرتؐ این مردہ یا راحت

اَوْ مُسْتَرَاحٌ مِنْهُ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا الْمُسْتَرِيْحُ

یا راحت یافتہ شدہ است از وے پس گفتند صحابہ اے پیغامبر خدا رہ چیست معنے مستریح

وَمَا الْمُسْتَرَاحُ مِنْهُ فَقَالَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَسْتَرِيْحُ مِنْ

و مستراح منہ پس فرمود آنحضرتؐ کہ بندہ مومن صالح راحت می یابد از مرگ از

نَصَبِ الدُّنْيَا وَاَذَاهَا اِلٰى رَحْمَةِ اللّٰهِ وَالْعَبْدُ الْفَاجِرُ

تعب و رنج دنیا و آزار دنیا بسوے رحمت خدا و بندۂ فاسق

يَسْتَرِيْحُ مِنْهُ الْعِبَادُ وَالْبِلَادُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

راحت می یابند از وے بندگان و شہرہا و درختان و جنبندگان زمین متفق علیہ است

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از جابر رض گفت شنیدم من پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَبْلَ مَوْتِهٖ بِثَلَاثَةِ اَيَّامٍ يَقُوْلُ لَا يَمُوْتَنَّ اَحَدُكُمْ

وسلم پیش از موت او بسہ روز کہ میگفت باید نمیرد یکے از شما

اِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللّٰهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

مگر آنکہ نیک دارد گمان خود را بخدا رواہ مسلم وروایت از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَكْثِرُوْا ذِكْرَ هَادِمِ اللَّذَّاتِ الْمَوْتِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بسیار کنید یاد ویران کنندہ و قطع کنندہ لذتہا را کہ موت است رواہ ترمذی

وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض اَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ

ونسائی وابن ماجہ وروایت است از ابن مسعود رض بدرستیکہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ لِاَصْحَابِهٖ اسْتَحْيُوْا

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود روزے بیاران خود شرم دارید

مِنَ اللّٰهِ حَقَّ الْحَيَاءِ قَالُوْا اِنَّا نَسْتَحْيِيْ مِنَ اللّٰهِ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ

از خدا چنانکہ باید شرم داشتن گفتند صحابہ کہ ما شرم میداریم از خدا اے پیغمبر خدا وحمد و سپاس

لِلّٰهِ قَالَ لَيْسَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ مَنِ اسْتَحْيٰى مِنَ اللّٰهِ حَقَّ الْحَيَاءِ

مر خدائے را بر توفیق دادن وے فرمود نیست این حق حیا ولیکن کسیکہ شرم دارد از خدا حق شرم داشتن

فَلْيَحْفَظِ الرَّاْسَ وَمَا وَعٰى وَلْيَحْفَظِ الْبَطْنَ وَمَا حَوٰى

پس باید کہ نگاہ دارد سر را و نگاہ دارد چیزیرا کہ جمع کردہ است آن سر و باید کہ نگاہ دارد شکم را از اکل حرام و چیزیکہ جمع

وَلْيَذْكُرِ الْمَوْتَ وَالْبِلٰى وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ تَرَكَ زِيْنَةَ

و باید کہ یاد کند مرگ را و پوسیدہ شدن استخوان را و کسیکہ خواہد ثواب آخرت ترک کند آرایش

بُشِّرَ بِرِضْوَانِ اللّٰهِ وَكَرَامَتِهٖ فَلَيْسَ شَيْءٌ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِمَّا

بشارت داده شود بر رضائے خدا تعالیٰ و کرامت او پس نیست ہیچ چیزے محبوب تر بسوے وے از چیزے

اَمَامَهٗ فَاَحَبَّ لِقَآءَ اللّٰهِ وَاَحَبَّ اللّٰهُ لِقَآءَهٗ وَاِنَّ الْكَافِرَ

کہ پیش اوست پس دوست دارد مومن لقائے خدا را و دوست دارد خدا لقائے او را و بدرستیکہ کافر

اِذَا حُضِرَ بُشِّرَ بِعَذَابِ اللّٰهِ وَعُقُوْبَتِهٖ فَلَيْسَ شَيْءٌ اَكْرَهَ

چوں حاضر کردہ شود بموت او را خبر داده شود بعذاب خدا و سزاوادن او پس نیست ہیچ چیز مکروہ تر

اِلَيْهِ مِمَّا اَمَامَهٗ فَكَرِهَ لِقَآءَ اللّٰهِ وَكَرِهَ اللّٰهُ لِقَآءَهٗ

بسوے وے از چیزے کہ پیش اوست پس ناخوش دارد کافر لقائے خدا را و ناخوش میدارد خدا تعالیٰ لقائے او را

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ عَائِشَةَ وَالْمَوْتُ قَبْلَ لِقَآءِ اللّٰهِ

متفق علیہ و در روایت عائشہ صدیقہؓ است و موت پیش از لقائے خداست و مقدمہ اوست

وَعَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ اَنَّهٗ كَانَ يُحَدِّثُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و از ابے قتادہؓ مرویست کہ وے بود کہ حدیث میکرد کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرَّ عَلَيْهِ بِجَنَازَةٍ فَقَالَ مُسْتَرِيْحٌ

صلے اللہ علیہ وسلم گذرانیدہ شد بروے جنازہ پس فرمود آنحضرتؐ این مردہ یا راحت

اَوْ مُسْتَرَاحٌ مِنْهُ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا الْمُسْتَرِيْحُ

یا راحت یافتہ شدہ است از وے پس گفتند صحابہ اے پیغامبر خدا رضی اللہ عنہم چیست معنے مستریح

وَمَا الْمُسْتَرَاحُ مِنْهُ فَقَالَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَسْتَرِيْحُ مِنْ

و مستراح منہ پس فرمود آنحضرتؐ کہ بندہ مومن صالح راحت می یابد از مرگ از

نَصَبِ الدُّنْيَا وَاَذٰهَا اِلٰى رَحْمَةِ اللّٰهِ وَالْعَبْدُ الْفَاجِرُ

تعب و رنج دنیا و آزار دنیا بسوے رحمت خدا و بندۂ فاسق

يَسْتَرِيْحُ مِنْهُ الْعِبَادُ وَالْبِلَادُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

راحت می یابند از وے بندگان و شہرہا و درختان و جنبندگان زمین متفق علیہ است

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از جابر رض گفت شنیدم من پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَبْلَ مَوْتِهٖ بِثَلَاثَةِ اَيَّامٍ يَقُوْلُ لَا يَمُوْتَنَّ اَحَدُكُمْ

وسلم پیش از موت او بسہ روز کہ میگفت باید نمیرد یکے از شما

اِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللّٰهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

مگر آنکہ نیک دارد گمان خود را بخدا رواہ مسلم وروایت از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَكْثِرُوْا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ الْمَوْتِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بسیار کنید یاد ویران کنندۂ وقطع کنندۂ لذتہا را کہ موت است رواہ ترمذی

وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض اَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ

ونسائی وابن ماجہ وروایت است از ابن مسعود رض بدرستیکہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ لِاَصْحَابِهٖ اسْتَحْيُوْا

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود روزے بیاران خود شرم دارید

مِنَ اللّٰهِ حَقَّ الْحَيَاءِ قَالُوْا اِنَّا نَسْتَحْيِيْ مِنَ اللّٰهِ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ

از خدا چنانکہ باید شرم داشتن گفتند صحابہ کہ ما شرم میداریم از خدا اے پیغمبر خدا وحمد وسپاس

لِلّٰهِ قَالَ لَيْسَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ مَنِ اسْتَحْيٰى مِنَ اللّٰهِ حَقَّ الْحَيَاءِ

مر خدائے را بر توفیق دادن وے فرمود نیست این حق حیا ولیکن کسے کہ شرم دارد از خدا حق شرم داشتن

فَلْيَحْفَظِ الرَّاْسَ وَمَا وَعٰى وَلْيَحْفَظِ الْبَطْنَ وَمَا حَوٰى

پس باید کہ نگاہ دارد سر را و نگاہ دارد چیزیرا کہ جمع کردہ است آن سر و باید کہ نگاہ دارد شکم را از اکل حرام و چیز کہ جمع

وَلْيَذْكُرِ الْمَوْتَ وَالْبِلٰى وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ تَرَكَ زِيْنَةَ

و باید کہ یاد کند ارد مرگ را و پوسیدہ شدن استخوان را و کسے کہ خواہد ثواب آخرت ترک کند آرایش

دُنْيَا مَنْ فَعَلَ ذٰلِكَ فَقَدِ اسْتَحْيَى مِنَ اللّٰهِ حَقَّ الْحَيَاءِ رَوَاهُ

دنیارا پس کسیکه کرد این مذکور را پس بتحقیق شرم داشت از خدا حق شرم داشتن رواه

اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ

احمد و ترمذی و روایت است از عبد الله بن عمرو رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُحْفَةُ الْمُؤْمِنِ الْمَوْتُ

پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم تحفه و هدیه مسلمان مرگ است

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ

یعنے موصل بجنت و قرب او ست رواه بیهقی در شعب الایمان و روایت است از عبید الله

ابْنِ خَالِدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن خالد رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم

مَوْتُ الْفُجَاءَةِ اَخْذَةُ الْاَسِفِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَزَادَ

موت ناگهانی گرفتن خشم است رواه ابو داود و زیاده کرد

الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَرَزِيْنٌ فِي كِتَابِهٖ اَخْذَةُ اَسِفٍ

بیهقی در شعب الایمان و رزین در کتاب خود این لفظ که گرفتن غضب است

لِلْكَافِرِ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ

مر کافران را و مهربانی حق تعالے مر مومنان را و روایت است از جابر رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ فَاِنَّ هَوْلَ

پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم که آرزو نکنید مرگ را زیرا که بدرستی ترس

الْمُطَّلَعِ شَدِيْدٌ وَاِنَّ مِنَ السَّعَادَةِ اَنْ يَطُوْلَ عُمُرُ الْعَبْدِ

مطلع سختی است و بدرستی که از نیک بختی است که دراز شود عمر بنده

وَيَرْزُقُهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ الْاِنَابَةَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ

و روزی گرداند او را خدا تعالے رجوع و توجه بجناب خود رواه احمد و روایت است از

اَبِي اُمَامَةَ رض قَالَ جَلَسْنَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَّرَنَا

ابی امامہ رض گفت کہ نشستیم نزد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس یاد داشتیم را

وَرَقَّقَنَا فَبَكٰى سَعْدُ بْنُ اَبِيْ وَقَّاصٍ رض فَاَكْثَرَ الْبُكَاءَ فَقَالَ يَا لَيْتَنِيْ

احوال آخرت و نرم گردانید دلہا را پس گریہ کرد سعد ابن ابی وقاص رض پس بسیار گریہ کرد پس گفت اے کاشکے

مُتُّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا سَعْدُ اَعِنْدِيْ تَتَمَنّٰى

بمردے پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اے سعد ایا نزد من آرزو میکنی

الْمَوْتَ فَرَدَّدَ ذٰلِكَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ يَا سَعْدُ اِنْ كُنْتَ

موت را کہ نامرضی حق است پس تکرار کرد آنحضرت ص این لفظ را سہ بار پستر فرمود اے سعد اگر ہستی تو

خُلِقْتَ لِلْجَنَّةِ فَمَا طَالَ عُمُرُكَ وَحَسُنَ مِنْ عَمَلِكَ فَهُوَ خَيْرٌ

کہ پیدا کردہ شدی برائے بہشت پس چہ دراز شود عمر تو و نیک باشد عمل تو پس آن بہتر است

لَكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ حَارِثَةَ بْنِ مُضَرِّبٍ رض قَالَ دَخَلْتُ

مرترا رواہ احمد و روایت است از حارث بن مضرب رض گفت در آمدم من

عَلٰى خَبَّابٍ وَقَدِ اكْتَوٰى سَبْعًا فَقَالَ لَوْلَا اَنِّيْ سَمِعْتُ

بر خباب وحال آنکہ داغ سوختہ بود خباب بر بدن ہفت جا پس گفت خباب اگر نمی بود کہ شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا تَتَمَنَّ اَحَدُكُمُ

پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت باید کہ تمنا نکند یکے از شما

الْمَوْتَ لَتَمَنَّيْتُهُ وَلَقَدْ اَتَيْتُنِيْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مرگ را ہر آئینہ آرزو میکردم او را و تحقیق دیدم و داشتم خود را با پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اَمْلِكُ دِرْهَمًا وَاِنَّ فِيْ جَانِبِ بَيْتِيْ

علیہ وسلم کہ مالک نبودم یک درہم را و بدرستی در گوشہ خانہ من

اَلْاٰنَ لَاَرْبَعِيْنَ اَلْفَ دِرْهَمٍ ثُمَّ اَتٰى بِكَفَنِهٖ فَلَمَّا رَاٰهُ بَكٰى

اکنون ہر آئینہ چہل ہزار درہم است پستر آورده شد نزد خباب کفن پس ہرگاہ کہ دید آن را

قَالَ وَلٰكِنْ حَمْزَةُ لَمْ يُوْجَدْ لَهٗ كَفَنٌ اِلَّا بُرْدَةٌ مُلْحَاءُ اِذَا جُعِلَتْ

گفت ولیکن حمزہ بن عبد المطلب یافتہ نشد برائے وے کفن مگر چادر یکہ در وے خطوط سیاہ سفید بود چون گردانیدہ می شد

عَلٰى رَأْسِهٖ قَلَصَتْ عَنْ قَدَمَيْهِ وَاِذَا جُعِلَتْ عَلٰى قَدَمَيْهِ

بر سر وے کوتاہ می آمد از پایہائے وے و چون گردانیدہ می شد بر پایہائے وے

قَلَصَتْ عَنْ رَأْسِهٖ حَتّٰى مُدَّتْ عَلٰى رَأْسِهٖ وَجُعِلَ عَلٰى

کوتاہ می آمد از سر وے تا آنکہ کشیدہ شد آن بردہ بر سر حمزہ رضی اللہ عنہ و گردانیدہ شد بر

قَدَمَيْهِ الْاِذْخِرُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ اِلَّا اَنَّهٗ لَمْ يَذْكُرْ

پایہائے حمزہ رضی اللہ عنہ گیاہ کہ مشہور است در مکہ معظمہ رواہ احمد و ترمذی مگر ترمذی ذکر نکرد

ثُمَّ اُتِيَ بِكَفَنِهٖ الخ

ثم اتی بکفنہ تا آخر

بَابُ مَا يُقَالُ عِنْدَ مَنْ حَضَرَهُ الْمَوْتُ

باب در بیان چیزیکہ گفتہ میشود نزد کسے کہ حاضر شدہ او را موت

عَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ وَاَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

روایت است از ابی سعید و ابی ہریرہ رضی اللہ عنہما گفتند این ہر دو کہ فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِّنُوْا مَوْتَاكُمْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ رَوَاهُ

صلی اللہ علیہ وسلم تلقین کنید مردہائے خود را کلمہ طیب را کہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ رواہ

مُسْلِمٌ وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

رواہ مسلم و روایت است از ام سلمہ رضی اللہ عنہا گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا حَضَرْتُمُ الْمَرِيْضَ اَوِ الْمَيِّتَ فَقُوْلُوْا

اللہ علیہ وسلم وقتیکہ حاضر شوید شما بیمار را یا میتے را کہ نزدیک موت رسیدہ پس بگوئید

خَيْرًا فَاِنَّ الْمَلٰٓئِكَةَ يُؤَمِّنُوْنَ عَلٰى مَا تَقُوْلُوْنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

خیرے را زیرا کہ فرشتگان آمین میگویند بر انچہ میگوئید شما و دعا کنید رواہ مسلم

وَعَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ

و هم از ام سلمه است گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نیست هیچ

مُسْلِمٍ تُصِيْبُهُ مُصِيْبَةٌ فَيَقُوْلُ مَا اَمَرَهُ اللّٰهُ بِهٖ اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا

مسلمان که برسد او را مصیبتے پس بگوید چیزیرا که امر کرده است خدا تعالی گفتن آن را آن که

اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ اَللّٰهُمَّ اْجُرْنِيْ فِيْ مُصِيْبَتِيْ وَاَخْلِفْ لِيْ خَيْرًا

ما از جانب خداییم و بسوی او باز گشتنی ما هستیم بار خدایا اجر ده مرا در مصیبت من و بدل گردان مرا بهتر

مِنْهَا اِلَّا اَخْلَفَ اللّٰهُ لَهٗ خَيْرًا مِنْهَا فَلَمَّا مَاتَ اَبُوْ سَلَمَةَ قُلْتُ

از آن مگر آنکه بدل میگرداند خدا برای وی بهتر از آن چه فوت شد ازین سه گاه که مرد ابو سلمه گفتم

اَيُّ الْمُسْلِمِيْنَ خَيْرٌ مِّنْ اَبِيْ سَلَمَةَ اَوَّلُ اَهْلِ بَيْتٍ هَاجَرَ

کدام یکے از مسلمانان بهتر است از ابی سلمه که بدل او من گردانید که او اول خانه بود که هجرت کرد

اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ اِنِّيْ قُلْتُهَا فَاَخْلَفَ

بسوی پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس بدستی من باو جود این استبعاد گفتم اللهم اجرنی فی آخ

اللّٰهُ لِيْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

خدا تعالی برای من رسول الله صلی الله علیه وسلم را رواه مسلم

وَعَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و هم از ام سلمه رضی است گفت در آمد آنحضرت صلی الله علیه وسلم

عَلٰى اَبِيْ سَلَمَةَ وَقَدْ شَقَّ بَصَرُهٗ فَاَغْمَضَهٗ ثُمَّ قَالَ اِنَّ الرُّوْحَ

بر ابو سلمه حال آنکه تحقیق باز مانده بود چشم ابی سلمه پس فرو خوابانید آنحضرت بصر را بسوی فر

اِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ فَضَجَّ نَاسٌ مِّنْ اَهْلِهٖ فَقَالَ

که جان چون قبض کرده میشود پس روی میکند او را بصر پس بانگ فریاد کردند مردمان از اهل خانه ابی سلمه

لَا تَدْعُوْا عَلٰى اَنْفُسِكُمْ اِلَّا بِخَيْرٍ فَاِنَّ الْمَلٰٓئِكَةَ

آن حضرت دعا نکنید بر ذاتهای خود مگر بنیکی زیرا که فرشتگان

يُؤَمِّنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ ثُمَّ قَالَ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِي سَلَمَةَ

آمین میگویند بر چیزی که میگوئید شما پس گفت آنحضرت خداوندا بیامرز ابی سلمه را

وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي

و بلند گردان پایه او را در گروه راه راست نموده شده اند و خلیفه شو در پس وی در

الْغَابِرِينَ وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَافْسَحْ لَهُ

باقی ماندگان وی و بیامرز ما را و مر او را ای پروردگار جهانیان و فراخی کن مر او را

فِي قَبْرِهِ وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ

در قبر او و روشن گردان مر او را در قبرش رواه مسلم و روایت است از عایشه صدیقه رضا

قَالَتْ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تُوُفِّيَ

که گفت بدرستی که پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم وقتی که وفات یافت

سُجِّيَ بِبُرْدِ حِبَرَةٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ

پوشیده شد بپارچه حبره یعنی برد یمانی مخطط متفق علیه روایت است از معاذ بن جبل رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ آخِرُ

گفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم کیکه باشد آخر

كَلَامِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

سخن او لا اله الا الله می در آید بهشت را روایت کرد آنرا ابو داود

وَعَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از معقل بن یسار رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْرَءُوا سُورَةَ يٰسٓ عَلَى مَوْتَاكُمْ رَوَاهُ

علیه وسلم بخوانید سوره یس بر مرده های شما یعنی کسیکه بموت قریب است رواه

أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

احمد و ابو داود و ابن ماجه و روایت است از عایشه رضی الله تعالی عنها

قَالَتْ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَّلَ عُثْمَانَ

گفت بدرستیکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم بوسه داد عثمان

ابْنَ مَظْعُوْنٍ وَهُوَ مَيِّتٌ وَهُوَ يَبْكِيْ حَتّٰى سَالَ دُمُوْعُ

ابن مظعون را و حال آنکه وی مرده بود و آنحضرت گریه می کرد تا آنکه روان شد اشکهای

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى وَجْهِ عُثْمَانَ رَوَاهُ

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بر روی عثمان رواه

التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهَا قَالَتْ

ترمذی و ابو داود و ابن ماجه و هم از عائشه رض مرویست که گفت

اِنَّ اَبَا بَكْرٍ رض قَبَّلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ

بدرستی که ابو بکر رض بوسه داد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را و حال آنکه

مَيِّتٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ حُصَيْنِ بْنِ وَحْوَحٍ

آنحضرت مرده بود رواه ترمذی و ابن ماجه و روایتست از حصین بن وحوح

اَنَّ طَلْحَةَ بْنَ الْبَرَاءِ مَرِضَ فَاَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

بدرستی که طلحة بن البراء انصاری بیمار شد پس آمد او را پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ يَعُوْدُهٗ فَقَالَ اِنِّيْ لَا اُرٰى طَلْحَةَ اِلَّا قَدْ حَدَثَ بِهِ

وسلم در حالیکه عیادت می کند او را پس فرمود بدرستی که من گمان نمی برم طلحة را مگر آنکه حدثت به

الْمَوْتُ فَاٰذِنُوْنِيْ وَعَجِّلُوْا فَاِنَّهٗ لَا يَنْبَغِيْ لِجِيْفَةِ

مرگ پس خبر کنید مرا بموت وی و شتابی کنید در تجهیز و تکفین زیرا که سزاوار نیست مرده

مُسْلِمٍ اَنْ تُحْبَسَ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ اَهْلِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

مسلمانی را که بند داشته شود میان اهلخانه وی زیرا که مبادا گند پیدا شود رواه ابو داود

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ جَعْفَرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایتست از عبد الله بن جعفر رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ

علیہ وسلم تلقین کنید مردہاے شما را این کلمہ و توصیف باین صفت و بشارت بعفو و کرم الٰہی است تا کہ امید وار جاں دہد

سُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝

اشارت بعظمت کبریائی حق است تا بشنود قاصد حضور درگاہ نعمت و عظمت او و تا مرتقی از زمحنت آباد شاد و راضی باز گردد بمعنی این بیت

قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ لِلْأَحْيَاءِ قَالَ أَجْوَدُ وَأَجْوَدُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

گفتند صحابہ ای پیغمبر خدا چگونہ است ازیں اذکار مردگان یا گرفتاران اگر بیاموزیم تلقین کنیم مر موتہ را بہتر و نیکو تر است رواہ ابن ماجہ

بَابُ سَكْرَةِ الْمَوْتِ وَمَا يُلْحَقُ الْمَيِّتَ بَعْدَ مَوْتِهِ

باب در بیان سکرات موت و آنچہ کہ لاحق می شود مردہ را بعد از موت و ے

وَلَوْ تَرٰى إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلٰئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ

و تعجب می کرد ے اگر می دید چوں قبض ارواح کافراں میکنند فرشتگان میزنند بر روے ایشاں

وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ

و بر پشت ایشاں و میگویند بچشید عذاب سوزاں این بسبب آں کردار است کہ پیش فرستادہ اند دستہا

وَأَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ وَلَوْ تَرٰى إِذِ الظّٰلِمُونَ

و تحقیق کہ خدا ے ظلم کنندہ نیست بر بندگاں و تعجب کنی چوں بنگری وقتیکہ ظالماں

فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰئِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا

در شدائد مرگ باشند و فرشتگاں دست خود را دراز می کنند میگویند بیروں آرید

أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ

روحہاے خود را امروز جزا دادہ خواہید شد عذاب رسوا کنندہ بسبب آں کہ

تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ۝

می گفتید بر خدا ناحق و بسبب آنکہ از تصدیق آیات او سرکشی می کردید

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ

و گوئیم ہر آئینہ آمدید پیش ما تنہا چنانکہ آفریدہ بودیم شما را اول بار و بگذاشتید

مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ ۚ وَإِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ

آنچه داده بودیم شما را پس پشت خویش هر آینه آنانکه فرشتگان قبض ارواح ایشان کردند

ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ ۖ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ

در حالتیکه ستمگار بودند بر خویشتن فرشتگان گفتند در چه حال بودید شما گفتند بودیم بیچارگان

فِي الْأَرْضِ ۚ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا

در زمین گفتند آیا فراخ نبود زمین خدا تا هجرت میکردید در آن

فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ۝ إِلَّا

پس این جماعت جای ایشان جهنم است و بد جائیست مگر

الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ

آنانکه بیچاره اند از مردان و زنان و کودکان هیچ چاره نمی توانند

حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ۝ فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ

و هیچ راه نمی یابند پس آن جماعت نزدیک است که خدا

يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ۝ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

عفو کند از ایشان و هست خدا عفو کننده و آمرزنده و می فرستد بر شما

حَفَظَةً ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا

ملائکه نگاهبان تا وقتیکه بیاید بکسے از شما مرگ قبض روح او کنند فرستادگان ما

وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ۝ ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ

و ایشان تقصیر نمیکنند باز گردانیده شوند مردمان بسوے خداوند ایشان که حقست

أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ۝ اللَّهُ يَتَوَفَّى

مر او راست حکم و او شتاب ترین حساب کنندگانست خدا تعالی قبض می کند

الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ

ارواح را نزدیک موت آن و آن روح که نه مرده است قبض آن می کند در میان خواب آن پس نگاه میدارد

الَّتِي قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرٰى إِلٰى أَجَلٍ مُسَمًّى ط

آنرا کہ حکم موت کردہ است بروی وای گذارد آن دیگر را تا وقتے معین

إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

ہر آئینہ دریں مقدمہ نشانہا ست برائے قومیکہ تامل می کنند و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَيِّتُ تَحْضُرُهُ

گفت گفت رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم شخص کہ میرد حاضر میشوند اورا

الْمَلٰئِكَةُ فَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ صَالِحًا قَالُوا اخْرُجِي أَيَّتُهَا

فرشتگان پس چوں مباشر مرد میرند نیکو کار میگویند فرشتگان بیروں آئی ای

النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ اخْرُجِي حَمِيدَةً

جان پاکی کہ بودہ است در تن پاک بیروں آئی ستودہ نزد خدا

وَأَبْشِرِي بِرَوْحٍ وَرَيْحَانٍ وَرَبٍّ غَيْرِ غَضْبَانَ فَلَا يَزَالُ

و خوش باش براحت و رزق پاک در بہشت و پروردگار خشم ناکنندہ پس ہمیشہ است آن نفس

يُقَالُ لَهَا ذٰلِكَ حَتّٰى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ

کہ گفتہ میشود مراورا آنکلام مذکور از روح و بشارت تا آنکہ بیروں آید پس برد اشتہ می شود در آسمان

فَيُفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هٰذَا فَيَقُولُونَ فُلَانٌ فَيُقَالُ مَرْحَبًا

پس گشودہ میشود برائے وی در آسمان پس گفتہ می شود کیست این پس می گویند ملائکہ کہ او فلان بن فلان است آنگہ گفتہ میشود ذرخی خاہی

بِالنَّفْسِ الطَّيِّبَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ جَمِيدَةً وَأَبْشِرِي

جان پاکی را کہ بود در تن پاک در آئی ستودہ و خوش باش

بِرَوْحٍ وَرَيْحَانٍ وَرَبٍّ غَيْرِ غَضْبَانَ فَلَا تَزَالُ يُقَالُ لَهَا

براحت و رزق و پروردگار خشم نکنندہ پس ہمیشہ است آن نفس کہ گفتہ می شود مراورا

ذٰلِكَ حَتّٰى تَنْتَهِيَ إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي فِيهَا اللّٰهُ فَإِذَا كَانَ

آن کلام و برد ہ می شود از آسمانی بہ آسمان دیگر تا آنکہ میرسد بآسمانے کہ در وے خدا است یعنی رحمت خاص چوں میباشد

الرَّجُلُ السُّوْءُ قَالَ اخْرُجِيْ اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْخَبِيْثَةُ كَانَتْ

مرد بد می گوید یکے از فرشتگان حاضر بیروں آئی ای جان پلید کہ بودی

فِي الْجَسَدِ الْخَبِيْثِ اخْرُجِيْ ذَمِيْمَةً وَاَبْشِرِيْ بِحَمِيْمٍ

در تن پلید بیروں آئی نکوہیدہ وخوش باش بآب گرم

وَّغَسَّاقٍ وَّاٰخَرَ مِنْ شَكْلِهٖ اَزْوَاجٌ فَمَا تَزَالُ يُقَالُ

دریم و بعذاب دیگر کہ مشابہ عذاب مذکور اند طرح بطرح پس ہمیشہ است کہ گفتہ می شود

لَهَا ذٰلِكَ حَتّٰى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجُ بِهَا اِلَى السَّمَاءِ فَيُفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ

ان نفس را این کلمہ تا آنکہ بیروں می آید پس بر داشتہ میشود در آسمان پس کشادہ میشود برائے وی در آسمان پس گفتہ میشود کہ

هٰذَا فَيُقَالُ فُلَانٌ فَيُقَالُ لَا مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الْخَبِيْثَةِ كَانَتْ فِي

ایں پس گفتہ میشود کہ فلان بن فلاں است پس گفتہ میشود کہ مباد افراخی جائی جان پلید را کہ بود در

الْجَسَدِ الْخَبِيْثِ ارْجِعِيْ ذَمِيْمَةً فَاِنَّهَا لَا تُفْتَحُ لَكِ

تن پلید بگرد نکوہیدہ زیرا کہ کشادہ نشود برائے تو

اَبْوَابُ السَّمَاءِ فَتُرْسَلُ مِنَ السَّمَاءِ ثُمَّ تَصِيْرُ اِلَى الْقَبْرِ

درہائے آسمان پس فرستادہ وانداختہ میشود بر زمین از آسمان پس باز میگردد بسوئے قبر

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ ابن ماجہ و ہم از ابی ہریرہ روایت است بدرستیکہ پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا خَرَجَتْ رُوْحُ الْمُؤْمِنِ تَلَقَّاهَا

علیہ وسلم فرمود چوں بیروں می آید جان مسلمان پیش می آیند اورا

مَلَكَانِ يُصْعِدَانِهَا قَالَ حَمَّادٌ فَذَكَرَ مِنْ طِيْبِ رِيْحِهَا

دو فرشتہ کہ بالا میبرند آنرا گفت حماد کہ یکی از راویان حدیث است پس ذکر کردہ ابو ہریرہ یا آنحضرت از خوشبوئی روح

وَذَكَرَ الْمِسْكَ قَالَ وَيَقُوْلُ اَهْلُ السَّمَاءِ رُوْحٌ طَيِّبَةٌ

و ذکر کردہ مشک را گفت ابو ہریرہ یا آنحضرت و میگویند آسمانیان جانیست پاک

۱۲ منہ

بعضی بیش بعضی بلاقات و بعضی بیرون و

جَاءَتْ مِنْ قِبَلِ الْأَرْضِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَعَلٰى جَسَدٍ

کہ آمدہ است از جانب زمین درود فرستد خدا تعالیٰ بر تو و بر تنے

كُنْتِ تَعْمُرِينَهُ فَيَنْطَلِقُ بِهِ إِلٰى رَبِّهِ ثُمَّ يَقُولُ انْطَلِقُوا

کہ آباد ان مے زندہ میداشتی تو آنرا پس پیش برده می شود او را تا بسوی پروردگار و بہتر میگوید ببرید

بِهِ إِلٰى آخِرِ الْأَجَلِ قَالَ وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا خَرَجَتْ رُوحُهُ

او را بسوی آخر عمر کہ مراد از آں قیامت است فرمود آنحضرت و بدرستیکہ کافر چوں بیرون می آید روح او

قَالَ حَمَّادٌ وَذَكَرَ مِنْ نَتْنِهَا وَذَكَرَ لَعْنًا وَيَقُولُ أَهْلُ

گفت حماد و ذکر کرد ابو ہریرہ یا آنحضرت از بوی ناخوش آں روح و ذکر کرد لعنت را و می گویند

السَّمَاءِ رُوحٌ خَبِيثَةٌ جَاءَتْ مِنْ قِبَلِ الْأَرْضِ فَيُقَالُ

آسمانیاں جانیست پلید کہ آمدہ است از جانب زمین پس گفتہ میشود

انْطَلِقُوا بِهِ إِلٰى آخِرِ الْأَجَلِ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَرَدَّ رَسُولُ اللّٰهِ

ببرید او را بسوی آخر عمر کہ مراد ازاں قیامت است گفت ابو ہریرہ پس باز گردانید آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَيْطَةً كَانَتْ عَلَيْهِ عَلٰى أَنْفِهِ

صلی اللہ علیہ وسلم چادری کہ بود بروی بر بینی خود

هٰكَذَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

ہمچنین روایت کرده است مسلم و ہم از ابی ہریرہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حُضِرَ الْمُؤْمِنُ أَتَتْهُ مَلٰئِكَةُ

اللہ علیہ وسلم چوں حاضر کرده میشود مومن یعنے حاضر میشود او را میروی آیند ملائکہ

الرَّحْمَةِ بِحَرِيرَةٍ بَيْضَاءَ فَيَقُولُونَ اخْرُجِي رَاضِيَةً مَرْضِيًّا

رحمت با پارہ سفید پس میگویند فرشتگاں بیرون آئی خوشنود از خدا خوشنود کرده شده

عَنْكِ إِلٰى رَوْحِ اللّٰهِ وَرَيْحَانٍ وَرَبٍّ غَيْرِ غَضْبَانَ فَتَخْرُجُ

از تو بسوی راحت کہ از جانب خدا آوردہ شده رزقی روحانی و پروردگار خشم نکنده پس بیرون می آید

۱ نقل کرده شده است از ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ و مادر خود را بینی خود را و بپاک نمودن صورت نہادن آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ریطہ را بر انف خود

كَاَطْيَبِ رِيْحِ الْمِسْكِ حَتّٰى اَنَّهٗ لَيُنَاوِلُهٗ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

روح ہمچو بہترین بوہائے مشک تا آنکہ ہر آئینہ میدہند آں روح را بعضے از فرشتگاں بعضے را یعنی ورست بدست

حَتّٰى يَاْتُوْا بِهٖٓ اَبْوَابَ السَّمَآءِ فَيَقُوْلُوْنَ مَا اَطْيَبَ هٰذِهِ الرِّيْحَ الَّتِيْ

تا آنکہ می آرند او را نزد درہائے آسمان پس می گویند ملائیکہ چہ خوش است ایں بوئے کہ

جَآءَتْكُمْ مِنَ الْاَرْضِ فَيَاْتُوْنَ بِهٖٓ اَرْوَاحَ الْمُؤْمِنِيْنَ فَلَهُمْ

آمدہ است شمارا از زمین پس می آرند او را نزد ارواح مومناں پس ہر آئینہ ارواح مومناں

اَشَدُّ فَرَحًا مِنْ اَحَدِكُمْ بِغَائِبِهٖ يَقْدُمُ عَلَيْهِ فَيَسْاَلُوْنَهٗ

خوشتر تر اند از روی شادمانی از یکے از شما بغایب خود کہ باز می آید از سفر بروی پس میپرسند او را

مَاذَا فَعَلَ فُلَانٌ مَاذَا فَعَلَ فُلَانٌ فَيَقُوْلُوْنَ دَعُوْهُ فَاِنَّهٗ

چہ شد و چہ حال دارد فلاں و فلاں نام آنہائے بزند و حال ایشاں می پرسند پس میگویند کہ بگذارید

فِيْ غَمِّ الدُّنْيَا فَيَقُوْلُ قَدْ مَاتَ اَمَا اَتَاكُمْ فَيَقُوْلُوْنَ قَدْ

در غم دنیا است پس میگوید بتحقیق مردہ است آں آیا نیامدہ است پیش شما پس میگویند بتحقیق

ذُهِبَ بِهٖٓ اِلٰى اُمِّهِ الْهَاوِيَةِ وَاِنَّ الْكَافِرَ اِذَا احْتُضِرَ

بردہ شدہ او را بسوئے مادرے کہ آتش دوزخ است و بدرستیکہ کافر چوں حاضر می شود او را موت

اَتَتْهُ مَلٰٓئِكَةُ الْعَذَابِ بِمِسْحٍ فَيَقُوْلُوْنَ اخْرُجِيْ سَاخِطَةً

می آیند او را ملائکہ عذاب بلاس درشت پس میگویند بروح کافر بیروں آئی ناخوشنود

مَسْخُوْطًا عَلَيْكِ اِلٰى عَذَابِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فَتَخْرُجُ كَاَنْتَنِ

و ناخوشنودی کردہ شدہ بر تو بسوئے عذاب خدا بسیار گندہ پس بیروں می آید روح بوئے ناخوش ہمچو گندہ ترین

رِيْحِ جِيْفَةٍ حَتّٰى يَاْتُوْنَ بِهٖٓ اِلٰى بَابِ الْاَرْضِ فَيَقُوْلُوْنَ

بوئے مردہ تا آنکہ می آرند او را نزد در زمین پس می گویند

مَا اَنْتَنَ هٰذِهِ الرِّيْحَ حَتّٰى يَاْتُوْنَ بِهٖٓ اَرْوَاحَ الْكُفَّارِ رَوَاهُ

چہ گندہ است ایں بوئے تا آنکہ می آرند او را نزد ارواح کافراں رواہ

نزد ارواح کافراں

أَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ

احمد والنسائی و روایت است از براء ابن عازب رض گفت بیرون آمدیم ما

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنَازَةِ رَجُلٍ مِّنَ الْأَنْصَارِ

با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در جنازہ مردے از انصار

فَانْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمْ يُلْحَدْ فَجَلَسَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پس آخر رسیدیم تا قبر و لحد کردہ نہ شدہ بود پس نشست پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ كَأَنَّ عَلَى رُءُوْسِنَا الطَّيْرُ

علیہ وسلم و نشستیم ما گرد آں حضرت سر فرو برده گویا بر سرہا پرندہ نشستہ است

وَفِي يَدِهِ عُوْدٌ يَنْكُتُ بِهِ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ

و در دست آں حضرت چوبی بود کہ می کاوید و خط می کشید بآں چوب در زمیں پس بر داشت سر خود را پس

اِسْتَعِيْذُوْا بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلٰثًا ثُمَّ قَالَ

پناہ جوئید بخدا از عذاب قبر دو بار گفت ایں سخن را یا سہ بار پس گفت آنحضرت

إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِّنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ

بدرستیکہ بندۂ مسلمان وقتی کہ می باشد در بریدگی از دنیا و پیاشدن در رو آوردن

مِّنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلٰئِكَةٌ مِّنَ السَّمَاءِ بِيْضُ الْوُجُوْهِ

بآخرت فرود می آیند بسوے وی فرشتگان از آسمان کہ روہای ایشاں سفید است

كَأَنَّ وُجُوْهَهُمُ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِّنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ

گویا کہ روہای ایشاں آفتاب است با ایشاں کفنی است از کفنہاے بہشت

وَحَنُوْطٌ مِّنْ حَنُوْطِ الْجَنَّةِ حَتّٰى يَجْلِسُوْا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ

و حنوط است از حنوطہاے بہشت تا آنکہ می نشینند ایں فرشتگان از میت دور تا درازی بصر

ثُمَّ يَجِيْءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتّٰى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُوْلُ

باز می آید فرشتۂ موت کہ عزرائیل است تا آنکہ می نشیند نزد سر میت پس می گوید

فرمودن آنحضرت

أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ اخْرُجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ

ای جان پاک بیرون آئی بسوے آمرزش از خدا و رضاے عظیم از وے فرمود

قَالَ فَتَخْرُجُ تَسِيلُ كَمَا تَسِيلُ الْقَطْرَةُ مِنَ السِّقَاءِ فَيَأْخُذُهَا

آں حضرت پس بیروں آید روح در حالیکہ رواں میشود چناکہ رواں میگردد آب از مشک پس میگیرد ملک الموت

وَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدَعُوهَا فِي يَدِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ حَتَّى يَأْخُذُوهَا

روح را پس میگیرد ملک الموت جانرا نمیگذارند فرشتگان آن روح را او در دست ملک الموت پاک زدن تا آنکہ میگیرند فرشتگان

فَيَجْعَلُوهَا فِي ذٰلِكَ الْكَفَنِ وَفِي ذٰلِكَ الْحَنُوطِ وَتَخْرُجُ مِنْهَا

پس میکنند آن روح را در آں کفن و در آں حنوط و بیروں آید ازاں روح رایحہ کہ

كَأَطْيَبِ نَفْحَةِ مِسْكٍ وُجِدَتْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ قَالَ

ایمحو خوشبوترین دمیدن بوے مشک کہ یافتہ شدہ است بر روے زمین فرمود آن حضرت

فَيَصْعَدُونَ بِهَا فَلَا يَمُرُّونَ يَعْنِي بِهَا عَلَى مَلَإٍ مِّنَ

پس بالا می برند فرشتگان آنرا پس نمیگذرند یعنے بآن روح بر ہیچ جماعتے از

الْمَلٰئِكَةِ إِلَّا قَالُوا مَا هٰذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ فَيَقُولُونَ فُلَانُ

فرشتگان مگر انکہ میگویند چیست ایں روح پاک پس میگویند فلان

ابن فلان

ابْنُ فُلَانٍ بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي

ابن فلان است بنیکوترین نامہائے وی کہ مینامیدند او را در ایشاں نامہا در

الدُّنْيَا حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَسْتَفْتِحُونَ

دنیا تا آنکہ میرسند باو بے تا آسمان کہ فرو دترین آسمانہا است پس طلب در کشادن میکنند

لَهُ فَيُفْتَحُ لَهُمْ فَيُشَيِّعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ

برائے و بے پس کشادہ می شود در بر آسمان پس متابعت میکنند او را از ہر آسمان مقربان

الَّتِي تَلِيهَا حَتَّى يُنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَيَقُولُ اللّٰهُ

آں متصل است تا آنکہ باآخر رسیدہ می شود بآں روح تا آسمان ہفتم پس میگوید خدا تعالیٰ

عَزَّ وَجَلَّ اكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عِلِّيِّينَ وَأَعِيدُوهُ إِلَى

بنویسید نامۂ بندۂ مرا در علیین کہ نام موضعی است در آسمان و باز گردانید او را

الْأَرْضِ فَإِنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ وَفِيهَا أُعِيدُهُمْ وَمِنْهَا أُخْرِجُهُمْ

بسوے زمین زیرا کہ من از زمین پیدہ کردہ ام آدمیان را و در زمین باز میگردانم ایشان را

تَارَةً أُخْرَى قَالَ فَتُعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ فَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ

بار دیگر فرمود آنحضرت پس باز گردانیدہ میشود روح وے در تن وے پس می آیند سوے او دو فرشتہ

فَيُجْلِسَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ رَبِّيَ اللَّهُ

پس می نشانند او را پس می گویند او را کیست پروردگار تو پس میگوید بندہ پروردگار من خدا است

فَيَقُولَانِ لَهُ مَا دِينُكَ فَيَقُولُ دِينِيَ الْإِسْلَامُ فَيَقُولَانِ

پس میگویند او را چیست دین تو پس میگوید دین من اسلام است پس میگویند

لَهُ مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ فَيَقُولُ هُوَ رَسُولُ اللَّهِ

او را چیست این مردی کہ برانگیختہ شدہ است در شما پس میگوید سوے او پیغمبر خدا است

فَيَقُولَانِ لَهُ وَمَا عِلْمُكَ فَيَقُولُ قَرَأْتُ كِتَابَ اللَّهِ فَآمَنْتُ

پس میگویند او را و چیست دلیل دانستن تو رسالت او را پس میگوید بسوے خواندم کتاب خدا را کہ قرآن است

بِهِ وَصَدَّقْتُ فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَنْ صَدَقَ عَبْدِي

باو و راست گردانیدم پس آوازی دہد آواز دہندہ از آسمان کہ راست گفت بندۂ من

فَأَفْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَأَلْبِسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا

پس فرش گردانید بندۂ مرا از بہشت و بپوشانید او را لباسی از بہشت و بگشائید برای او دری

إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيبِهَا فَيُفْتَحُ لَهُ فِي

بسوے بہشت فرمود آنحضرت پس می آید او را از راحت بہشت و خوشبوی بہشت پس کشادہ میشود برای وی

قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ قَالَ وَيَأْتِيهِ رَجُلٌ حَسَنُ الْوَجْهِ حَسَنُ الثِّيَابِ

در قبر وے تا در اندازی بصر فرمود آنحضرت و می آید او را مردی نیک روے نیکو جامہ

طِيبُ الرِّيحِ فَيَقُولُ أَبْشِرْ بِالَّذِي يَسُرُّكَ هٰذَا يَوْمُكَ

خوشبوی پس میگوید آمرد که مژده باد ترا بانچه شادمان گرداند ترا ایں روز تست

الَّذِي كُنْتَ تُوعَدُ فَيَقُولُ لَهُ مَنْ أَنْتَ فَوَجْهُكَ الْوَجْهُ

که وعده کرده میشدی تو پس میگوید مرده مر آمرد را که چه کسے تو پس رویتو روی کامل دلچسپ است

يَجِيءُ بِالْخَيْرِ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحُ فَيَقُولُ رَبِّ أَقِمِ

که می آرد نیکی را پس میگوید آمرد که من عمل نیک توام پس می گوید اے پروردگار برپا کن

السَّاعَةَ أَقِمِ السَّاعَةَ حَتَّى أَرْجِعَ إِلَى أَهْلِي وَمَالِي قَالَ

قیامت که کنایست از احیا تا آنکه باز برگردم بسوے اہلی نه خود و بسوے مال خود فرمود آنحضرت

وَإِنَّ الْعَبْدَ الْكَافِرَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا

بدرستیکه بنده کافر وقتے که می باشد در بریدگی از دنیا

وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مِنَ السَّمَاءِ مَلَائِكَةٌ سُودُ

در روے آوردن از آخرت فرود می آیند بسوے وی از آسمان فرشتگان سیاه

الْوُجُوهِ وَمَعَهُمُ الْمُسُوحُ وَيَجْلِسُونَ مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ

روے و بایشان پلاسهاست و می نشینند از میت تا آنجا که نظر کار می کند

ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ

پس می آید ملک الموت تا آنکه می نشیند نزد سر او پس می گوید

أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْخَبِيثَةُ اخْرُجِي إِلَى سَخَطٍ مِنَ اللّٰهِ قَالَ

ای جان خبیث بیرون آئی بسوی خشم و ناخوشنودی از خدا فرمود آنحضرت

فَتُفَرَّقُ فِي جَسَدِهِ فَيَنْتَزِعُهَا كَمَا يُنْتَزَعُ السَّفُّودُ مِنَ

پس پریشان می شود روح در جسد کافر پس میکند آن روح را ملک الموت چنانکه کشیده میشود سیخ کباب از

الصُّوفِ الْمَبْلُولِ فَيَأْخُذُهَا فَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدَعُوهَا

پشم تر پس میگیرد ملک الموت آن روح را پس چون میگیرد ملک الموت آن روح را نمیگذارند فرشتگان آن روح را

فِي يَدِهٖ طَرْفَةَ عَيْنٍ حَتّٰى يَجْعَلُوْهَا فِيْ تِلْكَ الْمُسُوْحِ

در دست او چشم زدن تا انکه می کنند فرشتگان آن روح را درین سوح

وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَنْتَنِ رِيْحِ جِيْفَةٍ وُجِدَتْ عَلٰى وَجْهِ

و بیرون می آید ازان روح را بحه بوی بدبوے ترین مردار که یافته می شود بروے

الْأَرْضِ فَيَصْعَدُوْنَ بِهَا فَلَا يَمُرُّوْنَ بِهَا عَلٰى مَلَإٍ مِّنَ

زمین پس بالا می برند فرشتگان اورا پس نمی گذرند فرشتگان باو بر جماعتے از

الْمَلٰئِكَةِ إِلَّا قَالُوْا مَا هٰذَا الرُّوْحُ الْخَبِيْثَةُ فَيَقُوْلُوْنَ

فرشتگان مگر انکه می گویند چیست این روح خبیث پس می گویند فرشتگان همراهیان که

فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ بِأَقْبَحِ أَسْمَائِهِ الَّتِيْ كَانَ يُسَمّٰى بِهَا فِي

فلان بن فلان است میخوانند آنرا بدترین ناهاے که میخواندند او را در ابدین ناها در

الدُّنْيَا حَتّٰى يُنْتَهٰى بِهٖ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيُسْتَفْتَحُ لَهٗ

دنیا تا مذمت تا آنکه میرسند باوی تا آسمان دنیا پس طلب درکشادن میکنند برای وے

فَلَا يُفْتَحُ لَهٗ ثُمَّ قَرَأَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس کشاده نمی شود درپے اوی پس خواند پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم

لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ حَتّٰى

کشاده نمی شود برای کافران درهاے آسمان و نمی آیند کافران در بهشت تا آنکه

يَلِجَ الْجَمَلُ فِيْ سَمِّ الْخِيَاطِ فَيَقُوْلُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ

در آید شتر بآن سوراخ سوزن پس میگوید حق تعالی بزرگ و بلند

اُكْتُبُوْا كِتَابَهٗ فِيْ سِجِّيْنٍ فِي الْأَرْضِ السُّفْلٰى فَتُطْرَحُ

بنویسید نامه او را در سجین که نام جاے است در تحت زمین پایین ترین پس انداخته میشود

رُوْحُهٗ طَرْحًا ثُمَّ قَرَأَ وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ

روح کافر انداختنی سخت پس خواند آنحضرت ایں آیت را که کسیکه شرک کرد با خدا پس گویا بیفتاد

مِنَ السَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوِيْ بِهِ الرِّيْحُ فِيْ مَكَانٍ

از آسمان پس میربایند اورا پرندگان یا می اندازد اورا باد در جاے

سَحِيْقٍ فَتُعَادُ رُوْحُهُ فِيْ جَسَدِهٖ وَيَاْتِيْهِ مَلَكَانِ فَيُجْلِسَانِهٖ

دور پس عود کرده میشود روح او درتن او وی آید اورا دو فرشته پس می نشانند او

فَيَقُوْلَانِ لَهٗ مَنْ رَّبُّكَ فَيَقُوْلُ هَاهْ هَاهْ لَآ اَدْرِيْ فَيَقُوْلَانِ

پس میگویند اورا کیست پروردگار تو پس میگوید کا فرها ها که کلمه تحسر و تحیر است نمی دانم

لَهٗ مَا هٰذَا الرَّجُلُ الَّذِيْ بُعِثَ فِيْكُمْ فَيَقُوْلُ هَاهْ هَاهْ لَآ اَدْرِيْ

مراورا چیست حال این مردیکه برانگیخته شده است در شما پس میگوید کا فرها ها نمی دانم

فَيُنَادِيْ مُنَادٍ مِّنَ السَّمَآءِ اَنْ كَذَبَ فَاَفْرِشُوْهُ مِنَ النَّارِ

پس آوازی دهد آوازدهنده از آسمان که دروغ گفت پس فرشی گردانید برای وی از آتش

وَافْتَحُوْا لَهٗ بَابًا اِلَى النَّارِ فَيَاْتِيْهِ مِنْ حَرِّهَا وَسَمُوْمِهَا

و بگشائید برای او دری بسوے آتش پس می آید وی را از حرارت دوزخ و باد گرم از آتش

وَيُضَيَّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهٗ حَتّٰى تَخْتَلِفَ فِيْهِ اَضْلَاعُهٗ وَيَاْتِيْهِ

و تنگ گردانیده میشود بر کافر قبر او تا آنکه درهم شکند در وے استخوانهاے پهلوی وے و می آید اورا

رَجُلٌ قَبِيْحُ الْوَجْهِ قَبِيْحُ الثِّيَابِ مُنْتِنُ الرِّيْحِ فَيَقُوْلُ

مردے بد شکل بد جامه گنده بوے پس می گوید آن مرد

اَبْشِرْ بِالَّذِيْ يَسُوْءُكَ هٰذَا يَوْمُكَ الَّذِيْ كُنْتَ تُوْعَدُ

مژده باد ترا بانچه که غمگین گرداند ترا این روز تست که وعده کرده می شدی تو

فَيَقُوْلُ مَنْ اَنْتَ فَوَجْهُكَ الْوَجْهُ يَجِيْءُ بِالشَّرِّ فَيَقُوْلُ

پس می گوید بدبخت کافر که کیست تو پس روے تو روے کسیست که شر را می آرد وی تو شر را پس می

اَنَا عَمَلُكَ الْخَبِيْثُ فَيَقُوْلُ رَبِّ لَا تُقِمِ السَّاعَةَ وَفِيْ رِوَايَةٍ

من عمل بد تو ام پس میگوید بدبخت کافر ای پروردگار من قائم مکن قیامت را و در روایتی دیگر

نَحْوُهُ وَزَادَ فِيهِ إِذَا خَرَجَ رُوحُهُ صَلَّى عَلَيْهِ كُلُّ مَلَكٍ بَيْنَ

مانند انچہ کہ مذکور شدہ است و زیادہ کرد در وے کہ چوں بیرون آید جان مومن و رود وی فرشتہ بر کہ در

السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَكُلُّ مَلَكٍ فِي السَّمَاءِ وَفُتِحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ

آسمان و زمین است و ہر فرشتہ کہ در آسمان است و کشادہ شود بر اوی درہای آسمان

لَيْسَ مِنْ أَهْلِ بَابٍ إِلَّا وَهُمْ يَدْعُونَ اللَّهَ أَنْ يُعْرَجَ بِرُوحِهِ

نیست ہیچ جماعت از اہل ہیچ دراز درہای آسمان مگر آنکہ ایشاں میخواہند خدای را و دعا میکنند کہ برد روح

مِنْ قِبَلِهِمْ وَتُنْزَعُ نَفْسُهُ يَعْنِي الْكَافِرَ مَعَ الْعُرُوقِ

از جانب ایشان و کشیدہ میشود جان وے یعنی جان کافر با رگہای او

فَيَلْعَنُهُ كُلُّ مَلَكٍ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَكُلُّ مَلَكٍ فِي

پس لعنت می کند او را ہر فرشتہ کہ میان آسمان و زمین است و ہر فرشتہ کہ در

السَّمَاءِ وَتُغْلَقُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ لَيْسَ مِنْ أَهْلِ بَابٍ إِلَّا وَهُمْ

آسمان است و بستہ می شود درہای آسمان نیستند از اہل ہر در مگر آنکہ ایشاں

يَدْعُونَ اللَّهَ أَنْ لَا يُعْرَجَ رُوحُهُ مِنْ قِبَلِهِمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ

میخواہند خدای را و دعا کنند کہ نہ برد اشتہ شود روح او از جانب ایشاں رواہ احمد

وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ كَعْبٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ لَمَّا حَضَرَتْ

و روایت است از عبد الرحمن بن کعب از پدر خود گفت ہر گاہ کہ حاضر شد

كَعْبًا الْوَفَاةُ أَتَتْهُ أُمُّ بِشْرٍ بِنْتُ الْبَرَاءِ بْنِ مَعْرُورٍ

کعب را وفات آمد او را ام بشر بنت براء بن معرور

فَقَالَتْ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ إِنْ لَقِيتَ فُلَانًا فَاقْرَأْ عَلَيْهِ

پس گفت اے ابا عبد الرحمن اگر ملاقات کنی فلاں را پس بخوان بر وے

مِنِّي السَّلَامَ فَقَالَ غَفَرَ اللَّهُ لَكِ يَا أُمَّ بِشْرٍ نَحْنُ أَشْغَلُ

از جانب من سلام پس گفت کعب بن مالک بیامرزد ترا خدائے تعالی اے ام بشر ما مشغول

مِنْ ذٰلِكَ فَقَالَتْ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ أَمَا سَمِعْتَ رَسُوْلَ اللّٰهِ

از نیکه سلام دیام میرسانم پس گفت ام بشرا ے ابو عبدالرحمن آیا نشنیدی تو آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِنَّ أَرْوَاحَ الْمُؤْمِنِيْنَ فِيْ طَيْرٍ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بدرستیکہ ارواح مومنان نہادہ شوند درون پرندگان

خُضْرٍ تَعْلُقُ بِشَجَرِ الْجَنَّةِ قَالَ بَلٰى قَالَتْ فَهُوَ ذٰلِكَ رَوَاهُ

سبز کہ میچرند درختان بہشت را گفت آرے شنیدم گفت ام بشر پس این آن فضل وکرم است رواہ

ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ كِتَابِ الْبَعْثِ وَالنُّشُوْرِ

ابن ماجہ وبیہقی در کتاب بعث ونشور

وَعَنْ أَبِيْهِ أَنَّهُ كَانَ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وروایت است از پدر وے بدرستیکہ او بود کہ حدیث میکرد بدرستیکہ پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّمَا نَسَمَةُ الْمُؤْمِنِ طَيْرٌ تَعْلُقُ فِيْ شَجَرِ الْجَنَّةِ

علیہ وسلم فرمود نیست روح مومن مگر طیرکہ می چرد در درختان بہشت

حَتّٰى يَرْجِعَهُ اللّٰهُ فِيْ جَسَدِهٖ يَوْمَ يَبْعَثُهُ رَوَاهُ مَالِكٌ

تا انکہ باز میگرداند او را خدا تعالے در تن او روزے کہ برانگیزد او را از خاک رواہ مالک

وَالنَّسَائِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ كِتَابِ الْبَعْثِ وَالنُّشُوْرِ

ونسائی وبیہقی در کتاب بعث ونشور

وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ قَالَ دَخَلْتُ عَلٰى جَابِرِ بْنِ

وروایت است از محمد بن منکدر گفت درآمدم بر جابر بن

عَبْدِ اللّٰهِ رض وَهُوَ يَمُوْتُ فَقُلْتُ اقْرَأْ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

عبد اللہ رض حال آنکہ وے می میرد پس گفتم بخوان بر آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّلَامَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

صلے اللہ علیہ وسلم سلام را از جانب ما رواہ ابن ماجہ

۱۲ منہ

وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از بریده رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلْمُؤْمِنُ يَمُوْتُ بِعَرَقِ الْجَبِيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ

وسلم مومن بمیرد باعرق پیشانی رواہ ترمذی و

النَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ

نسائی و ابن ماجہ و روایت است از عبداللہ بن عمر رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَحَدَكُمْ اِذَا مَاتَ عُرِضَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ یکے از شما چون بمیرد ظاہر کردہ شود

عَلَيْهِ مَقْعَدُهٗ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ اِنْ كَانَ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ

بروے نشست گاہ او بامداد و شبانگاہ اگر باشد آن شخص از اہل بہشت

فَمِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَاِنْ كَانَ مِنْ اَهْلِ النَّارِ فَمِنْ اَهْلِ النَّارِ

پس باشد جاے او از بہشت و اگر باشد آنکس از اہل دوزخ پس از اہل جاے نشست او از دوزخ

هٰذَا مَقْعَدُكَ حَتّٰى يَبْعَثَكَ اللّٰهُ اِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ

گفتہ شود کہ این جاے نشست تو است تا آنکہ برانگیزد ترا خدا تعالیٰ بسوے خود روز قیامت متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

علیہ است و روایت کردہ شدہ است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اُقْبِرَ الْمَيِّتُ اَتَاهُ مَلَكَانِ اَسْوَدَانِ

صلے اللہ علیہ وسلم چون نہادہ میشود میت در قبر می آیند او را دو فرشتہ در صورت آدمی سیاہ رنگ

اَزْرَقَانِ يُقَالُ لِاَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَلِلْاٰخَرِ النَّكِيْرُ فَيَقُوْلَانِ

کبود چشم گفتہ میشود مر یکے را از ایشان منکر و دیگرے را نکیر پس میگویند آن ہر دو

وَمَا كُنْتَ تَقُوْلُ فِيْ هٰذَا الرَّجُلِ فَيَقُوْلُ هُوَ عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُوْلُهٗ

چہ بود تو کہ میگفتی در حال این مرد پس میگوید میت کہ او بندہ خدا و پیغمبر او ست

اَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ فَيَقُوْلَانِ

گواہی میدہم بانیکہ نیست ہیچ معبود مگر خدائے و گواہی میدہم کہ محمد بندۂ خدا و رسول اوست پس میگویند ہر دو فرشتہ

قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُوْلُ هٰذَا ثُمَّ يُفْسَحُ لَهٗ فِيْ قَبْرِهٖ سَبْعُوْنَ

کہ بدرستیکہ ما بودیم بروایت کہ تحقیق تو میگوید این را پس بسپر کشادہ کردہ میشود برائے وے در قبر وے ہفتاد

ذِرَاعًا فِيْ سَبْعِيْنَ ثُمَّ يُنَوَّرُ لَهٗ فِيْهِ ثُمَّ يُقَالُ لَهٗ نَمْ فَيَقُوْلُ

ذراع در ہفتاد ذراع پس روشن کردہ شود در قبر او پس گفتہ میشود برائے وے کہ خواب کن پس میگوید

اَرْجِعُ اِلٰى اَهْلِيْ فَاُخْبِرُهُمْ فَيَقُوْلَانِ نَمْ كَنَوْمَةِ الْعَرُوْسِ

باز میروم بسوے اہل خانہ من پس خبر میدہم ایشانرا پس میگویند بخسپ و فرشتہ خواب کن مانند خواب کردن عروس

الَّذِيْ لَا يُوْقِظُهٗ اِلَّا اَحَبُّ اَهْلِهٖ اِلَيْهِ حَتّٰى يَبْعَثَهُ اللّٰهُ مِنْ

کہ بیدار نمی کند او را مگر محبوب ترین از اہل وے بسوے وے تا آنکہ برانگیزد او را خدا یعنی از

مَضْجَعِهٖ ذٰلِكَ وَاِنْ كَانَ مُنَافِقًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُوْلُوْنَ

جاے آرام او کہ اینست و اگر باشد آن میت منافق میگوید در جواب فرشتہ کہ شنیدم من مردمانرا کہ میگفتند

قَوْلًا فَقُلْتُ مِثْلَهٗ لَآ اَدْرِيْ فَيَقُوْلَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ اَنَّكَ

قولے پس گفتم من مثل آن قول نمیدانم از واقعیت پس میگویند بتحقیق ما دانستیم کہ تو

تَقُوْلُ ذٰلِكَ فَيُقَالُ لِلْاَرْضِ الْتَئِمِيْ فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ فَتَخْتَلِفُ

میگوئی ہمچنین پس گفتہ میشود مر زمین را کہ برہم آبرو وے پس برہم آید و می پیچد زمین بر وے پس مختلف میشود

اَضْلَاعُهٗ فَلَا يَزَالُ فِيْهَا مُعَذَّبًا حَتّٰى يَبْعَثَهُ اللّٰهُ مِنْ مَضْجَعِهٖ

پہلوے وے پس ہمیشہ باشد آن میت در آن قبر عذاب کردہ شدہ تا آنکہ برانگیزد او را خدا از آن جاے آرام

ذٰلِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رض

وے روایت کردہ ترمذی و روایت است از براء بن عازب رض

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ

از پیغمبر ما صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چون بمیرد مرد مومن

يَاتِيهِ مَلَكَانِ فَيُجْلِسَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَا دِينُكَ فَيَقُولُ

می آید آن را دو فرشته پس می نشانند او را پس میگویند مر آن میت را که چیست دین تو پس میگوید آن میت

دِينِيَ الْإِسْلَامُ فَيَقُولَانِ مَا هٰذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ

دین من اسلام است پس میگویند چیست حال این مرد که برانگیخته شده است

فِيكُمْ فَيَقُولُ هُوَ رَسُولُ اللّٰهِ فَيَقُولَانِ لَهُ وَمَا يُدْرِيكَ

در شما پس میگوید مومن که او رسول فرستادهٔ خدا است پس میگویند مر او را چه دریابند ترا که رسول خدا است

فَيَقُولُ قَرَأْتُ كِتَابَ اللّٰهِ فَآمَنْتُ بِهِ وَصَدَّقْتُ فَذٰلِكَ

پس میگوید مومن خواندم کتاب خدا را پس ایمان آوردم بوی و گردیدم پس آنست مراد

قَوْلُهُ تَعَالٰى يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي

بقول خداوند تعالی مراد تثبیت درین قول جواب فرشتگان است در قبر

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا الْآيَةَ قَالَ فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ

برآن وجه که مذکور شده فرمود آنحضرت پس آواز میدهد آواز دهنده از آسمان

أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَافْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَأَلْبِسُوهُ مِنَ

که راست گفت بندهٔ من بگسترانید برای بنده فرشی از فرشهای بهشت و بپوشانید او را از

الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى الْجَنَّةِ فَيُفْتَحُ لَهُ قَالَ فَيَأْتِيهِ

پوششهای جنت و بگشائید برای او دری بسوی بهشت پس گشاده میشود برای او دری پس فرود آنحضرت پس

مِنْ رَوْحِهَا وَطِيبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِيهَا مَدَّ بَصَرِهِ وَأَمَّا

از نسیم بهشت و خوشبوی آن و فراخ کرده میشود او را در جانب بهشت تا غایتی که میرسد نظر وی لیکن

الْكَافِرُ فَذَكَرَ مَوْتَهُ قَالَ وَتُعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ وَ

کافر پس ذکر کرد آنحضرت مرگ او را فرمود و باز آورده میشود روح او در تن وی و

يَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيُجْلِسَانِهِ فَيَقُولَانِ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ

می آیند وی را دو فرشته پس می نشانند او را پس میگویند کیست پروردگار تو پس میگوید کافر

نسخه

هَاهْ هَاهْ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ لَهُ مَا دِينُكَ فَيَقُولُ هَا هْ

ہاہ ہاہ نمی دانم و درمی یابم پس میگویند مر اورا چیست دین تو پس میگوید ہاہ

هَاهْ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ مَا هٰذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ

ہاہ نمی دانم و درمی یابم پس میگویند چیست حال این مرد کہ برانگیختہ شدہ است در شما

فَيَقُولُ هَاهْ هَاهْ لَا أَدْرِي فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَنْ

پس میگوید ہاہ ہاہ نمی دانم و درمی یابم پس آواز میدہد آواز میدہندہ از آسمان کہ

كَذَبَ فَافْرِشُوهُ مِنَ النَّارِ وَالْبِسُوهُ مِنَ النَّارِ وَافْتَحُوا لَهُ

دروغ گفت این کافر پس بگسترانید فرشے برائے او از آتش و بپوشانید او را از پوششہائے دوزخ و بکشایید برائے او

بَابًا إِلَى النَّارِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ حَرِّهَا وَسَمُومِهَا قَالَ

دری بسوے دوزخ فرمود آنحضرت پس می آید او را از گرمی و تاب آتش و باد گرم آن گفت آنحضرت

وَيُضَيَّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهُ حَتَّى تَخْتَلِفَ فِيهِ أَضْلَاعُهُ ثُمَّ

و تنگ کردہ میشود بر کافر گور او تا آنکہ مختلف و متبدل گردد در قبر وے استخوانہائے او پس تر

يُقَيَّضُ لَهُ أَعْمَى وَأَصَمُّ مَعَهُ مِرْزَبَةٌ مِنْ حَدِيدٍ

مسلط گردانیدہ میشود بر وے کور و کر کہ نمی شنود و گوش نمی دہد بقدر یاد او بادے گلوخ کوہ است از آہن

لَوْ ضُرِبَ بِهَا جَبَلٌ لَصَارَ تُرَابًا فَيَضْرِبُهُ بِهَا ضَرْبَةً

اگر زدہ شود بر کوہے ہر آئینہ میگردد خاک پس میزند او را بآن زدنی

يَسْمَعُهَا مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ فَيَصِيرُ

میشود آواز زدن را ہر چہ درمیان مشرق و مغرب است مگر جن و انس پس میگردد کافر

تُرَابًا ثُمَّ يُعَادُ فِيهِ الرُّوحُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

خاک پستر باز آوردہ میشود روح در بدن او رواہ احمد و ابو داؤد در روایت است

عُثْمَانَ رض أَنَّهُ كَانَ إِذَا وَقَفَ عَلَى قَبْرٍ بَكَى حَتَّى يَبُلَّ لِحْيَتَهُ

از عثمان رضہ بدرستیکہ بود وے رضہ چون می ایستاد بر سر گور بسیار میگریست تا آنکہ تر میساخت ریش خود را

فَقِيْلَ لَهٗ تَذْكُرُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ فَلَا تَبْكِيْ وَتَبْكِيْ مِنْ هٰذَا

پس گفته شد او را که ذکر میکنی بهشت را و دوزخ را پس نمیگریی و گریه میکنی ازین یعنی از استادن بر قبر

فَقَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الْقَبْرَ

پس گفت بدرستیکه آنحضرت صلے الله علیه وسلم فرمود بدرستیکه قبر

اَوَّلُ مَنْزِلٍ مِنْ مَنَازِلِ الْاٰخِرَةِ فَاِنْ نَجَا مِنْهُ فَمَا بَعْدَهٗ

نخستین منزل است از منزلهاے آخرت پس اگر کسے برست از عذاب قبر پس هر چه بعد ازو است از منزلها

اَيْسَرُ مِنْهُ وَاِنْ لَمْ يَنْجُ مِنْهُ فَمَا بَعْدَهٗ اَشَدُّ مِنْهُ وَقَالَ

آسان تر است و اگر نرست از عذاب قبر پس آنچه بعد ازو است سخت تر است ازان و گفت عثمان رض

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا رَاَيْتُ مَنْظَرًا قَطُّ

فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم ندیده ام هیچ نظرگاه هرگز زشت

اِلَّا وَالْقَبْرُ اَفْظَعُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

مگر آنکه گور زشت تر است ازان رواه ترمذی وابن ماجه وروایت است از

اَبِيْ سَعِيْدِ نِ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابی سعید خدری رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَلَّطُ عَلَى الْكَافِرِ فِيْ قَبْرِهٖ تِسْعَةٌ وَتِسْعُوْنَ

علیه وسلم بر آینه گماشته میشود بر کافر در گور او نود و نه

تِنِّيْنًا تَنْهَسُهٗ وَتَلْدَغُهٗ حَتّٰى تَقُوْمَ السَّاعَةُ لَوْ اَنَّ تِنِّيْنًا

اژدها میگزد کافر را و میگزد او را تا آنکه برپا میشود قیامت اگر اژدهاے

مِنْهَا نَفَخَ فِي الْاَرْضِ مَا اَنْبَتَتْ خَضِرًا رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

ازان دم زند در زمین نمی روید زمین هیچ سبزه را رواه دارمی

وَالتِّرْمِذِيُّ نَحْوَهٗ وَقَالَ سَبْعُوْنَ بَدَلَ تِسْعَةٍ وَتِسْعُوْنَ

و ترمذی مانند وے و گفت هفتاد بجاے نود و نه

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در روایت است از جابر رضہ گفت بیرون آمدیم با پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِلٰى سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ رض حِيْنَ تُوُفِّيَ فَلَمَّا صَلّٰى عَلَيْهِ

وسلم بسوے سعد بن معاذ رضہ ہنگامے کہ وفات یافت پس ہرگاہ کہ نماز گذارد بر وے

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وُضِعَ فِيْ قَبْرِهٖ وَسُوِّيَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم دنہادہ شدہ معاذ در قبرش و برابر کردہ شد خاک

عَلَيْهِ سَبَّحَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَبَّحْنَا طَوِيْلًا

بروے تسبیح کرد پیغامبر خدا و گفت سبحان اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پس تسبیح کردیم انیز تسبیح دراز

ثُمَّ كَبَّرَ فَكَبَّرْنَا فَقِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لِمَ سَبَّحْتَ ثُمَّ

پستر تکبیر گفت پس تکبیر گفتیم پس گفتہ شد اے پیغمبر خدا برائے چہ تسبیح کردی پستر

كَبَّرْتَ قَالَ لَقَدْ تَضَايَقَ عَلٰى هٰذَا الْعَبْدِ الصَّالِحِ قَبْرُهٗ

تکبیر بر آوردی فرمود آنحضرت بتحقیق تنگ گردید بر این بندہ نیک قبر وے

حَتّٰى فَرَّجَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

تا آنکہ کشاد و بیرون آورد او را خدا تعالی از آن دشواری رواہ احمد و روایت است از ابن عمر رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هٰذَا الَّذِيْ تَحَرَّكَ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم در حق سعد بن معاذ این آن کسے است

لَهُ الْعَرْشُ وَفُتِحَتْ لَهٗ اَبْوَابُ السَّمَآءِ وَشَهِدَهٗ سَبْعُوْنَ

بجہت وے عرش در کشادہ شد برائے وے درہاے آسمان بجہت نزول رحمت و حاضر گردید او را ستاد

اَلْفًا مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ لَقَدْ ضُمَّ ضَمَّةً ثُمَّ فُرِّجَ عَنْهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ہزار فرشتہ بتحقیق تنگ کردہ شد تنگ کردنی سخت پستر آسان کردہ شد از وے رواہ ترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و در روایت است از جابر رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت

إِذَا أُدْخِلَ الْمَيِّتُ الْقَبْرَ مُثِّلَتْ لَهُ الشَّمْسُ عِنْدَ غُرُوبِهَا

چون در آورده میشود مرده در گور متمثل کرده میشود مراورا آفتاب چنانکه در وقت غروب میباشد نزدیک زرد

فَيَجْلِسُ يَمْسَحُ عَيْنَيْهِ وَيَقُولُ دَعُونِي أُصَلِّي رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

پس نشیند میت در حالیکه میمالد بهر دو چشم خود را و میگوید بگذارید مرا که نماز شام بگذارم رواه ابن ماجه

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی هریره رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ إِنَّ الْمَيِّتَ يَصِيرُ إِلَى الْقَبْرِ فَيَجْلِسُ الرَّجُلُ فِي قَبْرِهِ

گفت مدرستیکه میت میرود بسوے قبر پس می نشیند مرد در گورش در حالتیکه

غَيْرَ فَزِعٍ وَلَا مَشْغُوبٍ ثُمَّ يُقَالُ فِيمَ كُنْتَ فَيَقُولُ كُنْتُ

ترسنده نیست و غیر مفتون پس تر گفته میشود که در چه دین و ملت بودی تو پس میگوید مرده که بودم من

فِي الْإِسْلَامِ فَيُقَالُ مَا هٰذَا الرَّجُلُ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ

در دین اسلام پس گفته میشود که چیست صفت این مرد پس میگوید میت که وے محمد فرستاده خدا است

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ عِنْدِ اللهِ فَصَدَّقْنَاهُ

صلے اللہ علیہ وسلم که آورد ما را معجزات ظاهره و باهر از نزد خدا سے پس تصدیق کردیم ما ورا

فَيُقَالُ لَهُ هَلْ رَأَيْتَ اللهَ فَيَقُولُ مَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَرَى

پس گفته میشود او را آیا دیده تو خدا را پس می گوید که نمی رسد و نمی سزد مر یکے را که ببیند

اللهَ فَيُفْرَجُ لَهُ فُرْجَةٌ قِبَلَ النَّارِ فَيَنْظُرُ إِلَيْهِ يَحْطِمُ بَعْضُهَا

خدا سے را پس کشاده میشود مراورا شگافے بجانب آتش و دوزخ پس نگاه میکند بجانب آتش که می شکند و پایمال

بَعْضًا فَيُقَالُ لَهُ انْظُرْ إِلَى مَا وَقَاكَ اللهُ ثُمَّ يُفْرَجُ لَهُ فُرْجَةٌ

بعضے وے بعض را پس گفته میشود مراورا که بنگر بجانب چیزے که نگاه داشت ترا خدا یتعالی پس تر کشاده میشود مراورا

قِبَلَ الْجَنَّةِ فَيَنْظُرُ إِلَى زَهْرَتِهَا وَمَا فِيهَا فَيُقَالُ لَهُ هٰذَا

بجانب بهشت پس نگاه میکند بجانب خوبی و تازگی بهشت و آنچه در بهشت است پس گفته میشود مراورا این

خواندنی است

مَقْعَدُكَ عَلَى الْيَقِيْنِ كُنْتَ وَعَلَيْهِ مُتَّ وَعَلَيْهِ تُبْعَثُ اِنْ شَاءَ

جائے نشست تو است زیرا کہ بر یقین و ایمان بودہ تو در حیات و ہمچنین بر یقین مردہ تو و ہمچنین بر ایمان و یقین برانگیختہ میشوی از قبر اگر

اللّٰهُ تَعَالٰى وَيُجْلَسُ الرَّجُلُ السَّوْءُ فِيْ قَبْرِهٖ فَزِعًا مَشْعُوْبًا فَيُقَالُ

خدائے تعالیٰ و نشانیدہ می شود مرد بد در قبرش ترسناک و مضطرب و متباہ پس گفتہ میشود

لَهٗ فِيْمَ كُنْتَ فَيَقُوْلُ لَا اَدْرِيْ فَيُقَالُ لَهٗ مَا هٰذَا الرَّجُلُ فَيَقُوْلُ

مراورا در چہ دین بودہ پس میگوید نمی دانم و در کی یافتم پس گفتہ میشود مراورا چہ ہیئت صفت این مرد پس میگوید

سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُوْلُوْنَ قَوْلًا فَقُلْتُهٗ فَيُفْرَجُ لَهٗ قِبَلَ الْجَنَّةِ فَيَنْظُرُ

شنیدم مردم را کہ میگفتند سخنے را پس گفتم من نیز آنرا پس کشادہ کردہ میشود مراورا آشکائی در بہشت پس نگاہ میکند

اِلٰى زَهْرَتِهَا وَمَا فِيْهَا فَيُقَالُ لَهٗ اُنْظُرْ اِلٰى مَا صَرَفَ اللّٰهُ عَنْكَ

بسوئے خوبی و نازگی بہشت و آنچہ در بہشت است پس گفتہ میشود مراورا بنگر بسوئے آنچہ کہ بازداشت خدائے تعالیٰ از تو

ثُمَّ يُفْرَجُ لَهٗ فُرْجَةٌ اِلَى النَّارِ فَيَنْظُرُ اِلَيْهَا يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا

پس کشادہ میشود مراورا آشکائی بسوئے آتش دوزخ پس نگاہ میکند بسوئے آتش دوزخ کہ می شکند پایمال میکند بعض بعضرا

فَيُقَالُ لَهٗ هٰذَا مَقْعَدُكَ عَلَى الشَّكِّ كُنْتَ وَعَلَيْهِ مُتَّ

پس گفتہ میشود مراورا کہ اینست جائے نشست تو کہ بودی تو بر شک در حیات تو و ہمچنین شک مردہ تو

وَعَلَيْهِ تُبْعَثُ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

و ہمچنین شک برانگیختہ میشوی از قبر اگر خواہد خدائے تعالیٰ رواہ ابن ماجہ در روایت است از

قَتَادَةَ عَنْ اَنَسٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْلَا

قتادہ رضہ از انس بدرستیکہ پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود اگر نمی بود ترس

اَنْ لَا تَدَافَنُوْا لَدَعَوْتُ اللّٰهَ اَنْ يُّسْمِعَكُمْ عَذَابَ الْقَبْرِ

و ملاحظہ انکہ بگور نکنید شما مردہ ہائے خود را ہر آئینہ دعا کردم خدا را کہ بشنواند شما را عذاب قبر

فِيْ كِتَابِ عَذَابِ الْقَبْرِ وَعَنْ شَيْبَةَ بْنِ مُسَاوِرٍ

در کتاب عذاب قبر در روایت است از شیبہ بن مساور

عَنْ اَنَسٍؓ قَالَ مَرَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرٍ

از انس رضہ گفت گذر کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بگورے

فَنَفَرَتْ بِغْلَتُهُ الشَّهْبَا فَاَخَذَ الْقَوْمُ فَقَالَ خَلُّوْا عَنْهَا فَاِنَّ

پس فرار گرفت مرکب آنحضرت پس گرفتند قوم پس فرمود بگذارید ازان بدرستیکہ

صَاحِبَ الْقَبْرِ يُعَذَّبُ فَاِنَّهُ لَا يَسْتَنْزِهُ مِنَ الْبَوْلِ (ق) فِيْهِ

صاحب آن قبر عذاب کردہ مے شود پس بدرستیکہ وے واطلب نمیکرد تربت را دپاکی نمیکرد از بول

وَعَنْ اَنَسٍؓ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

در روایت است از انس رضہ از پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى وَكَّلَ لِعَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ مَلَكَيْنِ يَكْتُبَانِ عَمَلَهٗ

بدرستیکہ خدا تیعالے گماشتہ است برائے بندہ مومن خود دو فرشتہ راکہ می نویسند عمل آن بندہ

فَاِذَا مَاتَ قَالَ الْمَلَكَانِ الَّذَانِ وُكِّلَا بِهٖ قَدْ مَاتَ فَاْئْذَنْ

پس چون بمیرد آن مومن میگویند آنند دو فرشتہ کہ گماشتہ شدہ بودند بدان بندہ بتحقیق کہ مرد پس اذن دہ

لَنَا اَنْ نَصْعَدَ اِلَى السَّمَآءِ فَيَقُوْلُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ سَمَآئِيْ

مارا کہ بالا برویم بسوے آسمان پس میگوید خدا تیعالے آسمان من

مَمْلُوَّةٌ مِنْ مَلَائِكَتِيْ يُسَبِّحُوْنَ فَيَقُوْلَانِ اَفَنُقِيْمُ فِي الْاَرْضِ

پر است از فرشتگان من کہ تسبیح میگویند پس میگویند آمدہ فرشتہ آیا پس اقامت کنیم ما در زمین

فَيَقُوْلُ اللّٰهُ اَرْضِيْ مَمْلُوَّةٌ مِنْ خَلْقِيْ يُسَبِّحُوْنِيْ فَيَقُوْلَانِ

پس میگوید خدا تیعالے زمین من پر است از مخلوق من کہ تسبیح میکنند مرا پس می گویند

فَاَيْنَ فَيَقُوْلُ قُوْمَا عَلٰى قَبْرِ عَبْدِيْ فَسَبِّحَانِيْ وَاحْمَدَانِيْ

پس کجا نشینیم پس میفرماید بنشینید شما بر قبر بندۂ من پس تسبیح کنید مرا و حمد گویید مرا

وَكَبِّرَانِيْ وَهَلِّلَانِيْ وَاكْتُبَا ذٰلِكَ لِعَبْدِيْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ

تکبیر گویید مرا و تہلیل گویید مرا د میگوید بنویسید ثواب این برائے بندہ من تا روز قیامت

اَلْمَرْوِيُّ فِي الْجَنَائِزِ وَاَبُوْبَكْرِ الشَّافِعِيُّ فِي الْغِلَانِيَاتِ

روایت کردہ شدہ در جنائز و ابوبکر شافعی در غیلانیات

وَاَبُو الشَّيْخِ فِي الْعَظَمَةِ هب وَالدَّيْلَمِيُّ وَاَوْرَدَهُ

و ابو الشیخ در عظمت این علامات جمع الجوامع است و الدیلمی و اورد کرد او را

ابْنُ الْجَوْزِيِّ فِي الْمَوْضُوْعَاتِ فَلَمْ يُصِبْ جَمْعَ الْجَوَامِعِ

ابن جوزی در موضوعات پس بصواب نرسید جمع الجوامع

بَابُ غُسْلِ الْمَيِّتِ وَتَكْفِيْنِهِ

باب در بیان غسل میت و در کفن در آوردن آن

عَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت است از جابر رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا كَفَّنَ اَحَدُكُمْ اَخَاهُ فَلْيُحَسِّنْ كَفَنَهُ

علیہ وسلم چون کفنین کند یکے از شما برادر خود را پس باید نیک کند کفن او را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رض

رواہ مسلم و از عبد اللہ بن عباس رض مرویست

قَالَ اِنَّ رَجُلًا كَانَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ فرمود بدرستیکہ مردے بود با پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

فَوَقَصَتْهُ نَاقَتُهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ فَمَاتَ فَقَالَ

پس انداخت او را ناقۂ او و حال آنکہ وے محرم بود پس مرد آنمرد پس فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِغْتَسِلُوْا بِمَاءٍ وَّسِدْرٍ

پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بشوئید او را بآب و برگ درخت کنار

وَكَفِّنُوْهُ فِيْ ثَوْبَيْهِ وَلَا تُمَسُّوْهُ بِطِيْبٍ وَلَا تُخَمِّرُوْا

و تکفین کنید او را در دو جامۂ او و نمائید او را ببوئے خوش و نہ پوشید

رَأْسَهُ فَاِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُلَبِّيًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

سر او را چنانکہ محرم است پس بدرستیکہ وے برانگیختہ شود روز قیامت از قبر لبیک گویان متفق علیہ

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از ابن عباس مرویست رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِلْبَسُوْا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ فَاِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ

وسلم بپوشید جامہ ہائے سفید خود را زیرا کہ جامہ ہائے سفید از جملہ بہترین جامہ ہائے شما است

وَكَفِّنُوْا فِيْهَا مَوْتَاكُمْ وَمِنْ خَيْرِ اَكْحَالِكُمُ الْاِثْمِدُ فَاِنَّهُ يُنْبِتُ

و تکفین کنید در آن مردہای شما را و از بہترین سرمہہای شما اثمد است زیرا کہ آن میروياند

الشَّعْرَ وَيَحْلُوا الْبَصَرَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَرَوٰى

موی مژگان را و روشن میکند بینائی را رواہ ابو داؤد و الترمذی و روایت کرد

ابْنُ مَاجَةَ اِلٰى مَوْتَاكُمْ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ

ابن ماجہ تا لفظ موتاکم و در روایت است از علی رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُغَالُوْا فِي الْكَفَنِ فَاِنَّهُ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گران بہا مکنید در کفن زیرا کہ کفن

يُسْلَبُ سَلْبًا سَرِيْعًا رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ

ربودہ میشود در بودنی شتاب رواہ ابو داود و در روایت است از ابی سعید

الْخُدْرِيِّ رض اَنَّهُ لَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ دَعَا بِثِيَابٍ جُدُدٍ

خدری رضہ ہنگامیکہ حاضر شد او را موت طلبید جامہ ہای نو را

فَلَبِسَهَا ثُمَّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ

پس پوشید آنہا را پس گفت شنیدم پیغامبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کہ می گفت

أَلَمَيِّتُ يُبْعَثُ فِيْ ثِيَابِهِ الَّتِيْ يَمُوْتُ فِيْهَا رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ

مردہ برانگیختہ شود در جامہ ہای خود کہ میرد در وے رواہ ابو داؤد

بَابُ الْمَشْيِ بِالْجَنَازَةِ وَالصَّلٰوةِ عَلَيْهَا

باب در رفتن ہمراہ جنازہ و نماز گذاردن بر آن

عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

أَسْرِعُوْا بِالْجَنَازَةِ فَإِنْ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تُقَدِّمُوْنَهَا

شتابی بکنید بجنازہ یعنے برداشتن او بسوے قبر پس اگر باشد میت نیکوکار پس شتابی کردن

إِلَيْهِ وَإِنْ تَكُ سِوٰى ذٰلِكَ فَشَرٌّ تَضَعُوْنَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ مُتَّفَقٌ

و اگر باشد میت غیر صالح پس زود بردن سبب دفع شری است کہ می نہید آنرا از گردنہای

عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

علیہ است و در روایت است از ابی سعید رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِذَا وُضِعَتِ الْجَنَازَةُ فَاحْتَمَلَهَا الرِّجَالُ عَلٰى أَعْنَاقِهِمْ

وسلم وقتی کہ نہادہ می شود جنازہ بر نعش پس بردارند دیر امردان بر گردنہای خود

فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ قَدِّمُوْنِيْ وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةٍ

پس اگر باشد مردہ نکوکار میگوید پیش فرستید مرا بسوے ثواب و اگر باشد بدکار

قَالَتْ لِأَهْلِهَا يَا وَيْلَهَا أَيْنَ تَذْهَبُوْنَ بِهَا يَسْمَعُ صَوْتَهَا

مے گوید بکسان خود اے وای کجاے برید او را می شنود آواز او را

كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الْإِنْسَانَ وَلَوْ سَمِعَ الْإِنْسَانُ لَصَعِقَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

ہر چیز از حیوانات و جماد وغیرہ مگر انسان اگر می شنید آدمی ہر آئینہ ہلاک میشد بجہت ہیبت رواہ البخاری

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَيْتُمُ

و ہم از وے مرویست گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم وقتیکہ ببینید

الْجَنَازَةَ فَقُوْمُوْا فَمَنْ تَبِعَهَا فَلَا يَقْعُدْ حَتّٰى تُوْضَعَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

جنازہ را پس بایستید از برائے تکریم میت پس کسیکہ پیروی کند جنازہ را پس باید کہ نہ نشیند تا کہ بہ نہادہ شود

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

در روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَبِعَ جَنَازَةَ مُسْلِمٍ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا وَكَانَ مَعَهُ

علیہ وسلم کہ کسیکہ پیروی کند جنازہ مسلمانے را از روی ایمان و طلب کردن ثواب باشد با وے

حَتّٰى يُصَلّٰى عَلَيْهَا وَيَفْرُغَ مِنْ دَفْنِهَا فَإِنَّهُ يَرْجِعُ مِنَ الْأَجْرِ

تا آنکہ بگذارد و نماز بر وے و تا آنکہ فارغ گردد از دفن وے پس بدرستیکہ باز گردد از اجر

بِقِيْرَاطَيْنِ كُلُّ قِيْرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ وَمَنْ صَلّٰى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ

بدو قیراط ہر قیراط آنچنان مانند کوہ احد است و کسیکہ نماز گذارد بر وے بستر بر گردد

قَبْلَ أَنْ تُدْفَنَ فَإِنَّهُ يَرْجِعُ بِقِيْرَاطٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پیش از انکہ دفن کردہ شود پس بدرستیکہ وے بر میگردد بہ یک قیراط متفق علیہ و روایت است از

عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رض قَالَ صَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عوف بن مالک رضہ گفت نماز کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

عَلٰى جَنَازَةٍ فَحَفِظْتُ مِنْ دُعَائِهِ وَهُوَ يَقُوْلُ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ

بر جنازہ پس یاد گرفتم من از دعائے ان حضرت دوے بیفگت بار خدایا بیامرز مر او را و بر

وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مَدْخَلَهُ وَاغْسِلْهُ

و عافیت دہ او را و سلامت بخش و عفو کن از وی و گرامی دار مہمانی او را و کشادہ گردان جای در

بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ

آب و برف و تگرگ و پاکیزہ گردان او را از گناہان چنانکہ پاکیزہ گردانیدی تو جامہ

الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَأَهْلًا

سفید را از چرک و بدل کن او را سرای بهتر از سرای او که در آنجهان بود و اهل خانه را

خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ

بهتر از اهل خانه او و جفتی بهتر از جفت وی و در آرا و او را در بهشت

وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ أَوْ مِنْ عَذَابِ النَّارِ وَفِي رِوَايَةٍ

و پناه ده او را از عذاب گور یا گفت آنحضرت پناه ده او را از عذاب آتش و در روایتی آمده

وَقِهِ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَعَذَابَ النَّارِ قَالَ حَتَّى تَمَنَّيْتُ أَنْ

و نگهدار او را از فتنهٔ گور و از عذاب آتش گفت راوی تا آنکه شک بردم و آرزو کردم که

أَكُونَ أَنَا ذَلِكَ الْمَيِّتَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

کاشکی من بودی آن مرد که آنحضرت این دعا در حق من میکرد رواه مسلم و در روایت است از ابی هریره

أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ أَوْ شَابًّا فَفَقَدَهَا

بدرستیکه زنی سیاه بود که جاروب میداد مسجد را یا جوانی بود پس گم کرد آن زن را

أَوْ فَقَدَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَ عَنْهَا أَوْ عَنْهُ

یا آن جوان را پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم پس پرسید آنحضرت از حال آن زن

فَقَالُوا مَاتَ قَالَ أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي قَالَ فَكَأَنَّهُمْ

پس گفتند مرد وی فرمود آنحضرت ایا پس چرا خبر نکردید مرا گفت ابو هریره پس گویا که صحابه خرد

صَغَّرُوا أَمْرَهَا أَوْ أَمْرَهُ فَقَالَ دُلُّونِي عَلَى قَبْرِهِ فَدَلُّوهُ فَصَلَّى

پنداشتند شان آن زن را یا شان آن مرد را پس فرمود آن حضرت که راه نمایید مرا بر گور آن

عَلَيْهَا ثُمَّ قَالَ إِنَّ هَذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلَى أَهْلِهَا وَإِنَّ

بر قبر وی پس فرمود بدرستیکه این قبرها پر کرده شدند بتاریکی بر اهل خود و بدرستیکه

اللَّهَ يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَلَفْظُ لِمُسْلِمٍ

خداوند تعالی منور میگرداند گورها را برای ایشان به سبب نماز کردن من بر ایشان متفق علیه و لفظ از مسلم است

وَعَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رض

روایت است از کریب کہ مولی ابن عباس است رض از عبد اللہ ابن عباس رض

اَنَّهٗ مَاتَ لَهٗ ابْنٌ بِقُدَيْدٍ اَوْ بِعُسْفَانَ فَقَالَ يَا كُرَيْبُ انْظُرْ

کہ مرد پسر ے مر ابن عباس را در موضع قدید یا در موضع عسفان پس گفت ابن عباس اے کریب نظر کن

مَا اجْتَمَعَ لَهٗ مِنَ النَّاسِ قَالَ فَخَرَجْتُ فَاِذَا النَّاسُ قَدِ اجْتَمَعُوْا

انچہ فراہم آمدند برای نماز وی از مردمان گفت کریب پس بیرون آمدم پس ناگاہ مردمان بتحقیق جمع شدہ اند از جہت نماز

لَهٗ فَاَخْبَرْتُهٗ فَقَالَ تَقُوْلُ هُمْ اَرْبَعُوْنَ قَالَ نَعَمْ قَالَ اَخْرِجُوْهُ

وی پس خبر دادم ابن عباس را پس گفت ابن عباس کہ میگوئی تو ایشان را چہل اند گفت آرے گفت بیرون آرید جنازہ را

فَاِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ

پس بدرستیکہ من شنیدہ ام رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم را کہ می گفت نیست ہیچ

رَجُلٍ مُّسْلِمٍ يَمُوْتُ فَيَقُوْمُ عَلٰى جَنَازَتِهٖ اَرْبَعُوْنَ رَجُلًا

مرد مسلمانی کہ بمیرد پس بایستند بر جنازہ وے چہل مرد

لَا يُشْرِكُوْنَ بِاللّٰهِ شَيْئًا اِلَّا شَفَّعَهُمُ اللّٰهُ فِيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

کہ شریک نمی گردانند آن چہل مرد بخدا چیزے را مگر آنکہ قبول کند شفاعت ایشان را خداوند در حق وی رواہ مسلم

وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ

در روایت است از عایشہ رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ نیست ہیچ

مَيِّتٍ يُصَلِّيْ عَلَيْهِ اُمَّةٌ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ يَبْلُغُوْنَ مِائَةً كُلُّهُمْ

مردہ کہ نماز بگذارند بر وے گروہے از مسلمان کہ برسند بعدد صد را ہمہ ایشان

يَشْفَعُوْنَ لَهٗ اِلَّا شُفِّعُوْا فِيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رض

شفاعت و دعا کنند او را بمغفرت مگر آنکہ شفاعت ایشان قبول گردانیدہ شود در او مسلم در روایت است از انس رض

قَالَ مَرُّوْا بِجَنَازَةٍ فَاَثْنَوْا عَلَيْهَا خَيْرًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

گفت از انس رض گذشتند جماعتی بجنازہ پس ثنا کردند بر وے بہ نیکی پس فرمود آن حضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَبَتْ ثُمَّ مَرُّوا بِأُخْرٰى فَأَثْنَوْا عَلَيْهَا شَرًّا

علیہ وسلم واجب شد پس گذشتند بجنازۂ دیگر پس ذکر کردند بدی را

فَقَالَ وَجَبَتْ فَقَالَ عُمَرُ رض مَا وَجَبَتْ فَقَالَ هٰذَا أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِ

پس فرمود واجب شد پس گفت عمر رض کہ چہ چیز واجب شد پس فرمود آنحضرت کہ ایں مردہ کہ یاد کردید اورا

خَيْرًا فَوَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَهٰذَا أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا فَوَجَبَتْ

بہ نیکی پس واجب شد برائے وی بہشت و ایں مردہ کہ یاد کردید اورا بہ بدی پس واجب شد

لَهُ النَّارُ أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللّٰهِ فِي الْأَرْضِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ

برائے وی آتش شما گواہان خدائید در زمین متفق علیہ است و در روایتی آمدہ است

اَلْمُؤْمِنُونَ شُهَدَاءُ اللّٰهِ فِي الْأَرْضِ وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ

مسلمانان گواہان خدا تعالیٰ اند در زمین و روایت است از عمر رض گفت

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ

فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ہر مسلمانے کہ گواہی دہند او را

أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ أَدْخَلَهُ اللّٰهُ الْجَنَّةَ فَقُلْنَا وَثَلَاثَةٌ قَالَ وَثَلَاثَةٌ

چہار مرد بہ نیکی در آرد او را خدا تعالیٰ بہ بہشت پس گفتیم اگر گواہی دہد سہ کس فرمود اگر سہ کس

قُلْنَا وَاثْنَانِ قَالَ وَاثْنَانِ ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ رَوَاهُ

گفتیم اگر دو کس گواہی دہند فرمود اگر دو کس گواہی دہند نیز داخل بہشت شود پس سوال نکردیم از آنحضرت

الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ قَالَ

را البخاری واز عبد اللہ بن مسعود مرویست گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجَنَازَةُ مَتْبُوعَةٌ وَلَا تَتْبَعُ

پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ جنازہ پس روی کردہ شود و جنازہ پس روی نمی کند

لَيْسَ مَعَهَا مَنْ تَقَدَّمَهَا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

نیست ہمراہ جنازہ کسی کہ پیش رود جنازہ را رواہ ابو داود والترمذی وابن ماجہ

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ تَبِعَ جَنَازَةً وَحَمَلَهَا ثَلٰثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ قَضٰی مَا عَلَیْهِ مِنْ

کسیکہ پس رو سے کند جنازہ را و بردارد آنرا سہ بار پس بتحقیق برداخت چیزیرا کہ براوست از

حَقِّهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ ثَوْبَانَ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِیِّ

حق جنازہ رواہ ترمذی واز ثوبان رض مرویست کہ گفت بیرون آمدیم باہمراہ آں حضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ جَنَازَةٍ فَرَاٰی نَاسًا رُكْبَانًا فَقَالَ

صلی اللہ علیہ وسلم بجہت متابعت جنازہ پس دید آنحضرت مردمانرا سوار پس فرمود کہ

اَلَا تَسْتَحْیُوْنَ اَنَّ مَلٰٓئِكَةَ اللّٰهِ عَلٰٓی اَقْدَامِهِمْ وَاَنْتُمْ عَلٰی

شرم ندارید کہ فرشتگان خدا تعالیٰ بر پاہاے خود میروند وشما بر

ظُهُوْرِ الدَّوَابِّ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَرَوٰی اَبُوْدَاوٗدَ

پشتہاے چہارپایاں میروید رواہ ترمذی وابن ماجہ وروایت کرد ابوداؤد

نَحْوَهٗ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

مانند آں وروایت است از ابی ہریرہ رض کہ گفت بود رسول اللہ صلی اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا صَلّٰی عَلَی الْجَنَازَةِ قَالَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَیِّنَا

علیہ وسلم چون می گذارد نماز بر جنازہ می گفت خداوندا بیامرز زندہ ہاے مارا

وَمَیِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِیْرِنَا وَكَبِیْرِنَا وَذَكَرِنَا

ومردہ ہاے مارا وحاضر مارا وغائب مارا وخرد مارا وبزرگ مارا ونرینہ مارا

وَاُنْثَانَا اَللّٰهُمَّ مَنْ اَحْیَیْتَهٗ مِنَّا فَاَحْیِهٖ عَلَی الْاِسْلَامِ

ومادینہ مارا خداوندا کسیکہ زندہ داری تو اورا از ما پس زندہ گردان اورا بر اسلام

وَمَنْ تَوَفَّیْتَهٗ مِنَّا فَتَوَفَّهٗ عَلَی الْاِیْمَانِ اَللّٰهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا

وکسیکہ بمیرانی اورا از ما پس بمیران اورا بر ایمان خداوندا نا امید مگردان مارا

أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

ازمزد او ودرفتنه مینداز ما را پس از وے رواه احمد وابوداؤد وترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

وابن ماجه وروایت است از عائشه رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى

الله علیه وسلم که دشنام نکنید وبدنگویید مردها را زیرا که ایشان تحقیق رسیدند جزا

مَا قَدَّمُوا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ

که پیش فرستادند رواه البخاری وروایت است از ابن عمر رض گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذْكُرُوا مَحَاسِنَ مَوْتَاكُمْ

پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم یاد کنید وبگویید نیکیهای مردههای خودرا

وَكُفُّوا عَنْ مَسَاوِيهِمْ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

وبازایستید از ذکر کردن بدیهای ایشان رواه ابوداود والترمذی

وَعَنْ مَالِكِ بْنِ هُبَيْرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

وروایت است از مالک بن هبیره گفت شنیدم پیغامبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيُصَلِّي عَلَيْهِ

الله علیه وسلم را می گفت نیست مسلمانی که بمیرد پس نماز بگذارند بروے

ثَلٰثَةُ صُفُوفٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أَوْجَبَ فَكَانَ مَالِكٌ

سه صف از مسلمانان مگر واجب گرداند خدا اورا بهشت پس بود مالک بن هبیره

إِذَا اسْتَقَلَّ أَهْلَ الْجَنَازَةِ جَزَّأَهُمْ ثَلٰثَةَ صُفُوفٍ

وقتی که کم می دید اهل جنازه یعنے مردم را که حاضر آمده بودند بخش می کرد وهیاخت سه صف

بِهٰذَا الْحَدِيثِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

بسبب این حدیث رواه ابوداود

بَابُ دَفْنِ الْمَيِّتِ

باب دفن المیت

عَنْ سُفْيَانَ التَّمَّارِ اَنَّهٗ رَاٰى قَبْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از سفیان تمار بدرستیکه وے دید قبر آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسَنَّمًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

علیہ وسلم مسنم یعنے برشکل کوہاں شتر رواہ البخاری و روایت است از ابی ہریرہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاَنْ يَّجْلِسَ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ و سلم ہرآئینہ آنکہ بنشیند

اَحَدُكُمْ عَلٰى جَمْرَةٍ فَتُحْرِقَ ثِيَابَهٗ فَتَخْلُصَ اِلٰى جِلْدِهٖ

یکے از شما بر اخگر سوزاں پس بسوزاند جامہاے او را پس برسد آں جمرہ تا پوست وے

خَيْرٌ لَّهٗ عَنْ اَنْ يَّجْلِسَ عَلٰى قَبْرٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ

بہتر است مراو را از نشستن وے بر قبر روایت کرد ایں حدیث را مسلم و از

ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

ابن عمر رضہ مرویست کہ بدرستیکہ پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بود

اِذَا اَدْخَلَ الْمَيِّتَ الْقَبْرَ قَالَ بِسْمِ اللّٰهِ وَبِاللّٰهِ وَعَلٰى مِلَّةِ

کہ چوں می در آورد مردہ را در قبر میگفت بسم اللہ و باللہ و علی ملۃ

رَسُوْلِ اللّٰهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ وَعَلٰى سُنَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ رَوَاهُ

رسول اللہ و در روایتے و بر سنت پیغامبر خدا رواہ

اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَرَوٰى اَبُوْدَاوٗدَ الثَّانِيَةَ

احمد و الترمذی و ابن ماجہ و در روایت کرد ابو داؤد در روایت ثانی را

وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ اَبِيْهِ مُرْسَلًا اَنَّ النَّبِيَّ

و روایت است از جعفر بن محمد از پدر او از روے مرسل بدرستیکہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَثَّى عَلَى الْمَيِّتِ ثَلٰثَ حَثَيَاتٍ بِيَدَيْهِ

صلی اللہ علیہ و سلم خاک انداخت بر مردہ سہ بار خاک انداختن ہر دو دست خود

جَمِيْعًا وَاَنَّهٗ رَشَّ عَلٰى قَبْرِ ابْنِهٖ اِبْرَاهِيْمَ وَوَضَعَ عَلَيْهِ حَصْبَاءَ

و بدرستیکہ آب پاشید بر گور پسر خود ابراہیم و نہاد بر قبر وے سنگریزہا را

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ

روایت کردہ این حدیث را در شرح سنۃ و روایت است از جابر گفت جابر نہی کردہ است پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُّجَصَّصَ الْقُبُوْرُ وَاَنْ يُّكْتَبَ عَلَيْهَا

صلی اللہ علیہ وسلم از گچکاری کردن قبرہا و از آنکہ نوشتہ شود بر قبور

وَاَنْ يُّبْنٰى عَلَيْهَا وَاَنْ تُوْطَاَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ قَالَ

و از آنکہ بنا کردہ شود بر قبور و از آنکہ پایمال کردہ شود قبور رواہ ترمذی و ہم از وے مرویست گفت جابر

رُشَّ قَبْرُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ الَّذِيْ رَشَّ الْمَاءَ

کہ آب پاشیدہ شد قبر آنحضرت صلی اللہ علیہ و سلم و بود آن کس کہ پاشید آب را

عَلٰى قَبْرِهٖ بِلَالُ بْنُ رَبَاحٍ بِقِرْبَةٍ بَدَأَ مِنْ قِبَلِ رَأْسِهٖ

بر قبر آنحضرت بلال ابن رباح از مشک کہ شروع کرد از جانب سر آنحضرت

حَتّٰى انْتَهٰى اِلٰى رِجْلَيْهِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ

تا آنکہ رسید بہر دو پائے مبارک آنحضرت رواہ بیہقی در دلائل نبوۃ

وَعَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلٰى عَائِشَةَ رض

و روایت است از قاسم بن محمد گفت کہ در آمدم بر عائشہ رض

فَقُلْتُ يَا اُمَّاهُ اكْشِفِيْ لِيْ عَنْ قَبْرِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

پس گفتم اے مادر من بکشائے و پردہ بردار برائے من از قبر آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَصَاحِبَيْهِ فَكَشَفَتْ لِيْ عَنْ ثَلٰثَةِ قُبُوْرٍ لَا مُشْرِفَةٍ

وسلم و ہر دو یار وے پس پردہ برداشت برائے من از سہ قبر کہ نہ بلند بود

وَلَا لِطِيْنَةٍ مَبْطُوْحَةٍ بِبَطْحَاءِ الْعَرْصَةِ الْحَمْرَاءِ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوُدَ

و نہ بر گل زمین کہ پہن شدہ بر وے سنگریزہ ہائے سرخ رواہ ابو داؤد

وَعَنْ عَائِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از عائشہ رض کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و سلم

قَالَ كَسْرُ عَظْمِ الْمَيِّتِ كَكَسْرِهٖ حَيًّا رَوَاهُ مَالِكٌ وَاَبُوْ دَاوُدَ

فرمود شکستن استخوان مردہ ہمچو شکستن استخوان او ست در حال حیاۃ رواہ مالک و ابو داود

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ قَالَ رَاٰنِيْ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

و ابن ماجہ و روایت است از عمرو ابن حزم گفت دید مرا آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا عَلٰى قَبْرٍ قَالَ لَا تُؤْذِ صَاحِبَ

علیہ و سلم تکیہ زنندہ بر قبرے فرمود آزار مکن صاحب

هٰذَا الْقَبْرِ اَوْ لَا تُؤْذِهٖ رَوَاهُ اَحْمَدُ

این قبر را یا فرمود آزار مکن آنرا رواہ احمد

بَابُ الْبُكَاءِ عَلَى الْمَيِّتِ وَبَيَانِ

باب گریستن بر مردہ و بیان

اَجْرِ مَنْ صَبَرَ عَلٰى مَوْتِ اَوْلَادِهٖ

مزد کسے کہ صبر کرد بر موت اولاد خود

عَنْ اَنَسٍ قَالَ دَخَلْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از انس رض گفت انس کہ در آمدیم با ہمراہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ عَلٰى اَبِيْ سَيْفٍ الْقَيْنِ وَكَانَ ظِئْرًا لِاِبْرَاهِيْمَ فَاَخَذَ

و سلم بر ابی سیف آہنگر و بود دایہ پسر او ابراہیم بن محمد پس گرفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِبْرَاهِيْمَ فَقَبَّلَهٗ وَشَمَّهٗ

آنحضرت صلی اللہ علیہ و سلم ابراہیم را پس بوسہ داد او را و بو کرد او را

ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَيْهِ بَعْدَ ذٰلِكَ وَاِبْرَاهِيْمُ يَجُوْدُ بِنَفْسِهٖ

پس در آمدیم بار دوم بعد از آن یعنی بهمراه آنحضرت و حال آنکه ابراهیم جود و سخاوت میکرد بجان خود

فَجَعَلَتْ عَيْنَا رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس روان شد اشکها از دیدهٔ آنحضرت صلی الله علیه وسلم

تَذْرِفَانِ فَقَالَ لَهٗ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ ابْنُ عَوْفٍ وَاَنْتَ

که روان شد اشکها از آن پس گفت با آنحضرت عبد الرحمن ابن عوف و تو گریه می کنی

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَقَالَ يَا ابْنَ عَوْفٍ اِنَّهَا رَحْمَةٌ ثُمَّ

ای پیغمبر خدا با من معرفت پس فرمود ای فرزند عوف این اشکها اثر رحمت است پس از

اَتْبَعَهَا بِاُخْرٰى فَقَالَ اِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ وَالْقَلْبَ

پس روگردانیدند آن اشکها را باشکهای دیگر پس فرمود بدرستیکه چشم اشک میریزد و دل

يَحْزَنُ وَلَا نَقُوْلُ اِلَّا مَا يَرْضٰى رَبُّنَا وَاِنَّا بِفِرَاقِكَ

اندوهگین میگردد و نمیگوییم مگر آنچه که خوشنود است پروردگار ما و بدرستیکه ما بجدائی تو

يَا اِبْرَاهِيْمُ لَمَحْزُوْنُوْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

ای ابراهیم هر آینه اندوهگینیم متفق علیه است و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

عبد الله ابن مسعود رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُوْدَ

الله علیه وسلم نیست از اهل طریقهٔ ما کسیکه بزند رخسارها را

وَشَقَّ الْجُيُوْبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و پاره کند گریبان را و بخواند بخواندن جاهلیت چنانکه نوحه و دعا بویل و غیره متفق علیه

وَعَنْ اَبِيْ بُرْدَةَ قَالَ اُغْمِيَ عَلٰى اَبِيْ مُوْسٰى فَاَقْبَلَتِ

و روایت است از ابی بردہ گفت که بیهوش شد ابو موسی اشعری پس پیش آمد

امْرَأَتُهُ اُمُّ عَبْدِ اللّٰهِ تَصِيْحُ بِرَنَّةٍ ثُمَّ اَفَاقَ فَقَالَ

زن وے که کنیت او ام عبد اللہ است درحالیکه آواز می کرد به بکا پس بهوش آمد پس گفت

اَلَمْ تَعْلَمِيْ وَكَانَ يُحَدِّثُهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

آیا نمی دانی تو و بود ابو موسی که خبر میداد که آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَنَا بَرِيْءٌ مِمَّنْ حَلَقَ وَصَلَقَ وَخَرَقَ

علیه و سلم فرمود که من بیزارم از کسے که بتراشد موے سر را و بلند کند آواز را و پاره کند گریبان را

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَلَفْظُهُ لِمُسْلِمٍ وَعَنْ اَبِيْ مَالِكٍ

متفق علیه و لفظ این مر مسلم راست و روایت است از ابی مالک

الْاَشْعَرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اشعری رض گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیه و سلم

اَرْبَعٌ فِيْ اُمَّتِيْ مِنْ اَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُوْنَهُنَّ اَلْفَخْرُ

چهار خصلت است در امت من از کار جاهلیت که نمی گذارند آنها را یکے نازیدن

فِي الْاَحْسَابِ وَالطَّعْنُ فِي الْاَنْسَابِ وَالْاِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُوْمِ

در حسبها و دوم طعن کردن در نسبهای مردم و سوم طلب باران کردن بستارها و چهارم

وَالنِّيَاحَةُ وَقَالَ النَّائِحَةُ اِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ

نوحه کردن در ماتم و فرمود آنحضرت که زن نوحه گر چون توبه نکند پیش از مرگ خود استاده کرده شود

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ

در روز قیامت و حال آنکه بر آن زن پیراهنے است قطران و پیراهنے از جرب

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

رواه مسلم و روایت است از انس رض گفت گذشت آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرٍ فَقَالَ اتَّقِي اللهَ وَاصْبِرِي

وسلم بزنیکہ گریہ میکرد نزد گورے پس فرمود آنحضرت کہ بترس ای زن خدارا شکیبائی کن

قَالَتْ إِلَيْكَ عَنِّي فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبْ بِمُصِيبَتِي وَلَمْ تَعْرِفْهُ

گفت آن زن با آنحضرت کہ یکسو شو از من زیرا کہ تو مصیبت زدہ نشدہ بمصیبت من و نشناخت آن زن حضرت را

فَقِيلَ لَهَا إِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ

پس گفتہ شد آنرا کہ آنکہ این سخن گفت پیغامبر بود صلے اللہ علیہ وسلم پس آمد آن زن بر در پیغامبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِينَ فَقَالَتْ

صلے اللہ علیہ وسلم پس نیافت آن زن نزد آنحضرت دربانانرا پس گفت آن زن

لَمْ أَعْرِفْكَ فَقَالَ إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى

کہ من نشناختم ترا پس فرمود آنحضرت جز این نیست کہ صبر نزد نخستین تحقیق است

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ

متفق علیہ و روایت است از ابی سعید خدری رض گفت

لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّائِحَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ

لعنت کردہ است پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم زن نوحہ کنندہ را و زن گوش دارندہ نوحہ را

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رض قَالَ قَالَ

رواہ ابو داؤد و در روایت است از سعد بن ابی وقاص رض گفت فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَجَبًا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَهُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم عجب است مر مسلمان را اگر برسد او را

خَيْرٌ حَمِدَ اللهَ وَشَكَرَ وَإِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ حَمِدَ اللهَ وَصَبَرَ

نیکی از نعمت ستایش میکند خدا مر او را و سپاس میگوید و اگر برسد او را آنچہ ناخوش دارد خدا مر او را

شکیبائی ورزد

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهٖ وَقَالَ مَهْدٌ يَا عُمَرُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدست مبارک خود وفرمود کہ آہستہ شو اے عمر

ثُمَّ قَالَ اِيَّاكُنَّ وَنَعِيْقَ الشَّيْطَانِ ثُمَّ قَالَ اِنَّهٗ مَهْمَا كَانَ

پستر فرمود آنحضرت آن زنان راکہ دور دارید خود را از آواز شیطان پستر گفت آنحضرت بدرستکہ شان ہست اہر چہ

مِنَ الْعَيْنِ وَمِنَ الْقَلْبِ فَمِنَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنَ الرَّحْمَةِ وَمَا كَانَ

باشد از چشم واز دل پس آن از خدا است عز وجل واز مہر بانیست وچیزے کہ باشد

مِنَ الْيَدِ وَمِنَ اللِّسَانِ فَمِنَ الشَّيْطَانِ رَوَاهُ اَحْمَدُ

از دست واز زبان پس آن از شیطان است رواہ احمد

وَعَنِ الْبُخَارِيِّ تَعْلِيْقًا قَالَ لَمَّا مَاتَ الْحَسَنُ بْنُ الْحَسَنِ

و بخاری در صحیح خود بطریق تعلیق آوردہ است کہ چون مرد حسن بن امام حسن

ابْنِ عَلِيٍّ رض ضَرَبَتِ امْرَأَتُهُ الْقُبَّةَ عَلٰى قَبْرِهٖ سَنَةً ثُمَّ

بن علی رضہ زد زن او خیمہ را بر قبر او تا یک سال پستر

رَفَعَتْ فَسَمِعَتْ صَائِحًا يَقُوْلُ الْاَهْلَ وَجَدُوْا مَا فَقَدُوْا

بر داشت خیمہ را پس شنید آواز کنندہ را کہ میگوید آگاہ باشید کہ آیا یافتند چیز را کہ گم کردہ بودند

فَاَجَابَهٗ اٰخَرُ بَلْ يَئِسُوْا فَانْقَلَبُوْا وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ

پس آواز داد دیگر بلکہ نومید شدند پس برگشتند و روایت است از عمران بن

حُصَيْنٍ وَاَبِيْ بَرْزَةَ رض قَالَا خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى

حصین واز ابی برزہ رضہ گفتند کہ بیرون آمدیم ما با پیغامبر خدا اے صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ جَنَازَةٍ فَرَاٰى قَوْمًا قَدْ طَرَحُوْا اَرْدِيَتَهُمْ

اللہ علیہ وسلم در متابعت جنازہ پس دید آنحضرت گروہی را کہ بتحقیق انداختند ردا ہاے خود را

يَمْشُوْنَ فِيْ قُمُصٍ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

میروند در پیراہنہاے خود پس فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

أَبِفِعْلِ الْجَاهِلِيَّةِ تَأْخُذُونَ أَوْ بِصَنِيعِ الْجَاهِلِيَّةِ تَشَبَّهُونَ

آیا بکردار اہل جاہلیت عمل میکنید یا بکار وپیشہ جاہلیت مانند میشوید

لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَدْعُوَ عَلَيْكُمْ دَعْوَةً تَرْجِعُونَ فِي صُوَرِكُمْ

بتحقیق قصد کردم کہ دعای بد کنم بر شما چنین دعا کہ برگردید شما در غیر صورت شما

قَالَ فَأَخَذُوا آرِدِيَتَهُمْ وَلَمْ يَعُودُوا لِذٰلِكَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

گفت راوی کہ پس گرفتند ردا ہای خود را باز پس نگشتند بآں فعل رواہ ابن ماجۃ

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ نَهٰى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ

در روایت است از ابن عمر رض گفت کہ نہی کرد پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم از آنکہ

تُتْبَعَ جَنَازَةٌ مَعَهَا رَانَّةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

پس روی کردہ شود جنازہ را کہ با وے نوحہ گری باشد رواہ احمد وابن ماجۃ در روایت است از

أَبِي أُمَامَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَقُولُ

ابی امامہ رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت میگوید

اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ابْنَ آدَمَ إِنْ صَبَرْتَ وَاحْتَسَبْتَ عِنْدَ

خدائے تعالے اے فرزند آدم اگر صبر کنی وامید ثواب داری نزد

الصَّدْمَةِ الْأُولٰى لَمْ أَرْضَ لَكَ ثَوَابًا دُونَ الْجَنَّةِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

اول کہ رفت مصیبت راضی نمیشوم ترا ازروی ثواب غیر بہشت را یعنی البتہ دارم ترا در بہشت رواہ ابن ماجۃ

وَعَنِ الْحُسَيْنِ ابْنِ عَلِيٍّ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در روایت است از حسین بن علی رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ وَلَا مُسْلِمَةٍ يُصَابُ بِمُصِيبَةٍ فَيَذْكُرُهَا

فرمود نیست ہیچ مرد مسلمان وزن مسلمان کہ رسیدہ میشود بمصیبتے پس یاد میکند آن مصیبت را

وَإِنْ طَالَ عَهْدُهَا فَيُحْدِثُ لِذٰلِكَ اسْتِرْجَاعًا إِلَّا جَدَّدَ اللّٰهُ

اگرچہ دراز بود زمان آن پس نو پدید کند مر آن را ثواب استرجاع مگر آنکہ نو بکند

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ۲

تَبَارَكَ وَتَعَالَى عِنْدَ ذٰلِكَ فَاَعْطَاهُ مِثْلَ اَجْرِهَا يَوْمَ اُصِيْبَ

تبارک و تعالی نزد آن پس میدهد او را خدای مانند اجر وی در روزی که رسیده است

بِهَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

بآن مصیبت رواه احمد و بیهقی در شعب ایمان و روایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی هریره رضی گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اِذَا انْقَطَعَ شِسْعُ اَحَدِكُمْ فَلْيَسْتَرْجِعْ فَاِنَّهُ مِنَ الْمَصَائِبِ

که چون بگسلد دوال نعل یکی از شما پس باید که استرجاع کند زیرا که گسستن دوال نیز از مصیبت است

وَعَنْ اُمِّ الدَّرْدَاءِ قَالَتْ سَمِعْتُ اَبَا الدَّرْدَاءِ يَقُوْلُ سَمِعْتُ

و روایت است ز ام الدرداء که گفت شنیدم ابو الدرداء را که میگفت شنیدم

اَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ

آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میگفت بدرستیکه خدا تبارک

وَتَعَالَى قَالَ يَا عِيْسٰى اِنِّيْ بَاعِثٌ مِنْ بَعْدِكَ اُمَّةً اِذَا اَصَابَهُمْ

و تعالی فرمود یعنی ای عیسی بدرستیکه من برانگیزنده ام پس از تو گروهی را که چون برسد ایشانرا

مَا يُحِبُّوْنَ حَمِدُوا اللّٰهَ وَاِنْ اَصَابَهُمْ مَا يَكْرَهُوْنَ احْتَسَبُوْا

چیزیکه دوست میدارند آنرا از نعمت شکر میگویند خدایرا و اگر برسد ایشانرا چیزیکه ناخوش دارند آنرا از بلیه امید

وَصَبَرُوْا وَلَا حِلْمَ وَلَا عَقْلَ فَقَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ

و صبر میکنند و حال آنکه نیست ایشانرا هیچ بردباری نه عقل و تدبیر پس گفت عیسی ای پروردگار من چگونه

يَكُوْنُ هٰذَا لَهُمْ وَلَا حِلْمَ وَلَا عَقْلَ فَقَالَ اُعْطِيْهِمْ مِنْ

باشد این صبر و احتساب مر ایشانرا و حال آنکه نیست حلم و عقل پس گفت پروردگار که میدهم من ایشان را از

حِلْمِيْ وَعِلْمِيْ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

حلم خود و علم خود روایت کرد این دو حدیث را بیهقی در شعب ایمان و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے علیہ وسلم

لَا يَمُوْتُ لِمُسْلِمٍ ثَلَاثَةٌ مِّنَ الْوَلَدِ فَيَلِجُ النَّارَ اِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ

نمی میرد مسلمانے را سہ کس از فرزندان پس درآید آتش دوزخ را مگر برسبیل حلال گردانیدن سوگندی خدای

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

متفق علیہ و روایت است از وے گفت ابوہریرہ کہ فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لِنِسْوَةٍ مِّنَ الْاَنْصَارِ لَا يَمُوْتُ لِاَحَدِكُنَّ ثَلَاثَةٌ

وسلم مر جماعت زنان را از قبیلہ انصار کہ نمی میرد مر یکے را از شما سہ

مِّنَ الْوَلَدِ فَتَحْتَسِبُهُ اِلَّا دَخَلَتِ الْجَنَّةَ فَقَالَتِ امْرَاَةٌ مِّنْهُنَّ

فرزند پس صبر کند و طلب ثواب دارد مگر آنکہ درآید بہشت را پس گفت زنے از میان ایشان

اَوِ اثْنَانِ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ اَوِ اثْنَانِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِيْ رِوَايَةٍ

یا دو فرزند ہم بمیرند اے پیغامبر خدا فرمود آنحضرت یا دو ہم میرند حکم او ہمچنان است رواہ مسلم و در روایتے

لَهُمَا ثَلَاثَةٌ وَلَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْثَ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مر بخاری و مسلم را پنجنین آمدہ نمی میرند کسی کہ نرسیدہ باشد او را بزہ و گناہ را یعنی بالغ نشدہ باشند و ہم از وے گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اللّٰهُ مَا لِعَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ عِنْدِيْ

صلے علیہ وسلم در حدیث قدسی کہ میگوید خدا تعالیٰ نیست مر بندۂ مسلمان را نزد من

جَزَاءٌ اِذَا قَبَضْتُ صَفِيَّهُ مِنْ اَهْلِ الدُّنْيَا ثُمَّ احْتَسَبَهُ اِلَّا

پاداشی چون قبض کنم و ببیرانم دوست خالص او را از اہل دنیا چنانچہ فرزند پس صبر کند و نظر بر ثواب او دارد مگر

الْجَنَّةَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ

بہشت را رواہ البخاری و در روایت است از ابن عباس رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ لَهُ فَرَطَانِ مِنْ اُمَّتِيْ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسے کہ باشد او را دو فرط از امت من

أَدْخَلَهُ اللّٰهُ بِهِمَا الْجَنَّةَ فَقَالَتْ عَائِشَةُ فَمَنْ كَانَ لَهُ

درمی آرد او را خدا تعالیٰ بسبب آن دو فرط در بہشت پس گفت عایشہ صدیقہ رض پس کیسکہ باشد مر او را

فَرَطٌ مِنْ أُمَّتِكَ قَالَ وَمَنْ كَانَ لَهُ فَرَطٌ يَا مُوَفَّقَةُ فَقَالَتْ

یک فرط از امت تو پس او را چہ حاجت است فرمود کسے کہ باشد مر او را یک فرط ای توفیق داده شده بر تعلیم شرایع پیغمبر

فَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ فَرَطٌ مِنْ أُمَّتِكَ قَالَ فَأَنَا فَرَطُ أُمَّتِي لَنْ يُصَابُوا

پس گفت عایشہ پس کیسکہ نباشد مر او را فرط از امت تو حال او چہ باشد فرمود آنحضرت پس من فرط امت من ام ہرگز

بِمِثْلِي رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ

بمانند مصیبت من رواه ترمذی و روایت است از ابی موسی اشعری رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا مَاتَ وَلَدُ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ وسلم چون می میرد فرزند

الْعَبْدِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى لِمَلَائِكَتِهِ قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي

بندۂ میگوید خدا تعالیٰ بفرشتگان خود کہ قبض کردید شما فرزند بندۂ مرا

فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ قَبَضْتُمْ ثَمَرَةَ فُؤَادِهِ فَيَقُولُونَ

پس میگویند فرشتگان آرے قبض کردیم پس میگوید بار تعالیٰ قبض کردید میوۂ دل او را پس میگویند فرشتگان آرے قبض

فَيَقُولُ مَاذَا قَالَ عَبْدِي فَيَقُولُونَ حَمِدَكَ وَاسْتَرْجَعَ

پس میگوید حق تعالیٰ چہ چیز گفت بندۂ من پس میگویند فرشتگان حمد گفت ترا و انا للہ و انا الیہ راجعون گفت

فَيَقُولُ اللّٰهُ ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَسَمُّوهُ بَيْتَ

پس میگوید حق تعالیٰ برآرید برائے بندۂ من خانہ در بہشت و میگوید حق تعالیٰ نام نہید آنرا خانۂ

الْحَمْدِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

حمد رواه احمد و الترمذی و روایت است از ابی ہریرہ رض

أَنَّ رَجُلًا قَالَ لَهُ مَاتَ ابْنٌ لِي فَوَجَدْتُ عَلَيْهِ هَلْ سَمِعْتَ

کہ مردے گفت مر او را مرد دیگرے کہ مرا پسر بود پس اندوہگین شدم بر وے آیا شنیدہ

زندہ میباد روان شیخ ما زندہ میباد

مِنْ خَلِيْلِكَ صَلَوَاتُ اللّٰهِ عَلَيْهِ شَيْئًا يَطِيْبُ بِهٖ نَفْسُنَا عَنْ

از دوست تو درود ہائے خدا بر او باد چیزے کہ خوش سازد نفسہای ما را از جانب

مَوْتَانَا قَالَ نَعَمْ سَمِعْتُهٗ قَالَ صِغَارُهُمْ دَعَامِيْصُ الْجَنَّةِ

مردہائے خود گفت آرے شنیدم آنحضرت را کہ گفت خردان مسلمانان دعامیص بہشت اند

يَلْقٰى اَحَدُهُمْ اَبَاهُ فَيَاْخُذُ بِنَاحِيَةِ ثَوْبِهٖ فَلَا يُفَارِقُهٗ حَتّٰى

پیش می آید یکے از خردان پدر خود را پس بگیرد کنار جامہ پدر را پس جدا نمی شود از وے تا آنکہ

يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَاَحْمَدُ وَاللَّفْظُ لَهٗ وَعَنْ مُعَاذِ

در می آرد او را در بہشت رواہ مسلم واحمد ولفظ حدیث مر احمد راست وروایت است از معاذ

ابْنِ جَبَلٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ

ابن جبل رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نیستند

مُسْلِمَيْنِ يَتَوَفّٰى لَهُمَا ثَلَاثَةٌ اِلَّا اَدْخَلَهُمَا اللّٰهُ الْجَنَّةَ

دو مسلمانے کہ گیرد ایشانرا سہ فرزندان مگر آنکہ در آرد آن دو مسلمانرا خدا تعالے در بہشت

بِفَضْلِهٖ وَرَحْمَتِهٖ اِيَّاهُمَا فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَوِ اثْنَانِ

بفضل وی ورحمت بانی خود ایشانرا و مادر و پدر را پس گفتند ای پیغامبر خدا یا دو کس بمیرند

قَالَ اَوِ اثْنَانِ قَالُوْا اَوْ وَاحِدٌ قَالَ اَوْ وَاحِدٌ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِيْ

گفت آنحضرت یا دو کس بمیرند گفتند یا یک کس بمیرد فرمود یا یک کس بمیرد پس قسم خورد سوگند بآن خدائے

نَفْسِيْ بِيَدِهٖ اِنَّ السِّقْطَ لَيَجُرُّ اُمَّهٗ بِسَرَرِهٖ اِلَى الْجَنَّةِ

کہ بقائے ذات من بدست اوست بدرستیکہ بچہ ناتمام آنگہ میکند مادر خود را بسرخود در بسوئے بہشت

اِذَا احْتَسَبَتْهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَرَوَى ابْنُ مَاجَةَ مِنْ قَوْلِهٖ

چون صبر کند بروے رواہ احمد وروایت کرد ابن ماجہ از قول آنحضرت کہ

وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ

والذی نفسی بیدہ است وروایت است از عبد اللہ بن مسعود رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَدَّمَ ثَلَاثَةً مِّنْ

گفت پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ پیش میفرستد کسی را از

الْوَلَدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْثَ كَانُوْا لَهٗ حِصْنًا حَصِيْنًا مِّنَ النَّارِ

اولاد کہ نرسیدہ محد بلوغ را باشند این ولد برای او پناہ استوار از آتش دوزخ

فَقَالَ اَبُوْ ذَرٍّ قَدَّمْتُ اثْنَيْنِ قَالَ وَاثْنَيْنِ قَالَ اُبَيُّ ابْنُ

پس گفت ابوذر کہ پیش فرستادم دو کس را گفت آنحضرت دو کس ہم پناہ باشند گفت ابی ابن

كَعْبٍ اَبُو الْمُنْذِرِ سَيِّدُ الْقُرَّاءِ قَدَّمْتُ وَاحِدًا قَالَ وَوَاحِدًا

کعب کہ کنیت او ابو منذر است و در شان وی سید القراء واقع شدہ است پیش فرستادم یکی را گفت آنحضرت و یکی را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ قُرَّةَ الْمُزَنِيِّ

رواہ الترمذی و ابن ماجہ و روایت است از قرہ مزنی

اَنَّ رَجُلًا كَانَ يَاْتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَهٗ

بدرستیکہ بود مردے کہ می آمد نزد پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ با وے بود

اِبْنٌ لَّهٗ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتُحِبُّهٗ

پسرے مر او را پس گفت او را پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم آیا دوست میداری این پسر را

فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَحَبَّكَ اللّٰهُ كَمَا اُحِبُّهٗ فَفَقَدَهُ النَّبِيُّ

پس گفت آنمرد ای پیغامبر خدا دوست دارد ترا خدا ہمچنانکہ دوست دارم او را پس گم کرد پیغامبر آن پسر را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا فَعَلَ ابْنُ فُلَانٍ فَقَالُوْا

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت کہ چہ شد فرزند فلانے پس گفتند

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَاتَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اے پیغامبر خدا مردآن پسر پس فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَمَا تُحِبُّ اَنْ لَّا تَاْتِيَ بَابًا مِّنْ اَبْوَابِ الْجَنَّةِ اِلَّا وَجَدْتَهٗ

کہ آیا دوست نمیداری تو کہ نیائی تو بسیچ دری از دریہائے بہشت مگر آنکہ یابی تو او را کہ

يَنْتَظِرُكَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَكَ خَاصَّةً

انتظار می برد ترا پس گفت مردے کہ اے پیغامبر خدا مراد راست این مخصوصہ فاص

اَمْ لِكُلِّنَا قَالَ بَلْ لِكُلِّكُمْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ

یا نہ ہمہ ما ست گفت آنحضرت بلکہ بہر شما رواہ احمد و روایت است از

عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علی رضا گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَنَّ السِّقْطَ لَيُرَاغِمُ رَبَّهٗ اِذَا اَدْخَلَ اَبَوَيْهِ النَّارَ

بدرستیکہ بچہ افگندہ سر آئینہ حجت میکند پروردگار خود را وقتیکہ در آرد پروردگار او پدر و مادر او را در

فَيُقَالُ اَيُّهَا السِّقْطُ الْمُرَاغِمُ رَبَّهٗ اَدْخِلْ اَبَوَيْكَ

پس گفتہ می شود اے سقط مراغمہ کنندۂ پروردگار خود را در آر پدر و مادر خود را

الْجَنَّةَ فَيَجُرُّهُمَا بِسَرَرِهٖ حَتّٰى يُدْخِلَهُمَا

در بہشت پس میکشد این سقط مادر و پدر خود را بسرر خود تا آنکہ در می آرد مادر و پدر خود را

الْجَنَّةَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

در بہشت رواہ ابن ماجہ

بَابُ زِيَارَةِ الْقُبُوْرِ

باب در بیان زیارۃ قبور

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ زَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی ہریرہ رضا گفت زیارت کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ

قَبْرَ اُمِّهٖ فَبَكٰى وَاَبْكٰى مَنْ حَوْلَهٗ فَقَالَ اسْتَاْذَنْتُ رَبِّيْ

قبر مادر خود پس گریہ کرد و گریانید کسے را کہ گرد او بود آنحضرت پس فرمود کہ طلب اذن کردم پروردگار خود

فِيْ اَنْ اَسْتَغْفِرَ لَهَا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِيْ فَاسْتَاْذَنْتُهٗ فِيْ

در آنکہ طلب آمرزیدن کنم برائے او پس اذن داده نشد مرا پس اذن طلب کردم پروردگار خود را در

اَنْ اَزُوْرَ قَبْرَهَا فَاُذِنَ لِيْ فَزُوْرُوا الْقُبُوْرَ فَاِنَّهَا

آنکہ زیارت کنم قبر او را خود پس اذن داده شد مرا پس زیارت کنید قبرہا را زیرا کہ قبرہا

تُذَكِّرُ الْمَوْتَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ

یاد میدہند موت را رواہ مسلم و روایت است از بریدہ رضی گفت

كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُهُمْ اِذَا خَرَجُوْا

بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ تعلیم میکرد صحابہ را چون بیرون می آمدند

اِلَى الْمَقَابِرِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ اَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ

بسوے مقبرہا این کلمات را کہ سلام بر شما اے اہل سرا از گروندگان

وَالْمُسْلِمِيْنَ وَاِنَّا اِنْشَاءَ اللّٰهُ بِكُمْ لَلَاحِقُوْنَ نَسْاَلُ

و گردن نہندگان و ما اگر خواستہ است خدا بشما رسندگانیم و پیوستگانیم میطلبیم از

اللّٰهَ لَنَا وَلَكُمُ الْعَافِيَةَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

خدا برائے خود و برائے شما عافیت و سلامت از عذاب رواہ مسلم و روایت است از

مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ يَرْفَعُ الْحَدِيْثَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

محمد بن نعمان در حالتیکہ می رساند حدیث را بہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ زَارَ قَبْرَ اَبَوَيْهِ اَوْ اَحَدِهِمَا فِيْ كُلِّ جُمُعَةٍ

وسلم گفت آنحضرت کہ کہ زیارت کرد قبر مادر و پدر خود را یا قبر یکے ازین دو را در ہر ہفتہ

غُفِرَ لَهٗ وَكُتِبَ بَرًّا رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ مُرْسَلًا

آمرزیدہ شود مر آنکس را و نوشتہ شود بر صندقاق و دیوان نیکی رواہ بیہقی در شعب الایمان از روے مرسل

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن مسعود رض که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُوْرِ فَزُوْرُوْهَا فَاِنَّهَا

فرمود که بودم که نہی کردہ بودم شما را از زیارت قبرہا پس اکنون زیارت کنید آنہا را زیرا که قبرہا

تُزَهِّدُ فِي الدُّنْيَا وَتُذَكِّرُ الْاٰخِرَةَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

بے رغبت میگرداند در دنیا و یاد میدہد آخرت را رواہ ابن ماجہ

كِتَابُ الزَّكٰوةِ

کتاب الزکوٰۃ

وَالَّذِيْنَ يَكْنِزُوْنَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُوْنَهَا فِيْ

و آنانکہ ذخیرہ می کنند زر و نقرہ را و خرچ نمی کنند آن را در

سَبِيْلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ۙ يَّوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا

راہ خدا پس بشارت دہ ایشانرا بعذاب دردناک روزیکہ گرم شود بر آن

فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوْبُهُمْ وَظُهُوْرُهُمْ

در آتش دوزخ پس داغ کردہ شود بآن پیشانی ایشان و پہلوہای ایشان و پشت ایشان

هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوْقُوْا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُوْنَ ۝

اینست آنچہ ذخیرہ کردید برائے خود پس بچشید آنچہ ذخیرہ می کردید

وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ۭ وَمَا تُقَدِّمُوْا لِاَنْفُسِكُمْ

و برپا دارید نماز را و بدہید زکوٰۃ را و آنچہ پیش میفرستید برائے خویشتن

مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوْهُ عِنْدَ اللّٰهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ۝

از نیکو کاری خواہید یافت آنرا نزد خدا ہر آئینہ خدا بآنچہ می کنید بینا است

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا إِلَّا إِذَا

نیست هیچ خداوند زر و سیم که نمی دهد از آن حق آن را مگر آنکه چون

كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ فَيُحْمَى عَلَيْهَا فِي

باشد روز قیامت گرفته و ساخته شود برای وی صفایح از آتش پس گرم کرده می شود بر آن صفایح در

نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكْوَى بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ كُلَّمَا رُدَّتْ

آتش دوزخ پس داغ کرده میشود آن صفایح پهلوی آنکس و پیشانی او و پشت او هرگاه که برآورده شوند آن

أُعِيدَتْ لَهُ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى

بازگردانیده شوند برای آنکس در روزی که باشد اندازهٔ وی پنجاه هزار سال تا آنکه

يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيُرَى سَبِيلُهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى

حکم کرده شود میان بندگان پس دیده شود راه وی یا بسوی بهشت و یا بسوی

النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَالْإِبِلُ قَالَ وَلَا صَاحِبُ إِبِلٍ

دوزخ گفتند صحابه یا رسول الله پس حکم شتر چیست گفت آنحضرت و نیست هیچ خداوند شتران که

وَلَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا وَمِنْ حَقِّهَا حَلَبُهَا يَوْمَ وِرْدِهَا

ادا نمی کند از ان حق آنرا و از جمله حقوق شتران دوشیدن شتران است روز رود شتران

إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ بُطِحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ أَوْفَرَ مَا كَانَتْ

مگر آنکه چون باشد روز قیامت بر روی انداخته شود صاحب شتران بصحرای فراخ هموار در حالتیکه بود

لَا يَفْقِدُ مِنْهَا فَصِيلًا وَاحِدًا انْتَطَاءَهُ بِأَخْفَافِهَا وَتَعَضُّهُ

شتران فربهتر و تمام در حالیکه گم نکند از ان شتران کینه کش را پایمال کند آنرا بسبب پاهای خود و بگیرند آن شتران

بِأَفْوَاهِهَا كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أُولَاهَا رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا فِي يَوْمٍ

بدندانهای خود هرگاه که بگذرد بروی طائفه نخستین بازگردانیده شود بروی طائفه پسین آنها در روزی

كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ

که باشد اندازهٔ آن پنجاه هزار سال تا آنکه حکم کرده شود میان بندگان

فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ

پس می بیند آنکس راه خود یا بسوی بهشت و یا بسوی دوزخ گفتند صحابه اے پیغامبر خدا

فَالْبَقَرُ وَالْغَنَمُ قَالَ وَلَا صَاحِبُ بَقَرٍ وَلَا غَنَمٍ وَلَا يُؤَدِّي

پس چیست حکم بقر و غنم فرمود نه خداوند بقر و نه خداوند غنم که ادا نمی کند

مِنْهَا حَقَّهَا إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ بُطِحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ

از آن حق آن مگر آنکه چون باشد روز قیامت برو بیاندا خته شود صاحب آن بصحرائے فراخ

وَلَا يَفْقِدُ مِنْهَا شَيْئًا لَيْسَ فِيهَا عَقْصَاءُ وَلَا جَلْجَاءُ

در حالیکه گم نمی کند صاحب آن از آن گاوان و گوسپندان چیزیرا در حالیکه نیست در آن گاوان و گوسپندان پیچیده شاخها

وَلَا عَضْبَاءُ تَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا وَتَطَؤُهُ بِأَظْلَافِهَا كُلَّمَا

و نه شکسته شاخ میزنند آنرا گاوان صاحب شاخهائے خود و پایمال میکنند این گاوان و گوسپندان آنکس را بظلافهای خود هرگاه

مَرَّ عَلَيْهِ أُولَاهَا رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ

گذرد بروے طائفه نخستین بازگردانیده شود بروے طائفه پسین آنها در روزے که باشد اندازه آن

خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيَرَى سَبِيلَهُ

پنجاه هزار سال تا آنکه حکم کرده شود میان بندگان پس به بیند راه خود

إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ الْحَدِيثَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

یا بسوے بهشت یا بسوے دوزخ تا آخر حدیث رواه مسلم

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از وے گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم

مَنْ آتَاهُ اللهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَوٰتَهُ مُثِّلَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

کسیکه بدهد او را خدا تعالی مال پس ادا نکند زکوة آنرا مصور گردانیده شود برائے وے مال وے روز قیامت

شُجَاعًا أَقْرَعَ لَهُ زَبِيبَتَانِ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُ

بصورت شجاع اقرع مر آن را دو نقطه سیاه است بالائے دو چشم گردانیده شود آن مار مانند طوق در گردن آنکس

بِلَهْزَمَتَيْهِ يَعْنِي شِدْقَيْهِ يَقُوْلُ اَنَا مَالُكَ اَنَا كَنْزُكَ

بهر دو طرف گنج دهن و کے پستر میگوید آن مال بزبان حال من مال توام من گنج توام کہ زکوٰۃ آن ندادی

ثُمَّ تَلَا وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ الْاٰيَةَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

پستر خواند آنحضرت این آیت را تا آخر رواہ بخاری

وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ عُمَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از عدی بن عمیرہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ اسْتَعْمَلْنَاهُ مِنْكُمْ عَلٰى عَمَلٍ فَكَتَمَنَا مِخْيَطًا

علیہ وسلم ہر کسی کہ عامل گردانیدیم ما او را از شما بر عملے پس پوشید و از ما چیزے را کہ مالیت وے سوزن است

فَمَا فَوْقَهُ كَانَ غُلُوْلًا يَأْتِيْ بِهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس پوشید چیزے را کہ بالاے سوزن است بیاید آن بتحمان غلول می یابد آنکس این فعل را در قیامت و عقاب

وَعَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيْجٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از رافع بن خدیج گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَامِلُ عَلَى الصَّدَقَةِ بِالْحَقِّ كَالْغَازِيْ

علیہ وسلم عمل کنندہ بر صدقہ بطریق حق و عدل بمنزلہ کسے است کہ غزا کنندہ است

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ حَتّٰى يَرْجِعَ اِلٰى بَيْتِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

در راہ خدا تا آنکہ باز گردد بسوے خانۂ خود رواہ ابوداؤد و الترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ لَمَّا تُوُفِّيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت ابوہریرہ چون وفات یافت آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَاسْتُخْلِفَ اَبُوْ بَكْرٍ بَعْدَهٗ وَكَفَرَ مَنْ كَفَرَ مِنَ الْعَرَبِ

وسلم و خلیفہ گرفتہ شد ابوبکر بعد وے و کافر شد بانکار زکوٰۃ آنکہ کافر شد از عرب

قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لِاَبِيْ بَكْرٍ رض كَيْفَ تُقَاتِلُ النَّاسَ

گفت عمر بن خطاب رضہ مر ابی بکر صدیق رضہ را چگونہ مقاتلہ می کنیم مردمان را

وَقَدْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُمِرْتُ اَنْ

وحال آنکه بتحقیق فرمود پیغامبر خدا صلے علیه وسلم امر کرده شده ام که

اُقَاتِلَ النَّاسَ حَتّٰى يَقُوْلُوْا لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ فَمَنْ قَالَ لَا اِلٰهَ

قتال کنم مردمرا تا انکه بگویند لا اله الا الله پس کسیکه بگوید لا اله

اِلَّا اللّٰهُ عَصَمَ مِنِّيْ مَالَهٗ وَنَفْسَهٗ اِلَّا بِحَقِّهٖ وَحِسَابُهٗ عَلَى

الا الله نگاهدارد ازمن مال خودرا ونفس خودرا مگر بحق اسلام وحساب او بر

اللّٰهِ فَقَالَ اَبُوْ بَكْرٍ وَاللّٰهِ لَاُقَاتِلَنَّ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلٰوةِ

خداست پس گفت ابوبکر بخدا سوگند هرآئینه قتال میکنم کسے را که فرق کند میان نماز

وَالزَّكٰوةِ فَاِنَّ الزَّكٰوةَ حَقُّ الْمَالِ وَاللّٰهِ لَوْ مَنَعُوْنِيْ عَنَاقًا

وميان زکواة زیرا که زکوة حق واجب در مال است بخدا سوگند اگر منع کنند مرا بزغاله

كَانُوْا يُؤَدُّوْنَهَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

که بودند که ادا میکردند آنرا بسوے پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم

لَقَاتَلْتُهُمْ عَلٰى مَنْعِهَا قَالَ عُمَرُ فَوَاللّٰهِ مَا هُوَ اِلَّا اَنْ رَاَيْتُ

هرآئینه مقاتله می کنم ایشان را بر منع آن گفت عمر پس سوگند بخدا نبود حال مگر ابوبکر مگر آنکه

اَنَّ اللّٰهَ شَرَحَ صَدْرَ اَبِيْ بَكْرٍ لِلْقِتَالِ فَعَرَفْتُ اَنَّهُ الْحَقُّ

بتحقیق که خدا گشاد سینه ابی بکر را برائے قتال پس شناختم که همین است حق که قتال کرد ابوبکر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

متفق علیه وهم از وے است گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه

وَسَلَّمَ يَكُوْنُ كَنْزُ اَحَدِكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ شُجَاعًا اَقْرَعَ يَفِرُّ

وسلم میباشد گنج یکے از شما روز قیامت مار بزرگ که موے سر ندارد ازو گریزد

مِنْهُ صَاحِبُهٗ وَهُوَ يَطْلُبُهٗ حَتّٰى يُلْقِمَهٗ اَصَابِعَهٗ رَوَاهُ اَحْمَدُ

ازان مار صاحب آن گنج وحال آنکه آن مار میجوید او را تا آنکه لقمه سازد انگشتان خود را

ع ۱ جایگاه ثابت است که در طرف ازار رود و انتهاء آن دست در میان آن انداز نشود و نیز اثر اعطاء و منع در دست و در انگشتان ظاهر میگردد

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از عائشه رض گفت عائشه رض شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا خَالَطَتِ الزَّكٰوةُ مَالًا قَطُّ اِلَّا اَهْلَكَتْهُ

وسلم را که میگفت نیامیخت زکوٰۃ هیچ مالے را هرگز مگر آنکه هلاک کرد زکوٰۃ او را

رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ وَالْبُخَارِيُّ فِيْ تَارِيْخِهٖ وَالْحُمَيْدِيُّ وَزَادَ قَالَ

رواه الشافعی و رواه البخاری در تاریخ خود و حمیدی زیاده کرد و پیغمبر مراد بهمی رانیت زکوٰۃ

يَكُوْنُ قَدْ وَجَبَ عَلَيْكَ صَدَقَةٌ فَلَا تُخْرِجُهَا فَيُهْلِكُ الْحَرَامُ

می باشد اینکه تحقیق واجب شده است بر تو زکوٰۃ پس بیرون نمی آری تو زکوٰۃ را پس هلاک می گرداند حرام

الْحَلَالَ اِلَى الْحَدِيْثُ وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ كُنْتُ اَلْبَسُ اَوْضَاحًا

حلال را تا آخر حدیث و روایت است از ام سلمه رض گفتم ام سلمه بودم که پوشیدم اوضاح

مِنْ ذَهَبٍ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَكَنْزٌ هُوَ فَقَالَ مَا بَلَغَ

که نوعی از زیور طلا است پس گفتم اے رسول خدا آیا گنج است این پس فرمود چیزیکه برسد مقدار او را

اَنْ يُّؤَدّٰى زَكٰوتُهٗ فَزُكِّيَ فَلَيْسَ بِكَنْزٍ رَوَاهُ مَالِكٌ وَاَبُوْدَاوٗدَ

که ادا کرده میشود زکوٰۃ آن پس داده شود زکوٰۃ آن پس نیست گنز گردان رعید است رواه مالک و ابوداود

بَابُ مَنْ لَا تَحِلُّ لَهُ الْمَسْئَلَةُ وَمَنْ تَحِلُّ لَهٗ

باب در بیان کسیکه حلال نیست او را سوال کردن و گدائی کردن و کسیکه حلال است او را

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَنْ سَاَلَ النَّاسَ اَمْوَالَهُمْ تَكَثُّرًا فَاِنَّمَا يَسْئَلُ

وسلم کسیکه سوال کند از مردم مالهای ایشان بقصد زیادت شدن مال نه برائے رفع حاجت پس سوال

جَمْرًا فَلْيَسْتَقِلَّ اَوْ لِيَسْتَكْثِرْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

اخگر را پس گو کم طلب یا بسیار بهر تقدیر سوال ضرر دارد رواه مسلم و روایت است از

الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

زبیر بن عوام گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لَاَنْ يَّاْخُذَ اَحَدُكُمْ حَبْلَهٗ فَيَاْتِيَ بِحُزْمَةِ حَطَبٍ عَلٰى

ہرآئینہ بگیرد یکے از شما رسن خود را پس بیارد پشتہ ہیزم را بر پشت خود

ظَهْرِهٖ فَيَبِيْعَهَا فَيَكُفَّ اللّٰهُ بِهَا وَجْهَهٗ خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ اَنْ يَّسْئَلَ

پس بفروشد آنرا پس باز دارد حق تعالے بآن پشتہ ہیزم آبروے او را بہتر است او را ازین کہ سوال کند

النَّاسَ اَعْطَوْهُ اَوْ مَنَعُوْا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

مردمرا بدہند مردم را یا ندہند رواہ بخاری و روایت است از ابن عمر رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ

بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود و حال آنکہ وے بر منبر بود

وَهُوَ يَذْكُرُ الصَّدَقَةَ وَالتَّعَفُّفَ عَنِ الْمَسْئَلَةِ الْيَدُ الْعُلْيَا

و آن حضرت ذکر میکرد صدقہ را و باز ایستادن از سوال حرام دست بالا

خَيْرٌ مِّنْ يَدِ السُّفْلٰى وَالْيَدُ الْعُلْيَا هِيَ الْمُنْفِقَةُ وَالسُّفْلٰى

بہتر است از دست پایان و تفسیر کرد آنحضرت کہ دست علیا دستے است کہ خرچ کنندہ است و دست زیرین

هِيَ السَّائِلَةُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ نِ الْخُدْرِيِّ رض

سوال کنندہ متفق علیہ و روایتست از ابی سعید خدری رض

قَالَ اِنَّ اُنَاسًا مِّنَ الْاَنْصَارِ سَاَلُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

گفت کہ بعضے مردمان از انصار سوال کردند از رسول خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَعْطَاهُمْ ثُمَّ سَاَلُوْهُ فَاَعْطَاهُمْ حَتّٰى

علیہ وسلم پس داد آنحضرت ایشان را پس سوال کردند پس داد ایشان را تا آنکہ

نَفِدَ مَا عِنْدَهٗ فَقَالَ مَا يَكُوْنُ عِنْدِيْ مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ اَدَّخِرَهٗ عَنْكُمْ

تمام شد چیزیکہ نزد آنحضرت بود پس فرمود ہیچ چیز نباشد نزد من از خیر یعنے از مال پس ذخیرہ نکنم آنرا از شما

ع

ورین عبارت اشارتست بآنکہ
بخشیدن مال بسائل بہتر است
از خاصیت فن بخیل آنست
کہ بخشندہ را لطف او مستبعد
و در خزانہ اعتماد بمنعم
و در کسب حلال و ترک سوال

وَمَنْ يَسْتَعِفَّ يُعِفَّهُ اللّٰهُ وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللّٰهُ وَمَنْ

وکسیکہ باز ایستد از سوال و نگاہدارد خود را نگاہدارد او را خدا یتعالی و کسیکہ استغنا و رزد از سوال بی نیاز گرداند او را

يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللّٰهُ وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً هُوَ خَيْرٌ وَأَوْسَعُ

تکلف کند و در آید در صبر کردن صبر میبخشد او را خدا و داده نشده است ہیچ یکے دادنی کہ آن بہتر است و

مِنَ الصَّبْرِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ

از صبر متفق علیہ و روایت است از عمر بن الخطاب رضہ گفت

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِينِي الْعَطَاءَ

بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میداد مرا بخشش

فَأَقُولُ أَعْطِهِ أَفْقَرَ إِلَيْهِ مِنِّي فَقَالَ خُذْهُ فَتَمَوَّلْهُ

پس می گفتم کہ بدہ آنرا کہ محتاج تر بود بسوی آن از من پس گفت آنحضرت بگیر آنرا پس مال ساز آن را

وَتَصَدَّقْ بِهِ فَمَا جَاءَكَ مِنْ هٰذَا الْمَالِ وَأَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلَا

و تصدق کن بآن پس چیزیکہ بیاید ترا از ین مال و حال آنکہ نتظار نبرندہ و نہ سوال کنندہ

سَائِلٍ فَخُذْهُ وَمَا لَا فَلَا تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَمُرَةَ

پس بگیر آنرا و چیزیکہ نہ چنین است پس رو مگردان آنرا نفس خود را متفق علیہ و روایت است از

ابْنِ جُنْدَبٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سمرہ بن جندب رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْمَسَائِلُ كُدُوحٌ يَكْدَحُ بِهَا الرَّجُلُ وَجْهَهُ فَمَنْ شَاءَ

سوالہا خراشہا و جراحتہا است کہ مجروح می گرداند بہا مرد آن خود را پس کسیکہ خواہد

أَبْقَى عَلَى وَجْهِهِ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَ إِلَّا أَنْ يَسْأَلَ الرَّجُلُ ذَا سُلْطَانٍ

نگاہدارد روی خود را و کسیکہ خواہد ترک کند آنرا مگر آنکہ سوال کند مرد خداوند سلطنت را کہ میراست

أَوْ فِي أَمْرٍ لَا يَجِدُ مِنْهُ بُدًّا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

یا سوال کند در کار یکہ نمی یابد از ان چارہ رواہ ابو داؤد و ترمذی و نسائی

وَعَنْ سَهْلِ ابْنِ الْحَنْظَلِيَّةِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در روایت ست از سہل بن حنظلیہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَأَلَ وَعِنْدَهُ مَا يُغْنِيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ سوال کند نزد وے چیزے باشد کہ بی نیاز گرداند او را از

فَإِنَّمَا يَسْتَكْثِرُ مِنَ النَّارِ قَالَ النُّفَيْلِيُّ وَهُوَ أَحَدُ رُوَاتِهِ فِيْ مَوْضِعٍ

مگر آنکہ میکند طلب بسیارے از آتش گفتہ است نفیلی و آن یکے از راویان ایں حدیث ست در جاے دیگر ایں حدیث

آخَرَ وَمَا الْغِنَى الَّذِيْ لَا يَنْبَغِيْ مَعَهُ الْمَسْأَلَةُ قَالَ قَدْرُ

دیگر است و چیست غنا کہ روا نیست باوے سوال کردن گفت مقدار

مَا يُغَدِّيْهِ وَيُعَشِّيْهِ وَقَالَ فِيْ مَوْضِعٍ آخَرَ أَنْ يَكُوْنَ

چیزیست کہ از قوت بامداد گرداند و قوت شبانگاہ و گفتہ است نفیلی در جاے دیگر حد غنا اینست کہ باشد

لَهُ شِبَعُ يَوْمٍ أَوْ لَيْلَةٍ وَيَوْمٍ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ

مرا و را چیزے کہ سیر گرداند او را روز یا روز و شب رواہ ابو داؤد و روایت ست از

حُبْشِيِّ بْنِ جُنَادَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

حبشی بن جنادہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحِلُّ لِغَنِيٍّ وَلَا لِذِيْ مِرَّةٍ سَوِيٍّ

وسلم بدرستیکہ سوال کردن حلال نیست مر تو انگر را و نہ مر خداوند قوۃ سلیم الاعضا را

إِلَّا لِذِيْ فَقْرٍ مُدْقِعٍ أَوْ غُرْمٍ مُفْظِعٍ وَمَنْ سَأَلَ النَّاسَ

و لیکن حلال ست مر خداوند فقر را کہ چسپانندہ است بخاک یا حلال است مر خداوند دام را کہ

لِيُثْرِيَ بِهِ مَالَهُ كَانَ خُمُوْشًا فِيْ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَرَضْفًا يَأْكُلُهُ

در فظاعت افگندہ است و کسیکہ سوال کند مردم را تا بسیار کند بآن مال خود را بیباشد آن سوال زخمہا دیدہ

مِنْ جَهَنَّمَ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُقِلَّ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْثِرْ

از دوزخ پس کسیکہ خواہد کم کند و ہر کہ خواہد زیادہ کند

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ الْفِرَاسِيِّ اَنَّ الْفِرَاسِيَّ قَالَ

رواہ الترمذی و روایت ست از ابن الفراسی کہ منسوب ست بفراس بن غنم گفت

قُلْتُ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَسْاَلُ يَا رَسُوْلَ

ابن فراس از پدر خود گفت گفتم مر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم آیا سوال کنم من اے پیغمبر

اللّٰهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا وَاِنْ كُنْتَ

خدا از مردم چیزے پس فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم سوال کمن و اگر ہستی تو

لَا بُدَّ فَاسْاَلِ الصَّالِحِيْنَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ

کہ البتہ میخواہی پس سوال کن صالحان را از جہت کرم ایشان رواہ ابو داؤد و النسائی و روایت است از

عَلِيٍّ رض اَنَّهٗ سَمِعَ يَوْمَ عَرَفَةَ رَجُلًا يَسْاَلُ النَّاسَ

علی کرم اللہ وجہہ کہ وے شنید روز عرفہ مردے را کہ سوال میکند مردمان را

فَقَالَ اَفِيْ هٰذَا الْيَوْمِ وَفِيْ هٰذَا الْمَكَانِ تَسْاَلُ مِنْ

پس فرمود آیا درین روز کہ عرفہ است و درین مکان کہ عرفات ست سوال میکنی از

غَيْرِ اللّٰهِ فَخَفَقَهُ بِالدِّرَّةِ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ عُمَرَ رض

غیر خدا پس زد او را علی کرم اللہ وجہہ آنمرد را بدرہ رواہ رزین و روایت ست از عمر رضہ

قَالَ تَعَلَّمُنَّ اَيُّهَا النَّاسُ اَنَّ الطَّمَعَ فَقْرٌ وَاَنَّ الْاِيَاسَ غِنًى

گفت عمر رضہ بدانید اے مردم کہ امید داشتن از مال مردم سبب فقر ست و ناامید بودن تونگری و بے نیازی ست

وَاَنَّ الْمَرْءَ اِذَا يَئِسَ عَنْ شَيْءٍ اِسْتَغْنٰى عَنْهُ رَوَاهُ رَزِيْنٌ

و بدرستیکہ مرد وقتیکہ ناامید شود از چیزے بے نیاز شود از ان رواہ رزین

وَعَنْ ثَوْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ثوبان مولاے آنحضرت گفت کہ فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ يَّتَكَفَّلُ لِيْ اَنْ لَّا يَسْاَلَ النَّاسَ شَيْئًا فَاَتَكَفَّلُ لَهٗ

کیست کہ ضامن شود مرا کہ سوال نکند از مردم چیزے پس ضامن شوم مر او را

بِالْجَنَّةِ فَقَالَ ثَوْبَانُ أَنَا فَكَانَ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا رَوَاهُ

بہ بہشت پس گفت ثوبان من ضامن میشوم پس بود ثوبان کہ سوال نمیکرد ہیچ کسے را چیزے رواہ

أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رضہ قَالَ دَعَانِي

ابو داؤد و النسائی و روایت ست از ابی ذر رضہ گفت ابو ذر رضہ خواند مرا

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَشْتَرِطُ عَلَيَّ أَنْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ وے طلب شرط میکند بر من کہ

لَا تَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَلَا سَوْطَكَ إِنْ

سوال نکنی تو از مردم چیزے گفتم آرے شرط کردم و گفت آنحضرت و نہ طلبی از کسے تازیانہ خود را اگر بیفتد

سَقَطَ مِنْكَ حَتَّى تَنْزِلَ إِلَيْهِ فَتَأْخُذَهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ بَابُ

از دست تو تا آنکہ فرود آئی تو از اسپ بسوے تازیانہ پس بگیری آنرا رواہ احمد باب

الْإِنْفَاقِ وَكَرَاهِيَةِ الْإِمْسَاكِ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ

الانفاق و کراہت امساک کسانیکہ خرچ میکنند مال خویش

بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

شب و روز پنہان و آشکارا پس ایشان را مزد ایشان ست نزدیک پروردگار ایشان

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ

و نیست ترس بایشان و نہ ایشان اندوہگین شوند باید کہ گمان نکنند آنانکہ

يَبْخَلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ

بخل میکنند بآنچہ عطا کردہ است ایشانرا خدا از فضل خود ایں بخل بہتر ست برائے خویش

بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ

بلکہ او بدیست برائے ایشان نزدیک است کہ بقبل طوق پوشانیدہ شود ایشان را آنچہ بخل کردہ اند بآن

يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَاللّٰهُ بِمَا

روز قیامت و مر خدا را ست میراث آسمانہا و زمین و خدا بآنچہ

تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝ لَقَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللّٰهَ

میکنید آگاہ ست ۝ تحقیق شنید خدا سخن آنانکہ گفتند کہ خدا

فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ

درویش ست و ما توانگریم زود باشد کہ بنویسیم آنچہ گفتند و کشتن ایشان پیغمبران را

بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ۝ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ

بغیر حق و گوئیم بچشید عذاب سوختن ۝ ایں بآنست کہ پیش فرستادہ

أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ۝ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ

دستہائے شما و آنکہ خدا نیست ستمکار بندگان را ۝ آنانکہ گفتند کہ

اللّٰهَ عَهِدَ إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتّٰى يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ

خدا عہد کرد با ما کہ ایمان نیاریم بپیغمبر تا آنکہ بیارد نزد ما قربانی

تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ

کہ بخورد آنرا آتش بگو تحقیق آمدند شما را پیغمبران پیش از من بحجتہا

وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِينَ ۝ فَإِنْ

و بآنچہ گفتید پس چرا کشتید ایشانرا اگر ہستید راستگویان ۝ پس اگر

كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ

دروغ زن شمردند ترا پس تحقیق دروغ زن شمردہ شدند پیغمبران پیش از تو آوردند حجتہا

وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ۝ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا

و نوشتہا و کتاب روشن ۝ ہر نفسے چشندہ مرگ ست و جز ایں نیست

تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ

کہ داده شوید مزدہائے شما روز قیامت پس ہر کہ دور کردہ شود از آتش

وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

و در آورده شود در بہشت پس تحقیق رستگار شد و نیست زندگانی دنیا مگر متاع فریب

لَتُبْلَوُنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ

البتہ آزمودہ شوید در مالہا و جانہای خود و البتہ بشنوید از آنانکہ

أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا

داده شدند کتاب را پیش از شما و از آنانکہ شرک آوردند آزار بسیار

وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ۝ وَإِذْ

و اگر صبر کنید و پرہیزگاری کنید پس تحقیق ایں از کارہای مضبوط ست ۝ و چون

أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ

گرفت خدا پیمان آنانکہ داده شدند کتاب را البتہ بیان کنید آنرا مردم را

وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا

و پنہان نکنید آنرا پس پس افگندند آنرا پس پشتہای خود و خریدند بآن بہای اندک

فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ۝ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا

پس بد ست آنچہ میخرند ۝ مپندار کہ آنانکہ شادمان میشوند بآنچہ آوردند

وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ

و دوست میدارند کہ ستودہ شوند بآنچہ نکردند پس مپندار ایشانرا بجائے

مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ

از عذاب و مر ایشانرا ست عذاب دردناک ۝ و مر خدا را ست ملک آسمانہا

وَالْأَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوٰتِ

و زمین و خدا بر ہر چیز توانا ست ۝ تحقیق در آفرینش آسمانہا

وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيٰتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۝

و زمین و در آمد و شد شب و روز البتہ نشانہا ست مر خداوندان خردہا ۝

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ

آنانکہ یاد میکنند خدا را ایستادہ و نشستہ و بر پہلوہای خود و فکر میکنند

فِي خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا

در آفرینش آسمانہا و زمین گویند پروردگار ما نیافریدی ایں را بیہودہ

سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝ رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ

پاکی ترا ست پس نگاہ دار ما را از عذاب آتش ۝ پروردگار ما تحقیق تو ہر کہ در آری آتش را

فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظّٰلِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ۝ رَبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا

پس تحقیق رسوا کردی او را و نیست ستمکاران را ہیچ یاری دہندہ ۝ پروردگار ما تحقیق ما شنیدیم

مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ

ندا کنندہ را کہ ندا میکند بسوے ایمان کہ ایمان آرید بپروردگار خود پس ایمان آوردیم پروردگار ما پس بیامرز

لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ۝ رَبَّنَا

ما را گناہان ما و بپوش از ما بدیہای ما و بمیران ما را با نیکوکاران ۝ پروردگار ما

وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ

و بدہ ما را آنچہ وعدہ کردی ما را بر زبان پیغمبران خود و رسوا مکن ما را روز قیامت تحقیق تو

لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ ۝ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ

نمی خلاف وعدہ ۝ پس قبول کرد از ایشان پروردگار ایشان کہ من ضایع نمیکنم

عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثٰى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ

عمل کار کنندہ از شما از مرد یا زن بعضی شما از بعضی

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي

پس آنانکہ ہجرت کردند و بیرون کردہ شدند از خانہای خود و آزار داده شدند در راہ من

وَقٰتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ

و جنگ کردند و کشتہ شدند البتہ بپوشم از ایشان بدیہای ایشان و البتہ در آرم ایشانرا

جَنّٰتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهٰرُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ

بہشتہا کہ میرود از زیر آنہا جویہا ثواب از نزد خدا و خدا

عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ۝ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا

نزد او ست نیکی ثواب ۝ نباید کہ فریب دہد ترا آمد و شد آنانکہ کافر شدند

فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوٰهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ

در شہرہا ۝ بہرہ اندک ست پس جای ایشان دوزخ ست و بد ست آرامگاہ

لٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهٰرُ

لیکن آنانکہ پرہیزگاری کردند از پروردگار خود مر ایشانرا ست بہشتہا کہ میرود از زیر آنہا جویہا

خٰلِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ

جاودانہ در آنہا مہمانی از نزد خدا و آنچہ نزد خدا ست بہتر ست مر نیکوکاران را

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ

و تحقیق از اہل کتاب ہر آئینہ کسے ہست کہ ایمان میآرد بخدا و بآنچہ فرو فرستادہ شد بسوے شما

وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خٰشِعِينَ لِلّٰهِ لَا يَشْتَرُونَ بِآيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا

و بآنچہ فرو فرستادہ شد بسوے ایشان فروتنان مر خدا را نمیخرند بآیتہای خدا بہای

قَلِيلًا أُولٰئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

اندک آنہا مر ایشانرا ست مزد ایشان نزد پروردگار ایشان تحقیق خدا زود حساب کنندہ ست

يٰأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ

ای آنانکہ ایمان آوردند صبر کنید و صبر دہید و آمادہ باشید و پرہیزگاری کنید از خدا

لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

تا شما رستگار شوید

ع ۹

انفاق سببی کہ کردن ان رفع آن و اسباک بخل و ترغیب بر انفاق و بیان آنکہ بخل مر خود را ست نہ مر دیگران را و بیان آنکہ انفاق سبب زیادتی مال ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب دخول بہشت ست و اسباک سبب دخول دوزخ و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد محبت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد عمر ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب دفع بلیات ست و اسباک سبب جذب آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد رزق ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد صحت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد نشاط ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد قوت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ہمت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد شجاعت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد سخاوت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد علم ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد حلم ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد عقل ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد فہم ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد حفظ ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ذکاوت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد فطنت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ذہن ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ذکر ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد فکر ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ادراک ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد فراست ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ذکاوت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد فطنت ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ذہن ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ذکر ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد فکر ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد ادراک ست و اسباک سبب نقصان آن و بیان آنکہ انفاق سبب ازدیاد فراست ست و اسباک سبب نقصان آن

فضل ۱۲

سلع جزء رکوع ۹

سلع جزء رکوع ۱۰

سلع جزء رکوع ۱۱

اٰمَنُوْا یُقِیْمُوا الصَّلٰوۃَ وَیُنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰھُمْ سِرًّا وَّعَلَانِیَۃً

کہ ایمان آوردہ اند بپادارند نماز را و خرچ کنند از انچہ ما روزی دادیم ایشانرا پنہان و آشکارا

مِّنْ قَبْلِ اَنْ یَّاْتِیَ یَوْمٌ لَّا بَیْعٌ فِیْہِ وَلَا خِلٰلٌ وَّمَنْ ذَا الَّذِیْ

پیش از انکہ بیاید روزیکہ خرید و فروخت نیست دران و نہ باریکہ دوستی بود کسیست انکہ

یُقْرِضُ اللّٰہَ قَرْضًا حَسَنًا فَیُضٰعِفَہٗ لَہٗ اَضْعَافًا کَثِیْرَۃً

وام دہد خدا را وام دادن نیک پس دوچند سازد خدا اعمال عابر کسے او مر ترا بسیار

وَاللّٰہُ یَقْبِضُ وَیَبْصُطُ وَاِلَیْہِ تُرْجَعُوْنَ ۝ یٰٓاَیُّھَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْٓا

و خدا تنگ میازد و کشادہ میکند روزی را و بسوے او باز گردانیدہ میشوید اے مسلمانان

اَنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰکُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ یَّاْتِیَ یَوْمٌ لَّا بَیْعٌ فِیْہِ وَلَا خُلَّۃٌ وَّلَا

خرچ کنید از انچہ روزے دادیم شما را پیش از انکہ بیاید روزی کہ خرید و فروخت نیست دران و نہ دوستی

شَفَاعَۃٌ وَالْکٰفِرُوْنَ ھُمُ الظّٰلِمُوْنَ ۝ اَلَّذِیْنَ یُنْفِقُوْنَ

سفارش و کافران ایشانند ظالمان آنانکہ خرچ میکنند

اَمْوَالَھُمْ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ ثُمَّ لَا یُتْبِعُوْنَ مَآ اَنْفَقُوْا مَنًّا وَّلَآ

اموال خود را در راہ خدا باز از پے آن انفاق نمی آرند منت نہادن را و نہ

اَذًی لَّھُمْ اَجْرُھُمْ عِنْدَ رَبِّھِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَیْھِمْ وَلَا ھُمْ

ایذا رسانیدن را ایشان راست مزد ایشان نزدیک پروردگار ایشان و نیست ترس بر ایشان و نہ ایشان

یَحْزَنُوْنَ ۝ قَوْلٌ مَّعْرُوْفٌ وَّمَغْفِرَۃٌ خَیْرٌ

اندوہگین شوند سخن ملایم گفتن و درگذشتن از سبب ادبی سائل بہتر است

مِّنْ صَدَقَۃٍ یَّتْبَعُھَآ اَذًی وَاللّٰہُ غَنِیٌّ حَلِیْمٌ ۝

ازان خیرات کہ از پے آن آزردہ کردن ست و خدا بے نیاز بردبار ست

یٰٓاَیُّھَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تُبْطِلُوْا صَدَقٰتِکُمْ

اے مومنان تباہ کنید خیرات خود را

بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذِيْ يُنْفِقُ مَالَهٗ رِئَآءَ النَّاسِ

بمنت نہادن وآزردہ کردن ہمچو کسیکہ خرچ میکند مال خود را برائے نمودن مردمان

وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَمَثَلُهٗ كَمَثَلِ

و ایمان ندارد بخدا و روز قیامت پس صفت او مانند

صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهٗ وَابِلٌ فَتَرَكَهٗ صَلْدًا

صفت سنگ صاف است کہ بروے باشد اندکی خاکی پس رسید بروے بارانے عظیم پس گذاشت او را سخت و صاف

لَا يَقْدِرُوْنَ عَلٰى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوْا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي

توانائی ندارند اہل ریا بر چیزے از آنچہ عمل کردند و خدا راہ نمی نماید

الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ۝ عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

گروہ کافران را و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَ لِيْ مِثْلُ اُحُدٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اگر مے بود مرا مانند کوہ احد

ذَهَبًا لَسَرَّنِيْ اَنْ لَّا يَمُرَّ عَلَيَّ ثَلٰثُ لَيَالٍ وَعِنْدِيْ

طلا ہر آئینہ شاد میگردانید مرا اینکہ نگذرد بر من سہ شب و حال آنکہ نزد من

مِنْهُ شَيْءٌ اِلَّا شَيْءٌ اُرْصِدُهٗ لِدَيْنٍ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

چیزے از آن باشد مگر چیزے کہ آماد کنم آنرا برائے وام رواہ بخاری

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ازو مروی است گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَا مِنْ يَّوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيْهِ اِلَّا وَمَلَكَانِ يَنْزِلَانِ

نیست ہیچ روزے کہ صبح میکنند بندگان در وے مگر آنکہ فرود می آیند دو فرشتہ از آسمان

فَيَقُوْلُ اَحَدُهُمَا اَللّٰهُمَّ اَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَّيَقُوْلُ

پس میگوید یکے ازین دو فرشتہ خداوندا بدہ انفاق کنندہ را چیزے بجائے وے و میگوید فرشتہ

الْآخِرُ اَللّٰهُمَّ اَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

دیگر خداوندا بده بخیل را هلاکی مال که نگاه میدارد متفق است بخاری و مسلم و روایت است از

اَسْمَاءَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

اسماء بنت ابی بکر رض گفت اسماء فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَنْفِقِيْ وَلَا تُحْصِيْ فَيُحْصِيَ اللّٰهُ عَلَيْكِ وَلَا تُوْعِيْ

وسلم انفاق کن و شمار مکن که چند دهم پس احصا کند خدا بر تو و نگاه مدار مال را

فَيُوْعِيَ اللّٰهُ عَلَيْكِ اِرْفَعِيْ مَا اسْتَطَعْتِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پس نگاه دارد خدا بر تو بده آنچه میتوانی اگر چه اندک باشد متفق علیہ

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَنْفِقْ يَا ابْنَ اٰدَمَ اُنْفِقْ

علیہ وسلم فرمود خدا تعالے انفاق کن اے پسر آدم تا انفاق کنم

عَلَيْكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ

بر تو متفق علیہ و روایت است از ابی امامہ رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ اَنْ تَبْذُلَ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفت خداوند حدیث قدسی ای فرزند آدم بذل کردن تو

الْفَضْلَ خَيْرٌ لَّكَ وَاَنْ تُمْسِكَهُ شَرٌّ لَّكَ وَلَا تُلَامُ

زیاده از قدر حاجت بهتر است مر تراو نگاه داشتن تو آنرا و بخل کردن بد تر است مر تراو ملامت نمی شوی تو

عَلٰى كَفَافٍ وَابْدَاْ بِمَنْ تَعُوْلُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

بر نگاه داشتن کفاف و آغاز کن در بذل زاید از کفاف بعیال خود رواه مسلم و روایت است از

جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

جابر رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاتَّقُوا

پرهیز کنید ظلم را زیرا که ظلم سبب ظلمات متعدده است روز قیامت و پرهیز کنید

الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَمَلَهُمْ

بخل و حرص را زیرا که بخل تیست گرداننده است کسانے را که پیش از شما بودند برانگیخت ایشان را

عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ

بر آنکه ریختند خون یکدیگر را و حلال گردانیدند چیزها را که حرام گردانیده است خدا

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَجُلٌ

رواه مسلم و روایت است از ابی هریره رض گفت ابوهریره گفت مردے

يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّ الصَّدَقَةِ أَعْظَمُ أَجْرًا قَالَ أَنْ

اے پیغامبر خدا کدام صدقه بزرگتر است از روے اجر و ثواب فرمود که بزرگترین صدقها آنست که

تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَحِيحٌ شَحِيحٌ تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَأْمُلُ الْغِنَى

تصدق کنی و حال آنکه تو تندرستی و بخیلی و در حالیکه میترسی درویشے را و امید میداری تونگریرا

وَلَا تُمْهِلُ حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ قُلْتَ لِفُلَانٍ

و توقف مکن تا آنکه برسد روح در گلو بگوئی فلان را

كَذَا وَلِفُلَانٍ كَذَا وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

چنین و فلان را چنین و حال آنکه هست مر فلان را متفق علیه

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللّٰهِ قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ

علیه وسلم سخی نزدیک است از جناب رحمت و رضاے حق نزدیکست از بهشت که درآید آنرا

قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ بَعِيدٌ مِنَ النَّارِ وَالْبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللّٰهِ

نزدیک است از دلهاے مردم محبت بعید است از دوزخ و بخیل بعید است از رحمت حق

بَعِيْدٌ مِّنَ الْجَنَّةِ بَعِيْدٌ مِّنَ النَّاسِ قَرِيْبٌ مِّنَ النَّارِ

بعید است از بہشت بعید است از محبت مردمان قریب است از دوزخ

وَلَجَاهِلٌ سَخِيٌّ اَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ مِنْ عَابِدٍ بَخِيْلٍ رَوَاهُ

تحقیق جاہل سخی دوست داشتہ شدہ تر است از عابد بخیل رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

الترمذی و روایت است از ابی سعید رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاَنْ يَّتَصَدَّقَ الْمَرْءُ فِيْ حَيَاتِهٖ بِدِرْهَمٍ

صلے اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ تصدق کردن مرد یک درہم را در زندگانی خود

خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ اَنْ يَّتَصَدَّقَ بِمِائَةٍ عِنْدَ مَوْتِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

بہتر است مر او را از تصدق کردن دے صد درہم نزد مردن وے رواہ ابو داؤد

وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی درداء رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَثَلُ الَّذِيْ يَتَصَدَّقُ عِنْدَ مَوْتِهٖ اَوْ يُعْتِقُ كَالَّذِيْ

وسلم حال کسیکہ تصدق کند نزد مردن خود یا آزاد میکند بندہ را مانند حال کسے کہ

يُهْدِيْ اِذَا شَبِعَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَ

ہدیہ میفرستد طعام را بعد ازان کہ سیر شد رواہ احمد و النسائی و الدارمی و

التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهٗ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ

الترمذی و حکم کرد بصحت آن و از ابی سعید روایت است گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَصْلَتَانِ لَا يَجْتَمِعَانِ فِيْ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم دو خصلت جمع نشوند در

مُؤْمِنٍ اَلْبُخْلُ وَسُوْءُ الْخُلُقِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

شخص مسلمانے یکے بخیلی دیگر بد خلقی رواہ الترمذی و روایت است از

أَبِي بَكْرِ نِ الصِّدِّيقِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی بکر الصدیق رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ خَبٌّ وَلَا بَخِيلٌ وَلَا مَنَّانٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

درنمی آید بہشت را این سہ کس اول مرد فریبندہ دوم بخیل سوم مرد منت نہندہ بعد از عطا رواہ ترمذی

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ شَرُّ مَا فِي الرَّجُلِ شُحٌّ هَالِعٌ وَجُبْنٌ خَالِعٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

وسلم بدترین خصلتہا کہ در مرد است دو خصلت است یکے بخل جزع فزع کنندہ دوم بزدلی درستدگی کہ ہمہ کار جان را

وَعَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ بِفَلَاةٍ

و روایت است از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت وقتیکہ مردے حاضر بود

مِنَ الْأَرْضِ فَسَمِعَ صَوْتًا فِي سَحَابَةٍ اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ

بہ بیابانے از زمین پس شنید آوازے در ابرے کہ میگوید آب دہ بستان فلان را

فَتَنَحَّى ذٰلِكَ السَّحَابُ فَأَفْرَغَ مَاءَهُ فِي حَرَّةٍ فَإِذَا شَرْجَةٌ

پس کیمو شد آن ابر پس ریخت آن آب خود را در زمین سنگستان پس ناگاہ آب راہے

مِنْ تِلْكَ الشِّرَاجِ قَدِ اسْتَوْعَبَتْ ذٰلِكَ الْمَاءَ كُلَّهُ فَتَتَبَّعَ

از ان آب راہہا بتحقیق فراز گرفتہ است آن آب را ہمہ پس پیروی کرد آنمرد

الْمَاءَ فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي حَدِيقَتِهِ يُحَوِّلُ الْمَاءَ بِمِسْحَاتِهِ

آب را پس ناگاہ مردے ایستادہ است در حدیقہ خود میگرداند آب را بہ بیل آہنین

فَقَالَ لَهُ يَا عَبْدَ اللّٰهِ مَا اسْمُكَ قَالَ فُلَانٌ الِاسْمُ الَّذِي

پس گفت مر این مرد را اے بندہ خدا چیست نام تو گفت نام من فلان است آن نامے کہ

سَمِعَ فِي السَّحَابَةِ فَقَالَ لَهُ يَا عَبْدَ اللّٰهِ لِمَ تَسْأَلُنِي

شنیدہ بود در ابر پس گفت صاحب باغ مر آنمرد را اے بندہ خدا برائے چہ پرسی مرا

عَنِ اسْمِيْ فَقَالَ اِنِّيْ سَمِعْتُ صَوْتًا فِي السَّحَابِ الَّذِيْ هٰذَا

از نام من پس گفت آنمرد من شنیده ام آوازے را در ابر که

مَاؤُهٗ وَيَقُوْلُ اسْقِ حَدِيْقَةَ فُلَانٍ لِاسْمِكَ فَمَا تَصْنَعُ

این آب اوست میگفت آن آواز یعنے کسیکه آواز میکرد آب ده حدیقه فلانرا میگفت مر نام ترا پس چه کار میکنی

فِيْهَا قَالَ اَمَّا اِذْ قُلْتَ هٰذَا فَاِنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى مَا يَخْرُجُ مِنْهَا

در حدیقه خود گفت من نخواسته بودم که اظهار کنم لیکن چون گفتی این را نگریم پس بدرستے من نگاه میکنم بسوے چیزے که بیرون می آید ازان

فَاَتَصَدَّقُ بِثُلُثِهٖ وَاٰكُلُ اَنَا وَعِيَالِيْ ثُلُثًا وَاَرُدُّ فِيْهَا ثُلُثَهٗ

پس تصدق میکنم بسه یک آن و میخورم من و عیال من از ثلث آن و باز میگردانم در حدیقه خود ثلث آن

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ اَنَّهٗ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رواه مسلم و هم از ابی هریره است که وے شنید آنحضرت صلے الله علیه وسلم

يَقُوْلُ اِنَّ ثَلٰثَةً مِنْ بَنِيْ اِسْرَآئِيْلَ اَبْرَصَ وَاَقْرَعَ وَاَعْمٰى

که میگفت بدرستیکه کسیں بودند از قوم بنی اسرائیل سه یکے ابرص دوم اقرع سوم کور

فَاَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَّبْتَلِيَهُمْ فَبَعَثَ اِلَيْهِمْ مَلَكًا فَاَتَى الْاَبْرَصَ

پس خواست خدا تعالے که ابتلا کند ایشان را پس فرستاد خدا بسوے ایشان فرشته را پس آمد آنفرشته نزد ابرص

فَقَالَ اَيُّ شَيْءٍ اَحَبُّ اِلَيْكَ قَالَ لَوْنٌ حَسَنٌ وَجِلْدٌ حَسَنٌ

پس گفت فرشته کدام چیز دوست داشته شده تراست بوے تو گفت رنگ نیک و پوست نیک

وَيَذْهَبُ عَنِّيْ الَّذِيْ قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ قَالَ فَمَسَحَهٗ

و اینکه برود از من آنچه بتحقیق پلید و مکروه میدارند مرا مردم گفت آنحضرت پس مسح کرد فرشته اورا

فَذَهَبَ عَنْهُ قَذَرُهٗ فَاُعْطِيَ لَوْنًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا قَالَ

پس رفت از وے پلیدی وے پس داده شد او را رنگ نیک و پوست نیک گفت فرشته

فَاَيُّ الْمَالِ اَحَبُّ اِلَيْكَ قَالَ الْاِبِلُ اَوْ قَالَ الْبَقَرُ شَكَّ

پس کدام مال محبوب تراست بسوے تو گفت شتر یا گفت بقر بجاے ابل شک کرده است

إِسْحٰقُ إِلَّا أَنَّ الْأَبْرَصَ أَوِ الْأَقْرَعَ قَالَ أَحَدُهُمَا الْإِبِلُ

اسحٰق مگر این کہ ابرص یا اقرع گفت یکے ازان دو شتر

وَقَالَ الْآخَرُ الْبَقَرُ قَالَ فَأُعْطِيَ نَاقَةً عُشَرَاءَ فَقَالَ بَارَكَ

و گفت دیگرے گاؤ گفت پس داده شد اورا ماده شتر ے حامل ده ماه پس گفت فرشته برکت دهاد

اللّٰهُ لَكَ فِيهَا قَالَ فَأَتَى الْأَقْرَعَ فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ

خدائے مرترا درین ناقه گفت پس آمد نزد اقرع پس گفت فرشته کدام چیز محبوب ترا ست بسوے تو

قَالَ شَعْرٌ حَسَنٌ وَيَذْهَبُ عَنِّي هٰذَا الَّذِي قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ

گفت موے نیک و اینکه برود از من آنچه که تحقیق کرده پنداشته اند مرا مردمان

قَالَ فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ قَالَ وَأُعْطِيَ شَعْرًا حَسَنًا قَالَ فَأَيُّ

گفت پس مسح کرد پس رفت ازوے گفت داده شد موے نیک گفت فرشته پس کدام

الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْبَقَرُ فَأُعْطِيَ بَقَرَةً حَامِلًا قَالَ

مال محبوب ترا ست بسوے تو گفت بقر پس داده شد اورا گاوے باردار و حامله گفت فرشته

بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ فِيهَا فَأَتَى الْأَعْمٰى فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ

برکت دهاد خدا مر ترا در آن گاوان پس آمد فرشته نزد کور پس گفت کدام چیز محبوب ترا ست بسوے تو

فَقَالَ أَنْ يَرُدَّ اللّٰهُ إِلَيَّ بَصَرِي فَأُبْصِرَ بِهِ النَّاسَ قَالَ

پس گفت کور اینکه باز گرداند خدا تعالے بسوے من بینائی من پس ببینم بوے مردمان را گفت

فَمَسَحَهُ فَرَدَّ اللّٰهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ

پس مسح کرد فرشته او را و باز گردانید خدا بسوے وے بینائی او را گفت فرشته پس کدام مال محبوب ترا ست

قَالَ الْغَنَمُ فَأُعْطِيَ شَاةً وَالِدًا فَأَنْتَجَ هٰذَانِ وَوَلَّدَ هٰذَا

گفت کور گوسپندان محبوب ترا ست پس داده شد گوسپند زائده پس انتاج کرد ندین دو و تولید کرد این یعنے صاحب

فَكَانَ لِهٰذَا وَادٍ مِنَ الْإِبِلِ وَلِهٰذَا وَادٍ مِنَ الْبَقَرِ وَلِهٰذَا

پس گشت حاصل مرین را وادی از شتر و مرین را وادی از گاوان و مرین را

وَادٍ مِنَ الْغَنَمِ قَالَ ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الْأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ

راوی از گوسفندان گفت آنحضرت پیغمبر صلعم آن فرشته آمد ابرص را در همان صورت و هیئت

فَقَالَ أَنَا رَجُلٌ مِسْكِينٌ قَدِ انْقَطَعَتْ بِيَ الْحِبَالُ فِي سَفَرِي

پس گفت من مردی مسکینم بتحقیق گسسته است بمن اسباب طلب رزق در سفر

فَلَا بَلَاغَ لِيَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِي

پس نیست کفایت رسیدن مرا امروز مگر بخدا و فضل خدا پس تو سوال میکنم ترا بانخدا که

أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الْحَسَنَ وَالْجِلْدَ الْحَسَنَ وَالْمَالَ بَعِيرًا أَتَبَلَّغُ

داده است ترا رنگ نیک و پوست نیک و داده است ترا مال شتری را که برسم

بِهِ فِي سَفَرِي فَقَالَ الْحُقُوقُ كَثِيرَةٌ فَقَالَ إِنِّي كَأَنِّي أَعْرِفُكَ

بآن در سفر خود پس گفت حقها بسیار است پس گفت فرشته بدرستیکه گویا من ترا می شناسم

أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْذَرُكَ النَّاسُ فَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ

آیا نبودی تو ابرص که پلید میکرده اشتند ترا مردم و فقیر که مال نمیگذاشتند پس داد ترا خدا تعالی

فَقَالَ إِنَّمَا وَرِثْتُ هَذَا الْمَالَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ فَقَالَ إِنْ كُنْتَ

پس گفت داده نشده ام این مال را مگر میراث از اباو اجداد پس گفت فرشته اگر باشی تو

كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ قَالَ وَأَتَى الْأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ

دروغ گو پس بگرداند ترا خدا تعالی بچیزی حالی که بودی تو گفت و آمد آن فرشته اقرع را در نهاد صورت که گفت اندرو

فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا وَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَى هَذَا

پس گفت مر آنرا مانند آنچه که گفته بود مر ابرص را و رد کرد اقرع بفرشته مانند آنچه رد کرد ابرص

فَقَالَ إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ قَالَ

پس گفت فرشته اگر باشی تو دروغ گو پس بگرداند ترا خدا تعالی بازگردنده بسوی حالیکه بودی تو فرو

وَأَتَى الْأَعْمَى فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ فَقَالَ رَجُلٌ مِسْكِينٌ

و آمد آن فرشته نزد اعمی در صورتی که نخست آمده بود پس گفت من مردی مسکینم

وَابْنُ سَبِيْلٍ قَدِ انْقَطَعَتْ بِيَ الْحِبَالُ فِيْ سَفَرِيْ فَلَا بَلَاغَ

و مسافر بتحقیق گسسته است بمن اسباب طلب رزق در سفر پس نیست کفایت و رسیدن

بِيَ الْيَوْمَ اِلَّا بِاللّٰهِ ثُمَّ بِكَ اَسْاَلُكَ بِالَّذِيْ رَدَّ عَلَيْكَ

مرا امروز مگر بتوفیق خدا پستر بتو سوال میکنم ترا بآن خدائے که داده است ترا

بَصَرَكَ شَاةً اَتَبَلَّغُ بِهَا فِيْ سَفَرِيْ فَقَالَ قَدْ كُنْتُ

بینائی تو سوال میکنم گوسپندی که برسم بآن در حصول سفر من گفت آن اعمی بتحقیق بودم

اَعْمٰى فَرَدَّ اللّٰهُ اِلَيَّ بَصَرِيْ فَخُذْ مَا شِئْتَ وَدَعْ مَا شِئْتَ

کور پس باز گردانید خدا بتعالے بسوے من بینائی من پس بگیر هر چه میخواهی از گوسپندان و بگذار هر چه میخواهی

فَوَاللّٰهِ لَا اَجْهَدُكَ الْيَوْمَ بِشَيْءٍ اَخَذْتَهُ لِلّٰهِ فَقَالَ اَمْسِكْ

پس بخدا سوگند که منع نمی کنم و در مشقت نمی اندازم ترا امروز بچیزے که بگیری تو آنرا برائے خدا پس گفت نگهدار

مَالَكَ فَاِنَّمَا ابْتُلِيْتُمْ فَقَدْ رَضِيَ عَنْكَ وَسَخِطَ عَلٰى

مال خود را پس جز این نیست که ابتلا و آزمایش کرده شده اید پس بتحقیق خشنود شد پروردگار از تو و خشم گرفت بر

صَاحِبَيْكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اُمِّ بُجَيْدٍ قَالَتْ

دو یار تو متفق علیه است و روایت است از ام بجید انصاریه رضی الله عنها گفت

قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ الْمَسَاكِيْنَ لَيَقِفُوْنَ عَلٰى بَابِيْ حَتّٰى

گفتم اے رسول خدا بدرستیکه مسکین ها البته می ایستند بر در من تا آنکه

اَسْتَحْيِيَ فَلَا اَجِدُ فِيْ بَيْتِيْ مَا اَدْفَعُ فِيْ يَدِهٖ فَقَالَ

شرم میدارم پس نمی یابم در خانهٔ خود چیزے که بنهم در دست وے پس فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِدْفَعِيْ فِيْ يَدِهٖ وَلَوْ

پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم بنه در دست وے

ظِلْفًا مُحْرَقًا رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ مَوْلٰى لِعُثْمَانَ رضی

سم سوخته باشد رواه ابو داؤد و روایت است از مولے که مر عثمان رضی الله عنه را بود

قَالَ اُهْدِيَ لِاُمِّ سَلَمَةَ بِضْعَةٌ مِنْ لَحْمٍ وَكَانَ النَّبِيُّ

گفت ہدیہ فرستادہ شدہ مرام سلمہ را پارۂ از گوشت و بود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ اللَّحْمُ فَقَالَتْ لِلْخَادِمَةِ ضَعِيهِ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ خوش می آمد او را گوشت پس گفت ام سلمہ مر خادمہ را بنہ آن گوشت را

فِي الْبَيْتِ لَعَلَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاكُلُهُ فَوَضَعَتْهُ

در خانہ شاید کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بخورد آنرا پس نہاد خادمہ آنرا

فِي كُوَّةِ الْبَيْتِ فَجَاءَ سَائِلٌ فَقَامَ عَلَى الْبَابِ فَقَالَ

در طاقچہ خانہ پس آمد سوال کنندہ پس استاد بر در پس گفت

تَصَدَّقُوْا بَارَكَ اللّٰهُ فِيكُمْ فَقَالُوْا بَارَكَ اللّٰهُ فِيكَ

تصدق کنید برکت کناد حق تعالی در شما پس گفتند اہل خانہ مر سایل را کہ برکت کناد خدا در تو

فَذَهَبَ السَّائِلُ فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

پس رفت سایل پس در آمد پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم یعنے در خانہ پس فرمود آنحضرت

يَا اُمَّ سَلَمَةَ هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ اَطْعِمُهُ فَقَالَتْ نَعَمْ قَالَتْ

اے ام سلمہ آیا ہست نزد شما چیزے کہ بخورم پس گفت آرے ہست پس گفت

لِلْخَادِمَةِ اذْهَبِي فَاْتِي رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مر خادمہ را کہ برو پس بیار نزد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

بِذٰلِكَ اللَّحْمِ فَذَهَبَتْ فَلَمْ تَجِدْهُ فِي الْكُوَّةِ اِلَّا قِطْعَةَ

آن گوشت را پس رفت خادمہ پس نیافت آن گوشت را در طاقچہ مگر سنگ پارہ را

مَرْوَةٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاِنَّ ذٰلِكَ اللَّحْمَ

پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس بدرستیکہ آن گوشت

عَادَ مَرْوَةً لِمَا لَمْ تُعْطُوْهُ السَّائِلَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ

گشت سنگ سفید از جہت ندادن شما سایل را رواہ بیہقی در دلایل النبوۃ

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن عباس رضی گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِشَرِّ النَّاسِ مَنْزِلًا قِيْلَ نَعَمْ قَالَ الَّذِيْ يُسْأَلُ

ایا خبر ندہم شما را بدترین مردم از روے مرتبہ گفتند سنداریم خبر دہ فرمود آن کسے کہ سوال کردہ شود

بِاللّٰهِ وَلَا يُعْطِيْ بِهٖ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ

بنام خداوند و ندہد بسبب نام خدا رواہ احمد و روایت است از ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ کہ

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلٰى بِلَالٍ وَعِنْدَهٗ صُبْرَةٌ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم درآمد بر بلال و نزد او تودہ بود

مِنْ تَمْرٍ فَقَالَ مَا هٰذَا يَا بِلَالُ قَالَ شَيْءٌ اَدَّخَرْتُهٗ لِغَدٍ

از خرما خشک پس گفت آنحضرت چیست این خرما اے بلال گفت این چیزیست کہ ذخیرہ کردہ بودم برائے فردا

فَقَالَ اَمَا تَخْشٰى اَنْ تَرٰى لَهٗ غَدًا بُخَارًا فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ يَوْمَ

فرمود آیا نمی ترسی کہ بینی مر این تمر را فردا دود در آتش دوزخ روز

الْقِيٰمَةِ اَنْفِقْ بِلَالُ وَلَا تَخْشَ مِنْ ذِي الْعَرْشِ اِقْلَالًا

قیامت خرچ کن اے بلال و مترس از خداوند عرش کم کردن را

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از وے مرویست گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَلسَّخَاءُ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ فَمَنْ كَانَ سَخِيًّا اَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا

جوانمردی درختے است در بہشت پس کسے کہ باشد سخی گرفتہ است شاخے را از ان درخت

فَلَمْ يَتْرُكْهُ الْغُصْنُ حَتّٰى يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَالشُّحُّ شَجَرَةٌ فِي

پس نمی گذارد او را آن شاخ تا آنکہ در آرد او را در بہشت و بخل درختیست در

النَّارِ فَمَنْ كَانَ شَحِيْحًا اَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا فَلَمْ يَتْرُكْهُ الْغُصْنُ

دوزخ پس ہر کہ بخیل است گرفتہ است شاخ آنرا پس نمی گذارد او را آن شاخ

حَتّٰى يُدْخِلَهُ النَّارَ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ

تا آنکہ درآرد اورا در دوزخ وروایت کرد این دو حدیث را بیہقی در شعب الایمان و روایت است از

عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَادِرُوْا

علی رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم شتابی کنید

بِالصَّدَقَةِ فَإِنَّ الْبَلَاءَ لَا يَتَخَطَّاهَا رَوَاهُ رَزِيْنٌ

بصدقہ زیرا کہ بلا تجاوز نمی کند صدقہ را رواہ رزین

بَابُ فَضْلِ الصَّدَقَةِ فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ تَعَالٰى

باب در بیان فضیلت صدقہ فی سبیل اللہ

وَأَنْفِقُوْا فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوْا بِأَيْدِيْكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

وخرچ کنید در راہ خدا و میفگنید خویشتن را بسوے ہلاک

وَأَحْسِنُوْا إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ۝ إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ

ونیکوکاری کنید بدرآئینہ خدا دوست میدارد نیکوکاران را اگر آشکارا کنید خیرات را

فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوْهَا وَتُؤْتُوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ

پس نیکو چیزاست آن و اگر پنہان کنید و بدہید آن را بفقیران پس این بہتر است شمارا

وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِّنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ۝ عَنْ

واین دور سازد از شما بعض گناہان شما را و خدا بآنچہ میکنید آگاہ است روایت است از

أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ

تَصَدَّقَ بِعَدْلِ تَمْرَةٍ مِّنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ وَلَا يَقْبَلُ اللّٰهُ إِلَّا الطَّيِّبَ

تصدق کند برابر قیمت تمرا ز کسب پاک ونمی پذیرد خدا تعالے مگر پاک را

فَإِنَّ اللّٰهَ يَتَقَبَّلُهَا بِيَمِيْنِهِ ثُمَّ يُرَبِّيْهَا لِصَاحِبِهَا كَمَا يُرَبِّيْ

أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ حَتّٰى تَكُوْنَ مِثْلَ الْجَبَلِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ

یکے از شما کرہ اسپ خود را تا آنکہ میباشد آن صدقہ مانند کوہ متفق علیہ و ہم از وی است

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ

گفت فرمود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کم نکرد ہیچ صدقہ چیزے را

مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللّٰهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ

از مال و زیادت نکرد اند خدا یتعالے ہیچ بندہ را بسبب عفو کردن وے مگر عزت در دنیا و فروتنی نکند ہیچ یکے

إِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مگر آنکہ بلند گرداند قدر او را خدا یتعالے رواہ مسلم و ہم از وی است گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ مِنْ شَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ انفاق کند دو چیز را از چیزہا

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ دُعِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَلِلْجَنَّةِ أَبْوَابٌ فَمَنْ كَانَ

در راہ خدا خواندہ میشود آنکس از دروازہ ہاے بہشت و مر بہشت را دروازہ ہاست پس کسیکہ باشد

مِنْ أَهْلِ الصَّلٰوةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلٰوةِ وَمَنْ كَانَ مِنْ

از اہل نماز یعنے غالب ست بروے نماز خواندہ میشود از دروازہ بہشت کہ مخصوص است باہل نماز و کسیکہ باشد از

أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ

اہل جہاد خواندہ می شود از در جہاد و کسیکہ باشد از اہل

الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ

صدقہ خواندہ می شود از باب صدقہ و کسیکہ باشد از اہل

الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرَّيَّانِ فَقَالَ أَبُوْ بَكْرٍ مَا عَلٰى مَنْ

روزہ خواندہ می شود او را از در ریان یعنے در سیرابی پس گفت ابو بکر صدیق رضی نیست بر کسیکہ

دُعِيَ مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ مِنْ ضَرُوْرَةٍ فَهَلْ يُدْعٰى أَحَدٌ

خواندہ شود ازان دروازہا ضرورتے پس آیا خواندہ می شود ہیچ یکے

مِنْ تِلْكَ الْاَبْوَابِ كُلِّهَا قَالَ نَعَمْ وَاَرْجُوْا اَنْ تَكُوْنَ مِنْهُمْ

از همه درها گفت آنحضرت آری ہست و امید میدارم کہ باشی تو اے ابوبکر از ان کسان

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

متفق علیہ و ہم از وے مرویست گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ اَصْبَحَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ صَائِمًا قَالَ اَبُوْ بَكْرٍ اَنَا قَالَ وَمَنْ تَبِعَ

یعنے پرسید از صحابہ کیست کہ صبح کرد از شما امروز روزہ دار گفت ابوبکر صدیق منم یا رسول اللہ و فرمود آنحضرت کہ کیست

مِنْكُمُ الْيَوْمَ جَنَازَةً قَالَ اَبُوْ بَكْرٍ اَنَا قَالَ فَمَنْ اَطْعَمَ مِنْكُمْ

از شما امروز جنازہ را گفت ابوبکر صدیق منم گفت آنحضرت پس کیست کہ طعام خورانید از شما

الْيَوْمَ مِسْكِيْنًا قَالَ اَبُوْ بَكْرٍ اَنَا قَالَ وَمَنْ عَادَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ

امروز مسکین را گفت ابوبکر صدیق من ہم گفت و کیست کہ پرسید از شما امروز

مَرِيْضًا قَالَ اَبُوْ بَكْرٍ اَنَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بیمار را گفت ابوبکر صدیق انا پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا اجْتَمَعْنَ فِيْ اِمْرِءٍ اِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

جمع نشوند این چہار چیز در یک روز ہیچ مرد را مگر آنکہ در آید در بہشت رواہ مسلم و در روایت است

عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از عائشہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

خُلِقَ كُلُّ اِنْسَانٍ مِنْ بَنِيْ اٰدَمَ عَلٰى سِتِّيْنَ وَثَلٰثِ مِائَةِ مَفْصِلٍ

پیدا کردہ شدہ است ہر شخص از اولاد آدم بر رصد و شصت بند

فَمَنْ كَبَّرَ اللّٰهَ وَحَمِدَ اللّٰهَ وَهَلَّلَ اللّٰهَ وَسَبَّحَ اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ

پس کسیکہ بگوید اللہ اکبر و الحمد للہ و لا الٰہ الا اللہ و سبحان اللہ و طلب آمرزش کند از

اللّٰهَ وَعَزَلَ حَجَرًا عَنْ طَرِيْقِ النَّاسِ اَوْ شَوْكَةً اَوْ عَظْمًا

خدا او دور کند سنگے را از راہ مردم یا خارے را یا استخوانے را

أَوْ أَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ عَدَدَ تِلْكَ السِّتِّينَ وَثَلٰثِمِائَةٍ

یا امر کند بمشروع یا نہی کند از نامشروع موافق عدد سہصد و شصت بند

فَإِنَّهُ يَمْشِي يَوْمَئِذٍ وَقَدْ زَحْزَحَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس بدرستیکہ آنکس راہ میرود یا شام میکند در آن روز حال آنکہ دور انداختہ است خود را از آتش رواہ مسلم

وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از انس رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا أَوْ يَزْرَعُ زَرْعًا فَيَأْكُلُ مِنْهُ

نیست ہیچ مسلمانے کہ بنشاند درختے را یا بکارد کشتے را پس بخورد از ان

إِنْسَانٌ أَوْ طَيْرٌ أَوْ بَهِيمَةٌ إِلَّا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

آدمی یا پرندہ یا چارپایہ مگر آن کہ باشد مر اورا صدقہ متفق علیہ

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ عَنْ جَابِرٍ رض وَمَا سُرِقَ مِنْهُ لَهُ صَدَقَةٌ

و در روایتے مر مسلم را از جابر رضا آمدہ است و آنچہ دزدیدہ شد از ان نیز اورا صدقہ است

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضا گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ غُفِرَ لِامْرَأَةٍ مُومِسَةٍ مَرَّتْ بِكَلْبٍ عَلٰى رَأْسِ رَكِيٍّ

وسلم کہ آمرزیدہ شد مر زنے زانیہ کہ گذشت بسگے بر سر چاہ

يَلْهَثُ كَادَ يَقْتُلُهُ الْعَطَشُ فَنَزَعَتْ خُفَّهَا فَأَوْثَقَتْهُ

در حالیکہ می برآرد آن سگ زبان خود را از تشنگی و نزدیک است کہ بکشد اورا تشنگی پس کشید آن زن زانیہ موزہ خود را

بِخِمَارِهَا فَنَزَعَتْ لَهُ مِنَ الْمَاءِ فَغُفِرَ لَهَا بِذٰلِكَ قِيلَ إِنَّ

بسر روش خود پس کشید آن زن برائے او چیزے از آب پس آمرزیدہ شد مر آن زن را بآن عمل گفتہ شد بدرستیکہ

لَنَا فِي الْبَهَائِمِ أَجْرًا قَالَ فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ

ما را در احسان کردن بہیمہ ہا و سیراب کردن آنہا ثواب است فرمود آنحضرت در احسان کردن بر ہر حیوان کہ خدا دارد

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ رَجُلٌ بِغُصْنِ شَجَرَةٍ عَلٰى ظَهْرِ

صلے اللہ علیہ وسلم گذشت مردے بہ شاخ درختے کہ بر پشت

طَرِيْقٍ فَقَالَ لَأُنَحِّيَنَّ هٰذَا عَنْ طَرِيْقِ الْمُسْلِمِيْنَ لَا يُؤْذِيْهِمْ

راہ است و فوق او پس گفت ہر آئینہ یکسو گردانم این شاخ را از راہ مسلمانان تا ایذا نکند ایشان را

فَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

پس در آورد شدہ آمرد در بہشت متفق علیہ و ہم از وے مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلًا يَتَقَلَّبُ فِي الْجَنَّةِ

صلے اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ تحقیق دیدم مردے را کہ میگردد و متنعم میگردد در بہشت

فِيْ شَجَرَةٍ قَطَعَهَا مِنْ ظَهْرِ الطَّرِيْقِ كَانَتْ تُؤْذِي النَّاسَ

بجہت درختے کہ برید آن را از ظاہر طریق و فوق آن بود آن درخت کہ آزار میکرد مردم را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِيْ بَرْزَةَ رض قَالَ قُلْتُ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ

رواہ مسلم و روایت است از ابی برزہ رضہ گفت گفتم اے نبی اللہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِّمْنِيْ شَيْئًا أَنْتَفِعُ بِهٖ قَالَ اعْزِلِ

صلے اللہ علیہ وسلم بیاموزان مرا چیزے از اعمال کہ سود مند شوم بدان فرمود آنحضرت

الْأَذٰى عَنْ طَرِيْقِ الْمُسْلِمِيْنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

آنچہ آزار کند از راہ مسلمانان از خار و سنگ و جز آن رواہ مسلم و روایت است از عبد اللہ

ابْنِ سَلَامٍ رض قَالَ لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ

ابن سلام رضہ گفت ہنگامے کہ قدوم آورد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مدینہ را از مکہ بہ ہجرت

جِئْتُ فَلَمَّا تَبَيَّنْتُ وَجْهَهٗ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهٗ لَيْسَ بِوَجْهِ

آمدم نزد آنحضرت پس ہنگامے کہ دیدم و تامل کردم روے مبارک آنحضرت را دانستم کہ روے وے نیست

كَذَّابٍ فَكَانَ أَوَّلُ مَا قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ

دروغ گوئی پس بود آنحضرت صلعم نخستین چیزے کہ گفت در نصیحت و دعوت مردم این کلام ای مردمان فاش کردانید سلام را

وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَصِلُوا الْأَرْحَامَ وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ

و بخورانید طعام مسکینان را و پیوندید رحمہا را یعنے قرابت را و نماز بگذارید در شب در حالیکہ مردم

نِيَامٌ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

در خواب باشند این کارہا بکنید مے درآید بہ بہشت بسلامت از عذاب رواہ الترمذی و ابن ماجہ

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ

والدارمی و روایت است از عبد اللہ بن عمرو رضہ گفت فرمود

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعْبُدُوا الرَّحْمَنَ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم عبادت کنید خدائے مہربان را

وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَأَفْشُوا السَّلَامَ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ

و بخورانید طعام گدارا و بلند گوئید سلام را مے درآئید بہ بہشت بسلامت از تعبد و حجاب

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ

رواہ الترمذی و ابن ماجہ و روایت است از انس رضہ گفت فرمود

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِئُ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ تصدق کردن ہر آئینہ میکشد آتش

غَضَبَ الرَّبِّ وَتَدْفَعُ مِيتَةَ السَّوْءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خشم آلہی را و دور میگرداند مرگ بد را اشارتست بحصول سلامت رواہ الترمذی

وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ذر رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ

تبسم کردن تو بروے برادر خود صدقہ است و امر کردن تو بمعروف صدقہ است

وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَإِرْشَادُكَ الرَّجُلَ فِي أَرْضِ الضَّلَالِ

ونہی کردن تو از منکر صدقہ است وراہ نمودن تو مرد را در زمینے گمراہی کہ مردم در وے راہ گم کنند

صَدَقَةٌ وَنَصْرُكَ الرَّجُلَ الرَّدِيءَ الْبَصَرِ لَكَ صَدَقَةٌ

صدقہ است ویاری دادن تو مرد تباہ بینائے را مرترا صدقہ است

وَإِمَاطَتُكَ الْحَجَرَ وَالشَّوْكَ وَالْعَظْمَ عَنِ الطَّرِيقِ لَكَ صَدَقَةٌ

ودور کردن تو سنگ راوخار راواستخوان را از راہ مرترا صدقہ است

وَإِفْرَاغُكَ مِنْ دَلْوِكَ فِي دَلْوِ أَخِيكَ لَكَ صَدَقَةٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وریختن تو از دلو یعنے آب در دلو برادر خود مرترا صدقہ است رواہ ترمذی وروایت است از

سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ رض قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ

سعد بن عبادہ رض گفت اے رسول خدا صلے اللہ علیک وسلم

إِنَّ أُمَّ سَعْدٍ مَاتَتْ فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ قَالَ الْمَاءُ

بدرستیکہ مادر سعد مردہ است پس کدام صدقہ بروح وے کم بہتر است فرمود آنحضرت کہ آب بہترین صدقہ

فَحَفَرَ بِئْرًا وَقَالَ هٰذِهِ لِأُمِّ سَعْدٍ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

پس کند سعد چاہے را بنام مادر وگفت این چاہ برائے ام سعد است رواہ ابو داؤد والنسائی

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از ابی سعید رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَيُّمَا مُسْلِمٍ كَسَا مُسْلِمًا ثَوْبًا عَلَى عُرْيٍ كَسَاهُ اللّٰهُ مِنْ

وسلم ہر مسلمانے کہ بپوشاند مسلمانے دیگر را جامہ بر برہنگی بپوشاند ورا خدا از

خُضْرِ الْجَنَّةِ وَأَيُّمَا مُسْلِمٍ أَطْعَمَ مُسْلِمًا عَلَى جُوعٍ

حلہائے سبز بہشت وہر مسلمانے کہ بخوراند مسلمانے دیگر را بر گرسنگی

أَطْعَمَهُ اللّٰهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ وَأَيُّمَا مُسْلِمٍ سَقَا مُسْلِمًا

بخوراند ورا خدا تعالے از میوہائے بہشت وہر مسلمانے کہ بنوشاند مسلمانے را

عَلٰى ظَمَاءٍ سَقَاهُ اللّٰهُ مِنَ الرَّحِيْقِ الْمَخْتُوْمِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

برتشنگی بنوشاند او را خدا تعالی از شراب خالص کہ مہر کردہ شدہ ظروف آن رواہ ابوداؤد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض اَنَّهُمْ ذَبَحُوْا شَاةً

والترمذی و روایت است از عائشہ رضہ بدرستیکہ ایشان یعنی اہل بیت ذبح کردند گوسپندرا

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَقِيَ مِنْهَا فَقَالَتْ

پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چہ چیز باقی ماند ازان گوسپند پس گفت عائشہ رضہ

مَا بَقِيَ مِنْهَا اِلَّا كَتِفُهَا قَالَ بَقِيَ كُلُّهَا غَيْرَ كَتِفِهَا رَوَاهُ

باقی نماند ازو بے مگر شانۂ وے یعنے ہمہ بخشش کردند بغیر ازان فرمود آنحضرت باقی ماند ہمہ شاۃ جز کتف وے

التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

الترمذی و روایت است از ابن عباس رضہ گفت شنیدم آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ مُسْلِمٍ كَسَا مُسْلِمًا

صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت نیست ہیچ مسلمانے کہ بپوشاند مسلمانے را

ثَوْبًا اِلَّا كَانَ فِيْ حِفْظٍ مِّنَ اللّٰهِ مَا دَامَ عَلَيْهِ مِنْهُ خِرْقَةٌ

جامہ مگر آنکہ باشد آنجامہ پوشانندہ در حفظ خدا تا آن وقت کہ باقی ماند ازان جامہ پارہ

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ

رواہ احمد و الترمذی و روایت است از ابی ذر رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثَةٌ يُحِبُّهُمُ اللّٰهُ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ سہ اند کہ دوست میدارد ایشان را خدا

وَثَلٰثَةٌ يُبْغِضُهُمُ اللّٰهُ فَاَمَّا الَّذِيْنَ يُحِبُّهُمُ اللّٰهُ فَرَجُلٌ اَتٰى

و سہ اند کہ دشمن میدارد ایشانرا خدا پس آن کسانیکہ دوست میدارد ایشانرا خدا پس یکے مردیست کہ آید

قَوْمًا فَسَاَلَهُمْ بِاللّٰهِ وَلَمْ يَسْاَلْهُمْ بِقَرَابَةٍ بَيْنَهٗ وَبَيْنَهُمْ فَمَنَعُوْهُ

گروہے را پس سوال کرد ایشانرا بحق نام خدا و سوال نکرد ایشانرا از جہت خویشی کہ میان او و میان ایشان ہست پس بازداشتند او را

فَتَخَلَّفَ رَجُلٌ بِأَعْيَانِهِمْ فَأَعْطَاهُ سِرًّا لَا يَعْلَمُ بِعَطِيَّتِهِ
پس سبقت کرد برایشان مردی پس انداخت ایشان را پس داد او را نهانی در حالیکه نمی داند داده شده او را
إِلَّا اللهُ وَالَّذِي أَعْطَاهُ وَقَوْمٌ سَارُوا لَيْلَتَهُمْ حَتَّى إِذَا كَانَ
مگر خدا تعالی و آن کسیکه داده است او را و دوم مردیست از میان قومی که راه رفتند تمام شب تا آن وقتیکه
النَّوْمُ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِمَّا يَعْدِلُ بِهِ فَوَضَعُوا رُءُوسَهُمْ
خواب دوست داشته شده تر است بسوی ایشان از هر چیه برابر کرده شود با آن پس نهادند این قوم سرهای ایشان را بخواب
فَقَامَ يَتَمَلَّقُنِي وَيَتْلُو آيَاتِي وَرَجُلٌ كَانَ فِي سَرِيَّةٍ
پس ایستاد و نماز مردی در حالیکه مناجات میکند و میخواند آیات کتاب مرا سوم مردی که بود در لشکری
فَلَقِيَ الْعَدُوَّ فَهُزِمُوا فَأَقْبَلَ بِصَدْرِهِ حَتَّى يُقْتَلَ
پس ملاقات کرد دشمنان را پس شکست داده شدند اهل آن پس اقبال کرد این مرد بسینهٔ خود تا آنکه کشته شود آن مرد
أَوْ يُفْتَحَ لَهُ وَالثَّلَاثَةُ الَّذِينَ يُبْغِضُهُمُ اللهُ الشَّيْخُ الزَّانِي
یا گشایش کرده شود و آن کس که دشمن میدارد ایشان را خدا تعالی یکی پیر زناکننده
وَالْفَقِيرُ الْمُخْتَالُ وَالْغَنِيُّ الظَّلُومُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَلِلنَّسَائِيِّ
دوم درویشی که متکبر کننده است سوم توانگر ظلم کننده رواه الترمذی و مر نسائی را
مِثْلُهُ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
مثل آنست و روایت است از انس رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ
وَسَلَّمَ لَمَّا خَلَقَ اللهُ الْأَرْضَ جَعَلَتْ تَمِيلُ فَخَلَقَ الْجِبَالَ
وسلم وقتیکه پیدا کرد خدا تعالی زمین را شروع کرد زمین که میل کند و بجنبد پس پیدا کرد خدا کوه را
فَقَالَ بِهَا عَلَيْهَا فَاسْتَقَرَّتْ فَعَجِبَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ شِدَّةِ
پس زد کوه را بر زمین پس قرار یافت زمین پس تعجب کردند فرشتگان از سختی
الْجِبَالِ فَقَالُوا يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْجِبَالِ
کوه ها پس گفتند ای پروردگار آیا هست از آفرینش تو چیزے سخت تر از کوه ها

۱ فتخلف الخ این عبارت گفته است این قسم تعبیر بجهت آنکه مراد است مرد سوم از میان قومی که راه رفتند تمام شب تا آن وقتیکه خواب دوست داشته شده تر است بسوی ایشان از هر چیه برابر کرده شود با آن پس نهادند این قوم سرهای ایشان را بخواب و داد او را آن چیزی که میدهد ایشان را از خواب پس برخاست نماز گزارند او پس مناجات کرد پروردگار خود را و یاد کرد آیات کتاب او را پس خواب نبرد چشم او را از ترس خدا تعالی و نه خواب نبرد دل او را از ترس خدا تعالی و نه خواب نبرد ایشان را از ترس خدا تعالی

۲ ثلاثة الخ قال الشیخ عبد الحق رحمه الله

قَالَ نَعَمِ الْحَدِيْدُ فَقَالُوْا يَارَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْئٌ اَشَدُّ

فرمود حق تعالیٰ آرے آہن سخت تر است از کہ پس گفتند فرشتگان ای رب آیا ہست از پیدایش تو چیزی سخت تر

مِنَ الْحَدِيْدِ قَالَ نَعَمِ النَّارُ فَقَالُوْا يَارَبِّ هَلْ مِنْ

از آہن گفت پروردگار آرے آتش است پس گفتند اے رب آیا ہست از

خَلْقِكَ شَيْئٌ اَشَدُّ مِنَ النَّارِ قَالَ نَعَمِ الْمَاءُ فَقَالُوْا

پیدایش تو چیزے سخت تر از آتش گفت حق تعالیٰ آرے آب است پس گفتند

يَارَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْئٌ اَشَدُّ مِنَ الْمَاءِ قَالَ نَعَمِ

اے رب آیا ہست از پیدایش تو چیزے سخت تر از آب گفت حق تعالے آرے

الرِّيْحُ فَقَالُوْا يَارَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْئٌ اَشَدُّ مِنَ الرِّيْحِ

باد است پس گفتند ای رب آیا ہست از پیدایش تو چیزے سخت تر از باد

قَالَ نَعَمِ ابْنُ اٰدَمَ تَصَدَّقَ صَدَقَةً مِنْ يَمِيْنِهٖ يُخْفِيْهَا

گفت حق تعالیٰ آرے سخت تر از ان صدقہ دادن فرزند آدم است کہ تصدق میکند بدست راست خود و

مِنْ شِمَالِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ

از دست چپ خود رواہ الترمذی و روایت است از ابی ذر رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ بندۂ مسلمان

يُنْفِقُ مِنْ كُلِّ مَالٍ لَهٗ زَوْجَيْنِ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اِلَّا

کہ خرچ کند از ہر مالے کہ مراد راست دو چیز چنانکہ دو اسپ دو شتر در راہ خدا تعالیٰ مگر اینکہ

اُسْتُقْبِلَتْهُ حَجَبَةُ الْجَنَّةِ كُلُّهُمْ يَدْعُوْهُ اِلٰى مَا

پیشوے آیند او را پردہ داران بہشت ہر یک از ایشان میخواند او را بسوے چیزے کہ

عِنْدَهٗ قُلْتُ وَكَيْفَ ذٰلِكَ قَالَ اِنْ كَانَتْ اِبِلًا فَبَعِيْرَيْنِ

نزد او ست از ناز و نعمت گفتم و چگونہ است انفاق دو چیز از ہر مال فرمود آنحضرت اگر باشد او را شتر پس

وَإِنْ كَانَتْ بَقَرَةً فَبَقَرَتَيْنِ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْ

واگر باشد مال گاوان پس انفاق کند دو گاو را رواه النسائی و روایت است از

مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ حَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ

مرثد بن عبد اللہ گفت مرثد حدیث کرد مرا بعضے از اصحاب آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ وے شنید آنحضرت را صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِنَّ ظِلَّ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ صَدَقَتُهُ رَوَاهُ

وسلم کہ میگفت کہ جاے پناہ مومن وسایہ بانش وی در روز قیامت صدقہ اوست رواہ

أَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

احمد و روایت است از ابن مسعود رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ وَسَّعَ عَلٰى عِيَالِهِ فِي النَّفَقَةِ يَوْمَ عَاشُوْرَاءَ وَسَّعَ اللّٰهُ

کسیکہ فراخ کند بر اہل وعیال خود در خرچ روز عاشورا فراخ گرداند خدا یتعالی

عَلَيْهِ سَائِرَ سَنَتِهِ قَالَ سُفْيَانُ إِنَّا قَدْ جَرَّبْنَاهُ

بروے در باقی سال وے گفتہ است سفیان ثوری بدرستے ما ازمودیم این را

فَوَجَدْنَاهُ كَذٰلِكَ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَرَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِي

پس یافتیم این را ہمچنین رواہ رزین و روایت کرد بیہقی این حدیث را در

شُعَبِ الْإِيْمَانِ عَنْهُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيْدٍ وَجَابِرٍ

شعب ایمان از وے و از ابی ہریرہ رضہ و از ابی سعید رضہ و از جابر رضہ حکم کرد بیہقی

وَضَعَّفَهُ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بضعف این حدیث و روایت است از ابن مسعود رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَنْفَقَ الْمُسْلِمُ نَفَقَةً عَلٰى أَهْلِهِ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ چون انفاق کند مسلمان نفقہ را بر اہل خود

وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

وحال آنکه وے نیت ثواب دارد میباشد آن نفقه مراورا صدقه اگرچه بغیر انداده است متفق علیه

بَابُ أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ

باب دربیان افضلیت صدقه

وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا

ومیدهند طعام را با وجود احتیاج آن فقیران را ویتیم را واسیرانے را میگویند

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا ۝

جز این نیست که طعام میدهیم شما را برائے ذات خدائی طلبیم از شما مزدے و نه شکرے

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ

صفت آنانکه خرچ میکنند اموال خود را در راه خدا مانند

حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ

صفت کیسه دانه است که بروید هفت خوشه را در هر خوشه صد دانه است

وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝ لَنْ تَنَالُوا

وخدا دو چند میدهد هر کرا خواهد و خدا جواد داناست هرگز نیابید

الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ۝ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ

نیکی را تا آنکه خرچ کنید از انچه دوست میدارید و هر چیز که خرچ کنید

فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَحَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ

پس هر آئینه خدا بوے داناست روایت است از ابی هریره رضه وحکیم ابن حزام

قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ الصَّدَقَةِ

گفتند هر دو که فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم بهترین صدقه

مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

چیزیست که باشد از قوت غنی یعنے عیال را محتاج نگذارد و آغاز کن بالفاق کسیکه تیمارداری میکنی از عیال رواه البخاری

رَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ حَكِيمٍ وَحْدَهُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ

روایت کرد مسلم از حکیم بن حزام تنہا و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِيْنَارٌ أَنْفَقْتَهُ فِي سَبِيْلِ

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم یک دینار ایست کہ انفاق کردہ در راہ

اللّٰهِ وَدِيْنَارٌ أَنْفَقْتَهُ فِي رَقَبَةٍ وَدِيْنَارٌ تَصَدَّقْتَ بِهِ عَلٰى

خدا یعنے جہاد و دیگر دینار ایست کہ انفاق کردہ تو آنرا در آزاد کردن بندہ و دینار دیگر است کہ تصدق کردہ بدان

مِسْكِيْنٍ وَدِيْنَارٌ أَنْفَقْتَهُ عَلٰى أَهْلِكَ أَعْظَمُهَا أَجْرًا الَّذِيْ

مسکین و دینار دیگر است کہ انفاق کردہ تو بر اہل و عیال خود بزرگترین آن دینارہا از روے اجر آن دینار است

أَنْفَقْتَهُ عَلٰى أَهْلِكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ ثَوْبَانَ رض

کہ انفاق کردہ بر اہل و عیال خود رواہ مسلم و روایت است از ثوبان رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ دِيْنَارٍ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فاضلترین دینارے

يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ دِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ عَلٰى عِيَالِهِ وَدِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ

کہ انفاق کند آنرا مرد دینار ایست کہ انفاق کند آنرا بر عیال خود و دینار ایست کہ انفاق کند آنرا

عَلٰى دَابَّتِهِ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَدِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ عَلٰى أَصْحَابِهِ

بر چارپایۂ خود کہ در راہ خدا است و دینار ایست کہ انفاق کند آنرا بر یاران خود

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

در راہ خدا این سہ محل افضل مصارف صدقہ است رواہ مسلم و روایت است از عایشہ رض گفت

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّ لِيْ جَارَيْنِ فَإِلٰى أَيِّهِمَا أُهْدِيْ قَالَ

ای پیغامبر خدا بدرستی مرا دو ہمسایہ است بسوے کدام یکے ازین دو ہدیہ بفرستم فرمود آنحضرت

إِلٰى أَقْرَبِهِمَا مِنْكَ بَابًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

بفرست بسوے کسیکہ نزدیکتر است درے ازدر ہا رواہ بخاری و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّ الصَّدَقَةِ

گفت اے پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کدام صدقہ

اَفْضَلُ قَالَ جُهْدُ الْمُقِلِّ وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُوْلُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

فاضلتر است گفت آنحضرت آنکہ مرد قلیل المال باشد مشقت کند و بدہد و بدا کن بکسیکہ عیال مندی آنہا

وَعَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت است از سلیمان بن عامر رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلصَّدَقَةُ عَلَى الْمِسْكِيْنِ صَدَقَةٌ وَهِيَ

اللہ علیہ وسلم تصدق کردن بر مسکین ثواب یکصدقہ دارد و صدقہ

عَلٰى ذِي الرَّحِمِ ثِنْتَانِ صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

بر کسیکہ قرابت ولادت و رحم دارد ثواب دو صدقہ دارد یکے صدقہ دوم صلہ رحم رواہ احمد و ترمذی

وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

والنسائی و ابن ماجۃ والدارمی و روایت است از ابن عباس رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلَا اُخْبِرُكُمْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا خبر نکنم شمارا

بِخَيْرِ النَّاسِ رَجُلٌ مُمْسِكٌ بِعِنَانِ فَرَسِهٖ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

بہترین مردمان مردیست کہ نگاہ دارندہ است عنان اسپ را در راہ خدا یعنے جہاد با کافران

اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِالَّذِيْ يَتْلُوْهُ رَجُلٌ مُعْتَزِلٌ فِيْ غُنَيْمَةٍ لَهٗ

آیا خبر نکنم شمارا بمردے کہ تابع و تالی اوست مردیست کہ گوشہ گیرندہ است در گوسپند چند کہ مراد است

يُؤَدِّيْ حَقَّ اللّٰهِ فِيْهَا اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِشَرِّ النَّاسِ رَجُلٌ

کہ ادا میکند حق خدا را دران گوسپندان آیا خبر نکنم شمارا ببدترین مردم مردیست کہ

يُسْاَلُ بِاللّٰهِ وَلَا يُعْطِيْ بِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

سوال کردہ میشود بنام خدا و نمی دہد بدان رواہ الترمذی والنسائی

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أُمِّ بُجَيْدٍ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

والدارمی و روایت است از ام بجید رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُدُّوا السَّائِلَ وَلَوْ بِظِلْفٍ مُحْرَقٍ رَوَاهُ

اللہ علیہ وسلم باز گردانید سائل را اگرچہ باشد بسم سوختہ رواہ

مَالِكٌ وَالنَّسَائِيُّ وَرَوَى التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْدَاوُدَ مَعْنَاهُ

مالک والنسائی و روایت کرد ترمذی و ابوداؤد معنے این حدیث را

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَنِ اسْتَعَاذَ بِاللّٰهِ فَأَعِيْذُوْهُ وَمَنْ سَأَلَ بِاللّٰهِ

وسلم کسیکہ پناہ طلبد بنام خدا پس پناہ دہید اورا و کسیکہ سوال کند بنام خدا

فَأَعْطُوْهُ وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيْبُوْهُ وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ

پس بدہید اورا و کسیکہ دعوت کند شمارا پس اجابت کنید اورا و کسیکہ بکند بسوے شما

مَعْرُوْفًا فَكَافِئُوْهُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوْا مَا تُكَافِئُوْهُ فَادْعُوْا

نکوئی پس پاداش کنید اورا پس اگر نیابید چیزے کہ پاداش کنید اورا پس دعا کنید

لَهُ حَتّٰى تَرَوْا أَنْ قَدْ كَافَأْتُمُوْهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُوْدَاوُدَ

مراورا تا آنکہ بدانید و گمان برید کہ مکافات کردید اورا رواہ احمد و ابوداؤد

وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

والنسائی و روایت است از انس رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ تُشْبِعَ كَبِدًا

اللہ علیہ وسلم فاضلترین صدقہ آنست کہ سیر گردانی جگر

جَائِعًا رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

گرسنہ را مومن باشد یا کافر رواہ بیہقی در شعب ایمان و روایت است از عائشہ رض

قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَنْفَقَتِ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم چون انفاق کند و تصدق نماید

الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا غَيْرَ مُفْسِدَةٍ كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا

زنے از طعام خانہ خود درحالیکہ اسراف نمایندہ است باشد مر آن زن را ثواب آن بسبب

أَنْفَقَتْ وَلِزَوْجِهَا أَجْرُهُ بِمَا كَسَبَ وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذٰلِكَ

انفاق کردن و باشد مر شوہر او را ثواب آن بسبب کسب کردن و باشد مر خزینہ دار را مانند آن ثواب

لَا يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرَ بَعْضٍ شَيْئًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

کم نمی گرداند بعضے ازین سہ تن ثواب بعض را چیزے متفق علیہ است و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ كَسْبِ زَوْجِهَا مِنْ غَيْرِ أَمْرِهِ

چون انفاق کند زن از مال شوہر خود بے حکم وے باعلم زن برضاے زوج

فَلَهَا نِصْفُ أَجْرِهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوْسٰى

پس باشد مر آن زن را نصف ثواب آن متفق علیہ و روایت است از ابی موسے

الْأَشْعَرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اشعری رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْخَازِنُ الْمُسْلِمُ الْأَمِيْنُ الَّذِيْ يُعْطِيْ مَا أُمِرَ بِهِ كَامِلًا

گنجینہ دار مسلمان امانت دار کسیکہ میدہد آنچہ کہ امر کردہ شدہ است بدان بکمال و تمام

مُوَفَّرًا طَيِّبَةً بِهِ نَفْسُهُ فَيَدْفَعُهُ إِلَى الَّذِيْ أُمِرَ لَهُ بِهِ

درحالیکہ خوش است بدلون نفس وے پس میرساند آنرا بسوے کسیکہ امر کردہ شدہ است امر او را بدان

أَحَدُ الْمُتَصَدِّقَيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

یکے از دو تصدق کنندگان است متفق علیہ و روایت است از عائشہ رضہ گفت

کہ زن در خرچ کردن شوہر ۱۲

أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أُمِّي افْتُلِتَتْ

مردے گفت آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مادر من مردہ است ناگہانی

نَفْسُهَا وَأَظُنُّهَا لَوْ تَكَلَّمَتْ تَصَدَّقَتْ فَهَلْ لَهَا أَجْرٌ إِنْ

وگمان میبرم او را کہ اگر سخن میکرد وہشیار می مرد تصدق میکرد پیچیزے پس ایا ہست مر او را ثواب

تَصَدَّقْتُ عَنْهَا قَالَ نَعَمْ ۱ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضی

تصدق کہ میکنم از جانب او فرمود آنحضرت آرے میرسد ثواب متفق علیہ و روایت است از ابی امامہ رضی

قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ

گفت شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت در خطبۂ خود

عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ لَا تُنْفِقُ امْرَأَةٌ شَيْئًا مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا

در سال حجۃ الوداع انفاق نکند ہیچ زنے ہیچ چیزرا از خانہ شوہر خود

إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مگر بحکم شوہر خود گفتہ شد یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم

وَلَا الطَّعَامَ قَالَ ذٰلِكَ أَفْضَلُ أَمْوَالِنَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

وطعام را نیز انفاق نکند فرمود آن بہترین مال ہاے ماست رواہ الترمذی

كِتَابُ صِيَامِ رَمَضَانَ وَقِيَامِ لَيَالِيهِ

کتاب روزہ رمضان و قیام شبہاے آن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى

اے کسانیکہ ایمان آوردند لازم کردہ شد بر شما روزہ داشتن چنانکہ لازم کردہ شد بر

الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۲ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ

کسانیکہ پیش از شما بودند تا باشد کہ پرہیزگاری کنید روزہ داشتن چند روزے چند شمردہ شدہ

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ

پس کسیکہ باشد از شما بیمار یا مسافر پس لازم است بروے شمار آن روز از روزہاے

---

۱ متفق علیہ ۲ پارہ ۲ رکوع ۱۲

أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ

دیگر و لازم است برآنانکه می توانند روزه داشتن فدیه از خوراک یک درویش

فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ ۚ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ

پس هرکه بجا آرد نیکی را این بهتر است او را و آنکه روزه دارید بهتر است شما را

إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ

اگر میدانید ۝ ماه رمضان آنست که نازل شد در وے

الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ ۚ

قرآن هدایت برای مردمان و سخنان روشن از هدایت و از جدا کردن حق و باطل

فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ

پس هرکه دریابد از شما آن ماه را پس باید که روزه دارد آن را و هرکه بیمار باشد یا

عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ

مسافر پس بروے لازم است شمارا بچند فوت شد از روزهاے دیگر میخواهد خدا بشما آسانی

وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ۖ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا

و نمی خواهد بشما دشواری و میخواهد که تمام کنید شمار و ببزرگی یاد کنید

اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝

خدا را بشکرانه آنکه راه نمود شمارا و تا باشد که شاکر شوید

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی هریره رضا گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه

وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ رَمَضَانُ فُتِّحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَفِي رِوَايَةٍ

وسلم چون می درآید رمضان گشاده می شود درهاے آسمان و در روایتے

فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ وَسُلْسِلَتِ

گشاده می شود درهاے بهشت و بسته می شود درهاے دوزخ و زنجیر درپاے کرده می شود

الشَّيَاطِيْنُ وَفِيْ رِوَايَةٍ اَبْوَابُ الرَّحْمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

شیاطین و در روایت دیگر گشاده می شود درهای رحمت متفق علیه

وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از سهل بن سعد رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنَّةِ ثَمَانِيَةُ اَبْوَابٍ مِنْهَا بَابٌ يُسَمّٰى

علیہ وسلم کہ در بہشت ہشت دراست از جملہ درہا دریست کہ نامی میشود آنرا

الرَّيَّانَ لَا يَدْخُلُهُ اِلَّا الصَّائِمُوْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

ریان درنمی آید آنرا مگر روزہ داران متفق علیہ است و روایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ اِيْمَانًا وَّاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهٗ مَا تَقَدَّمَ

کسیکہ روزہ دارد رمضان را ازجہت ایمان بخدا و چشم داشت اجر آمرزیدہ شود مراو آنچہ پیش گذشتہ است

مِنْ ذَنْبِهٖ وَمَنْ قَامَ رَمَضَانَ اِيْمَانًا وَّاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهٗ

از گناہ وے و کسیکہ قیام کند رمضان را یعنے نماز گذارد در شبہاے او ازجہت ایمان و حسبۃً للہ آمرزیدہ شود

مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ اِيْمَانًا وَّاحْتِسَابًا

آنچہ پیش رفتہ است از گناہان وے و کسیکہ قیام کند در شب قدر بجہت ایمان و احتساب

غُفِرَ لَهٗ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ

آمرزیدہ شود او را گناہ گذشتہ متفق علیہ و ہم از وے مرویست گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ عَمَلِ ابْنِ اٰدَمَ

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ہمہ عمل نیک آدمی زاد

يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ اَمْثَالِهَا اِلٰى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ

زیادہ کردہ می شود یک نیکی بدہ چندان تا ہفتصد ضعف مانند

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اِلَّا الصَّوْمَ فَاِنَّهٗ لِيْ وَاَنَا اَجْزِيْ بِهٖ يَدَعُ

گفت خدا تعالی مگر روزہ زیرا کہ آن برائے من است ومن جزا میدہم آن ہر چہ میخواہم ترک میدہد بندہ

شَهْوَتَهٗ وَطَعَامَهٗ مِنْ اَجْلِيْ لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ

خواہش نفس وطعام خودرا از برائے من مرروزہ دار را دو فرحت است یک فرحت

عِنْدَ فِطْرِهٖ وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهٖ وَلَخُلُوْفُ فَمِ الصَّائِمِ

نزد کشادن روزہ و فرحت دیگر نزد لقائے پروردگار خود در آخرت وہر آئینہ بوئے دہن روزہ دار

اَطْيَبُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ رِيْحِ الْمِسْكِ وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ فَاِذَا كَانَ

خوشتر است نزد خدا از بوئے مشک وروزہ سپر است پس چون باشد

يَوْمُ صَوْمِ اَحَدِكُمْ فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَصْخَبْ فَاِنْ سَابَّهٗ اَحَدٌ

روز روزہ یکے از شما پس باید کہ تکلم نکند بکلام قبیح وفحش وخصومت نکند پس اگر دشنام دہد روزہ دار

اَوْ قَاتَلَهٗ فَلْيَقُلْ اِنِّيْ امْرُءٌ صَائِمٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

یا خصومت کند او را پس باید کہ بگوید بدرستیکہ من مرد روزہ دارم متفق علیہ وروایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اِذَا كَانَ اَوَّلُ لَيْلَةٍ مِّنْ شَهْرِ رَمَضَانَ صُفِّدَتِ الشَّيَاطِيْنُ

چون میباشد نخستین شب از ماہ رمضان بند کردہ می شوند شیاطین

وَمَرَدَةُ الْجِنِّ وَغُلِّقَتْ اَبْوَابُ النَّارِ فَلَمْ يُفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ

وسرکشان از جن وبستہ می شود درہائے دوزخ پس کشادہ نمی شود از ان درہا ہیچ درے

وَفُتِّحَتْ اَبْوَابُ الْجَنَّةِ فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ وَيُنَادِيْ

وکشادہ می شوند درہائے بہشت پس بستہ کردہ نمی شود از ان درہا ہیچ درے وندا میکند

مُنَادٍ يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ اَقْبِلْ وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ اَقْصِرْ وَلِلّٰهِ عُتَقَاءُ

آوازدہندہ ای طلب کنندہ نیکی پیش آ وای طالب بدی باز دار نفس خود را از گناہان ومر خدائے راست آزاد کردگان

مِنَ النَّارِ وَذٰلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

ازدوزخ وآن آزادگی دریک شب است رواه ترمذی و ابن ماجه

وَاَحْمَدُ عَنْ رَجُلٍ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

واحمد از شخصے و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلعم

اَتَاكُمْ رَمَضَانُ شَهْرٌ مُّبَارَكٌ فَرَضَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ صِيَامَهُ

آمد شما را رمضان کہ ماہے است برکت دادہ شدہ فرض گردانیدہ است خدا بر شما روزہ آن را

تُفْتَحُ فِيْهِ اَبْوَابُ السَّمَآءِ وَتُغْلَقُ فِيْهِ اَبْوَابُ الْجَحِيْمِ وَتُغَلُّ

کشادہ میشود دروے درہاے آسمان و بستہ می شود دروے درہاے دوزخ و غل کردہ می شوند

فِيْهِ مَرَدَةُ الشَّيَاطِيْنِ لِلّٰهِ فِيْهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِّنْ اَلْفِ شَهْرٍ

دروے گردنہ شیاطین مر خدائے را در رمضان شبے بہتر است از ہزار ماہ

مَنْ حُرِمَ خَيْرَهَا فَقَدْ حُرِمَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ

کسیکہ حرام گردانیدہ شد نیکی و ثواب آن را پس بتحقیق حرام گردانیدہ شد از خیر کثیر رواہ احمد والنسائی

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از عبد اللہ بن عمر رضہ بدرستیکہ پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ الصِّيَامُ وَالْقُرْاٰنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَقُوْلُ الصِّيَامُ

وسلم گفت کہ روزہ و قرآن شفاعت میکنند مر بندہ را میگوید روزہ

اَيْ رَبِّ اِنِّيْ مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفِّعْنِيْ

اے پروردگار من بدرستیکہ من باز داشتم او را از خوردنیہا و شہوات دیگر بروز پس قبول شفاعت را

فِيْهِ وَيَقُوْلُ الْقُرْاٰنُ مَنَعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَفِّعْنِيْ فِيْهِ

در وے و میگوید قرآن من منع کردم او را از خواب بشب پس قبول کن شفاعت مرا در وے

فَيُشَفَّعَانِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَنَسِ بْنِ

پس قبول کردہ میشود ہر دو روایت کرد بیہقی این حدیث را در شعب الایمان و روایت است از انس

مَالِكٍ رض قَالَ دَخَلَ رَمَضَانُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ

مالک رضا گفت انس درآمد رمضان پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

هٰذَا الشَّهْرَ قَدْ حَضَرَكُمْ وَفِيْهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِّنْ اَلْفِ شَهْرٍ مَّنْ حُرِمَهَا

این ماہ بتحقیق حاضر شد شمارا و در وے شبے است بہتر از ہزار ماہ کسیکہ محروم گردانیدہ شد از آن

فَقَدْ حُرِمَ الْخَيْرَ كُلَّهٗ وَلَا يُحْرَمُ خَيْرَهَا اِلَّا كُلُّ مَحْرُوْمٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

پس بتحقیق محروم گردانیدہ شدہ از خیر ہمہ و محروم گردانیدہ نمیشود از خیر این شب مگر ہر کسیکہ محروم است از وے

وَعَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رض قَالَ خَطَبَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

و روایت است از سلمان فارسی رضا گفت سلمان خطبہ خواند ما را آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ اٰخِرِ يَوْمٍ مِّنْ شَعْبَانَ فَقَالَ

صلے اللہ علیہ وسلم در پسین روز از ماہ شعبان پس فرمود

اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ اَظَلَّكُمْ شَهْرٌ عَظِيْمٌ شَهْرٌ مُّبَارَكٌ

اے مردمان بتحقیق سایہ انداخت شمارا ماہے بزرگ ماہے است کہ برکت کردہ شدہ است

شَهْرٌ فِيْهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِّنْ اَلْفِ شَهْرٍ جَعَلَ اللّٰهُ صِيَامَهٗ

و شہریست کہ در وے یک شبے است بہتر از ہزار ماہ گردانیدہ است خدا یتعالی روزہ آن ماہ

فَرِيْضَةً وَقِيَامَ لَيْلِهٖ تَطَوُّعًا مَنْ تَقَرَّبَ فِيْهِ بِخَصْلَةٍ

فرض و گردانیدہ است نماز کردن در شب وے نفل سنت کسیکہ نزدیکی جوید بدرگاہ حق در وے

مِّنَ الْخَيْرِ كَانَ كَمَنْ اَدّٰى فَرِيْضَةً فِيْمَا سِوَاهُ وَمَنْ اَدّٰى

از نیکی باشد ہمچو کسیکہ بگذارد فرض در ماہے کہ غیر رمضان ست و کسیکہ ادا کند

فَرِيْضَةً فِيْهِ كَانَ كَمَنْ اَدّٰى سَبْعِيْنَ فَرِيْضَةً فِيْمَا سِوَاهُ

فریضہ در وے باشد ہمچو کسیکہ بگذارد ہفتاد فرض در ماہے کہ غیر رمضان است

وَهُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ وَالصَّبْرُ ثَوَابُهُ الْجَنَّةُ وَشَهْرُ الْمُوَاسَاةِ

و آن ماہیست کہ در وے صبر است از شہوات نفس و صبر کردن ثواب او بہشت است و آن ماہیست

وَشَهْرٌ يُزَادُ فِيهِ رِزْقُ الْمُؤْمِنِ مَنْ فَطَّرَ فِيهِ صَائِمًا كَانَ

و ماہیست کہ در روے زیادہ کردہ می شود رزق مومن کسیکہ روزہ کشایاند روزہ دارے را باشد

لَهُ مَغْفِرَةً لِذُنُوبِهِ وَعِتْقَ رَقَبَتِهِ مِنَ النَّارِ وَكَانَ لَهُ

مراورا سبب آمرزیدن مرگناہان اورا وسبب آزادگی ذات وے از آتش و باشد مراورا

مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ قُلْنَا

مانند مزد او بے آنکہ کم شود از مزد وے چیزے گفتیم ما

يَا رَسُولَ اللَّهِ لَيْسَ كُلُّنَا نَجِدُ مَا نُفَطِّرُ بِهِ الصَّائِمَ فَقَالَ

اے پیغامبر خدا نیست ہمہ باین صفت کہ بیابیم چیزے را کہ روزہ بکشایم باں پس فرمود

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِي اللَّهُ هَذَا الثَّوَابَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میدہد خدا یتعالے این ثواب

مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا عَلَى مَذْقَةِ لَبَنٍ أَوْ تَمْرَةٍ أَوْ شَرْبَةٍ مِنْ

کسیرا کہ روزہ کشایاند روزہ دارے را بدمی از شیر آمیختہ بآب یا یک خرما یا از آب

مَاءٍ وَمَنْ أَشْبَعَ صَائِمًا سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ حَوْضِي شَرْبَةً

و کسیکہ سیر گرداند روزہ دارے را بنوشاند او را خدا یتعالے از حوض من کہ کوثر است نوشیدنی

لَا يَظْمَأُ حَتَّى يَدْخُلَ الْجَنَّةَ وَهُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ

کہ تشنہ نگردد بعد از وے ہرگز تا آنکہ در آید بہشت را و آن ماہ است کہ اول وے سبب رافت

وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ وَآخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ وَمَنْ خَفَّفَ

و میان وے سبب مغفرت و آخر وے آزادیست از آتش دوزخ و کسیکہ تخفیف کند

عَنْ مَمْلُوكِهِ فِيهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَأَعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ وَعَنِ

از جاریہ و غلام خود کہ روزہ دار نہ بیامرزد خدا یتعالی مراورا و آزاد گرداند او را از دوزخ و روایت از

ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن عباس رضہ بدرستیکہ بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ أَطْلَقَ كُلَّ أَسِيرٍ وَأَعْطَى كُلَّ سَائِلٍ

چون می درآید ماہ رمضان رہا میکرد ہر قیدے را و میداد ہر خواہندہ را

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و روایت است از ابن عمر رضہ بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

إِنَّ الْجَنَّةَ تُزَخْرَفُ لِرَمَضَانَ مِنْ رَأْسِ الْحَوْلِ إِلَى حَوْلٍ

کہ بہشت آراستہ می شود برائے رمضان از سر سال تا سال

قَابِلٍ قَالَ فَإِذَا كَانَ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ هَبَّتْ رِيحٌ

آیندہ گفت پس چون بیاشد نخست روزے از رمضان می وزد بادے

تَحْتَ الْعَرْشِ مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ عَلَى الْحُورِ الْعِينِ فَيَقُلْنَ

زیر عرش از برگہاے بہشت بر حوران بہشت پس میگویند آن حوران بہشت

يَا رَبِّ اجْعَلْ لَنَا مِنْ عِبَادِكَ أَزْوَاجًا تَقَرُّ بِهِمْ أَعْيُنُنَا

اے پروردگار ما گردان ما را از بندگان خود شوہر آن کہ خنک گردد و قرار گیرد بایشان چشمہاے ما

وَتَقَرُّ أَعْيُنُهُمْ بِنَا رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيثَ الثَّلَاثَةَ

و خنک گردد و قرار گیرد چشمہاے ایشان بما روایت کرد بیہقی این احادیث ہر سہ را

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ

در شعب ایمان و روایت از ابی ہریرہ رضہ کہ آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ يُغْفَرُ لِأُمَّتِي فِي آخِرِ

صلے اللہ علیہ وسلم گفت آمرزیدہ می شود مر امت من در آخر

لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ أَهِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ

شبے از رمضان گفتہ شد یا رسول اللہ آیا آن شب قدر است

قَالَ لَا وَلَكِنَّ الْعَامِلَ إِنَّمَا يُوَفَّى أَجْرَهُ إِذَا قَضَى عَمَلَهُ

گفت آنحضرت نیست ولکن کارکنندہ داد کامل مزد او مگر وقتیکہ تمام کند عمل خود را و آن در آخر شب می باشد

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

رواہ احمد و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ

صلے اللہ علیہ وسلم روزہ داری کہ ترک نہ کند سخن دروغ و باطل را و عمل کردن بآں را

فَلَيْسَ لِلّٰهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

پس نیست مر خدایرا حاجتے در آنکہ ترک کند خوردنی و نوشیدنی خود را رواہ بخاری

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از وے مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ رُخْصَةٍ وَلَا مَرَضٍ

کسیکہ افطار کند یک روز از رمضان بے رخصت شرعی چنانکہ سفر و پیری و بے مرض

لَمْ يَقْضِ عَنْهُ صَوْمُ الدَّهْرِ كُلِّهِ وَإِنْ صَامَهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ

قضا نکند ازوے روزہ تمام عمر اگرچہ روزہ دارد تمام عمر رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَالْبُخَارِيُّ

والترمذی وابو داؤد وابن ماجہ والدارمی وروایت کرد بخاری

فِي تَرْجَمَةِ بَابٍ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

در ترجمہ باب یعنے بطریق تحدیث نیاورده است و ہم ازوے مرویست گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمْ مِنْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ

صلی اللہ علیہ وسلم بسا روزہ دار کہ نیست او را حاصل از روزہ خود

إِلَّا الظَّمَأُ وَكَمْ مِنْ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ

مگر تشنگی و بسا شب خیزد نماز گذار کہ نیست مراورا حاصلے از قیام خود

إِلَّا السَّهَرُ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

مگر بیداری رواہ الدارمی

بَابُ السَّحُوْرِ وَالْاِفْطَارِ

باب دربیان سحر و افطار

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از انس رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

تَسَحَّرُوْا فَاِنَّ فِى السَّحُوْرِ بَرَكَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

طعام سحر بخورید زیراکہ در طعام سحر برکتست متفق علیہ و روایت است از

عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عمرو بن العاص رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَصْلُ مَا بَيْنَ صِيَامِنَا وَصِيَامِ اَهْلِ الْكِتٰبِ اَكْلَةُ

وسلم فرق میان روزہ ما و روزہ اہل کتاب خوردن

السَّحَرِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ سَهْلٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

سحراست رواہ مسلم و روایت است از سہل گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا

صلے اللہ علیہ وسلم ہمیشہ اند مردم ملابس بخیر مادام کہ شتابی کنند در

الْفِطْرَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

کشادن روزہ متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَحَبُّ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفت خدا تعالے دوست تر

عِبَادِىْ اِلَىَّ اَعْجَلُهُمْ فِطْرًا رَوَاهُ التِّرْمِذِىُّ وَعَنْ

بندگان من بسوے من شتاب کنندہ ترین ایشانست در روزہ کشادن رواہ الترمذی و روایت است از

سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سلمان بن عامر رضہ گفت سلمان فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى تَمْرٍ فَإِنَّهُ بَرَكَةٌ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ

چون افطار کند یکے از شما پس باید کہ افطار کند بر خرما پس بدرستیکہ افطار بخرما سبب برکت است پس اگر نیابد خرما را

فَلْيُفْطِرْ عَلَى مَاءٍ فَإِنَّهُ طَهُورٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

پس باید کہ افطار کند بر آب پس بدرستیکہ آب پاک کنندہ است معدہ را رواہ احمد والترمذی

وَأَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَلَمْ يَذْكُرْ فَإِنَّهُ بَرَكَةٌ

وابو داؤد وابن ماجہ والدارمی و ذکر نہ کردہ است لفظ فانہ برکۃ را

غَيْرُ التِّرْمِذِيِّ وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى

جز ترمذی و روایت است از انس رضہ گفت انس بود آنحضرت صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُفْطِرُ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَى رُطَبَاتٍ فَإِنْ

اللہ علیہ وسلم کہ افطار میکرد پیش از انکہ نماز بگذارد بر چند خرمائے تر پس اگر

لَمْ تَكُنْ رُطَبَاتٌ فَتُمَيْرَاتٌ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تُمَيْرَاتٌ حَسَا

نمی بود خرمائے تر پس افطار میکرد بر چند خرمائے خشک پس اگر نمی بود خرما اے خشک می نوشید

حَسَوَاتٍ مِنْ مَاءٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ زَيْدِ

چند کف آب را رواہ ترمذی وابو داؤد و روایت است از زید

ابْنِ خَالِدٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن خالد رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا أَوْ جَهَّزَ غَازِيًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

کسیکہ روزہ بکشایاند روزہ دار را یا سامان کند غزا کنندہ را پس او راست مانند اجر وے رواہ البیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَمُحْيِي السُّنَّةِ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

در شعب ایمان و محی السنہ در کتاب شرح السنہ و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لَا يَزَالُ الدِّيْنُ ظَاهِرًا مَا عَجَّلَ النَّاسُ الْفِطْرَ لِاَنَّ الْيَهُوْدَ

ہمیشہ است دین غالب مادام کہ شتابی کنند مردم افطار را زیرا کہ یہود

وَالنَّصَارٰى يُؤَخِّرُوْنَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ

ونصاریٰ تاخیر می کنند در افطار رواہ ابوداؤد وابن ماجہ

وَعَنْ اَبِيْ عَطِيَّةَ قَالَ دَخَلْتُ اَنَا وَمَسْرُوْقٌ عَلٰى

در روایت است از ابی عطیہ گفت کہ داخل شدم من ومسروق بر

عَائِشَةَ فَقُلْنَا يَا اُمَّ الْمُؤْمِنِيْنَ رَجُلَانِ مِنْ اَصْحَابِ

عایشہ رضہ پس گفتیم مر اے ام المومنین دو مرد اند از یاران

مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحَدُهُمَا يُعَجِّلُ الْاِفْطَارَ وَيُعَجِّلُ

محمد صلے اللہ علیہ وسلم یکے ازان دو مرد شتابی میکند در روزہ کشادن وشتابی میکند

الصَّلٰوةَ وَالْاٰخَرُ يُؤَخِّرُ الْاِفْطَارَ وَيُؤَخِّرُ الصَّلٰوةَ فَقَالَتْ

نماز را و دیگرے ازان دو تاخیر میکند روزہ کشادن را و تاخیر میکند نماز گذاردن را گفت عایشہ رضہ

اَيُّهُمَا يُعَجِّلُ الْاِفْطَارَ وَيُعَجِّلُ الصَّلٰوةَ قُلْنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ

کدام ازان تعجیل میکند افطار را و تعجیل میکند نماز گذاردن را گفتیم ما عبد اللہ بن

مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَتْ هٰكَذَا صَنَعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

مسعود رضہ گفت عایشہ رضہ ہمچنین کردہ است پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَالْاٰخَرُ اَبُوْ مُوْسٰى رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ

وسلم وگفتیم وآن مرد دیگر کہ تاخیر میکند ابو موسے اشعری است رواہ مسلم وروایت است از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِعْمَ سَحُوْرُ

گفت کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیکو طعام سحر

الْمُؤْمِنِ التَّمْرُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

مسلمان خرما است رواہ ابوداؤد

بَابُ صِيَامِ التَّطَوُّعِ

باب در بیان روزه نفل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی هریره رضه گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیه

وَسَلَّمَ أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللّٰهِ الْمُحَرَّمُ

وسلم فاضلترین روزها بعد از روزه رمضان روزه ماه خدا است که محرم است

وَأَفْضَلُ الصَّلٰوةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلٰوةُ اللَّيْلِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و فاضلترین نمازها بعد نماز فرض نماز شب که تهجد است رواه مسلم

وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رض أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی قتاده رضه که مردے آمد آنحضرت را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ كَيْفَ تَصُومُ فَغَضِبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

علیه وسلم پس گفت آنمرد چگونه روزه میداری پس در خشم آمد آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قَوْلِهِ فَلَمَّا رَأَى عُمَرُ غَضَبَهُ قَالَ

اللہ علیه وسلم از گفتن آنمرد پس چون دید عمر خشم آنحضرت را گفت

رَضِينَا بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا

راضی شدیم بخدا که پروردگار ماست و راضی شدیم باسلام که دین ماست و راضی شدیم بمحمد که پیغامبر

نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ غَضَبِ اللّٰهِ وَمِنْ غَضَبِ رَسُولِهِ فَجَعَلَ

پناه میجوئیم بخدا از غضب خدا و از غضب رسول وے پس در استاد

عُمَرُ رض يُرَدِّدُ هٰذَا الْكَلَامَ حَتّٰى سَكَنَ غَضَبُهُ فَقَالَ

عمر رضه که تکرار میکرد این کلام را تا آنکه آرام یافت غضب آنحضرت پس گفت

عُمَرُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ مَنْ يَصُومُ الدَّهْرَ كُلَّهُ قَالَ لَا صَامَ

عمر رضه یا رسول اللہ چگونه است حال آن کسیکه روزه دارد دهر همیشه گفت آنحضرت نه روزه

وَلَا اَفْطَرَ اَوْ قَالَ لَمْ يَصُمْ وَلَمْ يُفْطِرْ قَالَ كَيْفَ مَنْ يَصُوْمُ

و نه افطار کرد او یا گفت لم یصم و لم یفطر شک از اویست گفت عمر چگونه است حال کسیکه روزه دار

يَوْمَيْنِ وَيُفْطِرُ يَوْمًا قَالَ وَيُطِيْقُ ذٰلِكَ اَحَدٌ قَالَ كَيْفَ

دو روز و افطار کند یکروز فرمود آنحضرت آیا طاقت دارد آنرا هیچ یکے گفت عمر چگونه است

مَنْ يَصُوْمُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا قَالَ ذٰلِكَ صَوْمُ دَاوٗدَ قَالَ

حال کسیکه روزه یکروز دارد و افطار کند یکروز را گفت آنحضرت این روزه داود پیغمبر است

كَيْفَ مَنْ يَصُوْمُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمَيْنِ قَالَ وَدِدْتُ اَنِّيْ

چگونه است حال کسیکه روزه دارد یکروز و افطار کند دو روز فرمود آنحضرت کرد دوست میدارم که من

طُوِّقْتُ ذٰلِكَ ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

طاقت داده شوم آنرا پس تر فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

ثَلٰثٌ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَرَمَضَانُ اِلٰى رَمَضَانَ فَهٰذَا صِيَامُ

بس است یا اولی است سه روز از هر ماه رمضان تا رمضان برآ افاده دوام پس اینست روزه

الدَّهْرِ كُلِّهٖ صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ اَحْتَسِبُ عَلَى اللّٰهِ اَنْ يُّكَفِّرَ

روزگار روزه روز عرفه در مزد و ثواب چشم دارم معتمد بر فضل خدا که تکفیر کند

السَّنَةَ الَّتِيْ قَبْلَهٗ وَالسَّنَةَ الَّتِيْ بَعْدَهٗ وَصِيَامُ يَوْمِ

سالے را که پیش از وست و تکفیر کند سالے را که بعد از وست و روزه روز

عَاشُوْرَاءَ اَحْتَسِبُ عَلَى اللّٰهِ اَنْ يُّكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِيْ قَبْلَهٗ

عاشورا چشم دارم از خدا تعالی که تکفیر کند گناه ان سالے را که پیش از وست

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواه مسلم و هم از ابی قتاده گفت پرسیده شد پیغامبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ الْاِثْنَيْنِ فَقَالَ فِيْهِ وُلِدْتُ وَفِيْهِ

أُنْزِلَ عَلَيَّ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رض

فرستاده شده است وحی بمن رواه مسلم و روایت است از ابی ایوب انصاری رضا

أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

که مرا حدیث کرد این حدیث را که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ

کسیکه روزه دارد رمضان را پس تابع گرداند آن را شش روزه از شوال باشد

كَصِيَامِ الدَّهْرِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ

همچو روزه روزگار همیشه رواه مسلم و روایت است از ابی سعید

الْخُدْرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خدری رضا گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بَعَّدَ اللّٰهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ

کسیکه روزه دارد یک روز در راه خدا یعنے در جهاد و دور دارد خدا تعالے ذات او را از آتش دوزخ

سَبْعِينَ خَرِيفًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

هفتاد سال مراد از خریف سال است عرب ابتدائے سال بخریف کنند متفق علیه و از عایشه رضا میروست که گفت

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ الِاثْنَيْنِ

بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که روزه میداشت در بعضے احیان روز دوشنبه

وَالْخَمِيسَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

و پنجشنبه رواه الترمذی و النسائی و روایت است از ابی هریره رضا

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُعْرَضُ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم عرض کرده می شوند در درگاه عزت

الْأَعْمَالُ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ فَأُحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي

اعمال بندگان روز دوشنبه و پنجشنبه پس دوست میدارم که عرض کرده شود عمل من

وَاَنَا صَائِمٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ

درحالیکه من روزه دارام رواه ترمذی وروایت است از ابی ذر رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا اَبَا ذَرٍّ اِذَا

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اے ابو ذر چون

صُمْتَ مِنَ الشَّهْرِ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ فَصُمْ ثَلٰثَ عَشْرَةَ وَاَرْبَعَ عَشْرَةَ

روزہ داری از ماہ سہ روزہ پس روزہ دار سیزدہم و چہاردہم

وَخَمْسَ عَشْرَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ

وپانزدہم را روایت کرد ترمذی و نسائی وروایت است از ابی امامہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَامَ يَوْمًا

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ روزہ دارد یک روز

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ جَعَلَ اللّٰهُ بَيْنَهٗ وَبَيْنَ النَّارِ خَنْدَقًا كَمَا بَيْنَ

در راہ خدا میگرداند خدا میان وے ومیان آتش خندق قدر مسافتے کہ میان

السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَامِرِ بْنِ

آسمان وزمین است رواہ ترمذی وروایت است از عامر بن

مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مسعود رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْغَنِيْمَةُ الْبَارِدَةُ الصَّوْمُ فِي الشِّتَآءِ رَوَاهُ اَحْمَدُ

غنیمت بارد روزہ داشتن است در زمستان کنایت است از حصول وے بے مشقت رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

وترمذی وروایت است از ابن عباس رض کہ آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ فَوَجَدَ الْيَهُوْدَ صَائِمًا

اللہ علیہ وسلم قدوم آورد مدینہ را پس یافت یہود را روزہ دارندہ

يَوْمَ عَاشُوْرَاءَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روز عاشورا پس گفت مرایشان را پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا هٰذَا الْيَوْمُ الَّذِيْ تَصُوْمُوْنَهُ فَقَالُوْا هٰذَا

وسلم چیست این روز یکہ روزہ میدارید شما در آن پس گفتند یہود این

يَوْمٌ عَظِيْمٌ اَنْجَى اللّٰهُ فِيْهِ مُوْسٰى وَقَوْمَهُ وَغَرَّقَ فِرْعَوْنَ

روز بزرگ است رستگاری داد خدا در وے موسے را و قوم او را و غرق کرد آل فرعون را

وَقَوْمَهُ فَصَامَهُ مُوْسٰى شُكْرًا فَنَحْنُ نَصُوْمُهُ فَقَالَ

و قوم او را پس روزہ داشت موسی درین روز بجہت شکرانہ پس ما روزہ میداریم برائے متابعت او گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَحْنُ اَحَقُّ وَاَوْلٰى بِمُوْسٰى

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس ما سزاوار تریم بموسے

مِنْكُمْ فَصَامَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَاَمَرَ بِصِيَامِهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

از شما پس ما نیز روزہ میداریم پس روزہ داشت درین روز آنحضرت و امر کرد بروزہ داشتن این روز متفق علیہ

وَعَنْ حَفْصَةَ رض قَالَتْ اَرْبَعٌ لَمْ يَكُنْ يَدَعُهُنَّ

و روایت است از حفصہ رضی اللہ عنہا گفت چہار خصلت اند کہ نبود کہ ترک می داد آنرا

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صِيَامُ يَوْمِ عَاشُوْرَاءَ وَالْعَشْرِ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم روزۂ روز عاشورا و روزہ دہم ذی الحجہ

وَثَلٰثَةِ اَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَرَكْعَتَانِ قَبْلَ الْفَجْرِ رَوَاهُ

و روزہ سہ روز از ہر ماہ و دو رکعت سنت قبل از نماز بامداد رواہ

النَّسَائِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

نسائی و روایت است از ابن عباس رضی اللہ عنہ گفت ابن عباس رضی اللہ عنہ کہ بود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُفْطِرُ اَيَّامَ الْبِيْضِ فِيْ حَضَرٍ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ افطار نمیکرد روزہای ایام بیض را در حضر

وَلَا سَفَرٍ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ

ونه در صفر رواه النسائی وروایت است از ابی هریرة رضا گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِكُلِّ شَيْءٍ زَكٰوةٌ

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم مر ہر چیزرا از نعمتہاے الٰہی زکوٰة است

وَزَكٰوةُ الْجَسَدِ الصَّوْمُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهُ أَنَّ

وزکوة بدن وصحت وے روزہ است رواہ ابن ماجہ وہم از وے مرویست کہ

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَصُوْمُ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بود کہ روزہ میداشت روز دوشنبہ را

وَالْخَمِيْسِ فَقِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّكَ تَصُوْمُ الْاِثْنَيْنِ

وپنجشنبہ رابس گفتہ شد اے رسول اللہ بدرستیکہ روزہ میداری دوشنبہ را

وَالْخَمِيْسَ فَقَالَ اِنَّ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيْسِ يَغْفِرُ

وپنجشنبہ را پس فرمود بدرستیکہ روزہ دوشنبہ وپنجشنبہ می آمرزد

اللّٰهُ فِيْهِمَا لِكُلِّ مُسْلِمٍ اِلَّا اَذَاهَاجِرَيْنِ يَقُوْلُ دَعْهُمَا

خدا تعالےٰ در آن مر ہر مسلمان را مگر دو قطع کنندہ رحم را میگوید خدا کہ بگذار ایشانرا

حَتّٰى يَصْطَلِحَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهُ قَالَ

تا اتفاق کنند وصلح نمایند رواہ احمد وابن ماجہ وہم از وے مرویست کہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَامَ يَوْمًا

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ روزہ دارد روزے

اِبْتِغَاءَ وَجْهِ اللّٰهِ بَعَّدَهُ اللّٰهُ مِنْ جَهَنَّمَ كَبُعْدِ غُرَابٍ

بجہت طلب کردن ذات خدا ورضائے وے دور میگرداند او را خدا از دوزخ مانند دوری

طَائِرٍ وَهُوَ فَرْخٌ حَتّٰى مَاتَ هَرِمًا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَرَوٰى

پرندہ در حالیکہ آن زاغ بچہ است تا آنکہ میرد در غایت پیری رواہ احمد وروایت کرد

الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ قَيْسٍ وَعَنْ

بیہقی در شعب ایمان از سلمہ بن قیس وروایت است از

بُرَيْدَةَ قَالَ دَخَلَ بِلَالٌ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

بریدہ رضہ گفت در آمد بلال بر پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَهُوَ يَتَغَدَّى فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وسلم و آنحضرت طعام چاشت میخورد پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ الْغَدَاءَ يَا بِلَالُ قَالَ إِنِّي صَائِمٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقَالَ

وسلم حاضر شوی اے بلال طعام را گفت بلال روزہ دارم یا رسول اللہ پس گفت

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَأْكُلُ رِزْقَنَا وَفَضْلُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میخوریم مارزق خودرا وزیادت

رِزْقِ بِلَالٍ فِي الْجَنَّةِ أَشَعَرْتَ يَا بِلَالُ إِنَّ الصَّائِمَ

رزق بلال در بہشت است ایا شعور داری و میدانی اے بلال کہ روزہ دار

يُسَبِّحُ عِظَامُهُ وَيَسْتَغْفِرُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ مَا أُكِلَ عِنْدَهُ

تسبیح میکند استخوانہاے وے و آمرزش میخواہند مراورا فرشتگان مادام کہ خوردہ شود نزد وے

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَامِرِ بْنِ سَهْلٍ

رواہ بیہقی در شعب ایمان وروایت است از عامر بن سہل

الْحَرَمِيِّ سَمِعْتُ رَجُلًا يُحَدِّثُ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ ابْنَ

الحرمی کہ شنیدم مردے را کہ حدیث میکرد کہ وے شنید انس بن

مَالِكٍ رض يَقُولُ فِي الْجَنَّةِ قَصْرٌ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا صَوَّامُ

مالک را کہ میگفت کہ در بہشت محل و مکانے است کہ داخل نمیشود آنرا مگر کسیکہ روزہ

رَجَبٍ رَوَاهُ ابْنُ شَاهِينَ فِي التَّرْغِيبِ

در ماہ رجب روایت کرد ابن شاہین در ترغیب

بَابُ فَضِيلَةِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ

باب در بیان فضیلت شب قدر

حٰمٓ وَالْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ۙ اِنَّآ اَنْزَلْنٰهُ فِيْ لَيْلَةٍ مُّبٰرَكَةٍ اِنَّا

قسم قسم بکتاب واضح کہ ہر آئینہ ما فرود آوردیم این کتاب را در شب مبارک ہر آئینہ

كُنَّا مُنْذِرِيْنَ ۝ فِيْهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيْمٍ ۝ اَمْرًا مِّنْ

ما بودیم ترساننده در آن شب مبارک فیصل کرده میشود ہر کار استوار فرود آوردیم آنرا بوحی کردن از

عِنْدِنَا ۭ اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِيْنَ ۝ رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ ۭ اِنَّهٗ هُوَ

نزدیک خویش ہر آئینہ ما بودیم فرستنده فرود آوردیم آنرا بسبب رحمت از نزد پروردگار تو ہر آئینہ اوست

السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ۝ وَالْفَجْرِ ۙ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۙ وَّالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۝

شنوا دانا قسم بصبح و بشبهای ده گانه و قسم بجفت و طاق

وَالَّيْلِ اِذَا يَسْرِ ۚ هَلْ فِيْ ذٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِيْ حِجْرٍ ۭ اِنَّآ اَنْزَلْنٰهُ

و قسم بشب چون روان شود آیا درین مقدمه سوگند معتبر است صاحب خرد را ہر آئینه ما فرود آوردیم

فِيْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ ۝ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ۝ لَيْلَةُ الْقَدْرِ

قرآن را در شب قدر و چه چیز مطلع ساخت ترا چیست شب قدر شب قدر

خَيْرٌ مِّنْ اَلْفِ شَهْرٍ ۝ تَنَزَّلُ الْمَلٰۗىِٕكَةُ وَالرُّوْحُ فِيْهَا بِاِذْنِ

بہتر است از ہزار ماه فرود می آیند فرشتگان و روح پاک در آن شب بفرمان

رَبِّهِمْ ۚ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ ۝ سَلٰمٌ ۛ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ۝

پروردگار خویش برای سرانجام ہر کاری محض سلامتی است آن شب تا وقت طلوع فجر

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از انس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ نَزَلَ جِبْرَئِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

چون میباشد لیلة القدر فرود می آید جبرئیل علیه السلام

لَمْ يَخْفَ عَلَى مَكَانِكُمْ وَلٰكِنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفْتَرَضَ عَلَيْكُمْ

کہ نہ خوف کردہ شد بر شان شما ولیکن من خوف کردم کہ فرض شود این نماز تراویح بر شما باجماعت

فَتَعْجِزُوا عَنْهَا فَتُوُفِّيَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس عاجز آئید شما از ادائے آن پس وفات کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَالْأَمْرُ عَلٰى ذٰلِكَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

وحال آنکہ حال تراویح برین بود رواہ البخاری وروایت است از ابی ہریرۃ رض

قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرَغِّبُ فِي قِيَامِ

گفت کہ بود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کہ ترغیب مینمود صحابہ را در گزاردن نماز شب

رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْمُرَهُمْ فِيهِ بِعَزِيمَةٍ فَيَقُولُ مَنْ

در رمضان بے آنکہ امر کند ایشان را در قیام رمضان بحد تاکید وایجاب پس فرمود آنحضرت کسیکہ

قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَّاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

قیام کند رمضان را بجہت ایمان وتصدیق ثواب وطلب اجر آخرت آمرزیدہ شود او را چیزیکہ پیش رفتہ است از گناہان

اَلْحَدِيثَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ

تا آخر حدیث رواہ مسلم وروایت است از ابی ہریرہ رض بدرستیکہ

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَامَ رَمَضَانَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ قیام کند رمضان را

إِيمَانًا وَّاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ

بجہت ایمان وطلب ثواب آخرت آمرزیدہ شود چیزیکہ پیش رفتہ است از گناہان وے گفت ابن شہاب

فَتُوُفِّيَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْأَمْرُ عَلٰى ذٰلِكَ

پس قبض کردہ شد روح آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ شان کار قیام رمضان ہمین بود

ثُمَّ كَانَ الْأَمْرُ عَلٰى ذٰلِكَ فِي خِلَافَةِ أَبِي بَكْرٍ وَصَدْرًا

پس بر ہمین بود شان در زمان خلافت ابی بکر وبہمین بود امر شان در دوران اول

مِنْ خِلَافَةِ عُمَرَ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَبْدٍ الْقَارِيِّ

خلافت عمر یعنے قیام رمضان غیر جماعت و روایت است از عبد الرحمن بن عبد القاری

اَنَّهٗ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ رض لَيْلَةً فِيْ رَمَضَانَ

گفت کہ بیرون آمدم با عمر ابن الخطاب رض شبے از رمضان

اِلَى الْمَسْجِدِ فَاِذَا النَّاسُ اَوْزَاعٌ مُتَفَرِّقُوْنَ يُصَلِّي الرَّجُلُ

بسوے مسجد پس ناگاہ مردم پریشان و جدا جدا نشستند نماز میکرد مردے

لِنَفْسِهٖ وَيُصَلِّي الرَّجُلُ فَيُصَلِّيْ بِصَلٰوتِهِ الرَّهْطُ فَقَالَ عُمَرُ رض

برائے خود تنہا و نماز میکرد مردے پس نماز میکرد بنماز وے قومے پس گفت عمر بن الخطاب رض

اِنِّيْ اَرٰى لَوْ جَمَعْتُ هٰؤُلَاءِ عَلٰى قَارِئٍ وَّاحِدٍ لَكَانَ اَمْثَلَ

بدرستیکہ من اگر جمع کنم این مردم را بر یک امام ہر آئینہ باشد افضل

ثُمَّ عَزَمَ فَجَمَعَهُمْ عَلٰى اُبَيِّ ابْنِ كَعْبٍ ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهٗ لَيْلَةً

پس عزم کرد پس جمع کرد مردم را بر ابی ابن کعب گفت عبد الرحمن بن قاری پس بیرون آمدم با عمر شبے

اُخْرٰى وَالنَّاسُ يُصَلُّوْنَ بِصَلٰوةِ قَارِئِهِمْ قَالَ عُمَرُ

دیگر و حال آنکہ مردم نماز میگذاردند بنماز امام خود گفت عمر رض

نِعْمَتِ الْبِدْعَةُ هٰذِهٖ وَالَّتِيْ تَنَامُوْنَ عَنْهَا اَفْضَلُ مِنَ الَّتِيْ

نیکو بدعت است این بدعت و آن نماز یکہ خواب میکنند و غفلت میورزید شما از ان فاضلتر است از ان کار

تَقُوْمُوْنَ يُرِيْدُ اٰخِرَ اللَّيْلِ وَكَانَ النَّاسُ يَقُوْمُوْنَ اَوَّلَهٗ

کہ قیام میکنید میخواست عمر آخر شب را و بودند مردم کہ قیام میکردند در اول شب

رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ فَقَدْتُ

روایت کرد این حدیث ہر دو را بخاری و روایت است از عایشہ رض گفت عایشہ گم کردم شما

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً فَاِذَا هُوَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را در شب نوبت خود پس ناگاہ دیدم کہ آنحضرت

۱۲ حدوث این بیست رکعت در زمان عمر رض بجماعت گفتن آنرا در جماعت و آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بجماعت گذاردہ و خلافت عمر رض و ابو بکر رض و نیز گفتن آنرا در جماعت و آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بجماعت گذاردہ و خلافت عمر رض و ابو بکر رض و نیز گفتن آنرا در جماعت و آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بجماعت گذاردہ و خلافت عمر رض و ابو بکر رض و نیز گفتن آنرا در جماعت

بِالْبَقِيْعِ فَقَالَ اَكُنْتِ تَخَافِيْنَ اَنْ يَحِيْفَ اللّٰهُ عَلَيْكِ وَرَسُوْلُهٗ

در مقبرهٔ مدینه مطهره است پس گفت آنحضرت را آیا بودی تو که میترسیدی بانکه جور و ستم میکند خدا بر تو و پیغامبر او

قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّيْ ظَنَنْتُ اَنَّكَ اَتَيْتَ بَعْضَ نِسَائِكَ

گفت عایشه که گفتم یا رسول الله بدرستیکه من گمان بردم که تو آمدی به بعضے از زنان خود

فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَنْزِلُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ اِلٰى

پس فرمود آنحضرت که سبب آن بود که بدرستی خدا تعالی نزول میکند بفضل و رحمت در شب نیمهٔ از شعبان بسوے

السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَغْفِرُ لِاَكْثَرَ مِنْ عَدَدِ شَعْرِ غَنَمِ كَلْبٍ

آسمانے که فرود تر از آسمان هاست پس بیامرزد بیشتر از شمار موهاے گوسپندان قبیلهٔ کلب بیشتر بن عرب

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَزَادَ رَزِيْنٌ مِمَّنِ اسْتَحَقَّ النَّارَ

رواه الترمذی و ابن ماجه و زیاده کرد رزین لفظ ممن استحق النار یعنے مستحق النار را

وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از عایشه رض از آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ هَلْ تَدْرِيْنَ مَا فِيْ هٰذِهِ اللَّيْلَةِ يَعْنِيْ لَيْلَةَ النِّصْفِ

که فرمود آیا دری یا بی تو اے عایشه که چه چیز است درین شب از برکات و غرایب یعنے شب نیمه

مِنْ شَعْبَانَ قَالَتْ مَا فِيْهَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَقَالَ فِيْهَا اَنْ يُّكْتَبَ

از شعبان گفت عایشه چه چیز است درین شب یا رسول الله پس فرمود آنحضرت که درین شب نوشته شود

كُلُّ مَوْلُوْدٍ بَنِيْ اٰدَمَ فِيْ هٰذِهِ السَّنَةِ وَفِيْهَا اَنْ يُّكْتَبَ كُلُّ

هر که زاییده شود از فرزندان آدم درین سال و دیگر درآن شب نوشته شود هر که

هَالِكٍ مِنْ بَنِيْ اٰدَمَ فِيْ هٰذِهِ السَّنَةِ وَفِيْهَا تُرْفَعُ اَعْمَالُهُمْ

هالک شود از فرزندان آدم درین سال و درین شب برداشته شود کردارهاے فرزندان آدم

وَفِيْهَا تُنْزَلُ اَرْزَاقُهُمْ فَقَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا مِنْ اَحَدٍ

و درآن شب نازل کرده شود روزیهاے بنی آدم پس گفت عایشه رض ای پیغمبر خدا نیست هیچ یکے

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اِلَّا بِرَحْمَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى فَقَالَ مَا مِنْ اَحَدٍ

کہ در آید بہشت را مگر برحمت خدا یتعالے پس گفت آنحضرت ؐ کہ نیست ہیچ یکے کہ

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اِلَّا بِرَحْمَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى ثَلٰثًا قُلْتُ وَلَا اَنْتَ

در آید بہشت را مگر برحمت خدا یتعالی گفت آنحضرت ؐ این کلمات را سہ بار گفت عایشہ کہ گفتم و نہ در آید

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَوَضَعَ يَدَهٗ عَلٰى هَامَتِهٖ فَقَالَ وَلَا اَنَا اِلَّا

اے پیغمبر خدا پس نہاد آنحضرت ؐ دست مبارک خود را بر سر مبارک خود پس گفت و نہ من در می آید بہشت

اَنْ يَتَغَمَّدَنِيَ اللّٰهُ مِنْهُ بِرَحْمَتِهٖ يَقُوْلُهَا ثَلٰثَ مَرَّاتٍ رَوَاهُ

بپوشد مرا خدا یتعالی برحمت خود در حالتیکہ میگفت آنحضرت ؐ این کلمات را سہ بار رواہ

الْبَيْهَقِيُّ فِي الدَّعْوَاتِ الْكَبِيْرِ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى

بیہقی در دعوات کبیر و روایت است از ابی موسے

الْاَشْعَرِيِّ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ

اشعری رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت کہ بدرستیکہ خدا یتعالے آمرزگار

اللّٰهَ لَيَطَّلِعُ فِيْ لَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ لِجَمِيْعِ خَلْقِهٖ

واقف می شود بر احوال بندگان در شب نصف از شعبان پس می آمرزد مر ہمہ خلق را

اِلَّا لِمُشْرِكٍ اَوْ مُشَاحِنٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَاهُ اَحْمَدُ

مگر مر کافر را و دشمن دارندہ و کینہ ورزندہ مسلمان را رواہ ابن ماجہ و رواہ احمد

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ وَفِيْ رِوَايَةٍ اِلَّا اثْنَيْنِ

از عبد اللہ بن عمرو بن العاص و در روایت احمد آمدہ کہ خدا می بخشد ہمہ را مگر

مُشَاحِنٍ وَقَاتِلِ النَّفْسِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ

مشاحن را و خون ناحق ریزندہ و کشندہ نفس را و روایت است از علی رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النِّصْفِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون باشد شب نیمہ

مِنْ شَعْبَانَ فَقُوْا مُوْا لَيْلَهَا وَصُوْمُوْا يَوْمَهَا فَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى

از شعبان پس قیام کنید شب آنرا و روزه دارید روز آنرا پس بدرستی خدا تعالے

يَنْزِلُ فِيْهَا لِغُرُوْبِ الشَّمْسِ اِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَقُوْلُ اَلَا

نزول میکند برحمت در ین شب بوقت غروب آفتاب بسوے آسمان دنیا پس میگوید آیا نیست

مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَاَغْفِرَ لَهٗ اَلَا مِنْ مُسْتَرْزِقٍ فَاَرْزُقَهٗ اَلَا

هیچ آمرزش خواهنده پس بیامرزم مراورا آیا نیست هیچ روزی خواهنده پس روزی دهم اورا آیا نیست

مُبْتَلًى فَاُعَافِيَهٗ اَلَا كَذَا وَكَذَا حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ

هیچ مبتلا رسیده پس بردانم اورا از بلا گذا گذا کنایه است از انواع ارباب حاجات میگوید خدا این کلمات تا وقت طلوع

بَابُ الْاِعْتِكَافِ

باب در بیان اعتکاف

عَنْ عَائِشَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از عایشه رضه بدرستیکه آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم

كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْاَوَاخِرَ مِنْ رَمَضَانَ حَتّٰى تَوَفّٰهُ

بود که اعتکاف میکرد در ده شب آخر از رمضان تا آنکه میراند اورا

اللّٰهُ تَعَالٰى ثُمَّ اعْتَكَفَ اَزْوَاجُهٗ بَعْدَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

خدا تعالے پس معتکف شدند ازواج مطهره آنحضرت بعد از وے متفق علیه

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از انس رضه گفت که بود آنحضرت صلے اللہ علیه

وَسَلَّمَ يَعْتَكِفُ فِي الْعَشْرِ الْاَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ

وسلم که اعتکاف میکرد در ده شب آخر از رمضان

فَلَمْ يَعْتَكِفْ عَامًا فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ اعْتَكَفَ عِشْرِيْنَ

پس اعتکاف نکرد یکسال پس وقتیکه شد سال آینده اعتکاف کرد دو ده شب یعنی قضاء دیگر

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ عَنْ

رواه الترمذی ورواه ابو داؤد وابن ماجه از

أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتِ السُّنَّةُ عَلَى

ابی ابن کعب وروایت است از عایشه رضہ گفت عایشه سنت بر

الْمُعْتَكِفِ أَنْ لَّا يَعُوْدَ مَرِيْضًا وَلَا يَشْهَدَ جَنَازَةً

معتکف آنست که عیادت نکند مریض را وحاضر نشود نماز جنازه را

وَلَا يَمَسَّ الْمَرْأَةَ وَلَا يُبَاشِرَهَا وَلَا يَخْرُجَ لِحَاجَةٍ

ومماس نکند زن را ومباشرت نکند اورا وبیرون نیاید برائے حاجتے

إِلَّا لِمَا لَا بُدَّ مِنْهُ وَلَا اعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ وَلَا اعْتِكَافَ

مگر برائے حاجتے کہ چارہ نیست ازان وروانیست اعتکاف مگر بروزہ وروانیست اعتکاف

إِلَّا فِيْ مَسْجِدِ جَامِعٍ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

مگر در مسجد جامع یعنے مسجد جماعت رواہ ابو داؤد وروایت است ازابن عباس رضہ

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي

کہ پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفت در حق

الْمُعْتَكِفِ هُوَ يَعْتَكِفُ الذُّنُوْبَ وَيُجْزٰى لَهُ مِنَ

متعکف کہ آن منع کردہ میشود وباز داشتہ میشود از گناہان وجزا دادہ میشود مر اورا از

الْحَسَنَاتِ كَعَامِلِ الْحَسَنَاتِ كُلِّهَا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

حسنات کہ فوت میشود اورا بسبب اعتکاف۔ اومثل عامل حسنات ہمہ را رواہ ابن ماجۃ

كِتَابُ فَضَائِلِ الْقُرْاٰنِ

کتاب در بیان فضائل القرآن

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ

پس وقتیکہ خوانی قرآن را پس پناہ طلب کن بخدا از شیطان راندہ شدہ

قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا

بگو اگر جمع شوند آدمیان وجن برآنکه بیارند مانند این

الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

قران هرگز نیارند مانند آن اگرچه باشد بعض ایشان بعض را مدد دهنده

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ

یا میگویند برساخته است قرآن را بگو پس بیارید ده سوره مانند این برساخته

وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ

وبخوانید هرکرا توانید بجز خدا اگر راست گو هستید

وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ

واگر هستید در شبه از آنچه فرود آوردیم بر بنده خود پس بیارید یک سوره

مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ

مانند آن وبخوانید مددگاران خود را بجز خدا اگر هستید

صَادِقِينَ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَن تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ

راست گو پس اگر نکردید والبته نتوانید کرد پس حذر کنید از آن آتش سوزان

الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ۝

که آتش انگیز آن مردمان وسنگها باشد آماده کرده شده است برای کافران

لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا

اگر فرود می آوردیم این قرآن را بر کوهی هرآئینه میدیدی آنرا بیناش کرده پاره پاره شده

مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ

از خوف خدا وهرآئینه مثلها فرو فرستادیم قرآن را وهرآئینه ما ادرا نگاه داریم

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۝ وَهَٰذَا كِتَابٌ

هرآئینه ما فرستادیم آنرا قرآن عربی باشد که شما دریابید واین کتابی است

مُصَدِّقٌ لِسَانًا عَرَبِيًّا لِيُنْذِرَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا وَبُشْرٰى

باور دارنده در زبان عربی برای آنکه بترساند ستمگاران را و برای مژده دادن

لِلْمُحْسِنِيْنَ عَنْ عُثْمَانَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

نیکوکاران را روایت است از عثمان رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْاٰنَ وَعَلَّمَهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

علیہ وسلم بہترین شما کسیکہ آموخت قرآن را و آموزانید آنرا رواہ البخاری

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از عائشہ رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلْمَاهِرُ بِالْقُرْاٰنِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ

وسلم نیکو دریابنده و استاد در قرآن بحفظ و تجوید ملائکہ کہ بزرگ اند و نیکوکار

وَالَّذِيْ يَقْرَأُ الْقُرْاٰنَ وَيَتَتَعْتَعُ فِيْهِ وَهُوَ عَلَيْهِ شَاقٌّ لَهٗ

و آن کسیکہ میخواند قرآن را و درمیماند در خواندن وے و خواندن قرآن بر او دشوار است

اَجْرَانِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

دو اجر است متفق علیہ و روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا حَسَدَ اِلَّا عَلَى اثْنَيْنِ رَجُلٌ

صلے اللہ علیہ وسلم نیست جائے رشک بردن مگر بر دو کس یکے مردے

اٰتَاهُ اللّٰهُ الْقُرْاٰنَ فَهُوَ يَقُوْمُ بِهٖ اٰنَاءَ اللَّيْلِ وَاٰنَاءَ

کہ دادہ است او را خدا قرآن را پس آنمرد برمی خیزد بقرآن یعنے میخواند آنرا در ساعات

النَّهَارِ وَرَجُلٌ اٰتَاهُ اللّٰهُ مَالًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ اٰنَاءَ

صبح و شام دوم مردے کہ دادہ است او را مالے پس آنمرد انفاق میکند از آن در ساعات

اللَّيْلِ وَاٰنَاءَ النَّهَارِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

شب و شام متفق علیہ و روایت است از ابن عباس رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الَّذِيْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ آن کسے کہ

لَيْسَ فِيْ جَوْفِهٖ شَيْءٌ مِّنَ الْقُرْاٰنِ كَالْبَيْتِ الْخَرِبِ رَوَاهُ

نیست در درون وے چیزے از قرآن ہمچو خانہ ویران است رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض

الترمذی والدارمی وروایت است از عبداللہ بن عمرو رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَالُ لِصَاحِبِ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفتہ می شود مر صاحب

الْقُرْاٰنِ اِقْرَأْ وَارْتَقِ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِي الدُّنْيَا

قرآن را بخوان وترقی مدارج کن وبخوان قرآن را چنانکہ ترتیل میکردی در دنیا

فَاِنَّ مَنْزِلَكَ عِنْدَ اٰخِرِ اٰيَةٍ تَقْرَأُهَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

بدرستیکہ منزل تو نزد آخر آیتے کہ میخوانی آنرا رواہ احمد والترمذی

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ

وابو داؤد والنسائی وروایت است از ابی سعید رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الرَّبُّ تَبَارَكَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگوید پروردگار تبارک

وَتَعَالٰى مَنْ شَغَلَهُ الْقُرْاٰنُ عَنْ ذِكْرِيْ وَمَسْئَلَتِيْ اَعْطَيْتُهٗ

وتعالے کسے کہ بازدارد اورا قرآن از ذکر کردن من ودعا وسوال من میدہم اورا

اَفْضَلَ مَا اُعْطِي السَّائِلِيْنَ وَفَضْلُ كَلَامِ اللّٰهِ عَلٰى سَائِرِ

بیشتر از آنچہ میدہم سوال کنندگان را وفضل کلام خدا بر باقی کلام خلایق

الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللّٰهِ عَلٰى خَلْقِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

ہمچو فضل خدا است بر مخلوق او رواہ الترمذی والدارمی

وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ

والبیہقی در شعب ایمان و روایت است از ابن مسعود رض گفت

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بخواند یک حرف از

كِتَابِ اللّٰهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا لَا أَقُولُ

کتاب خدا پس مراورا است بیکی و ہر نیکی جزا داده می شود بده چند او نمی گویم

الٓمٓ حَرْفٌ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلَامٌ حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ رَوَاهُ

الم یک حرف است بل الف تنہا حرف است و ہمچنین لام حرف است و میم حرف است رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ مُعَاذٍ الْجُهَنِيِّ رض قَالَ

الترمذی والدارمی و روایت است از معاذ الجہنی رض گفت

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بخواند قرآن را

وَعَمِلَ بِمَا فِيهِ أُلْبِسَ وَالِدَاهُ تَاجًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ضَوْءُهُ

و عمل کرد بچیزے کہ در قرآن است پوشانیده شوند پدر و مادر او تاج روز قیامت کہ روشنائی او

أَحْسَنُ مِنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ فِي بُيُوتِ الدُّنْيَا لَوْ كَانَتْ

خوشتر و قوی تر از روشنائی آفتاب باشد در خانہ ہاے دنیا اگر می بود آفتاب

فِيكُمْ فَمَا ظَنُّكُمْ بِالَّذِي عَمِلَ بِهٰذَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ

در خانہ ہاے شما پس چیست گمان شما بآن کسیکہ بخواند و عمل کند بقرآن رواہ احمد و ابو داؤد

وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ

و روایت است از عقبہ بن عامر رض گفت شنیدم آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَوْ جُعِلَ الْقُرْآنُ فِي إِهَابٍ ثُمَّ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت اگر گردانیده می شد قرآن در پوستے پس

أُلْقِيَ فِي النَّارِ مَا احْتَرَقَ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَلِيٍّ رض

انداخته می شد در آتش نمیسوخت رواه الدارمی و روایت است از علی رضا

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَرَأَ الْقُرْاٰنَ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ہر کہ بخواند قرآن را

فَاسْتَظْهَرَهُ فَاَحَلَّ حَلَالَهُ وَحَرَّمَ حَرَامَهُ اَدْخَلَهُ اللّٰهُ

پس یاد کرد آنرا پس حلال گرداند حلال آنرا و حرام گرداند حرام آنرا درمی آرد خدا تعالے او را

الْجَنَّةَ وَشَفَّعَهُ فِي عَشَرَةٍ مِنْ اَهْلِ بَيْتِهٖ كُلُّهُمْ قَدْ

در بہشت و قبول میکند شفاعت او را در دہ کس از اہل بیت وے کہ ہمہ ایشان بتحقیق

وَجَبَتْ لَهُمُ النَّارُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

واجب شدہ است مر ایشان را آتش رواہ احمد و الترمذی و ابن ماجہ

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعَلَّمُوا الْقُرْاٰنَ فَاقْرَءُوْهُ فَاِنَّ مَثَلَ

علیہ وسلم بیاموزید قرآن را پس بخوانید آنرا پس بدرستیکہ حال

الْقُرْاٰنِ لِمَنْ تَعَلَّمَ فَقَرَاَهُ وَقَامَ بِهٖ كَمَثَلِ جِرَابٍ مَحْشُوٍّ

قرآن مر کسے را کہ آموخت پس خواند آنرا و قیام کرد بآن مجو انبانی ست کہ پر کردہ شدہ است

مِسْكًا تَفُوْحُ رِيْحُهُ كُلَّ مَكَانٍ وَمَثَلُ مَنْ تَعَلَّمَهُ

بمشک میدمید بوے وے در ہر جا و حال کسیکہ آموخت قرآن را

فَرَقَدَ وَهُوَ فِيْ جَوْفِهٖ كَمَثَلِ جِرَابٍ اُوْكِيَ عَلٰى مِسْكٍ

پس خواب کرد و حال آنکہ قرآن در شکم اوست مجو حال انبان مشک است کہ بستہ شدہ است بر وے

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

رواہ الترمذی والنسائی وابن ماجہ و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرۃ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ اللهَ تَعَالَى قَرَأَ طٰهٰ وَيٰسٓ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمٰوٰتِ

بدرستیکہ خدا یتعالے خواند یعنے اظہار کرد سورہ طٰہٰ و یٰسین را پیش ازانکہ پیدا کند آسمان را

وَالْأَرْضَ بِأَلْفِ عَامٍ فَلَمَّا سَمِعَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ الْقُرْاٰنَ قَالَتْ

و زمین را بہزار سال ہرگاہ کہ شنیدند فرشتگان قرارت طٰہٰ و یٰسین را گفتند فرشتگان

طُوبٰى لِأُمَّةٍ يُنْزَلُ هٰذَا عَلَيْهَا طُوبٰى لِأَجْوَافٍ تَحْمِلُ هٰذَا

خیر و خوبی باد امتے را کہ فرود فرستادہ شود این ہر دو سورہ بر آن است و خوبی باد مر آن شکمہا را دولہا را کہ ببرند این را

وَطُوبٰى لِأَلْسِنَةٍ تَتَكَلَّمُ بِهٰذَا رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ

و خوبی باد مر زبان ہا را کہ تکلم کنند باین رواہ الدارمی و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرۃ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

أَعْرِبُوا الْقُرْاٰنَ وَاتَّبِعُوا غَرَائِبَهُ وَغَرَائِبُهُ فَرَائِضُهُ

اظہار کنید معانی قرآن را و پیروی کنید غرایب قرآن را و غرایب وے فرایض او

وَحُدُودُهُ وَعَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و حدود اوست و روایت است از عایشہ رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ قِرَاءَةُ الْقُرْاٰنِ فِي الصَّلٰوةِ أَفْضَلُ مِنْ

وسلم گفت خواندن قرآن در نماز بہتر است از

قِرَاءَةِ الْقُرْاٰنِ فِي غَيْرِ الصَّلٰوةِ وَقِرَاءَةُ الْقُرْاٰنِ فِي غَيْرِ

خواندن قرآن در غیر نماز و خواندن قرآن در غیر

الصَّلٰوةِ أَفْضَلُ مِنَ التَّسْبِيحِ وَالتَّكْبِيرِ وَالتَّسْبِيحُ أَفْضَلُ

نماز افضل است از تسبیح و تکبیر و تسبیح بہتر است

مِنَ الصَّدَقَةِ وَالصَّدَقَةُ أَفْضَلُ مِنَ الصَّوْمِ وَالصَّوْمُ

از صدقه دادن در راه خدا و صدقه دادن بهتر است از روزه داشتن و روزه داشتن

جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ وَعَنْ عُثْمَانَ ابْنِ عَبْدِ اللهِ ابْنِ أَوْسٍ

سپر است از آتش دوزخ و روایت است از عثمان ابن عبد الله ابن اوس

الثَّقَفِيِّ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الثقفی از جد خود که اوس است گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم

قِرَاءَةُ الرَّجُلِ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِ الْمُصْحَفِ أَلْفُ دَرَجَةٍ وَقِرَاءَتُهُ

ثواب خواندن مرد قرآن را در غیر مصحف هزار درجه دارد و ثواب خواندن او

فِي الْمُصْحَفِ تُضَعَّفُ عَلَى ذٰلِكَ إِلَى أَلْفَيْ دَرَجَةٍ وَعَنِ

در مصحف زیاده کرده می شود بر آن تا دو هزار درجه و روایت است از

ابْنِ عُمَرَ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن عمر رضه گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم

إِنَّ هٰذِهِ الْقُلُوْبَ تَصْدَأُ كَمَا يَصْدَأُ الْحَدِيْدُ إِذَا أَصَابَهُ

بدرستیکه این دلهای مردم زنگ میگیرد چنانچه تیره میگردد آهن وقتیکه میرسد آنرا

الْمَاءُ قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللهِ مَا جِلَاءُهَا قَالَ كَثْرَةُ ذِكْرِ الْمَوْتِ

آب گفته شد اے رسول خدا چیست سبب روشنی و صفای وی گفت بسیارے یاد کردن موت

وَتِلَاوَةُ الْقُرْآنِ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيْثَ الْأَرْبَعَةَ فِي

و خواندن قرآن است روایت کرد بیهقی این چهار حدیث را در

شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنِ الْحَسَنِ مُرْسَلًا أَنَّ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى

شعب ایمان و روایت است از حسن بصری از روے ارسال که آنحضرت صلے

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ مِائَةَ آيَةٍ لَمْ يُحَاجَّهُ

الله علیه وسلم فرمود کسیکه بخواند در شبے صد آیت قرآن محاجات نکند او را خصومت نماز او را

اَلْقُرْاٰنُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَمَنْ قَرَأَ فِيْ لَيْلَةٍ مِائَتَيْ اٰيَةٍ

قرآن دران شب وکسیکہ بخواند در شبے دو صد آیت

كُتِبَ لَهٗ قُنُوْتُ لَيْلَةٍ وَمَنْ قَرَأَ فِيْ لَيْلَةٍ خَمْسَ مِائَةِ اٰيَةٍ

نوشتہ شود برائے وے طاعت شب وکسیکہ بخواند در شبے پنجصد آیت

اِلَى الْاَلْفِ اَصْبَحَ وَلَهٗ قِنْطَارٌ مِنَ الْاَجْرِ قَالُوْا وَمَا الْقِنْطَارُ

تا ہزار صبح میکند درحالیکہ مراورا ست قنطار از اجر گفتند صحابہ وچیست قنطار

قَالَ اِثْنَا عَشَرَ اَلْفًا رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسَى

گفت آنحضرت قنطار مقدار دوازدہ ہزار است رواہ الدارمی و روایت است از ابی موسی

الْاَشْعَرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اشعری رضہ گفت ابی موسی کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

تَعَاهَدُوا الْقُرْاٰنَ فَوَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَهُوَ اَشَدُّ

رعایت ومداومت کنید بقرآن پس سوگند بخدائے کہ بقائے ذات من در دست قدرت اوست ہر آئینہ

تَفَصِّيًا مِنَ الْاِبِلِ فِيْ عُقُلِهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

از روے رہاشدن از شتر ے کہ بستہ باشد پائے وے در رسن متفق علیہ است و روایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرۃ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْاٰنِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ

نیست از ما کسیکہ تغنی نکند بقرآن یعنے مستغنی شود از ہمہ رواہ بخاری و روایت است از

الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

براء بن عازب رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ زَيِّنُوا الْقُرْاٰنَ بِاَصْوَاتِكُمْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْ دَاوٗدَ

وسلم بیارائید قرآن را بخوش آوازہاے شما رواہ احمد و ابو داؤد

وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ رض قَالَ

وابن ماجہ والدارمی وروایت است از سعد بن عبادہ رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنِ امْرِئٍ يَقْرَأُ

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ مردے کہ می خواند

الْقُرْاٰنَ ثُمَّ يَنْسَاهُ اِلَّا لَقِيَ اللّٰهَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَجْذَمَ رَوَاهُ

قرآن را پس فراموش گرداند آنرا مگر آنکہ پیش می آید خدا را روز قیامت منقطع الاعضا یعنی ہیچ حجتے

اَبُوْدَاوٗدَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض

ابو داؤد والدارمی وروایت است از عبد اللہ بن عمرو رضہ

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمْ يَفْقَهْ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ نہ فہمید

مَنْ قَرَأَ الْقُرْاٰنَ فِيْ اَقَلَّ مِنْ ثَلَاثٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کسیکہ خواند قرآن در کمتر از سہ روز رواہ الترمذی

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ

وابو داؤد والدارمی وروایت است از عقبہ بن عامر رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْجَاهِرُ بِالْقُرْاٰنِ

فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم جہر کنندہ قرآن را

كَالْجَاهِرِ بِالصَّدَقَةِ وَالْمُسِرُّ بِالْقُرْاٰنِ كَالْمُسِرِّ بِالصَّدَقَةِ

بمنزلہ آنکسے است کہ صدقہ را آشکارا دہندہ است صدقہ را و آہستہ خواندہ قرآن را بمنزلہ پنہان دہندہ است صدقہ را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنِ اللَّيْثِ

رواہ الترمذی وابو داؤد والنسائی وروایت است از لیث

ابْنِ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ اَبِيْ مُلَيْكَةَ عَنْ يَعْلَى ابْنِ مَمْلَكٍ رض

بن سعد رضہ کہ وے روایت میکند از ابن ابی ملیکہ از یعلے ابن مملک رضہ

أَنَّهُ سَأَلَ أُمَّ سَلَمَةَ عَنْ قِرَاءَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

کہ وے پرسید از ام سلمہ رضہ از قرارت پیغمبر صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَإِذَا هِيَ تَنْعَتُ قِرَاءَةً مُفَسَّرَةً حَرْفًا حَرْفًا

وسلم پس ناگاہ ام سلمہ صفت میکند قرارت را کہ پیدا و کشادہ است حرف بعد از حرف جدا جدا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْدَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ حُذَيْفَةَ

رواہ الترمذی وابو داؤد والنسائی وروایت است از حذیفہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِقْرَءُوْا

رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بخوانید

الْقُرْاٰنَ بِلُحُوْنِ الْعَرَبِ وَاَصْوَاتِهَا وَاِيَّاكُمْ وَلُحُوْنَ

قرآن را بلحن عرب وخوش آوازہاے ایشان و دور دارید خود را از لحن

اَهْلِ الْعِشْقِ وَلُحُوْنَ اَهْلِ الْكِتَابَيْنِ وَسَيَجِيْئُ بَعْدِيْ

اہل عشق ولحن ہاے اہل دو کتاب یعنے توریت وانجیل وزود باشد کہ بیاید پس از من

قَوْمٌ يُرَجِّعُوْنَ بِالْقُرْاٰنِ تَرْجِيْعَ الْغِنَاءِ وَالنَّوْحِ لَا يُجَاوِزُ

گروہے کہ ترجیع کنند بقرآن مانند سرود و نوحہ وتنی گزرد قرآن

حَنَاجِرَهُمْ مَفْتُوْنَةٌ قُلُوْبُهُمْ وَقُلُوْبُ الَّذِيْنَ يُعْجِبُهُمْ

گلوہاے ایشان را در فتنہ انداختہ شدہ است دلہاے ایشان و دلہاے آنکسان کہ خوش می آید

شَأْنُهُمْ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَرَزِيْنٌ فِيْ

حال ایشان رواہ بیہقی در شعب ایمان ورزین در

كِتَابِهِ وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ

کتاب خود وروایت است از براء بن عازب رضہ گفت شنیدم آنحضرت را

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ حَسِّنُوا الْقُرْاٰنَ بِاَصْوَاتِكُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت نیک گردانید قرآن را بآوازہاے خود

فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

زیرا که آواز خوش زیاده میگرداند قرآن را در حسن رواه الدارمی

وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رض أَنَّهُ مَرَّ عَلَى قَاصٍّ يَقْرَأُ

و روایت است از عمران بن حصین رض که او گذشت بر قصه خوان که قرآن میخواند

ثُمَّ يَسْأَلُ فَاسْتَرْجَعَ ثُمَّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از مردم سوال میکرد پس استرجاع کرد عمران پستر گفت که شنیدم آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَلْيَسْأَلِ اللّٰهَ بِهِ

علیه وسلم را که میگفت کسیکه خواند قرآن را پس باید که سوال کند خدا را بقرآن

فَإِنَّهُ سَيَجِيءُ أَقْوَامٌ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ يَسْأَلُونَ بِهِ

پس بدرستیکه شان اینست زود باشد که بیایند گروهها که بخوانند قرآن را و سوال کنند

النَّاسَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ

از مردم رواه احمد والترمذی و روایت است از بریده گفت

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم کسیکه بخواند قرآن را

يَتَأَكَّلُ بِهِ النَّاسَ جَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَوَجْهُهُ عَظْمٌ

در حالیکه طلب اکل میکند بقرآن از مردم بیاید آنکس روز قیامت حال آنکه روی وے استخوانست

لَيْسَ عَلَيْهِ لَحْمٌ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

که نیست در روی وے گوشت رواه بیهقی در شعب ایمان و روایت است از

أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

انس بن مالک رض گفت انس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم

إِنَّ لِلّٰهِ أَهْلِينَ مِنَ النَّاسِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هُمْ

بدرستیکه مر خدا راست اهلیان و خواص از مردمان گفتند صحابه ای پیغمبر خدا کیستند ایشان

قَالَ هُمْ اَهْلُ الْقُرْاٰنِ اَهْلُ اللّٰهِ وَخَاصَّتُهٗ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

فرمود ایشان اہل قرآن اہل اللہ وخواص او اند رواہ ابن ماجۃ

وَعَنْ اُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رض مَا بَالُ اَقْوَامٍ يُقْرَأُ عَلَيْهِمْ كِتَابُ اللّٰهِ

وروایت است از ابی بن کعب رضہ چہ حال آنکسان است کہ خواندہ شود برایشان کتاب خدا

لَا يَدْرُوْنَ مَا قُرِئَ عَلَيْهِمْ فِيْهِ وَلَا مَا تُرِكَ هٰكَذَا كَانَتْ

نمی دانند کہ چہ خواندہ شد برایشان دران ونمی دانند کہ چہ ترک کردہ شدہ است ہمچنین بود حال

بَنُوْا اِسْرَائِيْلَ خَرَجَتْ خَشْيَةُ اللّٰهِ مِنْ قُلُوْبِهِمْ فَغَابَتْ

بنی اسرائیل بیرون شد خوف خدا از دلہاے ایشان پس غایب شد

قُلُوْبُهُمْ وَشَهِدَتْ اَبْدَانُهُمْ اَلَا وَاِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ

دلہاے ایشان وحاضر شد بدنہاے ایشان آگاہ شو ہر آئینہ خداے بزرگ وبلند

لَا يَقْبَلُ مِنْ اَحَدٍ عَمَلًا حَتّٰى يَشْهَدَ بِقَلْبِهٖ مَا شَهِدَ بِبَدَنِهٖ

قبول نمی کند از کسے ہیچ عملے تا آنکہ گواہی دہد بدل او آنچہ کہ گواہی میدہد از بدن او

جامع وَعَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

در روایت است از انس بن مالک رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا حَمَلَةَ الْقُرْاٰنِ اِنَّ اَهْلَ السَّمٰوٰتِ

اللہ علیہ وسلم اے حاملان قرآن بدرستیکہ اہل آسمان

يَذْكُرُوْنَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰى فَتَجَبَّبُوْا اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى بِتَوْقِيْرِ

یاد میکنند شمارا نزد خدا یتعالے پس دوست شوید بسوے خدا بسبب توقیر

كِتَابِهٖ يَزِدْكُمْ حُبًّا وَيُحَبِّبْكُمْ اِلٰى عِبَادِهٖ يَا حَمَلَةَ الْقُرْاٰنِ اَنْتُمْ

کتاب او زیادہ دوست میدارد وشمارا خدا دوست میگرداند شمارا نزد بندگان او اے برداشتگان قرآن شما

مُخَصَّصُوْنَ بِرَحْمَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى الْمُعَلَّمُوْنَ كَلَامَ اللّٰهِ تَعَالٰى

مخصوص ہستید برحمت خدا یتعالے تعلیم کنندگان کلام خدا یتعالے

اَلْمُقَرَّبُوْنَ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰی مَنْ وَالَاهُمْ تَقَرَّبَ اِلَی اللّٰهِ تَعَالٰی

قریب کردہ شدہ اند از خدا یتعالے کسیکہ دوست داشت ایشان را قرب میابد بسوے خدا یتعالے

وَمَنْ عَادَاهُمْ فَقَدْ عَادَا اللّٰهَ یُدْفَعُ عَنْ قَارِئِ الْقُرْاٰنِ بَلَاءٌ

وکسیکہ دشمن گرفت ایشان را پس بتحقیق دشمن داشت خدارا دور کردہ شود از خوانندۂ قرآن بلاے

الدُّنْیَا وَیُدْفَعُ عَنْ مُسْتَمِعِ الْقُرْاٰنِ بَلَاءُ الْاٰخِرَةِ یَا حَمَلَةَ

دنیا و دفع کردہ شود از شنوندۂ قرآن بلاہاے آخرت اے حاملان

الْقُرْاٰنِ فَتَحَبَّبُوْا اِلَی اللّٰهِ تَعَالٰی بِتَوْقِیْرِ کِتَابِهٖ یَزِدْکُمْ حُبًّا

قرآن پس دوست شوید ایشان شمارا بسوے خدا یتعالے بسبب بزرگی کتاب وے زیادہ میکند خدا محبت شمارا

وَیُحَبِّبْکُمْ اِلٰی عِبَادِهٖ جَامع کبیر عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ

و دوست میکند شمارا بسوے بندگان او روایت است از انس رض گفت

خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ یَوْمٍ فَنَادٰی

برآمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روزے پس ندا کرد آنحضرت ۲

یَا عَلِیُّ صَوْتِهٖ یَا حَامِلَ الْقُرْاٰنِ اِکْحَلْ عَیْنَیْکَ بِالْبُکَاءِ

بہ بلند آواز خود کہ بردارندۂ قرآن سرمہ گین کن ہر دو چشم ترا از گریہ

اِذَا ضَحِکَ الْمُبْطِلُوْنَ وَقُمْ بِاللَّیْلِ اِذَا نَامَ النَّائِمُوْنَ

وقتیکہ خندہ کنند مبطلون و برخیز بشب برائے نماز چون خواب کنند خوابندگان

وَصُمْ اِذَا اَکَلَ الْاٰکِلُوْنَ وَاعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَکَ وَلَا تَحْقِدْ

و روزہ بدار وقتیکہ میخورند خورندگان و عفو کن از کسیکہ ظلم کند بر تو و کینہ مدار

فِیْ مَنْ یَحْقِدُ وَلَا تَجْهَلْ فِیْمَنْ یَجْهَلُ الدَّیْلَمِی

در حق کسیکہ کینہ دارد و نادان مشو در حق کسیکہ جاہل شود رواہ دیلمی

بَابُ تَفْضِیْلِ فَضَائِلِ سُوَرِ الْقُرْاٰنِ وَاٰیَاتِهٖ

باب تفضیل فضائل سورہ ہاے قرآن و آیات آن

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ

وہر کہ روگردان شود از یاد کردن من پس او را بود زندگانی تنگ و نابینا برانگیزم او را

يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ

روز قیامت گوید اے پروردگار من چرا برانگیختی مرا نابینا وہر آئینہ پیش ازین

كُنْتُ بَصِيرًا قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَ

بینا بودم گوید ہمچنین آمد بتو نشانہاے ما پس تغافل کردی از ان

كَذَٰلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَىٰ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ

وہمچنین امروز تغافل کردہ شود در حق تو ہر آئینہ فرو فرستاد قرآن خدا بر شما در قرآن

أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا

کہ چون بشنوید باینہاے خدا انکار نمودہ می آید و مسخر کردہ می شود آینہا

فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ

پس منشینید با ایشان تا آنکہ شروع کنند در سخنے بجز آن

إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ

ہر آئینہ شما آنگاہ مانند آن کافران باشید جز این نیست کہ مومنان آنند کہ چون یاد کردہ شود خدا

وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ

بترسند دلہاے ایشان وچون خوانندہ شود بر ایشان آیات خدا زیادہ سازند آن آیات

إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝ الَّذِينَ يُقِيمُونَ

ایمان ایشان را و بر پروردگار خویش توکل میکنند آنانکہ برپا میدارند

الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝ أُولَٰئِكَ هُمُ

نماز را و از انچہ روزی دادہ ایم ایشان را خرج میکنند این جماعت ایشان اند

الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ

وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝ حٰمٓ تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

و روزی نیک این فرو فرستادن است از جانب خدائے بخشنده و مهربان

كِتٰبٌ فُصِّلَتْ اٰيٰتُهٗ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ۝

این کتابیست واضح ساخته شد آیات او را در حالیکه قرآنے عربی است برائے قومے که میدانند

بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا فَاَعْرَضَ اَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُوْنَ ۝

در حالیکه مژده دهنده و ترساننده است پس روے گردان شدند اکثر مردمان پس ایشان نمی شنوند

عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رض قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از نواس بن سمعان رضه گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ يُؤْتٰى بِالْقُرْاٰنِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاَهْلِهِ الَّذِيْنَ كَانُوْا

علیه وسلم را که میگفت آورده میشود قرآن روز قیامت و اهل قرآن آنهائیکه بودند

يَعْمَلُوْنَ بِهٖ تَقْدُمُهٗ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ وَاٰلِ عِمْرٰنَ كَاَنَّهُمَا

که عمل میکردند باحکام قرآن پیش می شود قرآن را سوره بقر و آل عمران گویا که این دو

غَمَامَتَانِ اَوْ ظُلَّتَانِ سَوْدَاوَانِ بَيْنَهُمَا شَرْقٌ اَوْ كَاَنَّهُمَا

سورت دو ابر اند یا دو سائبان سیاه میان این دو سورت شرق است یا این دو بچو را

فِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ صَوَآفَّ تُحَاجَّانِ عَنْ صَاحِبِهِمَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

دو جماعت اند از پرندصف بستگان که حجت میکنند از جانب صاحب ایشان رواه مسلم

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ بَيْنَمَا جِبْرَئِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

و روایت است از ابن عباس رضه گفت در اثنائے آنکه جبرئیل علیه السلام

قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ نَقِيْضًا مِّنْ

نشسته است نزد آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم شنید جبرئیل آوازی را از

فَوْقِهٖ فَرَفَعَ رَاْسَهٗ فَقَالَ هٰذَا بَابٌ مِّنَ السَّمَآءِ فُتِحَ الْيَوْمَ

لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ فَقَالَ هٰذَا مَلَكٌ

دکشادہ نشد ہرگز مگر امروز پس فرود آمد از آن فرشتہ پس گفت جبرئیل ؑ کہ این فرشتہ است

نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ فَسَلَّمَ فَقَالَ أَبْشِرْ

کہ فرود آمدہ است بسوے زمین کہ فرود نیامدہ ہرگز مگر امروز پس سلام گفت تا فرشتہ پس گفت فرشتہ

بِنُورَيْنِ أُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ فَاتِحَةُ الْكِتَابِ

بدو نورے کہ داوہ شد تو داوہ نشد آن دو نور پیچ پیغمبر پیش از تو یکے سورہ الحمد اللہ

وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيتَهُ

و دیگر دو آیت کہ در آخر سورۂ بقر است یعنے از آمن الرسول تا آخر سورہ ہرگز نخوانی بحرفی از فا تحہ و آمن الرسول

وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی الدرداء گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَعْجِزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَقْرَأَ فِي لَيْلَةٍ ثُلُثَ الْقُرْآنِ

علیہ وسلم آیا عاجز می آید یکے از شما از آنکہ بخواند در شبے ثلث قرآن را

قَالُوا وَكَيْفَ يَقْرَأُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ قَالَ قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ

گفتند صحابہ چگونہ خواند ثلث قرآن را در شب فرمود کہ سورہ قل ہو اللہ احد

يَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَرَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ

برابر است ثلث قرآن را رواہ مسلم و روایت کرد بخاری از

أَبِي سَعِيدٍ رض وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

ابی سعید رضہ و روایت است از انس رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قَلْبًا وَقَلْبُ الْقُرْآنِ يٰسٓ

اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مر ہر شے را دلیست و دل قرآن سورہ یاسین است

وَمَنْ قَرَأَ يٰسٓ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِقِرَاءَتِهَا قِرَاءَةَ الْقُرْآنِ

و ہر کہ بخواند سورہ یٰسین را مینویسد خدا یتعالے مر او را بسبب خواندن آن ثواب بخواندن قرآن

آنحضرت ﷺ

کہ آخر دادہ خواب آن تر ۱۲

لہ بقرہ از آمن الرسول تا آخر سورہ ۱۲

عَشْرَ مَرَّاتٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

ده مرتبه رواه الترمذی والدارمی وازابی هریره رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَرَأَ حٰمٓ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکه خواند سورهٔ حم

الدُّخَانَ فِيْ لَيْلَةٍ اَصْبَحَ يَسْتَغْفِرُ لَهٗ سَبْعُوْنَ اَلْفَ مَلَكٍ

الدخان را در شب صبح میکند در حالیکه آمرزش میخواهند او را هفتاد هزار فرشتگان

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ ضَرَبَ بَعْضُ

رواه الترمذی وروایت است از ابن عباس رض گفت که زد بعضے

اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خِبَاءَهٗ عَلٰى قَبْرٍ وَهُوَ

از اصحاب پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم خیمه خودرا برگورے وے

لَا يَحْسِبُ اَنَّهٗ قَبْرٌ فَاِذَا فِيْهِ اِنْسَانٌ يَقْرَأُ سُوْرَةَ تَبَارَكَ

گمان نمی برد که آن قبر است پس ناگاه در آن قبر آدمیست که میخواند سوره تبارک

الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ حَتّٰى خَتَمَهَا فَاَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

الذی بیده الملک تا آنکه ختم کرد آنرا پس آمد وے پیغمبر خدارا صلے اللہ علیه

وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَهٗ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هِيَ

وسلم پس خبر داد آنحضرت را باینحال پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم که این سوره

الْمَانِعَةُ هِيَ الْمُنْجِيَةُ تُنْجِيْهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مانع است این سوره رستگاری دهنده است رستگاری میدهد او را از عذاب قبر رواه الترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض وَاَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رض قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وروایت است از ابن عباس رض وانس بن مالک رض گفتند این هر دو که فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا زُلْزِلَتْ تَعْدِلُ نِصْفَ الْقُرْاٰنِ

صلے اللہ علیه وسلم که سوره اذا زلزلت برابر است نصف قرآن را

وَقُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْاٰنِ وَقُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ

وقل ہو اللہ احد برابر است ثلث قرآن را وقل یا ایہا الکافرون

تَعْدِلُ رُبُعَ الْقُرْاٰنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ مَعْقِلِ بْنِ

برابر است ربع قرآن را رواہ الترمذی وروایت است از معقل بن

يَسَارٍ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ حِيْنَ يُصْبِحُ

یسار رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ گفت آنحضرت ہر کہ بگوید ہنگامیکہ صبح کند

ثَلٰثَ مَرَّاتٍ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ السَّمِيْعِ الْعَلِيْمِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ

سہ مرتبہ اعوذ باللہ السمیع العلیم من الشیطان الرجیم

فَقَرَأَ ثَلٰثَ اٰيَاتٍ مِنْ اٰخِرِ سُوْرَةِ الْحَشْرِ وَكَّلَ اللّٰهُ بِهٖ

پس بخواند سہ آیت از آخر سورہ حشر وکیل گرداند خدا تعالے بوے

سَبْعِيْنَ اَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّوْنَ عَلَيْهِ حَتّٰى يُمْسِيَ وَاِنْ مَّاتَ

ہفتاد ہزار فرشتہ را کہ درود میفرستند بروے تا آنکہ شام کند واگر بمیرد آن کس

فِيْ ذٰلِكَ الْيَوْمِ مَاتَ شَهِيْدًا وَمَنْ قَالَهَا حِيْنَ يُمْسِيْ كَانَ

در آن روز می میرد شہید وکسیکہ می گوید این سہ آیت را ہنگامے کہ شام می کند باشد

بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ

بہمان مرتبہ کہ در صبح ذکر کردہ شد رواہ الترمذی والدارمی وروایت است از انس رضہ

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَرَأَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ گفت آنحضرت کسیکہ بخواند ہر روز دو صد

مَرَّةٍ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ مُحِيَ عَنْهُ ذُنُوْبُ خَمْسِيْنَ سَنَةً اِلَّا

بار قل ہو اللہ احد محو کردہ شود از وے گناہان پنجاہ سال مگر

اَنْ يَكُوْنَ عَلَيْهِ دَيْنٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

آنکہ باشد بروے وامے رواہ الترمذی والدارمی

وَفِي رِوَايَةٍ خَمْسِيْنَ مَرَّةً وَلَمْ يَذْكُرِ الَّا اَنْ يَكُوْنَ عَلَيْهِ

و در روایت دارمی خواندن و پنجاه بار واقع شده و ذکر نکرده است دارمی این استثناء را که از الا

دَيْنٌ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَرَادَ

تا یکون علیه دین است واز وے مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمودہ کسے کہ خواہد کہ

اَنْ يَنَامَ عَلٰى فِرَاشِهٖ فَنَامَ عَلٰى يَمِيْنِهٖ ثُمَّ قَرَأَ مِائَةَ

خواب کند بر بستر خود پس بخوابد بر جانب راست خود بستر بخواند صد

مَرَّةٍ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ يَقُوْلُ لَهُ الرَّبُّ

بار قل ہو اللہ احد وقتیکہ باشد روز قیامت میگوید مر اورا پروردگار

يَا عَبْدِيْ اُدْخُلْ عَلٰى يَمِيْنِكَ الْجَنَّةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

اے بندۂ من در آئی بر جانب راست خود در بہشت رواہ الترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

سَمِعَ رَجُلًا يَقْرَأُ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ فَقَالَ وَجَبَتْ قُلْتُ

شنید مردے را کہ میخواند قل ہو اللہ احد پس فرمود آنحضرت کہ واجب گشت گفتم

وَمَا وَجَبَتْ قَالَ الْجَنَّةُ رَوَاهُ مَالِكٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

چہ واجب گشت فرمود آنحضرت بہشت رواہ مالک و ترمذی ونسائی

وَعَنْ اَبِيْ رَفِيْعٍ بْنِ عَبْدِ الْكَلَاعِيِّ رض قَالَ قَالَ رَجُلٌ

و روایت است از ابی رفیع بن عبد الکلاعی رضہ گفت ابی رفیع کہ گفت مردے

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّ سُوْرَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ

اے پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کدام سورہ از قرآن

اَعْظَمُ قَالَ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ قَالَ فَاَيُّ اٰيَةٍ فِي الْقُرْاٰنِ اَعْظَمُ

بزرگتر است فرمود آنحضرت قل ہو اللہ احد گفت آن مرد پس کدام آیت در قرآن بزرگتر

قَالَ اٰيَةُ الْكُرْسِيِّ اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ قَالَ فَاَيُّ

گفت آنحضرت آیۃ الکرسی کہ لا الہ الا ہو الحی القیوم تا آخر است گفت آنمرد پس کدام

اٰيَةٍ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ تُحِبُّ اَنْ تُصِيْبَكَ وَاُمَّتَكَ قَالَ

آیت اے پیغمبر خدا دوست میداری کہ برسد خیر و دعا ترا و امت ترا گفت آنحضرت

خَاتِمَةُ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ فَاِنَّهَا مِنْ خَزَائِنِ رَحْمَةِ اللّٰهِ

خاتمہ سورۂ بقر زیرا کہ آن از خزینہ ہاے رحمت خداست

مِنْ تَحْتِ عَرْشِهٖ اَعْطَاهَا هٰذِهِ الْاُمَّةَ لَمْ تَتْرُكْ خَيْرًا

از زیر عرش وے دادہ است آن را باین امت ترک نکردہ است ہیچ چیزے از خیر

مِنَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ اِلَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

دنیا و آخرت مگر آنکہ مشتمل است بروے و در گرفتہ است رواہ الدارمی

وَعَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ مُرْسَلًا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و روایت است از عبد الملک بن عمیر بطریق مرسل گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ فَاتِحَةِ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِّنْ

صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ در سورہ فاتحۃ الکتاب شفا است از

كُلِّ دَاءٍ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

ہر مرض جسمانی و روحانی اگر بطریق یقین بخواند رواہ الدارمی و بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رض قَالَ مَنْ قَرَأَ اٰخِرَ

و روایت است از عثمان بن عفان رض گفت کسیکہ بخواند آخر سورہ

اٰلِ عِمْرَانَ فِيْ لَيْلَةٍ كُتِبَ لَهٗ قِيَامُ لَيْلَةٍ وَعَنْ مَكْحُوْلٍ

آل عمران در شبے نوشتہ میشود مر آنکس را ثواب بیداری شب و از مکحول مرویست

قَالَ مَنْ قَرَأَ سُوْرَةَ اٰلِ عِمْرَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ صَلَّتْ عَلَيْهِ

گفت کسیکہ بخواند سورہ آل عمران روز جمعہ درود فرستند بر آنکس

الْمَلٰئِكَةُ اِلَى اللَّيْلِ رَوَاهُمَا الدَّارِمِيُّ وَعَنْ كَعْبٍ رض

واستغفار کنند مراورا فرشتگان تا شب رواہما الدارمی و روایت است از کعب رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اقْرَءُوْا سُوْرَةَ

بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بخوانید سورۃ

هُوْدٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض

ہود را روز جمعہ رواہ الدارمی و روایت است از ابی سعید خدری رض

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَرَأَ سُوْرَةَ الْكَهْفِ

بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ بخواند سورہ کہف را

فِيْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ اَضَاءَ لَهُ النُّوْرُ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ رَوَاهُ

در روز جمعہ روشن میگردد مراورا نور ایمان درمیان وقتیکہ در دو جمعہ است رواہ

الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَعَوَاتِ الْكَبِيْرِ وَعَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ

بیہقی در دعوات الکبیر و روایت است از خالد بن معدان

قَالَ اقْرَءُوا الْمُنْجِيَةَ وَهِيَ الٓمٓ تَنْزِيْلُ فَاِنَّهُ بَلَغَنِيْ اَنَّ

گفت خالد بخوانید سورہ کہ رستگاری دہندہ است و آن الم تنزیل کہ در وے سجدہ است زیرا کہ رسید

رَجُلًا كَانَ يَقْرَأُهَا مَا يَقْرَأُ شَيْئًا غَيْرَهَا وَكَانَ كَثِيْرَ

مردے بود کہ میخواند آنرا کہ می خواند چیزے را جز این و بود آن مرد بسیار

الْخَطَايَا فَنَشَرَتْ جَنَاحَهَا عَلَيْهِ قَالَتْ رَبِّ اغْفِرْ لَهُ

گناہگار پس پراگندہ کرد این سورہ بازوے خود را بر آنمرد و شفاعت کرد این سورہ و گفت ای پروردگار

فَاِنَّهُ كَانَ يُكْثِرُ قِرَاءَتِيْ فَشَفَّعَهَا الرَّبُّ تَعَالٰى فِيْهِ وَقَالَ

پس بدرستیکہ بود آنمرد کہ بسیار میکرد خواندن مرا پس قبول شفاعت کرد پروردگار در حق آنمرد و گفت

اكْتُبُوْا لَهُ بِكُلِّ خَطِيْئَةٍ حَسَنَةً وَارْفَعُوْا لَهُ دَرَجَةً

پروردگار فرشتگان کہ بنویسید برائے این مرد بہر بدی نیکی و بلند گردانید برائے وے درجہ

وَقَالَ اَيْضًا اِنَّمَا تُجَادِلُ عَنْ صَاحِبِهَا فِي الْقَبْرِ تَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ

وگفت نیز بدرستیکه این سورة خصومت میکند در قبر از جانب خواننده باینطور که می گوید خداوندا

اِنْ كُنْتُ مِنْ كِتَابِكَ فَشَفِّعْنِيْ فِيْهِ وَاِنْ لَمْ اَكُنْ مِنْ كِتَابِكَ

اگر هستم سوره از کتاب تو پس قبول کن شفاعت من در حق وے و اگر نیستم سوره از کتاب تو

فَامْحُنِيْ عَنْهُ وَاِنَّهَا تَكُوْنُ كَالطَّيْرِ تَجْعَلُ جَنَاحَهَا عَلَيْهِ

پس محو کن مرا از کتاب و بدرستیکه این سوره میگردد بقدرت خدا همچو جانور پرنده می اندازد باز وخود خواننده

فَتَشْفَعُ لَهٗ فَتَمْنَعُهٗ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَقَالَ فِيْ تَبَارَكَ

پس شفاعت میکند مراورا پس منع میکند از عذاب قبر وگفت در سورة تبارک

مِثْلُهٗ وَكَانَ خَالِدٌ لَا يَبِيْتُ حَتّٰى يَقْرَأَهُمَا وَقَالَ طَاؤُسٌ

مانند این وبود خالد که شب نمی کرد تا آنکه میخواند این دو سوره را وگفت طاؤس یمانی تابعی

فُضِّلَتَا عَلٰى كُلِّ سُوْرَةٍ فِي الْقُرْاٰنِ بِسَبْعِيْنَ حَسَنَةً رَوَاهُ

تفضیل داده شده اند این دو سوره بر هر سورة که در قرآن است بشصت نیکی رواه

الدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَطَاءِ بْنِ اَبِيْ رَبَاحٍ قَالَ بَلَغَنِيْ اَنَّ

الدارمی و روایت است از عطاء ابن ابی رباح گفت که رسیده است مرا بدرستیکه

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَرَأَ يٰسٓ فِيْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکه بخواند سورة یٰسین در

صَدْرِ النَّهَارِ قُضِيَتْ حَوَائِجُهٗ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ مُرْسَلًا

اول روز برآورده شود حاجتهائے وے روایت کرد این حدیث را دارمی بطریق مرسل

وَعَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارِ الْمُزَنِيِّ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از معقل بن یسار المزنی رض بدرستیکه آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَرَأَ يٰسٓ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللّٰهِ تَعَالٰى

علیه وسلم فرمود کسیکه بخواند سورة یٰسین از برائے طلب رضائے خدا تعالے

غُفِرَ لَهٗ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ فَاقْرَؤُهَا عِنْدَ مَوْتَاكُمْ

آمرزید مر او را هر چیزے که پیش رفته است از گناه وے پس بخوانید آنرا نزد مرده های شما یعنے کسیکه مشرف بموت شود

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ

رواه البیهقی در شعب ایمان و مرویست از علی رض گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِكُلِّ شَيْءٍ

شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را که میگفت مر هر چیزے را

عَرُوْسٌ وَعَرُوْسُ الْقُرْاٰنِ الرَّحْمٰنُ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

عروس است و عروس قرآن سوره رحمن است و روایت است از ابن مسعود رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَرَأَ سُوْرَةَ الْوَاقِعَةِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکه بخواند سورة واقعه را

فِيْ كُلِّ لَيْلَةٍ لَمْ تُصِبْهُ فَاقَةٌ اَبَدًا وَكَانَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ رض

در هر شب نمیرسد او را فاقه و درویشے هرگز و بود ابن مسعود رض

يَاْمُرُ بَنَاتِهٖ يَقْرَأْنَ بِهَا فِيْ كُلِّ لَيْلَةٍ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ

که امر میکرد دختران خود را که بخوانند این سوره در هر شب روایت کرد بیهقی هر دو حدیث را

فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در شعب ایمان و روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلَا يَسْتَطِيْعُ اَحَدُكُمْ اَنْ يَقْرَأَ اَلْفَ

صلے اللہ علیہ وسلم آیا نمی تواند یکے از شما که بخواند هزار

اٰيَةٍ فِيْ كُلِّ يَوْمٍ قَالُوْا وَمَنْ يَسْتَطِيْعُ اَنْ يَقْرَأَ اَلْفَ اٰيَةٍ

آیت را در هر روز گفتند صحابه که می تواند که بخواند هزار آیت با وجود موانع اعمال دیگر

فِيْ كُلِّ يَوْمٍ قَالَ اَمَا يَسْتَطِيْعُ اَحَدُكُمْ اَنْ يَقْرَأَ اَلْهٰكُمُ

در هر روز فرمود آنحضرت آیا نمی تواند یکے از شما که بخواند سوره الهکم

التكاثر رواه البيهقي في شعب الإيمان وعن سعيد بن المسيب رض

التکاثر روایت کرد این حدیث بیہقی در شعب ایمان و روایت است از سعید بن المسیب رض

مرسلا عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من قرأ قل هو الله

کہ از کبار تابعیست بطریق مرسل از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت کسیکہ بخواند

أحد عشر مرات بني له بها قصر في الجنة ومن قرأ

سورۂ قل ہو اللہ احد ده بار بنا کرده شود برائے وے بسبب قرارۂ آن کوشکے در بہشت و کسیکہ بخواند

عشرين مرة بني له قصران في الجنة فقال عمر بن

بست بار بنا کرده شود برائے وے دو کوشک در بہشت پس گفت عمر بن

الخطاب رض والله يا رسول الله إذا نكثر قصورنا فقال

الخطاب رض سوگند بخدا یا رسول اللہ چون ثواب خواندن اینچنین است ہر آئینہ بسیار میخاہیم و بسیار می گردیم

رسول الله صلى الله عليه وسلم الله أوسع من ذلك رواه الدارمي

بسبب خواندن کوشکہای خود را پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خدا فراخ تر است از آن یعنے تعجب مکن

كتب الدعوات

وإذا سألك عبادي عني فإني قريب أجيب دعوة

و چون استفسار کنند ترا بندگان من از حال من پس ہر آئینہ من نزدیکم قبول میکنم دعائے

الداع إذا دعان فليستجيبوا لي وليؤمنوا بي لعلهم

دعا کنندہ چون دعا کند مرا پس باید کہ فرمانبرداری کنند برائے من و ایمان آرند بمن تا باشد کہ ایشان ہمہ

يرشدون وعن أبي هريرة رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

راہ یابند روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

يستجاب للعبد ما لم يدع بإثم أو قطيعة رحم ما لم يستعجل

قبول کردہ میشود دعائے بندہ تا وقتیکہ دعا نکند بہ گناہ یا بچیزیکہ بآن بریدن کاری شود یا دعا کند بریدن خویشی

قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا الْاِسْتِعْجَالُ قَالَ يَقُوْلُ

گفته شده ای رسول الله چیست صورت استعجال فرمود میگوید بنده

قَدْ دَعَوْتُ وَقَدْ دَعَوْتُ فَلَمْ اَرَ يُسْتَجَابُ

بتحقیق دعا کردم بتحقیق دعا کردم یعنی کردم و بسیار کردم دعا پس ندیدم که استجابت

لِيْ فَيَسْتَحْسِرُ عِنْدَ ذٰلِكَ وَيَدَعُ الدُّعَاءَ رَوَاهُ

کرده شدم پس منقطع میشود و ملول گردد نزد آن و ترک کند دعا را رواه

مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مسلم و روایت است از ابی درداء رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْوَةُ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ لِاَخِيْهِ بِظَهْرِ

صلے اللہ علیہ وسلم دعائے مرد مسلمان غائبانہ مر برادر خود را

الْغَيْبِ مُسْتَجَابَةٌ عِنْدَ رَاْسِهٖ مَلَكٌ مُوَكَّلٌ كُلَّمَا

مستجابست نزد سر دعا فرشته ایست گماشته شده هر گاه

دَعَا لِاَخِيْهِ بِخَيْرٍ قَالَ الْمَلَكُ الْمُوَكَّلُ بِهٖ اٰمِيْنَ

دعائے میکند به نیکی مر برادر خود را می گوید فرشته که گماشته شده است بر آن که آمین

وَلَكَ بِمِثْلٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ

و مر ترا است مانند آن و زیاده است رواه مسلم و روایت است از جابر رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْعُوْا عَلٰى اَنْفُسِكُمْ وَلَا تَدْعُوْا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دعائے بد مکنید بر ذاتہائے خود و دعائے بد مکنید

عَلٰى اَوْلَادِكُمْ وَلَا تَدْعُوْا عَلٰى اَمْوَالِكُمْ وَلَا تُوَافِقُوْا

برادلاد خود دعا مکنید برمال ہاے خود موافق نیفتید

مِنَ اللّٰهِ سَاعَةً يُّسْئَلُ فِيْهَا عَطَآءٌ فَيَسْتَجِيْبُ لَكُمْ

از خدا ساعتے را کہ سوال کردہ شود در آن ساعت عطاے پس استجابت

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ مسلم و روایت است از انس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدُّعَآءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

علیہ وسلم دعا مغز و خلاصۂ عبادت است رواہ الترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ شَيْءٌ اَكْرَمَ عَلَى اللّٰهِ مِنَ الدُّعَآءِ رَوَاهُ

علیہ وسلم نیست ہیچ چیزے بزرگتر برخدا یتعالے از دعا رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رض قَالَ

الترمذی و ابن ماجہ و روایت است از سلمان الفارسی رض

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرُدُّ الْقَضَآءَ اِلَّا الدُّعَآءُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم رد نمی کند قضا را مگر دعا

وَلَا يَزِيْدُ فِي الْعُمُرِ اِلَّا الْبِرُّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و زیادہ نمی گرداند در عمر مگر نیکی رواہ الترمذی رح

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وروایت است از ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الدُّعَاءَ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ وَمِمَّا لَمْ

علیہ وسلم بدرستیکہ دعا سود میدہد از انچہ کہ فرود آمدہ است از بلا

يَنْزِلْ فَعَلَيْكُمْ عِبَادَ اللّٰهِ بِالدُّعَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و از انچہ فرود نیامدہ است پس بر شما باد اے بندگان خدا بدعا رواہ الترمذی

وَعَنْ اَبِيْ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی مسعود رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَلُوا اللّٰهَ مِنْ فَضْلِهٖ فَاِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ اَنْ

علیہ وسلم سوال کنید خدا یتعالے را از افزونی کرم وے زیرا کہ خدا یتعالی دوست میدارد

يُّسْئَلَ وَاَفْضَلُ الْعِبَادَةِ اِنْتِظَارُ الْفَرَجِ رَوَاهُ

کہ سوال کردہ شود و افزون ترین عبادتہا از روے ثواب چشم داشتن گشایش است رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

الترمذی و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَّمْ يَسْئَلِ اللّٰهَ يَغْضَبْ عَلَيْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

علیہ وسلم کسے کہ سوال نکند و نخواہد از خدا خشم میگیرد وے تعالی بروے رواہ الترمذی

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ فُتِحَ لَهٗ

و روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ گشادہ شود برائے وی

مِنْكُمْ بَابُ الدُّعَاءِ فُتِحَتْ لَهٗ اَبْوَابُ الرَّحْمَةِ وَمَا سُئِلَ اللّٰهُ

از شما در دعا گشادہ میشود برائے وے درہائے رحمت و سوال کردہ نشد از خدا یتعالے

شَيْئًا يَعْنِيْ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنْ اَنْ يُّسْئَلَ الْعَفِيَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

چیزی یعنی چیزی محبوب تر نزد وے تعالی از سوال کردن عافیت یعنے صحت مرضی سلامتی آن جمیع افات رواہ الترمذی

ابی ہریرہ رض روایت است از

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهُ اَنْ يَسْتَجِيْبَ

گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ شاد گرداند او را کہ استجابت کند

اللّٰهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ فَلْيُكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرَّخَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خدا یتعالے دعاء او را نزد بلاہاے سخت پس باید کہ بسیار کند دعا را در نرمی رواہ الترمذی

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُدْعُوا اللّٰهَ

و ہم از وے ہست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دعا کنید خدا را

وَاَنْتُمْ مُوْقِنُوْنَ بِالْاِجَابَةِ وَاعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَجِيْبُ

و حال آنکہ شما یقین کنند گانید باجابت و بدانید کہ خدا یتعالے قبول نمی کند

دُعَاءً مِنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

دعا را از دل بیخبر بازی کنندہ مشغول بغیر حق رواہ الترمذی و روایت است از

مَالِكِ بْنِ يَسَارٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مالک بن یسار رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اِذَا سَاَلْتُمُ اللّٰهَ فَاسْئَلُوا اللّٰهَ بِبُطُوْنِ اَكُفِّكُمْ وَلَا تَسْئَلُوْهُ

چون سوال کنید از خدا پس سوال کنید او را بباطن کفہاے دست خود و سوال مکنید او را

بِظُهُوْرِهَا وَفِيْ رِوَايَةِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَلُوا اللّٰهَ بِبُطُوْنِ

بپشتہای کفدست و در روایت ابن عباس رض گفت آنحضرت سوال بکنید از خدا بباطن

اَكُفِّكُمْ وَلَا تَسْئَلُوْهُ بِظُهُوْرِهَا فَاِذَا فَرَغْتُمْ فَامْسَحُوْا بِهَا

کفہای دست شما و سوال مکنید او را بظاہر کفہای دست خود پس چون فارغ شوید از دعا پس بمالید کفہای دست

وُجُوْهَكُمْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ سَلْمَانَ رض قَالَ قَالَ

روہاے خود را رواہ ابوداؤد و روایت است از سلمان رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ رَبَّكُمْ حَيِيٌّ كَرِيْمٌ يَسْتَحْيِيْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ پروردگار شما صاحب حیا و کریم است شرم دارد

مِنْ عَبْدِهٖ اِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ اِلَيْهِ اَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

از بندہ خود وقتیکہ بردارد ہر دو دست خود بسوے پروردگار کہ باز گرداند دستہاے بندہ را خالی رواہ الترمذی

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي دَعْوَاتِ الْكَبِيْرِ وَعَنْ عُمَرَ رض

وابوداؤد وبیہقی در دعوات کبیر وروایت است از عمر رض

قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ

گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون برمیداشت ہر دو دست خود را

فِي الدُّعَاءِ لَمْ يَحُطَّهُمَا حَتّٰى يَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَهٗ رَوَاهُ

در دعا فرو نمی آورد ہر دو دست خود را تا آنکہ مسح میکرد بآنہا روی مبارک خود را رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

الترمذی وروایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمُ الصَّائِمُ

صلے اللہ علیہ وسلم سہ کس اند کہ رد کردہ نمی شود دعاے ایشان یکے از ان روزہ دار است

حِيْنَ يُفْطِرُ وَالْاِمَامُ الْعَادِلُ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُوْمِ يَرْفَعُهَا

در ہنگامیکہ افطار میکند دوم پادشاہ عادل سوم دعاے ستم رسیدہ بر میدارد دعاے مظلوم را

اللّٰهُ فَوْقَ الْغَمَامِ وَتُفْتَحُ لَهَا اَبْوَابُ السَّمَآءِ وَيَقُوْلُ الرَّبُّ

خدا بتعالے بالاے ابر کشادہ میشود برائے وے درہاے آسمان و میگوید پروردگار

وَعِزَّتِيْ لَاَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِيْنٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

سوگند بعزت من کہ ہر آئینہ یاری میدہم ترا اگرچہ باشد پس از روزگار رواہ الترمذی

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثُ

وہم از وے مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سہ

دَعْوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ لَا شَكَّ فِيْهِنَّ دَعْوَةُ الْوَالِدِ وَدَعْوَةُ

دعا مستجاب اند نیست شک در اجابت آن سہ اول دعاکردن پدر فرزند را و دوم دعا

---

۱ کسیکہ روزہ دارد و بگشاید تا خالی و صفا نمیشود و دیر میشود ۱۲

۲ عادل آنست کہ بداند کہ پادشاہی بامانت است از جانب خدا و بداند کہ رعیت بندگان خدا اند و دعاے ایشان مستجاب است ۱۲

۳ مراد بدعاے والد بطریق اولی دعاے والدہ است ۱۲

الْمُسَافِرِ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ

مسافر برائے خود یا برائے غیر و ستم دعائے ستم رسیدہ رواہ الترمذی و ابو داؤد

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وابن ماجہ و روایت است از انس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَسْأَلْ أَحَدُكُمْ رَبَّهُ حَاجَتَهُ كُلَّهَا حَتَّى يَسْأَلَ

علیہ وسلم باید کہ بخواہد یکے از شما از پروردگار خود حاجت خود را ہمہ را تا آنکہ بخواہد

شِسْعَ نَعْلِهِ إِذَا انْقَطَعَ زَادَ فِي رِوَايَةٍ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ

دوال نعل خود چون شکستہ گردد زیادہ کردہ است راوی در روایتے از ثابت بنانی

مُرْسَلًا حَتَّى يَسْأَلَهُ الْمِلْحَ وَحَتَّى يَسْأَلَهُ شِسْعَ إِذَا انْقَطَعَ

بطریق ارسال این عبارت کہ تا آنکہ سوال کند از وے نمک دیگر را و تا آنکہ سوال کند از وے دوال نعل

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رض قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ

رواہ الترمذی و روایت است از ابی بن کعب رض گفت بود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَكَرَ أَحَدًا فَدَعَا لَهُ بَدَأَ بِنَفْسِهِ

صلے اللہ علیہ وسلم چون یاد میکرد یکے را پس دعا میکرد او را آغاز میکرد بدعا برائے خود

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ مَا

رواہ الترمذی و روایت است از ابی سعید الخدری رض گفت نیست

مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِثْمٌ وَلَا قَطِيعَةُ رَحِمٍ

ہیچ مسلمانی کہ دعا کند بدعائے کہ نیست در آن دعا بزہ و نہ بریدن خویشی

إِلَّا أَعْطَاهُ اللّٰهُ بِهَا إِحْدَى ثَلَاثٍ إِمَّا أَنْ يُعَجِّلَ لَهُ دَعْوَتَهُ

مگر آنکہ بدہد او را خدا یتعالے بآن دعا یکے از سہ خصلت یا آنکہ شتابی میکند برائے وے اجابت دعا را در

وَإِمَّا أَنْ يَدَّخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْهُ

دنیا یا آنکہ نگاہ میدارد دعائے او را برائے او در آخرت و یا آنکہ برمیگرداند از وے

مِنَ السُّوْءِ مِثْلَهَا قَالُوْا اِذًا نُكْثِرُ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی اَكْثَرُ

از بدی مانند دعا که کرده است گفتند صحابه اکنون که دعا بسیار کنیم گفت دعا البته مستجاب است بسیار میکنیم دعا افزود حضرت فضل خدا بیشتر

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ

رواه احمد و روایت است از ابن عباس رضی از انحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خَمْسُ دَعَوَاتٍ يُسْتَجَابُ لَهُنَّ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود پنج دعا است قبول کردہ مے شود مر آنہا را

دَعْوَةُ الْمَظْلُوْمِ حَتّٰى يَنْتَصِرَ وَدَعْوَةُ الْحَاجِّ حَتّٰى

یکے دعاے ستم رسیدہ تا آنکہ انتقام میکشد حق تعالی از ستم کنندہ دوم دعاے قصد کنندہ حج بیت اللہ تا آنکہ

يَصْدُرَ وَدَعْوَةُ الْمُجَاهِدِ حَتّٰى يَفْقِدَ وَدَعْوَةُ الْمَرِيْضِ

رجوع کند و سوم دعاے جہاد کنندہ تا آنکہ گم میکند اسباب و آلات یعنے فارغ میگردد از جہاد و چہارم دعاے بیمار

حَتّٰى يَبْرَءَ وَدَعْوَةُ الْاَخِ لِاَخِيْهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ ثُمَّ قَالَ

تا آنکہ بہ میگردد و پنجم دعاے برادر مسلمان برائے مسلمان دیگر غائبانہ باز فرمود

وَاَسْرَعُ هٰذِهِ الدَّعَوَاتِ اِجَابَةً دَعْوَةُ الْاَخِ لِاَخِيْهِ بِظَهْرِ

و زود تر این دعا ہا بقبول دعاے برادر مسلمان برائے مسلمان دیگر است غائبانہ

الْغَيْبِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَعَوَاتِ الْكَبِيْرِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ

روایت کرد بیہقی در دعوات کبیر و روایت است از انس رض گفت

كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ دَعَا بِمِائَةِ دَعْوَةٍ

بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اگر دعا میکرد صد بار

اِفْتَتَحَهَا وَخَتَمَهَا وَتَوَسَّطَهَا بِرَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً

شروع میکرد دعا را و ختم میکرد آن دعا را و درمیان آن دعا میگفت ایں دعا کہ ربنا اٰتنا فی الدنیا حسنۃ

وَّفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ ابن النجار جمع الجوامع

و فی الآخرۃ حسنۃ و قنا عذاب النار رواہ ابن النجار در جمع الجوامع

بَابُ ذِكْرِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالتَّقَرُّبِ اِلَيْهِ

باب است در ذکر خدائے عزوجل و نزدیکی جستن بسوے او

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

پس یاد کنید مرا یاد کنم شما را و سپاس گوئید مرا و ناسپاسی نکنید

اَلَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ

آنانکه ایمان آوردند و آنانکه آرام میگیرند دلهاے ایشان بیاد خدا

اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ۝ اَلَّذِينَ آمَنُوا

آگاه تو بیاد خدا آرام می گیرند دلها آنانکه ایمان آوردند

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ طُوبٰى لَهُمْ وَحُسْنُ

و کارهاے نیک کردند خوشی باشد ایشان را و بهتر است

مَا بِهٖ وَمَنْ يَّعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهٗ شَيْطٰنًا

جایگاه و هر که غافل شود از یاد خدا بر گماریم برای او شیطان

فَهُوَ لَهٗ قَرِيْنٌ ۝ اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ

پس آن شیطان او را همنشین بود آیا وقت نرسیده است مسلمانان را که بیاشیر گردند آنکه خرفه زده باشند

لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ

وقت یاد کردن خدا و وقت یاد آوردن آنچه آمده است از وحی آن و روایت ست از ابی هریره

وَاَبِيْ سَعِيْدٍ رضہ قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی سعید گفتند هر دو که فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

لَا يَقْعُدُ قَوْمٌ يَّذْكُرُوْنَ اللّٰهَ اِلَّا حَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ

نه نشیند هیچ گروهی در حالیکه ذکر میکنند خدا را مگر احاطه میکنند ایشان را ملائکه

وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَنَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِيْنَةُ وَ

و می پوشد ایشان را انوار رحمت و فرود می آید بر ایشان آرامش و

ذَكَرَهُمُ اللّٰهُ فِيْمَنْ عِنْدَهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

یاد میکند ایشان را خدا بچه در ان جماعت که نزد او ست رواه مسلم و در روایت است از

اَبِيْ مُوْسٰى رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی موسی رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے الله علیه وسلم

مَثَلُ الَّذِيْ يَذْكُرُ رَبَّهٗ وَالَّذِيْ لَا يَذْكُرُ رَبَّهٗ مَثَلُ

حال آن کسیکه یاد میکند پروردگار خود را و آن کسیکه یاد نکند پروردگار خود مانند حال

الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رضہ قَالَ

زنده و مرده است متفق علیه و روایت ست از ابی ذر رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اللّٰهُ تَعَالٰى

فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم که فرماید خدا تعالے

سنہ ۲۰ رکع ۱۶

سنہ ۲۰ رکع ۱۶

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَأَزِيدُ وَمَنْ جَاءَ

کسیکہ بیارد نیکی را یعنے عمل نیک کند پس مراو راست دہ چند آن ثواب و بیشتر ہم میدہم و کسیکہ بیارد

بِالسَّيِّئَةِ فَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ

بدی را یعنے عمل بد کند پس پاداش بدی مانند او ست یعنی یک بدی یا می آمرزم و کسیکہ نزدیکی جوید

مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا

از من مقدار یک شبر نزدیکی جویم من بسوے وے مقدار یک ذراع و کسیکہ نزدیکی جوید بسوے من یک ذراع

تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَمَنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً

نزدیکی جویم بسوے وے مقدار یک باع و کسیکہ بیاید مرا روان می آیم اورا دوان

وَمَنْ لَقِيَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطِيئَةً لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا

و کسیکہ پیش آید مرا بمقدار زمین و پری آن از وے گناہان کہ شریک نہ کردہ باشد بمن چیزے را

لَقِيتُهُ بِمِثْلِهَا مَغْفِرَةً رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

پیش می آیم اورا بمانند آن از وے امرزیدن رواہ مسلم و بروایت ست از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ

گفت گفت رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ اللہ

تَعَالَى قَالَ مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ

تعالی گفت کسیکہ دشمن دارد دوستی را از دوستان من پس اذن دہم اورا بجنگ

وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ

و نزدیکی نجست بسوے من بندۂ من بہیچ چیزے کہ محبوب تر ست بسوے من از چیزے کہ فرض کردانیدم

عَلَيْهِ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ

بروے و ہیچ است بندۂ من کہ نزدیکی جوید بسوے من بنوافل تا آنگہ دوست دارم اورا

فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ فَكُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ

پس چون دوست می دارم اورا پس میباشم من شنوائی او کہ می شنود بآن و بینائی او

الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي

کہ می بیند بآن و می باشم دست آن کہ میگیرد بآن و می باشم پائے وے کہ

يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي

رہ میرود بآن و اگر سوال کند از من ہر آئینہ میدہم او را مطلوب او را و اگر پناہ جوید آن بندہ از من

لَأُعِيذَنَّهُ وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِي

ہر آئینہ پناہ میدہم او را و توقف نمی کنم در چیزے کہ من کنندۂ آنم ہیچ تردد من

عَنْ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ وَلَا بُدَّ

از قبض کردن جان مومن کہ ناخوش میدارد مومن مرگ را و من ناخوش دارم اندوہگین کردن او را

لَهُ مِنْهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

او را از مرگ رواہ البخاری و ہم از وے مرویست رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِلّٰهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مر خدا را فرشتگانند کہ میگردند در راہا و گردخانہا

يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللّٰهَ

میجویند خداوندان ذکر را پس چون می یابند گروہے را کہ ذکر میکنند خدا را

تَنَادَوْا هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ قَالَ فَيَحُفُّونَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى

آواز میدہند یکدیگر را و میگویند بیائید بسوئے حاجت خود گفت آنحضرت گرد آگرد میکنند اہل ذکر را بالہای خود

السَّمَاءِ الدُّنْيَا قَالَ فَيَسْأَلُهُمْ رَبُّهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ مَا يَقُولُ

تا آسمان دنیا گفت آنحضرت پس میپرسد فرشتگان را پروردگار ایشان حال آنکہ وی تعالی داناتر است کہ چہ میگویند

عِبَادِي قَالُوا يَقُولُونَ يُسَبِّحُونَكَ وَيُكَبِّرُونَكَ وَيَحْمَدُونَكَ

بندگان من میگویند فرشتگان کہ پاکی یاد میکنند ترا و بزرگی میکنند ترا و ثنا میگویند ترا

وَيُمَجِّدُونَكَ قَالَ فَيَقُولُ هَلْ رَأَوْنِي قَالَ فَيَقُولُونَ لَا

و عظمت می کنند ترا گفت آنحضرت پس میگوید پروردگار آیا دیدہ اند مرا گفت آنحضرت پس میگویند فرشتگان

وَاللّٰهِ مَا رَاَوْكَ قَالَ فَيَقُوْلُ كَيْفَ لَوْ رَاَوْنِيْ قَالَ فَيَقُوْلُوْنَ

بسوگند بخدا ندیدند ترا گفت آنحضرت پس میگوید وی تعالی چگونه می بود حال ایشان اگر میدیدند مرا گفت آنحضرت

لَوْ رَاَوْكَ كَانُوْا اَشَدَّ لَكَ عِبَادَةً وَاَشَدَّ لَكَ تَمْجِيْدًا

اگر می دیدند ترا می بودند سخت تر در عبادت کردن مر ترا و سخت تر در تعظیم کردن مر ترا

وَاَكْثَرَ لَكَ تَسْبِيْحًا قَالَ فَيَقُوْلُ فَمَا يَسْئَلُوْنَ قَالُوْا يَسْئَلُوْنَكَ

و بیشتر در تسبیح کردن مر ترا گفت آنحضرت پس میگوید وی تعالی پس چه چیز میخواهند میگویند فرشتگان میخواهند

الْجَنَّةَ قَالَ يَقُوْلُ وَهَلْ رَاَوْهَا قَالَ يَقُوْلُوْنَ لَا وَاللّٰهِ

بهشت را گفت آنحضرت میگوید وی تعالی ایا دیده اند بهشت را گفت آنحضرت میگویند فرشتگان نه بسوگند بخدا

يَا رَبِّ مَا رَاَوْهَا قَالَ يَقُوْلُ فَكَيْفَ لَوْ رَاَوْهَا قَالَ يَقُوْلُوْنَ

ای پروردگار ما ندیده اند گفت آنحضرت میگوید وی تعالی پس چگونه می بود اگر میدیدند بهشت را گفت آنحضرت میگویند

لَوْ اَنَّهُمْ رَاَوْهَا كَانُوْا اَشَدَّ عَلَيْهَا حِرْصًا وَاَشَدَّ لَهَا

اگر میدیدند بهشت را می بودند سخت تر از روی حرص کردن در آن و می بودند سخت تر از روی طلب مر انرا

طَلَبًا وَاَعْظَمَ فِيْهَا رَغْبَةً قَالَ فَمِمَّ يَتَعَوَّذُوْنَ قَالَ

و می بودند بزرگتر از روی رغبت کردن در آن میگوید وی تعالی پس از چه چیز پناه میجویند گفت آنحضرت

يَقُوْلُوْنَ مِنَ النَّارِ قَالَ يَقُوْلُ فَهَلْ رَاَوْهَا قَالَ يَقُوْلُوْنَ

میگویند فرشتگان پناه میجویند از آتش دوزخ گفت میگوید وی تعالی ایا دیده اند دوزخ را گفت میگویند فرشتگان

لَا وَاللّٰهِ يَا رَبِّ مَا رَاَوْهَا قَالَ فَكَيْفَ لَوْ رَاَوْهَا قَالَ

نه بسوگند بخدا ندیده اند ای پروردگار ما میگوید وی تعالی چه حال باشد اگر میدیدند گفت

يَقُوْلُوْنَ لَوْ رَاَوْهَا كَانُوْا اَشَدَّ مِنْهَا فِرَارًا وَاَشَدَّ لَهَا

میگویند فرشتگان اگر میدیدند آتش را می بودند سخت تر از روی گریختن از ان آتش و می بودند سخت

مَخَافَةً قَالَ فَيَقُوْلُ فَاُشْهِدُكُمْ اَنِّيْ قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ قَالَ

از روی ترسیدن مر آنرا گفت پس میگوید وی تعالی پس گواه میگیرم شما را بر انکه امرزیدم ایشانرا

يَقُوْلُ مَلَكٌ مِنَ الْمَلٰئِكَةِ فِيْهِمْ فُلَانٌ لَيْسَ مِنْهُمْ اِنَّمَا جَاءَ

میگوید فرشتہ از فرشتگان کہ در ایشان فلانست کہ نیست از ایشان کہ نیامدہ است مگر

لِحَاجَةٍ قَالَ هُمُ الْجُلَسَاءُ لَا يَشْقٰى جَلِيْسُهُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

از جہت کار دیگر گفت خدایتعالے این قوم ہمنشینان اند بدبخت نمیشود ہمنشین ایشان رواہ البخاری

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُسْرٍ رض قَالَ جَاءَ اَعْرَابِيٌّ اِلَى النَّبِيِّ

و روایت است از عبداللہ بن بسر رض گفت آمد باد یہ نشینے نزد پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ فَقَالَ طُوْبٰى

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت کدام از مردمان بہتر است پس گفت آنحضرت خوشی باد

لِمَنْ طَالَ عُمْرُهٗ وَحَسُنَ عَمَلُهٗ قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَيُّ الْاَعْمَالِ

مر کسے را کہ دراز شد عمر او و نیک شد کردار او بے گفت آن اعرابی یا رسول اللہ کدام از عملہا

اَفْضَلُ قَالَ اَنْ تُفَارِقَ الدُّنْيَا وَلِسَانُكَ رَطْبٌ مِنْ ذِكْرِ

کہ فاضلتر است در ثواب آنحضرت گفت آنست کہ جدا شوی از دنیا و زبان تو تر باشد از ذکر

اللّٰهِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ

خدا رواہ احمد و الترمذی و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ قَوْمٍ يَقُوْمُوْنَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ گروہے کہ برخیزند

مِنْ مَجْلِسٍ لَا يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ فِيْهِ اِلَّا قَامُوْا عَنْ مِثْلِ

از مجلس و ذکر نکنند خدارا در آن مجلس مگر آنکہ برخیزند از مانند

جِيْفَةِ حِمَارٍ وَكَانَ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْ دَاوٗدَ

مردار خر و باشد بر ایشان موجب حسرت رواہ احمد و ابو داؤد

وَعَنْ اُمِّ حَبِيْبَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ام حبیبہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ كَلَامِ ابْنِ اٰدَمَ عَلَيْهِ لَا لَهُ اِلَّا اَمْرٌ

علیہ وسلم ہر سخن آدمی زیانست بروے نہ سودی مراورا مگر امر کردن کسے را

بِمَعْرُوْفٍ اَوْ نَهْيٌ عَنْ مُنْكَرٍ اَوْ ذِكْرُ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بامر مشروع یا بازداشتن از نامشروع یا ذکر خدا تعالے رواہ الترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

وابن ماجہ وروایت است از ابن عمر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُكْثِرُوا الْكَلَامَ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللّٰهِ فَاِنَّ

اللہ علیہ وسلم بسیار مگویید سخن را بے ذکر خدا پس تحقیق

كَثْرَةَ الْكَلَامِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللّٰهِ قَسْوَةٌ لِلْقَلْبِ وَاِنَّ اَبْعَدَ

بسیاری سخن بے ذکر خدا سختی است مردل را وبدرستیکہ دورترین

النَّاسِ مِنَ اللّٰهِ الْقَلْبُ الْقَاسِيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مردم از خدا صاحب دل سخت است رواہ الترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت است از ابن عباس رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اَلشَّيْطَانُ جَاثِمٌ عَلٰى قَلْبِ ابْنِ اٰدَمَ فَاِذَا ذَكَرَ اللّٰهَ

شیطان نشیندہ است بردل فرزند آدم پس چون ذکر میکند خدارا

خَنَسَ وَاِذَا غَفَلَ وَسْوَسَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ تَعْلِيْقًا

جدا میگردد شیطان وچون غافل میشود وسواس میدہد روایت کرد اورا بخاری بطریق تعلیق

وَعَنْ مَالِكٍ قَالَ بَلَغَنِيْ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وروایت است از مالک گفت رسید مرا کہ پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُوْلُ ذَاكِرُ اللّٰهِ فِي الْغَافِلِيْنَ

علیہ وسلم بود کہ میگفت ذکر کنندۂ خدا درمیان غافلان

كَالْمُقَاتِلِ خَلْفَ الْفَارِّيْنَ وَذَاكِرُ اللّٰهِ فِي الْغَافِلِيْنَ كَغُصْنٍ

مانند قتال کنندہ است از پس گریزندگان و ذکر کنندہ خدا در میان غافلان ہمچو شاخ

أَخْضَرَ فِي شَجَرٍ يَابِسٍ وَفِي رِوَايَةٍ مِثْلُ الشَّجَرَةِ الْخَضْرَاءِ

سبز است در درخت خشک و در روایتے گفتہ مانند درخت سبز است

فِيْ وَسْطِ الشَّجَرِ وَذَاكِرُ اللّٰهِ فِي الْغَافِلِيْنَ مِثْلُ مِصْبَاحٍ

در میان درختان خشک و ذکر کنندہ خدا در میان غافلان مانند چراغے است

فِيْ بَيْتٍ مُظْلِمٍ وَذَاكِرُ اللّٰهِ فِي الْغَافِلِيْنَ يُرِيْهِ اللّٰهُ مَقْعَدَهٗ

در خانہ تاریک و ذکر کنندہ خدا در میان غافلان مینماید او را خدا جاے نشست او را

مِنَ الْجَنَّةِ وَهُوَ حَيٌّ وَذَاكِرُ اللّٰهِ فِي الْغَافِلِيْنَ يُغْفَرُ لَهٗ

در بہشت و او زندہ است و ذکر کنندہ خدا در میان غافلان آمرزیدہ می شود او را

بِعَدَدِ كُلِّ فَصِيْحٍ وَأَعْجَمَ وَالْفَصِيْحُ بَنُوْ آدَمَ وَالْأَعْجَمُ

بعدد ہمہ فصیحان و عجمان و مراد بفصیح آدمیان اند و مراد باعجم

الْبَهَائِمُ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

چہارپایہا اند رواہ رزین و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَقُوْلُ أَنَا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالے می گوید من

مَعَ عَبْدِيْ إِذَا ذَكَرَنِيْ وَتَحَرَّكَتْ بِيْ شَفَتَاهُ رَوَاهُ

با بندہ خودم برحمت و اعانت وقتیکہ ذکر میکند مرا و می جنباند بذکر من ہر دو لب خود را رواہ

الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

البخاری و روایت است از عبد اللہ بن عمر رض از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهٗ كَانَ يَقُوْلُ لِكُلِّ شَيْءٍ صِقَالَةٌ وَصِقَالَةُ

علیہ وسلم کہ آنحضرت بود کہ میگفت مر ہر چیزے را کہ زنگ میگیرد صیقلہ است و صیقلہ

اَلْقُلُوْبِ ذِكْرُ اللّٰهِ وَمَا مِنْ شَيْءٍ اَنْجٰى مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ

دلہا ذکر خدا است ونیست ہیچ چیزے نجات دہندہ تر از عذاب خدا

مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ قَالُوْا وَلَا الْجِهَادُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ قَالَ وَلَا

از ذکر خدا تعالیٰ گفتند صحابہ ونہ جہاد کردن در راہ خدا گفت آنحضرت ونہ اینکہ

اَنْ يَضْرِبَ بِسَيْفِهٖ حَتّٰى يَنْقَطِعَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

کارزار کند بشمشیر خود تا آنکہ منقطع شود یعنے کشتہ شود رواہ البیہقی

فِيْ دَعَوَاتِ الْكَبِيْرِ

در دعوات الکبیر

بَابُ اَسْمَاءِ اللّٰهِ الْحُسْنٰى

هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ

اوست آنخدا کہ نیست ہیچ معبود مگر او داننده نہان وآشکارا

هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ ۝ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ

اوست بخشاینده مہربان اوست آنخدا کہ نیست معبود غیر او

اَلْمَلِكُ الْقُدُّوْسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيْزُ

پادشاہ نہایت پاک سلامت از ہمہ عیبہا امن دہنده نگہبان غالب

الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۝ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ۝ هُوَ اللّٰهُ

اصلاح کنندۂ کارہاے بندگان بزرگوار پاکی خدایرا است از شریک مقرر کردن ایشان آنخدا

الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى يُسَبِّحُ

آفریدگار نو پدید آرنده نگاه دارنده اوراست نامہاے نیک پاکی یاد می کنند

لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝

اورا ہر چہ در آسمانہا وزمین است واوست غالب باحکمت

وَلِلّٰهِ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوْهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِيْنَ

وخدایراست نامهای نیک پس بخوانید او را بآن نامها و بگذارید آنان را

يُلْحِدُوْنَ فِيْٓ اَسْمَآئِهٖ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ

کہ کجروی میکنند در نامهای خدا زود باشد جزا دہ خواہند شد مر ایشان را جزائے آنچہ میکردند

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى

آنخدائے کہ نیست ہیچ معبود مگر او مر او راست نامهای نیک

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِلّٰهِ تِسْعَةً وَّتِسْعِيْنَ اِسْمًا

اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالے را نود و نہ نام است

مَنْ اَحْصٰهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ هُوَ اللّٰهُ الَّذِیْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ

کسیکہ یاد گیرد آن اسمارا در آید بہ بہشت اوست خدائے کہ نیست ہیچ معبود مگر اوست

الرَّحْمٰنُ الرَّحِیْمُ الْمَلِكُ الْقُدُّوْسُ السَّلَامُ

این دو اسم مشتق از رحمت اند رحمن ابلغ پادشاہ حقیقی نہایت پاک سالم از ہمہ عیبہا

الْمُؤْمِنُ الْمُهَیْمِنُ الْعَزِیْزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ

امن دہندہ نگاہبان غالب اصلاح کنندہ کارہائے بندگان را بزرگوار

الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ الْغَفَّارُ الْقَهَّارُ

آفریدگار نو پیدا آرندہ صورت دہندہ در ارحام آمرزندہ گناہان غالب و شکنندہ ہر بت

الْوَهَّابُ الرَّزَّاقُ الْفَتَّاحُ الْعَلِیْمُ الْقَابِضُ

عطا کنندہ رزق دہندہ کشاینده درہائے رحمت عالم است بآشکارا و نہان قبض و تنگی

الْبَاسِطُ الْخَافِضُ الرَّافِعُ الْمُعِزُّ الْمُذِلُّ

بسط و فراخی کنندہ فرو آرندہ کافران را بردارندہ مومنان را و عزیز گرداننده ذلیل گرداننده

السَّمِیْعُ الْبَصِیْرُ الْحَكَمُ الْعَدْلُ اللَّطِیْفُ

شنوا است نہ بگوش و بینا است نہ بچشم حاکم داد دہندہ لطف و نرمی کنندہ

الْخَبِیْرُ الْحَلِیْمُ الْعَظِیْمُ الْغَفُوْرُ الشَّكُوْرُ

خبردار بردبار بزرگ پوشنده گناہان را ثواب جزیل دہندہ بر عمل قلیل

الْعَلِیُّ الْكَبِیْرُ الْحَفِیْظُ الْمُقِیْتُ الْحَسِیْبُ

بلند تر از ہمہ مرتبہ بزرگ نگاہ دارنده خالق اقوات رساننده آن کافی

الْجَلِیْلُ الْكَرِیْمُ الرَّقِیْبُ الْمُجِیْبُ الْوَاسِعُ

بزرگ قدر بزرگ و عزیز نگاہبان اجابت کنندہ دعا کشادگی دہندہ

الْحَكِیْمُ الْوَدُوْدُ الْمَجِیْدُ الْبَاعِثُ الشَّهِیْدُ الْحَقُّ

صاحب حکمت دوست دارنده بسیار بزرگ برانگیزنده مردہا را از گورہا حاضر با گواہ بنظاہر و باطن

اَلْوَكِيْلُ الْقَوِيُّ الْمَتِيْنُ الْوَلِيُّ الْحَمِيْدُ	
وکیل کذلم تصرف بدست اوست	توانا استوار محب ستودہ
اَلْمُحْصِيُ الْمُبْدِئُ الْمُعِيْدُ الْمُحْيِيُ الْمُمِيْتُ	
دانندہ بر سبیل احاطہ ابتدا کنندہ اعادہ کنندہ زندہ کنندہ میرانندہ	
اَلْحَيُّ الْقَيُّوْمُ الْوَاجِدُ الْمَاجِدُ الْوَاحِدُ	
زندۂ ازلی قایم بذات خود واجب الوجود بمعنے مجید یکیست بذات خود	
اَلْاَحَدُ الصَّمَدُ الْقَادِرُ الْمُقْتَدِرُ الْمُقَدِّمُ	
یکے بصفات خود بے نیاز و منزہ صاحب قدرت صاحب اقتدار پیش کنندہ	
اَلْمُؤَخِّرُ الْاَوَّلُ الْاٰخِرُ الظَّاهِرُ الْبَاطِنُ	
پس کنندہ اول ازلے آخر ابدی ظاہر بوجود او بآیات در ارض و سما باطن	
اَلْوَالِيُ الْمُتَعَالِيُ الْبَرُّ التَّوَّابُ الْمُنْتَقِمُ	
یاری کنندہ بلند قدر نکوئی کنندہ رجوع برحمت کنندہ پاداش کنندہ	
اَلْعَفُوُّ الرَّءُوْفُ مَالِكُ الْمُلْكِ ذُو الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ	
محو کنندہ از سیئات احسان کنندہ نافذ است حکم او در مملکت صاحب جلال و صاحب کرامت	
اَلْمُقْسِطُ الْجَامِعُ الْغَنِيُّ الْمُغْنِيُ الْمُعْطِيُ	
عادل جمع کنندہ خلق را بے نیاز بے نیاز کنندہ عطا کنندہ	
اَلْمَانِعُ الضَّارُّ النَّافِعُ النُّوْرُ الْهَادِيُ	
منع کنندہ خالق ضرر خالق نفع منور ہدایت کنندہ	
اَلْبَدِيْعُ الْبَاقِيُ الْوَارِثُ الرَّشِيْدُ الصَّبُوْرُ	
بیمثل و بے مانند دایم الوجود باقی بعد فنائے موجودات ارشاد و منہ نگہبانی کنندہ و صابر	
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي دَعَوَاتِ الْكَبِيْرِ	
رواہ الترمذی و بیہقی در دعوات الکبیر	

در ترجمہ اسماء و معنی آنہا
در تعین کلمہ کہ مقصود ما ازین کتاب است
در دلیل قوت ایمان بقدر قوت و شدت
در نقش مجموعہ اسماء حسنیٰ و ترتیب آن
در کارسازی حاجتہا و بندگانی
در روزی دہی و بندہ نوازی
در تصور کہ قدرتش را مقصور نسازد
در بسیاری روزی و بیحساب کتابیہ
در بسیاری بچہ و زایان را نوازندگی
در حفظ بچگان از آسیب ہا

وَعَنْ اَسْمَآءَ بِنْتِ يَزِيْدَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از اسماء بنت یزید بدرستیکه آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اسْمُ اللّٰهِ الْاَعْظَمُ فِيْ هَاتَيْنِ الْاٰيَتَيْنِ وَاِلٰهُكُمْ

وسلم گفت اسم اعظم درین دو آیت است یکے اینست کہ الٰہکم

اِلٰهٌ وَّاحِدٌ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ ۝ وَفَاتِحَةِ اٰلِ عِمْرَانَ

الٰہ واحد تا آخر و در اول سورۂ آل عمران کہ اینست

الٓمّٓ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

الٓمّٓ اللہ لا الٰہ الا ہو الحی القیوم رواہ الترمذی

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ سَعْدٍ رض

و ابو داؤد و ابن ماجہ و الدارمی و روایت است از سعد رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْوَةُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دعاے

ذِى النُّوْنِ اِذْ دَعَا رَبَّهٗ وَهُوَ فِيْ بَطْنِ الْحُوْتِ

یونس علیہ السلام وقتیکہ دعا کرد پروردگار خود را و حال آنکہ وے در شکم ماہی بود

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحٰنَكَ اِنِّيْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ۝

لا الٰہ الا انت تا آخر است

لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ مُّسْلِمٌ فِيْ شَيْءٍ اِلَّا اسْتَجَابَ لَهٗ

دعا کرد بوے ہیچ مرد سے مسلمان در ہیچ چیز مگر آنکہ قبول کرد خدا یتعالے دعاے وے

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ

رواہ احمد و الترمذی و روایت است از جابر رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللّٰهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بگوید سبحان اللہ

الْعَظِيمُ وَبِحَمْدِهٖ غُرِسَتْ لَهٗ نَخْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ

العظیم وبحمده نشانده شود برائے وے درخت خرما در بہشت رواه

التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ الزُّبَيْرِ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

الترمذی و روایت است از زبیر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ صَبَاحٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيْهِ إِلَّا

اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ صباحے کہ صبح می کنند در وے بندگان مگر آنکہ

مُنَادٍ يُنَادِي سَبِّحُوا الْمَلِكَ الْقُدُّوْسَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آواز کنندہ یعنی فرشتہ آواز میکند تسبیح دہید پادشاہ پاک را کہ پادشاہ مالک الملک پاک از جمیع نقایص است رواہ ترمذی

وَعَنْ أَبِي سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و روایت است از ابی سعید الخدری رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مُوْسٰى يَا رَبِّ عَلِّمْنِيْ شَيْئًا

صلے اللہ علیہ وسلم گفت موسے علیہ السلام اے پروردگار من بیاموز مرا چیزے

أَذْكُرُكَ بِهٖ أَوْ أَدْعُوْكَ فَقَالَ يَا مُوْسٰى قُلْ لَا إِلٰهَ

کہ ذکر کنم ترا بدان چیز یا بخوانم ترا بآن چیز شک آدمی است پس فرمود حق تعالیٰ اے موسے بگو لا الہ

إِلَّا اللّٰهُ فَقَالَ يَا رَبِّ كُلُّ عِبَادِكَ يَقُوْلُ هٰذَا إِنَّمَا أُرِيْدُ

الا اللہ پس گفت موسے اے پروردگار من ہر بندۂ تو میگوید این را من می خواہم من

شَيْئًا تَخُصُّنِيْ بِهٖ قَالَ يَا مُوْسٰى لَوْ أَنَّ السَّمٰوٰتِ السَّبْعَ

مگر چیزے را مخصوص و ممتاز گردانی تو مرا بدان چیز گفت حق تعالیٰ اے موسے اگر ثابت شود کہ ہفت آسمان

وَعَامِرَهُنَّ غَيْرِيْ وَالْأَرَضِيْنَ السَّبْعَ وُضِعْنَ فِيْ كَفَّةٍ

و آبادان از بندگان آنہا جز من یعنے عالم اہل آسمان و ہفت زمین نہادہ شوند در پلہ

وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ فِيْ كَفَّةٍ لَمَالَتْ بِهِنَّ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

و نہادہ شود لا الہ الا اللہ در پلہ دیگر از ترازو ہر آئینہ میل میکند کفہ لا الہ الا اللہ در راجح می آید رواہ کردن این حدیث را

در شرح السنہ

الفضل رواہ الترمذی

اگرچہ ذکر کلمہ لا الہ الا اللہ بسیار است و ہمہ جا بسیار است و ہمہ جا بسیار است و ہمہ جا

بَابُ ثَوَابِ التَّسْبِيحِ وَالتَّحْمِيدِ وَالتَّكْبِيرِ وَالتَّهْلِيلِ

باب در بیان ثواب تسبیح و تحمید و تکبیر و تهلیل

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ

بپاکی یاد میکند خدایرا هرآنچه در آسمانهاست و آنچه در زمین است خدائے پادشاه

الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۝ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

نهایت پاک غالب باحکمت پس بپاکی یاد کن نام پروردگار بزرگ خود را

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوٰتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ

بپاکی یاد میکنند اورا آسمانهاے هفتگانه وزمین و هرکه درمیان ایشانهاست ونیست

مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ

هیچ چیز مگر بپاکی یاد میکند باستایش او ولیکن شما فهم نمی کنید یاد کردن ایشان را

إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ۝ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ

هرآئینه وے هست بردبار آمرزگار روایت است از ابی هریره رضه گفت

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَنْ أَقُولَ سُبْحَانَ اللّٰهِ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم هرآئینه گفتن این چهار کلمه را

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا

دوست داشته شده تراست بسوے من از هر

طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ

چیزیکه برآمده است بروے آفتاب یعنے از دنیا و مافیها رواه مسلم و هم از وے مرویست گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللّٰهِ

آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم کسے که بگوید این دو کلمه را

وَبِحَمْدِهِ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ حُطَّتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ

در روزے صد بار افگنده شود و کم کرده شود گناهان وے اگرچه باشد گناهان وے

مِثْلُ زَبَدِ الْبَحْرِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مانند کف دریا در کثرت متفق علیہ وہم از وے مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلِمَتَانِ خَفِيْفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ

صلے اللہ علیہ وسلم دو کلمہ اند سبک بر زبان

ثَقِيْلَتَانِ فِي الْمِيْزَانِ حَبِيْبَتَانِ إِلَى الرَّحْمٰنِ سُبْحَانَ اللّٰهِ

گران در میزان اعمال محبوب اند بسوے رحمن آن سبحان اللہ

وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ الْعَظِيْمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

وبحمدہ سبحان اللہ العظیم است متفق علیہ وروایت است از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسے کہ بگوید این کلمہ را

وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ

شَيْءٍ قَدِيْرٌ فِيْ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ كَانَتْ لَهٗ عَدْلَ عَشْرِ

در روزے صد بار باشد مراورا برابر ثواب دہ بردہ

رِقَابٍ وَكُتِبَتْ لَهٗ مِائَةُ حَسَنَةٍ وَمُحِيَتْ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ

گرداد کردہ باشد و نوشتہ شود برائے وے صد نیکی و محو کردہ شود از وے صد بدی

وَكَانَتْ لَهٗ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهٗ ذٰلِكَ حَتّٰى يُمْسِيَ

و باشد این کلمات مراورا پناہ از شیطان وشر وے در آنروز کہ گفتہ است تا آنکہ شبانگاہ کند

وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهٖ إِلَّا رَجُلٌ عَمِلَ أَكْثَرَ

و نیارد ہیچ کسے عمل فاضلتر از انچہ آورد است او مگر مردے کہ عمل کرد بیشتر

مِنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رض عَنْ أَبِيْهِ

از انچہ کرداد کردہ است متفق علیہ وروایت است از عمرو بن شعیب رضہ از پدر خود

عَنْ جَدِّهٖ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَبَّحَ

داود از جد عمرو گفت عمرو فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیان کی یاد کند

اللّٰهَ مِائَةً بِالْغَدَاةِ وَمِائَةً بِالْعَشِيِّ كَانَ كَمَنْ حَجَّ مِائَةَ

خدارا و بگوید سبحان اللہ صد بار در صبح و صد بار در شبانگاہ باشد ہمچو کسیکہ حج گذارده باشد صد

حَجَّةٍ وَمَنْ حَمِدَ اللّٰهَ مِائَةً بِالْغَدَاةِ وَمِائَةً بِالْعَشِيِّ

حج و کسیکہ حمد گوید خدارا و بگوید الحمد للہ صد بار در بامداد و صد بار در شبانگاہ

كَانَ كَمَنْ حَمَلَ عَلٰى مِائَةِ فَرَسٍ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَمَنْ هَلَّلَ

باشد ہمچو کسے کہ سوار کرده است مردم را بر صد اسپ در راه خدا و کسیکہ تہلیل کند و بگوید لا الہ الا اللہ

اللّٰهَ مِائَةً بِالْغَدَاةِ وَمِائَةً بِالْعَشِيِّ كَانَ كَمَنْ اَعْتَقَ

صد بار در بامداد و صد بار در شبانگاہ باشد ہمچو کسے کہ آزاد کرده باشد

مِائَةَ رَقَبَةٍ مِّنْ وُلْدِ اِسْمٰعِيْلَ وَمَنْ كَبَّرَ اللّٰهَ مِائَةً

صد بنده را از اولاد اسمعیل و کسیکہ بزرگی یاد کند خدارا و بگوید اللہ اکبر صد بار

بِالْغَدَاةِ وَمِائَةً بِالْعَشِيِّ لَمْ يَاْتِ فِيْ ذٰلِكَ الْيَوْمِ

در بامداد و صد بار در شبانگاہ نیارد درین روز بہتر ازیں عمل

اَحَدٌ بِاَكْثَرَ مِمَّا اَتٰى بِهٖ اِلَّا مَنْ قَالَ مِثْلَ ذٰلِكَ اَوْ

بیشتر از انچہ آورده است آنکس آن را مگر کسے کہ گفته است مثل آن یا

زَادَ عَلٰى مَا قَالَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ يُسَيْرَةَ

زیاده کرده است بر آنچہ کہ او گفته است رواه الترمذی و روایت است از یسیرہ بنت یاسر رض

وَكَانَتْ مِنَ الْمُهَاجِرَاتِ قَالَتْ قَالَ لَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

و بود از کسانیکہ ہجرت کرده بودند گفت فرمود ما را آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُنَّ بِالتَّسْبِيْحِ وَالتَّهْلِيْلِ وَالتَّقْدِيْسِ

اللہ علیہ وسلم بر شما باد اے جماعت زنان کہ یاد کنید خدارا بنزاہت و پاکی گفتن سبوح قدوس رب الملائکۃ والروح

وَاعْقِدْنَ بِالْاَنَامِلِ فَاِنَّهُنَّ مَسْئُوْلَاتٌ مُسْتَنْطَقَاتٌ

وعقد کنید و گره بندید بسر انگشتان زیرا که بدرستیکه انامل و اصابع پرسیده میشوند بروز قیامت طلب نطق کرده شده و گویا

وَلَا تَغْفُلْنَ فَتُنْسِيْنَ الرَّحْمَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوُدَ

و غافل مباشید اے زنان از ذکر خدا پس فراموش کرده شوید و محروم گردانیده شوید از رحمت رواه الترمذی و ابوداؤد

وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از انس رضا بدرستیکه آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَرَّ عَلٰى شَجَرَةٍ يَابِسَةِ الْوَرَقِ فَضَرَبَ بِهَا بِعَصَاهُ

گذشت بر درخت را خشک برگها پس زد آن درخت را بچوبے که در دست آنحضرت بود

فَتَنَاثَرَ الْوَرَقُ فَقَالَ اِنَّ الْحَمْدَ لِلّٰهِ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ

پس افتادند برگها پس گفت آنحضرت که این کلمات

وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ تُسَاقِطُ ذُنُوْبَ الْعَبْدِ كَمَا

می افگنند گناهان بنده را چنانکه

يَتَسَاقَطُ وَرَقُ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

میریزد برگهاے این درخت رواه الترمذی

وَعَنْ مَكْحُوْلٍ رض عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و روایت است از مکحول رضا از ابی هریره رضا گفت ابوهریره فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكْثِرْ مِنْ قَوْلِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ

صلے اللہ علیہ وسلم مرا که بسیار گو لاحول و لا قوة

اِلَّا بِاللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ كَنْزِ الْجَنَّةِ قَالَ مَكْحُوْلٌ فَمَنْ قَالَ لَا حَوْلَ

الا باللہ پس زیرا که آن کلمات از گنج بهشت است گفت مکحول پس کسیکه گوید لاحول

وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ وَلَا مَنْجَا مِنَ اللّٰهِ اِلَّا اِلَيْهِ كَشَفَ اللّٰهُ عَنْهُ

ولا قوة الا باللہ و نیست رستگاری از خدا مگر بسوے او دفع می کند خدا ازو

سَبْعِيْنَ بَابًا مِنَ الضَّرَرِ اَدْنَاهَا الْفَقْرُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ہفتاد درہا از ضرر کہ ادنائے آنہا فقر است رواہ الترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ دَوَاءٌ مِنْ تِسْعَةٍ وَتِسْعِيْنَ

وسلم کہ این کلمات دوا است از نود و نہ

دَاءً اَيْسَرُهَا الْهَمُّ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي دَعْوَاتِ الْكَبِيْرِ

درد آسان ترین آن دردہا اندوہ است رواہ البیہقی در دعوات الکبیر

كِتَابُ الْحَجِّ

کتاب در بیان حج

وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَّعْلُوْمَاتٌ

وتمام کنید حج وعمرہ را برائے خدا حج موقت است بماہ ہای دانستہ شدہ

فَمَنْ فَرَضَ فِيْهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوْقَ وَلَا جِدَالَ

پس ہر کہ لازم کرد بر خود درین ماہ حج را یعنے احرام بست پس مخالطت زنان جائز نیست

فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ يَّعْلَمْهُ اللّٰهُ وَتَزَوَّدُوْا فَاِنَّ

در حج و ہر چہ میکنید از نیکی میداند او را خدا تعالے و توشہ ہمراہ گیرید ہر آئینہ

خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوٰى وَاتَّقُوْنِ يَا اُولِي الْاَلْبَابِ وَلِلّٰهِ

بہترین فواید توشہ پرہیزگاری است و بترسید از من اے خداوندان خرد و حق خدا است

عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا

بر مردمان حج خانہ کعبہ ہر کہ توانائی دارد بر فتن بسوئے آن از جہت اسباب راہ

وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ ۝

و ہر کہ کافر شود پس ہر آئینہ خدا بے نیاز است از عالمیان

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی هریره رض گفت پرسیده شد آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّ الْعَمَلِ اَفْضَلُ قَالَ اِيْمَانٌ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ

علیه وسلم که کدام کار افزون تر است در جواب فرمود آنحضرت فاضل ترین اعمال ایمان بخدا و رسول

قِيْلَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ الْجِهَادُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ قِيْلَ ثُمَّ مَاذَا

گفته شد پس ترکدام عمل بهتر است فرمود آنحضرت کارزار کردن در راه خدا است گفته شد پس کدام

قَالَ حَجٌّ مَبْرُوْرٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

فرمود آنحضرت حج مقبول و روایت است از وے گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَجَّ لِلّٰهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ

علیه وسلم کسیکه حج کند برای خدا نه برای ریا و سمعه پس رفث نکند و فسق نور زو باز گردد

كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ

پاک از گناهان همچو پاک بودن او در روزی که زائیده است او را مادر او و هم ازوی مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْعُمْرَةُ اِلَى الْعُمْرَةِ

آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم عمره تا عمره دیگر

كَفَّارَةٌ لِّمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُوْرُ لَيْسَ لَهٗ جَزَآءٌ اِلَّا

کفارت مرگناهان را که واقع شوند میان آن دو عمره و حج مقبول نیست مراورا جزا مگر

الْجَنَّةُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ

بهشت متفق علیه و روایت است از ابن عباس رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ عُمْرَةً فِيْ رَمَضَانَ

آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم که بدرستیکه عمره کردن در رمضان

تَعْدِلُ حَجَّةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ

برابر حج گذاردن است متفق علیه و روایت است از علی رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَلَكَ زَادًا وَّرَاحِلَةً

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ مالک باشد توشہ راہ و اہل و عیال و سواری را

تُبَلِّغُهُ اِلٰى بَيْتِ اللّٰهِ وَلَمْ يَحُجَّ فَلَا عَلَيْهِ اَنْ يَّمُوْتَ يَهُوْدِيًّا

کہ برساند او را تا خانہ خدا و حج نکرد پس نیست تفاوت بروے کہ بمیرد کافر بردین یہود یا

اَوْنَصْرَانِيًّا وَذٰلِكَ اَنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى يَقُوْلُ وَلِلّٰهِ

بردین نصاریٰ و این وعید بجہت آنست کہ خدائے تبارک و تعالیٰ میگوید و حق باست مر خدا را

عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا رَوَاهُ

بر مردم قصد خانہ کعبہ بر ہر کہ بتواند راہ رفت بسوے وے رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

الترمذی و روایت است از ابن عباس رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا صَرُوْرَةَ فِي الْاِسْلَامِ رَوَاهُ

صلے اللہ علیہ وسلم نمی باید مسلمان را کہ ترک حج و ترک تزوج کند رواہ

اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابو داؤد و ہم از وے مرویست گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَرَادَ الْحَجَّ فَلْيَتَعَجَّلْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالدَّارِمِيُّ

علیہ وسلم کسیکہ خواہد حج را و قادر باشد برادا پس باید کہ شتابی کند و فرصت غنیمت داند

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابن مسعود رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَابِعُوْا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَاِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ

علیہ وسلم متابعت کنید میان حج و عمرہ یعنے بکنید ہر یکے را بعد از دیگرے پس بدرستیکہ حج و عمرہ میکنند

الْفَقْرَ وَالذُّنُوْبَ كَمَا يَنْفِي الْكِيْرُ خُبْثَ الْحَدِيْدِ وَالذَّهَبِ

فقر را و گناہان را چنانکہ دور میکند بہتہائے آہنگری ریم و چرک آہن و زر

وَالْفِضَّةِ وَلَيْسَ لِلْحَجَّةِ الْمَبْرُورَةِ ثَوَابٌ إِلَّا الْجَنَّةُ رَوَاهُ

وسیم را ونیست مر حج مبرور را ثواب مگر بہشت رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض كَانَ أَهْلُ

الترمذی والنسائی وروایت است از ابن عباس رضہ گفت ابن عباس بود مر اہل

الْيَمَنِ يَحُجُّونَ فَلَا يَتَزَوَّدُونَ وَيَقُولُونَ نَحْنُ الْمُتَوَكِّلُونَ

یمن می برآمدند بحج پس توشہ نمی برداشتند ومی گفتند ما متوکلانیم

فَإِذَا قَدِمُوا مَكَّةَ سَأَلُوا النَّاسَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ

پس وقتیکہ می آمدند بمکہ معظمہ سوال میکردند از مردم پس وحی فرستاد خدا تعالی این آیت را

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوٰى رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

یعنی توشہ بردارید و پرہیز کنید از سوال زیرا کہ تقوے بہترین توشہ است رواہ البخاری

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ عَلَى النِّسَاءِ

وروایت است از عایشہ رضہ گفتم اے پیغمبر خدا آیا بر زنان

جِهَادٌ قَالَ نَعَمْ عَلَيْهِنَّ جِهَادٌ لَا قِتَالَ فِيهِ الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ

جہاد است گفت آنحضرت آرے بر زنان جہاد است کہ نیست قتال در وے وآن حج وعمرہ است

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ

رواہ ابن ماجہ وروایت است از ابی امامہ رضہ گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنَ الْحَجِّ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ باز ندارد اورا از حج

حَاجَةٌ ظَاهِرَةٌ أَوْ سُلْطَانٌ جَائِرٌ أَوْ مَرَضٌ حَابِسٌ فَمَاتَ

حاجتی ظاہر کہ عدم زاد وراحلہ است یا قہر مان ستمگر بادشاہ یا بیماری باز دارندہ یعنے نتواند بآن رسید

وَلَمْ يَحُجَّ فَلْيَمُتْ إِنْ شَاءَ يَهُودِيًّا وَإِنْ شَاءَ نَصْرَانِيًّا

وحج نکرد پس گو بمیرد آنکس اگر خواہد یہودی و اگر خواہد نصرانی

رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

رواه الدارمی وروایت از ابی هریره رضا از آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ الْحَاجُّ وَالْعُمَّارُ وَفْدُ اللّٰهِ

اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ آنحضرت فرمود کہ حج کنندگان وعمرہ برآرندگان قدوم آرندگان خدا

اِنْ دَعَوْهُ اَجَابَهُمْ وَاِنِ اسْتَغْفَرُوْهُ غَفَرَ لَهُمْ رَوَاهُ

اگر دعا میکنند خدارا اجابت میکند ایشان را واگر طلب آمرزش کنند او را آمرزد ایشانرا رواه

ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابن ماجہ وہم از وے مرویست کہ گفت ابو ہریرہ رضا شنیدم آنحضرت را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ وَفْدُ اللّٰهِ ثَلٰثَةٌ اَلْغَازِيْ وَالْحَاجُّ

علیہ وسلم کہ میگفت وفد خدا سہ است یکے غازی دوم حج کنندہ

وَالْمُعْتَمِرُ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

سوم عمرہ بجا آرندہ رواہ النسائی والبیہقی در شعب الایمان

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت از ابن عمر رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِذَا لَقِيْتَ الْحَاجَّ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَصَافِحْهُ وَمُرْهُ

وسلم چون ببینی حاج را پس سلام کن بروے ودست وے را بگیر وبفرما او را

اَنْ يَسْتَغْفِرَ لَكَ قَبْلَ اَنْ يَّدْخُلَ بَيْتَهُ فَاِنَّهُ مَغْفُوْرٌ لَّهُ

کہ طلب آمرزش کند برائے تو پیش از آنکہ درآید خانہ خود را زیرا کہ وے آمرزیدہ شدہ است مر او را

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ احمد وروایت است از ابی ہریرہ رضا گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ خَرَجَ حَاجًّا اَوْ مُعْتَمِرًا اَوْ غَازِيًا

صلے اللہ علیہ وسلم کسے کہ برآمد بحج یا بعمرہ یا بغزا

ثُمَّ مَاتَ فِي طَرِيقِهِ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ أَجْرَ الْغَازِي وَالْحَاجِّ

پس بمرد در راه آن می نویسد خدا تعالیٰ مر او را اجر غازی کننده و حج گذارنده

وَالْمُعْتَمِرِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ سَهْلِ

و عمره برآرنده رواه البیهقی در شعب الایمان و روایت است از سهل

ابْنِ سَعْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ

بن سعد ساعدی گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست هیچ

مُسْلِمٍ يُلَبِّي إِلَّا لَبَّى مَنْ عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ مِنْ حَجَرٍ أَوْ

مسلمانے که تلبیه میگوید مگر آنکه تلبیه میگوید کسیکه از جانب دست راست اوست و دست چپ او از سنگ یا

شَجَرٍ أَوْ مَدَرٍ حَتَّى تَنْقَطِعَ الْأَرْضُ مِنْ هٰهُنَا وَرَوَاهُ

درخت یا کلوخ تا آنکه منتهی میگردد زمین از اینجا و از اینجا عبارتست از منتهای ارض هر دو

التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ إِنَّ

الترمذی و ابن ماجه و روایت است از عائشه رض گفت عائشه بدرستیکه

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت نیست هیچ روزے بیشتر

مِنْ أَنْ يُعْتِقَ اللّٰهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ

از آزاد کردن خدا تعالیٰ در آن روز بنده را از آتش دوزخ از روز عرفه

وَإِنَّهُ لَيَدْنُو ثُمَّ يُبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ فَيَقُولُ مَا أَرَادَ

و بدستیکه او تعالیٰ نزدیک میشود رحمت و مغفرت بسیار مغفرت میکند به بندگان که حاضر اند بموقف ملائکه را پس میگوید بملائکه

هٰؤُلَاءِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ

این بندگان من رواه مسلم و روایت است از عمرو بن شعیب از

أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

پدر خود و او از جد عمرو بدرستیکه آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت

خَيْرُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ وَخَيْرُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ

بہترین دعا دعاے روز عرفہ است و بہترین دعاے کہ گفتم من و پیغمبران

مِنْ قَبْلِي لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ

کہ پیش از من بودہ اند اینست کہ از لا الہ الا اللہ تا قدیر

وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

رواہ الترمذی

وَعَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ كُرَيْزٍ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

و روایت است از طلحہ بن عبید اللہ ابن کریز بدرستیکہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا رُئِيَ الشَّيْطَانُ يَوْمًا هُوَ

صلے اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت دیدہ نشد شیطان در ہیچ روزے کہ وے

فِيهِ أَصْغَرُ وَلَا أَدْحَرُ وَلَا أَحْقَرُ وَلَا أَغْيَظُ مِنْهُ فِي

در آن روز خوار تر باشد و نہ دور تر و نہ خوار تر و نہ خشم و غصہ خورندہ تر از خودش کہ در

يَوْمِ عَرَفَةَ وَمَا ذَاكَ إِلَّا لِمَا يَرَى مِنْ تَنَزُّلِ الرَّحْمَةِ

روز عرفہ باشد و نیست آن را ندگی و خواری مگر از جہت چیز کہ بیند از فرود آمدن رحمت بما

وَتَجَاوُزِ اللّٰهِ عَنِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِلَّا مَا رُئِيَ يَوْمَ بَدْرٍ

و درگذشتن خدا تعالے از گناہان بزرگ مگر آنچہ دیدہ شد از خواری شیطان روز بدر

فَإِنَّهُ قَدْ رَأَى جِبْرَئِيلَ يَزَعُ الْمَلَائِكَةَ رَوَاهُ مَالِكٌ مُرْسَلًا

پس بدرستیکہ شیطان بتحقیق دید جبرئیل را روز بدر کہ ترتیب میدہد ملائکہ را و صفہا راست میکند ترا جنگ

وَفِي شَرْحِ السُّنَّةِ بِلَفْظِ الْمَصَابِيحِ وَعَنْ جَابِرٍ

و در شرح السنہ بلفظے کہ در مصابیح است و روایت است از جابر رضی

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون می باشد

يَوْمَ عَرَفَةَ إِنَّ اللّٰهَ يَنْزِلُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيُبَاهِي بِهِمُ

روز عرفه بدرستیکه خدا بتعالی فرود می آید بآسمانیکه پایان تراست پس مفاخرت میکند بایشان

الْمَلٰئِكَةَ فَيَقُولُ انْظُرُوا إِلَى عِبَادِي أَتَوْنِي شُعْثًا غُبْرًا

فرشتگان را پس میگوید دیدید بسوی بندگان من که آمده اند بدرگاه حرمت من ژولیده موی

ضَاجِّينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ أُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ

فریاد کننده بتلبیه از هر راه کشاده و درگواه میگیرم شمارا برانیکه بدرستیکه آمرزیدم

لَهُمْ فَيَقُولُ الْمَلٰئِكَةُ يَا رَبِّ فُلَانٌ كَانَ يُرْهِقُ وَفُلَانٌ

ایشانرا پس میگویند فرشتگان اے پروردگار فلان پس ازمیان این حاضران می بود که نسبت بریق کرده شد

وَفُلَانَةٌ قَالَ يَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ

وفلان مرد و فلان زن چنین و چنان اند گفت آنحضرت میگوید خدا عزوجل بتحقیق آمرزیدم مرایشان را

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ

گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس نیست روزے که بیشتر

عَتِيقًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

آزاد شده در وے از آتش دوزخ از روز عرفه روایت کرد این حدیث را در شرح سنت

وَعَنْ عَبَّاسِ بْنِ مِرْدَاسٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از عباس ابن مرداس رضہ بدرستیکه آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا لِأُمَّتِهِ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ بِالْمَغْفِرَةِ فَأُجِيبَ

علیہ وسلم دعا کرد مراست خود را در شبانگاه روز عرفه بآمرزیدن گناهان پس اجابت کرده شد

أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ مَا خَلَا الْمَظَالِمَ فَإِنِّي آخِذٌ لِلْمَظْلُومِ مِ

که بدرستے من بتحقیق آمرزیدم مرایشان را بجز گناهان که مراد بآن حقوق عباد است پس بدرستیکه من

مِنْهُ قَالَ أَيْ رَبِّ إِنْ شِئْتَ أَعْطَيْتَ الْمَظْلُومَ مِنَ الْجَنَّةِ

ازو گفت ظالم را گفت آنحضرت اے رب من اگر خواهی بدہی مظلوم را از نعیم بہشت

وَغَفَرْتَ لِلظَّالِمِ فَلَمْ يُجَبْ عَشِيَّتَهُ فَلَمَّا أَصْبَحَ بِالْمُزْدَلِفَةِ

و بیامرزی مرظالم را پس اجابت کرده نشد آنحضرت دعائے وے در آن شبانگاه پس چون صبح کرد آنحضرت بمزدلفه

أَعَادَ الدُّعَاءَ فَأُجِيبَ إِلَى مَا سَأَلَ قَالَ فَضَحِكَ رَسُولُ اللّٰهِ

باز کرد دعا را پس اجابت کرده شد آنحضرت مرچیزیرا که سوال کرد گفت راوی پس خنده کرد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ قَالَ تَبَسَّمَ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ

صلے اللہ علیہ وسلم یا گفت راوی تبسم پس گفتند مرا آنحضرت را ابوبکر و عمر رضا

بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي إِنَّ هٰذِهِ لَسَاعَةٌ مَا كُنْتَ تَضْحَكُ فِيهَا

پدر و مادر ما فدای تو باد بدرستیکه این ساعتے است که نبودی تو که خنده میکردی در وے

فَمَا الَّذِي أَضْحَكَكَ أَضْحَكَ اللّٰهُ سِنَّكَ قَالَ إِنَّ عَدُوَّ

پس چیز خنداند ترا همیشه خنداند خدا تعالے دندان ترا گفت آنحضرت بدرستیکه دشمن

اللّٰهِ إِبْلِيسَ لَمَّا عَلِمَ أَنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدِ اسْتَجَابَ دُعَائِي

خدا که ابلیس است هنگامی که دانست که خدا تعالے بتحقیق اجابت کرد دعائے مرا

وَغَفَرَ لِأُمَّتِي أَخَذَ التُّرَابَ فَجَعَلَ يَحْثُوهُ عَلَى رَأْسِهِ

و بیامرزید مر امت مرا گرفت خاک پس گشت که می انداخت بهر دو دست خاک بر سر خود

وَيَدْعُو بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ فَأَضْحَكَنِي مَا رَأَيْتُ مِنْ جَزَعِهِ

و دعا میکرد بویل و ثبور پس در خنده در آورد مرا چیزیکه دیدم من از بیصبری و ناله و فریاد وے

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِي كِتَابِ الْبَعْثِ وَالنُّشُورِ نَحْوَهُ

رواه ابن ماجه و روایت کرد بیهقی در کتاب بعث و نشور مانند این حدیث

بَابُ فَضَائِلِ مَكَّةَ زَادَهَا اللّٰهُ تَعَالَى شَرَفًا

باب فضائل مکه معظمه زاد ها الله شرفا

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى

بدرآئینه اول خانه که مقرر کرده شد برائے مردمان آنست که در مکه است برکت داده شده و هدایت

لِلْعٰلَمِيْنَ ۝ فِيْهِ اٰيٰتٌۢ بَيِّنٰتٌ مَّقَامُ اِبْرٰهِيْمَ ۝ وَمَنْ

مر مردمان را در آن خانه نشانهای روشن است از ان جمله جای ایستادن ابراهیم ع است و هر که

دَخَلَهٗ كَانَ اٰمِنًا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در آید آن جا ایمن بود و روایت است از ابن عباس رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَّةَ مَا اَطْيَبَكِ مِنْ بَلَدٍ وَاَحَبَّكِ

صلے اللہ علیہ وسلم مر مکہ معظمہ را کہ چہ عجب شہرے تو و دوست داشتہ شدۂ تو

اِلَيَّ وَلَوْلَا اَنَّ قَوْمِيْ اَخْرَجُوْنِيْ مِنْكِ مَا سَكَنْتُ

بسوے من اگر نمی بود اینکہ قوم من بیرون کردند مرا از سکونت تو نمی کردم سکونت

غَيْرَكِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَدِيِّ

بجز تو رواہ الترمذی و روایت است از عبد اللہ ابن عدے

ابْنِ حَمْرَاءَ قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن حمراء گفت دیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

وَاقِفًا عَلَى الْحَزْوَرَةِ فَقَالَ وَاللّٰهِ اِنَّكِ لَخَيْرُ اَرْضِ اللّٰهِ

ایستادہ بر حزورہ پس فرمود آنحضرت خطاب بمکہ معظمہ کردہ بدرستی تو بہترین زمین خدائی

وَاَحَبُّ اَرْضِ اللّٰهِ اِلَى اللّٰهِ وَلَوْلَا اَنِّيْ اُخْرِجْتُ مِنْكِ

و محبوب ترین زمین خدائی نزد خدا و اگر نمی بود اینکہ بیرون آورده شدم من از تو

مَا خَرَجْتُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَيَّاشٍ

بیرون نمی آمدم رواہ الترمذی و ابن ماجہ و روایت است از عیاش

ابْنِ اَبِيْ رَبِيْعَةَ الْمَخْزُوْمِيِّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابن ابی ربیعۃ المخزومی گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَزَالُ هٰذِهِ الْاُمَّةُ بِخَيْرٍ مَا عَظَّمُوْا هٰذِهِ

علیہ وسلم ہمیشہ باشد این امت بخیر و سلامت در دین و دنیا تا وقتیکہ تعظیم کنند این

الْحُرْمَةَ حَقَّ تَعْظِيمِهَا فَإِذَا ضَيَّعُوا ذٰلِكَ هَلَكُوا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

حرمت را یعنے حرمت مکہ را حق تعظیم وے پس چون ضایع کنند آن حرمت را ہلاک شوند رواہ ابن ماجہ

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن عباس رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

نَزَلَ الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ وَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ

فرود آمدہ است حجر اسود از بہشت و وے دران حال زیادہ تر بود در سفیدی از شیر

فَسَوَّدَتْهُ خَطَايَا بَنِي آدَمَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

پس سیاہ گردانید او را گناہان اولاد آدم رواہ احمد و الترمذی و ہم از وے مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَجَرِ وَاللّٰهِ لَيَبْعَثَنَّهُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در شان حجر اسود بخدا سوگند ہر آئینہ برانگیزد حجر اسود را

اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَهُ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ

خدا یتعالیٰ روز قیامت در حالیکہ مر او را دو چشم باشد کہ بیند بآن دو چشم و زبانے باشد کہ سخن گوید بآن

يَشْهَدُ عَلٰى مَنِ اسْتَلَمَهُ بِحَقٍّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

گواہی دہد بر کسے کہ بوسہ داد او را بحق یعنے بایمان رواہ الترمذی و ابن ماجہ

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

والدارمی و روایت است از ابن عمر رضہ گفت آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ الرُّكْنَ وَالْمَقَامَ يَاقُوتَتَانِ مِنْ

اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود بدرستیکہ رکن و مقام ابراہیم دو ہر دو یاقوت اند از

يَاقُوتِ الْجَنَّةِ طَمَسَ اللّٰهُ نُورَهُمَا وَلَوْ لَمْ يَطْمِسْ نُورَهُمَا

جنس یاقوت بہشت ناپدید کردہ است خدا یتعالیٰ نور آن ہر دو را و اگر ناپدید نمی کرد نور ہر دو را

لَأَضَاءَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ہر آئینہ روشن میشد ہر چہ میان مشرق و مغرب است رواہ الترمذی

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ وُكِّلَ بِهٖ سَبْعُوْنَ مَلَكًا يَعْنِي الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ فَمَنْ قَالَ

فرمود موکل گردانیدہ شد اندبوی ہفتاد فرشتہ یعنے برکن یمانی پس کسے کہ گوید

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ رَبَّنَا اٰتِنَا

از اللہم تا وقنا عذاب النار

فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ قَالُوْا اٰمِيْنَ

بگویند آن فرشتگان آمین

رَوَاهُ بَابُ فَضَائِلِ الْمَدِيْنَةِ زَادَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى كَرَامَةً ابْنُ مَاجَةَ

رواہ این باب در فضائل مدینہ است زیادہ گرداند خدا بتعالے بزرگی آنرا ابن ماجۃ

عَنْ سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از سعد بن وقاص رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنِّيْ اُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لَابَتَيِ الْمَدِيْنَةِ اَنْ يُّقْطَعَ عِضَاهُهَا اَوْ يُقْتَلَ

بدرستیکہ من حرام میگردانیدم میان ہر دو لابہ مدینہ کہ بریدہ شود درختان آن وکشتہ شوند

صَيْدُهَا وَقَالَ الْمَدِيْنَةُ خَيْرٌ لَّهُمْ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ لَا يَدَعُهَا

شکار آن و فرمود آنحضرت کہ مدینہ بہتر است ایشان راگر بدانند ترک مدینہ را

اَحَدٌ رَغْبَةً عَنْهَا اِلَّا اَبْدَلَ اللّٰهُ فِيْهَا مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِّنْهُ

کسے از روے انکار مگر بدل میکند بجائے او خدا بتعالے کسے را کہ بہتر است از وے

وَلَا يَثْبُتُ اَحَدٌ عَلٰى لَاْوَائِهَا وَجَهْدِهَا اِلَّا كُنْتُ لَهٗ شَفِيْعًا

و پایدار جا نماند ہیچ کسے بر صبر نکند بسختی و گرسنگی محنت مدینہ مگر آنکہ باشم مر اورا شفاعت کنندہ

اَوْ شَهِيْدًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

و گواہی دہندہ روز قیامت رواہ مسلم و روایت است از ابی ہریرہ رضہ

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَصْبِرُ عَلَى

کہ گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم صبر نمی کند بر

لَأْوَاءِ الْمَدِينَةِ وَشِدَّتِهَا أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِي إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا

سختی و محنت مدینہ ہیچ یکے از امت من مگر آنکہ میباشم اورا شفیع

يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض فِي

روز قیامت رواہ مسلم و روایت است از عبد اللہ بن عمر رضہ در

رُؤْيَا النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَدِينَةِ رَأَيْتُ امْرَأَةً

خواب دیدن آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در شان مدینہ دیدم زنے را

سَوْدَاءَ ثَائِرَةَ الرَّأْسِ خَرَجَتْ مِنَ الْمَدِينَةِ حَتَّى نَزَلَتْ

سیاہ ژولیدہ موے بیرون آمد آن زن از مدینہ تا آنکہ فرود آمد

مَهْيَعَةَ فَتَأَوَّلْتُهَا أَنَّ وَبَاءَ الْمَدِينَةِ نَقَلَ إِلَى مَهْيَعَةَ

موضعے را کہ نام او مہیعہ است گفت آنحضرت پس تعبیر کردم آن زن را کہ تب و بیماری مدینہ برد شد

وَهِيَ الْجُحْفَةُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ

و آن موضع جحفہ است رواہ بخاری و روایت است از جابر بن

سَمُرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

سمرہ رضہ گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى سَمَّى الْمَدِينَةَ طَابَةَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

بدرستیکہ خدا تعالیٰ نام کردہ است مدینہ را طابہ برزبان حبیب حق رواہ مسلم و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

أُمِرْتُ بِقَرْيَةٍ تَأْكُلُ الْقُرَى يَقُولُونَ يَثْرِبُ وَهِيَ الْمَدِينَةُ

امر کردہ شدم بہجرت بقریہ کہ میخورد قریہ ہاے دیگر را یعنے غالب آید قریہ مدینہ بر تمام میگویند یثرب آن

تَنْفِي النَّاسَ كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ خُبْثَ الْحَدِيدِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

بد میکند مدینه مردم را چنانچه دور میکند کوره آهنگران پلیدی آهن را متفق علیه

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز وے مرویست گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

عَلٰى أَنْقَابِ الْمَدِينَةِ مَلٰئِكَةٌ لَا يَدْخُلُهَا الطَّاعُونُ وَلَا

بر راههای مدینه فرشتگان نگاهبان اند که درنمی آید بمدینه طاعون ونه

الدَّجَّالُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

دجال متفق علیه وروایت است از انس رضه گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ مِنْ بَلَدٍ إِلَّا سَيَطَأُهُ الدَّجَّالُ

صلے اللہ علیہ وسلم نیست هیچ شهرے مگر آنکه درآید آنرا دجال

إِلَّا مَكَّةَ وَالْمَدِينَةَ لَيْسَ نَقْبٌ مِنْ أَنْقَابِهَا إِلَّا عَلَيْهِ

مگر مکه ومدینه منوره نیست هیچ راهے از راههاے مدینه مگر آنکه بروے

الْمَلٰئِكَةُ صَافِّينَ يَحْرُسُونَهَا فَيَنْزِلُ السَّبْخَةَ فَتَرْجُفُ

فرشتگانند صفها زده نگهباتی میکنند آن را پس نزول خواهد کرد دجال شوره زمین را پس میجنباند

الْمَدِينَةُ بِأَهْلِهَا ثَلٰثَ رَجَفَاتٍ فَيَخْرُجُ إِلَيْهِ كُلُّ كَافِرٍ

مدینه ساکنان خودرا سه بار جنبانیدن پس بیرون خواهد آمد بسوے او هر کافر

وَمُنَافِقٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَعْدٍ رضه قَالَ قَالَ

ومنافق متفق علیه وروایت است از سعد رضه گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَكِيدُ أَهْلَ الْمَدِينَةِ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدسگالی نکند واید اند بد اهل مدینه را

أَحَدٌ إِلَّا انْمَاعَ كَمَا يَنْمَاعُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

هیچ یکے مگر چنانکه میگداز د نمک در آب متفق علیه

۱ مدینه زمین منوره دوازده میل است از خارج مدینه تا بیرون مدینه

۲ انقاب جمع نقب است بمعنی راه

۳ نزول دجال مراد از خارج مدینه است بفاصله سه میل

۴ تردد دجال در شوره زمین بجهت آنست که آب شیرین ندارد

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا

وروایت است از انس رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بود چون

قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ فَنَظَرَ اِلٰى جُدُرَاتِ الْمَدِيْنَةِ اَوْضَعَ رَاحِلَتَهٗ

قدوم می آورد از سفر پس نظر میکرد بسوے دیوارہاے مدینہ میراند شتر سوارے خود را

وَاِنْ كَانَ عَلٰى دَابَّةٍ حَرَّكَهَا مِنْ حُبِّهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ

واگر سوار می بود بر دابۂ دیگر می دوانید آن را از دوستی مدینہ رواہ بخاری وہم از انس است

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَعَ لَهٗ اُحُدٌ فَقَالَ هٰذَا جَبَلٌ

کہ ظاہر شد مر آنحضرت را جبل حرام پس فرمود آنحضرت کہ این کوہیست

يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهٗ اَللّٰهُمَّ اِنَّ اِبْرَاهِيْمَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَاِنِّيْ اُحَرِّمُ

کہ دوست میدارد ما را و دوست میداریم او را آلہی بدرستیکہ ابراہیم حرام گردانید مکہ را و بدرستیکہ

مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ

کہ میان دو سنگستان مدینہ است متفق علیہ وروایت است از ابن عمر رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ اسْتَطَاعَ اَنْ يَّمُوْتَ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ میخواہد کہ بمیرد

بِالْمَدِيْنَةِ فَلْيَمُتْ بِهَا فَاِنِّيْ اَشْفَعُ لِمَنْ يَّمُوْتُ بِهَا رَوَاهُ اَحْمَدُ

در مدینہ پس باید کہ بمیرد در مدینہ پس بدرستیکہ من شفاعت کنم آنرا کہ بمیرد در مدینہ رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

والترمذی واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اٰخِرُ قَرْيَةٍ مِنْ قُرَى الْاِسْلَامِ

صلے اللہ علیہ وسلم آخر شہرے کہ خراب شود از شہرہاے اسلام

خَرَابَانِ الْمَدِيْنَةُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ بَكْرَةَ رضہ

نزدیک قیامت مدینہ است رواہ الترمذی وروایت است از ابی بکرہ رضہ

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَدْخُلُ الْمَدِيْنَةَ رُعْبُ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم درمی آید مدینہ را ترس

الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ لَهَا يَوْمَئِذٍ سَبْعَةُ اَبْوَابٍ عَلٰى كُلِّ بَابٍ

مسیح دجال آنرا در آن وقت آمدن دجال ہفت دروازہ بود بر ہر در

مَلَكَانِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

دو فرشتہ نگہبان نشستہ رواہ البخاری و روایت است از انس رضہ از آنحضرت صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُمَّ اجْعَلْ بِالْمَدِيْنَةِ ضِعْفَيْ مَا

اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت خداوندا بگردان در مدینہ دوچند از انچہ

جَعَلْتَ بِمَكَّةَ مِنَ الْبَرَكَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ رَجُلٍ مِنْ

گردانیدہ در مکہ از برکت متفق علیہ و روایت است از مردے از

اٰلِ الْخَطَّابِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ زَارَنِيْ

اولاد خطاب از رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت کسیکہ زیارت کند مرا

مُتَعَمِّدًا كَانَ فِيْ جِوَارِيْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَنْ سَكَنَ الْمَدِيْنَةَ

قصداً بطفیل کار دیگر باشد در ہمسایگی من در روز قیامت و کسیکہ سکونت ورزد در مدینہ

وَصَبَرَ عَلٰى بَلَائِهَا كُنْتُ لَهٗ شَهِيْدًا اَوْ شَفِيْعًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

و صبر کند بر بلاے وے باشم او را گواہی دہندہ و شفاعت کنندہ روز قیامت

وَمَنْ مَاتَ فِيْ اَحَدِ الْحَرَمَيْنِ بَعَثَهُ اللّٰهُ مِنَ الْاٰمِنِيْنَ يَوْمَ

و کسیکہ بمیرد در یکے از مکہ و مدینہ برانگیزاند او را خدا یتعالی با گروہ ایمن از ترس در روز

الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ يَحْيٰى

قیامت رواہ بیہقی در شعب الایمان و روایت است از یحیی

ابْنِ سَعِيْدٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

بن سعید رضہ بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

جَالِسًا وَقَبْرٌ يُحْفَرُ بِالْمَدِينَةِ فَاطَّلَعَ رَجُلٌ فِي الْقَبْرِ فَقَالَ بِئْسَ

نشستہ بود گورے کندہ میشد در مدینہ پس نظر کرد مردے در قبر پس گفت آنمرد بد

مَضْجَعُ الْمُؤْمِنِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِئْسَمَا

خوابگاہ مومنست گور پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بد حرفے بود

قُلْتَ قَالَ الرَّجُلُ إِنِّي لَمْ أُرِدْ هٰذَا إِنَّمَا أَرَدْتُ الْقَتْلَ فِي

کہ تو گفتی گفت آنمرد بدرستیکہ من مراد نداشتم نکوہش موت برائے مومن جز این نیست کہ

سَبِيلِ اللّٰهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا مِثْلَ الْقَتْلِ

راہ خدا ارادہ کردم پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست مردن در

فِي سَبِيلِ اللّٰهِ مَا عَلَى الْأَرْضِ بُقْعَةٌ أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ يَكُونَ

مانند کشتہ شدن در راہ خدا بلکہ افضل است نیست بر زمین ہیچ جائے محبوب تر نزد من کہ باشد

قَبْرِي بِهَا مِنْهَا ثَلٰثَ مَرَّاتٍ رَوَاهُ مَالِكٌ مُرْسَلًا وَعَنِ

قبر من در وے از مدینہ سہ بار فرمود رواہ مالک و روایت است از

ابْنِ عُمَرَ رضہ مَرْفُوعًا مَنْ حَجَّ فَزَارَ قَبْرِي بَعْدَ مَوْتِي كَانَ

ابن عمر رضہ از روے مرفوع کسیکہ حج کند پس زیارت کند قبر مرا بعد از من باشد

كَمَنْ زَارَنِي فِي حَيَاتِي رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

ہمچو کسے کہ زیارت کرد ملاقات نمود مرا در زندگی من رواہ البیہقی در شعب الایمان

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ صَلٰوةٌ فِي مَسْجِدِي هٰذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلٰوةٍ فِيمَا

وسلم یک نماز در مسجد من کہ اینست بہتر است از ہزار نماز در

سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَعَنْ أَبِي سَعِيدِنِ الْخُدْرِيِّ رضہ

غیر آن مگر در مسجد حرام و از ابی سعید الخدری رضہ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ اِلَّا

گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ کجاوہا نبندید مگر

اِلٰى ثَلٰثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ الْاَقْصٰى وَمَسْجِدِيْ

بسوے سہ مسجد یکے مسجد حرام دوم مسجد اقصیٰ سوم مسجد من کہ این است

هٰذَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ در روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَيْنَ بَيْتِيْ وَمِنْبَرِيْ رَوْضَةٌ مِّنْ رِّيَاضِ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ درمیان بیت من ومنبر من روضہ از روضہ ہاے

الْجَنَّةِ وَمِنْبَرِيْ عَلٰى حَوْضِيْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسِ

بہشت است ومنبر من بر حوض کوثر باشد متفق علیہ واز انس بن مالک رضہ مرویست

ابْنِ مَالِكٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلٰوةُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم یک نماز

الرَّجُلِ فِيْ بَيْتِهٖ بِصَلٰوةٍ وَصَلٰوتُهٗ فِيْ مَسْجِدِ الْقَبَائِلِ بِخَمْسٍ

مرد در خانہ او یک نماز است ونماز او در مسجد قبیلہ برابر

وَّعِشْرِيْنَ صَلٰوةً وَصَلٰوتُهٗ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِيْ يُجَمَّعُ فِيْهِ

بست وپنج نماز است ونماز او در مسجد یکہ جمع شوند در آن بمقدار

بِخَمْسِ مِائَةِ صَلٰوةٍ وَصَلٰوتُهٗ فِي الْمَسْجِدِ الْاَقْصٰى بِخَمْسِيْنَ

پنج صد نماز است ونماز وے در مسجد اقصے ثواب پنجاہ

اَلْفَ صَلٰوةٍ وَصَلٰوتُهٗ فِيْ مَسْجِدِيْ بِخَمْسِيْنَ اَلْفَ صَلٰوةٍ

ہزار نماز دارد ونماز وے در مسجد من ثواب پنجاہ ہزار نماز دارد

وَصَلٰوتُهٗ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ بِمِائَةِ اَلْفِ صَلٰوةٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

ونماز وے در مسجد حرام مقابل صد ہزار نماز است رواہ ابن ماجہ

وَعَنْ عَاصِمِ الْاَحْوَلِ قَالَ سَأَلْتُ اَنَسَ بْنَ مَالِكٍ اَحَرَّمَ

و روایت است از عاصم احول که سوال کردم از انس بن مالک ایا حرام کرد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ قَالَ نَعَمْ حَرَامٌ حَرَّمَهَا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مدینہ را گفت بلے حرام کردہ است آنرا

اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ لَا يُخْتَلٰى خَلَاهَا فَمَنْ فَعَلَ ذٰلِكَ فَعَلَيْهِ

خدا و رسول او قطع کردہ نشود درخت آن پس اگر کسے کرد این را پس بروے

لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ؏ش

لعنت خدا و فرشتگان و جمیع مردمان باشد

بَابُ مَنَاقِبِ الْقُرَيْشِ وَالْعَرَبِ

باب در بیان مناقب قریش و عرب

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

روایت است از ابن عمر رضہ گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا يَزَالُ هٰذَا الْاَمْرُ فِيْ قُرَيْشٍ مَا بَقِيَ مِنْهُمُ اثْنَانِ مُتَّفَقٌ

ہمیشہ باشد امر خلافت در قریش تا وقتیکہ باقی باشد از ایشان دو کس متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

علیہ و روایت است از معاویہ رضہ گفت کہ شنیدم آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ هٰذَا الْاَمْرَ فِيْ قُرَيْشٍ لَا يُعَادِيْهِمْ

صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت بدرستیکہ این امر خلافت در قریش است دشمنی نماید ایشانرا

اَحَدٌ اِلَّا كَبَّهُ اللّٰهُ عَلٰى وَجْهِهٖ مَا اَقَامُوا الدِّيْنَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

ہیچ یکے مگر آنکہ برروے افگند خدا یتعالے اورا مادامیکہ برپا دارند قریش دین را رواہ البخاری

وَعَنْ سَعْدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ يُّرِدْ

و روایت است از سعد از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ گفت کسیکہ خواہد

ف بخیل خلافا لیعنی نظع کردہ نشود
نباشد و در بعضی نسخ آنرا بخیل خلافا نیز نوشتہ
تمامہ است از وقت کہ خشک شود
و بعضی نسخ شود از خشک شدن
ترجمہ جمیع ایجابہ ۱۲

هَوَانَ قُرَيْشٍ اَهَانَهُ اللّٰهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

خواری قریش را خوار گرداند او را خدا یتعالے رواه الترمذی و روایت است از

عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رض قَالَ مَاتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عمران بن حصین رضا که گفت وفات فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَهُوَ يَكْرَهُ ثَلٰثَةَ اَحْيَاءٍ ثَقِيْفٍ وَبَنِيْ حَنِيْفَةَ وَبَنِيْ اُمَيَّةَ

حال آنکہ آنحضرت ناخوش میداشت سہ قبیلہ را ثقیف وبنی حنیفہ وبنی امیہ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ الترمذی در روایت است از ابن عمر رضا گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ ثَقِيْفٍ كَذَّابٌ وَمُبِيْرٌ قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم در قبیلہ ثقیف یکے دروغ گو است و دیگر ہلاک کنندہ مردم نظم گفت

ابْنُ عِصْمَةَ يُقَالُ الْكَذَّابُ هُوَ الْمُخْتَارُ بْنُ اَبِيْ عُبَيْدٍ وَالْمُبِيْرُ

بن عصمۃ گفتہ شد کہ دروغ گو آن مختار ابن ابی عبید است و خونریز

هُوَ الْحَجَّاجُ بْنُ يُوْسُفَ وَقَالَ هِشَامُ بْنُ حَسَّانٍ اَحْصَوْا

آن حجاج بن یوسف است وگفت ہشام بن حسان شمردہ و ضبط کردند

مَا قَتَلَ الْحَجَّاجُ صَبْرًا فَبَلَغَ مِائَةَ اَلْفٍ وَعِشْرِيْنَ اَلْفًا

انچہ کشتہ است حجاج بحبس و بند پس رسیدہ است عدد شان صد و بست ہزار را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوٰى مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيْحِ حِيْنَ قَتَلَ

رواہ الترمذی در روایت کرد مسلم در صحیح خود ہنگامے کہ کشت

الْحَجَّاجُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ الزُّبَيْرِ قَالَتْ اَسْمَاءُ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

حجاج عبد اللہ بن زبیر را گفت اسماء بنت ابی بکر کہ ام ابن زبیر است کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَنَا اَنَّ فِيْ ثَقِيْفٍ كَذَّابًا وَمُبِيْرًا

صلے اللہ علیہ وسلم حدیث کرد ما را در ثقیف دروغ گو خواہد بود و خونریز

فَأَمَّا الْكَذَّابُ فَرَأَيْنَاهُ وَالْمُبِيرُ فَلَا إِخَالُكَ إِلَّا إِيَّاهُ

پس لیکن دروغ گو پس دیدیم ما او را و دجال نیز را گمان نمی برم ترا مگر آن خطاب بحجاج کرد

وَعَنْ سَلْمَانَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در روایت است از سلمان رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا تُبْغِضِنِي فَتُفَارِقَ دِينَكَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

وسلم دشمن مدار مرا پس جدا شوی از دین خود گفتم اے رسول خدا

كَيْفَ أُبْغِضُكَ وَبِكَ هَدَانَا اللّٰهُ قَالَ تُبْغِضُ الْعَرَبَ

چگونہ دشمن دارم ترا حال آنکہ بتو راہ راست نمود ما را خدا تعالے گفت آنحضرت دشمن داری

فَتُبْغِضُنِي رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رض

پس دشمن داری مرا رواہ الترمذی در روایت است از عثمان بن عفان رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ غَشَّ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ خیانت کند

الْعَرَبَ لَمْ يَدْخُلْ فِي شَفَاعَتِي وَلَمْ تَنَلْهُ مَوَدَّتِي رَوَاهُ

عرب را در نیاید در شفاعت من و در نرسد او را دوستی من رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أُمِّ الْحُرَيْرِ مَوْلَاةِ طَلْحَةَ بْنِ مَالِكٍ

الترمذی در روایت است از ام الحریر کنیز آزاد کردہ طلحہ بن مالک

قَالَتْ سَمِعْتُ مَوْلَايَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

گفت شنیدم مولاے خود را کہ میگفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مِنْ اقْتِرَابِ السَّاعَةِ هَلَاكُ الْعَرَبِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

وسلم از جملہ علامات نزدیک شدن قیامت ہلاک شدن عرب است رواہ الترمذی

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

در روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمُلْكُ فِي قُرَيْشٍ وَالْقَضَاءُ فِي الْاَنْصَارِ

علیہ وسلم خلافت در قریش است و قضاء در انصار است

وَالْاَذَانُ فِي الْحَبَشَةِ وَالْاَمَانَةُ فِي الْاَزْدِ يَعْنِي الْيَمَنَ

و بانگ نماز گفتن در قوم حبشہ است و امانت ساختن در قبیلہ ازد است یعنے یمن

وَفِي رِوَايَةٍ مَوْقُوْفًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

و در روایتے این حدیث موقوف است رواہ الترمذی و روایت است از ابن عباس رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحِبُّوا الْعَرَبَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دوست دارید عرب را

لِثَلَاثٍ لِاَنِّيْ عَرَبِيٌّ وَالْقُرْاٰنُ عَرَبِيٌّ وَكَلَامُ اَهْلِ الْجَنَّةِ

از جہت سہ خصلت یکے آنکہ من عربم دوم آنکہ قرآن بزبان عرب است سوم آنکہ سخن اہل جنت

عَرَبِيٌّ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ

عربیت رواہ البیہقی در شعب الایمان

بَابٌ فِي فَضْلِ الْيَمَنِ

باب در فضیلت یمن

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی ہریرہ رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اَتَاكُمْ اَهْلُ الْيَمَنِ هُمْ اَرَقُّ اَفْئِدَةً وَاَلْيَنُ قُلُوْبًا

فرمود آمدند شما را اہل یمن کہ رقیق تر است فواد شان و نرم تر است دلہاے ایشان

اَلْاِيْمَانُ يَمَانٍ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَةٌ وَالْفَخْرُ وَالْخُيَلَاءُ فِي اَصْحَابِ

ایمان یمنی است و حکمت یمانیہ است و نازیدن و ستایش نفس کردن در خداوندان

الْاِبِلِ وَالسَّكِيْنَةُ وَالْوَقَارُ فِي اَهْلِ الْغَنَمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

شتر است و آرامش و آہستگی در خداوندان گوسپند است متفق علیہ است

عَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غِلَظُ

روایت است از جابر رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سختی

الْقُلُوْبِ وَالْجَفَاءُ فِي الْمَشْرِقِ وَالْإِيْمَانُ فِيْ أَهْلِ الْحِجَازِ

دلہا و درشتی خوے در مشرق است و ایمان در اہل حجاز

رَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

رواہ مسلم و روایت است از ابن عمر رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْ شَامِنَا اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْ يَمَنِنَا

وسلم خداوندا برکت دہ مارا در شام ما خداوندا برکت دہ مارا در یمن ما

قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَفِيْ نَجْدِنَا قَالَ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْ شَامِنَا

گفتند ای رسول خدا و در نجد ما فرمود خداوندا برکت دہ مارا در شام ما

وَبَارِكْ لَنَا فِيْ يَمَنِنَا قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَفِيْ نَجْدِنَا قَالَ ظَنِّيْ

و برکت دہ مارا در یمن ما گفتند یا رسول اللہ و در نجد ما ابن عمر میگوید پس گمان میبرم

قَالَ فِي الثَّالِثَةِ هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ وَبِهَا يَطْلُعُ

کہ فرمود در بار سوم آنجا یعنے در نجد زلزلہا است و فتنہا است و از نجد طلوع میکند

قَرْنُ الشَّيْطَانِ

قرن شیطان یعنے حزب و اعوان او

فِيْ فَضْلِ الْعَجَمِ

در بیان فضل عجم

هُوَ الَّذِيْ بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّيْنَ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ

اوست آنکہ برانگیخت در ناخواندگان پیغامبرے از قوم ایشان میخواند بر ایشان

اٰيَاتِهٖ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوْا

آیات او را و پاک میکند ایشان را و می آموزد ایشان را کتاب و دانش و اگرچہ بودند ایشان

مِنْ قَبْلُ لَفِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۝ وَّاٰخَرِيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوْا

پیش ازین در گمراهی ظاهر و نیز مبعوث گردانید پیغمبر را در قومے دیگر از انہا کہ ہنوز نہ پیوستہ اند

بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ

باسلمانان و اوست غالب با حکمت اینست فضل خدا میدہد ش ہر کہ

يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ۝ عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

خواہد و خدا یتعالے خداوند فضل بزرگ است و روایت است از ابی ہریرہ رضا

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلَا هٰذِهِ الْاٰيَةَ وَاِنْ

بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خواند این آیت را و اگر

تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُوْنُوْا اَمْثَالَكُمْ ۝

روے گردان شوید بدل آرد گروہے دیگر را غیر از شما باز نباشند آنجماعت مانند شما

قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَنْ هٰؤُلَآءِ الَّذِيْنَ ذَكَرَ اللّٰهُ اِنْ تَوَلَّيْنَا

گفتند صحابہ اے پیغامبر خدا کیستند آنجماعتے کہ یاد کردہ است خدا یتعالے کہ اگر روی گردانی کنیم ما

اسْتَبْدَلُوْا بِنَا ثُمَّ لَا يَكُوْنُوْا اَمْثَالَنَا فَضَرَبَ عَلٰى فَخِذِ

بجاے ما گرفتہ می شوند پس نباشند آنجماعت مانند ما در روے گردانی پس زد دست مبارک آنحضرت بر ران

سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ ثُمَّ قَالَ هٰذَا وَقَوْمُهٗ وَلَوْ كَانَ الدِّيْنُ

سلمان فارسی پس فرمود جماعت سلمان است و قوم وے و اگر باشد دین فرضاً

عِنْدَ الثُّرَيَّا لَتَنَاوَلَهٗ رِجَالٌ مِّنَ الْفُرْسِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

نزد ستارہ ثریا ہر آئینہ میگرفتند دین را مردان فارس رواہ الترمذی

وَعَنْهُ قَالَ ذُكِرَتِ الْاَعَاجِمُ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى

و ہم از ابی ہریرہ است گفت ذکر کردہ شدند اہل عجم نزد آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اللہ علیہ وسلم پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا نَابِهِمْ اَوْ بِبَعْضِهِمْ وَثَقَ مِنِّيْ بِكُمْ اَوْ بِبَعْضِكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ہر آئینہ من با ایشان یا ببعض ایشان یعنے عجان اعتماد کنندہ ترم در حفظ دین از انکہ شما یا بعض شما

فِيْ فَضْلِ الشَّامِ

در بیان فضیلت شام

وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِيْنَ كَانُوْا يُسْتَضْعَفُوْنَ مَشَارِقَ

و میراث دادیم گروہے را کہ ضعیف شمردہ می شدند مشارق

الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِيْ بَارَكْنَا فِيْهَا قُلْنَا يَا نَارُ كُوْنِيْ

و مغارب زمینے کہ برکت نہادیم در آن گفتیم اے آتش باش خداوند

بَرْدًا وَّسَلَامًا عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَاَرَادُوْا بِهٖ كَيْدًا فَجَعَلْنٰهُمُ

بردوت وسلامت برابراہیم ؑ و خواستند باد فریب کردن پس ساختیم ایشان را

الْاَخْسَرِيْنَ وَنَجَّيْنٰهُ وَلُوْطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّتِيْ بَارَكْنَا فِيْهَا

زیانکار و برہانیدیم ابراہیم ؑ را و لوط ؑ را بسوے زمینے کہ برکت نہادیم در آن

لِلْعٰلَمِيْنَ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِيْ بَارَكْنَا

تمامی عالم را و پیدا کردیم میان ایشان و میان آن دہ ہا کہ برکت نہادیم

فِيْهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَّقَدَّرْنَا فِيْهَا السَّيْرَ سِيْرُوْا فِيْهَا

در آن یعنے شام دہ ہاے متصل بایکدیگر و مقرر کردیم در آن آمد و رفت را سیر کنید درین دہ ہا

لَيَالِيَ وَاَيَّامًا اٰمِنِيْنَ وَعَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رضہ قَالَ

شبہا و روزہا ایمن شدہ و روایت است از زید بن ثابت رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طُوْبٰى لِلشَّامِ قُلْنَا

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خوشی باد مر اہل شام را گفتیم ما

لِاَيِّ ذٰلِكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ لِاَنَّ مَلٰٓئِكَةَ الرَّحْمٰنِ

از چہ چیز است این دعا اے رسول خدا فرمود زیرا کہ فرشتہاے خدائے مہربان

بَاسِطَةٌ اَجْنِحَتَهَا عَلَيْهَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

فراخ کنندہ بازوی خود را بایشان رواہ احمد و الترمذی و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبد اللہ بن عمر رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

سَيَخْرُجُ نَارٌ مِّنْ نَحْوِ حَضْرَمَوْتَ اَوْ مِنْ حَضْرَمَوْتَ تَحْشُرُ

نزدیک است کہ برآید آتشے از جانب حضرموت یا از حضرموت جمع کند ابن آتش

النَّاسَ قُلْنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَمَا تَاْمُرُنَا قَالَ عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ

مردم را گفتیم اے رسول اللہ چہ میفرمائی ما را گفت آنحضرت بر شما باد کہ بروید بشام

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ شُرَيْحِ بْنِ عُبَيْدٍ قَالَ ذُكِرَ

رواہ الترمذی و روایت است از شریح بن عبید گفت ذکر کردہ شدند

اَهْلُ الشَّامِ عِنْدَ عَلِيٍّ رض وَقِيْلَ الْعَنْهُمْ يَا اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ

اہل شام نزد امیر المومنین علی رضا و گفتہ شد لعنت کن ایشان را یا امیر المومنین

قَالَ لَا اِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ

گفت لعنت نمی کنیم از ابدر سیکہ شنیدہ ام آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ

اَلْاَبْدَالُ يَكُوْنُوْنَ بِالشَّامِ وَهُمْ اَرْبَعُوْنَ رَجُلًا كُلَّمَا

ابدال میباشند بشام و ابدال چہل مرداند ہر گاہ کہ

مَاتَ رَجُلٌ اَبْدَلَ اللّٰهُ مَكَانَهُ رَجُلًا يُسْقٰى بِهِمُ الْغَيْثُ

بمیرد مردے می آرد خدا یتعالے در بدل او مردے دیگر آب دادہ میشود بوجود ایشان

وَيُنْتَصَرُ بِهِمْ عَلَى الْاَعْدَاءِ وَيُصْرَفُ عَنْ اَهْلِ الشَّامِ

و نصرت دادہ شود بسبب ایشان بر دشمنان و بر گردانیدہ میشود از اہل شام

بِهِمُ الْعَذَابُ وَعَنْ رَجُلٍ مِّنَ الصَّحَابَةِ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

بسبب ایشان عذاب و روایت است از مردے از اصحاب رضا کہ رسیدہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَتُفْتَحُ الشَّامُ فَإِذَا أُخْبِرْتُمْ الْمَنَازِلَ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود نزدیک است کہ فتح کردہ شود بلاد شام پس چون مخیر گردانیدہ شوید جای

بِهِمَا فَعَلَيْكُمْ بِمَدِينَةٍ يُقَالُ لَهَا دِمَشْقُ فَإِنَّهَا مَعْقِلُ الْمُسْلِمِينَ

بودن را در ان بلاد پس بر شما باد کہ اختیار کنید شہر یکہ گفتہ میشود آن دمشق پس آن شہر پناہ مسلمانان است

مِنَ الْمَلَاحِمِ وَفُسْطَاطُهَا مِنْهَا يُقَالُ لَهَا الْغُوطَةُ

از حربہا و محل اجتماع شام از زمین دمشق زمینے است کہ گفتہ میشود او را غوطہ

رَوَاهُمَا أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

رواہما احمد و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخِلَافَةُ بِالْمَدِينَةِ وَالْمُلْكُ بِالشَّامِ وَعَنْ

اللہ علیہ وسلم خلافت در مدینہ است و ملک در شام و روایت است از

عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتُ عَمُودًا

عمر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دیدم ستونے را

مِنْ نُورٍ خَرَجَ مِنْ تَحْتِ رَأْسِي سَاطِعًا حَتَّى اسْتَقَرَّ بِالشَّامِ

از نور کہ بیرون آمد از زیر سر من بالا برآمدہ تا آنکہ قرار گرفت در شام

رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رض

رواہ بیہقی در دلائل النبوۃ و روایت است از ابی درداء رضہ

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ فُسْطَاطَ

بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مجمع

الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ الْمَلْحَمَةِ بِالْغُوطَةِ إِلَى جَانِبِ مَدِينَةٍ

مسلمانان روز جنگ غوطہ است جانب شہرے

يُقَالُ لَهَا دِمَشْقُ مِنْ خَيْرِ مَدَائِنِ الشَّامِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

کہ گفتہ میشود او را دمشق کہ از بہترین شہرہائے شام است رواہ ابو داؤد

۱ معقل بفتح میم و فتح قاف و سکون عین جائے کہ در آنجا پناہ گیرند

۲ فسطاط شہر بزرگ را گویند و بعض گفتہ اند کہ این لفظ عربی نیست

۳ بعض گفتہ اند کہ مراد از خلافت خلافت علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام است و از ملک ملک معاویہ رض و بعض گفتہ اند کہ مراد آنست کہ خلفاء بمجاہدہ و قتال کفار مشغول باشند و ملوک بمحاربہ و قتال بغاۃ و خوارج و ملک شام منقطع نشود و ہمچنان بود تا آخر زمان

وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ سَيَأْتِيْ مَلِكٌ مِنْ

و روایت است از عبدالرحمن بن سلیمان گفت نزدیک است بیاید پادشاهے از

مُلُوْكِ الْعَجَمِ فَيَظْهَرُ الْمَدَائِنَ كُلَّهَا اِلَّا دِمَشْقَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

پادشاهان عجم پس غالب میگردد بر همه شهرها مگر دمشق را رواه ابوداود

بَابُ الْكَسْبِ وَطَلَبِ الْحَلَالِ

باب در بیان کسب و طلب حلال

يَا اَيُّهَا النَّاسُ كُلُوْا مِمَّا فِي الْاَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَّلَا تَتَّبِعُوْا

اے مردمان بخورید از انچه که در زمین است حلال پاکیزه و پیروی مکنید

خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ۝ اِنَّمَا يَاْمُرُكُمْ

گامهاے شیطان را هر آئینه او شمارا دشمن آشکارا است جز این نیست که حکم میکند شما

بِالسُّوْٓءِ وَالْفَحْشَآءِ وَاَنْ تَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝

به بدکاری و بیحیائی و آن که افترا کنید بر خدا آنچه نمی دانید

يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ وَاشْكُرُوْا

اے مسلمانان بخورید از پاکیزه هاے آنچه روزی دادیم شمارا و سپاس گویید

لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ ۝ عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ

خدارا اگر او را همی پرستید روایت است از مقدام بن

مَعْدِيْكَرِبَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَآ اَكَلَ

معدیکرب رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نخورد

اَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِّنْ اَنْ يَّاْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدَيْهِ وَاِنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ

هیچ یکے طعامے را بهتر از انکه بخورد از کار هردو دست خود بدرستیکه نبی خدا یتعالی

دَاوٗدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَاْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

داؤد علیه السلام بود که میخورد از عمل دستهاے خود رواه البخاری

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی طَیِّبٌ لَا یَقْبَلُ اِلَّا طَیِّبًا وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی

وسلم بدرستیکہ خدا تعالی پاکست قبول نمیکند مگر پاک را یعنے حلال را و بدرستیکہ خدا تعالی

اَمَرَ الْمُؤْمِنِیْنَ بِمَا اَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِیْنَ فَقَالَ یَا اَیُّهَا الرُّسُلُ

امر کرد مسلمانان را بچیزیکہ امر کرد بدان پیغامبران را پس گفت اے پیغامبران

کُلُوْا مِنَ الطَّیِّبَاتِ وَاعْمَلُوْا صَالِحًا وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی یَا اَیُّهَا

بخورید از رزق ہاے حلال و عمل کنید نیک و فرمود حق تعالے ای

الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا کُلُوْا مِنْ طَیِّبَاتِ مَا رَزَقْنٰکُمْ ثُمَّ ذَکَرَ الرَّجُلَ

مومنان بخورید از طعام ہاے پاک انچہ دادہ ایم شمارا پستہ یاد کرد آنحضرت مردے را

یُطِیْلُ السَّفَرَ اَشْعَثَ اَغْبَرَ یَمُدُّ یَدَیْهِ اِلَی السَّمَآءِ یَا رَبِّ

کہ دراز میکند سفر را کہ محل منفذ اجابت دعاست ژولیدہ سر گرد آلود دراز میکرداند ہر دو دست خود را

یَا رَبِّ وَمَطْعَمُهٗ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهٗ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهٗ حَرَامٌ

اے رب حال آنکہ خوردنی او حرام است و نوشیدنی او حرام است و پوشش او حرام است

وَغُذِیَ بِالْحَرَامِ فَاَنّٰی یُسْتَجَابُ لِذٰلِکَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و پرورش کردہ شد بحرام پس چگونہ قبول کردہ شود دعا مر او را رواہ مسلم

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از وی است گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

یَاْتِیْ عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ لَا یُبَالِیْ الْمَرْءُ مَا اَخَذَ مِنْهُ اَمِنَ

خواہد آمد بر مردم زمانے کہ باک نمیدارد مرد کہ چہ چیز گرفتہ و خوردہ از مال ایا از

الْحَلَالِ اَمْ مِنَ الْحَرَامِ رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ وَعَنِ النُّعْمَانِ

حلال یا از حرام رواہ البخاری و روایت است از نعمان

نسخہ ای آسمان میخواند ای رب ۱۲

اِبْنِ بَشِيْرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْحَلَالُ

ابن بشیر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم انچہ حلال است

بَيِّنٌ وَالْحَرَامُ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيْرٌ

ظاہر است و انچہ حرام است نیز ہویدا است و درمیان حلال و حرام چیزہا است مشتبہ نمیشناسند آنرا

مِنَ النَّاسِ فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اِسْتَبْرَءَ لِدِيْنِهٖ وَعِرْضِهٖ

از مردم پس کسیکہ پرہیز کند شبہات را طلب برارت کرد مر دین خود و آبروی خود را

وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ كَالرَّاعِيْ يَرْعٰى حَوْلَ

و کسیکہ بیفتد در شبہا بیفتد در حرام مانند چرانندہ کہ میچراند گرد

الْحِمٰى يُوْشِكُ اَنْ يَّرْتَعَ فِيْهِ اَلَا وَاِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى اَلَا وَاِنَّ

حمی نزدیک است کہ بچرد در حمی آگاہ باشید بدرستیکہ مر ہر پادشاہی را حمی است و آگاہ باشید کہ

حِمَى اللّٰهِ مَحَارِمُهٗ اَلَا وَاِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً اِذَا صَلَحَتْ

حمای خدا محارم اوست و آگاہ باشید کہ در تن آدمی گوشت پارہ ایست و قتیکہ نیکشود از میل معاصی

صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهٗ وَاِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهٗ اَلَا وَهِيَ

نیک شود ہمہ تن و چون تباہ شود آن مضغہ تباہ شود ہمہ تن خبردار باشید کہ آن پارہ

الْقَلْبُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ جُحَيْفَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ

دل است متفق علیہ روایت است از ابی جحیفہ رضہ کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهٰى عَنْ ثَمَنِ الدَّمِ وَثَمَنِ الْكَلْبِ

صلے اللہ علیہ وسلم منع کرد از فروختن خون و نہی کرد از بہائے سگ

وَكَسْبِ الْبَغِيِّ وَلَعَنَ اٰكِلَ الرِّبٰوا وَمُوْكِلَهٗ وَالْوَاشِمَةَ

و کسب بغی و لعنت کرد آنحضرت مر خورندہ ربارا و لعنت کرد خورانندہ ربارا و لعنت کرد واشمہ

وَالْمُسْتَوْشِمَةَ وَالْمُصَوِّرَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

و مستوشمہ را و لعنت کرد مصور را رواہ البخاری و روایت است از عائشہ رضہ

قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَطْيَبَ مَا اَكَلْتُمْ مِنْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خوشتر و حلال ترین انچہ میخورید از

كَسْبِكُمْ وَاِنَّ اَوْلَادَكُمْ مِنْ كَسْبِكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

کسب شما است و بدرستیکہ اولاد شما از کسب شما اند رواہ الترمذی والنسائی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ

و ابن ماجۃ و روایت است از عبد اللہ بن مسعود رض از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَكْسِبُ عَبْدٌ مَالَ حَرَامٍ فَيَتَصَدَّقُ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسب نکند ہیچ بندہ مال حرام را پس تصدق کند

مِنْهُ فَيُقْبَلُ مِنْهُ وَلَا يُنْفِقُ مِنْهُ فَيُبَارَكُ لَهُ فِيْهِ وَلَا يَتْرُكُهُ

از انکہ قبول کردہ شود آن تصدق و نہ خرچ کند از ان کہ برکت کردہ شود مر او را در ان و نگذارد

خَلْفَ ظَهْرِهٖ اِلَّا كَانَ زَادُهٗ اِلَى النَّارِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَمْحُو السَّيِّئَ

مال حرام را پس پشت خود مگر آنکہ باشد آن مال توشہ وی بسوی دوزخ بدرستیکہ خدا تعالے دور نمیکند بدرا

بِالسَّيِّئِ وَلٰكِنْ يَمْحُو السَّيِّئَ بِالْحَسَنِ اِنَّ الْخَبِيْثَ لَا يَمْحُو

بہ بد و لکن محو میکند بدرا بہ نیک بدرستیکہ پلید دور نمی کند

الْخَبِيْثَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَكَذَا فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

پلید را رواہ احمد ہمچنان است در شرح السنۃ و روایت است از

جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ

جابر رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم درنمی آید بہشت را

لَحْمٌ نَبَتَ مِنَ السُّحْتِ وَكُلُّ لَحْمٍ نَبَتَ مِنَ السُّحْتِ كَانَتِ النَّارُ

گوشتے کہ روئیدہ شدہ است از حرام و ہر گوشتے کہ روئید از حرام باشد آتش

اَوْلٰى بِهٖ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالدَّارِمِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

ز و تر و سزاوار تر باو رواہ احمد و الدارمی و بیہقی در شعب الایمان

وَعَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رض قَالَ حَفِظْتُ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

در روایت است از حسن بن علی رضا کہ گفت یاد گرفتم از پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْ مَا يُرِيْبُكَ اِلٰى مَا لَا يُرِيْبُكَ فَاِنَّ الصِّدْقَ

علیہ وسلم بگذار چیزیرا کہ ترا بشک می اندازد ترا بسوے چیزیکہ در شک نمی اندازد زیرا کہ صدق و یقین

طَمَانِيَةٌ وَاِنَّ الْكَذِبَ رِيْبَةٌ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

طمانیت دل است و بدرستیکہ کذب سبب شک است رواہ احمد و الترمذی و النسائی

وَعَنْ عَطِيَّةَ السَّعْدِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از عطیہ سعدی رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ اَنْ يَكُوْنَ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ حَتّٰى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ

وسلم نمیرسد بندہ باینکہ باشد از متقیان تا آنکہ بگذارد چیزے را کہ نیست باک

بِهٖ حَذَرًا لِمَا بِهٖ بَأْسٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

در وے از جہت ترسیدن از چیزیکہ در وے باک است رواہ الترمذی و ابن ماجہ و ایضاً از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبد اللہ بن مسعود رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

طَلَبُ كَسْبِ الْحَلَالِ فَرِيْضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيْضَةِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ

طلب کسب حلال فرض است بعد از فرض رواہ بیہقی در

شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّهٗ سُئِلَ عَنْ اُجْرَةِ

شعب الایمان و روایت است از ابن عباس رضا کہ وی پرسیدہ شد از مزد

كِتَابَةِ الْمُصْحَفِ فَقَالَ لَا بَأْسَ اِنَّمَا هُمْ مُصَوِّرُوْنَ وَاِنَّهُمْ

نوشتن مصحف پس گفت باکے نیست نیستند ایشان مگر صورت گیرند بدرستیکہ ایشان

اِنَّمَا يَاْكُلُوْنَ مِنْ عَمَلِ اَيْدِيْهِمْ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ

میخورند مگر از عمل دستہاے خویش رواہ رزین و روایت است از

رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رض قَالَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَيُّ الْكَسْبِ اَطْيَبُ

رافع بن خدیج رضہ گفت گفتہ شد اے پیغمبر خدا کدام کسب خوشتر است

قَالَ عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهٖ وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُوْرٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ

فرمود عمل مرد است از دست خود و ہر خرید و فروخت صحیح و مقبول در شرع رواہ احمد و بیہقی است از

نَافِعٍ قَالَ كُنْتُ اُجَهِّزُ اِلَى الشَّامِ وَاِلٰى مِصْرَ فَجَهَّزْتُ اِلَى

نافع گفت بودم کہ میفرستادم و کلای خود را بمال و اسباب بسوے شام و مصر پس تجہیز شام کردم بسوے

الْعِرَاقِ فَاَتَيْتُ اِلٰى اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ عَائِشَةَ رض فَقُلْتُ لَهَا

عراق پس آمدم نزد ام المومنین عایشہ رضہ پس گفتم مر عایشہ رضہ را

يَا اُمَّ الْمُؤْمِنِيْنَ كُنْتُ اُجَهِّزُ اِلَى الشَّامِ فَجَهَّزْتُ اِلَى الْعِرَاقِ

اے مادر مومنان بودم کہ تجہیز میکردم ہر بار بسوے شام پس تجہیز کردم این بار بسوے عراق

فَقَالَتْ لَا تَفْعَلْ وَمَالَكَ وَلِلتِّجَارَةِ فَاِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

پس گفت عایشہ کمن تجہیز بسوے عراق چہ میکنی تو با تجارت خود پس بدرستیکہ من شنیدم پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِذَا سَبَّبَ اللّٰهُ لِاَحَدِكُمْ رِزْقًا

صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت وقتیکہ سبب گرداند خدا یتعالی مر یکے را از شما رزقے

مِنْ وَجْهٍ فَلَا يَدَعْهُ حَتّٰى يَتَغَيَّرَ لَهٗ اَوْ يَتَنَكَّرَ لَهٗ رَوَاهُ اَحْمَدُ

بوجہے از وجوہ باید کہ ترک ندہد آنرا تا آنکہ تغیر و تنکر شود مر او را رواہ احمد

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ كَانَ لِاَبِيْ بَكْرٍ

و ابن ماجہ و روایت است از عایشہ رضہ گفت بود مر ابی بکر رضہ را

غُلَامٌ يُخْرِجُ لَهُ الْخَرَاجَ فَكَانَ اَبُوْ بَكْرٍ يَاْكُلُ مِنْ خَرَاجِهٖ

غلام کہ بیرون آورد برائے وی وظیفہ پس بود ابو بکر کہ میخورد از خراج آن غلام

فَجَاءَ يَوْمًا بِشَيْءٍ فَاَكَلَ مِنْهُ اَبُوْ بَكْرٍ رض فَقَالَ لَهُ الْغُلَامُ

پس آورد آن غلام چیزے روزے از جنس طعام پس خورد ابو بکر از آن چیز پس گفت مر ابو بکر را

آنرا اے شاید کہ باشد و بخورد از آن و ترک ندہد

بتغیر عدم رغبت بخورد از آن و در بعضی نسخہ آمدہ

کذا قال العینی

تَدْرِي مَا هٰذَا فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَمَا هُوَ قَالَ كُنْتُ تَكَهَّنْتُ لِإِنْسَانٍ

میدانی کہ چیست این طعام پس گفت ابوبکر چہ چیز است گفت غلام بودم کہ کہانت کردہ بودم مر یک آدمی را

فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَمَا أَحْسِنُ الْكِهَانَةَ إِلَّا أَنِّي خَدَعْتُهُ فَلَقِيَنِي

در ایام جہالت و نیک نمی دانستم کہانت را لیکن من فریب دادہ بودم اورا پس ملاقات کرد مرا آن مرد

فَأَعْطَانِي بِذٰلِكَ فَهٰذَا الَّذِي أَكَلْتَ مِنْهُ قَالَتْ فَأَدْخَلَ

پس داد مرا بسبب آن کہانت پس این چیز کہ خوردی تو از ان است گفت عایشہ پس در آورد

أَبُو بَكْرٍ يَدَهُ فَقَاءَ كُلَّ شَيْءٍ فِي بَطْنِهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

ابوبکر دست خود را در حلق خود پس قے کرد و بیرون انداخت ہر چیز کہ بود در شکم وے رواہ البخاری

وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی بکرہ رض کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ جَسَدٌ غُذِّيَ بِالْحَرَامِ وَعَنْ زَيْدِ

فرمود در نمی آید بہشت را تنے کہ پرورش دادہ شدہ است بحرام و روایت است از زید

ابْنِ أَسْلَمَ رض أَنَّهُ قَالَ شَرِبَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لَبَنًا وَأَعْجَبَهُ

بن اسلم رض بدرستیکہ گفت نوشید عمر بن الخطاب شیرے را و پسند آمد اورا آن شیر

قَالَ لِلَّذِي سَقَاهُ مِنْ أَيْنَ لَكَ هٰذَا اللَّبَنُ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ وَرَدَ

گفت عمر آنرا کہ نوشانید آن شیر از کجا حاصل شدہ است ترا پس خبر داد آنکس کہ وے آمد

عَلٰى مَاءٍ قَدْ سَمَّاهُ فَإِذَا نَعَمٌ مِنْ نَعَمِ الصَّدَقَةِ وَهُمْ يَسْقُونَ

بر جوئے عقیق نام برد آنرا پس ناگاہ شتران از شتران زکات آنجا حاضر بودند و آنجماعت می نوشانیدند

فَحَلَبُوا إِلَيَّ مِنْ أَلْبَانِهَا فَجَعَلْتُهُ فِي سِقَائِي وَهُوَ هٰذَا فَأَدْخَلَ

پس دوشیدند برائے من از شیرہائے آنہا پس کردانیدم آن شیر را در مشک خود و آن این شیر است پس در آورد

عُمَرُ يَدَهُ فَاسْتَقَاءَ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

عمر دست خود را و قے کرد رواہما البیہقی در کتاب شعب الایمان

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ مَنِ اشْتَرٰى ثَوْبًا بِعَشَرَةِ دَرَاهِمَ

و روایت است از ابن عمر رض گفت کسے کہ بخرد جامہ را بدہ درہم

وَفِيْهِ دِرْهَمٌ حَرَامٌ لَمْ يَقْبَلِ اللّٰهُ لَهُ صَلٰوةً مَا دَامَ عَلَيْهِ

و دران یک درہم حرام باشد قبول نمیکند خدا مر او را ہیچ نماز تا آنکہ باشد بر بدن و بہ باشد پستر

اَدْخَلَ اِصْبَعَيْهِ فِيْ اُذُنَيْهِ وَقَالَ صُمَّتَا اِنْ لَّمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى

و در آورد ابن عمر انگشت خود را در ہر دو گوش خود و گفت کر بادا این دو گوش من اگر نیست آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعْتُهُ يَقُوْلُهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ

اللہ علیہ وسلم کہ شنیدم او را کہ میگفت آن را روایت کرد احمد و البیہقی در

شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَقَالَ اِسْنَادُهُ ضَعِيْفٌ وَعَنْ اَبَانَ

شعب الایمان و گفت اسناد آن ضعیف است و روایت است از ابان

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از انس رض گفت گفتم اے پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اجْعَلْنِيْ مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ قَالَ يَا اَنَسُ اَطِبْ كَسْبَكَ تُسْتَجَبْ دَعْوَتُكَ

گردان مرا از کسانیکہ دعا شان قبول کردہ شود فرمود آنحضرت اے انس پاک گردان کسب خود را تا قبول کردہ شود دعاے

فَاِنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ اللُّقْمَةَ اِلٰى فِيْهِ مِنْ حَرَامٍ فَمَا يُسْتَجَابُ

پس بتحقیق ہر مرد کہ می بردارد لقمہ را بسوے دہن خود از حرام پس قبول کردہ نشود دعاے

لَهُ اَرْبَعِيْنَ يَوْمًا رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ

او چہل روز رواہ الدیلمی

بَابُ الْمُسَاهَلَةِ فِي الْمُعَامَلَةِ

وَعَنْ حُذَيْفَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از حذیفہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ رَجُلًا كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَأَتَاهُ الْمَلَكُ لِيَقْبِضَ

کہ مردے بود درمیان آن کسانیکہ بودند پیش از شما آمد او را فرشتہ مرگ تا بگیرد

رُوحَهُ فَقِيلَ لَهُ هَلْ عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ قَالَ مَا أَعْلَمُ قِيلَ لَهُ

جان او را پس گفتہ شد مر آمرد را آیا کردہ تو ہیچ عمل از نیکی گفت آمرد نمیدانم گفتہ شد

انْظُرْ قَالَ مَا أَعْلَمُ شَيْئًا غَيْرَ أَنِّي كُنْتُ أُبَايِعُ النَّاسَ فِي

بہ بین گفت آمرد نمیدانم جز آنکہ بودم کہ خرید و فروخت میکردم مردم را در

الدُّنْيَا وَأُجَازِيهِمْ فَأُنْظِرُ الْمُوسِرَ وَأَتَجَاوَزُ عَنِ الْمُعْسِرِ

دنیا و تقاضا ے میکردم پس مہلت میدادم تونگر را و درگذر میکردم از فقیر

فَأَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ

پس داخل کرد او را خدا یتعالے در بہشت متفق علیہ و در روایت مسلم

نَحْوُهُ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض وَأَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ رض

مانند این روایت است از عقبۃ بن عامر رض و ابے مسعود انصاری رض

فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا أَحَقُّ بِذَا مِنْكَ تَجَاوَزُوا عَنْ عَبْدِي

پس گفت خدا یتعالے کہ من کریم سزاوارترم بدان از تو درگذر کنید از بندۂ من

وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

و روایت است از ابی قتادہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاكُمْ وَكَثْرَةَ الْحَلِفِ فِي الْبَيْعِ فَإِنَّهُ يُنَفِّقُ ثُمَّ

علیہ وسلم دور دارید خود را از بسیاری سوگند در بیع زیرا کہ سوگند رواج میدہد در

يَمْحَقُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ

باطل میکرداند برکت را رواہ مسلم و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت شنیدم

رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْحَلْفُ مُنَفِّقَةٌ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت کہ سوگند محل رواج است

۱۲ منہ

۲ منہ

لِلسِّلْعَةِ مَمْحَقَةٌ لِلْبَرَكَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رض

مرکالائے را دمحل کالا نیدان است برکت را متفق علیہ و روایت است از ابی ذر رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلٰثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ

از انحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت سہ اند کہ کلام نمی کند ایشان را خدا

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ

در روز قیامت و نظر رحمت نمی کند سوے ایشان و پاک نمیگرداند از ذنوب ایشان نزا و مرایشان را

أَلِيمٌ قَالَ أَبُوْ ذَرٍّ خَابُوْا وَخَسِرُوْا مَنْ هُمْ يَا رَسُوْلَ اللهِ

عذاب دردناک است گفت ابوذر نومید شدند و زیان کار شدند کیستند آنہا اے رسول خدا

قَالَ الْمُسْبِلُ وَالْمَنَّانُ وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلْفِ الْكَاذِبِ

گفت آنحضرت آنکہ ازان ازار دراز کنندۂ ازار است بطریق تکبر دوم منت نہندۂ بعطاء خود سوم خرچ کنندۂ

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

رواہ مسلم و روایت است از ابی سعید رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّاجِرُ الصَّدُوْقُ الْأَمِيْنُ مَعَ النَّبِيِّيْنَ

صلے اللہ علیہ وسلم بازرگان راست گفتار امانت دار محشور می شود روز قیامت با پیغمبران

وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَ

و صدیقان و شہیدان رواہ الترمذی و الدارمی

الدَّارَقُطْنِيُّ وَرَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض وَعَنْ

و دار قطنی و روایت کرد ایں حدیث را ابن ماجہ از ابن عمر رض و روایت است از

عُبَيْدِ بْنِ رِفَاعَةَ عَنْ أَبِيْهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبید بن رفاعہ از پدر خود از انحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ التُّجَّارُ يُحْشَرُوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فُجَّارًا إِلَّا مَنِ اتَّقَى وَبَرَّ

فرمود آنحضرت تاجران حشر کردہ میشوند روز قیامت فجار مگر کسیکہ پرہیزگاری بلند از حرام و نیکو

وَصَدَقَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَرَوَى

وراست گوید رواه الترمذی وابن ماجه والدارمی در روایت است از

الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ عَنِ الْبَرَاءِ

بیهقی در شعب الایمان از براء

بَابُ الرِّبٰوا

جزء رکوع ۱

باب در بیان سود

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي

وآنانکه ذخیره میکنند زر ونقره را وخرج نمی نمایند آنرا در

سَبِيلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا

راه خدا پس بشارت ده آنرا بعذاب دردناک روزیکه گرم کرده میشود بران مال

فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ

در آتش دوزخ پس داغ کرده میشود بآن پیشانی اے ایشان وپهلوهاے ایشان وپشت هاے ایشان

هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ ۝

وگفته شود اینست انچه ذخیره نهادید برای خود پس بچشید آنچه ذخیره میکردید

اَلَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبٰوا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي

کسانیکه میخورند سود را برنخیزند از گور مگر چنانکه برمیخیزد کسیکه

يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا

دیوانه ساخت اورا شیطان بسبب آسیب رسانیدن این بسبب آنست که سوداگران گفتند

جزء رکوع ۲

الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰوا وَأَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا فَمَنْ

سوداگری مانند سود است وحلال کرده است خدا سوداگری را وحرام ساخته است سود را پس کسیکه

جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهٰى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ

آمد دیرا پندی از جانب پروردگار وے پس باز ماند از بیکار پس او را است انچه گذشت وکار او بخدا

إِلَى اللّٰهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولٰٓئِكَ أَصْحٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خٰلِدُونَ ۝

بخدا و کیکه بازگشت نبود خواری پس آن گروه باشندگان دوزخ اند همیشه دران باشند

يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا وَيُرْبِي الصَّدَقٰتِ ۗ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ

نابود میازد خدا برکت سود را و افزون میازد برکت خیرات را و خدا دوست ندارد هر

كَفَّارٍ أَثِيمٍ ۝ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ

ناسپاس گناهگار را اے مومنان حذر کنید از خدا و ترک کنید انچه مانده است

مِنَ الرِّبٰوٓا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ

از سود اگر هستید از اهل ایمان پس اگر نکردید پس خبردار باشید بجنگے

مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ

از خدا و رسول او و اگر توبه کردید پس شما راست اصل مالهای شما نه شما ستم کنید

وَلَا تُظْلَمُونَ ۝ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبٰوٓا

و نه شما ستم کرده شوید اے مومنان مخورید سود را

أَضْعَافًا مُضٰعَفَةً ۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝ وَاتَّقُوا

دوچندان تو بر تو و بترسید خدا را تا باشد رستگار شوید و بترسید

النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكٰفِرِينَ ۝ وَأَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ

از آن آتش که آماده کرده شده است برائے کافران و فرمان برید خدا و پیغامبر را

لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۝ عَنْ جَابِرٍ رض قَالَ لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ

شاید که شما مهربانی کرده شوید روایت است از جابر رض گفت لعنت کرده است آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آكِلَ الرِّبٰوا وَمُوكِلَهُ وَكَاتِبَهُ

صلے اللہ علیہ وسلم خورندهٔ ربا را و خورانندهٔ ربا را و نویسنده آن را

وَشَاهِدَيْهِ وَقَالَ هُمْ سَوَآءٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

و گواهان آن را و فرمود که اینها برابر اند در وزر و لعنت رواه مسلم و روایت است از ابی هریره رض

ع ۴ جزو سوم رکوع ۲۵

ع ۳ جزو سوم رکوع ۲۵

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيَاتِيَنَّ عَلَى

از الحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت ص ہر آئینہ می آید بر

النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقٰى اَحَدٌ اِلَّا اٰكِلَ الرِّبٰوا فَاِنْ لَمْ يَاْكُلْهُ

مردمان زمانے کہ باقی نمیماند ہیچ یکے مگر آنکہ بخورد ربوا پس اگر نخورد ربوا

اَصَابَهٗ مِنْ بُخَارِهٖ وَيُرْوٰى مِنْ غُبَارِهٖ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ

میرسد او را از بخار و اثر آن و روایت کردہ شد من غبارہ یعنے میرسد از گرد و رواہ احمد و ابوداؤد

وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حَنْظَلَةَ

و النسائے و ابن ماجہ و روایت است از عبد اللہ بن حنظلہ

غَسِيْلِ الْمَلٰٓئِكَةِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ او را غسیل ملائکہ گویند گفت عبد اللہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

دِرْهَمُ رِبًا يَاْكُلُهُ الرَّجُلُ وَهُوَ يَعْلَمُ اَشَدُّ مِنْ سِتَّةٍ وَّ

یک درہم کہ بخورد آن را مرد حال آنکہ دے میداند گناہ او است سخت تر است از ستہ

وَثَلٰثِيْنَ زَنْيَةً رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالدَّارَقُطْنِيُّ وَرَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِي

و شش زنا را رواہ احمد و دار قطنے و روایت کرد بیہقے در

شُعَبِ الْاِيْمَانِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض وَزَادَ وَقَالَ مَنْ نَبَتَ لَحْمُهٗ

شعب الایمان و زیادہ کرد بیہقی از ابن عباس رض این عبارت یعنے و گفت کسیکہ بہ روید گوشت او

مِنَ السُّحْتِ فَالنَّارُ اَوْلٰى بِهٖ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

از حرام پس آتش دوزخ سزاوار است بوے و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرِّبٰوا سَبْعُوْنَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سود خوردن ہفتاد پارہ است

جُزْءًا اَيْسَرُهَا اَنْ يَّنْكِحَ الرَّجُلُ اُمَّهٗ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

او نائے آن ہفتاد پارہ اینست کہ وطی کند مرد مادر خود را و روایت است از ابن مسعود رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الرِّبٰوا

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مال ربا

وَاِنْ كَثُرَ فَاِنَّ عَاقِبَتَهٗ تَصِيْرُ اِلٰى قُلٍّ رَوَاهُمَا ابْنُ مَاجَةَ

اگرچہ بسیار باشد پس تحقیق پایان کار او باز میگردد بسوی کمی و نقصان روایت کرد ہر دو حدیث را ابن ماجہ

وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَرَوٰى اَحْمَدُ الْاَخِيْرَ وَعَنْ

و بیہقی در شعب الایمان و روایت کرد این حدیث اخیر را واز

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَيْتُ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آمدم

لَيْلَةَ اُسْرِيَ بِيْ عَلٰى قَوْمٍ بُطُوْنُهُمْ كَالْبُيُوْتِ فِيْهَا الْحَيَّاتُ

در شب معراج بر گروہے کہ شکمہای ایشان مانند خانہاے کہ در ان مارہا اند

تُرٰى مِنْ خَارِجِ بُطُوْنِهِمْ فَقُلْتُ مَنْ هٰٓؤُلَآءِ يَا

دیدہ میشود آن مارہا از بیرون شکمہاے ایشان پس گفتم من کیستند این گروہ اے

جِبْرَئِيْلُ قَالَ هٰٓؤُلَآءِ اٰكِلَةُ الرِّبٰوا رَوَاهُ اَحْمَدُ

جبرئیل گفت این گروہ خورندۂ ربا اند رواہ احمد

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَلِيٍّ رض اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و ابن ماجہ و روایت است از علی رضہ کہ وے شنید آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ اٰكِلَ الرِّبٰوا

صلے اللہ علیہ وسلم کہ لعنت میکرد خورندۂ ربوا را

وَمُوْكِلَهٗ وَكَاتِبَهٗ وَمَانِعَ الصَّدَقَةِ وَكَانَ

و خورانندۂ آن را و کاتب آن را و منع کنندۂ زکوٰۃ را و بود آنحضرت ص

يَنْهٰى عَنِ النَّوْحِ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض

کہ نہی میکرد از نوحہ کردن رواہ نسائی و از انس رضہ مروی است

۴ قال لعنہ اکل الربوا الخ یعنی بیان علت لعنت بسبب تعلق اکل و موکل بربا و مراد از لعنت دوری از رحمت ربی

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَقْرَضَ اَحَدُكُمْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون بدہد یکے از شما دیگرے را

قَرْضًا فَاَهْدٰى اِلَيْهِ اَوْ حَمَلَهٗ عَلَى الدَّابَّةِ فَلَا يَرْكَبْهُ

وام پس ہدیہ فرستد آنکہ قرض گرفتہ است بسوے قرض دہندہ یا سوار گرداند او را بر مرکب پس نباید کہ سوار

وَلَا يَقْبَلْهَا اِلَّا اَنْ يَكُوْنَ جَرٰى بَيْنَهٗ وَبَيْنَهٗ قَبْلَ ذٰلِكَ رَوَاهُ

و قبول نکند آن ہدیہ را مگر آنکہ جاریست و عادت شدہ است میان این و آن پیش از معاملۂ قرض رواہ

ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ

ابن ماجہ و بیہقی در شعب ایمان و روایت است ہم از انس رضی اللہ عنہ از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اَقْرَضَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فَلَا يَاْخُذْ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت وقتیکہ قرض دہد مردے مرد دیگر را پس نباید کہ ہدیہ نگیرد

هَدِيَّةً رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ تَارِيْخِهٖ هٰكَذَا فِي الْمُنْتَقٰى

از وام دہندہ روایت کرد بخاری در تاریخ خود این چنین است در منتقے

وَعَنْ اَبِيْ بُرْدَةَ بْنِ اَبِيْ مُوْسٰى قَالَ قَدِمْتُ الْمَدِيْنَةَ

و روایت است از ابی بردہ بن ابی موسی رضی گفت قدوم آوردم مدینہ را

فَلَقِيْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ سَلَامٍ فَقَالَ اِنَّكَ بِاَرْضٍ فِيْهَا الرِّبٰوا

پس ملاقات کردم عبد اللہ بن سلام را پس گفت عبد اللہ مرا بدرستیکہ تو بزمینے ہستی کہ در وے ربا

فَاشٍ فَاِذَا كَانَ لَكَ عَلٰى رَجُلٍ حَقٌّ فَاَهْدٰى اِلَيْكَ حِمْلَ تِبْنٍ

آشکارا است پس چون باشد مر ترا بر مردے حقے پس ہدیہ فرستد بسوے تو پشتارۂ کاہی

اَوْ حِمْلَ شَعِيْرٍ اَوْ حِمْلَ قَتٍّ فَلَا تَاْخُذْهُ فَاِنَّهٗ رِبًا رَوَاهُ

یا پشتارۂ جو یا فرستد پشتارۂ علفے پس نگیر آنرا پس تحقیق آن حکم ربا دارد رواہ

الْبُخَارِيُّ وَعَنِ الْاَسْوَدِ بْنِ ذَهَبٍ دَخَلْتُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

بخاری و روایت است از اسود بن ذہب در آمدم بر آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَلَا اُنَبِّئُكَ بِشَيْءٍ مِنَ الرِّبَوٰا عَسَى اللّٰهُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود آیا خبر دہم ترا بچیزے کہ از ربا باشد عنقریب خدا یتعالے

اَنْ يَّنْفَعَكَ بِهٖ قُلْتُ بَلٰى قَالَ اِنَّ الرِّبَوٰا اَبْوَابُ الْبَابُ مِنْهُ عِدْلٌ

نفع دہد ترا آنرا گفتم بلے یارسول خدا فرمود بدرستیکہ سود انواع واقسام است قسمے ازان برابر میشود

لِسَبْعِيْنَ حُوْبًا اَدْنَاهَا فَجْرَةٌ كَاضْطِجَاعِ الرَّجُلِ مَعَ اُمِّهٖ وَاِنَّ

از معصیت ادنی گناہ آن بمیانی است مانند خفتن مرد با مادر خود و بدرستیکہ

اَرْبَا الرِّبَا اِسْتِطَالَةُ الْمَرْءِ فِيْ عِرْضِ اَخِيْهِ بِغَيْرِ حَقٍّ ابْنُ مَنْدَهْ وَاَبُوْ نُعَيْمٍ

سخت تر ربا آبروریزی مرد است برادر خود را ناحق ورا روایت کردہ این حدیث را ابن مندہ وابو نعیم

بَابُ الْاِحْتِكَارِ

باب دربیان احتکار

عَنْ عُمَرَ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلْجَالِبُ

روایت است از عمر رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کشندہ

مَرْزُوْقٌ وَالْمُحْتَكِرُ مَلْعُوْنٌ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ

رزق داده شده است و نگاہدارندہ لعنت کردہ شدہ رواہ ابن ماجہ والدارمی

وَعَنْ مَعْمَرٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از معمر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنِ احْتَكَرَ فَهُوَ خَاطِئٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضہ

کسیکہ احتکار کند پس آن عاصی و آثم است رواہ مسلم و روایت است از عمر بن الخطاب رضہ

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنِ احْتَكَرَ

گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت کسے کہ احتکار کند

عَلَى الْمُسْلِمِيْنَ طَعَامَهُمْ ضَرَبَهُ اللّٰهُ بِالْجُذَامِ وَالْاِفْلَاسِ

بر مسلمانان طعام ایشان را بزند او را خدا تعالے بجذام مرضی مشہور است و با فلاس

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَرَزِينٌ فِي كِتَابِهِ

رواه ابن ماجه و بیهقی در شعب ایمان و رزین در کتاب خود

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مَنِ احْتَكَرَ طَعَامًا أَرْبَعِينَ يَوْمًا يُرِيدُ بِهِ الْغَلَاءَ فَقَدْ بَرِئَ

کسیکہ احتکار کند طعامی را چہل روز درحالیکہ میخواہد بآن گرانی غلہ را پس بدرستیکہ بیزار شد آن مرد

مِنَ اللّٰهِ وَبَرِئَ اللّٰهُ مِنْهُ رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنْ مُعَاذٍ رض

از خدا و بیزار شد خدا تعالیٰ از وے رواہ رزین و روایت است از معاذ رض

قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ بِئْسَ الْعَبْدُ

گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت بد بندہ ایست

الْمُحْتَكِرُ إِنْ أَرْخَصَ اللّٰهُ الْأَسْعَارَ حَزِنَ وَإِنْ أَغْلَاهَا فَرِحَ

احتکار کنندہ اگر ارزان گرداند خدا نرخہا را اندوہگین گردد و اگر گران گرداند تر خہا را شادمان گردد

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَرَزِينٌ فِي كِتَابِهِ وَعَنْ

رواہ بیہقی در شعب الایمان و رزین در کتاب خود و روایت است از

أَبِي أُمَامَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنِ

ابی امامہ رض کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ

احْتَكَرَ طَعَامًا أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ تَصَدَّقَ بِهِ لَمْ يَكُنْ لَهُ

احتکار کند غلہ چہل روز پس تصدق کرد بآن طعام نمی باشد آن تصدق کردن مراورا

كَفَّارَةً رَوَاهُ رَزِينٌ

پوشندہ گناہ وے رواہ رزین

بَابُ الْإِفْلَاسِ وَالْإِنْظَارِ وَالتَّشْدِيدِ فِي الدَّيْنِ

وَاِنْ كَانَ ذُوْ عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ اِلٰى مَيْسَرَةٍ وَاَنْ تَصَدَّقُوْا خَيْرٌ

واگر باشد مقلسے پس لازم است مہلت دادن تا تونگرے و آنکہ خیرات کنید بہتر است

لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝ وَاتَّقُوْا يَوْمًا تُرْجَعُوْنَ فِيْهِ اِلَى اللّٰهِ

شمارا اگر ہستید دانندہ و حذر کنید از آن روز کہ باز گردانیدہ شوید در آن بسوے خدا

ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ۝ عَنْ

پس تمام دادہ شود ہر شخصے آنچہ عمل کردہ است و ایشان ستم کردہ نشوند روایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَ

ابی ہریرہ رض کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ بود

رَجُلٌ يُدَايِنُ النَّاسَ فَكَانَ يَقُوْلُ لِفَتٰىهُ اِذَا اَتَيْتَ مُعْسِرًا

مردے کہ معاملہ میکرد مردمرا پس بود آنمرد کہ میگفت مر غلام خودرا وقتیکہ بیائی تو فقیرے را

تَجَاوَزْ عَنْهُ لَعَلَّ اللّٰهَ اَنْ يَّتَجَاوَزَ عَنَّا قَالَ فَلَقِيَ اللّٰهَ فَتَجَاوَزَ

درگذر از وے شاید کہ خدا درگذرد از ما فرمود آنحضرت پس آمد آنمرد خدا را پس درگذشت او

عَنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ رض قَالَ قَالَ

از وے متفق علیہ و روایت است از ابی قتادہ رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهٗ اَنْ يُّنْجِيَهُ اللّٰهُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ شاد میگرداند او را کہ رستگار گرداند او را خدا

مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلْيُنَفِّسْ عَنْ مُّعْسِرٍ اَوْ يَضَعْ عَنْهُ

از اندوہہاے روز قیامت پس باید کہ تاخیر کند طلب وام را از فقیر یا بنہد وام را از وے

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

رواہ مسلم و ہم از ابی قتادہ است گفت شنیدم آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ اَنْظَرَ مُعْسِرًا اَوْ وَضَعَ عَنْهُ

اللہ علیہ وسلم کہ میگفت کسیکہ مہلت دہد معسر را یا بنہد وام را از وے

أَنْجَاهُ اللّٰهُ مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

رستگاری دہد او را خدا یتعالیٰ از اندوہ ہائے روز قیامت رواہ مسلم و روایت است از

أَبِي الْيَسَرِ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی یسر رضہ گفت شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

يَقُوْلُ مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا أَوْ وَضَعَ عَنْهُ أَظَلَّهُ اللّٰهُ فِيْ ظِلِّهٖ

کہ میگفت کسیکہ مہلت دہد مفلس را یا بنہد وام را از گردن او یا ہمی دہد او را خدا در سایہ عنایت خود

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عِمْرَانَ ابْنِ حُصَيْنٍ رض قَالَ قَالَ

رواہ مسلم و روایت است از عمران بن حصین رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ لَهٗ عَلٰى رَجُلٍ حَقٌّ

پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ باشد مر او را بر مردے حقے و دائے

فَمَنْ أَخَّرَهٗ كَانَ لَهٗ بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ

پس تاخیر کرد آنرا از کسیکہ بروے حق است باشد مر صاحب حق را روز ثواب صدقہ رواہ احمد

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ كَانَ لِيْ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از جابر رضہ گفت کہ مرا بر آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ دَيْنٌ فَقَضَانِيْ وَزَادَنِيْ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ

وسلم دائے پس او اکرد مرا و زیادہ چیزے بطریق انعام رواہ ابوداؤد و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِيْ رَبِيْعَةَ رض قَالَ اسْتَقْرَضَ مِنِّي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

عبد اللہ بن ابی ربیعہ گفت قرض گرفت از من آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِيْنَ أَلْفًا فَجَاءَهٗ مَالٌ فَدَفَعَهٗ إِلَيَّ وَقَالَ

علیہ وسلم چہل ہزار پس آمد آنحضرت را مالے پس دفع کرد آن چہل ہزار را بسوے من و فرمود

بَارَكَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ أَهْلِكَ وَمَالِكَ إِنَّمَا جَزَاءُ السَّلَفِ الْحَمْدُ

برکت کند خدا یتعالیٰ در اہل تو و در مال تو نیست باداش قرض مگر حمد و شکر

لہ کذا فی اشعۃ اللمعات

وَالْاَدَاءُ وَرَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَجُلًا

واداء آن رواه النسائی و روایت است از ابی هریره رضه که مردے

تَقَاضٰى رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَغْلَظَ لَهٗ فَهَمَّ اَصْحَابُهٗ

طلب کرد از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس سخت گفت پس قصد کردند یاران وے

فَقَالَ دَعُوْهُ فَاِنَّ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالًا وَاشْتَرُوْا لَهٗ بَعِيْرًا

پیغامی مرد را پس فرمود که بگذارید اورا زیرا که مر صاحب حق را جائے گفتن است و بخرید برائے وی شتر ے

فَاَعْطُوْهُ اِيَّاهُ قَالُوْا لَا نَجِدُ اِلَّا اَفْضَلَ مِنْ سِنِّهٖ قَالَ اشْتَرُوْهُ

پس بدہید اورا آن شتر گفتند اصحاب نمی یابیم مگر زیادہ تر از سال شتر وے فرمود بخرید آن را

فَاَعْطُوْهُ فَاِنَّ خَيْرَكُمْ اَحْسَنُكُمْ قَضَاءً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ

پس بدہید وے را زیرا که بہترین شما نیک ترین شما است در قضای دین متفق علیہ و هم از وی مروست

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ

که پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم فرمود دیر داشتن تونگر وام را ظلم است

فَاِذَا اُتْبِعَ اَحَدُكُمْ عَلٰى مَلِيْءٍ فَلْيَتْبَعْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس چون در پے فرستادہ شود یکے از شما بر تونگر یعنے حوالہ کردہ شود پس باید که در پے رود متفق علیہ و از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَخَذَ

ابی هریره رضه مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت کسے که بگیرد

اَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيْدُ اَدَاءَهَا اَدَّى اللّٰهُ عَنْهُ وَمَنْ اَخَذَ

مالهای مردم را یعنے بوام در حالتیکه میخواهد ادای آن ادا میکند خدا تعالیٰ از جانب آن کسیکه بگیرد

يُرِيْدُ اِتْلَافَهَا اَتْلَفَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

در حالیکه میخواهد هلاک کردن مال مردم را هلاک میگرداند خدا بر وی یعنے اعانت نمی کند رواه البخاری و از

اَبِيْ قَتَادَةَ رض قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَرَاَيْتَ اِنْ قُتِلْتُ

ابی قتاده رضه گفت که گفت مردے ای رسول خدا خبر ده اگر کشته شوم

۱۲ منه اگر حواله دار مفلس شد رجوع نمیتواند کرد از اصل محیل بر محتال علیه

فِي سَبِيلِ اللّٰهِ صَابِرًا مُحْتَسِبًا مُقْبِلًا غَيْرَ مُدْبِرٍ يُكَفِّرُ اللّٰهُ

در راہ خدا صبر کنندہ امید ثواب دارندہ و پشت ندہندہ آیا می پوشد خدا تعالے

عَنِّي خَطَايَايَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ فَلَمَّا

از من گناہان من فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آرے میپوشد گناہان تو پس چون

أَدْبَرَ نَادَاهُ فَقَالَ نَعَمْ إِلَّا الدَّيْنَ كَذٰلِكَ قَالَ جِبْرَئِيلُ رَوَاهُ

پشت داد آن مرد پس خواند او را پس گفت آنحضرت آرے می بخشد ہمہ گناہ را مگر وام ہمچنین گفت جبرئیل رواہ

مُسْلِمٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضه أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مسلم و روایت است از عبداللہ بن عمرو رضہ بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يُغْفَرُ لِلشَّهِيدِ كُلُّ ذَنْبٍ إِلَّا الدَّيْنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

علیہ وسلم فرمود آمرزیدہ میشود مر شہید را ہر گناہ مگر وام رواہ مسلم

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدَيْنِهِ حَتّٰى يُقْضٰى عَنْهُ رَوَاهُ

وسلم ذات مسلمان آویختہ شدہ است بوام وے کہ خود دارد تا آنکہ گذارد شود دین از وی رواہ

الشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنِ

الشافعی و احمد و الترمذی و ابن ماجۃ و الدارمی و روایت است از

الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

براء بن عازب رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

صَاحِبُ الدَّيْنِ مَأْسُورٌ بِدَيْنِهِ يَشْكُو إِلٰى رَبِّهِ الْوَحْدَةَ يَوْمَ

خداوند دین محبوس و اسیر است بدین خود گلہ میکند بسوے پروردگار خود و تنہائی و وحشت را روز

الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ أَبِي سَعِيدِ نِ الْخُدْرِيِّ رضه

قیامت رواہ فی شرح السنۃ و روایت است از ابی سعید خدری رضہ

قَالَ أُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِجَنَازَةٍ لِيُصَلِّيَ عَلَيْهَا

گفت آورده شد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم جنازۂ را تا بگذارد بروے نماز

فَقَالَ هَلْ عَلٰى صَاحِبِكُمْ دَيْنٌ قَالُوْا نَعَمْ قَالَ هَلْ تَرَكَ لَهُ مِنْ

پس گفت آنحضرت آیا ہست بروی وامی گفتند آرے ہست فرمود آیا گذاشتہ است مر دین را چیزیکہ

وَفَاءٍ قَالُوْا لَا قَالَ صَلُّوْا عَلٰى صَاحِبِكُمْ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِيْ طَالِبٍ رضہ

وفا کند ادای آن گفتند نگذاشتہ است فرمود نماز گزارید شما بر صاحب خود گفت علی رضہ ابن ابی طالب

عَلَيَّ دَيْنُهُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَتَقَدَّمَ فَصَلّٰى عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ مَعْنَاهُ

بر من دین اوست ای رسول خدا پس پیش آمد آنحضرت پس نماز گذارد بروے و در روایت دیگر معنی این حدیث آمد

وَقَالَ فَكَّ اللّٰهُ رِهَانَكَ مِنَ النَّارِ كَمَا فَكَكْتَ رِهَانَ أَخِيْكَ

و این زیادت کہ گفت آنحضرت در حق علی رضہ کہ خلاص گرداند خدا نفس ترا چنانچہ خلاص کردی نفس برادر

اَلْمُسْلِمُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يَقْضِيْ عَنْ أَخِيْهِ دَيْنَهُ إِلَّا فَكَّ

مسلمان خود آنست ہیچ بندہ مسلمان کہ بگذارد از جانب برادر خود وام او را مگر آنکہ خلاص گرداند

اللّٰهُ رِهَانَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

خدائے گرو او را روز قیامت رواہ فی شرح السنۃ و روایت است از

ثَوْبَانَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَاتَ وَهُوَ

ثوبان رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بمیرد و حال آنکہ

بَرِيْءٌ مِنَ الْكِبْرِ وَالْغُلُوْلِ وَالدَّيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

وی بیزار است از کبر و از خیانت کردن در غنیمت و از وام می در آید در بہشت رواہ الترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِيْ مُوْسٰى رضہ عَنِ النَّبِيِّ

و ابن ماجہ و الدارمی و روایت است از ابی موسی رضہ از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ أَعْظَمَ الذُّنُوْبِ عِنْدَ اللّٰهِ أَنْ يَلْقَاهُ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بدرستیکہ بزرگترین گناہان نزد خدا آنست کہ پیش آید خدا را

بِهَا عَبْدٌ بَعْدَ الْكَبَائِرِ الَّتِي نَهَى اللّٰهُ عَنْهَا أَنْ يَمُوتَ رَجُلٌ

آن گناهان بعد از گناهان کبیره که نهی کرده است خدای از ان آنست که بمیرد بندهٔ خال آنکه

وَعَلَيْهِ دَيْنٌ لَا يَدَعُ لَهُ قَضَاءً رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

بر وی دین است و نے گذارد بندہ برائے ادای وے رواہ احمد و ابو داؤد و روایت است

سَعِيدِ بْنِ الْأَطْوَلِ قَالَ مَاتَ أَخِي وَتَرَكَ ثَلٰثَ مِائَةِ دِينَارٍ

سعد بن الطول رض گفت مرد برادر من و بگذاشت سہ صد دینار

وَتَرَكَ وُلْدًا صِغَارًا فَأَرَدْتُ أَنْ أُنْفِقَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ لِي

و گذاشت اولاد خرد و خواستم که خرچ کنم آن دینارہا بر اولاد وے پس فرمود مرا

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَخَاكَ مَحْبُوسٌ بِدَيْنِهِ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ برادر تو محبوس است از وصول گشتن بسبب دین

فَاقْضِ عَنْهُ قَالَ فَذَهَبْتُ فَقَضَيْتُ عَنْهُ ثُمَّ جِئْتُ فَقُلْتُ

پس ادا کن از وے دین را گفت پس رفتم پس قضا کردم دین را از وی پس آمدم پس گفتم

يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَدْ قَضَيْتُ عَنْهُ وَلَمْ تَبْقَ إِلَّا امْرَأَةٌ تَدَّعِي

یا رسول اللہ بتحقیق ادا کردم دین را از وے و باقی نماند مگر زنے کہ دعوے می کند

دِينَارَيْنِ وَلَيْسَتْ لَهَا بَيِّنَةٌ قَالَ أَعْطِهَا فَإِنَّهَا صَادِقَةٌ

دو دینار را و نیست مر او را گواہ گفت آنحضرت بدہ آنرا زیرا کہ وی راست میگوید شاید کہ بوجی دانست صدق وی

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ جَحْشٍ قَالَ

رواہ احمد و روایت است از محمد بن عبد اللہ بن جحش گفت

كُنَّا جُلُوسًا بِفِنَاءِ الْمَسْجِدِ حَيْثُ يُوضَعُ الْجَنَائِزُ وَرَسُولُ اللّٰهِ

بودیم نشستہ در صحن مسجد آنجا کہ نہادہ مے شوند جنازہا و حال آنکہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ بَيْنَ ظَهْرَانَيْنَا فَرَفَعَ رَسُولُ اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم نشستہ بود میان ما پس برداشت پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَصَرَهٗ قِبَلَ السَّمَاءِ فَنَظَرَ ثُمَّ طَأْطَأَ

صلی اللہ علیہ وسلم بینائی خود را جانب آسمان پس نگاہ کرد پستر پست کرد

بَصَرَهٗ وَوَضَعَ يَدَهٗ عَلٰى جَبْهَتِهٖ قَالَ سُبْحَانَ اللّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ

بصر خود را و نہاد دست خود بر پیشانی خود گفت سبحان اللہ سبحان اللہ

مَاذَا اُنْزِلَ مِنَ التَّشْدِيْدِ قَالَ فَسَكَتْنَا يَوْمَنَا وَلَيْلَتَنَا فَلَمْ نَرَ

چہ چیز فرود آمد از سخت گرفتن گفت راوی پس خاموش بودیم ما درین روز و شب پس ندیدیم

اِلَّا الْخَيْرَ حَتّٰى اَصْبَحْنَا قَالَ مُحَمَّدٌ فَسَاَلْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مگر نیکی را تا آنکہ صبح کردیم گفت راوی محمد پس سوال کردم آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا التَّشْدِيْدُ الَّذِيْ نَزَلَ قَالَ فِي الدِّيْنِ وَالَّذِيْ

علیہ وسلم را کہ چیست آن تشدید کہ فرود آمد گفت آنحضرت کہ آن تشدید در حق وام است سوگند

نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَوْ اَنَّ رَجُلًا قُتِلَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ثُمَّ عَاشَ

بآن خدائے کہ بقای محمد در دست اوست کہ اگر ثابت شدے کہ مردے کشتہ شد در راہ خدا پستر زندہ شد

ثُمَّ قُتِلَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ثُمَّ عَاشَ ثُمَّ قُتِلَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

پستر کشتہ شد در راہ خدا پستر زندہ شد پستر کشتہ شد در راہ خدا

ثُمَّ عَاشَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ مَا دَخَلَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يُقْضٰى عَنْهُ رَوَاهُ

پستر زندہ شد و حال آنکہ بر وی وام است در نمی آید بہشت را تا آنکہ ادا کردہ شود دین او رواہ

اَحْمَدُ وَفِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ نَحْوُهٗ

احمد و در شرح السنۃ مانند آن حدیث

بَابُ الْغَصْبِ

وَلَا تَاْكُلُوْٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوْا بِهَآ اِلَى الْحُكَّامِ

و مخورید اموال خویشتن را درمیان خویش بناحق و مرسانید اموال خود را بسوی حاکمان

لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝

تا بخورید پاره از اموال مردمان بستم دانسته

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۝

و نزدیک مشوید بمال یتیم دوران تصرف مکنید مگر بطریقے کہ آن نیکوتر باشد تا برسد بقوت خود یعنے بالغ شود

عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و روایت است از سعید بن زید رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَنْ أَخَذَ شِبْرًا مِّنَ الْأَرْضِ ظُلْمًا فَإِنَّهُ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ

وسلم کسیکہ بگیرد یک رست از زمین بستم پس تحقیق طوق گردانیدہ شود آن زمین در گردن او

الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ أَرَضِينَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

روز قیامت از ہفت زمین متفق علیہ و روایت است از

عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ رضه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ

عبد اللہ بن یزید انصاری رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ

نَهَىٰ عَنِ النُّهْبَةِ وَالْمُثْلَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِي حُرَّةَ

نہی کرد آنحضرت از نہبہ یعنے غارت بمال مسلم و از مثلہ یعنی عقوبت کردن ببریدن بینی و گوش و روایت است از ابی حرہ

الرَّقَاشِيِّ عَنْ عَمِّهِ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

رقاشی از عم خود رضہ گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَلَا لَا تَظْلِمُوا أَلَا لَا يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ إِلَّا بِطِيبِ

وسلم آگاہ باشید کہ ظلم نکنید و آگاہ باشید حلال نیست مال مردے مگر بخوشی

نَفْسٍ مِّنْهُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَالدَّارَقُطْنِيُّ

نفس از وے رواہ بیہقی در شعب الایمان و دار قطنی

فِي الْمُجْتَبَىٰ وَعَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ رضه قَالَ قَالَ

در کتاب مجتبیٰ و روایت است از سالم از پدر خود رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَخَذَ مِنَ الْاَرْضِ شِبْرًا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بگیرد از زمین یک وست

بِغَيْرِ حَقِّهٖ خُسِفَ بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِلٰى سَبْعِ اَرَضِيْنَ رَوَاهُ

بحق شرعی فرو برده شود اورا روز قیامت تا هفت زمین رواه

الْبُخَارِيُّ وَعَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

بخاری وروایت است از یعلے بن مره رض گفت شنیدم آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ اَخَذَ اَرْضًا بِغَيْرِ حَقِّهَا كُلِّفَ

صلی اللہ علیہ وسلم را که میگفت کسیکه بگیرد زمینے را بناحق تکلیف کرده شود

اَنْ يَحْمِلَ تُرَابَهَا اِلَى الْمَحْشَرِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْهُ قَالَ

که بردارد برسر خاک آن در حشر رواه احمد وهم از وے مرویست که گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَيُّمَا رَجُلٍ ظَلَمَ

شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را که میگفت هر مردے که بظلم بگیرد

شِبْرًا مِّنَ الْاَرْضِ كَلَّفَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اَنْ يَحْفِرَهُ حَتّٰى يَبْلُغَ

یک شبر را از زمین تکلیف کند اورا خداے عزوجل که بکند آن شبر زمین تا آنکه برسد

اٰخِرَ سَبْعِ اَرَضِيْنَ ثُمَّ يُطَوَّقُهُ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُقْضٰى

آخر هفت زمین را پس طوق گردانیده شود آن زمین اورا تا آخر روز قیامت تا آنکه تمام کرده شود

بَيْنَ النَّاسِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِيْ بَكْرَةَ قَالَ

حکم میان مردم رواه احمد وروایت است از ابی بکره رض گفت

خَطَبَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّحْرِ قَالَ اِنَّ الزَّمَانَ

که خطبه خواند مارا آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روز نحر وگفت که زمان یعنے سال

قَدِ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهٖ يَوْمَ خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ

بتحقیق بازگشت بهیئت وے که در روز پیدا کردن خدا آسمان او زمین را بود

السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلٰثٌ مُتَوَالِيَاتٌ

سال دوازده ماه است ازان چهار ماه حرام است سه ماه پیهم آینده اند

ذُو الْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمُ وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ

وآن ذوالقعده و ذوالحجه و محرم و رجب که منسوب بسوی قبیله مضر است آنکه میان

جُمَادٰى وَشَعْبَانَ وَقَالَ اَيُّ شَهْرٍ هٰذَا قُلْنَا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ

جمادی الاخری و شعبان است و گفت آنحضرت ﷺ کدام ماه است این گفتیم ما خدا و رسول خدا

اَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتّٰى ظَنَنَّا اَنَّهٗ سَيُسَمِّيْهِ بِغَيْرِ اسْمِهٖ فَقَالَ

دانا تراست پس خاموش ماند آنحضرت تا آنکه گمان بردیم که آنحضرت نزدیک است که نام برادو یگر

اَلَيْسَ ذَا الْحِجَّةِ قُلْنَا بَلٰى قَالَ اَيُّ بَلَدٍ هٰذَا قُلْنَا اَللّٰهُ

آیا نیست این ماه ذوالحجه گفتیم آرے فرمود آنحضرت که کدام شهر است این گفتیم خدا

وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتّٰى ظَنَنَّا اَنَّهٗ سَيُسَمِّيْهِ بِغَيْرِ

ورسول خدا دانا تراست پس خاموش ماند آنحضرت تا آنکه گمان بردیم تحقیق نزدیک است که نام برادو

اسْمِهٖ قَالَ اَلَيْسَ الْبَلْدَةَ قُلْنَا بَلٰى قَالَ فَاَيُّ يَوْمٍ هٰذَا

نام او فرمود آیا نیست این بلده گفتیم آرے فرمود پس کدام روز است این

قُلْنَا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتّٰى ظَنَنَّا اَنَّهٗ سَيُسَمِّيْهِ

گفتیم خدا و رسول خدا دانا تراست پس خاموش ماند آنحضرت تا آنکه گمان بردیم که آنحضرت قریب است

بِغَيْرِ اسْمِهٖ قَالَ اَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْرِ قُلْنَا بَلٰى قَالَ فَاِنَّ

که نام دیگر برد فرمود آنحضرت آیا نیست این روز نحر گفتیم آرے فرمود آنحضرت پس بدستیکه

دِمَاءَكُمْ وَاَمْوَالَكُمْ وَاَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ

خونهای شما و مالهای شما و آبروهای شما بر شما حرام است مانند حرمت

يَوْمِكُمْ هٰذَا فِيْ بَلَدِكُمْ هٰذَا فِيْ شَهْرِكُمْ هٰذَا وَسَتَلْقَوْنَ

روز شما که این است در شهر شما که این شهر است و نزدیک است که پیش آیید

۱۲
واما قوله عن ابی بکرة الخ فیه اشعار بان الشهر قد یطلق علی ما دون الشهر الهلالی ایضا حتی یحمل ما وقع فی روایة ابن عباس من ان الشهر قد یکون تسعا وعشرین علی هذا فلا خلاف فی رجب بل الخلاف فی شعبان وهو الذی یقتضیه ظاهر الحدیث ویؤید ما فی روایة ابن عباس من ان الشهر قد یکون تسعا وعشرین ان المراد بشعبان فی قوله بین جمادی وشعبان هذا الشهر المعروف

رَبَّكُمْ فِيمَا لَكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ أَلَا فَلَا تَرْجِعُوا بَعْدِي ضُلَّالًا

پروردگار شما پس پرسد پروردگار شما از کردار شما آگاه باشید پس نگردید بعد از رفتن من از دنیا گمراهان

يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ قَالُوا نَعَمْ قَالَ

که بزند بعضے از شما گردنہاے بعضے را آگاه باشید ایا هست که رسانیدم رسالت را گفتند آرے گفت آنحضرت

اللّٰهُمَّ اشْهَدْ فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَرُبَّ مُبَلَّغٍ أَوْعَى

بار خدایا گواه باش پس باید که برساند حاضر کسی را که غائب است پس بسا کسیکه رسانیده شده است یاد دارنده تر

مِنْ سَامِعٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رضه أَنَّهُ سَمِعَ

از کسیکه شنیده است متفق علیه در روایت است که از ابی ذر رضه بدرستیکه او شنید

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنِ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ

آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم را که میگفت کسیکه دعوے کرد چیزیرا که نیست مراورا

فَلَيْسَ مِنَّا وَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

پس آنکس نیست از ما و باید که بگیرد جاے خود را از آتش رواه مسلم در روایت است از

خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ رضه قَالَ غَزَوْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

خالد بن ولید رضه گفت غزا کردم همراه آنحضرت صلے اللہ علیه

وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ فَأَتَتِ الْيَهُودُ فَشَكَوْا أَنَّ النَّاسَ قَدْ

وسلم بروز جنگ خیبر پس آمدند یهود پس شکایت کردند که مردمان بتحقیق

أَسْرَعُوا إِلَى حَظَائِرِهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

سرعت کردند بسوے درخان خزانهاے ما پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه

وَسَلَّمَ أَلَا لَا يَحِلُّ أَمْوَالُ الْمُعَاهِدِينَ إِلَّا بِحَقِّهَا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

وسلم آگاه باشید که حلال نیست اموال اهل ذمه مگر بحق آن رواه ابو داود

بَابُ الِارْتِشَاءِ

در بیان رشوت

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ لَعَنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت است از عبد اللہ بن عمر رضہ گفت کہ لعنت کرد آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِيَ وَالْمُرْتَشِيَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ

علیہ وسلم رشوت دہندہ را و گیرندہ را رواہ ابوداؤد و ابن ماجہ

وَرَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ عَنْهُ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ وَرَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ

ورواہ ترمذی از عبد اللہ واز ابی ہریرہ رضہ ورواہ احمد و البیہقی

فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ عَنْ ثَوْبَانَ وَزَادَ وَالرَّائِشَ يَعْنِيْ وَالَّذِيْ

در شعب ایمان از ثوبان مولائے آنحضرت و زیادہ کرد بیہقی لفظ الرائش یعنے آنکس

يَمْشِيْ بَيْنَهُمَا وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

کہ پیام کند میان ہر دو واز ابی امامہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ شَفَعَ لِاَحَدٍ شَفَاعَةً فَاُهْدِيَ لَهٗ هَدِيَّةً عَلَيْهَا

علیہ وسلم فرمود کسیکہ شفاعت کرد مر کسے را پس ہدیہ فرستادہ شد مر آنکس را بر این شفاعت

فَقَبِلَهَا فَقَدْ اَتٰى بَابًا عَظِيْمًا مِنْ اَبْوَابِ الرِّبٰوا رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

پس قبول کرد آنرا پس تحقیق آمد او باب عظیم را از ابواب ربوا رواہ ابوداؤد

بَابٌ فِي الْهِبَةِ وَالْهَدِيَّةِ

باب در بیان ہبہ و ہدیہ

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

و روایت است از انس رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بود کہ

لَا يَرُدُّ الطِّيْبَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ عَنِ

رد نمیکرد خوشبوی را رواہ بخاری و روایت است از ابی ہریرہ رضہ از

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَهَادَوْا فَاِنَّ الْهَدِيَّةَ تُذْهِبُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ ہدیہ فرستید زیرا کہ ہدیہ دور می کند

وَحَوْلَ الصَّدْرِ وَلَا تَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِهَا وَلَوْ شِقَّ

و حول سینہ را و باید کہ حقیر نہ پندارد ہیچ زن برائے زنے کہ ہمسایہ اوست اگرچہ

فِرْسِنَ شَاةٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ أَنَّ النَّبِيَّ

فرسن گوسپند روایت کردہ ترمذی و روایت است از جابر رضہ کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أُعْطِيَ عَطَاءً فَوَجَدَ فَلْيَجْزِ بِهِ وَمَنْ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ داده شده و چیزے پس یافت آنرا پس باید کہ پاداش بدہد بآں

لَمْ يَجِدْ فَلْيُثْنِ فَإِنَّ مَنْ أَثْنَى فَقَدْ شَكَرَ وَمَنْ كَتَمَ فَقَدْ كَفَرَ

نیابد پس باید کہ ثنا کند و ہندہ را زیرا کہ کسیکہ ثنا گوید پس بتحقیق شکر کرد و کسیکہ پوشد احسان را پس بتحقیق کفران

وَمَنْ تَحَلَّى بِمَا لَمْ يُعْطَ كَانَ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و کسیکہ بیاراید خود را بچیزے کہ داده نشده میباشد آنکس بمنزلہ پوشنده دو جامہ دروغ رواہ ترمذی

وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و ابو داؤد و روایت است از اسامہ بن زید گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ فَقَالَ لِفَاعِلِهِ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ کردہ شد بسوے او احسان پس گفت مر احسان کنندہ را

جَزَاكَ اللّٰهُ خَيْرًا فَقَدْ أَبْلَغَ فِي الثَّنَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

جزاک اللہ خیرا پس بتحقیق مبالغہ کرد در ثنائے او رواہ ترمذی و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ

لَمْ يَشْكُرِ النَّاسَ لَمْ يَشْكُرِ اللّٰهَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

شکر نکند مردمرا در احسان شکر نکند خدائے را رواہ احمد و الترمذی

وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و روایت است از عائشہ رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت

تَهَادَوْا فَإِنَّ الْهَدِيَّةَ تُذْهِبُ الضَّغَائِنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ہدیہ بفرستید زیرا کہ ہدیہ دور میکند کینہ ہا را دو شنیدہ را رواہ ترمذی

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن عمر رضہ گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

ثَلٰثٌ لَا تُرَدُّ الْوَسَائِدُ وَالدُّهْنُ وَاللَّبَنُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

سہ چیز است کہ رد کردہ نشود یکے بالیہا دوم روغن سوم شیر رواہ ترمذی

وَقَالَ هٰذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ وَقِيلَ أَرَادَ بِالدُّهْنِ الطِّيبَ وَعَنْ

و گفت این حدیث غریب است گفتہ شد کہ مراد آنحضرت ﷺ از لفظ دہن خوشبوی است و از

أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابی عثمان نہدی رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِذَا أُعْطِيَ أَحَدُكُمُ الرَّيْحَانَ فَلَا يَرُدَّهُ فَإِنَّهُ خَرَجَ

وسلم چون دادہ شود یکے از شما ریحان پس باید کہ رد نکند آنرا پس بدرستیکہ ریحان بیرون آمدہ است

مِنَ الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مُرْسَلًا وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

از بہشت رواہ ترمذی مرسلا و از ابن عباس رضہ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَائِدُ فِي هِبَتِهِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بازگشتہ در ہبہ خود یعنے بازستاندہ آنچیزرا

كَالْكَلْبِ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ لَيْسَ لَنَا مَثَلُ السَّوْءِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

مانند سگ است کہ باز میگردد در قی خود و میخورد آنرا سزاوار نیست ما را حال قصہ بدی رواہ بخاری

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ وَابْنِ عَبَّاسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابن عمر رضہ و ابن عباس رضہ بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَحِلُّ لِلرَّجُلِ أَنْ يُعْطِيَ عَطِيَّةً ثُمَّ يَرْجِعَ فِيهَا

وسلم گفت حلال نیست مردرا کہ بدہد چیزے را از ہبہ و صدقہ و ہدیہ پس رجوع کند در وے

إِلَّا الْوَالِدَ فِيمَا يُعْطِي وَلَدَهُ وَمَثَلُ الَّذِي يُعْطِي الْعَطِيَّةَ ثُمَّ يَرْجِعُ

مگر والد در آنچه میدہد فرزند خود را و حال آن کسیکہ میدہد ہدیہ را پس تر جوع می کند

فِيهَا كَمَثَلِ الْكَلْبِ الَّذِي أَكَلَ حَتَّى إِذَا شَبِعَ قَاءَ ثُمَّ عَادَ فِي

در آن ہمچو حال سگ است کہ خورد چیز را تا آنکہ چون سیر شد قے کرد پس باز گشت در

قَيْئِهِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

قے خود یعنے خوردن گرفت رواہ ابو داؤد و ترمذی و النسائی و ابن ماجہ

بَابُ الْوَصِيَّةِ

باب در بیان وصیت

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابن عمر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا

نیست حق مرد مسلمانے کہ مر او را چیزی است کہ صلاحیت آن دارد کہ وصیت کردہ شود در وے و گذارد شب را مگر

وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض

وصیت وے نوشتہ شدہ است نزد وے متفق علیہ و روایت است از جابر رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَاتَ عَلَى وَصِيَّةٍ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ مرد بر وصیت یعنے در وقت مردن وصیت کرد

مَاتَ عَلَى سَبِيلٍ وَسُنَّةٍ وَمَاتَ عَلَى تُقًى وَشَهَادَةٍ وَمَاتَ

مرد بر راہ و روش دین و مرد بر تقوے و شہادت و مرد در حالیکہ

مَغْفُورًا لَهُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ

آمرزیدہ شدہ است مر او را رواہ ابن ماجہ و روایت است از انس رضہ گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَطَعَ مِيرَاثَ وَارِثِهِ قَطَعَ اللّٰهُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ قطع کند میراث وارث خود را قطع کند خدا تعالیٰ

مِيرَاثَهُ مِنَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

میراث او را از بہشت روز قیامت رواہ ابن ماجہ و رواہ بیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رض

در شعب ایمان از ابی ہریرہ رض و روایت است از انس بن مالک رض

قَالَ كَانُوا يَكْتُبُونَ فِي صُدُورِ وَصَايَاهُمْ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ۵

گفت بودند صحابہ رض کہ می نوشتند در شروع وصایائے خود بسم اللہ الرحمن الرحیم

هٰذَا مَا أَوْصَى بِهِ فُلَانٌ أَنَّهُ يَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ

این چیزیست کہ وصیت کرد بآن فلان بدرستیکہ او گواہی میدہد باین کہ نیست خدا مگر خدائے واحد

لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ نہ شریک است مراورا و بایں کہ محمد بندہ او و رسول اوست صلے اللہ علیہ وسلم

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ يَّفِي

و بایں کہ قیامت آمدہ است بلا شک و بایں کہ خدا برانگیزد کسے را کہ

الْقُبُورِ وَأَوْصَى مَنْ تَرَكَ مِنْ أَهْلِهِ أَنْ يَّتَّقُوا اللّٰهَ وَيُصْلِحُوا

در قبور است و وصیت کرد کسے را کہ گذاشتہ است از اہل او بایں کہ پرہیزند از خدا و صلح کنند

ذَاتَ بَيْنِهِمْ وَيُطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ وَأَوْصَاهُمْ

در میان خود و فرمان برداری کنند خدا و رسول او را اگر ہستند مسلمان و وصیت کرد آنہا را

بِمَا أَوْصَى إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى

بآنکہ وصیت کرد ابراہیم فرزندان خود را و یعقوب بدرستیکہ خدا تعالیٰ برگزیدہ است

لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُّسْلِمُونَ ۵

برائے شما این دین را پس ہا دین جہان مرد مگر مسلمان

عَرَضٌ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ

و سند آن صحیح است

بَابُ الْاِجَارَةِ

باب در بیان اجارہ

عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی ثَلٰثَةٌ اَنَا خَصْمُهُمْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ

وسلم فرمود خدا تعالے کہ سہ کس اند کہ من پیکار کنندۂ ایشانم روز قیامت

رَجُلٌ اَعْطٰی بِیْ ثُمَّ غَدَرَ وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَاَکَلَ ثَمَنَهٗ

یکے مردیست کہ دادہ است عہد و پیمان بنام من پس بیوفائی کرد و دیگر مردے کہ فروخت آزادے پس خورد بہای آزا

وَرَجُلٌ اِسْتَاْجَرَ اَجِیْرًا فَاسْتَوْفٰی مِنْهُ وَلَمْ یُعْطِهٖ اَجْرَهٗ

وسوم مردیست کہ بکرایہ گرفت مزدورے را پس استیفا کرد از وے یعنے عمل را و نداد اورا مزدوری اورا

رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ

رواہ بخاری و روایت است از عبد اللہ بن عمر رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَعْطُوا الْاَجِیْرَ اَجْرَهٗ قَبْلَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدہید مزدور را مزد او پیش از انکہ

اَنْ یَّجِفَّ عَرَقُهٗ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض

خشک شود عرق وے رواہ ابن ماجہ و روایت است از ابی ہریرہ رضہ

اَنَّهٗ عَلَّمَ رَجُلًا سُوْرَةً مِّنَ الْقُرْاٰنِ فَاَهْدٰی اِلَیْهِ ثَوْبًا

بدرستیکہ او تعلیم کرد مردے را یک سورہ از قرآن پس ہدیہ فرستاد آنمرد سوے ابو ہریرہ رضہ یک پارچہ

اَوْ خَمِیْصَةً فَذَکَرَ ذٰلِكَ لِلنَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

یا خمیصہ بود پس ذکر کردہ شد مر آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود

اِنْ اَخَذْتَهٗ اَلْبَسَكَ ثَوْبًا مِّنَ النَّارِ عَبْدُ بْنُ حُمَیْدٍ رَوَاهُ ثِقَاتٌ

بدرستیکہ تو اگر میگیری پوشی ترا پارچہ از آتش عبد بن حمید گفت راویان این حدیث ہمہ ثقہ اند

كِتَابُ النِّكَاحِ

وَاِنْ خِفْتُمْ اَنْ لَا تُقْسِطُوْا فِي الْيَتٰمٰى فَانْكِحُوْا مَا طَابَ لَكُمْ

واگر دانید کہ عدل نتوانید کرد در حق دختران یتیمہ پس نکاح کنید آنچہ خوش آید شما را

مِّنَ النِّسَآءِ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تَعْدِلُوْا

از سائر زنان دو دو و سہ سہ و چہار چہار پس اگر دانید کہ درین صورت نیز عدل نتوانید کرد

فَوَاحِدَةً اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ذٰلِكَ اَدْنٰى اَلَّا تَعُوْلُوْا

پس نکاح کنید یک زن را یا سریہ گیرید آنرا کہ مالک اوشوید دستہا راست شما و نکاح کنید کسے را کہ نکاح باو کردہ شدہ

مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا الْمُحْصَنٰتُ غَيْرَ مُسٰفِحٰتٍ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

از زنان تا نفظ محصنین غیر مسافحین روایت است از عبد اللہ

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن مسعود رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ

ای گروہ جوانان کسیکہ طاقت دارد از شما نکاح را پس باید کہ نکاح کند

فَاِنَّهٗ اَغَضُّ لِلْبَصَرِ وَاَحْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ

پس تحقیق کہ نکاح پوشندہ تر است مر نظر را و نگاہدارندہ تر است شرمگاہ را و کسیکہ طاقت نکاح ندارد پس بر اوست

بِالصَّوْمِ فَاِنَّهٗ لَهٗ وِجَآءٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو

کہ روزہ دار باشد پس تحقیق روزہ او را آنکس را خصی کردن آ واز عبد اللہ بن عمرو مروی است

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلدُّنْيَا كُلُّهَا مَتَاعٌ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ دنیا ہمہ نفع گرفتنی و آسایشی است

وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْاَةُ الصَّالِحَةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

و بہترین منافع دنیا زن نیکوکار است رواہ مسلم و از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلَاثَةٌ

ابی ہریرہ رض بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود سہ چیز اند

حَقٌّ عَلَى اللهِ عَوْنُهُمُ الْمُكَاتَبُ الَّذِي يُرِيدُ الْأَدَاءَ وَالنَّاكِحُ الَّذِي

کہ ثابت است مر خدارا یاری دادن ایشان یکے مکاتب کہ میخواہد ادا را دوم نکاح کنندہ کہ

يُرِيدُ الْعَفَافَ وَالْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

میخواہد پارسائی را دوسوم کسیکہ کارزار میکند در راہ خدا روایت است از ترمذی و النسائی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ابن ماجہ و ہم از ابی ہریرہ رض مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِذَا خَطَبَ إِلَيْكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَزَوِّجُوهُ إِنْ لَا تَفْعَلُوهُ

وقتیکہ خواستگاری کند بسوے شما کسیکہ راضی میشوید شما دین او را و خلق او را پس تزویج کنید او را اگر نکنید شما

تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ عَرِيضٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

پیدا میشود آزمایش و بلا در زمین و تباہی و خرابی بسیار رواہ ترمذی

وَعَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از معقل بن یسار گفت کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

تَزَوَّجُوا الْوَدُودَ الْوَلُودَ فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمُ الْأُمَمَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

نکاح کنید زن دوست دارندہ شوہر را بسیار زاینده را زیرا کہ من غالب آیندہ ام بسبب شما امتہارا

وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ سَالِمِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ عُوَيْمٍ

و النسائی و روایت است از عبد الرحمن بن سالم بن عتبہ بن عویم

بْنِ سَاعِدَةَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

بن ساعدہ انصاری از پدرش و آن از جدش گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِالْأَبْكَارِ فَإِنَّهُنَّ أَعْذَبُ أَفْوَاهًا

صلے اللہ علیہ وسلم بر شما است کہ نکاح کنید بکران را زیرا کہ بکران شیرین تر است و بہتر آیشان

وَانْتَقِ اَرْحَامًا وَارْضَ بِالْيَسِيْرِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ مُرْسَلًا

و حمل گیرنده تر است رحمها ایشان و راضی شونده تر اند باندک و آسان ادا میکنند خلق و جماع رواه ابن ماجه

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن عباس رضا گفت که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَمْ تَرَ لِلْمُتَحَابَّيْنِ مِثْلَ النِّكَاحِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ

نمی بینی برائے دو کسیکه دوست میدارند یکدیگر را مانند وصلہ نکاح و از انس رضا مرویست گفت که فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَرَادَ اَنْ يَلْقَى اللّٰهَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکه اراده میکند که پیش آید درگاه حق را پاک

طَاهِرًا مُطَهَّرًا فَلْيَتَزَوَّجِ الْحَرَائِرَ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ

پاک کرده شده پس باید که نکاح کند زنان اصیل و آزاد را و روایت است از ابی امامه رضا

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ يَقُوْلُ مَا اسْتَفَادَ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه آنحضرت فرمود حاصل نکرد

الْمُؤْمِنُ بَعْدَ تَقْوَى اللّٰهِ خَيْرًا لَهُ مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ اِنْ

مسلمان بعد از تقوی خدا هیچ چیزے بهتر مر او را از زن نیک خوے و خوبروے اگر

اَمَرَهَا اَطَاعَتْهُ وَاِنْ نَظَرَ اِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَاِنْ اَقْسَمَ

بفرماید او آن زن را فرمانبرداری او کند و اگر نگاه کند بسوی آن شاد گرداند او را و اگر سوگند خورد

عَلَيْهَا اَبَرَّتْهُ وَاِنْ غَابَ عَنْهَا نَصَحَتْهُ فِيْ نَفْسِهَا وَمَالِهِ رَوَى

بر آن زن راستگر گرداند او را و اگر غائب گردد مر او را از آن زن خیرخواهی کند او را در نفس خود و مال او

ابْنُ مَاجَةَ الْاَحَادِيْثَ الثَّلٰثَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

ابن ماجه این سه حدیث را و روایت است از عائشه رضا

قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَعْظَمَ النِّكَاحِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه بزرگترین نکاح

ف تفصیل زیادت محبت و الفت در نکاح آن
و دوام آن و مرجح شدن نکاح بر صحبت سریه
و ملک یمین و بیان آنکه در نکاح نیز
بعضی از مفاسد صحبت سریه و ملک یمین
موجود است و بیان آنکه در نکاح
بعضی از مفاسد صحبت حرائر نیز
موجود است و بیان آنکه در نکاح زیادت
محبت و الفت و دوام آن متصور است
بخلاف صحبت سریه و ملک یمین

بَرَكَةً اَيْسَرُهُ مُؤْنَةً وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

اورو بے برکت آسان ترین از روی بار است و روایت است از انس رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ نِصْفَ

صلے اللہ علیہ وسلم وقتیکہ نکاح کند بندہ پس تحقیق کامل میگرداند نصف دین را

الدِّيْنِ فَلْيَتَّقِ اللّٰهَ فِي النِّصْفِ الْبَاقِيْ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِي

پس باید کہ بہ پرہیزد خدارا در نصف باقی رواہما بیہقی در

شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ وَابْنِ عَبَّاسٍ رض

شعب الایمان و روایت است از ابی سعید و ابن عباس رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ وُلِدَ لَهٗ وَلَدٌ

گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ پیدا شود اورا فرزند

فَلْيُحْسِنِ اسْمَهٗ وَاَدَبَهٗ فَاِذَا بَلَغَ فَلْيُزَوِّجْهُ فَاِنْ بَلَغَ

پس باید کہ نام نیک دارد او را و ادب دہد او را پس چون بالغ شود پس باید کہ تزویج کند او را پس اگر بالغ شد

وَلَمْ يُزَوِّجْهُ فَاَصَابَ اِثْمًا فَاِنَّمَا اِثْمُهٗ عَلٰى اَبِيْهِ وَعَنْ

و نکرد نکاح او را پس رسید آن فرزند گناہ را پس جز این نیست کہ گناہ او بر پدر او باشد و از

عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض وَاَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى

عمر بن الخطاب رضہ مرویست و از انس بن مالک رضہ نیز از آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي التَّوْرٰىةِ مَكْتُوْبٌ مَنْ بَلَغَتْ

اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت صہ در توریت نوشتہ است کسیکہ برسد

اِبْنَتُهٗ اِثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً وَلَمْ يُزَوِّجْهَا فَاَصَابَتْ

دختر او دوازدہ سال را و نکاح نکند آنمرد آن دختر را پس برسد آن دختر

اِثْمًا فَاِثْمُ ذٰلِكَ عَلَيْهِ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

بزہ را پس بزہ آن بر آن مرد است روایت کردہ است آنرا بیہقی در شعب الایمان

بَابُ النَّظَرِ اِلَى الْمَخْطُوْبَةِ وَبَيَانِ الْعَوْرَاتِ

باب در احادیث دیدن کسیکه خواستگاریش کنند وبیان اعضاے نادیدنی

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَآءِ الّٰتِیْ لَا یَرْجُوْنَ نِكَاحًا فَلَیْسَ عَلَیْهِنَّ

وکلان سال از زنان آنانکه توقع نکاح دارند پس نیست بر ایشان

جُنَاحٌ اَنْ یَّضَعْنَ ثِیَابَهُنَّ غَیْرَ مُتَبَرِّجٰتٍۭ بِزِیْنَةٍ ؕ

بزه در انکه فرو نهند جامه هاے خودرا نه ظاهر کنان آرایش را

وَاَنْ یَّسْتَعْفِفْنَ خَیْرٌ لَّهُنَّ ؕ وَاللّٰهُ سَمِیْعٌ عَلِیْمٌ ۝ قُلْ

واگر پرهیزگاری کنند بهتر است ایشان را و خداشنوا دانا است بگو

لِّلْمُؤْمِنِیْنَ یَغُضُّوْا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَیَحْفَظُوْا فُرُوْجَهُمْ

بمسلمان مردان که بپوشند چشم هاے خودرا و نگاهدارند شرمگاه هاے خودرا

ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ خَبِیْرٌۢ بِمَا یَصْنَعُوْنَ ۝ وَقُلْ

این پاکیزه تر است ایشان را هر آینه خدا خبردار است بانچه میکنند و بگو

لِّلْمُؤْمِنٰتِ یَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَیَحْفَظْنَ فُرُوْجَهُنَّ

زنان مسلمانان را که بپوشند چشم هاے خودرا و نگاه دارند شرمگاه هاے خودرا

وَلَا یُبْدِیْنَ زِیْنَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْیَضْرِبْنَ

و آشکارا نکنند آرایش خودرا مگر انچه ظاهر شود ازین مواضع باید که فرو گذارند

بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُیُوْبِهِنَّ ۪ وَلَا یُبْدِیْنَ زِیْنَتَهُنَّ اِلَّا

دامنهاے خودرا بر گریبانهاے خودرا و نه نمایند آرایش خودرا مگر

لِبُعُوْلَتِهِنَّ اَوْ اٰبَآئِهِنَّ اَوْ اٰبَآءِ بُعُوْلَتِهِنَّ اَوْ اَبْنَآئِهِنَّ

شوهران خویش یا پدران خویش یا پدران شوهران خویش یا پسران خویش

اَوْ اَبْنَآءِ بُعُوْلَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِیْۤ اِخْوَانِهِنَّ

یا پسران شوهران خویش یا برادران خویش یا پسران برادران خویش

أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ

یا پسران همشیرگان خویش یا زنان خویش یا انچه مالک اوشده است دستهاے ایشان

أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ

یا تابعینکه صاحب شهوت نباشند از مردان یعنے پیران یا طفلانیکه

الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ

تهنوز مطلع نشده اند بر شرمگاه زنان و نزنند زمین

بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ

بپاے خویش تا دانسته شود انچه پنهان میکنند از زیور خویش و رجوع کنید بسوے خدا

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی سعید رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَىٰ عَوْرَةِ الرَّجُلِ وَلَا الْمَرْأَةُ إِلَىٰ

وسلم نظر نکند مرد بسوے عورت مرد و نه زن بسوے

عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ وَلَا يُفْضِي الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ

عورت زن و نه رسد مرد بسوے مرد در یک جامه

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ قَالَ

رواه مسلم و روایت است از عقبه بن عامر رض گفت فرمود

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاكُمْ وَالدُّخُولَ عَلَى

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دور دارید خودرا از در آمدن بر

النِّسَاءِ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ الْحَمْوَ قَالَ

زنان پیگانه پس گفت مردے یا رسول اللہ خبر ده مرا از حال حمو فرمود آنحضرت صلے

الْحَمْوُ الْمَوْتُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رض

که حمو مرگ است یعنے فتنه و حمو بیشتر است متفق علیه و روایت است از جریر بن عبد اللہ رض

قَالَ سَأَلْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَظَرِ

گفت پرسیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را از نظر

الْفُجَاءَةِ فَأَمَرَنِيْ أَنْ أَصْرِفَ بَصَرِيْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ناگہانی پس امر کرد مرا کہ بگردانم نظر خود را رواہ مسلم

وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از جابر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ الْمَرْأَةَ تُقْبِلُ فِيْ صُوْرَةِ شَيْطَانٍ وَتُدْبِرُ فِيْ

وسلم بدرستیکہ زن پیش می آید در صورت شیطان و پس میرود در

صُوْرَةِ شَيْطَانٍ اِذَا أَحَدُكُمْ أَعْجَبَتْهُ الْمَرْأَةُ فَوَقَعَتْ

صورت شیطان و تحقیق یکے از شما خوش آید او را زنے پس افتاد آن زن

فِيْ قَلْبِهٖ فَلْيَعْمِدْ اِلٰى امْرَأَتِهٖ فَلْيُوَاقِعْهَا فَاِنَّ ذٰلِكَ يَرُدُّ

در دل آنمرد پس باید کہ قصد کند آنمرد بسوے زن خود پس باید کہ جماع کند زن خود را پس آن جماع دفع کند

مَا فِيْ نَفْسِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

چیزے را کہ در نفس او ست از میلان رواہ مسلم و روایت است از جابر رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا خَطَبَ أَحَدُكُمُ الْمَرْأَةَ فَاِنِ

صلے اللہ علیہ وسلم چون خواہد یکے از شما کہ خواستگاری کند زنے را پس اگر

اسْتَطَاعَ أَنْ يَنْظُرَ اِلٰى مَا يَدْعُوْهُ اِلٰى نِكَاحِهَا فَلْيَفْعَلْ

بتواند نظر کند بسوے چیزے کہ باعث میشود او را بسوے نکاح او پس باید کہ بکند نظر او را

رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنِ الْمُغِيْرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رضہ قَالَ

رواہ ابو داؤد و روایت است از مغیرہ بن شعبہ رضہ کہ گفت

خَطَبْتُ امْرَأَةً فَقَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خواستگاری کردم زنے را پس فرمود مرا پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

هَلْ نَظَرْتَ إِلَيْهَا قُلْتُ لَا قَالَ فَانْظُرْ إِلَيْهَا فَإِنَّهُ أَحْرٰى

ایا دیدہ تو بسوے آن زن گفتم نظر نکردم بسوے آن فرمود نظر کن بسوے او زیرا کہ نظر کردن سزاوار تر

أَنْ يُّؤْدَمَ بَيْنَكُمَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

بوقوع الفت واتفاق میان شما رواہ احمد و الترمذی و النسائی

وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ قَالَ

و ابن ماجہ والدارمی و روایت است از بریدہ رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيٍّ يَا عَلِيُّ لَا تُتْبِعِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم علی مرتضی را اے علی تابع مکردان

النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ فَإِنَّ لَكَ الْأُوْلٰى وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ

یک نظر را بنظر دیگر زیرا کہ مدرستیکہ جایز است ترا نظر نخستین و جایز نیست مرترا نظر پسین

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ

رواہ احمد و الترمذی و ابو داؤد و الدارمی و روایت است از

عَلِيٍّ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ

علی رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مرا امر کرد کہ اے علی

لَا تُبْرِزْ فَخِذَكَ وَلَا تَنْظُرْ إِلٰى فَخِذِ حَيٍّ وَّلَا مَيِّتٍ

ظاہر مکن ران خود را و نگاہ مکن ران زندہ را و نہ مردہ را

رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ

رواہ ابو داؤد و ابن ماجہ و روایت است از ابن عمر رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاكُمْ وَالتَّعَرِّيَ فَإِنَّ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دور دارید خود را از برہنگی زیرا کہ

مَعَكُمْ مَنْ لَا يُفَارِقُكُمْ إِلَّا عِنْدَ الْغَائِطِ وَحِيْنَ يُفْضِي الرَّجُلُ

با شما کسے است کہ جدا نمیشود از شما مگر نزد قضاے حاجت و دیگر ہنگامے کہ میرسد مرد

إِلَى أَهْلِهِ فَاسْتَجِيبُوهُمْ وَأَكْرِمُوهُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

بسوی اہل خود جماع میکند پس حرام دارید ایشان را و گرامی دارید ایشان را روا ہ ترمذی و ایں روایت است از

أُمِّ سَلَمَةَ رض إِنَّمَا كَانَتْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ام سلمہ رضہ کہ وے بود نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَمَيْمُونَةَ رض إِذْ أَقْبَلَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و میمونہ رضہ نیز بود ناگاہ روے آورد ابن ام مکتوم کہ اعمی بود پس در آمد ابن ام مکتوم بر آنحضرت پس فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجِبَا مِنْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَلَيْسَ

صلے اللہ علیہ وسلم در پردہ شوید از وے پس گفتیم یا رسول اللہ ایا نیست

هُوَ أَعْمَى لَا يُبْصِرُنَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وے کور کہ نمی بیند ما را پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

أَفَعَمْيَاوَانِ أَنْتُمَا أَلَسْتُمَا تُبْصِرَانِهِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

ایا پس کور ید شما ایا نیستید شما کہ می بینید اورا رواہ احمد و الترمذی

وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ابو داؤد و روایت است از عمر رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

قَالَ لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا كَانَ ثَالِثُهُمَا الشَّيْطَانُ رَوَاهُ

خلوت نکند ہیچ مردے بزنے مگر انکہ باشد سوم آنہا شیطان رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا نَظَرْتُ أَوْ مَا رَأَيْتُ

الترمذی و روایت است از عائشہ رضہ گفت ندیدم یا گفت نگاہ نکردم

فَرْجَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطُّ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

اندام شرم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را ہرگز رواہ ابن ماجہ

وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی امامہ رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَنْظُرُ إِلَى مَحَاسِنِ امْرَأَةٍ أَوَّلَ مَرَّةٍ ثُمَّ يَغُضُّ

فرمود آنحضرت صلی نیست هیچ مسلمانے که نظر کند بسوے خوبیهای زنے اول بار پستر فرو خواباند

بَصَرَهُ إِلَّا أَحْدَثَ اللّٰهُ لَهُ عِبَادَةً يَجِدُ حَلَاوَتَهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ

چشم خودرا مگر آنکه پیدا گرداند خدا تعالیٰ برائے آنمرد عبادتے را که بیابد شیرینی آنرا رواه احمد

وَعَنِ الْحَسَنِ مُرْسَلًا قَالَ بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت است از حسن بصری رضی الله عنه بطریق مرسل گفت رسیده است مرا که پیغمبر ما آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَعَنَ اللّٰهُ النَّاظِرَ وَالْمَنْظُورَ إِلَيْهِ

الله علیه وسلم فرموده است لعنت کند خدا نظر کننده را بسوی عورت غیر و کسیرا که نظر کرده شده است

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

رواه بیهقی در شعب الایمان

بَابُ الْمُبَاشَرَةِ

باب در بیان مباشرت

وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ

و سوال میکنند ترا از حیض بگو که وے نجاست است پس یکسو شوید از زنان

فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ

در حال حیض و نزدیکی مکنید با ایشان تا آنکه پاک شوند پس چون پاک شوند

فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللّٰهُ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ

پس بیائید با ایشان از آن راه که مباح کرده است خدا بر شما آنرا خدا دوست میدارد توبه کنندگان را

وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضه قَالَ قَالَ

و دوست میدارد پاک شوندگان را و در روایت است از ابی سعید رضی الله عنه که فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَعْظَمَ الْأَمَانَةِ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم بدرستیکه بزرگترین امانت

عِنْدَ اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَفِيْ رِوَايَةٍ اِنَّ مِنْ اَشَرِّ النَّاسِ

نزد خدا تعالے روز قیامت و در روایت دیگر این چنین آمده که بدترین مردم

عِنْدَ اللّٰهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ الرَّجُلُ يُفْضِيْ اِلٰى امْرَأَتِهٖ

نزد خدا تعالے در مرتبه روز قیامت مرد است که برسد بسوے زن خود

وَتُفْضِيْ اِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

و برسد زن بسوے وے پس پراگنده کند راز نهانی آن زن را رواه مسلم و روایت است از

خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خزیمة بن ثابت رضه بر آئینه فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيِيْ مِنَ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي

بدرستیکه خدا تعالے شرم نمیدارد از حق میاید زنان را یعنے وطی مکنید در

اَدْبَارِهِنَّ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ

دبرهاے ایشان رواه احمد والترمذی و ابن ماجه والدارمی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی هریره رضه گفت فرمود آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَلْعُوْنٌ مَنْ اَتٰى امْرَأَتَهٗ فِيْ دُبُرِهَا رَوَاهُ

علیه وسلم لعنت کرده شده است کسیکه بیاید زن خودرا در دبر او رواه

اَحْمَدُ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

احمد و ابو داؤد و هم از وے مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الَّذِيْ يَأْتِيْ امْرَأَتَهٗ فِيْ دُبُرِهَا لَا يَنْظُرُ

الله علیه وسلم بدرستیکه کسیکه بیاید زن خودرا در دبر او نظر نکند

اللّٰهُ اِلَيْهِ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

خدا تعالے بسوے او رواه در شرح السنة و روایت است از ابن عباس رضه

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ إِلَى

گوید فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نظر نمیکند خدا تعالے بسوے

رَجُلٍ أَتَى رَجُلًا أَوِ امْرَأَةً فِي الدُّبُرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مردے کہ بیاید مردے را یا زنے را در دبر رواہ ترمذی

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَتَى حَائِضًا أَوِ امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا أَوْ

علیہ وسلم کسیکہ بیاید زن حائضہ را یا بیاید در دبر زن یا

كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُوْلُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ

بیاید کاہن را پس تصدیق کرد کاہن را بچیزیکہ گفتہ است پس تحقیق کافر شد بانچہ فرود آورد شدہ است بر محمد

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

صلے اللہ علیہ وسلم رواہ ابن ماجہ

بَابُ الْوَلِيْمَةِ وَبَيَانِ إِجَابَةِ الدَّعْوَتِ

باب در بیان طعام ولیمہ و بیان قبول نمودن دعوت

عَنْ أَنَسٍ رضہ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَلَى

روایت است از انس رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دید بر

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ أَثَرَ صُفْرَةٍ فَقَالَ مَا هٰذَا قَالَ إِنِّي

عبد الرحمن بن عوف اثر زردے پس فرمود چیز است این زردی گفت عبد الرحمن بدرستیکہ

تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ بَارَكَ

من نکاح کردہ ام زنے را بروزن دانہ خرما از طلا گفت آنحضرت برکت دہد

اللّٰهُ لَكَ أَوْلِمْ وَلَوْ بِشَاةٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ

خدا تعالے ترا ولیمہ کن اگرچہ بگوسپندے ہم باشد متفق علیہ و ہم از وے مرویست گفت

أَوْ لَمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ بَنٰى بِزَيْنَبَ

ولیمہ کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہنگامیکہ زفاف کرد بزینب

بِنْتِ جَحْشٍ فَأَشْبَعَ النَّاسَ خُبْزًا وَلَحْمًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

بنت جحش پس سیر گردانید مردمانرا نان و گوشت رواہ البخاری

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيْمَةِ يُدْعٰى لَهَا الْأَغْنِيَاءُ

وسلم بدترین طعامہا طعام ولیمہ است کہ خوانندہ میشود برائے آن توانگران

وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ وَمَنْ تَرَكَ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللّٰهَ

وگذاشتہ میشوند درویشان وکسیکہ ترک کند اجابت دعوت را پس تحقیق نافرمانی کرد خدا

وَرَسُوْلَهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ

ورسول خدا را متفق علیہ وروایت است از جابر رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلٰى

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون خوانندہ شود یکے از شما بسوے

طَعَامٍ فَلْيُجِبْ فَإِنْ شَاءَ طَعِمَ وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

طعام پس باید کہ بیاید آنرا پس اگر خواہد بخورد و اگر خواہد نخورد رواہ مسلم

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

وروایت است از عبد اللہ بن عمر رض گفت آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دُعِيَ فَلَمْ يُجِبْ فَقَدْ عَصَى اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ

اللہ علیہ وسلم کسیکہ خوانندہ شد بطعامی پس اجابت نکرد پس تحقیق نافرمانی کرد خدا و رسول خدا را

وَمَنْ دَخَلَ عَلٰى غَيْرِ دَعْوَةٍ دَخَلَ سَارِقًا وَخَرَجَ مُغِيْرًا

وکسیکہ درآید نا خوانندہ درآید گویا کہ دزدی کنندہ است و بیرون آمد گویا کہ غارت کنندہ است

رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى

رواہ ابو داؤد و روایت است از مردے از اصحاب آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

إِذَا اجْتَمَعَا الدَّاعِيَانِ فَاجِبْ أَقْرَبَهُمَا بَابًا وَإِنْ سَبَقَ أَحَدُهُمَا

وقتیکہ جمع شوند دو داعی یعنے دو کس دعوت کنندہ پس اجابت کن آنرا کہ نزدیکتر است در روے

فَأَجِبِ الَّذِيْ سَبَقَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ عِمْرَانَ

پس اجابت کن آن کسے را کہ پیشینی کردہ است رواہ احمد و ابو داود و روایت است از عمران

ابْنِ حُصَيْنٍ قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ

بن حصین کہ نہی کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از

إِجَابَةِ طَعَامِ الْفَاسِقِيْنَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ

اجابت دعوت فاسقاں رواہ بیہقی در شعب الایمان

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلٰى أَخِيْهِ الْمُسْلِمِ فَلْيَأْكُلْ

وسلم چون در آید یکے از شما بر برادر مسلمان پس باید کہ بخورد از

مِنْ طَعَامِهِ وَلَا يَسْأَلْ وَيَشْرَبْ مِنْ شَرَابِهِ وَلَا يَسْأَلْ رَوَاهُ

خوردنی او و نپرسد از کجاست و بنوشد از نوشیدنی و نپرسد کہ از کجاست و چگونہ آوردہ اند

الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَقَالَ هٰذَا إِنْ صَحَّ فَلِأَنَّ الظَّاهِرَ

بیہقی در شعب الایمان و گفت بیہقی این حدیث اگر صحیح است پس از جہت آنست

أَنَّ الْمُسْلِمَ لَا يُطْعِمُهُ وَلَا يَسْقِيْهِ إِلَّا مَا هُوَ حَلَالٌ عِنْدَهُ

کہ مسلمان نمی خوراند اورا و نمی نوشاند اورا مگر آنچہ حلال است نزد وے

از دو روایت معلوم میشود کہ یکے از ان دو ۱۲

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ الْمُتَبَارِيَانِ لَا يُجَابَانِ وَلَا يُؤْكَلُ طَعَامُهُمَا قَالَ

وسلم متباریان اجابت کردہ نشود دعوت ایشان و خوردہ نشود طعام ایشان گفت

الْإِمَامُ أَحْمَدُ يَعْنِي الْمُتَعَارِضَيْنِ بِالْمُضَايَفَةِ فَخْرًا وَرِيَاءً

امام احمد در تفسیر متباریان ہر دو شخصے کہ معارضہ میکنند و بر ضد یکدیگر میروند از جہت نازیدن و نمودن

بَابُ الْقَسْمِ

باب در بیان قسم

عَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

روایت است از عائشہ رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بود کہ

يُقْسِمُ بَيْنَ نِسَائِهِ فَيَعْدِلُ وَيَقُولُ اللّٰهُمَّ هٰذَا قَسْمِي

قسم میکرد میان زنان خود پس عدل و مساوات میکرد و میگفت خداوندا این قسم من است

فِيمَا أَمْلِكُ فَلَا تَلُمْنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

در آنچہ مالکم پس ملامت مکن مرا در چیزیکہ مالک ہستی و مالک نیستم رواہ ترمذی

وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ

و ابو داؤد و النسائی و ابن ماجہ و الدارمی و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَانَتْ

ابی ہریرہ رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت آنحضرت ۲ و قتیکہ باشد

عِنْدَ الرَّجُلِ امْرَأَتَانِ فَلَمْ يَعْدِلْ بَيْنَهُمَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

نزد مرد دو زن پس عدل نکند در میان آن دو زن می آید آنمرد روز قیامت

وَشِقُّهُ سَاقِطٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

حال آنکہ نصف بدن وے افتادہ باشد رواہ ترمذی و ابو داؤد و النسائی

وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ

وابن ماجہ والدارمی

بَابُ عِشْرَةِ النِّسَاءِ وَمَا لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنَ الْحُقُوقِ

باب در احادیثیکہ وارد شدہ اند در صحبت ومخالطت بازنان وآنچہ مر ہریکے راست از حقہا

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ لَنْ تَسْتَقِيمَ لَكَ عَلَى طَرِيقَةٍ

بدرستیکہ زن پیدا کردہ شدہ است از ضلع ہرگز راست نمیرود زن برائے تو برراہ وروش یک

فَإِنِ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَبِهَا عِوَجٌ وَإِنْ

پس اگر خواہی کہ بہرہ مند شوی از ان نفع گیری بوے حال آنکہ در وے کجی است واگر

ذَهَبْتَ تُقِيمُهَا كَسَرْتَهَا وَكَسْرُهَا طَلَاقُهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

میروی وسیخواہی کہ راست کنی اورا می شکنی اورا ومراد بشکستن زن طلاق است رواہ مسلم

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از عایشہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي

وسلم بہترین شما نزد خلق وخدا بہترین شما است مراہل خودرا ومن بہترین شما ام اہل خودرا

وَإِذَا مَاتَ صَاحِبُكُمْ فَدَعُوهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

وچون بمیرد یار شما پس ترک دہید ذکر عیوب اورا رواہ ترمذی والدارمی

وَعَنْ إِيَاسِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

وروایت است از ایاس بن عبداللہ رضہ گفت کہ فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللّٰهِ فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ

اللہ علیہ وسلم مزنید کنیزان خدارا پس آمد عمر رضہ بسوے پیغمبر

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ذَئِرْنَ النِّسَاءُ عَلٰى اَزْوَاجِهِنَّ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت عمر دلیر شوند زنان بر مردان خود

فَرَخَّصَ فِيْ ضَرْبِهِنَّ فَاَطَافَ بِاٰلِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

پس رخصت کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در زدن زنان پس گرد گشتند

وَسَلَّمَ نِسَاءٌ كَثِيْرٌ يَشْكُوْنَ اَزْوَاجَهُنَّ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

باہل بیت آنحضرت بسیار زنان در حالیکہ گلہ میکردند مردان خودرا پس فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ طَافَ بِاٰلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءٌ كَثِيْرٌ

صلے اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ تحقیق فرود آمدند باہل بیت محمد زنان بسیار

يَشْكُوْنَ اَزْوَاجَهُنَّ لَيْسَ اُولٰٓئِكَ بِخِيَارِكُمْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

شکایت کنان مردان خود را نیستند آنمردان کہ میزنند زنان خودرا نیکان شما رواہ ابوداؤد

وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ

وابن ماجہ والدارمی وروایت است از عائشہ رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ اَكْمَلِ الْمُؤْمِنِيْنَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ از کامل ترین مسلمانان

اِيْمَانًا اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَاَلْطَفُهُمْ بِاَهْلِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

از روے ایمان نیکو ترین مسلمانان است از روے خلق و نرمی کنندہ ترین ایشان است باہل و عیال خود رواہ الترمذی

وَعَنْ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و روایت است از عمر رضا او ایشان روایت می کنند از نبی صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت

لَا يُسْاَلُ الرَّجُلُ فِيْمَا ضَرَبَ امْرَاَتَهٗ عَلَيْهِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

کہ سوال کردہ نمی شود مرد در انچہ زد زن خودرا بران رواہ ابوداؤد

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وابن ماجہ و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكْمَلُ الْمُؤْمِنِيْنَ اِيْمَانًا اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا

صلے اللہ علیہ وسلم کاملترین مسلمان از روے ایمان نیکوترین آنہا است از روے خلق

وَخِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

وبہترین شما مرد خدا بہترین شما اند مر زنان خود را رواہ ترمذی وہم از وے مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا دَعَى الرَّجُلُ امْرَاَتَهُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون بخواند مرد زن خود را

اِلٰى فِرَاشِهِ فَاَبَتْ فَبَاتَ غَضْبَانَ لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتّٰى تُصْبِحَ

بسوے بستر خود پس انکار کرد آن زن پس شب گزارد مرد خشمگیں لعنت میکنند آن زن را فرشتگان تا آنکہ صبح میکند

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُمَا قَالَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ

متفق علیہ و در روایت بخاری و مسلم آمدہ کہ گفت آنحضرت سوگند بخدا کہ بقاے من در دست قدرت اوست

مَا مِنْ رَجُلٍ يَدْعُوْ امْرَاَتَهُ اِلٰى فِرَاشِهٖ فَتَاْبٰى عَلَيْهِ اِلَّا كَانَ

نیست ہیچ مردے کہ بخواند زن خود را بسوے فراش خود پس ابا آورد آن زن مگر آنکہ باشد

الَّذِيْ فِي السَّمَآءِ سَاخِطًا عَلَيْهَا حَتّٰى يَرْضٰى عَنْهَا وَعَنْ

کسے کہ در آسمان است یعنے فرشتگان خشم کنندہ بر زن تا آنکہ خوشنود گردد مرد از وے و روایت است از

عَائِشَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِيْ نَفَرٍ

عائشہ رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ وسلم بود در جماعت

مِّنَ الْمُهَاجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ فَجَآءَ بَعِيْرٌ فَسَجَدَ لَهٗ فَقَالَ اَصْحَابُهٗ

از مہاجرین و انصار پس آمد شتر سے پس سجدہ کرد آنحضرت را پس گفتند یاران آنحضرت

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ تَسْجُدُ لَكَ الْبَهَائِمُ وَالشَّجَرُ فَنَحْنُ اَحَقُّ اَنْ

ای رسول خدا سجدہ میکنند ترا چہارپایہ ہا و درختان پس ما سزاوار تریم بآنکہ

نَّسْجُدَ لَكَ فَقَالَ اعْبُدُوْا رَبَّكُمْ وَاَكْرِمُوْا اَخَاكُمْ

سجدہ کنیم ترا پس فرمود عبادت کنید پروردگار خود را و گرامی دارید برادر خود را

وَلَوْ كُنْتُ اٰمِرُ اَحَدًا اَنْ يَسْجُدَ لِاَحَدٍ لَاَمَرْتُ الْمَرْاَةَ اَنْ تَسْجُدَ

واگر می بودم که امر میکردم کسے را که سجده کند کسے را هر آئینه امر میکردم زن را که سجده کند

لِزَوْجِهَا وَلَوْ اَمَرَهَا اَنْ تَنْقُلَ مِنْ جَبَلٍ اَصْفَرَ اِلٰى جَبَلٍ اَسْوَدَ

مر شوهر خود را و اگر امر کند مرد زن را که ببرد سنگ را از کوه زرد بسوے کوه سیاه

وَمِنْ جَبَلٍ اَسْوَدَ اِلٰى جَبَلٍ اَبْيَضَ كَانَ يَنْبَغِيْ لَهَا اَنْ تَفْعَلَهُ

وببرد سنگ را از کوه سیاه بسوئے کوه سپید لایق است اورا که بکند این کار

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواه احمد و روایت است از جابر رض گفت که فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثَةٌ لَا يُقْبَلُ لَهُمْ صَلٰوةٌ وَلَا يَصْعَدُ لَهُمْ

علیه وسلم سه کس اند که قبول کرده نمی شود ایشارا هیچ نماز و بالا نمیرود هیچ

حَسَنَةٌ اَلْعَبْدُ الْاٰبِقُ حَتّٰى يَرْجِعَ اِلٰى مَوَالِيْهِ فَيَضَعَ يَدَهُ

نیکی آن سه کس یکے از ان بنده گریخته تا آنکه باز آید بسوے صاحبان خود پس نهد آن بنده دست

فِيْ اَيْدِيْهِمْ وَالْمَرْاَةُ السَّاخِطُ عَلَيْهَا زَوْجُهَا وَالسَّكْرَانُ

در دست هاے ایشان و دوم زنے که خشم کننده است بر آن زن شوهر و سوم مست

حَتّٰى يَصْحُوَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

تا آنکه هشیار گردد رواه بیهقی در شعب الایمان و روایت است از

اَسْمَاءَ رض اَنَّ امْرَاَةً قَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ لِيْ ضَرَّةً فَهَلْ

اسماء رض که زنے گفت اے رسول خدا بدرستیکه مرا ضرتے است پس آیا هست

عَلَيَّ جُنَاحٌ اَنْ تَشَبَّعْتُ مِنْ زَوْجِيْ غَيْرَ الَّذِيْ يُعْطِيْنِيْ

بر من گناه اگر ظاهر کنم از شوهر خود چیز آنچه میدهد مرا شوهر

فَقَالَ الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُوْرٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پس گفت آنحضرت ظاهر کننده خود را بچیزیکه داده نشده است مانند پوشنده دو جامه دروغ متفق علیه

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از انس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ و سلم

اَلْمَرْأَةُ اِذَا صَلَّتْ خَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَاَحْصَنَتْ

زنے چون بخواند نماز پنجگانہ و روزہ دارد ماہ رمضان را و نگاہ دارد

فَرْجَهَا وَاَطَاعَتْ بَعْلَهَا فَلْتَدْخُلْ مِنْ اَيِّ اَبْوَابِ الْجَنَّةِ

شرمگاہ خود را و فرمان بردارے کند شوہر خود را پس باید کہ داخل شود از ہر دریکہ خواہد بہشت را

شَاءَتْ رَوَاهُ اَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

روایت کرد ایں حدیث را ابو نعیم در حلیہ و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كُنْتُ اٰمِرُ اَحَدًا

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ و سلم اگر می بودم امر کنندہ کسے را

اَنْ يَّسْجُدَ لِاَحَدٍ لَاَمَرْتُ الْمَرْاَةَ اَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا

باین کہ سجدہ کند مر کسے را ہر آئینہ امر میکردم زن را کہ سجدہ کند مر شوہر خود را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ ترمذی و روایت است از ام سلمہ رض گفت کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّمَا امْرَاَةٍ مَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَنْهَا

صلے اللہ علیہ و سلم ہر زنے کہ بمیرد حال آنکہ شوہر آن از وے

رَاضٍ دَخَلَتِ الْجَنَّةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ طَلْقِ بْنِ

راضی است درمی آید آن زن بہشت را رواہ ترمذی و روایت است از طلق بن

عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا الرَّجُلُ

علی رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ و سلم و نیکہ مرد

دَعَا زَوْجَتَهُ لِحَاجَتِهِ فَلْتَاْتِهِ وَاِنْ كَانَتْ عَلَى التَّنُّوْرِ

بخواند زن خود را از برائے حاجت خود پس باید کہ بیاید آن زن شوہر خود را اگرچہ باشد آن زن بر تنور

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ مُعَاذٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

رواه ترمذی و روایت است از معاذ رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ لَا تُؤْذِي امْرَأَةٌ زَوْجَهَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا قَالَتْ

وسلم فرمود آنحضرت ایذا نکند زنے شوہر خود را در دنیا مگر آنکہ میگوید

زَوْجَتُهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ لَا تُؤْذِيهِ قَاتَلَكِ اللّٰهُ فَإِنَّمَا هُوَ

زوجہ آنمرد کہ از حور عین است ایذا مکن شوہر خود را بکشد ترا خدا تعالی زیرا کہ آنمرد نیست

عِنْدَكِ دَخِيلٌ يُوشِكُ أَنْ يُفَارِقَكِ إِلَيْنَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

نزد تو مگر غریب و مسافر نزدیک است کہ جدائی میکند از تو بسوئے ما رواہ ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

وابن ماجہ و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَبَّبَ امْرَأَةً عَلَى زَوْجِهَا أَوْ

صلے اللہ علیہ وسلم نیست بر طریقہ ما کسیکہ بدراہ کند زنے را بر شوہر وے یا

عَبْدًا عَلَى سَيِّدِهِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

بدراہ کند غلامے را بر خواجہ وے رواہ ابو داؤد و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قِيلَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ النِّسَاءِ خَيْرٌ

گفت کہ پرسیدہ شد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ کدام از زنان بہتر است

قَالَ الَّتِي تَسُرُّهُ إِذَا نَظَرَ وَتُطِيعُهُ إِذَا أَمَرَ وَلَا تُخَالِفُهُ فِي

گفت آن زنے کہ شاد و خوش گرداند مرد را چون نگاہ کند بروے و فرمان بردارے کند مر را چون امر و نہی کند او را نفس خود و

نَفْسِهَا وَلَا مَالِهَا بِمَا يَكْرَهُ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ

ذات خود و نہ در مال متصرف خود بچیزیکہ مکروہ و ناخوش دارد مرد را رواہ نسائی و بیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

در شعب ایمان و روایت است از ابن عباس رض کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَرْبَعٌ مَنْ اُعْطِيَهُنَّ فَقَدْ اُعْطِيَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چہار خصلت اند کہ ہر کرا دادہ شود پس تحقیق دادہ شد

خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ قَلْبٌ شَاكِرٌ وَلِسَانٌ ذَاكِرٌ وَبَدَنٌ

او نیکی ہر دو جہان دلی شاکر یعنے شکر کنندہ منعم را و زبان ذکر کنندہ مرخدا تراوتنے

عَلَى الْبَلَاءِ صَابِرٌ وَزَوْجَةٌ لَا تَبْغِيهِ خَوْنًا فِي نَفْسِهَا

بر بلا صبر کنندہ و زنیکہ طلب نمی کند برائے مرد خیانت در نفس خود

وَلَا مَالِهِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ

و نہ در مال او روایت کرد بیہقی در شعب الایمان

بَابُ الطَّلَاقِ

در بیان طلاق

عَنْ ثَوْبَانَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ثوبان رض گفت کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا طَلَاقًا فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ

ہر زنے کہ سوال کند شوہر خود را طلاق در غیر حالت شدت

فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

پس حرام است بر ان زن بوئے بہشت رواہ احمد والترمذی

وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

وابو داؤد و ابن ماجۃ والدارمی در روایت است از ابن عمر رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَبْغَضُ الْحَلَالِ اِلَى اللّٰهِ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت دشمن ترین حلال پیش خدا

الطَّلَاقُ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ عَلِيٍّ رض عَنِ النَّبِيِّ

طلاق است رواہ ابوداؤد و روایت است از علی رض از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا طَلَاقَ قَبْلَ نِكَاحٍ وَلَا عِتَاقَ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ گفت نیست طلاق دادن پیش از نکاح و نیست آزاد کردن

اِلَّا بَعْدَ مِلْكٍ وَلَا وِصَالَ فِي صِيَامٍ وَلَا يُتْمَ بَعْدَ احْتِلَامٍ

مگر بعد از ملک و نیست وصال در روزہ یعنی داشتن و نیست یتیمی بعد از بلوغ

وَلَا رَضَاعَ بَعْدَ فِطَامٍ وَلَا صُمْتَ يَوْمٍ إِلَى اللَّيْلِ رَوَاهُ

و نیست شیر خوارگی پس از مدت شیر خوارگی و نیست جائز خاموشی روز تا شب رواہ

فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رض قَالَ قَالَ

در شرح السنہ و روایت است از معاذ بن جبل رضی اللہ گفت کہ فرمود

لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مُعَاذُ مَا خَلَقَ

مرا آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ اے معاذ نیافریدہ است

اللّٰهُ شَيْئًا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الْعِتَاقِ

خدا تعالیٰ چیزی را بر روے زمین کہ دوست تر باشد بسوے خدا تعالیٰ از آزاد کردن

وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ شَيْئًا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَبْغَضَ إِلَيْهِ

و نہ پیدا کرد خدا تعالیٰ چیزی را بر روے زمین کہ مبغوض تر باشد بسوے خدا

مِنَ الطَّلَاقِ رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

از طلاق رواہ دار قطنی و روایت است از عبد اللہ

ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ لَعَنَ اللّٰهُ الْمُحَلِّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ

بن مسعود رضہ کہ گفت لعنت کردہ است خدا تحلیل کنندہ را و لعنت کردہ است محلل را

رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَرَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ عَنْ عَلِيٍّ

رواہ دارمی و رواہ ابن ماجہ از علے

وَابْنِ عَبَّاسٍ وَعُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض

و ابن عباس و عقبہ بن عامر

بَابُ حَقِّ الْمَمْلُوكِ عَلَى سَيِّدِهٖ

باب در حق مملوک بر مالک او

وَحَقِّهٖ عَلَى الْمَمْلُوكِ

و حق مالک بر مملوکش

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

روایت است از جابر بن سمره رض گفت گفت رسول خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَعْطَى اللّٰهُ اَحَدَكُمْ خَيْرًا فَلْيَبْدَاْ بِنَفْسِهٖ

اللہ علیہ و سلم چون بدہد خدا تعالےٰ یکے از شما را مال کثیر پس باید کہ آغاز کند در انفاق بنفس خود

وَاَهْلِ بَيْتِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ بَكْرِنِ الصِّدِّيْقِ رض

و اہل بیت خود رواہ مسلم روایت است از ابی بکر صدیق رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَيِّئُ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ و سلم فرمود آنحضرت کہ در نمی آید بہشت بد صحبت

الْمَلَكَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ رَافِعِ

با مملوک رواہ ترمذی و ابن ماجہ در روایت است رافع

ابْنِ مَكِيْثٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ حُسْنُ

ابن مکیث کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ و سلم گفت نیکی کردن

الْمَلَكَةِ يُمْنٌ وَسُوْءُ الْخُلُقِ شُؤْمٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

بمملوکان موجب برکت است و بد خلقی سبب بے برکتی است رواہ ابوداود و از

اَبِيْ مَسْعُوْدِ الْاَنْصَارِيِّ رض قَالَ كُنْتُ اَضْرِبُ غُلَامًا لِّيْ

ابی مسعود انصاری رض مردیست گفت بودم کہ میزدم غلامے را کہ مرا بود

فَسَمِعْتُ مِنْ خَلْفِيْ صَوْتًا اِعْلَمْ اَبَا مَسْعُوْدٍ لِلّٰهُ اَقْدَرُ

پس شنیدم از پس خود آوازے را کہ بدان ابا مسعود ہر آئینہ خدا تواناتر است

عَلَيْكَ مِنْكَ عَلَيْهِ فَالْتَفَتُّ فَإِذَا هُوَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

بر تو از تو آنکه بر بن غلام هستی پس باز نگریستم پس ناگاه آواز کنده پیغامبر

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خدا صلی الله علیه وسلم بود پس گفتم اے رسول الله صلے الله علیه وسلم

هُوَ حُرٌّ بِوَجْهِ اللّٰهِ فَقَالَ أَمَا لَوْ لَمْ تَفْعَلْ لَلَفَحَتْكَ النَّارُ

ابن غلام آزاد کردم برای ذات خدا پس گفت آنحضرت آگاه باش اگر نمیکردی تو او را آزاد بجهت خدا آتش تراخواهد

أَوْ لَمَسَّتْكَ النَّارُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضه قَالَ

یا مماس می کرد ترا آتش رواه مسلم و روایت است از ابن عمر رضه گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ ضَرَبَ

شنیدم ز آنحضرت صلے الله علیه وسلم را که می گفت کسیکه بزند

غُلَامًا لَهُ حَدًّا لَمْ يَأْتِهِ أَوْ لَطَمَهُ فَإِنَّ كَفَّارَتَهُ أَنْ

غلامے را که مراورا است حدیکه نکرده است یعنے بیگناه بزند یا طمانچه زند پس کفارت او آنست

يُعْتِقَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ سَمِعْتُ

که آزاد کند او را رواه مسلم و روایت است از ابی هریره رضه گفت شنیدم

أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ قَذَفَ مَمْلُوْكَهُ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم را که میگفت کسیکه دشنام کند مملوک خود را و حال آنکه

وَهُوَ بَرِيْءٌ مِمَّا قَالَ جُلِدَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ إِلَّا أَنْ يَكُوْنَ

آن مملوک پاک است از انچه گفته است تازیانه زده میشود روز قیامت مگر آنکه باشد آن مملوک

كَمَا قَالَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ

چنانکه گفته است متفق علیه روایت است از ابی هریره رضه گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَنَعَ لِأَحَدِكُمْ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم وقتیکه بسازد برائے یکے از شما

خَادِمُهُ طَعَامَهُ ثُمَّ جَاءَ بِهِ وَقَدْ وَلِيَ حَرَّهُ وَ دُخَانَهُ

خدمتکار وے طعام او را پس بیارد نزد او طعام را حال آنکہ تحقیق والی شدہ است گرمی آتش و دود آنرا

فَلْيُقْعِدْهُ مَعَهُ فَلْيَأْكُلْ فَإِنْ كَانَ الطَّعَامُ مَشْفُوهًا قَلِيلًا

پس باید کہ بنشاند او را با خود پس باید کہ بخورد با و پس اگر باشد طعام قلیل کہ خوردہ شود بلب

فَلْيَضَعْ فِي يَدِهِ مِنْهُ أُكْلَةً أَوْ أُكْلَتَيْنِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس باید کہ بنہد در دست خادم از ان یک لقمہ یا دو لقمہ رواہ مسلم

وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ذر رضہ گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِخْوَانُكُمْ جَعَلَهُمُ اللّٰهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ فَمَنْ جَعَلَ

وسلم مملوکان شما کہ برادران شما اند گردانیدہ است ایشان را خدا زیر دستہا ئے شما پس کسیکہ گرداند

اللّٰهُ أَخَاهُ تَحْتَ يَدَيْهِ فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ وَلْيُلْبِسْهُ مِمَّا

خدا برادر او را تحت دست او پس باید کہ بچشاند او را از انکہ خود میخورد و بپوشاند او را از انچہ خود

يَلْبَسُ وَلَا يُكَلِّفُهُ مِنَ الْعَمَلِ مَا يَغْلِبُهُ فَإِنْ كَلَّفَهُ

میپوشد و تکلیف ندہد او را چیزے کہ غالب آید او را پس اگر تکلیف کند او را

مَا يَغْلِبُهُ فَلْيُعِنْهُ عَلَيْهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

چیزیکہ غالب آید او را پس باید کہ یاری دہد او را بر آن عمل متفق علیہ و روایت است از

أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی سعید رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ خَادِمَهُ فَذَكَرَ اللّٰهَ فَارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ

وقتیکہ بزند کسے از شما خدمتکار خود را پس یاد کند وی خدا را یعنے طلب عفو کرد بنام خدا پس بردارید دستہا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رواہ الترمذی و روایت است از جابر رضہ از آنحضرت صلے اللہ

قَالَ ثَلٰثٌ مَنْ كُنَّ فِيْهِ يَسَّرَ اللّٰهُ حَتْفَهٗ وَاَدْخَلَ جَنَّتَهٗ رِفْقٌ

گفت سه خصلت است کہ ہر کہ باشند آن خصلت ہا در وے آسان میگرداند خدا مرگ او را و در بہشت خاص کند

بِالضَّعِيْفِ وَشَفَقَةٌ عَلَى الْوَالِدَيْنِ وَاِحْسَانٌ اِلَى الْمَمْلُوْكِ رَوَاهُ

با ناتوان دوم مہربانی و نیکی کردن بر پدر و مادر سوم نیکی و خوش خلقی ورزیدن بر مملوک رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

الترمذی و روایت است از ابی امامہ رضا کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهَبَ لِعَلِيٍّ غُلَامًا فَقَالَ لَا تَضْرِبْهُ

صلے اللہ علیہ وسلم بخشید مر علی را رضا غلامے پس فرمود کہ مزن این غلام را بے حق شرعی

فَاِنِّيْ نُهِيْتُ عَنْ ضَرْبِ اَهْلِ الصَّلٰوةِ وَلَقَدْ رَاَيْتُهٗ يُصَلِّيْ

پس بدرستیکہ من نہی کردہ شدہ ام از زدن نماز گذارندگان و بحقیق دیدم او را کہ نماز میگذارد

هٰذَا لَفْظُ الْمَصَابِيْحِ وَفِي الْمُجْتَبٰى لِلدَّارَقُطْنِيِّ اَنَّ عُمَرَ

این لفظے است در مصابیح و در کتاب مجتبی کہ تصنیف دار قطنی است اینست کہ امیر المومنین عمر

ابْنَ الْخَطَّابِ رض قَالَ نَهَانَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن خطاب رضا گفتہ است نہی کرد ما را پیغامبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

عَنْ ضَرْبِ الْمُصَلِّيْنَ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ

از زدن نماز گذارندگان و روایت است از ابی ذر رضا گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَائَمَكُمْ مِنْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ ملامت و موافقت کند شما را از

مَمْلُوْكِيْكُمْ فَاَطْعِمُوْهُ مِمَّا تَاْكُلُوْنَ وَاَكْسُوْهُ مِمَّا تَكْسُوْنَ

مملوکان شما پس بخورانید او را انچہ میخورید و بپوشانید او را از انچہ می پوشید

وَمَنْ لَائَمَكُمْ مِنْهُمْ فَبِيْعُوْهُ وَلَا تُعَذِّبُوْا خَلْقَ اللّٰهِ

و کسیکہ موافقت نمیکند شما را از مملوکان پس بفروشید او را و عذاب نکنید خلق خدا را

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ أَبِيْمُوْسٰى رض قَالَ لَعَنَ

رواہ احمد وابوداؤد وروایت کرد از ابی موسی رضہ کہ لعنت کرد

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الْوَالِدِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم برکسیکہ جدائی کند درمیان والد

وَوَلَدِهٖ وَبَيْنَ الْأَخِ وَبَيْنَ أَخِيْهِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

وولداو وجدائی کند میان برادر ومیان برادروے رواہ ابن ماجہ

وَالدَّارُقُطْنِيُّ وَعَنْ أَبِيْ أَيُّوْبَ رض قَالَ سَمِعْتُ

ودارقطنی وروایت است از ابی ایوب انصاری رضہ گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم راکہ میگفت کسیکہ تفریق کند درمیان

وَالِدَةٍ وَوَلَدِهَا فَرَّقَ اللّٰهُ بَيْنَهٗ وَبَيْنَ أَحِبَّتِهٖ يَوْمَ

والدہ وفرزندوے بہ بیع وہبہ وجز آن جدائی کند خدایتعالی میان وے وبیان دوستان وے روز

الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

قیامت رواہ الترمذی والدارمی وروایت است از عبداللہ

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن عمر رضہ گفت آمد مردے بسوے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَمْ نَعْفُوْ عَنِ الْخَادِمِ فَسَكَتَ ثُمَّ

پس گفت آمد یارسول اللہ چند بار درگذاریم از تقصیرات خدمتگار پس خاموش ماند پستر

أَعَادَ عَلَيْهِ الْكَلَامَ فَصَمَتَ فَلَمَّا كَانَتِ الثَّالِثَةُ قَالَ

باز گردانید آنمرد بر آنحضرت این سخن را پس خاموش بود آنحضرت پس چون بار سوم شد فرمود آنحضرت

اُعْفُوْا عَنْهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعِيْنَ مَرَّةً رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ

عفو کنید از خادم ہر روز ہفتاد بار مقصود مبالغہ است نہ تعیین وتحدید چنانچہ متعارف است درین عدد رواہ ابوداؤد

وَرَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ وَعَنْ

ورواہ ترمذی از عبد اللہ بن عمرو رضہ و روایت است از

اَبِیْ هُرَیْرَةَ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

ابی ہریرہ رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

اَلَا اُنَبِّئُکُمْ بِشِرَارِکُمُ الَّذِیْ یَاْکُلُ وَحْدَهٗ وَیَجْلِدُ

آیا خبر نکنم شما را کہ بدترین شما کدام فریق اند کسیکہ میخورد تنہا و تازیانہ میزند

عَبْدَهٗ وَیَمْنَعُ رِفْدَهٗ رَوَاهُ رَزِیْنٌ وَعَنْ اَبِیْ بَکْرٍ

غلام خود را و باز میدارد عطاے خود را رواہ رزین و روایت است از ابی بکر

نہ عطیہ وصلہ رزین

نِ الصِّدِّیْقِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

صدیق رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا یَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَیِّئُ الْمَلَکَةِ قَالُوْا یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَلَیْسَ

درنمی آید در بہشت بد خلق با مملوکین گفتند صحابہ یا رسول اللہ آیا نیست کہ

اَخْبَرْتَنَا اَنَّ هٰذِهِ الْاُمَّةَ اَکْثَرُ الْاُمَمِ مَمْلُوْکِیْنَ وَیَتَامٰی

خبر دادہ تو ما را کہ این امت تو بیشترین امتہاے سابق است از روے مملوکان و یتیمان

قَالَ نَعَمْ فَاَکْرِمُوْهُمْ کَکَرَامَةِ اَوْلَادِکُمْ وَاَطْعِمُوْهُمْ

فرمود آنحضرت صہ آرے پس گرامی دارید ایشانرا ہمچو گرامی داشتن فرزندان خود را بخپانید و بخورانید ایشانرا

مِمَّا تَاْکُلُوْنَ قَالُوْا فَمَا یَنْفَعُنَا الدُّنْیَا قَالَ فَرَسٌ تَرْتَبِطُهٗ

از انچہ میخورید گفتند صحابہ پس چہ چیز نفع میکند ما را در دنیا فرمود آنحضرت نفع میکند شما را اسپی کہ می بندید انرا

تُقَاتِلُ عَلَیْهِ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ وَمَمْلُوْکٌ یَکْفِیْکَ فَاِذَا

و قتال میکنید شما بران اسپ در راہ خدا و غلامے کہ بسندگی کند ترا پس وقتیکہ

صَلّٰی فَهُوَ اَخُوْکَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ سَهْلٍ

نماز بگذارد آن غلام پس حکم برادر تو دارد رواہ ابن ماجہ و روایت است از سہل

بن الحنظلية قال مر رسول الله صلى الله عليه وسلم ببعير
بن حنظلیہ گفت کہ گذشت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بشتری کہ
قد لحق ظهره ببطنه فقال اتقوا الله في هذه البهائم
بتحقیق چسپیدہ بود پشت او بشکم وے از غایت گرسنگی پس فرمود بترسید خدارا در بہائم این
المعجمة فاركبوها صالحة واتركوها صالحة رواه ابو داود
چارپایہائے بیزبان پس سوار شوید آنہارا درحالیکہ قابل اند برای سواری وترک کنید آنہارا درحالیکہ زندہ
وعن جرير رضه قال قال رسول الله صلى الله عليه
درروایت است از جریر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ
وسلم اذا آبق العبد لم تقبل له صلوة وفي رواية عنه
وسلم وقتیکہ بگریزد بندہ قبول نمی شود برائے وے ہیچ نمازے و در روایتی دیگر از جریر رضہ آمدہ
قال ايما عبد ابق من موالیه فقد كفر حتى يرجع اليهم
کہ ہر بندہ کہ بگریزد از صاحبان خود پس بتحقیق کافر شد تا آنکہ باز گردد بسوے ایشان
رواه مسلم وعن ابي هريرة رضه قال قال رسول الله
رواہ مسلم درروایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت
صلى الله عليه وسلم نعما للمملوك ان يتوفاه الله
صلے اللہ علیہ وسلم نیکو چیزیست مملوک را کہ بمیراند اورا خدا
بحسن عبادة ربه وطاعة سيده نعما له متفق عليه
بنیک کردن عبادت پروردگار خود و خدمت صاحب خود و نیکو چیزیست ایشان برائے او متفق علیہ
وعن عبد الله بن عمر رضه ان رسول الله صلى الله
درروایت است از عبد اللہ بن عمر رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ
عليه وسلم قال ان العبد اذا نصح لسيده واحسن
علیہ وسلم فرمود کہ بندہ چون خیر خواہی و حق شناسی و نیکو کند برائے صاحب خود و

عِبَادَةُ اللّٰهِ فَلَهٗ اَجْرُهٗ مَرَّتَيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پرستش خدا را پس مران بندہ را ست مزد او دو بار متفق علیہ

كِتَابُ الْعِتْقِ

کتاب در احادیث آزاد ساختن بردہ

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَنْ اَعْتَقَ رَقَبَةً مُسْلِمَةً اَعْتَقَ اللّٰهُ بِكُلِّ عُضْوٍ

وسلم کسیکہ آزاد کند بردہ مسلمان را آزاد کند خدا بجای در مقابلہ ہر اندامے از ان بردہ اندامے را

مِنْهُ عُضْوًا مِنْهُ مِنَ النَّارِ حَتّٰى فَرْجَهٗ بِفَرْجِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

از انگشت آتش دوزخ تا آنکہ عورت را بعورت وے متفق علیہ

وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ سَاَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ذر رضہ گفت کہ پرسیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را

اَيُّ الْعَمَلِ اَفْضَلُ قَالَ اِيْمَانٌ بِاللّٰهِ وَجِهَادٌ فِيْ سَبِيْلِهٖ قَالَ قُلْتُ

کہ کدام عمل فاضلترین عملہا است در ثواب فرمود آنحضرت دو چیز فاضلترین عملہا است ایکے ایمان دوم کارزار کردن در

فَاَيُّ الرِّقَابِ اَفْضَلُ قَالَ اَغْلَاهَا ثَمَنًا وَاَنْفَسُهَا عِنْدَ اَهْلِهَا

پس کدام از بندگان بہتر است گفت گران ترین بندہا است از روی بہا و نفیس ترین بندہا نزد کسان وے

قُلْتُ فَاِنْ لَّمْ اَفْعَلْ قَالَ تُعِيْنُ صَانِعًا اَوْ تَصْنَعُ لِاَخْرَقَ قُلْتُ

ابو ذر میگوید گفتم پس اگر نکنم این کار را فرمود آنحضرت یاری دہی کاری گیر یا کار پیشہ کنی مر کسے را کہ کار نتواند کرد گفتم

فَاِنْ لَّمْ اَفْعَلْ قَالَ تَدَعُ النَّاسَ مِنَ الشَّرِّ فَاِنَّهَا صَدَقَةٌ تَصَدَّقُ

پس اگر این را نیز نتوانم کرد گفت آنحضرت ترک دہی مردم را از شر پس بدرستیکہ این خصلت کہ ترک کند بتی

بِهَا عَلٰى نَفْسِكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الْبَرَآءِ بْنِ عَازِبٍ رض

آن بر نفس خود متفق علیہ و روایت است از براء بن عازب رضہ

۱ اعتق اصل آن عتق است بضم عین و عتق و عتاقت بمعنی حریت و آزادی است و در شرع عبارت است از ثابت شدن قوت حکمیہ شرعیہ کہ مانع تصرف باشد در ذات انسان و منافع آن و در بدن شخص بعد از آنکہ نبود و ثابت نبود و ہمچنین عتق در بعض اعضا و اجزا و در منافع آن و در بعض شخص بعد از آنکہ نبود و ثابت نبود و ہمچنین عتق در بعض اعضا و اجزا و در منافع آن و در بعض شخص

۲ ابو ذر نام او جندب بن جنادہ است و گفتہ اند برر بن عبد اللہ است و گفتہ اند عبد اللہ بن صامت است و گفتہ اند غیر ایں ہا و او از اکابر صحابہ است و از سابقین اسلام و از زہاد و عباد ایشان و از علماء ایشان و از شجعان ایشان و از فصحاء ایشان و از راویان حدیث ایشان و از مہاجرین ایشان و از اصحاب صفہ ایشان و از اصحاب عقبہ ایشان و از اصحاب بدر ایشان و از اصحاب بیعت رضوان ایشان و از اصحاب شجرہ ایشان و از اصحاب احد ایشان و از اصحاب خندق

قَالَ جَاءَ اَعْرَابِيٌّ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عَلِّمْنِيْ

گفت کہ آمد بادیہ نشینی نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آن بادیہ نشین بیاموزان مرا

عَمَلًا يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ قَالَ لَئِنْ كُنْتَ اَقْصَرْتَ الْخُطْبَةَ لَقَدْ

کارے کہ درآرد مرا بہشت فرمود البتہ کوتاہ کردی تو خطبہ را ہر آئینہ

اَعْرَضْتَ الْمَسْئَلَةَ اَعْتِقِ النَّسَمَةَ وَفُكَّ الرَّقَبَةَ قَالَ اَوَلَيْسَا

پہن ساختی سوال را آزاد کن نفس را و خلاص کن بردہ را گفت بدوی ایا یکیستند عتق نسمہ و فک رقبہ

وَاحِدًا قَالَ لَا عِتْقُ النَّسَمَةِ اَنْ تَفَرَّدَ بِعِتْقِهَا وَفَكُّ الرَّقَبَةِ

یکے فرمود آنحضرت یکے نیست عتق نسمہ آنست کہ تنہا و مستقل باشی تو آزاد کردن آن و فک رقبہ

اَنْ تُعِيْنَ فِيْ ثَمَنِهَا وَالْمِنْحَةُ الْوَكُوْفُ وَالْفَيْءُ عَلٰى ذِي الرَّحِمِ

آنست کہ اعانت کنی در بہاے وی بدہ منحہ شیردار را و بکن رجوع برحمت و احسان بر دے رحم اگر چہ

الظَّالِمِ فَاِنْ لَمْ تُطِقْ ذٰلِكَ فَاَطْعِمِ الْجَائِعَ وَاسْقِ الظَّمْاٰنَ

ظالم باشد پس اگر طاقت نہ داری آز انپس بخوران چیزے گرسنہ را و بنوشان تشنہ را

وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوْفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ فَاِنْ لَمْ تُطِقْ ذٰلِكَ فَكُفَّ

و امر کن بہ نیکی و نہی کن از بدی پس اگر نمی توانی کرد ازانپس نگاہدار

لِسَانَكَ اِلَّا مِنْ خَيْرٍ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

زبان خود را مگر از خیر رواہ بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از عمرو بن عبسہ رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ بَنٰى مَسْجِدًا لِيُذْكَرَ اللّٰهُ فِيْهِ بَنٰى لَهٗ بَيْتٌ

وسلم فرمود کسیکہ بناکند مسجدے را تا یاد کردہ شود خدا در وے برآورد شیخ برابر وی خانہ

فِي الْجَنَّةِ وَمَنْ اَعْتَقَ نَفْسًا مُسْلِمَةً كَانَتْ فِدْيَتَهٗ مِنْ جَهَنَّمَ

در بہشت و کسیکہ آزاد کند نفس مسلمانرا باشد آن نفس سرہای او از آتش دوزخ

وَمَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي سَبِيلِ اللّٰهِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

وکسیکہ پیر شد پیری در راہ خدا پیدا شد ان شیبہ مر او را نور روز قیامت

رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رضہ

رواہ فی شرح السنۃ روایت است از سمرہ بن جندب رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم افضلترین صدقہ

الشَّفَاعَةُ بِهَا تُفَكُّ الرَّقَبَةُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

شفاعت کردن است کہ بآن خلاص کردہ میشود گردن از قتل یا عذاب یا از بندگی رواہ بیہقی در شعب الایمان

بَابُ الْأَيْمَانِ

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ

مواخذہ نمیکند خدا شمارا بر بیہودہ گوئی در سوگندہای شما لیکن مواخذہ میکند از شما

بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسٰكِينَ

بسبب محکم کردن سوگندہا بالقصد پس کفارت آن منعقدہ طعام دادن دہ مسکین راست

مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ

از جنس میانہ از انچہ میخورانید اہل خود را یا پوشش دادن ایشان را یا آزاد کردن

رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ أَيَّامٍ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ

بردہ را پس کسیکہ نیابد لازم است روزہ داشتن سہ روز اینست کفارت

أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذٰلِكَ

سوگندہای شما چون سوگند خورید یعنے حانث شوید و نگاہ دارید سوگندہای خود را اینچنین

يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ وَلَا تَجْعَلُوا

بیان میکند خدا برای شما آیتہای خود را تا بود کہ شما شکر کنید و مکنید

اللّٰهَ عُرْضَةً لِّاَيْمَانِكُمْ اَنْ تَبَرُّوْا وَتَتَّقُوْا وَتُصْلِحُوْا

نام خدا را نشانه برای سوگند های خویش برای اجتناب آنکه نیکوکاری کنید و پرهیزگاری نمایید و صلح آرید

بَيْنَ النَّاسِ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ۝ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ

درمیان مردم و خدا شنوا دانا است مواخذه نمیکند خدا از شما

بِاللَّغْوِ فِيْٓ اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُّؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ

بیهوده گوئی در سوگند های شما ولیکن مواخذه میکند بانچه قصد کرده است دلهای شما

قُلُوْبُكُمْ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ۝ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ اَنَّ

و خدا آمرزنده بردبار است روایت است از ابن عمر رضہ که

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ يَنْهٰىكُمْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود که بدرستیکه خدا تعالیٰ باز میدارد و منع میکند شما را

اَنْ تَحْلِفُوْا بِاٰبَآئِكُمْ مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللّٰهِ

از سوگند خوردن به پدران خود کسیکه هست سوگند خورنده پس باید که سوگند خدا بخورد

اَوْ لِيَصْمُتْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رضہ

یا باید که خاموش باشد متفق علیه و روایت است از ثابت بن ضحاک رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَلَفَ عَلٰى مِلَّةٍ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکه سوگند خورد بردیے

غَيْرِ الْاِسْلَامِ كَاذِبًا فَهُوَ كَمَا قَالَ وَلَيْسَ عَلَى ابْنِ

که غیر اسلام است چنانکه گوید که اگر این کار کنم یهودی باشم درحالیکه بدروغ خورنده است این سوگند را پس آنکس همچنان است

اٰدَمَ نَذْرٌ فِيْمَا لَا يَمْلِكُ وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهٗ بِشَيْءٍ فِي

آدم نذر در چیزیکه مالک آن نیست چنانکه گوید اگر شفا یابد بیمار من فلان غلام آزاد است و آن غلام ملک او نیست آزاد نمیشود اگر

الدُّنْيَا عُذِّبَ بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَنْ لَعَنَ مُؤْمِنًا فَهُوَ كَقَتْلِهٖ

در دنیا عذاب کرده شود بآن چیز روز قیامت و کسیکه لعنت کند مسلمان را پس آن لعنت کردن مانند کشتن اوست

وَمَنْ قَذَفَ مُؤْمِنًا بِكُفْرٍ فَهُوَ كَقَتْلِهٖ وَمَنِ ادَّعٰى دَعْوٰى

وکسیکہ دشنام کند مسلمانے را بکفر پس آن مانند قتل اوست وکسیکہ دعوے کند دعوے

كَاذِبَةً لِيَسْتَكْثِرَ بِهَا لَمْ يَزِدْهُ اللّٰهُ اِلَّا قِلَّةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

دروغ تا حاصل کند بدان مال کثیر زیادہ نکند او را خدا تعالیٰ مگر کمی مال را متفق علیہ

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وروایت است از ابی ہریرہ رض کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَلَفَ عَلٰى يَمِيْنٍ فَرَاٰى خَيْرًا مِنْهَا

علیہ وسلم فرمود کسیکہ سوگند خورد بر یمین پس ببیند بہتر از ان یمین

فَلْيُكَفِّرْ عَنْ يَمِيْنِهٖ وَلْيَفْعَلْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ

پس باید کہ کفارہ دہد از سوگند خود و بکند آن چیز را رواہ مسلم وہم از ابی ہریرہ رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمِيْنُكَ عَلٰى

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سوگند تو محمل است بر

مَا يُصَدِّقُكَ عَلَيْهِ صَاحِبُكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ

چیزیکہ تصدیق میکند ترا صاحب تو کہ سوگند میدہد ترا رواہ مسلم وہم از وے مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْيَمِيْنُ عَلٰى نِيَّةِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سوگند بر نیت سوگند دہندہ است

الْمُسْتَحْلِفِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

کہ مراد بلفاظ در حدیث سابق است رواہ مسلم وہم ازوی مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَحْلِفُوْا بِاٰبَائِكُمْ وَلَا بِاُمَّهَاتِكُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم سوگند مخورید بہ پدران خود ونہ بہ مادران خود

وَلَا بِالْاَنْدَادِ وَلَا تَحْلِفُوْا بِاللّٰهِ اِلَّا وَاَنْتُمْ صَادِقُوْنَ

ونہ سوگند بخورید بسران کا یعنے بہ تہان ونہ سوگند بخورید بخدا مگر آنگہ شما راست ہستید

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ اَنَّ

رواہ ابو داؤد والنسائی و روایت است از ابن عمر رضہ کہ

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَلَفَ عَلٰى يَمِيْنٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ سوگند خورد بر چیزے

فَقَالَ اِنْشَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى فَلَا حِنْثَ عَلَيْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

پس بگوید انشاء اللہ تعالے پس نیست حنث بروے رواہ ترمذی

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ

و ابو داؤد والنسائی و ابن ماجہ و دارمی

وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت است از ابی امامہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِيْنِهٖ

اللہ علیہ وسلم کسیکہ قطع کرد و جدا ساخت حق مرد مسلم را بسبب سوگند خود

فَقَدْ اَوْجَبَ اللّٰهُ لَهُ النَّارَ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ فَقَالَ

پس تحقیق لازم می گرداند خدا مر آن بندہ را آتش دوزخ و حرام گرداند بروے بہشت پس گفت

لَهٗ رَجُلٌ وَاِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيْرًا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ

مر آنحضرت را مردے اگرچہ باشد آنچیز اندک اے رسول خدا فرمود آنحضرت

وَاِنْ كَانَ قَضِيْبًا مِنْ اَرَاكٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ بَابُ الْاَقْضِيَةِ

اگرچہ باشد مال شاخے از درخت مسواک رواہ مسلم

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اُنَيْسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و روایت است از عبد اللہ بن انیس رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ اَكْبَرِ الْكَبَائِرِ الشِّرْكَ بِاللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ از گناہانے کہ کبیرہ ترین کبائر است شرک آوردن بخدا

۱۲ از شرح آن مسواک سازند و بخاری
آرند اعمال و بہبودی پیغمبر صلعم ۱۲
از مقالیس و میزان و غیرہا ۱۲

وَعُقُوْقَ الْوَالِدَيْنِ وَالْيَمِيْنَ الْغَمُوْسَ وَمَا حَلَفَ حَالِفٌ

و آزاد کردن پدر و او را و سوگند خوردن بر کار گزشته دیده و دانسته و سوگند نخورد هیچ سوگند خورنده

بِاللّٰهِ يَمِيْنَ صَبْرٍ فَاَدْخَلَ فِيْهَا مِثْلَ جَنَاحِ بَعُوْضَةٍ اِلَّا

بخدا سوگند صبر پس در آورد در ان یمین مانند بازوے پشه مگر آنکه

جُعِلَتْ نُكْتَةً فِيْ قَلْبِهٖ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

گردانیده شود آن یمین نقطه سیاه در دل وے تا روز قیامت و باقی ماند و باطل او که در ان حالم ظاهر میگردد

باب ایضا وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

صلے الله علیه وسلم سه کس اند که کلام نمیکند ایشان را خدا تعالے روز قیامت

وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ رَجُلٌ حَلَفَ عَلٰى سِلْعَةٍ لَقَدْ اُعْطِيَ

و نظر نمیکند بسوی ایشان نظر عنایت یکے از ان مردے است که سوگند خورد بر کالای که بتحقیق داده شده است

بِهَا اَكْثَرَ مِمَّا اُعْطِيَ وَهُوَ كَاذِبٌ وَرَجُلٌ حَلَفَ عَلٰى يَمِيْنٍ

باین کالا بیشتر از ان چه داده شد و حال آنکه وی دروغ گوست درین سوگند دوم مردیست که سوگند خورد

كَاذِبَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ لِيَقْتَطِعَ بِهَا مَالَ رَجُلٍ مُسْلِمٍ وَرَجُلٌ

در دروغ بعد از وقت عصر تا جدا گرداند بوے مال مردے مسلمان و سوم مردے

مَنَعَ فَضْلَ مَاءٍ فَيَقُوْلُ اللّٰهُ الْيَوْمَ اَمْنَعُكَ فَضْلِيْ كَمَا

که منع کند زیادت آب را پس میگوید خدا تعالی روز قیامت امروز منع نمیکنم ترا افزونی کرم خود را

مَنَعْتَ فَضْلَ مَاءٍ لَمْ تَعْمَلْ يَدَاكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ باب احياء الموات

چنانچه منع کردی تو فزونی آب را که عمل نکرده و نساخته است هر دو دست تو متفق علیه

بَابُ فِي النُّذُوْرِ

باب در میان نذرها

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَابْنِ عُمَرَ رض قَالَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى

و روایت است از ابی ہریرہ و ابن عمر رضہ گفت آنحضرت صلے

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَنْذُرُوا فَإِنَّ النَّذْرَ لَا يُغْنِي عَنِ الْقَدَرِ

اللہ علیہ وسلم نذر کنید یعنے باعتقاد آنکہ نذر رد بلا میکند قدر را زیرا کہ نذر سود نمیدہد از قضا و قدر

شَيْئًا وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

چیزے را و جز این نیست کہ بیرون آوردہ می شود بسبب نذر از بخیل چیزے از مال متفق علیہ

وَعَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و روایت است از عائشہ رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللهَ فَلْيُطِعْهُ وَمَنْ نَذَرَ

وسلم فرمود کسیکہ نذر کند کہ اطاعت و فرمانبرداری کند خدارا پس باید کہ اطاعت کند خدارا و کسیکہ نذر

أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عُقْبَةَ

کند کہ نافرمانی کند خدارا پس نافرمانی نکند خدارا اہل کفارہ دہد رواہ بخاری و روایت است از عقبہ

ابْنِ عَامِرٍ رض عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَفَّارَةُ

بن عامر رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ گفت آنحضرت کفارہ

النَّذْرِ كَفَّارَةُ الْيَمِينِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَنَسٍ رض

نذر کفارہ یمین است رواہ مسلم و روایت است از انس رضہ

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى شَيْخًا يُهَادَى

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دید پیرے را کہ راہ میرود

بَيْنَ ابْنَيْهِ فَقَالَ مَا بَالُ هٰذَا قَالُوا نَذَرَ أَنْ يَمْشِيَ إِلَى

میان دو پسر خود تکیہ بر آن ہا کردہ پس پرسید آنحضرت کہ چیست حال این مرد پس گفتند نذر کردہ است

الْبَيْتِ فَقَالَ إِنَّ اللهَ تَعَالَى عَنْ تَعْذِيبِ هٰذَا نَفْسَهُ لَغَنِيٌّ

بسوے کعبہ پس فرمود آنحضرت بدرستیکہ خدا تعالیٰ از عذاب کردن این شخص نفس خود را بیاده رفتن

وَاَمَرَهٗ اَنْ يَّرْكَبَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ عَنْ

وامر کرد او را که سوار شود از جهت عجز او از مشی و در روایتے مر مسلم را از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ اِرْكَبْ اَيُّهَا الشَّيْخُ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ

ابی ہریرہ رضہ این چنین آمدہ است کہ فرمود سوار شو ای پیر زیرا کہ خدا تعالیٰ بے نیاز است

عَنْكَ وَعَنْ نَذْرِكَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

از تو و از نذر تو و روایت است از ابن عباس رضہ کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَمْ يُسَمِّهٖ فَكَفَّارَتُهٗ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ نذر کند نذرے کہ نام او نبرد پس کفارہ او

كَفَّارَةُ يَمِيْنٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا فِيْ مَعْصِيَةٍ فَكَفَّارَتُهٗ

کفارہ یمین است و کسیکہ نذر کرد نذرے در معصیت پس کفارہ این

كَفَّارَةُ يَمِيْنٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَا يُطِيْقُهٗ فَكَفَّارَتُهٗ

کفارہ یمین است و کسیکہ نذر کند نذرے را کہ طاقت ندارد کہ بجا آرد او را پس کفارہ او

كَفَّارَةُ يَمِيْنٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا اَطَاقَهٗ فَلْيَفِ بِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ

کفارہ یمین است و کسیکہ نذر کند نذری را کہ طاقت دارد آن را پس باید کہ وفا کند بان نذر رواہ ابوداؤد و ابن ماجہ

كِتَابُ الْقِصَاصِ

کتاب در بیان قصاص

وَالَّذِيْنَ اِذَآ اَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُوْنَ ۝ وَجَزٰٓؤُا

و آنانکہ چون بر سد بدیشان تعدی ایشان انتقام می کشند و سزاے

سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَاَصْلَحَ فَاَجْرُهٗ عَلَى اللّٰهِ

بدی بدی است مانند آن پس ہر کہ بگذارد و قضیہ را باصلاح آرد پس مزد او بر خدا است

اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِيْنَ ۝ وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهٖ فَاُولٰٓئِكَ

ہر آئینہ خدا دوست نمیدارد ظالمان را ہر آئینہ کسیکہ انتقام کشد بعد مظلوم شدن خود پس آنجماعت

مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ

نیست بر ایشان هیچ راه ملامت جز این نیست که راه ملامت بر اکجاعت است که ظلم میکنند

النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

بر مردمان و فساد میخواهند در زمین ناحق آنجاعت ایشان راست عذاب درد دهنده

وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

و هر که صبر کند و بیامرزد هر آئینه این صفت از کارهای مقصود است اے مسلمانان

آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ

لازم کرده شد بر شما قصاص در کشتگان آزاد در مقابله آزاد است و بنده

بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ

در مقابله بنده است و زن در مقابله زن است و شما را بسبب قصاص زندگانی است

يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا

اے خداوندان عقل تا باشد که پرهیزگاری کنید و هر که بکشد مسلمان را

مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ

بقصد پس جزاء او دوزخ است جاوید آنجا و خشم گرفته است بر او خدا

وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

و لعنت کرد او را و آماده ساخت برای او عذاب بزرگ و روایت است از عبد الله بن

مَسْعُودٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مسعود رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ

اول آنچه حکم کرده شود درمیان مردم روز قیامت در خونها باشد

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رض أَنَّ النَّبِيَّ

متفق علیه و روایت است از عبد الله بن عمر رض گفت بدرستیکه آنحضرت

ع ۱۲ پنجم رکوع

ع ۱۳ دوازدهم رکوع

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَزَوَالُ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود ہر آئینہ زوال دنیا و فانی شدن آن آسان تر است نزد خدا

مِنْ قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

از کشتن یک کشتہ شدن مسلمان رواہ ترمذی والنسائی

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رضہ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت است از ابی سعید و از ابی ہریرہ رضہ از آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ اشْتَرَكُوا

اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت ۱۲ اگر ثابت شود کہ ہمہ آسمانیان و زمینیان شریک اند

فِي دَمِ مُؤْمِنٍ لَأَكَبَّهُمُ اللّٰهُ فِي النَّارِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

در ریختن خون مسلمانے ہر آئینہ برروے می افگند ایشان را در آتش دوزخ رواہ ترمذی و ایضاً از

ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَجِيءُ

ابن عباس رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت ۱۲ می آرد

الْمَقْتُولُ بِالْقَاتِلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَاصِيَتُهُ وَرَأْسُهُ بِيَدِهِ

کشتہ شدہ کشندہ را روز قیامت درحالیکہ موئے پیشانی کشندہ وسر وے در دست مقتول است

وَأَوْدَاجُهُ تَشْخَبُ دَمًا يَقُولُ يَا رَبِّ قَتَلَنِي حَتَّى يُدْنِيَهُ

و رگہائے گردن وے می ریزد خون از انہا و میگوید مقتول ای پروردگار من کشتہ است مرا این شخص تا آنکہ نزدیک میگرداند

مِنَ الْعَرْشِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

از عرش رواہ ترمذی و نسائی و ابن ماجہ

وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی درداء از آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ كُلُّ ذَنْبٍ عَسَى اللّٰهُ أَنْ يَغْفِرَهُ إِلَّا مَنْ مَاتَ

وسلم فرمود ہر گناہ امید است کہ ببخشد آن را خدا تعالیٰ مگر آنکس کہ بمیرد

مُشْرِكًا أَوْ مَنْ يَقْتُلُ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

مشرک یا کسیکہ بکشد مسلمانے را بقصد دیدہ و دانستہ رواہ ابو داؤد و النسائی

عَنْ مُعَاوِيَةَ رض وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ

از معاویہ رض و روایت است از عبد اللہ بن مسعود رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِءٍ

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ حلال نیست ریختن خون مرد

مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ إِلَّا

مسلم کہ گواہی میدہد بالوہیت خدا و رسالت من این تاکید اسلام است مگر

بِإِحْدٰى ثَلَاثٍ اَلنَّفْسُ بِالنَّفْسِ وَالثَّيِّبُ الزَّانِيْ وَالْمَارِقُ

بسبب یکے از سہ خصلت یکے از ان خصلتہا قتل است عمدا یعنے در قصاص دوم زنا است کہ رجم کردہ میشود

لِدِيْنِهِ التَّارِكُ لِلْجَمَاعَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ

سوم برآمدن از دین بارتداد و ترک دہندہ مر جماعت مسلمانان را متفق علیہ و روایت است از

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَنْ يَزَالَ الْمُؤْمِنُ فِيْ فُسْحَةٍ مِنْ دِيْنِهِ مَا لَمْ يُصِبْ دَمًا

ہمیشہ است مسلمان در کشادگی و فراخی از امور دین مادام کہ نرسیدہ است بے بخون

حَرَامًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض

حرام رواہ البخاری و روایت است از عبد اللہ بن عمرو رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَتَلَ مُعَاهَدًا

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بکشد کافر عہد کردہ را

لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَإِنَّ رِيْحَهَا تُوْجَدُ مِنْ مَسِيْرَةِ

نیابد بوے بہشت را و بدرستیکہ بوی بہشت یافتہ میشود از مسافت

٢ شب کسیکہ بکشد کافر عہد کردہ را بشرط و اطلاق آن
و در صراح شب مرد بجاں ان
و زن بیوہ و زن شوہر کردہ را فی مجمع البحار
٣ و در صراح آمدہ کہ مارق کسیکہ خروج کند
بجہت خروج ایشان است از دین
و اطاعت امام را ١٢ منہ

أَرْبَعِينَ خَرِيفًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ رض

چهل سال رواه بخاری و روایت است از سعید بن مسیب رض

أَنَّ عُمَرَ ابْنَ الْخَطَّابِ رض قَتَلَ نَفَرًا خَمْسَةً أَوْ سَبْعَةً بِرَجُلٍ

که امیر المؤمنین عمر بن الخطاب رض کشت پنج مرد را یا هفت مرد را در بدل یکرد

وَاحِدٍ قَتَلُوهُ قَتْلَ غِيلَةٍ وَقَالَ عُمَرُ رض لَوْ تَمَالَأَ عَلَيْهِ

که کشته بودند آنکسان را بطریق غیله و گفت عمر رض اگر اتفاق میکردند و یاری میدادند بر وے

أَهْلُ صَنْعَاءَ لَقَتَلْتُهُمْ جَمِيعًا رَوَاهُ مَالِكٌ وَرَوَى الْبُخَارِيُّ

ساکنان صنعا هر آینه می کشتم ایشان را همه رواه مالک و روایت کرد بخاری

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض نَحْوَهُ وَعَنْ جُنْدُبٍ رض قَالَ حَدَّثَنِي فُلَانٌ

از ابن عمر رض مانند آن و روایت است از جندب گفت که حدیث کرد مرا فلان صحابی

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَجِيءُ الْمَقْتُولُ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که می آرد کشته شده

بِقَاتِلِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ سَلْ هٰذَا فِيمَ قَتَلَنِي فَيَقُولُ

کشنده خود را روز قیامت پس میگوید مقتول بخدا که بپرس این را بچه جهت کشت مرا پس میگوید

قَتَلْتُ عَلَى مُلْكِ فُلَانٍ قَالَ جُنْدُبٌ فَاتَّقُوهَا رَوَاهُ النَّسَائِيُّ

کشته ام او را بر ملک و سلطنت فلان گفت جندب پس پرهیز کنید شر او را رواه نسائی

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ مَنْ أَعَانَ عَلَى قَتْلِ مُؤْمِنٍ شَطْرَ كَلِمَةٍ لَقِيَ اللّٰهَ مَكْتُوبٌ

وسلم کسیکه یاری دهد و مدد کند بر قتل مسلم بنیم کلمه مراد بنیم کلمه آنست از لفظ اقتل ملاقات میکند خدا را و حال آنکه

بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

میان دو چشم وے این که نا امید است از رحمت خدا این شخص رواه ابن ماجه

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و روایت است از ابن عمر رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

إِذَا أَمْسَكَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ وَقَتَلَهُ الْآخَرُ يُقْتَلُ الَّذِي قَتَلَ

وقتیکہ نگاہ دارد مردے مردے را و بکشد او را مردے دیگر کشتہ شود آن کس کہ کشت

وَيُحْبَسُ الَّذِي أَمْسَكَ رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَعَنْ طَاوُسٍ

و حبس کردہ شود آنکسے کہ نگاہ داشت رواہ دارقطنی و روایت است از طاؤس

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

از ابن عباس رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت

وَمَنْ قُتِلَ عَمْدًا فَهُوَ قَوَدٌ وَمَنْ حَالَ دُونَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ

و کسیکہ کشتہ شود عمداً پس آن قتل موجب قصاص است و کسیکہ حایل گردد در میان آن قصاص حق

اللّٰهِ وَغَضَبُهُ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

خدا و خشم اوست نہ پذیرفتہ نمی شود از وے توبہ و نہ فدیہ رواہ ابو داؤد

وَالنَّسَائِيُّ وَهٰذَا طَرَفٌ مِنَ الْحَدِيثِ وَعَنْ عَمْرِو

و نسائی و این لفظ طرفے است از حدیث بزرگ و روایت است از عمرو

ابْنِ شُعَيْبٍ رضہ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بن شعیب رضہ از پدرش و از جدش کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَطَبَّبَ وَلَمْ يُعْلَمْ مِنْهُ طِبٌّ فَهُوَ

علیہ وسلم فرمود کسیکہ طبیب گردد خود را بتکلف و حال آنکہ دانستہ نشدہ است از وے طب پس آن

ضَامِنٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ بَابُ الدِّيَاتِ عَنِ مِشْكٰوةَ

ضامن است رواہ ابو داؤد و نسائی این حدیث را در مشکوۃ در باب دیات از

وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضہ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی درداء رضہ گفت شنیدم آنحضرت را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ رَجُلٍ يُصَابُ بِشَيْءٍ فِيْ جَسَدِهٖ

علیہ وسلم میگفت نیست ہیچ مردے کہ مصیبت زدہ شود در تن وی بقطع یا بجرح

فَتَصَدَّقَ بِهٖ اِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ خَطِيْئَةً

پس تصدق کند بان یعنی عفو کند او را مگر آنکہ بلند گرداند او را خدا بتعالی بآن عفو پایہ در ثواب و کم کند از وی

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ رض

رواہ ترمذی و ابن ماجہ و روایت است از خزیمہ بن ثابت رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَصَابَ ذَنْبًا

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ برسد او را تکاب کند گناہے را

اُقِيْمَ عَلَيْهِ حَدُّ ذٰلِكَ الذَّنْبِ فَهُوَ كَفَّارَتُهٗ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ

کہ اقامت کردہ شد بر آنکس حد آن پس آن حد کفارت و محو کنندہ آن گناہ است رواہ در شرح

السُّنَّةِ بَابُ مَا لَا يَدَّعِيْ عَلَى الْمَحْدُوْدِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض

السنۃ در باب ما لا یدعی علی المحدود و روایت است از علی رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَصَابَ حَدًّا

از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ رسید حدے را

فَعُجِّلَ عُقُوْبَتُهٗ فِي الدُّنْيَا فَاللّٰهُ اَعْدَلُ مِنْ اَنْ يُّثَنِّيَ عَلٰى

پس شتاب کردہ شد عذاب آن در دنیا پس خدا عدل کردہ نشود در آخرت زیرا کہ خدا عادل تر است از آنکہ مثنی

عَبْدِهِ الْعُقُوْبَةَ فِي الْاٰخِرَةِ وَمَنْ اَصَابَ حَدًّا فَسَتَرَهُ اللّٰهُ

بندہ خود عقوبت در آخرت و کسیکہ برسد گناہے را پس بپوشد خدا آن گناہ را

عَلَيْهِ وَعَفَا عَنْهُ فَاللّٰهُ اَكْرَمُ مِنْ اَنْ يَّعُوْدَ فِيْ شَيْءٍ قَدْ

بروے و عفو کند از ان پس خدا بزرگتر است از آنکہ باز گردد بعذاب کردن در چیزے کہ تحقیق

عَفَا عَنْهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ فِي الْبَابِ اَيْضًا وَعَنْ

عفو کرد از ان رواہ ترمذی و ابن ماجہ در باب مذکور نیز و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ تَرَدَّى مِنْ جَبَلٍ قَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ يَتَرَدَّى

کسیکہ بیفتد از بالائے کوہ خود را پس بکشد نفس خود را پس آنکس در آتش دوزخ است می افتد

فِيهَا خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا وَمَنْ تَحَسَّى سَمًّا فَقَتَلَ نَفْسَهُ

در وے ہمیشہ ہمیشہ داشتہ شدہ در آتش و کسیکہ بیاشامد زہر را پس بکشد خود را

فَسَمُّهُ فِي يَدِهِ يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا

پس زہر او در دست او خواہد بود در حالیکہ می اشامد در آتش دوزخ ہمیشہ ہمیشہ داشتہ شدہ در آتش

وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدِهِ يَتَوَجَّأُ

و کسیکہ بکشد خود را بآہنے مثل کاردے و یا شمشیرے پس آہن او در دست اوست میزند

بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا مُتَّفَقٌ

بآن حدید در شکم خود در آتش جہنم ہمیشہ ہمیشہ داشتہ شدہ در آتش دایما متفق

عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیہ و ہم از ابی ہریرہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

الَّذِي يَخْنُقُ نَفْسَهُ يَخْنُقُهَا فِي النَّارِ وَالَّذِي يَطْعَنُهَا

آن کسیکہ خفہ میکند نفس خود را خفہ میکند نفس خود را در آتش دوزخ و آن کسیکہ بنیزہ میزند نفس خود را

يَطْعَنُهَا فِي النَّارِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جُنْدُبٍ

میزند نفس خود را بنیزہ در آتش رواہ بخاری و روایت است از جندب

ابْنِ عَبْدِ اللهِ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن عبد اللہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ بِهِ جُرْحٌ فَجَزِعَ فَأَخَذَ سِكِّينًا

بود در آن کسانیکہ پیش از شما بودند مردے کہ بوے جراحتے بود پس بیصبری کرد و تاب نیاورد

ف ۲ یعنی بیفتاد جزء ۱۲ بخاری و مسلم

ف ۳ یعنی دوجا بکبرد او بخاری و مسلم

ف ۴ یعنی گرفت آلہ را و دے را ۱۲

فَجَزَّ بِهَا يَدَهُ فَمَارَقَأَ الدَّمُ حَتّٰى مَاتَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى

پس برید بآن دست خود را پس نیاسود خون تا آنکه مرد فرمود خدا یتعالے

بَادَرَنِي عَبْدِي بِنَفْسِهِ فَحَرَّمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ مُتَّفَقٌ

شتابی کرد مرا بنده من بهلاک کردن جان خود پس حرام گردانیدم بروے بهشت متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ اَنَّ الطُّفَيْلَ بْنَ عَمْرٍو الدَّوْسِيَّ

علیه و روایت است از جابر رضہ که طفیل بن عمرو دوسی

لَمَّا هَاجَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى الْمَدِيْنَةِ هَاجَرَ

وقتیکه هجرت کرد آنحضرت صلی الله علیه وسلم بسوے مدینه منوره هجرت کرد

اِلَيْهِ وَهَاجَرَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ فَمَرِضَ فَجَزِعَ فَاَخَذَ

بسوے آنحضرت و هجرت کرد با طفیل مردے از قوم وے پس بیمار شد آنمرد پس بیصبری کرد پس

مَشَاقِصَ لَهُ فَقَطَعَ بِهَا بَرَاجِمَهُ فَشَخَبَتْ يَدَاهُ حَتّٰى مَاتَ

پیکانها مر او را بود پس برید آنمرد بندهاے انگشتان خود را پس روان شد خون از هر دو دست او تا آنکه مرد آنمرد

فَرَاٰهُ الطُّفَيْلُ بْنُ عَمْرٍو فِيْ مَنَامِهِ وَهَيْئَتُهُ حَسَنَةٌ

پس دید آنمرد را طفیل بن عمرو در خواب خود و حال آنکه صورت وے نیکو است

وَرَاٰهُ مُغَطِّيًا يَدَيْهِ فَقَالَ لَهُ مَا صَنَعَ بِكَ رَبُّكَ فَقَالَ

و دید او را در حالیکه پوشنده است هر دو دست خود را پس گفت طفیل مر آنمرد را چه معامله کرد با تو پروردگار

غَفَرَ لِيْ بِهِجْرَتِيْ اِلٰى نَبِيِّهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بیامرزید مرا بسبب هجرت کردن بسوے پیغمبر وے صلے الله علیه وسلم

فَقَالَ مَا لِيْ اَرَاكَ مُغَطِّيًا يَدَيْكَ قَالَ قِيْلَ لِيْ لَنْ نُصْلِحَ

پس گفت طفیل چیست مرا که می بینم ترا پوشنده هر دو دست خود را گفت آنمرد گفته شد مرا هرگز اصلاح نکنیم

مِنْكَ مَا اَفْسَدْتَ فَقَصَّهَا الطُّفَيْلُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

از تو چیزیرا که فاسد و تباه کردی تو پس خواند این قصه را طفیل بر آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَللّٰهُمَّ وَلِيَدَيْهِ فَاغْفِرْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بار خدایا چنانچہ امرزیدی سایر اعضای او را بیامرز ہر دو دست او را رواہ مسلم

بَابُ مَا لَا يُضْمَنُ مِنَ الْجِنَايَاتِ

باب در بیان جنایاتے کہ ضمان آن نیست

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

روایت است از عبداللہ بن عمرو رضہ گفت شنیدم آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ قُتِلَ دُوْنَ مَالِهٖ فَهُوَ شَهِيْدٌ

صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت کسیکہ کشتہ شد نزد مال خود از جہت دفع کردن از ان پس آنکس شہید است

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ

متفق علیہ وروایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت کہ آمد مردے

فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرَاَيْتَ اِنْ جَاءَ

پس گفت یارسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم خبر دہ مرا کہ اگر بیاید

رَجُلٌ يُرِيْدُ اَخْذَ مَالِيْ قَالَ فَلَا تُعْطِهٖ مَالَكَ قَالَ اَرَاَيْتَ

مردی کہ میخواہد گرفتن مال مرا گفت آنحضرت پس مدہ او را مال خود گفت آن مرد خبر دہ مرا

اِنْ قَاتَلَنِيْ قَالَ قَاتِلْهُ قَالَ اَرَاَيْتَ اِنْ قَتَلَنِيْ قَالَ فَاَنْتَ

اگر قتال کند مرا خواہد کہ مرا بکشد چہ کار کنم فرمود قتال کن او را و جنگ کن با وے گفت خبر دہ مرا کہ اگر بکشد مرا فرمود پس تو

شَهِيْدٌ قَالَ اَرَاَيْتَ اِنْ قَتَلْتُهٗ قَالَ هُوَ فِي النَّارِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

شہید ستی گفت آن مرد خبر دہ مرا کہ اگر بکشم من او را حال او چیست فرمود آنحضرت کہ او در آتش دوزخ

وَعَنْهُ اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ وے شنید آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

بِقُوْلُ لَوِ اطَّلَعَ فِيْ بَيْتِكَ اَحَدٌ وَلَمْ تَاْذَنْ لَهٗ فَخَذَفْتَهٗ

کہ میگفت اگر مطلع میشد و می نگریست در خانہ تو یکے و حال آنکہ اذن نمیدادی تو مرا و را پس می انداختی مراد

بِحَصَاةٍ فَفَقَأْتَ عَيْنَهٗ مَا كَانَ عَلَيْكَ مِنْ جُنَاحٍ مُتَّفَقٌ

بسنگریزہ پس کور میکردی تو چشم او را گمنی بود بر تو بیچ گناہے متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رض اَنَّهٗ رَاٰى رَجُلًا

علیہ و روایت است از عبد اللہ بن مغفل رض کہ دید مردے را

يَخْذِفُ فَقَالَ لَا تَخْذِفْ فَاِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

کہ او خذف میکند پس گفت خذف مکن زیرا کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَسَلَّمَ نَهٰى عَنِ الْخَذْفِ وَقَالَ اِنَّهٗ لَا يُصَادُ بِهٖ صَيْدٌ وَلَا

وسلم نہی کردہ است از خذف و گفت آنحضرت کہ خذف شکار کردہ نمی شود بوی شکارے

يُنْكَأُ بِهٖ عَدُوٌّ وَلٰكِنَّهَا قَدْ تَكْسِرُ السِّنَّ وَتَفْقَأُ الْعَيْنَ

و مجروح کردہ نمیشود بوی دشمن دین ولیکن این فعل یا حصاۃ می شکند دندان را و کور میکند چشم کسے را

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ و روایت است از ابی موسے رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا مَرَّ اَحَدُكُمْ فِيْ مَسْجِدِنَا وَفِيْ سُوْقِنَا

صلی اللہ علیہ وسلم وقتیکہ بگذرد یکے از شما در مسجد ما و در بازار ما

وَمَعَهٗ نَبْلٌ فَلْيُمْسِكْ عَلٰى نِصَالِهَا اَنْ يُصِيْبَ اَحَدًا

و سایر مجامع در حکم آنست و حال آنکہ با وی تیر ہا است پس باید کہ نگاہ بدارد کف دست خود پیکان آن

مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ مِنْهَا بِشَيْءٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

از مسلمانان را از ان پیکان ہا چیزے از جراحت متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُشِيْرُ اَحَدُكُمْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اشارت نکند یکے از شما

لہ خذف کردن سنگریزہ بانگشت خدا و شکل آن بدین طور کہ بگیرد سنگریزہ را بسر دو سبابہ یا بسر دو دست و بیندازد بطرف صید یا غیر آن

و بعضے گفتہ اند کہ طرف صید انداختن است و بعضے گفتہ اند کہ ہمین است خواہ صید باشد یا غیر آن

عَلٰى اَخِيْهِ بِالسِّلَاحِ فَاِنَّهٗ لَا يَدْرِىْ لَعَلَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ

بر برادر خود از سلاح یعنے از آلات حدید زیرا کہ وی در نمی یابد شاید کہ شیطان بگیرد سلاح را

فِىْ يَدِهٖ فَيَقَعُ فِىْ حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ

در حالیکہ در دست اوست پس بیفتد در کوی از آتش دوزخ متفق علیہ و ہم از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَشَارَ اِلٰى اَخِيْهِ

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ اشارت کند بسوی برادر خود

بِحَدِيْدَةٍ فَاِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَلْعَنُهٗ حَتّٰى يَدَعَهٗ وَاِنْ كَانَ

بچیزے مثل تیر و شمشیر پس بدرستیکہ فرشتگان لعنت میکنند آنکس را تا آنکہ بنہد آن آہن را از دست خود اگرچہ

اَخَاهُ لِاَبِيْهِ وَاُمِّهٖ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ وَ

برادر او باشد یا مشیر برادر او مر پدر او را و مادر او را یعنے برادر حقیقی رواہ بخاری و روایت است از ابن عمر

اَبِىْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَمَلَ

و ابی ہریرہ رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود کسیکہ بردارد

عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَزَادَ مُسْلِمٌ وَمَنْ

بر ما آلات حرب را پس نیست از ما و بر طریقہ ما رواہ بخاری و زیادہ کرد مسلم در روایت کرد کسیکہ

غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْاَكْوَعِ رض قَالَ

خیانت کرد و ترک نصیحت کرد ما را پس نیست از ما و روایت است از سلمہ بن اکوع رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَلَّ عَلَيْنَا السَّيْفَ

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ برکشد بر ما شمشیر را

فَلَيْسَ مِنَّا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ

پس نیست از ما رواہ مسلم و روایت است از ہشام بن عروہ از

اَبِيْهِ اَنَّ هِشَامَ بْنَ حَكِيْمٍ رض مَرَّ بِالشَّامِ عَلٰى اُنَاسٍ مِّنَ الْاَنْبَاطِ

پدر خود روایت میکند کہ ہشام بن حکیم رضہ گذشت در ملک شام بر مردمان از انباط

۴ از انصار سے شام از عراق ۱۲

از اہل سواد عراق ۱۲

وَقَدْ أُقِيمُوا فِي الشَّمْسِ وَصُبَّ عَلَى رُءُوسِهِمُ الزَّيْتُ فَقَالَ

وحال آنکه ایستاده کرده شده اند در آفتاب ریخته شده است بر سر ایشان روغن زیتون پس گفت

مَا هٰذَا فَقِيلَ يُعَذَّبُونَ فِي الْخَرَاجِ فَقَالَ هِشَامٌ أَشْهَدُ

چیست این حال گفته شد عذاب کرده میشوند بجهت خراج که مال واجبی نمیدهند پس گفت هشام گواهی میدهم

لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللّٰهَ

هر آئینه شنیده ام آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میگفت بدرستیکه خدا یتعالی

يُعَذِّبُ الَّذِينَ يُعَذِّبُونَ النَّاسَ فِي الدُّنْيَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

عذاب میکند آن کسانی را که عذاب میکنند مردمان را در دنیا رواه مسلم

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوشِكُ إِنْ طَالَتْ بِكَ مُدَّةٌ أَنْ تَرَى قَوْمًا

علیه وسلم نزدیک است اگر دراز شود ترا مدت عمر که ببینی گروهی را که

فِي أَيْدِيهِمْ مِثْلُ أَذْنَابِ الْبَقَرِ يَغْدُونَ فِي غَضَبِ اللّٰهِ وَيَرُوحُونَ

در دستهای ایشان است مانند دمهای گاوان مراد تازیانه ها است که از چرم میسازند بامداد میکنند

فِي سَخَطِ اللّٰهِ وَفِي رِوَايَةٍ يَرُوحُونَ فِي لَعْنَةِ اللّٰهِ رَوَاهُ

در بے رضای خدا یتعالی و در روایتیے است این لفظ که وشام میکنند در لعنت خدا یتعالی رواه

مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مسلم و هم از ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ

که دو نوع دو گروه اند از اهل دوزخ ندیده ام ایشان را و نخواهم دید یکے گروهی اند که با ایشان تازیانها

كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ

مانند دمهای گاوان میزنند بآن تازیانه مردم را و دوم جماعت اند از زنان که خداوند پوشش اند

عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ

یا پوشیده اند بدنهای خود را اما برهنه اند گردانیده اند دلها مردمان را مایل بسوی خود میل کننده اند بسوی مرد

الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا

که مایل اند آن کو هان با لجبت کثرت فربهی نه درمی آیند بهشت را و نمی یابند بوی بهشت و حال آنکه بوی بهشت

تُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

یافته میشود از مسافت چنین و چنین یعنی مسافت بعید و غایت بعد رواه مسلم و روایت است

جَابِرٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَاتَلَ

جابر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم وقتیکہ

أَحَدُكُمْ فَلْيَجْتَنِبِ الْوَجْهَ فَإِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ عَلَى

قتال کند یکے از شما پس مضاربت کند و مخاصمت نماید اگرچہ با کفار باشد پس باید کہ اجتناب کند

صُورَتِهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ رضہ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ

صورت خود متفق علیہ و روایت است از جابر رضہ کہ نہی کرد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَتَعَاطَى السَّيْفَ مَسْلُولًا رَوَاهُ

صلی اللہ علیہ وسلم از تناول شمشیر و گرفتن آن برکشیدہ و برہنہ رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ عَنِ النَّبِيِّ

ترمذی و ابو داؤد و روایت است از ابن عمر رضہ از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِجَهَنَّمَ سَبْعَةُ أَبْوَابٍ بَابٌ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود مر دوزخ را ہفت دراست یک در

مِنْهَا لِمَنْ سَلَّ السَّيْفَ عَلَى أُمَّتِي أَوْ قَالَ عَلَى أُمَّةِ

ازان در ہا مر کسے را ست کہ برکشد شمشیر را بر امت من یا گفت بجای علی امتی لفظ علی امۃ

مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

محمد صلے اللہ علیہ وسلم رواہ ترمذی

بَابُ الْمَيْسِرِ وَالنَّرْدِ وَالشِّطْرَنْجِ وَغَيْرِهٖ

يَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيْهِمَا اِثْمٌ كَبِيْرٌ وَّ

سوال میکنند ترا از شراب و قمار بگو درین ہر دو گناہ سخت است

مَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَاِثْمُهُمَا اَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا وَعَنْ

و نفع ہا است مردمان را یعنے در دنیا و گناہ این ہر دو سخت تر است از نفع آنہا و روایت است از

بُرَيْدَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَعِبَ

بریدۃ رضا بدرستیکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ بازی کرد

بِالنَّرْدِ شِيْرَ فَكَاَنَّمَا صَبَغَ يَدَهٗ فِيْ لَحْمِ خِنْزِيْرٍ وَدَمِهٖ

بازد شیر پس گویا کہ رنگین نمود دست خود را در گوشت خوک و خون وے

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

رواہ مسلم و روایت است از ابی ہریرۃ رضا از آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَلَفَ فَقَالَ فِيْ حَلِفِهٖ بِاللَّاتِ

اللہ علیہ وسلم کہ فرمود کسیکہ سوگند خورد پس بگوید در سوگند خود سوگند میخورم بلات

وَالْعُزّٰى فَلْيَقُلْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَمَنْ قَالَ لِصَاحِبِهٖ

و عزے کہ نامہای بتان است پس باید کہ توبہ کند و تدارک نماید بکلمۂ توحید و کسیکہ بگوید میرا خود را

تَعَالَ اُقَامِرْكَ فَلْيَتَصَدَّقْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض

بیا قمار بازم با تو پس باید کہ صدقہ کند بدانکہ قمار خواہد باخت متفق علیہ و روایت است از ابی موسیٰ رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدِ فَقَدْ

بدرستیکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ بازی کرد بازد یعنے چوسر و شطرنج وغیرہ پس تحقیق

عَصَى اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ

نافرمانی کرد آنکس خدا و رسول را رواہ احمد و ابو داؤد و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى

از ابی هریره رض که آنحضرت صلی الله علیه وسلم دید

رَجُلًا يَتْبَعُ حَمَامَةً فَقَالَ شَيْطَانٌ يَتْبَعُ شَيْطَانَةً رَوَاهُ أَحْمَدُ

مردیرا که پس پشت کبوتری میرود پس فرمود که شیطان است که تابع میگیرد شیطان خودرا رواه احمد

وَأَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

وابو داود وابن ماجه وبیهقی در شعب ایمان

وَعَنْ عَلِيٍّ رض أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ الشَّطْرَنْجُ هُوَ مَيْسِرُ

واز علی رض مروی است که او میگفت که شطرنج قمار

الْأَعَاجِمِ وَعَنِ ابْنِ شِهَابٍ رض أَنَّ أَبَا مُوسَى الْأَشْعَرِيَّ رض

عجمیان است واز ابن شهاب مروی است بدرستیکه ابوموسی اشعری رض

قَالَ لَا يَلْعَبُ بِالشَّطْرَنْجِ إِلَّا خَاطِئٌ وَعَنْهُ رض أَنَّهُ

گفت بازی نمیکند به شطرنج هیچ یکے مگر گنهگار وهم ازوی مرویست که وے

سُئِلَ عَنْ لَعِبِ الشَّطْرَنْجِ فَقَالَ هِيَ مِنَ الْبَاطِلِ وَلَا يُحِبُّ اللّٰهُ

سوال کرده شد از بازی شطرنج پس گفت که شطرنج از کار باطل است ودوست نمیدارد خدا تعالی

الْبَاطِلَ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيثَ الثَّلٰثَةَ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

باطل را روایت کرد بیهقی این سه حدیث را در شعب ایمان

كِتَابُ الْحُدُودِ

کتاب در بیان حدود

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

زن زناکننده ومرد زناکننده بزنید هریکے را از ایشان صد دره

وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللّٰهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ

وباید که درنگیرد شما را شفقت برایشان درجاری کردن شرع اگر ایمان آورده باید

بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ

بخدا و روز آخرت و باید که حاضر شوند بعقوبت ایشان جماعت از مسلمانان

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از عبادة بن صامت رضه مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَقِيْمُوْا حُدُوْدَ اللّٰهِ فِي الْقَرِيْبِ وَالْبَعِيْدِ وَلَا تَاْخُذْكُمْ

وسلم برپا کنید حدهای خدارا بنزدیک و دور و باید که نگیرد شمارا

فِي اللّٰهِ لَوْمَةُ لَائِمٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

در دین خدا ایچ ملامت ملامت کننده رواه ابن ماجه واز ابن عمر رضه مرویست

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِقَامَةُ حَدٍّ مِّنْ

بدرستیکه آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود برپا کردن حدے از

حُدُوْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ مِّنْ مَطَرِ اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً فِيْ بِلَادِ اللّٰهِ رَوَاهُ

حدود خدا بهتر است از باران چهل شب در تمام شهرهای خدا رواه

ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَاهُ النَّسَائِيُّ عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض وَعَنِ

ابن ماجه ورواه نسائے از ابی هریره رضه وروایتست از

الْمُغِيْرَةِ رض قَالَ قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ لَوْ رَاَيْتُ رَجُلًا مَعَ

مغیره رضه که گفت گفت سعد بن عباده اگر می دیدم من مردے را با

امْرَاَتِيْ لَضَرَبْتُهُ بِالسَّيْفِ غَيْرَ مُصْفِحٍ فَبَلَغَ ذٰلِكَ

زن خود هر آئینه میزدم اورا بشمشیر غیر زننده بطرف شمشیر و عرض وی پس رسید آن سخن

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَتَعْجَبُوْنَ مِنْ غَيْرَةِ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را پس فرمود آنحضرت ص ایا تعجب میدارید شما از غیرت

سَعْدٍ وَاللّٰهِ اَنَا اَغْيَرُ مِنْهُ وَاللّٰهُ اَغْيَرُ مِنِّيْ وَمِنْ اَجْلِ

سعد سوگند بخدا من غیرت ناک ترام از وے و خدا غیرتناکتر است از من و بسبب

غَيْرَةَ اللّٰهِ حَرَّمَ اللّٰهُ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ

غیرت خدا حرام گردانیده است خدا تعالیٰ گناهان را ہر چه ظاہر است ازان و ہر چه پوشیده

وَلَا اَحَدٌ اَحَبُّ اِلَيْهِ الْعُذْرُ مِنَ اللّٰهِ وَمِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ بَعَثَ

و نیست کسیکه محبوب تر باشد بسوی او عذر از خدا تعالیٰ و باین سبب برانگیخت خدا

الْمُنْذِرِيْنَ وَالْمُبَشِّرِيْنَ وَلَا اَحَدٌ اَحَبُّ اِلَيْهِ الْمِدْحَةُ مِنَ اللّٰهِ

پیغمبران ترسانندگان و خوشخبری رسانندگان را و نیست کسی محبوب تر بسوی او ستایش کردن از خدای

عَزَّ وَجَلَّ وَمِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ وَعَدَ اللّٰهُ الْجَنَّةَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

عزوجل و بسبب آن وعده فرمود خدا به بہشت متفق علیه

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از ابی ہریره رضه مرویست گفت فرمود رسول خدا صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَغَارُ وَاِنَّ الْمُؤْمِنَ يَغَارُ وَغَيْرَةُ

علیه وسلم بدرستیکه خدا تعالیٰ غیرت میکند و تحقیق مسلمان غیرت میکند و غیرت

اللّٰهِ اَنْ يَّاْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ بَابُ اللِّعَانِ مش

خدا آنست که بیاید مومن چیزیرا که حرام گردانیده است خدا تعالیٰ

بَابُ اِثْمِ الزِّنَا

باب در بیان گناه زنا

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰى اِنَّهٗ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيْلًا ۝

و نزدیک مشوید بزنا ہر آئینه وے بیحیائی است و بد راہی است

عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

از عمرو بن العاص رضه مرویست که گفت شنیدم من آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ قَوْمٍ يَظْهَرُ فِيْهِمُ الزِّنَا اِلَّا اُخِذُوْا

الله علیه وسلم را که میگفت نیست هیچ قومی که پیدا می گردد در ایشان زنا مگر آنکه گرفته می شوند

۱ فحش بفتح اول از حد گذشتن بدی و زشتی و در عرف بدی که از حد گذرد و زشتی که بیان آن بزبان شرم آید و مراد اینجا

۲ ساختن غیرت اولیست بر ان مدون و آخرت و ۳ زنا بفتح اول و سکون ثانی و بعد الف نون آمیزش مرد با زن بی عقد شرعی

۴ اعذار است بکسر همزه جمع عذر بمعنی از اعذار و قبول کردن آن یعنی خدا تعالیٰ دوست میدارد که بندگان را عذر نباشد

۵ فاحشه بمعنی زشت و بد و مراد اینجا زنا و سبیلا بمعنی راه و طریق

۶ ظهور فاحشه آنست که بسیار کنند مردم آنرا و آشکارا کنند

۷ عقوبت زنا در دنیا و آخرت

۸ ۸ ۸

بِالسَّنَةِ وَمَا مِنْ قَوْمٍ يَظْهَرُ فِيهِمُ الرِّشَا إِلَّا أُخِذُوا بِالرُّعْبِ

و لقحط و نیست بیچ قومی کہ پیدا و فاہر گردد در ایشان رشوت ہا مگر آنکہ گرفتہ کردہ میشوند بہ ترس و بیم

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ إِنَّ اللّٰهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا

رواہ احمد و از عمر بن خطاب رضہ مروی است بدرستیکہ خدا تعالی برانگیختہ است محمد

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَقِّ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ فَكَانَ

صلے اللہ علیہ وسلم راہ دین ثابت و نازل فرمودہ است بروے کتاب پس بود

مِمَّا أَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى آيَةُ الرَّجْمِ رَجَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

از انچہ نازل نمود خدا تعالی آیہ رجم رجم فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ وَالرَّجْمُ فِي كِتَابِ

اللہ علیہ وسلم و رجم کردیم ما پس آنحضرت رجم در کتاب

اللّٰهِ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أَحْصَنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ إِذَا

خدا حق است بر کسے کہ زنا کند وقتیکہ محصن باشد از مردان و زنان وقتیکہ

قَامَتِ الْبَيِّنَةُ أَوْ كَانَ الْحَبَلُ أَوِ الِاعْتِرَافُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

قایم شوند گواہان یا باشد حبل یعنے بارشکم از غیر زوج یا باشد اقرار متفق علیہ

وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

واز سمرہ بن جندب رضہ گفت کہ بود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ مَنْ رَأَى

علیہ وسلم چون فارغ میشد از نماز صبح توجہ میکرد بر ما بروے مبارک خود پس میفرمود کیست کہ دیدہ است

مِنْكُمُ اللَّيْلَةَ رُؤْيَا قَالَ فَإِنْ رَأَى أَحَدٌ قَصَّهَا فَيَقُولُ

از شما امشب خوابے را سمرہ گفت پس اگر میدید کسے خوابے را میخواند آنرا پس میگفت آنحضرت

مَا شَاءَ اللّٰهُ فَسَأَلَنَا يَوْمًا فَقَالَ هَلْ رَأَى مِنْكُمْ أَحَدٌ

انچہ خواستہ است خدا پس پرسید ما را روزی پس گفت ایا دیدہ است از شما ہیچ کسے

رُؤْيَا قُلْنَا لَا قَالَ لٰكِنِّيْ رَأَيْتُ اللَّيْلَةَ رَجُلَيْنِ أَتَيَانِيْ فَأَخَذَا

خوابے را گفتیم کہ ندیدہ است فرمود لیکن من دیدہ ام امشب دو مرد را کہ آمدند مرا پس گرفتند

بِيَدَيَّ فَأَخْرَجَانِيْ إِلَى أَرْضٍ مُقَدَّسَةٍ فَإِذَا رَجُلٌ جَالِسٌ وَرَجُلٌ

ہر دو دست مرا پس بیرون آوردند مرا بسوی زمین پاک پس ناگاہ در انجا مردے نشستہ است و مردی

قَائِمٌ بِيَدِهٖ كَلُّوبٌ مِنْ حَدِيْدٍ يُدْخِلُهُ فِيْ شِدْقِهٖ فَيَشُقُّهُ حَتّٰى

ایستادہ در دست او کلوب است از آہن کہ میدارد آنرا در کلہ مرد نشستہ پس پارہ میکند شدق او را

يَبْلُغَ قَفَاهُ ثُمَّ يَفْعَلُ بِشِدْقِهِ الْآخَرِ مِثْلَ ذٰلِكَ وَيَلْتَئِمُ

تا آنکہ میرسد پس سر او را پس تر میکند شدق دیگرے مانند انچہ کردہ بود و بہم می آید

شِدْقُهُ هٰذَا فَيَعُوْدُ فَيَصْنَعُ مِثْلَهُ قُلْتُ مَا هٰذَا قَالَا انْطَلِقْ

این کلہ او پس باز میگردد و پس میکند مانند آن پس گفتم آن دو مرد را چیست این گفتند آن برو

فَانْطَلَقْنَا حَتّٰى أَتَيْنَا عَلٰى رَجُلٍ مُضْطَجِعٍ عَلٰى قَفَاهُ وَرَجُلٌ

پس رفتیم تا آنکہ آمدیم بر مردے کہ افتادہ است بر قفاے خود و مردے

قَائِمٌ عَلٰى رَأْسِهٖ بِفِهْرٍ أَوْ صَخْرَةٍ يَشْدَخُ بِهٖ رَأْسَهُ فَإِذَا

ایستادہ است بر سر او سنگ در دست کہ می شکند بآن سنگ سر آن مرد را پس چون

ضَرَبَهُ تَدَهْدَهَ الْحَجَرُ فَانْطَلَقَ إِلَيْهِ لِيَأْخُذَهُ فَلَا يَرْجِعُ

میزند او را می غلطد سنگ و دوے میرود تا بجانب آن سنگ تا بگیرد آن را پس باز

إِلٰى هٰذَا حَتّٰى يَلْتَئِمَ رَأْسُهُ وَعَادَ رَأْسُهُ كَمَا كَانَ فَعَادَ

بسوے این مرد تا آنکہ بہ میگردد سر او و میگردد سر او چنانکہ بود پس باز می آید

إِلَيْهِ فَضَرَبَهُ فَقُلْتُ مَا هٰذَا قَالَا انْطَلِقْ فَانْطَلَقْنَا حَتّٰى

بسوے او پس میزند او را پس پرسیدم چیست این گفتند آن دو مرد برو پس رفتیم تا آنکہ

أَتَيْنَا إِلٰى ثَقْبٍ مِثْلِ التَّنُّوْرِ أَعْلَاهُ ضَيِّقٌ وَأَسْفَلُهُ وَاسِعٌ

آمدیم بسوے سوراخ کہ مانند تنور است بالاے آن ثقب تنگ است و پایان او فراخ

تَنُّوْرٌ قَدْ تَحْتَهُ نَارٌ فَاِذَا ارْتَفَعَتِ ارْتَفَعُوْا حَتّٰى كَادَ

می افروزد زیر آن تنور آتش پس چون بلند میگردد آتش بلند میشوند مردم تا آنکه قریب است

اَنْ يَخْرُجُوْا مِنْهَا وَاِذَا خَمَدَتْ رَجَعُوْا فِيْهَا وَفِيْهَا رِجَالٌ وَنِسَاءٌ

که بیرون افتند وچون می نشیند آن آتش رجوع میکنند در وی ودران مردان وزنان اند

عُرَاةٌ فَقُلْتُ مَا هٰذَا قَالَا انْطَلِقْ فَانْطَلَقْنَا حَتّٰى اَتَيْنَا عَلٰى

برهنه پس گفتم چیست این گفتند آن دو مرد برو پس رفتیم ما تا آنکه آمدیم ما بر

نَهَرٍ مِنْ دَمٍ فِيْهِ رَجُلٌ قَائِمٌ عَلٰى وَسْطِ النَّهَرِ وَعَلٰى شَطِّ

جوی از خون دران جوی مردیست ایستاده درمیان جوے وبر کنار

النَّهَرِ رَجُلٌ بَيْنَ يَدَيْهِ حِجَارَةٌ فَاَقْبَلَ الرَّجُلُ الَّذِيْ فِي النَّهَرِ

جوی مردے دیگر است پیش وی سنگها است پس پیش آمد مرد یکه بود درمیان نهر

فَاِذَا اَرَادَ اَنْ يَخْرُجَ رَمَى الرَّجُلُ بِحَجَرٍ فِيْ فِيْهِ فَرَدَّهُ حَيْثُ

پس چون میخواهد که بیرون آید می زند آنمرد که بر کنار نهر است بسنگے در دهن آنمرد پس میگرداند اورا بانجا

كَانَ فَجَعَلَ كُلَّمَا جَاءَ لِيَخْرُجَ رَمَى فِيْ فِيْهِ فَيَرْجِعُ كَمَا كَانَ

که بود پس مدام ایستاده آنمرد باین صفت که هرگاه که می آید آنمرد تا بیرون آید می انداخت در دهن او سنگ پس او انمیگذارد بیرون آید همچنانکه

فَقُلْتُ مَا هٰذَا قَالَا انْطَلِقْ فَانْطَلَقْنَا حَتّٰى انْتَهَيْنَا اِلٰى

پس پرسیدم چیست این گفتند آن دو مرد برو پس رفتیم ما تا آنکه رسیدیم ما بسر

رَوْضَةٍ خَضْرَاءَ فِيْهَا شَجَرَةٌ عَظِيْمَةٌ وَفِيْ اَصْلِهَا شَيْخٌ

بوستان سبز که دران درختے بزرگ است ودر بیخ آن درخت پیرے است

وَصِبْيَانٌ فَاِذَا رَجُلٌ قَرِيْبٌ مِنَ الشَّجَرَةِ بَيْنَ يَدَيْهِ نَارٌ يُوْقِدُهَا

واطفال پس ناگاه مردے است دیگر نزدیک آن درخت پیش او آتشے است که می افروزد آن را

فَصَعِدَانِيَ الشَّجَرَةَ فَاَدْخَلَانِيْ دَارًا وَسْطَ الشَّجَرَةِ لَمْ اَرَ قَطُّ

پس ببرند مرا بالای آن درخت پس مدآورند مرا در سرائے که میان آن درخت است که ندیدم هرگز

أَحْسَنَ مِنْهَا فِيهَا رِجَالٌ شُيُوخٌ وَشَبَابٌ وَنِسَاءٌ وَ

بهتر ازان پس دران مردانند پیران و جوانان و زنانند

صِبْيَانٌ ثُمَّ أَخْرَجَانِي مِنْهَا فَصَعِدَا بِي الشَّجَرَةَ فَأَدْخَلَانِي

و لفلان پستر بیرون آوردند مرا از ان سرا پس ببردند مرا بالای آن درخت پس در آوردند مرا

دَارًا هِيَ أَحْسَنُ وَأَفْضَلُ مِنْهَا فِيهَا شُيُوخٌ وَشَبَابٌ

سرائے را که بهتر و افضل بود از ان پس درین سرا پیران و جوانانند

فَقُلْتُ لَهُمَا إِنَّكُمَا قَدْ طَوَّفْتُمَانِي اللَّيْلَةَ فَأَخْبِرَانِي عَمَّا

پس گفتم من مر آن دو مرد را که بسیار گردانیدید شما مرا امشب پس خبر دهید مرا از انچه

رَأَيْتُ قَالَا نَعَمْ أَمَّا الرَّجُلُ الَّذِي رَأَيْتَهُ يُشَقُّ شِدْقُهُ

دیده ام گفتند هان اما مردے که دیدی که پاره کرده می شود کلاه او

فَكَذَّابٌ يُحَدِّثُ بِالْكِذْبَةِ فَتُحْمَلُ عَنْهُ حَتَّى تَبْلُغَ الْآفَاقَ

پس مردے دروغ گوست که خبر میدهد بدروغ پس یاد گرفته میشود آن حدیث دروغ ازوی تا آنکه میرسد

فَيُصْنَعُ بِهِ مَا تَرَى إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَالَّذِي رَأَيْتَهُ

پس کرده میشود چیزے که می بینی تا روز قیامت و آنکس که دیدی تو اورا

يُشْدَخُ رَأْسُهُ فَرَجُلٌ عَلَّمَهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَنَامَ عَنْهُ

که شکسته میشود سر او پس مردی است که تعلیم کرد او را الله تعالی قرآن را پس خواب کرد از قرآن

بِاللَّيْلِ وَلَمْ يَعْمَلْ بِمَا فِيهِ بِالنَّهَارِ يُفْعَلُ بِهِ مَا رَأَيْتَ إِلَى

در شب و عمل نکرد بانچه در قرآنست در روز کرده میشود بان انچه که دیدے تا

يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَالَّذِي رَأَيْتَهُ فِي الثَّقْبِ فَهُمُ الزُّنَاةُ وَالَّذِي

روز قیامت و آنکس که دیدی تو اورا در سوراخ پس آنجماعت زناکارانند و آنکس

رَأَيْتَهُ فِي النَّهَرِ آكِلُ الرِّبَا وَالشَّيْخُ الَّذِي رَأَيْتَهُ فِي أَصْلِ

که دیدی تو اورا در نهر سود خوار است و پیرے که دیدی تو اورا در بیخ

الشَّجَرَةِ اِبْرَاهِيْمُ وَالصِّبْيَانُ حَوْلَهٗ فَاَوْلَادُ النَّاسِ وَالَّذِيْ

درخت ابراہیم خلیل است و طفلان کہ گرد او بینید پس اولاد مردم اند و کسیکہ

يُوْقِدُ النَّارَ مَالِكٌ خَازِنُ النَّارِ وَالدَّارُ الْاُوْلٰى الَّتِيْ دَخَلْتَ

می افروزد آتش را مالک است دارو غہ دوزخ و سرائے پیشین کہ در آمدی تو

دَارُ عَامَّةِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَاَمَّا هٰذِهِ الدَّارُ فَدَارُ الشُّهَدَآءِ وَاَنَا

جائے عوام مسلمانان است و لیکن این سرائے دوم کہ احسن از اول بود پس جائے شہیدان است و من

جِبْرَئِيْلُ وَهٰذَا مِيْكَائِيْلُ فَارْفَعْ رَأْسَكَ فَرَفَعْتُ رَأْسِيْ

جبرئیل ام و این میکائیل پس بردار سر خود را پس برداشتم من سر خود را

فَاِذَا فَوْقِيْ مِثْلُ السَّحَابَةِ وَفِيْ رِوَايَةٍ مِثْلُ الرَّبَابَةِ الْبَيْضَاءِ

پس ناگاہ بالائے سر من مانند ابر است و در روایتے آمدہ است کہ بالائے سر من مانند ربابہ سفید است

قَالَا ذٰلِكَ مَنْزِلُكَ قُلْتُ دَعَانِيْ اَدْخُلْ مَنْزِلِيْ قَالَا اِنَّهٗ

گفتند آن دو مرد کہ این مقام تست گفتم بگذارید مرا تا در آیم منزل خود را گفتند بدرستیکہ

بَقِيَ لَكَ عُمُرٌ لَمْ تَسْتَكْمِلْهُ فَلَوِ اسْتَكْمَلْتَهٗ اَتَيْتَ مَنْزِلَكَ

از عمر تو ہنوز باقی است کہ تمام نکردی تو آن را پس اگر تمام میکردی آنرا می آمدی منزل خود را

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ بَابُ الرُّؤْيَا مِشْ

روایت کرد آن را بخاری در باب رویا مشکوٰۃ

بَابُ اِثْمِ اللِّوَاطَةِ

باب در اثم لواطت

عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

روایت است از عکرمہ از ابن عباس رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ وَجَدْتُمُوْهُ يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوْطٍ

اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیابید شما او را کہ میکند فعل گروہ لوط

فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُوْلَ بِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

پس بکشید کنندهٔ این کار را و آن را که کرده شد است رواه ترمذی و ابن ماجه

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از جابر رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنَّ اَخْوَفَ مَا اَخَافُ عَلٰى اُمَّتِيْ عَمَلُ قَوْمِ لُوْطٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بدرستیکہ ترسیدہ ترین چیزیکہ می ترسم من بر امت خود کار قوم لوط است رواہ ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَّاَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و ابن ماجہ و روایت است از ابن عباس و ابی ہریرہ رضہ بدرستیکہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَلْعُوْنٌ مَنْ عَمِلَ عَمَلَ قَوْمِ لُوْطٍ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود لعنت کردہ شدہ است کسیکہ بکند کار قوم لوط

رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ عَلِيًّا اَحْرَقَهُمَا

روایت کرد رزین و در روایتے کہ مر رزین راست از ابن عباس رضہ بدرستیکہ علی رضہ سوخت ہر دو را

وَاَبَا بَكْرٍ هَدَمَ عَلَيْهِمَا حَائِطًا وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

و ابو بکر رضہ انداخت بر ہر دو دیوارے را و ہم از وے مرویست کہ آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اِلٰى رَجُلٍ اَتٰى رَجُلًا

اللہ علیہ وسلم فرمود کہ نظر رحمت نمیکند خدای بزرگ بسوے مردے کہ بیاید مردی را

اَوِ امْرَاَةً فِيْ دُبُرِهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

یا زنے را در دبر او رواہ ترمذی و از ابن عباس رضہ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَتٰى بَهِيْمَةً

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیاید چارپایہ را یعنے وطی کند

فَاقْتُلُوْهُ وَاقْتُلُوْهَا مَعَهٗ قِيْلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ مَا شَاْنُ الْبَهِيْمَةِ

بوے پس بکشید او را و بکشید آن بہیمہ را ہمراہ او گفتہ شد مر ابن عباس را چیست حال بہیمہ

قَالَ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ ذٰلِكَ

گفت نشنیدم من از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم دران باب

شَيْئًا وَلٰكِنْ اُرَاهُ كَرِهَ اَنْ يُّوْكَلَ لَحْمُهَا اَوْ يُنْتَفَعَ بِهَا وَقَدْ

چیزے ولیکن گمان می برم کہ مکروہ پنداشتہ است آنحضرت م کہ خوردہ شود گوشت آں یا

فُعِلَ بِهَا ذٰلِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ

حال آنکہ کردہ شد آں بہیمہ بآں کار رواہ ترمذی و ابو داؤد و ابن ماجہ

بَابُ السَّرِقَةِ

باب در بیان دزدی

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوْٓا اَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا

مرد دزندہ و زن دزندہ ببرید دست ایشان بجزاے انچہ بعمل آوردہ اند

نَكَالًا مِّنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ۝ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهٖ

کہ عبرتیست از طرف خدا و خدا غالب دانا است پس ہر کہ توبہ کرد بعد ستم خود

وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوْبُ عَلَيْهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝

و کار شایستہ نمود پس ہر آئینہ خدا برحمت باز میگردد بسوے او ہر آئینہ خدا آمرزندہ و مہربان است

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

از ابی ہریرہ رضا از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت فرمود

لَعَنَ اللّٰهُ السَّارِقَ يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ فَتُقْطَعُ يَدُهٗ وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ

آنحضرت م لعنت کند خدا تعالیٰ دزدی را کہ می دزدد بیضہ را پس بریدہ میشود دست او و می دزدد

فَتُقْطَعُ يَدُهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ

پس بریدہ میشود دست او متفق علیہ و روایت است از جابر رضا گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ عَلَى الْمُنْتَهِبِ قَطْعٌ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست بر غارت کنندہ قطع

وَمَنِ انْتَهَبَ نُهْبَةً مَشْهُورَةً فَلَيْسَ مِنَّا رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ

وکسیکہ نہب کند نہب کردنی مشہور از ما نیست از ما رواہ ابو داؤد

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ جِيْءَ بِسَارِقٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز جابر رضہ مرویست گفت آورده شد دزدے بسوی آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اقْطَعُوْهُ فَقُطِعَ ثُمَّ جِيْءَ بِهِ الثَّانِيَةَ فَقَالَ اقْطَعُوْهُ

وسلم فرمود آنحضرت کہ ببرید دست او را پس بریدہ شد پس آورده شد دزد دوم بار پس فرمود ببرید پاے او را

فَقُطِعَ ثُمَّ جِيْءَ بِهِ الثَّالِثَةَ فَقَالَ اقْطَعُوْهُ فَقُطِعَ ثُمَّ جِيْءَ

پس بریدہ شد پس آورده شد دزد سوم بار پس فرمود ببرید او را پس بریدہ شد پس آورده شد

بِهِ الرَّابِعَةَ فَقَالَ اقْطَعُوْهُ فَقُطِعَ فَأُتِيَ بِهِ الْخَامِسَةَ

دزد بار چہارم پس فرمود ببرید او را پس بریدہ شد پس آورده شد او بار پنجم

فَقَالَ اقْتُلُوْهُ فَانْطَلَقْنَا بِهِ فَقَتَلْنَاهُ ثُمَّ اجْتَرَرْنَاهُ فَأَلْقَيْنَاهُ

پس فرمود بکشید او را پس ببردیم ما او را پس کشتیم او را پس کشیدیم او را پس انداختیم او را

فِيْ بِئْرٍ وَرَمَيْنَا عَلَيْهِ الْحِجَارَةَ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

در چاہے واندا ختیم بروے سنگ ہا رواہ ابو داؤد ونسائی

وَرُوِيَ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ فِيْ قَطْعِ السَّارِقِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

وروایت کردہ شد در شرح سنہ در باب قطع سارق از آنحضرت صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْطَعُوْهُ ثُمَّ احْسِمُوْهُ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

اللہ علیہ وسلم کہ ببرید دست دزد را داغ کنید آنرا بآتش واز عائشہ رضہ مرویست

أُتِيَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَارِقٍ فَقَطَعَهُ

کہ آورده شد نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دزدی پس قطع کرد او را

فَقَالُوْا مَا كُنَّا نُرَاكَ تَبْلُغُ بِهٰذَا قَالَ لَوْ كَانَتْ

پس گفتند صحابہ نبودیم ما کہ گمان می بردیم ترا کہ میرسی باین دزد این مرتبہ را کہ دست دے پری فرمود اگر

فَاطِمَةُ لَقَطَعْتُهَا رَوَاهُ النَّسَائِيُّ

فاطمہ ہر آئینہ قطع می کردم دست اورا رواہ نسائی

بَابُ الْمُسْكِرَاتِ وَوَعِيدِ شَارِبِهَا

باب در احادیثے کہ در مسکرات و وعید شارب آن وارد شدہ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَ

ای مسلمانان جز این نیست کہ خمر و قمار و نشانہای معبودان باطل

الْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ

و تیرہائے فال پلید است از کردار شیطان پس احتراز کنید از وی تا کہ شما

تُفْلِحُونَ ۝ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ

رستگار شوید جز این نیست کہ میخواہد شیطان کہ بیندازد در میان شما دشمنی

وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

و ناخوشی بسبب خمر و قمار و باز دارد شما را از یاد خدا

وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ۝ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

و از نماز پس آیا الحال شما باز ایستادید و روایتست از ابن عمر رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ مُسْكِرٍ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہر مسکر

خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَمَاتَ

خمر است و ہر مسکر حرام است و کسیکہ بنوشد خمر را در دنیا پس بمیرد

وَهُوَ يُدْمِنُهَا وَلَمْ يَتُبْ لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

در حالیکہ پیوستہ میخورد آنرا و توبہ نکرد از آن نخواہد نوشید خمر در آخرت رواہ مسلم

وَعَنْ جَابِرٍ رض أَنَّ رَجُلًا قَدِمَ مِنَ الْيَمَنِ فَسَأَلَ النَّبِيَّ

و از جابر رض مرویست کہ مردے قدوم آورد از یمن پس پرسید آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَرَابٍ يَشْرَبُوْنَهُ بِأَرْضِهِمْ مِنَ

صلی اللہ علیہ وسلم از شرابے کہ مینوشیدند اہل یمن آن را در زمین خود از

الذُّرَةِ يُقَالُ لَهُ الْمِزْرُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ذرہ گفتہ میشود آن شراب را مزر پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

أَوَمُسْكِرٌ هُوَ قَالَ نَعَمْ قَالَ كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ إِنَّ عَلَى اللّٰهِ

یا مسکر است آن گفت آن مرد آری گفت آنحضرت ہر مسکر حرام است بدرستیکہ بر خدا

عَهْدًا لِمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ قَالُوْا

عہد است مر کسیرا کہ بنوشد مسکر را کہ بنوشاند او را از طینت خبال گفتند صحابہ

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ قَالَ عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ

یا رسول خدا و چیست طینت خبال فرمود خوے اہل آتش است یا گفت

أَوْ عُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ رض

او عصارۂ اہل نار رواہ مسلم و روایت است از جابر رض

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا أَسْكَرَ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود چیزیکہ مست میگرداند

كَثِيْرُهُ فَقَلِيْلُهُ حَرَامٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاوُدَ

بسیار وی پس اندک وے نیز حرام است رواہ ترمذی و ابو داؤد

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ

و ابن ماجہ و روایت است از عایشہ رض از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا أَسْكَرَ مِنْهُ الْفَرَقُ فَمِلْءُ

صلے اللہ علیہ وسلم گفت چیزیکہ مست گرداند از وے فرق پس پری

الْكَفِّ مِنْهُ حَرَامٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاوُدَ

کف دست از وی حرام است روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی و ابو داؤد

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ لَعَنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از انس رض گفت انس رض لعنت کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

فِي الْخَمْرِ عَشَرَةً عَاصِرَهَا وَمُعْتَصِرَهَا وَشَارِبَهَا وَحَامِلَهَا

در مقدمہ خمر دہ کسان را کسیکہ بفشرد آنرا و کسیکہ افشردہ شدہ است برای وی و کسیکہ بنوشد آنرا و کسیکہ بردارد آنرا

وَالْمَحْمُوْلَةَ اِلَيْهِ وَسَاقِيَهَا وَبَائِعَهَا وَاٰكِلَ ثَمَنِهَا وَالْمُشْتَرِيَ

و سر کہ برداشتہ شدہ است بسوی آن و کسیکہ بنوشاند آنرا و کسیکہ بفروشد و کسیکہ بخورد قیمت آنرا و کسیکہ خرید

لَهَا وَالْمُشْتَرٰى لَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ

آنرا و کسیکہ خریدہ شدہ است برای وی رواہ ترمذی و ابن ماجہ و روایت است از

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَعَنَ اللّٰهُ الْخَمْرَ وَشَارِبَهَا وَسَاقِيَهَا وَبَائِعَهَا وَمُبْتَاعَهَا

کہ لعنت کرد خدا تعالیٰ خمر را و کسیکہ بنوشد آن را و کسیکہ بنوشاند آنرا و کسیکہ بفروشد آنرا و کسیکہ خرید کند آن را

وَعَاصِرَهَا وَمُعْتَصِرَهَا وَحَامِلَهَا وَالْمَحْمُوْلَةَ اِلَيْهِ

و کسیکہ بفشرد آنرا و کسیکہ افشردہ شدہ است برای وی و کسیکہ برداشت آنرا و کسیکہ بردہ شدہ است بسوی او

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ

رواہ ابو داؤد و ابن ماجہ و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت

اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ

آوردہ شد نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مردے کہ

شَرِبَ الْخَمْرَ فَقَالَ اضْرِبُوْهُ فَمِنَّا الضَّارِبُ بِيَدِهٖ وَ

کہ نوشیدہ بود خمر پس فرمود آنحضرت بزنید او را پس بود از ما زننده بدست خود و

الضَّارِبُ بِثَوْبِهٖ وَالضَّارِبُ بِنَعْلِهٖ ثُمَّ قَالَ بَكِّتُوْهُ فَاَقْبَلُوْا

زننده بجامہ خود و زننده بنعل خود پس گفت سرزنش کنید او را پس روی آوردند

عَلَيْهِ يَقُوْلُوْنَ مَا اتَّقَيْتَ اللّٰهَ وَمَا خَشِيْتَ اللّٰهَ وَمَا اسْتَحْيَيْتَ

بروی در حالیکه می گویند پرهیز نکردی خدارا و نه ترسیدی خدارا و شرم نداشتی

مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ اَخْزَاكَ اللّٰهُ قَالَ

از پیغمبر خدا پس گفتند بعضی از قوم خوار گرداند ورسوا کند ترا خدا یتعالی گفت

لَا تَقُوْلُوْا هٰكَذَا لَا تُعِيْنُوْا عَلَيْهِ الشَّيْطَانَ وَلٰكِنْ قُوْلُوْا

مگویید همچنین یاری ندهید بروے شیطان را ولیکن بگویید

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهٗ اَللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

خداوندا بیامرز اورا خداوندا رحمت کن اورا رواه ابوداؤد و در روایت است از

وَائِلٍ الْحَضْرَمِيِّ اَنَّ طَارِقَ ابْنَ سُوَيْدٍ سَاَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

وائل حضرمی که طارق بن سوید سوال کرد آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَمْرِ فَنَهَاهُ فَقَالَ اِنَّمَا اَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ

علیه وسلم را از شرب خمر پس نهی کرد آنحضرت ص اورا پس گفت نمی کنم اورا مگر برای دوا

فَقَالَ اِنَّهٗ لَيْسَ بِدَوَاءٍ وَلٰكِنَّهٗ دَاءٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس فرمود آنحضرت ص بدرستیکه آن نیست دارو ولیکن آن درد است رواه مسلم

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت است از عبدالله بن عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ لَمْ يَقْبَلِ اللّٰهُ لَهٗ صَلٰوةً

الله علیه وسلم کسیکه بخورد خمر را قبول نکند خدا یتعالی مر اورا نماز

اَرْبَعِيْنَ صَبَاحًا فَاِنْ تَابَ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِ فَاِنْ عَادَ

چهل صباح پس اگر توبه کند رجوع میکند خدا بروے پس اگر عود کند بشرب خمر

لَمْ يَقْبَلِ اللّٰهُ لَهٗ صَلٰوةً اَرْبَعِيْنَ صَبَاحًا فَاِنْ تَابَ تَابَ اللّٰهُ

قبول نمیکند خدا یتعالی برای وے نماز چهل صباح پس اگر توبه کند رجوع میکند خدا

عَلَيْهِ فَإِنْ عَادَ لَمْ يُقْبَلِ اللّٰهُ لَهُ صَلٰوةَ أَرْبَعِيْنَ صَبَاحًا فَإِنْ

برود پس اگر عود کند بشرب خمر قبول نمیکند خدا تعالی مر او را نماز چهل صباح پس اگر

تَابَ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِ فَإِنْ عَادَ الرَّابِعَةَ لَمْ يُقْبَلِ اللّٰهُ صَلٰوةَ

توبه کرد رجوع میکند خدا بر وی پس اگر عود کرد بخوردن خمر در کرت چهارم قبول نمیکند خدا بر آدمی نماز

أَرْبَعِيْنَ صَبَاحًا فَإِنْ تَابَ لَمْ يَتُبِ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَقَاهُ مِنْ

چهل صباح پس اگر توبه کرد این بار رجوع نمیکند خدا بر وی و می نوشاند او را از

نَهْرِ الْخَبَالِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَى النَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

جوی زرد آب دوزخیان رواه ترمذی و روایت کرد این حدیث را نسائی و ابن ماجه

وَالدَّارِمِيُّ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

والدارمی از عبد الله بن عمر رض و روایت است از عبد الله

بْنِ عَمْرٍو رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَدْخُلُ

بن عمرو رض از آنحضرت صلی الله علیه وسلم که فرمود در نمی آید

الْجَنَّةَ عَاقٌّ وَلَا قَمَّارٌ وَلَا مَنَّانٌ وَلَا مُدْمِنُ خَمْرٍ رَوَاهُ

بهشت را آزار دهنده مادر و پدر را و در نمی آید بهشت را قمار باز نده و در نمی آید بهشت را منت نهنده و در نمی

الدَّارِمِيُّ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُ وَلَا وَلَدُ زِنْيَةٍ بَدَلَ قَمَّارٍ

دارمی و در روایتی مر او راست و در نمی آید بهشت را ولد الزنا بجای قمار باز نده

وَعَنْ أَبِيْ أُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی امامه رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ بَعَثَنِيْ رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ وَهُدًى لِّلْعٰلَمِيْنَ

وسلم بدرستیکه خدا تعالی فرستاده است مرا سبب رحمت مر جهانیان را و سبب هدایت مر جهانیان را

وَأَمَرَنِيْ رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ بِمَحْقِ الْمَعَازِفِ وَالْمَزَامِيْرِ وَالْأَوْثَانِ

و امر کرد مرا پروردگار من عز و جل بباطل کردن معازف و نکاهیدن مزامیر و شکستن بتان

وَاَمْرُ الْجَاهِلِيَّةِ وَحَلَفَ رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ بِعِزَّتِيْ لَا يَشْرَبُ

وباطل کردن تمامہ رسوم جاہلیت وگفتہ است پروردگار من سوگند میخورم بعزت خود کہ نوشد

عَبْدٌ مِّنْ عَبِيْدِيْ جُرْعَةً مِّنْ خَمْرٍ اِلَّا سَقَيْتُهٗ مِنَ الصَّدِيْدِ

ہیچ بندہ از بندگان من دے یک جرعہ از شراب مگر آنکہ بنوشانم او را از زرد آب

مِثْلَهَا وَلَا يَتْرُكُهَا مِنْ مَخَافَتِيْ اِلَّا سَقَيْتُهٗ مِنْ حِيَاضِ الْقُدْسِ

مانند آن وننگذارد ہیچ بندہ خمر را از ترس من مگر آنکہ بنوشانم او را از حوضہاے قدس

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ احمد و از ابن عمر رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلَاثَةٌ قَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَنَّةَ مُدْمِنُ

علیہ وسلم فرمودہ سہ مرد اند کہ بتحقیق حرام گردانیدہ است خدا برایشان بہشت را یکی پیوستہ

الْخَمْرِ وَالْعَاقُّ وَالدَّيُّوْثُ الَّذِيْ يُقِرُّ فِيْ اَهْلِهِ الْخُبْثَ رَوَاهُ

خورندہ خمر دوم آزار کنندہ مادر و پدر را سوم مرد بیغیرت آن کسیکہ قرار میدہد در اہل عیال خود پلیدی یعنی زنا

اَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رض اَنَّ النَّبِيَّ

رواہ احمد و نسائی و روایت است از ابی موسے اشعری رض کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلٰثَةٌ لَّا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمودہ سہ اند در نمے آیند بہ بہشت

مُدْمِنُ الْخَمْرِ وَقَاطِعُ الرَّحِمِ مُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ رَوَاهُ اَحْمَدُ

مدمن خمر و برندہ رحم کہ بخویشان پیوند نمی کند و تصدیق کنندہ بسحر رواہ احمد

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُدْمِنُ

واز ابن عباس مرویست گفت فرمود رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم مدمن

الْخَمْرِ اِنْ مَاتَ لَقِيَ اللّٰهَ كَعَابِدِ وَثَنٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض

خمر اگر بمیرد پیش می آید خدا را مانند پرستش کنندہ بت رواہ احمد و روایت است از ابی موسی رض

أَنَّهُ كَانَ يَقُوْلُ مَا أُبَالِيْ شَرِبْتُ الْخَمْرَ أَوْ عَبَدْتُ هٰذِهِ

کہ میگفت و باک ندارم کہ بنوشم من شراب یا پرستش کنم این

السَّارِيَةَ دُوْنَ اللّٰهِ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُقَيْبَةَ

ستون را جز خدا تعالیٰ رواہ نسائی و در روایت است از حکم بن عقیبہ

عَنْ أَنَسِ بْنِ حُذَيْفَةَ صَاحِبِ الْبَحْرَيْنِ قَالَ كَتَبْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

از انس بن حذیفہ صاحب بحرین گفت کہ من نوشتم من بسوے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ النَّاسَ قَدِ اتَّخَذُوْا بَعْدَ الْخَمْرِ أَشْرِبَةً تُسْكِرُهُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی مردمان بتحقیق میسازند بعد از خمر شراب ہاے کہ

كَمَا يُسْكِرُ الْخَمْرُ مِنَ التَّمْرِ وَالزَّبِيْبِ يَصْنَعُوْنَ ذٰلِكَ فِي الدُّبَّاءِ الْمُزَفَّتِ

درمستی می آرند ایشان را چنانکہ مستی می آرد خمر از خرما و مویز می سازند آنرا در دباء مزفت

وَالنَّقِيْرِ وَالْحَنْتَمِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ كُلَّ

و نقیر و حنتم پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی ہر

شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ وَالْمُزَفَّتُ حَرَامٌ وَالنَّقِيْرُ حَرَامٌ وَالْحَنْتَمُ

شراب کہ مست سازد پس آن حرام است و مزفت نیز حرام است و نقیر و حنتم

حَرَامٌ فَاشْرَبُوْا فِي الْقِرَبِ فَشُدُّوا الْأَوْكِيَةَ فَاتَّخَذَ النَّاسُ فِي الْقِرَبِ

نیز حرام است پس بنوشید در مشکیزہ ہا و بہ بندید سر بند آن پس می ساختند مردمان در مشکیزہ ہا

مَا يُسْكِرُهُمْ فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ فِي النَّاسِ فَقَالَ إِنَّهُ

چیزیکہ درمستی می آرد ایشان را پس رسید این خبر آنحضرت را پس ایستاد آنحضرت در میان

لَا يَفْعَلُ ذٰلِكَ إِلَّا أَهْلُ النَّارِ أَلَا إِنَّ كُلَّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَكُلَّ مُفَتِّرٍ حَرَامٌ وَكُلَّ مُخَدِّرٍ

پس فرمود بدرستی شان اینکہ نمیکنند این فعل مگر دوزخی آگاہ باشید ہر مسکر حرام است و ہر مفتر حرام است و ہر مخدر

حَرَامٌ وَمَا أَسْكَرَ كَثِيْرُهُ فَقَلِيْلُهُ حَرَامٌ وَمَا

حرام است و چیزیکہ درمستی می آرد بسیار وے پس اندک وے حرام است و چیزیکہ

خَمَّرَ الْقَلْبَ فَهُوَ حَرَامٌ رَوَاهُ أَبُو نُعَيْمٍ وَقَالَ الْحَكَمُ عَنْهُ مُرْسَلٌ بَابُ

می پوشد قلب را پس وی حرام است روایت کرد ابو نعیم و گفت حکم از ابو نعیم این حدیث مرسل ست باب

الشَّفَاعَةِ فِي الْحُدُودِ عَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّ قُرَيْشًا

در بیان احادیث وارد شده در شفاعت کردن در حدود یعنی درخواست کردن از امام که درگذرد از اقامت حد و در روایت است از

أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الْمَخْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ فَقَالُوا مَنْ يُكَلِّمُ

یعنی صحابه از قریش بوده اند اندوهگین ساخت ایشان را کار و حال آن زن مخزومیه که دزدیده بود پس گفتند کیست که سخن کند

فِيهَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا وَمَنْ يَجْتَرِي

از جهت وی پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتند کیست که دلیری تواند کرد

عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حِبُّ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بر آنحضرت مگر اسامہ بن زید که محبوب پیغمبر خداست صلے اللہ علیہ وسلم

فَكَلَّمَهُ أُسَامَةُ رض فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس سخن کرد آنحضرت را اسامہ رض پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ ثُمَّ قَامَ فَاخْتَطَبَ ثُمَّ قَالَ إِنَّمَا

ایا شفاعت می کنی تو در حدے از حدود خدا پس ایستاد آنحضرت پس خطبہ خواند بمبالغہ پس گفت

أَهْلَكَ الَّذِينَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ

آنحضرت ہلاک نگردانیده شدند آن کسانیکه پیش از شما بوده اند مگر آنکه ایشان بودند که چون دزدی میکرد در میان

تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ

و توانائی میگذاشتند او را و چون می دزدید میان ایشان ناتوانی اقامت میکردند بر وے حد

وَايْمُ اللهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و سوگند خدا اگر ثابت شود که فاطمہ رض بنت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

وسلم بدزدد هر آئینه مے بریدم دست او را متفق علیہ و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عبد اللہ بن عمر رضہ گفت عبد اللہ شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهٗ دُوْنَ حَدٍّ مِّنْ

وسلم کہ میگفت کسیکہ حایل گردد و درمیان آید شفاعت او نزد حدے از

حُدُوْدِ اللّٰهِ فَقَدْ ضَادَّ اللّٰهَ وَمَنْ خَاصَمَ فِيْ بَاطِلٍ

حدود خدا پس بتحقیق ضدیت کرد خدارا و کسیکہ پیکار کند در مخالف حق

وَهُوَ يَعْلَمُهٗ لَمْ يَزَلْ فِيْ سَخَطِ اللّٰهِ تَعَالٰى حَتّٰى يَنْزِعَ

و حال آنکہ میداند آنرا کہ باطل است ہمیشہ میباشد در غضب خدا تا آنکہ باز آید انسان

وَمَنْ قَالَ فِيْ مُؤْمِنٍ مَّا لَيْسَ فِيْهِ اَسْكَنَهُ اللّٰهُ

و کسیکہ گوید در حق مسلمانے چیزیکہ نیست در وازعیب و نقصان جای کند او را خدا یتعالے

رَدْغَةَ الْخَبَالِ حَتّٰى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ

در گل زرداب دوزخیان تا آنکہ بیرون آید از انچہ گفتہ است رواہ احمد و ابو داؤد

وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّلْبَيْهَقِيِّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ مَنْ اَعَانَ

و در روایت کرد بیہقی در شعب ایمان این لفظیت کسیکہ یاری کند

عَلٰى خُصُوْمَةٍ لَّا يَدْرِيْ اَحَقٌّ اَمْ بَاطِلٌ

در خصومتے کہ در نمی یابد کہ حق است یا باطل

فَهُوَ فِيْ سَخَطِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْزِعَ

پس وے در غضب خداست تا آنکہ باز آید

كِتَابُ الْاِمَارَةِ وَالْقَضَاءِ

کتاب در بیان امارت و قضاءست

يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ

اے مومنان فرمان برداری کنید خدا را و فرمانبرداری کنید پیغامبر را

وَاُولِي الْاَمْرِ مِنْكُمْ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ

و فرمان روایان را از جنس شما پس اگر اختلاف کنید در چیزے پس راجع کنید او را بسوے خدا

وَالرَّسُوْلِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ط

و پیغامبر اگر اعتقاد میدارید بخدا و روز آخر

ذٰلِكَ خَيْرٌ وَّاَحْسَنُ تَاْوِيْلًا ۝

این بہتر است و نیکوتر باعتبار عاقبت

بَابُ ثَوَابِ الْعَادِلِيْنَ

بیان احادیثی که وارد شده است در بیان ثواب عادلان

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْا قَوّٰمِيْنَ لِلّٰهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ

اے زمرۂ مومنان باشید قیام کنندگان برائے خدا گواهان براستی

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَنْ لَّا تَعْدِلُوْا اِعْدِلُوْا

و نه انگیزد شما را دشمنی گروهے از مشرکان بر آنکه عدل نه کنید در باب ایشان عدل کنید

هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ۝

که عدل نزدیکتر است به پرهیزگاری و بترسید از خدا زیرا که خدا داناست بانچه کنید

وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ

و اگر حکم کنی پس حکم کن میان آنها براستی و عدل بدرستیکه خدا دوست میدارد

الْمُقْسِطِيْنَ ۝ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

عدل کنندگان را و حکم روایت است از عبد الله بن عمر رضی گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلَا كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُوْلٌ

صلے الله علیه وسلم آگاه باشید همه شما را عیانید و همه شما پرسیده می شوید

عَنْ رَّعِيَّتِهٖ فَالْاِمَامُ الَّذِيْ عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَّعِيَّتِهٖ

از رعیت خود پس امامے که قایم است بر مردم باصلاح حال رعی و چرانیده است دوے سوال کرده میشود از حال

وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلٰى أَهْلِ بَيْتِهٖ وَهُوَ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهٖ

و مرد راعی است بر اہل خانۂ خود و وے سوال کردہ میشود از حال رعیت خود

وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلٰى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهٖ وَهِيَ مَسْئُوْلَةٌ

و زن راعی است بر خانۂ شوہر خود و فرزندان او و وے سوال کردہ مے شود

عَنْهُمْ وَعَبْدُ الرَّجُلِ رَاعٍ عَلٰى مَالِ سَيِّدِهٖ وَهُوَ مَسْئُوْلٌ

از ایشان و غلام مرد راعی است بر مال خواجۂ خود و آن پرسیدہ شود

عَنْهُ أَلَا فَكُلُّكُمْ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

از ان آگاہ باشید و ہمہ شما سوال کردہ شوید از رعیت خود متفق علیہ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ قَالَ

و روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن عاص رض گفت عبد اللہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمُقْسِطِيْنَ عِنْدَ اللّٰهِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ امراء عادل و دادگر کہ نزد خدا

عَلٰى مَنَابِرَ مِنْ نُوْرٍ عَنْ يَمِيْنِ الرَّحْمٰنِ وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِيْنٌ

بر منبرہاے از نور اند بجانب دست راست خدا و ہر دو دست خدا راست اند

اَلَّذِيْنَ يَعْدِلُوْنَ فِيْ حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيْهِمْ وَمَا وَلُّوْا رَوَاهُ

آنکسانیکہ عدل و راستی میکنند در احکام خود و اہل اے خود و عدل میکنند در چیزیکہ والی اند در آں

مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مسلم و روایت است از عائشہ رض از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَتَدْرُوْنَ مَنِ السَّبْعَةُ الَّذِيْنَ فِيْ ظِلِّ اللّٰهِ

علیہ وسلم کہ فرمود آیا دانید کہ کیستند ہفت کسان کہ در سایۂ خدا اند

عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ قَالَ

عزوجل روز قیامت گفتند خدا و رسول وے داناتر است فرمود آنحضرت

۴ راعی است بر اعضاء رعیت خود و مسئول است از احوال ایشان و وجوب عدل بر حکام و والیان و ترغیب بر عدل و دادگری و ترہیب از جور و ظلم و ترغیب بر اقتصاد در سوال و ترغیب بر قناعت

اَلَّذِيْنَ اِذَا اُعْطُوا الْحَقَّ قَبِلُوْهُ وَاِذَا سُئِلُوْهُ بَذَلُوْهُ

سابقان کسانے اند کہ چون دادہ شود ایشان را حق بپذیرند آنرا و چون سوال کردہ شوند حق را بذل کنند آنرا

وَحَكَمُوْا لِلنَّاسِ كَحُكْمِهِمْ لِاَنْفُسِهِمْ رَوَاهُ اَحْمَدُ

و حکم کنند برائے مردم مانند حکم کردن ایشان برائے ذات ہائے خود رواہ احمد

وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی سعید رضہ کہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَحَبَّ النَّاسِ اِلَى اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاَقْرَبَهُمْ

علیہ وسلم بدرستیکہ دوست داشتہ شدہ ترین مردم بسوی خدا روز قیامت و نزدیکترین ایشان

مِنْهُ مَجْلِسًا اِمَامٌ عَادِلٌ وَاِنَّ اَبْغَضَ النَّاسِ اِلَى اللّٰهِ

از درگاہ خدا از روئے مجلس بادشاہ دادگر است و بدرستیکہ دشمن داشتہ شدہ ترین مردم بسوی خدا

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاَشَدَّهُمْ عَذَابًا وَفِيْ رِوَايَةٍ وَّاَبْعَدَهُمْ

روز قیامت و سخت ترین مردم از روئے عذاب و در روایتے این نیز آمدہ کہ دور ترین ایشان

مِنْهُ مَجْلِسًا اِمَامٌ جَائِرٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

از خدا از روئے مجلس بادشاہ جور کنندہ است رواہ ترمذی و روایت است از

عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

عمر بن الخطاب رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَفْضَلَ عِبَادِ اللّٰهِ عِنْدَ اللّٰهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ

علیہ وسلم بدرستیکہ فاضلترین بندگان خدا از روئے قدر و مرتبہ در روز

الْقِيٰمَةِ اِمَامٌ عَادِلٌ رَفِيْقٌ وَاِنَّ اَشَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللّٰهِ مَنْزِلَةً

قیامت بادشاہ دادگر مہربان نرم دل است و بدرستیکہ بدترین مردم در قدر و مرتبہ

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِمَامٌ جَائِرٌ خَرِقٌ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

روز قیامت بادشاہ جور کنندہ نامہربان است رواہ بیہقی در شعب الایمان

۵ حرف نفی ہیچ خانہ جیم کہ از حرف است مفرق دور اصل نسخہ دیدن و پارہ کردن ۱۲

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن عمر رضا که از انحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اِنَّ السُّلْطَانَ ظِلُّ اللّٰهِ فِي الْاَرْضِ يَاوِي اِلَيْهِ كُلُّ

فرمود بدرستیکه بادشاه سایهٔ خداست درزمین پناه می آرد بسوی وے هر

مَظْلُوْمٍ مِّنْ عِبَادِهٖ فَاِذَا عَدَلَ كَانَ لَهُ الْاَجْرُ وَعَلَى

ستم دیده از بندگان خدا پس چون عدل کند سلطان مر اورا پاداش عدالت و واجب گردد

الرَّعِيَّةِ الشُّكْرُ وَاِذَا جَارَ كَانَ عَلَيْهِ الْاِصْرُ وَعَلَى

رعیت شکر گزاری و چون جور کند بروے بار گناه است و لازم است بر

الرَّعِيَّةِ الصَّبْرُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ

رعیت صبر کردن بر آن رواه بیهقی در شعب الایمان

وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت از حضرت معاویه رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مُعَاوِيَةُ اِنْ وُلِّيْتَ اَمْرًا فَاتَّقِ اللّٰهَ وَاعْدِلْ

علیه وسلم اے معاویه اگر والی گردانیده شوی تو کاری را پس بتوی کن خدارا و عدل کن

قَالَ فَمَا زِلْتُ اَظُنُّ اَنِّيْ مُبْتَلًى بِعَمَلٍ لِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى

گفت پس همیشه بودم که گمان می بردم که مبتلا گردانیده میشوم بعملے از جهت گفتن آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى ابْتُلِيْتُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ

اللہ علیه وسلم تا آنکه مبتلا گردانیده شدم رواه احمد و بیهقی

فِي الدَّلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ يَحْيَى بْنِ هِشَامٍ عَنْ يُوْنُسَ

در دلایل النبوة و روایت است از یحیی بن هشام رضا از یونس

بْنِ اَبِيْ اِسْحَاقَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بن ابی اسحاق از پدرش گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا تَكُوْنُوْنَ كَذٰلِكَ يُؤَمَّرُ عَلَيْكُمْ رَوَاهُ

صلے اللہ علیہ وسلم چنانکہ می باشید در صلاح وفساد حاکم گردانیدہ میشود برشما رواہ

الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَقَالَ هٰذَا مُنْقَطِعٌ وَرِوَايَتُهٗ

بیہقی در شعب الایمان وگفت کہ این حدیث منقطع است وروایت او

ضَعِيْفٌ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ضعیف است وروایت است از ابی درداء رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَقُوْلُ اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالیٰ میگوید منم خدا نیست ہیچ خدائے

اِلَّا اَنَا مَالِكُ الْمُلُوْكِ وَمَلِكُ الْمُلُوْكِ قُلُوْبُ الْمُلُوْكِ فِيْ

مگر من مالک بادشاہانم وبادشاہ بادشاہانم دلہائے بادشاہان در

يَدِيْ وَاِنَّ الْعِبَادَ اِذَا اَطَاعُوْنِيْ حَوَّلْتُ قُلُوْبَ مُلُوْكِهِمْ

دست قدرت من است وتحقیق کہ بندگان چون فرمانبرداری کنند مرا میگردانم دلہائے بادشاہان ایشان

عَلَيْهِمْ بِالرَّحْمَةِ وَالرَّأْفَةِ وَاِنَّ الْعِبَادَ اِذَا عَصَوْنِيْ

بر آنہا برحمت ورافت وتحقیق کہ بندگان چون نافرمانی کنند مرا

حَوَّلْتُ قُلُوْبَهُمْ بِالسَّخْطَةِ وَالنِّقْمَةِ فَسَامُوْهُمْ سُوْءَ

میگردانم دلہائے ایشان را بغضب وکراہت پس تکلیف میکنند ملوک عبادرا

الْعَذَابِ فَلَا تَشْغَلُوْا اَنْفُسَكُمْ بِالدُّعَاءِ عَلَى الْمُلُوْكِ

بعذاب بدپس مشغول مگردانید نفسہای خودرا ببددعا کردن برپادشاہان

وَلٰكِنِ اشْغَلُوْا اَنْفُسَكُمْ بِالذِّكْرِ وَالتَّضَرُّعِ كَيْ اَكْفِيَكُمْ

ولیکن مشغول دارید نفسہائے خودرا بذکر من وبزاری تا کفایت کنم

مُلُوْكَكُمْ رَوَاهُ اَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَعَنْ عَائِشَةَ

شر ملوک شمارا رواہ ابو نعیم در حلیہ وروایت است از عائشہ رض

۴ مقصود منع است از ذم کردن پادشاہ وسبب ایذاء است بنفس خود و بنسبت تقصیر ایشان

قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَرَادَ اللّٰهُ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم وقتیکہ خواہد خدا بیقا سے

بِالْاَمِيْرِ خَيْرًا جَعَلَ لَهٗ وَزِيْرَ صِدْقٍ اِنْ نَسِيَ ذَكَّرَهٗ وَاِنْ

بادشاہ نیکی را بگرداند برائے او وزیر راست گفتار اگر فراموش کند بادشاہ حق را یاد دہاند وزیر

ذَكَرَ اَعَانَهٗ وَاِذَا اَرَادَ بِهٖ غَيْرَ ذٰلِكَ جَعَلَ لَهٗ وَزِيْرَ سَوْءٍ

یاد کند یاری دہد او را و چون خواہد خدا با و غیر آن بگرداند مر او را وزیر بد

اِنْ نَسِيَ لَمْ يُذَكِّرْهُ وَاِنْ ذَكَرَ لَمْ يُعِنْهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ

اگر فراموش کند امیر حق را یاد نہ اند او را اگر یاد کند یاری ندہد او را رواہ احمد

وَالنَّسَائِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

والنسائی وروایت است از ابن عباس رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَاٰى مِنْ اَمِيْرِهٖ شَيْئًا يَكْرَهُهٗ فَلْيَصْبِرْ

اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیند از امیر خود چیزیکہ ناخوش دارد آنرا پس باید کہ صبر کند

فَاِنَّهٗ لَيْسَ اَحَدٌ يُفَارِقُ الْجَمَاعَةَ شِبْرًا فَيَمُوْتُ اِلَّا مَاتَ

پس بتحقیق کہ نیست ہیچ یکے کہ جدائی کند جماعت را یک وجب پس بمیرد مگر آنکہ بمیرد

مِيْتَةً جَاهِلِيَّةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اُمِّ الْحُصَيْنِ رض

مردن اہل جاہلیت متفق علیہ وروایت است از ام حصین رضہ

قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنْ اُمِّرَ عَلَيْكُمْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اگر حاکم ساختہ شود بر شما

عَبْدٌ مُجَدَّعٌ يَقُوْدُكُمْ بِكِتَابِ اللّٰهِ فَاسْمَعُوْا لَهٗ وَاَطِيْعُوْا

غلامے گوش وبینی بریدہ کہ میکشد شما را بکتاب خدا پس سماع کنید مر او را و اطاعت کنید

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ مسلم وروایت است از ابن عمر رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ

صلے اللہ علیہ وسلم شنیدن و قبول کردن حکم امام واجب است بر مرد مسلمان

فِيمَا اَحَبَّ وَكَرِهَ مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِمَعْصِيَةٍ فَاِذَا اُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ

در ہر چہ کہ دوست میدارد آنرا و مکروہ پندارد آنرا مادام کہ امر کردہ نشود بگناہی پس چون امر کردہ شود بگناہی

فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پس نیست شنیدن و نہ فرمان برداری متفق علیہ

بَابُ وَعِيدِ الْوُلَاةِ الظَّالِمِينَ

باب در احادیثے کہ در وعید والیان ظالم وارد شدہ

وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُونَ ۝

و ہر کہ حکم نکند بآنچہ خدا نازل فرمودہ است پس ایشان اند ستمگاران

وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰفِرُونَ ۝

و ہر کہ حکم نکند بآنچہ نازل فرمود خدا پس ایشانند گروہ کافران

وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُونَ ۝

و ہر کہ حکم نکند بآنچہ نازل فرمود خدا پس ایشانند بدکاران

عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رضہ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

روایت است از معقل بن یسار رضہ گفت شنیدم آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مِنْ وَالٍ يَلِي رَعِيَّةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ

اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود نیست ہیچ والی کہ تصرف کند رعیتے را از مسلمانان

فَيَمُوتُ وَهُوَ غَاشٌّ لَهُمْ اِلَّا حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پس بمیرد آن والی و حال آنکہ خیانت کنندہ است مردمان را مگر آنکہ حرام میگرداند خدا بروے بہشت را

وَعَنْ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از وی مرویست گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را

يَقُوْلُ مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيْهِ اللّٰهُ رَعِيَّةً فَلَمْ يَحُطْهَا بِنَصِيْحَةٍ

کہ میگفت نیست ہیچ بندہ کہ طلب عی کند از وی خدا رعیتے را پس نگاہ نداشت آن بندہ رعیت را بخیر خواہی

اِلَّا لَمْ يَجِدْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِذِ

مگر آنکہ نمی یابد بوے بہشت را متفق علیہ وروایت است از عائذ

بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن عمرو رضہ گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را

يَقُوْلُ اِنَّ شَرَّ الرِّعَاءِ الْحُطَمَةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

کہ میفرمود بدرستیکہ بدترین امراء حطمہ است رواہ مسلم وروایت است از

عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عائشہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَللّٰهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ اَمْرِ اُمَّتِيْ شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْقُقْ

خداوندا کسیکہ والی و متصرف گردانیدہ شود از کار امت من چیزیرا پس شاق و دشوار آید بر ایشان

عَلَيْهِ وَمَنْ وَلِيَ مِنْ اَمْرِ اُمَّتِيْ شَيْئًا فَرَفَقَ بِهِمْ فَارْفُقْ

بروے و کسیکہ والی گردانیدہ شد از امر امت من چیزیرا پس نرمی کند بایشان پس نرم شو تو بروے

بِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

رواہ مسلم وروایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ اَمِيْرِ عَشَرَةٍ اِلَّا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ امیر دہ مرد مگر آن کہ

يُؤْتٰى بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَغْلُوْلًا حَتّٰى يَفُكَّ عَنْهُ الْعَدْلُ

آورده می شود روز قیامت غل در گردن تا آنکہ خلاص میسازد او را عدل

اَوْ يُوْبِقَهُ الْجَوْرُ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

یا ہلاک میگرداند او را ظلم رواہ دارمی وروایت است از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلٌ لِّلْاُمَرَاءِ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم وای مرامراورا

وَيْلٌ لِّلْعُرَفَاءِ وَيْلٌ لِّلْاُمَنَاءِ لَيَتَمَنَّيَنَّ اَقْوَامٌ يَوْمَ

وای مرعرفارا و وائے مرامنارا ہرآئینہ آرزو کنند قومها روز

الْقِيٰمَةِ اَنَّ نَوَاصِيَهُمْ مُعَلَّقَةٌ بِالثُّرَيَّا يَتَجَلْجَلُوْنَ بَيْنَ

قیامت کاشکے موی پیشانی ایشان آویختہ باشد بپروین درحالیکہ می جنبیدند

السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ وَاِنَّهُمْ لَمْ يَبْلُوْا عَمَلًا رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ

بواز ہا میان آسمان وزمین وتحقیق کہ والی نمی شدند ہیچ عملی را روایت کرد آن را در شرح

السُّنَّةِ وَعَنْ غَالِبِ الْقَطَّانِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ

السنۃ وروایت است از غالب قطان تابعی از مردے کہ او روایت دارد از جدّ خود

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْعَرَافَةَ

گفت جدّاو کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ عریفان

حَقٌّ وَلَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ عُرَفَآءَ وَلٰكِنَّ الْعُرَفَآءَ فِي النَّارِ

حق است وچارہ نیست مردم را از وجود عریفان ولیکن اکثر عریفان در آتش دوزخ اند

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

رواہ ابوداؤد وروایت است از ابی ہریرہ رض از آنحضرت صلی اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّكُمْ سَتَحْرِصُوْنَ عَلَى الْاِمَارَةِ

علیہ وسلم کہ فرمود بدرستیکہ شما نزدیک است کہ حرص کنید برامارت

وَسَتَكُوْنُ نَدَامَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَنِعْمَ الْمُرْضِعَةُ

وحکومت ونزدیک است کہ باشد آن امارت موجب پشیمانی روز قیامت پس نیکو شیر دہندہ است

وَبِئْسَتِ الْفَاطِمَةُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ

امارت وبد از شیر باز دارندہ است روایت کرد این حدیث را بخاری واز مقدام بن

عفا اللہ عنہ جمع کردہ شد این حدیث در تعریف عریف یعنی
شمارندہ وحکایت کنندہ عمل ایشان را نزد امیر وقیم
امور رعیت وتعریف سلاطین وذکر نصب ایشان
امراء را از جہت تحصیل امنا ورعیت شدہ است
وآن کسیکہ گماشتہ ایشان وامین ایشان
بر بیان کہ حفظ ایشان را بجا آرد
ونگاہ داشتہ شدہ است امین از خیانت
وتجاوز در صدقات وجزیہ وغیرہا بہ وزن
ایشان کہ بیت المال المسلمین
فتنہ عریف بباطل المستحقات
وزیادتی متعلقات است ۱۲ منہ

مَعْدِيكَرِبَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ

معدیکرب مرویست کہ آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم زد

عَلٰى مَنْكِبَيْهِ ثُمَّ قَالَ اَفَلَحْتَ يَقْدَيْمُ اِنْ مُتَّ وَلَمْ

بر ہر دو دوشہای وے پس فرمود تحقیق رستگاری یافتی ای قدیم اگر بمیری

تَكُنْ اَمِيْرًا وَلَا كَاتِبًا وَلَا عَرِيْفًا رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ

بحالیکہ نباشی امیر و نہ نویسندۂ امیر و نباشی عریف رواہ ابو داؤد و

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از عقبہ بن عامر رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ صَاحِبُ مَكْسٍ يَعْنِي الَّذِيْ

علیہ وسلم در نمی آید بہشت را خداوند مکس یعنے آنکہ می گیرد

يَعْشُرُ النَّاسَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ

عشر از مردم رواہ احمد و ابو داؤد و دارمی و روایت است از

ذَرٍّ رضہ قَالَ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِتَّةَ

ابی ذر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مرا شش روز

اَيَّامٍ اِعْقِلْ يَا اَبَا ذَرٍّ مَا يُقَالُ لَكَ بَعْدُ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ

کہ فہم کن اے ابا ذر چیزی را کہ گفتہ میشود ترا بعد ازین پس ہرگاہ کہ شد روز

السَّابِعُ قَالَ اُوْصِيْكَ بِتَقْوَى اللّٰهِ فِيْ سِرِّ اَمْرِكَ وَعَلَانِيَتِهٖ

ہفتم گفت آنحضرت وصیت می کنم ترا بہ پرہیزگاری خدا در پنہان کار تو و آشکارا

وَاِذَا اَسَاْتَ فَاَحْسِنْ وَلَا تَسْئَلَنَّ اَحَدًا شَيْئًا وَاِنْ سَقَطَ

و چون بدکنی کارے را نیکی نیز کن کہ حسنہ محو کند سیئہ را و سوال مکن کسی را ہیچ چیز را اگرچہ بیفتد

سَوْطُكَ وَلَا تُقْبِضْ اَمَانَةً وَلَا تَقْضِ بَيْنَ اثْنَيْنِ رَوَاهُ اَحْمَدُ

تازیانہ تو و قبض مکن امانت را و قاضی مشو میان دو کس رواہ احمد

وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ

واز ابی امامہ رض مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ آنحضرت

قَالَ مَا مِنْ رَجُلٍ یَلِیْ اَمْرَ عَشَرَةٍ فَمَا فَوْقَ ذٰلِكَ اِلَّا اَتَی اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ

فرمود نیست مردے کہ والی و حاکم شود کارہ کس را پس زیادہ از آن مگر آنکہ بیاید در روز قیامت

مَغْلُوْلًا یَوْمَ الْقِیٰمَةِ یَدُهٗ اِلٰی عُنُقِهٖ فَكَّهٗ بِرُّهٗ اَوْ اَوْبَقَهٗ

غل کردہ شدہ روز قیامت دست وے بسوے گردن او کہ خلاص میگرداند او را

اِثْمُهٗ اَوَّلُهَا مَلَامَةٌ وَاَوْسَطُهَا نَدَامَةٌ وَاٰخِرُهَا خِزْیٌ

یا ہلاک میگرداند او را ابتدائے ولایت ملامت است و میان آن پشیمانی است و آخر کار رسوائی

یَوْمَ الْقِیٰمَةِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض

روز قیامت رواہ احمد واز عبد اللہ بن عمرو رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ نَظَرَ اِلٰی

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ نگاہ کند بسوے

اَخِیْهِ نَظْرَةً یُخِیْفُهٗ اَخَافَهُ اللّٰهُ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ رَوَاهُ الْبَیْهَقِیُّ

برادر خود نگاہیکہ میترساند آن برادر را بترساند او را خدا یتعالی روز قیامت رواہ البیہقی

فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رض عَنِ النَّبِیِّ

در شعب الایمان واز ابی سعید رض مرویست از آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ عِنْدَ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود مر ہر غادر را لوائے است نزد

اِسْتِهٖ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وَفِیْ رِوَایَةٍ لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ

دبر وے روز قیامت و در روایتے دیگر آنیست کہ مر ہر غادر را لوائیست روز قیامت

یُرْفَعُ لَهٗ بِقَدْرِ غَدْرِهٖ اَلَا وَلَا غَادِرَ اَعْظَمُ غَدْرًا مِنْ اَمِیْرِ عَامَّةٍ

کہ بلند گردانیدہ میشود آن علم برابر اندازۂ غدر وی آگاہ باشید کہ نیست غادر کہ عظیم تر است

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ أَنَّهُ قَالَ لِمُعَاوِيَةَ

رواہ مسلم و روایت است از عمرو بن مرۃ روایت میکند کہ وے گفت مر معاویہ را

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ

کہ شنیدم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود کسیکہ

وَلَّاهُ اللّٰهُ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِيْنَ فَاحْتَجَبَ دُوْنَ حَاجَتِهِمْ وَ

والی و متصرف گردانید او را خدا تعالیٰ چیزے را از کار مسلمانان پس در پردہ شود از کس فرو دو حوائج ایشان

خَلَّتِهِمْ وَفَقْرِهِمْ اِحْتَجَبَ اللّٰهُ دُوْنَ حَاجَتِهِ وَخَلَّتِهِ وَفَقْرِهِ

یعنی منع کند ارباب حاجت را از خود و پردہ میشود خدا تعالیٰ از فرو دو حاجات وے یعنی

فَجَعَلَ مُعَاوِيَةُ رَجُلًا عَلٰى حَوَائِجِ النَّاسِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوٗدَ

منع میکند از مطلوب وے پس گردانید معاویہ مردے را بر حاجتہائے مردم رواہ ابو داؤد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُ وَلِأَحْمَدَ أَغْلَقَ اللّٰهُ تَعَالٰى

والترمذی و در روایتے از ترمذی این چنین است و مر احمد را نیز می بندد خدا تعالیٰ

أَبْوَابَ السَّمَاءِ دُوْنَ خَلَّتِهِ وَحَاجَتِهِ وَمَسْكَنَتِهِ

درہائے آسمان را از فرو دو حاجات وے و محتاجی وے

وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَنَّهُ كَانَ إِذَا بَعَثَ عُمَّالَهُ

و روایت است از عمر بن خطاب رضہ کہ وے بود چون میفرستاد عاملان خود را

شَرَطَ عَلَيْهِمْ أَنْ لَا تَرْكَبُوْا بِرْذَوْنًا وَلَا تَأْكُلُوْا نَقِيًّا وَلَا

شرط میکرد بر ایشان کہ سوار نشوید بر اسپ ترکی را و مخورید میدہ را و نپوشید

تَلْبَسُوْا رَقِيْقًا وَلَا تُغْلِقُوْا أَبْوَابَكُمْ دُوْنَ حَوَائِجِ النَّاسِ فَإِنْ

جامۂ نازک و لطیف را و نہ بندید درہای خود را از فرو دو حاجتہائے مردم پس اگر

فَعَلْتُمْ شَيْئًا مِنْ ذٰلِكَ فَقَدْ حَلَّتْ بِكُمُ الْعُقُوْبَةُ ثُمَّ يُشَيِّعُهُمْ

کنید چیزے را از ین پس تحقیق فرو دمی آید بشما عذاب پس مشایعت میکرد عمر رضہ عمال

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

رواه بیہقی در شعب الایمان و روایت است از عبد اللہ بن

مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ

مسعود رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نیست

حَاكِمٍ يَحْكُمُ بَيْنَ النَّاسِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَلَكٌ آخِذٌ

حاکمے کہ حکم میکند میان مردم مگر آنکہ می آید روز قیامت درحالیکہ فرشتہ گیرندہ است

بِقَفَاهُ ثُمَّ يَرْفَعُ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَإِنْ قَالَ الْقِهِ الْقَاهُ فِي

گردن او را پستر برمیدارد آن فرشتہ سر خود را بسوی آسمان پس اگر میگوید خدا بیندازاو را در

مَهْوَاةٍ أَرْبَعِيْنَ خَرِيْفًا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ

دوزخ می اندازد فرشتہ او را در محل افتادن چہل سال رواہ احمد و ابن ماجہ و بیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در شعب ایمان و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعَوَّذُوْا بِاللّٰهِ مِنْ رَأْسِ السَّبْعِيْنَ وَإِمَارَةَ

صلے اللہ علیہ وسلم پناہ جوئید بخدا از سر سال ہفتاد و از امارت

الصِّبْيَانِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض

خردان رواہ احمد و روایت است از جابر بن سمرہ رض

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ثَلَاثَةٌ

گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود سہ خصلت است

أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْإِسْتِسْقَاءُ بِالْأَنْوَاءِ وَحَيْفُ السُّلْطَانِ

کہ میترسم بر امت خود طلب کردن باران بمنازل قمر دوم جور و ستم سلطان

وَتَكْذِيْبٌ بِالْقَدَرِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رض

و سوم انکار کردن تقدیر الٰہی را رواہ احمد و روایت است از ابی ذر رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ اَنْتُمْ وَاَئِمَّةٌ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چگونہ باشد حال شما با ائمہ

مِنْ بَعْدِيْ يَسْتَاْثِرُوْنَ بِهٰذَا الْفَيْءِ قُلْتُ اَمَا وَالَّذِيْ

بعد من کہ مستقل و باشند باین مال گفتم آگاہ باش سوگند بخدا

بَعَثَكَ بِالْحَقِّ اَضَعُ سَيْفِيْ عَلٰى عَاتِقِيْ ثُمَّ اَضْرِبُ بِهٖ حَتّٰى

کہ برانگیختہ است ترا بحق بہم شمشیر خود را بر گردن خود پس میزنم بآن شمشیر تا آنکہ

اَلْقَاكَ قَالَ اَوَلَا اَدُلُّكَ عَلٰى خَيْرٍ مِّنْ ذٰلِكَ تَصْبِرُ حَتّٰى

ملاقات میکنم ترا فرمود آنحضرت ایا راہ ننمایم ترا بہتر ازین صبر کن تا آنکہ

تَلْقَانِيْ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ

ملاقات میکنی مرا رواہ ابو داؤد و روایت است از ابی امامہ رضہ

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الْاَمِيْرَ اِذَا ابْتَغَى

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت بدرستیکہ امیر وقتیکہ طلب کند

الرِّيْبَةَ فِي النَّاسِ اَفْسَدَهُمْ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ

شک و تہمت را در مردم تباہ میگرداند ایشان را رواہ ابو داؤد و از ابی داؤد و از ابی سعید رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَفْضَلُ الْجِهَادِ

کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فاضل ترین جہاد

مَنْ قَالَ كَلِمَةَ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

قول کسی است کہ میگوید کلمہ حق را نزد سلطان جور کنندہ رواہ الترمذی

وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَرَوَاهُ اَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ عَنْ

و ابو داؤد و ابن ماجہ و روایت کرد احمد و نسائی از

طَارِقِ ابْنِ شِهَابٍ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

طارق بن شہاب و روایت است از ابن عباس رضہ از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ سَكَنَ الْبَادِيَةَ جَفَا وَمَنِ اتَّبَعَ

علیہ وسلم گفت آنحضرت کسیکہ ساکن شود در بادیہ سخت دل گردد و کسیکہ ہمیشہ در پے

الصَّيْدَ غَفَلَ وَمَنْ أَتَى السُّلْطَانَ افْتُتِنَ رَوَاهُ أَحْمَدُ

صید رود غافل میگردد و کسیکہ بیاید سلطان را می افتد در بلا و فتنہ رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي دَاوُدَ مَنْ لَزِمَ

و ترمذی و نسائی و در روایت ابی داؤد این است کسیکہ ملازمت کند

السُّلْطَانَ افْتُتِنَ وَمَا ازْدَادَ عَبْدٌ مِنَ السُّلْطَانِ دُنُوًّا

سلطان را در فتنہ افتد و زیادہ نکند ہیچ بندہ از سلطان قرب و منزلت

إِلَّا ازْدَادَ مِنَ اللّٰهِ بُعْدًا وَعَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رض

مگر آنکہ زیادہ میکند دوری را از خدا و روایت است از کعب بن عجرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُعِيذُكَ بِاللّٰهِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در پناہ خدا میدہم ترا

مِنْ إِمَارَةِ السُّفَهَاءِ قَالَ وَمَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ

از فرمانروائی بیخردان گفت کعب و چیست امارت سفہا اے پیغمبر خدا گفت آنحضرت ۲

أُمَرَاءُ سَيَكُونُونَ مِنْ بَعْدِي مَنْ دَخَلَ عَلَيْهِمْ فَصَدَّقَهُمْ

امرا نزدیک کہ باشند بعد از من کسانیکہ در آیند بر ایشان پس تصدیق کنند بر ایشان

بِكَذِبِهِمْ وَأَعَانَهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ فَلَيْسُوا مِنِّي وَلَسْتُ

بدروغ ایشان و یاری دہند ایشان را بظلم ایشان پس نیستند آن کسان از من و نیستم من

مِنْهُمْ وَلَمْ يَرِدُوا عَلَيَّ الْحَوْضَ وَمَنْ لَمْ يَدْخُلْ عَلَيْهِمْ

از ایشان و ہرگز در نیایند بر من حوض کوثر را و آنکہ در نیاید بر ایشان

وَلَمْ يُصَدِّقْهُمْ بِكَذِبِهِمْ وَلَمْ يُعِنْهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ

و تصدیق نکند ایشان را بدروغ ایشان و اعانت نکند ایشان را بر ظلم ایشان

فَأُولٰٓئِكَ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ وَأُولٰٓئِكَ يَرِدُونَ عَلَى الْحَوْضَ

پس آنکسان از منند و من از ایشانم و آن کسان در می آیند بر من حوض را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ رض قَالَ

رواه ترمذی و نسائی و روایت است از ابی بکره رضی گفت

لَمَّا بَلَغَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ أَهْلَ فَارِسَ قَدْ

چون رسید آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را اینکہ فارسیان

مَلَّكُوا عَلَيْهِمْ بِنْتَ كِسْرٰى قَالَ لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ

ملکہ گردانیده اند بر خود دختر کسرے را فرمود آنحضرت ہرگز رستگاری و پیروزی نیابند گروہے

وَلَّوْا أَمْرَهُمُ امْرَأَةً رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

کہ والی گردانیدند در کار خود ہا زنے را رواہ بخاری

بَيَانُ مَا عَلَى الْقُضَاةِ

بیان آنچہ بر قاضیان است

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابی ہریرہ رضی گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَنْ جُعِلَ قَاضِيًا بَيْنَ النَّاسِ فَقَدْ ذُبِحَ بِغَيْرِ

وسلم کسیکہ گردانیده شد قاضی میان مردم پس تحقیق ذبح کرده شد بے

سِكِّينٍ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ

کارد رواہ احمد و ترمذی و ابو داؤد و ابن ماجہ

وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از انس رضی گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنِ ابْتَغَى الْقَضَاءَ وَسَأَلَ وُكِلَ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أُكْرِهَ عَلَيْهِ

کسیکہ طلب کند قضا را و سوال کند گذاشتہ شود بسوی نفس وی و کسیکہ اکراہ کرده شد بر قضا

۱۲ سر بادشاہ فارسیان دختر خود را

أَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْهِ مَلَكًا يُسَدِّدُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ

میفرستد خدا بروے فرشته را که راست میگرداند کردار و گفتار او را رواه ترمذی و ابو داؤد و ابن

وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُضَاةُ

در روایت است از بریده رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم که قاضیان

ثَلٰثَةٌ وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ وَاثْنَانِ فِي النَّارِ وَأَمَّا الَّذِيْ فِي الْجَنَّةِ فَرَجُلٌ

سه قسم اند یکے در بهشت و دو قسم در آتش پس لیکن آن کسیکه در بهشت ست پس مرد لیست

عَرَفَ الْحَقَّ فَقَضٰى بِهٖ وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَجَارَ فِي الْحُكْمِ

که شناخت حق را پس حکم کرد بحق و مردے شناخت حق را پس جور کرد در حکم

فَهُوَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ قَضٰى لِلنَّاسِ عَلٰى جَهْلٍ فَهُوَ فِي

پس آنکس در آتش است و مردیکه حکم کرد برائے مردم بنا بر جهل پس وے نیز در

النَّارِ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

آتش ست رواه ابو داؤد و ابن ماجه و روایت است از ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ طَلَبَ

گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم کسیکه بخواهد

قَضَاءَ الْمُسْلِمِيْنَ حَتّٰى يَنَالَهٗ ثُمَّ غَلَبَ عَدْلُهٗ جَوْرَهٗ فَلَهٗ

قضاے مسلمانان را تا آنکه بیابد او را پس غالب آید عدل او جور او را پس مر او راست

الْجَنَّةُ وَمَنْ غَلَبَ جَوْرُهٗ عَدْلَهٗ فَلَهُ النَّارُ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ

بهشت و کسیکه غالب آید جور او عدل او را پس مر او راست آتش دوزخ رواه ابو داؤد

وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از عائشه رض از آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ لَيَأْتِيَنَّ عَلَى الْقَاضِيْ الْعَدْلِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَتَمَنّٰى أَنَّهٗ

که فرمود آنحضرت ﷺ هر آینه می آید بر قاضی عدل روز قیامت آرزو می برد قاضی که کاشکے وی

لَمْ يَقْضِ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي تَمْرَةٍ قَطُّ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ سَعِيدِ

حکم نمی کرد میان دو کس در یک خرما ہرگز رواہ احمد و روایت است از سعید

بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ مُسْلِمًا وَيَهُودِيًّا اخْتَصَمَا إِلَى عُمَرَ فَرَأَى الْحَقَّ

بن مسیب رضہ کہ مسلمان و یک یہودی خصومت کردند و آمدند بسوی عمر رضہ پس دید عمر رضہ حق

لِلْيَهُودِيِّ فَقَضَى لَهُ عُمَرُ بِهِ فَقَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ وَاللَّهِ لَقَدْ

مر یہودی را پس حکم کرد جانب یہودی پس گفت مر عمر را یہودی بخدا سوگند ہر آئینہ

قَضَيْتَ بِالْحَقِّ فَضَرَبَ بِهِ عُمَرُ بِالدِّرَّةِ وَقَالَ مَا يُدْرِيكَ

بتحقیق حکم کردی تو بحق پس بزد آن یہودی را عمر رضہ بدرہ و گفت عمر رضہ چہ چیز دریابد ترا کہ این قضا

فَقَالَ الْيَهُودِيُّ وَاللَّهِ إِنَّا نَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أَنَّهُ لَيْسَ قَاضٍ

پس گفت یہودی بخدا سوگند تا می یافتم در توریت اینکہ نیست حکم کنندہ

يَقْضِي بِالْحَقِّ إِلَّا كَانَ عَنْ يَمِينِهِ مَلَكٌ وَعَنْ شِمَالِهِ مَلَكٌ

کہ حکم کند بحق مگر آنکہ می باشد در جانب راست وی فرشتہ و در جانب چپ وی فرشتہ

يُسَدِّدَانِهِ وَيُوَفِّقَانِهِ لِلْحَقِّ مَا دَامَ عَلَى الْحَقِّ فَإِذَا تَرَكَ

دیگر کہ سداد می بخشند او را و توفیق میدہند او را برای حق مادامیکہ آن حکم بر حق است

الْحَقَّ عَرَجَا وَتَرَكَاهُ رَوَاهُ مَالِكٌ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ

حاکم حق را بالا مے روند آن دو فرشتہ و میگذارند او را رواہ مالک رحمۃ اللہ علیہ

بَابُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ

باب در بیان امر بالمعروف و نہی عن المنکر

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ

و باید کہ باشد از شما گروہے کہ بخوانند بسوے نیکو کارے و بفرمایند کار پسندیدہ

وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ يَا بُنَيَّ

و منع کنند از ناپسندیدہ و آن گروہ ایشانند رستگاران ای پسر من

أَقِمِ الصَّلٰوةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوْفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ

برپادار نماز را وبفرما بکار پسندیده ومنع کن از ناپسندیده

وَاصْبِرْ عَلٰى مَا أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ

وصبر کن بر هر چه برسد تو هر آئینه این مقدمه از کارهاے

الْأُمُوْرِ وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رض عَنِ

مقصود است درروایت ست از ابی سعید خدری رض از آنحضرت

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ رَأٰى

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود هرکه بیند از

مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهٖ فَإِنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهٖ

شما نامشروع را پس باید که تغیر دهد او را از دست خود پس اگر نتواند پس بزبان

فَإِنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهٖ وَذٰلِكَ أَضْعَفُ الْإِيْمَانِ رَوَاهُ

پس اگر نتواند پس باید که تغیر دهد بدل و این سست ترین ایمان ست رواه

مُسْلِمٌ وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مسلم درروایت است از نعمان بن بشیر رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْقَائِمِ فِيْ حُدُوْدِ اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم حال ومثال ستی کننده در حدود شریعت

وَالْوَاقِعِ فِيْهَا مَثَلُ قَوْمٍ اسْتَهَمُوْا سَفِيْنَةً فَصَارَ

وآنکه افتاده است در حدود خدا مانند مثال وحال قومی ست که کشیدند در کشتی و قرعه انداختند پس

بَعْضُهُمْ فِيْ أَسْفَلِهَا وَصَارَ بَعْضُهُمْ فِيْ أَعْلَاهَا فَكَانَ الَّذِيْ

گشتند بعضے در درجه های پست و گشتند بعضے در درجه های بلند از وی پس بود آنکس که

فِيْ أَسْفَلِهَا يَمُرُّ بِالْمَاءِ عَلَى الَّذِيْ فِيْ أَعْلَاهَا

در پایان کشتی ست میگذشت آب بر آنکسان که در بالاے کشتی نشسته اند

فَتَأَذَّوْا بِهٖ فَأَخَذَ فَأْسًا فَجَعَلَ يَنْقُرُ أَسْفَلَ السَّفِينَةِ فَأَتَوْهُ

پس آزار میکشیدند بدان پس گرفت آنکس که در پایان ست تبر را پس کار دیدن گرفت و شکستن پایان کشتی را

فَقَالُوا مَا لَكَ تَأَذَّيْتَ بِنَا وَلَا بُدَّ لِي مِنَ الْمَاءِ فَإِنْ

پس گفتند چه شده است ترا گفت ایذا کشیدید شما بسبب من و چاره نیست مرا از آب گرفتن پس اگر

أَخَذُوا عَلَى يَدَيْهِ أَنْجَوْهُ وَنَجَّوْا أَنْفُسَهُمْ وَإِنْ تَرَكُوهُ

بگیرند دو باز دارند ازین کار آنمرد را رستگاری میدهند او را و رستگاری میدهند ذاتهای خود را اگر

أَهْلَكُوهُ وَأَهْلَكُوا أَنْفُسَهُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ حُذَيْفَةَ

گذارند او را هلاک میگردانند او را و هلاک میگردانند ذاتهای خود را رواه بخاری و ازو ست است از حذیفه

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهٖ

بدرستیکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که سوگند بخدای که بقای ذات من در دست اوست

لَتَأْمُرُنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوُنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللّٰهُ

هر آئینه امر می کنید شما بمعروف و نهی میکنید از منکر یا نزدیک ست که خدا تعالی میفرستد

أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ عِنْدِهٖ ثُمَّ لَتَدْعُنَّهُ وَلَا

بر شما عذابی از نزد خود پس تضرع هر آئینه دعا میکنید الله تعالی را

يُسْتَجَابُ لَكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَرِيرِ بْنِ

و قبول کرده نمی شود دعا مر شما را رواه ترمذی و روایت است از جریر بن

عَبْدِ اللّٰهِ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبد الله رضه گفت شنیدم من آنحضرت را صلی الله علیه وسلم

يَقُولُ مَا مِنْ رَجُلٍ يَكُونُ فِي قَوْمٍ يَعْمَلُ فِيهِمْ بِالْمَعَاصِي

که میگفت نیست هیچ مردی که میباشد در قومی که میکند آنمرد در ایشان گناهان

يَقْدِرُونَ عَلَى أَنْ يُغَيِّرُوا عَلَيْهِ وَلَا يُغَيِّرُونَ إِلَّا أَصَابَهُمُ اللّٰهُ

قدرت دارند آن قوم بر تغییر دادن بر آن مرد و تغییر نمی دهند مگر برساند خدا آن قوم را

مِنْهُ بِعِقَابٍ قَبْلَ اَنْ يَّمُوْتُوْا رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ

خدا تعالیٰ از جهت آن عذاب پیش از انکه بمیرند رواه ابو داود وابن ماجه

وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ عَدِيٍّ الْكِنْدِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا مَوْلًى لَنَا

وروایت است از عدی بن عدے الکندی گفت عدی حدیث کرد ما را مولای که بود ما را

اَنَّهُ سَمِعَ جَدِّيْ يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

کہ وے شنید جد مرا کہ میگفت شنیدم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُعَذِّبُ الْعَامَّةَ بِعَمَلِ الْخَاصَّةِ حَتّٰى

وسلم را کہ میفرمود کہ خدا تعالیٰ عذاب نمی کند اکثر قوم را بعمل چند مردم خاص ایشان تا آنکہ

يَرَوُا الْمُنْكَرَ بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِمْ وَهُمْ قَادِرُوْنَ عَلٰى اَنْ يُّنْكِرُوْهُ

بینند عامہ ناشروعے را میان خود حال آنکہ ایشان می توانند کہ انکار کنند

فَلَا يُنْكِرُوْا فَاِذَا فَعَلُوْا ذٰلِكَ عَذَّبَ اللّٰهُ تَعَالَى الْعَامَّةَ

پس انکار نکنند و تغیر ندہند از پس چون کنند این را عذاب میکند خدا تعالیٰ عامہ را

وَالْخَاصَّةَ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنِ الْعِرْسِ بْنِ

وخاصہ را رواہ در شرح السنۃ وروایت است از عرس ابن

عُمَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا عُمِلَتِ

عمیرہ رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چون کردہ شود

الْخَطِيْئَةُ فِي الْاَرْضِ مَنْ شَهِدَهَا فَكَرِهَهَا كَانَ كَمَنْ

گناہ در زمین ہر کہ حاضر بود آن را پس ناخوش دارد آن را باشد ہمچو کسیکہ

غَابَ عَنْهَا وَمَنْ غَابَ عَنْهَا فَرَضِيَهَا كَانَ كَمَنْ شَهِدَهَا

غایب است ازان و ہر کہ غایب بود ازان پس راضی شود ازان باشد ہمچو کسیکہ حاضر است آنرا

رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ اَبِي الْبَخْتَرِيِّ عَنْ رَجُلٍ مِّنْ اَصْحَابِ

رواہ ابو داود وروایت است از ابی البختری رضہ از مردے از یاران

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَنْ يَهْلِكَ النَّاسُ حَتّٰى يُعْذِرُوْا مِنْ اَنْفُسِهِمْ

علیہ وسلم ہرگز ہلاک نشوند مردم تا آنکہ بسیار شود گناہان وعیبہای ایشان از ذاتہای ایشان

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ قَالَ قَالَ

رواہ ابوداؤد وروایت است از عبد اللہ بن مسعود رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا وَقَعَتْ بَنُوْ اِسْرَآئِيْلَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہنگامے کہ افتادند بنی اسرائیل

فِي الْمَعَاصِيْ نَهَتْهُمْ عُلَمَآؤُهُمْ فَلَمْ يَنْتَهُوْا فَجَالَسُوْهُمْ

در معصیتہا ابداً باشتند ایشانرا دانشمندان ایشان پس باز نماندند پیش ستندو دانشمندان ایشان در مجلسہا

وَاٰكَلُوْهُمْ وَشَارَبُوْهُمْ فَضَرَبَ اللّٰهُ قُلُوْبَ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ

وخوردند و نوشیدند با ایشان پس خلط کرد خدا دلہای بعض ایشان را بہ بعض

فَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ عَلٰى لِسَانِ دَاوٗدَ وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ

پس لعنت کردبنی اسرائیل را خدا بر زبان داؤد وعیسی بن مریم علیہما السلام این لعنت کردن

بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ قَالَ فَجَلَسَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

بسبب نجاوز کردن ایشان بود از حدود وگفت ابن مسعود پس نشست آنحضرت صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَقَالَ لَا وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ

اللہ علیہ وسلم وبود تکیہ کردہ پس فرمود نخواہ سوگند تا آنکہ بہ پیچد ایشان را

حَتّٰى تَاْطِرُوْهُمْ اَطْرًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ

بہ پیچیدنے وبگیرید دستہای ایشان وتم کنید رواہ ترمذی وروایت است از جابر رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوْحَى اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم وحی فرستاد خدا تعالے

إِلَى جِبْرَئِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنِ اقْلِبْ مَدِينَةَ كَذَا وَكَذَا بِأَهْلِهَا

بسوے جبرئیل علیہ السلام کہ برہم زن و بگردان شہر چنین و چنین را با اہل شہر

فَقَالَ يَا رَبِّ إِنَّ فِيهِمْ عَبْدَكَ فُلَانًا لَمْ يَعْصِكَ طَرْفَةَ عَيْنٍ

پس گفت جبرئیل اے پروردگار در میان اہل این شہر فلان بندۂ تست کہ معصیت نکردہ است

قَالَ فَقَالَ اقْلِبْهَا عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ فَإِنَّ وَجْهَهُ لَمْ يَتَمَعَّرْ

گفت جبرئیل پس فرمود پروردگار بگردان و برہم زن آن بلدہ را بروے و بر ہمہ ایشان زیرا کہ روے آن بندہ متغیر نشدہ

فِيَّ سَاعَةً قَطُّ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

از جہت من یک ساعت ہرگز رواہ بیہقی در شعب ایمان

بَابُ الظُّلْمِ

این باب در بیان ظلم است

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

ہر آئینہ خدا بدل نمیکند حالتے را کہ بقومے دارد تا وقتیکہ ایشان بدل کنند آنچہ در ضمیر ایشانست

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

ہر آئینہ خدا ہیچ ظلم نہ کند بر مردمان ولیکن مردمان بر خویشتن ستم میکنند

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا

ہر آئینہ خدا ظلم نمی کند وزن ذرہ و اگر آن عمل نیکی باشد دو چندان میکند آن را

وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ

و بدہد از نزدیک خود مزد بزرگ و اگر گرفتار کند خدا مردمان را

بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ

بسبب ستم ایشان نگذارد بر زمین ہیچ بندہ ولیکن تاخیر میکند ایشان را تا وقت

مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

مقرر پس چون برسد آن وقت مقرر ایشان باز نمانند ساعتے و نہ پیش روند

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلظُّلْمُ

و روایت است از ابن عمر رضہ بدرستیکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ ظلم کردن

ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

سبب تاریکی است روز قیامت متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رضہ

اَنَّهٗ سَمِعَ رَجُلًا يَقُوْلُ اِنَّ الظَّالِمَ لَا يَضُرُّ اِلَّا نَفْسَهٗ فَقَالَ

کہ وے شنید مردیرا کہ میگوید ظالم زیان نمی کند مگر نفس خود را پس گفت

اَبُوْ هُرَيْرَةَ رض بَلٰى وَاللّٰهِ حَتَّى الْحُبَارٰى لَتَمُوْتُ فِيْ وَكْرِهَا

ابو ہریرہ رضہ آرے بخدا سوگند زیان میکند تا آنکہ جبارے ہر آئینہ مرد

هُزْلًا لِظُلْمِ الظَّالِمِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ

در آشیانہ خود از لاغری بجہت ظلم ظالم روایت کرد بیہقی این چہار حدیث را در

شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَوْسِ ابْنِ شُرَحْبِيْلٍ اِنَّهٗ سَمِعَ

شعب الایمان و روایت است از اوس بن شرحبیل رضہ کہ وے شنید

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ مَشٰى مَعَ ظَالِمٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت کسیکہ برود با ظالم

لِيُقَوِّيَهٗ وَهُوَ يَعْلَمُ اَنَّهٗ ظَالِمٌ فَقَدْ خَرَجَ مِنَ الْاِسْلَامِ

تا تقویت کند او را حال آنکہ آنمرد میداند کہ وی ظالم است پس بتحقیق بیرون آمد از اسلام

وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از علی رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِيَّاكَ وَدَعْوَةَ الْمَظْلُوْمِ فَاِنَّمَا يَسْاَلُ اللّٰهَ حَقَّهٗ وَاِنَّ اللّٰهَ

دور دار خود را از دعاے مظلوم زیرا کہ وے نمی طلبد از خدا مگر حق خود را و بتحقیق خدا

لَا يَمْنَعُ ذَا حَقٍّ حَقَّهٗ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

منع نمی کند ہیچ صاحب حق را از حق وے و روایت است از ابی امامہ رضہ کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مِنْ شَرِّ النَّاسِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود از بدترین مردم از روئے مرتبہ نزد خدا روز قیامت

عَبْدٌ اَذْهَبَ اٰخِرَتَهٗ بِدُنْيَا غَيْرِهٖ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

بندہ ایست کہ ضائع کرد آخرت خود را بسبب دنیائے غیر خود رواہ ابن ماجہ و ایں است از

عَائِشَةَ رضی قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدَّوَاوِيْنُ

عائشہ رضی اللہ عنہا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دواوین

ثَلٰثَةٌ دِيْوَانٌ لَا يَغْفِرُ اللّٰهُ الْاِشْرَاكَ بِاللّٰهِ يَقُوْلُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ

سہ است یکے صحیفہ ایست کہ نمی آمرزد خدا او آن شریک گردانیدن کسے را بخدا است میگوید خدای

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَدِيْوَانٌ لَا يَتْرُكُهُ اللّٰهُ

کہ خدائے تعالیٰ نمی آمرزد شرک را و دیوان دوم صحیفہ ایست کہ مہمل نمیگذارد آن را خدا

ظُلْمُ الْعِبَادِ فِيْمَا بَيْنَهُمْ حَتّٰى يَقْتَصَّ بَعْضُهُمْ مِّنْ بَعْضٍ

و آن ظلم بندگان است درمیان یکدیگر تا آنکہ قصاص بستاند بعضے از ایشان از بعضے

وَدِيْوَانٌ لَا يَعْبَأُ اللّٰهُ بِهٖ ظُلْمُ الْعِبَادِ فِيْمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللّٰهِ

و صحیفہ سوم اباک ندارد خدا آن و آن ظلم بندگان است میان خود و میان خدا

فَذٰلِكَ اِلَى اللّٰهِ اِنْ شَاءَ عَذَّبَهٗ وَاِنْ شَاءَ تَجَاوَزَ عَنْهُ وَعَنْ

پس آن موکول است بارادت الٰہی اگر خواہد عذاب کند بندہ را و اگر خواہد بگذرد از آن و از

اَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ

ابی موسے رضی اللہ عنہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا

لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتّٰى اِذَا اَخَذَهٗ لَمْ يُفْلِتْهُ ثُمَّ قَرَأَ وَكَذٰلِكَ

ہر آئینہ مہلت میدہد ظلم را تا آنکہ وقتیکہ بگیرد او را نمی گذارد او را بسترخواند و چنین است

اَخْذُ رَبِّكَ اِذَا اَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ اٰلَايَةَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

گرفتن پروردگار تو چون بگیرد قریہ ہا را کہ ظالم اند تا آخر آیہ متفق علیہ

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ہریرہ رضؓ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلِمَةٌ لِأَخِيْهِ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ

ہر کہ باشد مراورا مظلمہ مر برادر مسلمان را از آبروے کہ ریختہ یا از چیزے دیگر پس باید کہ تحلل بخواہد

مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُوْنَ لَهُ دِيْنَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ إِنْ كَانَ لَهُ

از وے امروز پیش از انکہ نباشد مراورا دینارے و نہ درہم اگر باشد اورا

عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلِمَتِهِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ

عمل نیک گرفتہ شود از وے باندازہ ظلم او و اگر نباشد مراورا نیکیہا

أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِّلَ عَلَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ

گرفتہ شود از بدیہاے صاحب وے پس برداشتہ شود بر وے رواہ البخاری و ہم از وی مرویست

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَتَدْرُوْنَ مَا الْمُفْلِسُ قَالُوْا

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود مر صحابہ را ایا درمی یابید کہ مفلس چیست گفتند

الْمُفْلِسُ فِيْنَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ فَقَالَ إِنَّ الْمُفْلِسَ

کہ مفلس در میان ما کسے است کہ نیست درہم مراورا و نہ متاع پس فرمود آنحضرت صلعم مفلس

مِنْ أُمَّتِيْ مَنْ يَأْتِيْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ بِصَلٰوةٍ وَصِيَامٍ وَزَكٰوةٍ

از امت من کسے است کہ بیاید روز قیامت بنماز و روزہ و زکوٰۃ

وَيَأْتِيْ قَدْ شَتَمَ هٰذَا وَقَذَفَ هٰذَا وَأَكَلَ مَالَ هٰذَا وَسَفَكَ

و بیاید آنکس با نیکے کہ دشنام کردہ است این را و نسبت بزنا کردہ این را و خورد مال این را و ریخت

دَمَ هٰذَا وَضَرَبَ هٰذَا فَيُعْطٰى هٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهٰذَا مِنْ

خون این را و زد این را پس داده میشود این شخص کہ دشنام خوردہ از نیکیہاے وی و شخص دیگر

حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضٰى مَا عَلَيْهِ أُخِذَ

از نیکیہاے وے پس اگر فانی شود نیکیہاے او پیش از انکہ حکم کردہ شود بجزاے گناہ کہ بر وے است گرفتہ شود

مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

از گناهان مظلومان پس انداخته شود بر ظالم پس انداخته شود در آتش رواه مسلم

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَتُؤَدُّنَّ

و ازو رضی روایت است گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ ہر آئینہ ادا کردہ می شود

الْحُقُوْقُ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ

حقہا بسوے اہل حقوق روز قیامت تا آنکہ قصاص گرفتہ میشود برائے گوسفند بے شاخ

مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رض أَنَّهُ

از گوسفند شاخ دار رواہ مسلم و روایت است از معاویہ رضی کہ وے

كَتَبَ إِلٰى عَائِشَةَ رض أَنِ اكْتُبِيْ إِلَيَّ كِتَابًا تُوْصِيْنِيْ فِيْهِ

نبوسے عائشہ رضی صدیقہ نوشت کہ بنویس برائے من کتابے کہ وصیت کنی مرا دران

وَلَا تُكْثِرِيْ فَكَتَبَتْ سَلَامٌ عَلَيْكَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّيْ سَمِعْتُ

و زیادتی مکن پس نوشت عائشہ رضی سلام علیک لیکن بعد سلام پس بتحقیق شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنِ الْتَمَسَ رِضَا اللّٰهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود کسیکہ طلب کند خوشنودی خدا

بِسَخَطِ النَّاسِ كَفَاهُ اللّٰهُ مُؤْنَةَ النَّاسِ وَمَنِ الْتَمَسَ

باناخوشنودی مردم کفایت کند اورا خدا تعالیٰ بارگرانی مردم را و ہر کہ طلب کند

رِضَا النَّاسِ بِسَخَطِ اللّٰهِ وَكَلَهُ اللّٰهُ إِلَى النَّاسِ وَالسَّلَامُ

خوشنودی مردم را بہ ناخوشنودی خدا بگذارد او را خدا بسوے مردم و سلام

عَلَيْكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حُبَيْشٍ رض

برتو رواہ ترمذی و روایت است از عبد اللہ بن حبیش رضی

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَطَعَ سِدْرَةً

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ ببرد درخت کنار را

صَوَّبَ اللّٰهُ رَأْسَهُ فِي النَّارِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَقَالَ هٰذَا الْحَدِيْثُ

واژگون گرداند خدا سر او را در آتش دوزخ رواه ابو داود و گفته است ابو داود این حدیث

مُخْتَصَرٌ يَعْنِي مَنْ قَطَعَ سِدْرَةً فِي فَلَاةٍ يَسْتَظِلُّ بِهَا

مختصر است یعنی تمام حدیث اینست کیکه بر و سدره را در دشت که پناه میجوید بسایه او

ابْنُ السَّبِيْلِ وَالْبَهَائِمُ عَشْمًا وَظُلْمًا بِغَيْرِ حَقٍّ يَكُوْنُ لَهُ

مسافر و حیوانات از روی ستم و بغیر حقی که باشد مر آنکسی را

فِيْهَا صَوَّبَ اللّٰهُ رَأْسَهُ فِي النَّارِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ بَابُ الشَّفَعَةِ

در آن سدره حق نگون گرداند سر او را خدا در آتش دوزخ راوه ابو داود در باب شفعه

مش - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مشکات و روایت است از ابن عمر رض که بتحقیق آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَمَّا مَرَّ بِالْحِجْرِ قَالَ لَا تَدْخُلُوْا مَسَاكِنَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا أَنْفُسَهُمْ

هرگاه میگذشت مقام حجر فرمود داخل مشوید سکونت گاه کسانی را که ظلم کردند بر جانهای خود

إِلَّا أَنْ تَكُوْنُوْا بَاكِيْنَ أَنْ يُصِيْبَكُمْ مَا أَصَابَهُمْ ثُمَّ قَنَّعَ

مگر آنکه باشید شما گریه کنان بخوف اینکه برسد شما را آنچه رسیده است ایشان را پس بر قع کشید

رَأْسَهُ وَأَسْرَعَ السَّيْرَ حَتّٰى اجْتَازَ الْوَادِيَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

سر خود را و بزودی رفت تا آنکه بگذاشت نمود آن صحرا را متفق علیه

بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ

این باب در مذمت غضب و تکبر است

وَالَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا

و برای آنانکه پرهیز میکنند از گناهان کبیره و از بے حیائیها و چون

غَضِبُوْا هُمْ يَغْفِرُوْنَ ۝ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ

بر خشم می آیند ایشان می آمرزند و متاب رخساره خود را از طرف مردمان

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ

در راه مرو در زمین خرامان هر آئینه خدا دوست نمی دارد هر نازنده خود

فَخُورٍ ۝ وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ

ستائیده را و میانه روی کن در رفتار خود و پست کن آواز خود را

إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ۝ وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ

هر آئینه بدترین آواز هر آئینه آواز خران باشد و شتاب کنید بسوے آمرزش

مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ ۙ أُعِدَّتْ

از پروردگار خود بسوے بهشتے که پهنائی آن مانند آسمان ها و زمین است آماده کرده شده است

لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ

برائے پرهیزگاران آنانکه خرچ میکنند در آسایش و سختی و فرو خورندگان

الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝ إِنَّ اللَّهَ

خشم و عفو کنندگان از مردمان و خدا دوست میدارد نیکوکاران را هر آئینه خدا

لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۝ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ قَالَ

دوست نمیدارد کسے را که باشد متکبر خود ستائیده و از ابن عمر رضا روایت گفت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَجَرَّعَ عَبْدٌ أَفْضَلَ عِنْدَ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرو نبرد در دنیا شامیدبزرو و تکلف هیچ بنده فاضلتر نزد

اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ يَكْظِمُهَا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى

خدائے بزرگ و بلند از جرعه خشمی که فرو برده آن را از جهت طلب خوشنودی خدا تعالے

رَوَاهُ أَحْمَدُ ۝ وَعَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ

رواه احمد و روایت است از بهز بن حکیم از پدر خود و او از جد وے

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْغَضَبَ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه خشم گرفتن هر آئینه تباه میگرداند ایمان را

كَمَا يُفْسِدُ الصَّبْرُ الْعَسَلَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

چنانچہ تباہ میگرداند صبر شہد را و روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مُوْسَى بْنُ عِمْرَانَ عَلَيْهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ گفت موسی بن عمران علیہ

السَّلَامُ يَا رَبِّ مَنْ أَعَزُّ عِبَادِكَ عِنْدَكَ قَالَ مَنْ إِذَا قَدَرَ غَفَرَ

السلام اے پروردگار من کیست عزیز ترین بندگان تو نزد تو فرمود عزیز ترین بندگان کسیکہ چون قادر شود بر انتقام

وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ

و روایت است از انس رضا کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ

خَزَنَ لِسَانَهُ سَتَرَ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ كَفَّ غَضَبَهُ كَفَّ اللّٰهُ

نگاہ دارد زبان خود را از عیب مردم بپوشد خدا یتعالے عیب او را و کسیکہ فرو خورد خشم خود را باز دارد خدا

عَنْهُ عَذَابَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَنِ اعْتَذَرَ إِلَى اللّٰهِ قَبِلَ اللّٰهُ

از ان کس عذاب خود را روز قیامت و کسیکہ عذر خواہی کند بسوے خدا بپذیرد خدا

عُذْرَهُ رَوَى الْأَحَادِيْثَ الثَّلَاثَةَ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

عذر او را روایت کرد این ہر سہ حدیث را بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ذر رضا کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ فَإِنْ ذَهَبَ عَنْهُ

فرمود چون بخشم آید کسے از شما حال آنکہ وے ایستادہ است پس باید کہ بنشیند پس اگر رفت از ان

الْغَضَبُ وَإِلَّا فَلْيَضْطَجِعْ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

خشم بہتر ورنہ باید کہ بر پہلو بخسپد رواہ احمد و الترمذی و روایت است از

عَطِيَّةَ بْنِ عُرْوَةَ السَّعْدِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

عطیہ بن عروہ سعدی رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خُلِقَ

علیہ وسلم بدرستیکہ خشم کردن از شیطان است و بدرستیکہ شیطان پیدا کردہ شدہ است

مِنَ النَّارِ وَإِنَّمَا يُطْفَأُ النَّارُ بِالْمَاءِ فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ

از آتش و سرد کردہ نمی شود آتش مگر بآب پس چون بہ خشم آید یکے از شما

فَلْيَتَوَضَّأْ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ

باید کہ وضو بسازد رواہ ابو داؤد و روایت است از ابی ہریرہ رضہ کہ

رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْصِنِي قَالَ لَا تَغْضَبْ

مردے گفت مر پیغمبر خدا را صلی اللہ علیہ وسلم کہ وصیت کن مرا فرمود خشم مگیر

فَرَدَّدَ ذٰلِكَ مِرَارًا قَالَ لَا تَغْضَبْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ

پس باز گردانید آن مرد آن قول را فرمود خشم مگیر رواہ بخاری و ہم از وے مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست زبردست آن کس کہ مردم را بر زمین اندازد

إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

بلکہ زبردست آنست کہ مالک باشد نفس خود را وقت غضب متفق علیہ

وَعَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از حارثہ بن وہب رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعَّفٍ

علیہ وسلم آیا خبر ندہم شما را باہل بہشت ہر ضعیف کہ حقیر می پندارند او را مردم

لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللّٰهِ لَأَبَرَّهُ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ كُلُّ عُتُلٍّ

اگر سوگند خورد بر خدا راستگوی میگرداند وی تعالے او را آیا خبر ندہم شما را باہل دوزخ ہر خشمگین

جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ

بد خلق جمع کنندہ و ہر فخار بکننده متفق علیہ و روایت است از ابن مسعود رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ اَحَدٌ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم درنمی آید دوزخ را ہیچ یکے

فِيْ قَلْبِهٖ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ مِّنْ اِيْمَانٍ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ

کہ در دل وے مقدار دانہ خردل از ایمان باشد و درنمی آید بہشت را

اَحَدٌ فِيْ قَلْبِهٖ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ مِّنْ كِبْرٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ہیچ یکے کہ در دل وے مقدار دانہ خردل است از کبر رواہ مسلم

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ ثَلٰثَةٌ لَّا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيْهِمْ

وسلم سہ اند کہ سخن نگوید خدا یتعالے بایشان روز قیامت و ثنا نمی گوید برایشان

وَفِيْ رِوَايَةٍ وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ شَيْخٌ زَانٍ

و در روایتے این نیز آمدہ است و نظر نمیکند بسوے ایشان و مر ایشانرا عذاب دردناک است یکے ازان

وَمَلِكٌ كَذَّابٌ وَعَائِلٌ مُّسْتَكْبِرٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

دوم بادشاہ دروغ گوینده سوم درویش تکبر کننده رواہ مسلم و روایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ

ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میفرماید

اللّٰهُ تَعَالٰى اَلْكِبْرِيَاءُ رِدَائِيْ وَالْعَظَمَةُ اِزَارِيْ فَمَنْ نَازَعَنِيْ

خدا یتعالے کبریا چادر من و عظمت ازار من است پس کسیکہ نزاع کند

وَاحِدًا مِّنْهُمَا اَدْخَلْتُهُ النَّارَ وَفِيْ رِوَايَةٍ قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ

و مشارکت جوید مرا در یکے ازین ہر دو صفت داخل میکنم اورا در آتش دوزخ و در روایتے بجای او قذفته

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ

رواہ مسلم و روایت است از عمرو بن شعیب رضہ او از پدر خود و او از جد خود

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُوْنَ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت میکند کہ فرمود آنحضرت ﷺ کہ برانگیختہ میشوند متکبران

اَمْثَالَ الذَّرِّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيْ صُوَرِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمُ

مانند مورچہاے خورد روز قیامت در صورت مردان کہ می پوشد ایشان را

الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ يُسَاقُوْنَ اِلٰى سِجْنٍ فِيْ جَهَنَّمَ يُسَمّٰى

خواری از ہر جا و ہر سو رانندہ میشوند بسوے زندانے در دوزخ کہ نامیدہ میشود

بُوْلَسَ تَعْلُوْهُمْ نَارُ الْاَنْيَارِ يُسْقَوْنَ مِنْ عُصَارَةِ اَهْلِ النَّارِ

آن زندان بولس غلبہ میکند ایشانرا آتش دوزخ کہ آتش آشہاست نوشانیدہ میشود ایشانرا از انچہ سیلان میکند از دوزخیان

طِيْنَةِ الْخَبَالِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ رض

از زرد آب دریم و خون رواہ ترمذی و از اسماء بنت عمیس رضہ مرویست

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ بِئْسَ

گفت شنیدم من آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت بد

الْعَبْدُ عَبْدٌ تَخَيَّلَ وَاخْتَالَ وَنَسِيَ الْكَبِيْرَ الْمُتَعَالَ بِئْسَ

بندہ است بندہ کہ بر خود زعمے کرد و خود را نیک خیال کرد و فراموش کرد خداوند بزرگ بلند قدر را و بد

الْعَبْدُ عَبْدٌ تَجَبَّرَ وَاعْتَدٰى وَنَسِيَ الْجَبَّارَ الْاَعْلٰى بِئْسَ

بندہ است بندہ کہ جبر نمود و در ظلم و فساد از حد در گذشت و فراموش کرد خداوند جبار را کہ بلند قدرست و بد

الْعَبْدُ عَبْدٌ سَهٰى وَلَهٰى وَنَسِيَ الْمَقَابِرَ وَالْبِلٰى بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ

بندہ است بندہ کہ فراموش کرد مشغول شد بلہو و لعب و فراموش کرد مقبر ہا را و پوسیدگی بدن را و بد بندہ است

عَتَا وَطَغٰى وَنَسِيَ الْمُبْتَدَاَ وَالْمُنْتَهٰى بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ يَخْتِلُ الدُّنْيَا بِالدِّيْنِ

کہ از حد در گذشت و سرکشی کرد و فراموش کرد آغاز حال و انتہاے حال خود را بد بندہ است بندہ کہ فریب میدہد

بِئْسَ الْعَبْدُ يَخْتِلُ الدِّيْنَ بِالشُّبُهَاتِ بِئْسَ الْعَبْدُ

بد بندہ است بندہ کہ فریب میدہد دین را بشبہات بد بندہ است

عَبْدٌ طَمِعَ يَقُوْدُهُ بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ هَوًى يُضِلُّهُ بِئْسَ الْعَبْدُ

بندہ کہ طمع و حرص می کند او را بر درِ ارباب دنیا بد بندہ است بندہ کہ ہوائے نفس گمراہ میگرداند او را

عَبْدٌ رَغِبَ يَذِلُّهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

بد بندہ است بندہ کہ رغبت در دنیا خوار میکند او را روایت کرد ترمذی و بیہقی در شعب الایمان گفت بیہقی

قَالَ لَيْسَ إِسْنَادُهُ بِالْقَوِيِّ وَعَنْ عُمَرَ رَضِيَ قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ

نیست اسناد این حدیث قوی و از امیر المومنین عمر رضی مرویست گفت وقتیکہ وے بر منبر بود

يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوَاضَعُوْا فَإِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

اے مردمان تواضع کنید زیرا کہ من شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللّٰهُ فَهُوَ فِيْ نَفْسِهِ صَغِيْرٌ

وسلم کہ ہمی گفت کسیکہ تواضع کند بامردم از برائے خدا بلند گرداند خدا مرتبہ او را پس آنکس در نفس خود

وَفِيْ أَعْيُنِ النَّاسِ عَظِيْمٌ وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللّٰهُ فَهُوَ فِيْ أَعْيُنِ

و در چشمان مردم بزرگست و کسیکہ تکبر کند فرو ہند خدا مرتبہ او را پس او در چشم

النَّاسِ صَغِيْرٌ وَفِيْ نَفْسِهِ كَبِيْرٌ حَتّٰى لَهُمْ أَهْوَنُ عَلَيْهِمْ مِنْ كَلْبٍ

مردم حقیرست و در نفس خود بزرگست تا آنکہ ہر آئینہ وے سبکترست بر مردم از سگ

أَوْ خِنْزِيْرٍ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یا خوک و از ابی ہریرہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلَاثٌ مُنْجِيَاتٌ وَثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ فَأَمَّا

علیہ وسلم فرمود سہ خصلت رستگاری دہندہ است از عذاب و سہ خصلت ہلاک کنندہ است

الْمُنْجِيَاتُ فَتَقْوَى اللّٰهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَالْقَوْلُ بِالْحَقِّ فِي

اما خصلتہائے نجات دہندہ یکے ازان پس پرہیزگاری از خداست پنہان و آشکارا دوم گفتن براستی در

الرِّضَا وَالسُّخْطِ وَالْقَصْدُ فِي الْغِنَا وَالْفَقْرِ وَأَمَّا الْمُهْلِكَاتُ

خوشنودی و ناخوشنودی سوم میانہ روے در تونگری و درویشی اما خصلتہائے ہلاک کنندہ

فَهَوًى مُتَّبَعٌ وَشُحٌّ مُطَاعٌ وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ وَهِيَ أَشَدُّهُنَّ

یکی هوای نفس که پیروی کرده شده است آن را دوم بخل وحرص طاعت کرده شده سوم معجب بودن مرد بنفس خود و این

رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيثَ الْخَمْسَةَ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

بدترین خصلتها مذکوره است روایت کرد این حدیث پنج را بیهقی در شعب ایمان

كِتَابُ الْجِهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا

کتاب در جهاد آنانکه ایمان آوردند و هجرت کردند و جهاد نمودند

فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللّٰهِ

در راه خدا باموال خویش وجان خویش بزرگتر اند در مرتبه نزد یک خدا

وَأُولٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ

و این جماعت ایشانند مطلب یابان بشارت داده میدهد ایشانرا پروردگارشان برحمت از نزدیک خود و بخوشنودی

وَجَنّٰتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللّٰهَ

و بوستانها که ایشان را درانجا نعمت دایم بود باشندگان آنجا همیشه هر آینه

عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا

نزد خدا مزد بزرگ است هر آینه شمار ماهها نزد یک خدا

عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ

دوازده ماه ست در کتاب خدا روزیکه آفرید آسمانها و زمین را

مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا

از انجمله چهار ماه ست حرام اینست دین درست پس ستم مکنید

فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا

در آن ماهها بر خویشتن وجنگ کنید با مشرکان همه ایشان چنانکه ایشان

يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

جنگ میکنند با شما همه شما و بدانید که خدا با متقیان ست

خصلت ۱۲ رجیدن نفع و ضرر مخالفت و موافقت و نیک و بد

کذا فی القاموس ۱۲ منه جزء رکوع ۶

جزء رکوع ۱۲ منه

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَا لَكُمْ اِذَا قِيْلَ لَكُمُ انْفِرُوْا

ای مسلمانان چیست شما را کہ چون بشما گفتہ می شود بیرون آئید

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اثَّاقَلْتُمْ اِلَى الْاَرْضِ اَرَضِيْتُمْ

در راہ خدا گران شدہ میل مے کنید بسوے زمین آیا رضامند شدید

بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

بزندگانی دنیا عوض آخرت پس نیست متاع زندگانی دنیا

فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا قَلِيْلٌ اِلَّا تَنْفِرُوْا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا

در برابر آخرت مگر اندکے اگر بیرون نیائید عذاب کند شما را عذابے

اَلِيْمًا وَّيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوْهُ شَيْـًٔا وَاللّٰهُ

دردناک و بدل شما گیرد قومے را بجز شما و ہیچ زیان نرسانید خدا را و خدا

عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ

بر ہمہ چیز توانا است اے پیغامبر جہاد کن

الْكُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِيْنَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ

با کافران و با منافقان و درشتی کن بر ایشان و جاے ایشان دوزخ ست

وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذِيْنَ يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِهٖ

و وے بد جائیست ہر آئینہ خدا دوست میدارد آنہا را کہ جنگ میکنند در راہ خدا

صَفًّا كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ ۝ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ

صف زدہ گویا کہ ایشان عمارتے ہستند محکم بایکدیگر چسپیدہ لازم کردہ شد بر شما جنگ

وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوْا شَيْـًٔا وَّهُوَ خَيْرٌ

و آن دشوار است بر شما و شاید کہ شما ناخوش دارید چیزے را کہ حال آنکہ وے بہتر باشد

لَّكُمْ وَعَسٰٓى اَنْ تُحِبُّوْا شَيْـًٔا وَّهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ۝

شما را و شاید دوست دارید چیزے را حال آنکہ وی بد باشد و خدا میداند و شما نمیدانید

ع ۱۰ جزو ۱۰ رکوع ۱۲

ع ۱۰ جزو ۱۰ رکوع ۱۳

ع ۱۰ جزو ۱۰ رکوع ۱۴

ع ۱۰ جزو ۱۰ رکوع ۱۵

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُقَاتِلُوْنَ

مومنان کارزار میکنند در راه خدا و کافران می جنگند

فِيْ سَبِيْلِ الطَّاغُوْتِ فَقَاتِلُوْٓا اَوْلِيَآءَ الشَّيْطٰنِ ۚ اِنَّ كَيْدَ

در راه معبود باطل پس جنگ کنید با دوستان شیطان هر آئینه حیلهٔ

الشَّيْطٰنِ كَانَ ضَعِيْفًا ۝ اَيْنَمَا تَكُوْنُوْا يُدْرِكْكُّمُ الْمَوْتُ

شیطان سست است هر جا که باشید در یابد بشما را مرگ

وَلَوْ كُنْتُمْ فِيْ بُرُوْجٍ مُّشَيَّدَةٍ ۗ وَفَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجٰهِدِيْنَ

اگرچه باشید در محلهای محکم و افزون داده است خدا مجاهدان را

عَلَى الْقٰعِدِيْنَ اَجْرًا عَظِيْمًا ۝ دَرَجٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَّرَحْمَةً ۗ

بر نشینندگان مزد بزرگ و مرتبها از جانب خویش و آمرزش و مجالیش

وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۝ وَمَنْ يُّهَاجِرْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ يَجِدْ

و هست خدا آمرزنده مهربان و هر که ترک وطن بکند در راه خدا یابد

فِي الْاَرْضِ مُرٰغَمًا كَثِيْرًا وَّسَعَةً ۗ وَمَنْ يَّخْرُجْ مِنْۢ بَيْتِهٖ

در زمین اقامت گاه بسیار و فراخی معیشت و هر که بیرون رود از خانهٔ خود

مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ

هجرت کنان بسوی خدا و پیغامبر او پس دریابد او را موت پس تحقیق ثابت شد

اَجْرُهٗ عَلَى اللّٰهِ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۝ عَنْ

مزد او بر خدا و هست خدا آمرزنده مهربان روایت است از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی هریره رضه گفت آنحضرت صلے الله علیه وسلم

مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ الصَّآئِمِ الْقَآئِمِ

حال جهاد کننده در راه خدا همچو حال روزه دارنده شب بیدار

الْقَانِتِ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ لَا يَفْتُرُ مِنْ صِيَامٍ وَّلَا صَلٰوةٍ حَتّٰى

طاعت کنندہ وقیام نمایندہ بآیات خداست کہ پست نمی شود آن صیام قایم از صیام وقیام تا آنکہ

يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ

باز گردد جہاد کنندہ در راہ خدا متفق علیہ وہم از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنْتَدَبَ اللّٰهُ لِمَنْ خَرَجَ

کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ضامن شد خدا بتعالی مر کسے را کہ بیرون آمد از بہت

فِيْ سَبِيْلِهٖ لَا يُخْرِجُهٗ اِلَّا اِيْمَانٌ بِيْ وَتَصْدِيْقٌ بِرُسُلِيْ

بجہاد در حالیکہ بیرون نمی آرد او را مگر ایمان بمن وراستگو دانستن پیغمبران مرا

اَنْ اَرْجِعَهٗ بِمَا نَالَ مِنْ اَجْرٍ اَوْ غَنِيْمَةٍ اَوْ اُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کہ باز گردانم او را بخانہ اش بچیزیکہ یافتہ است از ثواب آخرت یا غنیمت یا وی آرم او را در بہشت متفق علیہ

وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِيْ

وہم از وے مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بخدا سوگند

نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَوْلَا اَنْ رِجَالًا مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ لَا تَطِيْبُ اَنْفُسُهُمْ

کہ نفس من بدست قدرت اوست اگر نمی بود ترس آنکہ مردان از مسلمانان خوش نمی شود نفسہای ایشان

اَنْ يَّتَخَلَّفُوْا عَنِّيْ وَلَا اَجِدُ مَا اَحْمِلُهُمْ عَلَيْهِ مَا تَخَلَّفْتُ خَلْفَ

کہ واپس مانند وجدا شوند از من ونمی بود آنکہ نمی یابم چیزیکہ سوار کنم ایشان را بران واپس میمانم من وجدا

عَنْ سَرِيَّةٍ تَغْزُوْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَوَدِدْتُّ

از ہر فوجے کہ جنگ کند در راہ خدا وبخدا سوگند ہر آئینہ دوست میدارم

اَنْ اُقْتَلَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ثُمَّ اُحْيٰى ثُمَّ اُقْتَلَ ثُمَّ اُحْيٰى ثُمَّ

کہ کشتہ شوم در راہ خدا پس زندہ گردانیدہ شوم پس باز کشتہ شوم پس باز زندہ گردانیدہ شوم پس

اُقْتَلَ ثُمَّ اُحْيٰى ثُمَّ اُقْتَلَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَهْلٍ

کشتہ شوم باز زندہ گردانیدہ شوم پس کشتہ شوم متفق علیہ وروایتست از سہل

بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِبَاطُ

ابن سعد رضؓ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بجا بداشتن سرحد اسلام

يَوْمٍ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

یک روزے در راہ خدا بہتر است از دنیا و ہرچہ بر دنیا است متفق علیہ

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از انس رضؓ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَغَدْوَةٌ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوْ رَوْحَةٌ خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا

ہر آئینہ یک بامداد سیر کردن در راہ خدا یا یک شبانگاہ بہتر است از دنیا و آنچہ در دنیا است

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رض قَالَ سَمِعْتُ

متفق علیہ و روایت است از سلمان فارسی رضؓ گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِّنْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود کہ رباط یک روز و شب بہتر است از

صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ وَاِنْ مَاتَ جَرٰى عَمَلُهُ الَّذِيْ كَانَ

روزۂ یکماہ و شب خیزی آن و اگر بمیرد روان میگردد بروے ثواب عمل وی کہ بود

يَعْمَلُهُ وَاُجْرِيَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَاَمِنَ الْفَتَّانَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

عمل میکرد و رسانیدہ نمیشود بروے رزق وی و ایمن میگردد از فتنہ اندازندہ کہ فرشتہ عذاب قبر است

وَعَنْ اَبِيْ عَبْسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی عبس رضؓ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا اغْبَرَّتْ قَدَمَا عَبْدٍ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَتَمَسُّهُ النَّارُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

گرد آلودہ نگردد دو پاے بیچ بندہ در راہ خدا پس مس کند او را آتش دوزخ رواہ بخاری

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی ہریرہ رضؓ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

یعنی بجہاد او بدوگانہ بسیار ازیں بہتر است و غالب بسیار ازیں بہتر است و علم و ورق علماء بہتر است کہ بجہاد و دفع دشمن بجہاد در راہ خدا و نفس بجہاد و دفع

قَالَ لَا يَجْتَمِعُ الْكَافِرُ وَقَاتِلُهُ فِي النَّارِ أَبَدًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

فرمود جمع نمی شود کافر و کشندهٔ کافر در آتش دوزخ همیشه رواه مسلم

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی هریره رضا گفت آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ لَا يُكْلَمُ أَحَدٌ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُكْلَمُ

وسلم مجروح گردانیده نمی شود هیچ یکے در راه خدا و خدا داناتر است بکسے که مجروح گردانیده میشود

فِي سَبِيلِهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجُرْحُهُ يَثْعَبُ دَمًا اللَّوْنُ

در راه وے مگر آنکه می آید روز قیامت و حال آنکه جراحت او میریزد خون رنگ رنگ

لَوْنُ الدَّمِ وَالرِّيحُ رِيحُ الْمِسْكِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

خون و بوے بوے مشک متفق علیه و روایت است از

أَبِي مُوسَىٰ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی موسی رضا گفت آمد مردے بسوے آنحضرت صلی الله علیه وسلم

فَقَالَ الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنَمِ وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلذِّكْرِ وَالرَّجُلُ

پس گفت آن مرد مردے قتال میکند برائے غنیمت و مردے قتال میکند برائے نام و مردے

يُقَاتِلُ لِيُرَىٰ مَكَانُهُ فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ قَالَ مَنْ قَاتَلَ

قتال میکند برائے این غرض که دیده شود مکان او در شجاعت پس کیست در راه خدا گفت آنحضرت

لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

برائے آنکه باشد کلمهٔ خدا بلندتر پس اوست جهاد کننده در راه خدا متفق علیه

وَعَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ جَاهِدُوا

و روایت است از انس رضا از آنحضرت صلے الله علیه وسلم که فرمود جهاد کنید

الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

کافران را بمالهاے خود و بدانهاے خود و بزبانهاے خود رواه ابو داود

وَالنَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ

ونسائی و دارمی و روایت است از ابی هریره رضا گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم فاش کنید سلام را و بخورانید طعام را

وَاضْرِبُوا الْهَامَ تُوَرَّثُوا الْجِنَانَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

و بزنید سرها را تا وارث گردانیده شوید بهشتها را رواه ترمذی و روایت است از

فُضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

فضالة بن عبید از آنحضرت صلی الله علیه وسلم که گفت

كُلُّ مَيِّتٍ يُخْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ إِلَّا الَّذِي مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ

هر مرده ختم کرده میشود بر همان عمل که کرده است مگر آن کسیکه مرد نگهدارنده در راه

اللّٰهِ فَإِنَّهُ يُنْمَى لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَيَأْمَنُ مِنْ فِتْنَةِ

خدا پس بدرستیکه شان انیست زیاده کرده میشود بر آوی عمل وی تا روز قیامت و ایمن میگردد از آزمایش

الْقَبْرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَرَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

قبر رواه ترمذی و ابو داود و روایت کرد این حدیث را دارمی

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضا أَنَّهُ سَمِعَ

از عقبه بن عامر و روایت است از معاذ بن جبل رضا که وی شنید

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ قَاتَلَ فِي

آنحضرت صلی الله علیه وسلم را که میگفت کسیکه قتال کند در

سَبِيلِ اللّٰهِ فُوَاقَ نَاقَةٍ فَقَدْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ جُرِحَ جُرْحًا فِي

راه خدا مقدار میان دو دوشیدن ماده شتر پس بتحقیق واجب میگردد برای وی بهشت و کسیکه خسته

سَبِيلِ اللّٰهِ أَوْ نُكِبَ نَكْبَةً فَإِنَّهَا تَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَغْزَرِ مَا كَانَتْ لَوْنُهَا

راه خدا یا رنج رسانیده شود رنج رسانیدنی پس می آید روز قیامت بسیار تر بودن آن جراحت در

الزَّعْفَرَانُ وَرَيْحُهَا الْمِسْكُ وَمَنْ خَرَجَ خَرَاجٌ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَإِنَّ عَلَيْهِ

زعفران است و بوی آن مشک است و کسیکه بیرون آید بیدن کاریش در راه خدا پس بدرستیکه بر او

طَابِعُ الشُّهَدَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

مهر شهیدان است رواه ترمذی و ابوداؤد و نسائی و روایت از ابی هریره رضا

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَلِجُ النَّارَ مَنْ بَكَى مِنْ

گفت که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم درنمی آید آتش دوزخ را کسیکه بگرید از

خَشْيَةِ اللّٰهِ حَتّٰى يَعُودَ اللَّبَنُ فِي الضَّرْعِ وَلَا يَجْتَمِعُ عَلَى عَبْدٍ

ترس خدا تا آنکه باز گردد شیر در پستان و جمع نمی شود بر بیچ بنده

غُبَارٌ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَدُخَانُ جَهَنَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

گرد در راه خدا و دود جهنم یعنے مجاہد در دوزخ نمی آید رواہ ترمذی

وَزَادَ النَّسَائِيُّ فِي أُخْرَى فِي مَنْخَرَيْ مُسْلِمٍ أَبَدًا وَفِي

وزیادہ کردہ است نسائی در روایت دیگر یعنے جمع نمیگردد و غبار و دود در سوراخ بینی مسلمان هرگز و

أُخْرَى لَهُ فِي جَوْفِ عَبْدٍ أَبَدًا وَلَا يَجْتَمِعُ الشُّحُّ وَالْإِيمَانُ

روایتی دیگر مر نسائی را جمع نمیگردد غبار و دود در درون بنده هرگز و جمع نمی شود بخل و ایمان

فِي قَلْبِ عَبْدٍ أَبَدًا وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ

در دل بنده هرگز و روایت است از ابن عباس رضا گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَيْنَانِ لَا تَمَسُّهُمَا النَّارُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دو چشم اند که مس نمیکند آن دو چشم را آتش دوزخ

عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

یکے چشمے که گریسته است از خوف خدا و دیگر چشمے که شب کرده که نگاهبانی میکند مجاهدان را از لشکر کافران

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ مَرَّ رَجُلٌ مِنْ

رواہ ترمذی و روایت است از ابی هریره رضا گفت گذشت مردے از

خراج بفتح خا و جیم و بجیم و شین و بعین
وطلاع بفتح طا و لام و بعین و بغین نقطه دار
وکسر نیز لغت است و بکاف فارسی نیز
طلامت بفتح طا و لام و بمیم و بتا فوقانی
وجبار بفتح جیم و باء موحده
خبر است بمعنی بجبار است
این تعلیق بجبار است
بدانکه مراد از سبیل اللہ در اکثر
مواضع جهاد است
منخر بفتح میم و خا و کسر آن نیز
وفاغیره بفتح فا و غین نقطه دار
شح بفتح شین و حاء مهمله
گفته اند بخل با حرص همراه است
بخل در بعضے استعمال و شح در
شحه بفتح شین و حاء مهمله

أَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ بِشِعْبٍ فِيْهِ عُيَيْنَةٌ مِّنْ مَّاءٍ عَذْبَةٍ

یاران آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بہ شعبے کہ در وے چشمکے بود از آب شیرین

فَأَعْجَبَتْهُ فَقَالَ لَوِ اعْتَزَلْتُ النَّاسَ فَأَقَمْتُ فِيْ هٰذَا الشِّعْبِ

پس خوش آمد آن چشمہ آن مرد را پس گفت اگر دور کنم خود را از مردم پس اقامت میکردم در شعب

فَذَكَرَ ذٰلِكَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَا تَفْعَلْ

پس ذکر کرد شد آن نزد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت مکن این را

فَإِنَّ مَقَامَ أَحَدِكُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلٰوتِهِ فِيْ بَيْتِهِ

زیرا کہ بدرستی ایستادن یکے از شما در راہ خدا فاضلتر است از نماز وے در خانہ خود

سَبْعِيْنَ عَامًا أَلَا تُحِبُّوْنَ أَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ وَيُدْخِلَكُمُ

ہفتاد سال آیا دوست نمیدارید شما کہ بیامرزد خدا تعالیٰ شما را و در آرد شما را

الْجَنَّةَ اُغْزُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مَنْ قَاتَلَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فُوَاقَ

در بہشت قتال کنید با کافران در راہ خدا کسیکہ غزا کند در راہ خدا مقدار زمان دوشیدن

نَاقَةٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُثْمَانَ رض

ناقہ واجب میگردد مر او را بہشت رواہ ترمذی و روایت است از عثمان رض

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رِبَاطُ يَوْمٍ فِيْ

از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بودن یک روز در

سَبِيْلِ اللّٰهِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ يَوْمٍ فِيْمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَنَازِلِ

سرحد کفر و بستن اسپان بہتر است از عبادت ہزار روز در غیر آنجا از منزلہا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حُبْشِيٍّ أَنَّ النَّبِيَّ

رواہ ترمذی و روایت است از عبد اللہ بن حبشی کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ قَالَ

صلے اللہ علیہ وسلم پرسیدہ شد کہ کدام از عملہاست کہ فاضلتر است گفت

طُولُ الْقِيَامِ قِيلَ فَاَيُّ الصَّدَقَةِ اَفْضَلُ قَالَ جُهْدُ الْمُقِلِّ

دراز ایستادن در نماز گفته شد پس کدام صدقه فاضلتر است فرمود طاقت فقیر

قِيلَ فَاَيُّ الْهِجْرَةِ اَفْضَلُ قَالَ مَنْ هَجَرَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ

گفته شد پس کدام هجرت فاضلتر است فرمود کسیکه جدائی کرده چیزیرا که حرام کرده است خدا بر وی

قِيلَ فَاَيُّ الْجِهَادِ اَفْضَلُ قَالَ مَنْ جَاهَدَ الْمُشْرِكِينَ بِمَالِهِ

پس گفته شد پس کدام جهاد فاضلتر است فرمود کسیکه جهاد کرده کافران را بمال خود

وَنَفْسِهِ قِيلَ فَاَيُّ الْقَتْلِ اَشْرَفُ قَالَ مَنْ اُهْرِيقَ دَمُهُ

وجهاد کرده است بنفس خود گفته شد پس کدام کشته شدن در جهاد شریفتر است فرمود کسیکه ریخته شد خون

وَعُقِرَ جَوَادُهُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَفِي رِوَايَةِ النَّسَائِيِّ اَنَّ

وپی کرده شد اسپ او رواه ابوداؤد ودر روایت نسائی اینچنین آمده است که

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ اَيُّ الْاَعْمَالِ اَفْضَلُ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم پرسیده شد که کدام یکی از اعمال فاضلتر است

قَالَ اِيمَانٌ لَا شَكَّ فِيهِ وَجِهَادٌ لَا غُلُولَ فِيهِ وَحَجَّةٌ

فرمود فاضلترین اعمال ایمان است که نیست شک در وی وجهاد ایست که نیست خیانت در غنیمت در وی

مَبْرُورَةٌ قِيلَ فَاَيُّ الصَّلٰوةِ اَفْضَلُ قَالَ طُولُ الْقُنُوتِ

که مقبول شده است گفته شد پس کدام نماز فاضلتر است فرمود نماز یکه قیام در وی دراز باشد

ثُمَّ اتَّفَقَا فِي الْبَاقِي وَعَنْ اَبِي اُمَامَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ

پس اتفاق کردند هر دو در باقی حدیث وروایت است از ابی امامه رضا از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ شَيْءٌ اَحَبَّ اِلَى اللّٰهِ مِنْ

صلی الله علیه وسلم که فرمود نیست چیزی دوست داشته شده تر بسوی خدا از

قَطْرَتَيْنِ وَاَثَرَيْنِ قَطْرَةُ دُمُوعٍ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَقَطْرَةُ

دو قطره ودو نشان یکی قطره اشکهاست از ترس خدا وقطره دیگر

دَمٍ يُهْرَاقُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَاَمَّا الْاَثَرَانِ فَاَثَرٌ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

خونے کہ ریختہ میشود در راہ خدا و اما دو اثر پس یکے نشان زخم است در راہ خدا

وَاَثَرٌ فِي فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللّٰهِ تَعَالٰى رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

دوم اثرے در فریضہ از فرائض خدا تعالے رواہ ترمذی

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت است از عبد اللہ بن عمرو رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاَنْ تَرْكَبَ الْبَحْرَ اَلْاَحَاجًّا اَوْ مُعْتَمِرًا اَوْ

اللہ علیہ وسلم سوار شود در یارا مگر در حالیکہ حج کنندہ یا عمرہ برآرندہ یا

غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَاِنَّ تَحْتَ الْبَحْرِ نَارًا وَتَحْتَ النَّارِ

غزا کنندہ در راہ خدا زیرا کہ زیر دریا آتشے است و زیر آتش

بَحْرًا رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضه اَنَّ

دریا ئیست رواہ ابو داؤد و روایت است از عبد اللہ بن عمرو رضہ کہ

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَفْلَةٌ كَغَزْوَةٍ رَوَاهُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بازگشتن مجاہد از سفر غزا مانند غزا

اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِي اُمَامَةَ رضه قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ

رواہ ابو داؤد و روایت است از ابی امامہ رضہ گفت بیرون آمدیم باہمراہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَرِيَّةٍ فَمَرَّ رَجُلٌ بِغَارٍ فِيهِ شَيْءٌ

صلی اللہ علیہ وسلم در پارہ از لشکر پس گذشت مردے بغارے کہ در وے چیزے

مِنْ مَاءٍ وَبَقْلٍ فَحَدَّثَ نَفْسَهٗ بِاَنْ يُقِيمَ فِيهِ وَيَتَخَلّٰى

از آب و تره و سبزی بود پس حدیث کرد آن مرد با نفس خود کہ اقامت کند درین غار و خلوت

مِنَ الدُّنْيَا فَاسْتَاْذَنَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذٰلِكَ

گزیند از دنیا پس طلب اذن کرد از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم در اقامت کردن

ف ۱ یعنی قافلہ کہ از جہاد بگردد مانند غزا ثواب دارد

ف ۲ در دنیا ملک است کہ موکل است بر ابر ہا و فرستادہ میشود بہر جا کہ خدا خواہد

ف ۳ در دین محمدی چند چیز است کہ از ہیچ دینے نیست

ف ۴ اول حج و عمرہ و غزا و فضیلت آن در احادیث بسیار است

ف ۵ دریا آتش است کہ قوی تر است از آتش دنیا

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّيْ لَمْ اُبْعَثْ بِالْيَهُوْدِيَّةِ

پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ فرستادہ نشدہ ام بملت یہودیت

وَلَا بِالنَّصْرَانِيَّةِ وَلٰكِنِّيْ بُعِثْتُ بِالْحَنِيْفِيَّةِ السَّمْحَةِ وَالَّذِيْ نَفْسُ

و نہ بملت نصرانیت ولیکن فرستادہ شدہ ام بدین اسلام کہ ملت روشن آسان است سوگند بخدائیکہ

مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَغَدْوَةٌ اَوْ رَوْحَةٌ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا

بجان ذات محمد در دست اوست ہر آئینہ سیر کردن در بامداد یا سیر کردن در شبانگاہ در راہ خدا بہتر است

وَمَا فِيْهَا وَلَمَقَامُ اَحَدِكُمْ فِي الصَّفِّ خَيْرٌ مِّنْ صَلٰوتِهٖ سِتِّيْنَ

و ہر چہ در دنیا ست و ہر آئینہ ایستادن یکے از شما در صف قتال بہتر است از نماز گذاردن ہفتاد

سَنَةً رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

سال رواہ احمد و روایت است از ابی سعید رضہ کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ رَضِيَ بِاللّٰهِ رَبًّا وَّبِالْاِسْلَامِ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ راضی و خوشنود گردد بخدا کہ پروردگار ہی است و راضی گردد باسلام

دِيْنًا وَبِمُحَمَّدٍ رَّسُوْلًا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ فَعَجِبَ

کہ دین ویست و راضی گردد بمحمد کہ رسول است واجب گردد برائے وے بہشت پس خوش گردید مر ازین

لَهَا اَبُوْ سَعِيْدٍ فَقَالَ اَعِدْهَا عَلَيَّ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَاَعَادَهَا

کلمات را ابو سعید رضہ گفت اعادہ کن این کلمات را بر من اے رسول خدا

عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ وَاُخْرٰى يَرْفَعُ اللّٰهُ بِهَا الْعَبْدَ مِائَةَ

پس اعادہ کرد آنحضرت آن کلمات را بروے پس گفت آنحضرت

دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا

پایہ در بہشت مسافت میان ہر دو پایہ چنان است

وَالْاَرْضِ قَالَ وَمَا هِيَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ الْجِهَادُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

و زمین است گفت ابو سعید و چیز است آن خصلت یا رسول اللہ فرمود آنحضرت جہاد در راہ خدا

سَبِيْلِ اللّٰهِ الْجِهَادُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

جہاد کردن است در راہ خدا رواہ مسلم و روایت است از

اَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَبْوَابَ الْجَنَّةِ

ابی موسے گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ ہائے بہشت

تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوْفِ فَقَامَ رَجُلٌ رَثُّ الْهَيْئَةِ فَقَالَ يَا اَبَا

زیر سایۂ شمشیرہاست پس ایستاد مردے کہنہ و سود و شکل و جامہ پس گفت آن مرد یا ابا

مُوْسٰى اَنْتَ سَمِعْتَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ هٰذَا

موسی تو شنیدی آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت این سخن را

قَالَ نَعَمْ فَرَجَعَ اِلٰى اَصْحَابِهٖ فَقَالَ اَقْرَأُ عَلَيْكُمُ السَّلَامَ ثُمَّ كَسَرَ

گفت آرے شنیدم پس رجوع کرد آنمرد بسوے یاران خود پس گفت آنمرد میخوانم بر شما سلام را

جَفْنَ سَيْفِهٖ فَاَلْقَاهُ ثُمَّ مَشٰى بِسَيْفِهٖ اِلَى الْعَدُوِّ فَضَرَبَ بِهٖ

نیام خود را پس بینداخت نیام را پس رفت با شمشیر خود بسوے دشمنان پس بزد بشمشیر

حَتّٰى قُتِلَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

تا آنکہ کشتہ شد رواہ مسلم و روایت است از ابی ہریرہ رضا گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ احْتَبَسَ فَرَسًا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ ببندد اسپے را

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اِيْمَانًا بِاللّٰهِ وَتَصْدِيْقًا بِوَعْدِهٖ فَاِنَّ شِبَعَهٗ وَرِيَّهٗ

در راہ خدا از جہت ایمان آوردن بخدا و از جہت راست داشتن وعدۂ حق پس بدرستیکہ سیری او

وَرَوْثَهٗ وَبَوْلَهٗ فِيْ مِيْزَانِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

و سرگین او و بول او در میزان او باشد روز قیامت رواہ بخاری و روایت است از

جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ اُحُدٍ

جابر رضا گفت کہ گفت مردی مر آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم روز جنگ احد

أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فَأَيْنَ أَنَا قَالَ فِي الْجَنَّةِ فَأَلْقَى تَمَرَاتٍ فِي

کہ خبر دہید اگر کشتہ شوم پس کجاست جای من فرمود آنحضرت ﷺ در بہشت است جائے تو پس بیفگند خرما

يَدِهِ ثُمَّ قَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ

دست او بود پستر قتال کرد تا آنکہ کشتہ شد متفق علیہ و روایت است از ابن عباس رضی گفت

بَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ رَوَاحَةَ فِي سَرِيَّةٍ

فرستاد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم عبداللہ بن رواحہ را در فوجے دشکر

فَوَافَقَ ذٰلِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَغَدَا أَصْحَابُهُ وَقَالَ أَتَخَلَّفُ وَأُصَلِّي

پس موافق افتاد آن فرستادن روز جمعہ را پس وقت بامداد رفتند یاران او و گفت عبداللہ پس میانم

مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَلْحَقُهُمْ فَلَمَّا صَلَّى

با پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پستر لاحق میشوم ایشانرا و میرسم پس چون نماز گذارد ابن رواحہ

مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَآهُ فَقَالَ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَغْدُوَ

با آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دید آنحضرت ﷺ اورا پس فرمود چہ باز داشت ترا از بامداد رفتن تو

مَعَ أَصْحَابِكَ فَقَالَ أَرَدْتُ أَنْ أُصَلِّيَ مَعَكَ ثُمَّ أَلْحَقُهُمْ فَقَالَ

با یاران تو پس گفت عبداللہ خواستم کہ نماز جمعہ بگذارم با تو بعد ازاں برسم با ایشان پس فرمود آنحضرت

لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَدْرَكْتَ فَضْلَ غَدْوَتِهِمْ

اگر خرچ میکردی تو چیزہا کہ در زمین است از اسباب و منزع ہمہ در نمی یافتی تو فضل و ثواب بامداد رفتن ایشان را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بَابُ آدَابِ السَّفَرِ مش

روایت کرد این حدیث را ترمذی از باب آداب سفر مشکات

بَابُ ثَوَابِ الْإِعَانَةِ عَلَى الْجِهَادِ

باب در بیان ثواب اعانت کردن بر جہاد از مال و اسباب

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از زید بن خالد رضی کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَقَدْ غَزَا وَمَنْ خَلَفَ غَازِيًا

فرمود کسیکہ ساختہ کند اسباب غازی را در راہ خدا پس تحقیق غزا کرد و کسیکہ خلیفہ گردد

فِي أَهْلِهِ فَقَدْ غَزَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رض

در اہل و عیال وے پس بتحقیق غزا کرد متفق علیہ و روایت است از ابی مسعود رضہ

الْأَنْصَارِيِّ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ بِنَاقَةٍ مَخْطُومَةٍ فَقَالَ هٰذِهِ فِي

انصاری گفت آورد مردے شتر مادہ را کہ با مہار بود پس گفت آنمرد این ناقہ در

سَبِيلِ اللّٰهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَكَ

راہ خدا است پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مرترا

بِهَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ سَبْعُ مِائَةِ نَاقَةٍ كُلُّهَا مَخْطُومَةٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

باین یک ناقہ روز قیامت ثواب ہفت صد ناقہ است کہ ہمہ آن مہار کردہ شدہ است رواہ مسلم

وَعَنْ خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از خریم بن فاتک رضہ کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللّٰهِ كُتِبَ لَهُ بِسَبْعِ

علیہ وسلم کسیکہ خرچ کند خرچے را در راہ خدا نوشتہ شود برای وی ثواب ہفتصد

مِائَةِ ضِعْفٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رض

مانند آن رواہ ترمذی و نسائی و روایت است از ابی امامہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ الصَّدَقَاتِ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فاضلترین صدقہا

ظِلُّ فُسْطَاطٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَمِنْحَةُ خَادِمٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ أَوْ طَرُوقَةُ

سایۂ خیمہ است کہ بخشیدہ شود در راہ خدا و بہترین صدقات ہبۂ خادم است در راہ خدا

فَحْلٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ

کہ بچہ بدہد اورا شتر نر در راہ خدا رواہ ترمذی و ہم از عبد اللہ بن عمرو روایت کرد فرمود

---

۴ ۱ الخ فی نسخۃ ۲ الخ

۲ الخ فی نسخۃ ۳ الخ

۳ الخ فی نسخۃ ۴ الخ

۴ الخ فی نسخۃ ۵ الخ

۵ الخ فی نسخۃ ۶ الخ

۶ الخ فی نسخۃ ۷ الخ

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْغَازِيْ اَجْرُهٗ وَلِلْجَاعِلِ اَجْرُهٗ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مرغازی را مزد است و مرجاعل را نیز داد او

وَاَجْرُ الْغَازِيْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عَلِيٍّ

و مزد غازی یعنے دو اجر است رواہ ابوداؤد و روایت است از علی رضہ

وَاَبِي الدَّرْدَاءِ وَاَبِيْ هُرَيْرَةَ وَاَبِيْ اُمَامَةَ وَعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو وَعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ

و ابی درداء و ابی ہریرہ و ابی امامہ و عبداللہ بن عمرو و عبداللہ بن عمر

وَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ وَعِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمْ

و جابر بن عبداللہ و عمران بن حصین رضی اللہ تعالے عنہم

اَجْمَعِيْنَ كُلُّهُمْ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اجمعین ہمہ ایشان روایت میکنند از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَنَّهٗ قَالَ مَنْ اَرْسَلَ نَفَقَةً فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَاَقَامَ فِيْ بَيْتِهٖ فَلَهٗ

آنکہ میگوید کہ آنحضرت فرمود ہر کہ بفرستد نفقہ را در راہ خدا و اقامت کند در خانۂ خود پس

بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُ مِائَةِ دِرْهَمٍ وَمَنْ غَزَا بِنَفْسِهٖ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

مراورا بجہر درہم ہفتصد درہم است و کسیکہ غزا کند بذات خود در راہ خدا

وَاَنْفَقَ فِيْ وَجْهِهٖ ذٰلِكَ فَلَهٗ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُ مِائَةِ اَلْفِ دِرْهَمٍ

و انفاق کند در وجہ خدا پس مراو راست بجہر درہم ہفت صد ہزار درہم

ثُمَّ تَلَا هٰذِهِ الْاٰيَةَ وَاللّٰهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَّشَاءُ رَوَاهُ ابْنُ

پستر خواند آنحضرت ۱۲ این آیت را و خدا زیادہ کند ثواب مر کسیرا کہ بخواہد رواہ ابن

مَاجَةَ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ماجہ و روایت است از جابر بن سمرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَنْ يَّبْرَحَ هٰذَا الدِّيْنُ قَائِمًا يُقَاتِلُ عَلَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم ہمیشہ است این دین اسلام برپا کارزار میکنند بر یہ یا دشمن دے

عِصَابَةٌ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ حَتّٰى تَقُوْمَ السَّاعَةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

جماعت از مسلمانان تا آنکه برپا می شود و می آید قیامت رواه مسلم

بَابُ اِثْمِ تَارِكِ الْجِهَادِ

این باب در بیان گناه ترک کننده جهاد است

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهٖ نَفْسَهٗ

علیه وسلم کسیکه مرد و غزا نکرد و حدیث نکرد بغزا نفس خود را

مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِّنْ نِفَاقٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض

می میرد بر قسمے از نفاق رواه مسلم و روایت است از ابی امامه رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَّمْ يَغْزُ وَلَمْ يُجَهِّزْ

که آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم کسیکه غزا نکند و ساختگی نکند هیچ غازی را

غَازِيًا اَوْ يَخْلُفْ غَازِيًا فِيْ اَهْلِهٖ بِخَيْرٍ اَصَابَهُ اللّٰهُ بِقَارِعَةٍ

از مال و اسباب یا خلیفه نشود هیچ غازی را در اهل وے به نیکی میرساند او را خدا بیکے حادثه سخت

قَبْلَ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ

پیش از روز قیامت رواه ابو داؤد و روایت است از ابی هریره رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَّقِيَ اللّٰهَ بِغَيْرِ اَثَرٍ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم کسیکه ملاقات کند خدا را بے نشانی

مِّنْ جِهَادٍ لَقِيَ اللّٰهَ وَفِيْهِ ثُلْمَةٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

از جهاد ملاقات می کند خدا را و حال آنکه در دین وے رخنه است رواه ترمذی و ابن ماجه

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ

در روایت است از ابی هریره رض که مردے گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم

رَجُلٌ يُرِيْدُ الْجِهَادَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَهُوَ يَبْتَغِيْ عَرَضًا مِّنْ

مردیست کہ میخواہد جہاد باکافران در راہ خدا و حال آنکہ آنمرد طلب می کند متاعے از

عَرَضِ الدُّنْيَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا اَجْرَ لَهٗ

متاع دنیا پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نیست ثواب آخرت مرا ورا

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ مُعَاذٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ ابوداؤد و روایت است از معاذ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْغَزْوُ غَزْوَانِ فَاَمَّا مَنِ ابْتَغَى وَجْهَ اللّٰهِ وَاَطَاعَ

علیہ وسلم غزا کردن دو قسم است اما کسیکہ طلب کند بغزا کردن ذات خدا و رضای وے

الْاِمَامَ وَاَنْفَقَ الْكَرِيْمَةَ وَيَاسَرَ الشَّرِيْكَ وَاجْتَنَبَ الْفَسَادَ

و فرمانبرداری کند بادشاہ را و خرچ کند در راہ خدا نفس و مالہای برگزیدہ خود را و رفق نماید کسی را

فَاِنَّ نَوْمَهٗ وَنَبْهَهٗ اَجْرٌ كُلُّهٗ وَاَمَّا مَنْ غَزَا فَخْرًا وَّرِيَاءً

پس بدرستیکہ خواب او و بیداری او موجب اجر و ثواب است اما کسیکہ غزا کند بجہت نازیدن و برای ریا

وَسُمْعَةً وَعَصَى الْاِمَامَ وَاَفْسَدَ فِي الْاَرْضِ فَاِنَّهٗ لَمْ يَرْجِعْ

و سمعہ و بفرمانی کند امام را و فساد کند در زمین پس بدرستیکہ وی باز نمی گردد

بِالْكَفَافِ رَوَاهُ مَالِكٌ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ

از غزا بسواد و ثواب رواہ مالک و ابوداؤد و نسائی و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض اَنَّهٗ قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عبد اللہ بن عمرو رض بدرستیکہ گفت یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَخْبِرْنِيْ عَنِ الْجِهَادِ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرٍو اِنْ قَاتَلْتَ

وسلم خبر دہ مرا از جہاد کہ بجہ نہج باید کرد پس فرمود آنحضرت ۲ ای عبد اللہ بن عمرو اگر قتال کنی

صَابِرًا مُحْتَسِبًا بَعَثَكَ اللّٰهُ صَابِرًا مُحْتَسِبًا وَاِنْ قَاتَلْتَ مُرَائِيًا

در حالیکہ صبر کنندہ و ثواب چشم دارندہ از خدا برانگیزد ترا خدا بر صفت صبر و احتساب و اگر قتال کنی

مُكَاثِرٌ ابْعَثَكَ اللّٰهُ مُرَائِيًا مُكَاثِرًا يَا عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرٍو

مکاثرت برانگیزد ترا خدا یتعالی ریاکار و فخر کنندہ ای عبد اللہ بن عمرو

عَلٰى اَيِّ حَالٍ قَاتَلْتَ اَوْ قُتِلْتَ بَعَثَكَ اللّٰهُ عَلٰى تِلْكَ الْحَالَةِ

در ہر حالتی کہ کارزار کنی و کشتہ شوی برانگیزد ترا خدا یتعالی بر آن حالت

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ ابوداؤد و روایت است از عبادہ بن صامت رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ غَزَا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَمْ يَنْوِ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ غزا کند در راہ خدا و نیت نکند

اِلَّا عِقَالًا فَلَهٗ مَا نَوٰى رَوَاهُ النَّسَائِيُّ

مگر بدست آوردن پای رسن شتری را پس مراورا ست چیزیکہ نیت کردہ است رواہ نسائی

بَابُ مَنَاقِبِ الشَّهَادَةِ وَالشُّهَدَاءِ

باب دربیان اوصاف شہادت و شہدا

وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ يُّقْتَلُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌ بَلْ اَحْيَاءٌ

و مگویید کسی را کہ کشتہ شود در راہ خدا کہ ایشان مردگانند بلکہ ایشان زندہ اند

وَّلٰكِنْ لَّا تَشْعُرُوْنَ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتًا

و لیکن شما آگاہ نمیشوید و گمان مکن کسانیکہ کشتہ شدند در راہ خدا مردہ

بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُوْنَ فَرِحِيْنَ بِمَا اٰتٰهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ

بلکہ زندہ اند نزد پروردگار خویش روزی داده میشوند شادمان بآنچہ عطا کردہ است

وَيَسْتَبْشِرُوْنَ بِالَّذِيْنَ لَمْ يَلْحَقُوْا بِهِمْ مِّنْ خَلْفِهِمْ

خدا ایشان را از فضل خود و خوش وقت می شوند بسبب آنانکہ ہنوز بایشان نہ پیوستہ اند از پس ایشان

اَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ وَعَنِ الْمِقْدَامِ

بسبب آنکہ ہیچ ترس نیست بر ایشان و نہ ایشان اندوہناک شوند و از مقدام بن معدی کرب

بْنِ مَعْدِ يَكْرِبَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مرد ویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لِلشَّهِيْدِ عِنْدَ اللّٰهِ سِتُّ خِصَالٍ يُغْفَرُ لَهُ فِيْ اَوَّلِ دَفْعَةٍ

مر شہید را نزد خدا شش خصلت است یکے آنکہ آمرزیدہ میشود مر او را در اول دفعہ

وَيُرٰى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَيَاْمَنُ مِنَ

و نمودہ میشود او را جائے نشست وے از بہشت و نگاہ داشتہ میشود از عذاب قبر و ایمن میگردد از

الْفَزَعِ الْاَكْبَرِ وَيُوْضَعُ عَلٰى رَاْسِهٖ تَاجُ الْوَقَارِ الْيَاقُوْتَةُ مِنْهَا

ترس بزرگتر و نہادہ میشود بر سر وے افسر عزت و تعظیم کہ یک جوہر از ان

خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا وَيُزَوَّجُ ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ زَوْجَةً

بہتر است از دنیا و ہر چہ در دنیا ست از متاع و جفت کردہ شود او را ہفتاد و دو زن

مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ وَيُشَفَّعُ فِيْ سَبْعِيْنَ مِنْ اَقْرِبَائِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

از حور بہشت و قبول کردہ میشود شفاعت او را در ہفتاد کس از خویشان وے روایت کرد این حدیث را

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ترمذی و ابن ماجہ و از ابے ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلشَّهِيْدُ لَا يَجِدُ اَلَمَ الْقَتْلِ اِلَّا كَمَا يَجِدُ اَحَدُكُمْ

علیہ وسلم شہید نمی یابد درد قتل را مگر چنانکہ می یابد یکے از شما

اَلَمَ الْقَرْصَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

درد گزیدن کیک رواہ ترمذی و نسائی و دارمی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و روایت است از ابن عباس رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

لَمَّا اُصِيْبَ اِخْوَانُكُمْ يَوْمَ اُحُدٍ جَعَلَ اللّٰهُ اَرْوَاحَهُمْ فِيْ جَوْفِ

مر یاران خود را ہنگامیکہ مصیبت زدہ شدند برادران شما روز غزوہ احد گرداند خدا تعالیٰ روحہای ایشان را در درون

۱ یعنے اہل قیامت را

۲ عین جمع عیناء بمعنی سیاہ چشم و جمع عیناء بمعنی فراخ چشم

۳ و نسائی عبد الرحمن بن شعیب بن علی خراسانی

طَيْرٍ خُضْرٍ تَرِدُ أَنْهَارَ الْجَنَّةِ تَأْكُلُ مِنْ ثِمَارِهَا وَتَأْوِي

پرندہ ہائے سبز فرود می آیند آن پرندہ ہا جویہائے بہشت را میخورند آن طیور از میوہ ہائے بہشت پناہ

إِلَى قَنَادِيلَ مِنْ ذَهَبٍ مُعَلَّقَةٍ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ فَلَمَّا وَجَدُوا طِيبَ

بسوے قندیلہا از طلا کہ آویختہ شدہ اند آن قندیلہا در سایۂ عرش پس ہنگامیکہ یافتند این کشتگان احد

مَأْكَلِهِمْ وَمَشْرَبِهِمْ وَمَقِيلِهِمْ قَالُوا مَنْ يُبَلِّغُ إِخْوَانَنَا عَنَّا

خوشی طعام و شراب و خوابگاہ خود را گفتند کیست کہ برساند و خبر کند برادران ما را از جانب ما

أَنَّا أَحْيَاءٌ فِي الْجَنَّةِ لِئَلَّا يَزْهَدُوا فِي الْجِهَادِ وَلَا يَنْكُلُوا

اینکہ بدرستیکہ زندگانیم در بہشت تا آنکہ ناخواہانی و بے رغبتی نکنند در جہاد و سستی و بیدلی نکنند

عِنْدَ الْحَرْبِ فَقَالَ اللّٰهُ تَعَالَى أَنَا أُبَلِّغُهُمْ عَنْكُمْ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى

در جنگ پس گفت خدا یتعالے من میرسانم خبر برادران شما را از جانب شما پس فرود فرستاد خدا یتعالے

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ

این آیات را گمان مبر آن کسانے را کہ کشتہ شدہ اند در راہ خدا کہ مردگان اند بلکہ زندگان اند

إِلَى آخِرِ الْآيَةِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ

تا آخر آیت رواہ ابو داؤد و از ابے ہریرہ رض مرویست کہ

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ عُرِضَ عَلَيَّ أَوَّلُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود عرض کردہ شد بر من نخستین

ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ شَهِيدٌ وَعَفِيفٌ مُتَعَفِّفٌ وَعَبْدٌ أَحْسَنَ

کسانیکہ می در آیند بہشت را یکے شہید دوم پارسائے سوم بندہ کہ نیکو کردہ است بندگی خدا را

عِبَادَةَ اللّٰهِ وَنَصَحَ لِمَوَالِيهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

و نیک خواہی کردہ مر صاحبان خود را رواہ ترمذی و گفت

أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُ

انس رض فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ یکے کہ در آید

الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَلَهُ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ

بہشت را دوست دارد کہ باز گردد بسوئے دنیا و باشد مر او را آنچہ در زمین است از چیز

إِلَّا الشَّهِيدُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا

مگر شہید کہ آرزو دارد کہ باز گردد بسوی دنیا پس کشتہ شود دہ بار از جہت آنچہ

يَرَى مِنَ الْكَرَامَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

می بیند از بزرگی و ثواب متفق علیہ و از عبد اللہ بن

عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

عمرو بن عاص رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يُكَفِّرُ كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا الدَّيْنَ

کشتہ شدن در راہ خدا کفایت می کند ہر چیز یعنے ہر گناہ را مگر وام را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ مسلم و از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَضْحَكُ اللّٰهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا

علیہ وسلم فرمود خندہ میکند خدا را بسوی دو مرد کہ میکشد یکے از ان دو مرد دیگرے را

الْآخَرَ يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُ هٰذَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

و در آیند ہر دو مرد بہشت را قتال می کند این یکے در راہ خدا

فَيُقْتَلُ ثُمَّ يَتُوبُ اللّٰهُ عَلَى الْقَاتِلِ فَيَسْتَشْهِدُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پس کشتہ میشود پس می در آید بہشت را پس رجوع مینماید خدا بر حمت بر قاتل کہ کافر بود و ایمان آورد پس شہید کردہ میشود متفق علیہ

وَعَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ سَأَلْنَا عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ مَسْعُودٍ عَنْ هٰذِهِ الْآيَةِ

و در روایت است از مسروق گفت پرسیدیم ما عبد اللہ بن مسعود را از تفسیر این آیت

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ

و گمان مبر آنگاہ کسانیکہ کشتہ شدند در راہ خدا مردہ بلکہ زندگانند نزد پروردگار خود روزی داده میشوند تا آخر آیت

قَالَ اِنَّا قَدْ سَأَلْنَا عَنْ ذٰلِكَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت ابن مسعود بدرستیکه ما بتحقیق پرسیدیم از تفسیر این آیت از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

فَقَالَ اَرْوَاحُهُمْ فِيْ اَجْوَافِ طَيْرٍ خُضْرٍ لَهَا قَنَادِيْلُ مُعَلَّقَةٌ

پس فرمود آنحضرت ارواح شهیدان در درون پرندگان سبز است مر آن پرندگان را قندیلهاست

بِالْعَرْشِ تَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ ثُمَّ تَاْوِيْ اِلٰى تِلْكَ الْقَنَادِيْلِ

بعرش که حکم آشیانه دارد می چرند آن طیور از بهشت هرجا که میخواهند پس پناه می گیرند بسوے آن قندیل

فَاطَّلَعَ اِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ اِطِّلَاعَةً فَقَالَ تَشْتَهُوْنَ شَيْئًا قَالُوْا اَيَّ

پس مطلع شد بسوے ایشان پروردگار ایشان مطلع شدنی بعنایات خاص پس فرمود آیا خواهش دارید

شَيْءٍ نَشْتَهِيْ وَنَحْنُ نَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شِئْنَا فَفَعَلَ

چیز خواهیم وحال آنکه ما می چریم از بهشت هرجا که خواهیم پس کرد

ذٰلِكَ بِهِمْ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ فَلَمَّا رَاَوْا اَنَّهُمْ لَنْ يُتْرَكُوْا مِنْ اَنْ يَسْاَلُوْا

پروردگار این سوال را بایشان سه بار پس هنگامیکه دیدند ایشان که البته گذاشته نمی شوند از خواستن

قَالُوْا يَا رَبِّ نُرِيْدُ اَنْ تَرُدَّ اَرْوَاحَنَا فِيْ اَجْسَادِنَا حَتّٰى نُقْتَلَ

گفتند ای پروردگار ما میخواهیم که باز گردانی جانهاے ما را در تنهاے ما تا آنکه کشته شویم

فِيْ سَبِيْلِكَ مَرَّةً اُخْرٰى فَلَمَّا رَاٰى اَنْ لَيْسَ لَهُمْ حَاجَةٌ تُرِكُوْا

در راه تو و شهید شویم بار دیگر پس چون دانست پروردگار تعالی که نیست مر ایشان را هیچ حاجت گذا

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

برحالت اول رواه مسلم و روایت است از انس رض گفت که فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطَى الشَّهِيْدُ ثَلَاثًا اَوَّلُ قَطْرَةٍ

صلی الله علیه وسلم داده می شود شهید را سه چیز اول قطره

مِنْ دَمِهٖ يُغْفَرُ لَهٗ بِهَا ذُنُوْبُهٗ وَاَوَّلُ مَنْ يَمَسُّ التُّرَابَ

از خون او آمرزیده میشود مر او را بسبب آن گناهان او و اول کسیکه پاک می کند خاک بدا

عَنْ وَجْهِهٖ زَوْجَتُهٗ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ وَاِذَا وَقَعَ جَنْبُهٗ وَقَعَ

از روی وے زوجۂ او باشد از زنان بہشت وچون واقع میشود پہلوئے شہید بر زمین واقع میشود

فِی الْجَنَّةِ رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض لَمَّا كَانَ يَوْمُ اُحُدٍ

در بہشت روایت کرد دیلمی بحدیث را و روایت است از انس رض ہر گاہ کہ بود جنگ احد

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَمْزَةَ وَقَدْ جُدِعَ وَمُثِّلَ بِهٖ

گذشت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بحمزہ بن عبد المطلب وحال آنکہ پارہ پارہ کردہ شدہ بود

فَقَالَ لَوْلَا اَنْ تَجِدَ لَتَرَكْتُهٗ حَتّٰى يَحْشُرَهُ اللّٰهُ مِنْ بُطُوْنِ

پس فرمود اگر نمی یافتم ہر آئینہ میگذاشتم او را تا آنکہ محشور گرداند او را خدا از شکمہائے

السِّبَاعِ وَالطَّيْرِ وَلَمْ يُصَلِّ عَلٰى اَحَدٍ مِّنَ الشُّهَدَاءِ وَقَالَ

درندہ ہا و پرندہ ہا و نماز نگذارد آنحضرت بر ہیچ یکے از شہیدان و فرمود

اَنَا شَهِيْدٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ

کہ من گواہی دہندہ ام بر شما امروز و فردا روز قیامت

بَابُ اَصْنَافِ الشُّهَدَاءِ

این باب در اقسام شہیدانست

عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت است از سہل بن حنیف رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَاَلَ اللّٰهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَّغَهُ اللّٰهُ مَنَازِلَ

علیہ وسلم کسیکہ سوال میکند از خدا تعالی شہادت بصدق برساند او را خدا تعالی مرتبہ

الشُّهَدَاءِ وَاِنْ مَّاتَ عَلٰى فِرَاشِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

شہیدان را اگرچہ بمیرد او بر فرش خود رواہ مسلم و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَعُدُّوْنَ الشَّهِيْدَ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چہ میشمارید کہ شہید کیست در میان شما

فِيكُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَهُوَ شَهِيدٌ

گفتند یا رسول اللہ کسیکہ کشتہ شدہ در راہ خدا پس وے شہید است

قَالَ إِنَّ شُهَدَاءَ أُمَّتِي إِذًا لَقَلِيلٌ مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَهُوَ

گفت آنحضرت بدرستیکہ شہیدان امت من براین تقدیر ہر آئینہ کم اند کسیکہ کشتہ شود در راہ خدا پس

شَهِيدٌ وَمَنْ مَاتَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ مَاتَ فِي الطَّاعُونِ

شہید است وکسیکہ میرد در راہ خدا پس وے شہید است وکسیکہ میرد در علت طاعون

فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ مَاتَ فِي الْبَطْنِ فَهُوَ شَهِيدٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

پس وی شہید است وکسیکہ میرد در علت شکم پس وی شہید است رواہ مسلم در روایت است

أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلطَّاعُونُ

از انس رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ طاعون

شَهَادَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

سبب شہادت است بر مسلمان متفق علیہ در روایت است از عائشہ رض گفت

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الطَّاعُونِ فَأَخْبَرَنِي

کہ پرسیدم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را از حقیقت طاعون پس خبر داد مرا

أَنَّهُ عَذَابٌ يَبْعَثُهُ اللّٰهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَأَنَّ اللّٰهَ جَعَلَهُ رَحْمَةً

آنحضرت کہ طاعون عذابیست کہ میفرستد آنرا پروردگار بر ہر کہ میخواہد و خدا گردانیدہ است طاعون را

لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَيْسَ مِنْ أَحَدٍ يَقَعُ الطَّاعُونُ فَيَمْكُثُ فِي بَلْدَتِهِ صَابِرًا

مر مومنان را نیست ہیچ کے کہ واقع میشود طاعون پس درنگ کند در شہر خود صبر کنندہ

مُحْتَسِبًا يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يُصِيبُهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ

دریابندہ براجر و ثواب در حالیکہ یقین دارد کہ نمیرسد او را از مصیبت مگر آنچہ نوشتہ است

شَهِيدٍ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَدٍ رض قَالَ قَالَ

شہید را رواہ البخاری در روایت است از سلیمان بن صرد رض گفت کہ فرمود

(۲۷) حدیث کہ گذشت در باب صبر در بلا در آخر فصل دوم

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَتَلَهُ بَطْنُهُ لَمْ يُعَذَّبْ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ کشت اورا شکم او عذاب کردہ نشود

فِيْ قَبْرِهٖ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ

در قبر او رواہ احمد وترمذی وروایت است از ابن عباس رضہ گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَوْتُ الْغُرْبَةِ شَهَادَةٌ رَوَاهُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مردن در غربت شہادت است رواہ

ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ قَالَ تُوُفِّيَ رَجُلٌ

ابن ماجہ وروایت است از عبد اللہ بن عمرو رضہ گفت مُرد مردے

بِالْمَدِيْنَةِ مِمَّنْ وُلِدَ بِهَا فَصَلّٰى عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بمدینہ از ان کسیکہ زائیدہ شدہ بودند بمدینہ پس نماز گذارد بر او آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ يَا لَيْتَهٗ مَاتَ بِغَيْرِ مَوْلِدِهٖ قَالُوْا وَلِمَ ذَاكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

پس فرمود آنحضرت ای کاشکے میمرد ایمرد در غیر جای زائیدن خود گفتند اصحاب چرا است این آرزو

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الرَّجُلَ اِذَا مَاتَ بِغَيْرِ مَوْلِدِهٖ قِيْسَ لَهٗ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ بدرستیکہ مرد چون میمرد در غیر مولد خود اندازہ کرفتہ شود مر اورا

مِنْ مَوْلِدِهٖ اِلٰى مُنْقَطَعِ اَثَرِهٖ فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

از مولد او تا جای بریدہ شدن نشان پای او در بہشت رواہ نسائی وابن ماجہ

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ مَاتَ مَرِيْضًا مَاتَ شَهِيْدًا وَوُقِيَ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَغُدِيَ وَرِيْحَ

کسیکہ مُرد بیمار مُرد شہید ونگاہ داشتہ شود از فتنہ وقبر وعذاب او وبیارند بامداد وشبانگاہ

عَلَيْهِ بِرِزْقِهٖ مِنَ الْجَنَّةِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي

بدو رزق از بہشت رواہ ابن ماجہ وبیہقی در

شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ جَابِرٍؓ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

شعب ایمان و روایت است از جابر رض که آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اَلْفَارُّ مِنَ الطَّاعُوْنِ كَالْفَارِّ مِنَ الزَّحْفِ وَالصَّابِرُ

وسلم فرمود که گریزنده از طاعون همچو گریزنده از جنگ کافران است و صبر کننده

فِيْهِ لَهٗ اَجْرُ شَهِيْدٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ سَعِيْدِ بْنِ زَيْدٍؓ

در طاعون سزاوار اجر شهید است رواه احمد و روایت است از سعید بن زید رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قُتِلَ دُوْنَ

که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکه کشته شد نزد

دِيْنِهٖ فَهُوَ شَهِيْدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُوْنَ دَمِهٖ فَهُوَ شَهِيْدٌ وَمَنْ قُتِلَ

دین خود پس وے شہید است و کسیکه کشته شد نزد خون خود پس وی شہید است و کسیکه کشته شد

دُوْنَ مَالِهٖ فَهُوَ شَهِيْدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُوْنَ اَهْلِهٖ فَهُوَ شَهِيْدٌ رَوَاهُ

برای حفظ مال خود پس وی شہید است و کسیکه کشته شد نزد اہل و عیال خود پس وے شہید است

التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ اُمِّ حَرَامٍؓ عَنِ

رواه ترمذی و ابو داؤد و نسائی و روایت است از ام حرام رض از ان

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمَائِدُ فِي الْبَحْرِ الَّذِيْ

حضرت صلی اللہ علیہ وسلم که فرمود آنحضرت جنبنده دریا که می گردد

يُصِيْبُهُ الْقَيْءُ لَهٗ اَجْرُ شَهِيْدٍ وَالْغَرِيْقُ لَهٗ اَجْرُ شَهِيْدَيْنِ

سر وے بجنبیدن کشتی و میرد او را قی و غشیان مر او را مرد شہید است و غرق شونده در دریا مر او را اجر دو شہید است

رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ مَالِكِ الْاَشْعَرِيِّؓ قَالَ

رواه ابو داؤد و روایت است از ابی مالک اشعری رض گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ فَصَلَ

گوشنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم و میگفت کسیکه جدا شود

فِي سَبِيلِ اللهِ فَمَاتَ أَوْ قُتِلَ أَوْ وَقَصَهُ فَرَسُهُ أَوْ بَعِيرُهُ

از وطن در راه خدا پس میرد یا کشته شود یا بیندازد او را اسپ وے یا شتر وی

أَوْ لَدَغَتْهُ هَامَّةٌ أَوْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ بِأَيِّ حَتْفٍ شَاءَ اللهُ

یا بگزد او را گزنده یا مرد بر فرش خود بهر مردگی که خواهد خدا

فَإِنَّهُ شَهِيدٌ وَإِنَّ لَهُ الْجَنَّةَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

پس بدرستیکه وی شهید است و بدرستیکه مر او راست بهشت رواه ابو داود و روایت است از

عُتْبَةَ بْنِ عَبْدٍ السُّلَمِيِّ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عتبه بن عبد سلمی رضه گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

اَلْقَتْلَى ثَلَاثَةٌ مُؤْمِنٌ جَاهَدَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ

کشتگان سه قسم اند یکی مسلمانی است که جهاد کرد بنفس خود و مال خود در راه خدا

فَإِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ قَاتَلَ حَتَّى يُقْتَلَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى

پس چون ملاقات کرد دشمن را قتال کرد تا آنکه کشته شد فرمود آنحضرت صلی

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِ فَذَلِكَ الشَّهِيدُ الْمُمْتَحَنُ فِي

الله علیه وسلم در شان این مومن پس آن شهید است امتحان کرده شده

خَيْمَةِ اللهِ تَحْتَ عَرْشِهِ لَا يَفْضُلُهُ النَّبِيُّونَ إِلَّا بِدَرَجَةِ النُّبُوَّةِ

در خیمهٔ خدا است زیر عرش وی فاضل نمیشود او را پیغمبران مگر بدرجهٔ نبوت

وَمُؤْمِنٌ خَلَطَ عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا جَاهَدَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ

و دوم از کشتگان مسلمانیکه آمیخت کرد اری نیک و کرد اری بد جهاد کرد بنفس خود و مال خود

فِي سَبِيلِ اللهِ إِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ قَاتَلَ حَتَّى يُقْتَلَ قَالَ النَّبِيُّ

در راه خدا وقتیکه ملاقات کند دشمن را قتال میکند تا آنکه کشته شود گفته است آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِ مُمَحِّصَةٌ مَاحِيَةٌ ذُنُوبَهُ وَخَطَايَاهُ

صلے الله علیه وسلم در شان این مجاهد این بسنده است که محو میکند گناه و بدیهای او را

۱ قابل باستشهاد شدن او بحدیث دوم در دو مسئله

۲ و نبودن ان را اسلام کوفیدن بلکه از غلول فرقه

۳ و قول قریب و سه قول دیگر وی

شرح فارسی مشکوٰة

لنصر بابک کنندهٔ ۱۲ اشرفی الصفا

إِنَّ السَّيْفَ مَحَّاءٌ لِلْخَطَايَا وَادْخُلْ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ

بدرستیکہ شمشیر کشتہ شدن بدان محو و پاک کردانندہ است مرگناہان را و در آوردہ میشود از ہر دری

وَمُنَافِقٌ جَاهَدَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَإِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ قَاتَلَ حَتَّى

و سوم از کشتگان منافق ست کہ جہاد کرد بنفس و مال خود پس چون ملاقات کرد دشمن را قتال میکند تا آنکہ

يُقْتَلَ فَذَلِكَ فِي النَّارِ إِنَّ السَّيْفَ لَا يَمْحُو النِّفَاقَ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

کشتہ می شود پس آن منافق در آتش دوزخ است بدرستیکہ شمشیر محو نمیکند نفاق را رواہ دارمی

وَعَنْ فُضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ قَالَ سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رض

و روایت است از فضالہ بن عبید انصاری کہ شنیدم عمر بن خطاب رضی اللہ عنہ را

يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

کہ میگفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت

الشُّهَدَاءُ أَرْبَعَةٌ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ جَيِّدُ الْإِيمَانِ لَقِيَ الْعَدُوَّ

شہیدان چہار کس اند یکے مرد مسلمان نیک و تیز ایمان کہ ملاقات کردہ است دشمنان را

فَصَدَقَ اللّٰهَ حَتَّى قُتِلَ فَذَلِكَ الَّذِي يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ أَعْيُنَهُمْ

پس راستگو گردانید خدا را تا آنکہ کشتہ شد آن مرد پس آنمرد آن کسے است کہ بر میدارند مردم

يَوْمَ الْقِيَامَةِ هٰكَذَا وَرَفَعَ رَأْسَهُ حَتَّى سَقَطَتْ قَلَنْسُوَتُهُ

روز قیامت بچنین و برداشت سر خود را برائے بیان تا آنکہ افتاد کلاہ وے بجہت مبالغہ

فَمَا أَدْرِي أَقَلَنْسُوَةُ عُمَرَ أَرَادَ أَمْ قَلَنْسُوَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

راوی گوید نمی دانم کہ کلاہ عمر رضی اللہ عنہ مراد داشتہ است یا کلاہ آنحضرت را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَرَجُلٌ مُؤْمِنٌ جَيِّدُ الْإِيمَانِ لَقِيَ الْعَدُوَّ

علیہ وسلم گفت آنحضرت و شہید دیگر مرد مومن قوی ایمان است کہ ملاقات کردہ است دشمن را

كَأَنَّمَا ضُرِبَ جِلْدُهُ بِشَوْكٍ طَلْحٍ مِنَ الْجُبْنِ أَتَاهُ

گویا زدہ شدہ است پوست او بخارہائے درخت خاردار از جہت ترسندگی آمد او را

سَهْمٌ غَرْبٌ فَقَتَلَهُ فَهُوَ فِي الدَّرَجَةِ الثَّانِيَةِ وَرَجُلٌ مُؤْمِنٌ

تیرے کہ انداز نظر وی معلوم نیست پس کشت او را پس این شہید در پایہ دوم است و شہید سوم مردے مومن

خَلَطَ عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا لَقِيَ الْعَدُوَّ فَصَدَقَ اللّٰهَ حَتّٰى

کہ آمیختہ است کردار نیک را و کردار دیگر را کہ بدست ملاقات کرد دشمن را پس تصدیق کرد خدا را تا آنکہ

قُتِلَ فَذٰلِكَ فِي الدَّرَجَةِ الثَّالِثَةِ وَرَجُلٌ مُؤْمِنٌ اَسْرَفَ عَلٰى

کشتہ شد پس آنمرد در رجہ سوم است و چہارم مردے مسلمان است و لیکن اسراف کردہ است بر

نَفْسِهِ وَلَقِيَ الْعَدُوَّ فَصَدَقَ اللّٰهَ حَتّٰى قُتِلَ فَذٰلِكَ فِي

نفس خود و معصیت ورزیدہ است و ملاقات کرد دشمن را پس تصدیق کرد خدا را تا آنکہ کشتہ شد پس آنمرد در

الدَّرَجَةِ الرَّابِعَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

پایہ چہارم است از ہمہ پایان تر رواہ ترمذی و روایت است از ابی ہریرہ رضا

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلشُّهَدَاءُ خَمْسَةٌ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ شہیدان پنج قسم اند

اَلْمَطْعُوْنُ وَالْمَبْطُوْنُ وَالْغَرِيْقُ وَصَاحِبُ الْهَدْمِ وَالشَّهِيْدُ

یکے آنکہ بعلت طاعون مرد دوم آنکہ بعلت اسہال و انتفاخ بطن جان دادہ است سوم آنکہ در آب

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَتِيْكٍ رض قَالَ

پنجم کشتہ شود در راہ خدا متفق علیہ و روایت است از جابر بن عتیک رضا کہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلشَّهَادَةُ سَبْعٌ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ شہادت ہفت نوع است

سِوَى الْقَتْلِ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَلْمَطْعُوْنُ شَهِيْدٌ وَالْغَرِيْقُ شَهِيْدٌ

سوائے کشتہ شدن در راہ خدا طاعون زدہ شہید است و غرق شدہ شہید است

وَصَاحِبُ ذَاتِ الْجَنْبِ شَهِيْدٌ وَالْمَبْطُوْنُ شَهِيْدٌ وَصَاحِبُ الْحَرِيْقِ

و صاحب ذات الجنب شہید است و بعلت شکم مردہ شہید است و صاحب الحریق

شَهِيدٌ وَالَّذِي يَمُوتُ تَحْتَ الْهَدْمِ شَهِيدٌ وَالْمَرْأَةُ تَمُوتُ

شہید است و کسیکہ مردہ است زیر ہدم پس شہید است و زنیکہ بمیرد بسبب زائیدن

بِجُمْعٍ شَهِيدٌ رَوَاهُ مَالِكٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

پس آن نیز شہید است رواہ مالک و ابو داؤد و نسائی

كِتَابُ الصَّيْدِ وَالذَّبَائِحِ

کتاب در بیان صید و ذبائح

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ

حرام کردہ شد بر شما مردار و خون و گوشت خوک و آنچہ آواز کردہ شود

لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ

بر غیر خدا باو و آنچہ بفشردن گلو مردہ باشد و آنچہ بچوب و سنگ زدن مردہ باشد و آنچہ از بلندی زیر افتادہ

وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ

و آنچہ خوردہ درندہ باشد مگر آنچہ ذبح کنید و حرام کردہ شد آنچہ ذبح کردہ شد

وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذٰلِكُمْ فِسْقٌ

و آنچہ قسمت کنید بر تیرہا این فسق است

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن العاص رض کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا فَمَا فَوْقَهَا

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ کشت گنجشک را پس چیزے را کہ فوق اوست

بِغَيْرِ حَقِّهَا سَأَلَهُ اللّٰهُ عَنْ قَتْلِهِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا

در صفر یا در کبر بغیر حق آن سے پرسد او را خدا از قتل آن گفتہ شد یا رسول اللہ و چیست

حَقُّهَا قَالَ أَنْ يَذْبَحَهَا فَيَأْكُلَهَا وَلَا يَقْطَعَ رَأْسَهَا

حق کشتن او گفت آنحضرت حق آنست کہ ذبح کند او را پس بخورد او را و نبرد سر او را

فَيَرْمِيْ بِهَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنِ

پس بیندازد آن را رواہ احمد ونسائی ودارمی وروایت است از

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابن عمر رض گفت آنحضرت را شنیدم صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَنْهٰى اَنْ تُصْبَرَ بَهِيْمَةٌ اَوْ غَيْرُهَا لِلْقَتْلِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

وسلم کہ نہی میکرد از انکہ صبر داده شود یعنے حبس کرده شود چہارپایہ وغیر آن ازبرای قتل متفق علیہ

وَعَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ مَنِ اتَّخَذَ

وہم ازوی مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم لعنت کرده است کسی را کہ گرفت

شَيْئًا فِيْهِ الرُّوْحُ غَرَضًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض

چیزے را کہ دروی روح است ہدف ونشانہ متفق علیہ وروایت است از جابر رض

قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الضَّرْبِ فِي

گفت کہ نہی کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از زدن در

الْوَجْهِ وَعَنِ الْوَسْمِ فِي الْوَجْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ

روی بطپانچہ یا تازیانہ وجز آن آدم باشد یا حیوانے ونہی کرد از داغ کردن در روے رواہ مسلم وہم ازو

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَيْهِ حِمَارٌ وَقَدْ وُسِمَ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گذشت بروے خرے حال آنکہ بتحقیق داغ کرده شده است

فِيْ وَجْهِهِ فَقَالَ لَعَنَ اللّٰهُ الَّذِيْ وَسَمَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

در روے آن حمار گفت آنحضرت لعنت کناد خدا یتعالی آن کسے را کہ داغ کرده است اورا رواہ

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ غَدَوْتُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وہم روایت است از انس رض گفت بامداد بردم بسوے آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اَبِيْ طَلْحَةَ لِيُحَنِّكَهُ فَوَافَيْتُهُ

علیہ وسلم عبد اللہ بن ابی طلحہ را تا تحنیک کند آنحضرت اورا پس یافتم من آنحضرت را

فِي يَدِهِ الْيُسْرٰى يَسِيمُ إِبِلَ الصَّدَقَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

درحالیکه دست اوست آنرا بچراغ میکرد شتران زکوة را تا متمیز شوند از دیگر متفق علیه

بَابُ ذِكْرِ الْكَلْبِ

باب در ذکر کلب یعنے کدام کلب نگاہداشتن جائز است و کدام جائز نیست

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابن عمر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنِ اقْتَنٰى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ ضَارِيَ نُقِصَ مِنْ عَمَلِهِ

کسیکہ گرد آرد یعنے نگاہدارد سگے را مگر سگے کہ برائے نگہبانی مواشی نگاہدارد یا سگ شکاری نقصان

كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

ہر روز دو قیراط متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا

کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بگیرد سگے را

إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ صَيْدٍ أَوْ زَرْعٍ انْتُقِصَ مِنْ أَجْرِهِ

مگر سگے کہ نگہبانی مواشی میکند یا شکار میکند یا نگہبانی زراعت میکند نقصان کردہ شود از مزد او

كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رض

ہر روز یک قیراط متفق علیہ و روایت است از عبد اللہ بن مغفل رضہ

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اگر نمی بود کہ این سگان امتی

مِنَ الْأُمَمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا كُلِّهَا فَاقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدَ

از امتہا اند ہر آئینہ امر میکردم بکشتن آن ہمہ پس بکشید ازین سگان ہر سگ سیاہ

بَهِيمٍ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

کہ زبان کنندہ تر است رواہ ابو داؤد و دارمی و روایت است از ابن عباس رضہ

قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ التَّحْرِيْشِ بَيْنَ

کہ نہی کردہ است آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از برانگیختن و جنگ انداختن میان

الْبَهَائِمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ

چارپایہا رواہ ترمذی و ابوداؤد و روایت است از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَصْحَبُ الْمَلٰٓئِكَةُ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہمراہ نمی شوند فرشتگان

رُفْقَةً فِيْهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ

گروہے را کہ دران سگ است و نہ گروہے را کہ جرس است رواہ مسلم و ایضاً است از ابن عباس رضہ

عَنْ مَيْمُوْنَةَ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَصْبَحَ

از میمونہ رضہ کہ ہر آئینہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم صبح کرد

يَوْمًا وَاجِمًا وَقَالَ اِنَّ جِبْرَئِيْلَ كَانَ وَعَدَنِيْ اَنْ يَّلْقَانِيْ

روزے خاموش و اندوہگین و گفت آنحضرت در بیان سبب دلگیری کہ ہر آئینہ جبرئیل وعدہ کردہ بود

اللَّيْلَةَ فَلَمْ يَلْقَنِيْ اَمَا وَاللّٰهِ مَا اَخْلَفَنِيْ ثُمَّ وَقَعَ فِيْ نَفْسِهٖ

امشب گرگذشت پس ملاقات نکرد مرا آگاہ باشید سوگند بخدا اخلاف وعدہ نکرد و جبرئیل گرچہ بجہت سببے تاخیر

جِرْوُ كَلْبٍ تَحْتَ فُسْطَاطٍ لَهٗ فَاَمَرَ بِهٖ فَاُخْرِجَ ثُمَّ اَخَذَ

سگ بچہ کہ افتادہ بود زیر خیمہ کہ بود مر آنحضرت را پس امر کرد بہ برآوردن آن پس بیرون آورد شد پس گرفت

بِيَدِهٖ مَاءً فَنَضَحَ مَكَانَهٗ فَلَمَّا اَمْسٰى لَقِيَهٗ جِبْرَئِيْلُ فَقَالَ

بدست شریف آن را پس بپاشید آنحضرت در جائیکہ سگ بچہ نشستہ بود پس ہرگاہ شام کرد بپیش آمد آنحضرت را جبرئیل

لَقَدْ كُنْتَ وَعَدْتَنِيْ اَنْ تَلْقَانِيْ الْبَارِحَةَ قَالَ اَجَلْ وَلٰكِنَّا

گفت بتحقیق وعدہ کردہ بودی تو مرا کہ ملاقات خواہی کرد مرا دی شب گفت جبرئیل ولیکن ما فرشتگان

لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيْهِ كَلْبٌ وَلَا صُوْرَةٌ فَاَصْبَحَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در نمی آییم خانہ را کہ در وے کلب است یا صورت پس صبح کرد پیغمبر خدا

جس نقشین انگوٹھی یا پیالہ پر یا کپڑوں پر یا بدن پر جاندار کی تصویر ہو یا سر پر بازو کی تصویر ہو ایسا کپڑا پہننا حرام ہے

مراد ملائکہ رحمت و برکات سکینہ و ملائکہ

انتظار ورود ۱۲

لیکن گفت ۱۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ فَأَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ حَتّٰى أَنَّهُ يَأْمُرُ

صلی اللہ علیہ وسلم آن یوم کہ شنید از جبرئیل این سخن پس امر کرد بکشتن سگان تا آنکہ چنان کرد امر

بِقَتْلِ كَلْبِ الْحَائِطِ الصَّغِيرِ وَيَتْرُكُ كَلْبَ الْحَائِطِ الْكَبِيرِ

بکشتن سگ بوستان خرد و میگذاشت سگ بوستان بزرگ کہ در آن زیادت احتیاج است

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ

رواہ مسلم در روایت است از ابی ہریرہ رضہ کہ بود آن حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِي دَارَ قَوْمٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَدُونَهُمْ

صلی اللہ علیہ وسلم مے آمد سرائے قومے را از انصار را و نزد شان

دَارٌ فَشَقَّ ذٰلِكَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَأْتِي دَارَ فُلَانٍ

سرای دیگر بود پس دشوار آمد آمدن آنحضرت نزد آن قوم بر ایشان پس گفتند یا رسول اللہ آئی سرای فلان را

وَلَا تَأْتِي دَارَنَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَنَّ فِي

و نمی آئی سرائے ما را فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ در

دَارِكُمْ كَلْبًا قَالُوا إِنَّ فِي دَارِهِمْ سِنَّوْرًا فَقَالَ النَّبِيُّ

سرائے شما سگ است گفتند بدرستیکہ در سرای شان گربہ است پس فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السِّنَّوْرُ سَبُعٌ رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ

صلی اللہ علیہ وسلم گربہ از قسم درندہ است مضایقہ ندارد رواہ دارقطنی

بَابُ قَتْلِ الْمُؤْذِيَاتِ

باب در بیان کشتن ایذا دہندگان

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابن عمر رضہ کہ وے شنید آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

يَقُولُ اُقْتُلُوا الْحَيَّاتِ وَاقْتُلُوا ذَا الطُّفْيَتَيْنِ وَالْأَبْتَرَ فَإِنَّهُمَا

کہ میگفت بکشید ماران را و بکشید مار خداوند طفیہ را و بکشید مار را کہ نام او ابتر است پس بدرستیکہ

يَطْمِسَانِ الْبَصَرَ وَيَسْتَسْقِطَانِ الْحَبَلَ قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ فَبَيْنَا

این دو چشم مار ناپدید میکردانند بینائی را و طلب سقوط میکنند بارچشم را گفت عبداللہ پس در اثنای

أَنَا أُطَارِدُ حَيَّةً أَقْتُلُهَا نَادَانِي أَبُو لُبَابَةَ لَا تَقْتُلْهَا

آنکہ حملہ می آوردم ماریرا کہ بکشم او را آواز داد مرا ابولبابہ انصاری کہ بکش این مار را

فَقُلْتُ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْحَيَّاتِ

پس گفتم کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم امر کردہ است بکشتن ماران تو چون منع میکنی

فَقَالَ إِنَّهُ نَهَى بَعْدَ ذٰلِكَ عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ وَهُنَّ الْعَوَامِرُ

پس گفت بدرستی آنحضرت منع کرد بعد از امر کردن از کشتن او آنہا را این ماران کہ در خانہ ہا می باشند

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أُمِّ شَرِيكٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

متفق علیہ و روایت است از ام شریک رض کہ آنحضرت صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزَغِ وَقَالَ كَانَ يَنْفُخُ عَلَى

علیہ وسلم امر کردہ است بکشتن سام ابرص و فرمود آنحضرت بود وزغ کہ دم میکرد

إِبْرَاهِيمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رض أَنَّ

بر ابراہیم متفق علیہ و روایت است از سعید بن ابی وقاص رض

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزَغِ وَسَمَّاهُ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم امر کرد بقتل وزغ و نام کردہ است او را

فُوَيْسِقًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

فاسق رواہ مسلم و روایت است از ابی ہریرہ رض کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَتَلَ وَزَغًا فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ بکشد سام ابرص را در اول زدن

كُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ وَفِي الثَّانِيَةِ دُونَ ذٰلِكَ وَفِي الثَّالِثَةِ

نوشتہ میشود برای او صد نیکی و بکمتر از آن در دوم نوشتہ میشود برای او فرود صد و کسیکہ بکشد او را در

وزغ را ابتدای
کردن کسی کہ
تحفۃ الاحوذی
ج ۱ ص ۱۲۱

دُوْنَ ذٰلِكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

نوشته می شود و اکثر زدن دوم رواه مسلم و هم از وی مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَصَتْ نَمْلَةٌ نَبِيًّا مِنَ الْاَنْبِيَاءِ فَاَمَرَ بِقَرْيَةِ

صلی الله علیه وسلم گزید مورچه پیغمبرے از پیغمبران را پس امر کرد بقریه

النَّمْلِ فَاُحْرِقَتْ فَاَوْحَى اللّٰهُ تَعَالٰى اَنْ قَرَصَتْكَ نَمْلَةٌ اَحْرَقْتَ

مورچگان که سوخته شود پس سوخته شد پس وحی فرستاد خدا تعالی بسوی آن پیغمبر از جهت آنکه گزید ترا

اُمَّةً مِّنَ الْاُمَمِ تُسَبِّحُ مُتَّفَقٌ وَعَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ

مورچگی از امتها که تسبیح میکند خدا را متفق علیه و روایت است از زید بن خالد

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوا الدِّيْكَ

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم دشنام مدهید خروس را

فَاِنَّهُ يُوْقِظُ لِلصَّلٰوةِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ

زیرا که وے بیدار می گرداند برائے نماز رواه ابوداؤد و روایت است از عبد الرحمن

بْنِ اَبِيْ لَيْلٰى قَالَ قَالَ اَبُوْ لَيْلٰى قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بن ابی لیلی گفت که گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا ظَهَرَتِ الْحَيَّةُ فِي الْمَسْكَنِ فَقُوْلُوْا لَهَا اِنَّا

علیه وسلم چون پیدا آید مار در جائی سکونت پس بگویید مر آن مار را بدرستیکه ما

نَسْئَلُكِ بِعَهْدِ نُوْحٍ وَبِعَهْدِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوٗدَ اَنْ لَّا تُؤْذِيَنَا

سوال میکنیم ترا بعهد نوح و بعهد سلیمان بن داؤد این را که ایذا نکنی مارا

فَاِنْ عَادَتْ فَاقْتُلُوْهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ

پس اگر باز گردد و بیاید پس بکشید اورا رواه ترمذی و روایت است از ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

مَا سَالَمْنَاهُمْ مُنْذُ حَارَبْنَاهُمْ وَمَنْ تَرَكَ شَيْئًا مِنْهُمْ خِيفَةً

صلح نکرده ایم ما ایشان را از آن باز که جنگ کرده ایم ایشان را و کسیکه ترک کند و نگذارد چیزی را از آن ما ران از جهت

فَلَيْسَ مِنَّا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ قَالَ

پس نیست آن کس از ما رواه ابو داؤد و روایت است از ابن مسعود رض گفت فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ كُلَّهُنَّ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم بکشید ماران همه ماران را

فَمَنْ خَافَ ثَأْرَهُنَّ فَلَيْسَ مِنِّي رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

پس کسیکه بترسد کینه کشی آنها را پس نیست آنکس از من رواه ابو داؤد والنسائی

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن مسعود رض که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ كُلَّهَا الْأَلْيَحَانَ الْأَبْيَضَ الَّذِي كَأَنَّهُ

فرمود بکشید ماران را همه ماران را مگر مار خرد سفید را آن که مانند

قَضِيبُ فِضَّةٍ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ

شاخ نقره است رواه ابو داؤد و روایت است از ابی هریره رض گفت

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ

فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم وقتیکه بیفتد مگس در آوند

فِي إِنَاءِ أَحَدِكُمْ فَامْقُلُوهُ فَإِنَّ فِي أَحَدِ جَنَاحَيْهِ دَاءً وَفِي

یکی از شما پس غوطه دهید او را در آن ظرف پس بدرستیکه در یکی از دو بازوی او زهر است و در بازوی دیگر

الْآخَرِ شِفَاءً فَإِنَّهُ يَتَّقِي بِجَنَاحِهِ الَّذِي فِيهِ الدَّاءُ فَلْيَغْمِسْهُ رَوَاهُ

تدارستی پس بدرستیکه نگاه میدارد مگس خود را بتقدیم بازوی خود که در وی زهر است پس باید که غوطه دهد او را

أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رض عَنِ النَّبِيِّ

ابو داؤد و روایت است از ابی سعید خدری رض از آن حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي الطَّعَامِ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ گفت وقتیکہ بیفتد مگسے در طعام

فَامْقُلُوْهُ فَاِنَّ فِيْ اَحَدِ جَنَاحَيْهِ سُمًّا وَفِي الْاٰخَرِ شِفَاءً وَاِنَّهُ

پس غوطہ زنید اورا پس بدرستیکہ در یکے از دو بازوے اوزہر است و در بازوے دیگر شفا است و بدرستی او

يُقَدِّمُ السُّمَّ وَيُؤَخِّرُ الشِّفَاءَ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنِ ابْنِ

پیشتر می اندازد بازوے زہر را و پس می اندازد بازوے شفا را رواہ در شرح السنۃ و عن ابن

عَبَّاسٍ قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ

ابن عباس رضہ کہ آنحضرت نہی کردہ است صلے اللہ علیہ وسلم از کشتن

اَرْبَعٍ مِّنَ الدَّوَابِّ النَّمْلَةِ وَالنَّحْلَةِ وَالْهُدْهُدِ وَالصُّرَدِ رَوَاهُ

چہار از دواب یکے مورچہ کہ پیش از انکہ بگزد دوم مگس شہد سوم ہدہد چہارم صرد رواہ

اَبُوْدَاوٗدَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ بِرَفْعِ الْجَنِّ

ابوداؤد والدارمی و روایت است از ابی ثعلبہ خشنی کہ رفع میکند حدیث را بسوی آنحضرت

ثَلٰثَةُ اَصْنَافٍ صِنْفٌ لَهُمْ اَجْنِحَةٌ يَطِيْرُوْنَ فِي الْهَوَاءِ

سہ گونہ اند دسہ قسم قسمے ہستند کہ مرایشان را بازوہاست کہ می پرند در ہوا

وَصِنْفٌ حَيَّاتٌ وَكِلَابٌ وَصِنْفٌ يَحِلُّوْنَ وَيَظْعَنُوْنَ

وقسمے دیگر ماران وسگان اند وصنفے دیگر کہ فرود می آیند در جاہا و بقعہا و کوچ میکنند دران و کوچ میکنند

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

رواہ در شرح السنۃ

بَابُ الْاَطْعِمَةِ

باب در بیان آداب طعام

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابن عمر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا يَأْكُلَنَّ أَحَدُكُمْ بِشِمَالِهِ وَلَا يَشْرَبَنَّ بِهَا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ

البتہ باید کہ نخورد یکے از شما بدست چپ و البتہ باید کہ ننوشد بدست چپ ہم زیرا کہ شیطان میخورد

يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ

بدست چپ وی و نوشد بدست چپ رواہ مسلم و روایت است از جابر رضہ گفت

سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ

شنیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ می گفت بدرستیکہ شیطان حاضر می شود

أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا

یکے از شما را نزد ہر چیز از شان آن یکے تا آنکہ حاضر می شود نزد طعام وے پس چون

سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمُ اللُّقْمَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَذًى ثُمَّ

بیفتد از دست یکے از شما لقمہ پس باید کہ دور کند از ان لقمہ چیز کہ مخلوط است بآن از انچہ مکروہ می پندارد

لِيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ

پس بخورد آن را و نگذارد آنرا برای شیطان پس چون فارغ شود از خوردن پس باید کہ لیسد انگشتان خود را

فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ تَكُونُ الْبَرَكَةُ رَوَاهُ

پس بدرستیکہ وی نمیداند کہ در کدام جزوی از اجزاے طعام وی میباشد برکت رواہ

مُسْلِمٌ وَعَنْ نُبَيْشَةَ رض عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

مسلم و روایت است از نبیشہ رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَكَلَ فِي قَصْعَةٍ فَلَحِسَهَا اسْتَغْفَرَتْ لَهُ

وسلم فرمود کسیکہ بخورد در کاسہ پس لیسید بعد از خوردن کاسہ را آمرزش میخواہد

الْقَصْعَةُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ

برای وی کاسہ رواہ احمد و الترمذی و ابن ماجہ و الدارمی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ كَانَ أَحَبُّ الطَّعَامِ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ

و روایت است از ابن عباس رضہ کہ بود دوست ترین طعام ہا نزد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الثَّرِيْدُ مِنَ الْخُبْزِ وَالثَّرِيْدُ مِنَ الْحَيْسِ

صلے اللہ علیہ وسلم ثرید از نان و ثرید از حیس

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اُمِّ هَانِئٍ رضہ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ

رواہ ابوداؤد و روایت است از ام ہانی رضہ گفت کہ داخل شد بر من آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَعِنْدَكِ شَيْءٌ قُلْتُ لَا اِلَّا خُبْزٌ

صلی اللہ علیہ وسلم پس پرسید آیا ہست نزد تو چیزے گفتم نیست چیزے مگر نان خشک

يَابِسٌ وَخَلٌّ فَقَالَ هَاتِيْ مَا اَقْفَرَ بَيْتٌ فِيْهِ خَلٌّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و سرکہ پس فرمود بیار آنچہ حاضر است خالی نیست از نان خورش خانہ کہ در و سرکہ ہست رواہ ترمذی

وَعَنْ اَبِيْ جُحَيْفَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابی جحیفہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا اٰكُلُ مُتَّكِئًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ قَتَادَةَ رضہ عَنْ

وسلم نمیخورم طعام را تکیہ کردہ رواہ بخاری و روایت است از قتادہ رضہ کہ

اَنَسٍ رضہ قَالَ مَا اَكَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى خِوَانٍ وَّلَا

گفت انس رضہ نخورد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم طعام را نہادہ بر خوان و نخورد

فِيْ سُكُرُّجَةٍ وَلَا خُبِزَ لَهٗ مُرَقَّقٌ قِيْلَ لِقَتَادَةَ عَلٰى مَا يَاْكُلُوْنَ

در سکرجہ یعنے انا رصغیر و پختہ نشد بر آنحضرت نان تنک و نخوردہ است گفتہ شد مر قتادہ را بر چہ

قَالَ عَلَى السُّفَرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ مَا

گفت بر سفرہا رواہ بخاری و روایت است از ابی ہریرہ رضہ کہ گفت

عَابَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا قَطُّ اِنِ اشْتَهَاهُ اَكَلَهٗ

عیب نکرد پیغمبر ما را صلی اللہ علیہ وسلم ہیچ طعامی را ہرگز و اگر خوش میشد آنطعام کہ پیش می آوردند میخورد

وَاِنْ كَرِهَهٗ تَرَكَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ

و اگر ناخوش میداشت ترک می خورد متفق علیہ و روایت است از عائشہ رضہ گفت

كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ الْحَلْوَاءَ وَالْعَسَلَ

بود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم دوست میداشت حلوا را و شہد را

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رواہ البخاری و روایت است از جابر رضا بدرستیکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

سَاَلَ اَهْلَهُ الْاُدْمَ فَقَالُوْا مَا عِنْدَنَا اِلَّا خَلٌّ فَدَعَا بِهٖ فَجَعَلَ

طلبید از خانہ خود نانخورشی پس گفتند نیست نزد ما مگر سرکہ پس طلبید سرکہ را پس خوردن گرفت

يَاْكُلُ بِهٖ وَيَقُوْلُ نِعْمَ الْاِدَامُ الْخَلُّ نِعْمَ الْاِدَامُ الْخَلُّ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

نان بآن سرکہ و میگفت بقصد مدح نیکو نانخورش است سرکہ نیکو نانخورش است سرکہ برای تاکید رواہ

اَبِيْ اَيُّوْبَ قَالَ كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُرِّبَ طَعَامٌ

ابی ایوب رضا مرویست گفت بودیم ما نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس نزدیک گردانیدہ شد طعامے

فَلَمْ اَرَ طَعَامًا كَانَ اَعْظَمَ بَرَكَةً مِنْهُ اَوَّلَ مَا اَكَلْنَا وَلَا اَقَلَّ بَرَكَةً

پس ندیدم ہیچ طعامے را کہ بود عظیم تر از وی در برکت از ان طعام در ابتدای وقت خوردن ما و ندیدیم کمتر از روے برکت

فِيْ اٰخِرِهٖ قُلْنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ هٰذَا قَالَ اِنَّا ذَكَرْنَا اسْمَ

در وقت آخر آن گفتیم ما ای رسول خدا چگونہ بود حال این طعام کہ در اول برکت داشت و در

اللّٰهِ حِيْنَ اَكَلْنَا ثُمَّ قَعَدَ مَنْ اَكَلَ وَلَمْ يُسَمِّ اللّٰهَ فَاَكَلَ

آخر بے برکت شد فرمود آنحضرت کہ ما خوردیم در ابتدا بنام خدا پس نشست کسیکہ خورد نام خدا نبرد پس

مَعَهُ الشَّيْطَانُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ

با وے شیطان سبب بے برکتی این بود رواہ فی شرح السنۃ و روایت است از عایشہ رضا

قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَكَلَ اَحَدُكُمْ

گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون بخورد یکے از شما

فَنَسِيَ اَنْ يَّذْكُرَ اللّٰهَ عَلٰى طَعَامِهٖ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللّٰهِ اَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ

پس فراموش کند ذکر کردن نام خدا را بر طعام خود پس باید کہ بگوید آخر او اول پس باید کہ بگوید آخر اینجا کہ یاد آمد بسم اللہ اولہ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ أُمَيَّةَ ابْنِ مَخْشِيٍّ رض قَالَ

رواه ترمذی وابوداؤد وروایت است از امیه بن مخشی رض که

كَانَ رَجُلٌ يَأْكُلُ فَلَمْ يُسَمِّ حَتّٰى لَمْ يَبْقَ مِنْ طَعَامِهِ اِلَّا لُقْمَةٌ

بود مردی که طعام میخورد پس بسم نکرد تا آنکه باقی نماند از طعام وی مگر یک لقمه

فَلَمَّا رَفَعَهَا اِلٰى فِيْهِ قَالَ بِسْمِ اللّٰهِ اَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ فَضَحِكَ

پس هرگاه که برداشت آن لقمه باقیمانده را بسوی دهن خود گفت ان مرد بسم الله اوله و آخره پس خنده کرد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ مَا زَالَ الشَّيْطَانُ يَأْكُلُ

صلی الله علیه وسلم پس از آن فرمود پیوسته شیطان که میخورد

مَعَهٗ فَلَمَّا ذَكَرَ اسْمَ اللّٰهِ اسْتَقَاءَ مَا فِيْ بَطْنِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ

با وی تا این هنگام پس اکنون برد ایمنی نام خدا را رد کرد شیطان چیزیکه در شکم وی بود رواه ابوداؤد

وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وروایت است از ابی سعید خدری رض گفت بود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا فَرَغَ مِنْ طَعَامِهٖ قَالَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ

صلی الله علیه وسلم چون فارغ می شد از طعام خوردن میگفت شکر مر خدای را

اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِيْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوُدَ وَابْنُ

که بخوراند ما را طعام و بنوشاند آب را و گردانید ما را مسلمان رواه ترمذی و ابوداؤد و ابن

مَاجَةَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ماجه وروایت است از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلطَّاعِمُ الشَّاكِرُ كَالصَّائِمِ الصَّابِرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

علیه وسلم آنکه میخورد و شکر بر نعمت حق میکند مانند کسیکه روزه میدارد و صبر میکند رواه ترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ اُتِيَ

وروایت است از ابن عباس رض از آنحضرت صلی الله علیه وسلم که آورده شد

بِقَصْعَةٍ مِنْ ثَرِيْدٍ فَقَالَ كُلُوْا مِنْ جَوَانِبِهَا وَلَا تَأْكُلُوْا مِنْ

نزد آنحضرت کاسه از اشکنه پس فرمود آنحضرت بخورید از جوانب و اطراف کاسه و نخورید از

وَسَطِهَا فَإِنَّ الْبَرَكَةَ تَنْزِلُ فِيْ وَسَطِهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

میانهٔ آن زیرا که برکت در طعام نازل می شود بر طعامیکه در میان کاسه است رواه ترمذی

وَعَنْ عِكْرَاشِ بْنِ ذُؤَيْبٍ قَالَ أُتِيْنَا بِجَفْنَةٍ كَثِيْرَةٍ

و روایت است از عکراش بن ذویب رض که آورده شد نزد ما کاسه کلان را که بسیار بود

الثَّرِيْدِ وَالْوَذْرَةُ فَجَعَلْتُ بَيْدِيْ فِيْ نَوَاحِيْهَا وَأَكَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در وی اشکنه و گوشت پاره بے استخوان پس زدم دست خود را در هر جانب جفته و خورد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ فَقَبَضَ بِيَدِهِ الْيُسْرٰى عَلٰى

صلے اللہ علیہ وسلم از پیش خود پس گرفت آنحضرت ص بدست چپ خود دست راست مرا و زد دست خود را

يَدِيَ الْيُمْنٰى ثُمَّ قَالَ يَا عِكْرَاشُ كُلْ مِنْ مَوْضِعٍ وَاحِدٍ فَإِنَّهُ

دست من پس گفت ای عکراش بخور از یک جا زیرا که این یک

طَعَامٌ وَّاحِدٌ ثُمَّ أُتِيْنَا بِطَبَقٍ فِيْهِ أَلْوَانُ التَّمْرِ فَجَعَلْتُ آكُلُ

طعام است پس آورده شد نزد ما طبقے که در وے تمر ها رنگ بود پس خوردن گرفتم آن را

مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَجَالَتْ يَدُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از پیش خود بجهت آنچه تقدیم از آنحضرت ص و جولان کرد دست پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

فِي الطَّبَقِ فَقَالَ يَا عِكْرَاشُ كُلْ مِنْ حَيْثُ شِئْتَ فَإِنَّهُ غَيْرُ لَوْنٍ

در طبق و از هر جانب میخورد پس فرمود آنحضرت یا عکراش بخور از هر جانب که خواهی زیرا که این طعام

وَاحِدٍ ثُمَّ أُتِيْنَا بِمَاءٍ فَغَسَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

یکرنگ نیست پس آب آورده شد نزد ما پس شست پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

يَدَيْهِ وَمَسَحَ بِبَلَلِ عُثْنُوْنِهِ وَنَحْرَهُ وَرَاعِيَةَ رَأْسِهِ وَقَالَ

هر دو دست خود را و مسح کرد به تری آب بر دو گنده دست بر روے خود و مسح کرد بهر دست خود را تمام قفا و بر

يَا عِكْرَاشُ هٰذَا الْوَضُوْءُ مِمَّا غَيَّرَتِ النَّارُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

اے عکراش این وضو از طعام است که تغیر داده است آنرا آتش و پخته شده است رواه ترمذی

وَعَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از انس بن مالک رضی گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّدُ اِدَامِكُمُ الْمِلْحُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

وسلم بهترین نان خورش شما نمک است رواه ابن ماجه و روایت است

اَسْمَاءَ بِنْتِ اَبِيْ بَكْرٍ اَنَّهَا كَانَتْ اِذَا اُتِيَتْ بِثَرِيْدٍ اَمَرَتْ بِهٖ

از اسماء بنت ابی بکر رضی که بود عادت وی چون آورده می شد او را ثرید فرمود پوشیده نگاه دارند

فَغُطِّيَ حَتّٰى تَذْهَبَ فَوْرَةُ دُخَانِهٖ وَتَقُوْلُ اِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

پس پوشیده میشد تا آنکه برود جوش دخان آن و میگفت بدرستیکه شنیدم آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ هُوَ اَعْظَمُ لِلْبَرَكَةِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

صلی الله علیه وسلم که میگفت این نگاه داشتن طعام موجب بیشتر برکت است رواه دارمی

وَعَنْ نُبَيْشَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ

و از نبیشه رضی مرد است گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم کسیکه

اَكَلَ فِيْ قَصْعَةٍ ثُمَّ لَحِسَهَا تَقُوْلُ لَهُ الْقَصْعَةُ اَعْتَقَكَ اللّٰهُ

بخورد در کاسه پس تراشیده میکوید مر او را کاسه که آزاد کند ترا خدا

مِنَ النَّارِ كَمَا اَعْتَقْتَنِيْ مِنَ الشَّيْطَانِ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ اَنَسٍ رض

از آتش دوزخ چنانکه آزاد کردی تو مرا از شیطان رواه رزین و روایت است از انس رضی

قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ مِنَ الدُّبَّاءِ فَقُلْتُ

گفت بود آنحضرت صلی الله علیه وسلم اکثار و زیادتی میکرد از دبا پس گفتم

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّكَ لَتُحِبُّ الدُّبَّاءَ فَقَالَ الدُّبَّاءُ بُسْرٌ

الدِّمَاغَ وَيَزِيْدُ فِي الْعَقْلِ رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ

دماغ را وزیاده میکند عقل را روایت کرده دیلمی

بَابُ الْأَشْرِبَةِ وَبَيَانِ وَانِي الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ

باب در ذکر انواع شرابها و حکم آن و بیان ظروف زر و سیم

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از انس رضہ گفت کہ بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلٰثًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَزَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ

کہ نفس میزد در آب خوردن سہ نفس متفق علیہ است و زیادت کرد مسلم در روایتے دیگر این لفظ را

وَيَقُوْلُ إِنَّهُ أَرْوٰى وَأَبْرَأُ وَأَمْرَأُ وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضہ أَنَّ

و میگفت آنحضرت صہ کہ آب باین صفت سیر کننده و شفا دهنده و گوارا تر است و از ام سلمہ مرویست کہ

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الَّذِيْ يَشْرَبُ فِي إِنَاءِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آن کسیکہ می نوشد در آوند

الْفِضَّةِ إِنَّمَا يُجَرْجِرُ فِي بَطْنِهٖ نَارَ جَهَنَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ

نقرہ گویا می نوشد آنکس جرعہ جرعہ صدا باز در شکم خود آتش دوزخ را متفق علیہ و در

رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ إِنَّ الَّذِيْ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ فِيْ إِنَاءِ الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ

روایت دیگر مسلم را این عبارت است ہر کہ می نوشد در آوند نقرہ و زر

وَعَنْ حُذَيْفَةَ رضہ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از حذیفہ رضہ گفت شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيْرَ وَلَا الدِّيْبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوْا فِيْ آنِيَةِ

وسلم کہ میگفت نپوشید جامہاے ابریشمے را و نہ دیبا و منوشید در آوندہاے

الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوْا فِيْ صِحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا

طلا و نقرہ و مخورید در کاسہاے طلا و نقرہ زیرا کہ این اشیا مر کافران راست در دنیا

وَهِيَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي سَعِيدِنِ الْخُدْرِيِّ رضي

وآن مر شما راست در آخرت متفق علیه و روایت است از ابی سعید خدری رضا

قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الشُّرْبِ مِنْ ثُلْمَةِ

گفت کہ منع فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از خوردن آب از سوراخ

الْقَدَحِ وَأَنْ يُنْفَخَ فِي الشَّرَابِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي

قدح و کوزہ و مانند آن و منع کرد از دمیدن در آب رواہ ابوداؤد و روایت است از ابن عباس رضا

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَكَلَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون بخورد

أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَقُلِ اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا

یکے از شما طعامے را پس باید کہ بگوید خدایا برکت دہ ما را در این طعام و بخوران ما را

خَيْرًا مِنْهُ وَإِذَا سُقِيَ لَبَنًا فَلْيَقُلِ اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ

طعامی بہتر ازین طعام کہ خوردیم و چون بنوشد شیر را پس باید کہ بگوید خدایا برکت دہ ما را درین شیر

وَزِدْنَا مِنْهُ فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُجْزِئُ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ

و زیادہ برسان ما را ازان باین وجہ کہ نیست چیزیکہ کفایت کند از طعام و شراب

إِلَّا اللَّبَنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي

مگر شیر رواہ ترمذی و ابوداؤد و از ابن عمر رضا

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ شَرِبَ فِي إِنَاءِ

مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر کہ بخورد آب در ظرفے

ذَهَبٍ وَفِضَّةٍ أَوْ إِنَاءٍ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ ذٰلِكَ فَإِنَّمَا يُجَرْجِرُ

از طلا یا نقرہ یا بخورد در ظرفے کہ در آن ظرف چیزے از زر یا نقرہ است پس میشود

فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَعَنْ

در شکم خود آتش دوزخ را رواہ دارقطنی و روایت است از

آنکہ خوردن آب از دہن ظرف و دمیدن در آب منع کرد است و ظاہر آنست کہ نہی تحریمی است و بعضے علما بر آنند کہ نہی تنزیہی است و بعضے گفتہ اند کہ نہی تحریمی است در ظرف طلا و نقرہ و تنزیہی است در غیر آن و ظاہر آنست کہ نہی تحریمی است مطلقا

أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ رض أَنَّهُ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابی مالک اشعری رضا که وی شنید از حضرت صلے اللہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَيَشْرَبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسَمُّوْنَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا

علیہ وسلم را که میگفت هر آئینه باشد که بخورند بعضے مردمان از امت من خمر را نام می نهند خمر را بنام

رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ سَمِعْتُ

رواه ابو داؤد و ابن ماجه و روایت است از جابر رضا گفت شنیدم

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِذَا سَمِعْتُمْ نُبَاحَ الْكَلْبِ

پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم که میگفت چون بشنوید آواز سگ

وَنَهِيْقَ الْحَمِيْرِ مِنَ اللَّيْلِ فَتَعَوَّذُوْا بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ

و آواز خران را در شب پس پناه جوئید بخدا از شیطان رجیم

فَإِنَّهُنَّ يَرَيْنَ مَا لَا تَرَوْنَ وَأَقِلُّوْا الْخُرُوْجَ إِذَا هَدَأَتِ الْأَرْجُلُ

زیرا که این سگان و خران می بینند چیزیرا که نمی بینید شما و کمتر کنید بیرون آمدن را از خانه وقتیکه ساکن شود پایها

فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبُثُّ مِنْ خَلْقِهِ فِي لَيْلَتِهِ مَا يَشَاءُ وَأَجِيْفُوا

زیرا که خدای عزوجل پراگنده و بیرون می آرد از خلق خود در شب چیزیرا که میخواهد و برهم زنید و ببندید

الْأَبْوَابَ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ بَابًا

درخانه سرآرا و بگیرید نام خدارا بران زیرا که شیطان نمی تواند کشود در را

إِذَا أُجِيْفَ وَذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَغَطُّوا الْجِرَارَ وَأَكْفِئُوا

چون بسته شود و برده شود نام خدا و بپوشید دهان کوزه ها را که در وے

الْآنِيَةَ وَأَوْكُوا الْقِرَبَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنِ

ظرفست و قلب کنید مشکها را که خالی باشد تا از حشرات چیزے در وے نخسپند و دهان به بندید مشکها را رواه

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ جَاءَتْ فَارَةٌ تَجُرُّ الْفَتِيْلَةَ فَأَلْقَتْهَا بَيْنَ

و از ابن عباس رضا گفت آمد موشے در حالیکه میکشید این موش فتیله را پس انداخت فتیله را

يَدَيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْخُمْرَةِ الَّتِيْ

پیش آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بر سجادہ خود از حصیر کہ آنحضرت بران تشریف داشتہ بود

كَانَ قَاعِدًا عَلَيْهَا فَاحْتَرَقَتْ مِنْهَا مِثْلَ مَوْضِعِ الدِّرْهَمِ فَقَالَ

پس سوزانید آن موش از ان خمرہ موضعے را مقدار درہم پس فرمود

إِذَا نِمْتُمْ فَأَطْفِئُوْا سُرُجَكُمْ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدُلُّ مِثْلَ هٰذِهٖ

چون بخوابید بکشید چراغہای خود را زیرا کہ شیطان راہنمائی نماید مثل این موش را

عَلٰى هٰذَا فَيُحْرِقُكُمْ رَوَاهُ أَبُوْدَاوٗدَ

بر این فعل پس میسوزد شیطان و باعث میشود بر سوختن شما رواہ ابوداؤد

بَابُ الضِّيَافَةِ

باب در بیان فضل ضیافت و آداب آن

عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی ہریرہ رضہ کہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهٗ وَمَنْ

کسیکہ ایمان دارد بہ خدا و روز آخرت پس باید کہ اکرام کند مہمان خود را و کسیکہ

كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهٗ وَمَنْ كَانَ

ایمان آرد بخدا و روز جزا پس باید کہ ایذا نرساند ہمایہ را و کسیکہ باشد

يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ وَفِيْ

ایمان آرندہ بخدا و روز جزا سخن نیک بگوید یا خاموش ماند و در

رِوَايَةٍ بَدَلَ الْجَارِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ

روایتے بدل جار این لفظ آمدہ کسیکہ ایمان آرد بخدا و روز آخرت پس باید کہ صلہ

رَحِمَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ شُرَيْحٍ الْكَعْبِيِّ رضه أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

رحم کند کہ موجب وصل میشود متفق علیہ و روایت است از ابی شریح کعبی رضہ کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ ایمان دارد باخدا و روز آخرت

فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ جَائِزَتُهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ الضِّيَافَةُ ثَلٰثَةُ

پس باید کہ اکرام کند مہمان خود را عطیہ و تحفہ وی یکروز و شب است و زمان مہمان داری سہ روز است

أَيَّامٍ فَمَا بَعْدَ ذٰلِكَ فَهُوَ صَدَقَةٌ وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَثْوِيَ

و بعد از ان ہر چہ دہد خیر زاید است و روا نیست مر مہمان را کہ اقامت کند نزد میزبان

عِنْدَهُ حَتّٰى يُحْرِجَهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض

تا آنکہ در حرج و مشقت اندازد او را متفق علیہ و روایت است از ابی سعید رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَثَلُ الْمُؤْمِنِ وَمَثَلُ

از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود قصہ و حال مومن بہ نسبت ایمان قصہ و حال

الْإِيمَانِ كَمَثَلِ الْفَرَسِ فِي اٰخِيَّتِهِ يَجُولُ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى اٰخِيَّتِهِ وَإِنَّ

اسپ است در اخیۂ وی جولان میکند و ہر سو میگردد پس بر رجوع میکند آن باخیہ و باز می آید بجای خود و بدرستیکہ

الْمُؤْمِنَ يَسْهُو فَيَرْجِعُ إِلَى الْإِيمَانِ فَأَطْعِمُوا طَعَامَكُمُ الْأَتْقِيَاءَ

مومن ہمچنین بسہو معصیت میکند پس رجوع میکند بسوی ایمان پس بخورانید طعام خود را پرہیزگاران را

وَأَوْلُوا مَعْرُوفَكُمُ الْمُؤْمِنِينَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ

و بدہید عطیۂ خود را ہمہ مومنان را رواہ بیہقی در شعب

الْإِيمَانِ وَأَبُو نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ

الایمان و ابو نعیم در حلیہ و روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وُضِعَتِ الْمَائِدَةُ فَلَا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم وقتیکہ نہادہ شود مائدہ پس باید کہ نایستد

يَقُومَنَّ رَجُلٌ حَتّٰى تُرْفَعَ الْمَائِدَةُ وَلَا يَرْفَعْ يَدَهُ وَإِنْ شَبِعَ حَتّٰى يَفْرُغَ

و برنخیزد مردے تا آنکہ برداشتہ شود مائدہ و بزند دست از طعام اگرچہ سیر گردد تا آنکہ فارغ شوند

اَلْقَوْمُ وَلْيَعْذِرْ فَاِنَّ ذٰلِكَ يُجْلِلُ جَلِيْسَهٗ فَيَقْبِضُ يَدَهٗ عَنْهُ

مردم از خوردن و اگر پردازد باید که عذر خود را ظاهر کند زیرا که دست برداشتن او عذر شرمنده میگرداند همنشین را

اَنْ يَكُوْنَ لَهٗ فِى الطَّعَامِ حَاجَةٌ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ

و شاید که باشد جلیس او را هنوز حاجت بطعام رواه ابن ماجه و بیهقی

فِىْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

در شعب الایمان و روایت است از عمر بن خطاب رضا گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُوْا جَمِيْعًا وَلَا تَفَرَّقُوْا فَاِنَّ الْبَرَكَةَ

صلی اللہ علیہ وسلم بخورید باجماعة و جدا جدا مخورید زیرا که برکت

مَعَ الْجَمَاعَةِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ

باجماعة است رواه ابن ماجه و روایت است از ابی هریره رضا گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ السُّنَّةِ اَنْ

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم از جمله سنت است که

يَّخْرُجَ الرَّجُلُ مَعَ ضَيْفِهٖ اِلٰى بَابِ الدَّارِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ

بیرون آید مرد با همان خود جهت تکریم او تا در سرا رواه ابن ماجه و روایت است از

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْخَيْرُ

ابن عباس رضا گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم خیر و برکت

اَسْرَعُ اِلَى الْبَيْتِ الَّذِىْ يُؤْكَلُ فِيْهِ مِنَ الشَّفْرَةِ اِلٰى سَنَامِ الْبَعِيْرِ

زودتر آسنده است بسوی خانه که خورده میشود طعام یعنی باهمان از رسیدن کارد بکوهان شتر

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ وَحْشِىِّ بْنِ حَرْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ

رواه ابن ماجه و روایت است از وحشی بن حرب او روایت دارد از پدر خود

اَنَّ اَصْحَابَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

دیگر از جد وحشی که بدرستیکه بعضے یاران آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم گفتند ای رسول خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّا نَأْكُلُ وَلَا نَشْبَعُ قَالَ فَلَعَلَّكُمْ تَفْتَرِقُونَ

صلی اللہ علیہ وسلم ما ہر چہ میخوریم سیر نمی شویم فرمود شاید جدا جدا میخورید

قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَاجْتَمِعُوا عَلَى طَعَامِكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ

گفتند صحابہ آرے ہمچنین است فرمود آنحضرت ﷺ پس اجتماع کنید بر طعام خود و ذکر کنید نام خدرا

يُبَارَكْ لَكُمْ فِيهِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ

تا برکت داده شود مر شمارا در طعام رواه ابو داؤد

بَابٌ فِي ذِكْرِ لِبَاسِ النَّبِيِّ ﷺ وَالنَّهْيِ عَنِ الْاِسْبَالِ

باب در بیان لباس آنحضرت ﷺ و نہی از جر و اسبال

وَالْاَحْمَرِ وَالْحَرِيْرِ وَجُلُوْدِ السِّبَاعِ وَثَوْبِ الشُّهْرَةِ

و رنگ سرخ و لباس حریر و دیباد پوست درندہا و پارچہ کہ برائے شہرت است

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ اَخْرَجَتْ اِلَيْنَا عَائِشَةُ رض كِسَاءً

روایت است از ابی ہریرہ رض گفت بیرون آورد بسوے ما عائشہ رض چادرے

مُلَبَّدًا وَاِزَارًا غَلِيْظًا فَقَالَتْ قُبِضَ رُوْحُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ملبد و ازارے ضخیم پس گفت قبض کردہ شد روح پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ هٰذَيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

علیہ وسلم درین دو جامہ متفق علیہ - و روایت است از عائشہ رض گفت

كَانَ فِرَاشُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِيْ يَنَامُ

بود بستر خواب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ خواب کردے

عَلَيْهِ اَدَمًا حَشْوُهُ لِيْفٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهَا رض قَالَتْ كَانَ

بروے چرم دباغت کردہ شدہ کہ در میان او پوست خرما بود بجائے پنبہ متفق علیہ و ہم از عائشہ صدیقہ رض

وِسَادُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِيْ يَتَّكِئُ عَلَيْهِ

بالش آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ تکیہ می کرد بروے

لہ ای الذی کان ینام علیہ

ع ای الذی یتکئ علیہ

مِنْ اَدَمٍ حَشْوُهٗ لِيْفٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رض قَالَتْ

از چرم و بالوت کرده شده که درمیان وی پوست خرما بود رواه مسلم و روایت است از ام سلمه رضا گفت

كَانَ اَحَبُّ الثِّيَابِ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيْصَ

که دوست داشته ترین جامها بسوے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پیراہن بود

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رض

رواہ ترمذی و ابوداؤد و روایت است از اسماء بنت یزید رضا

قَالَتْ كَانَ كُمُّ قَمِيْصِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى

گفت بود آستین پیراہن آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم تا

الرُّصْغِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ

بند دست رواہ ترمذی و ابوداؤد و روایت است از ابن عمر رضا گفت

كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اعْتَمَّ سَدَلَ بَيْنَ

بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون عمامہ می بست فرو میگذاشت گوشۂ دستار مبارک میان

كَتِفَيْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ كَبْشَةَ رض قَالَ كَانَ كِمَامُ اَصْحَابِ

دوشاند خود رواہ ترمذی و روایت است از ابی کبشہ کہ گفت بود کلاہہاے یاران

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُطَّحًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ رض

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چسپیدہ بسر بلند رفتہ در ہوا رواہ ترمذی و روایت است از ہمو

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِلْبَسُوا الثِّيَابَ الْاَبْيَضَ فَاِنَّهَا اَطْهَرُ

کہ تحقیق آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بپوشید جامہاے سفید را زیرا کہ جامہاے سفید

وَاَطْيَبُ وَكَفِّنُوْا فِيْهَا مَوْتَاكُمْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

پاکیزہ و خوشتر است و کفن کنید در آن مردہ ہاے خود را رواہ احمد و ترمذی و نسائی و ابن ماجہ

وَعَنْ عُبَادَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ

و روایت است از عبادہ رضا کہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بر شما باد

بِالْعَمَائِمِ فَإِنَّهَا سِيمَاءُ الْمَلَائِكَةِ وَأَرْخُوهَا خَلْفَ ظُهُورِكُمْ

دستارها را زیرا که دستارها علامت فرشتگان است و بگذارید اطراف عمایم را پس پشت خودها

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ

رواه بیهقی در شعب ایمان و روایت است از عمرو بن شعیب

عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از پدرش و پدر او از جد عمرو گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ يُرَى أَثَرُ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بدرستیکه خدا دوست میدارد که دیده شود اثر نعمت خود بر بنده خود رواه ترمذی

وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از معاذ بن انس رض که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ مَنْ أَكَلَ طَعَامًا ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هٰذَا

فرمود کسیکه بخورد طعامی را پس بگوید شکر مر خدائے را که بخورانید مرا این خوردنی و رسانید مرا

الطَّعَامَ وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ

این طعام را بے حول و بے قوة که از جانب من باشد آمرزیده شود هر چه گذشته است

مِنْ ذَنْبِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ وَمَنْ لَبِسَ

از گناهان او رواه ترمذی و زیاده کرد ابو داود و کسیکه بپوشد

ثَوْبًا فَقَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي كَسَانِي هٰذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ

جامه را پس بگوید شکر مر خدائے را که پوشانید مرا این را و داد مرا این جامه را بے

حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ

حول و بے قوة که از جانب من باشد آمرزیده شود مر او را هر چه گذشته است از گناهان وی

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُوْدَاوُدَ وَعَنِ

هر کس که مشابہ کرد خود را بقومے پس آن کس از ان قوم است رواہ احمد و ابو داؤد و از

ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كُلْ مَا شِئْتَ وَالْبَسْ مَا شِئْتَ مَا أَخْطَأَتْكَ

ابن عباس رضہ گفت بخور ہر چیز را کہ میخواہی و بپوش ہر چیز را کہ میخواہی ، دامیکہ نرسدترا

اِثْنَانِ سَرَفٌ وَمَخِيْلَةٌ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِيْ تَرْجَمَةِ بَابٍ

دو خصلت اسراف و تکبر رواہ بخاری در ترجمہ باب

وَعَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و روایت است از سالم از پدرش واو از انحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت

اَلْإِسْبَالُ فِي الْإِزَارِ وَالْقَمِيْصِ وَالْعِمَامَةِ مَنْ جَرَّ مِنْهَا شَيْئًا

کہ جر و اسبال کہ حرام است نہ تنہا در ازار است بلکہ در ازار و پیرہن و عمامہ نیز ہمچنیں است کسیکہ در ازار

تَخَيُّلًا لَمْ يَنْظُرِ اللّٰهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

و تکبر از ین جا ہا بطریق تکبر نگرند خدا تعالیٰ بجانب وے روز قیامت رواہ ابو داؤد و نسائی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رضہ قَالَ سَمِعْتُ

و ابن ماجہ و روایت است از ابی سعید خدری رضہ گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ إِلَى أَنْصَافِ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت یعنے حالت محمودہ در ازار پوشیدن

سَاقَيْهِ لَا جُنَاحَ عَلَيْهِ فِيْمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ مَا أَسْفَلَ مِنْ

سلف ین او ست نیست گناہ بر مومن در پوشیدن ازار تا میان نصف ساق و میان و دو ساق کہ پایان ازار شا لنگ

ذٰلِكَ فَفِي النَّارِ قَالَ ذٰلِكَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ وَلَا يَنْظُرُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

پس در آتش دوزخ است گفت آنرا سہ بار و نظر رحمت نمیکند خدا تعالیٰ روز قیامت

إِلٰى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطَرًا رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

بسوی کسیکہ دراز میکند ازار خود را بطریق تکبر و خیلاء رواہ ابو داؤد و ابن ماجہ و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضؓ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فِي النَّارِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

چیزیکہ باشد پایان تر از دو ساق از ازار در آتش دوزخ است رواہ بخاری

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابن عمر رضؓ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَجُرُّ إِزَارَهُ مِنَ الْخُيَلَاءِ خُسِفَ بِهِ فَهُوَ

وسلم در اثنای آنکہ مردے بکشید ازار خود و تکبر و طغیان میرفت فرو برد شد اورا پس او

يَتَجَلْجَلُ فِي الْأَرْضِ إِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ

بزودی میرود در زمین تا روز قیامت رواہ بخاری و روایت است از ابن

عُمَرَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ

عمر رضؓ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ بکشد جامۂ خود را بطریق تکبر

لَمْ يَنْظُرِ اللّٰهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

نظر عنایت نکند خدا تعالیٰ بسوے او روز قیامت متفق علیہ و روایت است از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

ابی ہریرہ رضؓ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود خدا

لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطَرًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

نظر نمی کند در روز قیامت بسوے کسیکہ بکشد ازار خود بطریق تکبر و اسراف متفق علیہ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ رَأَى رَسُولُ اللّٰهِ

و روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن العاص رضؓ کہ دید آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ فَقَالَ إِنَّ هٰذِهِ

صلی اللہ علیہ وسلم بر من دو جامۂ رنگین بہ عصفر پس فرمود کہ ایں جامہا

جملہ حرکت با منطوق ایں حدیث
و ایں مردو احتمال دارد کہ مقید
است بجرو ازار و کہ مطلق و
احتمال دارد کہ ایں حال گزشتہ
باشد کہ ازار او بعد ازاں
کوتاہ شدہ و ایں قول صحیح است
و ظاہر بخاری ایں حدیث را
بر دو گرفتہ و ایں مطابق
کسے گفتہ اند
و ایں تقیید معلوم
شد

مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ فَلَا تَلْبَسْهَا وَفِي رِوَايَةٍ قُلْتُ أَغْسِلُهُمَا قَالَ بَلْ

از جنس جامہائی کافران است پس مپوش آنہارا و در روایتی آمدہ است کہ گفت عبد اللہ بشویم آنرا فرمود آنحضرت

أَحْرِقْهُمَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ

بسوزان آن ہر دو جامہ را رواہ مسلم و روایت است از عبد اللہ بن عمرو رضہ کہ

مَرَّ رَجُلٌ وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَحْمَرَانِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ

گذشت مردے بر وے دو جامہ سرخ بود پس سلام کرد آن مرد بر پیغمبر خدا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ

صلی اللہ علیہ وسلم پس جواب سلام وے نداد رواہ ترمذی و ابو داؤد

وَعَنْ عُمَرَ وَأَنَسٍ وَابْنِ الزُّبَيْرِ وَأَبِي أُمَامَةَ رض عَنِ

و روایت است از عمر و انس و ابن زبیر و ابی امامہ رضہ

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَبِسَ الْحَرِيرَ فِي

از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از ہر چہار کہ فرمود آنحضرت ہر کہ بپوشد جامہ ابریشم در

الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

دنیا نپوشد آن را در آخرت متفق علیہ و روایت است از ابن عمر رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نمی پوشد

يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ مُتَّفَقٌ

حریر را در دنیا مگر کسیکہ نیست نصیب مر او را در آخرت متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ حُذَيْفَةَ رض قَالَ نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ

علیہ و روایت است از حذیفہ رضہ گفت کہ نہی کرد ما را آنحضرت

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَشْرَبَ فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ

صلی اللہ علیہ وسلم از نوشیدن در ظرفہائے طلا و نقرہ

وَأَنْ نَأْكُلَ فِيهَا وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالدِّيبَاجِ وَأَنْ نَجْلِسَ

واز خوردن درین ظروف واز پوشیدن جامہ ابریشمے و دیبا واز نشستن

عَلَيْهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُمَرَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ

بر حریر و دیبا متفق علیہ و روایت است از ابن عمر رض کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا هٰكَذَا وَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ

علیہ وسلم نہی کرد از پوشیدن جامہ ہائے ابریشمی مگر ایچنین یعنی این مقدار و برداشت پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِصْبَعَيْهِ الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةَ وَضَمَّهُمَا

صلی اللہ علیہ وسلم دو انگشت خود را کہ میانہ است و انگشتے کہ متصل است از جانب انگشت بزرگ و جمع

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ أَنَّهُ خَطَبَ بِالْجَابِيَةِ

متفق علیہ و در روایتے مسلم را آمدہ کہ عمر رض خطبہ خواند بجابیہ

فَقَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ

پس گفت در خطبہ نہی کرد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم از پوشیدن

الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ إِصْبَعَيْنِ أَوْ ثَلٰثٍ أَوْ أَرْبَعٍ وَعَنْ أَبِي مُوسَى

حریر مگر جائے دو انگشت یا سہ انگشت یا چہار انگشت و روایت است از ابی موسی

الْأَشْعَرِيِّ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أُحِلَّ

اشعری رض کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود حلال ساختہ

الذَّهَبُ وَالْحَرِيرُ لِلْإِنَاثِ مِنْ أُمَّتِي وَحُرِّمَ عَلَى ذُكُورِهَا

و مباح گردانیدہ شد از استعمال طلا و پوشیدن ابریشم مردان را از امت من و حرام گردانیدہ شد استعمال

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي رَيْحَانَةَ رض

رواہ ترمذی و نسائی و روایت است از ابی ریحانہ رض

قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَشْرٍ عَنِ الْوَشْرِ

کہ نہی کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از دہ خصلت از تیز کردن دندان و باریک گردانیدن

۱ و تیز کردن دندان باریک کردن دندان خود را و این فعل پیرزنان است بطمع آن و این فعل زنان جوانان می کنند تا جمال خود را بمردان بنمایند

وَالْوَشْمِ وَالنَّتْفِ وَعَنْ مُكَامَعَةِ الرَّجُلِ الرَّجُلَ بِغَيْرِ شِعَارٍ

اطراف آن واز خلانیدن سوزن در پوست بسر مه یا نیل واز کندن موسی شیدا از لحیه و راس و از مقنعات

وَمُكَامَعَةِ الْمَرْءَةِ الْمَرْءَةَ بِغَيْرِ شِعَارٍ وَاَنْ يَجْعَلَ الرَّجُلُ

و بخوابی مرد با مرد بیجامه الحوف فقته نباشد و نهی کرد از بخوابی زن با زن بیجامه و نهی کرد از گردانیدن

فِي اَسْفَلِ ثِيَابِهِ حَرِيْرًا مِثْلَ الْاَعَاجِمِ اَوْ يَجْعَلَ عَلٰى

مرد در زیر جامهای خود جامه ابریشمی را مانند عجمیان و نیز از گردانیدن مرد بر

مَنْكِبَيْهِ حَرِيْرًا مِثْلَ الْاَعَاجِمِ وَعَنِ النُّهْبٰى وَعَنْ

دوشهای خود حریر عجمیان و نهی کرد از

رُكُوْبِ النُّمُوْرِ وَلُبُوْسِ الْخَاتَمِ اِلَّا لِذِيْ سُلْطَانٍ رَوَاهُ

غارت کردن مال مردم را و نهی کرد از سواری بر پوست پلنگ و از پوشیدن خاتم مگر از برای کسیکه

اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ابو داؤد و از ابی هریره رض مرویست که گفت آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَصْحَبُ الْمَلٰٓئِكَةُ رُفْقَةً

صلی الله علیه وسلم همراه نمی روند فرشتگان گروهی را

فِيْهَا جَلَدُ نَمِرٍ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

که در آن گروه جلد درنده است که آن را پلنگ گویند رواه ابو داؤد و از ابن عمر رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَبِسَ

که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم کسیکه بپوشد

ثَوْبَ شُهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا اَلْبَسَهُ اللّٰهُ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ فِي الْاٰخِرَةِ

توب شهرت را یعنی جامه که بقصد تعزز و تکبر در دنیا بپوشاند و راخدا تعالی جامه خسیس بدان بپوشاند

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ بَابُ الْخَاتَمِ وَالْحُلِيِّ وَالْاَجْرَاسِ

رواه احمد و ابو داؤد و ابن ماجه باب در بیان خاتم و امثال آن از جنس حلی و اجراس

اما اسلحه وحلی وحلیها مستثنی است ۱۲

گردانیدن مرد است ۱۲

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

گفت عبد اللہ بن عباس رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ رَاٰى خَاتَمًا مِّنْ ذَهَبٍ فِيْ يَدِ رَجُلٍ فَنَزَعَهٗ فَطَرَحَهٗ

وسلم دید انگشتری را از طلا در دست مردے پس برکشید آنرا پس در انداخت آن را

فَقَالَ يَعْمِدُ اَحَدُكُمْ اِلٰى جَمْرَةٍ مِّنْ نَّارٍ فَيَجْعَلُهَا فِيْ يَدِهٖ فَقِيْلَ لِلرَّجُلِ

پس فرمود قصد میکند یکے از شما بسوی اخگرے از آتش دوزخ پس میگرداند آنرا در دست خود پس گفته شد

بَعْدَ مَا ذَهَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْ خَاتَمَكَ

بعد از رفتن آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که بردار انگشتری خود را

اِنْتَفِعْ بِهٖ قَالَ لَا وَاللّٰهِ لَا اٰخُذُهٗ اَبَدًا وَّقَدْ طَرَحَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بگیر بدیفروختن آن نفع گفت نمیگیرم آنرا هرگز و حال آنکه بتحقیق انداخت آنرا پیغامبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَلِيٍّ رضہ اَنَّ النَّبِيَّ

صلی اللہ علیہ وسلم رواہ مسلم و از علی رضہ مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَخَذَ حَرِيْرًا فَجَعَلَهٗ فِيْ يَمِيْنِهٖ وَاَخَذَ ذَهَبًا

صلی اللہ علیہ وسلم گرفت جامهٔ ابریشمے را پس نهاد آنرا در دست راست خود و گرفت طلا را

فَجَعَلَهٗ فِيْ شِمَالِهٖ ثُمَّ قَالَ اِنَّ هٰذَيْنِ حَرَامٌ عَلٰى ذُكُوْرِ اُمَّتِيْ

و نهاد آن را در دست چپ خود پس فرمود که این دو چیز حرام است بر هریک از ان بر مردان امتم

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ بُرَيْدَةَ رضہ اَنَّ النَّبِيَّ

رواہ احمد و ابوداؤد و النسائی و از بریده رضہ که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرَجُلٍ عَلَيْهِ خَاتَمٌ مِّنْ

صلی اللہ علیہ وسلم گفته مردے را که بود بر دے انگشتری از

شَبَهٍ مَالِيْ اَجِدُ مِنْكَ رِيْحَ الْاَصْنَامِ

برنج چیست مرا که می یابم از تو بوے بتان

فَطَرَحَهُ ثُمَّ جَاءَ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ حَدِيدٍ فَقَالَ مَا لِي أَرَى

پس انداخت آنمرد از خود انگشتری را پس بر آمد آنمرد و حال آنکه بود بر دے انگشتری از آہن پس فرمود چیست

عَلَيْكَ حِلْيَةَ أَهْلِ النَّارِ فَطَرَحَهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ

بر تو زیور و پوشش دوزخیان پس انداخت آنمرد آنرا پس عرض کرد اے رسول خدا از چه

أَتَّخِذُهُ قَالَ مِنْ وَرِقٍ وَلَا تُتِمَّهُ مِثْقَالًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

چیز بسازم انگشتری را فرمود بساز از نقره و تمام مکن انگشتری را مثقال بلکه کمتر از ان کن رواه ترمذی

وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنِ ابْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ مَوْلَاةً لَهُمْ ذَهَبَتْ

و ابو داود و نسائی و مروی است از عبد اللہ بن الزبیر کہ مولاۃ ایشان بود

بِابْنَةِ الزُّبَيْرِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض وَفِي رِجْلِهَا آجَرَاسٌ فَقَطَعَهَا

دختر زبیر را بسوے عمر ابن الخطاب رض در پاے دختر جرسہا بود یعنے زیورے

عُمَرُ وَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

بر ہیئت جرس کہ آواز میکرد مثل جرس پس برید آنرا عمر رض و گفت شنیدم پیغمبر خدا را صلی اللہ علیہ وسلم

مَعَ كُلِّ جَرَسٍ شَيْطَانٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

با ہر جرس شیطانے ست رواہ ابو داود و روایت میکند

بُنَانَةَ مَوْلَاةِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ حَبَّانَ الْأَنْصَارِيِّ

بنانہ مولاۃ عبد الرحمن بن حبان انصاری

كَانَتْ عِنْدَ عَائِشَةَ رض إِذْ دَخَلَتْ عَلَيْهَا بِجَارِيَةٍ

از وے کہ بود نزد عائشہ صدیقہ رض ناگاہ در آوردہ شد بر عائشہ دختر کے بود بر آن

وَعَلَيْهَا جَلَاجِلُ يُصَوِّتُ فَقَالَتْ لَا تُدْخِلْهَا عَلَيَّ إِلَّا أَنْ تَقْطَعَ

جلاجل کہ آواز میکرد پس آن جلاجل گفت عائشہ رض باید کہ در نیارد آن زن کہ در آوردہ است

جَلَاجِلَهَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تَدْخُلُ

جلاجل او را زیرا کہ من شنیدہ ام پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت در نمی آید

الْمَلٰئِكَةُ بَيْتًا فِيْهِ جَرَسٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

فرشتگان خانه را که در وی جرس ست رواه ابوداود و روایت است از ابی هریره رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَحَبَّ اَنْ يُحَلِّقَ

که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکه دوستدارد که حلقه بپوشاند

حَبِيْبَهٗ حَلْقَةً مِنْ نَارٍ فَلْيُحَلِّقْهُ حَلْقَةً مِنْ ذَهَبٍ وَمَنْ اَحَبَّ اَنْ

دوست خود را از آتش دوزخ پس گو که حلقه بپوشاند او را از طلا و کسیکه دوست دارد

يُطَوِّقَ حَبِيْبَهٗ طَوْقًا مِنْ نَارٍ فَلْيُطَوِّقْهُ طَوْقًا مِنْ ذَهَبٍ وَمَنْ

که در گردن اندازد دوست خود را طوق از آتش پس گو که طوق سازد گردن او را از طلا و کسیکه

اَحَبَّ اَنْ يُسَوِّرَ حَبِيْبَهٗ سِوَارًا مِنْ نَارٍ فَلْيُسَوِّرْهُ سِوَارًا مِنْ ذَهَبٍ

دوست میدارد که بپوشاند دست خود را دست برنجن از آتش پس گو که بپیراید دست دوست وی سوار از طلا

وَلٰكِنْ عَلَيْكُمْ بِالْفِضَّةِ فَالْعَبُوْا بِهَا رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

ولیکن بر شما باد که زیور کنید از نقره بسازید پس لهو و لعب کنید بنقره و بسازید زیور را از وے رواه ابوداود

عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمْنَعُ اَهْلَ

در روایت است از عقبه بن عامر رض که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بود که منع میکرد اهل را

الْحِلْيَةِ وَالْحَرِيْرِ وَيَقُوْلُ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ حِلْيَةَ الْجَنَّةِ وَحَرِيْرَهَا

از زیور و حریر بودند از پوشیدن آن و میگفت اگر هستید شما که دوست میدارید زیور بهشت را و حریر آن را

فَلَا تَلْبَسُوْهَا فِي الدُّنْيَا رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْ مَالِكٍ رض

پس نپوشید آن را در دنیا رواه النسائی و منقول است از امام مالک رض

قَالَ اَنَا اَكْرَهُ اَنْ يُلْبَسَ الْغِلْمَانُ شَيْئًا مِنَ الذَّهَبِ لِاَنَّهٗ بَلَغَنِيْ

که میگفت من کروهی پندارم که پوشانیده شود پسران را چیزے از جنس طلا زیرا که به تحقیق

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهٰى عَنِ التَّخَتُّمِ بِالذَّهَبِ فَاَنَا اَكْرَهُ لِلرِّجَالِ

که پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نهی کرده است از پوشیدن خاتم طلا پس من مکروه پندارم ذکور را

اَلْكَبِيْرِ مِنْهُمْ وَالصَّغِيْرِ رَوَاهُ فِي الْمُؤَطَّا وَعَنْ ثَوْبَانَ رض

کلان را از ایشان و خردان را از ایشان روایت کرده در موطا و روایت است از ثوبان رض

قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا سَافَرَ كَانَ

گفت ثوبان بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون قصد سفر میکرد بود

اٰخِرُ عَهْدِهٖ بِاِنْسَانٍ مِنْ اَهْلِهٖ فَاطِمَةَ رض وَاَوَّلُ مَنْ يَّدْخُلُ

آخر عہد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم یعنی سخن وصیت وی با دمی که از اهلخانه آنحضرت ص بود عهد

عَلَيْهَا فَاطِمَةُ فَقَدِمَ مِنْ غَزَاةٍ وَقَدْ عَلَّقَتْ مِسْحًا اَوْ سِتْرًا

بروی در وقت قدوم از سفر فاطمه رض پس قدوم آورد آنحضرت ص از جنگی و حال آنکه آویخته بود فاطمه پلاسی را

عَلٰى بَابِهَا وَحَلَّتِ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ قُلْبَيْنِ مِنْ فِضَّةٍ فَقَدِمَ

بر در خانه خود و پوشانیده بود فاطمه رض حسن و حسین رض را دو دستوانه از نقره پس قدوم آورد آنحضرت

فَلَمْ يَدْخُلْ فَظَنَّتْ اَنَّ مَا مَنَعَهٗ اَنْ يَّدْخُلَ مَا رَاٰى فَهَتَكَتِ

پس آمد بر فاطمه رض موافق عادت پس گمان برد فاطمه رض که انچه باز داشت آنحضرت را از در آمدن بروی

السِّتْرَ وَفَكَّتِ الْقُلْبَيْنِ عَنِ الصَّبِيَّيْنِ فَقَطَعَتْهُمَا فَانْطَلَقَا

پرده پس بدرید فاطمه رض پرده را و جدا کرد هر دو دستوانه را از هر دو کودک و بدرید هر یکی دو دستوانه را پس رفتند

اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْكِيَانِ فَاَخَذَ مِنْهُمَا فَقَالَ يَا

بسوی پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم درحالیکه میگریستند پس گرفت آنحضرت ص از ایشان چیزی را

ثَوْبَانُ اِذْهَبْ بِهٰذَا اِلٰى اٰلِ فُلَانٍ اِنَّ هٰؤُلَاءِ اَهْلِيْ اَكْرَهُ اَنْ

ثوبان ببر این زیور را بسوی آل فلان زیرا که اینها که اهل و اولاد من اند مکروه می پندارم که

يَّاْكُلُوْا طَيِّبَاتِهِمْ فِيْ حَيٰوتِهِمُ الدُّنْيَا يَا ثَوْبَانُ اشْتَرْ لِفَاطِمَةَ

بخورند لذایذ خود را و انچه خوش آید در زندگانی ایشان در جهان ای ثوبان بخر از برای فاطمه رض

قِلَادَةً مِنْ عَصَبٍ وَسِوَارَيْنِ مِنْ عَاجٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ

گردن بندی را از عصب و بگیر دو دستوانه را از عاج را وه احمد و ابو داود

بَابُ اللِّحْيَةِ وَالشَّوَارِبِ وَالنَّهْيِ عَنْ نَتْفِ

باب در مسائل لحیہ و شوارب و منع از کندن

الشَّيْبِ وَذِكْرِ الْخِضَابِ وَالْقَزَعِ وَالْإِكْتِحَالِ

موی سفید و ذکر خضاب و قزع و سرمہ

وَالْمُخَنَّثِينَ وَالْمُتَرَجِّلَاتِ وَالْوَصْلِ وَالْوَشْمِ

و مخنثین و مترجلات و وصل و وشم

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابن عمر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ أَوْفِرُوا اللِّحَى وَاحْفُوا الشَّوَارِبَ وَفِي رِوَايَةٍ

مخالفت کنید مشرکان را پس واذ دراز کنید ریشان را و کوتاہ و پست کنید بروتہا را و در روایتے

أَنْهِكُوا الشَّوَارِبَ وَأَعْفُوا اللِّحَى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

آمدہ است کہ انہاک یعنے بمبالغہ کوتاہ کنید بروتہا را و فروگذارید و ارسال نمائید ریشہا را متفق علیہ و از

أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْفِطْرَةُ

ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سنت قدیم

خَمْسٌ الْخِتَانُ وَالْإِسْتِحْدَادُ وَقَصُّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمُ

پنج است یکے ختان دوم استعمال حدید در حلق عانہ و سوم کوتاہ کردن سبلت و چہارم گرفتن

الْأَظْفَارِ وَنَتْفُ الْإِبْطِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رضہ

ناخنہای دست و پای و بر کندن موی بغل متفق علیہ و روایت است از انس رضہ

قَالَ وُقِّتَ لَنَا فِي قَصِّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ وَنَتْفِ الْإِبْطِ

گفت وقتی معین کرد آنحضرت ما را در کوتاہ کردن سبلت و گرفتن ناخنہا و بر کندن موی بغل

وَحَلْقِ الْعَانَةِ أَنْ لَا نَتْرُكَ أَكْثَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ

و حلق عانہ کہ ترک نہ کنیم و نگذاریم بیشتر از چہل روز رواہ مسلم و روایت است از ابن عباس

قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُصُّ أَوْ يَأْخُذُ مِنْ

گفت کہ بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم می برید یا می گرفت از

شَارِبِهٖ وَكَانَ إِبْرَاهِيْمُ خَلِيْلُ الرَّحْمٰنِ يَفْعَلُهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بروت خود و بود ابراہیم کہ آن را مے کرد رواہ ترمذی

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ

و روایت است از زید بن ارقم کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

سَلَّمَ قَالَ مَنْ لَمْ يَأْخُذْ شَارِبَهٗ فَلَيْسَ مِنَّا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

وسلم فرمود کسیکہ نگیرد از بروت خود و پست نکرد آنرا پس نیست آنکس از ما رواہ احمد و

وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ

ترمذی و نسائی و روایت است از عمرو بن شعیب از پدرش از جد عمرو رضہ

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْخُذُ مِنْ لِحْيَتِهٖ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بود کہ می گرفت از لحیہ مبارک خود را

مِنْ عَرْضِهَا وَطُوْلِهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ رُوَيْفِعِ

از پہنائی وے و درازی وے یعنی از جانب لحیہ رواہ ترمذی و روایت است از رویفع

بْنِ ثَابِتٍ قَالَ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن ثابت رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

يَا رُوَيْفِعُ لَعَلَّ الْحَيٰوةَ سَتَطُوْلُ بِكَ بَعْدِيْ فَأَخْبِرِ النَّاسَ

اے رویفع شاید کہ زندگانی دراز گردد ترا پس از من پس خبر دہ مردم را

أَنَّ مَنْ عَقَدَ لِحْيَتَهٗ أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرًا أَوِ اسْتَنْجٰى بِرَجِيْعِ

بدرستیکہ کسیکہ گرہ زند ریش خود را یا کسیکہ قلادہ سازد زہ را یا استنجا کند بہ پس افگندہ

دَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ فَإِنَّ مُحَمَّدًا مِنْهُ بَرِيْءٌ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ

چارپایہ یا با استخوان بدرستیکہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم از ہر کہ این کارہا کند بیزار است

رواہ ابو داؤد

۱۲

وتر انقیض شفع است کہ یک و سہ و پنج و ہفت و نہ باشد و شفع جفت است کہ دو و چہار و شش و ہشت و ده باشد عرب کہ برای دفع نظر و خطر آفات می آویختند و گلدار فرزندان و اسپان نافذہ سیمین عید فرمود ۱۲

أبواب الخلاء من مشكوة وعن يحيى بن سعيد رض

باب آداب الخلا از مشکوة و روایت است از یحیی بن سعید رض

أنه سمع سعيد بن المسيب رض يقول كان إبراهيم خليل

که وی شنید سعید بن المسیب رض را که میگفت بود ابراهیم خلیل

الرحمن أول الناس ضيف الضيف وأول الناس اختتن

الرحمن اول کسیکه ضیافت مهمان کرد و اول کسیکه کرد ختنه

وأول الناس قص شاربه وأول الناس رأى الشيب

و اول کسیکه پست کرد بروت خود را و اول کسیکه دید پیری را و موی سفید را

فقال يا رب ما هذا قال الرب تبارك وتعالى وقار

پس گفت ای پروردگار من چیست این گفت پروردگار تبارک و تعالی این باعث وقار را

يا إبراهيم قال يا رب زدني وقارا رواه مالك

گفت ابراهیم ای پروردگار من زیادت گردان مرا موجب وقار رواه مالک

وعن كعب بن مرة رض عن رسول الله صلى الله

و روایت است از کعب بن مره رض از آنحضرت صلے الله

عليه وسلم قال من شاب شيبة في الإسلام كانت له نورا

علیه وسلم که فرمود آنحضرت کسیکه پیر شد در مسلمانی میباشد پیری مر او را سبب روشنائی

يوم القيمة رواه الترمذي والنسائي وعن عمرو بن

روز قیامت رواه ترمذی و نسائی و روایت است از عمرو بن

شعيب عن أبيه عن جده رض قال قال رسول الله صلى الله

شعیب از پدرش و او از پدر خود که جد عمر است گفت فرمود آنحضرت صلے الله

عليه وسلم لا تنتفوا الشيب فإنه نور المسلم من شاب شيبة

علیه وسلم نه چینید موهای سفید را زیرا که پیری نور انیت مسلمان است کسیکه پیر شود پیری در مسلمانی

فِي الْإِسْلَامِ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً وَكَفَّرَ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً

در مسلمانی می نویسد خدا تعالی برای وی بسبب آن نیکی را و محو میگرداند از بسبب آن گناهے را

وَرَفَعَهُ بِهَا دَرَجَةً رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ

و بلند میگرداند او را بجهت آن پایه رواه ابو داؤد و از ابی هریره رضہ مروی است

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارٰى

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود بدرستیکه یهود و نصاری

لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ

خضاب نمی کنند پس مخالفت کنید ایشان را متفق علیه و روایت است از ابن عباس رضہ

قَالَ مُرَّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ قَدْ خَضَبَ

گفت که گذشت بر آنحضرت صلی الله علیه وسلم مردے که بتحقیق خضاب کرده بود

بِالْحِنَّاءِ فَقَالَ مَا أَحْسَنَ هٰذَا قَالَ فَمَرَّ آخَرُ قَدْ خَضَبَ

بحنا پس فرمود آنحضرت ما چه خوب است این گفت ابن عباس پس گذشت آن مردی دیگر که خضاب

بِالْحِنَّاءِ وَالْكَتَمِ فَقَالَ هٰذَا أَحْسَنُ مِنْ هٰذَا وَمَرَّ آخَرُ

به حنا و کتم پس فرمود این بهتر از اول است پس گذشت دیگرے

قَدْ خَضَبَ بِالصُّفْرَةِ فَقَالَ هٰذَا أَحْسَنُ مِنْ هٰذَا كُلِّهِ

که خضاب کرده بود بزردی پس فرمود این بهتر است از همه آنها

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

رواه ابو داؤد و روایت است از ابن عباس رضہ از آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَكُونُ قَوْمٌ فِي آخِرِ الزَّمَانِ يَخْضِبُونَ

علیه وسلم فرمود که میشوند قومے در آخر زمان که خضاب میکنند

بِهٰذَا السَّوَادِ كَحَوَاصِلِ الْحَمَامِ لَا يَجِدُونَ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ

رواه ابوداود والنسائي وعن نافع بن عمر رض

رواه ابوداؤد ونسائی وروایت است از نافع بن عمر رض

قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم ينهى عن

گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ نہی کرد از

القزع قيل لنافع ما القزع قال يحلق بعض رأس الصبي

قزع گفتہ شد مر نافع را قزع چیست گفت ستردہ شود پارہ از سر کودک

ويترك البعض متفق عليه والحق بعضهم التفسير بالحديث

وگذاشتہ شود پارہ دیگر متفق علیہ ولاحق کردہ اند بعضے از راویان این تفسیر قزع را

وعن ابن عمر رض ان النبي صلى الله عليه وسلم

واز ابن عمر رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

رأى صبيا قد حلق بعض رأسه وترك بعضه فنهاهم

دید کودکی را کہ بتحقیق حلق کردہ شدہ بعضے از سر وے وترک کردہ شدہ بعضے دیگر از سر پس

عن ذلك وقال احلقوا كله او اتركوا كله رواه

او لیانہی صبی را ازان وفرمود حلق کنید تمام سر را یا بگذارید تمام آن را رواہ

مسلم وعن الحجاج بن حسان رض قال دخلنا على

مسلم وروایت است از حجاج بن حسان رض گفت درآمدیم ما

انس بن مالك رض فحدثتني اختي المغيرة قالت

بر انس بن مالک رض پس حدیث کرد مرا خواہر من مغیرہ گفت

يوم عذ انت غلام وله قرنان او قصتان فمسح

کہ در آن روز تو پسر خرد بودی وبود مر ترا در آنوقت دو گیسو یا دو قصہ پس مسح کرد انس

رأسك وبرك عليك وقال احلقوا هذين او قصوهما

سر ترا ودعاے برکت کرد بر تو وگفت تراشید این دو گیسو را یا پست کنید

فَإِنَّ هٰذَا أَمْرِيٌّ لِلْيَهُوْدِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

پس بدرستیکه این هیئت یهود است رواه ابوداود و روایت است از ابن عباس رض

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اكْتَحِلُوْا بِالْإِثْمِدِ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود سرمه کنید به اثمد

فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ وَزَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ

زیرا که آن سرمه جلا میدهد بینائی را و میرویاند موی پلک را و زعم کرد ابن عباس که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ مُكْحُلَةٌ يَكْتَحِلُ بِهَا كُلَّ

صلی الله علیه وسلم بود مراورا سرمه دان که سرمه میکرد بوے هر

لَيْلَةٍ ثَلٰثَةً فِيْ هٰذِهِ وَثَلٰثَةً فِيْ هٰذِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

شب سه بار درین یعنے چشم راست و سه بار درین یعنے چشم چپ رواه ترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ لَعَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مخنثین یعنے مردان مشابہت زنان را

و روایت است از ابن عباس رض گفت لعنت کرد پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم

الْمُخَنَّثِيْنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالْمُتَرَجِّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَقَالَ

مخنثان را از مردان و زنان را که در هیئت مشابهت بمردان کنند و فرمود آنحضرت ص

أَخْرِجُوْهُمْ مِنْ بُيُوْتِكُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ قَالَ

بیرون کنید مخنثان را از خانهاے خود رواه بخاری و هم از ابن عباس رض مرویست

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ اللّٰهُ الْمُتَشَبِّهِيْنَ

فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم لعنت کند خدا تعالی تشبه کنندگان را

مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ

از مردان بزنان و مشابه شوندگان از زنان بمردان

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ لَعَنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواه البخاری و روایت است از ابی هریره رض گفت که لعنت کرد آنحضرت ص

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلَ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةَ

صلے اللہ علیہ وسلم مردی را کہ می پوشد پوشش زن را و زن را

تَلْبَسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ

کہ می پوشد پوشش مرد را رواہ ابوداؤد و روایت است از ابن

اَبِیْ مُلَیْکَةَ رض قَالَ قِیْلَ لِعَائِشَةَ رض اِنَّ امْرَأَةً تَلْبَسُ

ابی ملیکہ رضہ گفت پرسیدہ شد مر عائشہ را کہ زنے ہست کہ می پوشد

النَّعْلَ قَالَتْ لَعَنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلَةَ

نعل را کہ مخصوص بمردان باشد گفت لعنت کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آنزنان را کہ

مِنَ النِّسَاءِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ

مشابہ باشند بمردان رواہ ابوداؤد و مرویست از ابی ہریرہ رضہ گفت

اُتِیَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمُخَنَّثٍ قَدْ خَضَبَتْ

آوردہ شد نزد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم مخنثے کہ بتحقیق رنگ کردہ بود

يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ بِالْحِنَّاءِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

دست و پاے خود را بحنا پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَسَلَّمَ مَا بَالُ هٰذَا قَالُوْا يَتَشَبَّهُ بِالنِّسَاءِ فَاَمَرَ بِهٖ فَنُفِیَ

وسلم کہ چہ حال دارد این شخص گفتند کہ وی مشابہ میسازد خود را بزنان پس امر فرمود آنحضرت بآنرا

اِلَى النَّقِيْعِ فَقِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَلَا نَقْتُلُهٗ فَقَالَ اِنِّیْ نُهِيْتُ

پس رانده شد بسوی نقیع پس گفته شد ای رسول خدا آیا نکشیم او را پس گفت آنحضرت من بدرستیکہ منع کردہ شدم

عَنْ قَتْلِ الْمُصَلِّيْنَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

از کشتن نماز گزاران رواہ ابوداؤد و روایت است از عائشہ رضہ

اِنَّ هِنْدَ ابْنَتَ عُتْبَةَ قَالَتْ يَا نَبِیَّ اللّٰهِ بَايِعْنِیْ فَقَالَ

گفت ہند دختر عتبہ گفت ای رسول خدا بیعت کن مرا پس فرمود آنحضرت

نقیع موضعے بقرب مدینہ منورہ

لَا أُبَايِعُكَ حَتّٰى تُغَيِّرَ يَمِينَكَ فَكَأَنَّهُمَا كَفَّا سَبُعٍ

بیعت نمی کنم ترا تا آنکہ تغیر دہی ہر دو کفدست خود را پس گویا دو کف دست درندہ است

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رضہ قَالَ قَدِمْتُ

رواہ ابو داؤد و روایت است از عمار بن یاسر رضہ گفت آمدم بر اہل و عیال خود

عَلٰى أَهْلِي مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ تَشَقَّقَتْ يَدَايَ فَخَلَّقُوا بِزَعْفَرَانٍ فَغَدَوْتُ

از سفرے حال آنکہ بتحقیق شکیدہ بود ہر دو دست من پس خلوق مالیدند مرا بزعفران پس در آمدم بامداد

عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ

بر پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پس سلام کردم بر آنحضرت ۴ پس

يَرُدَّ عَلَيَّ وَقَالَ اذْهَبْ فَاغْسِلْ هٰذَا عَنْكَ رَوَاهُ

نداد جواب سلام بر من و گفت برو پس بشو این را از خود رواہ

أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي مُوسٰى رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

ابو داؤد و مروی است از ابی موسی رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَقْبَلُ اللّٰهُ صَلٰوةَ رَجُلٍ فِي جَسَدِهِ

صلے اللہ علیہ وسلم قبول نمی کند خدا تعالیٰ نماز مرد را کہ باشد در بدن او

شَيْءٌ مِنْ خَلُوقٍ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ

چیزے از خلوق رواہ ابو داؤد و روایت است از ابن عمر رضہ

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَعَنَ اللّٰهُ الْوَاصِلَةَ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود لعنت کند خدا زنے را کہ پیوند میکند

وَالْمُسْتَوْصِلَةَ وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ

موہای خود را بموہای دیگر زنے را کہ موہای دیگری را پیوندد و لعنت کند خدا واشمہ مستوشمہ را

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

متفق علیہ

بَابُ التَّصَاوِيرِ

عَنْ أَبِي طَلْحَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مرویست از ابی طلحہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُ الْمَلٰئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَصَاوِيرُ

علیہ وسلم درنمی آیند فرشتگان خانہ را کہ دروی سگ است و نہ درآنخانہ کہ دروی صورتہا ست

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى

متفق علیہ و از عائشہ رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

علیہ وسلم فرمود سخت ترین مردم از روے عذاب روز قیامت

الَّذِينَ يُضَاهُونَ بِخَلْقِ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

آن کسان اند کہ مشابہت می کنند بہ پیدایش خدا یتعالی متفق علیہ و از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابی ہریرہ رض مرویست گفت کہ شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُولُ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ

وسلم کہ میفرمود کہ میفرماید خدا یتعالی و کیست ظالم تر از کسیکہ رفت کہ پیدا می کند

كَخَلْقِي فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ شَعِيرَةً مُتَّفَقٌ

ہمچو پیدا کردن من پس باید کہ پیدا کنند ذرہ را یعنے مورچہ را یا پیدا کنند دانہ را یا جو را متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ سَمِعْتُ

علیہ و از عبد اللہ بن مسعود رض روایت است کہ گفت شنیدم

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود سخت ترین مردم از روی عذاب

عِنْدَ اللّٰهِ الْمُصَوِّرُوْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

نزد خدا صورتگرانند متفق علیه و روایت است از ابن عباس رضا

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ كُلُّ

گفت شنیدم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را که میفرمود هر صورت گر

مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ يُجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُوْرَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسًا تُعَذِّبُهُ فِي

در دوزخ است گردانیده میشود مر او را بهر صورتیکه ساخته است از اذا ذی شخصی پس عذاب میکند آن نفس

جَهَنَّمَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رض فَإِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَاصْنَعِ

در دوزخ گفت ابن عباس رضا پس اگر هستی تو البته سازندهٔ صورت پس بساز صورت

الشَّجَرَ وَمَا لَا رُوْحَ فِيْهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

درخت را و چیزی که نیست جان در وی متفق علیه از ابی هریره رضا مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ عُنُقٌ مِّنَ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که بیرون می آید گردنی از

النَّارِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَهَا عَيْنَانِ تُبْصِرَانِ وَأُذُنَانِ تَسْمَعَانِ

آتش روز قیامت که باشد مر آن را دو چشم که می بیند و دو گوش که می شنود

وَلِسَانٌ يَنْطِقُ يَقُوْلُ إِنِّيْ وُكِّلْتُ بِثَلٰثَةٍ بِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيْدٍ

و زبانیکه سخن میکند میگوید بدرستیکه من وکیل ساخته شده ام بر سه کس که آنها را عذاب کنم متکبر سرکش

وَكُلِّ مَنْ دَعَا مَعَ اللّٰهِ إِلٰهًا آخَرَ وَبِالْمُصَوِّرِيْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و کسیکه بخواند با خدای عزوجل خدای دیگر و بصورت گران رواه ترمذی

وَعَنْ سَعِيْدِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

و روایت است از سعید بن ابی الحسن گفت بودم من نزد ابن عباس رضا

إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ إِنِّيْ رَجُلٌ إِنَّمَا مَعِيْشَتِيْ

چون ناگهان آمد ابن عباس را مردی پس گفت آن مرد ای ابن عباس بدرستیکه من مردی ام که زندگانی

مِنْ صَنْعَةِ يَدَيَّ وَإِنِّي أَصْنَعُ هٰذِهِ التَّمَاثِيرَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رض

مگر از پیشہ دست من و بہ تحقیق کہ من پیشہ میکنم این صورتہا را پس گفت ابن عباس رض

لَا أُحَدِّثُكَ إِلَّا مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

حدیث نمی کنم ترا مگر انچہ شنیدہ ام از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فَإِنَّ اللّٰهَ مُعَذِّبُهُ

وسلم شنیدم آنحضرت ص را کہ میفرمود کسیکہ صورتگری کند صورتے را پس بدرستیکہ خدا تعالی عذاب

حَتَّى يَنْفُخَ فِيهِ الرُّوحَ وَلَيْسَ بِنَافِخٍ فِيهَا أَبَدًا فَرَبَا الرَّجُلُ

تا آنکہ دمد در آن جان را حال آنکہ نیست آنکس دمندہ در آنجا زاگاہی پس تنگ شد دم آمرد

رَبْوَةً شَدِيدَةً فَاصْفَرَّ وَجْهُهُ فَقَالَ وَيْحَكَ إِنْ أَبَيْتَ إِلَّا

تنگ شدن سخت و زرد گشت روے آمرد از شنیدن این وعید پس گفت ابن عباس وای بر تو اگر ابا میکنی

أَنْ تَصْنَعَ فَعَلَيْكَ بِهٰذَا الشَّجَرِ وَكُلِّ شَيْءٍ لَيْسَ فِيهِ

ہمہ پیشہ ہا مگر آنکہ پیشہ کنی صورتگری را پس بر تو باد این قسم کہ صورت در خنان است و ہر چیز یکہ نیست در

رُوحٌ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ لَمَّا

جان رواہ البخاری و از عائشہ رض مرویست کہ گفت و قتیکہ

اشْتَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ بَعْضُ نِسَائِهِ

بیمار شد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم یاد کرد بعضے از زنان آنحضرت ص

كَنِيسَةً يُقَالُ لَهَا مَارِيَةُ وَكَانَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأُمُّ حَبِيبَةَ

کنیسہ را کہ گفتہ میشد آنرا ماریہ و بودند ام سلمہ و ام حبیبہ

أَتَتَا أَرْضَ الْحَبَشَةِ فَذَكَرَتَا مِنْ حُسْنِهَا وَتَصَاوِيرَ فِيهَا

کہ رسیدہ بودند زمین حبشہ را پس یاد کردند از خوبی آن کنشت و صورتہای کہ در آن بود

فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ أُولٰئِكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ

پس برداشت آنحضرت ص سر خود را پس فرمود آنجا عتاند کہ چون بمیرد در ایشان مرد صالح

بَنَوْا عَلٰى قَبْرِهٖ مَسْجِدًا ثُمَّ صَوَّرُوْا فِيْهِ تِلْكَ الصُّوَرَ اُولٰٓئِكَ

بنا کنند بر سر گور او مسجدے را پس تصویر کنند در آن مسجد آن صورتہا را آنہا

شِرَارُ خَلْقِ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ

بدترین خلق خدا اند متفق علیہ و مرویست از ابن عباس رض

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

اَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَنْ قَتَلَ نَبِيًّا اَوْ قَتَلَهُ

سخت ترین مردم از روی عذاب روز قیامت کسی است کہ کشت پیغمبر را یا کسیکہ کشت او را

نَبِيٌّ اَوْ قَتَلَ اَحَدَ وَالِدَيْهِ وَالْمُصَوِّرُوْنَ وَعَالِمٌ لَمْ

پیغمبر یا کسیکہ کشت یکے از پدر و مادر خود را و صورت گران و عالمے کہ

يَنْتَفِعْ بِعِلْمِهٖ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

سود مند نشود بعلم خود رواہ البیہقی در شعب الایمان

بَابُ الْفَالِ وَالطِّيَرَةِ

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت است از ابی ہریرہ رض گفت شنیدم آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا طِيَرَةَ وَخَيْرُهَا الْفَالُ قَالُوْا وَمَا

علیہ وسلم را کہ میفرمود شگون بد گرفتن را تاثیری نیست و بہترین اقسام طیر فال نیک گرفتن است

الْفَالُ قَالَ الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا اَحَدُكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

گفتند چیست فال گفت سخن نیک کہ بشنود آنرا یکے از شما و فال گیرد ازان متفق علیہ

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از وی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا عَدْوٰى وَلَا طِيَرَةَ وَلَا هَامَةَ وَلَا صَفَرَ وَفِرَّ مِنَ

نیست تجاوز علت از یکی بدیگری و نیست طیره و نه هامه و نه صفر و بگریز از

الْمَجْذُومِ كَمَا تَفِرُّ مِنَ الْاَسَدِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

مجذوم چنانکه میگریزی از شیر رواه البخاری و از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عبد الله بن مسعود رض مرویست که آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ الطِّيَرَةُ شِرْكٌ قَالَهُ ثَلٰثًا وَمَا مِنَّا اِلَّا وَلٰكِنَّ

وسلم فرمود فال بد گرفتن از اعمال مشرکانست این سخن را سه بار فرمود و فرمود نیست هیچ یکی از ما

اللّٰهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

ولیکن خدا یتعالے می برد آنرا بسبب توکل رواه ابوداود و ترمذی

وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از بریده رض که آنحضرت صلے الله علیه وسلم

كَانَ لَا يَتَطَيَّرُ مِنْ شَيْءٍ فَاِنْ بَعَثَ عَامِلًا سَاَلَ عَنِ اسْمِهٖ

بود که فال بد نمی گرفت از هیچ چیز پس چون میفرستاد کسی را بعملی می پرسید از نام وی

فَاِذَا كَانَ اَعْجَبَهُ اسْمُهٗ فَرِحَ بِهٖ وَرُئِيَ بِشْرُ ذٰلِكَ

پس چون خوش می آمد آنحضرت صلعم را نام وی خوشحال میشد بدان و ظاهر میشد اثر خوشحالی آن

فِيْ وَجْهِهٖ وَاِنْ كَرِهَ اسْمَهٗ رُئِيَ كَرَاهَةُ ذٰلِكَ

از روی مبارک وی صلعم و اگر مکروه میداشت نام وی را دیده میشد اثر کراهت آن

فِيْ وَجْهِهٖ فَاِذَا دَخَلَ قَرْيَةً سَاَلَ عَنِ اسْمِهَا فَاِنْ

در روی مبارک وی صلعم پس چون در می آمد دیهی را می پرسید نام آن را پس اگر

اَعْجَبَهُ اسْمُهَا فَرِحَ بِهٖ وَرُئِيَ بِشْرُ ذٰلِكَ فِيْ وَجْهِهٖ

خوش می آمد آنحضرت صلعم را نام وی خوشحال میشد بدان و دیده میشد اثر خوشی آن در روی مبارک وی صلعم

وَاِنْ كَرِهَ اسْمَهَا رُئِيَ كَرَاهَةُ ذٰلِكَ فِيْ وَجْهِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ

واگر ناخوش میداشت نام او را ظاهر میشد اثر ناخوشی آن در روی شریف وی صلعم رواه ابوداود

بَابُ الْكِهَانَةِ

عَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ سَمِعَتْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

از عایشه رضه مرویست که گفت شنیدم آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَنْزِلُ فِي الْعَنَانِ

الله علیه وسلم را که میفرمود بدرستیکه فرشتگان فرود می آیند درعنان

وَهُوَ السَّحَابُ فَتَذْكُرُ الْاَمْرَ قُضِيَ فِي السَّمَاءِ فَتَسْتَرِقُ

که وی سحاب است پس ذکر می کنند کاریرا که تقدیر کرده شده است در آسمان پس می دزدند

الشَّيَاطِيْنُ السَّمْعَ فَتَسْمَعُهٗ فَتُوْحِيْهِ اِلَى الْكُهَّانِ

شیاطین سمع را پس می شنوند پس میرسانند آن را بسوے کاهنان

فَيَكْذِبُوْنَ مَعَهَا مِائَةَ كِذْبَةٍ مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ رَوَاهُ

پس دروغ می بندند کاهنان با آن کلمات صد دروغ را از نزد خود رواه

الْبُخَارِيُّ وَعَنْ حَفْصَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بخاری رح و روایت است از حفصه رضه گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَتٰى عَرَّافًا فَسَاَلَهٗ عَنْ شَيْءٍ

صلے الله علیه وسلم کسیکه بیاید عراف را پس بپرسد از چیزے

لَمْ تُقْبَلْ لَهٗ صَلٰوةٌ اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً رَوَاهُ مُسْلِمٌ

قبول کرده نشود آن کس را نماز چهل شب و روز رواه مسلم

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و مرویست از ابن عباس رضه گفت فرمود آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ

علیہ وسلم کسیکہ حاصل می کند پارۂ از علم نجوم حاصل می کند شاخے از

السِّحْرِ زَادَ مَا زَادَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ

سحر زیادت کرد ما زاد اقتباس سحر را چندانکہ زیادت کرد اقتباس نجوم را رواہ احمد وابو داؤد وابن ماجہ

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

واز ابی ہریرہ رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ أَوْ أَتَى

علیہ وسلم ہر کہ بیاید کاہن را پس تصدیق کند در انچہ می گوید یا بیاید

امْرَأَتَهُ حَائِضًا أَوْ أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبُرِهَا فَقَدْ بَرِئَ

یعنے وطی کند زن خود را در حالت حیض یا وطی کند زن خود را در دبر او پس بتحقیق بیزار شد

مِمَّا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ

از انچہ فرستادہ شدہ است بر محمد صلے اللہ علیہ وسلم رواہ

أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ قَتَادَةَ رض قَالَ خَلَقَ اللهُ

احمد وابو داؤد واز قتادہ رضا مرویست گفت کہ فرمود پیدا کرد خدا تعالے

تَعَالَى هٰذِهِ النُّجُومَ لِثَلَاثٍ جَعَلَهَا زِينَةً لِلسَّمَاءِ وَرُجُومًا

این ستارہا را برای سہ فائدہ اول گردانیدہ است اللہ تعالی آنرا زینت آسمان

لِلشَّيَاطِينِ وَعَلَامَاتٍ يُهْتَدَى بِهَا فَمَنْ تَأَوَّلَ فِيهَا

مر شیاطین را و نشانہای کہ راہ یافتہ شود بدان پس کسیکہ بیان کرد در وے

بِغَيْرِ ذٰلِكَ أَخْطَأَ وَأَضَاعَ نَصِيبَهُ وَتَكَلَّفَ مَا لَا

سوای این خطا کرد از منہج صواب وضایع کرد بہرۂ خود را و برخود گرفت کاری را کہ

يَعْلَمُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ تَعْلِيقًا وَفِي رِوَايَةِ رَزِينٍ

نمی تواند دانست روایت کرد بخاری بطریق تعلیق و در روایت رزین این است

وَتَكَلُّفَ مَا لَا يَعْنِيهِ وَمَا لَا عِلْمَ لَهُ بِهِ وَمَا عَجَزَ عَنْ عِلْمِهِ

وتکلف کردچیزیکه سودمند نیست وچیزی که نیست او را علم بدان وتکلف کرد در دانستن چیزیکه عاجز انداز

الْأَنْبِيَاءُ وَالْمَلَائِكَةُ وَعَنِ الرَّبِيعِ مِثْلُهُ وَزَادَ وَاللَّهِ مَا جَعَلَ

پیغمبران وفرشتگان واز ربیع مرویست مانند آن وزیادة کرد وسوگند بخدا نکرد انیده است

اللَّهُ فِي شَيْءٍ مِنْ حَيَوَةِ أَحَدٍ وَلَا رِزْقِهِ وَلَا مَوْتِهِ وَإِنَّمَا يَفْتَرُونَ

الله تعالی در هیچ کس زندگانی کسی ونه رزق کسی ونه موت کسی وجز این نیست که بر می بندند

عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَيَتَعَلَّلُونَ بِالنُّجُومِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

بر خدا تعالی دروغ را وبهانه می جویند به نجوم وروایت است از ابن عباس رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ اقْتَبَسَ

گفت فرمود رسول خدا صلی الله علیه وسلم کسیکه حاصل کند

بَابًا مِنْ عِلْمِ النُّجُومِ لِغَيْرِ مَا ذَكَرَ اللَّهُ فَقَدِ اقْتَبَسَ

علم نجوم را برای غیر کاری که ذکر کرده است الله تعالی پس تحقیق حاصل کرد

شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ الْمُنَجِّمُ كَاهِنٌ وَالْكَاهِنُ سَاحِرٌ

شعبه از سحر منجم حکم کاهن دارد وکاهن حکم ساحر

وَالسَّاحِرُ كَافِرٌ رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض

وساحر کافر است رواه رزین واز ابی سعید رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم اگر

أَمْسَكَ اللَّهُ الْقَطْرَ عَنْ عِبَادِهِ خَمْسَ سِنِينَ ثُمَّ أَرْسَلَهُ

بند کند خدا تعالی باران را از بندگان خود پنج سال مثلا پس بفرستد باران را

لَأَصْبَحَتْ طَائِفَةٌ مِنَ النَّاسِ كَافِرِينَ يَقُولُونَ سُقِينَا

هر آینه صبح کنند طائفه از مردم بحالت کفر میگویند آب داده شدیم ما

بِنَوْءِ الْمَجْدِحِ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ

بمنزل قمر کہ نام وے مجدح است رواہ نسائی

بَابُ الرُّؤْيَا

باب در بیان رؤیا

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَنْ رَآنِي فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَآنِي فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ

فرمود کسیکہ دید مرا در خواب پس بتحقیق دید مرا زیرا کہ شیطان متمثل نمی شود

فِي صُورَتِي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

در صورت من متفق علیہ و از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَآنِي فِي الْمَنَامِ فَسَيَرَانِي

صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ دید مرا در خواب پس قریب است کہ ببیند مرا

فِي الْيَقَظَةِ وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

در بیداری و نمی تواند کہ تمثل کند شیطان بصورت من متفق علیہ و از

أَبِي قَتَادَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی قتادہ رضہ مرویست گفت فرمود رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم

الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ مِنَ اللهِ وَالْحُلُمُ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا رَأَى

خوابہای خوش از جانب خدا است و علامت لطف او ست و خوابہای ناخوش از شیطان است پس چون ببیند

أَحَدُكُمْ مَا يُحِبُّ فَلَا يُحَدِّثْ بِهِ إِلَّا مَنْ يُحِبُّ وَإِذَا رَأَى

یکے از شما خوابے کہ خوش دارد آن را پس باید کہ نگوید مگر کسے را کہ دوست دارد و چون ببیند

مَا يَكْرَهُ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْ شَرِّهَا وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ

خوابے را کہ ناخوش دارد آن را پس باید کہ پناہ جوید بخدا از شر آن و از شر شیطان

وَلْيَتْفُلْ ثَلٰثًا وَلَا يُحَدِّثْ بِهَا اَحَدًا فَاِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهٗ

وباید کہ تف کند سہ بار و نگوید آن خواب را بکسے زیرا کہ نگفتن البتہ ضرر نمی کند او را

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

متفق علیہ از جابر مروی است گفت فرمود رسول خدا صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا رَاٰى اَحَدُكُمُ الرُّؤْيَا يَكْرَهُهَا

اللہ علیہ وسلم چون بیند یکے از شما خوابے را کہ ناخوش دارد آن را

فَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهٖ ثَلٰثًا وَلْيَسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ ثَلٰثًا

پس باید کہ آب از دہن افگند بجانب دست چپ خود سہ بار و باید کہ پناہ جوید بخدا از شیطان سہ بار

وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِيْ كَانَ عَلَيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و باید کہ بگردد از پہلوے خود کہ بود بر آن پہلو رواہ مسلم

وَعَنْ اَبِيْ رَزِيْنٍ الْعُقَيْلِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و از ابی رزین عقیلی رض مرویست گفت فرمود رسول خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِّنْ سِتَّةٍ

صلی اللہ علیہ وسلم خوابہاے مومن پارہ ایست از شش

وَاَرْبَعِيْنَ جُزْءًا مِّنَ النُّبُوَّةِ وَهِيَ عَلٰى رِجْلِ طَائِرٍ

و چہل پارہ ہاے از نبوت و این رؤیا بر پاے طایر است

مَا لَمْ يُحَدِّثْ بِهَا فَاِذَا حَدَّثَ بِهَا وَقَعَتْ وَاَحْسِبُهٗ قَالَ

تا آنگہ نگفتہ است آنرا پس چون گفت خواب را باغیر واقع میگردد و آنگہ تعبیر کرد و می پندارم آنحضرت را

لَا تُحَدِّثْ اِلَّا حَبِيْبًا اَوْ لَبِيْبًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

کہ فرمود کہ خواب را مگر با دوست یا شخص دانا رواہ ترمذی و مرویست از

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن عباس رض گفت شنیدم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را

يَقُوْلُ مَنْ تَعَلَّمَ يُحْلِمُ لَمْ يَزَلْ كُلِّفَ اَنْ يَعْقِدَ بَيْنَ شَعِيْرَتَيْنِ

کہ میفرمود کسیکہ دروغ بندد خوابے را کہ ندیدہ است آنرا تکلیف کردہ میشود کہ بندد میان دو جو

وَلَنْ يَّفْعَلَ وَمَنِ اسْتَمَعَ اِلٰى حَدِيْثِ قَوْمٍ وَهُمْ لَهٗ كَارِهُوْنَ

وہرگز نمی تواند کرد و کسیکہ گوش بنہد بسوی سخن قومی کہ آنرا بشنود حال آنکہ آن قوم شنیدن او را

اَوْ يَفِرُّوْنَ مِنْهُ صُبَّ فِيْ اُذُنِهِ الْاٰنُكُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَنْ

یا میگریزند از وے ریختہ میشود در سوراخ گوش وے سرب روز قیامت

صَوَّرَ صُوْرَةً عُذِّبَ وَكُلِّفَ اَنْ يَّنْفُخَ فِيْهَا

وکسیکہ تصویر کند صورتے را عذاب کردہ میشود و تکلیف کردہ میشود بانکہ روح دمد

وَلَيْسَ بِنَافِخٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ونیست دمندہ روح رواہ مسلم

تمت

قَدْ تَمَّ طَبْعُ النِّصْفِ الْاَوَّلِ مِنْ هٰذَا الْكِتَابِ الْمُسْتَطَابِ

بِعَوْنِ اللّٰهِ الْوَهَّابِ فِي الشَّهْرِ الْمُحَرَّمِ سَنَةَ ١٣٣٢ وَيَلِيْهِ النِّصْفُ الثَّانِيْ

اِنْشَآءَ اللّٰهُ تَعَالٰى

صحتنامهٔ خیر المواعظ جلد اول

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۰	۱	ماعندالله	ماعندالله من الرحمة	۱۸	۱۷	شُعَیب	شُعَیب
				〃	۲۲	بستر آمدیم	پستر آمدیم
۱۱	۸	آمرزنس	آمرزش	〃	〃	پیپیم	پیشیم
〃	۱۵	قَلْبُ	قَلْبِ	۱۹	۶	درنسیکرد	درنسیگیرد
۱۲	۵	جَوَادَ	جَوَادٌ	〃	۱۲	برابر	رابر
۱۳	۱۰	ورانچه	درانچه	۲۰	۴	بفرستادیم	نفرستادیم
〃	۱۴	وبر	بر	〃	۱۲	گردانند	گردانید
۱۴	۷	رَجُل	رَجُلٍ	۲۲	۵	فَاکْسَلی	فَاکْسَلی
۱۴	۱۰	داومیان	وآدمیان	〃	۱۱	جَامِعَ	جَامِعِ
〃	۲۰	بیاید	بیابد	〃	۱۲	جامع وصول	جامع اصول
۱۵	۴	مرنج	رنج	〃	۲۲	پایا	پایه
۱۶	۱۸	نخستن	نخستین	۲۳	۴	داثله	داثله
〃	۲۲	وروز	درروز	۲۳	۷	هَاشَمِ	هَاشِمِ
۱۷	۱۶	میشوده مردم	میشود	〃	۹	هَاشَمِ	هَاشِمِ
〃	۲۱	مَنْشُورٌ	مَنْشُورٌ	〃	۱۳	صَلَّی اللهُ	صَلَّی اللهُ
۱۸	۲	وبهشت	دربهشت	〃	۱۸	رومی	مگروحی
〃	۱۰	راست	است	۲۴	۱۰	آئینه است	آئینه است

يَقُولُ مَنْ تَحَلَّمَ بِحُلْمٍ لَمْ يَرَهُ كُلِّفَ أَنْ يَعْقِدَ بَيْنَ شَعِيرَتَيْنِ

کہ میفرمود کسیکہ در وغ بندد خوابے را کہ ندیدہ است آنرا تکلیف کردہ میشود کہ بندد میان دو جو

وَلَنْ يَفْعَلَ وَمَنِ اسْتَمَعَ إِلَى حَدِيثِ قَوْمٍ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ

وہرگز نمی تواند کرد و کسیکہ گوش بنہد بسوی سخن قومی کہ آنرا بشنود و حال آنکہ آن قوم شنیدن او را

أَوْ يَفِرُّونَ مِنْهُ صُبَّ فِي أُذُنِهِ الْآنُكُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ

یا میگریزند از وے ریختہ میشود در ہر دو گوش وے سرب روز قیامت

صَوَّرَ صُورَةً عُذِّبَ وَكُلِّفَ أَنْ يَنْفُخَ فِيهَا

و کسیکہ تصویر کند صورتے را عذاب کردہ میشود و تکلیف کردہ میشود باینکہ روح دمد

وَلَيْسَ بِنَافِخٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ونیست دمندہ روح رواہ مسلم

تمت

قَدْ تَمَّ طَبْعُ النِّصْفِ الْأَوَّلِ مِنْ هٰذَا الْكِتَابِ الْمُسْتَطَابِ

بِعَوْنِ اللّٰهِ الْوَهَّابِ فِي الشَّهْرِ الْمُحَرَّمِ سَنَةَ ١٣٣٢ وَيَلِيهِ النِّصْفُ الثَّانِي

إِنْشَاءَ اللّٰهُ تَعَالَى

صحتنامهٔ خیر المواعظ الاول

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۰	۱	مَاعندالله	ماعندالله من الرحمة
۱۱	۸	آمرزنس	آمرزش
〃	۱۵	قَلْبُ	قَلْبِ
۱۲	۵	جَوَادَ	جَوَادٌ
۱۳	۱۰	وراپچه	دراپچه
〃	۱۴	وبر	بر
۱۴	۷	رَجُل	رَجُلٍ
۱۴	۱۰	وادمیان	وآدمیان
〃	۲۰	بیاید	بیابد
۱۵	۴	مرنج	رنج
۱۶	۱۸	نخستن	نخستین
〃	۲۲	وروز	درروز
۱۷	۱۶	میشوده مردم	میشود
〃	۲۱	مَنْشُوْرٌ	مَنْشُوْرٌ
۱۸	۲	وبهشت	دربهشت
〃	۱۰	راست	است
۱۸	۱۷	شُعَبِ	شُعَبَ
〃	۲۲	بستر آدیم	بستر آدیم
〃	〃	پیشیم	پیشیم
۱۹	۶	درنیکرد	درنیگیرد
〃	۱۲	برابر	رابر
۲۰	۴	بفرستادیم	نفرستادیم
〃	۱۲	گردانند	گردانید
۲۲	۵	فَاکْسَلی	فَاکْسَلی
〃	۱۱	جَامِعَ	جَامِعِ
〃	۱۲	جامع وصول	جامع اصول
〃	۲۲	پایا	پایه
۲۳	۴	واثله	واثله
۲۳	۷	هَاشَمِ	هَاشِمِ
〃	۹	هَاشَمِ	هَاشِمِ
〃	۱۳	صَلَّی اللهِ	صَلَّی اللهُ
〃	۱۸	رومی	مگروحی
۲۴	۱۰	آینه است	آئینه است

۲۵	۱۰	درگذ	درگذر	۵۴	۷	مَجْرِي	مَجْرَى
۲۶	۴	ہدی	بدی	〃	〃	مُتَّفِقٌ	مُتَّفَقٌ
〃	〃	بہ بدی را	بہ بدی	۵۸	۷	التَّوْرِيَةُ	التَّوْرِيَةَ
۲۶	۷	يَحْمِدُ	يَحْمَدُ	〃	〃	مَخْيِيًّا	مَخْيِيًا
۲۶	۲۰	دارمے می	دارمی	۵۹	۱۴	چاپایہ	چہارپایہ
۲۸	۹	فَيُدْخِلِنِيهَا	فَيُدْخِلْنِيهَا	۶۰	۳	نَتَدَاوِيْ	نَتَدَاوَى
۲۹	۶	علیہا	عیہا	۶۳	۵	آذَلَّهُ	آذَلَّهُ
۳۰	۵	آنْشَا	آنْشَاءَ	۶۴	۵	رَسُوْلُ اللهُ	رَسُوْلُ اللهِ
۳۱	۲	آیہ	آیہ	۶۸	۷	وَمَا انْكُم	وَمَا انْتُم
۳۱	۷	وَغَيْرَ	وَغَيْرِ	۶۹	۴	روکردان	روگردان
۳۲	۱	لِكَيْلَا	لِكَيْلَا	〃	۴	یست	نیست
۳۳	۳	لِوَقْتِهَا	لِوَقْتِهَا	۷۰	۴	شیر	بشبر
۳۷	۱۰	زمانہ	زمانہ	〃	۸	چیرہا	چیزہا
〃	〃	باز وفرمود	باز فرمود	۷۱	۱۴	تگذیب	تکذیب
۳۸	۱۱	مُبِي	مُبْنِي	۷۱	۱۷	مَشَلَ	مَثَلُ
۳۹	۱۱	شُعْبَةٌ	شُعْبَةٌ	۷۲	۵	يَغْلِيْنَهُ	يَغْلِبْنَهُ
۴۰	۹	مُتَّفِقٌ	مُتَّفَقٌ	۷۲	۹	تَفْهَمُوْنَ	تَفْهَمُوْنَ
۴۱	۷	رَسُوْلَ	رَسُوْلُ	〃	۱۳	بِحُجْزِكُمْ	بِحُجَزِكُمْ
۴۱	۱۷	النَّبِيِّ	النَّبِيَّ	〃	۱۵	تَفْهَمُوْنَ	تَفْهَمُوْنَ
۵۰	۱۳	كَذِبَ	كَذَبَ	۷۳	۲	ایشان	از یشان
۵۳	۹	عَنِ ابْنِ	عَنِ ابْنِ	۷۵	۸	از لازم	لازم

۷۵	۱۵	عُمَرِو	عَمْرِو	۹۹	۱۳	شُعُبُ	شُعَبِ
۷۶	۱۰	باشد	مانند	۱۰۰	۷	شُعُبِ	شُعَبِ
۷۷	۱	رَسُوْلُهُ	وَرَسُوْلُهُ	۱۰۲	۱	شُعُبِ	شُعَبِ
〃	۳	لَاينَقِصُ	لَايُنْقِصُ	〃	۶	اسناد	اسناد
۷۸	۸	ایک	یک	〃	۱۱	فَيَمَاذَى	فَيَتَمَادَى
۷۹	۵	اَلْكَلْبُ	اَلْكَلَبُ	۱۰۳	۹	اَقَرَاَيْتَ	اَفَرَاَيْتَ
〃	۱۲	سلم	سلم زا	۱۰۴	۱۶	یسار	چهار
۸۱	۲	صواب	ثواب	۱۰۶	۱۰	دریاختند	درباختند
۸۱	۲	الذہد	الزہد	〃	۱۷	اِبْنِ	ابْنُ
〃	۸	اذیشان	ازیشان	〃	۲۱	فی الذین	فِی الدِّیْنِ
۸۲	۹	كَلَيَسْتَنَّ	فَلَيَسْتَنَّ	۱۰۷	۵	اِبْنِ	ابْنُ
۸۳	۳	قَالَ رَسُوْلُ	قَالَ رَسُوْلُ	〃	۱۳	دروع	دروغ
۸۴	۱۴	تعاوت	تفاوت	۱۰۸	۱۵	رَءُوْسًا	رُءُوْسًا
۸۵	۳	مُحَبَّةَ	مَحَبَّةَ	۱۰۹	۲	ازانس	ازانس
〃	۱۳	اَوْ بَرَ	اَوْ بِرَ	〃	۳	لِيُجَارِيْ	لِيُجَارِيَ
〃	۱۵	وَ بِرَ	وَ بِرَ	〃	۵	لِيُمَارِيْ	لِيُمَارِيَ
۸۷	۹	فَصْلِ	فَضْلِ	〃	۱۷	ابْنِ	ابْنُ
۸۹	۱۴	راویرا	ویرا	〃	۲۱	فَيَلْقَىٰ	فَيُلْقَىٰ
۹۴	۷	شُعُبُ	شُعَبِ	۱۱۰	۲	روہای	رودہای
۹۸	۶	ر	نو	〃	۱۸	ردہای	روہای
۹۸	۹	لِيُحْيِيْ	لِيُحْيِيَ	۱۱۱	۱۷	يَخْرُجُ	يَخْرُجَ

۱۱۲	۷	مَشتهَا	مَشتَهَا	۱۲۹	۲۰	مراویرا	مراورا
〃	۸	تا ا	تاآنکہ	۱۳۰	۱	شُعْبِ	شُعَبِ
۱۱۳	۱۹	فیہِ	فیہِ	〃	۴	امر	امرکنید
۱۱۶	۷	الغائط	الغائط	〃	۲۰	وارد	وارد
〃	۱۰	ہی	نہی	۱۳۱	۵	لَاتُوَخِّرُوهَا	لَاتُؤَخِّرُوهَا
〃	۱۲	او	از	〃	۱۶	کنند	نکنند
〃	۲۰	دو	رو	۱۳۲	۴	برزگ	بزرگ
۱۱۷	۲	یکی	یکی	۱۳۳	۱۱	التَّثْوِيبُ	التَّثْوِيبُ
〃	۷	لَمْ يَيْبَسَا	لَمْ يَيْبَسَا	〃		المُؤَذِّنُ	المُؤَذِّنُ
〃	۱۱	الْأَعْيَنَيْنِ	الْأَعْيَنَيْنِ	۱۳۴	۸	ازان	اذان
۱۱۸	۳	ابن ماجہ	ابن ماجۃ	〃	۱۴	ظہار	ظہای
۱۱۹	۵	مَطْهَرَةٌ	مَطْهَرَةٌ	〃	۱۸	خاز	نماز
۱۲۱	۳	الصَّلَوٰتُ	الصَّلَوَاتِ	〃	〃	اردو	درود
〃	۹	التَّرْغِيبِ	التَّرْغِيبِ	۱۳۷	۱۴	گفتی	گفتنی
〃	۱۱	اتُوْا	اَتَوْا	۱۳۹	۳	يَرْضِيكَ	يُرْضِيكَ
〃	۱۲	شائشہ	شائستہ	〃	۱۷	كُلِّهَا	كُلَّهَا
۱۲۵	۸	حَبُوَّ	حَبْوًا	۱۴۰	۳	صَلَّى	صَلٰى
〃	۱۲	لَا تَوْهُمَا	لَاتَوْهُمَا	〃	۱۲	دراراز	درار
〃	۲۱	غَدَالِي	غَدَاإِلَى	〃	۱۷	شَيْئٌ	شَيْئًا
۱۲۶	۱	عَنْ	عَنِ	۱۴۱	۵	يَوْمَ	يَوْمُ
۱۲۹	۷	لَاتَشْرَبِ	لَاتَشْرَبِ	〃	۹	قَالُوْ	قَالُوْا

۱۴۲	۵	سُلَیمَانَ	سَلمَانَ	۱۶۰	۳	الرُّجُلَ	الرَّجُلَ
۱۴۳	۳	بن وداعه	ابْنُ وَدَاعَةَ	۱۶۱	۱۳	دَنُوتُ	دَنَوْتُ
〃	۱۵	بْنُ سَبْعٍ	ابْنُ سَبْعٍ	۱۶۲	۳	شُعُبِ	شُعَبِ
۱۴۴	۱۵	خَمسَمِائَةَ	خَمسِمِائَةٍ	〃	۹	شُعُبِ	شُعَبِ
〃	۱۷	ابْنُ وَدَاعَةَ	ابْنُ وَدَاعَةَ	〃	۱۹	بِمَائَةٍ	بِمِائَةٍ
〃	۲۱	يَبْقَى	يَبْقَى	۱۶۴	۶	بحث	بحث
〃	〃	وَتَمَرَ	وَتَمَرُ	〃	۱۲	درجه	درچه
۱۴۵	۱	فَلَانِ	فُلَانِ	〃	۱۶	خدابا	خدایا
۱۴۶	۷	إِبْنِ	ابْنُ	۱۶۶	۳	التُّرْكِبُ	التُّرْكَبِ
〃	۱۴	ترا	تر	〃	۱۴	بیشناسم	نمیشناسم
۱۴۸	۳	مُحَمَّدَ	مُحَمَّدٍ	〃	۱۷	عُمَرَ بْنِ	عُمَرَ بْنَ
۱۵۰	۳	عَمِرَو	عَمْرٍو	۱۶۸	۱	عَمِن	عَنِ
〃	۱۱	مُحَبَّتِي	مُحَبَّتِي	〃	۱۴	کلات	کلمات
〃	۲۱	اَمَنَتْ	اَمَنَتْ	〃	۲۰	افت	رفت
۱۵۱	۳	اَلْجَنَّةَ	اَلْجَنَّةَ	〃	۲۰		
۱۵۲	۲	یانند	مانند	۱۶۹	۵	بَرَاةٌ	بَرَاءَةٌ
〃	۴	نقرا	نقراء	〃	۷	ثوابَةٍ	ثَوَابَةَ
۱۵۳	۱	المَائَةِ	المِائَةِ	〃	۱۵	الجَهَادُ	الجِهَادُ
۱۵۴	۲۰	مکر	مگر	〃	〃	ابْنِ	ابْنَ
۱۵۷	۴	خبر	جز	۱۷۰	۳	نْنِ	نْنَ
〃	۱۲	میترسم	میترسم	۱۷۱	۳	يَحْفِظَهُ	يَحْفِضُهُ
۱۶۰	۱	آلِي	آبِي	〃	۲۱	مَرضِيَّ	مَرضِيَ

١٧٣	١١	يَتَخَلَّفُ	يَتَخَلَّفُ
١٧٤	٤	كرگ	گرگ
١٧٥	١	البَشِيْرِ	البَشِيْرِ
١٧٦	١٩	يُؤَخِّرُ	يُؤَخِّرُ
١٨٣	٥	الأَخِرَ	الآخِرُ
١٨٤	٢١	عَقْدِ	عُقْدِ
〃	〃	عَقْدَةٍ	عُقْدَةٍ
١٨٥	٥	المُغِيْرَةَ	المُغِيْرَةِ
١٨٦	١٩	يَنَامُ	نِيَامٌ
١٨٧	٣	قَيَامَ	قِيَامَ
١٨٩	١	بَيْنَ	بَيْنِ
١٩٢	٩	لِيَقُلْ	لِيَقُلْ
〃	٢١	وَاقْدُرْ	وَاقْدُرْ
١٩٣	١١	لَمْ يَذْكُرْ	لَمْ يَذْكُرْ
〃	١٩	حَدَثٌ	حَدَثٌ
١٩٤	١	عَمِن	عَنِ
٢٠٤	١٣	عُثْمَانَ	عُثْمَانُ
٢٠٥	٢١	الشَّافَعِيُّ	الشَّافِعِيُّ
٢٠٦	٢٠	وورو	دورو
٢٠٧	٧	عَمِن	عَنِ
٢٠٨	٩	عَمِن	عَنِ
٢٠٨	١٥	عَمِن	عَنِ
〃	١٩	لَيَكُوْنَنَّ	لَيَكُوْنُنَّ
〃	〃	كَمْ	كَرْ
٢١١	٣	قِيَامِ	قِيَامُ
〃	١٧	الأُضَاحِي	الأَضَاحِي
٢١٢	٧	يَارَسُوْلَ اللهِ	يَا رَسُوْلَ اللهِ
٢١٣	٣	اَجْلُهُمْ	اَجَلُهُمْ
٢١٤	١١	بِعِبَادَةٍ	بِعِيَادَةٍ
〃	١٧	رِوَايَةٍ	رِوَايَةٍ
٢١٥	٣	رَدَّ	رَدٌّ
〃	١٣	فَحَمِدَ اللهُ	فَحَمِدَ اللهَ
٢١٦	١١	فَلَانٍ	فُلَانٍ
٢١٧	١١	المُوضُوءَ	الوُضُوْءَ
٢٢١	٧	تَحُطُّ	تَحُطُّ
〃	١٥	يُذْهَبُ	يُذْهِبُ
٢٢٢	٩	اَلْمَجْذِيَةِ	اَلْمَجْذِيَةُ
٢٢٧	٢١	يُبْلِغُهَا	يَبْلُغُهَا
٢٢٨	٢١	اطنابه	اَصَابَهُ
٢٢٩	١٥	اَمْرَأَةٌ	اِمْرَأَةٌ
〃	١٩	اَتَكَفَّفُ	اَتَكَفَّفُ
٢٣١	٣	اَصْبَحْتُ	اَصْبَحْتُ

٢٣٢	١١	شُعُبٍ	شُعَبٍ	٢٧٧	١٣	قَبْلِ	قِبَلِ
٢٣٩	١٥	لَاتَمَنَّ	يَتَمَنَّ	″	١٥	النَّبُوَّةِ	النُّبُوَّةِ
٢٤٢	٥	بَا	يَا	٢٧٩	٧	يَا بْنَ	يَا ابْنَ
″	٩	تُوَفِّيَ	تُوُفِّيَ	٢٨٢	١	فَالْمُومِنُ	فَالْمُومِنُ
٢٤٣	٣	ابْنِ	ابْنَ	٢٨٤	٩	الْبُخَارِيُّ	الْبُخَارِيِّ
٢٥١	١٣	فَلَانُ	فُلَانُ	″	١٥	فَأَجَابَهُ	فَاجَابَهُ
٢٥٣	١	طِيِّبُ	طَيِّبُ	٢٨٧	١١	اَوِ اثْنَانِ	اَوِ اثْنَانِ
٢٥٥	١٧	لِيَسُوْكَ	يَسُوْءُكَ	٢٨٩	٧	يَدْخِلُهُ	يُدْخِلُهُ
٢٥٦	٧	تُنْزَعَ	تُنْزَعُ	٢٩٢	٢١	شُعُبِ	شُعَبِ
٢٥٧	١	رَسُوْلُ	رَسُوْلَ	٣٠٧	١	عَنِ	عَنِ
″	٣	يَرْجِعَهُ	يُرْجِعَهُ	٣٠٧	٥	وَاسْتَحَلُّوْا	وَاسْتَحَلُّوْا
٢٥٩	٧	فَاَخْبِرُهُمْ	فَاُخْبِرُهُمْ	٣٠٨	٩	بِمِائَةٍ	بِمِائَةٍ
٢٦١	٧	وَالْبِسُوْهُ	وَاَلْبِسُوْهُ	٣٠٩	٧	شُرٌّ	شَرٌّ
″	١٥	جَبَلُ	جَبَلٌ	٣١٣	١	الْجِبَالُ	الْحِبَالُ
″	٢١	لَحْيَيْنُهُ	لَحْيَتُهُ	٣٢١	١٣	التِّرْمِذِى	التِّرْمِذِي
٢٦٦	٥	يُعَذَّبُ	يُعَذَّبُ	٣٢٤	٩	فَاَقْبَلُ	فَاَقْبَلَ
٢٦٧	٥	فَلَمْ يَصِبْ	فَلَمْ يُصِبْ	٣٢٨	١	وُوَاهُ	رَوَاهُ
″	٢١	نَاقَتَهُ	نَاقَتُهُ	″	٧	اَجْرًا	اَجْرًا
٢٦٨	٧	عَنِ	عَنِ	٣٣٠	٢١	شُعُبِ	شُعَبِ
٢٦٩	١٩	يَسْمِعُ	يَسْمَعُ	٣٤١	١٣	عَجِّلُوا	عَجَّلُوْا
٢٧٢	٣	ابْنُ	ابْنُ	٣٤٥	٣	يَطِيْقُ	يُطِيْقُ

٣٤٥	٢١	وَلِدتُ	وُلِدتُ	٤٢٠	١٧	مِنْكَ	مِنْكِ
٣٤٨	١٠	اَمَرَ	اُمِرَ	٤٢١	٩	واللهُ	وَاللهِ
٣٥٢	١٣	لَاُجِيبَنَّهُمْ	لَاُجِيبَنَّهُمْ	٤٢٥		جُدرات	جُدُرَانُ
٣٥٥	١٧	فَصَلُّوا	فَصَلَّوا	〃	١١	لَامَتِيهَا	لَابَتِيهَا
٣٥٦	٧	قِيَامَ	قِيَامِ	〃	١٣	اسْتَطَاعَ	اسْتَطَاعَ
٣٦٤	١٩	أُعْطِيَ	أُعْطِيَ	٤٢٩	٩	مُنَايِب	مَنَاقِب
٣٧١	١٧	شَانَهُمْ	شَانُهُمْ	٤٣٢	١٧	اَلِينَ	آلِينَ
٣٧٤	٣	عَادَا	عَادَى	٤٣٧	٥	يُقَالُ	اَرْضٌ يُقَالُ
٣٧٦	١٣	شَرِقُ	شَرِقٌ	٤٣٩	١٢	حُوَامٌ	حَرَامٌ
٣٨٤	١٥	شُعُبِ	شُعَبِ	٤٤٢	٥	طُمَانِيَةُ	طُمَانِينَةٌ
٣٩١	١١	أُبِيِّ	أُبَيِّ	٤٤٨	٣	شُعُبِ	شُعَبِ
٣٩٥	٢١	لَكُنْتَ	فَكُنْتُ	٤٥٠	١٥	تُعُبِ	شُعَبِ
٣٩٦	٥	تَرَدَّتُ	تَرَدَّدْتُ	٤٥٥	١١	لَعَلَّ اللهُ	لَعَلَّ اللهَ
〃	١٥	يَحْفُونَهُمْ	يَحْفُونَهُمْ	٤٦٣	٩	مَسْبُع	سَبْعِ
٣٩٨	١	فَلَان	فُلَان	٤٦٥	١	ضَلَالًا	ضُلَّالًا
〃	٥	اَعْرَابِيُّ	اَعْرَابِيٌّ	٤٦٨	١١	اَحَدَكُمْ	اَحَدُكُمْ
٤٠١	٣	إِلَى	فِي	٤٧٧	١	اِخْوَاتِهِنَّ	اَخَوَاتِهِنَّ
٤١٢	١١	كَيَوْمِ	كَيَوْمٍ	〃	٣	اَلْاَرْبَعَةِ	الْاَرْبَعَةِ
٤١٤	٣	نِسَائِي	نَسَائِي	٤٨١	١	شُعُبِ	شُعَبِ
٤١٨	١٨	لِلْمَظْلُومَ	لِلْمَظْلُومِ	٤٨٢	٨	اِمْرَاتُهُ	اِمْرَاتَهُ
٤١٩	٩	عُدُوَّ	عَدُوٌّ	٤٨٥	١١	شُعُبِ	شُعَبِ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۴۸۵	۱۹	شُعَبِ	شُعَبِ
۴۹۲	۱۵	اَیُّ النِّیَاء	اَیُّ النِّسَاءِ
۵۰۰	۵	اُنْبِئُکُمْ	اُنَبِّئُکُمْ
۵۰۲	۱	عِبَادَۃُ اللّٰہِ	عِبَادَۃَ اللّٰہِ
〃	۲۱	اَلْبَرَّاء	اَلْبَرَاءِ
۵۰۴	۱۹	تَلُمْ	تَکُمْ
۵۰۵	۱	عُرْضَۃَ	عُرْضَۃً
〃	۱۵	مِلَّۃِ	مِلَّۃٍ
۵۱۱	۹	اَلْاُنْثٰی بِالْاُنْثٰی	اَلْاُنْثٰی بِالْاُنْثٰی
۵۱۴	۹	فَلَانٌ	فُلَانٌ
۵۱۸	۱۵	مَغَطِیًا	مُغَطِّیًا
۵۴۴	۱۵	ولعزّی	وَالْعُزّٰی
۵۲۵	۵	شُعُبِ	شُعَبِ
〃	۱۵	شُعُبِ	شُعَبِ
۵۲۹	۱۱	رَجُلُ	رَجُلٌ
۵۳۸	۵	سَاقِیَّهَا	سَاقِیَهَا
۵۵۲	۱۹	یُوْنٰی	یُوْنُسَ
۵۵۴	۱۷	سَرَ	سِرَ
〃	〃	عَلَانِیَتِہٖ	عَلَانِیَتِہٖ
〃	۲۱	لَاتُقْبِضْ	لَاتَقْبِضْ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۵۵۴	۲۱	لَاتَقْضَ	لَاتَقْضِ
۵۵۷	۱۳	اَمَارَۃَ	اَمَارَۃٍ
۵۵۸	۲۱	بن عباس	ابنِ عَبَّاس
۵۵۹	۹	اِلَّاازداد	اِلَّازَادَ
۵۹۶	۵	فقصٰی	فَقَضٰی
〃	۷	دُرَّۃ	دِرَّۃ
۵۷۱	۱۵	مِن	مَنِ
۵۷۷	۵	یُسَاقُوْنَ	یُسَاقُوْنَ
۵۸۲	۷	لَایَخْرُجُہٗ	لَایُخْرِجُہٗ
〃	۱۵	اُجِدُ	اَجِدُ
۵۹۴	۱۵	وَانْفَقَ	وَاَنْفَقَ
۶۰۰	۱	یَرْجَعُ	یَرْجِعَ
〃	۲۱	لَاتَحْسَبَنَّ	لَاتَحْسَبَنَّ
۶۰۸	۱	مُؤْمِنٌ	مُؤْمِنٌ
۶۰۹	۱۳	فِسْقٌ	فِسْقٌ
۶۱۳	۲۱	اِذَاالطُّفَیْتَیْنِ	ذَاالطُّفَیْتَیْنِ
۶۲۱	۷	یَاْکُلُ	یَاکُلُ
۶۲۲	۷	فَخَبَطَتْ	فَخَبَطَتْ
۶۲۴	۷	رَوَایَۃٍ	رِوَایَۃٍ
۶۲۵	۵	الشَّرْبِ	الشَّرَابِ
〃	۱۱	اِنَاءٍ	اِنَاءٍ

۶۲۸	۵	یُحِلُّ	یَحِلُّ	۶۵۱	۱۷	با المصورین	بالمصورین
۶۳۰	۱۴	شود	شد	۶۵۳	۳	شَرَح	شَرَاسر
۶۴۲	۱۳	اوتوکوا	اواترکو	۶۵۴	۴	میگوید	میگریزی

صحتنامہ حواشی خیر المواعظ جلد اوّل

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۰	۱	چیز	خبر	۳۳	۶۳	بدر نے	بندے
〃	〃	مبتدا	مبتدای	۳۳	۱۴	آفت	افتد
〃	۶	فیت	ظرفیت	۳۴	۶۶	آن باولی	بآن اولی
۱۱	۱	یعنی دل	یعنی اگر	۳۵	۳۰	واز پنجم	پنجم
۱۷	۲	عطاکش	عصاکش	۳۶	۵۴	اوچیت	او بیت
〃	۶	دہ	در	〃	۷۲	بنورپسین	بروز پسین
۲۷	۲۷	بجرد	بمرد	〃	۸۰	ہابصت	وبصحت
〃	۴۴	الا ایمان	الایمان	۳۸	۶۷	خداند	خواند
۲۹	۸	نورالنبی	نورانیتے	۳۹	۳۲	ہراسر	ہرسر
۳۰	۲۰	لیثر	کثیر	〃	۳۴	وایتہ	دابتہ
〃	۲۲	زلفت	زلف	〃	۳۸	زوذی	روزی
۳۱	۲۶	ممسترشابن	مسترشدین	〃	۴۷	ستور	مسطور
〃	۴۶	کجا بکجا	کجا بکجا	۴۰	۴۹	فوائد الفوائد	فوائد الفواد

۳۹	۶۵	کس ر	کس را	۶۲	۲۲	ادر	ادرا
〃	۸۹	زیرا	زیرا	۶۷	۱۴	کر	کبر
〃	۹۵	انقطع	بالقطع	〃	۲۵	مسلمان	سلمان
۴۴	۲۴	لایخلد	لایُخَلَّدُ	۶۸	۴	خلفت	خلفت
۴۵	۱۳	جاره	چاره	〃	۹۴	مگر	گرامان
〃	۲۳	نقضا	فقدا	〃	۹۷	نضاعد	تصاعد
۵۱	۲۱	درکه کر	درکه	۷۱	۳۰	سوای	سواری
〃	۲۳	بالاسریع	آورده	۷۵	۱۱	زاں	زمان
۵۴	۷۱	منوے	دعاے	۷۵	۱۷	صلالہ	ضلالتہ
〃	۷۹	دفتر	دختر	〃	۲۹	فس	نفس
〃	۸۵	بادا اخستہ	تاباوبفاحشہ	۷۶	۹	اعتقاد	واعتقاد
۵۶	۳	بربنده	بربنده	۷۸	۱	درموافق	درمواقف
〃	۱۰	صواب وعقاب	ثواب وعقاب	〃	۳	شہبیہ	مشبہ
〃	۲۳	ولکن امرین	امربین الامرین	〃	〃	معتزلہ	معتزلدرا
〃	۲۷	سرنیست	سریست	〃	〃	شیوعہ بیت	شبہ بیت داو
〃	۳۱	ہر	مہ	〃	۵	شبیہ	مشبہ
۶۰	۲۸	ورضائی بحکمی	ورضی بحکمی	〃	۸	خدا	راہ خدا
〃	۳۱	لقضا	بقضاء	〃	۹	مجرد	بمجرد
〃	۳۳	بالها	الها	〃	۱۱	دانی	دافی
۶۲	۲۶	گردد محرمات	گردمحرمات	〃	۲۸	استرلال	استدلال
〃	۱۹	کتا	کتاب	۵	۳۰	اشاوان	استادان

۷۸	۳۰	ولاعتساف	والاعتساف	۸۸	۳۱	واول وے	ودل وے
〃	〃	بقول	یقول	〃	۵۷	منت اوبرا	منت اوبرا
〃	۴۱	صداد	سداد	۸۹	۲۶	وزم	لازم
۷۹	۲	گذیدن	گزیدن	〃	۶۷	طوطیہ	توطیہ
〃	۱۵	سائل	مسائل	۹۰	۲۵	ال	مال
〃	〃	باص	باطن	〃	۵۹	حدت	حدیث
〃	۲۰	طرف	طرق	〃	۹۲	تیجر	متجر اید
〃	۳۸	رشناخت	نہ شناخت	〃	۹۴	سلت	ملت
۸۰	۸	مرضئہ	مرضیہ	〃	۱۰۹	بموب	بموجب
〃	۵۹	ہفتادود	ہفتاد ود	۹۱	۲۳	ادارے	اداے
〃	۶۵	ہزاہا	ہزارہا	〃	۴۰	راہے ر	راہے را
۸۲	۳	ویزان	ویران	〃	۴۵	تعمیم	تعلیم
۸۳	۶۸	ومال	اہل ومال	〃	۵۹	مسجد	بہ مسجد
۸۴	۷	مروکسے	مرد باکسے	〃	۹۸	رسیدہ	رسیدند
۸۵	۶۷	درجا	ورجا	〃	۱۰۴	ازیشاز	ازیشانرا
۸۶	۱۲	دردمے	دردے	〃	〃	کلماز	بخواند
〃	〃	درد	ورد	〃	۱۰۹	دعالت	وصالت
〃	۳۳	دردے	ورے	۹۳	۳۷	اضالتہ	ضالتہ
〃	۳۴	فردا فتم	فرورفتم	〃	۵۳	بشنودہ	بشنو دو
〃	۴۴	لش	حالش	〃	۸۵	زاہبت	مذاہب
۸۷	۳۲	اس	است	〃	۱۰۳	مکاید	ہمکاید

زاد السبیل الی دار الخلیل مولفہ مولانا مولوی مفتی محمد سعد اللہ خان صاحب مرحوم یہ رسالہ حجاج وزائرین بیت حرام کے لئے نہایت مفید ہے اسمیں مناسک و فضائل حج وعمرہ وممنوعات ومکروہات احرام وخطبہائے حج ومقامات قبولیت دعا وبقاع متبرکہ وغیرہ معتبر کتب فقہ سے اخذ کرکے نہایت خوبی کیساتھ لکھے گئے ہیں یہ رسالہ پیشتر دو دفعہ چھپا تھا لیکن اب کے مجلس اشاعۃ العلوم نے ایک جدید تہذیب اور دلکش طرز سے اسکو مرتب کرکے اپنے سلسلۂ اشاعت میں داخل کرلیا ہے چھپائی عمدہ اور کاغذ سفید چکنا۔ ۵ پونڈی حجم ۳۷ صفحات قیمت ۴ر

العروۃ الوثقیٰ مولفہ جناب مولوی سید غلام محمد برہان الدین صاحب قادری مہاجر یہ رسالہ عربی زبانمیں لکھا گیا ہے مولف سلمہ اللہ تعالیٰ نے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کی رویت مبارکہ اور فضائل رویت بہت عمدگی کیساتھ بیان کئے ہیں اپنے رنگ میں بہت عمدہ رسالہ ہے حجم ۶۴ صفحات قیمت

الوسیلۃ العظمیٰ مولفہ جناب مولوی سید غلام محمد برہان الدین صاحب قادری مہاجر یہ رسالہ بھی سلیس عربی زبانمیں لکھا گیا ہے مولف سلمہ اللہ نے اس رسالہ میں آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کے ذکر ولادت باسعادت کے وقت جواز قیام اور فضائل قیام کا ثبوت دیا ہے اور دلائل عقلیہ ونقلیہ سے اچھی طرح ثابت کردیا ہے کہ قیام کی اصلی علت اور حکم کیا ہے حجم ۳۲ صفحات قیمت ۴ر

مکارم الحفظ جناب مولوی حفیظ اللہ خانصاحب (مولوی فاضل) کی یہ ایک عمدہ تصنیف ہے قرآن اور حفظ قرآن کتاب کا موضوع ہے حفظ قرآن کے متعلق عمدہ عمدہ نکات اور اسکے تحصیلی آداب وقواعد بیان کئے ہیں بڑے بڑے حفاظ کے دلچسپ تذکروں نے اور ضمناً دلپذیر لطائف وقصص نے کتاب کو بہت بارونق بنادیا ہے۔ مطالعہ سے مؤلف سلمہ اللہ کی قابل قدر جانکاہی اور کتاب کی قدر وقیمت ظاہر ہوسکتی ہے ضخامت ۸۰ صفحہ قیمت فی جلد ۳ر

مقاصد الاسلام حصہ پنجم

حضرت مولانا مولوی حاجی حافظ عارف باللہ محمد انوار اللہ صاحب قبلہ مدظلہ کی مفید تصانیف اور انکی برکات سے کون واقف نہیں ہے حضرت قبلہ ممدوح کی تصانیف موجودہ زمانہ کی اقتضا کے موافق حمایت اسلام کی کامل ضمانت اور علوم و برکات اسلام کی اشاعت کے لئے پوری کفیل ہیں۔

مقاصد الاسلام کے نام سے حضرت ممدوح نے ایک مفید سلسلۂ تصانیف کی بنیاد ڈالی ہے انعقاد مجلس اشاعۃ العلوم کے پیشتر اس سلسلہ کے چار حصے شایع ہو چکے ہین اب مجلس نے یہ پانچواں حصہ شایع کیا ہے اور دیگر حصص زیر طبع ہیں اس حصہ میں تصوف سزاوجزا رفقر و فقیری خلافت نبوت اہلبیت وصحابہ کے مفید حالات اور خلفاے راشدین کی خلافت پر نہایت عمدہ پیرایہ میں عقلی و نقلی بحثیں کیگئی ہیں اور نہایت محققانہ طرز سے ہر ایک بات ثابت کیگئی ہے چھپائی عمدہ کاغذ سفید چکنا پچاس پونڈی تخمیناً ۶۸ صفحات قیمت ۶ر۔

المعلن
ابو الدرجات حافظ محمد ولی الدین فاروقی مہتمم مجلس اشاعۃ العلوم

فهرس مضامين المجلد الثاني من كتاب خير المواعظ

مضمون	صفحة	مضمون	صفحة
كتاب الآداب	٢	باب اشم الكذب	٤٦
باب السلام والاستيذان	٢	باب ترك الفحش والشماتة والطعن	٤٩
باب المصافحة والمعانقة	١٤		
باب القيام	١٨	باب الغيبة والنميمة وما على ذى الوجهين	٥٢
باب الجلوس والنوم والمشى	٢١		
باب العطاس والتثاؤب	٢٣	باب الوعد	٥٧
باب الضحك	٢٦	باب المزاح	٥٩
باب الاسامى	٢٧	باب المفاخرة والعصبية	٦٠
باب البيان والشعر	٣٠	باب البر بالوالدين	٦٣
باب المزامير والمعازف	٣٤	باب الصلة واثم قاطع الرحم	٧٢
باب العلامات عند قرب القيامة	٣٦	باب الشفقة والرحمة على الخلق والنصر لكل مسلم	٧٦
باب حفظ اللسان	٣٨		
باب لعن المؤمن ورميه بالكفر والفسوق	٤٣	باب حق الجيران	٨٢
		باب اليتيم وتربية الاولاد	٨٦

باب الحب فى الله	٩٠	باب الايمان والقدر	٢٠١
باب ماينهى من التهاجر والتقاطع واتباع العورات	١٠٠	باب صفة النار واهلها	٢٠٨
		باب خلق الجنة والنار	٢٢٨
باب الحذر والتانى فى الامور	١٠٦	باب بدء الخلق	٢٢٩
باب الرفق والحياء وحسن الخلق	١٠٩	من مناقب النبى محمد صلى الله عليه وسلم	٢٥١
كتاب الزهد والرقاق	١١٤	باب فى ذكر حليته الشريفة	٢٥١
باب فضل الفقراء	١٣٠	باب فى اخلاقه وشمائله	٢٥٨
باب الامل والحرص	١٣٧	باب ماكان من عيش النبى صلى الله عليه وسلم	٢٦٩
باب استجاب المال والعمر للطاعة	١٤٠	باب البعث وبدء الوحى	٢٧٤
باب التوكل والصبر	١٤٤	باب علامات النبوة	٢٨٢
باب الرياء والسمعة	١٥٠	باب فى المعراج	٢٩١
باب الاستغفار والتوبة	١٥٥	باب فى المعجزات	٣٠٢
باب فى سعة رحمة الله تعالى	١٦١	باب الحوض والشفاعة	٣٢٠
باب الاستغفار	١٦٥	باب الكرامات	٣٣٥
باب صفة الجنة واهلها	١٧١	باب مشتمل على ذكر وفاة رسول الله صلى الله عليه وسلم	٣٤٠
باب البكاء والخوف	١٩٩		

باب مشتمل على تركة الرسول صلى الله عليه وسلم	٣٤٧	مناقب عبد الرحمن بن عوف رض	٤٠١
		مناقب ابى اسحٰق سعد بن ابى وقاص رض	٤٠٢
كتاب مناقب الصحابة رضى الله تعالى عنهم	٣٤٨	مناقب سعيد بن زيد بن عمر بن نفيل رض	٤٠٣
باب فضل الانصار	٣٥٣		
فيمن سب اصحاب النبى ص	٣٥٦	مناقب ابى عبيدة عامر بن الجراح رض	٤٠٤
مناقب ابى بكر الصديق رض	٣٥٨	مناقب العشرة رض	٤٠٥
مناقب عمر بن الخطاب رض	٣٦٢	مناقب العباس بن عبد المطلب رض	٤٠٦
مناقب ابى بكر وعمر رضى الله عنهما	٣٧٥	مناقب جعفر بن ابى طالب رض	٤٠٧
مناقب عثمان بن عفان رض	٣٨٠	مناقب الحسن والحسين رضى الله عنهما	٤٠٨
باب مناقب هؤلاء الثلثة رضى الله عنهم	٣٨٦	ماجاء فى فضل فاطمة رضى الله عنها	٤١٧
مناقب على بن ابى طالب رض	٣٩١		
مناقب هؤلاء الاربعة رضى الله عنهم	٣٩٨	مناقب ازواج النبى ص	٤١٩
		من فضل عائشة رضى الله عنها	٤٢٠
مناقب ابى محمد طلحة بن عبد الله رض	٣٩٩	من فضل صفية رض	٤٢١
مناقب الزبير بن العوام رض	٤٠٠	مناقب اهل بيت النبى ص	٤٢٢

مناقب معاذ بن جبل وزيد بن ثابت وابي بن كعب رض	۴۲۶	مناقب عمرو بن العاص رض	۴۳۵
مناقب سلمان الفارسي رض	۴۲۶	مناقب خالد بن الوليد رض	۴۳۵
مناقب عمار بن ياسر رض	۴۲۷	مناقب سعد بن معاذ رض	۴۳۶
مناقب ابي ذر الغفاري رض	۴۲۷	مناقب قيس بن سعد بن عبادة رض	۴۳۷
مناقب عبد الله بن سلام رض	۴۲۸	مناقب جابر بن عبد الله رض	۴۳۷
مناقب عبد الله بن مسعود رض	۴۲۸	مناقب مصعب بن عمير رض	۴۳۷
مناقب حذيفة بن اليمان رض	۴۲۹	مناقب البراء بن مالك رض	۴۳۸
مناقب زيد بن حارثة رض	۴۲۹	مناقب ابي موسى الاشعري رض	۴۳۸
مناقب اسامة بن زيد رض	۴۳۰	مناقب ابي بن كعب رض	۴۳۸
مناقب جرير بن عبد الله البجلي رض	۴۳۲	مناقب ابي طلحة الانصاري رض	۴۳۹
مناقب عبد الله بن عباس رض	۴۳۲	جامع المناقب	۴۴۰
مناقب عبد الله بن عمر رض	۴۳۳	باب فضل اصحاب الشجرة والبدر والاحد رض	۴۴۳
مناقب عبد الله بن الزبير رض	۴۳۴	تتمية من سمي من اهل بدر في الجامع البخاري	۴۴۶
مناقب انس بن مالك رض	۴۳۴		
مناقب ابي هريرة رض	۴۳۵	فضل اويس القرني رض	۴۴۸
مناقب معاوية بن ابي سفيان رض	۴۳۵	باب ثواب هذه الامة	۴۴۹

هذا بيان للناس وهدى وموعظة للمتقين

قد طبع النصف الثاني من هذا الكتاب المستطاب النافع لكل متعظ وواعظ

المجلد الثاني من

خير المواعظ

من مصنفات محقق المسائل الفقهية بالآيات الصريحة والاحاديث الصحيحة

المدقق الفرد الفريد مولانا الحاج المولوي محمد زمان خان الشهيد مع

ترجمة المولوي محمد شاه سلمه الله بالرحمن الشاهي

ذي المجد والفضل الناشي من علماء الشريعة بدر فقهاء الطريقة شيخ الاسلام

مولانا المولوي الحافظ الحاج محمد انوار الله دامت

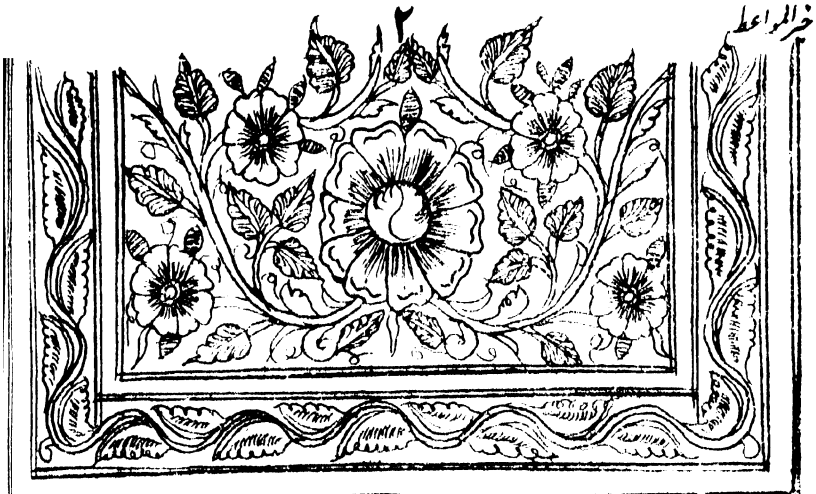
مكارمه بعون الله

باهتمام

الشيخ المولوي الحافظ ابي الدرجات محمد ولي الدين الفاروقي

الامدادي المهتمم لمجلس اشاعة العلوم

بمطبعة عثمانية بريس ببلدة حيدرآباد ذكر سنة ١٣٣٢ھ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

ابتدا میکنم بنام خدائے بسیار مہربان بخشش کنندہ

كِتَابُ الْاٰدَابِ بَابُ السَّلَامِ وَالْاِسْتِيْذَانِ

کتاب آداب باب سلام واستیذان

فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوْتًا فَسَلِّمُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ

پس چون در آئید بخانہا پس سلام گوئید بنفسہای خود ہدیہ از نزد خدا

مُبٰرَكَةً طَيِّبَةً كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ

بابرکت پاکیزہ ہمچنین بیان میکند خدا برائے شما آیتہا شاید دریابید

تَعْقِلُوْنَ ۝ وَاِذَا حُيِّيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوْا بِاَحْسَنَ مِنْهَا

وچون تحیت داده شوید پس تحیت کنید بہتر ازان یا باز گردانید

اَوْ رُدُّوْهَا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيْبًا ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

آن را بدرستیکہ خدا تعالی ہست بر ہر چیزے شمار کنندہ اے آنانکہ گرویده اید

اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتًا غَيْرَ بُيُوْتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوْا

مدر آئید بخانہا جز خانہائے خود پس تا وقتیکہ دستوری گیرید وسلام دہید بکسان آن

وَتُسَلِّمُوْا عَلٰٓى اَهْلِهَا ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ۝

این بہتر ست شمارا تا شما پند گیرید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

ای آنانکه گرویده آید دستوری خواهند از شما آنانکه مالک شده اند دستهای شما

الْآيَةَ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

تا آیت همچنین بیان میکند خدای برای شما آیتها و خدا داناست حکم کننده تر

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

واز ابی هریره رضه مرویست که گفت فرمود آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَىٰ صُورَتِهِ طُولُهُ سِتُّونَ

علیه وسلم پیدا کرد خدا تعالے آدم را بر صورت خود درازی قامت

ذِرَاعًا فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَىٰ أُولَٰئِكَ

او شصت دست بود پس هنگامے که پیدا کرد خدا تعالے آدم را خطاب کرد مر آدم را گفت برو پس

النَّفَرِ وَهُمْ نَفَرٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ جُلُوسٌ فَاسْتَمِعْ مَا يُحَيُّونَكَ

سلام کن بر آن جماعت و آنها جماعت فرشتگان بودند نشسته پس بشنو چه نوع تحیت یعنے سلام میکنند

فَإِنَّهَا تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ فَذَهَبَ فَقَالَ

ایشان بر تو پس بدرستیکه این کلمه که از طائفه بشنوی سلام تو و سلام اولاد تو است پس رفت

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالُوا السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ

آدم پس گفت آدم علیه السلام السلام علیکم پس گفتند فرشتگان در جواب وے السلام علیکم ورحمة الله

فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ قَالَ فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ

پس زیاده کردند فرشتگان آدم را در جواب وے لفظ ورحمة الله گفت آنحضرت پس هر کسی در آید بهشت

عَلَىٰ صُورَةِ آدَمَ وَطُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا فَلَمْ يَزَلِ

بر صورت آدم باشد و حال آنکه درازی قامت وے شصت گز باشد پس همیشه

الْخَلْقُ يَنْقُصُ بَعْدَهُ حَتَّى الْآنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

خلق یعنے آدمیان کوتاه شوند بعد از آدم تا آنکه اکنون باین مقدار رسیدند متفق علیه

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن عاص کہ مردے پرسید از آنحضرت صلی اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّ الْاِسْلَامِ خَيْرٌ قَالَ تُطْعِمُ الطَّعَامَ

علیہ وسلم کدام خصلت مسلمانی فاضلتر ست فرمود خوراندن تو طعام

وَتَقْرَءُ السَّلَامَ عَلٰى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ مُتَّفَقٌ

را و گفتن تو سلام را بر آشنا و بیگانہ متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

علیہ و از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ حَتّٰى تُؤْمِنُوْا وَ

علیہ وسلم در نمی آئید شما بہشت را تا آنکہ ایمان نیارید و

لَا تُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى تَحَابُّوْا اَوَلَا اَدُلُّكُمْ عَلٰى شَيْءٍ اِذَا فَعَلْتُمُوْهُ

ایمان نمی آرید و کامل نمیشود ایمان شما تا آنکہ یکدیگر دوست میدارید یعنی برائے خدا آیا راہ نمایم

تَحَابَبْتُمْ اَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ رضہ قَالَ

شما را بر کارے کہ چون بکنید آن را دوست دارید یکدیگر را و آن صفت اینست کہ فاش و آشکار کنید سلام را میان خود رواہ مسلم

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى

و روایت است از ابی ہریرہ رضہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم باید کہ سلام گوید سوار بر

الْمَاشِيْ وَالْمَاشِيْ عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَلِيْلُ عَلَى الْكَثِيْرِ مُتَّفَقٌ

آن کسیکہ پیادہ است و سلام گوید پیادہ ای را کہ نشستہ است و سلام گوید اندک بر بسیار متفق

عَلَيْهِ وَعَنْهُ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

علیہ و ہم از وے مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ الصَّغِيْرُ عَلَى الْكَبِيْرِ وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَلِيْلُ

وسلم باید کہ سلام کند صغیر بر کبیر و رونده بر نشستہ و اندک

عَلَى الْكَثِيْرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ اَنَّ رَسُوْلَ

بر بسیار رواہ البخاری واز انس رضہ مرویست گفت انس

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰى غِلْمَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گذشت بر جماعت خردان پس سلام کرد بر ایشان از غایت تواضع

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وسفقت متفق علیہ واز ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَبْدَؤُا الْيَهُوْدَ وَلَا النَّصَارٰى

علیہ وسلم فرمود ابتدا نکنید یہود و نصاری را

بِالسَّلَامِ وَاِذَا لَقِيْتُمْ اَحَدَهُمْ فِيْ طَرِيْقٍ فَاضْطَرُّوْهُ اِلٰى

بسلام وچون ملاقات کنید شما یکے از یہود و نصاری را در راہے پس مضطر و بچارہ گردانید

اَضْيَقِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رض

او را بسوے مکانے کہ تنگ ترست رواہ مسلم واز ابی سعید خدری رضہ مرویست

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِيَّاكُمْ وَالْجُلُوْسَ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بپرہیزید از نشستن

بِالطُّرُقَاتِ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ

در راہ ہا پس گفتند یا رسول اللہ چارہ نیست ما را از مجلسہا ے ما در راہ یعنی التہار را

فِيْهَا قَالَ فَاِذَا اَبَيْتُمْ اِلَّا الْمَجْلِسَ فَاَعْطُوا الطَّرِيْقَ حَقَّهٗ

باید نشست در راہ ہا پس چون ابا می کنید از ہمہ کار مگر مجلس را پس بدہید راہ را حق

قَالُوْا وَمَا حَقُّ الطَّرِيْقِ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ

وے گفتند چہ چیزست حق طریق یا رسول اللہ فرمود آنحضرت پوشیدن از چیزہا کہ مذمت

الْاَذٰى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْاَمْرُ بِالْمَعْرُوْفِ وَالنَّهْيُ عَنِ

و دور کردن آنچہ ایذا کند مردم را و جواب سلام مردم را و امر کردن مردم بمشروع و باز داشتن

الْمُنْكَرِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از نامشروع متفق علیہ وروایت است از علی رضہ گفت فرمود رسول اللہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ بِالْمَعْرُوْفِ

صلے اللہ علیہ وسلم مرمسلمان را برمسلمان شش حق ست مقرون بمعروف

يُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ وَيُجِيْبُهُ إِذَا دَعَاهُ وَيُشَمِّتُهُ إِذَا

سلام کند بروے چون ملاقات کند او را واجابت کند چون بخواند او را والطعام ویرحمک اللہ

عَطَسَ وَيَعُوْدُهُ إِذَا مَرِضَ وَيَتْبَعُ جَنَازَتَهُ إِذَا مَاتَ

گوید چون عطسہ زند وپرسد چون بیمار گردد درپے جنازہ او رود چون بمیرد و دوست دارد

وَيُحِبُّ لَهُ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عِمْرَانَ ابْنِ

مرمسلم را چیزے کہ دوست دارد مرنفس خود را رواہ ترمذی ودارمی وروایت است از عمران بن

حُصَيْنٍ رض أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حصین کہ مردے آمد نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَرَدَّ عَلَيْهِ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ النَّبِيُّ

پس گفت السلام علیکم پس رد کرد بروے سلام او بلفظے کہ او گفتہ پس نشست آنمرد

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

پس گفت پیغمبر خدا کہ ثابت شد مرایں مرد را دہ نیکی پس آمد مرد دیگر پس گفت السلام علیکم

وَرَحْمَةُ اللّٰهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ عِشْرُوْنَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ

وزیادہ کرد لفظ ورحمۃ اللہ پس جواب سلام داد آنحضرت بہمین لفظ پس نشست آنمرد پس فرمود

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ فَرَدَّ عَلَيْهِ

بست نیکی حسنہ است ایں مرد را پس آمد مردے دیگر پس گفت السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ پس جواب داد آنحضرت

فَجَلَسَ فَقَالَ ثَلٰثُوْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ

بایں الفاظ پس نشست آن مرد پس فرمود مرے را سی حسنہ است رواہ ترمذی وابوداؤد

مَعَاذِ بْنِ اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در روایت است از معاذ بن انس رض از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

بِمَعْنَاهُ وَزَادَ ثُمَّ اَتٰى اٰخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ

بمعنی حدیث مذکور و زیادہ کرد معاذ یک مرتبہ دیگر کہ پس آمد مردے دیگر پس گفت السلام علیکم و رحمۃ اللہ

اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ فَقَالَ اَرْبَعُوْنَ وَقَالَ هٰكَذَا تَكُوْنُ

و برکاتہ و مغفرتہ پس فرمود آنحضرت کہ ثابت شد مرا و ترا چہل حسنہ و فرزند چنین میباشد

الْفَضَائِلُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ

فضائل رواہ ابوداؤد و از ابی امامہ رض مرویست گفت کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاللّٰهِ مَنْ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ قریب ترین و مخصوص ترین مردم بجناب حق عز و علا

بَدَاَ بِالسَّلَامِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

کسیست کہ ابتدا کند بسلام رواہ احمد و ترمذی و ابو داؤد

جَرِيْرٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰى نِسْوَةٍ فَسَلَّمَ

در روایت است از جریر بن عبد اللہ بجلی کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گذشت بر جماعت زنان پس سلام کرد

عَلَيْهِنَّ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ رض قَالَ

آنحضرت بر ایشان رواہ احمد در روایت است از علی بن ابی طالب رض گفت

يُجْزِيْ عَنِ الْجَمَاعَةِ اِذَا مَرُّوْا اَنْ يُّسَلِّمَ اَحَدُهُمْ وَيُجْزِيْ

میکند از جماعت چون بگذرند کہ سلام کند یکے از ایشان و کفایت میکند از نشستگان کہ جواب سلام گویند یکے از

عَنِ الْجُلُوْسِ اَنْ يَّرُدَّ اَحَدُهُمْ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

ایشان حاصل آنکہ سنت سلام و جواب آن بر سبیل کفایت است اگر از جماعت یکے گوید از همه ساقط گردد

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رض

از روے مرفوع و از عمرو بن شعیب مرویست و او از پدر خود از پدرش کہ جد عمرو است

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّہَ

گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود نیست از ما کسیکہ مشابہت

بِغَیْرِنَا لَا تَشَبَّھُوْا بِالْیَھُوْدِ وَلَا بِالنَّصَارٰی فَاِنَّ تَسْلِیْمَ الْیَھُوْدِ

سازد خود را بغیر ما تشبہ نکنید بہ یہود و نصاری زیرا کہ سلام کردن یہود

اَلْاِشَارَۃُ بِالْاَصَابِعِ وَتَسْلِیْمَ النَّصَارٰی اَلْاِشَارَۃُ بِالْاَکُفِّ

اشارت کردنست بانگشتان وسلام کردن نصاری اشارت کردنست بکفہاے دست

رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَقَالَ اِسْنَادُہٗ ضَعِیْفٌ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض

رواہ ترمذی وگفت کہ اسناد آن ضعیف ست وروایت است از ابی ہریرہ رض

اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا لَقِیَ اَحَدُکُمْ اَخَاہُ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود چون پیش آید یکے از شما برادر خود را

فَلْیُسَلِّمْ عَلَیْہِ فَاِنْ حَالَتْ بَیْنَھُمَا شَجَرَۃٌ اَوْ جِدَارٌ اَوْ حَجَرٌ

پس باید کہ سلام کند بروے پس اگر حائل شد میان دو کس درخت یا دیوار یا سنگے پس ملاقات کرد

ثُمَّ لَقِیَہٗ فَلْیُسَلِّمْ عَلَیْہِ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ قَتَادَۃَ رض

وے را پس باید کہ سلام کند بروے رواہ ابو داؤد واز ابن قتادہ مرویست

قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِذَا دَخَلْتُمْ بَیْتًا فَسَلِّمُوْا عَلٰی

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون در آئید خانہ را پس سلام کنید

اَھْلِہٖ وَاِذَا خَرَجْتُمْ فَوَدِّعُوْا اَھْلَہٗ بِسَلَامٍ رَوَاہُ الْبَیْھَقِیُّ

بر اہل خانہ وچون بیرون آئید وداع کنید اہل خانہ را بسلام رواہ البیہقی

فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ مُرْسَلًا وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

در شعب ایمان از روے مرسل روایت ست از انس رضہ کہ رسول آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ یَا بُنَیَّ اِذَا دَخَلْتَ عَلٰی اَھْلِکَ فَسَلِّمْ

علیہ وسلم فرمود کہ اے پسر من چون در آئی بر اہل و عیال خود پس سلام کن

يَكُوْنُ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلٰى اَهْلِ بَيْتِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

برایشان می باشد سبب وجود برکت بر تو اہل خانۂ تو رواہ ترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز جابر رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلسَّلَامُ قَبْلَ الْكَلَامِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وسلم سلام پیش از کلام ست رواہ ترمذی

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمودہ است

لَا خَيْرَ فِيْ جُلُوْسٍ فِي الطُّرُقَاتِ اِلَّا لِمَنْ هَدَى السَّبِيْلَ

نیکی در نشستن در راہہا مگر کسیکہ نماید راہ را و جواب گوید سلام را

وَرَدَّ التَّحِيَّةَ وَغَضَّ الْبَصَرَ وَاَعَانَ عَلَى الْحَمُوْلَةِ رَوَاهُ

و پوشد نظر را و یاری می دہد در حمولہ یعنی یاری دہد در برداشتن بار رواہ

فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

در شرح السنۃ و مرویست از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ اٰدَمَ وَنَفَخَ فِيْهِ الرُّوْحَ

صلے اللہ علیہ وسلم ہرگاہ کہ پیدا کرد خدا تعالیٰ آدم را و دمید در وی روح را

عَطَسَ فَقَالَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَحَمِدَ اللّٰهَ بِاِذْنِهٖ فَقَالَ لَهٗ رَبُّهٗ يَرْحَمُكَ

عطسہ زد آدم پس گفت الحمد للہ پس حمد کرد آدم خدا را بتوفیق وی پس گفت مر او را

اللّٰهُ يَا اٰدَمُ اِذْهَبْ اِلٰى اُولٰٓئِكَ الْمَلَائِكَةِ اِلٰى مَلَاٍ مِّنْهُمْ

پروردگار او رحمت کند ترا خدا تعالیٰ ای آدم برو بسوی این گروہ فرشتگان یعنی بسوی جماعت عظیم الشان

جُلُوْسٌ فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

کہ نشستہ باشند پس بگو السلام علیکم پس گفت آدم السلام علیکم

قَالُوْا عَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ ثُمَّ رَجَعَ اِلٰى رَبِّهٖ فَقَالَ

گفتند فرشتگان علیکم السلام و رحمة الله پستر باز آمد آدم بسوی پروردگار خود پس گفت

اِنَّ هٰذِهٖ تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ بَنِيْكَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ لَهُ اللّٰهُ وَيَدَاهُ

پروردگارا بدرستیکه این کلمات روشن سلام تست و سلام پسران تو میان یکدیگر پس گفت مر آدم را

مَقْبُوْضَتَانِ اِخْتَرْ اَيَّتَهُمَا شِئْتَ فَقَالَ اخْتَرْتُ يَمِيْنَ رَبِّيْ

خدایتعالی دو مرد و دست وی تعالی بسته بودند اختیار کن بر کدام ازین دو دست تا که میخواهی پس گفت آدم اختیار کردم

وَكِلْتَا يَدَيْ رَبِّيْ يَمِيْنٌ مُبَارَكَةٌ ثُمَّ بَسَطَهَا فَاِذَا فِيْهَا اٰدَمُ

راست پروردگار خود را و هر دو دست پروردگار من راست است مبارک پستر گشاد پروردگار دست را پس ناگاه در دست راست آدم

وَذُرِّيَّتُهٗ فَقَالَ يَا رَبِّ مَا هٰؤُلَاءِ قَالَ هٰؤُلَاءِ ذُرِّيَّتُكَ

و اولاد او ست پس گفت آدم ای پروردگار من چه اندایها که در دست تو اند گفت پروردگار ایها

فَاِذَا كُلُّ اِنْسَانٍ مَكْتُوْبٌ عُمُرُهٗ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فَاِذَا فِيْهِمْ رَجُلٌ

ذریت تو اند پس ناگاه هر آدمی نوشته است عمری میان دو چشم وی پس ناگاه در میان این

اَضْوَءُهُمْ اَوْ مِنْ اَضْوَءِهِمْ قَالَ يَا رَبِّ مَنْ هٰذَا قَالَ هٰذَا

آدمیان مردیست روشن ترین ایشان یا از روشن ترین مردم گفت آدم ای پروردگار کیست این

اِبْنُكَ دَاوُدُ وَقَدْ كَتَبْتُ لَهٗ عُمُرَ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً قَالَ رَبِّ

گفت پروردگار این پسرست که داود نام او بر و تحقیق نوشتم مر او را عمر چهل سال گفت آدم پروردگار من

زِدْ فِيْ عُمُرِهٖ قَالَ ذٰلِكَ الَّذِيْ كَتَبْتُ لَهٗ قَالَ يَا رَبِّ فَاِنِّيْ

زیاده کن در عمر وی چیزی گفت پروردگار چنانست که نوشته ام مر او را از عمر گفت آدم ای پروردگار

قَدْ جَعَلْتُ لَهٗ مِنْ عُمُرِيْ سِتِّيْنَ سَنَةً قَالَ اَنْتَ وَذَاكَ

تحقیق گردانیدم مر او را از عمر خویش شصت سال گفت پروردگار تو دانی و مطلوب بخشیدن اختیار تراست گفت بخشیدم

قَالَ ثُمَّ سَكَنَ الْجَنَّةَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اُهْبِطَ مِنْهَا وَكَانَ اٰدَمُ يَعُدُّ

پستر ساکن شد آدم بهشت را آنقدر که خدا خواسته بود پستر بایشان انداخته شد آدم از بهشت و بود آدم میشمرد برای

لِنَفْسِهٖ فَاَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهٗ اٰدَمُ قَدْ عَجَّلْتَ

یعنے سال عمر خود پس آمد آدم را ملک الموت پس گفت ملک الموت را آدم شتابی کردی

قَدْ كُتِبَتْ لِيْ اَلْفُ سَنَةٍ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنَّكَ جَعَلْتَ

بتحقیق نوشتہ شدہ است مرا عمر ہزار سال گفت ملک الموت آری ولیکن تو بخشیدی مر پسر خود را

لِابْنِكَ دَاوٗدَ سِتِّيْنَ سَنَةً فَجَحَدَ فَجَحَدَتْ ذُرِّيَّتُهٗ وَنَسِيَ

کہ داؤد ست از عمر خود شصت سال پس انکار کرد آدم باین قول پس انکار کرد ذریت وی و نسیان کرد آدم

فَنَسِيَتْ ذُرِّيَّتُهٗ قَالَ فَمِنْ يَوْمَئِذٍ اُمِرَ بِالْكِتَابِ وَالشُّهُوْدِ

کرد ذریت او گفت آنحضرت ﷺ پس از انکہ واقع شد از آدم جحود و نسیان واقع شد امر بنوشتن معاملات

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ اَبِيْ كَعْبٍ اَنَّهٗ كَانَ

و گواہان رواہ ترمذی و از طفیل بن ابی کعب مرویست کہ وے می آمد

يَاْتِيْ ابْنَ عُمَرَ رض فَيَغْدُوْ مَعَهٗ اِلَى السُّوْقِ قَالَ فَاِذَا غَدَوْنَا

نزد ابن عمر رض پس میرفت در وقت بامداد با ابن عمر بسوی بازار گفت طفیل پس چون میرفتیم

اِلَى السُّوْقِ لَمْ يَمُرَّ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ عَلٰى سَقَّاطٍ وَّلَا عَلٰى

بامداد بسوی بازار نمی گزشت عبد اللہ بن عمر بر بیچ سقاط و نمی گذشت

صَاحِبِ بَيْعَةٍ وَّلَا عَلٰى مِسْكِيْنٍ وَّلَا عَلٰى اَحَدٍ اِلَّا سَلَّمَ عَلَيْهِ

بر بیچ بیع کنندہ و نمی گزشت بر بیچ مسکینے و نہ بر بیچ یکے مگر آنکہ سلام میکرد

قَالَ الطُّفَيْلُ فَجِئْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عُمَرَ رض يَوْمًا فَاسْتَتْبَعَنِيْ

ابن عمر بروے گفت طفیل پس آمدم نزد عبد اللہ بن عمر رض روزی پس بسر اہ بودن خواست مرا

اِلَى السُّوْقِ فَقُلْتُ لَهٗ وَمَا تَصْنَعُ فِي السُّوْقِ وَاَنْتَ لَا تَقِفُ

بجانب بازار پس گفتم ابن عمر را چہ کار خواہی کرد تو در بازار کہ میروی و تو نمی ایستی بر فروختن

عَلَى الْبَيْعِ وَلَا تَسْاَلُ عَنِ السِّلَعِ وَلَا تَسُوْمُ بِهَا وَلَا تَجْلِسُ

و نمی پرسی از متاع کہ میفروشند و خریداری نمی کنی متاع را و نمی نشینی

فِي مَجَالِسِ السُّوقِ فَاجْلِسْ بِنَا هٰهُنَا نَتَحَدَّثْ قَالَ

در نشستگاہہای بازار پس نشین باما ہمین جای تا حرف وحکایت کنیم با یکدیگر گفت طفیل

فَقَالَ لِي عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ يَا أَبَا بَطْنٍ قَالَ وَكَانَ الطُّفَيْلُ

پس گفت عبد اللہ مرا ای خداوند شکم گفت راوی و بود طفیل

ذَا بَطْنٍ إِنَّمَا نَغْدُو مِنْ أَجْلِ السَّلَامِ نُسَلِّمُ عَلَى مَنْ لَقِيْنَاهُ

شکم داری یعنے شکم بزرگ گفت آنمیرویم ببازار مگر بجہت سلام کردن بر مردم سلام میکنم ہر کسیکہ

رَوَاهُ مَالِكٌ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ جَابِرٍ رض

پیش آیم او را یا بر کسے کہ پیش آید مارا رواہ مالک و بیہقی در شعب ایمان و روایت کرد جابر رض

قَالَ أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِفُلَانٍ

آمد مردی پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آنمرد مر فلان کس را در بوستان

فِي حَائِطِي عَذْقٌ وَإِنَّهُ قَدْ آذَانِي مَكَانُ عَذْقِهِ فَأَرْسَلَ

درخت خرما ئیست و گفت آنمرد بتحقیق ایذا کرد مرا وجود عذق وی پس فرستاد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ بِعْنِي عَذْقَكَ قَالَ لَا قَالَ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کسوی وی کسی را کہ بفروش بدست من درختان خود گفت

فَهَبْ لِي قَالَ لَا قَالَ فَبِعْنِيهِ بِعَذْقٍ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ لَا فَقَالَ

نمی فروشم گفت اگر نمی فروشی پس بخش مرا گفت نمی دہم فرمود پس تصدق کن بو عدۂ عذقی کہ در بہشت است

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا رَأَيْتُ الَّذِي هُوَ أَبْخَلُ

ہم نمی کنم پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ندیدم آن کسی را کہ او بخیل تر است

مِنْكَ إِلَّا الَّذِي يَبْخَلُ بِالسَّلَامِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ

از تو مگر آن کسے کہ بخل میکند بسلام رواہ احمد و بیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

در شعب ایمان و از عبد اللہ بن مسعود رض از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلْبَادِيْ بِالسَّلَامِ بَرِيْءٌ مِّنَ الْكِبْرِ رَوَاهُ

علیہ وسلم روایت میکند کہ فرمود ابتدا کنندہ بسلام بیزار است از تکبر رواہ

اَلْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ اَتَيْتُ

بیہقی فی شعب الایمان واز جابر رضا مرویست رضہ گفت آمدم

اَلنَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ دَيْنٍ كَانَ عَلٰى اَبِيْ فَدَقَقْتُ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم بسبب دینی کہ بود بر پدر من پس بکوفتم در را

اَلْبَابَ فَقَالَ مَنْ ذَا فَقُلْتُ اَنَا فَقَالَ اَنَا اَنَا كَاَنَّهٗ كَرِهَهَا

پس گفت آنحضرت کیست اینکہ در میکوبد پس گفتم منم پس فرمود آنحضرت منم منم گویا این کلمہ را ازجابر خوش

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

داشت متفق علیہ واز ابوہریرہ رضہ گفت کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا دُعِيَ اَحَدُكُمْ فَجَاءَ مَعَ الرَّسُوْلِ فَاِنَّ ذٰلِكَ

علیہ وسلم چون خوانندہ شود یکی از شما پس بیاید ہمراہ فرستادہ پس آن آمدن ہمراہ فرستادہ

لَهٗ اِذْنٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ قَالَ رَسُوْلُ الرَّجُلِ اِلَى

اذنست وحاجت باستیذان نیست رواہ ابوداؤد ودر روایتی مر ابوداؤد را کہ میگفت آنحضرت فرستادہ

الرَّجُلِ اِذْنُهٗ وَعَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ رضہ اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ

مردی بسوی مردی اذن اوست وروایت ست از عطاء بن یسار رضہ کہ مردی پرسید

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَاَسْتَاْذِنُ عَلٰى اُمِّيْ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آنمرد آیا طلب اذن کنم از برای آمدن بر مادر خود

فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ الرَّجُلُ اِنِّيْ مَعَهَا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ رَسُوْلُ

پس فرمود آنحضرت آری بکن پس گفت مردی کہ من با او میباشم در یک خانہ پس فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْتَاْذِنْ عَلَيْهَا فَقَالَ الرَّجُلُ

صلی اللہ علیہ وسلم استیذان بکن بر وی اگرچہ با او در یک خانہ باشی

إِنِّي خَادِمُهَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس باز گفت مردی پس من خادم مادرم پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِسْتَاذِنْ عَلَيْهَا أَتُحِبُّ أَنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً قَالَ لَا قَالَ

استیذان بکن برای آمدن بروی آیا دوست میداری که بینی اورا برہنہ گفت مرد دوست

فَاسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا رَوَاهُ مَالِكٌ مُرْسَلًا وَعَنْ جَابِرٍ رض

نمیدارم که برہنہ ببینم گفت آنحضرت پس استیذان بکن روایت کرد مالک این حدیث را بطریق مرسل و از

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَأْذَنُوا لِمَنْ لَمْ يَبْدَأْ

مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود اذن نکنید برای در آمدن کسی را کہ ابتدا نکردہ

بِالسَّلَامِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

بسلام رواہ بیہقی فی شعب الایمان

جَابِرٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ

و از جابر رضہ مرویست کہ آنحضرت فرمود چون بنویسد یکی از شما نامہ را پس باید کہ

كِتَابًا فَلْيُتَرِّبْهُ فَإِنَّهُ أَنْجَحُ لِلْحَاجَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بروی یا مراد آنست کہ بر خاک اندازد او از یرا کہ این برآورندہ ترست مر حاجت را رواہ

بَابُ الْمُصَافَحَةِ وَالْمُعَانَقَةِ

باب در مصافحہ و معانقہ

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى

روایت ست از براء بن عازب رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ

علیہ وسلم نیست ہیچ دو مسلمانے کہ پیش آیند بیکدیگر پس مصافحہ کنند

إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

مگر آنکہ آمرزیدہ شود مر ایشان را پیش از آنکہ جدا شوند از یکدیگر رواہ احمد و ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي دَاوُدَ قَالَ إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ

وابن ماجہ و در روایت ابی داؤد و آمدہ کہ گفت آنحضرت چون ملاقات میکنند دو مسلمان

فَتَصَافَحَا وَحَمِدَا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَاهُ وَغُفِرَ لَهُمَا وَعَنْ أَنَسٍ رض

پس مصافحہ میکنند و حمد گویند خدارا و آمرزش خواہند از خدا آمرزیدہ شود مر ایشان را و از انس رضی اللہ عنہ روایت

قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ الرَّجُلُ مِنَّا يَلْقَى أَخَاهُ أَوْ صَدِيقَهُ

کہ مردی از آنحضرت ﷺ پرسید کہ مردی از مسلمانان پیش می آید برادر خود را یا پیش می آید دوست خود را

أَيَنْحَنِي لَهُ قَالَ لَا قَالَ أَفَيَلْتَزِمُهُ وَيُقَبِّلُهُ قَالَ لَا قَالَ أَفَيَأْخُذُ

چہ کار کند آیا دو تا کند سر و پشت برای وی فرمود نکند گفت آنمرد آیا پس معانقہ کند و بوسہ زند آن را

بِيَدِهِ وَيُصَافِحُهُ قَالَ نَعَمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي

فرمود نکند گفت آنمرد آیا پس بگیرد دست او را و مصافحہ کند فرمود آری دست بگیرد و مصافحہ کند رواہ ترمذی

أُمَامَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَمَامُ

امامہ رضی اللہ عنہ روایت ست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود تمام و کمال

عِيَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ أَوْ عَلَى

پرسش بیمار اینست کہ بنہد یکی از شما دست خود را بر پیشانی بیمار یا بر دست وی پس بپرسد

يَدِهِ فَيَسْأَلُهُ كَيْفَ هُوَ وَتَمَامُ تَحِيَّاتِكُمْ بَيْنَكُمُ الْمُصَافَحَةُ

چگونہ است وے و تمام و کمال سلامہای شما کہ میان یکدیگر میکنید مصافحہ است

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ ضَعَّفَهُ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

رواہ احمد و ترمذی ضعیف کرد آنرا و روایت ست از عائشہ رضی اللہ عنہا صدیقہ

قَالَتْ قَدِمَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ الْمَدِينَةَ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

گفت کہ قدوم آورد زید بن حارثہ کہ متبنای آنحضرت ﷺ بود مدینہ منورہ و حال آنکہ آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِي فَأَتَاهُ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَامَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم در خانہ من بود پس آمد زید آنحضرت ﷺ را پس بکوفت در را پس برخاست بجانب

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُرْيَانًا يَجُرُّ ثَوْبَهُ وَاللّٰهِ مَا رَأَيْتُهُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم برہنہ درحالیکہ میکشید جامۂ خود را بخدا سوگند ندیدم

عُرْيَانًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ فَاعْتَنَقَهُ وَقَبَّلَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

من آنحضرت را برہنہ پیش ازین و نہ بعد ازین پس معانقہ کرد آنحضرت زید را و بوسہ کرد او را رواہ ترمذی

وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ بْنِ بُشَيْرٍ عَنْ رَجُلٍ مِّنْ عَنَزَةَ أَنَّهُ قَالَ

و روایت ست از ایوب بن بشیر از مردی کہ از عنزہ بود کہ گفت آن مرد گفتم

قُلْتُ لِأَبِي ذَرٍّ هَلْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مر ابی ذر را آیا بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

يُصَافِحُكُمْ إِذَا لَقِيتُمُوهُ قَالَ مَا لَقِيتُهُ قَطُّ إِلَّا صَافَحَنِي وَبَعَثَ

کہ مصافحہ میکرد بر شما را چون ملاقات میکردید شما آنحضرت را گفت ابو ذر ملاقات نکردم من آنحضرت را

إِلَيَّ ذَاتَ يَوْمٍ وَلَمْ أَكُنْ فِي أَهْلِي فَلَمَّا جِئْتُ أُخْبِرْتُ فَأَتَيْتُهُ

بیچ گاہ مگر آنکہ مصافحہ کرد مرا و کس فرستاد بسوی من روز و نبودم من در میان اہلخانہ خود پس ہرگاہ کہ آمد خبر

وَهُوَ عَلَى سَرِيرِهِ فَالْتَزَمَنِي فَكَانَتْ تِلْكَ أَجْوَدَ وَأَجْوَدَ وَأَجْوَدَ

داد غلام پس آمدم آنحضرت را و حال آنکہ آنحضرت نشستہ بود بر سریر پس معانقہ کرد پس آن معانقہ جید تر و نیکو تر از معانقہا

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فِي قِصَّةِ

یا از مصافحہ آنحضرت میکردند و اضافہ راحت رواہ ابو داؤد و روایت ست از جعفر بن ابی طالب در قصۂ

رُجُوعِهِ مِنْ أَرْضِ الْحَبَشَةِ قَالَ فَخَرَجْنَا حَتَّى أَتَيْنَا الْمَدِينَةَ

از ہجرت حبشہ کہ گفت پس بیرون آمدیم از حبشہ تا آنکہ آمدیم بمدینہ منورہ پس پیش آمد

فَتَلَقَّانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاعْتَنَقَنِي ثُمَّ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پس معانقہ کرد مرا پستر

قَالَ مَا أَدْرِي أَنَا بِفَتْحِ خَيْبَرَ أَفْرَحُ أَمْ بِقُدُومِ جَعْفَرٍ وَافِقَ

گفت آنحضرت در نمی یابم من کہ بفتح خیبر خوش حال شوم یا بیا آمدن جعفر از حبشہ موافق

ذٰلِكَ فَتْحُ خَيْبَرَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ زَارِعٍ رضہ

افتادہ بود آمدن جعفر بفتح خیبر رواہ فی شرح السنہ وروایت است از زارع رض

وَكَانَ فِي وَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ قَالَ لَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِيْنَةَ

وبود در ایلچیان عبد القیس گفت ہرگاہ کہ قدوم آوردیم بمدینہ

فَجَعَلْنَا نَتَبَادَرُ مِنْ رَوَاحِلِنَا فَنُقَبِّلُ يَدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى

پس شتابی میکردیم واز دو رمی شتافتیم وفرود می آمدیم از مرکبہای خود پس بوسہ میدادیم دست مبارک

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِجْلَهُ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ

پیغمبر خدا و پای شریف وے را رواہ ابو داؤد واز عائشہ رض مرویست

قَالَتْ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَشْبَهَ سَمْتًا وَهَدْيًا وَدَلًّا وَفِي

گفت عائشہ ندیدم ہیچ کسے را کہ باشد مانندتر از روی سمت واز روے ہدی واز روے دل و در

رِوَايَةٍ حَدِيْثًا وَكَلَامًا بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت دیگر آمدہ از بروے حدیث وکلام برسول مقبول صلے اللہ علیہ وسلم

مِنْ فَاطِمَةَ رضہ كَانَتْ إِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ قَامَ إِلَيْهَا فَأَخَذَ

از فاطمہ رض بود فاطمہ رض چون می درآمد بر آنحضرت می استاد وی می رفت آنحضرت ﷺ بسوی

بِيَدِهَا فَقَبَّلَهَا وَأَجْلَسَهَا فِي مَجْلِسِهِ وَكَانَ إِذَا دَخَلَ

آنحضرت ﷺ دست فاطمہ رض را پس می بوسید واورا می نشاند آنحضرت ﷺ فاطمہ رض را در جای نشست خود و بود آنحضرت ﷺ چون می

عَلَيْهَا قَامَتْ إِلَيْهِ فَأَخَذَتْ بِيَدِهِ فَقَبَّلَتْهُ وَأَجْلَسَتْهُ

بر فاطمہ رض می استاد وی میرفت بسوے آنحضرت ﷺ پس میگرفت دست آنحضرت ﷺ را پس بوسہ میکرد وی می نشاند

فِي مَجْلِسِهَا رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ يَعْلَى رضہ قَالَ إِنَّ حَسَنًا

در محل نشست خود رواہ ابو داؤد واز یعلی رض ابن امیہ مرویست گفت بدرستیکہ

وَحُسَيْنًا اسْتَبَقَا إِلَى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حاضر آوردگان حسن رض وحسین رض دویدہ رسیدند بجانب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

فَضَمَّهُمَا إِلَيْهِ وَقَالَ إِنَّ الْوَلَدَ مَبْخَلَةٌ مَجْبَنَةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ

پس ضم کرد ایشان را بسوی خود و فرمود بدرستیکه اولاد باعث بخل و علت جبن رواه احمد

وَعَنْ عَطَاءٍ الْخُرَاسَانِيِّ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

واز عطای خراسانی رض مرویست که آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَصَافَحُوا يَذْهَبِ الْغِلُّ وَتَهَادَوْا تَحَابُّوا

علیه وسلم فرمود مصافحه کنید تا برود کینه و هدیه فرستید یکدیگر را دوست دارید

وَتَذْهَبِ الشَّحْنَاءُ رَوَاهُ مَالِكٌ مُرْسَلًا وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ

یکدیگر تا برود دشمنی روایت کرد مالک از روی مرسل واز براء بن

عَازِبٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عازب رض گفت مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الْهَاجِرَةِ فَكَأَنَّمَا صَلَّاهُنَّ فِي لَيْلَةٍ

فرمود کسیکه بگذارد چهار رکعت پیش از نیمروز پس گویا که گذارده آن رکعات را در شب

الْقَدْرِ وَالْمُسْلِمَانِ إِذَا تَصَافَحَا لَمْ يَبْقَ بَيْنَهُمَا ذَنْبٌ إِلَّا

قدر و دو مسلمان چون مصافحه کنند باقی نماند میان ایشان هیچ گناه

سَقَطَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ۔

مگر آنکه ساقط میگردد رواه بیهقی در شعب الایمان

بَابُ الْقِيَامِ

باب در بیان قیام

عَنْ أَبِي سَعِيدِ بْنِ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ بَنُو قُرَيْظَةَ

روایت است از ابی سعید خدری گفت چون فرود آمدند قبیلهٔ بنو قریظه

عَلَى حُكْمِ سَعْدٍ بَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ

از یهود بر حکم سعد بن معاذ رض کسی را فرستاد آنحضرت صلی الله علیه وسلم

وَكَانَ قَرِيبًا مِنْهُ فَجَاءَ عَلَى حِمَارٍ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْمَسْجِدِ

بسوی سعد و طلبید او را و بود سعد نزد آنحضرت پس آمد سعد بخدمت آنحضرت خر سوار پس چون نزدیک

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْأَنْصَارِ قُومُوا

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مر گروہ انصار را کہ خیزید

إِلَى سَيِّدِكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضه عَنِ النَّبِيِّ

و بروید بجانب بہتر خود متفق علیہ و از ابن عمر رضہ مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود باید کہ ایستادہ نکند و برنخیزاند مرد دیگر مر را از جای نشست

ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ وَلَكِنْ تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

وی پس بنشیند خود در جای وے ولیکن فراخ کنید جای را و جای دہید متفق علیہ

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَنْ قَامَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

فرمود کسیکہ برخیزد از جای خود پس باز آید بسوی جای خود پس وی سزاوارتر است بآنجا رواہ مسلم

وَعَنْ أَنَسٍ رضه قَالَ لَمْ يَكُنْ شَخْصٌ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنْ

و از انس رضہ مرویست گفت نبود ہیچ شخص محبوبتر نزد صحابہ رضہ

رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانُوا إِذَا رَأَوْهُ لَمْ يَقُومُوا

از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و بودند ایشان کہ چون میدیدند آنحضرت را برپا

لِمَا يَعْلَمُونَ مِنْ كَرَاهِيَتِهِ لِذَلِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ

نمی خواستند و نمی استادند از جہت آنچہ میدانستند از ناخوش داشتن آنحضرت استادن را رواہ ترمذی و گفت

هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رضه قَالَ قَالَ

این حدیث حسن ست و صحیح و از معاویہ رضہ مرویست کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهٗ اَنْ یَّتَمَثَّلَ لَهُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ خوشحال میگرداند او را بخدمت

الرِّجَالُ قِیَامًا فَلْیَتَبَوَّءْ مَقْعَدَهٗ مِنَ النَّارِ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

پیش استادن و برجا برخاستن مردم او را پس باید کہ بگیرد جای نشست خود را از آتش دوزخ رواہ ترمذی

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ رض قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وابو داؤد واز ابی امامہ رضہ مرویست کہ بیرون آمد آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مُتَّکِئًا عَلٰی عَصًا فَقُمْنَا لَهٗ فَقَالَ

صلی اللہ علیہ وسلم تکیہ کردہ بر چوبے پس برخاستیم برائے آنحضرت پس گفت

لَا تَقُوْمُوْا کَمَا یَقُوْمُ الْاَعَاجِمُ یُعَظِّمُ بَعْضُهَا بَعْضًا رَوَاهُ

برنخیزید و نہ ایستید چنانکہ برمی خیزند اہل عجم و تعظیم میکنند بعضے از ایشان بعض را رواہ

اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ

ابو داؤد واز عبد اللہ بن عمرو رضہ مرویست از آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا یَحِلُّ لِرَجُلٍ اَنْ یُّفَرِّقَ بَیْنَ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ فرمود حلال نیست مر ہیچ مردرا کہ تفریق کند و جدائی

اثْنَیْنِ اِلَّا بِاِذْنِهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

افگند میان دو کس کہ ہم نشستہ اند مگر باذن ایشان رواہ ترمذی و ابو داؤد

عَمْرِو بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ اَبِیْهِ عَنْ جَدِّهٖ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز عمرو بن شعیب رضہ واو از پدرش و پدرش از جد عمرو رضہ روایت میکند کہ آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَجْلِسْ بَیْنَ رَجُلَیْنِ اِلَّا

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نشین میان دو مرد مگر

بِاِذْنِهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ کَانَ

باذن ایشان رواہ ترمذی واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت کہ بود

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَجْلِسُ مَعَنَا فِی الْمَسْجِدِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ می نشست با ما در مسجد کہ سخن میکرد

یُحَدِّثُنَا فَاِذَا اَقَامَ قُمْنَا قِیَامًا حَتّٰی نَرَاہُ قَدْ دَخَلَ بَعْضَ

با ما پس چون می استاد از مجلس بر استادیم او استادہ می ماندیم تا آنکہ مے دیدیم کہ بتحقیق در آمد

بُیُوْتِ اَزْوَاجِہٖ وَعَنْ وَاثِلَۃَ ابْنِ الْخَطَّابِ قَالَ دَخَلَ

بعض خانہاے زنان خودرا واز واثلہ بن خطاب رض مرویست گفت در آمد

رَجُلٌ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَھُوَ فِی الْمَسْجِدِ

مرد نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و آنحضرت در مسجد نشستہ بود

قَاعِدٌ فَتَزَحْزَحَ لَہٗ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

پس جنبید دیگر شد برائے او آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از جاے خود پس گفت

الرَّجُلُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ اِنَّ فِی الْمَکَانِ سَعَۃً فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ

آنمرد یا رسول اللہ کہ در جاے فراخی ست پس فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِلْمُسْلِمِ لَحَقًّا اِذَا رَاٰہُ اَخُوْہُ اَنْ یَّتَزَحْزَحَ لَہٗ

علیہ وسلم بدرستیکہ مر مسلمان را حق ست چون ببیند آن مسلمان را کہ بجنبد برائے آن برادر

رَوَاھُمَا الْبَیْھَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

روایت کرد این دو حدیث را بیہقی در شعب ایمان

بَابُ الْجُلُوْسِ وَالنَّوْمِ وَالْمَشْیِ

باب در بیان نشستن و خفتن و رفتن

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابن عمر رض گفت دیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

بِفِنَاءِ الْکَعْبَۃِ مُحْتَبِیًا بِیَدَیْہِ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ عَبَّادِ بْنِ

در پیش صحن کعبہ بود بر دو شنع احتبا رواہ البخاری و عباد بن تمیم بدایت میکند

تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ رض قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از عم خود کہ عبد اللہ بن زید انصاری ست گفت دیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

فِي الْمَسْجِدِ مُسْتَلْقِيًا وَاضِعًا اِحْدٰى قَدَمَيْهِ عَلَى الْاُخْرٰى

در مسجد بر قفا خفتہ نہندہ یکپاے خود را بر پاے دیگر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ است و روایت است از جابر رض گفت نہی کرد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَّرْفَعَ الرَّجُلُ اِحْدٰى رِجْلَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم از برداشتن مرد یکپاے خود را بر پاے دیگر

عَلَى الْاُخْرٰى وَهُوَ مُسْتَلْقٍ عَلٰى ظَهْرِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

یعنے نہادن بران وحال آنکہ آن مرد خسپیدہ است بر پشت خود رواہ مسلم

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَتَبَخْتَرُ فِيْ بُرْدَيْنِ وَقَدْ اَعْجَبَتْهُ نَفْسُهٗ خُسِفَ

در اثنار آنکہ مردی میخرامید وگردن افروختہ میرفت در دو جامہ وتحقیق دعجب انداخت اورا نفس او

بِهِ الْاَرْضُ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِيْهَا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

فرو برده شد او را در زمین پس آنمرد می جنبد در فرو میرود در زمین تا روز قیامت متفق علیہ

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ومرویست از جابر بن سمرہ رض گفت پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا صَلَّى الْفَجْرَ تَرَبَّعَ فِيْ مَجْلِسِهٖ حَتّٰى تَطْلُعَ

علیہ وسلم چون میگذارد نماز فجر را چار زانو نشست تا آنکہ نیک ترمی آمد

الشَّمْسُ حَسْنَاءَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ نَهٰى

آفتاب سفید وروشن رواہ ابو داؤد ومرویست از جابر رض گفت جابر کہ نہی کرد

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَنْ یَّنَامَ الرَّجُلُ عَلٰی سَطْحٍ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از خواب کردن مرد بر بامی کہ سنگ بست کردہ

لَیْسَ مَجْجُوْرٍ عَلَیْہِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ حُذَیْفَۃَ رضہ

نشدہ است بروی یعنے پردۂ دیوار بران نکشیدہ اند رواہ ترمذی و مروی است از حذیفہ بن الیمان

قَالَ مَلْعُوْنٌ عَلٰی لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَنْ

کہ گفت لعنت کردہ شدہ است بر زبان محمد صلے اللہ علیہ وسلم کسے کہ بنشیند

قَعَدَ وَسْطَ الْحَلْقَۃِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

درمیان حلقہ رواہ ترمذی و ابو داؤد

اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ

و مروی است از ابی ہریرہ رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

اِذَا کَانَ اَحَدُکُمْ فِی الْفَیْءِ فَقَلَصَ عَنْہُ الظِّلُّ فَصَارَ بَعْضُہٗ

چون باشد یکے از شما نشستہ در سایہ پس برآمد از وی سایہ پس گشت پارہ از وے

فِی الشَّمْسِ وَبَعْضُہٗ فِی الظِّلِّ فَلْیَقُمْ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

در آفتاب و پارہ در سایہ پس باید کہ برخیزد از انجا رواہ ابو داؤد و مروی است

اَبِیْ ذَرٍّ رضہ قَالَ مَرَّ بِیَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَاَنَا مُضْطَجِعٌ

از ابی ذر رضہ گفت گذشت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بر من و حال آنکہ من

عَلٰی بَطْنِیْ فَرَکَضَنِیْ بِرِجْلِہٖ وَقَالَ یَا جُنْدُبُ اِنَّمَا ھٰذِہٖ ضَجْعَۃُ

خفتہ بودم بر شکم پس زد آنحضرت مرا بپاے مبارک خود و فرمود ای جندب جز این نیست کہ این

اَھْلِ النَّارِ رَوَاہُ ابْنُ مَاجَۃَ

خفتیدن دوزخیان ست رواہ ابن ماجہ

بَابُ الْعَطَاسِ وَالتَّثَاؤُبِ

باب در بیان عطسہ و خمیازہ

عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

مرویست از ابی ہریرہ رضہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ الْعُطَاسَ وَیَکْرَهُ التَّثَاؤُبَ فَاِذَا عَطَسَ اَحَدُکُمْ

آنحضرت بدرستیکہ خدا تعالیٰ دوست میدارد عطسہ زدن را و مکروہ میدارد خمیازہ را پس چون عطسہ زند

وَحَمِدَ اللّٰهَ کَانَ حَقًّا عَلٰی کُلِّ مُسْلِمٍ سَمِعَهٗ اَنْ یَّقُوْلَ لَهٗ یَرْحَمُکَ

یکے از شما و ثنا گوید مر خدا را باشد حق و واجب گردد بر ہر مسلمان کہ بشنود حمد او را کہ بگوید مر عاطس را

اللّٰهُ فَاَمَّا التَّثَاؤُبُ فَاِنَّمَا هُوَ مِنَ الشَّیْطَانِ فَاِذَا تَثَاءَبَ اَحَدُکُمْ

رحمت کند ترا خدا تعالیٰ اما خمیازہ پس نیست مگر از شیطان پس چون بیاید خمیازہ یکے از شما را

فَلْیَرُدَّهٗ مَا اسْتَطَاعَ فَاِنَّ اَحَدَکُمْ اِذَا تَثَاءَبَ ضَحِکَ مِنْهُ

پس باید کہ باز گرداند او را تا آنکہ تواند پس بدرستیکہ یکے از شما چون خمیازہ میزند و میکشاید دہان را

الشَّیْطَانُ رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ وَفِیْ رِوَایَةٍ لِّمُسْلِمٍ فَاِنَّ اَحَدَکُمْ

میخندد ازین سبب شیطان رواہ بخاری و در روایتے مر مسلم را اینچنین آمدہ است زیرا کہ

اِذَا قَالَ هَا ضَحِکَ الشَّیْطَانُ مِنْهُ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ

یکے از شما چون بگوید ہا میخندد شیطان از ان دہم از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا عَطَسَ اَحَدُکُمْ فَلْیَقُلْ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود چون عطسہ زند یکے از شما پس باید کہ بگوید

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلْیَقُلْ لَهٗ اَخُوْهُ اَوْ صَاحِبُهٗ یَرْحَمُکَ اللّٰهُ فَاِذَا قَالَ

الحمد للہ و باید کہ بگوید مر او را برادر او یعنے مسلمان یا صاحب او یرحمک اللہ پس چون گفت

لَهٗ یَرْحَمُکَ اللّٰهُ فَلْیَقُلْ یَهْدِیْکُمُ اللّٰهُ وَیُصْلِحُ بَالَکُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ

مر عاطس برادر او یرحمک اللہ پس باید کہ بگوید عاطس یہدیکم اللہ و یصلح بالکم رواہ بخاری

وَعَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

و از ابی موسی رضہ مرویست گفت شنیدم آنحضرت را صلے اللہ

تیرا فضل و کرم ہو کاش یاور — تجھے پہچان لیں اے رب داور

۲۰
باحمد عارفِ نیکو خصائل — سراسر منبع نور و فضائل

الٰہی تابع خیر البشر کر — ہمیں محو محبت سر بسر کر

الٰہی جب تلک ہوں ہوش برجا — شریعت سے نہ باہر ہوں ہم اصلا

۲۱
بعبد الحق امام رہ نمایان — فنا فی الذات امیر مقتدایاں

مقامات فنا آسان فرما — مجھ عاجز پر کرم احسان فرما

مزہ نامِ ریاضت کا چکھا دے — الٰہی فیض کے دریا بہا دے

۲۲
اثر دے شہ جلال الدین کا سا — کبیر الاولیا پانی پتی کا

کر اپنے نور سے معمور سینہ — ہو سینہ تیری اُلفت کا خزینہ

۲۳
شعاع شمس دین سے پُر جگر ہو — منور دل ہو آنکھوں میں شرر ہو

وہی فیضان وہی نسبت عطا کر — وہی ایقان وہی الفت عطا کر

ہمیں جامِ مئے صابر پلا دے — کچھ ایسے ڈب سے جو تجھ سے ملا دے

عطا کر صبر جا استغراق ایسا — جناب سید مخدوم جیسا

۲۴
عطا در شہ ہو تسلیم و رضا کا — علاؤ الدین امام الاولیا کا

ہمیشہ دے ہمیں ساغر بہ ساغر — ز فیضِ حضرتِ مخدومِ صابر

۲۵
بحق شہ فرید الدین بابا — الٰہی شوق دے دین نبی کا

الٰہی لذت ایمان عطا کر — خدایا یاد میں اپنی فنا کر

۲۶
طفیل شاہ قطب الدین کاکی — مٹا دے دل سے رغبت اسوا کی

۲۷
بحق شہ معین الدین چشتی — ولی ہند اور خواجہ بہشتی

الٰہی مہربانی کی نظر ہو ۔ نظر اے بندہ پرور زود تر ہو
عطا کر سیر دریائے حقیقت دما دم دے مجھے جام محبت
۱۳ بآن شیخ محمد صرف اُلفت الٰہی رکھ ہمیں محو محبت
۱۴ بآن نذر محمد عرف صادق ہیں از بس راہ میں تیری جو ائق
کرم سے تو نے ان کو یہ بنایا لباس حسن و محبوبی پہنایا
ہمیں بھی شان محبوبی عطا کر وہی جلوہ وہی خوبی عطا کر
الٰہی حال سب مستانہ ہووے تمامی قال محبوبانہ ہووے
ہمیں بھی وقف عشق احمدی کر سراسر شان فیض صمدی کر
۱۵ اثر دے بر سعید پاک جیسا سماں ہو تیرے ذکر بے ریا کا
وہی شان جلالی کر عنایت وہی شور یدہ حالی کر عنایت
اجابت کا اثر دے تو دعا میں وہ لذت گریہ و آہ و بکا میں ۔
۱۶ بحق شاہ بلخی پاک طینت نظام الدین آن شاہ ولایت
الٰہی بخش حُب دین ہم کو عطا کر دین کے آئین ہم کو
۱۷ بآن شیخ جلال پاک سینہ دہ سینہ تیری اُلفت کا خزینہ
خداوندا مرا مدہوش دہ دہ بعشق خود مرا بیہوش دہ ۔
۱۸ بحق عبد قدوس کریم بحق قطب عالم آن معظم
سرور قلب اُن جیسا عطا کر الٰہی یاد میں اپنی فنا کر
الٰہی اپنا ہی کر مجھ کو طالب ہر انسیان تری ہو یا مغالب
۱۹ بحق شہ محمد عارف حق ۔ ہمیں کر دے فنا فی ذات مطلق

مجھے اُس جانِ جاناں سے ملادے — مئے حُبِ ظہورِ احمد پلادے

وہی یادِ خدا کا مشغلہ ہو — دلِ شوریدہ پُر نور و ضیا ہو

بُن ہر موئے تن باشد زبانے — زبانے دہ عجب اللہ خوانے

۲۲
بحق حاجی مشتاق احمد — میرے سینہ میں بہر و شوق سر بھر

لباسِ شرع تن پر ٹھیک آئے — مذاق لی مع اللہی چکھائے

۳۳
الٰہی نالۂ صابر علی دے — زبان پر ہر گھڑی ذکر جلی دے

۴
الٰہی قلب کو میرے صفا کر — کریم بخش سی سوزش عطا کر

۵
الٰہی کن مرا رو شن ضمیرم — بحق شہ محمد بخش پیرم

۶
بحق آن امام می پرستان — مرا در عشق خود کن سینہ ریزان

۷
بحق آن رئیس راستبازان — امیر الدین امیر عشقبازان

الٰہی بخش اپنی یاد ہمکو — عطا کر عشق کی جا دو ہم کو

۸
بحق آن غلامِ بارگاہت — الٰہی دہ مرا جامِ محبت

۹
بآن خواجہ محمد باحیاتے — ز نورِ خود مرا محرم دہ براتے

الٰہی بخش ہم کو شادمانی — عطا فرما حیاتِ جاودانی

۱۰
بحق آن جمالِ محو رویت — سرایت کرد در روے رنگ دبویت

مجھے بھی اپنا مستانہ بنادے — الٰہی اپنا دیوانہ بنادے

۱۱
بحق آن محمد پیرِ اعظم — عطا کی جن کو تو نے شانِ اعظم

الٰہی بخش دے سوز درونی — مٹا دے دل سے جنگ و جگونی

۱۲
بحق شہ غریب اللہ عارف — شناور بحر و انہار معارف

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حق ۞ حق ۞ حق

شجرۂ طیبہ مبارکہ حضرات خاندان چشتیہ صابریہ رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین

الٰہی عفو کن جملہ گناہم
از افعالِ ذمیمہ سارم
کہاں ہے بادہ و ساقی کدہر ہے
کہاں تک یہ غمِ درد و جدائی
کہاں تک رنج مہجوری اُٹھاؤں
الٰہی بندۂ تو ناتوانم
الٰہی سہل کن راہ شریعت
مدآخر مرترا بندہ کمینم
جمالِ تو ز فضلِ تو چو بینم

الٰہی صرف کن در سوز و آہم
الٰہی رحم کن بر حالِ زارم
طپان دل ہے اُدھر تشنہ جگر ہے
رہائی زود تر آخر رہائی
کہاں تک تجھ سے یہ دوری اُٹھاؤں
بقلب مضطرب با خستہ جانم
الٰہی رہ نما سوئے حقیقت
بہ پیش خود بکن مائل جبینم
گلے از روضۂ امید چینم

اگر در خانہ کس است حرفے بس است وھذا اخر الکلام فی ھذا المقام وصلی اللہ
علی سیدنا ومولنا محمد وعلی آلہ الکرام واصحابہ العظام والحمد للہ
علی حسن الاختتام وھذا فی ابتداء شھر جمادی الاولی فی سنۃ
اثنین وثلاثین بعد الالف وثلاث مائۃ من الھجرۃ المقدسۃ
علی صاحبھا الوف الوف صلوٰۃ وتحیۃ۔

کہ اُس کی خواہش تابع ہو جاوے اُن احکام کی جو میرے اوپر نازل ہوے ہیں پس جب طالب کو کثرت ذکر اور زیادتی شوق سے صلاح قلب اور فنائے نفس حاصل ہو جاتی ہے تو قرب الٰہی کی نعمت ملجاتی ہے اور جب دل زندہ ہوکر نفس مرجاتا ہے تو انوار اور تجلیات کا ورود ہونے لگتا ہے کیا اچھا کہا کسی بزرگ نے ؎

اے برادر دو قدم راہ است دیگر راہ نیست — یک قدم بر نفس خود نہ دیگرے در کوئے دوست

پیران چشت رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین زمرۂ عشاق شطار میں داخل ہیں شوق وصول قرب الٰہی میں جان قربان کر دیتے ہیں مرنے سے پہلے مرجاتے ہیں جو طالب ان حضرات کے حالات اس مختصر کتاب میں پڑھیگا وہ ان کی اس جانبازی کی تصدیق کریگا و نعم ما قال ؎

عاشقان خواجگان چشت را — از قدم تا سر نشانے دیگر است

جانبازی اور محویت و بیخودی حصہ خاص ان حضرات کا ہے ؎

دلا اسرار عشق آسان ندانی	جگر خواری دہر دم جانفشانی
بیا در باز جان در عشق جانان	اگر خواہی حیات جاودانی
تو دریائی درون تست گوہر	بدست آری چو غواصی توانی
چو غواصان بدریا اندرون شو	بدر کن کسوت دنیائے فانی
چو یونس گر تو باشی مرد غواص	برآری دُرِ بحر بیکرانی
کلیم اللہ بطور عشق برشد	بشد بیخود ز حرف لن ترانی

غرض طالب جانباز عاشق جہاں باز کا کام اپنے آپ کو طلب محبوب میں مٹا دینا اور آرام و راحت سے دور ہونا درد و اندوہ کو خرید لینا اور اس بیت پر عمل کرنا ہے ؎

دست از طلب ندارم تا کام من برآید — یا تن رسد بجانان یا جان ز تن برآید

شریف میں ہے وَالْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي طَاعَةِ اللّٰهِ یعنی مجاہد وہ شخص ہے
جس نے اپنے نفس سے جہاد کیا ہو خدا تعالیٰ کی عبادت میں غرض حضرات اولیاے کرام کے حالات
مطالعہ کرنیکے بعد اُن کی ریاضت اور مجاہدہ اور درد وطلب وسوز وگداز سے سبق بالمعنی حاصل کرنا
لازم ہے نفس کو اخلاق ذمیمہ حسد اور کینہ اور غرور اور نفاق وریا سے حسب ہدایت پیر طریقت
کہ مبتدی مرید کے حق میں طبیب حاذق ہے پاک کرنے میں کوئی دقیقہ کوشش کا باقی نہ رکھے
اور عادۃ اللہ جاری ہے کہ کسی کی محنت کو ضائع نہیں کرتا کما قال جَلَّ وَعَلَا اِنَّ اللّٰهَ
لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ - اور جب نفس مقہور اور مغلوب ہوگا تو اُس کی صفات ذمیمہ بھی مقہور ومغلوب
ہوجاوینگی اور دل زندہ ہوکر اصلاح پر آجاویگا فرمایا حضور رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے کہ انسان کے
بدن میں گوشت کا ٹکڑا ہے اگر وہ دُرست ہوگیا تو تمام بدن درست ہوگیا قلب کی اصلاح میں کثرت
ذکر اللہ بہت موثر ہے اس ذکر اللہ کو زیادہ موثر بنانیکے لئے طریق ذکر اولیاے سلسلہ نے حسب اجتہاد طریقت خود مختلف
تبلاے ہیں ہر ایک سلسلہ والے وہ اذکار اور اشغال جنکو ان پیشواؤں نے صفائی قلب کے واسطے
تجربہ کرلیا ہے مریدوں کو سکھاتے ہیں اور اُن سے ریاضت اور مجاہدہ کرا کے ساحل مقصود تک
پہونچاتے ہیں اور نیز طریقہ ادب اور تہذیب نفس کا سکھلاتے ہیں وَلِلّٰهِ دَرُّ مَنْ قَالَ ؎

در راہ خدا جملہ ادب باید بود — تا جان باقی است در طلب باید بود
در بادیہ اگر بکامت ریزند — کم باید کرد وخشک لب باید بود

جب طالب صادق ذوق وشوق کیساتھ ذکر الٰہی میں مصروف ہوجاتا ہے تو خداوند عالم کی طرف سے
دستگیری ہوتی ہے اور دنیا سے قلبی حاصل ہوکر نفس بوجہ ہمسائیگی کے متاثر ہوجاتا ہے اارہ نہیں رہتا
فنا ہوجاتا ہے اس کو اپنی خواہش پر اصرار باقی نہیں رہتا فرمایا حضور رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے
لَا يُؤْمِنُ اَحَدُكُمْ حَتّٰى يَكُوْنَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهٖ یعنی تم میں مومن کامل وہی ہوگا

مدون کرنے سے اصلی غرض یہ ہے کہ اسکو پڑھکر مومنین کاملین کے دلوں میں طریقت کے حاصل کرنے
اور درد طلب پیدا کرنیکا شوق پیدا ہو ہر چند طالبان خدا اور متلاشیان طریقہ اولیا آجکل کہ سخت غفلت کا
زمانہ ہے تقریباً معدوم ہیں لیکن ابھی قیامت دور ہے اور وہ وقت نہیں آیا کہ جس کی خبر حضور
سردار دو عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے دے رکھی ہے کما فی صحیح مسلم عن انس رض
ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال لا تقوم الساعۃ حتی لا یقال فی
الارض اللہ اللہ ۔ وفی روایۃ قال لا تقوم الساعۃ علی احد یقول
اللہ اللہ فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے قیامت اُسوقت تک قائم نہیں ہوگی جب تک
کہ زمین میں اللہ اللہ نہ کہا جاوے ۔ ایک روایت اس طرح ہے کہ اُس شخص پر قیامت قائم ہوگی
جو اللہ اللہ کہتا ہوگا ۔ اس حدیث سے یہ بھی معلوم ہوا کہ عالم کا بقا ذکر خدا کی برکت سے ہے جب
اللہ کا ذکر کرنے والے دنیا سے اُٹھ جاوینگے تو قیامت آجاویگی ۔ اولیا اللہ جنکا ذکر اس کتاب میں
لکھا گیا یاد الٰہی کو بڑھانے اور غفلت کے دور کرنیکے سبب درجۂ ولایت پر پہونچتے رہے ہیں اور
سخت سے سخت مجاہدات کر کے نفس امارہ کو قابو میں لاتے رہے ہیں کیونکہ جیسے انسان میں کمالات
ظاہری علوم دین کے سیکھنے اور اتباع شرع شریف کرنیسے پیدا ہوجاتے ہیں ویسے ہی کمالات باطنی
ریاضت اور مجاہدہ کرنے اور شیخ کامل کی صحبت میں رہنے سے حاصل ہوتے ہیں فرمایا اللہ کریم نے
وَالَّذِیْنَ جَاهَدُوْا فِیْنَا لَنَهْدِیَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِیْنَ
یعنی جن لوگوں نے محنت کی ہمارے واسطے ہم سوجھا دینگے انکو اپنی راہیں اور بیشک اللہ ساتھ ہے
نیکی والوں کے ۔ اس آیہ شریفہ میں مجاہدہ عام ہے شیطان سے ہو یا نفس سے ہو یا اعدائے
دین سے ہو فی المدارک اَطْلَقَ الْمُجَاهَدَةَ وَلَمْ یُقَیِّدْهَا بِمَفْعُوْلٍ لِیَتَنَاوَلَ
کُلَّ مَا تَجِبُ مُجَاهَدَتُهُ مِنَ النَّفْسِ وَالشَّیْطَانِ وَاَعْدَاءِ الدِّیْنِ اور حدیث

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَحَمِدَ اللّٰهَ فَشَمِّتُوْهُ

علیہ وسلم کہ می گفت چون عطسہ زند یکے از شما پس حمد گوید خدا یرا پس جواب عطسہ دہید بیرحمک اللہ

وَإِنْ لَمْ يَحْمَدِ اللّٰهَ فَلَا تُشَمِّتُوْهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ

واگر حمد نگوید خدا یرا پس جواب عطسہ آن نگوئید رواہ مسلم واز ابی سعید

الْخُدْرِيِّ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا

خدری رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چون

تَثَاوَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُمْسِكْ بِيَدِهٖ عَلٰى فِيْهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ

جمیازہ کند یکی از شما پس باید کہ بنہد دست خود را بردہن خود زیرا کہ شیطان می درآید

يَدْخُلُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض أَنَّ النَّبِيَّ

دردہن وی چون کشادہ دارد رواہ مسلم واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا عَطَسَ غَطّٰى وَجْهَهٗ بِيَدِهٖ

صلی اللہ علیہ وسلم بود چون عطسہ میزد می پوشید روی مبارک خود را بدست خود

أَوْ ثَوْبِهٖ وَغَضَّ بِهَا صَوْتَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْدَاوٗدَ

یا جامہ خود و پست میکرد بہ عطسہ آواز خود را رواہ الترمذی و ابوداؤد

وَعَنْ أَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ كَانَ الْيَهُوْدُ يَتَعَاطَسُوْنَ

وگفت ابی موسی اشعری بودند یہود کہ بتکلف عطسہ میزدند

عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُوْنَ أَنْ يَقُوْلَ لَهُمْ

نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بامید آنکہ آنحضرت صلعم ایشان را بگوید رحمتک

يَرْحَمُكُمُ اللّٰهُ فَيَقُوْلُ يَهْدِيْكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کند شما را خدا پس میگفت آنحضرت صلعم در روشنیت ایشان لفظ یہدیکم اللہ ویصلح بالکم رواہ

وَأَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ شَمَّتَ أَخَاكَ ثَلٰثًا

وابوداؤد واز ابی ہریرہ مرویست کہ گفت تشمیت کن برادر خود را سہ کرت

فَإِنْ زَادَ فَهُوَ زِكَامٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَقَالَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا أَنَّهُ

پس چون زیاده شد از سه پس آن زکام ست روایت کرد ابو داؤد و آنرا و گفت سعید مقبری که راوی

رَفَعَ الْحَدِيثَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

نمی دانم ابی هریره رضی الله عنه مگر رفع کرد حدیث را بسوی آنحضرت صلی الله علیه وسلم

بَابُ الضَّحِكِ

باب در خندیدن

وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَى وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ

و بدرستی آدمی خنداند و میگریاند و بدرستی آدمی میراند و زنده میسازد و جمع کرده شد برای

لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ

سلیمان لشکرهای او از دیوان و آدمیان و مرغان پس ایشان ایستاده کرده شدند

حَتَّى إِذَا أَتَوْا عَلَى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا

تا چون آمدند بر وادی مورچگان گفت مورچه ای مورچگان در آئید

مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝

منزلهای خویش نشکند شما را سلیمان و لشکرهای او و ایشان ندانند

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ

پس تبسم کرد بتعجب از گفتار آن و گفت پروردگار من الهام ده مرا که سپاس کنم

نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا

نعمت ترا که نعمت کردی بر من و بر پدر و مادر من و آنکه کنم عمل شایسته

تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ عَنْ

پسندی آنرا و درآر مرا بمحض بخشایش خود در بندگان خود شایستگان از

عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عایشه رضی الله عنها گفت ندیدم آنحضرت صلی الله علیه وسلم را

ع جزو رابع

ع جزو رابع

مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتّٰى أَرٰى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ

مستجمع شونده در حالت ضحک یعنی خنده نمیکرد بتمام تا آنکه بدیدیم از وی لهوات را جز این نیست که او تبسم

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَرِيرٍ رض قَالَ مَا حَجَبَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

کننده رواه البخاری و روایت ست از جریر رض گفت منع نکرد مرا پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ أَسْلَمْتُ وَلَا رَآنِي إِلَّا تَبَسَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

علیہ وسلم از در آمدن بروی از انبار که مسلمان شدم و ندیدم را آنحضرت الا آنکه تبسم کرد متفق علیہ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ قَالَ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا

واز عبد اللہ بن حارث بن جزء مرویست که گفت ندیدم من هیچ یکے را

أَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

زیاده تر از روے تبسم از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم رواه ترمذی

وَعَنْ قَتَادَةَ رض قَالَ سُئِلَ ابْنُ عُمَرَ رض هَلْ كَانَ أَصْحَابُ

و روایت ست از قتاده رض گفت پرسیده شد ابن عمر رض آیا بودند یاران

رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضْحَكُونَ قَالَ نَعَمْ وَالْإِيمَانُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که خنده میکردند یعنی میان یکدیگر گفت ابن عمر آرے

فِي قُلُوبِهِمْ أَعْظَمُ مِنَ الْجَبَلِ وَقَالَ بِلَالُ بْنُ سَعْدٍ أَدْرَكْتُهُمْ

احیانا میخندند وحال آنکه بود ایمان در دلهای شان بزرگتر از کوه و گفت بلال بن سعد دریافتم من صحابه را

يَشْتَدُّونَ بَيْنَ الْأَغْرَاضِ وَيَضْحَكُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

که میدویدند میان هدفها در تیر انداختنها و خنده میکردند و میرفتند بعضے از ایشان سوی بعضے

فَإِذَا كَانَ اللَّيْلُ كَانُوا رُهْبَانًا رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

پس چون میشد شب بودند راهب و ترسنده و راغب از دنیا رواه فی شرح السنة

بَابُ الْإِسَامِي

باب در بیان نام نهادن

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابن عمر رضا مرویست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِنَّ اَحَبَّ اَسْمَائِكُمْ اِلَى اللّٰهِ عَبْدُ اللّٰهِ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بدرستیکہ دوستترین نامہای شما بسوی خدا تعالی عبد اللہ وعبد الرحمن ست رواہ مسلم

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابی ہریرہ رضا گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اَخْنَى الْاَسْمَاءِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ اللّٰهِ رَجُلٌ يُّسَمّٰى مَلِكَ الْاَمْلَاكِ

خوارتر و زشت ترین نامہا روز قیامت نزد خدای عزوجل نام مردیست کہ نام کردہ میشود بادشاہ

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَفِيْ رِوَايَةِ مُسْلِمٍ قَالَ اَغْيَظُ رَجُلٍ عَلَى اللّٰهِ يَوْمَ

بادشاہان و بخاری شاہنشاہ رواہ البخاری و در روایت مسلم اینچنین آمدہ فرمود خشم ترین مردم

الْقِيٰمَةِ وَاَخْبَثُهٗ رَجُلٌ كَانَ يُسَمّٰى مَلِكَ الْاَمْلَاكِ لَامَلِكَ

و خبیث ترین ایشان بر خدا تعالی یوم قیامت مردیست کہ تسمیہ کردہ میشود در دنیا شاہنشاہ

اِلَّا اللّٰهُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ بِنْتًا كَانَتْ لِعُمَرَ رض يُقَالُ لَهَا

زیرا کہ نیست بادشاہ مگر خدا و از ابن عمر رضا مرویست کہ بود دختری مر عمر فاروق رضا را کہ گفتہ میشود

عَاصِيَةُ فَسَمَّاهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمِيْلَةَ

مر آنرا عاصیہ یعنی نام وی عاصیہ بود پس تبدیل کردہ نام ویرا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم جمیلہ نام کرد

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ مسلم و از ابی ہریرہ رضا مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَسُبُّ اَحَدُكُمُ الدَّهْرَ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ دشنام نکند یکے از شما روزگار را از برای آنکہ خدا تعالی دہرست

الدَّهْرُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مصرف و محول احوال رواہ مسلم و از ابی درداء رضا مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ بِأَسْمَائِكُمْ وَأَسْمَاءِ

صلے اللہ علیہ وسلم خواندہ میشوید شما روز قیامت بنامہای خود و بنامہای پدران

آبَائِكُمْ فَأَحْسِنُوْا أَسْمَاءَكُمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ

خود چنانکہ گوئید فلان بن فلان پس نیک نہید نامہای خود رواہ احمد و ابو داؤد

حُذَيْفَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُوْلُوْا

روایت میکند حذیفہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت کہ نگوئید

مَا شَاءَ اللّٰهُ وَشَاءَ فُلَانٌ وَلٰكِنْ قُوْلُوْا مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ

آنچہ خواہد خدا و خواہد فلان و لکن بگوئید آنچہ خواہد خدا تعالی پس خواہد فلان

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَفِيْ رِوَايَةٍ مُنْقَطِعًا قَالَ لَا تَقُوْلُوْا

رواہ احمد و ابو داؤد و در روایتے آمدہ کہ منقطع است گفت

مَا شَاءَ اللّٰهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقُوْلُوْا مَا شَاءَ

آنحضرت نگوئید آنچہ خدا خواہد و خواہد محمد صلے اللہ علیہ وسلم و بگوئید آنچہ خواہد

اللّٰهُ وَحْدَهُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

حق سبحانہ تنہا بی شرکت رواہ فی شرح السنۃ و ہم از حذیفہ از آنحضرت

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُوْلُوْا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدٌ فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ

علیہ وسلم مرویست کہ فرمود نگوئید مر منافق را سید زیرا کہ وی اگر باشد

سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ أَبِيْ وَهْبٍ

سید و مہتر پس بتحقیق ناراض ساختید پروردگار خود را رواہ ابو داؤد و مرویست از ابی وہب

الْجُشَمِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَسَمَّوْا

جشمی گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نامدار شوید

بِأَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللّٰهِ عَبْدُ اللّٰهِ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ

بنامہای پیغمبران و محبوب ترین نامہا نزد خدا تعالی عبد اللہ و عبد الرحمن

وَاَصْدَقُهَا حَارِثٌ وَهَمَّامٌ وَاَقْبَحُهَا حَرْبٌ وَمُرَّةُ رَوَاهُ

وراست ترین نامہا و مطابق ترین آنہا بواقع حارث و ہمام ست و زشت ترین نامہا حرب و مرہ ست ابوداؤد

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض یَبْلُغُ بِهِ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

ابوداؤد در روایت ست از ابی ہریرہ رضہ و او میرساند ایں حدیث را بآنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اَخْنَعُ اِسْمٍ عِنْدَ اللّٰهِ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ رَجُلٌ تَسَمّٰی مَلِكَ الْاَمْلَاكِ

فرمود خوارتر نامہا نزد خدا یتعالی روز قیامت مردیست کہ نام دارشد بملک الاملاک

قَالَ سُفْیَانُ شَاهَانْ شَاهْ هٰذَا حَدِیْثٌ حَسَنٌ صَحِیْحٌ وَاَخْنَعُ

گفت سفیان در معنی آن شاہ شاہان این حدیث حسن ست و صحیح از روے اسناد

یَعْنِیْ اَقْبَحُ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

واخنع یعنے اقبح است رواہ ترمذی

بَابُ الْبَیَانِ وَالشِّعْرِ

باب در بیان کلام فحش و شعر

وَالشُّعَرَآءُ یَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ ۝ اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِیْ كُلِّ وَادٍ یَّهِیْمُوْنَ ۝

و شاعران پیروی میکنند ایشانرا گمراہان آیا نمی بینی بدرستی ایشان در ہر وادی سرگردان

وَاَنَّهُمْ یَقُوْلُوْنَ مَا لَا یَفْعَلُوْنَ اِلَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

میشوند و بدرستی ایشان میگویند انچہ نمی کنند مگر آنانکہ گرویدہ اند و کردند

الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوا اللّٰهَ كَثِیْرًا وَّانْتَصَرُوْا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوْا

شایستہا و یاد کردند خدا را بسیار و نصرت یافتند از پس آنکہ ستم دیدہ شدند

عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

روایت ست از ابن مسعود رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُوْنَ قَالَهَا ثَلٰثًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

وسلم ہلاک شوند تقعر و مبالغہ کنندگان در سخن گفت آنحضرت ﷺ این کلمہ را سہ بار رواہ

زیرا کہ حارث یعنی کاسب است فی القاموس الحرث الکسب و ہمام یعنی قصد دارادہ و پیش رو است و حرب یعنی کالی و ناشکیبا و مرہ یعنی تلخ

خبر ۴ جزو ۱۲ الجمع ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵۱۵ ۱۵۱۶ ۱۵۱۷ ۱۵۱۸ ۱۵۱۹ ۱۵۲۰ ۱۵۲۱ ۱۵۲۲ ۱۵۲۳ ۱۵۲۴ ۱۵۲۵ ۱۵۲۶ ۱۵۲۷ ۱۵۲۸ ۱۵۲۹ ۱۵۳۰ ۱۵۳۱ ۱۵۳۲ ۱۵۳۳ ۱۵۳۴ ۱۵۳۵ ۱۵۳۶ ۱۵۳۷ ۱۵۳۸ ۱۵۳۹ ۱۵۴۰ ۱۵۴۱ ۱۵۴۲ ۱۵۴۳ ۱۵۴۴ ۱۵۴۵ ۱۵۴۶ ۱۵۴۷ ۱۵۴۸ ۱۵۴۹ ۱۵۵۰ ۱۵۵۱ ۱۵۵۲ ۱۵۵۳ ۱۵۵۴ ۱۵۵۵ ۱۵۵۶ ۱۵۵۷ ۱۵۵۸ ۱۵۵۹ ۱۵۶۰ ۱۵۶۱ ۱۵۶۲ ۱۵۶۳ ۱۵۶۴ ۱۵۶۵ ۱۵۶۶ ۱۵۶۷ ۱۵۶۸ ۱۵۶۹ ۱۵۷۰ ۱۵۷۱ ۱۵۷۲ ۱۵۷۳ ۱۵۷۴ ۱۵۷۵ ۱۵۷۶ ۱۵۷۷ ۱۵۷۸ ۱۵۷۹ ۱۵۸۰ ۱۵۸۱ ۱۵۸۲ ۱۵۸۳ ۱۵۸۴ ۱۵۸۵ ۱۵۸۶ ۱۵۸۷ ۱۵۸۸ ۱۵۸۹ ۱۵۹۰ ۱۵۹۱ ۱۵۹۲ ۱۵۹۳ ۱۵۹۴ ۱۵۹۵ ۱۵۹۶ ۱۵۹۷ ۱۵۹۸ ۱۵۹۹ ۱۶۰۰ ۱۶۰۱ ۱۶۰۲ ۱۶۰۳ ۱۶۰۴ ۱۶۰۵ ۱۶۰۶ ۱۶۰۷ ۱۶۰۸ ۱۶۰۹ ۱۶۱۰ ۱۶۱۱ ۱۶۱۲ ۱۶۱۳ ۱۶۱۴ ۱۶۱۵ ۱۶۱۶ ۱۶۱۷ ۱۶۱۸ ۱۶۱۹ ۱۶۲۰ ۱۶۲۱ ۱۶۲۲ ۱۶۲۳ ۱۶۲۴ ۱۶۲۵ ۱۶۲۶ ۱۶۲۷ ۱۶۲۸ ۱۶۲۹ ۱۶۳۰ ۱۶۳۱ ۱۶۳۲ ۱۶۳۳ ۱۶۳۴ ۱۶۳۵ ۱۶۳۶ ۱۶۳۷ ۱۶۳۸ ۱۶۳۹ ۱۶۴۰ ۱۶۴۱ ۱۶۴۲ ۱۶۴۳ ۱۶۴۴ ۱۶۴۵ ۱۶۴۶ ۱۶۴۷ ۱۶۴۸ ۱۶۴۹ ۱۶۵۰ ۱۶۵۱ ۱۶۵۲ ۱۶۵۳ ۱۶۵۴ ۱۶۵۵ ۱۶۵۶ ۱۶۵۷ ۱۶۵۸ ۱۶۵۹ ۱۶۶۰ ۱۶۶۱ ۱۶۶۲ ۱۶۶۳ ۱۶۶۴ ۱۶۶۵ ۱۶۶۶ ۱۶۶۷ ۱۶۶۸ ۱۶۶۹ ۱۶۷۰ ۱۶۷۱ ۱۶۷۲ ۱۶۷۳ ۱۶۷۴ ۱۶۷۵ ۱۶۷۶ ۱۶۷۷ ۱۶۷۸ ۱۶

أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَنْ يَمْتَلِيَ

از ابی ہریرہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ پر شدن شکم

جَوْفُ رَجُلٍ قَيْحًا يَرِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَمْتَلِيَ شِعْرًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

مردی بزرد آب کہ فاسد گرداند شکم اورا بہتر ست از پر شدن شکم از شعر متفق علیہ

وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و مرویست از ابی امامہ او از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت میکند

الْحَيَاءُ وَالْعِيُّ شُعْبَتَانِ عَنِ الْإِيمَانِ وَالْبَذَاءُ وَالْبَيَانُ

کہ فرمود آنحضرت ؐ کہ حیا و بستگی در سخن کہ ضد بیان ست دو شاخ اند از ایمان و بخش در کلام

شُعْبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ ثَعْلَبَةَ

و بیہودہ گوئی و تکلف و مبالغہ در سخن دو شاخ اند از نفاق رواہ ترمذی و از ابی ثعلبہ

الْخُشَنِيِّ رضـ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ أَحَبَّكُمْ

خشنی ؓ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بدرستیکہ دوست

إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ

ترین شما و نزدیکترین شما از من روز قیامت نیکوترین شما اند از روی اخلاق و بدرستیکہ

إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَسَاوِيكُمْ أَخْلَاقًا الثَّرْثَارُونَ الْمُتَشَدِّقُونَ

بدوی من و دورترین شما از من بدترین شما اند از روی اخلاق بسیار سخن کنندگان و تکلف نمایندگان

الْمُتَفَيْهِقُونَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ سَعْدِ

تشدق کنندگان در سخن و فراخ کنندگان در سخن رواہ بیہقی در شعب ایمان و از سعد

ابْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن ابی وقاص رضـ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَخْرُجَ قَوْمٌ يَأْكُلُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ كَمَا تَأْكُلُ

برپا نمیشود قیامت تا آنکہ بیرون می آید و پیدا میشوند گروہی کہ میخورند بوسیلہ زبانہای خود چنانچہ میخورد

۱ و آن بیان ست کہ مقابل عی باشد کہ بمعنی گنگی ست و مذموم ست

۲ و آن زیادتی کردن در شرح مطلب بر قدر حاجت ست

۳ متشدق آنست کہ در سخن تکلف و تصنع کند و بسیار سخن گوید

۴ فرق میان ثرثار و متشدق آنست کہ ثرثار بسیار سخن گوید و متشدق تکلف و تصنع کند

الْبَقَرَةُ بِأَلِسِنَتِهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

گاو بازبانها سخن میگوید رواه احمد و روایت ست از انس رض گفت انس رض فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي بِقَوْمٍ تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ

صلی اللہ علیہ وسلم بگذشتم آن شب کہ برده شدم بمعراج بگروہی کہ بریده میشود لبہای

بِمَقَارِيضَ مِنَ النَّارِ فَقُلْتُ يَا جِبْرَئِيلُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ هَؤُلَاءِ خُطَبَاءُ أُمَّتِكَ

ایشاں بمقراض ہا از آتش پس گفتم ای جبرئیل چہ کسانند این جماعت گفت جبرئیل این جماعت

الَّذِينَ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

خطیبان امت تو اند آنکسان کہ میگویند چیزے را کہ خود نمی کنند رواه الترمذی

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَعَلَّمَ

واز ابی ہریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیاموزد

صَرْفَ الْكَلَامِ لِيَسْبِيَ بِهِ قُلُوبَ الرِّجَالِ أَوِ النَّاسِ لَمْ يَقْبَلِ اللهُ

صرف کلام را تا اسیر گرداند و بند کند دلہای مردان را قبول نکند خدا تعالے

مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

از وی روز قیامت صرف را یعنے توبہ را و نہ عدل را یعنی فدیہ یا نافلہ و فریضہ را رواه ابوداؤد

صَخْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رض قَالَ سَمِعْتُ

واز صخر بن عبد اللہ بن بریده مرویست واو از پدرش و پدرش از جدوی روایت دارد گفت

رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ سِحْرًا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بدرستیکہ بعضے از بیان سحر ست

وَإِنَّ مِنَ الْعِلْمِ جَهْلًا وَإِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكَمًا وَإِنَّ مِنَ الْقَوْلِ

وبدرستیکہ بعضے از علم جہل ست وبدرستیکہ بعضے از شعر حکمت ست

عِيَالًا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ كَانَ

وبدرستیکہ بعضے از قول عیال ست واز عایشہ رض مرویست کہ بود

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَضَعُ لِحَسَّانَ مِنْبَرًا فِی الْمَسْجِدِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ مے نہاد مرحسان را منبری در مسجد

یَقُوْمُ عَلَیْہِ فَاِنَّمَا یُفَاخِرُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

می استاد حسان بران منبر پس جزاین نیست کہ مفاخرت میکرد از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

اَوْ یُنَافِحُ وَیَقُوْلُ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰہَ

شک راویست یا گفت مدافعت یا مخاصمت میکرد از جانب آنحضرت و میگفت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

یُؤَیِّدُ حَسَّانَ بِرُوْحِ الْقُدُسِ مَا نَافَحَ اَوْ فَاخَرَ عَنْ رَسُوْلِ

بدرستی خدا تعالی تائید میکند حسان را بجبرئیل مادام کہ مخاصمت میکند یا مفاخرت میکند از

اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم رواہ بخاری

عَائِشَۃَ رض قَالَتْ ذُکِرَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

واز عایشہ رضہ مرویست کہ گفت عایشہ کہ ذکر کردہ شد نزد آنحضرت ۲ و پرسیدہ شد کہ نیک ست یا بد

الشِّعْرُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ ھُوَ کَلَامٌ

شعر گفتن پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم شعر کلام ست

فَحَسَنُہٗ حَسَنٌ وَّقَبِیْحُہٗ قَبِیْحٌ رَوَاہُ الدَّارَقُطْنِیُّ وَرَوَی

پس نیک وی نیک ست وبدوی بد روایت کرد این حدیث را دارقطنی مسندا مرفوعا بآنحضرت ۲

الشَّافِعِیُّ عَنْ عُرْوَۃَ مُرْسَلًا وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ

و روایت شافعی از عروہ بن زبیر تابعی بطریق ارسال و روایت ست از ابی سعید خدری

قَالَ بَیْنَا نَحْنُ نَسِیْرُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

گفت ابوسعید در اثنای آنکہ ما سیر میکنیم با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

بِالْعَرْجِ اِذْ عَرَضَ شَاعِرٌ یُنْشِدُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

بعرج کہ نام موضعے ست ناگاہ پیدا شد شاعری کہ شعر میخواند پس فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذُوا الشَّيْطَانَ اَوْ اَمْسِكُوا الشَّيْطَانَ لَاَنْ

علیه وسلم بگیرید این شیطان را یا فرمود لفظ امسکوا بجای خذوا یعنی نگاه دارید

يَمْتَلِئَ جَوْفُ رَجُلٍ قَيْحًا خَيْرٌ لَهُ مِنْ اَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و نگذارید که برود در آئینه پرشدن شکم مردی بزرد آب بهتر ست مر آنمرد را از پرشدن بشعر رواه مسلم

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از جابر رض گفت جابر فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْغِنَاءُ يُنْبِتُ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ كَمَا يُنْبِتُ الْمَاءُ الزَّرْعَ

سرود گفتن و شنیدن میروياند نفاق را در دل چنانچه میروياند آب زراعت را

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ

روایت کرد این حدیث را بیہقی در شعب ایمان

بَابُ الْمَزَامِيْرِ وَالْمَعَازِفِ

باب در بیان مزامیر و معازف

وَعَنْهُ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِيْ لَهْوَ الْحَدِيْثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

و از مردمان آنکه می خرد بیهوده سخن تا گمراه سازد از راه خدا

بِغَيْرِ عِلْمٍ وَّيَتَّخِذَهَا هُزُوًا اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ

بے دانش و فرا میگیرد آیات خدا را سخریه آنگروه مر ایشان راست عذاب خوار کننده

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا وَلّٰى مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَّمْ يَسْمَعْهَا كَاَنَّ

و چون خوانده میشود بر او آیتهای ما روی بگرداند در حالیکه گردن کش و مستکبر بود گویا نشنیده

فِيْ اُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ عَنْ اَبِيْ عَامِرٍ

در گوشهای او گرانیست پس مژده ده او را بعذاب دردناک و روایت ست از ابی عامر

اَوْ اَبِيْ مَالِكٍ الْاَشْعَرِيِّ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یا از ابی مالک اشعری رض گفت ابو عامر یا ابو مالک شنیدم پیغمبر خدا را صلی اللہ

---

۱ مزامیر جمع مزمار بمعنی نای و اصل آن از زمر بمعنی آواز تصفیر است که شبیه بصفیر باشد بخاری از ابو موسیٰ اشعری آورده که پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم بروز بیل و مندی میشنید گوید ۱۲ از مجمع البحار وغیره

۲ معازف جمع معزف آلهو و طرب مثل دف و غیره از عزف بمعنی لهو و طرب ست (تتمه ۱۲ از مجمع البحار)

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَيَكُوْنَنَّ مِنْ اُمَّتِيْ اَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّوْنَ

علیہ وسلم کہ میگفت ہر آئینہ خواہند بود از امت من گروہہا کہ حلال میگردانند

الْخَزَّ وَالْحَرِيْرَ وَالْمَعَازِفَ وَلَيَنْزِلَنَّ اَقْوَامٌ اِلٰى جَنْبِ

خز حریر وخمر ومعازف را وہر آئینہ فرود آیند گروہہا در

عَلَمٍ يَرُوْحُ عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ يَأْتِيْهِمْ رَجُلٌ لِحَاجَةٍ

پہلو ہاے کوہ بلند شبانگاہ می آید برایشان چرانندۂ آنہا می آید مرایشانرا شخصے از جہت

فَيَقُوْلُوْنَ ارْجِعْ اِلَيْنَا غَدًا فَيُبَيِّتُهُمُ اللّٰهُ وَيَضَعُ الْعَلَمَ وَيَمْسَخُ

حاجت پس میگویند یقصد رد سوال باز آی بسوی ما فردا پس میفرستد خدا یتعالی ایشان راعذاب

اٰخَرِيْنَ قِرَدَةً وَخَنَازِيْرَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

شباشب ومی نہد کوہ را بر بعضے از ایشان ومسخ میکند اللہ تعالی بعضے از ایشان را بصورت بوزینہ وخوک تا روز قیامت

وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت ست از ابی امامہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِنَّ اللّٰهَ بَعَثَنِيْ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ وَهُدًى لِّلْعَالَمِيْنَ وَاَمَرَنِيْ

بدرستیکہ خدا یتعالی برانگیختہ وفرستادہ است مرا سبب رحمت مرجہانیان را وسبب ہدایت مرجہانیان را

رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ بِمَحْقِ الْمَعَازِفِ وَالْمَزَامِيْرِ وَالْاَوْثَانِ وَالصُّلُبِ

گویا بیان رحمت است وامر کرد مرا پروردگار من بباطل کردن وپاک گردانیدن وکاہانیدن معازف

وَاَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ وَحَلَفَ رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ بِعِزَّتِيْ لَا يَشْرَبُ

وامر کردہ شدم بشکستن وکاہانیدن بتان وصلیب ہا نصاری را وکارہا وعادات جاہلیت وسوگند خوردہ است

عَبْدٌ مِّنْ عَبِيْدِيْ جُرْعَةً مِّنْ خَمْرٍ اِلَّا سَقَيْتُهُ مِنَ الصَّدِيْدِ

است وی سوگند میخورم بعزت وغلبۂ قدرت خود کہ نمینوشد ہیچ بندۂ از بندگان من ہی از خمر مگر آنکہ بنوشانم از زرداب

مِثْلَهَا وَلَا يَتْرُكُهَا مِنْ مَّخَافَتِيْ اِلَّا سَقَيْتُهُ مِنْ حِيَاضِ الْقُدْسِ

ونگذارد وہیچ بندہ خمر را از ترس من مگر آنکہ بنوشانم او را از حوضہاے قدس کہ عبارت ست از حوضہاے بہشت

رواہ البخاری فی

این

فائدہ آن معلوم ان شاء اللہ بعد دو سہ صفحہ اوفق مرا میسر

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواه احمد و روایت ست از ابی هریره رضه که آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْجَرَسُ مَزَامِيرُ الشَّيْطَانِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

علیه وسلم فرمود که جرس مزامیر شیطان ست رواه مسلم

بَابُ الْعَلَامَاتِ عِنْدَ قُرْبِ الْقِيَامَةِ

باب در بیان علامات قرب قیامت

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابن عباس رضه مرویست از آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ الْخَمْرَ وَالْمَيْسِرَ وَالْكُوبَةَ وَقَالَ كُلُّ مُسْكِرٍ

وسلم که فرمود بدرستی خدا حرام کرد خمر و قمار و کوبه را و فرمود هر سکر آرنده

حَرَامٌ قِيلَ الْكُوبَةُ الطَّبْلُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

حرام ست گفته شد که کوبه طبل ست رواه بیهقی در شعب ایمان

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابی هریره رضه مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ إِذَا اتُّخِذَ الْفَيْءُ دُوَلًا وَالْأَمَانَةُ مَغْنَمًا وَالزَّكَاةُ مَغْرَمًا

وسلم وقتیکه گرفته شود و گردانیده شود غنیمتها را دولت و گرفته شود امانت را غنیمت و گردانیده شود

وَتُعُلِّمَ لِغَيْرِ الدِّينِ وَأَطَاعَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَعَقَّ أُمَّهُ وَأَدْنَى

زکوة تاوان و آموخته میشود علم نه برای دین و فرمانبرداری کند مرد زن خودرا و برنجاند مادر خودرا

صَدِيقَهُ وَأَقْصَى أَبَاهُ وَظَهَرَتِ الْأَصْوَاتُ فِي الْمَسَاجِدِ

و نزدیک گرداند مرد دوست خودرا و دور دارد پدر خودرا و پیدا گردد آوازها و سخنهای لایعنی در مسجدها

وَسَادَ الْقَبِيلَةَ فَاسِقُهُمْ وَكَانَ زَعِيمُ الْقَوْمِ أَرْذَلَهُمْ

و مهتر و بزرگ گردد قبیله را کسیکه فاسق ست میان ایشان و باشد کفیل و رئیس قوم کسیکه رذیل و کمینه ترین ایشان

وَاُكْرِمَ الرَّجُلُ مَخَافَةَ شَرِّهٖ وَظَهَرَتِ الْقَيْنَاتُ وَالْمَعَازِفُ

وگرامی داشته شود مرد از جهت ترس بدی او و پیدا آیند مطربان که مردم اختلاط کنند بایشان و پیدا

وَشُرِبَتِ الْخُمُوْرُ وَلَعَنَ اٰخِرُ هٰذِهِ الْاُمَّةِ اَوَّلَهَا

آید ملاهی و خورده شود شرابها و نفرین کنند و بد گویند پسینیان این امت پیشینیان امت را پس انتظار

فَارْتَقِبُوْا عِنْدَ ذٰلِكَ رِيْحًا حَمْرَاءَ وَزَلْزَلَةً وَّخَسْفًا

برید وقت پیدا شدن این امور باد سرخ را و جنبیدن زمین و فرو رفتن در زمین و مسخ کردن

وَّمَسْخًا وَّقَذْفًا وَّاٰيَاتٍ تَتَابَعُ كَنِظَامٍ قُطِعَ سِلْكُهٗ فَتَتَابَعَ

آدمیان را و سنگ افتادن از آسمان و انتظار برید نشانهای قیامت را که پی در پی میرسد همچو ترتیب

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ نَافِعٍ رض قَالَ كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ رض

رشته جواهر گسسته شده پس بپای افتاده میشود رواه الترمذی و از نافع مرویست که بودم همراه ابن عمر رض

فِيْ طَرِيْقٍ فَسَمِعَ مِزْمَارًا فَوَضَعَ اِصْبَعَيْهِ فِيْ اُذُنَيْهِ وَنَاٰى

در راهی پس شنید ابن عمر آواز نای را پس بنهاد هر دو انگشت خود را در دو گوش و دور رفت

مِنَ الطَّرِيْقِ اِلَى الْجَانِبِ الْاٰخَرِ ثُمَّ قَالَ لِيْ بَعْدَ اَنْ بَعُدَ

ابن عمر از راه بجانبے دیگر بقصد احتراز از پیش گفت مرا بعد از انکه دور رفت ای نافع آیا می شنوی

يَا نَافِعُ هَلْ تَسْمَعُ شَيْئًا قُلْتُ لَا فَرَفَعَ اِصْبَعَيْهِ مِنْ اُذُنَيْهِ

چیزی ازان آواز گفتم نمی شنوم پس برداشت هر دو انگشت خود را از دو گوش خود گفت ابن عمر که

قَالَ كُنْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ

بودم من همراه آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس شنید آنحضرت

صَوْتَ بَرَاعٍ فَصَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُ قَالَ نَافِعٌ وَكُنْتُ

آواز نے را پس کرد مانند انچه کردم من گفت نافع بودم من دران وقت

اِذْ ذَاكَ صَغِيْرًا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَنَسٍ رض

خرد رواه احمد و ابو داؤد و از انس رض مرویست

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَعَثَنِيَ اللّٰهُ هُدًى

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ برانگیختہ است مرا خدا تعالے

وَرَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ وَبَعَثَنِي لِأَمْحَقَ الْمَزَامِيرَ وَالْمَعَازِفَ

سبب ہدایت و سبب رحمت مر جہانیان را و فرستادہ است مرا تا کہ باطل کنم من مزامیر را و ملاہی را

وَالْأَوْثَانَ وَأَمْرَ الْجَاهِلِيَّةِ الْحَدِيثَ رَوَاهُ الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ وَابْنُ

و زنار را و کارہای جاہلیت را تا آخر حدیث روایت کرد حسن بن سفیان و ابن مندہ

مَنْدَةَ وَأَبُو نُعَيْمٍ قَالَ ابْنُ عَبْدِ الْبَرِّ لَيْسَ إِسْنَادُهُ بِالْقَوِيِّ

و ابو نعیم گفت ابن عبد البر کہ نیست اسناد این حدیث قوی

بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ عَنْ كُلِّ مَا لَا يَعْنِيهِ

باب در حفظ زبان از بیہودہ گفتنی

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ

دوست نمی دارد خدا آشکارا کردن را از سخن بد مگر آشکارا کردن

إِلَّا مَنْ ظُلِمَ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيعًا عَلِيمًا

کسیکہ بر وستم کردہ شود و ہست خدا شنوا و دانا

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ

و آنانکہ رمی میکنند زنان نیک را پس نیارند چہار گواہ

فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا

پس بزنید ایشان را ہشتاد تازیانہ و قبول نکنید مر ایشان را گواہی ہرگز و آن

وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ

گروہ ایشانند بدکاران ای آنانکہ گرویدہ اید افسوس

قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ

و مسخر نکند گروہی از گروہے شاید کہ باشند بہتر از ایشان و نہ زنان از زنان

عَسٰٓى اَنْ يَّكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوْٓا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوْا

شاید کہ باشند بہتر از ایشان وعیب مکنید نفسہا خویش را و مخوانید

بِالْاَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوْقُ بَعْدَ الْاِيْمَانِ وَمَنْ لَّمْ

بلقبہا بدنام ست فسق بعد از ایمان و ہر کہ باز نگردد

يَتُبْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوْا

پس آنگروہ ایشانند ستمگاران ای آنانکہ گرویدہ اید پرہیز کنید

كَثِيْرًا مِّنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَّلَا تَجَسَّسُوْا وَلَا

بسیارے را از گمان ہا بدرستی برخے از گمان گناہ ست و تجسس مکنید

يَغْتَبْ بَّعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّاْكُلَ لَحْمَ اَخِيْهِ

و غیبت مکنید برخے شما برخے را آیا دوست میدارد یکے از شما کہ بخورد گوشت

مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوْهُ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَّحِيْمٌ عَنْ

برادر خود را کہ مردہ است پس ناخوش دارید او را و بترسید از خدائے بدرستی خدا باز گردندہ است مہربانست

سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از سہل بن سعد رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ يَّضْمَنْ لِيْ مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ اَضْمَنْ لَهُ

کسیکہ ضامن شود برای من چیزیرا کہ میان لحیین اوست و نگہداشت چیزیکہ میان ہر دو پائے اوست ضامن میشوم

الْجَنَّةَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

بہشت رواہ البخاری و از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ بندہ ہر آئینہ سخن میکند بسخنے کہ ہموار ست از محل

مِنْ رِّضْوَانِ اللّٰهِ لَا يُلْقِيْ لَهَا بَالًا يَرْفَعُ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَاتٍ

رضای حق نمی اندازد بندہ آن کلمہ را دل خود را بلند میگرداند اللہ تعالیٰ بسبب آن کلمہ درجہای بزرگ

وَاِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللّٰهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا

وبدرستیکه بنده سخن میگوید بکلمه که در وی هیچ رضای حق ست باک ندارد و خوار میگیرد اندران را می افتد بنده بسبب آن

يَهْوِي بِهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا يَهْوِي بِهَا

کلمه در دوزخ یعنی زبان را نگاه باید داشت و فعل آنرا آسان نباید انگاشت روایت کرد و این حدیث را باین لفظ

فِي النَّارِ اَبْعَدَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رضه

بخاری و در روایتی دیگر مر بخاری و مسلم را باین لفظ آمده که می افتد بنده بسبب آن کلمه در آتش دوزخ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَدْرُوْنَ مَا اَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ

افتادنی دور دراز مسافت میان مبدأ و منتها یرا و مثل مسافت مابین مشرق و مغرب ست و از ابی هریره مرفوعست

النَّاسَ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللّٰهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ اَتَدْرُوْنَ مَا اَكْثَرُ

که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم آیا میدانید که چیز ست بیشتر انچه در آرد مردم را در بهشت تقوی خدا و خوش خلقی

مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ اَلْاَجْوَفَانِ الْفَمُ وَالْفَرْجُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آیا میدانید چه چیز ست بیشتر انچه می در آرد مردم را در آتش دوزخ دو چیز میان خالی یکی دهان

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

دوم فرج مرفوعش رواه ترمذی و ابن ماجه و از عبد الله بن عمر رضه مرویست که فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَمَتَ نَجَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

صلے الله علیه وسلم کسیکه خاموشی گزیند از سخن بد نجات یابد از آفات دنیا و آخرت

وَالدَّارِمِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عُقْبَةَ

که از راه زبان آید روایت کرد این حدیث را ترمذی و دارمی و بیهقی نیز در شعب الایمان و مروی است از عقبه

ابْنِ عَامِرٍ رضه قَالَ لَقِيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ

بن عامر رضه گفت ملاقات کردم آنحضرت صلی الله علیه وسلم را پس گفتم

مَا النَّجَاةُ فَقَالَ اَمْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ وَلْيَسَعْكَ بَيْتُكَ

و پرسیدم از آنحضرت چیست سبب نجات گفت مالک شو بر خود و زبان خود و بگنجاند ترا خانهٔ تو

۱۲ یعنی نشین در خانه بعبادت مولے

وَ اَتْبِكَ عَلٰى خَطِيْئَتِكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

و گریئ بر گناہان و تقصیرات خود رواہ احمد و ترمذی

اَبِيْ سَعِيْدٍ رض رَفَعَهُ قَالَ اِذَا اَصْبَحَ ابْنُ اٰدَمَ فَاِنَّ الْاَعْضَاءَ

از ابی سعید رض مرویست کہ رفع کرد با نحضرت گفت آنحضرت چون صبح کرد آدمی

كُلَّهَا تُكَفِّرُ اللِّسَانَ فَتَقُوْلُ اتَّقِ اللّٰهَ فِيْنَا فَاِنَّمَا نَحْنُ بِكَ

بدرستیکہ ہمہ اعضا خضوع و فروتنی میکنند زبان را پس میگویند بپرہیز کن خدا را در حق ما زیرا کہ ما

فَاِنِ اسْتَقَمْتَ اسْتَقَمْنَا وَاِنِ اعْوَجَجْتَ اعْوَجَجْنَا رَوَاهُ

بتوایم پس اگر راست می ایستی تو راست می ایستیم ما و اگر کج میشوی کج میشویم ما رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

ترمذی و از علی بن حسین رض مرویست کہ فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُسْنِ اِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ

صلے اللہ علیہ وسلم از علامات حسن ایمان مرد ترک کردن اوست

مَا لَا يَعْنِيْهِ رَوَاهُ مَالِكٌ وَاَحْمَدُ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ

چیزیرا کہ عنایت و اہتمام ندارد رواہ مالک و احمد و از انس رض مرویست

تُوُفِّيَ رَجُلٌ مِنَ الصَّحَابَةِ فَقَالَ رَجُلٌ اَبْشِرْ بِالْجَنَّةِ فَقَالَ

وفات کرد مردے از اصحاب پس گفت مردی شادمان باش ترا بہشت پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا میگوئی این سخن را و نمی دانی

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوَلَا تَدْرِيْ فَلَعَلَّهُ تَكَلَّمَ

بہشت پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا میگوئی این سخن را و نمی دانی

فِيْمَا لَا يَعْنِيْهِ اَوْ بَخِلَ بِمَا لَا يَنْقُصُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

حقیقت حال اینست شاید وی سخن کردہ باشد در چیزیکہ نباید یا بخیلی کردہ باشد بچیزیکہ دادن وی نقصان نمی آرد

سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ الثَّقَفِيِّ رض قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواہ ترمذی و از سفیان بن عبد اللہ ثقفی رض مرویست گفت یا رسول خدا چیست

مَا اَخْوَفُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ قَالَ فَاَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهٖ وَقَالَ

خوفناک ترین کدامی ترسی تو بر من هنر از پس گرفت آنحضرت تو زبانید دست را بزبان شریف خود و فرمود

هٰذَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حِطَّانَ رض قَالَ

اینست که بیشتر میترسم آنرا بر تو رواه ترمذی واز عمران بن حطان رض مرویست گفت

اَتَيْتُ اَبَا ذَرٍّ رض فَوَجَدْتُهٗ فِي الْمَسْجِدِ مُحْتَبِيًا بِكِسَاءٍ اَسْوَدَ

آمدم ابا ذر را رض پس یافتم اورا در مسجد متکا کننده بگلیم سیاه تنها نشسته

وَحْدَهٗ فَقُلْتُ يَا اَبَا ذَرٍّ مَا هٰذِهِ الْوَحْدَةُ فَقَالَ سَمِعْتُ

پس گفتم یا ابا ذر چیست این تنها نشستن تو پس گفت ابو ذر شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الْوَحْدَةُ خَيْرٌ

رسول الله علیه وسلم را که میگفت تنها نشستن بهتر است

مِّنْ جَلِيْسِ السُّوْءِ وَجَلِيْسُ الصَّالِحِ خَيْرٌ مِّنَ الْوَحْدَةِ

از نشستن با همنشین بد و نشستن با همنشین نیک بهتر است از تنها نشستن و سخن کردن

وَاِمْلَاءُ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِّنَ السُّكُوْتِ وَالسُّكُوْتُ خَيْرٌ مِّنْ

نیک بهتر است از خاموشی و خاموش نشستن بهتر است از سخن کردن بد

اِمْلَاءِ الشَّرِّ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز عمران بن حصین رض مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَقَامُ الرَّجُلِ بِالصَّمْتِ اَفْضَلُ

صلی الله علیه وسلم فرمود گاهی باشد که منزلت و مرتبه مرد نزد خدا بخاموشی

مِنْ عِبَادَةِ سِتِّيْنَ سَنَةً وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ دَخَلْتُ

فاضل تر و زیاده تر آمده است از عبادت شصت سال واز ابی ذر مرویست گفت در آمدم

عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ الْحَدِيْثَ

من مر آنحضرت را صلی الله علیه وسلم پس ذکر کرد حدیث را

بِطُوْلِهٖ اِلٰی اَنْ قَالَ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَوْصِنِیْ قَالَ اُوْصِیْكَ

با درازی وی که اینجا نمی گنجد تا آنکه گفت ابو ذر گفتم یا رسول الله اندرز کن مرا گفت آنحضرت اندرز

بِتَقْوَی اللّٰهِ فَاِنَّهٗ اَزْیَنُ لِاَمْرِكَ كُلِّهٖ قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ عَلَیْكَ

کنم ترا بتقوی خدا زیرا که تقوی آرایش دنیده ترست همه کار ترا گفتم زیاده کن مرا فرمود بر تو باد

بِتِلَاوَةِ الْقُرْاٰنِ وَذِكْرِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فَاِنَّهٗ ذِكْرٌ لَّكَ فِی السَّمَآءِ

تلاوت قرآن و یاد کردن خدای عزوجل زیرا که ذکر خدا سبب ذکر کردن مرتراست در آسمان

وَنُوْرٌ لَّكَ فِی الْاَرْضِ قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ عَلَیْكَ بِطُوْلِ

و روشنائی است مرترا در زمین گفتم زیاده کن مرا اگرچه این کافی ست فرمود بر تو باد بخاموشی

الصَّمْتِ فَاِنَّهٗ مَطْرَدَةٌ لِّلشَّیْطَانِ وَعَوْنٌ لَّكَ عَلٰی اَمْرِ دِیْنِكَ

دراز که مقرون بفکرست زیرا که وی سبب راندن ست مر شیطان را که از راه زبان می در آید و یاری

قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ اِیَّاكَ وَكَثْرَةَ الضِّحْكِ فَاِنَّهٗ یُمِیْتُ الْقَلْبَ

مرترا بر کار دین تو گفتم زیاده کن مرا فرمود دور دار خود را از بسیاری خنده زیرا که خنده بسیار میراند دل را

وَیَذْهَبُ بِنُوْرِ الْوَجْهِ قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ قُلِ الْحَقَّ وَاِنْ كَانَ مُرًّا

و می برد روشنائی روی را گفتم زیاده کن مرا در اندرز فرمود مر احقگو اگرچه تلخ و ناخوش آید خلق را حق گفتن تو

قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ لَا تَخَفْ فِی اللّٰهِ لَوْمَةَ لَآئِمٍ قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ

گفتم زیاده کن مرا فرمود مترس در اظهار دین خدا و تأکید وی ملامت کننده اگرچه گوید گفتم زیاده کن مرا

لِیَحْجُزْكَ عَنِ النَّاسِ مَا تَعْلَمُ مِنْ نَّفْسِكَ وَعَنْ اَنْسٍ رضہ

فرمود باید که مانع آید ترا از دیدن و گفتن عیب مردم چیزیکه میدانی از عیبهای نفس خود را و از انس رضہ

عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ یَا اَبَا ذَرٍّ اَلَا اَدُلُّكَ

مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که فرمود آنحضرت مر ابی ذر را

عَلٰی خَصْلَتَیْنِ هُمَا اَخَفُّ عَلَی الظَّهْرِ وَاَثْقَلُ فِی الْمِیْزَانِ

ای اباذر ایا راه نمایم ترا بر دو خصلت که آن دو خصلت سبکتر اند بر پشت و گران تر اند در میزان

قَالَ قُلْتُ بَلٰی قَالَ طُوْلُ الصَّمْتِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ

گفت ابوذر گفتم آرے بما مرا فرمود آن دو خصلت خاموشی و نیکوئی و سوگند بخدا ایکه بقای ذات من

بِیَدِهٖ مَا عَمِلَ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهِمَا رَوَی الْبَیْهَقِیُّ الْاَحَادِیْثَ الْاَرْبَعَةَ

در دست قدرت اوست کار نکردند خلائق مانند این دو خصلت یعنی هیچ کار به ازین نیست روایت کرد بیهقی این چهار

فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ اَسْلَمَ رض قَالَ اِنَّ عُمَرَ رض دَخَلَ

را در شعب ایمان و روایت ست از اسلم مولی عمر بن خطاب رض در آمد روزے

یَوْمًا عَلٰی اَبِیْ بَکْرِ نِ الصِّدِّیْقِ رض وَهُوَ یَجْبِذُ لِسَانَهٗ فَقَالَ

بر ابی بکر صدیق رض و حال آنکه ابو بکر می کشید زبان خود را پس گفت عمر ابو بکر را

عُمَرُ رض غَفَرَ اللّٰهُ لَکَ فَقَالَ لَهٗ اَبُوْ بَکْرٍ اِنَّ هٰذَا اَوْرَدَنِیْ

این فعل را بیامرزد ترا خدا پس گفت ابو بکر بدرستیکه این زبان در آورد مرا در هلاک

الْمَوَارِدَ رَوَاهُ مَالِکٌ

بَابُ لَعْنِ الْمُؤْمِنِ وَرَمْیِهٖ بِالْکُفْرِ وَالْفُسُوْقِ

این باب در مذمت لعنت کردن مومن و دشنام دادن مومن را بکفر و فسق ست

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی

از عبد اللہ بن مسعود رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوْقٌ وَقِتَالُهٗ کُفْرٌ

اللہ علیہ وسلم دشنام دادن مسلمان را فسق ست و قتال او کفر

مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی

متفق علیہ و مرویست از ابی ذر رض گفت فرمود رسول اللہ صلی اللہ

اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا یَرْمِیْ رَجُلٌ رَجُلًا بِالْفُسُوْقِ وَلَا یَرْمِیْهِ بِالْکُفْرِ

علیہ وسلم دشنام ندہد مردے مردے را بفسق و دشنام ندہد مردے را بکفر

اِلَّا ارْتَدَّتْ عَلَيْهِ اِنْ لَمْ يَكُنْ صَاحِبُهُ كَذٰلِكَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

مگر آنکہ رجوع کند این کلمہ بر قائل اگر نباشد کہ او دشنام دادہ شدہ است ہمچنین کہ میگوید رواہ بخاری

وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی درداء رضہ مرویست کہ شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را کہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللَّعَّانِيْنَ لَا يَكُوْنُوْنَ شُهَدَاءَ وَلَا

میگفت کہ لعنت بسیار کنندگان نمی باشند گواہی دہندگان بر خلق و نہ باشند

شُفَعَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

شفاعت کنندگان مر ایشان را روز قیامت رواہ مسلم واز ابن مسعود رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْمُؤْمِنُ

مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نیست مؤمن

بِالطَّعَّانِ وَلَا بِاللَّعَّانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيِّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

طعنہ کنندہ در آبروی مردم و نہ لعنت کنندہ و نیست سخت گوینده و نہ بخیل رواہ ترمذی

وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ سَمِعْتُ

وبیہقی در شعب ایمان و روایت ست از ابی درداء رضہ گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ الْعَبْدَ اِذَا لَعَنَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت بدرستیکہ بندہ چون لعنت کند

شَيْئًا صَعِدَتِ اللَّعْنَةُ اِلَى السَّمَاءِ فَتُغْلَقُ اَبْوَابُ السَّمَاءِ دُوْنَهَا ثُمَّ تَاْخُذُ

چیزیرا کہ آدمی باشد یا غیر آدمی بر میرود لعنت بسوی آسمان پس بستہ می شود درہای آسمان

يَمِيْنًا وَشِمَالًا فَاِذَا لَمْ تَجِدْ مَسَاغًا رَجَعَتْ اِلَى الَّذِيْ لُعِنَ

بگیرد راہ را بجانب راست و چپ پس چون نمی یابد لعنت جای رفتن را باز میگردد بسوی کسیکہ

فَاِنْ كَانَ لِذٰلِكَ اَهْلًا وَاِلَّا رَجَعَتْ اِلٰى قَائِلِهَا رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ

لعنت کردہ شدہ است او را پس اگر ہست آنکس مر قبول کردن لعنت را اہل وگرنہ رجوع میکند بسوی گوینده

نزدیکی شیشہ ۱۲

از لعنت رواہ ابو داؤد ۱۲

بَابُ اِثْمِ الْكَذِبِ

این باب در بیان معصیت دروغ ست

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

واز عبد اللہ بن مسعود رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَاِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِيْ اِلَى

علیہ وسلم لازم گیرید بر خود راست گفتاری زیرا کہ راست گفتن راہ می نماید

الْبِرِّ وَاِنَّ الْبِرَّ يَهْدِيْ اِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى

بسوی نیکوکاری و بدرستیکہ نیکوکاری راہ می نماید بسوی بہشت و ہمیشہ مردی راست میگوید وطلب

الصِّدْقَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ صِدِّيْقًا وَاِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ

وکوشش میکند راست گفتن را تا آنکہ نوشتہ میشود آمرزنزد خدا تعالیٰ صدیق ودور دارید خود را

فَاِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِيْ اِلَى الْفُجُوْرِ وَاِنَّ الْفُجُوْرَ يَهْدِيْ اِلَى النَّارِ

از دروغ گفتن زیرا کہ دروغ گفتن میرساند نخاصیت بسوی فسق وفجور وبدرستی فسق کردن میرساند

وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ

بسوی آتش دوزخ وہمیشہ است مرد کہ دروغ میگوید وطلب وکوشش میکند در دروغ گفتن را تا آنکہ نوشتہ میشود

اللّٰهِ كَذَّابًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ قَالَ اِنَّ الصِّدْقَ

نام او نزد خدا دروغگو متفق علیہ ودر روایتی مرمسلم را باین لفظ آمدہ فرمود زیرا کہ صدق

بِرٌّ وَاِنَّ الْبِرَّ يَهْدِيْ اِلَى الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْكَذِبَ فُجُوْرٌ وَاِنَّ الْفُجُوْرَ

نیکی ست ونیکی میرساند بسوی بہشت وبدرستیکہ کذب فسق کردن ست وبدرستیکہ فسق کردن میرساند بسوی

يَهْدِيْ اِلَى النَّارِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

آتش دوزخ واز انس رضا مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَرَكَ الْكَذِبَ وَهُوَ بَاطِلٌ بُنِيَ لَهٗ فِيْ رَبَضِ

علیہ وسلم کسیکہ بگذارد دروغ گفتن را وحال آنکہ آن دروغ ناروا ست بنا کردہ شود برای وی

الْجَنَّةِ وَمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَهُوَ مُحِقٌّ بُنِيَ لَهُ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ وَمَنْ

مکانی در حوالی بہشت و کسیکہ بگذارد جدال و نزاع و حال آنکہ حق بجانب او ست بنا کردہ شود برای وی

حَسَّنَ خُلُقَهُ بُنِيَ لَهُ فِي أَعْلَاهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

در میانۂ بہشت و کسیکہ نیک گرداند و تہذیب کند خلق خود را بنا کردہ شود برای وی در اعلا و جای بلند بہشت گرواہ

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَذَبَ

و از ابن عمر رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون دروغ میگوید

الْعَبْدُ تَبَاعَدَ عَنْهُ الْمَلَكُ مِيلًا مِنْ نَتْنِ مَا جَاءَ بِهِ رَوَاهُ

بندہ دور میگردد از ان بندہ فرشتہ یک کردہ از پراگندگی بوی ناخوش انچہ آوردہ است آن بندہ از دروغ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَسِيدٍ الْحَضْرَمِيِّ رض قَالَ

رواہ ترمذی و از سفیان بن اسد حضرمی رضہ مرویست گفت

سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كَبُرَتْ

شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بزرگ

خِيَانَةً أَنْ تُحَدِّثَ أَخَاكَ حَدِيثًا هُوَ لَكَ بِهِ مُصَدِّقٌ

ناراستی خیانت ست کہ بگوئی برادر خود را سخنے کہ آن برادر ترا است دران سخن مصدق

وَأَنْتَ بِهِ كَاذِبٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ رض

و تو دران سخن دروغ گوئندۂ رواہ ابو داؤد و از صفوان بن سلیم رضہ

أَنَّهُ قِيلَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ

مرویست کہ گفتہ شد مر آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ آیا باشد مسلمان

جَبَانًا قَالَ نَعَمْ فَقِيلَ لَهُ أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ بَخِيلًا قَالَ نَعَمْ فَقِيلَ لَهُ

بزدل و ترسندہ گفت آنحضرت آری میباشد پس گفتہ شد آنحضرت را کہ آیا باشد مسلمان بخیل فرمود

أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا قَالَ لَا رَوَاهُ مَالِكٌ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ

آری پس گفتہ شد مر آنحضرت را آیا باشد مسلمان دروغ گوی فرمود نہ مسلمان دروغ گو نباشد روایت کردہ مالک و بیہقی در شعب

الْإِيمَانِ مُرْسَلًا وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رض أَنَّ

شعب ایمان مرسل و از عبادہ بن صامت رضہ مرویست کہ آنحضرت

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اضْمَنُوا لِي سِتًّا مِنْ أَنْفُسِكُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود ضامن شوید برائے من محافظت

أَضْمَنُ لَكُمُ الْجَنَّةَ اصْدُقُوا إِذَا حَدَّثْتُمْ وَأَوْفُوا إِذَا وَعَدْتُمْ

شش چیز را از ذاتہای خود ضامن شوم من شمارا بہشت را راست گویید چون سخن کنید و خبر دہید

وَأَدُّوا إِذَا اؤْتُمِنْتُمْ وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ وَغُضُّوا أَبْصَارَكُمْ وَكُفُّوا

وبسر برید چون وعدہ کنید و امانت ادا کنید چون امین گرفتہ شوید و نگاہ دارید عورتہای خود را و فرو خوابانید

أَيْدِيَكُمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنِ

چشمہای خود را از دیدن نامحرم و باز دارید دستہا را از ضرب و تطاول بچہ حرام ست رواہ بیہقی در شعب ایمان

الْمِقْدَادِ بْنِ الْأَسْوَدِ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت ست از مقداد بن سود رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَدَّاحِينَ فَاحْثُوا فِي وُجُوهِهِمُ التُّرَابَ

وسلم چون بہ بینید مدح گویندگان را یعنے در حالت مدح پس بیندازید در روہای آنہا خاک مراد از خاک

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

اندا ختن حرمان ست یعنے چیزی ندہید یا اندک چیز دادن کہ مثابہ بخاک ست رواہ مسلم و از انس رضہ روایت

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا مُدِحَ الْفَاسِقُ غَضِبَ الرَّبُّ تَعَالَى

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون مدح کردہ شود فاسق در خشم مے آید پروردگار و مے جنبد

وَاهْتَزَّ لَهُ الْعَرْشُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

و می لرزد از جہت مدح فاسق عرش رواہ بیہقی در شعب ایمان

بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و روایت ست از بہز بن حکیم کہ روایت میکند از پدر خود و پدر او از جد بہز رضہ آوا مرد اسم جد معاویہ بن

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلٌ لِّمَنْ يُّحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہلاک وسختی مرکسے راکہ سخن میکند پس دروغ میگوید تا بخنداند بآن

بِهِ الْقَوْمَ وَيْلٌ لَّهٗ وَيْلٌ لَّهٗ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ

سخن مردم را ویل وہلاکی ست مرآنرا ویل وسختی ست مرآنرا رواہ احمد وترمذی وابو داؤد

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ودارمی وازابی ہریرہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْعَبْدَ لَيَقُوْلُ الْكَلِمَةَ لَا يَقُوْلُهَا

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ بندہ ہرآئینہ میگوید کلمہ را نمیگوید آن کلمہ را مگر برای آنکہ

اِلَّا لِيُضْحِكَ بِهِ النَّاسَ يَهْوِيْ بِهَا اَبْعَدَ مَا بَيْنَ السَّمَآءِ

بخنداند بآن مردم را افتد آن بندہ بسبب آن کلمہ یعنے بسوئے دوزخ افتادن کہ دور ترست

وَالْاَرْضِ وَاِنَّهٗ لَيَزِلُّ عَنْ لِّسَانِهٖ اَشَدَّ مِمَّا يَزِلُّ عَنْ

ازمسافتے کہ میان آسمان وزمین ست وبدرستیکہ ہرآئینہ می لغزد بندہ از زبان خود سخت تر از

قَدَمِهٖ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

لغزیدن از قدم رواہ البیہقی در شعب الایمان

اُمِّ كُلْثُوْمٍ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وازام کلثوم رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِيْ يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ وَيَقُوْلُ خَيْرًا

نیست دروغ گوئے آنکس کہ اصلاح میکند میان مردم ومیگوید سخنان نیک را کہ باعث

وَّيَنْمِيْ خَيْرًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

اصلاح ورفع نزاع میگردد واگرچہ دروغ گوید وآنکہ میرساند سخنان خوب را یکدیگر متفق علیہ

بَابُ تَرْكِ الْفُحْشِ وَالشَّمَاتَةِ وَالطَّعْنِ

این باب دربیان ترک فحش وبدگوئی وطعن ست وسخن چینی وطعنہ کردن بر مردم

ساحت دان ۱۲

عَنْ عَائِشَةَ ؓ اَنَّ رَجُلًا اِسْتَاذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز عائشہ مرویست کہ مردے اذن طلبید کہ در آید مر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقَالَ اِئْذَنُوْا لَهٗ فَبِئْسَ اَخُ الْعَشِيْرَةِ فَلَمَّا جَلَسَ تَطَلَّقَ

وسلم پس فرمود آنحضرت ﷺ اذن دہید مراین مرد را و بگذارید تا در آید پس بد قبیلہ داری ست

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ وَجْهِهٖ وَانْبَسَطَ اِلَيْهِ فَلَمَّا

پس چون در آمد و نشست طلاقت لسان و تازہ روئی نمود آنحضرت در روے وے اظہار انبساط

انْطَلَقَ الرَّجُلُ قَالَتْ عَائِشَةُ ؓ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قُلْتَ لَهٗ كَذَا

کرد آنحضرت بسوی آنمرد پس ہر گاہ کہ رفت آنمرد گفت عائشہ ؓ یا رسول اللہ ﷺ گفتی مراین مرد را

وَكَذَا ثُمَّ تَطَلَّقْتَ فِيْ وَجْهِهٖ وَانْبَسَطْتَ اِلَيْهِ فَقَالَ رَسُوْلُ

و غالبا نہ چنین و چنین پس تر نشاشت نمودی در روے وی و انبساط نمودی بسوے وے این چیست پس فرمود

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَتٰى عَاهَدْتِّنِيْ فَحَّاشًا اِنَّ شَرَّ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کے یافتی و دیدی مرا ای عائشہ رضہ بدگوینده بدرستی بدترین

النَّاسِ عِنْدَ اللّٰهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ اِتِّقَاءَ

مردمان نزد خدا تعالیٰ از روی مرتبہ روز قیامت کسیکہ ترک دہند و بگذارند او را مردم از جہت پرہیز کردن

شَرِّهٖ وَفِيْ رِوَايَةٍ اِتِّقَاءَ فُحْشِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

از شر وے و در روایتے بجاے اتقاء شرہ اتقاء فحشہ آمدہ متفق علیہ

اَبِيْ هُرَيْرَةَ ؓ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

كُلُّ اُمَّتِيْ مُعَافًى اِلَّا الْمُجَاهِرُوْنَ وَاِنَّ مِنَ الْمُجَانَةِ اَنْ يَّعْمَلَ

ہمہ امت سلامت داشتہ و گذاشتہ میشود مگر آشکارا کنندگان بدی و بیحیائی را و بدرستیکہ از بی باکی و بی پروائی

الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا ثُمَّ يُصْبِحُ وَقَدْ سَتَرَهُ اللّٰهُ فَيَقُوْلُ يَا فُلَانُ

اینکہ عمل کند مردی در شب عمل بد را پس صبح کند و حال آنکہ پوشیدہ است او را خدا تعالیٰ بپردہ علم و کرم پس میگوید آنمرد

عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ وَيُصْبِحُ

کردم دی شب چنین وچنان کاری وتحقیق شب کرد باین حال کہ میپوشد عمل او را

يَكْشِفُ سِتْرَ اللّٰهِ عَنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ وَاثِلَةَ رض قَالَ قَالَ

پروردگار وے وصبح میکند باینحال کہ بدرد پردۂ خدا را از خود متفق علیہ وروایت ست از واثلہ بن اسقع کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ظاہر مکن شماتت را برائے مسلمانی دشاد مشو بہ بلائیکہ

فَيَرْحَمُهُ اللّٰهُ وَيَبْتَلِيكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

بوے رسد پس اگر شادشدی بدان رحم کند خدا تعالیٰ اورا و مبتلا گرداند ترا بآن بلیہ رواہ ترمذی واز ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ الرَّجُلُ

مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون بگوید مردے ہلاک شدند

هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

مردم پس آنمرد ہلاک ترین مردم ست رواہ مسلم واز عائشہ رضہ

قَالَتْ قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسْبُكَ مِنْ صَفِيَّةَ

مرویست گفت گفتم من مر آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را بس است ترا از صفیہ

كَذَا وَكَذَا تَعْنِي قَصِيرَةً قَالَ لَقَدْ قُلْتِ كَلِمَةً لَوْ مُزِجَ بِهَا

یعنے از عیبہاے او چنین وچنان ومراد میدارد عائشہ رضہ کوتاہ قامت را فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ

الْبَحْرُ لَمَزَجَتْهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

سخنے را کہ اگر آمیختہ شود بآن کلمہ دریا ہر آئینہ خلط میکند دریا را رواہ احمد وترمذی وابوداؤد

أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كَانَ

وروایت ست از انس رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نباشد

الْفُحْشُ فِي شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ وَمَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ

فحش در چیزے مگر عیب دار میکند آنرا وبنا شد حیا در چیزے مگر کہ زینت میدہد آنرا

۱۲ فحش یعنی سخنی وعملی کہ در شرع وعرف قبیح باشد وفحش در سخن ایذاء دیگران ست وبخل در مال ایذاء فقرا وبخل در علم ایذاء متعلمان وفحش در خلق ایذاء مخالطان ست منہ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

رواہ ترمذی

بَابُ الْغِيْبَةِ وَالنَّمِيْمَةِ وَمَا عَلٰى ذِي الْوَجْهَيْنِ

باب در بیان غیبت و نمامی و چغلی و وعید بر صاحب نمیمہ

عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

قَالَ أَتَدْرُوْنَ مَا الْغِيْبَةُ قَالُوْا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ

آیا میدانید کہ غیبت چیست گفتند صحابہ خدا و رسول دانا ترست گفت آنحضرت غیبت یاد کردن

أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيْلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِيْ أَخِيْ مَا أَقُوْلُ قَالَ

تست برادر خود را بچیزیکہ ناخوش دارد او آنرا گفتہ شد آیا پس میدانی خبر دہ مرا اگر باشد در برادر من انچہ میگویم

إِنْ كَانَ فِيْهِ مَا تَقُوْلُ فَقَدِ اغْتَبْتَهٗ وَإِنْ لَّمْ يَكُنْ فِيْهِ مَا تَقُوْلُ فَقَدْ

گفت آنحضرت اگر ہست در ان شخص چیز یکہ میگوئی از بدی پس بتحقیق غیبت کردہ تو او را گر نیست در او انچہ

بَهَتَّهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض أَنَّ رَجُلَيْنِ

پس بتحقیق بہتان کردہ رواہ مسلم و از ابن عباس رضہ مرویست کہ دو مرد

صَلَّيَا صَلٰوةَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَكَانَا صَائِمَيْنِ فَلَمَّا قَضَى

گذارند نماز ظہر را یا عصر را شک راویست و بودند آنمرد ان روزہ دار پس ہرگاہ

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلٰوةَ قَالَ أَعِيْدُوْا وُضُوْءَكُمَا

کہ ادا کردند آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نماز را گفت بآن دو مرد باز گردانید شما وضوی خود را

وَصَلٰوتَكُمَا وَاقْضِيَا يَوْمَكُمَا وَاقْضِيَا يَوْمًا

و نماز خود را بگذارید روزہ خود را یعنے تمام کنید و افطار نکنید و قضا کنید این روزہ را

آخَرَ قَالَا لِمَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ اغْتَبْتُمْ فُلَانًا وَعَنْ

روز دیگر گفتند آن دو مرد چرا اعادہ کنیم یا رسول خدا فرمود شما غیبت کردید فلان شخص را

أَبِي سَعِيدٍ وَّجَابِرٍ رضہ قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابی سعید واز جابر رضہ مرویست گفتند ہر دو کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلْغِيْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ عَلَيْكَ

وسلم غیبت کردن بمعنے وجوہ سخت تر از زنا کردن ست گفتند یا رسول اللہ بر تو نازل باد

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ وَكَيْفَ الْغِيْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَاءِ قَالَ

صلوۃ وسلام چگونہ غیبت سخت تر از زنا باشد فرمود آنحضرت بدرستیکہ مرد ہر آئینہ زنا میکند پس

اِنَّ الرَّجُلَ لَيَزْنِيْ فَيَتُوْبُ فَيَتُوْبُ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ فَيَتُوْبُ

توبہ میکند پس رجوع میکند حقتعالی بروی برحمت و در روایتی باین لفظ آمدہ پس توبہ میکند

فَيَغْفِرُ اللّٰهُ لَهٗ وَاِنَّ صَاحِبَ الْغِيْبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهٗ حَتّٰى

آمرزد پس می آمرزد خدا مر او را و بدرستیکہ صاحب غیبت آمرزیدہ نشود مر او را تا آنکہ

يَغْفِرَ هَا لَهٗ صَاحِبُهٗ وَفِيْ رِوَايَةِ اَنَسٍ رضہ قَالَ صَاحِبُ

بیامرزد او را یار او و در روایت انس رضہ آمدہ کہ گفت آنحضرت صلعم

الزِّنَاءِ يَتُوْبُ وَصَاحِبُ الْغِيْبَةِ لَيْسَ لَهٗ تَوْبَةٌ رَوَاهُ

زنا کنندہ توبہ میکند و غیبت کنندہ نیست مر او را توبہ و استحلال کند و در روایتی کفر افتد

الْبَيْهَقِيُّ الْاَحَادِيْثَ الثَّلَاثَةَ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

روایت کرد بیہقی این سہ حدیث را در شعب ایمان

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ كَفَّارَةِ الْغِيْبَةِ اَنْ تَسْتَغْفِرَ لِمَنِ اغْتَبْتَهٗ

وسلم فرمود کہ از جملہ کفارت غیبت یعنی آنچہ بپوشد اثم آنرا اینست کہ آمرزش خواہی مر کسی کہ غیبت کردہ

تَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَهٗ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَعْوَتِ الْكَبِيْرِ

صورت آمرزش آنکہ بگوئی خدایا بیامرز ما را و مر او را روایت کرد ایں حدیث را بیہقی در دعوت کبیر

وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

واز عقبہ بن عامر رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَاٰى عَوْرَةً فَسَتَرَهَا كَانَ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیند عیب کسی را پس پوشد آنرا باشد آنکس مانند کسیکہ

كَمَنْ اَحْيَى مَوْءُوْدَةً رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

زندہ گرداند دختر زندہ در گور کردہ را رواہ احمد و ترمذی

اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اُغْتِيْبَ

وروایت کرد انس رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت کسیکہ غیبت

عِنْدَهٗ اَخُوْهُ الْمُسْلِمُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى نَصْرِهٖ فَنَصَرَهٗ نَصَرَهُ اللّٰهُ

نزد وی برادر وی مسلمان و حال آنکہ قادرست بر مدد او و می تواند کہ منع کند پس مدد کرد او را مدد میکند

فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَاِنْ لَّمْ يَنْصُرْهُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى نَصْرِهٖ

خدا تعالی آن را در دنیا و آخرت پس اگر مدد نکرد برادر خود را و حال آنکہ وی قدرت داشت بر نصرت

اَدْرَكَهُ اللّٰهُ بِهٖ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

وے میگیرد او را خدا او مواخذہ میکند او را بسبب عدم نصرت وے در دنیا و آخرت روایت کرد این حدیث را

وَعَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

واز اسماء بنت یزید رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ ذَبَّ عَنْ لَحْمِ اَخِيْهِ بِالْمَغِيْبَةِ كَانَ

علیہ وسلم کسیکہ دفع کند از گوشت خوردن برادر خود بغیبت کردن و باز داشت

حَقًّا عَلَى اللّٰهِ اَنْ يُّعْتِقَهٗ مِنَ النَّارِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ

او را از غیبت کردن باشد او را حقی بر خدا از روی لطف آنکہ آزاد کند او را خدا از آتش دوزخ رواہ

الْاِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ غَنْمٍ وَاَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ

این حدیث را بیہقی در شعب ایمان و روایت ست از عبد الرحمن بن غنم و اسماء بنت یزید

قَالَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ خِیَارُ عِبَادِ اللّٰہِ الَّذِیْنَ

گفتند ہر دو کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود نیکوترین بندگان خدا آنانند کہ چون

اِذَا رُءُوْا ذُکِرَ اللّٰہُ وَشِرَارُ عِبَادِ اللّٰہِ الْمَشَّاؤُنَ بِالنَّمِیْمَۃِ

دیدہ شوند یاد کردہ شود خدا تعالیٰ و بدترین بندگان خدا روندگانند بسخن چینی و جدائی افگنندگان

الْمُفَرِّقُوْنَ بَیْنَ الْاَحِبَّۃِ الْبَاغُوْنَ الْبُرَاءَ الْعَنَتَ رَوَاہُ اَحْمَدُ

میان دوستان بسخن چینی و طلب کنندگان از پاکان عیب و فساد و بزہ و زنا را رواہ احمد

وَالْبَیْہَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ حُذَیْفَۃَ رض قَالَ

و بیہقی در شعب ایمان و از حذیفہ رضہ کہ صاحب سر رسول ص بود مرویست

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ لَا یَدْخُلُ

کہ شنیدم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را کہ مے گفت در نمی آید

الْجَنَّۃَ قَتَّاتٌ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَفِیْ رِوَایَۃٍ لِمُسْلِمٍ نَمَّامٌ

بہشت را سخن چین و آنکہ پنہان گوش بر سخن مردم دارد متفق علیہ است و در روایتے مسلم لفظ نمام

وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

معنی ہر دو یکے ست و از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ تَجِدُوْنَ شَرَّ النَّاسِ یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ

علیہ وسلم مے یابید بدترین مردم روز قیامت

ذَا الْوَجْھَیْنِ الَّذِیْ یَاْتِیْ ھٰؤُلَاءِ بِوَجْہٍ وَھٰؤُلَاءِ بِوَجْہٍ

دو رویہ را آنکہ می آید این جماعت را بروئے و بطریقے و می آید جماعت دیگر را برروئے و رنگے دیگر

مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْ عَمَّارٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

متفق علیہ و از عمار بن یاسر رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت

اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَنْ کَانَ ذَا وَجْھَیْنِ فِی الدُّنْیَا کَانَ لَہٗ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ ہست خداوند دو روئے در دنیا میباشد مر او را

۴ دیدن یک بزہ و زنا یا غیبت یک مسلمان را و شنیدن بزہ و زنا یا غیبت یک مسلمان را و دیدن یک بزہ و زنا یا غیبت یک مسلمان را و شنیدن بزہ و زنا یا غیبت یک مسلمان را و در شنیدن و ملاکت ۱۲ منہ عفی عنہ

آمدہ ۱۲

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ

روز قیامت دو زبان از آتش رواه دارمی

إِسْمٰعِيلَ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أُسَامَةَ

واز اسمعیل بن زیاد واز جعفر بن محمد از پدرش از اسامه

ابْنِ زَيْدٍ رض قَالَ بَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن زید مرویست در حالیکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم

عَلٰى بَغْلَتِهِ الشَّهْبَاءِ وَأَنَا رِدْفُهُ إِذْ عَثَرَتِ الْبَغْلَةُ فَقُلْتُ

سوار بود بر ماده استر که نام او شهبا رست و من پس پشت آنحضرت بودم ناگاه در جهیدن آمد

تَعِسَ إِبْلِيسُ فَضَرَبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ناقه آنحضرت پس گفتم هلاک باد ابلیس پس زد دست مبارک آنحضرت صلی الله علیه وسلم

عَلٰى مَنْكِبِي وَقَالَ يَا أُسَامَةُ لَا تَقُلْ هٰكَذَا فَإِنَّ لِإِبْلِيسَ

بر بازوی ما و فرمود ای اسامه مگو چنین زیرا که مر ابلیس را وقت گفتن چنین سخن باشد

عِنْدَ ذٰلِكَ نَخْوَةً يَقُولُ ذَكَرَنِي وَنَسِيَ رَبَّهُ وَلٰكِنْ قُلْ بِسْمِ اللّٰهِ

نخوت و رعونت میگوید که یاد کرد مرا و فراموش کرد پروردگار خود را ولیکن بگو بسم الله

هٰذَا فِي الْمُتَّفِقِ وَالْمُفْتَرِقِ وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ لٰكِنْ فِيهِ انْقِطَاعٌ

این لفظ حدیث در متفق ست و در متفرق نیز و مردان این حدیث یعنی راویان ثقه اند همه لیکن در این سند

بَيْنَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ وَبَيْنَ أُسَامَةَ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ

انقطاع است میان محمد بن حسین و میان اسامه واز انس رض مرویست گفت

قُبِضَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قبض کرده شد مردے از یاران آنحضرت صلے الله علیه وسلم

فَقَالُوا هَنِيئًا لَكَ الْجَنَّةُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

پس گفتند صحابه خوش گوار باد ترا بهشت پس فرمود آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ وَمَا عَلَّمَكُمْ لَعَلَّهُ قَدْ تَكَلَّمَ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ أَوْ مَنَعَ

وسلم وچه چیز معلوم گردانید شمارا که وی داخل بهشت ست شاید وی بتحقیق کلام کرده باشد در چیزیکه ضرورت

مَا لَا يَنْقُصُهُ رَوَاهُ ابْنُ جَرِيرٍ

نداشته باشد یا بخیلی کرده باشد بدادن انچه نقصان نمی آرد اورا رواه ابن جریر

بَابُ الْوَعْدِ

باب در بیان وعده

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا وَأَوْفُوا الْكَيْلَ

ووفا کنید بپیمان را بدرستیکه پیمان ست پرسیده شده تمام کنید پیمانه را چون بپیمائید

إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ

وبسنجید بترازوی راست این بهتر ست ونیکوتر ست

تَأْوِيلًا وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ

بعاقبت ویاد کن در قرآن اسمعیل را بدرستیکه او بود راست

الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ

وعده و بود فرستاده پیغمبر و بود میفرمود کسان خودرا بنماز

وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ

وزکوة و بود نزد پروردگار خود پسندیده واز عبد الله بن

الْحَمْسَاءِ رض قَالَ بَايَعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ

حمساء مرویست گفت که خریدم از آنحضرت صلے الله علیه وسلم چیزے را

أَنْ يُبْعَثَ وَبَقِيَتْ لَهُ بَقِيَّةٌ فَوَعَدْتُهُ أَنْ آتِيَهُ بِهَا فِي مَكَانِهِ

پیش ازان که مبعوث گردد و باقیمانده بود مر آنحضرت را بر من بقیه از ثمن مبیع پس وعده کردم

فَنَسِيتُ فَذَكَرْتُ بَعْدَ ثَلَاثٍ فَإِذَا هُوَ فِي مَكَانِهِ فَقَالَ

آنحضرت را که بیایم او را بقیه ثمن در جای که آنحضرت که آنجا نشسته بود یا در جای مبیع پس فراموش کردم پس یاد آوردم

۱۲ جزء اربعه

۱۳ جزء اربعه

لَقَدْ شَقَقْتَ عَلَيَّ أَنَا هٰهُنَا مُنْذُ ثَلَاثٍ أَنْتَظِرُكَ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ

در مشقت من اینجا ام از مدت سه روز انتظار میبرم آمدن ترا تا خلاف وعده نشود رواه ابو داؤد

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رضه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز زید بن ارقم رضه مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ إِذَا وَعَدَ الرَّجُلُ أَخَاهُ وَمِنْ نِيَّتِهِ أَنْ يَفِيَ لَهُ فَلَمْ يَفِ

کہ فرمود چوں وعده کند مرد برادر خود را واز جملہ نیت او این ست کہ بسر برد

وَلَمْ يَجِئِ الْمِيْعَادَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

وراست گرداند وعده را برای برادر خود پس بسر نبرد و نیاید وقت وعده پس نیست بروی ہیچ گناہ رواہ ابو داؤد

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَامِرٍ قَالَ دَعَتْنِي أُمِّي يَوْمًا وَرَسُوْلُ

واز عبد اللہ بن عامر رضه مرویست کہ خواند مرا مادر من روزے و آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِي بَيْتِنَا فَقَالَتْ هَا تَعَالَ

صلے اللہ علیہ وسلم نشستہ بود در خانہ ما پس گفت مادر من

أُعْطِيْكَ فَقَالَ لَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَرَدْتِ

آگاہ باش و بیاید ہم ترا پس گفت مادر مرا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ چہ میخواستی

أَنْ تُعْطِيَهُ قَالَتْ أَرَدْتُ أَنْ أُعْطِيَهُ تَمْرًا فَقَالَ لَهَا رَسُوْلُ

کہ بدہی اورا گفت مادر من خواستم کہ اورا خرمای خشک بدہم پس فرمود مرا مادر مرا آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكِ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُتِبَتْ

صلے اللہ علیہ وسلم آگاہ باش بدرستیکہ تو ای زن اگر نمیدادی آن پسر را

عَلَيْكِ كَذْبَةٌ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

چیزے نوشتہ میشد بر تو دروغی رواہ ابو داؤد و بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت ست از زید بن ارقم رضه کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ وَعَدَ رَجُلًا فَلَمْ يَأْتِ اَحَدُهُمَا اِلَى وَقْتِ

وسلم فرمود کسیکہ وعدہ کرد مردے را پس نیاید یکے ازان دو مرد تا وقت نماز وقت آمدہ

الصَّلٰوةِ وَذَهَبَ الَّذِيْ جَاءَ لِيُصَلِّيَ فَلَا اِثْمَ عَلَيْهِ رَوَاهُ رَزِيْنٌ

کہ آمدہ بود بجای نماز تا نماز بگذارد و پس نیست گناہ بروی روایت کرد این حدیث را رزین

بَابُ الْمِزَاحِ

باب در بیان خوش طبعی

عَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَجُلًا اِسْتَحْمَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از انس رضہ مرویست کہ مردے طلب سواری کرد از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّيْ حَامِلُكَ عَلٰى وَلَدِ نَاقَةٍ فَقَالَ

علیہ وسلم درخواست کہ مرکب عطا کند پس فرمود کہ من سوار کنندہ ام

مَا اَصْنَعُ بِوَلَدِ النَّاقَةِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ترا بچہ ناقہ یعنے عطا میکنم پس گفت آنمرد چہ کار میکنم من بچہ ناقہ را شتر میخواہم پس فرمود آنحضرت صلی

وَهَلْ تَلِدُ الْاِبِلَ اِلَّا النُّوْقُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ

و آیا میزاید شتر را مگر ناقہا یعنے ہر شتر بچہ ناقہ است رواہ الترمذی و ابو داؤد

وَعَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهٗ يَا

و ہم از انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود مر او را اے صاحب

ذَا الْاُذُنَيْنِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ

دو گوش رواہ ابو داؤد و ترمذی و ہم از وی مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِاِمْرَاَةٍ عَجُوْزٍ اِنَّهٗ لَا تَدْخُلُ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بطریق مزاح پیرزنی را چون وی التماس دعاے بہشت کرد گفتہ

الْجَنَّةَ عَجُوْزٌ فَقَالَتْ وَمَا لَهُنَّ وَكَانَتْ تَقْرَاُ الْقُرْاٰنَ

کہ بہشت پیرزن پس گفتند پیرزن بجیرد چہ شد مر پیرزنان را کہ در نمی آیند بہشت را و بود آنزن قرآن خوان

فَقَالَ لَهَا أَمَا تَقْرَئِينَ الْقُرْآنَ إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً

پس گفت آنحضرت مر آنرا آیا نمی خوانی قرآن را و نمی دانی که گفته است حق تعالی که بدرستیکه ما پیدا

فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

کرده ایم زنان بهشت را پیدا کردنی پس گردانیدیم ایشانرا بکرا روایت کرد آنرا رزین و از ابن عباس رضا

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تُمَارِ أَخَاكَ وَلَا تُمَازِحْهُ

مرویست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم که فرمود آنحضرت خصومت مکن برادر مسلمان را

وَلَا تَعِدْهُ مَوْعِدًا فَتُخْلِفَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و مزاح مکن او را از آنچه ایذا کند و وعده مکن آنرا و وعده کردی پس خلاف کنی آن وعده یعنی وعده وفا مکن او را

بَابُ الْمُفَاخَرَةِ وَالْعَصَبِيَّةِ

باب در بیان تفاخر و تعصب

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ

ای مردمان بدرستیکه ما آفریدیم شما را از مرد و زنان و گردانیدیم شما را

شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ

گروهها و قبیلها تا بشناسید بدرستیکه بزرگترین شما نزد خدا پرهیزگارترین شماست

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابن عمر رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

الْكَرِيمُ ابْنُ الْكَرِيمِ ابْنِ الْكَرِيمِ ابْنِ الْكَرِيمِ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ

اکرمی حسب و نسب کریم ابن کریم ابن کریم ابن کریم یوسف بن یعقوب

ابْنِ إِسْحٰقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رض

بن اسحق بن ابراهیم ست رواه بخاری و از براء بن عازب رضا مرویست

قَالَ فِي يَوْمِ حُنَيْنٍ كَانَ أَبُو سُفْيَانَ بْنُ الْحَارِثِ آخِذًا بِعِنَانِ

گفت ابن عازب که در روز حنین ابو سفیان بن حارث گرفته بود عنان

بَغْلَتِهٖ یَعْنِیْ بَغْلَۃَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا غَشِیَہُ

استر آنحضرت را او آنحضرت را میزد استر را تا حمله کند پس هرگاه پوشیدند آنحضرت را

الْمُشْرِکُوْنَ نَزَلَ فَجَعَلَ یَقُوْلُ اَنَا النَّبِیُّ لَا کَذِبْ اَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ

مشرکان فرود آمد بداز استر بکمال شجاعت پس استاد و شروع کرد آنحضرت که میگوید این رجز را من پیغمبرم

قَالَ فَمَا رُئِیَ مِنَ النَّاسِ یَوْمَئِذٍ اَشَدُّ مِنْہُ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

نیست هیچ در من دروغ من پسر عبد المطلب ام که مشهور در شجاعت ست گفت راوی پس ندیده شد در ین روز

وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

از آدمیان سخت تر و قوی تر از آنحضرت متفق علیه و از انس مرویست گفت انس آمد مردی نزد آنحضرت صلی الله

قَالَ یَا خَیْرَ الْبَرِیَّۃِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ ذَاکَ اِبْرَاھِیْمُ

علیه وسلم پس گفت ای بهترین خلق پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم ابراهیم

رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

تواضع یعنی آن خیر البریت ابراهیم ست و این خامهٔ اوست رواه مسلم و از عمر رضه مرویست که فرمود آنحضرت

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَا تُطْرُوْنِیْ کَمَا اَطْرَتِ النَّصَارٰی عِیْسَی ابْنَ

صلی الله علیه وسلم مرا مگذارید مرا و از حد نگذرانید در دروغ مرا همچنانکه دران از حد درگذشتند در دروغ

مَرْیَمَ فَاِنَّمَا اَنَا عَبْدُہٗ فَقُوْلُوْا عَبْدُ اللّٰہِ وَرَسُوْلُہٗ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

گفتند نصاری در حق عیسی بن مریم که الله و ابن الله گفتند پس نیستم من مگر بنده که خدا گاهی گوید مرا بنده خود

وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

و از ابی هریره رضه از آنحضرت روایت ست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ لَیَنْتَھِیَنَّ اَقْوَامٌ یَفْتَخِرُوْنَ بِاٰبَائِھِمُ الَّذِیْنَ مَاتُوْا اِنَّمَا ھُمْ

فرمود بخدا سوگند هر آئینه باز آیند قومهای که افتخار میکنند به پدران خود که مرده اند نیستند ایشان مگر آنکه

فَحْمٌ مِنْ جَھَنَّمَ اَوْ لَیَکُوْنُنَّ اَھْوَنَ عَلَی اللّٰہِ مِنَ الْجُعَلِ الَّذِیْ

از دوزخ یا باشند خوارتر نزد خدا از کرم سیاه مشهور که در پلیدی میباشد آنکه می غلطاند مدومی جلبناند

يُذْهِبُهُ الْخُيَلَاءَ بِأَنْفِهِ إِنَّ اللهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُلِّيَّةَ

پلیدے را بینی خود بدرستیکه خدا تعالی دور کرد از شما نخوت و تکبر و فخر جاهلیت را به پدران

الْجَاهِلِيَّةِ وَفَخْرَهَا بِالْآبَاءِ إِنَّمَا هُوَ مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ أَوْ فَاجِرٌ

نیست آدمی مگر او یا مؤمن متقی یا گناهگار بدبخت همه پسران آدم اند و آدم

شَقِيٌّ النَّاسُ كُلُّهُمْ بَنُو آدَمَ وَآدَمُ مِنْ تُرَابٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

از خاک ست روایت کرد این حدیث را ترمذی

وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ ح

و ابوداؤد و روایت میکند ابن مسعود رضا از آنحضرت صلی الله علیه

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَصَرَ قَوْمَهُ عَلَى غَيْرِ الْحَقِّ فَهُوَ

وسلم که فرمود کسیکه یاری دهد قوم خود را بر ناحق پس وی مانند شتریکه

كَالْبَعِيرِ الَّذِي رَدِيَ فَهُوَ يُنْزَعُ بِذَنَبِهِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

فرو افتاده در چاه هلاک پس آن شتر کشیده میشود از دم او رواه ابو داؤد

وَعَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ رض قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ

واز واثلة بن اسقع رضا روایت ست گفت گفتم یا رسول الله

مَا الْعَصَبِيَّةُ قَالَ أَنْ تُعِينَ قَوْمَكَ عَلَى الظُّلْمِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

عصبیت که مذموم ست چیست فرمود که یاری دادن تست قوم خود را بر ظلم رواه ابوداؤد

وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

واز جبیر بن مطعم مرویست که آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا

وسلم فرمود نیست از ما کسیکه بخواند مردم را بجانب عصبیة یعنے باعث شود

مَنْ قَاتَلَ عَصَبِيَّةً وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ

فرموده نیست از ما کسیکه جنگ کند بجهت عصبیة و نیست از ما کسیکه بمیرد بجهت عصبیة

رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ اَبِی الدَّرْدَاءِ رضہ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ

رواہ ابو داؤد و از ابی درداء رضہ مرویست از آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ حُبُّکَ الشَّیْءَ یُعْمِیْ وَیُصِمُّ رَوَاہُ اَبُوْدَاوُدَ

علیہ وسلم فرمود محبت داشتن تو چیزے را کور میگرداند و کر میگرداند رواہ ابو داؤد

بَابُ الْبِرِّ بِالْوَالِدَیْنِ

باب در بیان نیکی کردن بوالدین

وَاعْبُدُوا اللّٰہَ وَلَا تُشْرِکُوْا بِہٖ شَیْئًا وَّبِالْوَالِدَیْنِ اِحْسَانًا

و بپرستید خدا را و شریک نگنید باو چیزے را و نکوئی کنید با پدر و مادر نکوئی کردنے

وَّبِذِی الْقُرْبٰی وَالْیَتٰمٰی وَالْمَسَاکِیْنِ وَالْجَارِ ذِی الْقُرْبٰی

و بخویشان و یتیمان و درویشان و همسایه خویشاوند

وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِیْلِ وَمَا مَلَکَتْ

و همسایه اجنبی و همنشین بپهلو نشسته و برهگذران و بانچه دست شما مالک

اَیْمَانُکُمْ اِنَّ اللّٰہَ لَا یُحِبُّ مَنْ کَانَ مُخْتَالًا فَخُوْرًا وَقَضٰی رَبُّکَ

اوشد هر آئینه خدا دوست ندارد کسے را که باشد متکبر خود ستاینده و حکم کرد پروردگار تو که

اَلَّا تَعْبُدُوْا اِلَّا اِیَّاہُ وَبِالْوَالِدَیْنِ اِحْسَانًا اِمَّا یَبْلُغَنَّ عِنْدَکَ

نپرستید مگر او را و بکنید با پدر و مادر نکوکاری اگر برسد نزد تو بهر بزرگ سالے یکے

الْکِبَرَ اَحَدُھُمَا اَوْ کِلٰھُمَا فَلَا تَقُلْ لَّھُمَآ اُفٍّ وَّلَا

از ایشان یا هر دو پس مگو مر ایشان را اف و بانگ

تَنْھَرْھُمَا وَقُلْ لَّھُمَا قَوْلًا کَرِیْمًا وَاخْفِضْ لَھُمَا جَنَاحَ

مزن بر ایشان و مگو با ایشان سخن نیکو و فرو گیر برائے ایشان بال فروتنے از بخشش و مگو

الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَۃِ وَقُلْ رَّبِّ ارْحَمْھُمَا کَمَا رَبَّیٰنِیْ صَغِیْرًا

پروردگارا من بخشائے ایشان را چنانچه پروردگار مرا در خردسالے

رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ

پروردگار شما داناتر است بآنچه در نفسهای شما است اگر باشید شایستگان پس بدرستی او هست

لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ

مر توبه کنندگان را آمرزنده و بده خداوندان خویشی را حق او و درویش را و رهگذر را

السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ

و اسراف مکن اسراف کردنی بدرستیکه اسراف کنندگان هستند برادران دیوان و هست

الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ

الشیطان مر پروردگار خویش را ناسپاس و وصیت کردیم آدمی را

بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا

بپدر و مادر او نکوئی کردن برداشت او را مادر او برنج و بنهاد او را برنج

وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

و بار او و از شیر باز گرفتن او سی ماه است و از ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ أَحَقُّ بِحُسْنِ صَحَابَتِي

مردیست گفت گفت مردی ای رسول خدا کیست سزاوار تر بنیک صحبتی فرمود آنحضرت مادر تو

قَالَ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أُمُّكَ

گفت پستر کیست فرمود مادر تو گفت پستر کیست فرمود مادر تو گفت پستر کیست فرمود بار چهارم

قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أَبُوكَ وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ أُمَّكَ ثُمَّ أُمَّكَ

پدر تو و در روایتی باین لفظ آمده فرمود مادر تو پستر مادر تو پستر

ثُمَّ أُمَّكَ أَبَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ فَأَدْنَاكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ

مادر تو پستر پدر تو پستر قریب تر تو پس قریب تر تو متفق علیه و هم از ابی هریره رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَغِمَ أَنْفُهُ

فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بخاک چسبیده باد

ع جزء ۱۵ رکوع ۱۱

ع یعنی مفعول فعل محذوف ینصبه ما بعده

رَغِمَ اَنْفُهٗ رَغِمَ اَنْفُهٗ قِیْلَ مَنْ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ قَالَ مَنْ اَدْرَکَ

بینی وی ہمین سہ بار فرمود پرسیدہ شد کیست یا رسول اللہ فرمود کسیکہ دریابد

وَالِدَیْہِ عِنْدَ الْکِبَرِ اَحَدَھُمَا اَوْ کِلَاھُمَا ثُمَّ لَمْ یَدْخُلِ

پدر و مادر خود را نزد پیری یکے ازان دو را یا ہر دو را پس در نیابد بہشت را یعنے خدمت

الْجَنَّۃَ رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنِ الْمُغِیْرَۃِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

ایشان نکند رواہ مسلم و از مغیرہ رضہ مرویست گفت فرمود

اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰہَ حَرَّمَ عَلَیْکُمْ عُقُوْقَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا حرام گردانیدہ است بر شما نجانیدن مادران

الْاُمَّھَاتِ وَوَاْدَ الْبَنَاتِ وَمَنْعَ وَھَاتِ وَکَرِہَ لَکُمْ قِیْلَ

بر شما زندہ در گور کردن دختران را و حرام گردانیدہ است بر شما بخیلی نمودن و سوال و گدائی کردن را

وَقَالَ وَکَثْرَۃَ السُّؤَالِ وَاِضَاعَۃَ الْمَالِ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

و شمار کردہ گردانیدہ است خدا قیل و قال را و کثرت سوال را و اسراف کردن در مال متفق علیہ

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰہِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

و از عبد اللہ بن عمرو رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مِنَ الْکَبَائِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَیْہِ قَالُوْا یَا رَسُوْلَ

علیہ وسلم از جملہ گناہان کبیرہ است دشنام دادن مرد مر مادر و پدر را گفتند

اللّٰہِ وَھَلْ یَشْتِمُ الرَّجُلُ وَالِدَیْہِ قَالَ نَعَمْ یَسُبُّ اَبَ الرَّجُلِ

ای رسول خدا آیا دشنام میدہد مرد مادر و پدر خود را گفت آری میدہد پدر بایکہ دشنام میدہد

فَیَسُبُّ اَبَاہُ وَیَسُبُّ اُمَّہٗ فَیَسُبُّ اُمَّہٗ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

پدر پسر را پس وی مادر او را پس دشنام میدہد مادر او را پس دشنام میدہد وی مادر او را

وَعَنْ عَائِشَۃَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

و از عائشہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ فِيهَا قِرَاءَةً فَقُلْتُ مَا هٰذَا

وسلم درآمدم من بہشت را پس شنیدم من در وے آواز قرآن خواندن پس گفتم کیست

قَالُوا حَارِثَةُ ابْنُ النُّعْمَانِ كَذٰلِكُمُ الْبِرُّ كَذٰلِكُمُ الْبِرُّ وَكَانَ اَبَرَّ النَّاسِ بِاُمِّهٖ

این جواب دادند این قرآن خواننده حارثہ بن نعمان ست همچنین ست نیکی کردن بوالدین

رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ

دو بار مکرر فرمود و بود ے نیکی کنندہ ترین مردم با در خود روایت کرد در شرح سنة و بیہقی در شعب ایمان

وَفِي رِوَايَتِهٖ قَالَ نِمْتُ فَرَاَيْتُنِيْ فِي الْجَنَّةِ بَدَلَ دَخَلْتُ

و در روایت بیہقی ست گفت آنحضرت خواب کردم پس دیدم خود را در بہشت این عبارت بدل بجاے

الْجَنَّةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

دخلت الجنة واز عبد اللہ بن عمرو رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِضَى الرَّبِّ فِي رِضَى الْوَالِدِ وَسَخَطُ

صلے اللہ علیہ وسلم خوشنودی پروردگار در خوشنودی پدرست

الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ بَهْزِ بْنِ

و ناخوشنودی پروردگار در ناخوشنودی پدراست رواہ ترمذی واز بہز بن

حَكِيْمٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَنْ اَبَرُّ

حکیم مرویست واو از پدرش روایت میکند و پدرش از جدبہز گفت گفتم کرا نیکی کنم و بکرا احسان

قَالَ اُمَّكَ قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ اُمَّكَ قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ اُمَّكَ

نمایم فرمود با در خود را نیکی کن گفتم پستر کرا نیکی کنم فرمود با در خود احسان نمائی گفتم پستر کرا نیکی کنم فرمود با در

قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ اَبَاكَ ثُمَّ الْاَقْرَبَ فَالْاَقْرَبَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خود را گفتم پستر کرا احسان کنم فرمود در مرتبہ چہارم مرپدر خود را پستر نیکی کن آنرا کہ نزدیکتر ست بتو پس نزدیک تر

وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رضہ اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواہ ترمذی واز ابی امامہ رضہ مرویست کہ مردے گفت یا رسول اللہ

۱ بیشتر ازین بعبارت ناکارہ بیان کردہ شد

مَا حَقُّ الْوَالِدَيْنِ عَلٰى وَلَدِهِمَا فَقَالَ هُمَا جَنَّتُكَ وَنَارُكَ

چیست حق مادر و پدر بر فرزند ایشان پس فرمود مادر و پدر تو بہشت و دوزخ

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

تو اند رواہ ابن ماجہ و از ابن عباس رضہ روایت ست فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَصْبَحَ مُطِيْعًا لِلّٰهِ فِيْ وَالِدَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم کیکہ بامداد کند درحالیکہ فرمانبرداری کنندہ است خدارا در حق

اَصْبَحَ لَهٗ بَابَانِ مَفْتُوْحَانِ مِنَ الْجَنَّةِ وَاِنْ كَانَ وَاحِدًا

مادر و پدر خود بامداد کند درحالیکہ ثابت ست برائے او دو در کشادہ از بہشت و اگر باشد یکے از مادر

فَوَاحِدًا وَّمَنْ اَصْبَحَ عَاصِيًا لِلّٰهِ فِيْ وَالِدَيْهِ اَصْبَحَ لَهٗ بَابَانِ

و پدر پس مفتوح یک درست و کسیکہ بامداد کند درحالیکہ بیفرمانی کنندہ است خدا در حق مادر و پدر بامداد او

مَفْتُوْحَانِ مِنَ النَّارِ وَاِنْ كَانَ وَاحِدًا فَوَاحِدًا قَالَ رَجُلٌ

کند برائے وے دو در کشادہ از آتش دوزخ و اگر ہست یکے از مادر و پدر پس مفتوح یک درست

وَاِنْ ظَلَمَاهُ قَالَ وَاِنْ ظَلَمَاهُ وَاِنْ ظَلَمَاهُ وَاِنْ ظَلَمَاهُ

گفت مردے و اگر ظلم ہم کنند فرمود آنحضرت ۲ اگرچہ ظلم کنند مادر و پدر سہ بار مکرر فرمود از برائے تاکید

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ

روایت کرد بیہقی این حدیث را در شعب ایمان و ہم از ابن عباس مرویست کہ

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ وَّلَدٍ بَارٍّ يَنْظُرُ اِلٰى

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود نیست ہیچ فرزند نیکی کنندہ بر والدین کہ نگاہ می کند

وَالِدَيْهِ نَظْرَةَ رَحْمَةٍ اِلَّا كَتَبَ اللّٰهُ لَهٗ بِكُلِّ نَظْرَةٍ حَجَّةً

بسوی ایشان نگاہ رحمت و محبت مگر آنکہ بنویسد مر او را خدا تعالیٰ بر ہر نگاہ کردن حج مقبول افتادہ

مَبْرُوْرَةً قَالُوْا وَاِنْ نَظَرَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ قَالَ نَعَمِ اللّٰهُ اَكْبَرُ

صحابہ بدین استبعاد گفتند اگرچہ نگاہ کند ہر روز صد مرتبہ فرمود آرے اگرچہ نظر کند صد بار خدا بزرگتر است

وَاَطْيَبُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

وپاک تر است از انچہ در گمان شماست رواہ بیہقی در شعب ایمان

اَبِيْ بَكْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی بکرہ رضہ روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

كُلُّ الذُّنُوْبِ يَغْفِرُ اللّٰهُ مِنْهَا مَا شَاءَ اِلَّا الْعُقُوْقَ الْوَالِدَيْنِ

ہر گناہ و ہمہ گناہان می آمرزد خدا تعالیٰ از ان گناہان ہر چہ میخواہد مگر نجا نیدن پدر و مادر

فَاِنَّهٗ يُعَجِّلُ لِصَاحِبِهٖ فِي الْحَيٰوةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

پس بدرستیکہ خدا تعالیٰ شتاب میکند عقوبت را مر صاحب عقوق را در زندگانی پیش مردن رواہ بیہقی

فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ

در شعب ایمان وعن عبد اللہ بن عمرو رضہ قال قال

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنَّانٌ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در نمی آید بہشت را منت نہندہ بعد از عطا

وَلَا عَاقٌّ وَلَا مُدْمِنُ خَمْرٍ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

وہ چہ چاپی ایذا کنندہ بران و مجنین در نمی آید بہشت آزار کنندہ والدین و در نمی آید در بہشت دایم خورندہ

وَعَنْ اَبِي الطُّفَيْلِ رض قَالَ رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

شراب روایت کرد ایں حدیث را نسائی و دارمی و ہمچنین است از ابی طفیل رضہ گفت دیدم پیغمبر خدا صلی اللہ

وَسَلَّمَ يَقْسِمُ لَحْمًا بِالْجِعِرَّانَةِ اِذْ اَقْبَلَتِ امْرَاَةٌ حَتّٰى

وسلم را کہ بخش میکرد گوشتی را در موضعی کہ نام جعرانہ است قریب از مکہ معظمہ گاہ پیش آمد زنی تا آنکہ

دَنَتْ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَسَطَ لَهَا رِدَاءَهٗ

نزدیک شد بسوی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گسترانید آنحضرت برای نشستن وی ردای مبارک خود را پس

فَجَلَسَتْ عَلَيْهِ فَقُلْتُ مَنْ هِيَ فَقَالُوْا هِيَ اُمُّهُ الَّتِي

بنشست آن زن بران روی مبارک پس گفتم من کیست این زن پس گفتند این مادر رضاعی

اَرْضَعَتْهُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِیِّ

شیر داده آنحضرت را رواه ابو داؤد و روایت ست از ابن عمر رضا از آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَیْنَمَا ثَلٰثَةُ نَفَرٍ یَتَمَاشَوْنَ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود در اثنای آنکہ سہ کس باہمدیگر مے رفتند در گرفت

اَخَذَهُمُ الْمَطَرُ فَاَوَوْا اِلٰی غَارٍ فِی الْجَبَلِ فَانْحَطَّتْ عَلٰی فَمِ

ایشان را باران پس میل کردند بسوی غارے کہ در کوہ بود پس فرو افتاد بر دہان غار ایشان سنگی

غَارِهِمْ صَخْرَةٌ مِّنَ الْجَبَلِ فَاَطْبَقَتْ عَلَیْهِمْ فَقَالَ بَعْضُهُمْ

بزرگ از کوہ پس پوشید ایشان را پس باہمدیگر گفتند

لِبَعْضٍ اُنْظُرُوْا اَعْمَالًا عَمِلْتُمُوْهَا لِلّٰهِ صَالِحَةً فَادْعُوا اللّٰهَ بِهَا

کہ بنگرید کارہای را کہ کردہ اید مر برای خدا کہ آن کار را نیک باشد پس بخوانید خدا را و توسل کنید بدان اعمال

لَعَلَّهُ یُفَرِّجُهَا فَقَالَ اَحَدُهُمْ اَللّٰهُمَّ اِنَّهٗ کَانَ لِیْ وَالِدَانِ

کہ گشاد دہد حق تعالی اشارا و زائل کند آن صخرہ را پس گفت یکے از ایشان بخدا و ندا بتحقیق بود مرا مادر پیر

شَیْخَانِ کَبِیْرَانِ وَلِیْ صِبْیَةٌ صِغَارٌ کُنْتُ اَرْعٰی عَلَیْهِمْ

بزرگ و مرا کودکان خردان بودند من کہ بچرانیدم گوسفندان را کہ الحاق میکردم شیر را بر بچہ خردان پس چون میدآمدم

فَاِذَا رُحْتُ عَلَیْهِمْ حَلَبْتُ بَدَأْتُ بِوَالِدَیَّ اَسْقِیْهِمَا

شبگاہ بدین طوفان پس دوشیدم گوسفندان را آغاز میکردم بپدر و مادر خود میدادم ایشانرا پیش از اولاد خود

قَبْلَ وَلَدِیْ وَاَنَّهٗ قَدْ نَاٰی بِیَ الشَّجَرُ فَمَا اَتَیْتُ حَتّٰی مَسَیْتُ

و بدرستیکہ تحقیق دور برد مرا درختان کہ چرا گاہ گوسفندان بود پس نیامدم نجانہ تا آنکہ شام کردم پس یافتم ایشانرا در خواب

فَوَجَدْتُهُمَا قَدْ نَامَا فَحَلَبْتُ کَمَا کُنْتُ اَحْلُبُ فَجِئْتُ

بتحقیق خواب کردہ اند پس دوشیدم گوسفندان را چنانکہ عادت بود کہ دوشیدم پس آوردم شیر را پس ایستادم

الْحِلَابِ فَقُمْتُ عِنْدَ رُءُوْسِهِمَا اَکْرَهُ اَنْ اُوْقِظَهُمَا

نزدیک سرہا ایشان در حالیکہ کراہت داشتم کہ بیدار کنم ایشانرا

وَاَكْرَهُ اَنْ اَبْدَءَ بِالصِّبْيَةِ قَبْلَهُمَا وَالصِّبْيَةُ يَتَضَاغَوْنَ

وناخوش دارم کہ آغاز کنم بخردان پیش از مادر و پدر و خردان فریاد میکنند و می نالند از گرسنگی نزدیک ہر دو پای من پس بود

عِنْدَ قَدَمَيَّ فَلَمْ يَزَلْ ذٰلِكَ دَاَبِي وَدَاَبُهُمْ حَتّٰى تَطْلَعَ

خواب کردن مادر و پدر و استادن من و فریاد خردان تا آنگہ برآمد فجر این مرد حکایت حال

الْفَجْرُ فَاِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنِّيْ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ

کردہ لفت خداوندا پس اگر ہستی تو کہ من کردہ ام این کار بحض طلب رضای تو پس بکشا برائے ما کشادگی

فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً نَرَى مِنْهَا السَّمَاءَ فَفَرَّجَ اللّٰهُ لَهُمْ

کہ ببینیم ازان کشادگی آسمان را پس بکشاد خدا تعالی برائے ایشان آن قوم تا آنگہ چنان شد کہ می بینند آسمان را گفت

حَتّٰى يَرَوْنَ السَّمَاءَ قَالَ الثَّانِيْ اَللّٰهُمَّ اِنَّهُ كَانَتْ لِيْ

مرد دوم خداوندا مرا دختر عم کہ دوست میداشتم او را مشکل سخت ترین دوستیہای مردان مر زنان را پس طلب

بِنْتُ عَمٍّ اُحِبُّهَا كَاَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءَ فَطَلَبْتُ

نمودم بوی وے نفس او را یعنے میل کردم بسوے وے پس سر کشید

اِلَيْهَا نَفْسَهَا فَاَبَتْ حَتّٰى اٰتِيَهَا بِمِائَةِ دِيْنَارٍ فَسَعَيْتُ

کرد از مطاوعت من تا آنگہ بیارم او را صد دینار پس کسب کردم تا آنکہ بہم

حَتّٰى جَمَعْتُ مِائَةَ دِيْنَارٍ فَلَقِيْتُهَا فَلَمَّا قَعَدْتُ

رسانیدم صد دینار و دادم او را پس ہرگاہ کہ نشستم میان دو پاے آن زن

بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ يَا عَبْدَ اللّٰهِ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَفْتَحِ الْخَاتَمَ

گفت آن زن ای بندۂ خدا پرہیز کن و بترس از خدا و مکشا مہر امانت را کہ کنایہ است

فَقُمْتُ عَنْهَا اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنِّيْ فَعَلْتُ ذٰلِكَ

از کنارت پس استادم از وے خداوندا پس اگر میدانی تو کہ من کردم آن را برای طلب رضای تو

ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً مِنْهَا فَفَرَّجَ اللّٰهُ لَهُمْ فُرْجَةً

پس کشادہ مارا ازیں مخرجہ پس بکشاد خدا تعالی برائے ایشان کشادگی

حتی یرون السماء یعنی تا آنکہ ببینند آسمان را بسبب برطرف شدن سنگ از دہانہ غار

بنت عم یعنی دختر برادر پدر

کان اشد ما یحب الرجال النساء یعنی دوستی او در دل من سخت ترین دوستیہا بود

فطلبت الیہا نفسہا یعنی میل کردم بسوے او

فابت یعنی سر کشید

حتی اتیہا بمائۃ دینار یعنی تا آنکہ بیارم او را صد دینار

فسعیت یعنی کسب کردم

فلما قعدت یعنی ہرگاہ کہ نشستم

بین رجلیہا یعنی میان دو پاے او

لا تفتح الخاتم یعنی مکشا مہر امانت را کنایہ است

وَقَالَ الْاٰخَرُ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ كُنْتُ اِسْتَأْجَرْتُ اَجِيْرًا لِفَرَقٍ

و گفت مرد دیگر خداوندا بدرستیکه من بودم بمزدوری گرفتم مزدور را به پیمانه شالیکه در وے سیزده رطل

اُرُزٍّ فَلَمَّا قَضٰى عَمَلَهٗ قَالَ اَعْطِنِيْ حَقِّيْ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ

میگنجد پس هنگامیکه تمام کرد آمزد کار خود را گفت بده مرا حق مرا پس پیش آوردم بروے حق وے

حَقَّهٗ فَتَرَكَهٗ وَرَغِبَ عَنْهُ فَلَمْ اَزَلْ اَزْرَعُهٗ حَتّٰى جَمَعْتُ

پس بگذاشت حق خود را و اعراض کرد از ان پس همیشه زراعت میکردم حق او را تا آنکه بهم آوردم از حاصل

مِنْهُ بَقَرًا وَرَاعِيَهَا فَجَاءَنِيْ فَقَالَ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَظْلِمْنِيْ

زراعت گاوان و چرانندگان گاوان را پس آمد نزد من آن اجیر پس گفت بترس از خدا و ظلم مکن

وَاَعْطِنِيْ حَقِّيْ فَقُلْتُ اِذْهَبْ اِلٰى ذٰلِكَ الْبَقَرِ وَرَاعِيْهَا

مرا و بده مرا حق مرا پس گفتم رو بسوی آن گاوان و چرانندهٔ آنکه حق تو است پس گفت بترس

فَقَالَ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَهْزَأْ بِيْ فَقُلْتُ اِنِّيْ لَا اَهْزَأُ بِكَ فَخُذْ

از خدا و استهزا و سخریت مکن از من پس گفتم بدرستیکه من استهزا نمی کنم با تو پس بگیر آن گاوان را

ذٰلِكَ الْبَقَرَ وَرَاعِيَهَا فَاَخَذَهٗ فَانْطَلَقَ بِهَا فَاِنْ كُنْتَ

و چرانندگان آن را پس گرفت این مال و متاع را پس برو آنها را پس اگر میدانی

تَعْلَمُ اَنِّيْ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ مَا بَقِيَ

خداوندا که من کرده ام آن را برائے طلب رضائے تو پس بکشا آنچه باقیمانده است ازین سنگ

فَفَرَجَ اللّٰهُ عَنْهُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ

پس بکشاد خدا آن سنگ را از ایشان متفق علیه و از انس رضا مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْعَبْدَ لَيَمُوْتُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه بنده هر آئینه بمیرد پدر و مادر وے

وَالِدَهٗ اَوْ اَحَدُهُمَا وَاِنَّهٗ لَهُمَا لَعَاقٌّ فَلَا يَزَالُ يَدْعُوْ لَهُمَا

هر دو یا یکے از ان دو و حال آنکه آن بنده مر ایشان را نافرمانبردار و حقوق ورزیده است پس همیشه دعا میکند

وَيَسْتَغْفِرُ لَهُمَا حَتّٰى يَكْتُبَهُ اللّٰهُ بَارًّا رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ

آن بندہ مر پدر و مادر را و آمرزش میخواہد از خدا تا آنکہ مینویسد او را خدا تعالیٰ نیکی کنندہ بایشان

الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِيْ اُسَيْدٍ السَّاعِدِيِّ قَالَ بَيْنَا نَحْنُ

در شعب الایمان و از ابی اسید ساعدی رضہ روایت کرد گفت در اثنای آنکہ ما بودیم

عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْ جَآءَهُ رَجُلٌ مِّنْ

نزدیک پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ناگاہ آمد آنحضرت را مردے

بَنِيْ سَلِمَةَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ هَلْ بَقِيَ مِنْ بِرِّ اَبَوَيَّ شَيْءٌ اَبَرُّهُمَا

از بنی سلمہ پس گفت ای رسول خدا آیا باقی ماندہ است از نیکی پدر و مادر من چیزیکہ بکنم آن را

بِهٖ بَعْدَ مَوْتِهِمَا قَالَ نَعَمِ الصَّلٰوةُ عَلَيْهِمَا وَالْاِسْتِغْفَارُ لَهُمَا

پس از مرگ ایشان فرمود آری باقی ماندہ است رحمت فرستادن بر ایشان و آمرزش خواستن

وَاِنْفَاذُ عَهْدِهِمَا مِنْ بَعْدِهِمَا وَصِلَةُ الرَّحِمِ الَّتِيْ لَا تُوْصَلُ

از حق مر ایشان را و روان کردن عہد وصیت ایشان بعد از ایشان و صلہ رحم کہ کردہ نمیشود مگر بسبب

اِلَّا بِهِمَا وَاِكْرَامُ صَدِيْقِهِمَا رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ

خالص حق ایشان و بزرگ داشتن دوستان والدین را و احسان کردن بایشان ریوا کرد ابو داؤد و ابن ماجہ و از

ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ

ابن عمر رضہ روایت کرد گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ از

اَبَرِّ الْبِرِّ صِلَةُ الرَّجُلِ اَهْلَ وُدِّ اَبِيْهِ بَعْدَ اَنْ يُّوَلِّيَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

نیکترین نیکیہا احسان کردن مرد است اہل محبت پدرش را بعد از پشت دادن او ریوا کرد مسلم

بَابُ الصِّلَةِ وَاِثْمِ قَاطِعِ الرَّحِمِ

این باب در بیان صلہ رحم و گناہ قاطع الرحم ست

عَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از انس رضہ روایت کرد گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ اَحَبَّ اَنْ يُّبْسَطَ لَهٗ فِيْ رِزْقِهٖ وَيُنْسَأَ لَهٗ فِيْ اَثَرِهٖ

کسیکہ دوست دارد کہ فراخی کردہ شود مر او را در رزق وی و تاخیر کردہ شود در اجل وے

فَلْيَصِلْ رَحِمَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

پس باید کہ صلہ رحم خود کند متفق علیہ واز ابی ہریرہ رضہ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلرَّحِمُ شُجْنَةٌ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم صلہ رحم شاخی و شعبہ ایست از رحمت

مِنَ الرَّحْمٰنِ فَقَالَ اللّٰهُ مَنْ وَصَلَكِ وَصَلْتُهٗ وَمَنْ قَطَعَكِ

حضرت رحمٰن پس گفتہ است خدا کسیکہ پیوندکند ترا پیوندکنم او را و ہر کہ قطع کند ترا

قَطَعْتُهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رض قَالَ

قطع کنم او را رواہ البخاری واز جبیر بن معظم رضہ مرویست گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در نیاید بہشت را ہمراہ سابقان و مقربان قاطع رحم

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ واز ابن عمر رضہ مرویست کہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِيْ وَلٰكِنَّ

صلے اللہ علیہ وسلم نیست وصل کنندہ رحم مکافات کنندہ با اقربا ولیکن

الْوَاصِلَ الَّذِيْ اِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهٗ وَصَلَهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

وصل کنندہ کامل آنست چون قطع کردہ شود رحم او وصل کند رحم را رواہ بخاری

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

وروایت ست از ابی ہریرہ رضہ کہ مردے گفت یا رسول خدا صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ اِنَّ لِيْ قَرَابَةً اَصِلُهُمْ وَيَقْطَعُوْنِيْ

علیک وسلم بدرستیکہ مرا خویشان اند کہ پیوند میکنم ایشان را و می برند ایشان

وَاُحْسِنُ اِلَيْهِمْ وَيُسِيْئُوْنَ اِلَيَّ وَاَحْلُمُ عَنْهُمْ وَيَجْهَلُوْنَ عَلَيَّ

قرابت را برای من و بیگانہ میفرستم من بسوی ایشان و بدی میفرستند ایشان بسوی من و حلم می ورزم از ایشان

فَقَالَ لَئِنْ كُنْتَ كَمَا قُلْتَ فَكَاَنَّمَا تُسِفُّهُمُ الْمَلَّ وَلَا يَزَالُ

و جبل میکنند برمن پس گفت آنحضرت بخدا سوگند اگر هستی تو چنانکه میگوئی گویا می اندازی در دهن ایشان خاکستر

مَعَكَ مِنَ اللّٰهِ ظَهِيْرٌ عَلَيْهِمْ مَا دُمْتَ عَلٰى ذٰلِكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

گرم راد همیشه است با تو از خدا معین و ناصر از ایشان تا دام ثابت و مستقیم باشی بران صفت رواه مسلم

وَعَنْ ثَوْبَانَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ثوبان رضا مولای آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روایت ست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَا يَرُدُّ الْقَدَرَ اِلَّا الدُّعَاءُ وَلَا يَزِيْدُ فِي الْعُمُرِ اِلَّا الْبِرُّ وَاِنَّ

باز نمیگرداند تقدیر الٰہی را مگر دعا و زیادت نمی کند در عمر آدمی مگر نیکی بوالدین و بدرستیکہ

الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيْبُهُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

مرد هر آئینہ محروم گردانیده میشود از رزقی که وی انها ده اند بسبب گناهی که کرده می باید مر دورا

وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواه ابن ماجه و از عبد الرحمن بن عوف رضا مرویست گفت شنیدم آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اَنَا اللّٰهُ

صلے اللہ علیہ وسلم که میگفت که گفت خدای تبارک و تعالی منم خدا

وَاَنَا الرَّحْمٰنُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَشَقَقْتُ لَهَا مِنِ اسْمِيْ فَمَنْ

و منم رحمن پیدا کردم رحم را و شگافتم مر رحم را نامے از نام خود که رحمانست پس

وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَهَا بَتَتُّهُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

کسیکه پیوندد رحم را پیوندم من او را و هر که ببرد رحم را ببرم من او را رواه ابو داود و

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اَبِيْ اَوْفٰى رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از عبد اللہ بن ابی اوفی رضا مرویست گفت شنیدم من آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ عَلٰى قَوْمٍ فِيْهِمْ قَاطِعُ رَحِمٍ

علیہ وسلم را کہ فرمود نمی آید رحمت خاص الٰہی بر قومی کہ در میان ایشانست بریدہ رحم و بی وفا کنندہ

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِيْ بَكْرَةَ رضہ قَالَ

حق آنرا رواہ بیہقی فی شعب الایمان و روایت ست از ابی بکرہ رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ ذَنْبٍ اَحْرٰى

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست ہیچ گناہے سزاوار تر آنکہ شتاب کند

اَنْ يُّعَجِّلَ اللّٰهُ لِصَاحِبِهِ الْعُقُوْبَةَ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهٗ فِي

خدا تعالیٰ مر کنندۂ آن گناہ را عذاب در دنیا با نچہ نگاہ میدارد ورا از عذاب در آخرت از

الْاٰخِرَةِ مِنَ الْبَغْيِ وَقَطِيْعَةِ الرَّحِمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ

برآمدن از اطاعت امام عادل و بریدہ پیوند رحم رواہ ترمذی و ابو داؤد

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ تَعَلَّمُوْا مِنْ اَنْسَابِكُمْ مَا تَصِلُوْنَ بِهٖ اَرْحَامَكُمْ فَاِنَّ صِلَةَ

وسلم فرمود بیاموزید از نسبہای خود آن قدر کہ پیوند کنید بدان رحمہای خود را زیرا کہ پیوند کردن

الرَّحِمِ مَحَبَّةٌ فِي الْاَهْلِ مَثْرَاةٌ فِي الْمَالِ مَنْسَاةٌ فِي الْاَثَرِ

برحم جایے وجود محبت و محل دوستی ست در خویشان و سبب کثرت در مال و سبب تاخیر مرت

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سَعْدِ بْنِ الْعَاصِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

رواہ ترمذی و از سعد بن العاص رضہ مرویست کہ فرمود

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقُّ كَبِيْرِ الْاِخْوَةِ عَلٰى صَغِيْرِهِمْ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ادب و حرمت بزرگ از میان برادران خود

حَقُّ الْوَالِدِ عَلٰى وَلَدِهٖ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

ہمچو حق پدر است بر فرزند وے رواہ بیہقی در شعب الایمان

بَابُ الشَّفَقَةِ وَالرَّحْمَةِ عَلَى الْخَلْقِ وَالنُّصْرِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ

باب در بیان شفقت و رحمت بر خلق و مدد برائے ہر مسلمان

وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ

و نپوشید گواہی را و ہر کہ بپوشد آنرا پس بدرستیکہ وی گنہگار ست دل او و خدا بآنچہ میکنید

عَلِيمٌ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

داناست از عبد اللہ بن عمرو رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ ارْحَمُوا مَنْ فِي

علیہ وسلم رحم و شفقت کنندگان بر خلق رحمت می کند ایشانرا رحمن

الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

رحم کنید کسے را کہ در زمین ست از آدمیان رحم کند شمارا کسیکہ در آسمانست ای ملائکہ روایت کرد

وَعَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابو داؤد و ترمذی و روایت ست از جریر بن عبد اللہ رضہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَا يَرْحَمُ اللّٰهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ

رحمت نمیکند خدا تعالیٰ بر رحمت خالص کامل خود کسی را کہ رحمت نمی کند آدمیان را متفق علیہ

ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ مِنَّا

و از ابن عباس رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نیست از ما بجان ما کسیکہ

مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُوَقِّرْ كَبِيرَنَا وَيَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَ

رحم نکند خردان ما را و حرمت نگاہ ندارد کلان ما را و نیست از ما کسیکہ امر نکند بشروع و منع نکند از غیر شروع

عَنِ الْمُنْكَرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ

عن المنکر روایت کرد این حدیث را ترمذی و از ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ شنیدم آنحضرت ص را

الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تُنْزَعُ الرَّحْمَةُ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ

کہ راست گوی و راست گفتہ شدہ با وی صلی اللہ علیہ وسلم کہ سنگیفت کشیدہ نشود مہربانی مگر از دل بدبخت

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رض قَالَ

روایت کرد آن را احمد و ترمذی و از نعمان بن بشیر رضا روایت ست

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمُؤْمِنُوْنَ كَرَجُلٍ

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مجموع مسلمانان ہمہ در حکم

وَاحِدٍ اِنِ اشْتَكٰى عَيْنُهُ اِشْتَكٰى كُلُّهُ وَاِنِ اشْتَكٰى رَاْسُهُ

یک مرد و یک شخص اند اگر شکایت می کند آن سر درد چشم خود را شکایت میکند ہمہ بدن خود را

اِشْتَكٰى كُلُّهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض عَنِ

و اگر شکایت می کند آن سر درد سر را شکایت میکند تمام بدن خود را رواہ مسلم و از ابی موسی رضا از

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روایت ست کہ فرمود آنحضرت مسلمانان مر مسلمانان دیگر را مانند عمارت

يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا ثُمَّ شَبَّكَ بَيْنَ اَصَابِعِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و محکم میدارد بعضے اجزا اجزاے دیگر را پیشتر و آورد و آنحضرت انگشتان یکدست در انگشتان دست دیگر برای تمثیل

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از انس رضا روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اُنْصُرْ اَخَاكَ ظَالِمًا اَوْ مَظْلُوْمًا فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

یاری دہ برادر مسلمان را ظالم باشد یا مظلوم پس گفت مردی ای رسول خدا یاری میدہم او را

اَنْصُرُهٗ مَظْلُوْمًا فَكَيْفَ اَنْصُرُهٗ ظَالِمًا قَالَ تَمْنَعُهٗ مِنَ

در حالت مظلومیت او پس چگونہ یاری دہم او را اگر ظالم ست فرمود یاری دادن ظالم اینکہ منع میکنی

الظُّلْمِ فَذَاكَ نَصْرُكَ اِيَّاهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

او را ستم کردن پس آن یاری دادن تست وی را نصرت دادن تست او را متفق علیہ و از ابن عمر رضا

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلْمُسْلِمُ اَخُو الْمُسْلِمِ

مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مسلمان برادر دینی مسلمان ست

لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ

نباید کہ ستم کند مسلمانی مر مسلمانان دیگر را و نگذارد و تسلیم دست دشمن و کسیکہ باشد سعی کنندہ

اللّٰهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللّٰهُ عَنْهُ

در حاجت روائی برادر خود باشد خدا تعالیٰ در قضای حاجت وے و ہر کہ بکشاید از مسلمانی اندوہے

كُرْبَةً مِنْ كُرُبَاتِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ

خدا تعالیٰ از وی اندوہے از اندوہہای روز قیامت و کسیکہ پردہ پوشی کند مسلمانی را پردہ پوشی

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ

میکند او را خدا روز قیامت متفق علیہ و از انس رضہ مرویست گفت

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سوگند بخدائے کہ بقائی ذات من در دست قدرت

لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتّٰى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

اوست ایمان نیارد ہیچ بندہ تا آنکہ دوست دارد برادر مسلمان چیزیرا کہ دوست دارد برائے خود نیز

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَرِيرٍ رض قَالَ بَايَعْتُ رَسُولَ

کامل متفق علیہ و از جریر رضہ مرویست گفت بیعت کردم آنحضرت را

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى إِقَامِ الصَّلٰوةِ وَإِيتَاءِ الزَّكٰوةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بر پا داشتن نماز و دادن زکوٰۃ

وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض

و خیر خواہی نمودن مر ہر مسلمان را متفق علیہ و از انس رضہ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَكْرَمَ شَابٌّ

گفت گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود گرامی نکرد ہیچ جوانے پیرے را

شَيْخًا مِنْ أَجْلِ سِنِّهِ إِلَّا قَيَّضَ اللّٰهُ لَهُ عِنْدَ سِنِّهِ مَنْ يُكْرِمُهُ

از جہت کلان سالی وے مگر آنکہ مقرر کند خدا تعالیٰ برائی وے نزد کلان سالی وے کسے را کہ گرامی دارد او را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

روایت کرد آن را ترمذی واز ابی موسے رضہ روایت ست وگفت فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ اِجْلَالِ اللّٰهِ اِكْرَامَ ذِي

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ از جملہ اجلال وتعظیم اللہ تعالیٰ است گرامی داشتن

الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْاٰنِ غَيْرِ الْغَالِيْ فِيْهِ وَلَا الْجَافِيْ

پیرے را کہ مسلمانست وگرامی داشتن بردارندۂ قرآن آنکہ غالی نباشد دران ونہ جافی بلکہ

عَنْهُ وَاِكْرَامَ السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالْبَيْهَقِيُّ

متوسط الحال باشد واکرام وتعظیم کردن بادشاہ عادل ست رواہ ابوداؤد وبیہقی

فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رض قَالَ سَمِعْتُ

فی شعب الایمان واز ابی درداء رضہ مرویست گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ مُسْلِمٍ

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت نیست ہیچ مسلمانے کہ رد کند

يَرُدُّ عَنْ عِرْضِ اَخِيْهِ اِلَّا كَانَ عَلَى اللّٰهِ اَنْ يَّرُدَّ عَنْهُ نَارَ جَهَنَّمَ

از آبروے برادر خود مگر آنکہ ثابت گردد بر خدا کہ رد کند از وے آتش دوزخ را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ تَلَا هٰذِهِ الْاٰيَةَ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ

روز قیامت پستر خواند این آیت را برای استشہاد وہست ثابت وواجب بر ما یاری دادن

الْمُؤْمِنِيْنَ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ جَابِرٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ

مومنان روایت کرد این حدیث را در شرح سنۃ واز جابر رضہ مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَخْذُلُ امْرَأً

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نیست ہیچ مردے مسلمان کہ مخذول گرداند یعنے

مُسْلِمًا فِيْ مَوْضِعٍ يُنْتَهَكُ فِيْهِ حُرْمَتُهٗ وَيُنْقَصُ فِيْهِ

یاری ندہد مسلمان را در جائیکہ گرفتہ شود در انجا حرمت او وکم کردہ شود در انجا چیزے

مِنْ عِرْضِهِ إِلَّا خَذَلَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي مَوْطِنٍ يُحِبُّ فِيهِ

از آبروی وی مگر آنکه مخذول گرداند او را اللہ تعالیٰ در جایگاه که دوست میدارد آنمرد یاری دادن

نُصْرَتَهُ وَمَا مِنِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَنْصُرُ مُسْلِمًا فِي مَوْضِعٍ يُنْتَقَصُ

خدا را او نیست هیچ مردے مسلمان که یاری دهد مسلمانرا در جائیکه کم کرده میشود از آبروے وی

مِنْ عِرْضِهِ وَيُنْتَهَكُ فِيهِ مِنْ حُرْمَتِهِ إِلَّا نَصَرَهُ فِي مَوْطِنٍ

وهتک کرده میشود در وے از حرمت وی مگر آنکه یاری می دهد او را خدا در جایگاه که دوست

يُحِبُّ فِيهِ نُصْرَتَهُ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

میدارد آن بنده در آنجا یاری خدا را رواه ابو داؤد واز ابے هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَحَدَكُمْ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم بدرستیکه یکے از شما

مِرْآةُ أَخِيهِ فَإِنْ رَأَى بِهِ أَذًى فَلْيُمِطْهُ عَنْهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آئینه برادر خود است پس اگر بیند یکے از شما در برادر خود عیبے و مکروهے پس باید که دور کند آنرا از او

وَضَعَّفَهُ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ وَلِأَبِي دَاوُدَ الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ

رواه ترمذی و این لفظ را ضعیف گفت و در روایتے مر او را و مر ابی داؤد راست باین لفظ مسلمان آئینه

الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ يَكُفُّ عَنْهُ ضَيْعَتَهُ وَيَحُوطُهُ

مسلم دیگرست و مسلمان برادر مسلمان ست باز میدارد از وے ضرر و هلاک را و حفظ میکند حق او را

مِنْ وَرَائِهِ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

از پس او یعنی غائبانه او واز معاذ بن انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَمَى مُؤْمِنًا مِنْ مُنَافِقٍ بَعَثَ

صلے اللہ علیه وسلم کسیکه حفظ کند و نگاهدارد مسلمان را از شر منافق برانگیزد

اللّٰهُ مَلَكًا يَحْمِي لَحْمَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ وَمَنْ

خدا تعالیٰ فرشته را که نگاهدارد جسد او را روز قیامت از آتش دوزخ و هر که

رَمٰی مُسْلِمًا بِشَیْءٍ یُرِیْدُ بِهٖ شَیْنَهٗ حَبَسَهُ اللّٰهُ عَلٰی جِسْرِ جَهَنَّمَ

دشنام دہد مسلمانی را بچیزیکہ میخواہد بدان چیز عیب او را محبوس دارد بر توقف دار او را خدا تعالی بر پل

حَتّٰی یَخْرُجَ مِمَّا قَالَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ

تا آنکہ بیرون آید از آن چیز یکہ گفتہ است رواہ ابو داؤد و از انس رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَضٰی لِاَحَدٍ

مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ برآرد مر یکے

مِنْ اُمَّتِیْ حَاجَةً یُرِیْدُ اَنْ یَسُرَّهٗ بِهَا فَقَدْ سَرَّنِیْ وَمَنْ سَرَّنِیْ

از است مراحا جتے و کارے در حالیکہ ارادہ کرد کہ شاد گرداند او را بقضای آن حاجت

فَقَدْ سَرَّ اللّٰهَ وَمَنْ سَرَّ اللّٰهَ اَدْخَلَهُ اللّٰهُ الْجَنَّةَ وَعَنْهُ

پس بتحقیق شاد گردانید مرا و کسیکہ گرداند مرا شاد پس بتحقیق راضی گردانید خدا را و ہر کہ راضی گرداند خدا را

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَغَاثَ

در آرد خدا تعالی او را در بہشت و ہم از وی مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ فریاد رسی

مَلْهُوْفًا كَتَبَ اللّٰهُ لَهٗ ثَلٰثًا وَسَبْعِیْنَ مَغْفِرَةً وَّاحِدَةٌ فِیْهَا

کند اندوہگین را بنویسد خدا تعالی برای وی ہفتاد و سہ آمرزشے یکے دران اینست کہ

صَلَاحُ اَمْرِهٖ كُلِّهٖ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُوْنَ لَهٗ دَرَجَاتٌ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ

صلاح کار او است ہمہ کار دنیا و آخرت و ہفتاد و دو او راست زیادۃ در جات روز قیامت

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

و از عبد اللہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلْخَلْقُ عِیَالُ اللّٰهِ فَاَحَبُّ الْخَلْقِ اِلَی اللّٰهِ مَنْ اَحْسَنَ

وسلم مخلوقات ہمہ عیال خدا وند پس محبوب ترین خلق بسوی خدا کسیکہ نیکوئی کند

اِلٰی عِیَالِهٖ رَوَی الْبَیْهَقِیُّ الْاَحَادِیْثَ الثَّلٰثَةَ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

بسوے عیال خدا روایت کرد بیہقی این سہ حدیث را در شعب ایمان

وَعَنْ عَائِشَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز عایشہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

قَالَ اَنْزِلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ

فرود آرید مردم را در مراتب ایشان روایت کرد این حدیث را ابو داؤد

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَقَفَ عَلٰى نَاسٍ جُلُوْسٍ فَقَالَ اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِكُمْ

استاد بر مردم کہ نشستہ بودند پس فرمود آیا خبر نکنم شما را نیکترین را از بدترین شما گفت

مِنْ شَرِّكُمْ قَالَ فَسَكَتُوْا فَقَالَ ذٰلِكَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ

ابن عباس پس سکوت کردند پس فرمود این کلام را سہ بار پس گفت

رَجُلٌ بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَخْبِرْنَا بِخَيْرِنَا مِنْ شَرِّنَا فَقَالَ خَيْرُكُمْ

مردے آرے یا رسول خدا مرا خبر دہ مارا و بیان کن نیکترین مارا از بدترین ما

مَنْ يُّرْجٰى خَيْرُهٗ وَيُؤْمَنُ مِنْ شَرِّهٖ وَشَرُّكُمْ مَنْ لَّا يُرْجٰى خَيْرُهٗ

پس فرمود نیکترین شما کسی ست کہ امید داشتہ باشند مردم نیکی او را و ایمن بودہ باشند از بدی او

وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

شما کسی ست کہ امید نداشتہ باشند مردم نیکی او را و ایمن نبودہ باشند از بدی وی روایت کرد این حدیث را ترمذی

بَابُ حَقِّ الْجِيْرَانِ

باب در بیان حق ہمسایہ

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

وَاللّٰهِ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَّا يَاْمَنُ جَارُهٗ بَوَائِقَهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

سوگند بخدا او داخل نخواہد شد بہشت را کسیکہ ایمن نباشد ہمسایہ او بدیہای او را رواہ مسلم

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَاللّٰهِ لَا یُؤْمِنُ وَاللّٰهِ لَا یُؤْمِنُ وَاللّٰهِ لَا یُؤْمِنُ

علیہ وسلم بخدا سوگند ایمان نیارد و کامل نشود ایمان شخصے و فرمود این را سہ بار

قِیْلَ مَنْ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ الَّذِیْ لَا یَاْمَنُ جَارُهٗ بَوَائِقَهٗ

پرسیدہ شد کہ ایمان نیارد و کراسیگوئی یا رسول اللہ فرمود آنکسے کہ ایمن نباشد ہمسایہ او بدیہای او را

مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ

متفق علیہ واز عبد اللہ بن عمر رضہ مرویست فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ خَیْرُ الْاَصْحَابِ عِنْدَ اللّٰهِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بہترین اصحاب نزد خدا بہترین ایشان ست

خَیْرُهُمْ لِصَاحِبِهٖ وَخَیْرُ الْجِیْرَانِ عِنْدَ اللّٰهِ خَیْرُهُمْ لِجَارِهٖ

مر صاحب خود را و بہترین ہمسایہ ہا نزد خدا بہترین ایشانست مر ہمسایہ خود را

رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَالدَّارِمِیُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض

روایت کرد این حدیث را ترمذی و دارمی واز عقبہ بن عامر رضہ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَوَّلُ خَصْمَیْنِ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نخستین دو خصم

یَوْمَ الْقِیٰمَةِ جَارَانِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

کہ بیکدیگر خصومت کنند دو ہمسایہ اند روایت کرد این حدیث را احمد واز ابن مسعود رضہ

قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

مرویست گفت گفت مردے مر آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم چگونہ عامل شوم بر

کَیْفَ اَعْلَمُ اِذَا اَحْسَنْتُ اَوْ اِذَا اَسَأْتُ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ

نیکو کاری خود و بد کاری خود پس فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَمِعْتَ جِيرَانَكَ يَقُولُونَ قَدْ أَحْسَنْتَ

علیہ وسلم چون شنیدی ہمسایہای خود را کہ میگویند بتحقیق نیک کردی پس تحقیق

فَقَدْ أَحْسَنْتَ وَإِذَا سَمِعْتَهُمْ يَقُولُونَ قَدْ أَسَأْتَ فَقَدْ أَسَأْتَ

نیک کردی وچون شنیدی تو آنرا کہ میگویند بتحقیق بد کردی پس تحقیق بد کردی یعنے نیکی بدی تو بگوای

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي قُرَادٍ رض

راوین ہمسایہ معلوم گردد رواہ ابن ماجہ وروایت ست از عبد الرحمن بن ابی قراد حجازی رض

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ يَوْمًا فَجَعَلَ أَصْحَابُهُ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم وضو کرد روزے پس شروع کردند اصحاب آنحضرت ؐ

يَمْسَحُونَ بِوَضُوْئِهِ فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ مسح کردند باب وضوی آنحضرت ؐ پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا يَحْمِلُكُمْ عَلٰى هٰذَا قَالُوا حُبُّ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى

چہ چیز برداشت شمارا برین کار گفتند برداشت مارا برین کار محبت خدا ورسول خدا ؐ پس فرمود

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُحِبَّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ أَوْ يُحِبَّهُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ خوش میگرداند او را کہ دوست دارد خدا ورسول خدا را یا دوست دارد او را

اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ فَلْيَصْدُقْ حَدِيْثَهُ إِذَا حَدَّثَ وَلْيُؤَدِّ أَمَانَتَهُ

ورسول خدا پس باید کہ راست گوید سخن خود را چون گوید سخن را و باید کہ ادا کند امانت مردم را چون نہاده شود

إِذَا ائْتُمِنَ وَلْيُحْسِنْ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَهُ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

امانت نزد وی و باید کہ نیک کند ہمسایگی کسیکہ ہمسایہ شده است او را و از ابن عباس رض

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ

مرویست گفت شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میفرمود

لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالَّذِيْ يَشْبَعُ وَجَارُهُ جَائِعٌ إِلٰى جَنْبِهِ

مسلمان کامل کسیکہ سیر میخورد و ہمسایہ او گرسنہ است در پہلوے وے

رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

روایت کرد این هر دو حدیث را بیهقی در شعب ایمان واز ابی هریره رضا

قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّ فُلَانَةَ تُذْكَرُ مِنْ كَثْرَةِ

مرویست گفت مردے ای رسول خدا بدرستیکه فلان زن ذکر کرده میشود از بسیاری نمازوی

صَلَاتِهَا وَصِيَامِهَا وَصَدَقَتِهَا غَيْرَ أَنَّهَا تُؤْذِي جِيْرَانَهَا

وروزهٔ وے وتصدق وے جز اینکه آن زن میرنجاند همسایهای خودرا

بِلِسَانِهَا قَالَ هِيَ فِي النَّارِ قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّ فُلَانَةَ تُذْكَرُ

بزبان خود فرمود آنحضرت ﷺ که وی در آتش خواهد بود گفت آنمرد یارسول الله بدرستیکه فلان زن

قِلَّةَ صِيَامِهَا وَصَدَقَتِهَا وَصَلَاتِهَا وَإِنَّهَا تَصَدَّقُ

ذکر کرده میشود از کمی روزه وتصدق وی ونمازوی وبدرستیکه این زن تصدق میکند به پاره ها از پنیر که چیز

بِالْأَثْوَارِ مِنَ الْأَقِطِ وَلَا تُؤْذِي بِلِسَانِهَا جِيْرَانَهَا قَالَ هِيَ

حقیر ست ولیکن ایذا نمی کند بزبان خود همسایگان خودرا گفت آنحضرت ﷺ این زن

فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنِ

در بهشت خواهد بود روایت کرد این حدیث را احمد وبیهقی در شعب ایمان

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن مسعود رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

إِنَّ اللّٰهَ قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَخْلَاقَكُمْ كَمَا قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَرْزَاقَكُمْ

بدرستیکه خدا تعالی قسمت کرد میان شما خلقها وسیرتهای شما چنانکه قسمت کرد میان شما رزقهای شما

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ وَمَنْ لَا يُحِبُّ

بدرستیکه خدا تعالی میدهد دنیا را کسیکه دوست دارد خدا اورا ویغیر مومن را کسیکه دوست

وَلَا يُعْطِي الدِّيْنَ إِلَّا مَنْ أَحَبَّ فَمَنْ أَعْطَاهُ اللّٰهُ الدِّيْنَ

ندارد ویعنی کافر را او نمیدهد دین را مگر کسی را که دوست میدارد اورا یعنی مومن را پس کسیکه بدهد او دین

فَقَدْ اَحَبَّهٗ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَا يُسْلِمُ عَبْدٌ حَتّٰى يُسْلِمَ

پس تحقیق دوست داشته است اورا و سوگند بخدا مسلمان نشود بنده تا آنکه مطیع گردد

قَلْبُهٗ وَلِسَانُهٗ وَلَا يُؤْمِنُ حَتّٰى يَا مَنْ جَارُهٗ بَوَائِقَهٗ

دل بنده و زبان او و ایمان کامل نیاورده باشد تا آنکه ایمن گردد همسایه او بدیهای اورا

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

روایت کرد این حدیث را احمد و بیهقی در شعب ایمان

عَائِشَةَ وَابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ مَا زَالَ جِبْرَئِيْلُ يُوْصِيْنِيْ

و روایت میکنند عایشه رضه و ابن عمر رضه از آنحضرت ﷺ که فرمود آنحضرت همیشه جبرئیل مرا

بِالْجَارِ حَتّٰى ظَنَنْتُ اَنَّهٗ سَيُوَرِّثُهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

بنگاهداشتن حق همسایهای تا آنکه گمان کردم که حکم کند بوارث شدن یکی از همسایه بدیگرے متفق علیه

بَابُ الْيَتِيْمِ وَتَرْبِيَةِ الْاَوْلَادِ

باب در بیان یتیم و تربیت اولاد

وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ

و نه نزدیک گردید مال یتیم را مگر بآنکه آن نیکوست تا برسد قوت خود را

اَشُدَّهٗ اِنَّ الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ اَمْوَالَ الْيَتٰمٰى ظُلْمًا اِنَّمَا

بدرستیکه آنانکه میخورند مالهاے یتیمان را بستم جز این نیست

يَاْكُلُوْنَ فِيْ بُطُوْنِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيْرًا فَاَمَّا الْيَتِيْمَ

که میخورند در شکمهای خویش آتش و زود در آیند در آتش دوزخ پس لیکن بے پدر را

فَلَا تَقْهَرْ وَاَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ

قهر مکن و لیکن سوال کننده را پس بانگ مزن و لیکن بنعمت پروردگار خویش

فَحَدِّثْ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

سخن گو از سهل بن سعد رضه مرویست که آنحضرت ﷺ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيْمِ لَهٗ وَلِغَيْرِهٖ فِي

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ من و متکفل امر یتیم خواہ آن یتیم از اقربای او باشد یا از غیر او در بہشت

الْجَنَّةِ هٰكَذَا وَاَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطٰى وَفَرَّجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا

این چنین باشند و اشارہ کرد بمقارنت انگشت سبابہ و انگشت میانہ و کشادگی کرد میان ہر دو

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

اند کے رواہ بخاری واز ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِيْنَ بَيْتٌ

صلے اللہ علیہ وسلم بہترین خانہا در مسلمانان خانہ

فِيْهِ يَتِيْمٌ يُحْسَنُ اِلَيْهِ وَشَرُّ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِيْنَ بَيْتٌ

ایست کہ در وی یتیمی ست کہ نیکی کردہ میشود بسوے وے و بدترین خانہا در مسلمانان خانہ ایست

فِيْهِ يَتِيْمٌ يُسَاءُ اِلَيْهِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

کہ در وے یتیمی ست کہ بدی کردہ میشود بسوے وے رواہ ابن ماجہ

اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی امامہ رضہ مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ مَسَحَ رَاْسَ يَتِيْمٍ لَمْ يَمْسَحْهُ اِلَّا لِلّٰهِ كَانَ لَهٗ بِكُلِّ شَعْرَةٍ

کسیکہ بگذارد دست را بر سر یتیم و حالیکہ نمی گذارد او را مگر برای رضای خدا باشد مر او را بشمار

يَمُرُّ عَلَيْهَا يَدُهٗ حَسَنَاتٌ وَّمَنْ اَحْسَنَ اِلٰى يَتِيْمَةٍ

بمقابلہ ہر موی کہ میگذرد بران دست وے نیکی ہا و کسیکہ نیکی کند بسوی دختری یتیم یا پسرے یتیم کہ نزد

اَوْ يَتِيْمٍ عِنْدَهٗ كُنْتُ اَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ

او ست باشم من و او مقارن در بہشت مانند این دو انگشت دیگر

بَيْنَ اِصْبَعَيْهِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

آنحضرت صہ برای تحقیق مقارنت دو انگشت مبارک خود رواہ احمد و ترمذی

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن عباس رضا مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ اٰوٰى يَتِيْمًا اِلٰى طَعَامِهٖ وَشَرَابِهٖ اَوْجَبَ اللّٰهُ لَهُ

کسیکہ جای دہد یتیمی را بسوی خوراک خود و آب خود واجب گرداند خدا یتعالی مرا ورا

الْجَنَّةَ اَلْبَتَّةَ اِلَّا اَنْ يَعْمَلَ ذَنْبًا لَا يُغْفَرُ وَمَنْ عَالَ ثَلٰثَ

بہشت قطعا و بخشد ہمہ گناہان را مگر گناہی را کہ آمرزیدہ نشود و آن کفر ست و کسیکہ عیال دارد

بَنَاتٍ اَوْ مِثْلَهُنَّ مِنَ الْاَخَوَاتِ فَاٰدَبَهُنَّ وَرَحِمَهُنَّ

و غمخواری کند سہ دختر را یا مانند شان از خواہران پس ادب آموزد ایشان را و مہربانی کند ایشان را تا آنکہ

حَتّٰى يُغْنِيَهُنَّ اللّٰهُ اَوْجَبَ اللّٰهُ لَهُ الْجَنَّةَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ

گرداند اللہ تعالی ایشان را واجب گرداند خدا مر آنکس را بہشت پس گفت مردے یا رسول اللہ یا دو دختر ہا نند

اللّٰهِ اَوِ اثْنَتَيْنِ قَالَ اَوِ اثْنَتَيْنِ حَتّٰى لَوْ قَالُوْا اَوْ وَاحِدَةً

فرمود یا دو باشند تا آنکہ اگر التماس میکردند مر این ثواب را بر تربیت یک دختر البتہ قبول میفرمود و یکے بر خدا

لَقَالَ وَاحِدَةً وَمَنْ اَذْهَبَ اللّٰهُ كَرِيْمَتَيْهِ وَجَبَتْ لَهُ

ہر دو کریمہ او را واجب گردد مر او را

الْجَنَّةُ قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَمَا كَرِيْمَتَاهُ قَالَ عَيْنَاهُ رَوَاهُ

بہشت گفتہ شد یا رسول خدا چیست دو کریمہ وے فرمود دو چشم او روایت کرد

فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض اَنَّ رَجُلًا شَكَا

این حدیث را در شرح السنۃ واز ابی ہریرہ رضا مرویست کہ مردی شکایت

اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسْوَةَ قَلْبِهٖ قَالَ اِمْسَحْ رَاْسَ

کرد بسوے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سختی دل را فرمود آنحضرت بگذار دست را بر سر

الْيَتِيْمِ وَاَطْعِمِ الْمِسْكِيْنَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

یتیم از روے شفقت و بخوران طعام مسکین را رواہ احمد واز ابی ہریرہ رضا

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلسَّاعِيْ عَلَى

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سعی کنندہ در تحصیل

الْاَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِيْنِ كَالسَّاعِيْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَاَحْسِبُهٗ

مؤنت زن بے شوہر و سعی کنندہ در مؤنت مسکین مانند سعی کنندہ و انفاق کنندہ در راہ خدا

قَالَ كَالْقَائِمِ لَا يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ لَا يُفْطِرُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

گفت راوی گمان میبرم آنحضرت ﷺ آنرا کہ گفت مانند عابد شب ست کہ سستی نمی کند مانند روزہ دار ست

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از انس رض مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتّٰى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَنَا وَهُوَ

فرمود کسیکہ تیمارداری کند دو دختر را و نفقہ رسانید ایشان را تا آنکہ برسند بحد بلوغ می آید روز قیامت

هٰكَذَا وَضَمَّ اَصَابِعَهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رض

آن کس در حالیکہ من و وی باہم باشیم همچنین و فراہم آورد انگشتان خود را برای بیان رواہ مسلم و از عائشہ رض

قَالَتْ جَاءَتْنِيْ امْرَاَةٌ وَّمَعَهَا ابْنَتَانِ لَهَا تَسْاَلُنِيْ فَلَمْ

مرویست گفت آمد زنی کہ با دو دختر بود مرا در اسوال میکرد از من آن زن پس نیافت آن زن

تَجِدْ عِنْدِيْ غَيْرَ تَمْرَةٍ وَّاحِدَةٍ فَاَعْطَيْتُهَا اِيَّاهَا فَقَسَمَتْهَا

نزد من چیزیکہ خرما پس دادم آن را یک خرما پس قسمت کرد آن خرما را

بَيْنَ ابْنَتَيْهَا وَلَمْ تَاْكُلْ مِنْهَا ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ فَدَخَلَ

میان دو دختر و خود نخورد از آن پس برخاست آن زن و رفت پس در آمد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَدَّثْتُهٗ فَقَالَ مَنِ ابْتُلِيَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتم این فعل زن را پس فرمود کسیکہ

مِنْ هٰذِهِ الْبَنَاتِ بِشَيْءٍ فَاَحْسَنَ اِلَيْهِنَّ كُنَّ لَهٗ سِتْرًا

آزمایش کردہ شود از جنس این دختران بچیز پس نیکی کند بسوے ایشان باشند این دختران مر او را

مِنَ النَّارِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ رض

بازدہ از آتش متفق علیہ واز سراقہ بن مالک رضہ مرویست

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلَا اَدُلُّكُمْ عَلٰى اَفْضَلِ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آیا دلالت نکنم شمارا بر افضلترین

الصَّدَقَةِ اِبْنَتُكَ مَرْدُوْدَةٌ اِلَيْكَ لَيْسَ لَهَا كَاسِبٌ

صدقات صدقہ کردن تست بردختر تو کہ باز گردانیدہ شدہ است بسوی تو وحال آنکہ نیست

غَيْرُكَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض

مراین دختر را کسب کنندہ و نفقہ دہندہ جز تو رواہ ابن ماجہ واز جابر بن سمرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاَنْ يُؤَدِّبَ

مرویست گفت گفت رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر آئینہ ادب دادن

الرَّجُلُ وَلَدَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ اَنْ يَتَصَدَّقَ بِصَاعٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مرد فرزند خود را بہتر است او را از تصدق کردن پیمانہ از غلہ رواہ ترمذی

بَابُ الْحُبِّ فِي اللّٰهِ

باب دربیان دوستی برائے خدا

وَلَا تَرْكَنُوْا اِلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ

ومیل نکنید بسوے آنانکہ ستم کردند پس بباید مس کند شمارا آتش ونیست مرشمارا جز خدا

مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

ہیچ دوستی پس یاری کردہ نشوید اے آنانکہ گرویدہ اید مگیرید

اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّيْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ تُلْقُوْنَ اِلَيْهِمْ

دشمن مرا ودشمن خویش را دوستان القا میکنید بسوی ایشان اخبار حبیب مرا

بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوْا بِمَا جَآءَكُمْ مِّنَ الْحَقِّ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

دوستی وحال آنست کہ وی کافر شدہ اند باچیزیکہ آمدہ است بشما از سخن راست ای آنانکہ گرویدہ

لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْاٰخِرَةِ

دوستی مگیرید گروهی را که خشم گرفت خدا بر ایشان بدرستی نومید شدند از آخرت چنانچه نومید شدند

كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحٰبِ الْقُبُوْرِ ۝ لَا تَجِدُ قَوْمًا

کافران از اهل گورها نیابی گروهی را که میگروند بخدا و روز پسین

يُّؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَادُّوْنَ مَنْ حَادَّ اللّٰهَ

دوست دارند آن را که خلاف کند خدای را و رسول او را اگرچه باشند

وَرَسُوْلَهٗ وَلَوْ كَانُوْٓا اٰبَآءَهُمْ اَوْ اَبْنَآءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ

پدران شان یا پسران شان یا برادران شان

اَوْ عَشِيْرَتَهُمْ اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الْاِيْمَانَ

یا خویشان شان آن گروه نوشته است در دلهای شان گرویدن را

وَاَيَّدَهُمْ بِرُوْحٍ مِّنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

و قوت داده ایشان را بروحی از خود و در آرد ایشان را بوستانها که میرود

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ

از زیر آن جویها جاوید باشند در آن خوشنود شود خدا از ایشان و خوشنود

وَرَضُوْا عَنْهُ اُولٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِ اَلَآ اِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ

شوند از وی آن گروه لشکر خدا اند بدانید بدرستیکه لشکر خدا ایشانند

الْمُفْلِحُوْنَ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰٓى

رستگاران را ای آنانکه گرویده اید فرا مگیرید جهودان و ترسایان را

اَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاِنَّهٗ

دوستان برخی از ایشان دوستان برخی اند و هر که دوستی کند بدیشان از شما بدرستیکه

مِنْهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝ اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ

او از ایشان ست بدرستی خدای نه راه نماید گروه ستمگاران را جز این نیست که دوست شما خدا

وَرَسُوْلُهٗ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوْنَ

و فرستادهٔ او و آنانکه گرویدند آنانکه بپای میدارند نماز و بدهند

الزَّكٰوةَ وَهُمْ رٰكِعُوْنَ وَمَنْ يَّتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَالَّذِيْنَ

زکوٰة را و ایشان رکوع آرندگانند و هر که دوست دارد خدا را و فرستادهٔ او را و آنانکه

اٰمَنُوْا فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغٰلِبُوْنَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا

گرویدند پس بدرستی که گروه خدا ایشانند غالبان ای آنانکه گرویده اید فرا گیرید

جزو ششم سورهٔ مائده

لَا تَتَّخِذُوا الَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا دِيْنَكُمْ هُزُوًا وَّلَعِبًا مِّنَ

آنانرا که فرا گرفته اند دین شمارا افسوس و بازی از آنانکه داده شدند

جزو سوم سورهٔ آل عمران

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ اَوْلِيَآءَ وَاتَّقُوا

کتاب از پیش از شما و هم ناگرویدگان را دوستان و بترسید

اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ

از خدا اگر هستید گرویدگان نگیرند گرویدگان ناگرویدگان را دوستان

مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ

جز گرویدگان و هر که بکند این پس نیست از خدا

فِيْ شَيْءٍ اِلَّآ اَنْ تَتَّقُوْا مِنْهُمْ تُقٰىةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهٗ

در چیزے مگر آنکه بترسید از ایشان ترسیدنے و می ترساند شما را خدا ے از نفس خود

وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ عَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و بسوی خداست بازگشت و از عایشه رضی الله عنها مرویست که گفت فرمود حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْاَرْوَاحُ جُنُوْدٌ مُّجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ

صلے الله علیه وسلم ارواح پیش از تعلق بابدان مثل لشکرها بودند یکجا پس

مِنْهَا ائْتَلَفَ وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ

آنها که شناسا بودند از آنها بعلاقهٔ مناسبت الفت گرفتند و آنها که بیگانه گشتند از آنها مختلف شدند روایت کرد این

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ۞ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ۞ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از ابی ہریرہ رضہ ۔ واز ابی ہریرہ رضہ ۔ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا دَعَا جِبْرَئِيْلَ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالیٰ چون دوست میدارد بندہ را میخواند جبرئیل ؑ را

فَقَالَ إِنِّيْ أُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبَّهُ قَالَ فَيُحِبُّهُ جِبْرَئِيْلُ ثُمَّ يُنَادِيْ

پس میگوید حضرت رب العزت من دوست میدارم فلان بندہ را پس دوست بدار تو او را گفت

فِي السَّمَاءِ فَيَقُوْلُ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبُّوْهُ فَيُحِبُّهُ أَهْلُ

پس دوست میدارد او را جبرئیل ؑ پس ندا میکند جبرئیل ؑ در آسمان پس میگوید بفرشتگان کہ خدا دوست میدارد

السَّمَاءِ ثُمَّ يُوْضَعُ لَهُ الْقَبُوْلُ فِي الْأَرْضِ وَإِذَا أَبْغَضَ عَبْدًا

فلان بندہ را پس دوست دارید شما نیز پس دوست میدارند او را اہل آسمان پستر نہادہ میشود مر آن بندہ را

دَعَا جِبْرَئِيْلَ فَيَقُوْلُ إِنِّيْ أُبْغِضُ فُلَانًا فَأَبْغِضْهُ قَالَ

قبول در زمین و چون دشمن میدارد خدا بندہ را میخواند جبرئیل را پس میگوید بتحقیق من دشمن گرفتہ ام

فَيُبْغِضُهُ جِبْرَئِيْلُ ثُمَّ يُنَادِيْ فِيْ أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ

فلان بندہ را پس دشمن دارد او را گفت آنحضرت ؐ پس دشمن میدارد او را جبرئیل ؑ پستر ندا میکند جبرئیل

فُلَانًا فَأَبْغِضُوْهُ قَالَ فَيُبْغِضُوْنَهُ ثُمَّ تُوْضَعُ لَهُ الْبَغْضَاءُ فِي

در اہل آسمان کہ خدا دشمن میدارد فلان بندہ را پس دشمن دارید شما او را فرمود پس دشمن میدارند

الْأَرْضِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۞ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

او را در زمین پستر نہادہ میشود مر آن بندہ را دشمنی در دلہای زمینیان رواہ مسلم و ہم از ابی ہریرہ رضہ مرویست

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ يَقُوْلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ أَيْنَ

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالیٰ میگوید روز قیامت کجا اند دوست

الْمُتَحَابُّوْنَ بِجَلَالِيْ الْيَوْمَ أُظِلُّهُمْ فِيْ ظِلِّيْ يَوْمَ لَا ظِلَّ

داران مرا کجا اند یکدیگر بسبب بزرگی من امروز جائے دہم ایشان را در سایہ خود در روزیکہ نیست سایہ

الَّا ظِلِّي رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مگر سایۂ من رواہ مسلم وہم از ابی ہریرہ رضہ مرویست از آنحضرت

اَنَّ رَجُلًا زَارَ اَخًا لَّهٗ فِيْ قَرْيَةٍ اُخْرٰى فَاَرْصَدَ اللّٰهُ لَهٗ عَلٰى

صلے اللہ علیہ وسلم کہ مردے قصد زیارت کرد برادرے را کہ مراورا بود در دیہ دیگر پس مقرر نمود خدا تعالے

مَدْرَجَتِهٖ مَلَكًا قَالَ اَيْنَ تُرِيْدُ قَالَ اُرِيْدُ اَخًا لِيْ فِيْ هٰذِهِ

برای وی در راہے کہ میگذشت او فرشتہ پس پیدا ازان مرو کجا میخواہی کہ بروی گفت آنمرد میخواہم کہ

الْقَرْيَةِ قَالَ هَلْ لَّكَ عَلَيْهِ مِنْ نِّعْمَةٍ تَرُبُّهَا قَالَ لَا غَيْرَ

برادرے را کہ مرا بہست درین دیہ گفت فرستادہ آیا بہست مرترا بروے حقے از نعمت کہ مالک شوی و استیفا کنی

اَنِّيْ اَحْبَبْتُهٗ فِي اللّٰهِ قَالَ فَاِنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكَ بِاَنَّ اللّٰهَ

ازا گفت آنمرد نیست مرا داعیہ بزیارت مگر محبت او از من او را بوجہ اللہ گفت آنفرستادہ بدستیکہ حق

قَدْ اَحَبَّكَ كَمَا اَحْبَبْتَهٗ فِيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ

فرستادۂ خدا بسوی توام تا خبر دہم کہ خدا تعالیٰ دوست داشت ترا چنانکہ دوست داشتی تو او را بجہت خدا رواہ مسلم

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابن مسعود رضہ مرویست گفت آمد مردے بسوے آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ تَقُوْلُ فِيْ رَجُلٍ اَحَبَّ

وسلم پس گفت یا رسول اللہ چگونہ حکم میکنی در مردے کہ دوست داشتہ است گروہے را نہ دریافتہ است

قَوْمًا وَلَمْ يَلْحَقْ بِهِمْ فَقَالَ الْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ایشان را پس فرمود آنحضرت مرد با کسے ست کہ دوست داشتہ است متفق علیہ

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَتَى السَّاعَةُ

در روایت ست از انس رضہ کہ مردی گفت یا رسول اللہ کے می آید قیامت فرمود آنحضرت

قَالَ وَيْلَكَ وَمَا اَعْدَدْتَّ لَهَا قَالَ مَا اَعْدَدْتُّ لَهَا

وای بر تو وچہ آمادہ کردہ از عمل برائے قیامت گفت آنمرد آمادہ نکردہ ام

إِلَّا أَنِّي أُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ قَالَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ

مگر اینکه من خدا و رسول خدا را دوست میدارم فرمود آنحضرت ﷺ که تو با کسے خواهی بود که دوست

قَالَ أَنَسٌ رضه فَمَا رَأَيْتُ الْمُسْلِمِينَ فَرِحُوا بِشَيْءٍ بَعْدَ

داری گفت انس رضه پس ندیدم مسلمانان را که خوشحال شده باشند بهیچ چیزے بعد از اسلام

الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوسَى رضه

همچو خوشحال شدن ایشان باین کلمه متفق علیه و از ابی موسے رضه

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْجَلِيسِ

مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم حال همنشین

الصَّالِحِ وَالسَّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ فَحَامِلُ

نیک و بد مثل حامل دارنده مشک است و دمنده کیر پس بردارنده

الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا

یا آنکه میدهد ترا ازان مشک بے عوض و یا آنکه میخرے مشک را ازان و یا آنکه میبابی ازان

أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ

مشک بوئے و دمنده کیر یا آنکه میسوزد جامهاے ترا یا آنکه میبابے

ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا خَبِيثَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

از آن بوئے بد متفق علیه

وَعَنْ عُمَرَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از عمر رضه مرویست که فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ لَأُنَاسًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ

بدرستیکه از بندگان خدا آدمیانند که نیستند ایشان پیغمبران و نه شهیدان رشک میبرند

الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَكَانِهِمْ مِنَ اللّٰهِ قَالُوا يَا رَسُولَ

ایشان را پیغمبران و شهیدان روز قیامت بسبب مرتبه او شان از خدا تعالی گفتند یا

اللّٰہِ تُخْبِرُنَا مَنْ هُمْ قَالَ هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا بِرُوحِ اللّٰہِ عَلٰی غَیْرِ

خبر کن ما را کہ کیستند ایشان فرمود ایشان قومی اند کہ دوست داشتند یکدیگر را بہ خیر خدا جہتہا کہ

اَرْحَامٍ بَیْنَهُمْ وَلَا اَمْوَالٍ یَتَعَاطَوْنَهَا فَوَاللّٰہِ اِنَّ وُجُوهَهُمْ

میان ایشان باشد و نہ مالہا کہ دادوستد می کنند از برای پس سوگند بخدا کہ روہا ہای ایشان

لَنُوْرٌ وَاِنَّهُمْ لَعَلٰی نُوْرٍ لَا یَخَافُوْنَ اِذَا خَافَ النَّاسُ وَلَا

نور اند و بدرستیکہ ایشان ہر آئینہ باشند کہ نمی ترسند وقتیکہ بترسند مردم و اندوہگین

یَحْزَنُوْنَ اِذَا حَزِنَ النَّاسُ وَقَرَأَ هٰذِهِ الْاٰیَةَ اَلَا اِنَّ اَوْلِیَاءَ

نمی شوند وقتیکہ اندوہگین شوند مردم و خواند آنحضرت برای استشہاد این آیت را آگاہ باش

اللّٰہِ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ

بدرستیکہ دوستان خدا اند نہ خوف است بر ایشان و نہ ایشان اندوہگین شوند رواہ ابو داود

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عباس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لِاَبِیْ ذَرٍّ یَا اَبَا ذَرٍّ اَیُّ عُرَی الْاِیْمَانِ اَوْثَقُ قَالَ اللّٰہُ وَرَسُوْلُهٗ

مر ابو ذر را اے ابو ذر کدام یکے از عروہای ایمان محکمتر است گفت ابو ذر خدا و رسول خدا

اَعْلَمُ قَالَ الْمُوَالَاةُ فِی اللّٰہِ وَالْحُبُّ فِی اللّٰہِ وَالْبُغْضُ فِی اللّٰہِ

داناتر است فرمود آنحضرت دوستی کردن باہم از جہت خدا و دوست داشتن کسے را از جہت خدا

رَوَاهُ الْبَیْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ

و دشمن داشتن از جہت خدا روایت کرد آنرا بیہقی در شعب ایمان و از مقدام بن

مَعْدِیْکَرِبَ رض عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا

معدی کرب رضہ مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود چون دوست دارد مرد مسلمان را کہ برادر

اَحَبَّ الرَّجُلُ اَخَاهُ فَلْیُخْبِرْهُ اَنَّهٗ یُحِبُّهٗ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِیُّ

دینی دوست پس باید کہ خبر کند آنرا مسلمان را کہ دوستی او میدارد او را کہ این باعث استمالت قلب است

وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رض اَنَّهٗ سَمِعَ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ

واز ابی سعید رضی اللہ عنہ مرویست کہ وی شنید آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت

لَا تُصَاحِبْ اِلَّا مُؤْمِنًا وَلَا یَاْکُلْ طَعَامَكَ اِلَّا تَقِیٌّ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

یاری مکن و صحبت مدار مگر مسلمانے را و باید کہ نخورد طعام ترا مگر مردی پرہیزگار یعنی طعام تو باید کہ از وجہ حلال باشد

وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالدَّارِمِیُّ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

تا متقیان خورند رواہ ترمذی و ابو داؤد و دارمی و از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَلْمَرْءُ عَلٰی دِیْنِ خَلِیْلِهٖ فَلْیَنْظُرْ اَحَدُكُمْ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ مرد بر دین دوست خود ست پس باید کہ نظر و اندیشہ کند یکے از شما

مَنْ یُّخَالِلُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِیُّ وَاَبُوْدَاوٗدَ وَالْبَیْهَقِیُّ فِیْ

کہ کرا دوست میدارد رواہ احمد و ترمذی و ابو داؤد و بیہقی در

شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رض قَالَ خَرَجَ عَلَیْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

شعب ایمان و از ابو ذر رضی اللہ عنہ مرویست کہ بیرون آمد بر ما پیغمبر خدا

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَتَدْرُوْنَ اَیُّ الْاَعْمَالِ اَحَبُّ اِلَی اللّٰهِ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آیا در میابید کہ کدام عمل از اعمال محبوب تر است نزد خدای

تَعَالٰی قَالَ قَائِلٌ اَلصَّلٰوةُ وَالزَّكٰوةُ وَقَالَ قَائِلٌ اَلْجِهَادُ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی

تعالی گفت گوینده نماز محبوب ترست و زکوۃ محبوب ترین اعمال ست و گفت گوینده دیگر جہاد محبوب

اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَحَبَّ الْاَعْمَالِ اِلَی اللّٰهِ تَعَالٰی اَلْحُبُّ فِی اللّٰهِ وَالْبُغْضُ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ محبوب ترین اعمال بسوی خدا تعالی دوستی از جہت خدا ست و دشمنی از جہت

فِی اللّٰهِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

خدا ست رواہ احمد و از ابی امامہ رضی اللہ عنہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا اَحَبَّ عَبْدٌ عَبْدًا لِلّٰهِ

صلی اللہ علیہ وسلم دوست نداشت ہیچ بندہ بندۂ دیگر را از برائے خدا

الْاَکْرَمِ رَبَّہٗ عَزَّ وَجَلَّ رَوَاہُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَسْمَاءَ

گرزرگ داشت باین دوست داشتن خدائے بزرگ را رواہ احمد واز اسماء

بِنْتِ یَزِیْدَ رضہ اَنَّھَا سَمِعَتْ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

بنت یزید رضہ روایت ست کہ وی شنید آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

یَقُوْلُ اَلَا اُنَبِّئُکُمْ بِخِیَارِکُمْ قَالُوْا بَلٰی یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ قَالَ

کہ میگفت آیا اعلام نکنم شما را بہترین شما گفتند صحابہ اعلام کن ما را یا رسول اللہ فرمود

خِیَارُکُمُ الَّذِیْنَ اِذَا رُؤُوْا اُذْکِرَ اللّٰہُ رَوَاہُ ابْنُ مَاجَۃَ

آنحضرت کہ بہترین شما کسانے اند کہ چون دیدہ شوند یاد کردہ شود خدا رواہ ابن ماجہ

وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَوْ اَنَّ عَبْدَیْنِ تَحَابَّا فِی اللّٰہِ عَزَّ وَجَلَّ

علیہ وسلم اگر باشد اینکہ دو بندہ کہ دوست داشتہ باشند یکدیگر را از جہت خدا تعالی

وَاحِدٌ فِی الْمَشْرِقِ وَاٰخَرُ فِی الْمَغْرِبِ لَجَمَعَ اللّٰہُ بَیْنَھُمَا

یکے در مشرق و دیگرے در مغرب ہر آئینہ جمع کند خدا تعالی میان ہر دو بندہ

یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ یَقُوْلُ ھٰذَا الَّذِیْ کُنْتَ تُحِبُّہٗ فِیَّ وَعَنْ

روز قیامت میگوید خدا تعالی این بندہ آن کسی ست کہ بودی تو دوست میداشتی اورا در جہت من

اَبِیْ رَزِیْنٍ رضہ اَنَّہٗ قَالَ لَہٗ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

واز ابی رزین رضہ مرویست بدرستیکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلَا اَدُلُّکَ عَلٰی مِلَاکِ ھٰذَا الْاَمْرِ الَّذِیْ تُصِیْبُ بِہٖ

وسلم گفت مردے را یا راہ نمایم ترا بر چیزے کہ قائم و برپا میشود بآن کار

خَیْرَ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃِ عَلَیْکَ بِمَجَالِسِ اَھْلِ الذِّکْرِ

دین آن چیز کہ بر سی تو بسبب آن خیر دنیا و دین را پس از آن بیان کرد بر تو باد نشستن بمجلسہائے اہل ذکر

وَاِذَا خَلَوْتَ فَحَرِّكْ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللّٰهِ

وچون تنہا نشینی پس بجنبان زبان خود را چندانکہ توانی بذکر خدا و دوست دار ہر کرا دوست داری

وَاَحِبَّ فِي اللّٰهِ وَاَبْغِضْ فِي اللّٰهِ يَا اَبَا رَزِيْنٍ هَلْ شَعَرْتَ

برای خدا و دشمن دار ہر کرا کہ دشمن داری برائے خدای ابا رزین آیا میدانی کہ مرد چون

اَنَّ الرَّجُلَ اِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهٖ زَائِرًا اَخَاهُ شَيَّعَهُ سَبْعُوْنَ

بیرون آید از خانۂ خود بقصد زیارت برادر مسلمان در پے میرسند او را ہفتاد ہزار

اَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّوْنَ عَلَيْهِ وَيَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا

فرشتہ ہمہ آنفرشتگان دعا رحمت میفرستند و میگویند ای پروردگار ما بر وی

اِنَّهٗ وَصَلَ فِيْكَ فَصِلْهُ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تَعْمَلَ

این شخص پیوند کرد ار برائے تو پس پیوند بکن او را برحمت و مغفرت پس اگر میتوانی

جَسَدَكَ فِيْ ذٰلِكَ فَافْعَلْ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

کہ بکار داری تن خود را در زیارت برادر مسلمان پس بکن آنرا و از ابی ہریرہ رضہ مرویست

قَالَ كُنْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

گفت ابو ہریرہ رضہ کہ بودم با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَعَمُدًا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت ستونہاست

مِنْ يَاقُوْتٍ عَلَيْهَا غُرَفٌ مِنْ زَبَرْجَدٍ لَهَا اَبْوَابٌ

از یاقوت بران ستونہا غرفہاست از زبرجد مر آن غرفہارا درہاست

مُفَتَّحَةٌ تُضِيْءُ كَمَا يُضِيْءُ الْكَوْكَبُ الدُّرِّيُّ فَقَالُوْا

کشادہ داشتہ شدہ میدرخشد آن غرفہ چنانکہ میدرخشد ستارۂ روشن پس گفتند صحابہ

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَنْ يَسْكُنُهَا قَالَ الْمُتَحَابُّوْنَ فِي اللّٰهِ وَالْمُتَجَالِسُوْنَ

یا رسول اللہ کہ میباشد دران غرفہا فرمود میباشند دران دوست دارندگان یکدیگر را برای خدا و ہم

فِی اللّٰہِ وَالْمُتَلَاقُوْنَ فِی اللّٰہِ رَوَی الْبَیْہَقِیُّ الْاَحَادِیْثَ الثَّلٰثَۃَ

برای خدا وملاقات کنندگان برای خدا روایت کرد این ہر سہ حدیث را بیہقی

فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

در شعب ایمان

بَابُ مَا یُنْہٰی مِنَ التَّہَاجُرِ وَالتَّقَاطُعِ وَاتِّبَاعِ الْعَوْرَاتِ

باب آنچہ منع کردہ شدہ است از ہجران و قطع رحمی و پیروی عیوب

وَاِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ اقْتَتَلُوْا فَاَصْلِحُوْا بَیْنَہُمَا فَاِنْ بَغَتْ

واگر دو گروہ از گرویدگان کارزار کنند پس صلح کنید میان شان پس اگر ستم کند

اِحْدٰىہُمَا عَلَی الْاُخْرٰی فَقَاتِلُوا الَّتِیْ تَبْغِیْ حَتّٰی تَفِیْٓءَ

یکے از ایشان بر دیگرے پس جنگ کنید آنرا کہ ستم می کند تا باز گردد سوے فرمان خدا

اِلٰٓی اَمْرِ اللّٰہِ فَاِنْ فَآءَتْ فَاَصْلِحُوْا بَیْنَہُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُوْا

پس اگر باز گردد پس صلح کنید میان شان براستی و داد کنید

اِنَّ اللّٰہَ یُحِبُّ الْمُقْسِطِیْنَ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ اِخْوَۃٌ فَاَصْلِحُوْا

بدرستیکہ خدا دوست میدارد داد کنندگان را جز این نیست کہ گرویدگان برادرانند پس صلح

بَیْنَ اَخَوَیْکُمْ وَاتَّقُوا اللّٰہَ لَعَلَّکُمْ تُرْحَمُوْنَ وَقُلْ لِّعِبَادِیْ

کنید میان برادران خویش و بترسید از خدا شاید شما بخشیدہ شوید و بگو مر بندگان مرا

یَقُوْلُوا الَّتِیْ ہِیَ اَحْسَنُ اِنَّ الشَّیْطَانَ یَنْزَغُ بَیْنَہُمْ اِنَّ الشَّیْطَانَ

گویند آنکہ نیکو است بدرستی دیو دشمنی می اندازد میان شان بدرستیکہ

کَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِیْنًا عَنْ اَبِیْ اَیُّوْبَ الْاَنْصَارِیِّ رض

شیطان ہست مر آدمی را دشمنی پیدا از ابو ایوب انصاری رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَا یَحِلُّ لِلرَّجُلِ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ حلال نیست مرد را

أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثِ لَيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هٰذَا وَيُعْرِضُ هٰذَا

ترک کردن بر مرد مسلمان را زیاده از سه روز صورت هجر اینکه جمع شوند یکدیگر

وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس رو بگرداند این بجانبی او رو گرداند این بجانب دیگر و بهترین شان کسی ست که پیشتر گوید سلام اورا متفق علیه

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی هریره رضه مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

يُعْرَضُ أَعْمَالُ النَّاسِ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ

عرض کرده میشود عملهای مردم بر خدا در هر هفته دو بار روز دوشنبه

وَيَوْمَ الْخَمِيْسِ فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ إِلَّا عَبْدًا بَيْنَهُ

و روز پنجشنبه پس آمرزیده شود در هر بنده مسلمان را مگر بنده که میان او و میان برادر وی

وَبَيْنَ أَخِيْهِ شَحْنَاءُ فَيُقَالُ اتْرُكُوْا هٰذَيْنِ حَتّٰى يَفِيْئَا

دشمنی ست پس گفته میشود که بگذارید این دو را تا آنکه رجوع کنند از دشمنی

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رض قَالَتْ قَالَ

رواه مسلم واز اسماء بنت یزید مرویست گفت که فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ الْكَذِبُ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم که حلال نیست دروغ گفتن

إِلَّا فِي ثَلٰثٍ كَذِبُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ لِيُرْضِيَهَا وَالْكَذِبُ فِي

مگر سه جایگے دروغ گفتن مرد بزن خود را تا راضی گرداند او را دوم دروغ گفتن در جنگ

الْحَرْبِ وَالْكَذِبُ لِيُصْلِحَ بَيْنَ النَّاسِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

سوم دروغ برائے آنکه صلح افگند میان مردم رواه احمد و الترمذی

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی هریره رضه مرویست که آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ

فرمود حلال نیست مرمسلمان راکه ترک دهد برادر خود را بالای سه روز پس هر که هجران کند

فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗدَ

بالای سه روز پس بمیرد درآید در آتش دوزخ رواه احمد و ابو داؤد

وَعَنْ اَبِيْ خِرَاشٍ السُّلَمِيِّ رض اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز ابی خراش سلمی رضا مرویست که وی شنید آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ هَجَرَ اَخَاهُ سَنَةً فَهُوَ

صلی اللہ علیہ وسلم که میگفت کسیکه هجران کند برادر خود را یکسال پس این

كَسَفْكِ دَمِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

هجران گویا خون او ریختن ست رواه ابوداؤد واز ابی هریره رضا

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ لِمُؤْمِنٍ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که میگفت حلال نیست مومن را

اَنْ يَّهْجُرَ مُؤْمِنًا فَوْقَ ثَلٰثٍ فَاِنْ مَرَّتْ بِهٖ ثَلٰثٌ فَلْيَلْقَهٗ فَلْيُسَلِّمْ

که هجران کند مومن را بالای سه روز پس اگر بگذرد بر مومن سه روز پس باید که پیش آید او را پس باید که سلام کند

عَلَيْهِ فَاِنْ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ فَقَدِ اشْتَرَكَا فِي الْاَجْرِ وَاِنْ لَّمْ يَرُدَّ

بروی پس اگر رد کرد سلام را و جواب داد او را پس بتحقیق شریک شدند هر دو در اجر و صلت

عَلَيْهِ فَقَدْ بَآءَ بِالْاِثْمِ وَخَرَجَ الْمُسَلِّمُ مِنَ الْهِجْرَةِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

واگر رد نکرد سلام را و جواب نداد پس بتحقیق رجوع کرد و باز گشت بگناه و بیرون آمد سلام دهنده از گناه هجران رواه

وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَآءِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابی درداء رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِاَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّدَقَةِ

وسلم آیا خبر ندهم شما را بعملے که فاضلتر ست از درجه روزه و صدقه

وَالصَّلٰوةِ قَالَ قُلْنَا بَلٰی قَالَ اِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَیْنِ وَفَسَادُ

و نماز گفت راوی گفتیم آری خبر ده یا رسول الله فرمود آن عمل نیک گردانیدن احوالی که در میان

ذَاتِ الْبَیْنِ هِیَ الْحَالِقَةُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِیُّ

یکدیگرست و فساد احوالے که ذات البین ست حالقست رواه ابوداود و ترمذی

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رضہ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی هریره رضہ مرویست که آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ اِیَّاکُمْ وَالْحَسَدَ فَاِنَّ الْحَسَدَ یَاْکُلُ الْحَسَنَاتِ کَمَا تَاْکُلُ

فرمود دور دارید خود را از حسد زیرا که حسد میخورد و میبرد نیکیها را چنانکه میخورد

النَّارُ الْحَطَبَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِیْ بَکْرِنِ الصِّدِّیْقِ رضہ

و میسوزد آتش هیزم رواه ابوداود و واز ابی بکر صدیق رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَلْعُوْنٌ

روایت ست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم رانده شد

مَنْ ضَارَّ مُؤْمِنًا اَوْ مَکَرَ بِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنِ

کسیکه ایذا دهد مومن را یا کند بدو سگالی کند یعنے رانده شود از درگاه رحمت رواه ترمذی

ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ صَعِدَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن عمر رضہ مرویست برآمد آنحضرت صلی الله علیه وسلم منبر را

الْمِنْبَرَ فَنَادٰی بِصَوْتٍ رَفِیْعٍ فَقَالَ یَا مَعْشَرَ مَنْ اَسْلَمَ

پس آواز داد بآواز بلند پس فرمود اے گروه اسلام آرندگان

بِلِسَانِهٖ وَلَمْ یُفْضِ الْاِیْمَانُ اِلٰی قَلْبِهٖ لَا تُؤْذُوا الْمُسْلِمِیْنَ

بزبان خود و نرسیده است ایمان تا دل ایشان ایذا مکنید مسلمانان را و سرزنش مکنید

وَلَا تُعَیِّرُوْهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوْا عَوْرَاتِهِمْ فَاِنَّهٗ مَنْ یَتَّبِعْ

ایشان را و نزدیدید بعیبهای ایشان پس بدرستیکه کسیکه تتبع کند در عیب برادر مسلمان تتبع

عَوْرَةَ اَخِيْهِ الْمُسْلِمِ يَتَتَبَّعِ اللّٰهُ عَوْرَتَهٗ وَمَنْ يَتَتَبَّعِ اللّٰهُ عَوْرَتَهٗ

خدا تعالی عیب او را و کسیکه متبع کند خدا تعالی عیبهای او را رسوا گرداند او را اگرچه

يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِيْ جَوْفِ رَحْلِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

باشد آنکس پنهان درمیان منزل خود رواه ترمذی

سَعِيْدِ بْنِ زَيْدٍ رضه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز سعید بن زید رضه روایت ست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ اِنَّ مِنْ اَرْبَى الرِّبَوا الْاِسْتِطَالَةَ فِيْ عِرْضِ الْمُسْلِمِ بِغَيْرِ حَقٍّ

که فرمود آنحضرت بدرستیکه از بزرگترین رباها دراز کردن زبانهاست در آبروی مسلمان بناحق

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

رواه ابوداود و بیهقی در شعب ایمان

اَنَسٍ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا عَرَجَ

واز انس رضه مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم هرگاه بالا برده

بِيْ رَبِّيْ مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ اَظْفَارٌ مِّنْ نُّحَاسٍ يَخْمُشُوْنَ

مرا پروردگار من گذشتم بقومی که مرایشان ناخنان است از مس که میخراشند

وُجُوْهَهُمْ وَصُدُوْرَهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هٰؤُلَاءِ يَا جِبْرَئِيْلُ

روهای خود را و سینهای خود را پس گفتم کیستند این قوم اے جبرئیل

قَالَ هٰؤُلَاءِ الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ لُحُوْمَ النَّاسِ وَيَقَعُوْنَ

گفت جبرئیل این آنجماعت اند که میخورند گوشتهای مردم را بغیبت و دشنام واقع شوند

فِيْ اَعْرَاضِهِمْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ الْمُسْتَوْرِدِ

در آبروریزی مردم رواه ابوداود واز مستورد

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَكَلَ بِرَجُلٍ مُّسْلِمٍ

روایت ست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم که فرمود آنحضرت کسیکه بخورد بسبب مردمسلمان

أُكْلَةً فَإِنَّ اللّٰهَ يُطْعِمُهُ مِثْلَهَا مِنْ جَهَنَّمَ وَمَنْ كَسٰى ثَوْبًا

پس بدرستیکه خدا میخوراند آن عقوبت گرا مثل آن لقمه از آتش وکسیکه بپوشاند نفس خود را جامه

بِرَجُلٍ مُسْلِمٍ فَإِنَّ اللّٰهَ يَكْسُوْهُ مِثْلَهُ مِنْ جَهَنَّمَ وَمَنْ قَامَ

بسبب مردی مسلمان بدرستیکه خدا تعالی او را پوشاند مانند آن از آتش وکسیکه بایستد مردی در

بِرَجُلٍ مَقَامَ سُمْعَةٍ وَّرِيَاءٍ فَإِنَّ اللّٰهَ يَقُوْمُ لَهُ مَقَامَ

مقام شنوانیدن ونمودن محاسن را بدرستیکه خدای ایستد برای وی در مقام سمعه

سُمْعَةٍ وَّرِيَاءٍ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

وریا روز قیامت رواه ابو داود

اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رضہ مرویست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

كَادَ الْفَقْرُ اَنْ يَّكُوْنَ كُفْرًا وَكَادَ الْحَسَدُ اَنْ يَّغْلِبَ الْقَدَرَ

نزدیک ست که فقر کفر گردد ونزدیک ست حسد که غلبه کند تقدیر الٰهی را

وَعَنْ جَابِرٍ رض عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت ست از جابر گفت جابر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَنِ اعْتَذَرَ اِلٰى اَخِيْهِ فَلَمْ يَعْذِرْهُ اَوْ لَمْ يَقْبَلْ عُذْرَهُ

فرمود کسیکه عذر خواهی کند بسوی برادر خود پس معذور ندارد او را آن برادر یا قبول ندارد

كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ خَطِيْئَةِ صَاحِبِ مَكْسٍ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ

عذر او را مانند گناه مانند گناه خداوند مکس روایت کرد این دو حدیث را

فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَقَالَ الْمَكَّاسُ الْعَشَّارُ وَعَنْ

بیهقی در شعب ایمان وگفت مکاس ده یک گیرنده است

اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقَاطَعُوْا

واز انس رضہ مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که فرمود تقاطع نکنید

وَلَا تُدَابِرُوْا وَلَا تَحَاسَدُوْا وَلَا تَبَاغَضُوْا وَكُوْنُوْا عِبَادَ اللّٰهِ

و نه تدابر و نه بایکدیگر حسد کنید و نه بغض و کینه دارید و باشید شما

اِخْوَانًا لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ رَوَاهُ ابْنُ النَّجَّارِ

بندگان خدا برادران حلال نیست مر مسلم را این که ترک کند برادر خود را زیادت از سه روز اورا ابن النجار

بَابُ الْحَذَرِ وَالتَّانِّیْ فِی الْاُمُوْرِ

باب الحذر و درنگ در امور

وَالَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَمْرُهُمْ شُوْرٰى

و آنانکه اجابت کردند مر پروردگار خویش و بپا داشتند نماز را و کار ایشان مشورت است

بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ۝ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ

میان شان و آنچه روزی دادیم ایشان را انفاق میکنند پس درگذر از ایشان و آمرزش خواه

وَشَاوِرْهُمْ فِی الْاَمْرِ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَيَدَعُ

از من برای ایشان و مشورت نمائی با ایشان در کار پس چون قصد کاری کردی پس توکل بر خدا کن و میخواندی

الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَآءَهٗ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُوْلًا ۝

وقت غضب بدی را مثل خواندن او نیکی را و هست آدمی شتاب کننده در دعاء

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ

و از پی مرو آنچه نیست مر ترا بآن دانش بدرستیکه گوش و چشم و دل همه

كُلُّ اُولٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُوْلًا عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ

اینهاست از خود پرسیده شده و از ابی هریره رضا

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ

مرویست که آنحضرت صلے الله علیه وسلم فرمود گزیده نشود مسلمان

مِنْ جُحْرٍ وَّاحِدٍ مَّرَّتَيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَهْلِ بْنِ

از یک سوراخ دو بار متفق علیه و از سهل بن

سَعْدِنِ السَّاعِدِيِّ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سعد ساعدی رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اَلْاَنَاءَةُ مِنَ اللّٰهِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

فرمود کہ درنگ در کار ہا از خدا و مرضی اوست و شتابی از شیطان ست و مطلوب او ست رواہ ترمذی

وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی سعید رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا حَلِيْمَ اِلَّا ذُوْ عَثْرَةٍ وَلَا حَكِيْمَ اِلَّا ذُوْ تَجْرِبَةٍ

علیہ وسلم نیست حلیم کامل مگر خداوند لغزش آنکہ در ذلت افتادہ باشد نیست حکیم

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَجُلًا قَالَ

مگر صاحب تجربہ رواہ احمد و ترمذی و از انس رضہ مرویست کہ مردی گفت مر

لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوْصِنِيْ قَالَ خُذِ الْاَمْرَ

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم اندرز کن مرا فرمود بگیر کار را بپایان کار نگریستن پس اگر

بِالتَّدْبِيْرِ فَاِنْ رَاَيْتَ فِيْ عَاقِبَتِهٖ خَيْرًا فَامْضِهٖ وَاِنْ خِفْتَ

بہ بینی در پایان او نیکی را پس کن آنرا و اگر بترسی و گمان بری گمراہی را

غَيًّا فَامْسِكْ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ مُصْعَبِ

پس نگاہ دار خود را از کردن آنکار رواہ فی شرح السنۃ و از مصعب

ابْنِ سَعْدٍ رض عَنْ اَبِيْهِ قَالَ الْاَعْمَشُ لَا اَعْلَمُهٗ اِلَّا عَنِ النَّبِيِّ

بن سعد رضہ روایت ست از پدرش گفت اعمش کہ راوی این حدیث ست نمیدانم این حدیث را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ التُّؤَدَةُ فِيْ كُلِّ شَيْءٍ خَيْرٌ اِلَّا فِيْ عَمَلِ

مگر از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت آہستگی رفتن در ہر چیز بہتر ست

الْاٰخِرَةِ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مگر در عمل آخرت رواہ ابو داؤد و از جابر رضہ مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمَجَالِسُ بِالْاَمَانَةِ اِلَّا ثَلٰثَةَ مَجَالِسَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مجلسہا بامانت ست مگر سہ مجلس و سہ سخن کہ در مجلس شنوندہ واجب گردد

سَفْكُ دَمٍ حَرَامٍ اَوْ فَرْجٌ حَرَامٌ اَوِ اقْتِطَاعُ مَالٍ بِغَيْرِ حَقٍّ

نقل یکے ریختن خون حرام دوم فرج حرام یعنے زنا کردن سوم مال کسی گرفتن بظلم یعنی کسی گفت میکنم کہ فلانرا

رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

یا زنا کنم یا مال میگیرم فلانرا باید کہ باین جماعت این سخن رساند رواہ ابوداؤد واز ابن عمر رضہ مرویست کہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الرَّجُلَ لَيَكُوْنُ مِنْ اَهْلِ الصَّلٰوةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مردے میباشد از اہل نماز

وَالصَّوْمِ وَالزَّكٰوةِ وَالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ حَتّٰى ذَكَرَ سِهَامَ الْخَيْرِ كُلَّهَا

وروزہ وزکوٰۃ وحج وعمرہ تا آنکہ ذکر کرد آنحضرت ہمہ حصص نیکی را

وَمَا يُجْزٰى يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِلَّا بِقَدْرِ عَقْلِهٖ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض

وجزا داده نمی شود آنمرد در روز قیامت مگر باندازه عقل او واز ابی ذر رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا اَبَا ذَرٍّ لَا عَقْلَ

مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اے ابو ذر نیست ہیچ عقل

كَالتَّدْبِيْرِ وَلَا وَرَعَ كَالْكَفِّ وَلَا حَسَبَ كَحُسْنِ الْخُلُقِ

مثل تدبیر ونیست ورع و پرہیزگاری مانند کف از محارم ونیست حسب فضیلت مثل حسن خلق

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن عمر رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْاِقْتِصَادُ فِي النَّفَقَةِ نِصْفُ الْمَعِيْشَةِ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ

میانہ روی کردن در خرچ نصف معیشت ست ودوستی از مردم نصف عقل ست

نِصْفُ الْعَقْلِ وَحُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ

ونیک کردن سوالی از علم نصف علم ست روایت کرد بیہقی

۱ خیر المواعظ نام کتابیست مشتمل بر مواعظ حسنہ و نصائح مستحسنہ و مشتمل بر احادیث صحیحہ و روایات مقبولہ و حکایات مرغوبہ و اشعار مطربہ و امثال مناسبہ و ابیات مرتبہ و اقوال مہذبہ و امثلہ مقربہ و اخبار مستحسنہ و آثار مستظرفہ و اشارات مستملحہ و لطائف مستعذبہ و نکات مستغربہ و ظرائف مستعجبہ و فوائد مستطرفہ و فرائد مستصوبہ و غرائب مستحسنہ و عجائب مستظرفہ و مواعظ مستعذبہ و نوادر مستغربہ و مطائبات مستعجبہ و ملحات مستطرفہ و مضحکات مستصوبہ و مسلیات مستحسنہ و مفرحات مستظرفہ و مبکیات مستعذبہ و مرقصات مستغربہ و مطربات مستعجبہ و مسکرات مستطرفہ و مسکتات مستصوبہ و مفحمات مستحسنہ و مخجلات مستظرفہ و مخرسات مستعذبہ و مسکتات مستغربہ و مفحمات مستعجبہ و مخجلات مستطرفہ و مخرسات مستصوبہ و مسکتات مستحسنہ و مفحمات مستظرفہ و مخجلات مستعذبہ و مخرسات مستغربہ و مسکتات مستعجبہ و مفحمات مستطرفہ و مخجلات مستصوبہ و مخرسات مستحسنہ و مسکتات مستظرفہ و مفحمات مستعذبہ و مخجلات مستغربہ و مخرسات مستعجبہ و مسکتات مستطرفہ و مفحمات مستصوبہ و مخجلات مستحسنہ و مخرسات مستظرفہ و مسکتات مستعذبہ و مفحمات مستغربہ و مخجلات مستعجبہ و مخرس

اَلْاَحَادِیْثُ الثَّلٰثَۃُ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

این هر سه حدیث را در شعب ایمان

بَابُ الرِّفْقِ وَالْحَیَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ

این باب در فضیلت نرمی و شرم و خوشخوئی است

وَلَا تَسْتَوِی الْحَسَنَۃُ وَلَا السَّیِّئَۃُ اِدْفَعْ بِالَّتِیْ هِیَ اَحْسَنُ

و برابر نیست نیکی و بدی دور کن بآنکه آن نیکوست

فَاِذَا الَّذِیْ بَیْنَكَ وَبَیْنَهٗ عَدَاوَۃٌ كَاَنَّهٗ وَلِیٌّ حَمِیْمٌ ۝ وَمَا یُلَقّٰهَا

پس ناگاه آنکه میان تو و میان وی دشمنی ست گویا او دوست مهربان و نه پیش آید

اِلَّا الَّذِیْنَ صَبَرُوْا وَمَا یُلَقّٰهَآ اِلَّا ذُوْ حَظٍّ عَظِیْمٍ ۝ خُذِ الْعَفْوَ

آنرا مگر آنانکه صبر کردند و نه پیش آید آنرا مگر خداوند بهرهٔ بزرگ فراگیر عفو را

وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِیْنَ ۝ اِنَّكَ لَعَلٰی

و فرمانیکوئی و روی گردان از نادان و بدرستی تو بر آئینه

خُلُقٍ عَظِیْمٍ ۝ عَنْ عَائِشَۃَ رضہ قَالَتْ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ

برخوئی بزرگی از عائشه رضہ مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اُعْطِیَ حَظَّهٗ مِنَ الرِّفْقِ اُعْطِیَ حَظَّهٗ

علیه وسلم کسیکه داده شد او را نصیب او از نرمی و لطف داده شد او را نصیب

مِنْ خَیْرِ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃِ وَمَنْ حُرِمَ حَظَّهٗ مِنَ الرِّفْقِ

او از نیکی دنیا و آخرت و کسیکه محروم گردانیده شد از نصیب وی از نرمی محروم گردانیده شد

حُرِمَ حَظَّهٗ مِنْ خَیْرِ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃِ رَوَاهُ فِیْ شَرْحِ السُّنَّۃِ

از نصیب وی از نیکی دنیا و آخرت رواه فی شرح السنة

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

و از عبد الله بن مسعود رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ وَبِمَنْ يَحْرُمُ

علیہ وسلم آیا خبر ندہم شمارا کہ کیست حرام ست وی بر آتش

النَّارُ عَلَيْهِ عَلَى كُلِّ هَيِّنٍ لَيِّنٍ قَرِيبٍ سَهْلٍ رَوَاهُ أَحْمَدُ

وآتش بروے حرام ست بر ہر آرمیدہ آہستہ و نرم طبع رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ

و ترمذی و روایت ست از ابی ہریرہ رضہ از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُؤْمِنُ غِرٌّ كَرِيمٌ وَالْفَاجِرُ خَبٌّ لَئِيمٌ

علیہ وسلم فرمود مسلمان فریب خوردہ است از جہت کرم و فاجر فریبندہ است

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ مَكْحُولٍ رض

از جہت لئیمے رواہ احمد و ترمذی و ابو داؤد و از مکحول تابعی رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُونَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ مسلمانان آرمیدہ

هَيِّنُونَ لَيِّنُونَ كَالْجَمَلِ الْأَنِفِ إِنْ قِيدَ انْقَادَ وَإِنْ أُنِيخَ

و نرم و منقاد اند ہمچو شتر یکہ در بینی مہار از چوب انداختہ اند اگر کشیدہ شود می رود گردن خود را

عَلَى صَخْرَةٍ اسْتَنَاخَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مُرْسَلًا وَعَنْ

و اگر نشاندہ شود بر سنگی می نشیند ہم بر سنگ روایت کرد ترمذی از روی مرسل این حدیث را

عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از عائشہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نمیخواہد اللہ تعالیٰ باہانہ نرمی را

لَا يُرِيدُ اللهُ بِأَهْلِ بَيْتٍ رِفْقًا إِلَّا نَفَعَهُمْ وَلَا يَحْرِمُهُمْ

مگر آنکہ سود کند رفق ایشانرا و محروم نمیگرداند ایشانرا از نرمی مگر آنکہ زیان کند حرمان از

إِيَّاهُ إِلَّا ضَرَّهُمْ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

رفق ایشان را روایت کرد این حدیث را بیہقی در شعب ایمان

ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْلِمُ

واز ابن عمر رضا از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مرویست فرمود مسلمانیکہ

الَّذِيْ يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلٰى اَذَاهُمْ اَفْضَلُ مِنَ الَّذِيْ

آمیزش میکند مردمان را وصبر میکند بر ایذاے ایشان زیادہ تر است در اجر و ثواب از مسلمانی

لَا يُخَالِطُهُمْ وَلَا يَصْبِرُ عَلٰى اَذَاهُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

کہ آمیزش نمیکند بایشان وصبر نمیکند بر ایذاے شان روایت ست از ترمذی وابن ماجہ

وَعَنْ سَهْلِ ابْنِ مُعَاذٍ رض عَنْ اَبِيْهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

واز سہل بن معاذ از پدرش مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى اَنْ يُنَفِّذَهُ

علیہ وسلم فرمود کسیکہ فرو خورد خشم را وحال آنکہ وے قادر ست بر گذرانیدن خشم

دَعَاهُ اللّٰهُ عَلٰى رُءُوْسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُخَيِّرَهُ فِيْ اَيِّ

وروان کردن آن بخواند او را خدا یتعالی در حضور خلایق روز قیامت تا انکہ اختیار بدہد

الْحُوْرِ شَاءَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ عِمْرَانَ

در ہر حوریکہ خواہد رواہ ترمذی وابو داؤد واز عمران

ابْنِ حُصَيْنٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن حصین رضا مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

اَلْحَيَاءُ لَا يَاْتِيْ اِلَّا بِخَيْرٍ وَفِيْ رِوَايَةٍ اَلْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کہ حیا نمی آرد مگر نیکی را وور روایت دیگر نیکوست حیا ہمہ اقسام او متفق علیہ

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابن مسعود رضا مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِمَّا اَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ

علیہ وسلم بدرستیکہ از جملہ آنچہ دریافتہ اند مردم از کلام انبیاے سابق

الْأُولٰى إِذَا لَمْ تَسْتَحْيِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

اینکه چون شرم نداری بکن آنچه میخواهی زیرا که مانع حیاست رواه بخاری

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی هریره رضه مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اَلْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَالْبَذَاءُ مِنَ الْجَفَاءِ

شرم داشتن از فعل قبیح از ایمان ست و ایمان یعنی اهل ایمان در بهشت وفحش وسخن بد

وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

از بدیست وبدی یعنی اهل جفا در آتش ست رواه احمد وترمذی

ابْنِ عُمَرَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الْحَيَاءَ

واز ابن عمر رضه مرویست که آنحضرت صلے الله علیه وسلم فرمود که حیا

وَالْإِيمَانَ قُرِنَا جَمِيعًا فَإِذَا رُفِعَ أَحَدُهُمَا رُفِعَ الْآخَرُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

وایمان هردو بهم پیوسته لازم یکدیگرند پس هرگاه برداشته شود از شخصے یکی ازین دو برداشته

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى

شود دیگرے روایت کرد بیهقی این حدیث را در شعب ایمان واز نواس بن سمعان رضی الله تعالی

عَنْهُ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ

عنه مرویست که سوال کردم از آنحضرت صلے الله علیه وسلم از نیکی

وَالْإِثْمِ فَقَالَ الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ

وبزه پس فرمود نیکی یعنے عمده اقسام برخوشخوے ست وموجب بزه علت ست که تردد آرد

وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

در سینه تو وناخوشداری که واقف شوند مردم بران عمل رواه مسلم

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز عبد الله بن عمر رضه مرویست که آنحضرت صلے الله علیه وسلم

اِنَّ مِنْ اَحَبِّكُمْ اِلَيَّ اَحْسَنَكُمْ اَخْلَاقًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

بدرستیکه از جمله محبوب ترین شما بسوے من نیک ترین شما انداز روے اخلاق رواه البخاری

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و هم از عبد الله بن عمر رضه مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ اَحْسَنَكُمْ اَخْلَاقًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

بدرستیکه از جمله اخیار شما نیک ترین شما انداز روے اخلاق متفق علیه

اَبِي الدَّرْدَاءِ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی درداء رضه مرویست از آنحضرت صلے الله علیه وسلم

قَالَ اِنَّ اَثْقَلَ شَيْءٍ يُّوْضَعُ فِيْ مِيْزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

فرمود آنحضرت بدرستیکه گران ترین چیزیکه نهاده شود در ترازوے مسلمان روز قیامت

خُلُقٌ حَسَنٌ وَّاِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيَّ

خوے نیک ست و بدرستیکه خدا تعالی دشمن میدارد از حد ادب گذرنده بیحیا و بیهوده گوی را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ سَمِعْتُ

رواه ترمذی و از عائشه رضه مرویست گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ الْمُؤْمِنَ

آنحضرت را صلے الله علیه وسلم را که می گفت بدرستیکه مسلمان

لَيُدْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهٖ دَرَجَةَ قَائِمِ اللَّيْلِ وَصَائِمِ النَّهَارِ

هر آئینه می یابد بسبب نیکی خلق درجه نماز گزارنده در شب و روزه دارنده در روز

رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ مَالِكٍ بَلَغَهٗ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواه ابوداؤد و از مالک روایت ست که رسیده است

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بُعِثْتُ لِاُتَمِّمَ حُسْنَ الْاَخْلَاقِ

او را که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود برانگیخته شده ام برای آنکه بتمام بیان کنم و بکمال رسانم حسن اخلاق

رَوَاهُ فِي الْمُوَطَّاءِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

در روایت در موطاست واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخِيَارِكُمْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا خبر دہم شمارا آگاہ نگردانم شمارا آنکہ

قَالُوْا بَلٰى قَالَ خِيَارُكُمْ أَطْوَلُكُمْ أَعْمَارًا وَأَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا

بہترین شما چہ کسانند گفتند آری خبردہ ما را فرمود بہترین شما دراز ترین شما اند از روی عمر

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ونیکترین شما از روی اخلاق رواہ احمد وہم از وی رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِيْنَ إِيْمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا

علیہ وسلم فرمود کامل ترین مسلمان از روے ایمان نیک ترین ایشانند از روے خلق

رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالدَّارِمِيُّ

رواہ ابو داؤد و دارمے

كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ

کتاب در بیان زہد و ریاضت

اِعْلَمُوْا أَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ وَّتَفَاخُرٌ

بدانید آنرا کہ زندگانی این سرائے بازیست بیہودہ وآرایش ونازیدن میان

بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ

خویش وبسیاری در مالہا و فرزندان مانند باران کہ شگفت آرد مزارعان را رستہ آن

الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُوْنُ حُطَامًا

پستر خشک شود پس بینی آن را زرد تر شدہ پس گردد درہم شکستہ

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ

اے آنانکہ گرویدہ اید مشغول نگرداند شمارا مالہاے شما و فرزندان شما

علہ جزء سوم

علہ جزء سوم

عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝

از یاد خدا و هر که کند این پس آن گروه ایشانند زیانکاران

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ

اے آنانکه گرویده اید بدرستیکه از زنان شما و فرزندان شما دشمنند

فَاحْذَرُوْهُمْ وَاِنْ تَعْفُوْا وَتَصْفَحُوْا وَتَغْفِرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ

برائے شما پس بترسید و اگر عفو کنید و درگذارید و بیامرزید پس بدرستی خدا آمرزنده است

رَّحِيْمٌ ۝ اِنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ۝

و مهربانست جز این نیست که مالهای شما و اولاد شما آزمایشی ست و خدا نزد اوست مزد بزرگ

فَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ

پس آنچه داده شدید از چیزے پس برخورداری زندگانی این سراست و آنچه نزد خداست

خَيْرٌ وَّاَبْقٰى لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ عَنِ

بهتر ست و پاینده تر مر آنهارا که گرویده اند و بر پروردگار خویش توکل میکنند

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابن عباس رض مرویست گفت رسول خدا آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

نِعْمَتَانِ مَغْبُوْنٌ فِيْهِمَا كَثِيْرٌ مِّنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

دو نعمت اند که زیان زده شوند دران دو نعمت بسیاری از مردم یکے صحت بدن و دیگر فراغت

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ شَدَّادٍ رض قَالَ سَمِعْتُ

رواه بخاری و از مستورد بن شداد رض مرویست گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ وَاللّٰهِ مَا الدُّنْيَا

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم که میگفت بخدا سوگند نیست دنیا در مقابل

فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مِثْلَ مَا يَجْعَلُ اَحَدُكُمْ اِصْبَعَهٗ فِي الْيَمِّ

آخرت مگر مانند آنچه سے اندازد یکے از شما انگشت خود را در دریا

فَلْيَنْظُرْ بِهِ يَرْجِعْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ

پس باید که ببیند بچه باز گردد رواه مسلم واز جابر رض مرویست که آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِجَدْيٍ اَسَكَّ مَيِّتٍ قَالَ اَيُّكُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم گذشت ببزغالۂ بریدۂ گوش یابی گوش مردہ افتادہ گفت برلے

يُحِبُّ اَنَّ هٰذَا لَهٗ بِدِرْهَمٍ فَقَالُوْا مَا نُحِبُّ اَنَّهٗ لَنَا بِشَيْءٍ

حقارت کدام یکی از شما دوست میدارد کہ این بزغالہ مراورا باشد بدل یک درہم پس گفتند صحابہ کہ دوست

قَالَ فَوَاللّٰهِ لَلدُّنْيَا اَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ هٰذَا عَلَيْكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

کہ باشد مارا بہیچ چیزے گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت بخدای ہر آینہ دنیا خوارتر نزد خدا تعا

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ازین بزغالہ کہ نزد شماست رواہ مسلم واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَسَلَّمَ اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

کہ دنیا بمثابۂ زندانست مر مسلمان را وبمنزلۂ بہشت ست مر کافران را رواہ مسلم

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز انس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطٰى بِهَا فِي الدُّنْيَا

وسلم مدبر ستیکہ خدا تعالیٰ ہم نمیگرداند مسلمان را نیکی راکہ داده میشود بسبب آن حسنہ در دنیا

وَيُجْزٰى بِهَا فِي الْاٰخِرَةِ وَاَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ

وجزا داده میشود بآن حسنہ در آخرت واما کافر پس خورانیده میشود بسبب نیکیہا کہ کرده است

مَا عَمِلَ بِهَا لِلّٰهِ فِي الدُّنْيَا حَتّٰى اِذَا اَفْضٰى اِلَى الْاٰخِرَةِ لَمْ يَكُنْ لَهٗ

برای خدا در دنیا تا آنکہ چون میرسد بسوئے آخرت نمی باشد کہ جزا داده میشود

حَسَنَةٌ يُجْزٰى بِهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

بآن حسنہ رواہ مسلم واز ابی ہریرہ رض

۱ اسکے یعنی صغیر الاذنین یا مقطوع الاذنین ۱۲

۲ ظاہر بضم الحمان وتشدید یدو مفعول ست ۱۲

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُجِبَتِ النَّارُ

مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پوشیدہ شدہ است آتش دوزخ

بِالشَّهَوَاتِ وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ اِلَّا عِنْدَ

بشہوتہا و لذتہا و پوشیدہ شدہ است بہشت بمشقتہا و سختیہا متفق علیہ مگر نزد

مُسْلِمٍ حُفَّتْ بَدَلَ حُجِبَتْ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ

مسلم اینچنین حفت برائے حجبت بمعنے ہر دو یکی ست و از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الْعَبْدُ مَالِيْ

کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگوید بندہ مال من یعنی افتخار میکند دران بدرستیکہ

مَالِيْ اِنَّ مَالَهٗ مِنْ مَّالِهٖ ثَلٰثٌ مَا اَكَلَ فَاَفْنٰى اَوْ لَبِسَ فَاَبْلٰى

آنچہ مراورا ست از مال وی سہ چیزست کہ خورد پس بسر برد گردانید آنرا یا جامہ کہ پوشید و کہنہ گردانید

اَوْ اَعْطٰى فَاقْتَنٰى وَمَا سِوٰى ذٰلِكَ فَهُوَ ذَاهِبٌ وَتَارِكُهٗ

آنرا یا بخشش کرد بکسے پس جمع کرد و ہر چہ جز ایں سہ چیزست رونده است از دست

لِلنَّاسِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وگذارنده است آنرا برائے مردم رواہ مسلم و از انس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتْبَعُ الْمَيِّتَ ثَلٰثَةٌ فَيَرْجِعُ اثْنَانِ

صلے اللہ علیہ وسلم میرود در پے میت سہ چیز پس باز میگردد دو چیز و باقی میماند با او یک چیز

وَيَبْقٰى مَعَهٗ وَاحِدٌ يَتْبَعُهٗ اَهْلُهٗ وَمَالُهٗ وَعَمَلُهٗ فَيَرْجِعُ

در پے میرود او را اہل او و مال او و عمل او پس باز می گردد

اَهْلُهٗ وَمَالُهٗ وَيَبْقٰى عَمَلُهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

اہل وے و مال وے و باقی میماند ہمراہ وے گردار او متفق علیہ و از عبد اللہ

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن مسعود رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَيُّكُمْ مَالُ وَارِثِهٖ اَحَبُّ اِلَيْهِ مِنْ مَالِهٖ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

کدام یکی از شما است کہ مال وارث خود بیشتر دوست دارد از مال خود پس گفتند صحابہ یا رسول اللہ

مَا مِنَّا اَحَدٌ اِلَّا مَالُهٗ اَحَبُّ اِلَيْهِ مِنْ مَالِ وَارِثِهٖ قَالَ فَاِنَّ

نیست هیچ یکے مگر آنکہ مال او دوست تر باشد مر او را از مال وارث او پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس

مَالَهٗ مَا قَدَّمَ وَمَالَ وَارِثِهٖ مَا اَخَّرَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

مال او چیزیست کہ پیش فرستاده است از مال وارث او است آنچہ پس گذاشت رواہ البخاری

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ روایت است گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نیست تونگری از بسیاری مال

لَيْسَ الْغِنٰى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ وَلٰكِنَّ الْغِنٰى غِنَى النَّفْسِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ومتاع دنیاوی ولیکن تونگری تونگری نفس است بقناعت و علیہ متفق علیہ

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ روایت است گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کیست کہ بیاموزد

مَنْ يَّاْخُذُ عَنِّيْ هٰؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ فَيَعْمَلُ بِهِنَّ اَوْ يُعَلِّمُ

و بیاموزد از من این کلمات را پس بعمل آرد بدانہا یا بیاموزد آنرا بیاموزندے را

مَنْ يَّعْمَلُ بِهِنَّ قُلْتُ اَنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَاَخَذَ بِيَدِيْ فَعَدَّ خَمْسًا

بکار بندہ و آنرا بفہمد گفتم منم یا رسول اللہ پس گرفت آنحضرت دست مرا پس شمار کرد پنج چیز را

فَقَالَ اِتَّقِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ اَعْبَدَ النَّاسِ وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللّٰهُ

پس فرمود پرہیز کن از محارم را باشی عبادت کنندہ ترین مردم و قانع باش بآنچہ قسمت کردہ است خدا

لَكَ تَكُنْ اَغْنَى النَّاسِ وَاَحْسِنْ اِلٰى جَارِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا

باتو تونگر باشی و نیکی کن بہسایہ خود باشی تو مومن کامل

وَاَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا وَلَا تُكْثِرِ الضَّحِكَ

و دوست دار مردم را آنچہ دوست میدارد برای نفس خود تا باشی تو مسلمان کامل و بسیار مکن خندہ

فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

زیرا کہ بسیار خندہ میمیراند دل را و سخت میگرداند او را و غفلت می آرد از یاد خدا رواہ احمد و ترمذی

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ الْأَوْدِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

واز عمرو بن میمون اودی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا

مرد را در اثنا کہ آنحضرت پند میکرد او را غنیمت شمار پنج چیز را پیش پنج چیز غنیمت شمار

قَبْلَ خَمْسٍ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَصِحَّتَكَ قَبْلَ

جوانی را پیش از پیری و غنیمت شمار تندرستی را پیش از بیماری و غنیمت شمار توانگری را پیش

سُقْمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَ

از فقر و غنیمت شمار فراغ وقت را پیش از شواغل و مشوشات و غنیمت شمار زندگانی را

حَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مُرْسَلًا وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

پیش از موت خود روایت کرد ترمذی از روے مرسل و گفت ابی ہریرہ رضہ

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آگاہ باشید بدرستیکہ دنیا رانده شده است از درگاه

مَلْعُونَةٌ وَمَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا ذِكْرَ اللّٰهِ وَمَا وَالَاهُ وَعَالِمٌ أَوْ مُتَعَلِّمٌ

رحمت رانده شده است ہر چیزیکہ دران ست مگر ذکر خدا و چیزیکہ دوست میدارد وے تعالیٰ آنرا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ رضہ

و عالم و متعلم رواہ ترمذی و ابن ماجہ واز سہل بن سعد رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا

مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اگر میبود دنیا کہ برابر میشد نزد خدا بازوی

تَعْدِلُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةَ

پشہ را نمی نوشانید یک کافر را از دنیا یک آب خوردنی

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رضہ

رواہ احمد وترمذی وابن ماجہ وروایت ست از ابی موسے رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَحَبَّ دُنْيَاهُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ دوست میدارد دنیای خودرا

اَضَرَّ بِاٰخِرَتِهٖ وَمَنْ اَحَبَّ اٰخِرَتَهٗ اَضَرَّ بِدُنْيَاهُ فَاٰثِرُوْا مَا يَبْقٰى

زیان میرساند آخرت خودرا وکسیکہ دوست میدارد آخرت خودرا زیان میرساند دنیای خودرا

عَلٰى مَا يَفْنٰى رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

پس اختیار کنید چیزیرا کہ باقی ست برچیزیکہ فانی ست رواہ احمد وبیہقی در شعب الایمان

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لُعِنَ عَبْدُ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود لعنت کردہ شدہ باد بندۂ دینار

الدِّيْنَارِ وَلُعِنَ عَبْدُ الدِّرْهَمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

ولعنت کردہ شود بندۂ درہم رواہ ترمذی

كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رضہ عَنْ اَبِيْهِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز کعب بن مالک رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا ذِئْبَانِ جَائِعَانِ اُرْسِلَا فِيْ غَنَمٍ فَاَفْسَدَا لَهَا

علیہ وسلم نیستند دو گرگ گرسنہ کہ فرستادہ شدند در گوسپندان پس تباہ کنند

مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِيْنِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مر گوسپندان را از حرص مرد بر مال وجاہ مر دین را رواہ ترمذی

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ودارمی واز انس رضہ مرویست کہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلنَّفَقَةُ كُلُّهَا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اِلَّا الْبِنَاءَ فَلَا خَيْرَ

علیہ وسلم خرچ کردن ہمہ در راہ خداست مگر خرچ در بنائے عمارت پس نیست نیکی

فِيهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

و ثواب دروے رواہ ترمذی و ہم ازوے مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمًا وَنَحْنُ مَعَهُ فَرَأَى قُبَّةً مُشْرِفَةً

علیہ وسلم بیرون آمد روزے و ما با وے بودیم پس دید آنحضرت قبۂ بلند را

فَقَالَ مَا هٰذِهِ قَالَ أَصْحَابُهُ هٰذِهِ لِفُلَانٍ رَجُلٍ مِّنَ الْأَنْصَارِ

پس فرمود چیست این قبہ گفتند صحابہ این قبہ است مر فلان کس را کہ از انصار ست

فَسَكَتَ وَحَمَلَهَا فِي نَفْسِهِ حَتّٰى لَمَّا جَاءَ صَاحِبُهَا فَسَلَّمَ

پس آنحضرت خاموش ماندند و لیکن پوشیدند این حکایت را در دل خود تا آنکہ آمد صاحب آن

عَلَيْهِ فِي النَّاسِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ صَنَعَ ذٰلِكَ مِرَارًا حَتّٰى عَرَفَ

قبہ پس سلام کرد بر آنحضرت در مردم پس روی گردانید آنحضرت از وی کرد آنحضرت این فعل را چند بار

الرَّجُلُ الْغَضَبَ فِيهِ وَالْإِعْرَاضَ عَنْهُ فَشَكَا ذٰلِكَ إِلٰى أَصْحَابِهِ

تا آنکہ شناخت آن مرد خشم را در آنحضرت و روے گردانی از وی پس شکایت کرد آن مرد از نزد

وَقَالَ وَاللهِ إِنِّي لَأُنْكِرُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اصحاب آنحضرت و گفت آں مرد البتہ سوگند من ناشناسی ایم بخود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را

قَالُوا خَرَجَ فَرَأَى قُبَّتَكَ فَرَجَعَ الرَّجُلُ إِلٰى قُبَّتِهِ فَهَدَمَهَا حَتّٰى

گفتند کہ قصد آنست کہ بیرون آمد آنحضرت پس دید قبۂ ترا پس رجوع کرد آن مرد بسوی قبہ

سَوَّاهَا بِالْأَرْضِ فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خود پس منہدم کرد آنرا تا آنکہ برابر ساخت آنرا بر زمین پس بیرون آمد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمْ يَرَهَا قَالَ مَا فَعَلَتِ الْقُبَّةُ قَالُوا شَكَى إِلَيْنَا

پس ندید آن قبہ را گفت آنحضرت چہ شد آن قبہ گفتند شکایت کرد بسوی ما صاحب قبہ رو گردانی ترا

صَاحِبُهَا إِعْرَاضَكَ فَأَخْبَرْنَاهُ فَهَدَمَهَا فَقَالَ أَمَا إِنَّ كُلَّ

پس خبر دادیم او را بحقیقت حال پس ویران کرد آنرا پس گفت آنحضرت آگاہ باشید

بِنَاءٍ وَبَالٌ عَلٰى صَاحِبِهٖ اِلَّا مَا لَا يُغْنِي اِلَّا مَا لَا بُدَّ مِنْهُ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ

ہر بنا سبب عذاب بر صاحبش مگر چیزیکہ نیست چارہ ازان و ضروریست روایت کرد ایں حدیث را ابو داؤد

وَعَنْ عُثْمَانَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ لِابْنِ اٰدَمَ

و از عثمان رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نیست مر آدمی را

حَقٌّ فِيْ سِوٰى هٰذِهِ الْخِصَالِ بَيْتٌ يَسْكُنُهٗ وَثَوْبٌ يُوَارِيْ

استحقاق در غیر این چند امور خانہ کہ سکونت تواند کرد در وی بر قدر کفاف و جامہ کہ بپوشد

بِهٖ عَوْرَتَهٗ وَجِلْفُ الْخُبْزِ وَالْمَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

بدان عورت خود را و نان خشک بنان خورش و آب کہ بدان تاب تشنگی بنشاند رواہ ترمذی

سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ دُلَّنِيْ

و از سہل بن سعد رضہ مرویست گفت سہل آمد مردی پس گفت ای رسول خدا راہ بنمائی مرا بکاریکہ

عَلٰى عَمَلٍ اِذَا اَنَا عَمِلْتُهٗ اَحَبَّنِيَ اللّٰهُ وَاَحَبَّنِيَ النَّاسُ قَالَ اِزْهَدْ

چون من بکنم آنرا دوست دارد مرا خدا و دوست دارند مرا آدمیان گفت آنحضرت گفت کن

فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللّٰهُ وَازْهَدْ فِيْمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ

در خواہ دنیا تا کہ دوست دارد ترا خدا تعالیٰ و رغبت کن در نچہ نزد مردم است تا دوست دارند مردم ترا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

رواہ ترمذی و ابن ماجہ و از ابن مسعود رضہ مرویست

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَامَ عَلٰى حَصِيْرٍ فَقَامَ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خواب کرد بر بوریا پس برخاست و تحقیق تاثیر کردہ بود

وَقَدْ اَثَّرَ فِيْ جِلْدِهٖ فَقَالَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَوْ اٰمَرْتَنَا

بوریا در تن مبارک او پس گفت ابن مسعود رضہ ای رسول اللہ اگر میفرمودی ما را کہ

اَنْ نَبْسُطَ لَكَ وَنَعْمَلَ فَقَالَ مَا لِيْ وَلِلدُّنْيَا وَمَا اَنَا وَالدُّنْيَا

بگستریم جای تو فرشہای نرم و بیاندیم پس فرمود آنحضرت چہ کار میکند مرا دنیا و نیستم من در دنیا

اِلَّا کَرَاکِبٍ اِسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَکَهَا رَوَاهُ اَحْمَدُ

مگر مانند سواری کہ سایہ جست زیر درختے پس رفت و گذاشت آن درخت را رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِیُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ رض قَالَ

والترمذی وابن ماجہ واز ابی امامہ رض مرویست

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَرَضَ عَلَیَّ رَبِّیْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم عرض کرد بر من پروردگار من

لِیَجْعَلَ لِیْ بَطْحَاءَ مَکَّةَ ذَهَبًا فَقُلْتُ لَا یَا رَبِّ وَلٰکِنْ اَشْبَعُ

کہ بگرداند برای من بطحاء مکہ را طلا پس گفتم نمیخواہم ای پروردگار من ولیکن میخواہم

یَوْمًا وَاَجُوْعُ یَوْمًا فَاِذَا جُعْتُ تَضَرَّعْتُ اِلَیْكَ وَذَکَرْتُكَ

سیر بمانم روزے و گرسنہ بمانم روزے پس چون گرسنہ مانم زاری کنم بسوی تو و یاد کنم ترا

وَاِذَا شَبِعْتُ حَمِدْتُكَ وَشَکَرْتُكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِیُّ وَعَنِ

وچون سیر شوم ستایش کنم و سپاس گویم ترا رواہ احمد و ترمذی

الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِیْکَرِبَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

و روایت ست از مقدام بن معدیکرب رض گفت شنیدم آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ مَا مَلَأَ اٰدَمِیٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ

علیہ وسلم را کہ میگفت کہ پر نکرد آدمی آوندی را بدتر از شکم بس ست

یَحْسِبُ ابْنُ اٰدَمَ اُکُلَاتٌ یُقِمْنَ صُلْبَهٗ فَاِنْ کَانَ لَا مَحَالَةَ

آدمی را لقمہ چند کہ راست دارند استوان پشت او را پس اگر ہست آدمی کہ البتہ میکند

فَثُلُثٌ طَعَامٌ وَثُلُثٌ شَرَابٌ وَثُلُثٌ لِنَفَسِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

شکم را پس باید کہ چیدہ باشد شکم را یک حصہ بطعام و یک حصہ بآب و یک حصہ برائے نفس زدن تا الخ ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

رواہ ترمذی و ابن ماجہ واز ابن عمر رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَتَجَشَّأُ فَقَالَ اُقْصُرْ مِنْ جُشَائِكَ

علیہ وسلم شنید مردیرا کہ آروغ میزند پس فرمود آنحضرت کوتاہ کن از آروغ خود

فَإِنَّ أَطْوَلَ النَّاسِ جُوْعًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ أَطْوَلُهُمْ شِبَعًا فِي الدُّنْيَا

زیرا کہ دراز ترین مردم از روی گرسنگی روز قیامت دراز ترین ایشان اند از روی سیری

رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

در دنیا رواہ فی شرح السنۃ وازابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوَّلَ مَا يُسْأَلُ الْعَبْدُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ اول پرسیدہ شدن بندہ

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ النَّعِيْمِ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَلَمْ نُصِحَّ جِسْمَكَ

روز قیامت از نعمت اینست کہ گفتہ میشود مراورا آیا درست نکردانیدیم تن ترا

وَنُرْوِيَكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

وسیراب نگردانیدیم ترا از آب سرد رواہ ترمذی

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

وازابن مسعود رضہ مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نمیرود پایہای مردم روز قیامت

لَا تَزُوْلُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ

یعنی ایستادہ میدارند در بارگاہ خداوندی تا آنکہ پرسیدہ میشود از پنج حالت پرسیدہ میشود از عمر وی

عَنْ عُمُرِهِ فِيْمَا أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيْمَا أَبْلَاهُ وَعَنْ مَالِهِ

کہ در چہ کار بسر کردی و پرسیدہ میشود از جوانی وی کہ در چہ چیز کہنہ کردی آنرا و پرسیدہ میشود

مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيْمَا أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيْمَا عَلِمَ

از مال وی کہ از کجا گرد آوردی او را و در چہ چیز صرف کردآنرا و پرسیدہ میشود کہ چہ کار کرد در آنچہ دانست

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض عَنِ النَّبِيِّ

رواہ ترمذی وازعقبہ بن عامر رضہ مرویست از آنحضرت ۱۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا رَأَيْتَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي الْعَبْدَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت ؐ چون ببینی خدا تعالیٰ را کہ میدہد بندہ را از دنیا

مِنَ الدُّنْيَا عَلَى مَعَاصِيهِ مَا يُحِبُّ فَإِنَّمَا هُوَ اسْتِدْرَاجٌ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللّٰهِ

با وجود گناہان او یا بدل گناہان او کہ میکند آنچہ دوست میدارد پس نیست آن دادن مگر استدراج

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ

و گفت الٰہی پستر خواند پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم پس ہرگاہ کہ فراموش کردند چیزی را کہ تذکیر کردہ شدند با آنچیز

أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً

کشادیم بر ایشان درہا ہر چیز را از نعمتہا دنیا تا آنکہ چون خوشحال شدند بچیزیکہ دادہ شدند از نعم گرفتم

فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ رَجُلًا

ایشانرا ناگاہ پس ناگاہ ایشان متحیر و ناامید رواہ احمد از ابی امامہ رضہ مرویست کہ مردی

مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ تُوُفِّيَ وَتَرَكَ دِينَارًا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از اہل صفہ مرد و گذاشت یک دینار را پس فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيَّةٌ قَالَ ثُمَّ تُوُفِّيَ آخَرُ فَتَرَكَ دِينَارَيْنِ فَقَالَ

علیہ وسلم داغی ست گفت ابی امامہ پستر مرد دیگر و گذاشت دو دینار پس فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيَّتَانِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دو داغ اند رواہ احمد و بیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

فی شعب الایمان و از انس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ مِنْ أَحَدٍ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ إِلَّا ابْتَلَّتْ قَدَمَاهُ

علیہ وسلم آیا ہست کسے کہ برود بر آب مگر آنکہ تر گردد پاہای او گفتند

قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ قَالَ كَذٰلِكَ صَاحِبُ

نیست ای رسول خدا صلے اللہ علیک وسلم فرمود آنحضرت آنچنین صاحب

الدُّنْيَا لَا يَسْلَمُ مِنَ الذُّنُوبِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

دنیا سلامت نمیماند از گناهان البته رواه بیهقی فی شعب الایمان

وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ مُرْسَلًا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز جبیر بن نفیر مرویست بطریق مرسل گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أُوحِيَ إِلَيَّ أَنْ أَجْمَعَ الْمَالَ وَأَكُونَ مِنَ التَّاجِرِينَ

علیہ وسلم وحی کردہ نشدہ بسوے من کہ جمع کنم مال را و باشم از بازرگانان وسوداگران

وَلٰكِنْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنْ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ

ولیکن وحی کردہ شدہ است بسوی من کہ دائم اوقات بہ تسبیح و تحمید و عبادت و خصوص بنماز مشغول

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

باش و عبادت کن پروردگار خود را تا آخر عمر روایت کرد در شرح سنت

وَأَبُو نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

و ابو نعیم در حلیہ از ابی مسلم و از ابی ہریرہ رضا

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ طلب کند دنیا

حَلَالًا اسْتِعْفَافًا عَنِ الْمَسْئَلَةِ وَسَعْيًا عَلٰى أَهْلِهِ وَتَعَطُّفًا

و اسباب آنرا بوجہ حلال نگاہداشت از سوال و سعی بر اہل و عیال خود و از برائے مہربانی کردن

عَلٰى جَارِهِ لَقِيَ اللّٰهَ تَعَالٰى يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَوَجْهُهُ مِثْلُ الْقَمَرِ

بر ہمسایہ خود پیش آید خدا تعالی روز قیامت حال آنکہ روی او باشد مانند ماہ در شب چہاردہ

لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا مُكَاثِرًا مُفَاخِرًا مُرَائِيًا

و کسیکہ طلب کند دنیا را از روی حلال در حالیکہ طلب زیادہ کنندہ است و مال نازندہ است بر مردم

لَقِيَ اللّٰهَ تَعَالٰى وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

و زیادہ کنندہ است ملاقات میکند خدا را و حال آنکہ خدا خشمناک است بر او کرد آنرا بیہقی در شعب الایمان

وَابُوْ نُعَیْمٍ فِی الْحِلْیَۃِ وَعَنْ عَائِشَۃَ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

و ابو نعیم در حلیہ و از عائشہ رضا روایت ست از رسول خدا صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ الدُّنْیَا دَارُ مَنْ لَّا دَارَ لَہٗ وَمَالُ مَنْ لَّا مَالَ لَہٗ

علیہ وسلم کہ فرمود دنیا دار کسی ست کہ نیست دار مر او را و دنیا مال کسی ست کہ نیست

وَلَھَا یَجْمَعُ مَنْ لَّا عَقْلَ لَہٗ رَوَاہُ اَحْمَدُ وَالْبَیْھَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

مر او را مال و برائے دنیا جمع میکند مال را کسیکہ نیست عقل او را رواہ احمد و بیہقی در شعب الایمان

وَعَنْ عَلِیٍّ رض قَالَ ارْتَحَلَتِ الدُّنْیَا مُدْبِرَۃً وَّارْتَحَلَتِ الْاٰخِرَۃُ

و از علی رضا مرویست کوچ کردہ است دنیا در حالیکہ پشت دہندہ است و کوچ

مُقْبِلَۃً وَّلِکُلٍّ وَاحِدَۃٍ مِّنْھُمَا بَنُوْنَ فَکُوْنُوْا مِنْ اَبْنَاءِ الْاٰخِرَۃِ

کردہ است آخرت را در حالیکہ روی آورندہ است بہا و ہر یکی را از ان فرزندان ست پس باشید از

وَلَا تَکُوْنُوْا مِنْ اَبْنَاءِ الدُّنْیَا فَاِنَّ الْیَوْمَ عَمَلٌ وَّلَا حِسَابَ وَغَدًا

آخرت و نباشید از ابنائے دنیا زیرا کہ امروز یعنے در دنیا عمل ست و نیست حساب و فردا

حِسَابٌ وَّلَا عَمَلَ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ فِیْ تَرْجَمَۃِ بَابٍ وَعَنْ

حساب ست و نیست عمل روایت کرد بخاری ایں حدیث را در ترجمہ باب

اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض مَرْفُوْعًا بِہٖ قَالَ اِذَا مَاتَ الْمَیِّتُ قَالَتِ الْمَلٰٓئِکَۃُ

و از ابی ہریرہ رضا مرویست بطریق رفع یعنے میرساند ایں حدیث را با نحضرت گفت ابو ہریرہ فرمود

مَا قَدَّمَ وَقَالَ بَنُوْ اٰدَمَ مَا خَلَّفَ رَوَی الْبَیْھَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

میرد آدمی میگویند و میپرسند فرشتگان چہ چیز پیش فرستاد او ہان میت و میگویند فرزندان آدم چہ چیز پس گذاشت

وَعَنْ مَالِکٍ رض اَنَّ لُقْمَانَ قَالَ لِابْنِہٖ یَا بُنَیَّ اِنَّ النَّاسَ

از مالک روایت بیہقی در شعب ایمان و از امام مالک رح ایست ست کہ لقمان حکیم گفت پسر خود را ای پسرک

قَدْ تَطَاوَلَ عَلَیْھِمْ مَا یُوْعَدُوْنَ وَھُمْ اِلَی الْاٰخِرَۃِ صُرَّاعٌ یَذْھَبُوْنَ

بدرستیکہ آدمیان بحقیق دراز افتاد بر ایشان مدتہ چیزیکہ وعدہ کردہ شدند ایشان بسوی آخرت بیروند

وَاِنَّكَ قَدِ اسْتَدْبَرْتَ الدُّنْيَا مُنْذُ كُنْتَ وَاسْتَقْبَلْتَ الْاٰخِرَةَ

وبدرستیکہ تو ای پسر کہ من بحقیق تو پشت دادہ دنیا را از ابتدائیکہ پیدا شدہ روی آوردہ

وَاِنَّ دَارًا اَنْتَ تَسِيْرُ اِلَيْهَا اَقْرَبُ اِلَيْكَ مِنْ دَارٍ تَخْرُجُ مِنْهَا

آخرت را بدرستیکہ سرائے کہ تو میروی بسوی آن نزدیک ست بسوی تو از سرائیکہ بیرون می آئی تو از آن

رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواہ رزین واز عبد اللہ بن عمرو رضہ مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَرْبَعٌ اِذَا كُنَّ فِيْكَ فَلَا عَلَيْكَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چہار خصلت اند کہ چون یافتہ شوند در تو پس ضرر نیست

مَا فَاتَكَ الدُّنْيَا حِفْظُ اَمَانَةٍ وَصِدْقُ حَدِيْثٍ وَحُسْنُ

مر ترا از فوت شدن دنیا اول آنکہ امانت در حقوق رب وحقوق عباد دوم راستی در سخن سوم نیک

خَلِيْقَةٍ وَعِفَّةٌ فِيْ طُعْمَةٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

طبعی ودرست قطعے چہارم پارسائی در لقمہ رواہ احمد وبیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ اَبِيْ اَيُّوْبَ الْاَنْصَارِيِّ رضہ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ

وروایت ست از ابی ایوب انصاری رضہ گفت آمد مردے بسوے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عِظْنِيْ وَاَوْجِزْ فَقَالَ اِذَا قُمْتَ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت پند دہ مرا مختصر کن پس فرمود

فِيْ صَلَاتِكَ فَصَلِّ صَلٰوةَ مُوَدِّعٍ وَلَا تُكَلِّمْ بِكَلَامٍ تَعْتَذِرُ مِنْهُ

آنحضرت چون بگذاری نماز خود پس بگذار چو نماز کسے کہ وداع کنندہ است گو سخن کہ محتاج گردی بعذر

غَدًا وَاَجْمِعِ الْاِيَاسَ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضہ

ازان فردا واعزم مصمم کن نا امیدی از چیزیکہ در دست آدمیانست وقطع طمع کن از ایشان

قَالَ لَمَّا بَعَثَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى الْيَمَنِ خَرَجَ

واز معاذ بن جبل مرویست ہرگاہ کہ فرستاد آنحضرت معاذ را بسوی یمن بعہدۂ قضا وبیرون

ف نفس خود و جمیع بنی آدم را بسوے اسوار الدارین

ف یعنی از دنیا بخدا ایمن و با خلاص

ف یعنی بداند کہ حقوق الہی بگردن اوست

ف یعنی بعد از فوت آنحضرت

ف یعنی خلق خدا را بخلق نیکو

ف یعنی در لقمہ حلال

ف یعنی از دروغ و غیبت و سخن لغو

ف یعنی از لغو

مَعَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوْصِيْهِ وَمُعَاذٌ

آمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بشایعت وے درحالیکہ وصیت میکرد

رَاكِبٌ وَّرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْشِيْ تَحْتَ

آنحضرت اورا و معاذ رض سوار برشتر بود و پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پیادہ میرفت زیر شتر

رَاحِلَتِهٖ فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ يَا مُعَاذُ اِنَّكَ عَسٰى اَنْ لَّا تَلْقَانِيْ

سواری معاذ پس ہرگاہ کہ فارغ گشت آنحضرت از وصیت فرمود ای معاذ بدرستیکہ تو نزدیک است

بَعْدَ عَامِيْ هٰذَا وَلَعَلَّكَ اَنْ تَمُرَّ بِمَسْجِدِيْ هٰذَا وَقَبْرِيْ

کہ تو در نیابی مرا بعد از سال عمر من کہ اینست و شاید کہ تو میگذری باین مسجد من و قبر من پس

فَبَكٰى مُعَاذٌ جَشَعًا لِفِرَاقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بگریست معاذ از جہت جزع واندوہ فراق آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

ثُمَّ الْتَفَتَ فَاَقْبَلَ بِوَجْهِهٖ نَحْوَ الْمَدِيْنَةِ فَقَالَ اِنَّ اَوْلَى

پس نگریست و روی آورد آنحضرت بجانب مدینہ منورہ پس فرمود متصل ترین مردم

النَّاسِ بِيَ الْمُتَّقُوْنَ مَنْ كَانُوْا وَحَيْثُ كَانُوْا رَوَاهُمَا اَحْمَدُ

بمن پرہیزگارانند ہر کسانیکہ باشند و ہر جائیکہ باشند روایت کرد این ہر دو حدیث را احمد

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض وَاَبِيْ خَلَّادٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و مرویست از ابی ہریرہ رض و از ابی خلاد رض کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا رَاَيْتُمُ الْعَبْدَ يُعْطٰى زُهْدًا

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چون بینید بندہ را کہ داده میشود او را بی رغبتی در دنیا

فِي الدُّنْيَا وَقِلَّةَ مَنْطِقٍ فَاقْتَرِبُوْا مِنْهُ فَاِنَّهٗ يُلَقَّى الْحِكْمَةَ

و کم سخنی و خاموشی پس نزدیک شوید از آن بندہ پس بدرستیکہ تعلیم کردہ میشود آن بندہ را حکمت

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

روایت کرد این حدیث را بیہقی در شعب الایمان و از عبد اللہ بن

عُمَرَ رض قَالَ اَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ بِمَنْکِبَیَّ

عمر رض مرویست کہ گرفت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بازوے من

فَقَالَ کُنْ فِی الدُّنْیَا کَاَنَّکَ غَرِیْبٌ اَوْ کَعَابِرِ سَبِیْلٍ وَّ کَانَ

پس فرمود باش در دنیا چنانکہ گویا در شہرے غریبے یا بچورہ گذرے و بود

ابْنُ عُمَرَ یَقُوْلُ اِذَا اَمْسَیْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَاِذَا

ابن عمر رض میگفت کہ چون شب کنی پس انتظار کن صبح را و چون صبح کنی

اَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِکَ لِمَرَضِکَ

پس انتظار کن شب را و بگیر از تندرستی خود برای بیماری خود و بگیر از زندگانی خود

وَمِنْ حَیَاتِکَ لِمَوْتِکَ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ

برائے مرگ خود رواہ بخاری

بَابُ فَضْلِ الْفُقَرَاءِ

باب در فضل فقرا

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِیْنَ یَدْعُوْنَ رَبَّھُمْ بِالْغَدٰوۃِ وَالْعَشِیِّ

ومران آنانرا کہ میخوانند پروردگار خویش را بامداد و شبانگاہ میخواہند

یُرِیْدُوْنَ وَجْھَہٗ مَا عَلَیْکَ مِنْ حِسَابِھِمْ مِّنْ شَیْءٍ

ذات خدایرا میخواہند بر تو از حساب ایشان چیزے نیست

وَّمَا مِنْ حِسَابِکَ عَلَیْھِمْ مِّنْ شَیْءٍ فَتَطْرُدَھُمْ فَتَکُوْنَ

از حساب تو بر ایشان چیزی پس برانی ایشان را پس باشی از ستمگاران

مِنَ الظّٰلِمِیْنَ لِلْفُقَرَاءِ الْمُھَاجِرِیْنَ الَّذِیْنَ اُخْرِجُوْا مِنْ

و برائے درویشان و ہجرت کنندگان آنانکہ بیرون کردہ شدند از سراہائے

دِیَارِھِمْ وَاَمْوَالِھِمْ یَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰہِ وَرِضْوَانًا

شان و مالہائے ایشان میجویند افزونی از خدا و خوشنودی

عله جزء رکوع ۱۶

عله جزء رکوع ۱۶

وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗ أُولٰٓئِكَ هُمُ الصّٰدِقُونَ ۝ وَلَوْلَآ

و یاری میکنند خدا را و فرستادهٔ او را آنگروه ایشانند راست گویان و گرنه که باشند

أَنْ يَّكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَّاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَنْ يَّكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ

مردمان گروه یک هر آئینه میگردانیم برای آنکه نمیگرود برحمن

لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَّمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ

مرخانهای ایشان را سقفها از نقره و نردبانها که بران برآیند

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَّسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ وَزُخْرُفًا

و مرخانهای ایشان را درها و تختها بران تکیه کنند و زینت و نیت همه آن

وَّإِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ

مگر برخورداری زندگانی این سرای و آخرت نزد پروردگار تو برای

لِلْمُتَّقِينَ ۝ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پرهیزگاران ست مرویست از ابوهریره رضه گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُبَّ أَشْعَثَ مَدْفُوعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ

علیه وسلم بسا ژولیده موے گرد آلوده رانده شده از درها جهت حقارت اگر سوگند خورد بر خدا

عَلَى اللّٰهِ لَأَبَرَّهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۝ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رضه قَالَ قَالَ

هر آئینه راستگو میگرداند وی تعالی او را در سوگند رواه مسلم واز عبد اللہ بن عمر رضه مرویست که فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ

آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم بدرستیکه فقرائے مهاجران

يَسْبِقُونَ الْأَغْنِيَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ إِلَى الْجَنَّةِ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا

پیشی میکنند توانگران را روز قیامت بسوے بهشت به چهل سال

رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۝ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

رواه مسلم واز ابی هریره رضه مرویست گفت فرمود آنحضرت ۲

خ جزء ۲۵ رکوع ۱۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْفُقَرَاءُ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ

صلے اللہ علیہ وسلم درمی آید فقیران بہشت را پیش از توانگران

بِخَمْسِ مِائَةِ عَامٍ نِصْفَ يَوْمٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

بہ پانصد سال کہ نیم روز ست از روزی کہ نزد پروردگار ست رواہ ترمذی

قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُ سَبْعِينَ مِنْ أَصْحَابِ الصُّفَّةِ مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ عَلَيْهِ رِدَاءٌ

واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت بہ تحقیق دیدم ہفتاد نفر از اصحاب صفہ را کہ نیست از ایشان مرد

إِمَّا إِزَارٌ وَإِمَّا كِسَاءٌ قَدْ رَبَطُوا فِي أَعْنَاقِهِمْ فَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ نِصْفَ

کہ بروی چادری باشد بلکہ یا ازاری بود یا گلیمے کہ بہ تحقیق بربستہ بودند در گردنہای خود پس بعضی از انہا

السَّاقَيْنِ وَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ الْكَعْبَيْنِ فَيَجْمَعُهُ بِيَدِهِ كَرَاهِيَةَ

میرسید نیمۂ ہر دو ساق را و بعضی از انہا میرسید ہر دو ساقہا تا کعبہ پس گرد مے آورد آنرا بہ دست خود از

أَنْ تُرَى عَوْرَتُهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ

ناخوش داشتن آنکہ دیدہ شود اندام شرمگاہ او ریوایت کرد آنرا بخاری و مرویست از عبد الرحمن

الْجُهَنِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرٍو وَسَأَلَهُ رَجُلٌ قَالَ أَلَسْنَا

جہنی گفت شنیدم عبد اللہ بن عمرو را و حالانکہ بہ تحقیق پرسید او را مردے گفت آیا نہ ایم ما آیا نیستیم

مِنْ فُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللّٰهِ أَلَكَ امْرَأَةٌ تَأْوِي

ما از فقیران مہاجران پس فرمود او را عبد اللہ آیا مر ترا زن ست کہ جاے میگیری

إِلَيْهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ أَلَكَ مَسْكَنٌ تَسْكُنُهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَنْتَ

ما او گفت آرے ہست گفت عبد اللہ آیا مر ترا جاے مسکون ہست کہ می باشی در و گفت آرے مر مرا

مِنَ الْأَغْنِيَاءِ قَالَ فَإِنَّ لِي خَادِمًا قَالَ فَأَنْتَ مِنَ الْمُلُوكِ

مسکن گفت عبد اللہ پس تو از توانگرانی گفت آرے مر مرا خدمتکار نیز ہست گفت عبد اللہ پس تو

قَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ وَجَاءَ ثَلٰثَةُ نَفَرٍ إِلَى عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ

از پادشاہانی گفت عبد الرحمن و آمدند سہ کس بسوے عبد اللہ بن عمر

وَأَنَا عِنْدَهُ فَقَالُوا يَا أَبَا مُحَمَّدٍ وَاللّٰهِ مَا نَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ لَا نَفَقَةٍ

و من نزد وی بودم پس گفتند یا ابا محمد بخدا سوگند تو انا نیستیم ما بر چیزے نہ بر خرچ و نہ بر سواری

وَلَا دَابَّةٍ وَلَا مَتَاعٍ فَقَالَ لَهُمْ مَا شِئْتُمْ إِنْ شِئْتُمْ رَجَعْتُمْ

چار پایہ و نہ از اسباب دیگر گفت عبد اللہ چہ خواستید شما اگر میخواہید باز می آئید شما بوی ما

إِلَيْنَا فَأَعْطَيْنَاكُمْ مَا يَسَّرَ اللّٰهُ لَكُمْ وَإِنْ شِئْتُمْ ذَكَرْنَا أَمْرَكُمْ

پس میدہیم شما را چیزے کہ آسانی گرداند خدا یتعالی برای شما اگر میخواہید ذکر کنیم قصہ شما را

لِلسُّلْطَانِ وَإِنْ شِئْتُمْ صَبَرْتُمْ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ

برائے پادشاہ و اگر میخواہید صبر کنید زیرا کہ من شنیدہ ام پیغمبر خدا ﷺ را

يَقُولُ إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ يَسْبِقُونَ الْأَغْنِيَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

کہ میگفت بدرستیکہ فقیران مہاجران پیشے میکنند توانگران را روز قیامت

إِلَى الْجَنَّةِ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَالُوا فَإِنَّا نَصْبِرُ لَا نَسْأَلُ شَيْئًا

بسوے بہشت بچہل سال گفتند آنجماعت پس تحقیق ما صبر میکنیم و نخواہیم چیزے را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رضه قَالَ أَمَرَنِي خَلِيلِي بِسَبْعٍ

روایت کرد آنرا مسلم و روایت ست از ابی ذر رضہ گفت امر کرد مرا دوست جانی من کہ آنحضرت

أَمَرَنِي بِحُبِّ الْمَسَاكِينِ وَالدُّنُوِّ مِنْهُمْ وَأَمَرَنِي أَنْ أَنْظُرَ

است بہفت خصلت اول امر کرد بدوستی مسکینان و نزدیک شدن از ایشان دوم امر کرد مرا

إِلَى مَنْ هُوَ دُونِي وَلَا أَنْظُرَ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقِي وَأَمَرَنِي أَنْ أَصِلَ

کہ نظر کنم بسوے کسیکہ فرود من ست و نظر نکنم بسوی کسیکہ بالای من ست یعنی در دنیا سوم امر کرد مرا صلہ

الرَّحِمَ وَإِنْ أَدْبَرَتْ وَأَمَرَنِي أَنْ لَا أَسْأَلَ أَحَدًا شَيْئًا

اگرچہ پشت دہندہ است یعنے صاحب رحم و چہارم امر کرد کہ سوال نکنم از ہیچ کسی چیزی و پنجم امر کرد

وَأَمَرَنِي أَنْ أَقُولَ بِالْحَقِّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا وَأَمَرَنِي أَنْ لَا أَخَافَ

کہ بگویم حق و امر کرد بدان اگرچہ باشد تلخ و ناخوش آیندہ و ششم امر کرد مرا کہ نہ ترسم در دین خدا

فِي اللّٰهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ وَأَمَرَنِي أَنْ أُكْثِرَ مِنْ قَوْلِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ

ملامت کردن ہیچ ملامت کنندہ را وہفتم امر کرد مرا کہ بسیار گویم لاحول ولا قوۃ

إِلَّا بِاللّٰهِ فَإِنَّهُنَّ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ

الا باللہ را پس بدرستیکہ این کلمات یا این ہفت خصلت از گنجی ست زیر عرش روایت ست از احمد

عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از عمرو بن شعیب او روایت میکند از پدر خود و پدرش از جدا و او از حضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خَصْلَتَانِ مَنْ كَانَتَا فِيهِ كَتَبَهُ اللّٰهُ شَاكِرًا

علیہ وسلم فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دو خصلت اند کہ ہر کہ باشد ازان خصلت در ان مینویسد

صَابِرًا مَنْ نَظَرَ فِي دِينِهِ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَهُ فَاقْتَدَى بِهِ

صبر کنندہ کسیکہ نظر کند در دین خود بسوی کسیکہ بالاے اوست پس اقتدا کند بوے و کسیکہ نظر کند

وَنَظَرَ فِي دُنْيَاهُ إِلَى مَنْ هُوَ دُونَهُ فَحَمِدَ اللّٰهَ عَلَى مَا فَضَّلَهُ اللّٰهُ

در دنیاے خود بسوی کسیکہ فرود اوست در دنیا پس ستایش کند مر خدارا بنا بر فضیلت دادن مراورا خدا تعالی

عَلَيْهِ كَتَبَهُ اللّٰهُ شَاكِرًا صَابِرًا وَمَنْ نَظَرَ فِي دِينِهِ إِلَى مَنْ هُوَ

بر انکس مینویسد اورا خدا شکر گوینده صبر کننده و کسیکہ نظر کند در دین خود بسوی کسیکہ انکس فرود

دُونَهُ وَنَظَرَ فِي دُنْيَاهُ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَهُ فَأَسِفَ عَلَى مَا فَاتَهُ مِنْهُ

اوست و نظر کند در دنیاے خود بسوے کسیکہ فوق اوست پس اندوہ خورد بچیزیکہ فوت شد اورا از دنیا نه نویسد

لَمْ يَكْتُبْهُ اللّٰهُ شَاكِرًا وَلَا صَابِرًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

خدا شکر اورا و نہ صبر کنندہ روایت کرد آن را ترمذی و روایت ست

عَلِيٍّ مِنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَضِيَ

از علی رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ راضی شد

مِنَ اللّٰهِ بِالْيَسِيرِ مِنَ الرِّزْقِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بِالْقَلِيلِ مِنَ الْعَمَلِ

از خدا باندک رزق راضی گردد خدا تعالے از وے باندک از عمل

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت ست از ابن عباس رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَنْ جَاعَ اَوِ احْتَاجَ فَكَتَمَ النَّاسَ كَانَ حَقًّا عَلَى

وسلم کہ گرسنہ شود یا محتاج شود و پس پوشد آنرا از مردم باشد لازم بر

اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ اَنْ يَّرْزُقَهٗ رِزْقَ سَنَةٍ مِنْ حَلَالٍ رَوَاهُمَا

فضل خدا کہ برساند او را روزے کیسال از وجہ حلال روایت کرد این ہر دو حدیث را

الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ مَحْمُوْدِ بْنِ لَبِيْدٍ رض

بیہقی در شعب الایمان و روایت ست از محمود بن لبید رضہ

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اثْنَتَانِ يَكْرَهُهُمَا

تحقیق کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ دو خصلت ست کہ ناخوش دارد

ابْنُ اٰدَمَ يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَالْمَوْتُ خَيْرٌ لِّلْمُؤْمِنِ مِنَ الْفِتْنَةِ

آنہا را آدمی یکے از ان مردن ست و حال آنکہ موت بہتر ست مسلمان را از فتنہ گرفتار

وَيَكْرَهُ قِلَّةَ الْمَالِ وَقِلَّةُ الْمَالِ اَقَلُّ لِلْحِسَابِ رَوَاهُ اَحْمَدُ

دوم کمی مال و حال آنکہ کمی مال کمتر ست مر حساب را یعنے بہتر ست مر مسلمان را رواہ احمد

وَعَنْ قَتَادَةَ بْنِ النُّعْمَانِ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از قتادہ بن نعمان رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا حَمَاهُ الدُّنْيَا كَمَا يَظَلُّ

علیہ وسلم فرمود چون دوست دارد خدا تعالیٰ بندہ خود را منع میکند او را دنیا چنانکہ

اَحَدُكُمْ يَحْمِيْ سَقِيْمَهُ الْمَاءَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

میگرداند یکے از شما کہ منع میکند و پرہیز میفرماید بیمار خود را از آب روایت کرد آنرا احمد و ترمذی

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از عبد اللہ بن عمرو رضہ گفت فرمود رسول اللہ صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَسِنَتُهُ وَاِذَا فَارَقَ الدُّنْيَا

علیہ وسلم دنیا زندانست مسلمان را و محط رسال اوست و وقتیکہ بگذارد دنیا را

فَارَقَ السِّجْنَ وَالسِّنَةَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

گویا میگذارد زندان و محط را روایت کرد ازا در شرح سنتہ و روایت ست

اَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا تَغْبِطَنَّ فَاجِرًا بِنِعْمَةٍ فَاِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا هُوَ لَاقٍ بَعْدَ

غبطہ مکن فاسق را بنعمت دنیاوی کہ دار د زیرا کہ در نمی یابی کہ چہ چیز پیش آیندہ است بعد از مرگ

مَوْتِهِ اِنَّ لَهُ عِنْدَ اللّٰهِ قَاتِلًا لَا يَمُوْتُ يَعْنِي النَّارَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

بدرستیکہ مرد فاجر را نزد خدا آتش کشندہ ایست یعنی آتش دوزخ را روا فی شرح

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وہم از وے رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِذَا نَظَرَ اَحَدُكُمْ اِلٰى مَنْ فُضِّلَ عَلَيْهِ فِي الْمَالِ وَالْخَلْقِ فَلْيَنْظُرْ

چون نظر کند یکی از شما بسوی کسیکہ زیادہ تر داد ہ شدہ است او بر وی در مال و صورت

اِلٰى مَنْ هُوَ اَسْفَلُ مِنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ

پس باید کہ نظر کند بسوی کسیکہ او پستر از وست تا تکرگوید متفق علیہ و در روایتے از مسلم

قَالَ اُنْظُرُوْا اِلٰى مَنْ هُوَ اَسْفَلُ مِنْكُمْ وَلَا تَنْظُرُوْا اِلٰى مَنْ هُوَ فَوْقَكُمْ

ایچنین آمدہ است گفت آنحضرت نظر کنید بسوی آنکسیکہ پایان ترست از مرتبہ شما و نظر نکنید

فَهُوَ اَجْدَرُ اَنْ لَا تَزْدَرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَعَنْ

بسوی آن کسیکہ بالای شماست در مرتبہ پس این سزاوار ترست شما را تا کہ خورد نہ شمارید نعمت اللہ را بر شما

مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ رَاٰى سَعْدٌ اَنَّ لَهُ فَضْلًا عَمَّنْ دُوْنَهُ

است بر شما و روایت ست از مصعب بن سعد رضہ گفت دانست گمان برد سعد کہ او را فضل ست

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ تُنْصَرُوْنَ

فرمود است از ضعفاے مسلمانان پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از برای دفع عجب ایشان

وَتُرْزَقُوْنَ اِلَّا بِضُعَفَائِكُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

داده میشوید شما و روزی داده میشود شما اگر نه بر برکت ضعفاے شما کہ درمیان شما اند رواہ البخاری

اُمَيَّةَ ابْنِ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ اُسَيْدٍ مِنْ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از امیہ بن خالد بن عبد اللہ بن اسید رضہ از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّهٗ كَانَ يَسْتَفْتِحُ بِصَعَالِيْكِ الْمُهَاجِرِيْنَ

علیہ وسلم کہ بود آنحضرت طلب فتح و نصرت میکرد از جناب حق بہ حقیر ان و درویشان و مہاجران

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

رواہ فی شرح السنۃ

بَابُ الْاَمَلِ وَالْحِرْصِ

باب در امل و حرص

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَلَا تَمُدَّنَّ

و آرزو مبرید آنچہ افزونی داده خدا آنرا بعضی را از شما بر بعضی و باز نکشد چشمہاے

عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖ اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ

خود را بسوے آنچہ برخوردار کردیم بآن جفتہاے از ایشان تازگی زندگانی این سرا تا بیازمائیم

فِيْهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى عَنْ اَنَسٍ قَالَ خَطَّ النَّبِيُّ

ایشان را دران و روزی پروردگار تو بہتر ست و پاینده تر روایت ست از انس رضہ گفت کشیده

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطُوْطًا فَقَالَ هٰذَا الْاَمَلُ وَهٰذَا اَجَلُهٗ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چند خط پس فرمود کہ این خط امل آدمی ست و این خط اجل

فَبَيْنَمَا هُوَ كَذٰلِكَ اِذْ جَاءَهُ الْخَطُّ الْاَقْرَبُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

او ست پس درانثناے آنکہ آدمی چنین ست ناگاہ رسید امل او را خط اجل کہ نزدیک ست

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَهْرَمُ ابْنُ

دوم روایت ست از انس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پیر میگردد

اٰدَمَ وَتَشِبُّ مِنْهُ اثْنَانِ الْحِرْصُ عَلَى الْمَالِ وَالْحِرْصُ عَلَى الْعُمُرِ

آدمی و جوان میگردد دو چیز بے حرص بر کثرت مال و دوم حرص بر درازی عمر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى

متفق علیہ و روایت ست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْذَرَ اللّٰهُ اِلٰى امْرِئٍ اَخَّرَ اَجَلَهٗ حَتّٰى بَلَّغَهٗ

صلی اللہ علیہ وسلم نگذاشت خدا تعالیٰ جاے عذر را از مردی کہ مہلت داده اجل او را

سِتِّيْنَ سَنَةً رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

تا آنکہ رسانید او را بہشصت سال رواہ البخاری در روایت ست از ابن عباس رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ كَانَ لِابْنِ اٰدَمَ وَادِيَانِ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اگر بودے مرادمی را دو وادے

مِنْ مَالٍ لَابْتَغٰى ثَالِثًا وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ اٰدَمَ اِلَّا التُّرَابُ

از مال ہر آئینہ طلب میکرد سوم را و پر نمی کند جوف آدمی را مگر خاک و رجوع برحمت

وَيَتُوْبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ تَابَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

میکند خدا تعالےٰ بر ہر کہ میخواند متفق علیہ و روایت ست از ابن عمر رض

قَالَ اَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبَعْضِ جَسَدِيْ

گفت گرفت رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم بہ بعض تن یا روے من

فَقَالَ كُنْ فِي الدُّنْيَا كَاَنَّكَ غَرِيْبٌ اَوْ عَابِرُ سَبِيْلٍ وَعُدَّ نَفْسَكَ

پس گفت باش در دنیا چنانکہ گویا غریب یا رہ گذرے و بشمار خود را

مِنْ اَهْلِ الْقُبُوْرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض

از مردگان رواہ البخاری و روایت ست از عبد اللہ بن عمر رض

قَالَ مَرَّ بِنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا وَاُمِّيْ

گفت بگذشت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بر ما و حالانکہ من و مادر من گل اندود

نُطَيِّنُ شَيْئًا فَقَالَ مَا هٰذَا يَا عَبْدَ اللّٰهِ قُلْتُ شَيْءٌ نُصْلِحُهُ

میکردیم چیزے را پس گفت آنحضرت چہ کار میکنی ای عبد اللہ گفتم چیزیست کہ نعنے دیوار است

قَالَ الْاَمْرُ اَسْرَعُ مِنْ ذٰلِكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

کہ اصلاح میکنیم او را فرمود آنحضرت کار شتاب تر است ازین یعنے بیرون آمدن از دنیا رواہ احمد و ترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در روایت ست از ابن عباس رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

كَانَ يُهْرِيْقُ الْمَاءَ فَتَيَمَّمَ بِالتُّرَابِ فَقُوْلُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ الْمَاءَ

میریخت آب را یعنے بول میکرد پس تیمم کرد بخاک پس میگفتم یا رسول اللہ بدرستیکہ

مِنْكَ قَرِيْبٌ يَقُوْلُ مَا يُدْرِيْنِيْ لَعَلِّيْ لَا اَبْلُغُهُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

آب از تو نزدیک ست میگفت آنحضرت چہ درمی یابد مرا یعنے چہ دانم کہ شاید نرسم من آب را

وَابْنُ الْجَوْزِيِّ فِيْ كِتَابِ الْوَفَاءِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ

روایت کرد این حدیث را در شرح سنہ و ابن جوزی در کتاب وفا و روایت ست از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْمَارُ اُمَّتِيْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اکثر عمرہاے امت

مَا بَيْنَ السِّتِّيْنَ اِلَى السَّبْعِيْنَ وَاَقَلُّهُمْ مَنْ يَجُوْزُ ذٰلِكَ

من میان شصت سال تا ہفتاد ست و کمتر کسی کہ بگذرد از ہفتاد روایت کرد

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ رضہ

این حدیث را ترمذی و ابن ماجہ و از سفیان ثوری رضہ مرویست

قَالَ لَيْسَ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا بِلُبْسِ الْغَلِيْظِ وَالْخَشِنِ وَاَكْلِ الْجَشِبِ

گفت سفیان ثوری نیست زہد در دنیا پوشیدن جامہ سطبر و خوردن غلیظ

ف وبسند معتبر از حضرت امیر المومنین علی رضہ منقول ست کہ آنحضرت صلعم را دیدم کہ بر حصیر خفتہ بود و حصیر بر بدن مبارک او اثر کرده بود

إِنَّمَا الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا قِصَرُ الْأَمَلِ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

نیست حقیقت زہد ولی رغبتی در دنیا مگر کوتاہی امل روایت کرد آن را در شرح السنۃ

زَيْدِ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ سَمِعْتُ مَالِكًا وَسُئِلَ أَيُّ شَيْءٍ الزُّهْدُ

واز زید بن حسین کہ یکی از یاران امام مالک ست گفت شنیدم مالک را در حالیکہ پرسیدہ شد از وی

فِي الدُّنْيَا قَالَ طِيبُ الْكَسْبِ وَقِصَرُ الْأَمَلِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

کہ چیست زہد در دنیا گفت پاک وحلال بودن کسب رزق کہ آنرا از وجہ حلال پیدا کند وکوتاہ بودن امل ست رواہ البیہقی

بَابُ اسْتِحْبَابِ الْمَالِ وَالْعُمُرِ لِلطَّاعَةِ

باب در محبت کردن مال وعمر برائے طاعت

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا

وگردان دست خود را سوی گردن خود وکشائی آنرا تمام کشادن پس بینی ملامت کردہ شدہ

كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا رَوَاهُ وَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ

درماندہ وبدہ خداوند خویش را حق او وورویش را وراہ گذر را

وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا رَوَاهُ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ

ونہ اسراف کن اسراف کردنے بدرستیکہ اسراف کنندگان ہستند برادران

كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

دیوان شیاطین وہست شیطان مر پروردگار خود را ناسپاس

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

وتوشہ گیرید پس بدرستی بہترین توشہا پرہیزگاریست وبترسید از من ای خداوندان

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ

عقلہا نیست بر شما گناہے آنکہ بجوئید روزی از پروردگار خود واینشان فرباد کنند

فَيَقُولُ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ

دران پروردگارا بیرون کن ما را کنیم شایستہ جز آنکہ بودیم میکردیم آیا زندگانی ندادیم شما را

مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا

آنمقدار که پند گیرد دران عمر هر که خواهد پند گیرد و آمد بشما بیم کننده یعنی پیغمبر پس بچشید عذاب

لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رض أَنَّ رَجُلًا قَالَ

پس نیست مر ستمگاران را هیچ یاریکه عذاب ایشان بردارد از ابی بکره رض مرویست گفت

يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ

ای رسول الله صلی الله علیک وسلم کدام یکے از آدمیان بهتر ست

قَالَ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ قَالَ فَأَيُّ النَّاسِ شَرٌّ

فرمود آنحضرت کسی ست که دراز ست زندگانی او و نیکو ست عمل او گفت آنمرد پس کدام

قَالَ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

یکے از مردمان بدترست فرمود آنحضرت آنکسیکه دراز ست زندگانی او و بدست عمل او روایت کرد احمد و ترمذی و دارمی

وَعَنْ عُبَيْدِ بْنِ خَالِدٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از عبید بن خالد رض مرویست که آنحضرت صلے الله علیه وسلم

آخَى بَيْنَ رَجُلَيْنِ فَقُتِلَ أَحَدُهُمَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ مَاتَ الْآخَرُ

برادری داد میان دو مرد از اصحاب خود کشته شد یکے از ایشان در راه خدا و شهید شد پس مرد دیگر

بَعْدَهُ بِجُمُعَةٍ أَوْ نَحْوِهَا فَصَلَّوْا عَلَيْهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

بعد او بجمعه یا نحو آن یعنی یک هفته پس نماز گذارند بر وے پس گفت پیغمبر خدا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا قُلْتُمْ قَالُوا دَعَوْنَا اللّٰهَ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَيَرْحَمَهُ

صلی الله علیه وسلم چه گفتید در دعا گفتند دعا کردیم خدا را اینکه بیامرزد مر او را خدا تعالے

وَيُلْحِقَهُ بِصَاحِبِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و برحمت گناه او را برساند او را بیار دوی که شهید رفت پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس مجرم شد او

فَأَيْنَ صَلَاتُهُ بَعْدَ صَلَاتِهِ وَعَمَلُهُ بَعْدَ عَمَلِهِ أَوْ قَالَ صِيَامُهُ

نماز او بعد نماز او و کجا اند عملهای دیگر و ثواب آن بعد از عمل او یعنی بعد از مردن یا گفت کجا شد ثواب

۱۲ منه ۱۲ منه

بَعْدَ صِيَامِهِ لِمَا بَيْنَهُمَا أَبْعَدُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

بعد ازوی بتحقیق تفاوت درجه که میان این مردست در بهشت دورتر و بیشتر ست از تفاوت مسافتی

رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَنْمَارِيِّ رضہ

که میان آسمان و زمین ست رواه ابو داؤد و نسائی و از ابی کبشهٔ انماری رضہ

أَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ثَلٰثٌ

مرویست بدرستیکه وی شنید آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میگفت سه خصلت ست

أُقْسِمُ عَلَيْهِنَّ وَأُحَدِّثُكُمْ حَدِيْثًا فَاحْفَظُوْهُ فَأَمَّا الَّذِيْ

که سوگند میخورم بر انها که حق اند و میخوانم بر شما حدیثی را پس یاد گیرید و نگاه دارید این حدیث را

أُقْسِمُ عَلَيْهِنَّ فَإِنَّهٗ مَا نَقَصَ مَالُ عَبْدٍ مِّنْ صَدَقَةٍ وَلَا ظُلِمَ

پس آنچیز که سوگند میخورم بر حقیت آنها اینست پس بدرستیکه شان اینست که کم نشد مال هیچ بنده از جهت

عَبْدٌ مَظْلِمَةً صَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ

تصدق کردن بر فقر او ستم کرده نشد هیچ بنده و گرفته نشد از وی مالی بناحق و صبر کرد بران مگر آنکه زیاده کرد

بَابَ مَسْأَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ وَأَمَّا الَّذِيْ أُحَدِّثُكُمْ

آن بنده را خدا آبان مظلمه عزت و نکشاد و هیچ بنده در سوال کردن را از مردم مگر آنکه کشاد خدا تعالی بروی

فَاحْفَظُوْهُ فَقَالَ إِنَّمَا الدُّنْيَا لِأَرْبَعَةِ نَفَرٍ عَبْدٍ رَزَقَهُ اللّٰهُ

در فقر و محتاجی را و اما ایحدیثی که گفتم میخوانم بر شما پس یاد گیرید از انست که میگویم پس گفت

مَالًا وَعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِيْ فِيْهِ رَبَّهٗ وَيَصِلُ رَحِمَهٗ وَيَعْمَلُ لِلّٰهِ

دنیا تنها برای چهار کس اول بنده که داد او را خدا مالی و دانش پس این بنده تقوی میکند درین مال پروردگار خود را

فِيْهِ بِحَقِّهٖ فَهٰذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللّٰهُ عِلْمًا

و احسان میکند خویشان را و کار میکند برای خدا در مال حق پس این بنده در افضلترین منازل و مراتب ست و دوم بنده

وَلَمْ يَرْزُقْهُ مَالًا فَهُوَ صَادِقُ النِّيَّةِ يَقُوْلُ لَوْ أَنَّ لِيْ مَالًا

که داده ست خدا او را علم و نداده ست او را خدا تعالی مال پس این بنده نیت صادق دارد و میگوید اگر می بود مرا مال

لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللّٰهُ مَالًا

هر آینه عمل میکردم بعمل فلانی که تقوی میکند در صرف مال پس ثواب این هر دو بنده برابر است

وَلَمْ يَرْزُقْهُ عِلْمًا فَهُوَ يَتَخَبَّطُ فِي مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِي فِيهِ

سوم بنده ایست که داده است او را خدا تعالی مال و نداده او را علمی که بدان تقوی دارد پس این بی ضبط و خلط میکند

رَبَّهُ وَلَا يَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ وَلَا يَعْمَلُ فِيهِ بِحَقٍّ فَهٰذَا بِأَخْبَثِ

در مال خود به بی علم و دانش و تقوی نمیکند در مال پروردگار خود را و صله نمیکند رحم خود را و نمیکند در وی بحق پس این بنده

الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ لَمْ يَرْزُقْهُ اللّٰهُ مَالًا وَلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُولُ

در پلیدترین جاها است و چهارم بنده ایست که نداده است او را خدا تعالی مال و نه علم که تمیز کند میان خیر و شر پس وی

لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بِنِيَّتِهِ وَوِزْرُهُمَا

میگوید اگر می بود مرا مالی هر آینه عمل میکردم در وی بعمل فلان که اسراف میکند پس این نیت وی

سَوَاءٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ رح قَالَ

در بارگاه ایشان برابر است رواه ترمذی و از سفیان ثوری مرویست گفت بود مال در زمان پیشینگان

كَانَ الْمَالُ فِيمَا مَضَى يُكْرَهُ فَأَمَّا الْيَوْمَ فَهُوَ تُرْسُ الْمُؤْمِنِ وَقَالَ

داشته شده اما امروز در زمان ما پس مسلمانست و گفت اگر نمی بود این دینار هر آینه مندیل

لَوْلَا هٰذِهِ الدَّنَانِيرُ لَتَمَنْدَلَ بِنَا هٰؤُلَاءِ الْمُلُوكُ وَقَالَ مَنْ كَانَ

میاختند ما را این دینارداران و خوار میداشتند و گفت سیاه باشد در دست وی چیزی ازین

فِي يَدِهِ مِنْ هٰذِهِ شَيْءٌ فَلْيُصْلِحْهُ فَإِنَّهُ زَمَانٌ إِنِ احْتَاجَ

مالها پس باید که اصلاح کند و زیادت دهد از انرا زیرا که زمانی ست که اگر محتاج شود کسی باشد آن کسی

كَانَ أَوَّلَ مَنْ يَبْذُلُ دِينَهُ وَقَالَ الْحَلَالُ لَا يَحْتَمِلُ السَّرَفَ

اول کسیکه بذل کند و از دست دهد بدین خود را و گفت سفیان که مال حلال احتمال ندارد افراط و اسراف را

رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرَةَ وَكَانَ

یعنی نمی باید در مال حلال اسراف کرد یا مراد باشد که مالی حلال کم میباشد در دو و اسراف توان کرد و از محمد

مِنْ اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ عَبْدًا

وبودے از یاران آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت کہ بندہ از بندگان اگر بیفتد برروی

لَوْ خَرَّ عَلٰى وَجْهِهٖ مِنْ يَوْمِ وُلِدَ اِلٰى اَنْ يَمُوْتَ هَرِمًا فِيْ طَاعَةِ

خود از روزی کہ زائیدہ شد تا آنکہ بمیرد در سخت پیری در طاعت و فرمانبرداری خدا تعالیٰ

اللّٰهِ لَحَقَّرَهٗ فِيْ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَوَدَّ اَنَّهٗ رُدَّ اِلَى الدُّنْيَا كَيْمَا يَزْدَادُ

ہر آینہ کہ می شمرد آنرا یعنے این طاعت وعبادت دران روز یعنی روز قیامت و ہر آینہ دوست میدارد

مِنَ الْاَجْرِ وَالثَّوَابِ رَوَاهُ اَحْمَدُ

باز گردانیدہ شود بسوی دنیا تا زیادہ شود از مزد و ثواب عمل پس ہر چند کہ زیادہ باشد عمر عجب زیادت عمل کند دروا

بَابُ التَّوَكُّلِ وَالصَّبْرِ

باب در بیان توکل و صبر

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ

ای آنانکہ گرویدہ اید یاری جوئید بشکیبائی ونماز بدرستیکہ خدا

الصّٰبِرِيْنَ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوْعِ وَنَقْصٍ

با صابران است و ہر آئینہ می آزمائیم شما را بچیزے از ترس و گرسنگی

مِّنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِ وَبَشِّرِ الصّٰبِرِيْنَ

وکمی از مالہا و نفسہا و میوہا و مژدہ دہ صبر کنندگان را

الَّذِيْنَ اِذَاۤ اَصَابَتْهُمْ مُّصِيْبَةٌ قَالُوْۤا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّاۤ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ

آنانکہ چون برسد ایشانرا از محنتی گویند بدرستی ما برای خدائیم و بدرستی ما بسوی او باز گردندگانیم

اُولٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوٰتٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَاُولٰٓئِكَ

وآن گروہ برایشان رحمتہاست از پروردگارشان ومہربانی و آن گروہ ایشانند

هُمُ الْمُهْتَدُوْنَ وَلَا تَقُوْلَنَّ لِشَيْءٍ اِنِّيْ فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا

راہ یافتگان و مگوئید مرچیزرا کہ بدرستیکہ من کنندہ ام این را فردا

إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ

مگر مقرون بذکر خدا و هر که بپرهیزد از خدا تعالی گرداند برای او بیرون شدن و روزی دهد

مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

او را از آنجا که گمان نبرد و هر که توکل کند بر خدا تعالی پس او بسنده است بدرستی

إِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا وَمَا مِنْ دَابَّةٍ

خدا تعالی رساننده است کار خود را بدرستیکه گردانیده است خدا تعالی برای هر چیز اندازه و نیست هیچ

فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا

در زمین مگر بر خداست روزی ایشان تفضلا و میداند خدا تعالی قرارگاه آن در حیات

كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ وَفِي السَّمَاءِ

و آرام گاه بعد از وفات همه در کتاب روشن ست یعنی لوح محفوظ بدرستی خدا دوست میدارد متوکلان را و

رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ عَنْ صُهَيْبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ

روزی شماست و آنچه وعده کرده شده اید روایتست از صهیب گفت که فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ

صلے اللہ علیہ وسلم شگفت مر شان مسلمان را که همه شان او مر او را نیک ست

كُلَّهُ لَهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذٰلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ

و نیست ایشان را هیچ یکے را مگر مسلمان کامل را اگر برسد او را حالت خوش

سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ

شکر میکند پس باشد شکر کردن بهتر مر او را و اگر برسد او را حالت ناخوشی صبر می ورزد پس باشد صبر

فَكَانَ خَيْرًا لَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه

کردن بهتر مر او را رواه مسلم و از ابی هریره رضه

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که مسلمان توی

خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ

بہتر ست از مسلمان ضعیف و اصل خیر موجود ست در ہر دو حرص وطلب زیادہ کن

اِحْرِصْ عَلٰى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَلَا تَعْجِزْ وَإِنْ

بر چیزیکہ سود کند ترا دیاری جوی و توفیق بطلب بخدا و عاجز مباش از طلب و استعانت

أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا

واگر برسد ترا چیزی از مصائب و مکروہات پس مگو اگر من چنین میکردم چنان میشد و چنین

وَلٰكِنْ قُلْ قَدَّرَ اللّٰهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ

ولیکن بگو تقدیر کرد خدا و ہر چہ میخواہد خدا تعالی میکند زیرا کہ لفظ لو میگشاید کار شیطان را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضہ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ

رواہ مسلم واز عمر بن خطاب رضہ مرویست گفت شنیدم آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود اگر ثابت شود کہ شما توکل میکنید بر خدا چنانکہ

حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ

باید توکل کرد ہر آئینہ روزی میدہد شما را چنانکہ روزی میدہد پرندہ را بر آید گرسنہ

بِطَانًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض

ولا غر سیر میگردند بآشیانہ خود سیر و گمان نکنم رواہ ترمذی و ابن ماجہ و از ابن مسعود رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّهَا النَّاسُ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ای آدمیان نیست ہیچ چیز کہ نزدیک گرداند

لَيْسَ مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ

شما را بسوی بہشت و دور دارد شما را از آتش دوزخ مگر آنکہ تحقیق امر کردم

إِلَّا قَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ وَلَيْسَ شَيْءٌ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ النَّارِ وَيُبَاعِدُكُمْ

شما را بآن چیز و نیست چیزیکہ نزدیک گرداند شما را از آتش دوزخ و دور گرداند شما را

مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا قَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ وَإِنَّ الرُّوحَ الْأَمِينَ وَفِي

از بہشت مگر آنکہ بتحقیق نہی کردم شمارا از آن چیز و بدرستیکہ روح امین و در روایتے بدرستیکہ

رِوَايَةٍ إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رَوْعِي إِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ

روح القدس دمید در دل من یعنی وحی کرد کہ ہیچ ذی النفسے نمیرد تا آنکہ بتمام و کمال بستاند روزی خود را

حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا أَلَا فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ

و آنا باشد پس تقوی کنید خدارا و اعتدال ورزید در جستن روزے و برنارد و باعث نشود

وَلَا يَحْمِلَنَّكُمُ اسْتِبْطَاءُ الرِّزْقِ أَنْ تَطْلُبُوهُ بِمَعَاصِي اللَّهِ

شمارا دیر پیدا شدن رزق بطلب کردن او بگناہان خدا چون رزق زود اضطراب نکنید زیرا کہ در

فَإِنَّهُ لَا يُدْرَكُ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِطَاعَتِهِ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

چیزیکہ نزدیک خدا است از رزق حلال مگر بطاعت وے و در حواشی نوشتہ کہ مراد بما عند اللہ بہشت ست

وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ وَإِنَّ رُوحَ

روایت کرد ایں حدیث را در شرح سنۃ و بیہقی در شعب الایمان لیکن ہیچ ذکر نکرد وان روح القدس را بجای

الْقُدُسِ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رَفَعَهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چنانکہ در روایت شرح سنۃ ست و از ابی ذر مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ الزُّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا لَيْسَتْ بِتَحْرِيمِ الْحَلَالِ وَلَا إِضَاعَةِ

کہ فرمود آنحضرت کہ زہد کردن در دنیا نیست بحرام ترک و حرام گردانیدن بر خود چیزے حلال را و ضایع گردانیدن

الْمَالِ وَلَكِنَّ الزُّهَادَةَ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَا تَكُونَ بِمَا فِي يَدَيْكَ

مال و لیکن کمال زہد در دنیا و تمامی او ایں ست کہ نہ باشی باینچہ در دست تست از زوال اعتماد کنندہ بر چیزیکہ

أَوْثَقَ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ وَأَنْ تَكُونَ فِي ثَوَابِ الْمُصِيبَةِ إِذَا أَنْتَ

خدا تعالی است و زہد کردن در دنیا آنست کہ باشی تو در ثواب مصیبت وقتیکہ

أُصِيبْتَ بِهَا أَرْغَبَ فِيهَا لَوْ أَنَّهَا أُبْقِيَتْ لَكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مبتلا کردہ شوی آن مصیبت رغبت کنندہ تر در آن مصیبت کہ گویا کہ آن مصیبت باقی داشتہ شود

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ كُنْتُ خَلْفَ رَسُوْلِ

وازابن ماجہ وروایت ست ازابن عباس رضہ گفت بودم ردیف آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ يَا غُلَامُ اِحْفَظِ اللّٰهَ

صلے اللہ علیہ وسلم روزے پس فرمود آنحضرت ای کودک نگاہدار حق خدارا

يَحْفَظْكَ اللّٰهُ اِحْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ وَاِذَا سَأَلْتَ

تانگاہدارد ترا خدا تعالی ونگاہدار ومراقب اوباش بیابی تراورا پیش روے خود وچون

فَاسْأَلِ اللّٰهَ وَاِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَاعْلَمْ اَنَّ الْاُمَّةَ

سوال کنی وچیزے خوای سوال کن بخدا واز خدا وچون یاری جوئی پس بجواز خدا وبدانکہ تمام امت

لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلٰى اَنْ يَنْفَعُوْكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوْكَ اِلَّا بِشَيْءٍ

وگروہ آدمیان اگر جمع شوند واتفاق نمایند برسود رسانیدن تو نتوانند رسانید چیزی نفع مگر چیزیکہ

قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ لَكَ وَلَوِ اجْتَمَعُوْا عَلٰى اَنْ يَضُرُّوْكَ بِشَيْءٍ

نوشتہ است او را خدا تعالی برای تو واگر اتفاق کنند برزیان رسانیدن تو نرسانند

لَمْ يَضُرُّوْكَ اِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ عَلَيْكَ رُفِعَتِ

مگر چیزیکہ بتحقیق نوشتہ است آنرا خدا تعالی بر تو برداشتہ شد

الْاَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

قلمہا وخشک کردہ شد نامہا رواہ احمد وترمذی واز

سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سعد رضہ مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ اٰدَمَ رِضَاهُ بِمَا قَضَى اللّٰهُ لَهُ وَمِنْ شِقَاوَةِ ابْنِ

بدرستیکہ سعادت ونیکبختی آدمی درخشی بودنست بچیزیکہ تقدیر فرمودہ است خدا تعالی برائے وے ومنجملہ

اٰدَمَ تَرْكُهُ اِسْتِخَارَةَ اللّٰهِ وَمِنْ شِقَاوَةِ ابْنِ اٰدَمَ سَخَطُهُ

آدمی درگذاشتن اوست طلب خیر از خدا تعالی واز شقاوت آدمی است بی رضامندی وکراہت او

بِمَا قَضَى اللّٰهُ لَهٗ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رضہ

بچیزی که قضا کرده است خدا تعالی مر آدمی را روایت کرد آنرا احمد و ترمذی و از ابی ذر رضا مرویست

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنِّيْ لَاَعْلَمُ اٰيَةً لَوْ اَخَذَ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که من میدانم آیتی را از قرآن که اگر بگیرند و عمل کنند مردم بدان

النَّاسُ بِهَا لَكَفَتْهُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا وَّيَرْزُقْهُ

البته بس باشد مر ایشان را و آن آیت اینست کسیکه تقوی کند دیگر خدا برای وی خلاص شان

مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ

از هر تنگی و روزی رساند او را از انجا که گمان ندارد یعنی بی رنج و بی تعب و تردد رواه احمد و ابن ماجه

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از عمرو بن العاص رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ قَلْبَ ابْنِ اٰدَمَ بِكُلِّ وَادٍ شُعْبَةٌ فَمَنِ اتَّبَعَ

علیه وسلم بدرستیکه حدول آدمی را در هر وادی شاخی ست پس کسیکه تابع گرداند

قَلْبُهُ الشِّعَابَ كُلَّهَا لَمْ يُبَالِ اللّٰهُ بِاَيِّ وَادٍ اَهْلَكَهُ وَمَنْ تَوَكَّلَ

دل خود را با شعبهای بیابان ندارد خدا که در کدام وادی هلاک گرداند کسیکه توکل و اعتماد کند

عَلَى اللّٰهِ كَفَاهُ الشِّعَابَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ

بر خدا کفایت کند او را الله تعالی همه شعبها و تفرقها رواه ابن ماجه و از ابی درداء رضا

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الرِّزْقَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه رزق هر آینه

لَيَطْلُبُ الْعَبْدَ كَمَا يَطْلُبُهٗ اَجَلُهٗ رَوَاهُ اَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ

میجوید بنده را چنانکه میجوید او را اجل وی روایت کرد ابو نعیم در حلیه

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ كَاَنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

و از ابن مسعود رضا مرویست گفت ابن مسعود گویا من می نگرم بجانب رسول الله

۱۲ حدیث ۱۲ ربع ۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْكِي نَبِيًّا مِّنَ الْأَنْبِيَاءِ ضَرَبَهُ قَوْمُهُ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ حکایت میکند حال پیغمبری را از پیغمبران کہ زدند آن پیغمبر را قوم وے

فَأَدْمَوْهُ وَهُوَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ وَهُوَ يَقُولُ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ

پس خون آلودہ کردند اورا و حال آنکہ پیغمبر صبری ورزید و پاک میکرد خون از روے خود گفت

لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

خداوندا بیامرز قوم مرا زیرا کہ ایشان نمی دانند حقیقت حال متفق علیہ

بَابُ الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ

باب در بیان ریا و سمعہ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از عمر بن الخطاب رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى

علیہ وسلم نیست اعمال مگر بہ نیت و نیست مر مرد را مگر آنچہ کہ نیت کردہ است پس کسیکہ باشد

فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللّٰهِ وَإِلَى رَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللّٰهِ وَ

ہجرت او بسوی خدا و بسوی رسول وے پس ہجرت وے بسوے خدا و

إِلَى رَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ

بسوی رسول خداست و کسیکہ باشد ہجرت او بسوی دنیا کہ برسد دنیا را یا ہجرت بسوی زنی بود

يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

کہ تزوج کند آنرا پس ہجرت وی ست بسوی چیزیکہ ہجرت کردہ است بسوی آنچیز متفق علیہ واز

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلٰكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ

بدرستیکہ خدا تعالیٰ نمی بیند بظاہر صورت بجانب صورتہای شما و نمی بیند بسوی مالہای شما ولیکن نظر میکند

وَاَعْمَالِكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ بْنِ اَبِيْ فُضَالَةَ رض

وعملهای شما رواه مسلم واز ابی سعید رض بن ابی فضالہ رض مرویست

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا جَمَعَ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ آنحضرت ۴ فرمود چون جمع و فراہم آرد

اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيْهِ نَادٰى مُنَادٍ

خدا تعالے مردمان را در روز قیامت کہ شک نیست در آمدن وی آواز میدہد آواز دہندہ

مَنْ كَانَ اَشْرَكَ فِيْ عَمَلٍ عَمِلَهُ لِلّٰهِ اَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهُ

کسیکہ بود شریک میکرد کسی را در عملے کہ کرد آنرا برای خدا پس باید کہ طلب کند ثواب

مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ اَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ

عمل خود را در نزد غیر خدا زیرا کہ بدرستی خدا تعالی بے نیاز ترین شرکاست از شرکت

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ احمد واز ابن عمر رض مرویست از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى قَالَ لَقَدْ خَلَقْتُ

علیہ وسلم کہ فرمود بدرستیکہ خدای تبارک وتعالی فرمود بتحقیق پیدا کردہ ام خلقے را

خَلْقًا اَلْسِنَتُهُمْ اَحْلٰى مِنَ السُّكَّرِ وَقُلُوْبُهُمْ اَمَرُّ مِنَ الصَّبِرِ فَبِيْ

کہ زبانہای شان شیرین ترست از شکر و دلہای شان تلخ تر از صبر پس بمن سوگند خوردہ ام

خَلَقْتُ لَاُتِيْحَنَّهُمْ فِتْنَةً تَدَعُ الْحَلِيْمَ فِيْهَا حَيْرَانَ

ہر آئینہ مقدر کنم و بفرستم ایشان را فتنہ بگذارد مرد عاقل را در ایشان متحیر

فَبِيْ يَغْتَرُّوْنَ اَمْ عَلَيَّ يَجْتَرِءُوْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

پس بمن فریب میخورند یا بر من جرارت و دلیری میکنند رواہ ترمذی واز

اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بِحَسْبِ امْرِئٍ

انس رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بس ست مرورا از بدی

مِنَ الشَّرِّ اَنْ یُّشَارَ اِلَیْهِ بِالْاَصَابِعِ فِیْ دِیْنٍ اَوْ دُنْیَا اِلَّا

کہ انگشت نما کردہ شود در دین یا در دنیا مگر کسیکہ معصوم

مَنْ عَصَمَهُ اللّٰهُ رَوَاهُ الْبَیْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ

و محفوظ دارد او را خدا یتعالی رواہ بیہقی در شعب الایمان و مروی است از

عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضہ اَنَّهٗ خَرَجَ یَوْمًا اِلٰی مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ

امیر المومنین عمر بن الخطاب رضہ بدرستیکہ او روزی بمسجد آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ قَاعِدًا

صلے اللہ علیہ وسلم در آمد پس دریافت معاذ بن جبل را کہ نشستہ است

عِنْدَ قَبْرِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَبْکِیْ فَقَالَ مَا یُبْکِیْکَ

نزد قبر شریف آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در حالیکہ گریہ میکند پس گفت عمر معاذ را کہ چہ چیز در گریہ می

قَالَ یُبْکِیْنِیْ شَیْءٌ سَمِعْتُهٗ مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

پس گفت معاذ در گریہ در آورد مرا یاد کردن چیزے کہ شنیدہ ام از آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ

وسلم شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ می گفت

اِنَّ یَسِیْرَ الرِّیَاءِ شِرْکٌ وَمَنْ عَادٰی لِلّٰهِ وَلِیًّا فَقَدْ بَارَزَ اللّٰهَ

اندکی از ریا موجب شرک است و کسیکہ دشمن دارد دوستی از دوستان خدا را پس بتحقیق بیرون آمد خدا را

بِالْمُحَارَبَةِ اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ الْاَبْرَارَ الْاَتْقِیَاءَ الْاَخْفِیَاءَ الَّذِیْنَ

بجنگ بدرستیکہ خدا دوست میدارد نیکوکاران پرہیزگاران پوشیدہ حالان را کہ چون غائب باشند

اِذَا غَابُوْا لَمْ یُتَفَقَّدُوْا وَاِنْ حَضَرُوْا لَمْ یُدْعَوْا وَلَمْ یُقَرَّبُوْا

باز پرس کردہ نشود احوال ایشان و اگر حاضر باشند خوانندہ نشوند بمہمانی و اگر خوانندہ شوند نزدیک کردہ نشوند

قُلُوْبُهُمْ مَصَابِیْحُ الْهُدٰی یَخْرُجُوْنَ مِنْ کُلِّ غَبْرَاءَ مُظْلِمَةٍ

دلہای ایشان چراغہای ہدایت است و بیرون می آیند از ہر غبار تاریک

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

روایت کرد این حدیث را ابن ماجہ و بیہقی در شعب ایمان و از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا صَلَّى فِي الْعَلَانِيَةِ فَأَحْسَنَ وَصَلَّى فِي السِّرِّ

بدرستیکہ بندہ چون نماز گذارد در آشکارا پس خوب گذارد و بگذارد در نہانے

فَأَحْسَنَ قَالَ اللهُ تَعَالَى هٰذَا عَبْدِي حَقًّا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

پس خوب گذارد میفرماید خدا تعالی این بندۂ من ست بصدق روایت کرد ابن ماجہ

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ص وَنَحْنُ

و مرویست از ابو سعید رضہ گفت بیرون آمد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و ما برسید برا و ما

نَتَذَاكَرُ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ فَقَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ

مذاکرہ میکردیم مسیح دجال را پس گفت آنحضرت ص آیا خبر ندہم شما را بچیزیکہ مقدم سندہ ترست

عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ فَقُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ ص

بر شما نزد من از فتنۂ مسیح الدجال پس گفتیم خبر دہ یا رسول اللہ ص

قَالَ الشِّرْكُ الْخَفِيُّ أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ فَيُصَلِّي فَيُزَيِّدُ صَلَاتَهُ

فرمود آنحضرت ص آنچہ شرک پنہانی ست و آن شرک خفی ست بخیزد مرد پس نماز میگذارد پس زیادہ میکند نماز

لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

از جہت نظر کردن مردے بسوے او رواہ ابن ماجہ و از

أَبِي سَعِيدِنِ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

ابی سعید الخدرے رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا عَمِلَ عَمَلًا فِي صَخْرَةٍ لَا بَابَ لَهَا وَلَا كُوَّةَ

وسلم اگر ثابت شود کہ مردی عمل کرد عملی را در صخرہ کہ نیست در و روزنہ تا کسی از راہ آن در آید و نہ دیوار

خَرَجَ عَمَلُهُ اِلَی النَّاسِ کَائِنًا مَّا کَانَ وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ

کہ آزار و زنے کہ کسی تواند دید بیرون می آید و ظاہر میگردد و بوی مردم ہر کہ باشد یعنی حاجت باریا و اظہار ملت چہ بخود ظاہر میگردد

عَفَّانَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

عفان رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ کَانَتْ لَہٗ سَرِیْرَۃٌ صَالِحَۃٌ اَوْ سَیِّئَۃٌ اَظْہَرَ اللّٰہُ مِنْہَا رِدَآءً

کسیکہ باشد مر او را فعلی یا خصلتے نہانی نیک یا بد ہر چند کہ نہان دارد لیکن آشکارا میگرداند خدا تعالیٰ از ان سیرہ

یُعْرَفُ بِہٖ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ

خصلت علامتی را کہ شناختہ میشود آن کسی بآن علامت و از عمر بن الخطاب رض مرویست از آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّمَا اَخَافُ عَلٰی ھٰذِہِ الْاُمَّۃِ کُلَّ مُنَافِقٍ

علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت نمی ترسم برین امت مگر ہر منافقے را

یَتَکَلَّمُ بِالْحِکْمَۃِ وَیَعْمَلُ بِالْجَوْرِ رَوَی الْبَیْہَقِیُّ الْاَحَادِیْثَ

کہ سخن میکند بعلم و حکمت و کار میکند بجہل و نا راستی روایت کرد این ہر سہ حدیث را

الثَّلٰثَۃَ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنِ الْمُہَاجِرِ بْنِ حَبِیْبٍ رض

بیہقی در شعب ایمان و از مہاجر بن حبیب رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰہُ تَعَالٰی

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت پروردگار

اِنِّیْ لَسْتُ کُلَّ کَلَامِ الْحَکِیْمِ اَتَقَبَّلُ وَلٰکِنِّیْ اَتَقَبَّلُ ھَمَّہٗ وَھَوَاہُ

من نیستم کہ کلام ہر حکیم را قبول میکنم و لیکن من قبول میکنم قصد و نیت و محبت او را

فَاِنْ کَانَ ھَمُّہٗ وَھَوَاہُ فِیْ طَاعَتِیْ جَعَلْتُ صَمْتَہٗ حَمْدًا لِّیْ

پس اگر باشد نیت و محبت او در طاعت و فرمانبرداری من میگردانم خاموشی او را ستایش مر ذات اقدس

وَوَقَارًا وَاِنْ لَّمْ یَتَکَلَّمْ رَوَاہُ الدَّارِمِیُّ

و وقار او را و اگرچہ سخن نگفت رواہ دارمی

بَابُ الْاِسْتِغْفَارِ وَالتَّوْبَةِ

باب است در استغفار و توبہ

وَهُوَ الَّذِيْ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَعْفُوْا عَنِ السَّيِّئَاتِ

واوست آنکہ می پذیرد توبہ را از بندگان خود و فرو گذارد از بدیہا و میداند

وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُوْنَ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا تُوْبُوْٓا اِلَى اللّٰهِ

انچہ میکنید اے آنانکہ گرویدہ اید باز گردید بسوے خدا

تَوْبَةً نَّصُوْحًا ۭ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُّكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ

باز گشتنی خالص شاید پروردگار شما آنکہ بپوشد بدیہاے شما و درآرد شما را بہستانہا کہ

جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ وَاِنِّىْ لَغَفَّارٌ لِّمَنْ تَابَ

از زیر آن جویہا و بدرستی من ہر آینہ آمرزندہ ام آنرا کہ باز گردد

وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدٰى وَاَنِيْبُوْٓا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوْا لَهٗ

و بگرود و کار کند شایستہ پس راہ راست رود و باز گردید سوی پروردگار خویش و گردن نہید

مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ ۝ وَالَّذِيْنَ

مر او را پیش از انکہ بیاید شما را عذاب پس یاری داده نشوید و آنانکہ

اِذَا فَعَلُوْا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوْا

چون کنند ناشایستہ یا ستم کنند بر نفسہاے خود یاد کنند خدایرا پس آمرزش خواہند

لِذُنُوْبِهِمْ وَمَنْ يَّغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اللّٰهُ ۠ وَلَمْ يُصِرُّوْا عَلٰى

براے گناہان خود و کیست کہ بیامرزد گناہان را مگر خدا و دوام نکردند بر انچہ

مَا فَعَلُوْا وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ۝ اُولٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ مَّغْفِرَةٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ

کردند و ایشان میدانند آنکردہ پاداش ایشان آمرزش ست از پروردگار ایشان

وَجَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَنِعْمَ

و بہستانہا میرود از زیر آن جویہا جاوید باشند دران و نیکوست

اَجْرُ الْعَامِلِیْنَ عَنِ الْاَغَرِّ الْمُزَنِیِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ

مزد کارکنندگان و از اغر مزنی رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّہٗ لَیُغَانُ عَلٰی قَلْبِیْ وَاِنِّیْ لَاَسْتَغْفِرُ اللّٰہَ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ ہر آئینہ پردہ کردہ میشود بر دل من و بدرستی من ہر آئینہ استغفار میکنم

فِی الْیَوْمِ مِائَۃَ مَرَّۃٍ رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رض

خدا را در روز صد بار روایت کرد این حدیث را مسلم و روایت ست از ابی موسے رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰہَ یَبْسُطُ یَدَہٗ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالیٰ فراخ میکند دست رحمت خود را

بِاللَّیْلِ لِیَتُوْبَ مُسِیْءُ النَّہَارِ وَیَبْسُطُ یَدَہٗ بِالنَّہَارِ لِیَتُوْبَ

بشب تا توبہ کند بدی کنندۂ روز و فراخ میکند دست رحمت خود را در روز تا توبہ کند

مُسِیْءُ اللَّیْلِ حَتّٰی تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِہَا رَوَاہُ مُسْلِمٌ

بدی کنندۂ شب تا آنکہ بر آید آفتاب از جانب فرو آمدن خود را نوشت در ای توبہ بستہ گردد رواہ مسلم

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

و از انس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَلّٰہُ اَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَۃِ عَبْدِہٖ حِیْنَ یَتُوْبُ اِلَیْہِ مِنْ اَحَدِکُمْ

ہر آئینہ خدا تعالیٰ سخت ترست از روی شادمانی بتوبہ بندۂ خود ہنگامی کہ توبہ میکند بندہ بسوی خدا از یکی از شما

کَانَ رَاحِلَتُہٗ بِاَرْضٍ فَلَاۃٍ فَانْفَلَتَتْ مِنْہُ وَعَلَیْہَا طَعَامُہٗ

کہ بود مشتر سواری وی بار وی در زمین دشت پس برمید و گریخت راحلہ از وی و بران راحلہ بود خورش

وَشَرَابُہٗ فَاَیِسَ مِنْہَا فَاَتٰی شَجَرَۃً فَاضْطَجَعَ فِیْ ظِلِّہَا قَدْ اَیِسَ

و آب وی پس نومید شد از کسی از ان راحلہ پس آمد آنکسی درختی را پس پہلو نہاد و آنکسی در سایۂ آن خفت در حالیکہ تحقیق

مِنْ رَاحِلَتِہٖ فَبَیْنَمَا ہُوَ کَذٰلِکَ اِذْ ہُوَ بِہَا قَائِمَۃً عِنْدَہٗ

از راحلہ خود پس در اثنای آنکہ آنکس بچنین بر پہلو افتادہ بود ناگاہ آنکس حاضر شد بر راحلہ در حالیکہ استادہ بود آن راحلہ او نزدو

نسخہ شتر است ۱۲

فَاَخَذَ بِخِطَامِهَا ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ

پس گرفت مہار راحلہ را پس گفت آنکس از سختی شادمانی خداوندا تو ئے

عَبْدِيْ وَاَنَا رَبُّكَ اَخْطَاءَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بندۂ من ومنم پروردگار تو خطا کرد آنکس از سختی فرح بجای آنکہ باید گفت تو پروردگار من من بندۂ تو امروز

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی ہریرہ رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ عَبْدًا اَذْنَبَ ذَنْبًا فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ

علیہ وسلم بدرستیکہ بندہ کرد گناہ را پس گفت آن بندہ اے پروردگار من گناہی کردہ ام

فَاغْفِرْهُ فَقَالَ رَبُّهٗ اَعَلِمَ عَبْدِيْ اَنَّ لَهٗ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ

پس بیامرز این گناہ را پس گفت پروردگار یعنی بالملایکہ آیا دانست بندۂ من کہ مرا و را پروردگاریست کہ می آمرزد گناہ

وَيَاْخُذُ بِهٖ غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ

و میگیرد بگناہ آمرزیدم مر بندۂ خود را پس درنگ کرد آن بندہ در گناہ کردن مدتی کہ خواستہ بود خدا پس

اَذْنَبَ ذَنْبًا فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ ذَنْبًا اٰخَرَ فَاغْفِرْ لِيْ

کرد گناہ بار دیگر پس گفت پروردگار من گناہ کردم بار دیگر پس بیامرز این گناہ را

فَقَالَ اَعَلِمَ عَبْدِيْ اَنَّ لَهٗ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَاْخُذُ بِهٖ

پس گفت پروردگار وی باز نیز آیا دانست بندۂ من کہ مرا و را پروردگاریست کہ می آمرزد گناہ را و میگیرد بگناہ

غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اَذْنَبَ ذَنْبًا

آمرزیدم مر بندۂ خود را پس درنگ کرد آن بندہ در گناہ کردن مدتی کہ خواستہ بود خدا تعالیٰ پستر گناہ کرد

فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ ذَنْبًا اٰخَرَ فَاغْفِرْ لِيْ فَقَالَ اَعَلِمَ عَبْدِيْ

پس گفت ای پروردگار من کردم گناہ بار دیگر پس بیامرز این گناہ را پس گفت پروردگار من آیا دانست بندۂ

اَنَّ لَهٗ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَاْخُذُ بِهٖ غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ فَلْيَفْعَلْ

کہ مرا پروردگاریست کہ بیامرزد گناہ را و میگیرد بسبب آن گناہ آمرزیدم بندۂ خود را پس بکند

مَا شَاءَ ۔ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ ؓ قَالَ قَالَ

ہر چہ میخواہد از گناہان مادام کہ استغفار آرد متفق علیہ و در روایت ست از شداد بن اوس کہ گفت رسول

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّدُ الْاِسْتِغْفَارِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ افضل استغفار

اَنْ يَّقُوْلَ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِيْ

این ست کہ بگوئی تو خداوند الٰہی پروردگار من نیست معبود بحق مگر تو پیدا کردی تو مرا

وَاَنَا عَبْدُكَ وَاَنَا عَلٰى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ

و من بندۂ تو ام و من ثابت و دائم ام بر عہد تو کہ بستہ ام و وعدہ کردہ ام آنقدر کہ استطاعت دارم

اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ اَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ

و پناہ میخواہم بتو از بدی آنچہ کردہ ام از گناہان معترف میکنم برای تو نعمت تو بر من و اعتراف میکنم

وَاَبُوْءُ بِذَنْبِيْ فَاغْفِرْ لِيْ فَاِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ

بگناہان خود پس بیامرز مرا پس بدرستے کہ نمی آمرزد گناہان را بجز تو مگر تو

قَالَ مَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوْقِنًا بِهَا فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهٖ

گفت آنحضرت کسیکہ بگوید این کلمات را در جزوی از روز در حالیکہ یقین دارندہ است بآن پس بمرد

قَبْلَ اَنْ يُّمْسِيَ فَهُوَ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَنْ قَالَهَا مِنَ

پیش از آنکہ شام کند وی پس آنکس از گمان اہل بہشت ست و کسیکہ بگوید این کلمات را در جزوی از

اللَّيْلِ وَهُوَ مُوْقِنٌ بِهَا فَمَاتَ قَبْلَ اَنْ يُّصْبِحَ فَهُوَ

شب و حال آنکہ وی یقین دارندہ است بدان پس بمرد پیش از آنکہ صبح کند پس وے

مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ ؓ

از اہل بہشت ست رواہ بخاری و در روایت ست از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْمُؤْمِنَ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مومن

إِذَا أَذْنَبَ كَانَتْ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فِي قَلْبِهِ فَإِنْ تَابَ

چون گناه کند پیدا میشود نقطهٔ سیاه در دل وے پس اگر توبه می کند

وَاسْتَغْفَرَ صُقِلَ قَلْبُهُ وَإِنْ زَادَ زَادَتْ حَتَّى تَعْلُوَ

و استغفار می نماید صیقل کرده میشود دل او و میرود آن سیاهی و اگر بیشتر گناه میکند بیشتر میشود تا آنکه بالا می آید

قَلْبَهُ فَذٰلِكُمُ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَ اللّٰهُ تَعَالٰى كَلَّا بَلْ رَانَ

دل او را پس آن زنگی است که ذکر کرده است خدا تعالی او فرموده است زنگ گرفته و غالب آمده است

عَلٰى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

بر دلهای ایشان کارهائے که میکردند روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و ابن ماجه و مروی است از ابن عمر رضه گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ

صلی الله علیه وسلم بدرستیکه خدا تعالی قبول می کند توبهٔ بنده را تا وام

يُغَرْغِرْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض

که غرغره نکند یعنی نرسد روح او در حلقوم رواه ترمذی و ابن ماجه و روایت است از ابی سعید رضه

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّيْطَانَ

گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم بدرستیکه شیطان

قَالَ وَعِزَّتِكَ يَا رَبِّ لَا أَبْرَحُ أُغْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ

گفت بعزت تو ای پروردگار من نمی روم از جای خود یعنی همیشه باشم که گمراه میکنم بندگان ترا تا وام

أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ فَقَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ وَعِزَّتِي

که جانهای ایشان در بدنهای ایشانست پس گفت پروردگار عزوجل سوگند میخورم بعزت

وَجَلَالِي وَارْتِفَاعِ مَكَانِي لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا

و بزرگی خود و بلند مرتبهٔ خود همیشه می آمرزم بندگان را تا وام

۱۲ در ران بعضی نسخ نیست و در بعضی هست و ظاهر آنست که زائد است و مکتبه یعنی نقطه است از نقطها ۱۲

اِسْتَغْفِرُوْنِیْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ

کہ طلب آمرزش کنند از من رواہ احمد و از روایت ست از ابی ہریرہ رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالے

لَیَرْفَعُ الدَّرَجَةَ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ فِی الْجَنَّةِ فَیَقُوْلُ یَا رَبِّ

ہر آینہ بلند میگرداند پایہ را برای بندۂ صالح در بہشت پس میگوید بندۂ صالح ای پروردگار

اَنّٰی لِیْ هٰذِهٖ فَیَقُوْلُ بِاسْتِغْفَارِ وَلَدِكَ لَكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ

من از کجاست مرا این درجہ پس میگوید پروردگار بسبب استغفار فرزندست مرترا رواہ احمد

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

واز عبد اللہ بن عباس رضہ روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا الْمَیِّتُ فِی الْقَبْرِ اِلَّا كَالْغَرِیْقِ الْمُتَغَوِّثِ

علیہ وسلم نیست مردہ در گور مگر مانند کسیکہ آب از سوی گذشتہ است و فریاد میکند کہ کشتی ست و یاور

یَنْتَظِرُ دَعْوَةً تَلْحَقُهٗ مِنْ اَبٍ اَوْ اُمٍّ اَوْ اَخٍ اَوْ صَدِیْقٍ فَاِذَا

چشم میدارد دعائی را کہ برسد او را از پدر یا مادر یا برادر یا دوست پس چون

لَحِقَتْهُ كَانَ اَحَبَّ اِلَیْهِ مِنَ الدُّنْیَا وَمَا فِیْهَا وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی

میرسد او را دعا میباشد آن دعا بسوے او دوست داشتہ شدہ تر از دنیا و متاع دنیا و بدرستیکہ خدا تعالے

لَیُدْخِلُ عَلٰی اَهْلِ الْقُبُوْرِ مِنْ دُعَاءِ اَهْلِ الْاَرْضِ اَمْثَالَ

می در آرد بر مردہ ہا از دعاے اہل زمین مانند

الْجِبَالِ وَاِنَّ هَدِیَّةَ الْاَحْیَاءِ اِلَی الْاَمْوَاتِ الْاِسْتِغْفَارُ لَهُمْ

کوہہا و بدرستیکہ تحفہ زندگان بسوی مردگان طلب آمرزش کردن ست مرایشان را

رَوَاهُ الْبَیْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُسْرٍ

رواہ البیہقی فی شعب الایمان و مروی ست از عبد اللہ بن بسر

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طُوْبٰى لِمَنْ وَجَدَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خوش وقتی باد مرکسی را کہ یافت

فِيْ صَحِيْفَتِهٖ اسْتِغْفَارًا كَثِيْرًا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَى النَّسَائِيُّ

در صحیفۂ خود استغفار بسیار را مقصود مدح استغفار و بشارت اہل استغفار ست رواہ ابن ماجہ

فِيْ عَمَلِ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ

در عمل یوم ولیل و مرویست از عبد اللہ بن مسعود رضہ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ توبہ کنندہ از گناہان

كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهٗ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

مثل کسی ست کہ نیست گناہ مر او را و چنانست کہ گویا نکردہ است آن گناہ را و گفتہ اند کہ این از باب الحاق ناقص

بَابٌ فِيْ سِعَةِ رَحْمَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى

این باب است در فراخی رحمت اللہ بر تر

اَللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً

آن خدائے کہ آفرید آسمانہا و زمین را و فرود آورد از آسمان آب

فَاَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ

پس بیرون آورد بسبب او انواع میوہا روزی برای شما و رام ساخت برای شما کشتی را

لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهٰرَ وَسَخَّرَ لَكُمُ

تا برود در دریا بحکم او و رام ساخت برای شما جویہا را و رام ساخت برای شما

الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَاٰتٰكُمْ

آفتاب و ماہتاب ہمیشہ روندگان و رام ساخت برای شما شب و روز و داد شما را

مِّنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوْهُ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا

از ہر چہ خواستید او را و اگر شمارید نعمت خدا احاطہ نتوانید کرد آن را

ع جزء ۱۳ رسبع ۱۲

إِنَّ الْإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ۝ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ

بدرستی آدمی هر آئینه ستمگار ست ناسپاس ۝ هر آئینه بدرستی بزرگی دادیم فرزندان آدم را و برداشتیم ایشانرا

فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ

در بیابان و در دریا و روزی دادیم ایشانرا از پاکیزه ها و افزونی دادیم ایشان را

عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ۝ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ

بر بسیاری از آنکه آفریدیم افزونی دادنی ۝ گفت عذاب من میرسانم

مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ وَلَا تَيْأَسُوا مِن رَّوْحِ

آن هر که را میخواهم و بخشش من گشاده است هر چیز را و نومید مشوید از رحمت

اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِن رَّوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ

خدای بدرستیکه نومید نشوند از رحمت و فرح خدا مگر گروه ناگرویدگان ۝ و بدرستی پروردگار

لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

هر آئینه خداوند آمرزش ست مردمانرا بر ستمشان و بدرستی پروردگار تو هر آئینه سخت عقوبت کننده است

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن

بگوای بندگان من آنانکه اسراف کردند بر نفسهای خویش نا امید مشوید از

رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ

بخشش خدا بدرستیکه خدا تعالی می آمرزد گناهان را همه بدرستیکه او است آمرزنده

الرَّحِيمُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

بخشاینده مرویست از ابی هریره رضه گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَضَى اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ كِتَابًا فَهُوَ عِنْدَهُ

علیه وسلم وقتیکه پیدا کرد خدا تعالی الخلق را نوشت کتابی را پس آن کتاب نزد خداست

فَوْقَ عَرْشِهِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي وَفِي رِوَايَةٍ

بالای عرش آن کتاب اینست که رحمت من پیشینی کرده است غضب مرا و در روایتی

ع ع ع ع

غَلَبَتْ غَضَبِیْ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ

بجای سبقت غلبت مذکورست مقصود یکیست متفق علیہ واز ابی ہریرہ رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِلّٰہِ مِائَۃَ رَحْمَۃٍ اَنْزَلَ مِنْہَا رَحْمَۃً

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مر خدا تعالی را صد رحمتست فرو فرستاده است از ان صد رحمت

وَّاحِدَۃً بَیْنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالْبَہَائِمِ وَالْہَوَامِّ فَبِہَا یَتَعَاطَفُوْنَ

یک رحمت را میان پریان و آدمیان و چہارپایان و جنبندہاے روے زمین پس بآن رحمت مہربانی میکنند

وَبِہَا یَتَرَاحَمُوْنَ وَبِہَا تَعْطِفُ الْوَحْشُ عَلٰی وَلَدِہَا

بر یکدیگر و بآن رحمت مہربانی میورزند جانوران دشتی بر فرزندان خود

وَاَخَّرَ اللّٰہُ تِسْعًا وَّتِسْعِیْنَ رَحْمَۃً یَرْحَمُ بِہَا عِبَادَہٗ یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ

وپس گذاشته است خدا تعالی نود و نه رحمت که رحم میکند بآن رحمتہا بندگان خود را روز قیامت

مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَفِیْ رِوَایَۃٍ لِمُسْلِمٍ عَنْ سَلْمَانَ نَحْوُہٗ وَفِیْ

متفق علیہ و در روایتی مر مسلم از سلمان بہمین آمده است و در

اٰخِرِہٖ قَالَ فَاِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیٰمَۃِ اَکْمَلَہَا بِہٰذِہِ الرَّحْمَۃِ وَعَنْہُ

آخرش این عبارتست کہ گفت پس چون باشد روز قیامت تمام میگرداند آنرا یعنی نود و را بآن یک رحمت تا مہربانی کند بہم از وی بر دیگر

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَوْ یَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ

کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اگر بداند مومن

مَا عِنْدَ اللّٰہِ مِنَ الْعُقُوْبَۃِ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِہٖ اَحَدٌ وَّلَوْ یَعْلَمُ

چیزیرا کہ نزد خداست از عذاب طمع نکند بہ بہشت خدا یکے از مومن و اگر بداند

الْکَافِرُ مَا عِنْدَ اللّٰہِ مِنَ الرَّحْمَۃِ مَا قَنَطَ مِنْ جَنَّتِہٖ اَحَدٌ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

کافر چیزیرا کہ نزد خداست از رحمت ناامید نگردد از بہشت او ہیچ یکے از کافران متفق علیہ

وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ

در روایتست از ابی سعید خدری رضا گفت فرمود آنحضرت ۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ قَتَلَ

صلے اللہ علیہ وسلم بود در بنی اسرائیل مردے کشت

تِسْعَةً وَتِسْعِينَ إِنْسَانًا ثُمَّ خَرَجَ يَسْأَلُ فَأَتَى رَاهِبًا فَسَأَلَهُ

نود و نہ آدمی را پس بیرون آمد در حالیکہ می پرسد از مردم پس آمد راہبی را پس پرسید او را

فَقَالَ أَلَهُ تَوْبَةٌ قَالَ لَا فَقَتَلَهُ وَجَعَلَ يَسْأَلُ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ

پس گفت آیا ہست مراورا توبہ گفت نہ پس کشت آن مرد راہب را و در پے ہر کہ جا رسید سوال میکرد پس گفت

ائْتِ قَرْيَةَ كَذَا وَكَذَا فَأَدْرَكَهُ الْمَوْتُ فَنَاءَ بِصَدْرِهِ نَحْوَهَا

بیا قریہ چنین و چنین را پس دریافت او را علامت موت پس میل کرد آن مرد بسینہ خود بجانب آن قریہ

فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ

پس نزاع نمودند در شان وی فرشتگان رحمت و فرشتگان عذاب

فَأَوْحَى اللّٰهُ تَعَالَى إِلَى هٰذِهِ أَنْ تَقَرَّبِي وَإِلَى هٰذِهِ أَنْ تَبَاعَدِي

پس وحی فرستاد خدا تعالیٰ بسوی این قریہ کہ متوجہ شدہ بود بجانب آن نزدیک شو بسوی و وحی کرد بسوی این قریہ کہ دور شو از آن مجرد کردہ

فَقَالَ قِيسُوا مَا بَيْنَهُمَا فَوُجِدَ إِلَى هٰذِهِ أَقْرَبَ بِشِبْرٍ فَغُفِرَ لَهُ

پس گفت خدا فرشتگان را اندازہ کنید مسافتی را کہ میان دو قریہ است پس یافتند کہ بسوی این قریہ رحمت نزدیکتر ہست بہ جب پس آمرزیدہ

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

متفق علیہ و روایت ست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ

صلے اللہ علیہ وسلم سوگند بخدائیکہ بقبضۂ قدرت اوست اگر گناہ نکنید شما ہر آئینہ ببرد

اللّٰهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ

خدا تعالیٰ شما را و بیارد بسوی آفرینش او مردمی را کہ گناہ کنند پس طلب مغفرت کنند از خدا تعالیٰ پس بیامرزد مر ایشان را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ

رواہ مسلم

بَابُ الْاِسْتِغْفَارِ مس

این باب ست در استغفار

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از انس رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى يَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِيْ وَرَجَوْتَنِيْ

کہ گفت خدا تعالیٰ ای فرزند آدم بدرستیکہ مادام کہ دعا کنی تو مرا امرزیدن و امیدواری

غَفَرْتُ لَكَ عَلٰى مَا كَانَ فِيْكَ وَلَا اُبَالِيْ يَا ابْنَ اٰدَمَ لَوْ بَلَغَتْ

می آمرزم ترا بر ہر عملی کہ باشد در تو از گناہان و باک ندارم اے فرزند آدم اگر میرسد

ذُنُوْبُكَ عَنَانَ السَّمَآءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِيْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَا

گناہان تو بر آسمان و تو از پستر طلب آمرزش من می کردی می آمرزم ترا و

اُبَالِيْ يَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ لَوْ لَقِيْتَنِيْ بِقُرَابِ الْاَرْضِ خَطَايَا

باک ندارم ای فرزند آدم بدرستیکہ تو اگر پیش آئی تو مرا بپرے زمین از روے گناہان

ثُمَّ لَقِيْتَنِيْ لَا تُشْرِكُ بِيْ شَيْئًا لَاَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً

پستر پیش می آئی تو درحالیکہ شریک نمیگردانی تو با من چیزے برابینہ می آیم من ترا نزدیک بپری زمین از روے

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ اَحْمَدُ وَالدَّارِمِيُّ عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض

رواہ ترمذی و احمد و دارمی و از ابی ذر رضہ

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عباس رضہ روایت ست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى مَنْ عَلِمَ اَنِّيْ ذُوْ قُدْرَةٍ عَلٰى مَغْفِرَةِ الذُّنُوْبِ

گفت فرمود خدا تعالیٰ کسیکہ دانست بدرستی من خداوند قدرتم بر آمرزیدن گناہان

غَفَرْتُ لَهٗ وَلَا اُبَالِيْ مَا لَمْ يُشْرِكْ بِيْ شَيْئًا رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

می آمرزم مر آن کس را و باک ندارم مادام کہ شریک نگرداند بمن چیزے را

فقیر بعفو تقصیر خویش معترف است باشد کہ بفضل خود بیامرزد
پس فقیر بمغفرت ارحم الراحمین امیدوار است
اللھم اغفر للعصاۃ یا غفار ۱۲

بَابُ الْاِسْتِغْفَارِ

این باب ست در استغفار

عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

مرویست از ابی هریره رضی گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ رَجُلٌ لَمْ یَعْمَلْ خَیْرًا قَطُّ لِاَهْلِهٖ وَفِیْ رِوَایَةٍ اَسْرَفَ

وسلم گفت مردی که نکرده بود هیچ عمل خیر را هر گز کسان خود را و در روایتی آمده ظلم کرد

رَجُلٌ عَلٰی نَفْسِهٖ فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ اَوْصٰی بَنِیْهِ اِذَا مَاتَ

مردی بر نفس خود پس هنگامی که حاضر شد او را موت وصیت کرد پسران خود را وقتیکه بمیرد وے

فَحَرِّقُوْهُ ثُمَّ اَذْرُوْا نِصْفَهٗ فِی الْبَرِّ وَنِصْفَهٗ فِی الْبَحْرِ فَوَاللّٰهِ لَئِنْ

پس بسوزید او را پستر براکنید نیمهٔ او را در درشت و نیمهٔ او را در دریا بخدا سوگند اگر

قَدَرَ اللّٰهُ عَلَیْهِ لَیُعَذِّبَنَّهٗ عَذَابًا لَا یُعَذِّبُهٗ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِیْنَ

قادر شود خدا تعالی بروی هر آینه عذاب میکند او را عذابی که نکند آن عذاب هیچ یکی جهانیان را

فَلَمَّا مَاتَ فَعَلُوْا مَا اَمَرَهُمْ فَاَمَرَ الْبَحْرَ فَجَمَعَ مَا فِیْهِ وَاَمَرَ الْبَرَّ

پس هنگامی که مرد آمرزگرد ندگان او انچه امر کرده بود ایشان را پس امر کرد خدا دریا را پس گرد آورد انچه در وے بود و امر کرد خشک

فَجَمَعَ مَا فِیْهِ ثُمَّ قَالَ لَهٗ لِمَ فَعَلْتَ هٰذَا قَالَ مِنْ خَشْیَتِكَ

پس جمع کرد انچه در وے بود از اجزا پستر فرمود او را برای چه کردی این وصیت گفت از ترس عذاب

یَا رَبِّ وَاَنْتَ اَعْلَمُ فَغَفَرَ لَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ

ای پروردگار من و تو داناتری بحال من پس بیامرزید خدا او را متفق علیه و روایت ست

مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

از معاذ بن جبل رضی گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اِنْ شِئْتُمْ اَنْبَاْتُكُمْ بِمَا اَوَّلُ مَا یَقُوْلُ اللّٰهُ لِلْمُؤْمِنِیْنَ

اگر میخواهید خبر میکنم شما را بانچه که نخستین میگوید خدا تعالی مومنان را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَا اَوَّلُ مَا يَقُوْلُوْنَ لَهٗ قُلْنَا نَعَمْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ

روز رستخیز و خبر میدہم ہیچیز یکہ نخستین میگویند مومنان مرخدا تیعالی را گفتیم آری خبر کن ما را ای رسول اللہ

اِنَّ اللّٰهَ يَقُوْلُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ هَلْ حَبَبْتُمْ لِقَائِيْ فَيَقُوْلُوْنَ نَعَمْ

بدرستیکہ خدا تیعالی میگوید مومنان را آیا دوست داشتید شما لقای مرا یعنی مرگ را پس میگویند آری

رَبَّنَا فَيَقُوْلُ لِمَ اَذْنَبْتُمْ فَيَقُوْلُوْنَ رَجَوْنَا عَفْوَكَ وَمَغْفِرَتَكَ

ای پروردگار ما پس میگوید حقتعالی چرا معصیت کردید پس امید داشتیم تجاوز را و مغفرت را

فَيَقُوْلُ قَدْ وَجَبَ لَكُمْ مَغْفِرَتِيْ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

پس میگوید حق تعالی بتحقیق واجب شد مر شما را مغفرت من از روی لطف روایت کرد اینحدیث را در شرح

وَاَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و ابو نعیم روایت کرد در حلیہ و روایت ست از انس رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاْتِي الرَّجُلُ بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَيَقُوْلُ

صلے اللہ علیہ وسلم می آرد مردے مردیرا در روز قیامت پس میگوید

يَا رَبِّ هٰذَا ظَلَمَنِيْ يَقُوْلُ فَخُذْ ظُلَامَتِيْ فَيُمَثِّلُ اللّٰهُ لَهٗ فَوْقَ

اے پروردگار من این شخص ست کہ ظلم کرد بمن ست بر من میگوید پس بگیر ای خدا مظلمہ مرا پس متمثل میگردد می آید

رَاْسِهٖ قَصْرًا فِيْهِ مِنْ خَيْرِ الْاٰخِرَةِ ثُمَّ يُقَالُ لَهٗ اِرْفَعْ رَاْسَكَ

سروی کوشکے را کہ در وی ہست از خوبیہای آخرت پس گفتہ میشود مراورا کہ بردار سر خود را

فَيَرٰى فِيْهِ مَا لَمْ تَرَ عَيْنَاهُ فَيَقُوْلُ يَا رَبِّ لِمَنْ هٰذَا فَيَقُوْلُ اَعْلَمُ

و باآنگہ پس می بیند آنمرد در آن کوشک چیزہا کہ ندیدہ بود بہیچ چشم او پس میگوید ای خداوند من ای پروردگار من مر کدام کس ست

هٰذَا لِمَنْ عَفَا عَنْ اَخِيْهِ فَيَقُوْلُ يَا رَبِّ قَدْ عَفَوْتُ عَنْهُ

این مر آنکس ست کہ تجاوز کرد و عفو کرد از برادر خود پس میگوید ای پروردگار من بتحقیق تجاوز کردم و عفو کردم

رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ دیلمی و روایت ست از جابر رض گفت فرمود رسول اللہ صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُدْخِلُ اَحَدًا مِّنْكُمْ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ وَلَا يُجِيرُهُ

علیہ وسلم داخل نکند کسی را از شما و نہ مر اعمل او در بہشت و نہ باز دارد او را

مِنَ النَّارِ وَلَا اَنَا اِلَّا بِرَحْمَةِ اللّٰهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ

از دوزخ مگر برحمت خدا تعالیٰ رواہ مسلم و مروی است از ابن

عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ كَتَبَ

عباس رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالیٰ نوشت

الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا

نیکیہا و بدیہا را پس کسیکہ قصد کند نیکی را پس عمل نکند آن را

كَتَبَهَا اللّٰهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَاِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا

می نویسد آنرا خدا تعالیٰ مر او را نزد خود نیکی کامل پس اگر قصد کند نیکی را پس عمل در آورد او را مینویسد آنرا

اللّٰهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ اِلٰى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ اِلٰى اَضْعَافٍ

خدا تعالیٰ برای وے نزد خود دہ نیکی تا ہفتصد مثل تا مثلہا

كَثِيرَةٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللّٰهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً

بسیار و کسیکہ قصد کند بدی پس نکند آنرا مینویسد آنرا خدا تعالیٰ مر او را نزد خود نیکی

كَامِلَةً فَاِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللّٰهُ لَهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً

کامل پس اگر وے قصد کرد بدی پس کرد آنرا مینویسد آنرا خدا تعالیٰ مر او را یک بدی

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَامِرٍ الرَّامِ رض قَالَ بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَهُ

متفق علیہ در روایت است از عامر الرام رضہ گفت در اثنای آنکہ ما نزد وی بودیم

يَعْنِي عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْ اَقْبَلَ رَجُلٌ عَلَيْهِ

یعنی نزد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ناگاہ آمد بسوے آنحضرت مردے کہ بر وے

كِسَاءٌ وَفِي يَدِهِ شَيْءٌ قَدِ الْتَفَّ عَلَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَرَرْتُ

کساء است و در دست او چیزے پیچیدہ است گرد بر او پس گفت آمدم یا رسول اللہ گذشتم

بِغَيْضَةِ شَجَرٍ فَسَمِعْتُ فِيهَا أَصْوَاتَ فِرَاخِ طَائِرٍ فَأَخَذْتُهُنَّ

بہ بیشۂ درختان پس شنیدم دران بیشہ آوازہای چوزہا پرندگان پس گرفتم آن چوزہا را پس نہادم آن چوزہا

فَوَضَعْتُهُنَّ فِي كِسَائِي فَجَاءَتْ أُمُّهُنَّ فَاسْتَدَارَتْ

در گلیم خود پس آمد مادر این چوزہا پس گردید و گردگشت مادر ایشان

عَلَى رَأْسِي فَكَشَفْتُ لَهَا عَنْهُنَّ فَوَقَعَتْ عَلَيْهِنَّ

بر سر من پس کشادم و دور کردم برای مادر ایشان پردہ از روی چوزہا پس افتاد مادر شان بر ایشان

فَلَفَفْتُهُنَّ فِي كِسَائِي فَهُنَّ أُولَاءِ مَعِي فَقَالَ ضَعْهُنَّ

پس پیچیدم آن چوزہا را در گلیم خود پس این چوزہا اینہا اند با من پس فرمود آنحضرت صلعم بنہاز چوزہا را

فَوَضَعْتُهُنَّ وَأَبَتْ أُمُّهُنَّ إِلَّا لُزُومَهُنَّ فَقَالَ رَسُولُ

پس نہادم آنہا را و امتناع آورد مادر ایشان مگر لازم بودن و چسپیدن ایشان را پس فرمود آنحضرت

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَعْجَبُونَ لِرَحْمَةِ أُمِّ الْأَفْرَاخِ

صلے اللہ علیہ وسلم آیا تعجب دارید مہربان کردن مادر چوزہا

فِرَاخَهَا فَوَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ لَلَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ أُمِّ

چوزہا را پس سوگند باآنکسی کہ فرستادہ است مرا براستی ہر آئینہ خدا تعالیٰ مہربان تر است بہ بندگان خود از مادر

الْأَفْرَاخِ بِفِرَاخِهَا ارْجِعْ بِهِنَّ حَتَّى تَضَعَهُنَّ مِنْ حَيْثُ

چوزہا بچوزہا بازگردان این چوزہا را تا آنکہ بنہی ایشان را از انجا کہ

أَخَذْتَهُنَّ وَأُمُّهُنَّ مَعَهُنَّ فَرَجَعَ بِهِنَّ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

گرفتہ تو ایشان را و مادر ایشان با ایشان بود پس بازگردانید آنہا را و ایشان را روایت کرد این حدیث را ابو داؤد

وَرَجُلَانِ مِنْ أُمَّتِي جَثَيَا بَيْنَ يَدَيْ رَبِّ الْعِزَّةِ فَقَالَ

و دو مرد از امت من ایستادند بر سر زانوہائے خود پیش پروردگار صاحب عزت پس گوید

أَحَدُهُمَا يَا رَبِّ خُذْ لِي مَظْلِمَتِي مِنْ أَخِي فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى

یکی از آن دو مرد ای پروردگار من مواخذہ کن برای من مظلمہ را از برادر من پس گوید خدا تعالیٰ

لم أجد بخط المصنف بضبابين

كَيْفَ تَصْنَعُ بِأَخِيكَ وَلَمْ يَبْقَ مِنْ حَسَنَاتِهِ شَيْءٌ قَالَ

چه معامله میکنی با برادر خود وچگونه میگیری مظلمه خود را از برادر خود وحال آنکه باقی نمانده است از حسنات او چیزی میگوید بنده

يَا رَبِّ فَلْيَحْمِلْ مِنْ أَوْزَارِي إِنَّ ذٰلِكَ الْيَوْمَ عَظِيمٌ يَحْتَاجُ

ای پروردگار من پس باید که بردارد از بار گناهان من زیرا که این روز روزی بزرگست که محتاج میشوند

النَّاسُ أَنْ يُحْمَلَ عَنْهُمْ مِنْ أَوْزَارِهِمْ فَقَالَ اللّٰهُ لِلطَّالِبِ

مردمان بآنکه برداشته شود از ایشان وبنهاده شود از اینها باری از گناهان خود پس میگوید خدا تعالی مر طالب مظلمه را

ارْفَعْ بَصَرَكَ فَانْظُرْ فَرَفَعَ بَصَرَهُ فَقَالَ يَا رَبِّ أَرَى مَدَائِنَ

که بردار از نظر خود پس من بین پس بردارد نظر خود را بالا پس میگوید ای رب من می بینم شهرها را

مِنْ ذَهَبٍ وَقُصُورًا مِنْ ذَهَبٍ مُكَلَّلَةً بِاللُّؤْلُؤِ لِأَيِّ

از زر و محلها از ذهب مکلل و مزین با مروارید برای کدام

نَبِيٍّ هٰذَا أَوْ لِأَيِّ صِدِّيقٍ هٰذَا أَوْ لِأَيِّ شَهِيدٍ هٰذَا

پیغمبری هست این یا برای کدام صدیق ست این قصر یا برای کدام شهید ست این میگوید خدا تعالی

قَالَ هٰذَا لِمَنْ أَعْطَى الثَّمَنَ قَالَ يَا رَبِّ وَمَنْ يَمْلِكُ ذٰلِكَ

مر آن کسانی راست که بدهد ثمن آنرا میگوید بنده ای پروردگار من کسی مالک شود قیمت آن را

قَالَ أَنْتَ تَمْلِكُهُ قَالَ بِمَاذَا قَالَ بِعَفْوِكَ عَنْ أَخِيكَ قَالَ

میگوید خدا تعالی تو مالک میشوی آنرا میگوید بچه چیز میگوید خدا تعالی بسبب عفو کردن تو از برادر خود مظلمه خود را میگوید بنده

يَا رَبِّ فَإِنِّي قَدْ عَفَوْتُ عَنْهُ قَالَ اللّٰهُ فَخُذْ بِيَدِ أَخِيكَ

ای رب پس بدرستیکه من بتحقیق عفو کردم ازوی میگوید خدا پس بگیر دست برادر خود

فَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ اتَّقُوا اللّٰهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ فَإِنَّ اللّٰهَ

پس در آر او را در بهشت پرهیزگاری کنید خدا را و بترسید و صلح کنید میان خود زیرا که خدا تعالی

يُصْلِحُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْخَرَائِطِيُّ فِي

صلح میکند میان مسلمان روز قیامت رواه خرائطی در

مَكَارِمِ الْاَخْلَاقِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ دَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مکارم اخلاق را جمع الجوامع و مزدیست از انس رض گفت انس در آمد آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى شَابٍّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ قَالَ كَيْفَ تَجِدُكَ

علیہ وسلم بر جوانی و حال آنکہ وے در سکرات موت بود فرمود آنحضرت را چگونہ می یابی خود را

قَالَ اَرْجُو اللّٰهَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ وَاِنِّيْ

گفت آنحضرت امید دارم از خدا ای پیغمبر خدا صلی اللہ علیک وسلم و بدرستی من

اَخَافُ ذُنُوْبِيْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

می ترسم از گناہان خود پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا يَجْتَمِعَانِ فِيْ قَلْبِ عَبْدٍ فِيْ مِثْلِ هٰذَا الْمَوْطِنِ اِلَّا

جمع نمی شوند امید و خوف در دل بندہ مانند این جاے یعنے قریب مرگ مگر

اَعْطَاهُ مَا يَرْجُوْا مِنْهُ وَاٰمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

میدہد او را خدا آنچہ امید دارد و امن میدہد او را خدا از آنچہ میترسد رواہ ترمذی و ابن ماجہ

بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَاَهْلِهَا

باب در بیان صفت جنت و اہل آن

وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

و بشارت بدہ آنانرا کہ ایمان آوردہ اند و کردند کارہا شایستہ بدرستیکہ مر ایشانرا است بہشتہا کہ میرود

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ كُلَّمَا رُزِقُوْا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِّزْقًا

از زیر آنہا جویہا ہر گاہ روزی داده شوند از آن بمرتبہ میوہ روزے ساختہ

قَالُوْا هٰذَا الَّذِيْ رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَاُتُوْا بِهٖ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ

گویند این آنست کہ روزی داده شدیم پیش ازین و آورده شود بایشان آن روزی مانند یکدیگر و مر ایشانرا اند

فِيْهَا اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَّهُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ وَسَارِعُوْا اِلٰى

در آنجا زنان پاک کرده شده و ایشان دران جاوید ماندگانند و شتابید سوی

مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ

آمرزشی از پروردگار خود و بهشتی که پهنای آن آسمانها است و زمین

اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِيْنَ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ فِي السَّرَّآءِ وَالضَّرَّآءِ

آماده کرده شده برای پرهیزگاران آنانکه نفقه میکنند در آسانی و سختی

وَالْكٰظِمِيْنَ الْغَيْظَ وَالْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ ۭ وَاللّٰهُ يُحِبُّ جزو ۴ رکع ۱۶

وفرو خورندگان خشم وعفو کنندگان از مردمان و خدا دوست دارد

الْمُحْسِنِيْنَ ۝ وَالَّذِيْنَ اِذَا فَعَلُوْا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ

نیکوکاران را آنانکه گرویده اند و کردند اعمال صالحه بدرستی نه ضایع سازیم

اَجْرُ مَنْ اَحْسَنَ عَمَلًا ۭ اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ

مزد آنکه نیکو کند کارها را آنگروه مرایشان راست بوستانهای اقامت میرود

مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ

از زیر آن جویها پیراسته شوند دران بوستانها از دستها ساخته شده از زر

وَّيَلْبَسُوْنَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّنْ سُنْدُسٍ وَّاِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـــِٕيْنَ جزو ۱۰ رکع ۱۵

وبپوشند جامهای سبز رنگ از دیبای نازک و دیبای سطبر تکیه زدگان باشند

فِيْهَا عَلَي الْاَرَاۗىِٕكِ ۭ نِعْمَ الثَّوَابُ ۭ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ۝ اِنَّ اللّٰهَ جزو ۱۲ رکع ۱۵

در بهشت بر تختها نیک پاداشیست بهشت ونیکوست تکیه گاه بدرستی خدا

يُدْخِلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا

می در آرد آنکسان را که گرویده اند و کردند اعمال صالحه در بوستانها میرود از زیر ان

الْاَنْهٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّلُؤْلُؤًا ۭ وَلِبَاسُهُمْ

جویها پیراسته شوند در آن از دستوانهای از زر و مروارید و لباس شان باشد

فِيْهَا حَرِيْرٌ ۝ تَتَجَافٰى جُنُوْبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ

دران حریر و میشود پهلوهای ایشان از خوابگاهها میخوانند پروردگار خویش را

خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا

بترس و امید و از انچه روزی دادیم ایشان را انفاق میکنند پس نمیداند نفسی انچه

أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ جَنَّاتُ

پنهان کرده شد ایشان را از روشنی چشمها پاداش به انچه بودند که میکردند بوستانهای

عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا

اقامت در آیند دران پیراسته شوند دران از دستوانها از زر و مروارید

وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ۝ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ

و پوشش ایشان دران دیباست و گویند ستایش مر خدای را که ببرد از ما اندوه

إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ۝ الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ

بدرستی پروردگار ما هر آینه آمرزنده سپاس دارست آنکه فرود آورد ما را بسرای اقامت از فضل

لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ۝ الْأَخِلَّاءُ

نمیرسد ما را دران رنجی و نرسد ما را دران ماندگی دوستان

يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ۝ يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ

آنروز برخی از ایشان مر برخی را دشمنی اند مگر پرهیزگاران ای بندگان من نیست ترس

عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ۝ الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا

بر شما امروز و نه شما اندوهگین شوند آنانکه گرویدند بآیتهای ما

وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ۝ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ۝

و بودند گردن نهادگان در آیید به بهشت شما و زنان شما شادگردانیده شوید

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا

گردانیده شود بر ایشان کاسه‌ها از زر و کوزه‌ها و دران ست

مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝

انچه آرزو برند آن از انفسها و لذت یابند چشمان و شما دران جاوید باشید

وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝ لَكُمْ

واین بہشت ست کہ میراث داده شده اید آنرا بآنچہ بودید میکردید مرشمارا ست

فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ۝ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ ع ۵ ع ۱۲

دران میوہائے بسیار ازان میخورید بدرستی پرہیزگاران در جائے

أَمِينٍ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَ

امن اند در بوستانہا وچشمہا وے پوشند از حریر نازک و

إِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ۝

حریر مطبر روبروشدگان ہمچنین وجفت سازیم ایشان را بحوران کشاده چشم

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ

میخواہند دران بہر میوه ایمان نمی چشند دران مرگ را

إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ

مگر مرگ نخستین ونگاہدارد ایشانرا او دفع کند عذاب دوزخ را افزونی از پروردگارتو

ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝ وَمَا يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ع ۳ ع ۱۳

این رستگاری ست بزرگ وپاداش داده نشوید مگر انچہ بودید میکردید

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ۝ أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ فَوَاكِهُ

مگر بندگان خدا خالص شدگان آنگہ مرایشانرا ست روزی معین میوہا

وَهُمْ مُكْرَمُونَ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ عَلَىٰ سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ

وایشانند نوازشکان در بوستانہای نعمت بر تختہا روبروے آیندگان

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ۝

گذرانیده میشود برایشان بجامی از چشمہ خوشخوار برائے آشامندگان

لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ۝ وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ

نیست دران آفتی ونہ ایشان ازان مست کرده شوند ونزد ایشان کتیزکان

الطَّرْفِ عِيْنٌ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُوْنٌ ۝ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِيْ

فرو چشمانند فراخ چشمها گویا ایشان سفیدند پوشیده صفت بهشت که

وُعِدَ الْمُتَّقُوْنَ ۚ فِيْهَآ اَنْهٰرٌ مِّنْ مَّآءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ ۚ وَاَنْهٰرٌ

وعده کرده شدند پرهیزگاران دران جویهاست از آب بے تغیر و جویها

مِّنْ لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهٗ ۚ وَاَنْهٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ

از شیر که متغیر نشده مزهٔ آن و جویها از شراب لذت

لِّلشّٰرِبِيْنَ ۝ وَاَنْهٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ۚ وَلَهُمْ فِيْهَا

برای نوشندگان و جویها از شهد صاف کرده شده و مر ایشان راورا ن

مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ ۚ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ

از هر میوه است و آمرزش از پروردگارشان مانند آنکه او جاوید باشد

فِي النَّارِ وَسُقُوْا مَآءً حَمِيْمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ ۝ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ

در آتش و آشامانیده شوند آب گرم پس پاره کند روده‌های ایشان را بدرستیکه پرهیزگاران

فِيْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ۝ اٰخِذِيْنَ مَآ اٰتٰىهُمْ رَبُّهُمْ ۚ اِنَّهُمْ كَانُوْا

در بوستانها و چشمها فراگیرندگان انچه داده ایشان را پروردگارشان بدرستی ایشان بودند

قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنِيْنَ ۝ كَانُوْا قَلِيْلًا مِّنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُوْنَ

پیش ازین نیکوکاران بودند اندکے از شب خواب نمی کردند

وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُوْنَ ۝ وَفِيْٓ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ

و بسحرها ایشان آمرزش میخواستند و در مالهای شان بهره ایست

لِّلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُوْمِ ۝ وَفِي الْاَرْضِ اٰيٰتٌ لِّلْمُوْقِنِيْنَ ۝

برای خواهندگان و بے بهره و در زمین نشانهاست برائے اهل یقین

وَفِيْٓ اَنْفُسِكُمْ ۭ اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ ۝ وَفِي السَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوْعَدُوْنَ

و در نفسهای شماست آیا پس نمی بینید و در آسمان روزی شماست و انچه وعده کرده شده

فَوَرَبِّ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهٗ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ اَنَّكُمْ تَنْطِقُوْنَ ۝

پس سوگند پروردگار آسمانها و زمین بدرستی او هر آینه حق است مانند آنچه بدرستی شما میگوئید

سَابِقُوْٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَآءِ

شتابید بسوی آمرزش از پروردگار خویش و بسوی بهشتی پهنائی آن مانند پهنائی آسمان

وَالْاَرْضِ اُعِدَّتْ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ذٰلِكَ فَضْلُ

و زمین ست آماده کرده شده مر آنانرا که گرویدند بخدا و فرستاده های او این افزونی

اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ وَالسّٰبِقُوْنَ

خداست میدهد آنرا هر که را میخواهد و خدا خداوند افزونی بزرگست و پیش گیرندگان

السّٰبِقُوْنَ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُوْنَ ۝ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ۝ ثُلَّةٌ مِّنَ

آن گروه نزدیک شدگانند در بوستانهای نعمت گروهی از

الْاَوَّلِيْنَ ۝ وَقَلِيْلٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ عَلٰى سُرُرٍ مَّوْضُوْنَةٍ مُّتَّكِـِٕيْنَ

پیشینیان و اندکی از پسینیان بر تختها بافته بزر و مکلل بدر و یاقوت تکیه زدگان

عَلَيْهَا مُتَقٰبِلِيْنَ ۝ يَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ۝

بران تختها برابر یکدیگر میگردند برایشان برای خدمت کودکان همیشه ماندگان

بِاَكْوَابٍ وَّاَبَارِيْقَ وَكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ لَّا يُصَدَّعُوْنَ عَنْهَا

بکوزها و ابریقها و جامها از شراب روانست و رنجت درد سر نگردند ازان شراب

وَلَا يُنْزِفُوْنَ وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُوْنَ ۝ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا

و نه بعقل و هوش شوند ازان و دیگر برایشان میگردند میوها از انچه اختیار کنند و بگوشت مرغان از انچه

يَشْتَهُوْنَ ۝ وَحُوْرٌ عِيْنٌ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُوْنِ ۝ جَزَآءً

آرزو کنند و حوران کشاده چشمان مانند مروارید پوشیده پاداش

بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝ لَا يَسْمَعُوْنَ فِيْهَا لَغْوًا وَّلَا تَاْثِيْمًا اِلَّا

بانچه بودند که میکردند نشنوند دران سخن بیهوده و نه بزه انچو دروغ لیکن سخن

عه جزو ۲۷ رکوع (۲۰)

عه سورهٔ واقعه ۱۲

سَلٰمًا سَلٰمًا ۝ وَاَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ مَا اَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ ۝

سلام سلام و یاران دست راست چه اند یاران دست راست

فِيْ سِدْرٍ مَّخْضُوْدٍ وَّطَلْحٍ مَّنْضُوْدٍ وَّظِلٍّ مَّمْدُوْدٍ وَّمَآءٍ

در درخت کنار بیخار و در موز بود میوہائے آن برہم چیدہ سایہ کشیدہ و آب

مَّسْكُوْبٍ وَّفَاكِهَةٍ كَثِيْرَةٍ لَّا مَقْطُوْعَةٍ وَّلَا مَمْنُوْعَةٍ

ریزان و میوہ بسیار نہ بریدہ و نہ باز داشتہ شدہ

وَّفُرُشٍ مَّرْفُوْعَةٍ ۝ اِنَّآ اَنْشَاْنٰهُنَّ اِنْشَآءً ۝ فَجَعَلْنٰهُنَّ

و فراشہا برداشتہ شدہ بدرستی کہ پیدا نمودیم آنہا را پیدا کردن پس گردانیدیم ایشان را

اَبْكَارًا ۝ عُرُبًا اَتْرَابًا ۝ لِّاَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ۝ ثُلَّةٌ مِّنَ الْاَوَّلِيْنَ

بکرہا دوست داران ہمزادان مر یاران دست راست را گروہے از پیشینیان

وَثُلَّةٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ ۝ اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُوْنَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ

و گروہی از پسینیان بدرستی نیکوکاران بیاشامند از جام باشد

مِزَاجُهَا كَافُوْرًا ۝ عَيْنًا يَّشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُوْنَهَا

آمیختگی آن کافور چشمہ می آشامند ازان بندگان خدا میرانند آنرا ہر جا کہ خواہند

تَفْجِيْرًا ۝ يُوْفُوْنَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُوْنَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهٗ

راندنی آسان وفا مینمایند بنذر و می ترسند از روزیکہ ہست بدی او

مُسْتَطِيْرًا ۝ وَيُطْعِمُوْنَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّهٖ مِسْكِيْنًا وَّيَتِيْمًا

آشکارا و میدہند خورونے بدوستی او درویش را و بے پدر را

وَّاَسِيْرًا ۝ اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيْدُ مِنْكُمْ جَزَآءً

و بند یرا میگویند جز این نیست کہ میخورانیم شما را برای خوشنودی خدا نمیخواہیم از شما پاداش

وَّلَا شُكُوْرًا ۝ اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوْسًا قَمْطَرِيْرًا ۝

و نہ سپاس بدرستی ما میترسیم از پروردگار خویش روزے ترش سخت

ع

جزو ۲۹ سورۃ دھر ۷۶

فَوَقٰهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰهُمْ نَضْرَةً وَّسُرُوْرًا ۝

پس نگهدار ایشان را خدا از بدی آن روز و پیش آورد ایشان را تازگی و شادی

وَجَزٰهُمْ بِمَا صَبَرُوْا جَنَّةً وَّحَرِيْرًا مُّتَّكِـِٕيْنَ فِيْهَا عَلَى

و پاداش ایشان آنچه صبر کردند بوستان و ابریشم تکیه زدگان دران بر

الْاَرَآئِكِ لَا يَرَوْنَ فِيْهَا شَمْسًا وَّلَا زَمْهَرِيْرًا ۝ وَدَانِيَةً

تختها نه بینند دران آفتاب و نه سرما و نزدیک باشد

عَلَيْهِمْ ظِلٰلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوْفُهَا تَذْلِيْلًا ۝ وَيُطَافُ

بر ایشان سایهای آن و رام کرده شده میوه های آن رام کردنی و گردانیده شود

عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِّنْ فِضَّةٍ وَّاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيْرَا ۝

بر ایشان جامهای خورد از نقره و جامهای بزرگ باشند آبگینه ها

قَوَارِيْرَا مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوْهَا تَقْدِيْرًا ۝ وَيُسْقَوْنَ فِيْهَا

آبگینه ها از نقره اندازه کردند آنرا اندازه کردنی و آشامیده شود دران

كَاْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيْلًا ۝ عَيْنًا فِيْهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيْلًا ۝

خمری که باشد آمیزش آن زنجبیل چشمه دران نام نهاده شده سلسبیل

وَيَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ۚ اِذَا رَاَيْتَهُمْ

و طواف کنند بر ایشان پسران جاوید مانده چون بینی ایشان را

حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنْثُوْرًا ۝ وَاِذَا رَاَيْتَ ثَمَّ رَاَيْتَ

پنداری ایشان را مروارید افشانده و چون بینی آنجا بینی

نَعِيْمًا وَّمُلْكًا كَبِيْرًا ۝ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ

نعمت و ملکی بزرگ زبرشان جامهای دیبا نازک سبز

وَّاِسْتَبْرَقٌ ۖ وَّحُلُّوْٓا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ ۚ وَسَقٰهُمْ رَبُّهُمْ

و ستبرق و حلوا کرده شوند دستوانها از نقره و بیاشامانید پروردگارشان

شَرَابًا طَهُوْرًا ۝ اِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَّكَانَ سَعْيُكُمْ

آشامیدنے پاک بدرستی این بہشت مرشمارا پاداش وبہشت کوشش شما

مَّشْكُوْرًا ۝ وَّلَكُمْ فِيْهَا مَا تَشْتَهِيْٓ اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيْهَا

پسندیدہ ومرشماراست دران انچہ کہ میخواہد جانہاے شما ومرشماراست دران

مَا تَدَّعُوْنَ ۝ نُزُلًا مِّنْ غَفُوْرٍ رَّحِيْمٍ ۝ عَنْ

انچہ خوانید بہ پیشکشی از آمرزندۂ بخشایندہ از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِيْنَ مَا لَا عَيْنٌ

گفت خدا تعالی آمادہ کردہ ام مر بندگان صالح خود را چیزیکہ ہیچ چشم ذات آنرا

رَاَتْ وَلَا اُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلٰى قَلْبِ بَشَرٍ وَاقْرَءُوْا

ندیدہ ونہ ہیچ گوش صفات آنرا شنیدہ ونہ گذشتہ ماہیت آن بردل آدمی پس بخوانید

اِنْ شِئْتُمْ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ اُخْفِيَ لَهُمْ مِّنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ

برای تصدیق این اگر بخواہید پس نمیداند ہیچ ذاتے چیزرا کہ پنہان کردہ شد از انچہ شنبگی وآرام چشم

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۝ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت کرد بخاری ومسلم وہم از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَوْضِعُ سَوْطٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا

علیہ وسلم جاے یک تازیانہ در بہشت بہتر ست از دنیا

وَمَا فِيْهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۝ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

وہرچہ در دنیاست روایت کرد بخاری ومسلم آنرا واز انس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدْوَةٌ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوْ رَوْحَةٌ

صلے اللہ علیہ وسلم یک بامداد رفتن در راہ خدا یا رفتن در شبانگاہ

خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مِّنْ نِّسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ

بہتر ست از دنیا و چیزیکہ در انیا نست و اگر باشد کہ زنے از زنان بہشتیان

اطَّلَعَتْ إِلَى الْأَرْضِ لَأَضَاءَتْ مَا بَيْنَهُمَا وَلَمَلَأَتْ

ظاہر شود و فرود آید بسوی زمین ہر آینہ روشن کند آن زن ہر چیز را کہ میان ہست و زمین است و ہر آینہ پر کند

مَا بَيْنَهُمَا رِيحًا وَلَنَصِيفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا

ہر چیز را کہ میان بہشت و زمین ہست بوی خوش و ہر آینہ خمار یکہ آن زن بر سر دارد بہتر ست از دنیا

وَمَا فِيهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رض

و ہر چہ در دنیا ست رواہ بخاری و از عبادۃ بن صامت رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنَّةِ مِائَةُ

مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در بہشت صد

دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

پایہ است مسافت میان ہر دو پایہ آن مقدار ست کہ میان آسمان و زمین ست

وَالْفِرْدَوْسُ أَعْلَاهَا دَرَجَةً مِّنْهَا تَفَجَّرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ الْأَرْبَعَةُ

و فردوس کہ نام یکی از بہشتہا ست بلند ترین آنہا ست از و در جہ از جنت فردوس روان گردد چہار

وَمِنْ فَوْقِهَا يَكُونُ الْعَرْشُ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللّٰهَ فَاسْأَلُوهُ

و از بالاے او عرش ست پس چون سوال کنید از خدا بہشت را بخواہید

الْفِرْدَوْسَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

فردوس را روایت کرد این حدیث را ترمذی و از ابی ہریرہ رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت

شَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ لَا يَقْطَعُهَا وَلَقَابُ

درختی ست کہ سیری کند سوار در سایہ او صد سال و ہنوز قطع نمیکند مسافت آنرا و ہر آئینہ جاے مقدار

قَوْسِ اَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِّمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ

طول کمان یکی از شما در بہشت ست از چیزے کہ طلوع کردہ است بران آفتاب

اَوْ تَغْرُبُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَسْمَآءَ بِنْتِ اَبِيْ بَكْرٍ رض

یا غروب می کند متفق علیہ ست واز اسماء بنت ابی بکر رض مرویست

قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذُكِرَ لَهٗ

گفت شنیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ ذکر کردہ شد مر آنحضرت را

سِدْرَةُ الْمُنْتَهٰى قَالَ يَسِيْرُ الرَّاكِبُ فِيْ ظِلِّ الْفَنَنِ مِنْهَا مِائَةَ

سدرۃ المنتہی گفت آنحضرت صلعم سیر میکند سوار در زیر شاخہاے وے صد

سَنَةٍ اَوْ يَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا مِائَةُ رَاكِبٍ شَكَّ الرَّاوِيْ فِيْهَا

سال یا پناہ میگیرد بسایہ او صد سوار شک کردہ است راوی در سدرۃ المنتہی

فَرَاشُ الذَّهَبِ كَاَنَّ ثَمَرَهَا الْقِلَالُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

کرمہاے طلاست گویا میوہ او مثل سبوہاے کلانست رواہ ترمذی و در روایت ست از

عُتْبَةَ بْنِ عَبْدٍ رض قَالَ ذُكِرَ لَنَا اَنَّ الْحَجَرَ يُلْقٰى مِنْ شَفَةِ

عتبہ بن عبد رض گفت ذکر کرد ما را حضرت کہ سنگ انداختہ میشود از کنار

جَهَنَّمَ فَيَهْوِيْ فِيْهَا سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا لَا يُدْرِكُ لَهَا قَعْرًا

دوزخ پس فرود مے افتد آن سنگ در دوزخ تا ہفتاد سال در نمی آید آن سنگ مر قعر دوزخ را

وَاللّٰهِ لَتُمْلَاَنَّ وَلَقَدْ ذُكِرَ لَنَا اَنَّ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْنِ

بخدا سوگند سر آینہ پر کردہ میشود دوزخ باوجود این فراخی او و بتحقیق ذکر کردہ شد ما را کہ میان دو مصراع از

مِنْ مَصَارِيْعِ الْجَنَّةِ مَسِيْرَةُ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً وَلَيَاْتِيَنَّ

مصراعہاے دربہشت مسافت چہل سال ست و ہر آینہ بیاید

عَلَيْهَا يَوْمٌ وَهُوَ كَظِيْظٌ مِّنَ الزِّحَامِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

بر بہشت روزی و حال آنکہ وی پر ست از ازدحام رواہ مسلم واز

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةٌ إِلَّا وَسَاقُهَا مِنْ ذَهَبٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

نیست در بہشت ہیچ درختے مگر آنکہ تنہ وے از طلاست روایت کرد ایں حدیث را ترمذی

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از ابو ہریرہ رضہ مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ مِائَةُ

بدرستیکہ در بہشت صد پایہ است مسافت میان ہر دو پایہ مسافت صد

عَامٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ

سال ست روایت کرد ایں حدیث را ترمذی و از ابی سعید رضہ مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت صد پایہ است

لَوْ أَنَّ الْعَالَمِيْنَ اجْتَمَعُوْا فِي إِحْدَاهُنَّ لَوَسِعَتْهُمْ

چنانکہ اگر عالمیان تمام جمع شوند در یکے ازان درجات گنجایش میدہد ہمہ را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت کرد ترمذی این حدیث را و ہم از ابو سعید رضہ آمدہ است از آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ تَعَالٰى وَفُرُشٍ مَّرْفُوْعَةٍ قَالَ ارْتِفَاعُهَا

وسلم در تفسیر قول حق تعالے و فرش مرفوعہ است گفت مسافت آنہا

لَكَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ مَسِيْرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ

ہر آئینہ ہمچو مسافت میان آسمان و زمین ست پانصد سالہ راہ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ ترمذی و از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيْحَانُ وَجَيْحَانُ وَالْفُرَاتُ وَالنِّيْلُ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ سیحان وجیحان وفرات ونیل

كُلٌّ مِنْ اَنْهَارِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ

واین چہار جوے از جویہاے بہشت ست رواہ مسلم وروایت ست از انس رضہ

قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الْكَوْثَرُ

گفت پرسیدہ شد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چیست کوثر

قَالَ ذَاكَ نَهْرٌ اَعْطَانِيْهِ اللّٰهُ يَعْنِيْ فِي الْجَنَّةِ اَشَدُّ بَيَاضًا

فرمود کوثر نہریست کہ خدا تعالیٰ دادہ است مرا آنجوی را در بہشت سخت ترست آب در سفیدی

مِّنَ اللَّبَنِ وَاَحْلٰى مِنَ الْعَسَلِ فِيْهِ طَيْرٌ اَعْنَاقُهَا كَاَعْنَاقِ

از شیر وشیرین ترست از شہد دران جوے پرندگانند گردنہاے ایشان مانند گردنہاے

الْجُزُرِ قَالَ عُمَرُ رضہ اِنَّ هٰذِهِ النَّاعِمَةُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

شتران گفت عمر رضہ بدرستیکہ این پرندگان دران حوض متنعم وفربہ وخوشحال باشند فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اٰكِلَتُهَا اَنْعَمُ مِنْهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

علیہ وسلم خورندگان آن پرندگان متنعم تر وفربہ تر ازان پرندگان اندر رواہ ترمذی واز

حَكِيْمِ ابْنِ مُعَاوِيَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حکیم بن معاویہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَحْرَ الْمَاءِ وَبَحْرَ الْعَسَلِ وَبَحْرَ اللَّبَنِ وَبَحْرَ الْخَمْرِ

بدرستیکہ در بہشت دریاے آب ودریاے شہد ودریاے شیر ودریاے خمرست

ثُمَّ تَشَقَّقُ الْاَنْهَارُ بَعْدُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

پستر بشکافد وبیرون آید ازان دریاہا جویہا بعد از درآمدن مسلمان در بہشت رواہ ترمذی وروایت کرد دارمی

عَنْ مُعَاوِيَةَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از معاویہ واز ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت ۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوَّلَ زُمْرَةٍ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ نخستین گروہے کہ درمی آیند بہشت را

عَلٰى صُوْرَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ كَاَشَدِّ

بر صورت ماہ تمام اند کہ در شب چہاردہم میباشد پس از انگسانیکہ بعد از ایشان می آیند ہمچو سخت تر

كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ اِضَاءَةً قُلُوْبُهُمْ عَلٰى قَلْبِ

ستارۂ درخشان در آسمان از روے روشنائی دلہاے ہمہ ایشان بر دل

رَجُلٍ وَاحِدٍ لَا اخْتِلَافَ بَيْنَهُمْ وَلَا تَبَاغُضَ لِكُلِّ

یک مرد اند ہیچ اختلاف میان ایشان نیست و نہ دشمن داشتن کدیگر را مر ہر

امْرِئٍ مِّنْهُمْ زَوْجَتَانِ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ يُرٰى مُخُّ

مرد را از بہشتیان دو زنست از حور عین فراخ چشم دیدہ میشود مغز استخوان

سُوْقِهِنَّ مِنْ وَرَاءِ الْعَظْمِ وَاللَّحْمِ مِنَ الْحُسْنِ يُسَبِّحُوْنَ

ساقہاے ایشان از استخوان و گوشت از غایت حسن بپاکی یاد میکنند

اللّٰهَ بُكْرَةً وَعَشِيًّا لَا يَسْقَمُوْنَ وَلَا يَبُوْلُوْنَ وَلَا يَتَغَوَّطُوْنَ

خدارا صبح و شام بیمار نمیشوند اہل بہشت و بول نمیکنند و پاخانہ نمیروند

وَلَا يَبْصُقُوْنَ وَلَا يَمْتَخِطُوْنَ اٰنِيَتُهُمُ الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ

و آب از دہن نمی افگنند و آب از بینی نمی اندازند آوندہاے ایشان از طلا و نقرہ است

وَاَمْشَاطُهُمُ الذَّهَبُ وَوَقُوْدُ مَجَامِرِهِمُ الْاَلُوَّةُ وَرَشْحُهُمُ

و شانہ ہاے ایشان از طلاست و فروزینہ مجمرہاے ایشان عود ہندی است و عرق ایشان

الْمِسْكُ عَلٰى خُلُقِ رَجُلٍ وَاحِدٍ عَلٰى صُوْرَةِ اَبِيْهِمْ

مشک ست یعنی خوشبوی مانند مشک ہمہ بر خلق و سیرت یک مرد ست بر صورت و شکل پدر ایشان

اٰدَمَ سِتُّوْنَ ذِرَاعًا فِي السَّمَاءِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

کہ آدم ست شصت گز در جانب آسمان یعنی در طول قامت متفق علیہ و از

جَابِرٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَهْلَ

جابر رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

الْجَنَّةِ يَاْكُلُوْنَ فِيْهَا وَيَشْرَبُوْنَ وَلَا يَتْفُلُوْنَ وَلَا يَبُوْلُوْنَ

بہشتیان میخورند در بہشت ومی نوشند و آب دہن نمی افگنند و بول نمی کنند

وَلَا يَتَغَوَّطُوْنَ وَلَا يَمْتَخِطُوْنَ قَالُوْا فَمَا بَالُ الطَّعَامِ قَالَ جُشَاءٌ

و پایخانہ نمی روند و آب از بینی نمی اندازند گفتند صحابہ پس حال صنف طعام چیست فرمود آنحضرت آروغ

وَرَشْحٌ كَرَشْحِ الْمِسْكِ يُلْهَمُوْنَ التَّسْبِيْحَ وَالتَّحْمِيْدَ كَمَا

و عرق مثل عرق مشک الہام کردہ میشوند بہشتیان را تسبیح و تحمید چنانکہ

تُلْهَمُوْنَ النَّفَسَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ

بیرون آوردہ میشود از شما نفس کہ بی تکلف می آید روایت کرد این حدیث را مسلم و از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَّدْخُلُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ در بے آید

الْجَنَّةَ يَنْعَمُ وَلَا يَبْاَسُ وَلَا يَبْلٰى ثِيَابُهٗ وَلَا يَفْنٰى شَبَابُهٗ

بہشت را متنعم و آسایش میکند و خوب نمیگردد و متنعم او بہ شقت و زحمت نہ گردد جامہا او و فانی نمیگردد و جوانی او

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ وَاَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ

رواہ مسلم و از ابی سعید رضہ و ابی ہریرہ رضہ مرویست

قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَادِيْ مُنَادٍ

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آواز میدہد آواز دہندہ بہ بہشتیان و میگوید

اِنَّ لَكُمْ اَنْ تَصِحُّوْا فَلَا تَسْقَمُوْا اَبَدًا وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوْتُوْا

بدرستیکہ مر شما راست کہ تندرست باشید پس بیمار نشوید ہمیشہ و مر شما راست کہ زندہ باشید پس نمیرید

اَبَدًا وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَشِبُّوْا فَلَا تَهْرَمُوْا اَبَدًا وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَنْعَمُوْا

ہمیشہ و بدرستی مر شما راست کہ جوان باشید و پیر نشوید ہمیشہ و مر شما راست کہ راحت بینید

فَلَا تَبْتَئِسُوا أَبَدًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ

پس محنت و مشقت نه بینید هیچ رواه مسلم و از ابی هریره رضا مرویست گفت ابو هریره

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مِمَّ خُلِقَ الْخَلْقُ قَالَ مِنَ الْمَاءِ قُلْنَا الْجَنَّةُ

پرسیدم انا آنحضرت از چه چیز پیدا کرده شد خلق فرمود آنحضرت پیدا کرده شد از آب پرسیدم که بهشت

مَا بِنَاؤُهَا قَالَ لَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَلَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ وَمِلَاطُهَا

بنای چیست فرمود بنای بهشت خشتے از طلا و خشتے از نقره و گل آن

الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ وَحَصْبَاؤُهَا اللُّؤْلُؤُ وَالْيَاقُوتُ وَتُرْبَتُهَا

مشک خالص تیز بوے و سنگریزهاے او مروارید و یاقوت و خاک او

الزَّعْفَرَانُ مَنْ يَدْخُلُهَا يَنْعَمُ وَلَا يَبْأَسُ وَيَخْلُدُ وَلَا يَمُوتُ

مثل زعفران زرد و خوشبوی هر که در آید بهشت را انعم میکند و نمی بیند رنج و مشقت و همیشه میزید و هرگز نمی میرد

وَلَا يَبْلَى ثِيَابُهُمْ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

و کهنه نمیگردد جامهاے بهشتیان و فانی نمیگردد جوانی ایشان رواه احمد و ترمذی

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و دارمی و از ابو سعید رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ

صلی الله علیه وسلم بدرستیکه نخستین گروهے که سیر آید بهشت را

يَوْمَ الْقِيَامَةِ ضَوْءُ وُجُوهِهِمْ عَلَى مِثْلِ ضَوْءِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ

روز قیامت روشنی رویهاے ایشان واقع شده است بمانند روشنی ماه در شب

الْبَدْرِ وَالزُّمْرَةُ الثَّانِيَةُ عَلَى مِثْلِ أَحْسَنِ كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ

چاردهم و گروه دوم بر مانند بهترین ستارها درخشنده در آسمان

لِكُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ عَلَى كُلِّ زَوْجَةٍ سَبْعُونَ حُلَّةً

مر هریکے از ایشان را دو زن ست بر هر زن هفتاد حله است باین صفت که

يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ عِظَامِهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

دیده میشود مغز استخوان ساق وی از پس ساق شان رواه ترمذی وازے

أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابو سعید رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ الَّذِي لَهُ ثَمَانُونَ أَلْفَ خَادِمٍ وَاثْنَانِ

فروتر بهشتیان در مرتبه کسیکه مراورا هشتاد هزار خدمتکار است وهفتاد و دو

وَسَبْعُونَ زَوْجَةً وَتُنْصَبُ لَهُ قُبَّةٌ مِنْ لُؤْلُؤٍ وَزَبَرْجَدٍ

زن ست وبرپا کرده میشود براے آنکس خیمه از مروارید و زبرجد

وَيَاقُوتٍ كَمَا بَيْنَ الْجَابِيَةِ إِلَى صَنْعَاءَ وَبِهٰذَا الْإِسْنَادِ

ویاقوت مسافت آن قبه چنانکه میان جابیه شهریست در شام تا صنعا که موضعی ست ودرین وبهمین اسناد گفت

قَالَ مَنْ مَاتَ مِنَ الْجَنَّةِ مِنْ صَغِيرٍ أَوْ كَبِيرٍ يُرَدُّونَ

گفت آنحضرت ۲ آنکسانیکه مرونده از اهل بهشت خورد و کلان گردانیده میشوند

بَنِي ثَلَاثِينَ فِي الْجَنَّةِ لَا يَزِيدُونَ عَلَيْهَا أَبَدًا وَكَذَالِكَ

بسی ساله در بهشت زیاده نمیشوند بسی سال همیشه وهمچنین

أَهْلُ النَّارِ وَبِهٰذَا الْإِسْنَادِ قَالَ إِنَّ عَلَيْهِمُ التِّيجَانَ أَدْنَى

دوزخیان سی ساله میباشند همیشه وبهمین اسناد گفت بدرستی بر سر بهشتیان تاجها باشند فروترین

لُؤْلُؤَةٍ مِنْهَا لَتُضِيءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَبِهٰذَا الْإِسْنَادِ

مروارید آن تاجها در نهایت روشن میگرداند چیزیرا که میان شرق ومغرب ست وهم باین اسناد

قَالَ الْمُؤْمِنُ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ كَانَ حَمْلُهُ وَوَضْعُهُ

فرمود مسلمان چون آرزو کند فرزند را در بهشت میباشد بارشکم وی وزائیده شدن

وَسِنُّهُ فِي سَاعَةٍ كَمَا يَشْتَهِي وَقَالَ إِسْحٰقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ

وعمروے در یک ساعت چنانکه بخواهد وگفت اسحق بن ابراهیم

فِي هٰذَا الْحَدِيْثِ إِذَا اشْتَهَى الْمُؤْمِنُ فِي الْجَنَّةِ الْوَلَدَ كَانَ

درین حدیث چون میخواهد مسلمان در بهشت فرزندرا پیدا گردد

فِي سَاعَةٍ وَّلٰكِنْ لَّا يَشْتَهِيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَى ابْنُ مَاجَةَ

در یک ساعت ولیکن نمی خواهد رواه ترمذی و روایت کرد ابن ماجه

الرَّابِعَةَ وَالدَّارِمِيُّ الْأَخِيْرَةَ وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ رضه

روایت چهارم را و روایت کرد دارمی روایت اخیره را واز ابو سعید رضه

عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الرَّجُلَ فِي الْجَنَّةِ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت ست کہ گفت بدرستیکہ مرد در بہشت

لَيَتَّكِئُ فِي الْجَنَّةِ سَبْعِيْنَ مُسَنَّدَةً قَبْلَ أَنْ يَّتَحَوَّلَ ثُمَّ تَأْتِيْهِ

ہر آئینہ تکیہ میکند در بہشت بر ہفتاد تکیہ پیش از انکہ برگردد از پہلو بہ پہلوی دیگر پستری می آید آنمرد را

امْرَأَةٌ فَتَضْرِبُ عَلٰى مَنْكِبِهٖ فَيَنْظُرُ وَجْهُهٗ فِيْ خَدِّهَا أَصْفٰى

زنی پس میزند آن بر دوش آنمرد پس می بیند آنمرد روی خود را در رخسارہ آن زن در حالیکہ رخسارہ او روشن تر

مِنَ الْمِرْآةِ وَإِنَّ أَدْنٰى لُؤْلُؤَةٍ عَلَيْهَا تُضِيْءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ

از آئینہ است بدرستیکہ ادنی مروارید ے کہ بر ان زن ست روشن میگرداند میان مشرق

وَالْمَغْرِبِ فَتُسَلِّمُ عَلَيْهِ فَيَرُدُّ السَّلَامَ وَيَسْأَلُهَا مَنْ أَنْتِ

و مغرب را پس سلام میکند آن زن بر او پس جواب میگوید آنمرد سلام او را و می پرسد آنمرد از آن زن کیستی تو

فَتَقُوْلُ أَنَا مِنَ الْمَزِيْدِ وَإِنَّهٗ لَيَكُوْنُ عَلَيْهِ سَبْعُوْنَ ثَوْبًا

پس میگوید منم از جملہ زیادتی ام کہ وعدہ داده است مرا حق تعالی و بدرستیکہ آنست کہ ہر آئینہ میباشد بر ان زن ہفتاد

فَيَنْفُذُهَا بَصَرُهٗ حَتّٰى يُرٰى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَّرَاءِ ذٰلِكَ

پس در میرود در ان جامہا نظر آنمرد تا آنکہ می بیند آنمرد مغز ساق آن زن از پس آن لباس

وَإِنَّ عَلَيْهَا مِنَ التِّيْجَانِ إِنَّ أَدْنٰى لُؤْلُؤَةٍ مِّنْهَا لَتُضِيْءُ

و بدرستیکہ بر سر آنہا تاجہا میباشد کہ فرو مروارید از ان تاجہا روشن میگرداند

مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَنَسٍ رض

میان مشرق و مغرب را رواہ احمد واز انس رضہ مرویست

قَالَ يُعْطَى الْمُؤْمِنُ قُوَّةَ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْجِمَاعِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

گفت داده شود مسلمان در بہشت قوت چندین وچندین از جہت جماع گفته شد یا رسول اللہ

أَوَ يُطِيقُ ذٰلِكَ قَالَ يُعْطَى قُوَّةَ مِائَةٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

صلے اللہ علیہ وسلم آیا طاقت دارد مرد جماع چندین زنا زا فرمود داده میشود طاقت صد مرد رواہ

وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز سعد بن ابی وقاص رضہ مرویست از انحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ لَوْ أَنَّ مَا يُقِلُّ ظُفُرٌ مِمَّا فِي الْجَنَّةِ بَدَا لَتَزَخْرَفَتْ

وسلم بدرستیکہ وی فرمود اگر آنکہ چیز یکہ بر میدارد ناخن ما از ان چیز ہائے کہ در بہشت ست از اسباب زینت

لَهُ مَا بَيْنَ خَوَافِقِ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا

از جہت آنچیز چیزیکہ میان اطراف آسمان وزمین ست واگر آنکہ مردے

مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَ فَبَدَا أَسَاوِرُهُ لَطَمَسَ ضَوْءُهُ ضَوْءَ

از بہشتیان بر آید پس ظاہر گردد یا زای ست وے ہر آینہ محو ونا پید میکرد یا نور روشنی او روشنی

الشَّمْسِ كَمَا تَطْمِسُ الشَّمْسُ ضَوْءَ النُّجُومِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آفتاب را چنانکہ محو کند آفتاب روشنی ستارگان را رواہ ترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز جابر رضہ مرویست گفت پرسید مردے از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَنَامُ أَهْلُ الْجَنَّةِ قَالَ النَّوْمُ أَخُو الْمَوْتِ

علیہ وسلم آیا خواب میکنند بہشتیان گفت آنحضرت خواب برادر موت ست

وَلَا يَمُوتُ أَهْلُ الْجَنَّةِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

ونمی میرند اہل بہشت رواہ بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز علی رضہ روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَمُجْتَمَعًا لِلْحُوْرِ الْعِيْنِ يَرْفَعْنَ بِاَصْوَاتٍ

وسلم بدرستیکہ در بہشت اجماعی ست مر حوریان را بلند میکنند آوازہا را

لَمْ تَسْمَعِ الْخَلَائِقُ مِثْلَهَا يَقُلْنَ نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَبِيْدُ

نشنیدہ اند خلائق مانند آن آوازہا میگویند این کلمات را ما ہمیشہ زندگانیم پس ہلاک نمی شویم و نمی میریم

وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْأَسُ وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ

و ما متنعم کنندگانیم پس نمی بینیم شدت و احتیاج را و ما خوشنود شوندگانیم خشمگین نمیشویم

طُوْبٰى لِمَنْ كَانَ لَنَا وَكُنَّا لَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

و خنکی باد بر کسیکہ ہست برای او ہستیم ما برای وے روایت کرد ترمذی واز

اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابو سعید خدری رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اِنَّ اَهْلَ الْجَنَّةِ يَتَرَآءَوْنَ اَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ

فرمود بدرستیکہ بہشتیان می بینند اہل غرف را از بالای خود

كَمَا تَتَرَآءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ فِي الْاُفُقِ مِنَ الْمَشْرِقِ

چنانکہ می بینید شما ستارہ درخشان را کہ رفتہ است یا باقی در کنارہ از مشرق

اَوِ الْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یا مغرب ست و این از تفاوت ست کہ میان بہشتیان ست گفتند یا رسول اللہ صلی اللہ

عَلَيْكَ وَسَلَّمَ تِلْكَ مَنَازِلُ الْاَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ

علیک وسلم این قصرہای رفیع منزلہای پیغمبران خواہد بود کہ نمیرسد بآن منزل جز پیغمبر

قَالَ بَلٰى وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ رِجَالٌ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَصَدَّقُوا

فرمود بلی میرسند بخدا سوگند میرسند آنرا مردانی کہ ایمان آوردند بخدا و تصدیق کردند

الْمُرْسَلِيْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

پیغمبران را متفق علیہ واز ابوہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اَقْوَامٌ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میدرآید بہشت را گروہ

اَفْئِدَتُهُمْ مِثْلُ اَفْئِدَةِ الطَّيْرِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

کہ دلہائے ایشان مانند دلہائے پرندگان ست رواہ مسلم واز

اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی سعید رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنَّ اللّٰهَ يَقُوْلُ لِاَهْلِ الْجَنَّةِ يَا اَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَقُوْلُوْنَ لَبَّيْكَ

بدرستیکہ خدا تعالیٰ میگوید مر بہشتیان را وندا میکند ایشان را ای اہل بہشت پس میگویند بہ بہ تیار

رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِيْ يَدَيْكَ فَيَقُوْلُ هَلْ رَضِيْتُمْ

پروردگار ما ایستیم خدمت تو استادنی و یاری دہیم دین ترا یاری دادنی نیکی در دست تصرف تست پس میگوید پروردگار

فَيَقُوْلُوْنَ مَا لَنَا لَا نَرْضٰى يَا رَبِّ وَقَدْ اَعْطَيْتَنَا مَا لَمْ تُعْطِ

پس گویند چہ شد مارا کہ راضی نشویم ای پروردگار و بتحقیق دادی تو ما را چیزے کہ نداد

اَحَدًا مِّنْ خَلْقِكَ فَيَقُوْلُ اَلَا اُعْطِيْكُمْ اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ

ہیچ یکے را از خلق خود پس میگوید پروردگار آیا ندہم شما را بہتر از ان کہ دادم

فَيَقُوْلُوْنَ يَا رَبِّ وَاَيُّ شَيْءٍ اَفْضَلُ مِنْ ذٰلِكَ فَيَقُوْلُ

پس میگویند ای پروردگار و کدام چیزست بہتر از ان پس میگوید پروردگار

اُحِلُّ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِيْ فَلَا اَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهٗ اَبَدًا

فرود می آرم بر شما رضای خود پس خشم نگیرم بر شما بعد ازین ہمیشہ چون مولی از بندہ راضی شد ہمہ نعمتہا و سعادتہا حاصل

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى

متفق علیہ واز معاذ بن جبل رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ یَدْخُلُ اَھْلُ الْجَنَّۃِ الْجَنَّۃَ جُرْدًا

علیہ وسلم فرمود می درآیند اہل بہشت بہشت را جرد

مُرْدًا مُکَحَّلِیْنَ اَبْنَاءَ ثَلٰثِیْنَ اَوْ ثَلٰثٍ وَّثَلٰثِیْنَ سَنَۃً رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ

مرد یعنے امرد سرگین سی سالہ یا سی و سہ سالہ رواہ ترمذی

وَعَنْ بُرَیْدَۃَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

واز بریدۃ اسلمی رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اَھْلُ الْجَنَّۃِ عِشْرُوْنَ وَمِائَۃُ صَفٍّ ثَمَانُوْنَ مِنْھَا مِنْ ھٰذِہِ

کہ بہشتیان صد و بیست صفہا باشند ہشتاد ازان ازین امت

الْاُمَّۃِ وَاَرْبَعُوْنَ مِنْ سَائِرِ الْاُمَمِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَالْبَیْھَقِیُّ

و چہل صف از دیگر امتہا باشند روایت کرد ترمذی و بیہقی

فِیْ کِتَابِ الْبَعْثِ وَالنُّشُوْرِ وَعَنْ بُرَیْدَۃَ رضہ اَنَّ رَجُلًا

در کتاب بعث و نشور واز بریدہ رضہ نیز مرویست کہ مردے

قَالَ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ ھَلْ فِی الْجَنَّۃِ مِنْ خَیْلٍ قَالَ اِنَّ اللّٰہَ

گفت ای رسول خدا آیا ہست در بہشت چیزے از جنس اسپان فرمود آنحضرت ص

اَدْخَلَکَ الْجَنَّۃَ فَلَا تَشَاءُ اَنْ تُحْمَلَ فِیْھَا عَلٰی فَرَسٍ مِّنْ

اگر در ہر دو ترا خدا تعالیٰ در بہشت پس نمیخواہی کہ تو سوارہ کردہ شوی در بہشت بر اسپی از

یَاقُوْتَۃٍ حَمْرَاءَ یَطِیْرُ بِکَ فِی الْجَنَّۃِ حَیْثُ شِئْتَ اِلَّا فَعَلْتَ

یاقوت سرخ کہ بپراند آن اسپ ترا در بہشت آنجا کہ میخواہی مگر آنکہ

وَسَاَلَہٗ رَجُلٌ فَقَالَ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ ھَلْ فِی الْجَنَّۃِ مِنْ اِبِلٍ

و داوہ شیوی مقصود خود را و سوال کرد آنحضرت را مردے پس گفت ای رسول خدا آیا ہست در بہشت از جنس شتران

قَالَ فَلَمْ یَقُلْ لَہٗ مَا قَالَ لِصَاحِبِہٖ فَقَالَ اِنْ یُّدْخِلْکَ اللّٰہُ

گفت بریدہ پس نگفت آنحضرت مر این مرد را آنچہ گفت مر یار او را پس فرمود آنحضرت ص بطریق کلیہ اگر در آرد ترا

الْجَنَّةَ يَكُنْ لَكَ فِيهَا مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ وَلَذَّتْ عَيْنُكَ

در بہشت باشد ترا در بہشت ہر چہ خواہد نفس تو و مزہ گیرد چشم تو

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ النَّبِيَّ

رواہ ترمذی واز ابو ہریرہ رضا مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَحَدَّثُ وَعِنْدَهُ رَجُلٌ مِنْ

صلے اللہ علیہ وسلم بود حدیث میکرد و حال آنکہ نزد وے مردے از

أَهْلِ الْبَادِيَةِ إِنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اسْتَأْذَنَ

اہل صحرا نشین حدیث این بود کہ مردے از بہشتیان طلب اذن کرد

رَبَّهُ فِي الزَّرْعِ فَقَالَ لَهُ أَلَسْتَ فِيمَا شِئْتَ قَالَ بَلَى

پروردگار خود را در زراعت کردن پس گفت حقتعالے مر او را آیا نیست تو در ہر چہ خواہی

وَلَكِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَزْرَعَ فَبَذَرَ فَبَادَرَ الطَّرْفَ نَبَاتُهُ

ولیکن من خوش دارم کہ زراعت کنم پس اذن شد او را پس تخم ریخت آن ساعت

وَاسْتِوَاؤُهُ وَاسْتِحْصَادُهُ فَكَانَ أَمْثَالَ الْجِبَالِ فَيَقُولُ

پس شتابی کرد زراعت در چشم زدن روئیدن و رسیدن آن و درو کردن آن و گشت مانند کوہا

اللهُ دُونَكَ يَا ابْنَ آدَمَ فَإِنَّهُ لَا يُشْبِعُكَ شَيْءٌ فَقَالَ

خدا تعالی بگیر اے فرزند آدم آنچہ خواستی پس بدرستیکہ ترا سیر نمیگرداند ہیچ چیز پس

الْأَعْرَابِيُّ وَاللهِ لَا تَجِدُهُ إِلَّا قُرَشِيًّا أَوْ أَنْصَارِيًّا فَإِنَّهُمْ

آن بادیہ نشین بخدا سوگند نمی یابی تو آن مرد را مگر قریشی و انصاری را زیرا کہ ایشان

أَصْحَابُ زَرْعٍ وَأَمَّا نَحْنُ فَلَسْنَا بِأَصْحَابِ زَرْعٍ فَضَحِكَ

خداوندان زراعت اند و اما ما نیستیم خداوندان زراعت پس خندہ کرد

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ازین سخن اعرابی روایت کرد بخاری واز

أَبِي مُوسَى رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی موسی رضا مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ لِلْمُؤْمِنِ فِي الْجَنَّةِ لَخَيْمَةً مِنْ لُؤْلُؤَةٍ وَاحِدَةٍ مُجَوَّفَةٍ

بدرستیکہ مر مسلمان را در بہشت ہر آئینہ خیمہ است از یک مروارید میان کا وا کل

عَرْضُهَا وَفِي رِوَايَةٍ طُولُهَا سِتُّونَ مِيلًا فِي كُلِّ زَاوِيَةٍ

پہنائی آن خیمہ و در روایتے درازی آن خیمہ شصت کروہ است در ہر گوشہ

مِنْهَا أَهْلٌ مَا يَرَوْنَ الْآخَرِينَ يَطُوفُ عَلَيْهِمُ الْمُؤْمِنُونَ

از ان خیمہ اہل خانہ مومن اند کہ نمی بینند دیگر از اہل خانہ کہ در گوشہ دیگر اند آمد و شد میکنند بر ایشان آن مسلمان

وَجَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ إِنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ

و مر مسلمان را دو بہشت است از نقرہ آوندہای آنہا و ہر چہ در انہاست از متاع و دو بہشت ست

إِنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا

آوندہای آنہا از طلاست و انچہ در انہاست و نیست میان مردم و میان نظر کردن ایشان

إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ

بسوئے پروردگار ایشان پردہ گر چادر بزرگی و عظمت بر ذات پروردگار در بہشت کہ محل خلود ست

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

متفق علیہ و از علی کرم اللہ وجہہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَسُوقًا مَا فِيهَا

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت بازاری ست نیست در ان

شِرَاءٌ وَلَا بَيْعٌ إِلَّا الصُّوَرُ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ فَإِذَا اشْتَهَى

بازار خریدن و فروختن چیزے را مگر صورتہای خوب از مردان و زنان پس چون خواہش دارد

الرَّجُلُ صُورَةً دَخَلَ فِيهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

مرد صورتے زن صورتے خوب را می در آید و متشکل میگردد باین صورت رواہ ترمذی و از

سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ رض اَنَّهٗ لَقِيَ اَبَا هُرَيْرَةَ فَقَالَ اَبُوْ هُرَيْرَةَ رض

سعید بن المسیب رضہ کہ وی پیش آمد ابوہریرہ را پس گفت ابوہریرہ

اَسْئَلُ اللّٰهَ اَنْ يَّجْمَعَ بَيْنِيْ وَبَيْنَكَ فِيْ سُوْقِ الْجَنَّةِ

سوال میکنم خدا تعالیٰ را کہ جمع کند میان من و میان تو در بازار بہشت

فَقَالَ سَعِيْدٌ اَفِيْهَا سُوْقٌ قَالَ نَعَمْ اَخْبَرَنِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ

پس گفت سعید آیا ہست در بہشت بازارے گفت ابوہریرہ آرے ہست خبر داد مرا رسول خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّ اَهْلَ الْجَنَّةِ اِذَا دَخَلُوْهَا نَزَلُوْا

صلی اللہ علیہ وسلم کہ بہشتیان چون در آیند بہشت را نزول میکنند

فِيْهَا بِفَضْلِ اَعْمَالِهِمْ ثُمَّ يُؤْذَنُ لَهُمْ فِيْ مِقْدَارِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ

در منازل بہشت بقدر عملہاے خود پس اذن کردہ میشود مر ایشان را در مقدار روز جمعہ

مِنْ اَيَّامِ الدُّنْيَا فَيَزُوْرُوْنَ رَبَّهُمْ وَيُبْرِزُ لَهُمْ عَرْشَهٗ وَ

از روزہاے دنیا پس می بر آیند و زیارت میکنند پروردگار خود را و ظاہر میکند پروردگار ایشان را

عرش خود را

يَتَبَدّٰى لَهُمْ فِيْ رَوْضَةٍ مِّنْ رِّيَاضِ الْجَنَّةِ فَيُوْضَعُ

و ظاہر میشود و تجلی میکند مر بندگان را در مرغزارے از بہشت پس نہادہ میشود

لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُوْرٍ وَّمَنَابِرُ مِنْ لُؤْلُؤٍ وَّمَنَابِرُ مِنْ يَاقُوْتٍ

مر ایشان را منبرہا از نور و منبرہا از مروارید و منبرہا از یاقوت

وَّمَنَابِرُ مِنْ زَبَرْجَدٍ وَّمَنَابِرُ مِنْ ذَهَبٍ وَّمَنَابِرُ مِنْ فِضَّةٍ

و منبرہا از زبرجد و منبرہا از طلا و منبرہا از نقرہ

وَّيَجْلِسُ اَدْنَاهُمْ وَمَا فِيْهِمْ دَنِيٌّ عَلٰى كُثْبَانِ الْمِسْكِ

بحسب مراتب می نشیند او نے شان و نیست در ایشان ادنی می نشیند این ادنی بر تل مشک

وَالْكَافُوْرِ مَا يَرَوْنَ اَنَّ اَصْحَابَ الْكُرْسِيِّ بِاَفْضَلَ مِنْهُمْ

و کافور گمان نمی برند این قوم تل نشینندگان کہ کرسی نشینندگان فاضل تر اند از ایشان

مَجْلِسًا قَالَ أَبُوْ هُرَيْرَةَ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَهَلْ نَرٰى رَبَّنَا

از روے نشستگاه گفت ابوہریره گفتم من ای رسول خدا آیا می بینیم ما پروردگار خود را

قَالَ نَعَمْ هَلْ تَتَمَارَوْنَ فِيْ رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ لَيْلَةَ

فرمود آنحضرت ﷺ آری آیا شک وشبه میدارید در دیدن آفتاب همیشه و در دیدن ماهتاب در شب

الْبَدْرِ قُلْنَا لَا قَالَ كَذٰلِكَ لَا تَتَمَارَوْنَ فِيْ رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ

چهاردهم گفتیم شک نداریم فرمود همچنین شک نمی کنید در دیدن پروردگار خود

وَلَا يَبْقٰى فِيْ ذٰلِكَ الْمَجْلِسِ رَجُلٌ اِلَّا حَاضَرَهُ اللّٰهُ مُحَاضَرَةً

و باقی نمی ماند در ان مجلس مردے مگر آنکه کلام میکند او را حق تعالی بیواسطه و کشف میکند حجاب را

حَتّٰى يَقُوْلَ لِلرَّجُلِ مِنْهُمْ يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ اَتَذْكُرُ

تا آنکه میگوید خدا تعالی مردے را از ایشان ای فلان بن فلان آیا یاد داری

يَوْمَ قُلْتَ كَذَا وَكَذَا اُفَيْذَكِّرُهُ بِبَعْضِ غَدَرَاتِهٖ فِي الدُّنْيَا

روزے که گفتی چنین وچنین پس یاد میدہد وی تعالی آمرزیده بعضی عهد شکنیها که کرده است در دنیا مراد ذنوب

فَيَقُوْلُ يَا رَبِّ اَفَلَمْ تَغْفِرْ لِيْ فَيَقُوْلُ بَلٰى فَبِسَعَةِ مَغْفِرَتِيْ

پس میگوید ای پروردگار آیا نه آمرزیده تو گناهان مرا پس میگوید بلی آمرزیدم ترا پس بسبب فراخی آمرزش

بَلَغْتَ مَنْزِلَتَكَ هٰذِهٖ فَبَيْنَمَا هُوَ عَلٰى ذٰلِكَ غَشِيَتْهُمْ

من رسیده تو باین مرتبه ومنزلت را پس در اثنای آنکه ایشان بهمین حال و درین مقال باشند میپوشاند ایشان را

سَحَابَةٌ مِّنْ فَوْقِهِمْ فَاَمْطَرَتْ عَلَيْهِمْ طِيْبًا لَمْ يَجِدُوْا

ابرے از بالای ایشان پس بارد آن ابر بر ایشان خوشبوی را که نیافته اند

مِثْلَ رِيْحِهٖ شَيْئًا قَطُّ وَيَقُوْلُ رَبُّنَا قُوْمُوْا اِلٰى مَا اَعْدَدْتُّ

مانند بوے او هیچ چیز را هرگز و میگوید پروردگار ما بایستید و بیائید بسوی چیزیکه آماده کرده ام

لَكُمْ مِّنَ الْكَرَامَةِ فَخُذُوْا مَا اشْتَهَيْتُمْ فَنَاْتِيْ سُوْقًا قَدْ حَفَّتْ

من برای شما از بزرگی وکرامی داشتن پس بگیرید هر چیز را که میخواهید پس می آئیم بازاری را که گرفته

بِهِ الْمَلَائِكَةُ فِيهَا مَا لَمْ تَنْظُرِ الْعُيُونُ إِلَى مِثْلِهِ وَلَمْ تَسْمَعِ الْآذَانُ

او را فرشتگان دران می یابیم چیزیرا که نگاه نکرده اند چشمها مانند آن را و نشنیده اند گوشها مانند آن را

وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى الْقُلُوبِ فَيَحْمِلُ لَنَا مَا اشْتَهَيْنَا لَيْسَ يُبَاعُ

و نه گذشته است بر دلها مانند آن پس برگذاشته میشود برای ما هر چیزیکه خواستیم و آرزو کردیم فروخته

فِيهَا وَلَا يُشْتَرَى وَفِي ذَلِكَ السُّوقِ يَلْقَى أَهْلُ الْجَنَّةِ

نمیشود دران بازار و نه خریده میشود دوران بازار ملاقات میکنند بهشتیان

بَعْضُهَا بَعْضًا قَالَ فَيُقْبِلُ الرَّجُلُ ذُو الْمَنْزِلَةِ الْمُرْتَفِعَةِ

بعضی از ایشان بعض را گفت آنحضرت پس روی می آرد مردے صاحب مرتبه بلند

فَيَلْقَى مَنْ هُوَ دُونَهُ وَمَا فِيهِمْ دَنِيٌّ فَيَرُوعُهُ مَا يَرَى

پس پیش آید کسے را که آنکس فرو مرتبه اوست و نیست در بهشتیان دنے و خسیس پس بشگفت می آرد مر

عَلَيْهِ بِاللِّبَاسِ فَمَا يَنْقَضِي آخِرُ حَدِيثِهِ حَتَّى يَتَخَيَّلَ

دون مرتبه را چیزیکه بر مرد اعلی مرتبه است از لباس پس نمیگذرد پایان سخن آن مرد که با نفس خود کرده تا آنکه ظاهر

عَلَيْهِ مَا هُوَ أَحْسَنُ مِنْهُ وَذَلِكَ لِأَنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ

بر آنکس که دون مرتبه است لباسے که بهتر است از لباس او که بوده است در دنیا و آن لباس احسن از جهت آنست

أَنْ يَحْزَنَ فِيهَا ثُمَّ نَنْصَرِفُ إِلَى مَنَازِلِنَا فَيَتَلَقَّانَا أَزْوَاجُنَا

که نمی سزد مر هیچ یکے را که اندوهگین گردد در بهشت پس برمیگردیم بسوی منزلهای خود پس پیش می آید ما را

فَيَقُلْنَ مَرْحَبًا وَأَهْلًا لَقَدْ جِئْتَ وَإِنَّ بِكَ مِنَ الْجَمَالِ

پس میگویند ما را خوش آمدید و خانه خود را آمدید و میگویند هر یک بمرد خود که بتحقیق آمدی تو و حال آنکه با تست از حسن

أَفْضَلُ مِمَّا فَارَقْتَنَا عَلَيْهِ فَيَقُولُ إِنَّا جَالَسْنَا الْيَوْمَ رَبَّنَا

فاضلتر از آنچه جدا شده بودی از ما بران جمال پس میگویم بازنان خود بدرستیکه همنشینی کردیم امروز پروردگار

الْجَبَّارَ وَيَحِقُّ لَنَا أَنْ نَنْقَلِبَ بِمِثْلِ مَا انْقَلَبْنَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خود را که نیکو نشستنیست و سزاوار است که بازگردیم بمانند آنچه بازگشته ایم رواه ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ صُهَيْبٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وابن ماجه واز صهیب رضا از آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ يَقُولُ اللّٰهُ تُرِيدُونَ

وسلم بیرد است که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم چون در آیند بهشتیان بهشت را میگوید خدا تعالی آیا خواهید چیزی را

شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا

که زیاده کنم شما را بر در آمدن بهشت پس میگویند بهشتیان آیا سفید و روشن نگردانیدی روی ما را فاضه حسن و جمال

الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيُرْفَعُ الْحِجَابُ فَيَنْظُرُونَ

ما را در بهشت و نجات ندادی ما را از آتش و در خ فرمود پس برداشته میشود پرده پس مے نگرند

إِلَى وَجْهِ اللّٰهِ تَعَالَى فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ

بسوی ذات اقدس خدا تعالی پس نداده شوند بهشتیان هیچ چیز را که دوست تر بود نزد ایشان از نظر کردن

إِلَى رَبِّهِمْ ثُمَّ تَلَا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بجانب پروردگار پس خواند آنحضرت این آیت را که کسانی را که نیکی کرده اند مر ایشان را نیکی و زیادت دیدار رواه

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابن عمر رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَمَنْ يَنْظُرُ إِلَى جِنَانِهِ

وسلم بدرستیکه کمتر و پست ترین بهشتیان از روی قدر و مرتبه کسی ست که می نگرد بجانب باغهای خود

وَأَزْوَاجِهِ وَنَعِيمِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ

و زنان خود و ماکل و مشارب و ملابس و خدمتکاران و سریرها مسافت هزار سال

وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى اللّٰهِ مَنْ يَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ غُدْوَةً وَعَشِيَّةً

و گرامی تر و عزیز تر نزد خدا تعالی کسی ست که می نگرد بجانب ذات اقدس وی صبح و شام

ثُمَّ قَرَأَ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

پس خواند آنحضرت روهای باشد در آن روز تازه بجانب پروردگار خود نظر کننده رواه احمد و

وَعَنْ أَبِي رَزِينٍ الْعُقَيْلِيِّ رض قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَكُلُّنَا

واز ابی رزین عقیلی مرویست گفتم یا رسول اللہ آیا ہر یکے

يَرَى رَبَّهُ مُخْلِيًا بِهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ قَالَ بَلٰى قَالَ قُلْتُ وَمَا آيَةُ

مے بیند از ما پروردگار خود را در حالیکہ تنہاست روز قیامت فرمود آنحضرت آری می بیند ہر یکی گفت

ذٰلِكَ فِي خَلْقِهِ قَالَ يَا أَبَا الرَّزِينِ أَلَيْسَ كُلُّكُمْ يَرَى الْقَمَرَ

ونشان دیدن در مخلوق گفت آنحضرت ای ابو رزین آیا نیست ہر یکے از شما کہ می بیند ماہ را

لَيْلَةَ الْبَدْرِ مُخْلِيًا بِهِ قَالَ بَلٰى قَالَ فَإِنَّمَا هُوَ خَلْقٌ

در شب چہاردہ تنہا بے مزاحمت گفت ابو رزین آری می بیند فرمود آنحضرت پس نیست ماہ مگر مخلوقے

مِنْ خَلْقِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ أَجَلُّ وَأَعْظَمُ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

از مخلوقات خدا کہ در دمی این صفت ست و خدا تعالی جلیل تر و عظیم تر ست رواہ ابو داؤد

بَابُ الْبُكَاءِ وَالْخَوْفِ

باب در بیان گریہ و خوف

قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ۝ فَلْيَضْحَكُوا

بگو آتش دوزخ سخت تر است از روی گرمی اگر باشند بدانند پس باید کہ بخندند

قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝

اندک و بگریند بسیار پاداش بآنچہ بودند کسب میکردند

وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ

و می ترساند شما را خدا از نفس و سوی خداست باز گشت و ہر آینہ بدرستی آفریدیم آدمی

وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ

و میدانیم آنچہ وسوسہ میکند بدان نفس او و ما نزدیک تریم بوی او از رگ

الْوَرِيدِ إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ

جان چون فرا گیرند گان از راست و از چپ

فَعِيدٌ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۝

نشستن نویسندهٔ بیچ سخنے مگر نزد او نگاہبانے آمادہ است

ع ۲۸ ر ع ۶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ

ای آنانکہ گرویدہ اید بترسید از خدا و نگرد تنے آنچہ پیش فرستادہ است

لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ وَلَا تَكُونُوا

برائے فردا و بترسید از خدا بدرستیکہ خدا دانا است بآنچہ میکنید و نہ باشید

ع ۲۸ ر ع ۱۲

كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ

مانند آنانکہ گذاشتند خدا را پس فراموش کرد بر ایشان نفسہای ایشان را آن گروہ

الْفَاسِقُونَ ۝ وَأَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ

ایشانند تجاوز کنندگان و نفقہ کنید از آنچہ روزی دادیم شما را پیش از آنکہ بیاید

ع ۲۸ ر ع ۱۴

أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ

یکے شما را موت پس گوید پروردگار من چرا مہلت ندہی مرا تا مدتے نزدیک

فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا

پس صدقہ کنم و باشم از شایستگان و ہرگز مہلت ندہد خدا تنے را چون

جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝ وَإِنْ تُبْدُوا

بیاید وقت آن و خدا داناست بآنچہ میکنید و اگر آشکارا کنید

مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ

آنچہ در نفسہای شماست یا پنہان سازید آن را شمار میکند بآن خدا پس بیامرزد آن را

لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضہ

کہ خواہد و عذاب کند ہر کرا خواہد روایت است از سہل بن سعد رضہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ بندہ

لَيَعْمَلُ عَمَلَ اَهْلِ النَّارِ وَاِنَّهٗ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَيَعْمَلُ عَمَلَ

ہر آئینہ عمل میکند عمل اہل دوزخ وحال آنکہ وے از اہل بہشت ست وعمل میکند عمل

اَهْلِ الْجَنَّةِ وَاِنَّهٗ مِنْ اَهْلِ النَّارِ وَاِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالْخَوَاتِيْمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

اہل بہشت وحال آنکہ وے از اہل دوزخ ست وجز این نیست کہ اعتبار اعمال بخواتیم آنست متفق علیہ

بَابُ الْاِيْمَانِ بِالْقَدَرِ

باب در بیان ایمان آوردن بتقدیر

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ اَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از ابوہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا اَعْلَمُ لَبَكَيْتُمْ

وسلم سوگند بآن ذاتے کہ بقاے ذات من در دست قدرت اوست اگر بدانید شما آنچہ میدانم

كَثِيْرًا وَّلَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

بسیار وی خندید اندک رواہ بخاری واز

اُمِّ الْعَلَاءِ الْاَنْصَارِيَّةِ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ام علاء انصاریہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاللّٰهِ لَا اَدْرِيْ وَاللّٰهِ لَا اَدْرِيْ وَاَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

علیہ وسلم بخدا سوگند درنمی یابم من بخدا سوگند درنمی یابم من وحال آنکہ من پیغمبر خدا ام

مَا يُفْعَلُ بِيْ وَلَا بِكُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

چہ کردہ میشود بمن وچہ کردہ شود بشما رواہ البخاری واز ابن عمر رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَنْزَلَ اللّٰهُ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون بفرستد خدا تعالیٰ

بِقَوْمٍ عَذَابًا اَصَابَ الْعَذَابُ مَنْ كَانَ فِيْهِمْ ثُمَّ بُعِثُوْا

بر گروہے عذاب را میرسد عذاب ہر کرا کہ باشد در میان ایشان پس برانگیختہ میشود ایشان کردہ

ع از احوال غیبت ہر کس بحسب نیت او
ف باب الایمان بالقدر
مذکور است ۱۲

عَلٰی اَعْمَالِہِمْ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ

بر عملہای خود متفق علیہ واز جابر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یُبْعَثُ کُلُّ عَبْدٍ عَلٰی مَامَاتَ عَلَیْہِ

صلے اللہ علیہ وسلم برانگیختہ میشود ہر بندہ روز قیامت بران حال کہ مردہ است بران

رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ

رواہ مسلم واز ابو ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَا رَاَیْتُ مِثْلَ النَّارِ نَامَ ھَارِبُھَا

صلے اللہ علیہ وسلم ندیدہ ام من مانند آتش دوزخ درشدت وہول کہ خواب کردہ است گریزندہ

وَلَا مِثْلَ الْجَنَّۃِ نَامَ طَالِبُھَا رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ

وندیدہ ام مانند بہشت دربہجت وسرور کہ خواب کردہ است طلب کنندہ آن رواہ ترمذی واز

اَبِیْ ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنِّیْ

ابو ذر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

اَرٰی مَالَا تَرَوْنَ وَاَسْمَعُ مَالَا تَسْمَعُوْنَ اَطَّتِ السَّمَاءُ

من می بینم چیزیرا کہ نمی بینید شما ومیشنوم چیزے را کہ نمی شنوید شما از احوال قیامت آواز کرد

وَحُقَّ لَھَا اَنْ تَاطَّ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِہٖ مَا فِیْھَا مَوْضَعُ

وواجب ومنزاوار کردہ شدہ است مراورا کہ آواز کند وبنالد وبخدا سوگند کہ نیست در آسمان جا

اَرْبَعَۃِ اَصَابِعَ اِلَّا وَمَلَکٌ وَاضِعٌ جَبْھَتَہٗ سَاجِدًا لِلّٰہِ وَلَوْ

چار انگشت مگر آنکہ فرشتہ نہادہ است سر خود را در حالیکہ سجدہ کنندہ است مر خدارا

تَعْلَمُوْنَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِکْتُمْ قَلِیْلًا وَلَبَکَیْتُمْ کَثِیْرًا

بخدا سوگند اگر بدانید چیزیرا کہ میدانم من ہر آئینہ میخندید اندک ومیگریید بسیار

وَمَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَی الْفُرُشَاتِ وَلَخَرَجْتُمْ

وخوشی نمے یابید بزنان بر بسترہا وہر آئینہ بیرون مے آیید

إِلَى الصَّعِيدَاتِ تَجَارُونَ إِلَى اللّٰهِ قَالَ أَبُوْ ذَرٍّ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ

بسوی صحرا در حالیکہ نالہ کنندگان ایدبدرگاہ خدا تعالے گفت ابو ذر ای کاشکے بودمی من

شَجَرَةً تُعْضَدُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

درختے کہ بریدہ میشود رواہ احمد و ترمذی و ابن ماجہ

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابو ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ خَافَ أَدْلَجَ وَمَنْ أَدْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ

علیہ وسلم کسیکہ می ترسد از کسیہ میگریزد اول شب و کسیکہ میگریزد اول شب میرسد منزل را

أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللّٰهِ غَالِيَةٌ أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللّٰهِ الْجَنَّةُ

آگاہ باشید کہ کالای خدا تعالی گران قیمت ست آگاہ باشید کہ کالای خدا عبارت از بہشت

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ يَقُوْلُ اللّٰهُ جَلَّ ذِكْرُهُ

رواہ ترمذی واز انس رضہ مرویست فرمود آنحضرت میگوید خدا تعالی جل ذکرہ

أَخْرِجُوْا مِنَ النَّارِ مَنْ ذَكَرَنِي يَوْمًا أَوْ خَافَنِي فِي مَقَامٍ

بفرشتگان بیرون آرید از آتش کسی را کہ یاد کردہ است مرا روزے یا ترسیدہ است از من

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي كِتَابِ الْبَعْثِ وَالنُّشُوْرِ

روایت کردہ است این حدیث را ترمذی و بیہقی در کتاب بعث و نشور

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَأَلْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز عائشہ رضہ گفت عائشہ رضہ پرسیدم من آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ هٰذِهِ الْآيَةِ وَالَّذِيْنَ يُؤْتُوْنَ

علیہ وسلم را از معنے این آیت کہ آن کسانیکہ میدہند چیزیکہ

مَا آتَوْا وَّقُلُوْبُهُمْ وَجِلَةٌ أَهُمُ الَّذِيْنَ يَشْرَبُوْنَ

داوہ شدہ اند و دلہای ایشان ترسان و لرزان ست آیا ایشان آنانند کہ شراب میخورند

الْخَمْرَ وَيَسْرِقُوْنَ قَالَ لَا يَا بِنْتَ الصِّدِّيْقِ وَلٰكِنَّهُمُ الَّذِيْنَ

دزدی میکنند فرمود آنحضرت نیست ای دختر صدیق ولکن آن کسانے کہ

يَصُوْمُوْنَ وَيُصَلُّوْنَ وَيَتَصَدَّقُوْنَ وَهُمْ يَخَافُوْنَ

روزہ میدارند و نماز میگذارند و زکوٰۃ میدہند و ایشان میترسند

اَنْ لَّا يُقْبَلَ مِنْهُمْ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يُسَارِعُوْنَ فِي الْخَيْرَاتِ

کہ قبول کردہ نشود از ایشان بدلیل آنکہ فرمودہ است ایشان آنجماعت اند کہ شتابی میکنند در نیکیہا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ

رواہ ترمذی و ابن ماجہ و از ابو سعید خدری رضہ مرویست گفت

خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِصَلٰوةٍ فَرَاَى النَّاسَ

بیرون آمد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم برای گذاردن نماز پس دید مردم را

كَاَنَّهُمْ يَكْتَشِرُوْنَ قَالَ اَمَا اِنَّكُمْ لَوْ اَكْثَرْتُمْ ذِكْرَ

گویا خندہ میکنند فرمود آنحضرت آگاہ باشید کہ شما اگر بسیار کنید ذکر موت را

هَادِمِ اللَّذَّاتِ لَشَغَلَكُمْ عَمَّا اَرٰى اَلْمَوْتَ فَاَكْثِرُوْا ذِكْرَ

ہر آئینہ باز دارد شما را از آنچہ می بینم کہ خندہ است ہم موت پس بسیار کنید ذکر

هَادِمِ اللَّذَّاتِ اَلْمَوْتِ فَاِنَّهُ لَمْ يَاْتِ عَلَى الْقَبْرِ يَوْمًا اِلَّا تَكَلَّمَ

ہادم اللذات را کہ موت ست پس بدرستیکہ نیاید بر گورہا ہیچ روزے مگر آنکہ سخن میکند

فَيَقُوْلُ اَنَا بَيْتُ الْغُرْبَةِ وَاَنَا بَيْتُ الْوَحْدَةِ وَاَنَا بَيْتُ

کہ من خانۂ غربتم و من خانۂ تنہائیم و من خانۂ

التُّرَابِ وَاَنَا بَيْتُ الدُّوْدِ وَاِذَا دُفِنَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ قَالَ لَهُ الْقَبْرُ مَرْحَبًا

خاک ام و من خانۂ کرمہا ام و چون در گور کردہ میشود بندۂ مومن میگوید مر آن بندۂ مومن را آمدی جای فراخ

وَاَهْلًا اَمَا اِنْ كُنْتَ لَاَحَبَّ مَنْ يَمْشِيْ عَلٰى ظَهْرِيْ

و جاے خود را آگاہ باش بتحقیق بودی تو محبوبتر نزد من از ہر کہ میرفت بر پشت من

انتقال است شدن زندان را بسوی ظاہر شدن از ظلمت ۱۲ منہ

تمثیل از ظلمت ۱۲ منہ

است یا بدل از ان از ظلمت

إِلَيَّ فَإِذَا وَلَيْتُكَ الْيَوْمَ وَصِرْتُ إِلَيْكَ فَسَتَرَى صَنِيعِي

پس چون والی شدم من بر تو امروز و باز گشتے تو بسوے من پس زود یک است کہ ببینی تو نیکی کردن

بِكَ قَالَ فَيُتَّسَعُ لَهُ مَدَّ بَصَرِهِ وَيُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى الْجَنَّةِ

بتو فرمود پس فراخ کردہ میشود مر آن بندہ را مقدار درازی بینائی آن بندہ و کشادہ میشود مر آن بندہ را دری

وَإِذَا دُفِنَ الْعَبْدُ الْفَاجِرُ أَوِ الْكَافِرُ قَالَ لَهُ الْقَبْرُ لَا مَرْحَبًا

و چون دفن کردہ میشود بندہ فاسق یا کافر میگوید مر او را گور لا مرحبا

وَلَا أَهْلًا أَمَا إِنْ كُنْتَ لَأَبْغَضَ مَنْ يَمْشِي عَلَى ظَهْرِي

و لا اہلا آگاہ باش تحقیق بودے تو دشمن تر بسوے من از ہر کسے کہ میرود بر پشت من

إِلَيَّ فَإِذَا وَلَيْتُكَ الْيَوْمَ وَصِرْتُ إِلَيْكَ فَسَتَرَى صَنِيعِي

نزد من پس چون حاکم گردانیدہ شدم بر تو امروز و باز گشتے تو بسوی من پس زود یک است کہ ببینی تو بد

بِكَ قَالَ فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ حَتَّى تَخْتَلِفَ أَضْلَاعُهُ قَالَ وَقَالَ

بتو گفت آنحضرت پس بہم می آید قبر بر وے تا آنکہ مختلف میشوند استخوانہای پہلوی وے گفت ابو سعید راوی

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَصَابِعِهِ فَأَدْخَلَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بانگشتان خود پس در آورد

بَعْضَهَا فِي جَوْفِ بَعْضٍ قَالَ وَيُقَيَّضُ لَهُ سَبْعُونَ تِنِّينًا لَوْ

بعضے انگشتان را در درون بعضے گفت آنحضرت و گماشتہ میشوند مر آن بندہ را ہفتاد

أَنَّ وَاحِدًا مِنْهَا نَفَخَ فِي الْأَرْضِ مَا أَنْبَتَتْ شَيْئًا مَا بَقِيَتِ

اگر یکے ازان دم کند بر زمین نروید از زمین چیزے را تا آنگہ پاینده است

الدُّنْيَا فَيَنْهَسْنَهُ وَيَخْدِشْنَهُ حَتَّى يُفْضَى بِهِ إِلَى الْحِسَابِ

دنیا پس میگزند آن مار آن بندہ را و می خراشند میکنند پوست او را تا آنگہ رسانیدہ میشود آن بسوی حساب

قَالَ وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْقَبْرُ

گفت ابو سعید رض فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم یعنی گور یک

رَوْضَةٌ مِّنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ اَوْ حُفْرَةٌ مِّنْ حُفَرِ النِّيْرَانِ

مرغزارے از مرغزارہائے بہشت یا غاری از غارہای آتش دوزخ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ اَبُوْ بَكْرٍ

رواہ ترمذی وروایت است از ابن عباس رض گفت ابن عباس کہ گفت ابو بکر رض

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْ شِبْتَ قَالَ شَيَّبَتْنِيْ هُوْدٌ وَالْوَاقِعَةُ

ای رسول خدا بتحقیق پیر شدی فرمود آنحضرت پیر گردانیدہ است مرا سورہ ہود و سورہ واقعہ

وَالْمُرْسَلَاتُ وَعَمَّ يَتَسَآءَلُوْنَ وَاِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ رَوَاهُ

والمرسلات وعم یتساءلون واذا الشمس کورت زیرا کہ در ین سورتہا احوال آخرت وعذاب آتش مذکور است

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ اِنَّكُمْ لَتَعْمَلُوْنَ اَعْمَالًا

ترمذی واز انس رض مرویست گفت انس بدرستیکہ شما ہر آئینہ میکنید عملہای را

فَهِيَ اَدَقُّ فِيْ اَعْيُنِكُمْ مِّنَ الشَّعْرِ كُنَّا نَعُدُّهَا عَلٰى عَهْدِ

کہ آن عملہا باریکتر است از موے در نظر شما ما می شمردیم آنرا در زمان

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُوْبِقَاتِ يَعْنِيْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از

الْمُهْلِكَاتِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

مہلکات روایت کرد بخاری واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَنِيْ رَبِّيْ بِتِسْعٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم امر کرد مرا پروردگار من بہ خصلت

خَشْيَةُ اللّٰهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَكَلِمَةُ الْعَدْلِ فِي الْغَضَبِ

یکے ترسیدن از خدا پنہان و آشکارا دوم سخن راست و درست گفتن در حالت خشم

وَالرِّضَاءِ وَالْقَصْدِ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنٰى وَاَنْ اَصِلَ مَنْ قَطَعَنِيْ

وخوشنودی سوم میانہ روی در محتاجی و تونگری چہارم آنکہ پیوندم با کسیکہ ببرد از من

وَاُعْطِيَ مَنْ حَرَمَنِيْ وَاعْفُوَ عَنْ مَّنْ ظَلَمَنِيْ وَاَنْ يَّكُوْنَ

پنجم آنکہ عطا کنم کسے را کہ محروم گرداند مرا ششم آنکہ عفو کنم از کسیکہ ظلم کند مرا ہفتم آنکہ

صُمْتِيْ فِكْرًا وَنُطْقِيْ ذِكْرًا وَنَظَرِيْ عِبْرَةً وَاَمْرِيْ

باشد خاموشی من فکر در تحصیل معرفت ہشتم آنکہ باشد نطق من ذکر خدا نہم آنکہ باشد نظر من عبرت و امر من

بِالْعُرْفِ وَقِيْلَ بِالْمَعْرُوْفِ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

بعرف و در روایتے آمدہ است بجائے عرف لفظ معروف رواہ رزین و از عبد اللہ

بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن مسعود رضی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا مِنْ عَبْدٍ مُّؤْمِنٍ يَّخْرُجُ مِنْ عَيْنَيْهِ دُمُوْعٌ وَّاِنْ كَانَ

نیست ہیچ بندہ مسلمان کہ بیرون آید از دو چشم او اشک اگرچہ باشد آن اشک

مِثْلَ رَاْسِ الذُّبَابِ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ثُمَّ يُصِيْبُ شَيْئًا

مانند سر مگس در صغر از ترس خدا تعالیٰ پس بزند بر سد آن اشک چیزے را

مِّنْ خَيْرِ وَجْهِهٖ اِلَّا حَرَّمَهُ اللّٰهُ عَلَى النَّارِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

از ظاہر روے وے مگر آنکہ حرام گرداند خدا تعالیٰ آن بندہ را بر آتش دوزخ رواہ ابن ماجہ

وَعَنْ اَبِيْ نَضْرَةَ رض اَنَّ رَجُلًا مِّنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی نضرہ رضہ کہ مردے از یاران پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَالُ لَهٗ اَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ دَخَلَ عَلَيْهِ اَصْحَابُهٗ يَعُوْدُوْنَهٗ

علیہ وسلم است کہ گفتہ میشود او را ابو عبد اللہ در آمدند بروی یاران او دیدار کنند بیماریرا میکروند او را

وَهُوَ يَبْكِيْ فَقَالُوْا لَهٗ مَا يُبْكِيْكَ اَلَمْ يَقُلْ لَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و حال آنکہ او میگریست پس گفتند مر او را چہ چیز میگریاند ترا آیا نگفتہ است مر ترا آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْ مِنْ شَارِبِكَ ثُمَّ اَقِرَّ حَتّٰى

صلے اللہ علیہ وسلم کہ کوتاہ کن از موے بروت خود پس بر قرار دار آنرا تا آنکہ

تَلْقَانِیْ قَالَ بَلٰی وَلٰکِنْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

ملاقات کنی مرا در بہشت گفت ابو عبد اللہ آرے بشارت داد و لیکن شنیدم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِنَّ اللّٰہَ عَزَّ وَجَلَّ قَبَضَ بِیَمِیْنِہٖ قَبْضَۃً وَاُخْرٰی

وسلم را کہ میگفت بدرستیکہ خدا یتعالی گرفت بدست راست خود مشتے

بِالْیَدِ الْاُخْرٰی وَقَالَ ھٰذِہٖ لِھٰذِہٖ وَھٰذِہٖ لِھٰذِہٖ وَلَا اُبَالِیْ

و گرفت جماعتے دیگر بدست دیگر و گفت خدا یتعالی کہ این جماعت مرا ین راست یعنے بہشت را و این

وَلَا اَدْرِیْ فِیْ اَیِّ الْقَبْضَتَیْنِ اَنَا رَوَاہُ اَحْمَدُ

مردوزخ راست و پرواندارم و درنمی یابم و نمی دانم کہ من در کدام یکے ازین دو قبضہ ام رواہ احمد

بَابُ صِفَۃِ النَّارِ وَاَھْلِھَا

باب در بیان صفت نار و اہل نار

وَلَا یَحْسَبَنَّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْٓا اَنَّمَا نُمْلِیْ لَھُمْ خَیْرٌ لِّاَنْفُسِھِمْ

و نہ پندارند آنانکہ نگرویدند بدرستیکہ انچہ میدہیم مرایشان را بہتر ست مرنفسہای ایشان را

اِنَّمَا نُمْلِیْ لَھُمْ لِیَزْدَادُوْٓا اِثْمًا وَلَھُمْ عَذَابٌ مُّھِیْنٌ ۝

بدرستیکہ انچہ میدہیم مرایشان را تا زیادہ کنند گناہ را و مرایشان را عذاب سوزناک ست

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَھَنَّمَ کَثِیْرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَھُمْ قُلُوْبٌ

و بہر آئینہ بدرستیکہ پیدا کردیم برا ے دوزخ بسیارے از دیوان و آدمیان مرایشان را دلہاست

لَّا یَفْقَھُوْنَ بِھَا وَلَھُمْ اَعْیُنٌ لَّا یُبْصِرُوْنَ بِھَا وَلَھُمْ

نمی دریابند بآن و مرایشان را چشمانست نمی بینند بدان و مرایشان را

اٰذَانٌ لَّا یَسْمَعُوْنَ بِھَا اُولٰٓئِکَ کَالْاَنْعَامِ بَلْ ھُمْ

گوشہاست نمی شنوند بدان. آن گروہ مانند چہارپایان اند بلکہ ایشان

اَضَلُّ اُولٰٓئِکَ ھُمُ الْغٰفِلُوْنَ وَتَمَّتْ کَلِمَۃُ رَبِّکَ

گمراہ تراند آن گروہ ایشانند بیخبران و تمام شد سخن پروردگار تو

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ۝ وَقُلِ الْحَقُّ

جزء ۱۵ رکوع ۱۲

ہر آئینہ پر کردانم دوزخ را از دیوان و آدمیان ہمہ و بگو این سخن راست ست

مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا

آمدہ است از پروردگار شما پس ہر کہ خواہد ایمان آرد و ہر کہ خواہد کافر شود بدرستیکہ آمادہ کردہ ایم

لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا

برائے ستمگاران آتش کہ بگرد اگرد در آرد ایشان را سراپردہای او و اگر فریاد خواہند کرد

يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ

از تشنگی فریاد رسیدہ شوند بآبے مانند مس گداختہ بریان کند روہا را بد شرابے است و بدرست

جزء ۱۵ رکوع ۱۴

مُرْتَفَقًا ۝ وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ

آتش جاے بودن دنہادہ شد نوشتہ پس ببینی گناہگاران را ترسان از انچہ در اوست

وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً

و گویند ای وے ما را چیست مر این کتاب را کہ نہ فرو گذاشتہ است عمل خورد را

وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا ۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا

جزء ۱۶ رکوع ۶

و نہ بزرگ را مگر شمردہ و بیابند انچہ کردند حاضر

وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ۝ وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ

و نہ ستم کند پروردگار تو بیکے را و نیست از شما مگر گذرندہ آن ہست

عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ۝ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ

جزء ۱۶ رکوع ۴

بر پروردگار تو جزاے کاری حکم کردہ شدہ پس رہانیم آنان را کہ پرہیز کردند و بگذاریم

الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ۝ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ

ستمگاران را دران بزانو در آیندگان و بنہیم ترازوہای راست را برای روز رستخیز

فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ

پس ستم کردہ نشود نفسے چیزے را و اگر باشد ہمسنگ دانہ از سپند

أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ ۝ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ

بیاریم آن را و بسنده ایم شمار کننده بدرستی شما و آنچه می پرستید

مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ ۝ جزء ۱۷ ربع ۲

از جز خدای آتش انگیز دوزخ خید شما آن گذرنده گانید

لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ آلِهَةً مَّا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ۝

اگر بودند آن گروه خدایان نیامدند بآن دوزخ و همه در آن جاوید باشند

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا جزء ۱۷ ربع ۱

مر ایشان راست در آن ناله زار و ایشان در آن آتش نمی شنوند سخنے که بدان شاد شوند پس

قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ

نگردیدند بریده شد برای شان جامها از آتش ریخته شود از زیر

رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ۝ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ۝

سرهای شان آب گرم گداخته شود بآن آنچه در شکمهای شانست و پوستها

وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ۝ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا

و مر ایشان راست گرزها از آهن هرگاه خواهند که بیرون آیند

مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ۝

ازان از اندوه باز گردانیده شوند در آن و بچشید عذاب سوزنده

وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنزِيلًا ۝ جزء ۱۹ ربع ۱

و روز یکه شگافته شود آسمان با بر و فرو فرستاده شوند فرشتگان فرو فرستادنی

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ

پادشاهی آن روز ثابت ست مر رحمن را و باشد آن روز بر ناگروندگان

عَسِيرًا ۝ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي

دشوار و آن روز که خاید ستمگار بر دستهای خود گوید کاشکے من

اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُوْلِ سَبِيْلًا ۝ يٰوَيْلَتٰى لَيْتَنِيْ لَمْ اَتَّخِذْ

فراگرفتم باورستاده راه ای هلاکت من کاشکے من نگرفتم

فُلَانًا خَلِيْلًا ۝ لَقَدْ اَضَلَّنِيْ عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَآءَنِيْ

فلان را دوست هر آئینه بدوستی گمراه کرد مرا از یاد کرد نے پس از انکه آمد مرا

وَكَانَ الشَّيْطٰنُ لِلْاِنْسَانِ خَذُوْلًا ۝ وَقَالَ الرَّسُوْلُ يٰرَبِّ

وهست دیو برای آدمی فراگذارنده و گفت پیغمبر ای پروردگار من

اِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوْا هٰذَا الْقُرْاٰنَ مَهْجُوْرًا ۝ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا

بدرستی گروه من فراگرفتند این قرآن را فراگذاشته و آنانکه نگرویدند

لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ ۝ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوْتُوْا وَلَا يُخَفَّفُ

مرایشان را آتش دوزخ ست حکم کرده نشود برایشان تا بمیرند و سبک کرده نشود

عَنْهُمْ مِّنْ عَذَابِهَا ۝ كَذٰلِكَ نَجْزِيْ كُلَّ كَفُوْرٍ ۝ وَهُمْ

از ایشان از عذاب آن همچنین پاداش دهیم هر ناسپاس را و ایشان

يَصْطَرِخُوْنَ فِيْهَا ۚ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِيْ

فریاد کنند دران ای پروردگار ما بیرون کن ما را تا کنیم شایسته جز آنکه بودیم

كُنَّا نَعْمَلُ ۚ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيْهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ

میکردیم آیا زندگانی ندادیم شما را آنکه پند گیرد دران آنکه پند گیرد و آمد شما

النَّذِيْرُ ۚ فَذُوْقُوْا ۚ فَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ نَّصِيْرٍ ۝ هٰذَا جَهَنَّمُ

انذار کننده پس بیت مر ستمگاران را هیچ یار ے این دوزخی ست

الَّتِيْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ ۝ اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ

که بودید وعده کرده میشدید درآیید دران امروز باکه بودید

تَكْفُرُوْنَ ۝ اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ

أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝

دستهای شان وگواهی دهد پاهای شان بآنچه بودند کسب میکردند

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ۝

وروزیکه برانگیخته شوند دشمنان خدا سوی آتش پس ایشان رانده شوند

حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ

تا چون آیند آن را گواهی دهد برایشان گوشهای شان و دیده های شان

وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ

و پوستهای شان بآنچه بودند میکردند وگویند مر پوستهای خود را

لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ

چرا گواهی دادید برما گویند بسخن آورد ما را خدا آنکه بسخن آورد

كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝

هر چیزی را واو آفرید شما را نخستین بار و بسوی او باز گردانیده شوید

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ

روزی که گوئیم مر دوزخ را آیا پر شدی وگوید آیا هیچ

مَزِيدٍ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ

زیادتی است آی آنانکه گرویده اید نگاهدارید نفسهای خود را و کسان خویش را

نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ

از آتشی که آتش انگیزه اش مردمان و سنگ اند بران فرشتگان درشت

شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ

سخت نافرمانی نکنند خدای را آنچه فرماید آنها را و میکنند

مَا يُؤْمَرُونَ ۝ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ

آنچه فرموده شوند روزی که برداشته شود از امر سخت و خوانده شوند

إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ

سوے سجدہا پس نتوانند فروترین چشمہای شان فرو گیرد ایشان را

ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ۝ فَذَرْنِي

خواری و بدرستیکہ بودند خوانندہ شوند بسوے سجدہا و ایشان تندرست بودند پس بگذار مرا

وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ

و آن را کہ دروغ میکند باین سخن کہ قرآن ست زود باشد کہ بگیریم ایشان را درجہ درجہ

لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ

از آن کہ ایشان ندانند و مہلت دہیم ایشان را بدرستیکہ عقوبت من محکم است بالا میروند فرشتگان

وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

و جبرئیل بسوے خدا در روزیکہ ہست مقدار اندازہ او پنجاہ ہزار سال

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ۝ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا وَنَرَاهُ قَرِيبًا ۝

پس شکیبائی کن شکیبائی نیک بدرستیکہ کافران می بینند روز قیامت را دور از

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ وَلَا يَسْأَلُ

روزے کہ گردد آسمان مانند مس گداختہ و گردند کوہہا مانند پشم زدہ شدہ و نپرسد

حَمِيمٌ حَمِيمًا يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ

خویش خویش را بینا کردہ شوند ایشان دوست دارد گناہگار آنکہ فدیہ دہد از

عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ وَفَصِيلَتِهِ

عذاب آن روز بہ پسران خود و زن خود و برادر خود و خویشان خود

الَّتِي تُؤْوِيهِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ كَلَّا إِنَّهَا

کہ جاے دادند او را و آنچہ در زمین است ہمہ پس رہانند او را حاشا بدرستیکہ

لَظَى نَزَّاعَةً لِلشَّوَى تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّى وَجَمَعَ

آتش دوزخ زبانہ است خاص کنندہ است مر دست و پا مشرکان را میخواند آتش کسی را کہ پشت برگردانید

فَاوْعٰى كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ ۝ اِلَّآ اَصْحٰبَ الْيَمِيْنِ ۝

ونگاه داشته هر نفسی با نچه کسب کرد گروست مگر اهل راست

فِيْ جَنّٰتٍ يَتَسَآءَلُوْنَ ۝ عَنِ الْمُجْرِمِيْنَ ۝ مَا سَلَكَكُمْ

در بوستانها می پرسند از گناه گاران چه چیز آورد شمارا

فِيْ سَقَرَ ۝ قَالُوْا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّيْنَ ۝ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ

در دوزخ گویند نبودیم از نماز کنندگان و نبودیم خورانیم

الْمِسْكِيْنَ ۝ وَكُنَّا نَخُوْضُ مَعَ الْخَآئِضِيْنَ ۝ وَكُنَّا نُكَذِّبُ

درویشان را و بودیم ما همی ستیزیدیم با ستیزندگان و رشان محمد و غیبت مشغول بودیم وی بدیم که

بِيَوْمِ الدِّيْنِ ۝ حَتّٰٓى اَتٰىنَا الْيَقِيْنُ ۝ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ

بروز جزا تا آنکه آمد بامرگ پس سود نکند ایشان را شفاعت

الشّٰفِعِيْنَ ۝ فَاِذَا جَآءَتِ الصَّآخَّةُ ۝ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيْهِ ۝

همه شافعان پس چون بیاید آواز روز یکه بگریزند آدمی از برادر خود

وَاُمِّهٖ وَاَبِيْهِ ۝ وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنِيْهِ ۝ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ

و مادر خود و پدر خود و زن خود و فرزندان خود و هر مردی را از ایشان آنروز

شَاْنٌ يُّغْنِيْهِ ۝ وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ۝ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ۝

کاریست که مشغول دارد اورا رویها آن روز تابانست خندان شادان

وَوُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ۝ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ۝ اُولٰٓئِكَ هُمُ

و رویها آن روز بران غبارست فراگیرد آنرا تاریکی آن گروه ایشانند

الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ۝ اِنَّآ اَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ سَلٰسِلَا۠ وَاَغْلٰلًا

کافران ناکاران بدرستی ما آماده کرده ایم برای کافران زنجیرها و طوقها

وَّسَعِيْرًا ۝ وَاَصْحٰبُ الشِّمَالِ ۝ مَآ اَصْحٰبُ الشِّمَالِ ۝ فِيْ

و آتش دیاران دست چپ چه اند یاران دست چپ در

سَمُوْمٍ وَّحَمِيْمٍ ۙ وَّظِلٍّ مِّنْ يَّحْمُوْمٍ ۙ لَّا بَارِدٍ وَّلَا كَرِيْمٍ ۙ اِنَّهُمْ

آتش سوزان و آب گرم و سایه از دود سیاه نه خنک و نه نیک بدرستے ایشان

كَانُوْا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِيْنَ ۚ وَكَانُوْا يُصِرُّوْنَ عَلَى

بودند پیش ازین نازندگان و بودند اصرار میکردند بر

الْحِنْثِ الْعَظِيْمِ ۚ وَكَانُوْا يَقُوْلُوْنَ ۚ اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا

گناه بزرگ و بودند میگفتند آیا چون بمیریم و بشویم خاک

وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ۚ اَوَاٰبَآؤُنَا الْاَوَّلُوْنَ ۚ قُلْ اِنَّ

و استخوانها آیا بدرستے ما برانگیخته شدگانیم آیا پدران ما پیشینیان گو بدرستے

الْاَوَّلِيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ ۚ لَمَجْمُوْعُوْنَ ۙ اِلٰى مِيْقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُوْمٍ ۚ

پیشینیان و پسینیان هر آئینه جمع شدگان اند بسوے وقت روز دانسته

ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّآلُّوْنَ الْمُكَذِّبُوْنَ لَاٰكِلُوْنَ مِنْ شَجَرٍ

پس بدرستی شمای گمراهان دروغ گویان هر آئینه خورندگانید از درخت

مِّنْ زَقُّوْمٍ ۚ فَمَالِـُٔوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنَ ۚ فَشٰرِبُوْنَ عَلَيْهِ مِنَ

زقوم پس پر کنندگانید ازان شکمها پس آشامندگان بران از

الْحَمِيْمِ ۚ فَشٰرِبُوْنَ شُرْبَ الْهِيْمِ ۚ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّيْنِ ۚ

آب گرم پس آشامندگان آشامیدن شتران تشنه این پیشکش ایشانست روز پاداش

وَلِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۚ

و مر آنانرا که کافر شدند به پروردگار خود عذاب دوزخ است و بدجای بازگشت ست

اِذَآ اُلْقُوْا فِيْهَا سَمِعُوْا لَهَا شَهِيْقًا وَّهِيَ تَفُوْرُ ۙ تَكَادُ تَمَيَّزُ

چون انداخته شوند ازان در دوزخ بشنوند مر آنرا آوازی مانند آواز خران و دوزخ جوش میزند نزدیک ست

مِنَ الْغَيْظِ ۭ كُلَّمَآ اُلْقِيَ فِيْهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ

از خشم کافران هرگاه درافگنده شوند دران گروهے سوال کند ایشان را خازنان دوزخ از روے تبکیت

ع جزو بیست و پنجم

آیا نیامد شما را

نَذِيرٌ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ

نذر کنندہ گویند آرے بدرستیکہ آمد بما پیغمبر بیم کنانندہ پس تکذیب کردیم قول اورا و گفتیم ما

اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا

نفرستادہ است خدا تعالیٰ ہیچ چیز نیستید شما ای رسولان مگر در خطای بزرگ و گویند اگر مے بودیم

نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ فَاعْتَرَفُوا

کہ بالشنویم سخن پیغمبر را تعقل میکردیم نمی بودیم امروز در اہل دوزخ پس اقرار کردند

بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ

بگناہ خویش پس دوری از رحمت من باد مر اہل دوزخ را و روزے کہ جمع کند اینانرا

كَأَنْ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ

گویا نہ درنگ کردند مگر زمانے از روز آشنائی میکنند میان خویش

وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ ۝

وندا کنند ای مالک تا کہ حکم کند بر ما پروردگار تو گوید بدرستی شما درنگ کنندگانید

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابے ہریرہ رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ أُوقِدَ عَلَى النَّارِ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى احْمَرَّتْ ثُمَّ أُوقِدَ

فرمود آنحضرت ۱۲ افروختہ شد بر آتش دوزخ ہزار سال تا آنکہ سرخ شد پس افروختہ شد

عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى ابْيَضَّتْ ثُمَّ أُوقِدَ

بروے ہزار سال تا آنکہ سفید گردید پس افروختہ شد بروے ہزار سال

حَتَّى اسْوَدَّتْ فَهِيَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

تا آنکہ سیاہ شد پس آتش دوزخ سیاہ تاریک ست رواہ ترمذی

وَعَنْهُ رض أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از ابو ہریرہ رض مرویست گفت کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ نَارُكُمْ جُزْءٌ مِّنْ سَبْعِيْنَ جُزْأً مِّنْ نَارِ جَهَنَّمَ قِيْلَ يَا

فرمود گرمی آتش شما کہ در دنیاست یکپارہ ایست از ہفتاد پارہ از آتش دوزخ گفتہ شد اے

رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً قَالَ فَاِنَّهَا فُضِّلَتْ عَلَيْهِنَّ

رسول خدا بدرستیکہ بود این آتش دنیا بسندہ فرمود پس زیادہ گردیدہ آتش دوزخ بران

بِتِسْعَةٍ وَّسِتِّيْنَ جُزْأً كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَ

آتشہا شصت و نہ جزء ہر یک ازین شصت و نہ جز مانند گرمی این آتش شناست متفق علیہ یعنی

اللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ نَارُكُمُ الَّتِيْ يُوْقِدُ ابْنُ

این حدیث در بخاری و مسلم است و این لفظ کہ ذکر کردہ شد از بخاری ست و در روایت مسلم این لفظ ست آتشے

اٰدَمَ وَفِيْمَا عَلَيْهَا وَكُلُّهَا بَدَلَ عَلَيْهِنَّ وَكُلُّهُنَّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ

کہ می فروزند آدمی از نوع بنی آدم و نیز در روایتے لفظ علیہا کلہا بجائے علیہن و کلہن آمدہ ست از ابو سعید خدری رضی اللہ عنہ

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الصَّعُوْدُ جَبَلٌ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت است کہ فرمود آنحضرت کہ صعود کوہی ست

مِنْ نَارٍ يُّتَصَعَّدُ فِيْهِ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا وَيُهْوٰى بِهٖ كَذٰلِكَ

از آتش برآمدہ میشود بروے ہفتاد سال و فرود انداختہ میشود از ان کافر ہفتاد سال ہمچنین

فِيْهِ اَبَدًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در وے ہمیشہ روایت کرد ترمذی و ہم از ابو سعید خدری رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ لَسُرَادِقُ النَّارِ اَرْبَعَةُ جُدُرٍ كَثَفُ كُلِّ جِدَارٍ مَّسِيْرَةُ

وسلم فرمود ہر آئینہ سرا پردۂ آتش چہار دیوارست سطبری ہر دیوارے مسافت

اَرْبَعِيْنَ سَنَةً رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

چہل سال ست رواہ ترمذی و ہم از ابو سعید رضہ مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ اَنَّ دَلْوًا مِّنْ غَسَّاقٍ يُهْرَاقُ

صلے اللہ علیہ وسلم اگر آنکہ یک دلو از زرد آب دوزخیان ریختہ شود

فِی الدُّنْیَا لَاَنْتَنَ اَهْلُ الدُّنْیَا رَوَاهُ الدَّارِمِیُّ وَعَنْ

در دنیا ہر آینہ گندہ میشوند اہل دنیا روایت کردہ این حدیث را دارمی و از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

عبد اللہ بن عمرو بن عاص رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَوْ اَنَّ رَصَاصَةً مِثْلَ هٰذِهٖ وَاَشَارَ اِلٰی مِثْلِ

علیہ وسلم اگر یافتہ شود از زیارہ مثل این و اشارت کرد آنحضرت بسوے مانند

الْجُمْجُمَةِ اُرْسِلَتْ مِنَ السَّمَآءِ اِلَی الْاَرْضِ وَهِیَ مَسِیْرَةُ

جمجمہ انداختہ شود از آسمان بسوے زمین و آن مسافت

خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ لَبَلَغَتِ الْاَرْضَ قَبْلَ اللَّیْلِ وَلَوْ اَنَّهَا

پانصد سالہ است ہر آینہ میرسد آن رصاصہ زمین را پیش از شب و اگر ثابت شود آنکہ

اُرْسِلَتْ مِنْ رَاْسِ السِّلْسِلَةِ لَسَارَتْ اَرْبَعِیْنَ خَرِیْفًا

آن رصاصہ انداختہ شود از سر زنجیر ہر آینہ میرسد چہل سال

اِلَی اللَّیْلِ وَالنَّهَارِ قَبْلَ اَنْ تَبْلُغَ اَصْلَهَا اَوْ قَعْرَهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

شب و روز پیش از انکہ برسد رصاصہ بیخ سلسلہ یا پایان او را رواہ ترمذی

وَعَنْ بُرْدَةَ عَنْ اَبِیْهِ مَدَّ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی بردہ کہ پسر ابو موسی اشعری است از پدرش روایت دارد و از حضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اِنَّ فِیْ جَهَنَّمَ لَوَادٍ یُقَالُ لَهٗ هَبْهَبٌ یَسْکُنُهٗ کُلُّ

کہ فرمود آنحضرت بدرستیکہ در دوزخ ہر آینہ وادی ست کہ گفتہ شود او را ہبہب سکونت میکند در وے

جَبَّارٍ رَوَاهُ الدَّارِمِیُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ

متکبر رواہ دارمی و مرویست از عبد اللہ بن حارث بن

جَزْءٍ مَدَّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ

جزء بفتح جیم و سکون زای معجمہ صحابی ست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

عہ سر زانیر جمجمہ صغیر کہ کلہ

عہ ای سلسلہ کہ بدوزخ است و مراد قعر ہفتم سلسلہ ست زنجیرہا سبعون ذراعا فی سبعین ذراعا و مراد از سبعین کثرت است یا ذراع چہار از مرفق تا کف

فِي النَّارِ حَيَّاتٌ كَأَمْثَالِ الْبُخْتِ تَلْسَعُ إِحْدَاهُنَّ اللَّسْعَةَ

در آتش مارانند مانند شتران بسختی میگزد یکے ازان ماران یکبار گزیدن

فَيَجِدُ حُمُوتَهَا أَرْبَعِينَ خَرِيفًا وَإِنَّ فِي النَّارِ عَقَارِبَ

پس مے یابد سختی و درد آن چہل سال و بدرستیکہ در دوزخ کژدم است

كَأَمْثَالِ الْبِغَالِ الْمُوكَفَةِ تَلْسَعُ إِحْدَاهُنَّ اللَّسْعَةَ فَيَجِدُ حُمُوتَهَا

مانند اشتران بالان کردہ میگزد یکے ازان یکبار گزیدن پس مے یابد سختی و درد آنرا

أَرْبَعِينَ خَرِيفًا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ قَالَ

چہل سال رواہ احمد و از ابن مسعود رض مرویست گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آوردہ میشود دوزخ را در آن روز

لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ

مر آن دوزخ را ہفتاد ہزار مہار ست کہ بر ہر مہار ہفتاد ہزار

مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رض

فرشتہ میکشند آن را رواہ مسلم و از نعمان بن بشیر رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَهْوَنَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ بدرستیکہ آسان

أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا مَنْ لَهُ نَعْلَانِ وَشِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ

دوزخیان از روی عذاب کسے ست کہ مر او را نعلین و دو بند سے نعلین ست از آتش

يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ كَمَا يَغْلِي الْمِرْجَلُ مَا يَرَى أَنَّ أَحَدًا

میجوشد از ان نعلین مغز سر وے چنانکہ میجوشد دیگ مسین گمان نمی برد آنکس کہ ہیچ یکے

أَشَدُّ مِنْهُ عَذَابًا وَإِنَّهُ لَأَهْوَنُهُمْ عَذَابًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

از دوزخیان سخت باشد اندوے عذاب و حال آنکہ آنکس تحقیق آسان ترین دوزخیان ست از روی عذا

۴ حدیث کہ مرجع ضمیر بسوے آخری باشد

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن عباس رضا مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَهْوَنُ اَهْلِ النَّارِ عَذَابًا اَبُوْطَالِبٍ وَهُوَ مُتَنَعِّلٌ بِنَعْلَيْنِ

سبکترین دوزخیان از روی عذاب ابوطالب ست وحال آنکہ وی پوشیدہ ست نعلین را

يَغْلِيْ مِنْهُمَا دِمَاغُهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ

میجوشد از انہا دماغ وے روایت کرد بخاری این حدیث را واز سمرہ بن

جُنْدُبٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مِنْهُمْ

جندب رضا مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود بعضے از دوزخیان کسی ست

مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ اِلٰى كَعْبَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ

کہ میگیرد اورا آتش دوزخ تا دو شنالنگ و بعضے از ایشان کسی ست کہ میگیرد اورا آتش دوزخ

اِلٰى رُكْبَتَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ اِلٰى حُجْزَتِهٖ وَمِنْهُمْ

تا دو زانو او و بعضے از دوزخیان کسی ست کہ میگیرد اورا آتش تا بجای بند ازار او و بعضے

مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ اِلٰى تَرْقُوَتِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

از ایشان کسے کہ میگیرد اورا دوزخ تا چنبر گردن او روایت کرد این حدیث را مسلم واز

اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

انس بن مالک رضا مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

يُؤْتٰى بِاَنْعَمِ اَهْلِ الدُّنْيَا مِنْ اَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

آورده میشود متنعم ترین اہل دنیا را از دوزخیان روز قیامت

فَيُصْبَغُ فِي النَّارِ صَبْغَةً ثُمَّ يُقَالُ يَا ابْنَ اٰدَمَ هَلْ رَاَيْتَ

پس غوطہ داده میشود در آتش دوزخ یک غوطہ پس گفتہ شود ای فرزند آدم آیا دیدی

خَيْرًا قَطُّ هَلْ مَرَّ بِكَ نَعِيْمٌ قَطُّ فَيَقُوْلُ لَا وَاللّٰهِ يَا رَبِّ

تو روی نیکی را هرگز آیا گذشت بر تو نعمت و راحت هرگز از دنیا پس میگوید آن دوزخی نخواهد آن گدای بد بدیدم هرگز

وَيُؤْتَى بِأَشَدِّ النَّاسِ بُؤْسًا فِي الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ

وآورده میشود در بهشت سخت ترین مردم از روی محنت و اندوه در دنیا از بهشتیان

فَيُصْبَغُ صِبْغَةً فِي الْجَنَّةِ فَيُقَالُ لَهُ يَا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ

پس یک غوطه داده میشود در بهشت پس گفته میشود مر او را اے فرزند آدم آیا دیدی

بُؤْسًا قَطُّ وَهَلْ مَرَّ بِكَ شِدَّةٌ قَطُّ فَيَقُولُ لَا وَاللّٰهِ يَا رَبِّ

تو روے سختی را هرگز و آیا گذشت بر تو سختی و محنت در دنیا پس میگوید نگذشت بر من محنت

مَا مَرَّ بِي بُؤْسٌ قَطُّ وَلَا رَأَيْتُ شِدَّةً رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ

و سختی هرگز اے پروردگار من و ندیدم هرگز سختی را رواه مسلم و هم از وے

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَقُولُ اللّٰهُ لِأَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ

مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود میگوید حق تعالی مر آسان ترین دوزخیان را

عَذَابًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَوْ أَنَّ لَكَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ

از روے عذاب روز قیامت اگر مے بود ترا چیزیکه در زمین است از اشیاے دنیا

أَكُنْتَ تَفْتَدِي بِهِ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَقُولُ أَرَدْتُ مِنْكَ

آیا بودی تو فدیه میکردی بآن پس میگوید آن دوزخی آرے پس می فرماید خدا تعالی اراده نمودم

أَهْوَنَ مِنْ هٰذَا وَأَنْتَ فِي صُلْبِ آدَمَ أَنْ لَا تُشْرِكَ

من از تو کمتر ازین فدیه و حال آنکه تو بودی در پشت آدم که شریک نه گردانی

بِي شَيْئًا فَأَبَيْتَ إِلَّا أَنْ تُشْرِكَ بِي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

بمن چیزیرا پس فرمانبرداری نکردی مگر شریک گردانیدی بمن متفق علیه و از

أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي قَوْلِهِ

ابی سعید رضی اللہ عنہ روایت است که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در تفسیر قول حق تعالی

كَالْمُهْلِ أَيْ كَعَكَرِ الزَّيْتِ فَإِذَا قَرَّبَهُ إِلَى وَجْهِهِ سَقَطَتْ

ای کعکر الزیت یعنے مانند درد روغن پس چون نزدیک گردانیده شود بسوی روی

فَرْوَةُ وَجْهِهِ فِيهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

دوزخ افتد پوست روے وے دران از حرارت رواہ ترمذی و از ابی ہریرہ رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الْحَمِيمَ لَيُصَبُّ

مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت بدرستیکہ آب گرم ریختہ میشود

عَلَى رُؤُسِهِمْ فَيَنْفُذُ الْحَمِيمُ حَتَّى يَخْلُصَ إِلَى جَوْفِهِ

بر سرہاے ایشان پس در میگذرد آب گرم تا آنکہ میرسد تا درون شکم او

فَيَسْلُتُ مَا فِي جَوْفِهِ حَتَّى يَمْرُقَ مِنْ قَدَمَيْهِ وَهُوَ

پس میشکند چیزے را کہ در شکم اوست تا آنکہ بیرون آید از ہر دو پاے او و این ست

الصَّهْرُ ثُمَّ يُعَادُ كَمَا كَانَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

صہر پستر باز گردانیدہ میشود چنانچہ بود یعنے بحال خود می آید رواہ ترمذی و از

أَبِي أُمَامَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ

ابی امامہ رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در تفسیر قول حق

يُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ يَتَجَرَّعُهُ قَالَ يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ

و نوشانیدہ میشود دوزخی را از آبے کہ زرد آب ست و ریحا لیکہ چرکیدہ شد آنرا بتکلف فرمودن نزدیک کردہ میشود

فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةُ

صدید بسوی دہن وی پس ناخوش میدارد و او را پس چون نزدیک گردانیدہ میشود از وے بریان میگردد روے

رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَّعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ

وے افتد پوست سر وے پس چون می نوشد آنرا پارہ پارہ میکند روده ہاے او را تا آنکہ بیرون می آید از دبر او

يَقُولُ اللّٰهُ تَعَالَى وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ

میگوید حق تعالی و نوشانیدہ میشوند دوزخیان آب گرم پس پارہ پارہ گرداند روده ہاے ایشان

وَيَقُولُ وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي

و میگوید حق تعالی و اگر فریاد کنند کافران از تشنگی فریاد رسی کردہ میشوند بآبے کہ مانند مس گداختہ است

الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ

بریان میکند رویہارا بدو شدیدے است آن آب رواہ الترمذی واز ابن

عَبَّاسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ

عباس رضہ مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خواند

هٰذِهِ الْاٰيَةَ اِتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهٖ وَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ

این آیت را کہ بپرہیزید خدا تعالے را حق پرہیز و نمیرید مگر در حالے

مُّسْلِمُوْنَ ۝ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ

کہ شما مسلمان باشید فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اگر آنکہ

اَنَّ قَطْرَةً مِّنَ الزَّقُّوْمِ قُطِرَتْ فِيْ دَارِ الدُّنْيَا لَاَفْسَدَتْ

یک قطرہ از زقوم بچکد در سرائے دنیا تباہ گرداند

عَلٰى اَهْلِ الْاَرْضِ مَعَايِشَهُمْ فَكَيْفَ بِمَنْ يَّكُوْنُ

بر زمینیان اسباب زندگانی ایشان را پس چگونہ باشد حال کسیکہ باشد زقوم

طَعَامَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض عَنِ النَّبِيِّ

خوراک وے رواہ ترمذی و روایت ست از ابو سعید رضہ از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُمْ فِيْهَا كَالِحُوْنَ قَالَ تَشْوِيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم در تفسیر وہم فیہا کالحون گفت بسوزد

النَّارُ فَتَقَلَّصُ شَفَتُهُ الْعُلْيَا حَتّٰى تَبْلُغَ وَسْطَ رَاْسِهٖ

روی ایشان را آتش برہم مچیدہ منقبض میگردد لب زیرین او تا آنکہ میرسد لب زیرین وے

وَتَسْتَرْخِيْ شَفَتُهُ السُّفْلٰى حَتّٰى تَضْرِبَ سُرَّتَهٗ رَوَاهُ

در میان سر او فرو می ہشتد لب زیرین وی تا آنکہ میرسد ناف او را رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ترمذی واز انس رضہ مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ ابْكُوا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيعُوا فَتَبَاكَوْا فَإِنَّ

فرمود ای مردمان بگریید از ترس خدا پس اگر نمیتوانید که بگریید پس بتکلف گریه

أَهْلَ النَّارِ يَبْكُونَ فِي النَّارِ حَتَّى تَسِيلَ دُمُوعُهُمْ فِي

کنید زیرا که دوزخیان میگریند در آتش تا آنکه روان میگردد اشکهای ایشان در

وُجُوهِهِمْ كَأَنَّهَا جَدَاوِلُ حَتَّى تَنْقَطِعَ الدُّمُوعُ

روهای ایشان گویا اشکها جویهاے خرد اند تا آنکه بریده میشود اشکها

فَتَسِيلُ الدِّمَاءُ فَتَقْرَحُ الْعُيُونُ فَلَوْ أَنَّ سُفُنًا أُجْرِيَتْ

پس روان میگردد خونها پس زخمی میکند چشمها را پس اگر کشتیها رانده شوند در اشکهاے

فِيهَا لَجَرَتْ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

ایشان هر آینه روان گردد روایت کرد در شرح السنة واز ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَيْنَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم میان

مَنْكِبَيِ الْكَافِرِ فِي النَّارِ مَسِيرَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ لِلرَّاكِبِ

دو دوش کافر در آتش دوزخ مسافت سیر سه روزست مر سوار

الْمُسْرِعِ وَفِي رِوَايَةٍ ضِرْسُ الْكَافِرِ مِثْلُ أُحُدٍ وَغِلَظُ

تیز رو او در روایتے دیگر آمده که دندان کافر روز قیامت مانند کوه احد

جِلْدِهِ مَسِيرَةُ ثَلَاثٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ رض قَالَ

وسطبری جلد او مجو سیر سه روزه راه رواه مسلم وهم از وے مرویست که فرمود

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضِرْسُ الْكَافِرِ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم دندان کافر

يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِثْلُ أُحُدٍ وَفَخِذُهُ مِثْلُ الْبَيْضَاءِ وَمَقْعَدُهُ

روز قیامت مانند کوه احدست وران وے مانند بیضاست وجاے نشستن او

مِنَ النَّارِ مَسِيْرَةَ ثَلٰثٍ مِثْلِ الزَّنْدَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

از آتش دوزخ مسافت سیر سه شب اند قریۂ زبده است رواه ترمذی و هم

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ غِلَظَ جِلْدِ الْكَافِرِ

از وی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ ستبری پوست کافر

اِثْنَانِ وَاَرْبَعُوْنَ ذِرَاعًا وَاِنَّ ضِرْسَهٗ مِثْلُ اُحُدٍ وَاِنَّ مَجْلِسَهٗ

چہل و دو ذراع ست و بدرستیکہ دندان او مانند کوہ احد ست و بدرستیکہ جاے نشست او

مِنْ جَهَنَّمَ مَا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِيْنَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ

از جہنم مقدار مسافت مابین مکہ و مدینہ است رواہ الترمذی و از ابن

عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْكَافِرَ

عمر رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ کافر

لَيُسْحَبُ لِسَانُهُ الْفَرْسَخَ وَالْفَرْسَخَيْنِ يَتَوَطَّؤُهُ النَّاسُ رَوَاهُ اَحْمَدُ

ہر آئنہ میکشند زبان خود را بزمین سہ میل یا شش میل پامال میکنند زبان او را مردم رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و ترمذی در روایت ہست از ابی الدرداء رضی اللہ عنہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلْقٰى عَلٰى اَهْلِ النَّارِ الْجُوْعُ فَيَعْدِلُ مَا هُمْ فِيْهِ مِنَ الْعَذَابِ

علیہ وسلم انداختہ میشود بر دوزخیان گرسنگی پس برابر میکرد و عذاب گرسنگی چیزیرا کہ ایشان در اند

فَيَسْتَغِيْثُوْنَ فَيُغَاثُوْنَ بِطَعَامٍ مِنْ ضَرِيْعٍ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِيْ مِنْ

پس فریاد میکنند از الم گرسنگی پس فریاد رسی کردہ میشوند بطعام گیاہ خاردار کہ فربہ نمیگرداند و سیری نمیگرداند

جُوْعٍ فَيَسْتَغِيْثُوْنَ بِالطَّعَامِ فَيُغَاثُوْنَ بِطَعَامٍ ذِيْ غُصَّةٍ

از گرسنگی پس باز فریاد میکنند بطعام پس فریاد رسی کردہ میشوند بطعام گلو گیر

فَيَذْكُرُوْنَ اَنَّهُمْ كَانُوْا يُجِيْزُوْنَ الْغُصَصَ فِي الدُّنْيَا بِالشَّرَابِ

پس یاد می آرند کہ ایشان بودند کہ میگذرانیدند طعام ہای گلو گیر را در دنیا با آب

از عذاب آتش دوزخ

فَيَسْتَغِيثُونَ بِالشَّرَابِ فَيُرْفَعُ إِلَيْهِمُ الْحَمِيمُ بِكَلَالِيبِ الْحَدِيدِ

پس باز فریاد میکنند با آب پس برداشته میشود بسوے ایشان آب گرم با کلالیب حدید

فَإِذَا دَنَتْ مِنْ وُجُوهِهِمْ شَوَتْ وُجُوهَهُمْ فَإِذَا دَخَلَتْ بُطُونَهُمْ

پس چون نزدیک می آید از روهای ایشان بریان میشود روے ایشان را پس چون درمی آید شکمهاے

قَطَّعَتْ مَا فِي بُطُونِهِمْ فَيَقُولُونَ ادْعُوا خَزَنَةَ جَهَنَّمَ فَيَقُولُونَ

ایشان را پاره پاره میکند چیزیرا که در شکمهاے ایشانست پس میگویند دوزخیان دعا کنید خازنان جهنم را پس میگویند

أَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا

خازنان دوزخ آیا نبود که می آمدند شما را پیغمبران شما بمعجزات میگویند دوزخیان آرے آمدند پس میگویند خازنان

وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ قَالَ فَيَقُولُونَ ادْعُوا مَالِكًا

کنید امید اجابت نیست زیرا که نیست دعا کافران مگر در گمراهی پس میگویند دوزخیان پس میگویند خازنان بخوانید

فَيَقُولُونَ يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ فَيُجِيبُهُمْ أَنَّكُمْ

پس میگویند یا مالک باید که بمیراند ما را پروردگار تو گفت آنحضرت جواب میدهد مالک ایشان را بدرستیکه

مَاكِثُونَ قَالَ الْأَعْمَشُ نُبِّئْتُ أَنَّ بَيْنَ دُعَائِهِمْ وَإِجَابَةِ مَالِكٍ

شما درنگ کنندگان اند در دوزخ گفت اعمش خبر داده شدم که میان خواندن ایشان دوجواب دادن مالک

إِيَّاهُمْ أَلْفَ عَامٍ قَالَ فَيَقُولُونَ ادْعُوا رَبَّكُمْ فَلَا أَحَدَ خَيْرٌ مِنْ

ایشان را هزار سال ست گفت آنحضرت پس میگویند بخوانید پروردگار خود را پس نیست هیچکس بهتر از

رَبِّكُمْ فَيَقُولُونَ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ۝

پروردگار شما پس میگویند ای پروردگار ما غلبه کرد ما را بدبختی ما و بودیم ما قومے گمراه

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ۝ قَالَ فَيُجِيبُهُمْ اخْسَئُوا

ای پروردگار ما بیرون آر ما را از آتش پس اگر بازگردیم ما بمعصیت پس ظالم کنندگانیم بر نفس خود گفت آنحضرت پس جواب میدهد

فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ قَالَ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَئِسُوا مِنْ كُلِّ خَيْرٍ وَعِنْدَ ذَلِكَ

پروردگار ایشان را دور شوید در آن و سخن مکنید گفت پس نزدیک آن ناامید میشوند از هر نیکی و عند آن

يَأْخُذُونَ فِي الزَّفِيرِ وَالْحَسْرَةِ وَالْوَيْلِ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ

شہر فریاد میکنند و ناله و فریاد و حیرانگی ان میکنند و در وقت فریاد خود دندان بدندان میگزند گفت عبد الله بن

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ فَالنَّاسُ لَا يَرْفَعُونَ هٰذَا الْحَدِيثَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

عبد الرحمن پس مردمان نمیدانند و این حدیث را بپیغمبر خدا مرفوع نمیکنند این حدیث را بپیغمبر خدا موقوف میدانند برابی در داد از قول او فاما مرفوع کردن

وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

و از نعمان بن بشیر مرویست گفت شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُولُ أَنْذَرْتُكُمُ النَّارَ أَنْذَرْتُكُمُ النَّارَ فَمَا زَالَ

وسلم را که میفرمود ترسانیدم شمارا از آتش دوزخ ترسانیدم شمارا از آتش دوزخ نعمان

يَقُولُهَا حَتَّى لَوْ كَانَ فِي مَقَامِي هٰذَا سَمِعَهُ أَهْلُ السُّوقِ وَحَتَّى سَقَطَتْ

میگوید پس متصل میگفت آنحضرت این کلام تا آنکه اگر میبود حضرت در جای خود میشنیدند آنرا مردم که در بازار نشسته بسبب بلند کردن آواز

خَمِيصَةٌ كَانَتْ عَلَيْهِ عِنْدَ رِجْلَيْهِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنِ

گلیم سیاه علم دار که بود بر بدن آنحضرت نزد سر دو پای مبارک آن حضرت و روایت کرد این حدیث را دارمی و از

الْحَسَنِ رض قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ رض عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

حسن رضی اللہ عنہ مرویست گفت حدیث بیان کرد ما را ابو هریره رضی اللہ عنہ از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ثَوْرَانِ مُكَوَّرَانِ فِي النَّارِ يَوْمَ

علیہ وسلم فرمود آفتاب و ماه دو ثور اند پیچیده در دوزخ روز

الْقِيٰمَةِ فَقَالَ الْحَسَنُ وَمَا ذَنْبُهُمَا فَقَالَ أُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ

قیامت پس بشنید این را حسن پس گفت حسن چیست گناه آفتاب و ماه پس گفت ابو هریره خبر میدهم ترا از پیغمبر خدا

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَكَتَ الْحَسَنُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي

صلے اللہ علیہ وسلم و تو مقابله میکنی نص جلی را با قیاس و این عمل موجب دخول نار است زیرا که خدا

كِتَابِ الْبَعْثِ وَالنُّشُورِ وَعَنْ أَبِي مُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

میکند هر چه خواهد خاموش ماند حسن روایت کرد این حدیث را بیهقی در کتاب بعث و نشور و از ابی هریره رضی اللہ عنہ مرویست گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ اِلَّا شَقِيٌّ

صلے اللہ علیہ وسلم درنمی آید آتش دوزخ را مگر بدبخت

قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَمَنِ الشَّقِيُّ قَالَ مَنْ لَمْ يَعْمَلْ لِلّٰهِ بِطَاعَةٍ وَمَنْ

پرسیدہ شد ای رسول خدا بدبخت کیست فرمود آنحضرت کسیکہ نکند برای خدا طاعت را و کسیکہ

لَمْ يَتْرُكْ لَهُ بِمَعْصِيَةٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ

ترک نکند برای خدا گناہ روایت کرد این حدیث را ابن ماجہ و روایت ست از ابن عمر رضہ

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَعْظُمُ اَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود بزرگ اندام میشوند دوزخیان در دوزخ

حَتّٰى اَنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ اُذُنِ اَحَدِهِمْ اِلٰى عَاتِقِهٖ مَسِيْرَةُ سَبْعِ

تا آنکہ میان نرمہ گوش یکے از ایشان تا دوش وی مسافت سیر ہفت صد

مِائَةِ عَامٍ وَاِنَّ غِلَظَ جِلْدِهٖ سَبْعُوْنَ ذِرَاعًا وَاِنَّ ضِرْسَهٗ مِثْلُ اُحُدٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ

سالہ راہ است و ہر دندانیکہ سطبری پوست وی ہفتاد گز ست و بدندانیکہ دندان دوزخی مانند کوہ احد ست

بَابُ خَلْقِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ

باب در پیدائش جنت و دوزخ

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا

روایت ست از ابوہریرہ رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

خَلَقَ اللّٰهُ الْجَنَّةَ قَالَ لِجِبْرَئِيْلَ اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا فَذَهَبَ

چون پیدا کرد خدا تعالیٰ بہشت را گفت مر جبرئیل را برو پس نظر کن بسوی بہشت پس رفت جبرئیل

فَنَظَرَ اِلَيْهَا وَاِلٰى مَا اَعَدَّ اللّٰهُ لِاَهْلِهَا فِيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ اَيْ

پس نظر کرد بسوی بہشت و بسوی آن چیز یکہ آمادہ کردہ ست خدا تعالیٰ مر بہشتیان را در بہشت پس آمد جبرئیل پس

رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا اَحَدٌ اِلَّا دَخَلَهَا ثُمَّ حَفَّهَا

ای پروردگار بعزت تو سوگند نمیشنود صفات بہشت را ہیچ یکے مگر آنکہ می در آید در آن پس فرمود کرد

بِالْمَكَارِهِ ثُمَّ قَالَ يَا جِبْرَئِيلُ اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا قَالَ فَذَهَبَ

بہشت را بگرد وبات بلبیعت پستر گفت حضتعالی ای جبرئیل برو پس نظر کن بسوی بہشت فرمود پس رفت

فَنَظَرَ اِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ اَيْ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ

جبرئیل پس نظر کرد بہان پستر آمد در حضرت حق پس گفت ای پروردگار من سوگند بعزت تو بتحقیق ترسیدم

اَنْ لَا يَدْخُلَهَا اَحَدٌ قَالَ فَلَمَّا خَلَقَ النَّارَ قَالَ يَا جِبْرَئِيلُ

من کہ در نیاید آنرا ہیچ یکے فرمود ہرگاہ کہ پید اکرد خدا تعالی آتش دوزخ را گفت خدا تعالی ای

اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا قَالَ فَذَهَبَ فَنَظَرَ اِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ اَيْ رَبِّ

برو پس نظر کن بسوی دوزخ پس رفت پس نظر کرد بسوی دوزخ پستر آمد جبرئیل پس گفت

وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا اَحَدٌ فَيَدْخُلُهَا فَحَفَّهَا بِالشَّهَوَاتِ ثُمَّ

ای پروردگار من قسم بعزت تو نمیشنود وصف تو آتش دوزخ ہیچ یکے پس خواہد کہ در آید پس گرد آگرد گرد انید

قَالَ يَا جِبْرَئِيلُ اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا قَالَ فَذَهَبَ فَنَظَرَ اِلَيْهَا

نفسہا پستر گفت ای جبرئیل برو پس نظر کن بآتش دوزخ گفت آنحضرت پس رفت جبرئیل پس نظر کرد

فَقَالَ اَيْ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ اَنْ لَا يَبْقَى اَحَدٌ اِلَّا

بسوی آتش پس گفت ای پروردگار من قسم بعزت تو بتحقیق ترسیدم کہ باقی نمی ماند ہیچ یکے مگر آنکہ

دَخَلَهَا رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

در آید دوزخ را رواہ ابوداؤد وترمذی ونسائی

بَابُ بَدْءِ الْخَلْقِ

باب در ابتدائے پیدائش

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِي سِتَّةِ اَيَّامٍ وَكَانَ

واوست آنکہ بیافرید آسمانہا وزمین را در شش روز وبود

عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَلَقَدْ خَلَقْنَا

عرش او بر آب تا آنکہ بیازماید شمارا کدام شما نیکوست بکردار وہر آینہ بدرستیکہ آفریدیم

الْاِنْسَانَ مِنْ سُلٰلَةٍ مِّنْ طِيْنٍ ۝ ثُمَّ جَعَلْنٰهُ نُطْفَةً فِيْ قَرَارٍ

آدمی را از خلاصۂ گل پس گردانیدیم او را نطفه در قرار گاهے

مَّكِيْنٍ ۝ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا

استوار پس آفریدیم قطره را خون بسته پس آفریدیم خون بسته را پارهٔ گوشت پس آفریدیم

الْمُضْغَةَ عِظٰمًا فَكَسَوْنَا الْعِظٰمَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنٰهُ خَلْقًا اٰخَرَ ؕ

پارهٔ گوشت را استخوان پس پوشانیدیم استخوان را گوشت پس آفریدیم او را آفریدن دیگر

فَتَبٰرَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخٰلِقِيْنَ ۝ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُوْنَ ۝

بزرگ ست حق تعالیٰ نیکو آفریندگان پس بدرستیکه شما پس ازین هر آینه مردگانید

ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُوْنَ ۝ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ ۖ

پس بدرستے شما روز رستخیز برانگیخته شوید بیافریدیم بالای شما هفت آسمانها را

وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غٰفِلِيْنَ ۝ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً بِقَدَرٍ

و نبودیم از آفرینش بے خبران و فرستادیم از آسمان آبے

وَاَسْكَنّٰهُ فِي الْاَرْضِ ۚ وَاِنَّا عَلٰى ذَهَابٍ بِهٖ لَقٰدِرُوْنَ ۝ فَاَنْشَاْنَا

بمقدار و ساکن گردانیدیم آن را در زمین و بدرستیکه ما بر بردن آن البته توانائیم پس پیدا کردیم

لَكُمْ بِهٖ جَنّٰتٍ مِّنْ نَّخِيْلٍ وَّاَعْنَابٍ ۖ لَكُمْ فِيْهَا فَوَاكِهُ كَثِيْرَةٌ

شما را بآن باغها از خرما و انگور شما را در آن میوه ها بسیار

وَّمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ۝ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُوْرِ سَيْنَآءَ تَنْۢبُتُ بِالدُّهْنِ

و از آن میخورید و درختے که بیرون میآید از کوه سینا میروید بروغن

وَصِبْغٍ لِّلْاٰكِلِيْنَ ۝ وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۖ نُسْقِيْكُمْ

و رنگ برای خورندگان و بدرستیکه شما را در چارپایان هر آینه عبرتے است میدهیم شما را

مِّمَّا فِيْ بُطُوْنِهَا وَلَكُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ كَثِيْرَةٌ وَّمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ۝

از آنچه در شکمهای آنست و شما را در آن منفعتها بسیار و از آن میخورید

وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُوْنَ ۝ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖ

و بر آن و بر کشتی برداشته میشوید و بدرستیکه فرستادیم نوح را بسوے قوم او

فَقَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۖ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ۝

پس گفت ای قوم من عبادت کنید خدا را نیست شما را هیچ معبودے غیر او آیا پرهیز نمیکنید

فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ مَا هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۙ

پس گفتند سرداران آنانکه کافر شدند از قوم او نیست این مگر آدمی مانند شما

يُرِيْدُ اَنْ يَّتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ ۚ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً ۚ

میخواهد که بزرگی جوید بر شما و اگر خواستے خدا هر آینه فرستادے فرشتگان

مَّا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِيْٓ اٰبَآئِنَا الْاَوَّلِيْنَ ۝ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌۢ بِهٖ جِنَّةٌ

نشنیدیم این را در پدران پیشینیان ما نیست او مگر مردے که در او دیوانگیست

فَتَرَبَّصُوْا بِهٖ حَتّٰى حِيْنٍ ۝ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِيْ بِمَا كَذَّبُوْنِ ۝

پس انتظار کنید او را تا وقتے چند گفت ای پروردگار من یاری کن مرا بسبب آنکه دروغ زن گرفتند مرا

فَاَوْحَيْنَآ اِلَيْهِ اَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَاِذَا جَآءَ اَمْرُنَا

پس وحی فرستادیم بسوے او که بساز کشتی را بحضور ما و بحکم ما پس چون آید حکم ما

وَفَارَ التَّنُّوْرُ ۙ فَاسْلُكْ فِيْهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ

و بجوشد تنور پس در آر در کشتی از هر جنسے دو جفت دو نر و ماده و اهل خود را

اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ ۚ وَلَا تُخَاطِبْنِيْ فِي الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا ۚ

مگر آنکس که سبقت کرده است بر او حکم ما از ایشان و مخاطبه مکن با من در حق آنانکه ستم کردند

اِنَّهُمْ مُّغْرَقُوْنَ ۝ فَاِذَا اسْتَوَيْتَ اَنْتَ وَمَنْ مَّعَكَ عَلَى الْفُلْكِ

بدرستیکه ایشان غرق کرده شدگانند پس چون راست شدی تو و آنکه با تست بر کشتی

فَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ نَجّٰىنَا مِنَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ۝ وَقُلْ رَّبِّ

پس بگو ستایش خدا را که رهانید ما را از قوم ستمکاران و بگو ای پروردگار من

اَنْزِلْنِيْ مُنْزَلًا مُّبٰرَكًا وَّاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِيْنَ ۝ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ

فرود آر مرا فرود آوردنے با برکت و تو بهترین فرود آرندگانی بدرستیکه در آن

لَاٰيٰتٍ وَّاِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِيْنَ ۝ ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا

هر آینه نشانهاست و بدرستیکه ما هر آینه آزمایندگانیم پس پیدا کردیم بعد ایشان

اٰخَرِيْنَ ۝ فَاَرْسَلْنَا فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ

گروهے دیگر پس فرستادیم در میان ایشان پیغمبرے از ایشان که عبادت کنید خدا را نیست شما را

مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۖ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ۝ وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِيْنَ

هیچ معبودے غیر او آیا پرهیز نمیکنید و گفتند سرداران از قوم او آنانکه

كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِلِقَآءِ الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنٰهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۙ

کافر شدند و دروغ زن گرفتند ملاقات آخرت را و ایشان را در زندگانی دنیا

مَا هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۙ يَاْكُلُ مِمَّا تَاْكُلُوْنَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ

نیست این مگر آدمی مانند شما میخورد از آنچه میخورید از آن و میآشامد

مِمَّا تَشْرَبُوْنَ ۝ وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا مِّثْلَكُمْ اِنَّكُمْ اِذًا لَّخٰسِرُوْنَ ۝

از آنچه میآشامید و اگر فرمان بردید آدمی مانند خود را بدرستیکه شما آنگاه زیانکارانید

اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَّعِظَامًا اَنَّكُمْ مُّخْرَجُوْنَ ۝

آیا وعده میدهد شما را که شما چون بمیرید و باشید خاک و استخوانها که شما بیرون آورده شوید

هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوْعَدُوْنَ ۝ اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوْتُ

دور است دور است آنچه وعده داده میشوید نیست این مگر زندگانی ما در دنیا میمیریم

وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوْثِيْنَ ۝ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلُ ِۨافْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ

و زنده میشویم و نیستیم ما برانگیخته شدگان نیست او مگر مردے که دروغ بست بر خدا

كَذِبًا وَّمَا نَحْنُ لَهٗ بِمُؤْمِنِيْنَ ۝ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِيْ بِمَا كَذَّبُوْنِ ۝

دروغے و نیستیم ما او را گروندگان گفت ای پروردگار من یاری کن مرا بسبب آنکه دروغ زن گرفتند مرا

قَالَ عَمَّا قَلِيْلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نٰدِمِيْنَ ۝ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ

گفت بعد از زمانے اندک هر آینه پشیمان شوند پس گرفت ایشان را آواز سخت بحق

فَجَعَلْنٰهُمْ غُثَآءً ۚ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ۝ ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ

پس گردانیدیم ایشان را خاشاک پس دوری باد قوم ستمکاران را پس پیدا کردیم بعد ایشان

قُرُوْنًا اٰخَرِيْنَ ۝ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُوْنَ ۝

گروهها دیگر نمیرود هیچ امتے از وقت خود و نمیپس میماند

ثُمَّ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا ۚ كُلَّمَا جَآءَ اُمَّةً رَّسُوْلُهَا كَذَّبُوْهُ

پس فرستادیم پیغمبران خود را پیاپی هر وقت که آمد امتے را پیغمبر او دروغ زن گرفتند او را

فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَّجَعَلْنٰهُمْ اَحَادِيْثَ ۚ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ

پس پیاپی کردیم بعضے را بعضے و گردانیدیم ایشان را افسانه ها پس دوری باد گروهے را

لَّا يُؤْمِنُوْنَ ۝ ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى وَاَخَاهُ هٰرُوْنَ ۙ بِاٰيٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ

که نمیگروند پس فرستادیم موسیٰ و برادر او هارون را بنشانهاے ما و حجتے

مُّبِيْنٍ ۝ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا عَالِيْنَ ۝

روشن بسوے فرعون و سرداران او پس تکبر کردند و بودند گروهے گردنکشان

فَقَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عٰبِدُوْنَ ۝ فَكَذَّبُوْهُمَا

پس گفتند آیا گرویم دو آدمی را مانند ما و قوم ایشان دو تن ما را بندگانند پس دروغ زن گرفتند ایشان دو تن را

فَكَانُوْا مِنَ الْمُهْلَكِيْنَ ۝ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ لَعَلَّهُمْ

پس بودند از هلاک کرده شدگان و بدرستیکه دادیم موسیٰ را کتاب را تا ایشان

يَهْتَدُوْنَ ۝ وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهٗٓ اٰيَةً وَّاٰوَيْنٰهُمَآ اِلٰى رَبْوَةٍ

راه یابند و گردانیدیم پسر مریم و مادر او را نشانے و جا دادیم ایشان دو تن را بر بلندے

ذَاتِ قَرَارٍ وَّمَعِيْنٍ ۝ يٰٓاَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوْا مِنَ الطَّيِّبٰتِ وَاعْمَلُوْا

که قرار گاه و آب روان دارد ای پیغمبران بخورید از پاکیزه ها و کار کنید

صٰلِحًا ۭ اِنِّيْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ عَلِيْمٌ ۝ وَاِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً

کار شایسته بدرستیکه من بآنچه میکنید دانایم و بدرستیکه این امت شما امتے است

وَّاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُوْنِ ۝ فَتَقَطَّعُوْٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۭ كُلُّ

یگانه و من پروردگار شما هستم پس پرهیز کنید از من پس پاره پاره کردند کار خود را میان خود کتابها هر

حِزْبٍۢ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَ ۝ فَذَرْهُمْ فِيْ غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى حِيْنٍ ۝

گروهے بآنچه نزد ایشان است شادمانند پس بگذار ایشان را در غفلت ایشان تا وقتے چند

اَيَحْسَبُوْنَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهٖ مِنْ مَّالٍ وَّبَنِيْنَ ۝ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرٰتِ ۭ

آیا گمان میکنند که آنچه مدد میدهیم ایشان را بآن از مال و پسران شتاب میکنیم ایشان را در نیکیها

بَلْ لَّا يَشْعُرُوْنَ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ هُمْ مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُّشْفِقُوْنَ ۝

بلکه نمیدانند بدرستیکه آنانکه ایشان از ترس پروردگار خود ترسندگانند

وَالَّذِيْنَ هُمْ بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُوْنَ ۝ وَالَّذِيْنَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا

و آنانکه ایشان بنشانهاے پروردگار خود میگروند و آنانکه ایشان بپروردگار خود

يُشْرِكُوْنَ ۝ وَالَّذِيْنَ يُؤْتُوْنَ مَا اٰتَوْا وَّقُلُوْبُهُمْ وَجِلَةٌ اَنَّهُمْ

شریک نمیگیرند و آنانکه میدهند آنچه دادند و دلهاے ایشان ترسان است که ایشان

اِلٰى رَبِّهِمْ رٰجِعُوْنَ ۝ اُولٰٓئِكَ يُسٰرِعُوْنَ فِي الْخَيْرٰتِ وَهُمْ لَهَا

بسوے پروردگار خود بازگشتندگانند آنها شتاب میکنند در نیکیها و ایشان

سٰبِقُوْنَ ۝ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ۚ وَلَدَيْنَا كِتٰبٌ يَّنْطِقُ

بآن پیشی کنندگانند و تکلیف نمیکنیم هیچ نفسے را مگر بقدر طاقت او و نزد ما کتابیست

بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ۝ بَلْ قُلُوْبُهُمْ فِيْ غَمْرَةٍ مِّنْ هٰذَا

که سخن میگوید براستی و ایشان ستم نکرده میشوند بلکه دلهاے ایشان در غفلت است از این

وَلَهُمْ اَعْمَالٌ مِّنْ دُوْنِ ذٰلِكَ هُمْ لَهَا عٰمِلُوْنَ ۝ حَتّٰٓى اِذَآ اَخَذْنَا

و ایشان را کارهاست غیر آن ایشان آنرا کنندگانند تا وقتیکه گرفتیم

مُتْرَفِيْهِمْ بِالْعَذَابِ اِذَا هُمْ يَجْـَٔرُوْنَ ۝ لَا تَجْـَٔرُوا الْيَوْمَ ۚ اِنَّكُمْ

توانگران ایشان را بعذاب چون ایشان زاری میکنند زاری مکنید امروز بدرستیکه شما

مِّنَّا لَا تُنْصَرُوْنَ ۝ قَدْ كَانَتْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰٓى

از ما یاری کرده نمیشوید بتحقیق بودند نشانهاے من خوانده میشد بر شما پس بودید بر

اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُوْنَ ۝ مُسْتَكْبِرِيْنَ ۖ بِهٖ سٰمِرًا تَهْجُرُوْنَ ۝

پاشنه های خود پس میگشتید تکبر کنندگان بآن شب افسانه میگفتید سخن بد

اَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَآءَهُمْ مَّا لَمْ يَاْتِ اٰبَآءَهُمُ الْاَوَّلِيْنَ ۝

آیا تدبر نکردند سخن را یا آمد ایشان را آنچه نیامد پدران پیشینیان ایشان را

اَمْ لَمْ يَعْرِفُوْا رَسُوْلَهُمْ فَهُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ۝ اَمْ يَقُوْلُوْنَ بِهٖ جِنَّةٌ ۭ

یا نشناختند پیغمبر خود را پس ایشان او را منکرانند یا میگویند در او دیوانگیست

بَلْ جَآءَهُمْ بِالْحَقِّ وَاَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كٰرِهُوْنَ ۝ وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ

بلکه آورد ایشان را براستی و بیشتر ایشان راستی را ناخوشندگانند و اگر پیروی کردے حق

اَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيْهِنَّ ۭ بَلْ اَتَيْنٰهُمْ

خواهشهاے ایشان را هر آینه تباه شدے آسمانها و زمین و هر که در آنهاست بلکه دادیم ایشان را

بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُّعْرِضُوْنَ ۝ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ

پند ایشان پس ایشان از پند ایشان روگردانندگانند یا میخواهی از ایشان مزدے پس مزد

رَبِّكَ خَيْرٌ ۚ وَّهُوَ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ۝ وَاِنَّكَ لَتَدْعُوْهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ

پروردگار تو بهتر است و او بهترین روزی دهندگانست و بدرستیکه تو هر آینه میخوانی ایشان را براه

مُّسْتَقِيْمٍ ۝ وَاِنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنٰكِبُوْنَ ۝

راست و بدرستیکه آنانکه نمیگروند بآخرت از راه راست هر آینه کج روندگانند

وَلَوْ رَحِمْنٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِّنْ ضُرٍّ لَّلَجُّوْا فِيْ طُغْيَانِهِمْ

و اگر رحم کنیم بر ایشان و برطرف کنیم آنچه بایشان است از رنج هر آینه بیفتند در سرکشی خود

يَعْمَهُوْنَ ۝ وَلَقَدْ اَخَذْنٰهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوْا لِرَبِّهِمْ وَمَا

سرگشته میشوند و بدرستیکه گرفتیم ایشان را بعذاب پس نه فروتنی کردند پروردگار خود را و نه

يَتَضَرَّعُوْنَ ۝ حَتّٰٓى اِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيْدٍ اِذَا هُمْ

زاری میکنند تا وقتیکه گشادیم بر ایشان دروازه عذاب سخت چون ایشان

فِيْهِ مُبْلِسُوْنَ ۝ وَهُوَ الَّذِيْٓ اَنْشَاَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ

در آن نومیدانند و او آنست که پیدا کرد شما را شنوائی و بینائی

وَالْاَفْـِٕدَةَ ۭ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ۝ وَهُوَ الَّذِيْ ذَرَاَكُمْ فِي الْاَرْضِ

و دلها اندک شکر میکنید و او آنست که پراکنده کرد شما را در زمین

وَاِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ۝ وَهُوَ الَّذِيْ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ

و بسوے او جمع کرده میشوید و او آنست که زنده میکند و میمیراند و او راست

الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝ بَلْ قَالُوْا مِثْلَ مَا قَالَ الْاَوَّلُوْنَ ۝

آمد و شد شب و روز آیا پس عقل نمیکنید بلکه گفتند مانند آنچه گفتند پیشینیان

قَالُوْٓا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ۝

گفتند آیا چون بمیریم و باشیم خاک و استخوانها آیا ما هر آینه برانگیخته شدگانیم

لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَاٰبَآؤُنَا هٰذَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيْرُ

بتحقیق وعده داده شدیم ما و پدران ما این از پیش نیست این مگر افسانه ها

الْاَوَّلِيْنَ ۝ قُلْ لِّمَنِ الْاَرْضُ وَمَنْ فِيْهَآ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝

پیشینیان بگو مر کرا زمین و هر که در آنست اگر هستید میدانید

سَيَقُوْلُوْنَ لِلّٰهِ ۭ قُلْ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ۝ قُلْ مَنْ رَّبُّ السَّمٰوٰتِ

زود باشد که گویند خدا را بگو آیا پس پند نمیگیرید بگو کیست پروردگار آسمانها

السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ ۝ سَيَقُوْلُوْنَ لِلّٰهِ ۭ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ۝

هفتگانه و پروردگار عرش بزرگ زود باشد که گویند خدا را بگو آیا پس پرهیز نمیکنید

قُلْ مَنْ بِيَدِهٖ مَلَكُوْتُ كُلِّ شَيْءٍ وَّهُوَ يُجِيْرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ

بگو کیست که بدست اوست پادشاهی هر چیز و او پناه میدهد و پناه داده نمیشود بر

اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝ سَيَقُوْلُوْنَ لِلّٰهِ ۭ قُلْ فَاَنّٰى تُسْحَرُوْنَ ۝

او اگر هستید میدانید زود باشد که گویند خدا را بگو پس از کجا افسون کرده میشوید

بَلْ اَتَيْنٰهُمْ بِالْحَقِّ وَاِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ۝ مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَّلَدٍ

بلکه آوردیم ایشان را براستی و بدرستیکه ایشان هر آینه دروغ زنانند نگرفت خدا هیچ فرزندے

وَّمَا كَانَ مَعَهٗ مِنْ اِلٰهٍ ۭ اِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍۢ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا

و نیست با او هیچ معبودے اگر باشد آنگاه برود هر معبودے بآنچه آفرید و هر آینه برتری جوید

بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ۭ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ۝ عٰلِمِ الْغَيْبِ

بعضے بر بعضے پاکی خدا را از آنچه وصف میکنند دانای پنهان

وَالشَّهَادَةِ فَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ۝ قُلْ رَّبِّ اِمَّا تُرِيَنِّيْ مَا يُوْعَدُوْنَ ۝

و آشکارا بلند است از آنچه شریک میگیرند بگو ای پروردگار من اگر بنمائی مرا آنچه وعده داده میشوند

رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِيْ فِي الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ۝ وَاِنَّا عَلٰٓى اَنْ نُّرِيَكَ

ای پروردگار من پس مگردان مرا در گروه ستمکاران و بدرستیکه ما بر آنکه بنمائیم

مَا نَعِدُهُمْ لَقٰدِرُوْنَ ۝ اِدْفَعْ بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ السَّيِّئَةَ ۭ نَحْنُ

آنچه وعده میدهیم ایشان را البته توانائیم دور کن بآنچه او نیکوتر است بدی را ما

اَعْلَمُ بِمَا يَصِفُوْنَ ۝ وَقُلْ رَّبِّ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ هَمَزٰتِ الشَّيٰطِيْنِ ۝

داناتریم بآنچه وصف میکنند و بگو ای پروردگار من پناه میجویم بتو از وسوسه های دیوان

وَاَعُوْذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَّحْضُرُوْنِ ۝ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ

و پناه میجویم بتو ای پروردگار من از آنکه حاضر شوند نزد من تا وقتیکه آید یکے را از ایشان مرگ

قَالَ رَبِّ ارْجِعُوْنِ ۝ لَعَلِّيْٓ اَعْمَلُ صَالِحًا فِيْمَا تَرَكْتُ كَلَّا ۭ

گوید ای پروردگار من باز گردانید مرا تا شاید من کار کنم کار شایسته در آنچه ترک کردم هرگز

اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۭ وَمِنْ وَّرَآئِهِمْ بَرْزَخٌ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ۝

بدرستیکه این سخنیست او گوینده آنست و از پس ایشان برزخ است تا روز برانگیخته شدن

فَاِذَا نُفِخَ فِي الصُّوْرِ فَلَآ اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَّلَا يَتَسَآءَلُوْنَ ۝

پس چون دمیده شود در صور پس نباشد نسبها میان ایشان آن روز و نه پرسند

فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ۝ وَمَنْ خَفَّتْ

پس هر که گران شد ترازوهاے او پس آنها ایشانند رستگاران و هر که

مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ فِيْ جَهَنَّمَ خٰلِدُوْنَ ۝

سبک شد ترازوهاے او پس آنها ایشانند که زیان کردند نفسهاے خود را در دوزخ جاودانه

تَلْفَحُ وُجُوْهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيْهَا كٰلِحُوْنَ ۝ اَلَمْ تَكُنْ اٰيٰتِيْ

میسوزد روهاے ایشان را آتش و ایشان در آن ترش رویانند آیا نبود نشانهاے من

تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُوْنَ ۝ قَالُوْا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا

خوانده میشد بر شما پس بودید بآن دروغ زن میگرفتید گفتند ای پروردگار ما غالب شد بر ما

شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّيْنَ ۝ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا مِنْهَا فَاِنْ عُدْنَا

بدبختی ما و بودیم گروهے گمراهان ای پروردگار ما بیرون آر ما را از دوزخ پس اگر باز آئیم

فَاِنَّا ظٰلِمُوْنَ ۝ قَالَ اخْسَـُٔوْا فِيْهَا وَلَا تُكَلِّمُوْنِ ۝ اِنَّهٗ كَانَ

پس بدرستیکه ما ستمکارانیم گفت دور شوید در آن و سخن مگوئید با من بدرستیکه

فَرِيْقٌ مِّنْ عِبَادِيْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا

بود گروهے از بندگان من میگفتند ای پروردگار ما ایمان آوردیم پس بیامرز ما را و رحم کن بر ما

وَاَنْتَ خَيْرُ الرّٰحِمِيْنَ ۝ فَاتَّخَذْتُمُوْهُمْ سِخْرِيًّا حَتّٰٓى اَنْسَوْكُمْ

و تو بهترین رحم کنندگانی پس گرفتید ایشان را مسخره تا وقتیکه فراموش کردند شما را

ذِكْرِيْ وَكُنْتُمْ مِّنْهُمْ تَضْحَكُوْنَ ۝ اِنِّيْ جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا

یاد من و بودید از ایشان میخندیدید بدرستیکه من پاداش دادم ایشان را امروز بآنچه

صَبَرُوْٓا اَنَّهُمْ هُمُ الْفَآئِزُوْنَ ۝ قٰلَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْاَرْضِ عَدَدَ

صبر کردند بدرستیکه ایشان اند رستگاران گفت چند درنگ کردید در زمین شمار

سِنِيْنَ ۝ قَالُوْا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْـَٔلِ الْعَآدِّيْنَ ۝

سالها گفتند درنگ کردیم روزے یا بعضے روز پس بپرس شمارندگان را

قٰلَ اِنْ لَّبِثْتُمْ اِلَّا قَلِيْلًا لَّوْ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝ اَفَحَسِبْتُمْ

گفت نیست درنگ شما مگر اندک اگر بودید میدانید آیا پس گمان کردید

اَنَّمَا خَلَقْنٰكُمْ عَبَثًا وَّاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُوْنَ ۝ فَتَعٰلَى اللّٰهُ

که ما آفریدیم شما را بیهوده و بدرستیکه شما بسوے ما باز گردانیده نمیشوید پس بلند است خدا

الْمَلِكُ الْحَقُّ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيْمِ ۝ وَمَنْ

پادشاه حق نیست هیچ معبودے مگر او پروردگار عرش بزرگ و هر که

يَّدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ ۙ لَا بُرْهَانَ لَهٗ بِهٖ ۙ فَاِنَّمَا حِسَابُهٗ

میخواند با خدا معبودے دیگر نیست او را هیچ حجتے بآن پس جز این نیست که حساب او

عِنْدَ رَبِّهٖ ۭ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الْكٰفِرُوْنَ ۝ وَقُلْ رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ

نزد پروردگار اوست بدرستیکه نمیرهند کافران و بگو ای پروردگار من بیامرز و رحم کن

وَاَنْتَ خَيْرُ الرّٰحِمِيْنَ ۝

و تو بهترین رحم کنندگانی

سُوْرَةٌ اَنْزَلْنٰهَا وَفَرَضْنٰهَا وَاَنْزَلْنَا فِيْهَآ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ لَّعَلَّكُمْ

سورتے است که فرستادیم آنرا و واجب کردیم آنرا و فرستادیم در آن نشانهاے روشن تا شاید شما

تَذَكَّرُوْنَ ۝ اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِيْ فَاجْلِدُوْا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ

پند گیرید زن بدکار و مرد بدکار پس بزنید هر یکے را از ایشان صد

جَلْدَةٍ ۠ وَّلَا تَاْخُذْكُمْ بِهِمَا رَاْفَةٌ فِيْ دِيْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ

تازیانه و نگیرد شما را بایشان دو تن رحمے در دین خدا اگر هستید میگروید

بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۚ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝

بخدا و روز آخرت و باید که حاضر شود عذاب ایشان دو تن را گروهے از گروندگان

اَلزَّانِيْ لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةً ۠ وَّالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَآ

مرد بدکار نمیکند نکاح مگر زن بدکار یا مشرکه و زن بدکار نمیکند نکاح او را

اِلَّا زَانٍ اَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ وَالَّذِيْنَ

مگر مرد بدکار یا مشرک و حرام کرده شد این بر گروندگان و آنانکه

يَرْمُوْنَ الْمُحْصَنٰتِ ثُمَّ لَمْ يَاْتُوْا بِاَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَاجْلِدُوْهُمْ

تهمت میکنند زنان پاکدامن را پس نمیآرند بچهار گواه پس بزنید ایشان را

ثَمٰنِيْنَ جَلْدَةً وَّلَا تَقْبَلُوْا لَهُمْ شَهَادَةً اَبَدًا ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ

هشتاد تازیانه و نپذیرید از ایشان گواهی هیچ وقت و آنها ایشانند

الْفٰسِقُوْنَ ۝ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ

نافرمانان مگر آنانکه توبه کردند بعد ازین و کار خود را نیکو کردند پس بدرستیکه خدا

غَفُوْرٌ رَ

وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا

و آن دود است پس گفت مر آنرا و مر زمین را بیائید خوشی یا ناخوشی گفتند

أَتَيْنَا طَائِعِينَ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي

آمدیم فرمانبرداران پس حکم کرد آنهارا هفت آسمان در دو روز و وحی کرد در

كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَٰلِكَ

هر آسمان فرمان آنرا و آراستیم آسمان نزدیکتر را بچراغها و نگاهداشت این

تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ هُوَ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ

اندازهٔ غالب دانا است خدائی آنکه بیافرید هفت آسمانهارا و از

الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ

زمین مانند آن فرود می آید فرمان خدا میان آسمانها و زمین تا بدانید آنکه خدا تعالی بر

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا وَتِلْكَ

آفریدن هر چیز توانا است و تا بدانید آنکه خدا تعالی بدرستی که فرا رسیده است هر چیز را از

حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ

برهان ما است دادیم آن را بابراهیم برگروه او برمیداریم مرتبها

مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ

هر کرا میخواهیم بدرستی پروردگار تو حکمکننده است دانا و بخشیدیم مر او را اسحق

وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ

و یعقوب هر یک را راه نمودیم و نوح را راه نمودیم پیش از ایشان و از فرزندان او

دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ

داود را و سلیمان را و ایوب را و یوسف را و موسی را و هارون را

وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ

و همچنین پاداش میدهیم نیکوکاران را و زکریا و یحیی را و عیسی را

لِانْسَانَ مِنْ سُلٰلَةٍ مِّنْ طِيْنٍ ۝ ثُمَّ جَعَلْنٰهُ نُطْفَةً فِيْ قَرَارٍ

آدمی را از خلاصۂ گل پس گردانیدیم اورا نطفه در قرار گاهے

مَّكِيْنٍ ۝ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا

استوار پس آفریدیم قطره را خون بسته پس آفریدیم خون بسته را پارۂ گوشت پس آفریدیم

الْمُضْغَةَ عِظٰمًا فَكَسَوْنَا الْعِظٰمَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنٰهُ خَلْقًا اٰخَرَ ؕ

پارۂ گوشت را استخوان پس پوشانیدیم استخوان را گوشت پس آفریدیم اورا آفریدن دیگر

فَتَبٰرَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخٰلِقِيْنَ ۝ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُوْنَ ۝

بزرگ ست حق تعالیٰ نیکو آفرینندگان پس بدرستیکه شما پس ازین هر آینه مردگانید

ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُوْنَ ۝ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ ۖ وَمَا كُنَّا

پس بدرستیکه شما روز رستخیز برانگیخته شوید بیافریدیم بالاے شما هفت آسمانها را بالاے یکدیگر و

عَنِ الْخَلْقِ غٰفِلِيْنَ ۝ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً بِقَدَرٍ فَاَسْكَنّٰهُ فِي الْاَرْضِ ۚ

نبودیم از آفرینش غافلان و فرستادیم از آسمان آبے باندازه پس ساکن گردانیدیم اورا در زمین

وَاِنَّا عَلٰى ذَهَابٍ بِهٖ لَقٰدِرُوْنَ ۝ فَاَنْشَاْنَا لَكُمْ بِهٖ جَنّٰتٍ مِّنْ نَّخِيْلٍ

و بدرستیکه ما بر بردن آن هر آینه قادرانیم پس بیافریدیم برای شما بآن باغها از درختان

وَّاَعْنَابٍ ۖ لَكُمْ فِيْهَا فَوَاكِهُ كَثِيْرَةٌ وَّمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ۝ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ

خرما و درختان انگور شما را در آن میوه ها بسیار و از آن میخورید و درختے

مِنْ طُوْرِ سَيْنَآءَ تَنْۢبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْاٰكِلِيْنَ ۝ وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ

که بیرون میآید از کوه سینا میروید بروغن و نان خورش خورندگان را و بدرستیکه شما را در چارپایان

لَعِبْرَةً ۖ نُسْقِيْكُمْ مِّمَّا فِيْ بُطُوْنِهَا وَلَكُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ كَثِيْرَةٌ وَّمِنْهَا

هر آینه عبرتے است میخورانیم شما را از آنچه در شکمهای آنهاست و شما را در آنها منفعتها بسیار و از آنها

تَاْكُلُوْنَ ۝ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُوْنَ ۝ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖ

میخورید و بر آنها و بر کشتی برداشته میشوید و بدرستیکه فرستادیم نوح را بسوے قوم او

فَقَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۖ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ۝ فَقَالَ

پس گفت اے قوم من عبادت کنید خدا را نیست شما را هیچ معبودے غیر او آیا پرهیزگار نمیشوید پس گفت

الْمَلَؤُا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ وَكَذَّبُوْا بِلِقَآءِ الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنٰهُمْ فِي

سرداران آنانکه کافر شدند از قوم او و دروغ زن شمردند ملاقات آخرت را و ناز داده بودیم ایشان را در

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۙ مَا هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۙ يَاْكُلُ مِمَّا تَاْكُلُوْنَ مِنْهُ

زندگانی دنیا نیست این مگر آدمی مانند شما میخورد از آنچه میخورید از آن

وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُوْنَ ۝ وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا مِّثْلَكُمْ اِنَّكُمْ اِذًا لَّخٰسِرُوْنَ ۝

و میآشامد از آنچه میآشامید و اگر فرمانبرداری کنید آدمی را مانند خود بدرستیکه شما آنگاه هر آینه زیانکارانید

اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَّعِظَامًا اَنَّكُمْ مُّخْرَجُوْنَ ۝ هَيْهَاتَ

آیا وعده میکند شما را که شما چون بمیرید و باشید خاک و استخوانها که شما بیرون کرده شوید هیهات

هَيْهَاتَ لِمَا تُوْعَدُوْنَ ۝ اِنْ هِيَ اِلَّا حَيٰتُنَا الدُّنْيَا نَمُوْتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ

هیهات هیهات برای آنچه وعده کرده میشوید نیست این مگر زندگانی ما دنیا میمیریم و زنده میشویم و نیستیم ما

بِمَبْعُوْثِيْنَ ۝ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا وَّمَا نَحْنُ لَهٗ بِمُؤْمِنِيْنَ ۝

برانگیخته شدگان نیست این مگر مردے که دروغ بست بر خدا دروغے و نیستیم ما او را گروندگان

قَالَ رَبِّ انْصُرْنِيْ بِمَا كَذَّبُوْنِ ۝ قَالَ عَمَّا قَلِيْلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نٰدِمِيْنَ ۝

گفت اے پروردگار من یاری کن مرا بسبب آنکه دروغ زن شمردند مرا گفت بعد از اندک زمانے هر آینه صبح کنند پشیمانان

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنٰهُمْ غُثَآءً ۚ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ۝

پس گرفت ایشان را آواز سخت براستی پس گردانیدیم ایشان را خاشاک پس دوری باد گروه ستمکاران را

ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ قُرُوْنًا اٰخَرِيْنَ ۝ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا

پس بیافریدیم از بعد ایشان گروهها دیگر نمیگذرد هیچ امتے از وقت خود و

يَسْتَاْخِرُوْنَ ۝ ثُمَّ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا ۭ كُلَّمَا جَآءَ اُمَّةً رَّسُوْلُهَا كَذَّبُوْهُ

نمیپس میمانند پس فرستادیم پیغمبران خود را پیاپی هر گاه آمد امتے را پیغمبر او دروغ زن شمردند او را

فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَّجَعَلْنٰهُمْ اَحَادِيْثَ ۚ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ۝

پس پیاپی گردانیدیم بعضی ایشان را بعضی و گردانیدیم ایشان را افسانه ها پس دوری باد گروهی را که ایمان نمیآرند

ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى وَاَخَاهُ هٰرُوْنَ ۙ بِاٰيٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ۝ اِلٰى فِرْعَوْنَ

پس فرستادیم موسی و برادر او هارون را بنشانهاے ما و حجتے روشن بسوے فرعون

وَمَلَا۟ئِهٖ فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا عَالِيْنَ ۝ فَقَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ

و سرداران او پس تکبر کردند و بودند گروهی بلند شوندگان پس گفتند آیا ایمان آریم بدو آدمی

مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عٰبِدُوْنَ ۝ فَكَذَّبُوْهُمَا فَكَانُوْا مِنَ الْمُهْلَكِيْنَ ۝

مانند ما و قوم ایشان دو تن مر ما را بندگان پس دروغ زن شمردند ایشان را پس بودند از هلاک شدگان

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ ۝ وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهٗٓ

و بدرستیکه دادیم موسی را کتاب را شاید که ایشان راه یابند و گردانیدیم پسر مریم و مادر او

اٰيَةً وَّاٰوَيْنٰهُمَآ اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَّمَعِيْنٍ ۝ يٰٓاَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوْا

نشانے و جا دادیم ایشان را بسوے بلندی که آرامگاه و آبگیر داشت اے پیغمبران بخورید

مِنَ الطَّيِّبٰتِ وَاعْمَلُوْا صَالِحًا ۭ اِنِّيْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ عَلِيْمٌ ۝ وَاِنَّ هٰذِهٖٓ

از پاکیزه ها و کار کنید کار شایسته بدرستیکه من بآنچه میکنید دانایم و بدرستیکه این

اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً ۖ وَّاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُوْنِ ۝ فَتَقَطَّعُوْٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۭ

امت شما امتے است یکی و من پروردگار شما هستم پس پرهیزگاری کنید از من پس پاره پاره کردند کار خود را میان خود پاره پاره

كُلُّ حِزْبٍۢ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَ ۝ فَذَرْهُمْ فِيْ غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى حِيْنٍ ۝

هر گروهی بآنچه نزد ایشان است شادمانند پس بگذار ایشان را در غفلت ایشان تا وقتے

وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا

و آن دود است پس گفت مر آنرا و مر زمین را بیائید خوشی یا ناخوشی گفتند

أَتَيْنَا طَائِعِينَ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي

آمدیم فرمانبرداران پس حکم کرد آنهارا هفت آسمان در دو روز و وحی کرد در

كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَٰلِكَ

هر آسمان فرمان آنرا و آراسته ایم آسمان نزدیکتر را بچراغها و نگاهداشت این

تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ

اندازهٔ غالب دانا است خدائے آنکه بیافرید هفت آسمانهارا و از

الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ

زمین مانند آن فرود می آید امر میان آسمانها و زمین تا بدانید آنکه خدا تعالی بر

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ۝ وَتِلْكَ

هر چیز توانا است و آنکه خدا تعالی بدرستی که فرا رسیده است بهر چیز را از

حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ

برهان ماست دادیم آن را ابراهیم برگروه او برمیداریم مرتبها

مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۝ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ

هر که را میخواهیم بدرستی پروردگار تو حکمت کننده است دانا و بخشیدیم ابراهیم را اسحق

وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ

و یعقوب هر یک را راه نمودیم و نوح را راه نمودیم پیش ازین و از فرزندان او

دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ ۚ

داود را و سلیمان را و ایوب را و یوسف را و موسے و هارون را

وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ

و همچنین پاداش میدهیم نیکوکاران را و زکریا و یحیے را و عیسے را

وَاِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝ وَاِسْمٰعِيْلَ وَالْيَسَعَ وَيُوْنُسَ وَلُوْطًا ۝

والیاس را ہمہ از شایستگان اند و اسمعیل و الیسع را و یونس را و لوط را

وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ۝ وَنَجَّيْنٰهُ وَلُوْطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّتِيْ بٰرَكْنَا فِيْهَا لِلْعٰلَمِيْنَ ۝

وہمہ را افزونی دادیم بر جہانیان و رہانیدیم او را و لوط را سوی زمین کہ برکت کردیم دران مر جہانیان را

وَاِذْ قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اِنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وچون گفت عیسے پسر مریم ای فرزندان یعقوب منم من فرستادہ خدا

اِلَيْكُمْ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُوْلٍ

بسوی شما باورداردہ مر آنرا کہ پیش منست از توریت و مژدہ دہندہ بفرستادہ

يَّاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِي اسْمُهٗٓ اَحْمَدُ ۭ فَلَمَّا جَاۗءَهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ قَالُوْا

کہ آید از پس من نام او احمد است پس چون آمد بدیشان بہ برہانہا گفتند

هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ۝ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ

این جادو نیست آشکارا و بر آفریدیم آدمی را از گل خشک

مِّنْ حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ۝ وَالْجَاۗنَّ خَلَقْنٰهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَّارِ السَّمُوْمِ ۝

از سیاہ بوی ناک و پدر پریان را آفریدیم او را پیش ازان از آتش گرم

وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ

و بر آئینہ بدرستے بیافریدیم آسمانہا و زمین را و آنچہ درمیان آنہاست در شش روز

وَّمَا مَسَّنَا مِنْ لُّغُوْبٍ ۝ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

و نرسید ما را هیچ ماندگی بدرستے در آفرینش آسمانہا و زمین

ع جزء ۱۷ رکوع ۵

ع جزء ۱۷ رکوع ۹

ع جزء ۲۸ رکوع ۳

ع جزء ۲۹ رکوع ۱۷

ع جزء ۲۸ رکوع ۱۲

وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۝ الَّذِينَ

و آمد شد شب و روز بهر آینه آیتهاست مر خداوندان خرد را آنانکه

يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ

یاد می کنند خدا را ایستاده و نشسته و بر پهلوها و اندیشه میکنند در آفرینش

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا

آسمانها و زمین پروردگارما نیافریدی این را باطل پاکی است ترا پس نگاهدار

عَذَابَ النَّارِ ۝ رَبَّنَا إِنَّنَا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

ما را از عذاب آتش بگو سزید ایمان آوردیم بخدا و آنچه فرو فرستاده شده سوی ما و آنچه فرو آمده سوی

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ

و اسمعیل و اسحق و یعقوب و اولاد یعقوب و آنچه داده شد موسی و عیسی را و

النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ۝

پیغمبران از پروردگار خود جدائی نکنیم میان یکے از ایشان و ما مر او را گردن نهادگانیم

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ

این فرستگان افزونی دادیم بعضے ایشانرا بر بعضے از ایشان آنکه سخن گفت خدا و

بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ

بعضهم را درجات و دادیم عیسی پسر مریم را معجزات روشن و قوت دادیم او را بجان

الْقُدُسِ ۗ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ

پاک بدرستیکه ما وحی فرستادیم بسوی تو چنانچه وحی فرستادیم بسوی نوح و پیغمبران

مِن بَعْدِهِ ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ

از پس او وحی کردیم بسوی ابراهیم و اسمعیل و اسحق و یعقوب

وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ

و اولاد یعقوب و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان

وَاٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُوْرًا وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنٰهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ

وچنانکه دادیم داود را زبور وچنانکه فرستادیم پیغمبران که قصه کردیم ایشان را بر تو پیش ازین

وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰى تَكْلِيْمًا رُسُلًا

وفرستادگان که قصه نکردیم ایشان را بر تو وسخن گفت خدا با موسی سخن کردنی فرستادگان

مُّبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ج

مژده دهندگان وبیم کنندگان تا نباشد مردمان را بر خدا الزام پس فرستادن پیغمبران

وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

وهست خدای غالب علم کننده روایت ست از ابی هریره رض گفت شنیدم من آنحضرت ص

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى كَتَبَ كِتَابًا قَبْلَ اَنْ يَّخْلُقَ

صلے الله علیه وسلم را که میفرمود بدرستیکه خدا تعالی نوشت کتابے را پیش ازین که پیدا کند

الْخَلْقَ اِنَّ رَحْمَتِيْ سَبَقَتْ غَضَبِيْ فَهُوَ مَكْتُوْبٌ عِنْدَهٗ فَوْقَ

خلق را بدرستیکه رحمت من پیشی کرده ست غضب مرا پس آن کتاب نوشته است نزد او بر

الْعَرْشِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ رض قَالَ بَيْنَمَا نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عرش متفق علیه وهم از ابو هریره رض مرویست گفت در اثنای آنکه آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ جَالِسٌ وَاَصْحَابُهٗ اِذْ اَتٰى عَلَيْهِمْ سَحَابٌ فَقَالَ نَبِيُّ اللّٰهِ

وسلم نشسته است ویاران او ناگاه آمد بر ایشان ابرے پس گفت آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ تَدْرُوْنَ مَا هٰذَا قَالُوا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ

صلے الله علیه وسلم آیا میدانید چیست این گفتند صحابه برعادت خود خدا و رسول

اَعْلَمُ قَالَ هٰذِهِ الْعَنَانُ هٰذِهٖ رَوَايَا الْاَرْضِ يَسُوْقُهَا اللّٰهُ اِلٰى

داناتر ست فرمود این عنانست فرمود این ابرها را دیهاے زمین ست میراند آنها را خدا بسوے

قَوْمٍ لَّا يَشْكُرُوْنَهٗ وَلَا يَدْعُوْنَهٗ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُوْنَ مَا فَوْقَكُمْ

قومیکه شکر نمیکنند خدا را ونمیخوانند اورا پس گفت آنحضرت ص آیا میدانید که چیست بالای شما

ع روایت ست از ابی هریره رض گفت شنیدم من آنحضرت ص میفرمود بدرستیکه خدا تعالی چون قضا کرد خلق را نوشت بسوے خود بالای عرش بدرستیکه رحمت من غالب ست بر غضب من

آب بارانرا بسوے دیهها میراند یعنی بسبب آن دیهها آباد میشوند و مردم بسیار میشوند و زراعتها میکنند و آب باران از بسیاری از بلاد دور میباشد

قَالُوا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ قَالَ فَاِنَّهَا الرَّفِيْعُ سَقْفٌ مَحْفُوْظٌ وَمَوْجٌ

گفتند اصحاب اللہ و رسول او داناتر است گفت آنحضرت پس بدرستیکہ آنچیزیکہ فوق شماست رفیع ست آسمان سقف است

مَكْفُوْفٌ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُوْنَ مَا بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهَا قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ

آسمان موج ست مع کردہ شدہ از سقوط پستر فرمود آیا میدانید چیست قدر مسافت ست میان شما و میان آسمان گفتند صحابہ خدا و رسول او

اَعْلَمُ قَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهَا خَمْسُ مِائَةِ عَامٍ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُوْنَ مَا فَوْقَ

داناتر ست فرمود درمیان شما و درمیان آسمان مسافت پانصد سالہ راہ است پستر فرمود آیا میدانید چیست بالا آسمان

ذٰلِكَ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ قَالَ سَمَاءٌ اِنَّ بُعْدَ مَا بَيْنَهُمَا خَمْسُ مِائَةِ

گفتند صحابہ خدا و رسول او داناتر ست فرمود آسمان دیگر است کہ درمیان آن دو مسافت پانصد

سَنَةٍ ثُمَّ قَالَ كَذٰلِكَ حَتّٰى عَدَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ مَا بَيْنَ كُلِّ سَمَائَيْنِ

سالہ راہ است پستر گفت آنحضرت ہمچنین تا آنکہ شمرد ہفت آسمان را مسافت درمیان ہر دو از ان مقدار مسافتی ست

مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُوْنَ مَا فَوْقَ ذٰلِكَ

کہ میان آسمان و زمین ست پستر گفت آنحضرت آیا میدانید چیست بالاے این آسمانہا

قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ قَالَ اِنَّ فَوْقَ ذٰلِكَ الْعَرْشُ وَبَيْنَهٗ

گفتند صحابہ اللہ و رسول او داناتر ست فرمود بدرستیکہ بالاے این ہفت آسمان عرش ست و میان عرش

وَبَيْنَ السَّمَاءِ بُعْدُ مَا بَيْنَ السَّمَائَيْنِ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُوْنَ

و میان آسمان مقدار دوری میان ہر دو آسمان ست پستر گفت آیا میدانید

مَا الَّذِيْ تَحْتَكُمْ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ قَالَ اِنَّهَا الْاَرْضُ

چیست آنچیزیکہ زیر شماست گفتند صحابہ خدا و رسول خدا داناتر ست فرمود بدرستیکہ آن زمین ست

ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُوْنَ مَا تَحْتَ ذٰلِكَ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ قَالَ اِنَّ

پستر فرمود آیا می دانید کہ چیست زیر این زمین گفتند صحابہ خدا و رسول خدا داناتر ست فرمود بدرستیکہ

تَحْتَهَا اَرْضًا اُخْرٰى بَيْنَهُمَا مَسِيْرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ حَتّٰى عَدَّ

زیر این زمین دیگرست کہ مسافتے نیز پانصد سالہ راہ است تا آنکہ شمرد آنحضرت

سَبْعَ أَرْضِيْنَ بَيْنَ كُلِّ أَرْضَيْنِ مَسِيْرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ ثُمَّ

هفت زمین را میان هر دو زمین مسافت پانصد ساله است پستر

قَالَ وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَوْ أَنَّكُمْ دَلَّيْتُمْ بِحَبْلٍ إِلَى الْأَرْضِ

گفت سوگند بآن ذاتیکه جان محمد در دست قدرت اوست که اگر بودی که شما فرود میگردانیدی رسن را

السُّفْلٰى لَهَبَطَ عَلَى اللّٰهِ ثُمَّ قَرَأَ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ

که پایان تر از همه است هر آینه می افتاد آن رسن بر خدا پستر خواند آنحضرت این آیت را که اوست اول و آخر

وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

و باطن و اوست باهر شئے دانا رواه احمد و ترمذی

وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ أَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و هم از وے ست گفت گرفت آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ بِيَدَيَّ فَقَالَ خَلَقَ اللّٰهُ التُّرْبَةَ يَوْمَ السَّبْتِ وَخَلَقَ فِيْهَا

وسلم هر دو دست مرا پس فرمود پیدا کرد خدا تعالے خاک را روز شنبه و پیدا کرد در وے

الْجِبَالَ يَوْمَ الْأَحَدِ وَخَلَقَ الشَّجَرَ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ وَخَلَقَ الْمَكْرُوْهَ

کوهها را روز یکشنبه و پیدا کرد درختان را در روز دوشنبه پیدا کرد مکروه را

يَوْمَ الثُّلٰثَاءِ وَخَلَقَ النُّوْرَ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ وَبَثَّ فِيْهَا الدَّوَابَّ يَوْمَ

روز سه شنبه و پیدا کرد نور را روز چهارشنبه و پراگنده کرد در زمین جنبندها را روز

الْخَمِيْسِ وَخَلَقَ آدَمَ بَعْدَ الْعَصْرِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فِيْ آخِرِ الْخَلْقِ

پنجشنبه و پیدا کرد آدم را بعد از نماز عصر روز جمعه در آخر پیدائش

وَآخِرِ سَاعَةٍ مِنَ النَّهَارِ فِيْمَا بَيْنَ الْعَصْرِ إِلَى اللَّيْلِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و در آخر ساعت از روز میان عصر تا شب روایت کرد این حدیث را مسلم

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عباس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ إِسْرَافِيلَ مُنْذُ يَوْمٍ خَلَقَهُ صَافًّا قَدَمَيْهِ لَا يَرْفَعُ

بدرستیکه خدا تعالی پیدا کرد اسرافیل را آن روز که پیدا کرده است او را در حالیکه صف زننده است هر دو پای خود را

بَصَرَهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الرَّبِّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَبْعُونَ نُورًا مَا مِنْهَا

برگمارد و اسرافیل چشم خود را از صدد میان اسرافیل و میان پروردگار تبارک و تعالی هفتاد نور است که حجاب است

مِنْ نُورٍ يَدْنُو مِنْهُ إِلَّا احْتَرَقَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ

نیست ازان هفتاد نور هیچ نوری که نزدیک شود از پروردگار مگر آنکه بسوزد روایت کرد این حدیث را ترمذی و صحیح گفت

وَعَنْ ذُرَارَةَ بْنِ أَبِي أَوْفَى رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ذرارة بن ابی اوفی رضه که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ لِجِبْرَئِيلَ هَلْ رَأَيْتَ رَبَّكَ فَانْتَفَضَ جِبْرَئِيلُ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ

فرمود مر جبرئیل را آیا دیده تو پروردگار خود را پس بلرزید جبرئیل و گفت ای محمد

إِنَّ بَيْنِي وَبَيْنَهُ سَبْعِينَ حِجَابًا مِنْ نُورٍ لَوْ دَنَوْتُ مِنْ بَعْضِهَا

بدرستی میان من و میان خدا هفتاد پرده است از نور اگر نزدیک شوم از بعضے

لَاحْتَرَقْتُ هٰكَذَا فِي الْمَصَابِيحِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رض

آن حجابها هر آینه بسوزم و همچنین ست روایت در مصابیح و از جابر بن عبد اللہ رضه

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ

روایت ست که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اذن کرده شدم که تحدیث کنم

عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللّٰهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ أَنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ

و خبر دهم از عظمت فرشته از فرشتگان خدا از حاملان عرش که میان دو نرمه گوش وے

أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِمِائَةِ عَامٍ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

تا دوش وے جای سیر هفت صد سال ست روایت کرد این حدیث را ابو داود

وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و از عایشه رضه مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که فرمود

خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُوْرٍ وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِّنْ نَّارٍ

پیدا کرده شده اند ملائکه از نور و پیدا کرده شده است جان که پدر جان است از زبانهٔ آتش که آمیخته است

وَخُلِقَ اٰدَمُ مِمَّا وُصِفَ لَكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

و پیدا کرده شده است آدم از انچه صفت کرده شده است برای شما رواه مسلم و از ابو هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمُؤْمِنُ اَكْرَمُ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مسلمان بزرگترست

عَلَى اللّٰهِ مِنْ بَعْضِ الْمَلٰٓئِكَةِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ جَابِرٍ رض

بر خدا از بعضے فرشتگان وے رواه ابن ماجه و از جابر رض مرویست

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ اٰدَمَ وَذُرِّيَّتَهٗ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چنانکه پیدا کرد خدا یتعالی آدم را و اولاد او را

قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يَا رَبِّ خَلَقْتَهُمْ يَاْكُلُوْنَ وَيَشْرَبُوْنَ وَيَنْكِحُوْنَ

گفتند فرشتگان ای پروردگار پیدا کردی تو ایشان را که میخورند و می نوشند و جماع میکنند

وَيَرْكَبُوْنَ فَاجْعَلْ لَّهُمُ الدُّنْيَا وَلَنَا الْاٰخِرَةَ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ

و سوار میشوند پس بگردان مر ایشان را دنیا و مارا آخرت فرمود خدا یتعالی

وَتَعَالٰى لَا اَجْعَلُ مَنْ خَلَقْتُهٗ بِيَدَيَّ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِيْ

تبارک و تعالی نمیگردانم کسے را که پیدا کرده ام من او را بدست دو دست قدرت خود و دمیده ام از روح

كَمَنْ قُلْتُ لَهٗ كُنْ فَكَانَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

بچو کسیکه گفتم مر او را پیدا کردن بشو پس میشود رواه بیهقی در شعب ایمان

وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَ

و هم از ابو هریره رض روایت ست که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

طُوْلُ اٰدَمَ سِتِّيْنَ ذِرَاعًا فِيْ سَبْعِ اَذْرُعٍ عَرْضًا وَعَنْ

بود درازی قد آدم شصت گز در هفت گز پنهائی و از

اَنَسٍ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا صَوَّرَ اللّٰہُ اٰدَمَ

انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود وقتیکہ پیدا کرد خدا و تصویر نمود آدم

فِی الْجَنَّۃِ تَرَکَہٗ مَا شَآءَ اللّٰہُ اَنْ یَّتْرُکَہٗ فَجَعَلَ اِبْلِیْسُ یُطِیْفُ بِہٖ

در بہشت گذاشت او را آنقدر کہ خواست خدا تعالیٰ گذاشتن او را پس گشت ابلیس گرد یک

یَنْظُرُ مَا ھُوَ فَلَمَّا رَاٰہُ اَجْوَفَ عَرَفَ اَنَّہٗ خُلِقَ خَلْقًا لَا یَتَمَالَکُ

بآدم در حالیکہ نگاہ میکرد ابلیس کہ چیست آدم و چگونہ دارد پس چون دید او را کہ او را شناخت کہ وی پیدا کردہ

رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رضہ قَالَ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ اَیُّ

پیدا کردہ ایست کہ مالک نفس خود نمیتواند شد رواہ مسلم و از ابوذر رضہ گفت گفتم من یا رسول اللہ کدام

الْاَنْبِیَآءِ کَانَ اَوَّلَ قَالَ اٰدَمُ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ اَنَبِیٌّ کَانَ قَالَ

یکے از پیغمبران بود گفت فرمود آنحضرت آدم گفتم ای رسول خدا آیا آدم پیغمبر بود فرمود

نَعَمْ نَبِیٌّ مُکَلَّمٌ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ کَمِ الْمُرْسَلُوْنَ قَالَ

آنحضرت آری پیغمبر بود سخن کردہ شدہ گفتم ای رسول خدا از میان انبیا رسول چند کس اند فرمود

ثَلٰثُ مِائَۃٍ وَبِضْعَۃَ عَشَرَ جَمًّا غَفِیْرًا وَفِیْ رِوَایَۃٍ عَنْ اَبِیْ اُمَامَۃَ

آنحضرت رسول سہ صد و چندین اندر جماعت انبوہ در روایتے از ابی امامہ

قَالَ اَبُوْ ذَرٍّ رضہ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ کَمْ وَفَآءُ عِدَّۃِ الْاَنْبِیَآءِ قَالَ

گفت ابوذر گفتم من اے رسول خدا چندست تمام شمار انبیا فرمود

مِائَۃُ اَلْفٍ وَاَرْبَعَۃٌ وَعِشْرُوْنَ اَلْفَ الرُّسُلُ مِنْ ذٰلِکَ

یک لک و بست و چہار ہزار مرسل از میان آنہا

ثَلٰثُ مِائَۃٍ وَخَمْسَۃَ عَشَرَ جَمًّا غَفِیْرًا رَوَاھُمَا اَحْمَدُ وَعَنْ

سیصد و پانزدہ تن جماعت انبوہ رواہما احمد و از

اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَمْ یَکْذِبْ

ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دروغ

إِبْرَاهِيمُ إِلَّا ثَلٰثَ كَذَبَاتٍ ثِنْتَيْنِ مِنْهُنَّ فِي ذَاتِ اللّٰهِ قَوْلُهُ إِنِّي

ابراہیم مگر سہ بار دو دروغ ازان سہ برای خدا یکے قول وے علیہ السلام بدرستیکہ

سَقِيمٌ وَقَوْلُهُ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هٰذَا وَقَالَ بَيْنَا هُوَ ذَاتَ

من بیمارم دوم قول اوست کہ کرد آن فعل را بزرگ ایشان کہ ایست و فرمود آنحضرت در اثنای آنکہ آن

يَوْمٍ وَسَارَةُ إِذْ أَتٰى عَلٰى جَبَّارٍ مِنَ الْجَبَابِرَةِ فَقِيلَ لَهُ إِنَّ هٰهُنَا

ابراہیم بود روزے در ہجرت سارہ ہمراہ او بود ناگاہ آمد ابراہیم با سارہ گذشت بر متکبر از متکبران پس گفتہ شد

رَجُلًا مَعَهُ امْرَأَةٌ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَسَأَلَهُ عَنْهَا

مرو را بدرستیکہ اینجا مردے آمدہ است کہ با وے زنی است از بہترین بنی آدم در حسن پس کس فرستاد آن جبار سوے

مَنْ هٰذِهِ قَالَ أُخْتِي فَأَتٰى سَارَةَ فَقَالَ لَهَا إِنَّ هٰذَا الْجَبَّارَ إِنْ يَعْلَمْ

ابراہیم پس رسید آنکہ بر ابراہیم را از حال سارہ کہ کیست این زن گفت ابراہیم کہ این خواہر منست پس آمد ابراہیم سارہ را

أَنَّكِ امْرَأَتِي يَغْلِبْنِي عَلَيْكِ فَإِنْ سَأَلَكِ فَأَخْبِرِيهِ أَنَّكِ

و تعلیم کرد او را حیلہ پس گفت مر سارہ را بدرستیکہ این جبار اگر بداند کہ تو زن منی غلبہ میکند مرا بر تو و ترا از من بستاند پس اگر رسید تا

أُخْتِي فَإِنَّكِ أُخْتِي فِي الْإِسْلَامِ لَيْسَ عَلٰى وَجْهِ الْأَرْضِ مُؤْمِنٌ

کہ تو خواہر منی زیرا کہ تو خواہر منی در اسلام نیست بر روے زمین ہیچ مسلمانے

غَيْرِي وَغَيْرُكِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا فَأُتِيَ بِهَا قَامَ إِبْرَاهِيمُ يُصَلِّي

جز من و سوے تو پس فرستاد آن جبار کسے را بسوی سارہ پس آوردہ شد سارہ نزدے استادہ شد ابراہیم

فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ ذَهَبَ يَتَنَاوَلُهَا بِيَدِهِ فَأُخِذَ وَيُرْوٰى

تا نماز کند پس چون درآمد سارہ بران جبار خواست آنکہ گیرد او را بدست خود پس گفتہ شد آن جبار را و روایت کردہ شد

فَغُطَّ حَتّٰى رَكَضَ بِرِجْلِهِ فَقَالَ ادْعِي اللّٰهَ لِي وَلَا أَضُرُّكِ فَدَعَتْ

کہ از خلق وی واز آمد چنانکہ تا آنکہ حرکت کرد بپایہائے خود بر زمین پس گفت جبار سارہ را کہ دعا کن خدا را برای من تا خلاص

اللّٰهَ فَأُطْلِقَ ثُمَّ تَنَاوَلَهَا الثَّانِيَةَ فَأُخِذَ مِثْلَهَا أَوْ أَشَدَّ فَقَالَ

نمیرانم من ترا پس دعا کرد سارہ خدا را پس رہا کردہ شد آن جبار پس دست اندازی کرد بار دوم او را و باز پس گرفتہ شد مانند گرفتن

أُدْعِي اللّٰهَ لِي وَلَا أَضُرُّكِ فَدَعَتِ اللّٰهَ فَأُطْلِقَ فَدَعَا بَعْضَ

دعا کن خدا یرا برای من و زیان نمیرسانم مرترا پس دعا کرد و ساره خدا تعالی را پس رها کرده شد آنجبار پس خواند آن جبار

حَجَبَتِهِ فَقَالَ إِنَّكِ لَمْ تَأْتِنِي بِإِنْسَانٍ إِنَّمَا أَتَيْتِنِي بِشَيْطَانٍ

بعضے از پرده داران خود را پس گفت بدبختیکه تو نیاوردی نزد من آدمی را نیاوردی مگر شیطان را

فَأَخْدَمَهَا هَاجَرَ فَأَتَتْهُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فَأَوْمَأَ بِيَدِهِ مَهْيَمْ

پس خدمتگار گردانید ساره هاجره را پس آمد ساره نزد ابراهیم و حالانکه ابراهیم ایستاده نماز میکرد پس اشاره بدست خود کرد که چه حال است ای

قَالَتْ رَدَّ اللّٰهُ كَيْدَ الْكَافِرِ فِي نَحْرِهِ وَلَخَدَمَ هَاجَرَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ

گفت ساره بازگردانید خدا تعالی بدسگالی آن کافر را در پیش وی و خادم گردانید هاجره را گفت ابوهریره رضا

تِلْكَ أُمُّكُمْ يَا بَنِي مَاءِ السَّمَاءِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ

آن هاجره مادر شماست ای پسران آب آسمان متفق علیه و هم از وی مرویست گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْنُ أَحَقُّ بِالشَّكِّ مِنْ إِبْرَاهِيمَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ما سزاوارتر ایم بشک از ابراهیم

إِذْ قَالَ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى وَيَرْحَمُ اللّٰهُ لُوطًا لَقَدْ كَانَ

وقتیکه گفت ابراهیم ای پروردگار من بنما مرا چگونه زنده میکنی مردگان را گفت آنحضرت رحمت کند خدا تعالی لوط را علیه السلام البته

يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ طُولَ مَا لَبِثَ يُوسُفُ

بود لوط پناه میگرفت بسوی رکن سخت و نیز فرمود آنحضرت اگر درنگ میکردم در زندان همان مدت دراز که درنگ کرد یوسف علیه السلام

لَأَجَبْتُ الدَّاعِيَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ

البته قبول میکردم خواننده را متفق علیه و از ابی هریره رضا مرویست از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّمَا سُمِّيَ الْخَضِرُ لِأَنَّهُ جَلَسَ عَلَى فَرْوَةٍ

صلے اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت که نام کرده نشد خضر مگر از جهت آنکه وی نشست بر زمین

بَيْضَاءَ فَإِذَا هِيَ تَهْتَزُّ مِنْ خَلْفِهِ خَضْرَاءَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

خشک که روئیدنی نبود در روی پس ناگاه آن زمین می جنبید از پس وی سبز و تر و تازه روایت کرد این حدیث را بخاری و از

لغت

عم بفتحتین در عربی مادر پدر و برادر پدر را گویند

عم مراد از نبی مادر ابراهیم علیه السلام است

عم دو برادر پدر یکی در بطن و دیگر از پشت پدر

عم بفتحتین برادر پدر

عم بفتحتین جمع عم

عم بفتحتین جمع عم

لغه مراد از رکن شدید یا قبیله است یا ملک

أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ

از ابی بن کعب رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

الْغُلَامَ الَّذِي قَتَلَهُ الْخَضِرُ طُبِعَ كَافِرًا وَلَوْ عَاشَ لَأَرْهَقَ

کودکی کہ کشت اورا خضر علیہ السلام سرشتہ شد کافر و اگر میزیست آن کودک ہرآینہ می پوشید آن کودک را ظلم یا کفر

أَبَوَيْهِ طُغْيَانًا وَكُفْرًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ

پدر و مادر خود را او تکلیف میکرد ایشانرا بکفر و طغیان متفق علیہ و از ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا أَيُّوبُ يَغْتَسِلُ عُرْيَانًا خَرَّ عَلَيْهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در اثنائے آنکہ ایوب علیہ السلام غسل میکرد برہنہ پس افتاد

جَرَادٌ مِنْ ذَهَبٍ فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَحْتَثِي فِي ثَوْبِهِ فَنَادَاهُ رَبُّهُ يَا أَيُّوبُ

بر ایوب ملخ از زر پس شروع کرد ایوب کہ گرد می آورد آن ملخ را در جامۂ خود پس آواز داد ایوب را پروردگار او ای ایوب

أَلَمْ أَغْنِكَ عَمَّا تَرَى قَالَ بَلَى وَعِزَّتِكَ وَلَكِنْ لَا غِنَى بِي

آیا بے نیاز نگردانیدہ ام ترا از چیزیکہ می بینی تو گفت ایوب آرے سوگند بعزت تو لیکن نیست بے نیازی

عَنْ بَرَكَتِكَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

مرا از افزونی نعمت تو رواہ بخاری و ہم از وی مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيِيًّا سِتِّيرًا لَا يُرَى

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ موسی علیہ السلام بود مرد بسیار حیا کنندہ و ستر کنندہ دیدہ نمیشد

مِنْ جِلْدِهِ شَيْءٌ اسْتِحْيَاءً فَآذَاهُ مَنْ آذَاهُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ

از پوست وے ہیچ چیزے از جہت شرم پس ایذا نمودند او را کسانیکہ بنو دند ایذا او را از قوم بنی اسرائیل

فَقَالُوا مَا تَسَتَّرَ هَذَا التَّسَتُّرَ إِلَّا مِنْ عَيْبٍ بِجِلْدِهِ إِمَّا بَرَصٌ

پس گفتند آن قوم مبالغہ نمودن او در ستر کردن این چنین مگر از جہت عیبے کہ در پوست او یا از برصے سست

أَوْ أُدْرَةٌ وَإِنَّ اللهَ أَرَادَ أَنْ يُبَرِّئَهُ فَخَلَا يَوْمًا وَحْدَهُ لِيَغْتَسِلَ

یا ادرہ و بدرستیکہ خدا تعالے خواست کہ پاک گرداند موسی را از عیب پس خالی شد موسی روزے تنہا تا کہ

عہ او در پیغمبر ہنود سکون دال و ضم راء و سکون ہمزہ و ضم ہاء و ہمزہ نفخ و سکون ہاء و ضم ہمزہ و ضم ہاء و ہمزہ

فَوَضَعَ ثَوْبَهٗ عَلٰی حَجَرٍ فَفَرَّ الْحَجَرُ بِثَوْبِهٖ فَجَمَحَ مُوْسٰی فِیْ اِثْرِهٖ یَقُوْلُ

پس نہاد جامۂ خود را بر سنگے پس گریخت آن سنگ ببرد جامۂ موسیٰ را پس شتاب رفت موسیٰ در پے آن سنگ

ثَوْبِیْ یَا حَجَرُ ثَوْبِیْ یَا حَجَرُ حَتّٰی انْتَهٰی اِلٰی مَلَاءٍ مِّنْ بَنِیْ اِسْرَائِیْلَ

موسے بدہ جامۂ مرا ای سنگ تا رسید موسے بجماعتے کثیر از بنی اسرائیل

فَرَاَوْهُ عُرْیَانًا اَحْسَنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ وَقَالُوْا وَاللّٰهِ مَا بِمُوْسٰی

پس دیدند آنجماعت موسے را برہنہ نیکوترین پیدائش خدا و گفتند سوگند بخدا نیست بموسے

مِنْ بَاْسٍ وَاَخَذَ ثَوْبَهٗ وَطَفِقَ بِالْحَجَرِ ضَرْبًا فَوَاللّٰهِ اِنَّ بِالْحَجَرِ

ہیچ عیب و گرفت موسے جامۂ خود را و در استاد موسے کہ زند سنگ را زدنے پس بخدا سوگند کہ پیدا شد

لَنَدَبًا مِّنْ اَثَرِ ضَرْبِهٖ ثَلٰثًا اَوْ اَرْبَعًا اَوْ خَمْسًا مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ

نشان از تاثیر زدن موسیٰ آن سنگ سہ یا چہار یا پنج متفق علیہ

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابن عباس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَیْسَ الْخَبَرُ کَالْمُعَایَنَةِ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی اَخْبَرَ مُوْسٰی بِمَا صَنَعَ قَوْمُهٗ

نیست خبر چیزے مانند دیدن آن بدرستی خدا تعالیٰ خبر داد موسے را بچیزیکہ کردند قوم وے

فِی الْعِجْلِ فَلَمْ یُلْقِ الْاَلْوَاحَ فَلَمَّا عَایَنَ بِمَا صَنَعُوْا اَلْقَی الْاَلْوَاحَ

در گوسالہ پس نیفگند الواح را پس ہنگامہ کہ موسیٰ بچشم خود دید آنچہ ساختہ اند از گوسالہ انداخت الواح

فَانْکَسَرَتْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

پس شکست الواح روایت کرد این حدیث را احمد و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ جَاءَ مَلَكُ الْمَوْتِ اِلٰی مُوْسٰی

صلے اللہ علیہ وسلم آمد عزرائیل بسوے موسے

ابْنِ عِمْرَانَ فَقَالَ لَهٗ اَجِبْ رَبَّكَ قَالَ فَلَطَمَ مُوْسٰی عَیْنَ

بن عمران ۴ پس گفت موسیٰ را قبول کن حکم پروردگار خود گفت آنحضرت پس طمانچہ زد موسیٰ چشم

مَلَكِ الْمَوْتِ فَفَقَاءَ هَا قَالَ فَرَجَعَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى اللهِ تَعَالَى

ملک الموت را پس شکست چشم فرشته را و کور کرد و گفت پس باز گشت آن فرشته بجناب خدا

فَقَالَ إِنَّكَ أَرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَكَ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ وَقَدْ فَقَاءَ

پس گفت بخدا تعالی بدرستیکه تو فرستادی مرا بسوی بنده که مرگ را نمی خواهد مرگ را تحقیق کور

عَيْنِي قَالَ فَرَدَّ اللهُ إِلَيْهِ عَيْنَهُ وَقَالَ ارْجِعْ إِلَى عَبْدِي فَقُلِ الْحَيَوٰةَ

کرد چشم مرا گفت آنحضرت پس باز داد خدا تعالی چشم فرشته را فرمود برگرد و باز رو بسوی بنده که من دیگر آیا زنده گانی

تُرِيدُ فَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْحَيَوٰةَ فَضَعْ يَدَكَ عَلَى مَتْنِ ثَوْرٍ فَمَا

میخواهی پس اگر میخواهی زندگانی دراز پس بنه دست خود را بر پشت گاوے پس چیزے را

تَوَارَتْ يَدُكَ مِنْ شَعْرَةٍ فَإِنَّكَ تَعِيشُ بِهَا سَنَةً قَالَ ثُمَّ مَهْ

که پوشیده دست تو از موی آن پس بدرستیکه تو بزیی بشمار هر موے یک سال گفت موسے پس چه

قَالَ ثُمَّ تَمُوتُ قَالَ فَالْآنَ مِنْ قَرِيبٍ رَبِّ أَدْنِنِي مِنَ الْأَرْضِ

چیست گفت فرشته پس میری گفت موسی پس اختیار کردم موت را اکنون و گفت خداوندا نزدیک گردان مرا از

الْمُقَدَّسَةِ رَمْيَةً بِحَجَرٍ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پاک کرده شده مقدار یک تیر پرتاب گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَوْ أَنِّي عِنْدَهُ لَأَرَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ

اگر من بودم نزد بیت المقدس هر آینه مینمودم شما را قبر موسی را در یک جانب راه نزد تودهٔ

الْكَثِيبِ الْأَحْمَرِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سِرْنَا

ریگ سرخ متفق علیہ و از ابن عباس رضہ مرویست گفت ابن عباس

مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ

سیر کردیم با همراه آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میان مکه و مدینه

فَمَرَرْنَا بِوَادٍ فَقَالَ أَيُّ وَادٍ هٰذَا فَقَالُوا وَادِي الْأَزْرَقِ

پس گذشتیم بیک وادی گفت آنحضرت کدام وادی ست این پس گفتند صحابه این وادی ازرق ست

قَالَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى فَذَكَرَ مِنْ لَوْنِهِ وَشَعْرِهِ شَيْئًا وَاضِعًا

فرمود آنحضرت گویا من نگه میکنم بسوی موسی علیه السلام پس ذکر کرد آنحضرت از رنگ موسی و موی وی چیزی را انگشت

إِصْبَعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ لَهُ جُؤَارٌ إِلَى اللَّهِ بِالتَّلْبِيَةِ مَارًّا بِهَذَا

هر دو انگشت خود را در هر دو گوش خود مر او را آواز بلند و فریاد است بسوی خدا در لبیک گفتن در حالیکه

الْوَادِي قَالَ ثُمَّ سِرْنَا حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى ثَنِيَّةٍ فَقَالَ أَيُّ ثَنِيَّةٍ

گذرنده است بوسی در این وادی گفت ابن عباس پس سیر کردیم تا آنکه بر آمدیم بر کوهی پس پرسید آنحضرت

هَذِهِ قَالُوا هَرْشَا أَوْ لِفْتُ فَقَالَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُونُسَ عَلَى

کدام کوه است این گفتند محاذی این کوه هرشا یا لفت ست پس فرمود آنحضرت گویا من بینم بسوی یونس

نَاقَةٍ حَمْرَاءَ عَلَيْهِ جُبَّةُ صُوفٍ خِطَامُ نَاقَتِهِ خُلْبَةٌ مَارًّا بِهَذَا

سوار بر ناقه سرخ بر وی جبه پشمین ست مهار ناقه او از پوست خرما گذرنده باین

الْوَادِي مُلَبِّيًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ

وادی تلبیه کننده که بحج می آید رواه مسلم و از ابی هریره رضه مرویست از آنحضرت

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خُفِّفَ عَلَى دَاوُدَ الْقُرْآنُ فَكَانَ

صلے الله علیه وسلم فرمود سبک گردانیده شد بر داود قرآن زبور توریت پس بود

يَأْمُرُ بِدَوَابِّهِ فَتُسْرَجُ فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ تُسْرَجَ دَوَابُّهُ

داود که امر میکرد بزین کردن چارپایه های خود تا زین کرده میشدند پس میخواند داود قرآن را و تمام میکرد آنرا پیش از آنکه زین

وَلَا يَأْكُلُ إِلَّا مِنْ عَمَلِ يَدَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ

کرده میشد و نمیخورد روزی داود علیه السلام مگر از کسب کار هر دو دست خود کرد زبانی بود رواه البخاری و هم از وی

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَتِ امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا

مرویست از آنحضرت صلے الله علیه وسلم گفت آنحضرت بودند دو زنان که بایشان دو

ابْنَاهُمَا جَاءَ الذِّئْبُ فَذَهَبَ بِابْنِ إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ

دو پسر ایشان بودند پس آمد گرگ پس برد پسر یکی از ان دو زن پس گفت زن دیگر

صَاحِبَتُهَا اِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكِ وَقَالَتِ الْاُخْرٰى اِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكِ

کہ مصاحب آن زن بود نبردہ است گرگ مگر پسر ترا و گفت زن دیگر نبردہ است مگر پسر ترا پس قضیہ

فَتَحَاكَمَتَا اِلٰى دَاوٗدَ فَقَضٰى بِهِ لِلْكُبْرٰى فَخَرَجَتَا عَلٰى سُلَيْمٰنَ

بردند ہر دو پسر را نزد داؤد پس حکم کرد بآن پسر بدآں زنے کہ کلان تر بود پس بیرون آمدند ہر دو زن بر سلیمان

ابْنِ دَاوٗدَ فَاَخْبَرَتَاهُ فَقَالَ ائْتُوْنِيْ بِالسِّكِّيْنِ اَشُقُّهُ بَيْنَكُمَا

بن داؤد پس خبر دادند سلیمان را پس فرمود سلیمان بیارید نزد من کارد را تا پارہ کنم این پسر را

فَقَالَتِ الصُّغْرٰى لَا تَفْعَلْ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ هُوَ ابْنُهَا فَقَضٰى بِهِ لِلصُّغْرٰى

پس گفت زن خرد تا پارہ نکن این پسر را رحمت کند ترا خدا تعالیٰ این پسر پسر زن کلان ست پس حکم کرد

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

سلیمان بآن پسر مر زن خرد را الخ متفق علیہ و از ابی ہریرہ رضہ مرویست فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَنْبَغِيْ لِعَبْدٍ اَنْ يَقُوْلَ اَنِّيْ خَيْرٌ مِّنْ يُوْنُسَ

علیہ وسلم نمیرسد مر ہیچ بندہ را کہ بگوید من بہترم از یونس پیغمبر علیہ السلام

ابْنِ مَتّٰى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابن متی متفق علیہ و ہم از وی مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَ زَكَرِيَّا نَجَّارًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

علیہ وسلم فرمود بود زکریا علیہ السلام چوب تراشی میکرد روایت کرد این حدیث را مسلم

اَبِيْ مُوْسٰى رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَمُلَ مِنَ

و از ابو موسے رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مرویست کہ فرمود آنحضرت کامل شدند

الرِّجَالِ كَثِيْرٌ وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ اِلَّا مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ

از مردان بسیارے و کامل نشدند از زنان مگر مریم دختر عمران

وَاٰسِيَةُ امْرَاَةُ فِرْعَوْنَ وَفَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ

و آسیہ زن فرعون و فضل عایشہ بر زنان دیگر مانند فضل

الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

ثرید ست بر باقی طعامها متفق علیه واز ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا أَوْلَى النَّاسِ

روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم من نزدیک ترین مردم ام

بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ مِنْ

بعیسے علیه السلام در آغاز و انجام و فرمود پیغمبران برادران

عَلَّاتٍ وَأُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ وَلَيْسَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ

علاتی اند و مادران ایشان مختلف اند و اصل دین ایشان توحید است یکے است و میت میان ما

نَبِيٌّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و میان عیسی پیغمبرے واز ابی هریره رض روایت است گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ مَا مِنْ بَنِي آدَمَ مَوْلُودٌ إِلَّا يَمَسُّهُ الشَّيْطَانُ حِينَ يُولَدُ

وسلم نیست هیچ یکے از فرزندان آدم طفلے مگر آنکه مس میکند و میخلاند او را شیطان هنگامیکه زاید

فَيَسْتَهِلُّ صَارِخًا مِنْ مَسِّ الشَّيْطَانِ غَيْرَ مَرْيَمَ وَابْنِهَا مُتَّفَقٌ

پس فریاد میکند و میگرید آن طفل از مس شیطان جز مریم و فرزند او متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوسَى رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

علیه واز ابی موسے رض گفت شنیدم من آنحضرت را صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللهَ خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ

علیه وسلم که میفرمود بدرستیکه خدا تعالی آفرید آدم را از یک مشت که گرفت آنرا از

جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ مِنْهُمُ الْأَحْمَرُ

همه زمین پس آمدند بنی آدم ازین جهت برآنداره زمین بعضے از ایشان سرخ

وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ

و بعضے سفید و بعضے سیاه و بعضے میان آن گندم گون بعضے و درشت و بعضے پلید

ع

شرح حدیث ابو هریره رض که میفرماید که پیغمبر ما صلے الله علیه وسلم نزدیک ترین مردم است بعیسی علیه السلام در آغاز و انجام و فرمود که پیغمبران برادران علاتی اند و مادران ایشان مختلف و اصل دین ایشان توحید است یکے است و میت میان ما و میان عیسی پیغمبرے و نیست میان ما و میان او پیغمبرے و فرمود که هیچ یکے از فرزندان آدم نیست مگر آنکه مس میکند او را شیطان هنگامیکه زاید پس فریاد میکند و میگرید آن طفل از مس شیطان جز مریم و فرزند او متفق علیه و فرمود که خدا تعالی آفرید آدم را از یک مشت که گرفت آنرا از همه زمین پس آمدند بنی آدم ازین جهت برآنداره زمین بعضے از ایشان سرخ و بعضے سفید و بعضے سیاه و بعضے میان آن گندم گون بعضے و درشت و بعضے پلید

وَالطَّيِّبُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

و بعضے پاک روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی و ابو داؤد و از

أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا

ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ روایت کرد گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہرگاہ کہ

خَلَقَ اللّٰهُ آدَمَ مَسَحَ ظَهْرَهُ فَسَقَطَ مِنْ ظَهْرِهِ كُلُّ نَسَمَةٍ هُوَ خَالِقُهَا

پیدا کرد خدا تعالیٰ آدم را مسح کرد پشت او را یا امر کرد فرشتہ موکل بارحام را کہ بیارد پس بیرون آمد از پشت او ہر آدمی کہ خدا تعالیٰ

مِنْ ذُرِّيَّتِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَجَعَلَ بَيْنَ عَيْنَيْ كُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ

از اولاد آدم تا روز قیامت و گردانید میان دو چشم ہر آدمی از ایشان آدمیان

وَبِيصًا مِنْ نُورٍ ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى آدَمَ فَقَالَ أَيْ رَبِّ مَنْ هَؤُلَاءِ

بریق و لمعان از نور پس عرض کرد ایشان را بر آدم پس گفت آدم ای پروردگار من کیستند این

قَالَ ذُرِّيَّتُكَ فَرَأَى رَجُلًا مِنْهُمْ فَأَعْجَبَهُ وَبِيصُ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ

گفت فرمود حق تعالیٰ اولاد تو پس دید آدم مردے را از ایشان پس خوش آمد آدم را لمعان و روشنی میان دو چشم

قَالَ أَيْ رَبِّ مَنْ هٰذَا قَالَ دَاوُدُ فَقَالَ أَيْ رَبِّ كَمْ جَعَلْتَ

آن مرد را گفت آدم ای آفریدگار من کیست این فرمود حق تعالیٰ داؤد دست گفت آدم ای آفریدگار من چند

عُمُرَهُ قَالَ سِتِّينَ سَنَةً قَالَ أَيْ رَبِّ زِدْهُ مِنْ عُمُرِي أَرْبَعِينَ

گردانید عمر او را فرمود شصت سال گفت آدم ای پروردگار من افزون کن مر او را از عمر من چہل

سَنَةً قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا انْقَضَى عُمُرُ

سال فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس ہرگاہ کہ گذشت عمر

آدَمَ إِلَّا أَرْبَعِينَ جَاءَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَقَالَ آدَمُ أَوَلَمْ يَبْقَ

آدم مگر چہل سال باقی ماند آمد آدم را ملک الموت پس گفت آدم کہ آیا باقی نمانده است

مِنْ عُمُرِي أَرْبَعُونَ سَنَةً قَالَ أَوَلَمْ تُعْطِهَا ابْنَكَ دَاوُدَ

از عمر من چہل سال گفت ملک الموت یا آدم آیا ندادی تو آن چہل سال را بہ داؤد

فَجَحَدَ آدَمُ فَجَحَدَتْ ذُرِّيَّتُهُ وَنَسِيَ آدَمُ فَأَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ فَنَسِيَتْ

پس منکر شد آدم علیہ السلام پس منکر شدند اولاد او و فراموش کرد آدم پس خورد از ان درخت پس فراموش

ذُرِّيَّتُهُ وَخَطِئَ وَخَطِئَتْ ذُرِّيَّتُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

کردند اولاد او و خطا کرد آدم و خطا کردند ذریت او روایت کرد این حدیث را ترمذی و روایت است از

أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي

ابی بن کعب رضہ در تفسیر قول سبحانہ تعالے واذ اخذ

آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ قَالَ جَمَعَهُمْ فَجَعَلَهُمْ أَزْوَاجًا

الآیۃ گفت ابی کہ فراہم آورد حق تعالی ایشانرا پس خواست کہ بگرداند ایشان را اصناف پس گرداند ایشانرا

ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاسْتَنْطَقَهُمْ فَتَكَلَّمُوا ثُمَّ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ

پستر صورت بخشید ایشان را پس گویا گرداند ایشان را پس سخن کردند ایشان پستر گرفتہ بر ایشان عہد

وَالْمِيثَاقَ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى

و پیمان را و گواہ گرداند بر ذاتہاے ایشان آیا نیستم من پروردگار شما گفتند آرے

قَالَ فَإِنِّي أُشْهِدُ عَلَيْكُمُ السَّمٰوٰتِ السَّبْعَ وَالْأَرَضِينَ السَّبْعَ

فرمود پس بدرستیکہ من گواہ میگردانم بر شما ہفت آسمان را و گواہ میگردانم بر شما ہفت زمین را

وَأُشْهِدُ عَلَيْكُمْ أَبَاكُمْ آدَمَ أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَمْ نَعْلَمْ

و گواہ میگردانم بر شما پدر شما را کہ آدم است تا نگویند روز قیامت کہ دانا نیستیم ما

بِهٰذَا اِعْلَمُوا أَنَّهُ لَا إِلٰهَ غَيْرِي وَلَا رَبَّ غَيْرِي وَلَا تُشْرِكُوا بِي

باین قضیہ بدانید کہ بدرستیکہ شان اینست کہ نیست ہیچ معبودے بحق بجز من و نیست پروردگار بجز من و شریک

شَيْئًا إِنِّي سَأُرْسِلُ إِلَيْكُمْ رُسُلِي يُذَكِّرُونَكُمْ عَهْدِي وَمِيثَاقِي

چیز را بدرستیکہ من قریب است کہ بفرستم بسوی شما پیغمبران خود را کہ یاد دہند شما را عہد مرا و پیمان مرا

وَأُنْزِلُ عَلَيْكُمْ كُتُبِي قَالُوا نَشْهَدُ أَنَّكَ رَبُّنَا وَإِلٰهُنَا لَا رَبَّ

و فرود آرم بر شما کتابہاے خود را گفتند ایشان گواہی دادیم ما بآنکہ تو پروردگار مائی و معبود مائی نیست پروردگارے

لَنَا غَيْرُكَ وَلَا إِلٰهَ لَنَا غَيْرُكَ فَأَقَرُّوا بِذٰلِكَ وَرُفِعَ عَلَيْهِمْ

ما را جز تو و ثمیت معبودے ما را جز تو پس اقرار کردند بآن و برداشته شد بر ایشان

آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ فَرَأَى الْغَنِيَّ وَالْفَقِيرَ وَحَسَنَ

آدم علیه السلام در حالیکه نگاه میکند بجانب ایشان پس دید آدم توانگر را و محتاج را و دید نیکو

الصُّوَرَةِ وَدُونَ ذٰلِكَ فَقَالَ رَبِّ لَوْلَا سَوَّيْتَ بَيْنَ عِبَادِكَ

صورت را و جز آن مختلف را پس گفت آدم ای آفریدگار من چرا برابری نکردی میان ایشان تا نگویند بندگان

قَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ أَنْ أُشْكَرَ وَرَأَى الْأَنْبِيَاءَ فِيهِمْ مِثْلَ السُّرُجِ

تو اند فرموده حق تعالی زیرا که من دوست میدارم که شکر کرده شوم و دید آدم علیه السلام پیغامبران را در میان اولاد آدم همچو

عَلَيْهِمُ النُّورُ خُصُّوا بِمِيثَاقٍ آخَرَ فِي الرِّسَالَةِ وَالنُّبُوَّةِ وَهُوَ قَوْلُهُ

که میتابد بر ایشان روشنی مخصوص گردانیده شده اند پیغامبران بعهد دیگر در رسالت و نبوت و آن عهد قول

تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ إِلَى قَوْلِهِ

سبحانه و تعالی است و چون گرفتیم ما که پروردگار جهانیم از پیغامبران پیمان ایشان را در رسالت و نبوت تا قوله

عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ كَانَ فِي تِلْكَ الْأَرْوَاحِ فَأَرْسَلَهُ إِلَى مَرْيَمَ

که عیسی ابن مریم ست و عیسی ابن مریم بود در میان آن ارواح پس فرستاد او را بسوے مریم

عَلَيْهَا السَّلَامُ فَحُدِّثَ عَنْ أُبَيٍّ أَنَّهُ دَخَلَ مِنْ فِيهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ

علیها السلام پس حدیث کرده شد از ابی که عیسی در آمد در مریم از راه دهان وی رواه احمد

وَعَنِ ابْنِ الدَّيْلَمِيِّ رضه قَالَ أَتَيْتُ أُبَيَّ ابْنَ كَعْبٍ فَقُلْتُ لَهُ قَدْ وَقَعَ

در روایت ست از ابن دیلمی رضه گفت آمدم نزد ابی بن کعب پس گفتم من او را بتحقیق

فِي نَفْسِي مِنَ الْقَدَرِ فَحَدِّثْنِي لَعَلَّ اللّٰهَ أَنْ يُذْهِبَهُ مِنْ قَلْبِي فَقَالَ

که افتاده در دل من چیزی شک از قضا و قدر پس حدیثی بخوان مرا شاید که خدا تعالی ببرد بتک از دل من پس گفت

لَوْ أَنَّ اللّٰهَ عَذَّبَ أَهْلَ سَمٰوٰتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ عَذَّبَهُمْ وَهُوَ

اگر بسر آنست که خدا تعالی عذاب میکرد تمام آسمانیان و زمینیان را عذاب میکرد ایشان را و حال آنکه

۱۲ منه

غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ وَلَوْ رَحِمَهُمْ كَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ

غیر ظالم است مرایشان را واگر رحمت میکرد مرایشانرا بود رحمت او بهتر مرایشان را از

اَعْمَالِهِمْ وَلَوْ اَنْفَقْتَ مِثْلَ اُحُدٍ ذَهَبًا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مَا قَبِلَهُ

عملهای ایشان واگر خرچ کنی مانند کوه احد طلارا در راه خدا قبول نمیکند

اللّٰهُ مِنْكَ حَتّٰى تُؤْمِنَ بِالْقَدْرِ وَتَعْلَمَ اَنَّ مَا اَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ

اورا خدا یتعالی از تو تا آنکه ایمان آری بقضا و قدر و تا آنکه بدانی که آنچه رسیده است ترا نبود

لِيُخْطِئَكَ وَاَنَّ مَا اَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيْبَكَ وَلَوْ مُتَّ عَلٰى غَيْرِ

برای آنکه نرسد ترا و بدانی که آنچه نرسیده است ترا نبود برای آنکه برسد ترا واگر بمیری بر غیر

هٰذَا لَدَخَلْتَ النَّارَ الخ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ

این حال هر آینه در می آئی آتش دوزخ را تا آخر حدیث روایت کرد این حدیث را ابوداود و ابن ماجه

مِنْ مَنَاقِبِ مُحَمَّدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از مناقب آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

بَابٌ فِيْ ذِكْرِ حِلْيَةِ الشَّرِيْفَةِ

باب در بیان حلیہ شریف آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ

از انس رضہ مرویست گفت انس رضہ که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نبود

بِالطَّوِيْلِ الْبَائِنِ وَلَا بِالْقَصِيْرِ وَلَيْسَ بِالْاَبْيَضِ الْاَمْهَقِ وَلَا بِالْاٰدَمِ

دراز مفرط و نبود آنحضرت کوتاه و نبود آنحضرت سفید سخت و نبود آنحضرت سخت گندم گون

وَلَيْسَ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ وَلَا بِالسَّبْطِ بَعَثَهُ اللّٰهُ عَلٰى رَاْسِ اَرْبَعِيْنَ

و نبود آنحضرت جعد قطط و نه سبط برانگیخت خدا یتعالی اورا بر سر چهل

سَنَةً فَاَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِيْنَ وَبِالْمَدِيْنَةِ عَشْرَ سِنِيْنَ وَتَوَفَّاهُ

سال پس اقامت کرد بمکه معظمه ده سال و در مدینه منوره ده سال و میرانید اورا

اللّٰهُ عَلٰى رَأْسِ سِتِّيْنَ سَنَةً وَلَيْسَ فِيْ رَأْسِهٖ وَلِحْيَتِهٖ عِشْرُوْنَ

خدایتعالی بر تمامی شصت سال وحالانکه نبود در سر و ریش مبارک وے بست

شَعْرَةً بَيْضَاءَ وَفِيْ رِوَايَةٍ يَصِفُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

موے سفید و در روایت ابن جحیفه آمده که وصف میکرد انس آنحضرت صلے الله علیه وسلم را

قَالَ كَانَ رَبْعَةً مِّنَ الْقَوْمِ لَيْسَ بِالطَّوِيْلِ وَلَا بِالْقَصِيْرِ

گفت بود ربعه یعنے میانه الا چنانکه گفت نه دراز و نه کوتاه

أَزْهَرَ اللَّوْنِ وَقَالَ كَانَ شَعْرُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روشن و درخشنده رنگ و گفت بود موی پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم

إِلٰى أَنْصَافِ أُذُنَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ بَيْنَ أُذُنَيْهِ وَعَاتِقِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

تا نزدیکهاے گوش و در روایت میان دو گوش و دوشهاے وی متفق علیه

وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّلْبُخَارِيِّ قَالَ كَانَ ضَخْمَ الرَّأْسِ وَالْقَدَمَيْنِ

و در روایت بخاری گفت بود سطبر سر و پایها

لَمْ أَرَ بَعْدَهٗ وَلَا قَبْلَهٗ مِثْلَهٗ وَكَانَ بَسْطَ الْكَفَّيْنِ وَفِيْ رِوَايَةٍ

ندیدم بعد از وی و پیش از وے کسے را مانند وی و بود آنحضرت فراخ و کشاده کف دست و آمده در روایت

أُخْرٰى لَهٗ قَالَ كَانَ شَثْنَ الْقَدَمَيْنِ وَالْكَفَّيْنِ وَعَنِ الْبَرَاءِ رضه

دیگر مر بخاری را گفت بود آنحضرت سطبر پر گوشت پایها و کفهاے دست و در روایت است از براء بن

قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرْبُوْعًا بَعِيْدَ

عازب رض گفت بود آنحضرت صلی الله علیه وسلم میانه قد فراخ مسافت

مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ لَهٗ شَعْرٌ بَلَغَ شَحْمَةَ أُذُنَيْهِ رَأَيْتُهٗ فِيْ حُلَّةٍ

میان دو منکب بود آنحضرت را موے که میرسید دو نرمه گوش او را دیدم من آنحضرت را در حله

حَمْرَاءَ لَمْ أَرَ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ

سرخ ندیدم من هیچ چیزرا هرگز بهتر از آنحضرت متفق علیه و در روایت

لہ سکیدن اول و سکون ثانی و فتح ثالث و واو ساکنه و فتح رابع و سکون خامس و ثاء مثلثه

لِمُسْلِمٍ قَالَ مَا رَأَيْتُ مِنْ ذِي لِمَّةٍ أَحْسَنَ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مِنْ

مر مسلم را گفت ندیدم من ہیچ موے دارے نیکوتر در حلۂ سرخ از

مَرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَعْرُهُ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم موے او نزدیک میرسید بدو شہاے او

بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ وَعَنْ

و دور فراخ مسافت میان دو منکب نہ طویل قد بود و نہ کوتاہ واز

سِمَاكِ ابْنِ حَرْبٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

سماک بن حرب مرویست از جابر بن سمرہ رضہ گفت جابر بود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَلِيعَ الْفَمِ أَشْكَلَ الْعَيْنِ مَنْهُوسَ الْعَقِبَيْنِ قِيلَ

علیہ وسلم بزرگ و کشادہ دہن و بود آنکہ سفیدی چشم او مخلوط بود بسرخی گم گوشت پاشنہا گفتہ

لِسِمَاكٍ مَا ضَلِيعُ الْفَمِ قَالَ عَظِيمُ الْفَمِ قِيلَ مَا أَشْكَلُ الْعَيْنِ

مر سماک را چیست معنے ضلیع الفم گفت عظیم الفم ست گفتہ شد چیست معنی اشکل العین

قَالَ طَوِيلُ شِقِّ الْعَيْنِ قِيلَ مَا مَنْهُوسُ الْعَقِبَيْنِ قَالَ قَلِيلُ لَحْمِ

گفت معنی او دراز شگاف چشم گفتہ شد چیست معنی منہوس العقبین گفت کم گوشت

الْعَقِبِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ

پاشنہ رواہ مسلم واز ابی الطفیل رضہ مرویست گفت دیدم آنحضرت را

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أَبْيَضَ مَلِيحًا مُقَصَّدًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ ثَابِتٍ

صلے اللہ علیہ وسلم بود سفید و نمکین میانہ در طول و قصر رواہ مسلم و روایت است از ثابت رضہ

قَالَ سُئِلَ أَنَسٌ عَنْ خِضَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّهُ لَمْ يَبْلُغْ

گفت پرسیدہ شد از انس رضہ از خضاب آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت انس بدرستیکہ

مَا يَخْضِبُ لَوْ شِئْتُ أَنْ أَعُدَّ شَمَطَاتِهِ فِي لِحْيَتِهِ وَفِي رِوَايَةٍ لَوْ شِئْتُ أَنْ أَعُدَّ

آنحضرت صلعم نہ رسیدہ تا خضاب کند اگر میخواستم من کہ بشمارم موہاے سفید آنحضرت را در ریش شریف و در روایتے دیگر ابن آمدہ

شمائل ترمذی صفحہ ۱۲

شمائل ۱۲

شَمَطَاتٍ كُنَّ فِي رَأْسِهِ فَعَلَتْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ قَالَ إِنَّمَا كَانَ

مویهای سفید را که بودند در سر مبارک وی میکردم و میشمردم متفق علیه و در روایت مسلم را گفت نبود مگر

الْبَيَاضُ فِي عَنْفَقَتِهِ وَفِي الصُّدْغَيْنِ وَفِي الرَّأْسِ نَبْذٌ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ

سفیدی مگر در مویهائی که زیر لب زیرین بودند مگر در مویهائی که در میان چشم و زمه گوش است و در سری چند پراگنده بودند و در دو طرف است

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَزْهَرَ اللَّوْنِ كَأَنَّ عَرَقَهُ اللُّؤْلُؤُ إِذَا مَشَى

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روشن رنگ بان گویا که قطرهای خوی او مروارید است بجهت صفائی رنگ چون راه میرفت آنحضرت

تَكَفَّأَ وَمَا مَسِسْتُ دِيبَاجَةً وَلَا حَرِيرَةً أَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ

برسیدانست پاومس نکردم من هیچ دیبا را و نه هیچ حریر را نرم تر از کف دست پیغمبر

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا شَمَمْتُ مِسْكًا وَلَا عَنْبَرًا أَطْيَبَ

خدا صلے اللہ علیہ وسلم و نه بوئیدم من هیچ مشک و نه عنبر را خوشبو تر

مِنْ رَائِحَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

از بوے پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم متفق علیہ و از

أُمِّ سُلَيْمٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْتِيهَا فَيَقِيلُ

ام سلیم رضا روایت ست بدرستیکه پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بود که می آمد ام سلیم را و قیلوله

عِنْدَهَا فَتَبْسُطُ نِطَعًا فَيَقِيلُ عَلَيْهِ وَكَانَ كَثِيرَ الْعَرَقِ فَكَانَتْ

میکرد نزد وی پس می گسترد فرش از ادیم پس قیلوله میکرد بران و بود آنحضرت بسیار عرق پس بود ام سلیم

تَجْمَعُ عَرَقَهُ فَتَجْعَلُهُ فِي الطِّيبِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

جمع میکرد خوی آنحضرت را پس میگرداند ام سلیم عرق آنحضرت را در عطر و خوشبویها پس چون دید آنحضرت صلی اللہ

وَسَلَّمَ يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا هَذَا قَالَتْ عَرَقُكَ نَجْعَلُهُ فِي طِيبِنَا

علیہ وسلم فرمود ای ام سلیم چیست این گفت ام سلیم عرق تست میگردانیدم آنرا در خوشبویهاے خود

وَهُوَ مِنْ أَطْيَبِ الطِّيبِ وَفِي رِوَايَةٍ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ نَرْجُو

و عرق تو از خوشبوترین خوشبویهاست و در روایت آمده گفت ام سلیم یارسول اللہ امید واریم

بَرَكَتَهُ لِصِبْيَانِنَا قَالَ اَصَبْتِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ

برکت عرق ترا از برای خردان خود گفت آنحضرت خوب کردی متفق علیہ واز جابر بن

سَمُرَةَ رض قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلٰوةَ الْاُوْلٰى

سمرہ مرویست گفت نماز گذارم با آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نماز پیشین را

ثُمَّ خَرَجَ اِلٰى اَهْلِهٖ وَخَرَجْتُ مَعَهٗ فَاسْتَقْبَلَهٗ وِلْدَانٌ فَجَعَلَ

پستر بیرون آمد آنحضرت از مسجد بسوے اہلخانہ خود و بیرون آمدم من نیز با آنحضرت پس پیش آمد آنحضرت را بچگان

يَمْسَحُ خَدَّيْ اَحَدِهِمْ وَاحِدًا وَاحِدًا وَاَمَّا اَنَا فَمَسَحَ خَدَّيَّ

پس گشت آنحضرت کہ می مالید دست مبارک رخسارہاے یکے یکے را ولیکن من مسح کرد آنحضرت رخسار مرا

فَوَجَدْتُ لِيَدِهٖ بَرْدًا اَوْ رِيْحًا كَاَنَّمَا اَخْرَجَهَا مِنْ جُؤْنَةِ

پس یافتم من مروست مبارک او را سردی یا بوے گویا کہ بیرون آورد آنحضرت دست را از

عَطَّارٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ رض قَالَ كَانَ

طبلۂ عطار رواہ مسلم روایت ست از علی بن ابی طالب رضہ گفت بود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ بِالطَّوِيْلِ وَلَا بِالْقَصِيْرِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیست دراز قد و نہ کوتاہ

ضَخْمَ الرَّاْسِ وَاللِّحْيَةِ شَثْنَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ مُشْرَبًا حُمْرَةً

بلکہ میانہ بود وسطبر سر مبارک و ریش مبارک و پر گوشت کفہاے دست و پا آمیختہ بسرخی

ضَخْمَ الْكَرَادِيْسِ طَوِيْلَ الْمَسْرُبَةِ اِذَا مَشٰى تَكَفَّاَ تَكَفُّاً

سطبر بندہاے استخوان دراز مویہا کہ درمیان سینہ شریف بود چون میرفت آنحضرت میل میکرد (پیش)

كَاَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ لَمْ اَرَ قَبْلَهٗ وَلَا بَعْدَهٗ مِثْلَهٗ صَلَّى اللّٰهُ

گویا کہ فرود می آید از بلندیہ پست نہ دیدم پیش آنحضرت نہ بعد آن مانند آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ رض كَانَ اِذَا وَصَفَ

علیہ وسلم روایت کرد این حدیث را ترمذی واز علی رضہ نیز مرویست کہ بود علی رضہ چون وصف میکرد

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمْ يَكُنْ بِالطَّوِيلِ الْمُمَغَّطِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را میگفت نبود آنحضرت طویل زیادہ و نبود

وَلَا بِالْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ وَكَانَ رَبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ وَلَمْ يَكُنْ

بسیار کوتاہ و بود میانہ بالا از مردم و نبود آنحضرت

بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ وَلَا بِالسَّبْطِ كَانَ جَعْدًا رَجِلًا وَلَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلَا بِالْمُكَلْثَمِ

جعد قطط و نہ سبط و بود جعد مہانہ موے و نبود آنحضرت پر گوشت و فربہ و نہ

وَكَانَ فِي الْوَجْهِ تَدْوِيرٌ أَبْيَضُ مُشْرَبٌ أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ هَدِبُ الْأَشْفَارِ جَلِيلُ الْمُشَاشِ

و بود در روے شریف تدویرے نہ بافراط سفید مخلوط بسرخی فراخ سیاہ چشمان دراز دو سیاہ مژگان بزرگ و سر بندہا

وَالْكَتِدِ أَجْرَدُ ذُو مَسْرُبَةٍ شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ إِذَا مَشَى

استخوانہا و بزرگ کتد بموے خداوند خط دراز موے کہ از سینہ تا ناف بود سطبر و پر گوشت کفہای دست

يَتَقَلَّعُ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ وَإِذَا الْتَفَتَ الْتَفَتَ مَعًا بَيْنَ

برمیکشد پاہا را کہ گویا کہ فرود می آید از جاے بلند و بپست چون روے میگرداند بجانب راست

كَتِفَيْهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ وَهُوَ خَاتِمُ النَّبِيِّينَ أَجْوَدُ النَّاسِ

و میانہ دو شانہ مہر نبوت بود و او ختم کنندہ پیغمبران بود سخی ترین مردم بود

صَدْرًا وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً وَأَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً وَ

از روی سینہ و راست ترین مردم از روے زبان و نرم ترین مردم بود از روے طبیعت

أَكْرَمُهُمْ عِشْيَرَةً مَنْ رَآهُ بَدِيهَةً هَابَهُ وَمَنْ خَالَطَهُ

و بزرگ ترین مردم بود از روے قبیلہ کسیکہ میدید آنحضرت را یکبارگی بیرسید او را ہیبت و کسیکہ اختلاط میکرد آنحضرت

مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ يَقُولُ نَاعِتُهُ لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ

و صحبت میداشت دوست میداشت او را میگوید وصف کنندہ آنحضرت را کہ ندیدم و نمیدانم پیش از وی

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ

روایت کرد آن را ترمذی و روایت از جابر رضی اللہ عنہ کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَسْلُكْ طَرِيقًا فَيَتْبَعُهُ أَحَدٌ إِلَّا عَرَفَ

صلے اللہ علیہ وسلم نمیرفت راہے پس پے روی میکرد او را کسی مگر آنکہ میشناخت آنکس کہ آنحضرت

أَنَّهُ قَدْ سَلَكَهُ مِنْ طِيبِ عَرَقِهِ أَوْ قَالَ مِنْ رِيحِ عَرَقِهِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

بتحقیق رفتہ است این راہ از خوشبوی عرق آنحضرت یا گفت راوی بجای من طیب عرق لفظ من ریح عرق

وَعَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رض قَالَ قُلْتُ لِلرُّبَيِّعِ

و روایت ست از ابو عبیدہ بن محمد بن عمار بن یاسر تابعی کہ وی گفت کہ گفتم مر ربیع

بِنْتِ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ صِفِي لَنَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بنت معوذ بن عفرار اکہ صحابیہ است صفت کن برای ما آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَتْ يَا بُنَيَّ لَوْ رَأَيْتَهُ رَأَيْتَ الشَّمْسَ طَالِعَةً رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

گفت ربیع در وصف جمال آنحضرت ای پسرک من اگر میدیدی آنحضرت را دیدی آفتاب برآمدہ

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از جابر بن سمرہ رضہ مرویست گفت دیدم من آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را

فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در شب روشن کہ در وے مہتاب بود و غبار نباشد پس گشتم گاہی کہ نگاہ میکنم بسوی جمال آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَإِلَى الْقَمَرِ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ فَإِذَا هُوَ أَحْسَنُ عِنْدِي

وسلم و گاہی می بینم بسوی ماہ و بالای آنحضرت حلہ سرخ بود پس ناگاہ آنحضرت نیکوترین و روشن تر بود نزد من

مِنَ الْقَمَرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ

از ماہ رواہ ترمذی و دارمی و از ابو ہریرہ رضہ مرویست گفت

مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ

ندیدم من ہیچ چیز را نیکوتر از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گویا

الشَّمْسَ تَجْرِي فِي وَجْهِهِ وَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ مِنْهُ

آفتاب روان میرفت در روے مبارک وی ندیدم من ہیچ یکے را تیز تر در راہ رفتن از

رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ کَاَنَّمَا الْاَرْضُ تُطْوٰی لَہٗ وَاِنَّا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گویا کہ زمین پیچیدہ میشد برای آنحضرت و بدرستیکہ ما

لَنَجْتَھِدُ اَنْفُسَنَا وَاِنَّہٗ لَغَیْرُ مُکْتَرِثٍ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ

در مشقت می اندا ختیم ذاتہای خود را و آنحضرت بے تعب بطور خود میرفت رواہ ترمذی واز

جَابِرِ بْنِ سَمُرَۃَ رضہ قَالَ کَانَ فِیْ سَاقَیْ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

جابر بن سمرہ رضہ مرویست گفت جابر بود در ساقہای آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ حُمُوْشَۃٌ وَکَانَ لَا یَضْحَکُ اِلَّا تَبَسُّمًا وَکُنْتُ اِذَا نَظَرْتُ

وسلم کیٔ نوع باریکے و بود کہ خندہ نمیکرد مگر بطریق تبسم و بودم من وقتیکہ نگاہ میکردم

اِلَیْہِ قُلْتُ اَکْحَلُ الْعَیْنَیْنِ وَلَیْسَ بِاَکْحَلَ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ

بسوے آنحضرت گفتم سرمہ کنندہ چشمہاست وحال آنکہ نبود سرمہ کردہ رواہ ترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

واز ابن عباس رضہ مرویست گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَفْلَجَ السِّنَّیْنِ اِذَا تَکَلَّمَ رُئِیَ کَالنُّوْرِ یَخْرُجُ مِنْ بَیْنِ ثَنَایَاہُ رَوَاہُ

کشادہ دو دندان پیش چون سخن میکرد آنحضرت دیدہ میشد مانند نور کہ بیرون می آمد از دندانہای پیش وے

الدَّارِمِیُّ وَعَنْ کَعْبِ ابْنِ مَالِکٍ رضہ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

دارمی واز کعب بن مالک رضہ مرویست گفت کعب بود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِذَا سُرَّ اِسْتَنَارَ وَجْھُہٗ حَتّٰی کَاَنَّ وَجْھَہٗ قِطْعَۃُ قَمَرٍ وَکُنَّا نَعْرِفُ ذٰلِکَ مِنْہُ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

وسلم وقتیکہ خوشحال میشد روشن میشد روے مبارک تا آنکہ گویا روے مبارک وی پارہ از ماہ است و بودیم ما کہ شناختیم آنحضرت

بَابُ فِیْ اَخْلَاقِہٖ وَشَمَائِلِہٖ

باب در اخلاق آنحضرت از مہربانی و بردباری و شجاعت و تواضع و رحمت و حیا و جز آن

عَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ خَدَمْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ عَشْرَ

از انس رضہ مرویست کہ گفت خدمت کردم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را دہ

(ذکر این مدت خوشحالی است چنانچہ گویند فلان را نہ سال است)

سِنِيْنَ فَمَا قَالَ لِيْ اُفٍّ وَلَا لِمَ صَنَعْتَ وَلَا اَلَّا صَنَعْتَ مُتَّفَقٌ

سال پس نگفت مرا آنحضرت صلعم اف و نگفت آنحضرت چرا کردی این کار و نگفت چرا نکردی این کار متفق

عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ كُنْتُ اَمْشِيْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

علیہ و ہم از وے مرویست گفت بودم میرفتم ہمراہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيْظُ الْحَاشِيَةِ فَاَدْرَكَهُ

علیہ وسلم و بر آنحضرت چادرے بود منسوب بنجران کہ موضع است و درشت و سطبر بود کنارہ اوپس

اَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَهُ بِرِدَائِهِ جَبْذَةً شَدِيْدَةً وَرَجَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

بادیہ نشینے پس کشید آنحضرت را بچادر کشیدنے سخت و باز گشت آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ نَحْرِ الْاَعْرَابِيِّ حَتّٰى نَظَرْتُ اِلٰى صَفْحَةِ عَاتِقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ

علیہ وسلم در پیش آن اعرابی یعنے چنان بزور بکشید تا آنکہ نگاہ کردم من بکنارہ گردن پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اَثَّرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الْبُرْدِ مِنْ شِدَّةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بتحقیق تاثیر کردہ بود بصفحہ عاتق آنحضرت کنارہ چادر از جہت سختی

جَبْذَتِهِ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ مُرْ لِيْ مِنْ مَّالِ اللّٰهِ الَّذِيْ عِنْدَكَ

کشیدن اعرابی پس گفت اعرابی ای محمدؐ امر کن مرا کہ بدہند مرا از مال خدا کہ نزد یک تو است

فَالْتَفَتَ اِلَيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ ضَحِكَ

پس نگریست بسوے آن اعرابی پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس خندہ کرد

ثُمَّ اَمَرَ لَهٗ بِعَطَاءٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ مَا سُئِلَ

آنحضرت پس امر کرد برائے وے بخشش متفق علیہ و از جابر رضہ مرویست گفت جابر رضہ سوال کردہ

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا قَطُّ فَقَالَ لَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چیزے ہرگز پس گفتہ باشد کہ لا یعنے نہ متفق علیہ

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از انس رضہ مرویست کہ مردے سوال کرد آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

غَنَمًا بَيْنَ جَبَلَيْنِ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ فَأَتَى قَوْمَهُ فَقَالَ أَيْ قَوْمِ أَسْلِمُوا

گوسپندان میان دو کوہ پس داد آنحضرت او را پس آمد آنمرد قوم خود را پس گفت ای قوم مسلمان شوید

فَوَاللّٰهِ إِنَّ مُحَمَّدًا لَيُعْطِي عَطَاءً مَا يَخَافُ الْفَقْرَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس بخدا سوگند بدرستیکہ محمد ہر آینہ می بخشد بخششے را و نمیترسد فقر را رواہ مسلم

وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ بَيْنَمَا هُوَ يَسِيرُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ

واز جبیر بن مطعم در اثنائے آنکہ وے سیر میکرد با پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْفَلَهُ مِنْ حُنَيْنٍ فَعَلِقَتِ الْأَعْرَابُ

صلے اللہ علیہ وسلم در وقت باز گشتن از حنین کہ بعد از فتح مکہ واقع شدہ بود پس چسپیدند بادیہ نشینان عرب

يَسْأَلُونَهُ حَتَّى يَضْطَرُّوهُ إِلَى سَمُرَةٍ فَخَطِفَتْ رِدَاءَهُ فَوَقَفَ

در حالیکہ سوال میکردند از آنحضرت اموال را از غنایم تا آنکہ مضطر و بیچارہ ساختند آنحضرت بسوی درخت خاردار

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَعْطُونِي رِدَائِي لَوْ كَانَ لِي

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود بدہید مرا ردائے مرا اگر مے بود مرا

عَدَدُ هٰذِهِ الْعِضَاهِ نَعَمًا لَقَسَمْتُهُ بَيْنَكُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُونِي

بشمار این درختان چارپایہ ہر آینہ بخش میکردم آنرا میان شما پستر نمی یافتید شما مرا

بَخِيلًا وَلَا كَذُوبًا وَلَا جَبَانًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ

بخیل کہ ندہم آنرا و نہ دروغ گوے کہ وعدہ کنم و زسانم و نہ بزدل ترسندہ در دادن از فقر رواہ بخاری و از انس

قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى الْغَدَاةَ

مرویست گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون میگذارد آنحضرت نماز بامداد

جَاءَ خَدَمُ الْمَدِينَةِ بِآنِيَتِهِمْ فِيهَا الْمَاءُ فَمَا يُؤْتَى بِإِنَاءٍ إِلَّا

در می آوردند خادمان اہل مدینہ از کنیزان و غلامان آبہای خود را کہ دران آب بود پس نمی آورند سبوے

غمسَ يَدَهُ فِيهَا فَرُبَّمَا جَاءُوهُ بِالْغَدَاةِ الْبَارِدَةِ فَيَغْمِسُ يَدَهُ فِيهَا

آنحضرت دست خود را دران مگر آوند اپس بسا کہ می آمدند آنحضرت را نماز بامداد سرد پس فرو می برد دست خود را دران آوندہا

۱۲ منہ

۱ پس بود آن درخت ۲ ردای مبارک او را گرفت ۳ بود آنحضرت پس ایستاد ۴ و نمیترسد ۵ آن را از ایشان ۶ شرح اللمعات

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ كَانَتْ أَمَةٌ مِنْ إِمَاءِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ

رواہ مسلم وہم از انس رضہ مرویست گفت می بود کنیزے از کنیزان اہل مدینہ

تَأْخُذُ بِيَدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَنْطَلِقُ بِهِ حَيْثُ

کہ میگرفت دست مبارک آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم پس می برد آنحضرت را ہر جا کہ

شَاءَتْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ قَالَ إِنْ كَانَتِ الْمَرْأَةُ لَتَأْتِي

میخواست روایت کرد ایں حدیث را بخاری وہم از انس رضہ مرویست گفت کہ زنے بود کہ در

عَقْلِهَا شَيْءٌ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً فَقَالَ

خود وی چیزے از نقصان بود پس گفت آں زن ای پیغمبر خدا بدرستیکہ ہست مرا بتو حاجت پس گفت آنحضرت

يَا أُمَّ فُلَانٍ انْظُرِي أَيَّ السِّكَكِ شِئْتِ حَتَّى أَقْضِيَ لَكِ حَاجَتَكِ

ای ام فلان ببین ہر کدام از کوچہا کہ میخواہی تا آنکہ ادا کنم برائے تو حاجت ترا

فَخَلَا مَعَهَا فِي بَعْضِ الطُّرُقِ حَتَّى فَرَغَتْ مِنْ حَاجَتِهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس تنہا شد آنحضرت با آں زن در بعضے راہہا تا آنکہ فارغ شد آں زن از حاجت خود رواہ مسلم

وَعَنْهُ قَالَ لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاحِشًا

وہم از انس رضہ مرویست گفت نبود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بد خو گوینده

وَلَا لَعَّانًا وَلَا سَبَّابًا كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الْمَعْتَبَةِ مَا لَهُ تَرِبَ جَبِينُهُ

و نہ بود آنحضرت لعن کنندہ کسے را و نہ چیز یرا و نہ بود آنحضرت از دشنام کنندگان بود کہ میگفت نزد خشمگین شدن

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ

رواہ البخاری و از ابی سعید خدری رضہ مرویست گفت بود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي خِدْرِهَا

صلے اللہ علیہ وسلم سخت تر از روے حیا و شرمناکی از بکرہ در پردۂ خود باشد

فَإِذَا رَأَى شَيْئًا يَكْرَهُهُ عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پس چون میدید آنحضرت چیزیرا ناخوش میداشت می شناختیم آنرا در روے مبارک وی اگرچہ از شرم چیزی

چہ وہ است اوراق آسودہ بیان و صحبت را سلم ۱۲

گفت متفق علیہ ۱۲

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز عایشہ رضا مرویست گفت عایشہ ندیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

مُسْتَجْمِعًا قَطُّ ضَاحِكًا حَتّٰى أَرٰى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ وَإِنَّمَا كَانَ

مجتمع شونده هرگز در حالت خنده تا آنکه ببینم از ان حضرت کام او را و نبود آنحضرت مگر آنکه

يَتَبَسَّمُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهَا قَالَتْ إِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

تبسم میکرد رواه بخاری و هم از عایشہ امرویست که بود آنحضرت صلے اللہ علیہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَكُنْ يَسْرُدُ الْحَدِيْثَ كَسَرْدِكُمْ كَانَ يُحَدِّثُ

علیہ وسلم که پیاپے میگفت سخن را در پے یکدیگر چنانکه ملتبس میگردد بر شنونده مثل پیاپے گفتن شما بر

حَدِيْثًا لَوْ عَدَّهُ الْعَادُّ لَأَحْصَاهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الْأَسْوَدِ

که میگفت سخن را جدا جدا که اگر مے شمرد آنرا شمرنده هر آینه می شمرد آنرا متفق علیه واز اسود مرویست

قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ رض مَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت اسود پرسیدم عایشہ رضا را که چه چیز بود که میکرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

يَصْنَعُ فِيْ بَيْتِهِ قَالَتْ كَانَ وَيَكُوْنُ فِيْ مِهْنَةِ أَهْلِهِ تَعْنِيْ خِدْمَةَ

درون خانه گفت عایشہ که مے بود آنحضرت در خدمت اهل خانهٔ خود

أَهْلِهِ فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلٰوةُ خَرَجَ إِلَى الصَّلٰوةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

پس چون حاضر میشد وقت نماز بیرون آمد برائے نماز رواه بخاری

وَعَنْهَا قَالَتْ مَا ضَرَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وهم از عایشہ صدیقہ رضا مرویست نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

شَيْئًا قَطُّ بِيَدِهِ وَلَا امْرَأَةً وَلَا خَادِمًا إِلَّا أَنْ يُجَاهِدَ فِيْ

چیز را هرگز بدست خود نه زن را و نه خادم را مگر آنکه کارزار میکرد در

سَبِيْلِ اللّٰهِ مَا نِيْلَ مِنْهُ شَيْءٌ قَطُّ فَيَنْتَقِمُ مِنْ صَاحِبِهِ

راه خدا و یافته نشد آنحضرت چیزے هرگز پس انتقام کشید از صاحب خود

۱ لهوات جمع لهات بفتح لام گوشت پاره که فرو آویخته است در حلق و نهایت دهان است ۱۲ منه

۲ ملتبس مشتبه الکلمات ۱۲ منه

إِلَّا أَنْ يُنْتَهَكَ شَيْءٌ مِنْ مَحَارِمِ اللهِ فَيَنْتَقِمُ لِلّٰهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

مگر آنکہ غلبہ کردہ شود و دور کردہ شود چیزے از محارم خدا پس انتقام میکشید از برائے خدا رواہ مسلم

وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ خَدَمْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رضہ گفت انس خدمت کردم من آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را

وَأَنَا ابْنُ ثَمَانِ سِنِيْنَ خَدَمْتُهُ عَشْرَ سِنِيْنَ فَمَا لَامَنِيْ

وحال آنکہ من ہشت سالہ بودم خدمت کردم اورا دہ سال پس نکوہش نکرد مرا

عَلٰى شَيْءٍ قَطُّ أَتَيْتُ فِيْهِ عَلٰى يَدَيَّ فَإِنْ لَامَنِيْ لَائِمٌ مِنْ

بر ہیچ چیزے ہرگز کہ ہلاک شد آن چیز بر دست من پس اگر می نکوہید مرا نکوہندہ از

أَهْلِهِ قَالَ دَعُوْهُ فَإِنَّهُ لَوْ قُضِيَ شَيْءٌ كَانَ هٰذَا لَفْظُ الْمَصَابِيْحِ

اہل خانہ آنحضرت میفرمود بگذارید اورا زیرا کہ بدرستی شان اینست اگر قضا کردہ شود چیزے

وَرَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ مَعَ تَغَيُّرٍ كَثِيْرٍ وَعَنْ أَنَسٍ رض

و روایت کردہ است بیہقی در شعب ایمان باندک تغیر و روایت ست از انس رضہ

يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ يَعُوْدُ الْمَرِيْضَ

کردی خبر میداد از صفات و اخلاق آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم باز پرس میکرد بیمار

وَيَتْبَعُ الْجَنَازَةَ وَيُجِيْبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوْكِ وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ لَقَدْ رَأَيْتُهُ

و میرفت پس جنازہ و می پذیرفت دعوت غلام را و سوار میشد دراز گوش را از جہت تواضع بلکہ

يَوْمَ خَيْبَرَ عَلٰى حِمَارٍ خِطَامُهُ لِيْفٌ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ

او را روز غزوہ خیبر سوار بود بر دراز گوش کہ ریسمان مہار آن از پوست خرما بود برآورد آنرا ابن ماجہ

فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ

در شعب ایمان واز عائشہ صدیقہ رضہ مرویست گفت عائشہ کہ بود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْصِفُ نَعْلَهُ وَيَخِيْطُ ثَوْبَهُ وَيَعْمَلُ فِي

صلے اللہ علیہ وسلم کہ میدوخت نعل خود را و میدوخت جامہ خود را و کار میکرد آنحضرت

بَيْتِهِ كَمَا يَعْمَلُ أَحَدُكُمْ فِي بَيْتِهِ وَقَالَتْ كَانَ بَشَرًا مِنَ الْبَشَرِ

خانۂ خود چنانکہ کار میکند یکے از شما در خانۂ خود و گفت عایشہ رض بود آنحضرت آدمی زاد از آدمیان

يَفْلِي ثَوْبَهُ وَيَحْلُبُ شَاتَهُ وَيَخْدِمُ نَفْسَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

یعنی شپش جامۂ خود را وے دوشید گوسپند خود و خدمت میکرد ذات شریف خود را رواہ ترمذی

وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا

و از انس رضا مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بود آنحضرت چون

صَافَحَ الرَّجُلَ لَمْ يَنْزِعْ يَدَهُ مِنْ يَدِهِ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي

مصافحہ میکرد مردے را نمیکشید دست خود را از دست آن مرد تا آنکہ مے بود آن مرد کہ

يَنْزِعُ يَدَهُ وَلَا يَصْرِفُ وَجْهَهُ عَنْ وَجْهِهِ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي

مے کشید دست خود را از دست آنحضرت و برنمیگردانید آنحضرت روی مبارک خود را از روی آن مرد تا آنکہ بود

يَصْرِفُ وَجْهَهُ وَلَمْ يُرَ مُقَدِّمًا رُكْبَتَيْهِ بَيْنَ يَدَيْ جَلِيسٍ لَهُ رَوَاهُ

میگردانید روے خود را از روی وے و دیدہ نشد آنحضرت پیش کنندہ زانوہاے خود پیش نہنشین یعنے زانوہا را

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ترمذی و ہم از وے مرویست کہ بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

كَانَ لَا يَدَّخِرُ شَيْئًا لِغَدٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض

کہ نگاہ نمیداشت چیزے را برائے فردا رواہ ترمذی و از جابر بن سمرہ رضا مرویست

قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَوِيلَ الصَّمْتِ رَوَاهُ

گفت جابر کہ بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ دراز بود خاموشی و تکلم نمی کرد مگر بنزد حاجت برآمدنی کرد

فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ قَالَ مَا رَأَيْتُ

آنرا در شرح السنۃ و روایت ست از عبد اللہ بن حارث بن جزء گفت عبد اللہ ندیدم

أَحَدًا أَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

من ہیچ یکے را بیشتر از روی تبسم از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم رواہ ترمذی

صلے پیش بسکر دی چنانکہ بشکستن و بجدا ران کشیدن رواہ

وَعَنْ عَلِيٍّ رضہ اَنَّ يَهُوْدِيًّا كَانَ يُقَالُ لَهٗ فُلَانٌ حِبْرٌ كَانَ لَهٗ عَلَى

واز علی رضہ مرویست کہ یہودے بود گفتہ میشد مراورا کہ فلان حبر است بود مراورا بر

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَنَانِيْرُ فَتَقَاضَى النَّبِيَّ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دینارہای دین پس تقاضا کرد آن یہودی

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهٗ يَا يَهُوْدِيُّ مَا عِنْدِيْ مَا

از وی صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت مراورا ای یہودی نیست نزد من چیزے کہ

اُعْطِيْكَ قَالَ فَاِنِّيْ لَا اُفَارِقُكَ يَا مُحَمَّدُ حَتّٰى تُعْطِيَنِيْ فَقَالَ

بدہم ترا گفت یہودی پس بہ بستیکہ من جدا نمیشوم از تو یا محمد تا آنکہ میدہی مرا پس فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذًا اَجْلِسَ مَعَكَ فَجَلَسَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مر یہودی را اکنون چون مفارقت نمیکنی می نشینم با تو پس نشست آنحضرت با آن یہودی

مَعَهٗ فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ

گذارد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نماز ظہر و نماز عصر

وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ الْاٰخِرَةَ وَالْغَدَاةَ وَكَانَ اَصْحَابُ

و نماز مغرب را و نماز عشا و فجر نیز گذارد و بود اصحاب

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَهَدَّدُوْنَهٗ وَيَتَوَعَّدُوْنَهٗ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میرسانیدند آن یہودی را و عہد میکردند کہ ترا

فَفَطِنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الَّذِيْ يَصْنَعُوْنَ

چنین کنیم و چنان کنیم پس دریافت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چیزیکہ میکردند صحابہ با یہودی

بِهٖ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ يَهُوْدِيٌّ يَحْبِسُكَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از تہدید و وعید پس گفتند صحابہ یا رسول اللہ یہودی حبس کند ترا پس فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنَعَنِيْ رَبِّيْ اَنْ اَظْلِمَ مُعَاهِدًا وَغَيْرَهٗ

صلے اللہ علیہ وسلم منع کردہ است مرا پروردگار من از ینکہ ظلم کنم ذمی را کہ عہد بستہ است و

فَلَمَّا تَرَجَّلَ النَّهَارُ قَالَ الْيَهُوْدِيُّ أَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ

پس ہنگامیکہ برآمد روز گفت یہودی اشہد ان لا الہ الا اللہ واشہد

أَنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَشَطْرُ مَالِيْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ أَمَا وَاللّٰهِ مَا فَعَلْتُ

انک رسول اللہ و گفت نصف مال من در راہ خداست آگاہ باش قسم خدا کہ نکردم

بِكَ الَّذِيْ فَعَلْتُ بِكَ إِلَّا لِأَنْظُرَ إِلٰى نَعْتِكَ فِي التَّوْرٰىةِ مُحَمَّدٌ

تو آنچہ کردم ترا از درشتی و سختی مگر از برای آنکہ ببینم بسوے صفت تو کہ در تورات نوشتہ است کہ محمد

ابْنُ عَبْدِ اللّٰهِ مَوْلِدُهٗ بِمَكَّةَ وَمُهَاجَرَتُهٗ بِطَيْبَةَ وَمُلْكُهٗ بِالشَّامِ

پسر عبداللہ ولادت وے بمکہ است و ہجرت وے بمدینہ است و ملک او شام ست

لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيْظٍ وَلَا سَخَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا مُتَزَيٍّ

نیست درشت خوے و درشت سخن و نہ فریاد کنندہ در بازارہا و نہ متصف

بِالْفُحْشِ وَلَا قَوْلِ الْخَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّكَ

بفحش و نہ بگفتار بیہودہ گواہی میدہم انیکہ نیست خدا مگر خدا یتعالی و گواہی میدہم باینکہ تو

رَسُوْلُ اللّٰهِ وَهٰذَا مَالِيْ فَاحْكُمْ فِيْهِ بِمَا أَرَاكَ اللّٰهُ وَكَانَ

پیغمبر خدا ہستے و این مال من است پس حکم کن در وے بچیزیکہ بنماید ترا خدا یتعالی و بود

الْيَهُوْدِيُّ كَثِيْرَ الْمَالِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ

آن یہودے بسیار مالدار رواہ بیہقی در دلائل النبوۃ و مرویست از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِيْ أَوْفٰى قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبداللہ بن ابی اوفی رضی گفت بود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

يُكْثِرُ الذِّكْرَ وَيُقِلُّ اللَّغْوَ وَيُطِيْلُ الصَّلٰوةَ وَيُقْصِرُ الْخُطْبَةَ وَلَا

بسیار میکرد ذکر خدا را و کم میکرد بیہودہ گفتن را و دراز میکرد نماز را و کوتاہ میخواند خطبہ را و انکار

يَأْنَفُ أَنْ يَّمْشِيَ مَعَ الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِيْنِ فَيَقْضِيَ لَهُ الْحَاجَةَ

و تکبر نمیکرد کہ برود ہمراہ بیوہ و مسکین پس برآرد مراورا حاجت

عہ ذکر بعض فضائل یہود و ۱۲ شرح اللمعات

رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَلِيٍّ رض اَنَّ اَبَا جَهْلٍ قَالَ لِلنَّبِيِّ

رواہ نسائی و دارمی و از علی کرم اللہ وجہہ مرویست کہ ابو جہل لعنۃ اللہ علیہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّا لَا نُكَذِّبُكَ وَلٰكِنْ نُكَذِّبُ بِمَا جِئْتَ

بحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت کہ ما ترا دروغگو نمیدانیم ولکن تکذیب میکنیم چیزیرا کہ آوردہ تو آنرا از کتا

بِهٖ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُوْنَكَ وَلٰكِنَّ الظّٰلِمِيْنَ

پس فرود فرستاد خدا تعالیٰ این آیت را پس بدرستیکہ کافران ترا تکذیب نمیکنند ولیکن این ظالمان

بِاٰيٰتِ اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

باٰیات خدا تکذیب میکنند رواہ ترمذی و از عائشہ صدیقہ رضہ روایت است گفت قال

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ لَوْ شِئْتُ لَسَارَتْ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ای عائشہ اگر من دنیا میخواہم از خدا ہر آینہ ہمراہ میروند

مَعِيَ جِبَالُ الذَّهَبِ جَاءَنِيْ مَلَكٌ وَاِنَّ حُجْزَتَهٗ لَتُسَاوِي الْكَعْبَةَ

با من کوہہائے زر آمد فرشتہ و بدرستی جائے بند ازار وی ہر آینہ برابر بود کعبہ را در بلندی

فَقَالَ اِنَّ رَبَّكَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَيَقُوْلُ اِنْ شِئْتَ نَبِيًّا عَبْدًا

پس گفت آن فرشتہ کہ پروردگار تو میخواند بر تو سلام و میگوید اگر میخواہی باش پیغمبر بندہ

وَاِنْ شِئْتَ نَبِيًّا مَلِكًا فَنَظَرْتُ اِلٰى جِبْرَئِيْلَ فَاَشَارَ اِلَيَّ

و اگر میخواہی باش پیغمبر بادشاہ پس نگاہ کردم من بجانب جبرئیل پس اشارت کرد جبرئیل بسوی

اَنْ تَوَاضَعْ نَفْسَكَ وَفِيْ رِوَايَةِ ابْنِ عَبَّاسٍ فَالْتَفَتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

من کہ فروتنہ نفس خودرا و در روایت ابن عباس رضہ آمدہ پس برگشتہ نگریست پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى جِبْرَئِيْلَ كَالْمُسْتَشِيْرِ لَهٗ فَاَشَارَ جِبْرَئِيْلُ بِيَدِهٖ

صلے اللہ علیہ وسلم بسوی جبرئیل مانند مشورت کنندہ مراورا پس اشارت کرد جبرئیل بدست خود

اَنْ تَوَاضَعْ فَقُلْتُ نَبِيًّا عَبْدًا قَالَتْ فَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

کہ فروتنہ خودرا پس گفتم من میباشم پیغمبر بندہ نہ بادشاہ گفت عائشہ پس بود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ ذٰلِكَ لَا يَأْكُلُ مُتَّكِئًا يَقُوْلُ اٰكُلُ كَمَا يَاْكُلُ

علیہ وسلم بعد ازاں طعام نمیخورد تکیہ زنندہ میفرمود کہ میخورم چنانکہ میخورد

الْعَبْدُ وَاَجْلِسُ كَمَا يَجْلِسُ الْعَبْدُ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

بندہ و مے نشینم چنانکہ می نشیند بندہ رواہ فی شرح السنۃ و از

اَنَسٍ رض مَا مَسِسْتُ بِكَفٍّ اَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

انس رضی اللہ عنہ گفت نہ سودم من ہیچ کف دست نرم از کف آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا وَجَدْتُ رَائِحَةً اَطْيَبَ مِنْ رَائِحَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ

علیہ وسلم و نیافتم بوے خوش تر از بوی خوش آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَحِبْتُهٗ عَشْرَ سِنِيْنَ فَمَا قَالَ لِيْ لِشَيْءٍ

صلے اللہ علیہ وسلم و صحبت داشتم با او دہ سال پس نفرمود مرا من ہیچ چیز را

لِمَ صَنَعْتَ كَذَا وَكَذَا وَاَلَّا صَنَعْتَ كَذَا وَكَذَا جَامِعٌ كَبِيْرٌ

کہ چرا کردی تو چنین و چنین و نگفت کہ چرا نکردی تو چنین و چنان از جامع کبیر

وَعَنْهُ رض قَالَ صَحِبْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و ہم از وی مرویست گفت صحبت داشتم من با آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

عَشْرَ سِنِيْنَ وَشَمَمْتُ الْعِطْرَ كُلَّهٗ فَلَمْ اَشَمَّ نَكْهَةً اَطْيَبَ

دہ سال و شمیدم عطر ہمہ چیز پس نشمیدم بوی خوش آنچیز کہ خوشبو تر باشد

مِنْ نَكْهَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از خوشبوی آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و بود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا لَقِيَهٗ اَحَدٌ مِنْ اَصْحَابِهٖ فَقَامَ

صلے اللہ علیہ وسلم چون ملاقات میکرد آنحضرت را یکے از یاران آنحضرت پس مے ایستاد

مَعَهٗ قَامَ مَعَهٗ فَلَمْ يَنْصَرِفْ حَتّٰى يَكُوْنَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِيْ

با آنحضرت می ایستاد آنحضرت با او پس باز نمی گشت آنحضرت تا آنکہ باشد آن مرد کہ

يَنْصَرِفُ عَنْهُ وَإِذَا لَقِيَهُ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَتَنَاوَلَهُ يَدَهُ

گر باز میگشت از آنحضرت و وقتیکه ملاقات میکرد آنحضرت را یا هیچ یکی از یاران آنحضرت پس میگرفت دست مبارک

نَاوَلَهَا إِيَّاهُ فَلَمْ يَنْزِعْ يَدَهُ مِنْهُ حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِي

میداد دست خود را پس نمی کشید دست خود را از وی تا آنکه میبود آن مرد که میکشید

يَنْزِعُهَا عَنْهُ ابْنُ سَعْدٍ وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ

و میگذاشت آنرا روایت کرده است ابن سعد از انس رضی اللہ عنہ مرویست گفت بودم

أَلْعَبُ مَعَ الصِّبْيَانِ فَمَرَّ عَلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

من بازی میکردم با کودکان پس گذشت برما آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا صِبْيَانُ رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ

پس فرمود السلام علیکم اے کودکان رواہ الدیلمی

بَابُ مَا كَانَ عَيْشُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

باب در بیان زندگانی کردن آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز عائشہ صدیقہ رضا مرویست سیر نشدند اہل بیت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ يَوْمَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ حَتَّى قُبِضَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از نان جو دو روز پیاپے تا آنکہ رفت ازین عالم پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ دَخَلْتُ

علیہ وسلم متفق علیہ واز عمر رضا مرویست گفت عمر رضا در آمدم من

عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا هُوَ مُضْطَجِعٌ عَلَى

بر آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس ناگاہ آنحضرت ۲ بر پہلو

رِمَالِ حَصِيرٍ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فِرَاشٌ قَدْ أَثَّرَ الرِّمَالُ بِجَنْبِهِ

خوابیدہ است بر بوریای بافتہ از برگ خرما و حالیکہ نبود میان بدن مبارک و میان حصیر فراشے انگندہ بتحقیق تاثیر

مُتَّكِئًا عَلٰى وِسَادَةٍ مِّنْ اَدَمٍ حَشْوُهَا لِيْفٌ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

تکیہ زدہ بر بالین از چرم کہ پنبۂ آن پوست خرما بود عمر رضہ میگوید گفتم یا رسول اللہ

اُدْعُ اللّٰهَ فَلْيُوَسِّعْ عَلٰى اُمَّتِكَ فَاِنَّ فَارِسَ وَالرُّوْمَ قَدْ وُسِّعَ عَلَيْهِمْ

دعا کن خدا را تا فراخ گرداند خدا یتعالی ارزاق را برامت تو زیرا کہ قوم فارس و روم بتحقیق فراخی کردہ شدہ است بر ایشان

وَهُمْ لَا يَعْبُدُوْنَ اللّٰهَ فَقَالَ اَوَفِيْ هٰذَا اَنْتَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ

و حال آنکہ ایشان پرستش نمیکنند خدا را پس فرمود آنحضرت آیا در طلب میکنی تو وسعت را در دنیا ای پسر خطاب

اُولٰٓئِكَ قَوْمٌ عُجِّلَتْ لَهُمْ طَيِّبَاتُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِيْ رِوَايَةٍ

آنہا گروہے اند کہ شتاب داده شده است برای ایشان خوبیہای ایشان در زندگانی دنیا و در دیگر روایتے

اَمَا تَرْضٰى اَنْ تَكُوْنَ لَهُمُ الدُّنْيَا وَلَنَا الْاٰخِرَةُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

آمدہ کہ آیا راضی نیستی کہ باشد مر ایشان را دنیا و ما را آخرت متفق علیہ

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ اَنَّهٗ مَشٰى اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخُبْزِ

و از انس رضہ مرویست کہ وے برد نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نان جو

شَعِيْرٍ وَاِهَالَةٍ سَنِخَةٍ وَلَقَدْ رَهَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و پیہ گداختہ تغیر یافتہ و ہر آئینہ بتحقیق گرو نہاد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

دِرْعًا لَهٗ بِالْمَدِيْنَةِ عِنْدَ يَهُوْدِيٍّ وَاَخَذَ مِنْهُ شَعِيْرًا لِاَهْلِهٖ

زرہے کہ مر او را در مدینہ نزد گرفت ازان چیزے جو از برائے اہل و عیال خود

وَلَقَدْ سَمِعْتُهٗ يَقُوْلُ مَا اَمْسٰى عِنْدَ اٰلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

راوی میگوید کہ شنیدم انس را کہ میگفت آنحضرت شب نمیکرد نزد اہل بیت محمد صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ صَاعُ بُرٍّ وَلَا صَاعُ حَبٍّ وَاِنَّ عِنْدَهٗ تِسْعَ نِسْوَةٍ

وسلم پیمانۂ گندم و نہ پیمانۂ دانۂ دیگر و حال آنکہ بتحقیق نزد آنحضرت نہ زن بود

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ بخاری و از انس رضہ مرویست گفت فرمود رسول خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ اُخِفْتُ فِي اللّٰهِ وَمَا يُخَافُ اَحَدٌ وَلَقَدْ اُوذِيْتُ

علیہ وسلم بتحقیق ترسانیدہ شدہ ام وحال آنکہ ترسانیدہ نشد ہیچ کسی بامن وہر آئینہ بتحقیق ایذا کردہ شدہ ام

فِي اللّٰهِ وَمَا يُؤْذٰى اَحَدٌ وَلَقَدْ اَتَتْ عَلَيَّ ثَلٰثُوْنَ مِنْ بَيْنِ لَيْلَةٍ

در دین خدا وایذا کردہ نشد ہیچ کسے و بتحقیق آمد بر من سی شب

وَيَوْمٍ وَمَا لِيْ وَلِبِلَالٍ طَعَامٌ يَاْكُلُهُ ذُوْ كَبِدٍ اِلَّا شَيْءٌ يُوَارِيْهِ

و روز متواتل وحال آنکہ نیست وبنود مرا و مر بلال را خوردنے کہ بخورد آنرا جگر داری یعنے حیوانے مگر چیزے

قلیل حقیر ۱۲

اِبْطُ بِلَالٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ مَعْنٰى هٰذَا الْحَدِيْثِ

کہ پنہان میکرد آنرا بغل بلال رواہ ترمذی وگفت ترمذی و مصداق این حدیث

حِيْنَ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَارِبًا مِنْ مَكَّةَ

در ہنگامے بود کہ بیرون آمد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گریزندہ از مکہ

وَمَعَهُ بِلَالٌ اِنَّمَا كَانَ مَعَ بِلَالٍ مِنَ الطَّعَامِ مَا يَحْمِلُهُ تَحْتَ

و بود با آنحضرت بلال نبود ہمراہ بلال از جنس خوردنے مگر آن قدر کہ برمیداشت در زیر

اِبْطِهٖ وَعَنْ اَبِيْ طَلْحَةَ رض قَالَ شَكَوْنَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بغل خود واز ابو طلحہ رضہ گفت شکایت کردیم بسوے آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُوْعَ فَرَفَعْنَا عَنْ بُطُوْنِنَا عَنْ حَجَرٍ حَجَرٍ فَرَفَعَ

علیہ وسلم گرسنگی را پس برداشتیم وکشادیم از شکمہای خود سنگ سنگ یعنی ہر کدام سنگے از سینہ خود

کشادہ بودہ پیش برداشت ۱۲

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَطْنِهٖ عَنْ حَجَرَيْنِ رَوَاهُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از سینہ خود دو سنگ روایت کرد

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ

این حدیث را ترمذی واز عایشہ رضہ روایت ست گفت کہ بود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ مِنَ الدُّنْيَا ثَلٰثَةٌ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ خوش می آمد او را از دنیا سہ چیز

اَلطَّعَامُ وَالنِّسَاءُ وَالطِّيْبُ فَاَصَابَ اثْنَيْنِ وَلَمْ يُصِبْ وَاحِدًا

یعنے خورد نے وزنان وبوی خوش پس یافت آنحضرت دو چیز را و نیافت یک چیز را

اَصَابَ النِّسَاءَ وَالطِّيْبَ وَلَمْ يُصِبِ الطَّعَامَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ

یافت زنان را و بوی خوش را و نیافت خورد نے را روایت کرد آنرا احمد و از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ

عبد اللہ بن مغفل مرویست گفت عبد اللہ کہ آمد مردے بسوے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّيْ اُحِبُّكَ فَقَالَ اُنْظُرْ مَا تَقُوْلُ

صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آنمرد آنحضرت را بدرستی من دوست میدارم ترا پس فرمود آنحضرت بنگر

فَقَالَ وَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاُحِبُّكَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ قَالَ اِنْ كُنْتَ صَادِقًا

کہ چہ میگوئی پس گفت آنمرد بخدا سوگند بدرستی من دوست میدارم ترا سہ کرت گفت این سخن را فرمود آنحضرت اگر دوستی قوای راست

فَاَعِدَّ لِلْفَقْرِ تِجْفَافًا فَاِنَّ الْفَقْرَ اَسْرَعُ اِلٰى مَنْ يُحِبُّنِيْ مِنَ السَّيْلِ

در دین دوستی صادق پس آماده کن برائے فقر برگستوان و جوشن زیرا کہ فقر شتاب تر رسنده است بسوی کسیکہ دوست میدارد مرا از

اِلٰى مُنْتَهَاهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى

بجائے کہ نہایت رسیدن وے است رواہ ترمذی و از انس رضی اللہ تعالے عنہ

عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَللّٰهُمَّ اَحْيِنِيْ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود خداوندا زنده دار مرا

مِسْكِيْنًا وَاَمِتْنِيْ مِسْكِيْنًا وَاحْشُرْنِيْ فِيْ زُمْرَةِ الْمَسَاكِيْنِ

مسکین و بمیران مرا مسکین و برانگیز مرا در گروه مسکینان

فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا لِمَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پس پرسید عایشه صدیقه رضی اللہ تعالی عنہا برای چہ یا رسول اللہ صلے اللہ

عَلَيْكَ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّهُمْ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ قَبْلَ اَغْنِيَائِهِمْ

علیک وسلم این را فرمود در جواب عایشه رضی اللہ عنہا زیرا کہ ایشان میخیزند فقراء و مساکین میرسند بہشت پیش از

۱۲ تجافان کسیکہ پوشیدہ باشد برای سلاحیکہ بپوشند برای دفع دشمن مردان زنان تا از خطر دشمن ایمن باشند و آن جامہ ایست کہ زره میگویند یا دیگر

مسکینان را مشہور است بفقر الله

بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا يَا عَائِشَةُ لَا تَرُدِّي الْمِسْكِينَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ

بچہل سال ای عائشہ برگردان مسکین را چیزے نا دادہ اگرچہ بنیمۂ خرما باشد

يَا عَائِشَةُ أَحِبِّي الْمَسَاكِينَ وَقَرِّبِيهِمْ فَإِنَّ اللَّهَ يُقَرِّبُكِ يَوْمَ

ای عائشہ دوست دار ہمہ مسکینان را و نزدیک گردان بخود و آنہا را زیرا کہ خدای تعالیٰ نزدیک گرداند ترا بخود در روز

الْقِيَامَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنِ

قیامت روایت کرد این حدیث را ترمذی و بیہقی در شعب ایمان و از

ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

ابن عباس رضی اللہ عنہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ وَ

وسلم نگریستم در بہشت پس دیدم بیشتر اہل آن را فقرا و

اطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

نگریستم در آتش دوزخ پس دیدم بیشتر اہل آنرا زنان متفق علیہ

وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ يَأْتِي عَلَيْنَا الشَّهْرُ

واز عائشہ رضہ مرویست گفت عائشہ رضہ بود حال دستان ما اہل بیت پیغمبر خدا کہ می آمد بر ما

مَا نُوقِدُ فِيهِ نَارًا إِنَّمَا هُوَ التَّمْرُ وَالْمَاءُ إِلَّا أَنْ يُؤْتَى

و میگذشت ماہ تمام نمی افروختیم در آن ماہ آتشے کہ بدان پختہ بنہیم از طعام گفت نبود طعام ما مگر خرما و آب الا کہ آورده شود

بِاللَّحِيمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا شَبِعَ آلُ

گوشت پارہ متفق علیہ و ہم از عائشہ صدیقہ رضہ آمدہ کہ گفت سیر نشد اہل بیت

مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَيْنِ مِنْ خُبْزٍ إِلَّا وَاحِدُهُمَا

محمد صلے اللہ علیہ وسلم دو روز از نان گندم مگر آنکہ وسطے ازان

تَمْرٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهَا قَالَتْ تُوُفِّيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

دو روز طعام ایشان تمر بود و روز دیگر نان متفق علیہ است و ہم از عائشہ صدیقہ رضہ مرویست کہ وفات یافت پیغمبر خدا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا شَبِعْنَا مِنَ الْأَسْوَدَيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ

علیہ وسلم وسیر نشدیم ما از دو سیاہ کہ مراد از ان خرما و آب ست متفق علیہ ست و روایت ست

النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ وَشَرَابٍ

از نعمان بن بشیر رضی اللہ عنہ گفت یعنے یاران خود آیا نیستید شما در خوردن و نوشیدن

مَا شِئْتُمْ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يَجِدُ

کہ ہر چہ میخواہید ہر نوع کہ میخواہید بتحقیق دیدم پیغمبر شما را صلے اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ

مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بَطْنَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ الْأَحَادِيثُ الْأَرْبَعَةُ

نمی یافت از خرمائے دی خشک آنقدر کہ پر کند شکم مبارک او را دیگری بجز دعائم ہمہ چہار حدیث

فِي بَابِ الْأَطْعِمَةِ لِلْمِشْكٰوةِ

در باب اطعمہ مشکات شریف ست

بَابُ الْبَعْثِ وَبَدْءِ الْوَحْيِ

باب در بیان بعثت و ابتدای نزول وحی

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ

ہر آئینہ منت نہاد خدا بر مومنان انگاہ کہ فرستاد در میان ایشان پیغمبرے از

أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ

قوم ایشان میخواند بر ایشان آیتہائے خود و پاک میدارد ایشانرا و می آموزد ایشان را

الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ

کتاب و حکمت و ہر آئینہ ایشان بودند پیش ازین در گمراہی

مُّبِينٍ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن

ظاہر و نشاید مر آدمی را کہ سخن گوید با ان خدا مگر وحی یا از

وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ

پس پردہ یا فرستد فرستادہ را پس وحی کند بدستوری او انچہ خواہد

إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ۝ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا

بدرستی او برتر ست حکم کنندہ وہمچنین وحی فرستادیم بسوے تو قرآن از فرمان ما

مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ

نبودی کہ دریابی چیست قرآن ونہ ایمان ولیکن گردانیدیم

نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ

او را روشنی راہ نمائیم بدان ہر کرا خواہیم از بندگان خویش وبدرستی تو ہر آینہ راہ مینمائی بسوے راہ

مُّسْتَقِيمٍ ۝ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ

راست وہمچنین وحی کردیم بسوے تو قرآنے تازی تا بیم کنی اہل مکہ را

وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ

وہر کہ گرداگرد اویند وبیم کنی از روز جمع نیست شک دران گروہے در بہشت وگروہے

فِي السَّعِيرِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللهِ صلى الله

در دوزخ روایت ست از عائشہ رضہ گفت نخست چیزیکہ آغاز کردہ شد با نحضرت صلے اللہ

عليه وسلم مِنَ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَى

علیہ وسلم از وحی دیدن راست بود در خواب پس نبود آنحضرت کہ نمیدید

رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ وَكَانَ

ہیچ خوابے مگر آنکہ می آمد تاویل آن خواب تند سفیدہ روم صبح پستر دست گردانیدہ شد بسوی آنحضرت

يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّثُ فِيهِ وَهُوَ التَّعَبُّدُ اللَّيَالِيَ ذَوَاتِ الْعَدَدِ

آنحضرت کہ خلوت میداشت در غار کوہ حرا پس عبادت میکرد دران غار وعبادت میکرد شبہای عدد

قَبْلَ أَنْ يَنْزِعَ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَيَتَزَوَّدُ لِذَٰلِكَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَىٰ خَدِيجَةَ

پیش از انکہ باز گردد بسوی اہل خانہ خود توشہ بر میداشت برای آن پستر باز می آمد بسوے خدیجہ رضہ

فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا حَتَّىٰ جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ فَجَاءَهُ الْمَلَكُ

پس توشہ بر میگرفت برای مانند مدت آن لیالی تا آنکہ آمد حق یعنی وحی وحال آنکہ آنحضرت در غار حرا بود پس آمد آنحضرت را فرشتہ

فَقَالَ اقْرَأْ فَقَالَ فَقُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي

پس گفت فرشته بخوان پس گفتم نمیتوانم من خواند و نمی تواند مرا خواند پس گفت آنحضرت پس گرفت آن فرشته مرا پس فرا هم آورد و بفشرد

حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ فَقُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ

تا آنکه رسید جبرئیل از من غایت وسع و طاقت را پستر را کرد مرا جبرئیل پس گفت بخوان پس گفتم نمی توانم خواند

فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ

پس گرفت مرا بار دوم پس بفشرد تا آنکه رسید مرا جبرئیل از من غایت وسع را پستر را کرد مرا پس گفت

اقْرَأْ فَقُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ

بخوان پس گفتم نمیتوانم من خواند گفت آنحضرت پس گرفت آن فرشته مرا بار سوم پس مرا فرا هم آورد و بفشرد مرا پس مرا کرد مرا جبرئیل

بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

بنام پروردگار خود که پیدا کرده است پیدا کرد آدمی را از خون بسته که در رحم بود بخوان به پروردگار تو که کریم تر و بزرگتر از همه آن پروردگاریکه

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُفُ

تعلیم کرد از راه قلم آموخت مردم را آنچه نمی دانست پس برگشت باین کلمات صلی الله علیه وسلم لرزان

فُؤَادُهُ فَدَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ فَقَالَ زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَزَمَّلُوهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ فَقَالَ

دل وی پس رفت آنحضرت بر خدیجه پس گفت کرد گلیم بپوشانید مرا گلیم بپوشانید مرا پس بپوشیدند مر آنحضرت را تا آنکه رفت از وی ترس

لِخَدِيجَةَ وَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي فَقَالَتْ

مر خدیجه را و خبر داد او را خبر را بچه گذشته بود گفت بتحقیق ترسیدم من بر نفس خود پس گفت

خَدِيجَةُ كَلَّا وَاللَّهِ مَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ

خدیجه هیچ نیست چنین نخواهد بود سوگند بخدا رسوا نمیگرداند ترا خدای تعالی همیشه زیرا که میکنی تو با خویشان چون پیوند میکنی رحم را

وَتَصْدُقُ الْحَدِيثَ وَتَحْمِلُ الْكَلَّ وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ وَتَقْرِي

و راست گوئی سخنان را و برمیداری گرانی را و کسب میکنی معدوم را و مهمانی میکنی

الضَّيْفَ وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ فَانْطَلَقَتْ بِهِ خَدِيجَةُ حَتَّى

جهان را و یاری میدهی خلق را بر حوادث لبستر برد آنحضرت را خدیجه تا آنکه

گفت خدیجه ۱۲

پس گفت خدیجه ۱۲

مراد از معدوم مرد مفلس است ۱۲

گویا معدوم از نفراست ۱۲ از حواشی سعید

أَتَتْ بِهٖ وَرَقَةَ بْنَ نَوْفَلِ بْنِ عَمِّ خَدِيْجَةَ وَكَانَ امْرَأً تَنَصَّرَ

آورد او آنحضرت را نزد ورقہ بن نوفل بن عم خدیجہ و بود مردے کہ نصرانے شدہ بود

فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ يَكْتُبُ الْكِتَابَ الْعِبْرَانِيَّ فَيَكْتُبُ مِنَ الْإِنْجِيْلِ

در جاہلیت و بود کہ کسب کردہ بود کتابت عبرانے را پس انجیل را

بِالْعِبْرَانِيَّةِ مَا شَاءَ اللّٰهُ أَنْ يَكْتُبَ وَكَانَ شَيْخًا كَبِيْرًا وَقَدْ عَمِيَ

بزبان عبرانی ترجمہ میکرد آنقدر کہ خواست خدا تعالیٰ کہ بنویسد و بود مردے پیر شدہ و اعمی گشتہ

فَقَالَتْ لَهٗ خَدِيْجَةُ يَا ابْنَ عَمِّ اسْمَعْ ابْنَ أَخِيْكَ فَقَالَ لَهٗ وَرَقَةُ

پس خدیجہ گفت مر ورقہ را ای پسر عم من بشنو از برادر زادۂ خود پس گفت مر آنحضرت را ورقہ

يَا ابْنَ أَخِيْ مَاذَا تَرٰى فَأَخْبَرَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ای برادر زادۂ من چہ چیز مے بینی پس خبر داد ورقہ را پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

خَبَرَ مَا رَأٰى فَقَالَ لَهٗ وَرَقَةُ هٰذَا النَّامُوْسُ الَّذِيْ نَزَّلَ اللّٰهُ

خبر چیزے کہ می دید پس گفت ورقہ مر آنحضرت را کہ این ناموس فرشتہ ایست کہ فرستاد خدا تعالیٰ

عَلٰى مُوْسٰى يَا لَيْتَنِيْ فِيْهَا جَذَعًا يَا لَيْتَنِيْ أَكُوْنُ حَيًّا إِذْ يُخْرِجُكَ

بر موسیٰ علیہ السلام ای کاشکے می بودم من در وقت نبوت تو جوان کاشکے میباشم زندہ وقتیکہ بیرون می آرند ترا

قَوْمُكَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوَمُخْرِجِيَّ هُمْ

قوم تو پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا بیرون آرندگان من اند

قَالَ نَعَمْ لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمِثْلِ مَا جِئْتَ بِهٖ إِلَّا عُوْدِيَ

ایشان گفت ورقہ آرے بیرون خواہند کرد ترا نیاورد ہیچ مردے ہرگز مانند آنچہ آوردہ تو مگر آنکہ دشمن داشتہ شد

وَإِنْ يُدْرِكْنِيْ يَوْمُكَ أَنْصُرْكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ

و اگر دریابد مرا روز تو یاری میدہم ترا یاری دادنے سخت پسندیدہ نگذرد ورقہ کہ میرانید

وَرَقَةُ أَنْ تُوُفِّيَ وَفَتَرَ الْوَحْيُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض

بعد از آنکہ وحی بر آنحضرت آمد و نبوت ثابت شد فتور پذیرفت وحی و از پے آمدن باز ایستاد رواہ بخاری

عم ابن عم خدیجہ رضی اللہ عنہا

عم نسخہ ابن عم خدیجہ رضی اللہ عنہا

عم ابن عم خدیجہ رضی اللہ عنہا

أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَدِّثُ عَنْ فَتْرَةِ

مرویست کہ وی شنید آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ حکایت میکرد از فترت

الْوَحْيِ فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ بَصَرِي

وحی فرمود پس در اثنای آنکہ من میرفتم شنیدم آوازے از آسمان پس برداشتم بینائی خود را

فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِرَاءٍ قَاعِدٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ

پس ناگاہ فرشتہ کہ آمدہ بود بکوہ حرا نشستہ است بر کرسیے میان آسمان

وَالْأَرْضِ فَجُئِثْتُ مِنْهُ رُعْبًا حَتَّى هَوَيْتُ إِلَى الْأَرْضِ فَجِئْتُ

و زمین پس ترسانیدہ شدم من از وی ترسانیدنے تا آنکہ افتادم من بر زمین پس آمدم

أَهْلِي فَقُلْتُ زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَزَمَّلُونِي فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى

من اہل خانۂ خود را پس گفتم بجامہ بپوشید مرا پس بپوشیدند مرا پس فرستاد خدائے تعالے

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ

ای مرد بجامہ پیچیدہ برخیز پس دعوت کن و خلق را بترسان و پروردگار خود را بزرگ دان و جامہاے خود را پاک

فَاهْجُرْ ثُمَّ حَمِيَ الْوَحْيُ وَتَتَابَعَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

پس ترک کن مراد شرکست پس گرم شد وحی و پیاپے آمدن گرفت متفق علیہ و از ابن عباس رض

قَالَ بُعِثَ رَسُولُ اللّٰهِ لِأَرْبَعِينَ سَنَةً فَمَكَثَ بِمَكَّةَ ثَلٰثَ عَشْرَ

روایت ست کہ فرستادہ شدہ پیغمبر خدا در چہل سالگی پس درنگ کرد بمکہ سیزدہ

سَنَةً يُوحَى إِلَيْهِ ثُمَّ أُمِرَ بِالْهِجْرَةِ فَهَاجَرَ عَشْرَ سِنِينَ وَمَاتَ

سال وحی کردہ میشد بسوی او و دہ سال ہجرت کردہ شد بر آمدن از مکہ بمدینہ پس ہجرت کرد دہ سال و وفات یافت

وَهُوَ ابْنُ ثَلٰثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ

و حال آنکہ وے شصت و سہ سال بود متفق علیہ و روایت ست از انس رضی اللہ عنہ کہ

قُبِضَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ ابْنُ ثَلٰثٍ وَسِتِّينَ وَ

قبض کردہ شد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و وی شصت و سہ سالہ بود و

أَبُوْ بَكْرٍ وَهُوَ ابْنُ ثَلٰثٍ وَّسِتِّيْنَ وَعُمَرُ وَهُوَ ابْنُ ثَلٰثٍ وَسِتِّيْنَ

قبض کرده شد ابو بکر رضہ و او نیز شصت و سه ساله بود و قبض کرده شد عمر و وی نیز شصت و سه ساله بود

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ اَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ

روایت کرد این حدیث را مسلم و از عایشه صدیقه رضہ روایت ست که حارث بن هشام

سَأَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

پرسید پیغمبر خدارا صلی الله علیه وسلم پس پرسید

كَيْفَ يَاْتِيْكَ الْوَحْيُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چگونه می آید ترا وحی ای رسول خدا پس فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم

اَحْيَانًا يَّاْتِيْنِيْ مِثْلَ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ اَشَدُّهٗ عَلَيَّ

گاه گاه می آید مرا مانند آواز جرس که تمکین دارد و این قسم وحی سخت ترین آن بود بر من

فَيُفْصَمُ عَنِّيْ وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَاَحْيَانًا يَّتَمَثَّلُ لِيَ الْمَلَكُ

پس منقطع میشد از من و حال آنکه بتحقیق یاد گرفتم از ان چیزیرا که گفت فرشته و گاهی فرشته بصورت

رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِيْ فَاَعِيْ مَا يَقُوْلُ قَالَتْ عَائِشَةُ وَلَقَدْ رَاَيْتُهٗ يَنْزِلُ

مردے متمثل میشود برای من پس کلام میکند از من پس یاد میگیرم من چیزیرا که میگفت گفت عایشه صدیقه رضہ

عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيْدِ الْبَرْدِ فَيُفْصِمُ عَنْهُ وَاِنَّ جَبِيْنَهٗ

بران حضرت وحی در روزیکه سخت بود سردے وی پس منقطع شد وحی از وی و حال آنکه بدرستیکه

لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ

وی میریخت خوے را متفق علیه و از عبد الله بن مسعود رضہ مرویست گفت عبد الله

بَيْنَمَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ عِنْدَ الْكَعْبَةِ وَجَمْعٌ

در اثنائے آنکه آنحضرت صلے الله علیه وسلم نماز میکرد نزدیک خانه کعبه و حال آنکه جماعتے

قُرَيْشٍ فِيْ مَجَالِسِهِمْ اِذْ قَالَ قَائِلٌ اَيُّكُمْ يَقُوْمُ اِلٰى جَزُوْرِ اٰلِ فُلَانٍ

از قریش در مجلسهای خود بودند ناگاه گفت گوینده که کدام یکے از شما بایستد و برود بسوے شتر که کشته شده آل

فَيَعْمِدُ إِلَى فَرْثِهَا وَدَمِهَا وَسَلَاهَا ثُمَّ يُمْهِلُهُ حَتَّى إِذَا سَجَدَ وَضَعَهُ

پس قصد کند آنکس بسوی سرگین وی و بسوی خون وی و بسوی پوستے کہ در وے بچہ میباشد پس مہلت دہد آنحضرت را تا آنکہ

بَيْنَ كَتِفَيْهِ فَانْبَعَثَ أَشْقَاهُمْ فَلَمَّا سَجَدَ وَضَعَهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ وَثَبَتَ

سجدہ کند پس برخاست بدبخت ترین ایشان پس ہنگامیکہ سجدہ کرد آنحضرت نہاد آنرا میان ہر دو شانہ وی و برجاماند

النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا فَضَحِكُوا حَتَّى مَالَ بَعْضُهُمْ عَلَى

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم سجدہ کنندہ پس خندیدند مشرکان تا آنکہ میل کردند بعضے از ایشان

بَعْضٍ مِنَ الضَّحِكِ فَانْطَلَقَ مُنْطَلِقٌ إِلَى فَاطِمَةَ فَأَقْبَلَتْ تَسْعَى وَثَبَتَ

بسوی بعضے از خندہ پس رفت رونده بسوی فاطمہ رضی اللہ عنہا و خبر کرد پیش آمد فاطمہ رضی اللہ عنہا درحالیکہ میدوید و جا ماند

النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا حَتَّى أَلْقَتْهُ عَنْهُ وَأَقْبَلَتْ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم سجدہ کنندہ تا آنکہ انداخت آنرا از بالای آنحضرت و روے آورد

عَلَيْهِمْ وَتَسُبُّهُمْ فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ

فاطمہ رضی اللہ عنہا بر ایشان بدبختان و حالانکہ دشنام میکند ایشانرا پس چون تمام کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ ثَلَاثًا فَكَانَ إِذَا دَعَا دَعَا ثَلَاثًا وَإِذَا

گفت خداوندا بر تو باد کہ بگیری قریش را سہ بار کرد این دعا را بود آنحضرت چون دعا میکرد میخواند دعا را سہ بار

سَأَلَ سَأَلَ ثَلَاثًا اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِعَمْرِو بْنِ هِشَامٍ وَعُتْبَةَ بْنِ

و چون سوال میکرد سوال میکرد سہ بار خداوندا بر تو باد کہ بگیری عمرو بن ہشام را کہ ابوجہل است و عتبہ بن

رَبِيعَةَ وَشَيْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَالْوَلِيدِ بْنِ عُتْبَةَ وَأُمَيَّةَ بْنِ خَلَفٍ

ربیعہ و شیبہ بن ربیعہ و ولید بن عتبہ و امیہ بن خلف

وَعُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ وَعُمَارَةَ بْنِ الْوَلِيدِ قَالَ عَبْدُ اللهِ فَوَاللهِ

و عقبہ بن ابے معیط و عمارہ بن ولید گفت عبداللہ بن مسعود پس بخدا سوگند

لَقَدْ رَأَيْتُهُمْ صَرْعَى يَوْمَ بَدْرٍ ثُمَّ سُحِبُوا إِلَى الْقَلِيبِ قَلِيبِ بَدْرٍ

بہر آینہ بتحقیق دیدم ایشان را بر زمین افتادہ روز بدر پس کشیدہ شدند بسوی چاہ کہ در بدر است

ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاُتْبِعَ اَصْحَابُ الْقَلِيْبِ

پستر فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در پے فرستادہ شدہ این جماعت را کہ در چاہ انداختہ شدند

لَعْنَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض اَنَّهَا قَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ هَلْ اَتٰى

لعنت متفق علیہ و از عائشہ صدیقہ رضا مرویست مدبرستی عایشہ گفت یا رسول اللہ آیا آمدہ

عَلَيْكَ يَوْمٌ كَانَ اَشَدَّ مِنْ يَوْمِ اُحُدٍ فَقَالَ لَقَدْ لَقِيْتُ مِنْ قَوْمِكَ

بر تو روز یکہ بود سخت تر از روز احد پس گفت آنحضرت ہر آئینہ بتحقیق دیدم از قوم تو

وَكَانَ اَشَدُّ مَا لَقِيْتُ مِنْهُمْ يَوْمَ الْعَقَبَةِ اِذْ عَرَضْتُ نَفْسِيْ عَلٰى

انچہ دیدم و بود سخت ترین انچہ دیدم ازین روز عقبہ وقتیکہ عرض کردم نفس خود را بر

ابْنِ عَبْدِ يَالِيْلَ بْنِ كُلَالٍ فَلَمْ يُجِبْنِيْ اِلٰى مَا اَرَدْتُ فَانْطَلَقْتُ

ابن عبد یالیل بن کلال پس پاسخ نداد مرا بانچہ خواستم پس رفتم

وَاَنَا مَهْمُوْمٌ عَلٰى وَجْهِيْ فَلَمْ اَسْتَفِقْ اِلَّا بِقَرْنِ الثَّعَالِبِ فَرَفَعْتُ

و حال آنکہ اندوہ مند بودم بر روی خود پس بہوش نیامدم مگر بموضعے کہ نام وی قرن ثعالب ست پس برداشتم

رَاْسِيْ فَاِذَا اَنَا بِسَحَابَةٍ قَدْ اَظَلَّتْنِيْ فَنَظَرْتُ فَاِذَا فِيْهَا جِبْرَئِيْلُ

سر خود را پس ناگاہ من مقرون با ابری ام کہ بتحقیق سایہ کردہ است پس نگاہ کردم پس ناگاہ دران ابر جبرئیل ست

فَنَادَانِيْ فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ قَدْ سَمِعَ قَوْلَ قَوْمِكَ وَمَا رَدُّوْا عَلَيْكَ

پس آواز داد مرا جبرئیل پس گفت بدرستی خدا بتحقیق شنید سخن قوم ترا و شنید انچہ رد کردند بر تو

وَقَدْ بَعَثَ اِلَيْكَ مَلَكَ الْجِبَالِ لِتَاْمُرَهٗ بِمَا شِئْتَ فِيْهِمْ

و بتحقیق فرستادہ است بر تو فرشتہ کوہہا را تا بفرمائی تو آن فرشتہ را بچیزیکہ میخواہی تو در قوم خود

قَالَ فَنَادَانِيْ مَلَكُ الْجِبَالِ فَسَلَّمَ عَلَيَّ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ اِنَّ

گفت آنحضرت پس آواز داد مرا فرشتہ کوہہا پس سلام کرد بر من پستر گفت فرشتہ ای محمد بدرستی

اللّٰهَ قَدْ سَمِعَ قَوْلَ قَوْمِكَ وَاَنَا مَلَكُ الْجِبَالِ وَقَدْ بَعَثَنِيْ

خدا تعالیٰ بتحقیق شنید سخن قوم ترا و من فرشتہ کوہہا ام و بتحقیق فرستادہ است مرا

رَبُّكَ إِلَيْكَ لِتَأْمُرَنِي بِأَمْرِكَ إِنْ شِئْتَ أَنْ أُطْبِقَ عَلَيْهِمُ

پروردگار تو بسوی تو تا امر کنی تو مرا بامر خود اگر بخواهی تو که برهم زنم بر ایشان

الْأَخْشَبَيْنِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَلْ أَرْجُو

هر دو کوه که اخشبین اند پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیستم اہل ملاک ایشان بلکہ امیدوارم

أَنْ يُخْرِجَ اللهُ مِنْ أَصْلَابِهِمْ مَنْ يَعْبُدُ اللهَ وَحْدَهُ لَا يُشْرِكُ

کہ بیرون آرد خدا تعالیٰ از پشتہای ایشان کسانے را کہ پرستند خدا را تنہا و شریک نیارند

بِهِ شَيْئًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

بوے چیزرا متفق علیہ و روایت ست از انس رض کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُسِرَتْ رُبَاعِيَتُهُ يَوْمَ أُحُدٍ وَشُجَّ فِي رَأْسِهِ

علیہ وسلم شکستہ شد یکے از چہار دندان کہ آنہا را رباعیہ گویند روز احد و شکستہ کردہ شد در سر مبارک وے

فَجَعَلَ يَسْلُتُ الدَّمَ وَيَقُولُ كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا رَأْسَ نَبِيِّهِمْ

پس گشت آنحضرت کہ پاک میکند خون را از خود و میگفت کہ چگونہ رستگار شوند گروہے کہ شکستند سر پیغمبر خود را

وَكَسَرُوا رُبَاعِيَتَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و شکستند دندان اورا رواہ مسلم

بَابُ عَلَامَاتِ النُّبُوَّةِ

باب در بیان نشانہاے نبوت

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي

آیا کشادہ نکردیم برائے تو سینۂ ترا و یاد کن چون گفت عیسے پسر مریم ای بنی

إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ

اسرائیل ہر آینہ من پیغمبر خدایم بسوے شما باور دارندہ آنچہ پیش دست من است

مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ

از توریت و بشارت دہندہ بہ پیغامبرے کہ بیاید بعد از من نام او احمد است

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝ عَنْ أَنَسٍ رضه أَنَّ

پس چون آمد پیش ایشان با معجزها گفتند این سحریست ظاهر روایت ست از انس رضه که

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَاهُ جِبْرَئِيلُ وَهُوَ يَلْعَبُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آمد او را جبرئیل و حال آنکه آنحضرت بازی میکرد

مَعَ الْغِلْمَانِ فَأَخَذَهُ فَصَرَعَهُ فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ

با کودکان پس گرفت جبرئیل آنحضرت را پس بینداخت او را بر زمین پس شکافت دل او را پس بیرون

عَلَقَةً فَقَالَ هٰذَا حَظُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ ثُمَّ غَسَلَهُ فِي طَسْتٍ

خون بسته پس گفت جبرئیل که این نصیب شیطان ست از تو پس بشست دل او را در آوند

مِنْ ذَهَبٍ بِمَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ لَأَمَهُ وَأَعَادَهُ فِي مَكَانِهِ وَجَاءَ

از طلا آب زمزم پس بپیوست و دوخت دل او را و باز نهاد او را در جای خود و آمدند

الْغِلْمَانُ يَسْعَوْنَ إِلَى أُمِّهِ يَعْنِي ظِئْرَهُ فَقَالُوا إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ قُتِلَ

آن کودکان که همراه او بودند دوان دوان نزد مادر آنحضرت یعنی دایه که آنحضرت را شیر میداد پس گفتند آن کودکان که محمد

فَاسْتَقْبَلُوهُ وَهُوَ مُنْتَقِعُ اللَّوْنِ قَالَ أَنَسٌ فَكُنْتُ أَرَى

پس پیش آمد مردم آنحضرت را و حال آنکه آنحضرت متغیر رنگ ست گفت انس رضه بودم من که میدیدم

أَثَرَ الْمِخْيَطِ فِي صَدْرِهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ

اثر دوخته در سینهٔ آنحضرت را روایت کرد این حدیث مسلم و از جابر بن

سَمُرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي

سمره رضه مرویست گفت گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی من

لَأَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُبْعَثَ إِنِّي

میشناسم سنگے را که در مکه است بود که سلام میکرد بر من پیش ازان که مبعوث شدم بدرستی

لَأَعْرِفُهُ الْآنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَنَسٍ رضه قَالَ إِنَّ

آورد ذکر دل و ۱۲

تحقیق کشف سینه ۱۲

اَهْلَ مَكَّةَ سَأَلُوا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُّرِيَهُمْ

اہل مکہ طلبیدند از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ بنماید ایشان را

اٰيَةً فَاَرَاهُمُ الْقَمَرَ شِقَّيْنِ حَتّٰى رَاَوْا حِرَاءَ بَيْنَهُمَا مُتَّفَقٌ

معجزہ پس بزد ایشانرا ماہ را دو پارہ باشارت انگشت تا آنکہ دیدند کوہ حرا را میان آن دو پارہ ماہ رواہ البخاری ومسلم

عَلَيْهِ وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضہ قَالَ بَيْنَا اَنَا عِنْدَ النَّبِيِّ

واز عدے بن حاتم رضہ مرویست گفت در اثنای آنکہ من بودم نزد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْ اَتَاهُ رَجُلٌ فَشَكَا اِلَيْهِ الْفَاقَةَ

صلے اللہ علیہ وسلم ناگاہ آمد او را مردے پس گلہ کرد آنمرد بسوے آنحضرت فاقہ را

ثُمَّ اَتَاهُ الْاٰخَرُ فَشَكَا اِلَيْهِ قَطْعَ السَّبِيْلِ فَقَالَ يَا عَدِيُّ

پستر آمد آنحضرت را مردی دیگر پس گلہ کرد بسوے او راہ زنے را کہ واقع میشود در بلاد پس گفت آنحضرت

هَلْ رَاَيْتَ الْحِيْرَةَ فَاِنْ طَالَتْ بِكَ حَيٰوةٌ فَلَتَرَيَنَّ

آیا دیدی تو حیرہ را پس اگر دراز گردد بتو زندگانے پس ہر آئینہ بینی تو

الظَّعِيْنَةَ تَرْتَحِلُ مِنَ الْحِيْرَةِ حَتّٰى تَطُوْفَ بِالْكَعْبَةِ لَا تَخَافُ

زن نشستہ در ہودج را کہ کوچ میکند از حیرہ تا طواف کند بکعبہ در حالیکہ نمیترسد

اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ وَلَئِنْ طَالَتْ بِكَ حَيٰوةٌ لَتُفْتَحَنَّ كُنُوْزُ

ہیچ کسے را مگر خدا را و ہر آئینہ اگر دراز شود بتو زندگانے مے بینی کہ گشادہ میشود گنجہاے

كِسْرٰى وَلَئِنْ طَالَتْ بِكَ حَيٰوةٌ لَتَرَيَنَّ الرَّجُلَ يُخْرِجُ

کسریٰ و ہر آئینہ اگر دراز گردد ترا حیات ہر آئینہ می بینی مردے را کہ بیرون آرد

مِلْءَ كَفِّهٖ مِنْ ذَهَبٍ اَوْ فِضَّةٍ يَطْلُبُ مَنْ يَّقْبَلُهٗ فَلَا يَجِدُ

پری کفدست خود را از زر یا سیم میجوید کسے را از فقرا کہ قبول کند آن را پس نمی یابد

اَحَدًا يَّقْبَلُهٗ مِنْهُ وَلَيَلْقَيَنَّ اللّٰهَ اَحَدُكُمْ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَلَيْسَ

ہیچ کسے را کہ قبول کند آن را و ہر آئینہ پیش می آید خدا را یکے از شما روزیکہ پیش آید وحال آنکہ

بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ يُتَرْجِمُ لَهُ فَيَقُولَنَّ أَلَمْ أَبْعَثْ إِلَيْكَ

میان وے ومیان خدا کسیکہ بیان کند برای وی پس ہر آینہ میگوید خدا یتعالی نفرستادم بسوے تو

رَسُولًا فَيُبَلِّغُكَ فَيَقُولُ بَلَى فَيَقُولُ أَلَمْ أُعْطِكَ مَالًا وَأَفْضَلْ

پیغمبر را کہ برساند ترا پس میگوید بندہ آرے فرستادی پس میگوید خدا جیل جلالہ آیا ندادم ترا مال را وافضال فروخ

عَلَيْكَ فَيَقُولُ بَلَى فَيَنْظُرُ عَنْ يَمِينِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا جَهَنَّمَ وَ

بر تو در رزق پس میگوید بندہ آرے کردی فضل بر من پس نگاہ میکند بجانب راست خود پس نمی بیند مگر دوزخ

يَنْظُرُ عَنْ يَسَارِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا جَهَنَّمَ اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ

و می بیند بجانب چپ خود پس نمی بیند مگر دوزخ پرہیز کنید آتش دوزخ را اگرچہ بنصف

تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ قَالَ عَدِيٌّ فَرَأَيْتُ الظَّعِينَةَ

خرما باشد پس کسیکہ نیابد شق تمرا پس سخن خوب نرم کردن بسائل گوید کہ خوشحال گردد مبدان گفت عدی پس دیدم

تَرْتَحِلُ مِنَ الْحِيرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ لَا تَخَافُ إِلَّا اللَّهَ

کہ کوچ میکرد از حیرہ تا آنکہ طواف کند کعبہ را نمیترسد مگر خدا را

وَكُنْتُ فِيمَنْ افْتَتَحَ كُنُوزَ كِسْرَى بْنِ هُرْمُزَ وَلَئِنْ طَالَتْ بِكُمْ

و بودم من در میان کسانیکہ گشادند گنجہای کسرے پسر ہرمز بن نوشیروان را و ہر آینہ اگر دراز گردد

حَيَاةٌ لَتَرَوُنَّ مَا قَالَ النَّبِيُّ أَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

زندگانی ہر آینہ می بینید چیزیرا کہ گفتہ است آنحضرت کہ کنیت وی ابو القاسم ست صلے اللہ علیہ وسلم

يَخْرُجُ مِلْءُ كَفِّهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ

کہ بیرون می آرد مشت خود را و بیجوید کسیرا تا قبول کند روایت کرد بخاری و روایت ست از خباب بن ارت

قَالَ شَكَوْنَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ

گفت بخباب شکوہ کردیم بابوے پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ آنحضرت ۴ زیر سر نہادہ

بُرْدَةً فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ وَقَدْ لَقِينَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ شِدَّةً فَقُلْنَا

بود گلیم را در سایہ کعبہ وحال آنکہ بمشقتی یافتیم ما از مشرکان سختے پس گفتیم ما

اَلَا تَدْعُوا اللّٰهَ فَقَعَدَ وَهُوَ مُحْمَرٌّ وَجْهُهٗ وَقَالَ كَانَ الرَّجُلُ فِيْمَنْ

آیا دعا نمیکنی خدا را برین کافران پس نشست آنحضرت و حال آنکه سرخ شده بود روی مبارک او و گفت مرد بود مردان پیش

كَانَ قَبْلَكُمْ يُحْفَرُ لَهٗ فِي الْاَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيْهِ فَيُجَاءُ بِالْمِنْشَارِ

بودند پیش از شما که کنده میشد برای آن مرد حفره در زمین پس گردانیده میشد در ان پس آورده میشد آره

فَيُوْضَعُ فَوْقَ رَاْسِهٖ فَيُشَقُّ بِاثْنَيْنِ فَمَا يَصُدُّهٗ ذٰلِكَ عَنْ

پس نهاده میشد آره بالای سر آن مرد پس شکافته میشد دو پاره پس باز نمیداشت آن مرد را آن عذاب از

دِيْنِهٖ وَيُمْشَطُ بِاَمْشَاطِ الْحَدِيْدِ مَا دُوْنَ لَحْمِهٖ مِنْ عَظْمٍ وَّ

دین او و شانه کرده میشد مرد به شانهای آهنی چیزیکه تحت گوشت ست از استخوان و

عَصَبٍ فَمَا يَصُدُّهٗ ذٰلِكَ عَنْ دِيْنِهٖ وَاللّٰهِ لَيَتِمَّنَّ هٰذَا الْاَمْرُ

عصب او باز نمیداشت او را آن عذاب کردن از دین او بخدا سوگند هر آینه تمام و کمال میرسد این دین

حَتّٰى يَسِيْرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ اِلٰى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ

تا آنکه میرسد سوار از صنعا تا حضرموت در حالیکه نمیترسد آن سوار هیچکس را

اِلَّا اللّٰهَ اَوِ الذِّئْبَ عَلٰى غَنَمِهٖ وَلٰكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُوْنَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

مگر خدا را یا میرسد گرگ را بر گوسفندان خود ولیکن شما شتابی مینمائید روایت کرد آنرا بخاری

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ حَدَّثَنِيْ اَبُوْ سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ مِنْ

واز ابن عباس رضی مروی ست گفت ابن عباس حدیث کرد مرا ابو سفیان بن حرب حدیثی که رسیده است از

فِيْهِ اِلٰى فِيَّ قَالَ انْطَلَقْتُ فِي الْمُدَّةِ الَّتِيْ كَانَتْ بَيْنِيْ وَبَيْنَ

دهن وی بسوی دهن من گفت بسفر رفتیم در مدتی که بود میان من و میان

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَبَيْنَا اَنَا بِالشَّامِ

آنحضرت مراد مدت صلح حدیبیه ست صلی الله علیه وسلم گفت پس در اثنای آنکه من بملک شام آمدم

اِذْ جِيْءَ بِكِتَابٍ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى هِرَقْلَ

ناگاه آمد کتاب آنحضرت صلے الله علیه وسلم بجانب هرقل

آن کتاب

عه

بکسر های هوز و سکون قاف و سکون لام و سکون رای مهمله نیز بکسر های هوز و سکون رای مهمله و سکون قاف و فتح رای مهمله و سکون قاف ۱۲

کذا یفهم من منتهی الارب و غیاث اللغات

مخدوم الکرنولی ۱۲

قَالَ وَكَانَ دِحْيَةُ الْكَلْبِيُّ جَاءَ بِهِ فَدَفَعَهُ إِلَى عَظِيمِ بُصْرَى

گفت وبود دحیہ کلبی آوردہ بود آن کتاب را پس رسانیدہ آن کتاب را بکلان و مقدم بصری

فَدَفَعَهُ عَظِيمُ بُصْرَى إِلَى هِرَقْلَ فَقَالَ هِرَقْلُ هَلْ هَهُنَا أَحَدٌ

پس رسانید آنرا عظیم بصری کہ از اعظم امرای ہرقل ست بسوی ہرقل پس گفت ہرقل آیا ہست اینجا یکی

مِنْ قَوْمِ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعَمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ قَالُوا نَعَمْ فَدُعِيتُ

از قوم این مرد کہ دعوے میکند کہ وی پیغمبر است گفتند آرے پس خوانندہ شدم من

فِي نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَدَخَلْنَا عَلَى هِرَقْلَ فَأَجْلَسَنَا بَيْنَ يَدَيْهِ

در جماعت از قریش پس در آمدیم ما بر ہرقل پس نشاندہ شدیم ما در پیش ہرقل

فَقَالَ أَيُّكُمْ أَقْرَبُ نَسَبًا مِنْ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعَمُ أَنَّهُ

پس گفت ہرقل کدام یکے از شما نزدیکتر ست از روی نسب باین مرد کہ زعم میکند کہ وے

نَبِيٌّ قَالَ أَبُو سُفْيَانَ فَقُلْتُ أَنَا فَأَجْلَسُونِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ

پیغمبر است گفت ابو سفیان گفتم من کہ من قریب ترام پس بنشاندند مرا در پیش ہرقل و

أَجْلَسُوا أَصْحَابِي خَلْفِي ثُمَّ دَعَا بِتَرْجُمَانِهِ فَقَالَ قُلْ لَهُمْ

بنشاندند یاران مرا پس پشت من پستر خواند ہرقل ترجمان خود را پس گفت ہرقل ترجمان خود

إِنِّي سَائِلٌ هَذَا عَنْ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعَمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ فَإِنْ كَذَبَنِي

من سوال میکنم اورا از احوال این مرد کہ میگوید کہ پیغمبر است پس اگر دروغ گوید

فَكَذِّبُوهُ قَالَ أَبُو سُفْيَانَ وَأَيْمُ اللَّهِ لَوْلَا مَخَافَةُ أَنْ يُؤْثَرَ عَلَيَّ

پس بگوئید کہ دروغ میگوید گفت ابو سفیان سوگند بخدا اگر نمی بود ترس اینکہ نقل کردہ شود بر من

الْكَذِبُ لَكَذَبْتُهُ ثُمَّ قَالَ لِتَرْجُمَانِهِ سَلْهُ كَيْفَ حَسَبُهُ

دروغ ہر آینہ دروغ میگفتم من بہر ہرقل گفت ہرقل ترجمان خود را پرس اورا چگونہ است حسب او

فِيكُمْ قَالَ قُلْتُ هُوَ فِينَا ذُو حَسَبٍ قَالَ فَهَلْ كَانَ مِنْ

در میان شما گفت ابو سفیان گفتم من کہ وی در میان ما خداوند حسب ست گفت ہرقل پس آیا بود

أَبَائِهِ مِنْ مَّلِكٍ قُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بِالْكَذِبِ

پدران این مرد پیچ از پادشاهی گفتم نبوده است گفت هرقل پس آیا تهمت میکردید او را بدروغ

قَبْلَ أَنْ يَّقُولَ مَا قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ وَمَنْ يَتَّبِعُهُ أَشْرَافُ النَّاسِ

پیش از انکه بگوید چیزیکه میگوید الآن گفتم متهم نمیداشتیم او را گفت هرقل وکیست که متابعت میکند او را

أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ قَالَ قُلْتُ بَلْ ضُعَفَاؤُهُمْ قَالَ أَيَزِيدُونَ أَمْ

یا ضعیفان گفت ابوسفیان گفتم بلکه ضعیفان مردم ایشان اورند هرقل گفت آیا فزون میشوند مردم

يَنْقُصُونَ قُلْتُ لَا بَلْ يَزِيدُونَ قَالَ هَلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ مِّنْهُمْ عَنْ

روز بروز زیادت میشوند یا کم میشوند گفتم کم نمیشوند بلکه افزون میشوند گفت هرقل آیا مرتد میشود بیرون می آید یکی از ایشان

دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَّدْخُلَ فِيهِ سَخْطَةً لَّهُ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ

دین وی بعد از درآمدن در دین وی از جهت ناخوش داشتن مر دین او را گفت ابوسفیان گفتم نی مرتد نمیشود

قَاتَلْتُمُوهُ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَكَيْفَ كَانَ قِتَالُكُمْ إِيَّاهُ قَالَ قُلْتُ

قتال میکند شما با وی گفتم آری قتال میکنیم گفت هرقل چه حالی دارد قتال شما با وی گفت گفتم

يَكُونُ الْحَرْبُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ سِجَالًا يُصِيبُ مِنَّا وَنُصِيبُ

میباشد جنگ میان ما و میان وی مانند دولا که نصیب میکند یا بدوی از ما و می یابیم ما

مِنْهُ قَالَ فَهَلْ يَغْدِرُ قُلْتُ لَا وَنَحْنُ مِنْهُ فِي هٰذِهِ الْمُدَّةِ لَا نَدْرِي

از وی گفت هرقل پس آیا می شکند وی عهد وصلح که میکنند گفتم نمی کند وما از وی درین مدت صلح در

مَا هُوَ صَانِعٌ فِيهَا قَالَ وَاللّٰهِ مَا أَمْكَنَنِي مِنْ كَلِمَةٍ أُدْخِلُ فِيهَا

که چه کننده است درین مدت گفت ابوسفیان بخدا سوگند ممکن نشد مرا از سخنی که در آرم چیزی

شَيْئًا غَيْرَ هٰذِهِ قَالَ فَهَلْ قَالَ هٰذَا الْقَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ قُلْتُ لَا

جز این کلمه گفت هرقل پس آیا گفته است این قول را هیچ یکی پیش ازین مردم گفتم نگفته است

ثُمَّ قَالَ لِتَرْجُمَانِهِ قُلْ لَهُ إِنِّي سَأَلْتُكَ عَنْ حَسَبِهِ فِيكُمْ

پستر گفت هرقل مر ترجمان خود را بگو مر او را یعنی ابوسفیان را بدرستی من پرسیدم ترا از حسب این مرد در میان

فَزَعَمْتَ أَنَّهُ فِيكُمْ ذُو حَسَبٍ وَكَذٰلِكَ الرُّسُلُ تُبْعَثُ فِي أَحْسَابِ

پس گفتی وزعم کردی تو که وی در میان شما خداوند حسب و همچنین جماعت پیغمبران برانگیخته میشود در احساب

قَوْمِهَا وَسَأَلْتُكَ هَلْ كَانَ فِي آبَائِهِ مَلِكٌ فَزَعَمْتَ أَنْ لَا فَقُلْتُ

قوم خود و اشراف آن و پرسیدم ترا آیا بود در پدران وی هیچ پادشاهی گفتی تو که نبود پس گفتم من

لَوْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مَلِكٌ قُلْتُ رَجُلٌ يَطْلُبُ مُلْكَ آبَائِهِ وَ

اگر می بود از پدران او پادشاهی میگفتم مردیست که میطلبد ملک پدران خود و

سَأَلْتُكَ عَنْ أَتْبَاعِهِ أَضُعَفَاؤُهُمْ أَمْ أَشْرَافُهُمْ فَقُلْتَ

پرسیدم ترا از تابعان او که آیا از ضعفای مردم اند یا از اشراف پس گفتی

بَلْ ضُعَفَاؤُهُمْ وَهُمْ أَتْبَاعُ الرُّسُلِ وَسَأَلْتُكَ هَلْ كُنْتُمْ

بلکه ضعفای مردم اند و همین ضعفا اند تابعان پیغمبران و پرسیدم ترا آیا بودید شما

تَتَّهِمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ فَزَعَمْتَ أَنْ

که تهمت میکردید او را بدروغ گفتن پیش از انکه بگوید چیزیکه گفت پس گفتی تو که تهمت نمیکردیم

لَا فَعَرَفْتُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَدَعَ الْكَذِبَ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ

پس شناختم من که نیست متصور که ترک کند دروغ گفتن را بر مردم پس از ان

يَذْهَبُ فَيَكْذِبُ عَلَى اللّٰهِ وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ مِنْهُمْ

برود پس بگوید دروغ بر خدا و پرسیدم ترا آیا باز میگردد هیچ یکی از مردم

عَنْ دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ سَخْطَةً لَهُ فَزَعَمْتَ أَنْ لَا وَ

از دین وی بعد از در آمدن در دین بجهت مکروه داشتن مردین او را پس گفتی تو باز نمیگردد و

كَذٰلِكَ الْإِيمَانُ إِذَا خَالَطَ بَشَاشَتُهُ الْقُلُوبَ وَسَأَلْتُكَ

همچنین ست حال ایمان که ببیرون نمی رود وقتیکه بیامیزد حلاوت او دلها را و پرسیدم ترا

هَلْ يَزِيدُونَ أَمْ يَنْقُصُونَ فَزَعَمْتَ أَنَّهُمْ يَزِيدُونَ وَكَذٰلِكَ

آیا افزون میشوند تابعان او یا کم میشوند پس گفتی که ایشان افزون میشوند و همچنین ست

در بیان خروج دجال

اَلْاِیْمَانُ حَتّٰی یَتِمَّ وَسَاَلْتُکَ هَلْ قَاتَلْتُمُوْهُ فَزَعَمْتَ اَنَّکُمْ

دین و ایمان کہ افزون می شود تا آنکہ تمام گردد و پرسیدم ترا کہ آیا قتال میکنید شما با او پس گفتی تو کہ شما

قَاتَلْتُمُوْهُ فَیَکُوْنُ الْحَرْبُ بَیْنَکُمْ وَبَیْنَهٗ سِجَالًا یَنَالُ مِنْکُمْ

قتال میکنید با او پس میباشد جنگ میان شما و میان او دولوا یعنے نوبت دولو میگیرد وی از شما

وَتَنَالُوْنَ مِنْهُ وَکَذٰلِکَ الرُّسُلُ تُبْتَلٰی ثُمَّ تَکُوْنُ لَهَا الْعَاقِبَةُ

و میگیرید شما از وی و ہمچنین پیغمبران مبتلے و ممتحن گردانیدہ میشوند با عدای دین پستر میباشد جماعت پیغمبر ازا

وَسَاَلْتُکَ هَلْ یَغْدِرُ فَزَعَمْتَ اَنَّهٗ لَا یَغْدِرُ وَکَذٰلِکَ الرُّسُلُ

و پرسیدم من ترا آیا عہد میشکند و بد عہدی میکند پس گفتی تو کہ وی غدر نمیکند و ہمچنین پیغمبران

لَا تَغْدِرُ وَسَاَلْتُکَ هَلْ قَالَ هٰذَا الْقَوْلَ اَحَدٌ قَبْلَهٗ فَزَعَمْتَ

غدر نمیکنند و پرسیدم من ترا آیا گفتہ است این قول را کسے پیش ازوی یعنے دعوت نبوت را یکی پیش ازوی

اَنْ لَا فَقُلْتُ لَوْ کَانَ قَالَ هٰذَا الْقَوْلَ اَحَدٌ قَبْلَهٗ قُلْتُ رَجُلٌ

کہ نہ گفتہ است پس گفتم من اگر بود کہ میگفت این قول را کسے پیش ازوی میگفتم مرد ایست

اِئْتَمَّ بِقَوْلٍ قِیْلَ قَبْلَهٗ قَالَ ثُمَّ قَالَ بِمَا یَاْمُرُکُمْ قُلْنَا یَاْمُرُنَا

کہ اقتدا میکند بقولیکہ گفتہ شدہ ست پیش از گفت ابو سفیان گفت ہرقل پرسیدیم چیزا میکند ای مرد شما

بِالصَّلٰوةِ وَالزَّکٰوةِ وَالصِّلَةِ وَالْعَفَافِ قَالَ اِنْ یَّکُ مَا تَقُوْلُ

ما را بنماز و زکوٰۃ و صلہ ارحام و پارسائی و باز استادن از حرام گفت ہرقل اگر ہست آنچہ میگوئی تو

حَقًّا فَاِنَّهٗ نَبِیٌّ وَقَدْ کُنْتُ اَعْلَمُ اَنَّهٗ خَارِجٌ وَلَمْ اَکُ اَظُنُّهٗ مِنْکُمْ

راست پس بدرستیکہ وی پیغمبر ست و تحقیق بودم من کہ میدانستم کہ وی بیرون آیندہ ست و گمان نمیبردم او را از

وَلَوْ اَنِّیْ اَعْلَمُ اَنِّیْ اَخْلُصُ اِلَیْهِ لَاَحْبَبْتُ لِقَاءَهٗ وَلَوْ کُنْتُ

و اگر می دانستم کہ من میتوانم رسید بوے ہر آینہ دوست میداشتم دیدن او را و اگر میبودم

عِنْدَهٗ لَغَسَلْتُ عَنْ قَدَمَیْهِ وَلَیَبْلُغَنَّ مُلْکُهٗ مَا تَحْتَ قَدَمَیَّ هٰتَیْنِ

نزدوے ہر آینہ شستمے ہر دو پاے او را و ہر آینہ میرسد ملک وی زمینی را کہ زیر ہر دو پاے من ست پستر طلبید ہرقل ر

بِكِتَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کتاب پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم پس خواند کتاب را روایت کرد آنرا بخاری و مسلم

بَابٌ فِي الْمِعْرَاجِ

باب در بیان معراج

سُبْحَانَ الَّذِيْ اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى

پاک ست آنکہ ببرد بندۂ خود را شبے از مسجد حرام بسوے

الْمَسْجِدِ الْاَقْصَى الَّذِيْ بٰرَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِيَهٗ مِنْ اٰيٰتِنَا اِنَّهٗ

مسجد اقصے کہ برکت نہادیم گرداگرد آن تا بنمائیم او را بعض نشانہای خود ہر آئینہ

هُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرٰى عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى

اوست شنوا بینا و ہر آئینہ دیدہ بود این فرشتہ را یکبار دیگر نزدیک سدرۃ المنتہے

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَاْوٰى اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى

نزدیک آن سدرہ است بہشت آرامگاہ فرشتہ را دید وقتیکہ میپوشید سدرہ را آنچہ میپوشید

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيٰتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى

کجروی نکرد چشم پیغامبر و از مقصد تجاوز ننمود ہر آئینہ معاینہ کرد بعض نشانہای بزرگ پروردگار

عَنْ قَتَادَةَ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ صَعْصَعَةَ

روایت قتادہ مرویست از انس بن مالک و او از مالک بن صعصعہ

اَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُمْ عَنْ لَيْلَةِ اُسْرِيَ بِهٖ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم حدیث کرد ایشان را از احوال شبے کہ برده شد

بَيْنَمَا اَنَا فِي الْحَطِيْمِ وَرُبَّمَا قَالَ فِي الْحِجْرِ مُضْطَجِعًا اِذْ اَتَانِيْ

آنحضرت را در اثنای آنکہ من بودم در حطیم و اندکیست یا بسیارست کہ گفت در حجر کہ موضع دیگرست بودم در حالیکہ

اَتٍ فَشَقَّ مَا بَيْنَ هٰذِهٖ اِلٰى هٰذِهٖ يَعْنِيْ مِنْ ثُغْرَةِ نَحْرِهٖ

پس بشگافت چیزیکہ میان این تا این ست یعنے از بالاے سینہ

إِلَى شِعْرَتِهِ فَاسْتَخْرَجَ قَلْبِي ثُمَّ أُتِيتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ

تا زیر ناف پس بیرون آورد دل مرا پستر آورده شد نزد من طشتے از زر

مَمْلُوٍّ إِيمَانًا فَغُسِلَ قَلْبِي ثُمَّ حُشِيَ ثُمَّ أُعِيدَ وَفِي رِوَايَةٍ ثُمَّ

پر کرده شده بایمان پس شسته شد دل من پستر پر کرده شد پستر باز گردانیده شد دل در جاے خود و در روایتے دیگر

غُسِلَ الْبَطْنُ بِمَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ مُلِئَ إِيمَانًا وَحِكْمَةً ثُمَّ أُتِيتُ

شسته شد شکم من بآب زمزم پستر پر کرده شد بایمان و حکمت پستر آورده شدم من

بِدَابَّةٍ دُونَ الْبَغْلِ وَفَوْقَ الْحِمَارِ أَبْيَضَ يُقَالُ لَهُ الْبُرَاقُ

بمرکبے در فراست پایان استر و بالای حمار سفید گفته میشد این مرکب را براق

يَضَعُ خَطْوَهُ عِنْدَ أَقْصَى طَرْفِهِ فَحُمِلْتُ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ

که می نهاد این براق گام خود را نزد نهایت بصر خود پس برداشته شدم من بروے و در روایتے

لِمُسْلِمٍ فَرَكِبْتُهُ حَتَّى أُتِيتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَرَبَطْتُهُ بِالْحَلْقَةِ

که مر مسلم را است اینست پس سوار شدم براق را تا آنکه آمدم بیت المقدس را پس بستم براق را بحلقهٔ در مسجد

الَّتِي تَرْبِطُ بِهَا الْأَنْبِيَاءُ قَالَ ثُمَّ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَصَلَّيْتُ

که می بستند براق را بآن حلقه پیغمبران گفت آنحضرت پستر در آمدم در مسجد پس گذاردم

فِيهِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ خَرَجْتُ فَجَاءَنِي جِبْرَئِيلُ بِإِنَاءٍ مِنْ خَمْرٍ

در وے دو رکعت پستر بیرون آمدم پس آورد مرا جبرئیل آوندے از خمر

وَإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ فَاخْتَرْتُ اللَّبَنَ فَقَالَ جِبْرَئِيلُ اخْتَرْتَ

و آوندے از شیر پستر اختیار کردم من شیر را پس گفت جبرئیل اختیار کردی تو

الْفِطْرَةَ ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الخ فَانْطَلَقَ بِي جِبْرَئِيلُ

فطرت را پستر بالا برده شدیم ما را بسوی آسمان تا آخر پس برد مرا جبرئیل

حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَاسْتَفْتَحَ قِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ جِبْرَئِيلُ

تا آنکه آمد آسمان دنیا را پس طلب کرد جبرئیل گشادن آسمان را گفته شد پرسیدند دربانان که کیست این

جبرئیل کنیت جبرئیل ابو عمیر است

قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِيلَ وَقَدْ

گفته شد کیست با تو گفت جبرئیل با من محمد صلی اللہ علیہ وسلم ست گفتند برای استقبام و تحقیق

أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ فَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ فَفَتَحَ

کہ فرستاده شده است بسوی وی گفت آری گفته شد مرحبا بمحمد و خوش آمدنی آمد پس کشاده شد آسمان

فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا فِيهَا آدَمُ فَقَالَ هٰذَا أَبُوكَ آدَمُ فَسَلِّمْ

پس ہنگامیکه رسیدم و در آمدم در آسمان پس ناگاه در آسمان آدم است پس گفت جبرئیل این پدرست آدم

عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالِابْنِ

بر آدم پس سلام دادم بر وے پس جواب داد آدم پسر گفت آدم مرحبا بپسر

الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ فَرَحَّبَ بِي وَدَعَا

صالح و پیغمبر صالح و در روایتی که مر مسلم راست این لفظ است پس ترحیب کرد آدم بمن و مرحبا گفت و دعا

لِي بِخَيْرٍ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا فَلَمَّا فَتَحَ عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا إِذَا

مرا بنیکی و در روایتی دیگر که مر هر دو راست پس ہنگامیکه گشاده شد بالا بر آمدیم این آسمان را ناگاه

رَجُلٌ قَاعِدٌ عَلَى يَمِينِهِ أَسْوِدَةٌ وَعَلَى يَسَارِهِ أَسْوِدَةٌ

مردے نشسته است که بر جانب دست راست او سیاہیهاست و بر جانب چپ سیاہیهاست

إِذَا نَظَرَ قِبَلَ يَمِينِهِ ضَحِكَ وَإِذَا نَظَرَ قِبَلَ شِمَالِهِ بَكَى

چون نگاه میکند آنمرد بجانب دست راست خود میخندد و چون نگاه میکند بجانب چپ گریه میکند

فَقَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالِابْنِ الصَّالِحِ قُلْتُ لِجِبْرَئِيلَ

پس گفت آنمرد مرحبا بالنبی الصالح و ابن الصالح گفتم من مر جبرئیل را

مَنْ هٰذَا قَالَ هٰذَا آدَمُ وَهٰذِهِ الْأَسْوِدَةُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ

کیست این مرد گفت جبرئیل این آدم است و این سیاہیها که متمثل شده اند از جانب راست و از

شِمَالِهِ نَسَمُ بَنِيهِ فَأَهْلُ الْيَمِينِ مِنْهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ وَالْأَسْوِدَةُ

جانب چپ ارواح اولاد اوست پس آنها که بر جانب راست اند از اهل بهشتیان اند و سیاہیها که

الَّتِیْ عَنْ شِمَالِہٖ اَھْلُ النَّارِ فَاِذَا نَظَرَ عَنْ یَمِیْنِہٖ ضَحِکَ فَاِذَا

بر جانب دست چپ او اہل دوزخ اند پس می بیند از دست راست خود می خندد پس چون

نَظَرَ قِبَلَ شِمَالِہٖ بَکَی ثُمَّ صَعِدَنِیْ حَتّٰی السَّمَآءَ الثَّانِیَۃَ

نظر میکند بر جانب دست چپ می گریدتا آخر پستر بالا برد مرا جبرئیل تا آسمان دوم

فَاسْتَفْتَحَ قِیْلَ مَنْ ھٰذَا قَالَ جِبْرَئِیْلُ قِیْلَ وَمَنْ مَّعَکَ قَالَ

پس طلب کرد جبرئیل گشادن آسمان را گفته شد که کیست این گفت منم جبرئیل گفته شد کیست با تو گفت جبرئیل

مُحَمَّدٌ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قِیْلَ وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَیْہِ قَالَ

با من محمد صلے اللہ علیہ وسلم ست گفته شد و تحقیق که فرستاده شد تو بسوی وے گفت

نَعَمْ قِیْلَ مَرْحَبًا بِہٖ فَنِعْمَ الْمَجِیْءُ جَآءَ فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ اِذَا

آرے گفته شد مرحبا بحمد و خوش آمد نے آمد پس گشاده شد در پس چون رسیدم بآسمان دوم ناگاه

یَحْیٰی وَعِیْسٰی وَھُمَا ابْنَا خَالَۃٍ قَالَ ھٰذَا یَحْیٰی وَھٰذَا عِیْسٰی

این دو پیغمبر یحیی و عیسی استاده اند یحیی و عیسی پسران خاله اند گفت جبرئیل این یحیی است و این عیسی

فَسَلَّمْتُ عَلَیْھِمَا فَسَلَّمَا ثُمَّ رَدَّا ثُمَّ قَالَا مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ

پس سلام کردم بر هر دو پس سلام دادند پس جواب سلام داد ند هر دو پستر گفتند هر دو مرحبا به برادر صالح

وَالنَّبِیِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَنِیْ اِلَی السَّمَآءِ الثَّالِثَۃِ فَاسْتَفْتَحَ

و پیغمبر صالح پستر برد مرا جبرئیل بسوی آسمان سوم پس طلب کرد گشادن در آسمان را

قِیْلَ مَنْ ھٰذَا قَالَ جِبْرَئِیْلُ قِیْلَ وَمَنْ مَّعَکَ قَالَ مُحَمَّدٌ

گفته شد کیست این گفت منم جبرئیل گفته شد و کیست با تو گفت با من محمد

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قِیْلَ وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَیْہِ قَالَ نَعَمْ

صلے اللہ علیہ وسلم ست گفته شد و تحقیق فرستاده شد بسوی او گفت آرے

قِیْلَ مَرْحَبًا بِہٖ فَنِعْمَ الْمَجِیْءُ جَآءَ فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ اِذَا اَبُوْسُفْ

گفته شد مرحبا بحمد و خوش آمد نے آمد پس گشاده شد در آسمان پس چون رسیدم آسمان سوم ناگاه

قَالَ هٰذَا یُوْسُفُ فَسَلِّمْ عَلَیْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ

گفت جبرئیل این یوسف ست پس سلام دهم وی پس سلام دادم بروی پس جواب داد پستر گفت

مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِیِّ الصَّالِحِ وَفِیْ رِوَایَةٍ لِمُسْلِمٍ

مرحبا ببرادر نیک و پیغمبر نیک و در روایتے کہ مر مسلم راست

فَاِذَا اَنَا بِیُوْسُفَ اِذَا هُوَ قَدْ اُعْطِیَ شَطْرَ الْحُسْنِ فَرَحَّبَ

پس ناگاہ من بایوسف ام ناگاہ یوسف داده شداست جزوی از حسن پس ترحب کرد یوسف

بِیْ وَدَعَا لِیْ بِخَیْرٍ اِلٰخ ثُمَّ صَعِدَ بِیْ حَتّٰی اَتَی السَّمَآءَ الرَّابِعَةَ فَاسْتَفْتَحَ

بمن و دعا کرد مرا بخیر تا آخر پستر بالا برد مرا جبرئیل و آمد آسمان چہارم را پس طلب کرد جبرئیل کشادن

قِیْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِیْلُ قِیْلَ وَمَنْ مَّعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ ﷺ

گفته شد کیست این گفت منم جبرئیل گفته شد کیست با تو گفت با من محمد ست

قِیْلَ وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَیْهِ قَالَ نَعَمْ قِیْلَ مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِیْءُ

گفته شد و بتحقیق کہ فرستاده شد بسوی وی گفت جبرئیل آری گفتند مرحبا بمحمد پس خوش آمدنے

جَآءَ فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَاِذَا اِدْرِیْسُ فَقَالَ هٰذَا اِدْرِیْسُ

آمد پس کشاده شد در آسمان پس ہنگامیکہ در آمدم در آسمان پس ناگاہ در آنجا ادریس ست پس گفت جبرئیل

فَسَلِّمْ عَلَیْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ

پس سلام ده بروے پس سلام دادم بروے پس جواب داد ادریس پستر گفت مرحبا ببرادر صالح

وَالنَّبِیِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ بِیْ حَتّٰی اَتَی السَّمَآءَ الْخَامِسَةَ

و پیغمبر صالح پستر بالا برد مرا تا آنکہ آمد آسمان پنجم را

فَاسْتَفْتَحَ قِیْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِیْلُ قِیْلَ وَمَنْ مَّعَكَ قَالَ

پس طلب کرد جبرئیل کشادن آسمان را گفته شد کیست این گفت جبرئیل ام من گفته شد و کیست با تو

مُحَمَّدٌ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قِیْلَ وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَیْهِ قَالَ

جبرئیل محمد صلی اللہ علیہ وسلم ست گفته شد و بتحقیق کہ فرستاده شد بسوی وی گفت جبرئیل

نَعَمْ قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ فَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا هَارُونُ

آرے گفتند مرحبا بمحمد پس خوش آمدنے آمد پس گشادہ شد در آسمان پس ہنگامیکہ در آمدم در آسمان پس ناگاہ در آنجا

قَالَ هٰذَا هَارُونُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ

گفت جبرئیل کہ ایں ہارون ست پس سلام دہ بروے پس سلام دادم بروے پس جواب داد مرا پس گفت

مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ بِي حَتّٰى

مرحبا بہ برادر صالح و پیغمبر صالح پس ببالا برد مرا تا آنکہ

أَتَى السَّمَاءَ السَّادِسَةَ فَاسْتَفْتَحَ قِيلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِيلُ

آمد آسمان ششم را پس طلب کرد کشادن آسمان را گفتہ شد کیست ایں گفت منم جبرئیل

قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِيلَ

گفتہ شد و کیست با تو گفت با من محمد صلے اللہ علیہ وسلم ست گفتہ شد

وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ فَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ

و بتحقیق کہ فرستادہ شد بسوی وی گفت جبرئیل آرے گفتہ شد مرحبا بمحمد پس خوش آمدنے آمد

فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا مُوسٰى قَالَ هٰذَا مُوسٰى فَسَلِّمْ

پس گشادہ شد در آسمان پس ہنگامیکہ در آمدم پس ناگاہ موسی آنجا گفت جبرئیل موسی است پس سلام دہ

عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَ

بروی پس سلام دادم بروے پس جواب داد موسی پس گفت مرحبا بہ برادر صالح و

النَّبِيِّ الصَّالِحِ فَلَمَّا جَاوَزْتُ بَكٰى قِيلَ لَهُ مَا يُبْكِ

پیغمبر صالح پس ہنگامیکہ گذشتم از پیش وی گریہ کرد موسی گفتند موسی را چہ چیز گ

قَالَ أَبْكِي لِأَنَّ غُلَامًا بُعِثَ بَعْدِي يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُ

گفت موسی میگریم از جہت آنکہ کودکے فرستادہ شد بعد از من کہ میدہد بہشت از

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَدْخُلُهَا مِنْ أُمَّتِي ثُمَّ صَعِدَ بِي إِلَى السَّمَاءِ السَّ

بیشتر از آن کسانیکہ میدہد از امت من پس ببالا برد مرا بسوے آسمان ہف

ارون ست ۱۲

فَاسْتَفْتَحَ جِبْرَئِيلُ قِيلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِيلُ قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ

پس طلب گشادن کرد جبرئیل آسمان را گفته شد کیست این گفت منم جبرئیل گفته شد و کیست با تو

قَالَ مُحَمَّدٌ قِيلَ وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ

گفت با من محمد است گفته شد و تحقیق که فرستاده شد بسوی وی گفت آری گفته شد مرحبا بگویید پس

فَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا إِبْرَاهِيمُ وَفِي رِوَايَةٍ

خوش آمدنی آمد پس چون آمدم در آسمان پس ناگاه در آنجا ابراهیم ست و در روایتی که

لِمُسْلِمٍ فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ

مر مسلم راست این است پس ناگاه من با ابراهیم ام در حالیکه ابراهیم تکیه کننده است پشت خود را بسوی

بیت معمور ۱۲

فَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَا يَعُودُونَ

و ناگاه وی بیت معمور رسید آید او را برای طواف هر روز هفتاد هزار فرشته که باز نمیگردند فرشتها

إِلَيْهِ آخِرَ قَالَ هٰذَا أَبُوكَ إِبْرَاهِيمُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ

بسوی وی تا آخر گفت جبرئیل این پدرست ابراهیم پس سلام ده بروی پس سلام دادم بروی

فَرَدَّ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالِابْنِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ

پس جواب داد ابراهیم پس گفت مرحبا به فرزند نیک و پیغمبر نیک

ثُمَّ رُفِعْتُ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى فَإِذَا نَبِقُهَا مِثْلُ قِلَالِ هَجَرَ

پس برداشته شدم بسوی سدرة المنتهی پس ناگاه میوه آن مانند کوزهای هجر است

وَإِذَا وَرَقُهَا مِثْلُ آذَانِ الْفِيَلَةِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ فَلَمَّا

و ناگاه برگهای او مانند گوشهای فیلانست و در روایتی که مر مسلم راست پس هرگاه

پرنیان بیچیده از خلق ۱۲

غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللّٰهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ

که پوشید سدره را از امر الهی آنچه پوشید سدره را از نور و دیگرگون شد و رنگ دیگر گرفت

اللّٰهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا وَأَوْحَى إِلَيَّ مَا أَوْحَى

خدا که تواند وصف کردن او را از خوبی او و وحی کرد حق سبحانه و تعالی بسوی من آنچه

وحی ۱۲

الخ قَالَ هٰذَا سِدْرَةُ الْمُنْتَهٰى فَاِذَا اَرْبَعَةُ اَنْهَارٍ نَهْرَانِ

تا آخر گفت جبرئیل که این سدرة المنتهی است پس ناگاه آنجا چهار جوی است دو جوے

بَاطِنَانِ وَنَهْرَانِ ظَاهِرَانِ قُلْتُ مَا هٰذَانِ يَا جِبْرَئِيْلُ

باطن اند و دو جوے ظاهر گفتم چیست این دو نهر ظاهر و باطن ای جبرئیل

قَالَ اَمَّا الْبَاطِنَانِ فَنَهْرَانِ فِي الْجَنَّةِ وَاَمَّا الظَّاهِرَانِ

گفت جبرئیل اما دو نهر باطن پس دو نهر در بهشت اند و اما دو نهر ظاهر

فَالنِّيْلُ وَالْفُرَاتُ ثُمَّ رُفِعَ لِيَ الْبَيْتُ الْمَعْمُوْرُ ثُمَّ اُتِيْتُ

پس نیل و فرات پنهان شده شد برائے من بیت المعمور پیش آورده شد نزد من

بِاِنَاءٍ مِّنْ خَمْرٍ وَّاِنَاءٍ مِّنْ لَبَنٍ وَّاِنَاءٍ مِّنْ عَسَلٍ فَاَخَذْتُ

آوندے از مے و آوندے از شیر و آوندے از شهد پس گرفتم من

اللَّبَنَ فَقَالَ هِيَ الْفِطْرَةُ اَنْتَ عَلَيْهَا وَاُمَّتُكَ ثُمَّ فُرِضَتْ عَلَيَّ

شیر را پس گفت جبرئیل شیر فطرت است تو بر فطرت خواهی بود و امت تو پیش فرض کرده شد بر من

الصَّلٰوةُ خَمْسِيْنَ صَلٰوةً كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ فَمَرَرْتُ عَلٰى مُوْسٰى

نماز پنجاه نماز هر روز پس برگشتم از درگاه پس گذشتم بموسے علیه السلام

فَقَالَ بِمَا اُمِرْتَ قُلْتُ اُمِرْتُ بِخَمْسِيْنَ صَلٰوةً كُلَّ يَوْمٍ

پس گفت موسی در پرسید بچه چیز امر کرده شدی گفتم من امر کرده شدم به پنجاه نماز هر روز

قَالَ اِنَّ اُمَّتَكَ لَا تَسْتَطِيْعُ خَمْسِيْنَ صَلٰوةً كُلَّ يَوْمٍ وَاِنِّيْ

گفت موسی بدرستے است تو نمیتواند بجا آورد پنجاه نماز هر روز و بدرستے من

وَاللّٰهِ قَدْ جَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ وَعَالَجْتُ بَنِيْ اِسْرَائِيْلَ

بخدا سوگند آزموده ام مردم را پیش از تو و علاج کرده ام بنی اسرائیل را

اَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ فَارْجِعْ اِلٰى رَبِّكَ فَاسْاَلْهُ التَّخْفِيْفَ لِاُمَّتِكَ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّيْ

سخت ترین علاج پس برگرد بسوے پروردگار پس سوال کن او را سبکی و آسانی برای امت خود پس گشتم بدرگاه پروردگار

عَشْرًا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي

ده نماز پس برگشتم بسوی موسی پس گفت مانند آنکه گفته بود پس برگشتم در قعر بارگاه پروردگار پس کم کرد از من

عَشْرًا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي

ده نماز پس برگشتم بسوی موسی پس گفت مانند آنکه گفته بود پس باز برگشتم پس نهاد از من

عَشْرًا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي

ده نماز پس باز برگشتم بسوی موسی علیه السلام پس گفت مانند آن پس باز برگشتم پس نهاد از من

عَشْرًا فَأُمِرْتُ بِعَشْرِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى

ده نماز پس امر کرده شدم بده نماز هر روز پس باز گشتم بسوے موسی ع

فَقَالَ مِثْلَهُ فَرَجَعْتُ فَأُمِرْتُ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ

پس گفت مانند گفته سابق پس باز برگشتم پس امر کرده شدم به پنج نماز هر روز پس باز گشتم

إِلَى مُوسَى فَقَالَ بِمَا أُمِرْتَ قُلْتُ أُمِرْتُ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ

بسوی موسی پس گفت بچه امر کرده شدی گفتم امر کرده شدم به پنج نماز

كُلَّ يَوْمٍ قَالَ إِنَّ أُمَّتَكَ لَا تَسْتَطِيعُ خَمْسَ صَلَوَاتٍ كُلَّ

در هر روز گفت موسی بدرستی امت تو نمی تواند بجا آورد پنج نماز هر

يَوْمٍ وَإِنِّي قَدْ جَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ وَعَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ

روز و بدرستی من آزموده ام مردم را پیش از تو و علاج کرده ام بنی اسرائیل را

أَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ لِأُمَّتِكَ

سخت ترین علاج پس برگرد بسوی پروردگار خود پس سوال کن ازو آسانی بر امت خود

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي فَقُلْتُ يَا رَبِّ

و در روایتے از مسلم این عبارت است پس باز گشتم بسوی پروردگار خود پس اے پروردگار

خَفِّفْ عَلَى أُمَّتِي فَحَطَّ عَنِّي خَمْسًا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى

تخفیف کن و آسانی بر امت من پس کم کرد از من پنج نماز را پس باز گشتم بسوی موسی

فَقُلْتُ حُطَّ عَنِّي خَمْسًا قَالَ إِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذٰلِكَ

پس گفتم کم کرد از من پنج نماز را گفت موسی بدرستی امت تو طاقت ندارد آن را پس

فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ قَالَ فَلَمْ أَزَلْ أَرْجِعُ

برگرد بسوے پروردگار خود پس سوال کن آسانی را فرمود آنحضرت پس همیشه بودم که من که برگشتم

بَيْنَ رَبِّي وَبَيْنَ مُوسَى حَتَّى قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُنَّ خَمْسُ

میان پروردگار خود و میان موسے تا آنکه گفت پروردگار ای محمد این نمازهای فرض پنج

صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لِكُلِّ صَلٰوةٍ عَشْرٌ فَذٰلِكَ خَمْسُونَ

نماز ست در هر روز و شب مر هر نماز را ده حسنه است پس این حساب اینها حکم پنجاه

صَلٰوةً مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةً فَإِنْ

نماز دارند کسیکه قصد کرد و نیت بست به نیکی پس نکرد آن نیکی و بعمل در نیاورد نوشته میشود آن حسنه

عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ

پس اگر عمل کرد آن نیکی را نوشته میشود مر او را ده چند آن و کسیکه قصد کرد به بدکردن پس نکرد بدی را نوشته نمیشود

لَهُ شَيْئًا فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ سَيِّئَةً وَاحِدَةً قَالَ فَنَزَلْتُ حَتَّى

مر او را از ان بدی هیچ چیزی پس اگر کرد آن بدی را نوشته میشود آن سیئه را برای وی یک بدی گفت آنحضرت پس فرود

انْتَهَيْتُ إِلَى مُوسَى فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ

رسیدم به موسے پس خبر دادم او را پس گفت بازگرد بسوے پروردگار خود

فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ الخ قَالَ سَأَلْتُ رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ

پس سوال کن ازو آسانی را تا آخر گفت آنحضرت سوال کردم من پروردگار خود را تا آنکه شرم زده شدم

وَلٰكِنِّي أَرْضَى وَأُسَلِّمُ قَالَ فَلَمَّا جَاوَزْتُ نَادَى مُنَادٍ

ولیکن راضی باشم و تسلیم میکنم امر الهی را فرمود پس هنگامیکه بگذشتم ازان مقام آواز داد آواز دهنده

أَمْضَيْتُ فَرِيضَتِي وَخَفَّفْتُ عَنْ عِبَادِي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و گفت گذرانیدم و مقرر گردانیدم فریضهٔ خود را و سبک گردانیدم فریضه را بر بندگان نهادم بار ازایشان

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ لَمَّا أُسْرِيَ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز عبد اللہ بن مسعود رضہ مرویست بگفت ہنگامیکہ شب برده شد پیغمبر را صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ انْتُهِيَ بِهٖ إِلٰى سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى وَهِيَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ

وسلم نہایت برده شد آنحضرت را تا سدرة المنتہی و سدرة المنتہی در آسمان ششم است

إِلَيْهَا يَنْتَهِي مَا يُعْرَجُ بِهٖ مِنَ الْأَرْضِ فَيُقْبَضُ مِنْهَا وَإِلَيْهَا

بسوی سدرة المنتہی نہایت پذیرفتہ میشود چیزیکہ بالا برده میشود از زمین پس گرفتہ میشود ازوی وبسوے

يَنْتَهِي مَا يُهْبَطُ بِهٖ مِنْ فَوْقِهَا فَيُقْبَضُ مِنْهَا قَالَ إِذْ يَغْشَى

سدرة المنتہی منتہی میگردد چیزیکہ پایان نیز فرستاده میشود از بالای وی از اوامر ونواہی پس قبض کرده میشود

السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى قَالَ فَرَاشٌ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ فَأُعْطِيَ

سدرہ را چیزیکہ میپوشد گفت وآن پرندہا اند کہ گرد شمع میگردند از زر گفت پس داده شد

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثًا أُعْطِيَ الصَّلَوَاتِ

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم در شب معراج سہ چیز داده شد نماز

الْخَمْسَ وَأُعْطِيَ خَوَاتِيْمَ سُوْرَةِ الْبَقَرِ وَغُفِرَ لِمَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللّٰهِ

پنجگانہ و داده شد آیتہا کہ خاتمہ سورہ بقر است وآمرزیده شد مر کسے را کہ شریک نمیداند

مِنْ أُمَّتِهٖ شَيْئًا الْمُقْحِمَاتُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ

از امت وے چیز یا گناہان کبیره رواہ مسلم و در روایتست از ابی ہریره رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ رَأَيْتُنِيْ

گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مر آنینہ بتحقیق دیدم من خود را

فِي الْحِجْرِ وَقُرَيْشٌ يَسْأَلُنِيْ عَنْ مَسْرَايَ فَسَأَلَتْنِيْ عَنْ أَشْيَاءَ

در حجر و قریش می پرسیدند مرا از شب رفتن بیت المقدس پس

مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ لَمْ أُثْبِتْهَا فَكُرِبْتُ كُرْبًا مَا كُرِبْتُ مِثْلَهٗ

از بیت المقدس کہ یاد ندارم در ہیچ وقت پس اندوہگین کرده شدم بہ اندوہی کہ ہرگز اندوہگین کرده نشدم

فَرَفَعَهُ اللّٰهُ لِيَ أَنْظُرُ إِلَيْهِ مَا يَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَنْبَأْتُهُمْ

پس برداشت خدا بیت المقدس را بمن و بنمودم آنرا و حالیکه نظر میکنم بسوی آن نمی پرسند قریش مرا از هیچ چیز مگر آنکه خبر میدادم

وَقَدْ رَأَيْتُنِي فِي جَمَاعَةٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَإِذَا مُوسَى قَائِمٌ يُصَلِّي

و بتحقیق دیدم خود را در بیت المقدس در جماعتی از پیغمبران پس ناگاه می بینم که موسی استاده است نماز میکند

فَإِذَا رَجُلٌ ضَرْبٌ جَعْدٌ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَنُوءَةَ وَإِذَا عِيسَى

پس ناگاه موسی مرد یست سبک گوشت مفتول موی گویا که وی از مردان شنوات ست و ناگاه عیسی

قَائِمٌ يُصَلِّي أَقْرَبُ النَّاسِ بِهِ شَبَهًا عُرْوَةُ بْنُ مَسْعُودٍ الثَّقَفِيُّ

نیز استاده است نماز میگذارد خود نزدیکترین مردم بوی از روی مشابهت عروه بن مسعود ثقفی ست

وَرَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ قَائِمًا يُصَلِّي أَشْبَهُ النَّاسِ بِهِ صَاحِبُكُمْ

و ناگاه می بینم که ابراهیم استاده است نماز میگذارد مشابه ترین مردم بوی یار شما ست

يَعْنِي نَفْسَهُ فَحَانَتِ الصَّلَاةُ فَأَمَمْتُهُمْ فَلَمَّا فَرَغْتُ

اراده میکرد آنحضرت ذات شریف خود را پس در رسید وقت نماز پس امامت کردم من انبیا را پس چون فارغ

مِنَ الصَّلَاةِ قَالَ لِي قَائِلٌ يَا مُحَمَّدُ هَذَا مَالِكٌ خَازِنُ

شدم از نماز گفت مرا گوینده ای محمد این مالک کلیدبان دار

النَّارِ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَالْتَفَتُّ إِلَيْهِ فَبَدَأَنِي بِالسَّلَامِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

آتش ست پس سلام دهم بر وی پس باز نگریستم بسوی وی پس ابتدا کرد مرا بسلام و نگذاشت مرا که من ابتدا کنم بوی سلام

بَابُ فِي الْمُعْجِزَاتِ

باب در بیان معجزات

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا

نزدیک شد قیامت و شگافته ماه و اگر بینند نشانه روی گردانند

وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ

و گویند جادو نیست دائم و گفتند چرا نمی آرد ما آیتی از پروردگار خود

أَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ۝ وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا

آیا نیامد بدایشان خبر آنچہ در کتابہائے پیشین است ونفرستیم بآیتہا مگر

تَخْوِيفًا ۝ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ

ترسیدن ونہ گردانیدیم خواب کہ نمودیم ترا مگر آزمایش برائے آدمیان

وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا

ودرخت رانده شده در قرآن وبترسانیم ایشان را پس نمی افزاید ایشان را مگر

طُغْيَانًا كَبِيرًا ۝ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ

سرکشی بزرگ روایت ست از انس بن مالک رض کہ صدیق اکبر رضی اللہ عنہ وقت حکایت کردن از قصہ ہجرت

قَالَ نَظَرْتُ إِلَىٰ أَقْدَامِ الْمُشْرِكِينَ عَلَىٰ رُءُوسِنَا وَنَحْنُ فِي الْغَارِ

گفت نگاہ کردم من بسوی پایہای مشرکان کہ مارا می جستند وبرسید ند برسرما وحال آنکہ ما درون غاریم

فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ نَظَرَ إِلَىٰ قَدَمَيْهِ أَبْصَرَنَا

پس گفتم اے رسول خدا اگر بتحقیق کہ یکے ازایشان نگاہ کند بجانب پاخود ببیند مارا

فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ مَا ظَنُّكَ بِاثْنَيْنِ اللَّهُ ثَالِثُهُمَا ۝ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پس گفت آنحضرت ص ای ابوبکر چیست گمان تو بان دو کہ خدا سوم آن دو کس ست۔ متفق علیہ

وَعَنْ بَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهُ قَالَ فِي

وروایت ست از براء بن عازب از پدرش کہ عازب گفت واو روایت میکند از ابوبکر رض کہ وی گفت در

حَدِيثِ الْهِجْرَةِ وَاتَّبَعَنَا سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ فَقُلْتُ أُتِينَا يَا

حدیث ہجرت وپیروی کرد مارا سراقہ بن مالک پس گفتم من آمدہ شدیم ما اے

رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَدَعَا عَلَيْهِ النَّبِيُّ

رسول خدا پس گفت آنحضرت ص اندوہگین مشو وغم مخور بدرستی خدا با ماست پس دعا کرد آنحضرت ص

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَارْتَطَمَتْ بِهِ فَرَسُهُ إِلَىٰ بَطْنِهَا

صلے اللہ علیہ وسلم برسراقہ پس فرورفت باسراقہ پایہای اسپ وی تا شکم وے

فِي جَلَدٍ مِنَ الْأَرْضِ فَقَالَ إِنِّي أَرَاكُمَا دَعَوْتُمَا عَلَيَّ فَادْعُوا

در زمین درشت پس گفت سراقہ بدرستی کہ می بینم شما را کہ دعا کردید بر زیان من پس دعا کنید

لِي فَاللّٰهُ لَكُمَا أَنْ أَرُدَّ عَنْكُمَا الطَّلَبَ فَدَعَا لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

برای خود من پس خدا یاری کننده و نگاهدارنده است مر شما را تا کہ رد کنم و دفع نمایم از شما طلب کنان را پس

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَجَا فَجَعَلَ لَا يَلْقَى أَحَدًا إِلَّا قَالَ كَفَيْتُكُمْ مَا هَاهُنَا

علیہ وسلم پس رست سراقہ از ان محنت پس ہر استاد سراقہ کہ پیش نمی آید ہیچ کس را مگر آنکہ میگفت کفایت کردہ شدید

فَلَا يَلْقَى أَحَدًا إِلَّا رَدَّهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ

یعنے ہر رست نمیدید اینجا کسے پس ہر کس نمی آید سراقہ ہیچ کس را مگر آنکہ باز میگرداند متفق علیہ و از انس مروی است گفت

سَمِعَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ سَلَامٍ بِمَقْدَمِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

شنید عبد اللہ بن سلام قدوم آوردن آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي أَرْضٍ يَخْتَرِفُ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وسلم و حال آنکہ عبد اللہ در زمینے کہ بود می چید میوہ پس آمد پیغمبر را صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي سَائِلُكَ عَنْ ثَلَاثٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا نَبِيٌّ فَمَا أَوَّلُ

وسلم پس گفت عبد اللہ بدرستی من سوال کنندہ ام ترا از سہ چیز نمی داند آن سہ چیز را مگر پیغمبر پس چیست

أَشْرَاطِ السَّاعَةِ وَمَا أَوَّلُ طَعَامٍ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَا يَنْزِعُ الْوَلَدَ

نشانہائے قیامت و چیست نخستین خورش بہشتیان و چیست کہ میکشد فرزند

إِلَى أَبِيهِ أَوْ إِلَى أُمِّهِ قَالَ أَخْبَرَنِي بِهِنَّ جِبْرَئِيلُ آنِفًا أَمَّا أَوَّلُ

بسوی پدرش یا بسوی مادرش گفت آنحضرت خبر داد مرا باین سہ چیز جبرئیل اکنون پس

أَشْرَاطِ السَّاعَةِ فَنَارٌ يَحْشُرُ النَّاسَ مِنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ

نشانہائے قیامت پس آتشے است کہ می برانگیزد و گرد می آرد مردم را بجانب مشرق بجانب مغرب

وَأَمَّا أَوَّلُ طَعَامٍ يَأْكُلُهُ أَهْلُ الْجَنَّةِ فَزِيَادَةُ كَبِدِ حُوتٍ وَأَمَّا

و اما نخستین طعامے کہ میخورند آنرا اہل بہشت پس زیادہ جگر ماہی ست و چون

سَبَقَ مَاءُ الرَّجُلِ مَاءَ الْمَرْأَةِ نَزَعَ الْوَلَدَ وَإِذَا سَبَقَ مَاءُ الْمَرْأَةِ

پیش میشود آب مرد آب زن را میکشد فرزند را او مانند میگرداند بخود وچون سبقت میکند آب زن

نَزَعَتْ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ يَا

میکشد زن فرزند را گفت عبد اللہ بن سلام بعد از شنیدن جواب اشہد ان لا الہ الا اللہ وبدرستیکہ تو رسول

رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّ الْيَهُوْدَ قَوْمٌ بُهْتٌ وَإِنَّهُمْ إِنْ يَعْلَمُوْا بِإِسْلَامِيْ

وگفت عبد اللہ ای رسول خدا بدرستیکہ یہود گروہے اند کہ بسیار بہتان میکنند وبدرستی ایشان اگر بدانند اسلام

مِنْ قَبْلِ أَنْ تَسْأَلَهُمْ يَبْهَتُوْنِيْ فَجَاءَتِ الْيَهُوْدُ فَقَالَ أَيُّ

پیش از انکہ پرسی تو ایشانرا دروغ بندند بر من پس آمدند یہود نزد آنحضرت پس گفت وپرسید آنحضرت

رَجُلٍ عَبْدُ اللّٰهِ فِيْكُمْ قَالُوْا خَيْرُنَا وَابْنُ خَيْرِنَا وَسَيِّدُنَا

چگونہ مرد است عبد اللہ در میان شما گفتند بہترین ما ست وپسر بہترین ما ست ومہتر ما ست

وَابْنُ سَيِّدِنَا قَالَ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَسْلَمَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ سَلَامٍ قَالُوْا

وپسر مہتر ما ست گفت آنحضرت خبر دہید مرا کہ اگر اسلام آرد عبد اللہ بن سلام گفتند یہود

أَعَاذَهُ اللّٰهُ مِنْ ذٰلِكَ فَخَرَجَ عَبْدُ اللّٰهِ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا

نگاہ دارد او را خدا از ان پس بیرون آمد عبد اللہ پس گفت گواہی دہم اینکہ نیست ہیچ معبودے مگر

اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ فَقَالُوْا شَرُّنَا وَابْنُ شَرِّنَا

خدائے تعالے وگواہی دہم کہ محمد پیغمبر خدا ست پس گفتند وی بدترین ما ست وپسر بدترین ما ست

فَانْتَقَصُوْهُ فَقَالَ هٰذَا الَّذِيْ كُنْتُ أَخَافُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

پس نقص او کردند گفت عبد اللہ اینست چیزیکہ بودم من میترسیدم از بہتان یہود ای رسول خدا

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ **وَعَنْهُ** رض قَالَ فِيْ حَدِيْثِ الْبَدْرِ فَانْطَلَقُوْا

رواہ بخاری وہم از وی مرویست گفت انس رضہ در حدیث بدر پس بر آمدند و رفتند مردم

حَتّٰى نَزَلُوْا بَدْرًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تا فرود آمدند موضعے را کہ نام او بدر ست پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

ع بہت بیفتین چون بہت نیز آمدہ است ۱۲

هٰذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ وَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى الْأَرْضِ هٰهُنَا وَهٰهُنَا

ایجای فلان فلان است نام یکے از اشقیای بود و می نهاد آنحضرت دست خود را بر زمین برای تعیین موضع ایجا و ایجا یعنی ہر کلام از

قَالَ فَمَا مَاطَ أَحَدُهُمْ عَنْ مَوْضِعِ يَدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

گفت انس پس دور نگذشت ہیچ یکے از جاے کہ دست نہادہ بود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

علیہ وسلم رواہ مسلم و ہم از وی مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ بَدْرٍ هٰذَا جِبْرِيلُ آخِذٌ بِرَأْسِ فَرَسِهِ

علیہ وسلم فرمود روز بدر این جبرئیل است کہ گیرندہ است سر اسپ خود را

عَلَيْهِ أَدَاةُ الْحَرْبِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّ

و عنان آنرا برای ساختگی جنگ در حالیکہ بر وے سلاح جنگ ست رواہ البخاری و از ابو قتادہ رضی اللہ عنہ مرویست

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَمَّارٍ حِينَ يَحْفِرُ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت مر عمار بن یاسر را در ہنگامیکہ میکند برائے آنحضرت یا عمار

الْخَنْدَقَ فَجَعَلَ يَمْسَحُ رَأْسَهُ وَيَقُولُ بُؤْسَ ابْنِ سُمَيَّةَ يَقْتُلُكَ الْفِئَةُ

خندق را پس شروع کرد کہ مسح میکند سر عمار را و میگفت بوس ای شدت و مشقت پسر سمیہ میکشد ترا

الْبَاغِيَةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ رضه قَالَ عَطِشَ النَّاسُ

گروہ باغی روایت کرد مسلم و در روایت است از جابر رضہ گفت جابر تشنہ شدند مردم

يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ يَدَيْهِ

روز حدیبیہ و حال آنکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در پیش وی ظرفے بود

رَكْوَةٌ فَتَوَضَّأَ مِنْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ النَّاسُ نَحْوَهُ فَقَالُوا لَيْسَ عِنْدَنَا مَاءٌ

از چرم کہ دہنہ ساختہ شود بوی پستر روی آوردند مردم بجانب آنحضرت گفتند مردم نیست نزد ما

نَتَوَضَّأُ بِهِ وَنَشْرَبُ إِلَّا مَا فِي رَكْوَتِكَ فَوَضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

کہ وضو کنیم بآن و بنوشیم آن آب را کہ ہمین قدر کہ در رکوہ تست پس نہاد آنحضرت صلی اللہ

موضع سین و نون و داء را ر سکون ۱۲

ہ بوس ابن سمیہ یا ابن سمیہ ای شدت و مشقت و محنت پسر سمیہ بفتح سین مصغر نام زنے کہ شہید شد در راہ اسلام و شہید اول در اسلام ست از مردان و زنان

وَسَلَّمَ يَدَهُ فِي الرَّكْوَةِ فَجَعَلَ الْمَاءُ يَفُوْرُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ كَأَمْثَالِ الْعُيُوْنِ قَالَ فَشَرِبْنَا

وسلم دست خود را در رکوه پس گشت آب که میجوشید از میان انگشتان آنحضرت مانند چشمها گفت جابر پس نوشیدیم

وَتَوَضَّأْنَا قِيْلَ لِجَابِرٍ كَمْ كُنْتُمْ قَالَ لَوْ كُنَّا مِائَةَ أَلْفٍ لَكَفَانَا كُنَّا خَمْسَ عَشْرَةَ مِائَةٍ

و وضو کردیم گفته شد مر جابر را چند کس بودید شما گفت جابر اگر مے بودیم صد هزار کس هر آینه بسنده میبود ما را پانزده صد

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ نَعَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

متفق علیه و از انس رضه مرویست که گفت انس را خبر رسانید آنحضرت صلے اللہ علیه

وَسَلَّمَ زَيْدًا وَجَعْفَرًا وَعَبْدَ اللّٰهِ بْنَ رَوَاحَةَ لِلنَّاسِ قَبْلَ أَنْ

وسلم بموت زید بن حارث و جعفر بن ابی طالب و عبد اللہ بن رواحه برای مردم پیش از ان که

يَأْتِيَهُمْ خَبَرُهُمْ فَقَالَ أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأُصِيْبَ ثُمَّ أَخَذَ

بیاید مردم را خبر موت ایشان پس گفت آنحضرت و بیان شهیدان گرفت رایت را نخست زید بن حارثه پس کشته شد

جَعْفَرٌ فَأُصِيْبَ ثُمَّ أَخَذَ ابْنُ رَوَاحَةَ فَأُصِيْبَ وَعَيْنَاهُ

جعفر پس کشته شد پس تر گرفت عبد اللہ بن رواحه پس کشته شد و میگفت آنحضرت این حکایت را و هر دو چشم

تَذْرِفَانِ حَتّٰى أَخَذَ الرَّايَةَ سَيْفٌ مِنْ سُيُوْفِ اللّٰهِ يَعْنِيْ

آنحضرت اشک میریختند تا آنکه گرفت رایت را آنکه لقب او شمشیر است از شمشیرهاے خدا یعنے

خَالِدَ بْنَ الْوَلِيْدِ حَتّٰى فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

خالد بن ولید و گویند که هفت شمشیر از دست خالد در آن روز شکسته شد تا آنکه گشاد خدا تعالی بر مسلمانان

وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رض قَالَ غَزَوْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ

و روایت ست از سلمة بن الاکوع رضه گفت غزا کردیم با همراه آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُنَيْنًا فَوَلّٰى صَحَابَةُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

صلے اللہ علیه وسلم غزوه حنین را پس پشت دادند بعضے از اصحاب آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا غَشُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَزَلَ

علیه وسلم پس چون نزدیک آمدند قصد خیانت کردند کافران با آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم

عَنِ الْبَغْلَةِ ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً مِنْ تُرَابٍ مِنَ الْأَرْضِ ثُمَّ اسْتَقْبَلَ

از استر پس گرفت آنحضرت مشتے از خاک زمین پس نزد مقابل کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

بِهِ وُجُوهَهُمْ فَقَالَ شَاهَتِ الْوُجُوهُ فَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْهُمْ إِنْسَانًا

بآن خاک روے ہاے ایشان را پس گفت آنحضرت قبیح باد روے ہاے ایشان پس پیدا نکرد خدا تعالیٰ از ایشان ہیچ آدمی را

إِلَّا مَلَأَ عَيْنَيْهِ تُرَابًا بِتِلْكَ الْقَبْضَةِ فَوَلَّوْا مُدْبِرِينَ فَهَزَمَهُمُ

مگر آنکہ پر کرد ہر دو چشم او را خاک بآن قبضہ خاک پس برگشتند کافران درحالیکہ پشت دہندہ بودند پس شکست داد

اللّٰهُ وَقَسَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَنَائِمَهُمْ بَيْنَ

خدا و بخش کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم غنیمتہاے ایشان را میان

الْمُسْلِمِينَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ إِنَّ رَجُلًا كَانَ

مسلمانان رواہ مسلم و از انس رضہ مرویست کہ مردے بود

يَكْتُبُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَارْتَدَّ عَنِ الْإِسْلَامِ

مے نوشت برای آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم وحی یا جز آن پس مرتد شد و بازگشت از مسلمانی

وَلَحِقَ بِالْمُشْرِكِينَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْأَرْضَ

و باز ہمدست مشرکان پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی

لَا تَقْبَلُهُ فَأَخْبَرَنِي أَبُو طَلْحَةَ أَنَّهُ أَتَى الْأَرْضَ الَّتِي مَاتَ فِيهَا

زمین نمی پذیرد او را در درون خود نگہدارد و میگوید پس خبر داد مرا ابو طلحہ انصاری کہ وی گفت زمین را کہ مرد آنجا در درون

فَوَجَدَهُ مَنْبُوذًا فَقَالَ مَا شَأْنُ هٰذَا فَقَالُوا دَفَنَّاهُ مِرَارًا

زمین پس یافت ابو طلحہ او را بیرون شدہ از قبر پس افتادہ پس پرسید ابو طلحہ چیست حال این مرد پس گفتند دفن کردیم ما او را چند بار

فَلَمْ تَقْبَلْهُ الْأَرْضُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ

پس قبول نکرد او را زمین متفق علیہ و روایت است از ابو ایوب انصاری گفت

خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ وَجَبَتِ الشَّمْسُ

بیرون آمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ فرو افتادہ بود آفتاب یعنے غروب کرد

فَسَمِعَ صَوْتًا فَقَالَ يَهُودُ تُعَذَّبُ فِي قُبُورِهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس شنید آوازی را پس گفت آنحضرت این آواز بسبب آنست کہ یہود عذاب کردہ میشوند در قبرستان متفق علیہ

أَنَسٍ رض قَالَ أَصَابَتِ النَّاسَ سَنَةٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از روایت است از انس رض گفت انس رسید مردم را قحطی در زمان آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ

علیہ وسلم پس در اثنای آنکہ پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم خطبہ میخواند

فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ قَامَ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

در روز جمعہ استاد بادیہ نشینے پس گفت اے رسول خدا صلے اللہ

عَلَيْكَ وَسَلَّمَ هَلَكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ فَادْعُ اللّٰهَ لَنَا

علیک وسلم ہلاک شد مال از باغ و زراعت و دواب و گرسنہ شدند عیال از تنگی معاش پس دعا کن

فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَمَا نَرَى فِي السَّمَاءِ قَزَعَةً فَوَالَّذِي نَفْسِي

پس برداشت آنحضرت ہر دو دست مبارک خود را و حال آنکہ نمی بینیم ما در آسمان پارہ ابر پس نجد اسوگند نہاد آنحضرت

بِيَدِهِ مَا وَضَعَهَا حَتّٰى ثَارَ السَّحَابُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ

دست تا آنکہ برجست ابرہا مانند کوہہا پستر فرود نیامد

عَنْ مِنْبَرِهِ حَتّٰى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَلَى لِحْيَتِهِ فَمُطِرْنَا

از منبر کہ بروے استادہ بود تا دیدم باران را بر ریش مبارک وفرود می افتاد از لحیہ شریف وی پس باران دادہ شدیم

يَوْمَنَا ذٰلِكَ وَمِنَ الْغَدِ وَمِنْ بَعْدِ الْغَدِ حَتّٰى الْجُمُعَةِ الْأُخْرٰى

ما آن روز کہ دعا کرد آنحضرت و فردای آن روز و پس فردائے آن روز تا جمعہ دیگر

وَقَامَ ذٰلِكَ الْأَعْرَابِيُّ أَوْ غَيْرُهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَهَدَّمَ

واستاد روز جمعہ دیگر آن اعرابی یا مردے دیگر جز وی پس گفت ای رسول اللہ ویران شد

الْبِنَاءُ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللّٰهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اللّٰهُمَّ

خانہا و آب از سر گذشت ما پس دعا کن خدا را برای ما پس برداشت آنحضرت ہر دو دست خود را

پس گفت آنحضرت خدایا

حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَمَا يُشِيرُ إِلَى نَاحِيَةٍ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا انْفَرَجَتْ

گرد اگرد ما نه بر ما پس اشارت نمیکرد آنحضرت بهیچ سوی از ابر مگر آنکه کشاده میگشت

وَصَارَتِ الْمَدِينَةُ مِثْلَ الْجَوْبَةِ وَسَالَ الْوَادِي قَنَاةً شَهْرًا

وگشت بالای مدینه مانند کوهے و روان رفت رود مانند کاریز یک ماه

وَلَمْ يَجِئْ أَحَدٌ مِنْ نَاحِيَةٍ إِلَّا حَدَّثَ بِالْجَوْدِ وَفِي رِوَايَةٍ

و نمی آمد هیچ یکے از سوئے مگر آنکه خبر داد بباران نیکو بسیار و در روایتے دیگر چنین

قَالَ اللّٰهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا اللّٰهُمَّ عَلَى الْآكَامِ وَالظِّرَابِ

آمده فرمود خدایا بباران گرد اگرد ما و بباران بر ما خداوندا بباران بر پشتها و بر کوهها

وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ قَالَ فَأُقْلِعَتْ وَخَرَجْنَا

و در درونهای وادیها و در جاهاے رستن درختان گفت راوی پس قطع کرده شد و کناده

نَمْشِي فِي الشَّمْسِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ كَانَ النَّبِيُّ

ابرها و بیرون آمدیم در حالیکه راه میرفتیم در آفتاب متفق علیه و از جابر رض مرویست گفت بود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ اسْتَنَدَ إِلَى جِذْعٍ نَخْلَةٍ

صلے اللہ علیہ وسلم که چون خطبه میخواند تکیه میکرد تنه درخت خرمارا

مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ فَلَمَّا صُنِعَ لَهُ الْمِنْبَرُ فَاسْتَوَى عَلَيْهِ صَاحَتِ

از ستونهای مسجد که در زمان آنحضرت بود پس چون ساخته شد منبر پس بالا بر آمد آنحضرت بر منبر فریاد

النَّخْلَةُ الَّتِي كَانَ يَخْطُبُ عِنْدَهَا حَتَّى كَادَتْ أَنْ تَنْشَقَّ

آن جذع نخله که میخواند آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خطبه نزد وی پس از نهادن منبر تا آنکه قریب شد که دو

فَنَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهَا حَتَّى أَخَذَهَا فَضَمَّهَا إِلَيْهِ

آنجذع نخله از فراق آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس فرود آمد آنحضرت تا آنکه گرفت آن نخله را پس ضم آورد آنحضرت

فَجَعَلَتْ تَأَنُّ أَنِينَ الصَّبِيِّ الَّذِي يُسَكَّتُ حَتَّى اسْتَقَرَّتْ قَالَ

او را بسوی خود و در کنار گرفت پس گشت آن نخله که ناله میکرد همچو ناله کردن کودک که خاموش گردانیده میشود از گریه تا آنکه

بَكَتْ عَلَى مَا كَانَتْ تَسْمَعُ مِنَ الذِّكْرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

گریہ کرد آن نخلہ بر فقدان چیزے کہ می شنید از ذکر رواہ بخاری و روایت است از

أَبِي مُوسَى رض قَالَ خَرَجَ أَبُو طَالِبٍ إِلَى الشَّامِ وَخَرَجَ مَعَهُ

ابو موسے رضہ گفت بیرون آمد ابو طالب عم آنحضرت ﷺ بسوے شام و بیرون آمد با وے

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَشْيَاخٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَلَمَّا أَشْرَفُوا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در میان پیران از قریش پس ہر گاہ کہ مطلع شدند

عَلَى الرَّاهِبِ هَبَطُوا فَحَلُّوا رِحَالَهُمْ فَخَرَجَ إِلَيْهِمُ الرَّاهِبُ

بر راہب کہ نام او بحیرا بود فرود آمدند پس بگشادند بارہای خود را پس بیرون آمد بسوی ایشان بر اثر آن راہب

وَكَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ يَمُرُّونَ بِهِ فَلَا يَخْرُجُ إِلَيْهِمْ وَلَا يَلْتَفِتُ فَهُمْ يَحُلُّونَ

و بودند ایشان پیش ازین بارہا دیگر کہ سفر میکردند و میگذشتند بر راہب و بیرون نمی آمد بسوی ایشان گفت ابو موسے

رِحَالَهُمْ فَجَعَلَ يَتَخَلَّلُهُمُ الرَّاهِبُ حَتّٰى جَاءَ فَأَخَذَ بِيَدِ

بارہای خود را پس گشت کہ در میان آمد میان ایشان راہب تا آنکہ آمد پس گرفت دست

رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ هٰذَا سَيِّدُ الْعَالَمِينَ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفت ہذا سید العالمین

هٰذَا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ يَبْعَثُهُ اللّٰهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ فَقَالَ لَهُ

ہذا رسول رب العالمین میفرستد او را خدا تعالیٰ سبب رحمت و مہربانی برای جہانیان پس گفتند مر

أَشْيَاخٌ مِنْ قُرَيْشٍ مَا عِلْمُكَ فَقَالَ إِنَّكُمْ حِينَ أَشْرَفْتُمْ مِنَ

بعضے پیران از قریش چیست سبب علم تو بوی و از کجا میدانی پس گفت راہب بدرستی شما نہ گاہ کہ بالا بر آمدید

الْعَقَبَةِ لَمْ يَبْقَ شَجَرٌ وَلَا حَجَرٌ إِلَّا خَرَّ سَاجِدًا وَلَا يَسْجُدَانِ

راہ کہ میان کوہ است باقی نماند ہیچ درختے و نہ سنگے مگر آنکہ افتاد سجدہ کنندہ و سجدہ نمیکنند درخت

إِلَّا لِنَبِيٍّ وَإِنِّي أَعْرِفُهُ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ أَسْفَلَ مِنْ غُضْرُوفِ

مگر برائے پیغمبر و بدرستی من میشناسم او را بمہر نبوت کہ واقع است پایان تر از استخوان

كَتِفِهِ مِثْلَ تُفَّاحَةٍ ثُمَّ رَجَعَ فَصَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا فَلَمَّا أَتَاهُمْ

شانۂ وی مانند سیب پستر برگشت راہب پس ساخت برای ایشان طعامی پس ہنگامیکہ آورد طعام را

بِهِ وَكَانَ هُوَ فِي رَعِيَةِ الْإِبِلِ فَقَالَ أَرْسِلُوا إِلَيْهِ فَأَقْبَلَ

وبود آنحضرت در چرانیدن شتران پس گفت بفرستید بسوی وے پس آمد آنحضرت

وَعَلَيْهِ غَمَامَةٌ تُظِلُّهُ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْقَوْمِ وَجَدَهُمْ قَدْ سَبَقُوهُ

وحال آنکہ بر آنحضرت ابرے بود کہ سایہ میکرد او را پس ہنگامیکہ نزدیک شد از قوم یافت قوم را کہ بتحقیق پیشی کردہ

إِلَى فَيْءِ شَجَرَةٍ فَلَمَّا جَلَسَ مَالَ فَيْءُ الشَّجَرَةِ عَلَيْهِ فَقَالَ انْظُرُوا

بسوے سایۂ درختے پس ہنگامیکہ نشست خمید سایۂ آن درخت بر آنحضرت پس گفت راہب نگاہ کنید

إِلَى فَيْءِ الشَّجَرَةِ مَالَ عَلَيْهِ فَقَالَ أَنْشُدُكُمُ اللَّهَ أَيُّكُمْ وَلِيُّهُ

بسوے سایۂ درخت کہ میل کرد بر وے پس گفت راہب سوال میکنم از شما بخدا کہ کدام یکے از شماست

قَالُوا أَبُو طَالِبٍ فَلَمْ يَزَلْ يُنَاشِدُهُ حَتَّى رَدَّهُ أَبُو طَالِبٍ

گفتند ولی وی ابو طالب است پس ہمیشہ بود راہب کہ سوال میکرد ابو طالب را بخدا سوگند کہ باز گرداند محمد

وَبَعَثَ مَعَهُ أَبُو بَكْرٍ بِلَالًا وَزَوَّدَهُ الرَّاهِبُ مِنَ الْكَعْكِ

باز گردانید و فرستاد آنحضرت را و فرستاد با او ابو بکر بلال را و توشہ داد آنحضرت را راہب

وَالزَّيْتِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيِّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ رض

و روغن زیت رواہ ترمذی و روایت است از علی بن ابی طالب رضہ

قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ فَخَرَجْنَا

گفت بودم من با آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در مکہ پس بیرون آمدیم

فِي بَعْضِ نَوَاحِيهَا فَمَا اسْتَقْبَلَهُ جَبَلٌ وَلَا شَجَرٌ إِلَّا وَهُوَ يَقُولُ

در بعض نواحے مکہ پس نمی آمد آنحضرت را کوہے و نہ درختے مگر آنکہ وی میگفت

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

السلام علیک یا رسول اللہ رواہ ترمذی و دارمی

وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِالْبُرَاقِ

در روایت ست از انس رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آوردہ شد براق

لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ مُلْجَمًا مُسْرَجًا فَاسْتَصْعَبَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ

در شب معراج لگام کردہ زین بستہ پس تندی و سرکشی کرد براق بر آنحضرت پس گفت مر براق را

جِبْرَئِيلُ أَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَفْعَلُ هٰذَا فَمَا رَكِبَكَ

جبرئیل آیا بمحمد صلے اللہ علیہ وسلم میکنی این تندی و سرکشی پس سوار نشدہ است

أَحَدٌ أَكْرَمُ عَلَى اللّٰهِ مِنْهُ قَالَ فَارْفَضَّ عَرَقًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ترا ہیچ یکے بزرگتر بر خدا از وی گفت انس پس ریخت از براق خوی از خجالت رواہ ترمذی

وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در روایت ست از بریدہ رضہ گفت بریدہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ جِبْرَئِيلُ بِإِصْبَعِهِ فَخَرَقَ

ہنگامہ کہ رسیدیم ما بہ بیت المقدس اشارت کرد جبرئیل بانگشت خود پس سوراخ کرد

بِهَا الْحَجَرَ فَشَدَّ بِهِ الْبُرَاقَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ

بانگشت سنگ را پس ببست بدان براق را رواہ ترمذی و در روایت ست از یعلی بن مرہ

الثَّقَفِيِّ قَالَ ثَلٰثَةُ أَشْيَاءَ رَأَيْتُهَا مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ثقفی گفت یعلی سہ چیز است کہ دیدم من آنرا از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا نَحْنُ نَسِيرُ مَعَهُ إِذْ مَرَرْنَا بِبَعِيرٍ يُسْنَى عَلَيْهِ

علیہ وسلم در اثنای آنکہ ما میرفتیم ہمراہ آنحضرت ناگاہ گذر ما بشتری افتاد کہ آب کشیدہ میشد بروے

فَلَمَّا رَآهُ الْبَعِيرُ جَرْجَرَ وَوَضَعَ جِرَانَهُ فَوَقَفَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ

پس ہنگامہ کہ دید آنحضرت را شتر آواز کرد پس بنہاد شتر گردن خود را پس بایستاد بروے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَيْنَ صَاحِبُ هٰذَا الْبَعِيرِ فَجَاءَهُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود کجاست صاحب این شتر پس آمد صاحب شتر نزد آنحضرت

فَقَالَ بِعَيْنِهِ فَقَالَ بَلْ نَهَبُهُ لَكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَاِنَّهُ لَاَهْلٌ

پس گفت آنحضرت این شتر را بدست من بفروش گفت صاحب شتر فروختن چه باشد بلکه می بخشیم ما آنرا مر ای رسول

مَا لَهُمْ مَعِيْشَةٌ غَيْرُهُ قَالَ اَمَا اِذْ ذَكَرْتَ هٰذَا مِنْ اَمْرِهِ فَاِنَّهُ شَكَا

کز بیت مر لایق از سبب گانی چرین سر فرو آنحضرت اما چون ذکر کردی تو از شان این شتر طلب میکنیم خریدن آنرا و لیکن وصیت میکنیم بصاحب او

كَثْرَةَ الْعَمَلِ وَقِلَّةَ الْعَلَفِ فَاَحْسِنُوْا اِلَيْهِ ثُمَّ سِرْنَا حَتّٰى نَزَلْنَا مَنْزِلًا

بسیاری کار را و کمی علف را پس نیکی کنید بسوی او پس سیر کردیم تا آنکه فرود آمدیم جاے فرود آمدن را

فَنَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ شَجَرَةٌ تَشُقُّ الْاَرْضَ حَتّٰى

پس خواب کرد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس آمد درختی که می شگافد زمین را تا آنکه

غَشِيَتْهُ ثُمَّ رَجَعَتْ اِلٰى مَكَانِهَا فَلَمَّا اسْتَيْقَظَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پوشید آن درخت آنحضرت را پس باز برگشت آن درخت بجای خود پس چون بیدار شد آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرْتُ لَهُ فَقَالَ هِيَ شَجَرَةٌ اِسْتَاْذَنَتْ رَبَّهَا فِيْ اَنْ

علیه وسلم ذکر کردم مر آنحضرت را پس فرمود این درختی است که دستوری خواست بپروردگار خود

تُسَلِّمَ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ فَاَذِنَ لَهَا قَالَ ثُمَّ سِرْنَا فَمَرَرْنَا بِمَاءٍ فَاَتَتْهُ

سلام کند بر پیغمبر خدا پس دستوری داد خدا تعالی آن درخت را گفت راوی پس سیر کردیم پس گذشتیم بآبے پس آمد آنحضرت

اِمْرَاَةٌ بِابْنٍ لَهَا بِهِ جِنَّةٌ فَاَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْخَرِهِ

زنے با پسرے که مر آن زن را بود و بود آن پسر دیوانگی پس گرفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سوراخ بینی آن پسر را

ثُمَّ قَالَ اخْرُجْ فَاِنِّيْ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ ثُمَّ سِرْنَا فَلَمَّا رَجَعْنَا مَرَرْنَا

پس گفت آنحضرت بیرون آی پس بدرستیکه من محمد فرستاده خدا ام پس سیر کردیم پس بازگشتیم گذشتیم

بِذٰلِكَ الْمَاءِ فَسَاَلَهَا عَنِ الصَّبِيِّ فَقَالَتْ وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ

بآن آب پس پرسید آنحضرت آن زن را از حال آن کودک که دیوانه بود پس گفت زن سوگند بآن خدائیکه

مَا رَاَيْنَا رَيْبًا مِنْهُ بَعْدُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

ندیدیم ما از وی که در شک اندازد بعد مفارقت تو رواه فی شرح السنة و روایت ست از

ع حرف از جنون یعنی آن پسر دیوانه بود ۱۲

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ جَاءَ اَعْرَابِيٌّ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابن عباس رضا گفت ابن عباس آمد اعرابی بسوے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ بِمَا اَعْرِفُ اَنَّكَ نَبِيٌّ قَالَ اِنْ دَعَوْتُ هٰذِهِ الْعِذْقَ مِنْ

گفت بچہ دلیل بتاسم کہ تو پیغمبری فرمود آنحضرت باین دلیل کہ اگر بخوانم من این خوشہ را از

هٰذِهِ النَّخْلَةِ تَشْهَدُ اَنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ فَدَعَاهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

این درخت خرما گواہی دہد کہ من پیغمبر خدا ام پس خواند آن خوشہ را پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ يَنْزِلُ مِنَ النَّخْلَةِ حَتّٰى سَقَطَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

علیہ وسلم پس گشت آن خوشہ کہ فرود آمد از درخت خرما تا آنکہ افتاد بجانب آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ ارْجِعْ فَعَادَ فَاَسْلَمَ الْاَعْرَابِيُّ رَوَاهُ

علیہ وسلم یعنے گواہی داد پستر فرمود آنحضرت برگرد بجای خود پس برگشت پس اسلام آورد آن اعرابی

التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهٗ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ جَاءَ ذِئْبٌ

ترمذی و روایت ست از ابو ہریرہ رضا گفت ابو ہریرہ آمد گرگے

اِلٰى رَاعِيْ غَنَمٍ فَاَخَذَ مِنْهَا شَاةً فَطَلَبَهُ الرَّاعِيْ حَتّٰى انْتَزَعَهَا

بسوی چراندہ گوسفندان پس گرفت از ان گوسفندان گوسفندے را پس جست گرگ را آن چراندہ تا آنکہ کشیدہ گرفت

مِنْهُ قَالَ فَصَعِدَ الذِّئْبُ عَلٰى تَلٍّ فَاَقْعٰى وَاسْتَغْفَرَ وَقَالَ

گفت ابو ہریرہ پس برآمد گرگ بر تودہ ریگے پس نشست آن گرگ بر چہ نشست سگ و در آورد دم خود را در میان

قَدْ عَمَدْتُ اِلٰى رِزْقٍ رَزَقَنِيْهِ اللّٰهُ اَخَذْتُهٗ ثُمَّ انْتَزَعْتَهٗ مِنِّيْ

قصد کردم من بسوے روزے کہ رسانید مرا آن را خدا گرفتم آن روزی را پستر کشیدہ گرفتی تو از من آن روزی را

فَقَالَ الرَّجُلُ تَاللّٰهِ اِنْ رَاَيْتُ كَالْيَوْمِ ذِئْبًا يَتَكَلَّمُ فَقَالَ

پس گفت آن مرد والله نہ بخدا سوگند ندیدم من مانند امروز گرگے کہ سخن میکند پس گفت

الذِّئْبُ اَعْجَبُ مِنْ هٰذَا رَجُلٌ فِي النَّخْلَاتِ بَيْنَ الْحَرَّتَيْنِ

گرگ عجب تر از ین حال حال مردیست کہ در نخلستان میان دو سنگستان ست

رواہ

ہر دو یا گفت گرگ بعضی از آن گفتہ ہا را

يُخْبِرُكُمْ بِمَا مَضَى وَمَا هُوَ كَائِنٌ بَعْدَكُمْ قَالَ فَكَانَ يَهُودِيًّا فَجَاءَ

وآنمرد خبرها میرساند شمارا بآنچه گذشته است وبآنچه شونده است بعد از شما گفت ابو هریره پس بود مرد را

إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ وَأَسْلَمَ فَصَدَّقَهُ النَّبِيُّ

نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس خبر داد آنحضرت را واسلام آورد پس تصدیق کرد او را گوے گردانید او را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا أَمَارَاتٌ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ این وامثال این امور نشانہا وعلامتہاست پیش از قیامت

قَدْ أَوْشَكَ الرَّجُلُ أَنْ يَخْرُجَ فَلَا يَرْجِعَ حَتّٰى يُحَدِّثَهُ نَعْلَاهُ

بتحقیق نزدیک است کہ مرد بیرون آید یعنے از خانہ پس باز نگردد وبخانہ تا آنکہ خبر دہد او را ہر دو نعلین

وَسَوْطُهُ بِمَا أَحْدَثَ أَهْلُهُ بَعْدَهُ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

وتازیانہ او بچیزیکہ احداث کردہ است اہل خانہ وے بعد از وے رواہ فی شرح السنۃ

وَعَنْ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ

در روایت است از ابو العلاء تابعی از سمرہ بن جندب صحابی رضہ کہ مشہور است گفت بودیم ما ہمراہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَتَدَاوَلُ مِنْ قَصْعَةٍ مِنْ غُدْوَةٍ حَتّٰى

صلے اللہ علیہ وسلم نوبت بنوبت می خوردیم از یک کاسہ از بامداد گاہ

اللَّيْلِ يَقُومُ عَشَرَةٌ وَيَقْعُدُ عَشَرَةٌ قُلْنَا كَانَتْ تُمَدُّ قَالَ مِنْ أَيِّ

تا شب می استادند دہ مرد ومی نشستند دہ بیان تداول است گفتیم ما پس چہ چیز بود کہ مدد کردہ میشد تد قصہ

شَيْءٍ تَعْجَبُ مَا كَانَتْ تُمَدُّ إِلَّا مِنْ هٰهُنَا وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى

چیز عجب میکنے نبود کہ مدد کردہ میشد مگر از اینجا واشارت کرد بدست خود بسوے

السَّمَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو

آسمان رواہ ترمذی ودارمی واز عبد اللہ بن عمرو رضہ مرویست

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمَ بَدْرٍ فِي ثَلٰثِمِائَةٍ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بیرون آمد روز غزوۂ بدر در سہ صد

وَخَمْسَةَ عَشَرَ قَالَ اللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ حُفَاةٌ فَاحْمِلْهُمْ اَللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ

و پانزده مرد گفت آنحضرت و دعا کرد خداوندا ایشان یعنی صحابه برهنه پایان اند پس ارکن ایشانرا خداوندا

عُرَاةٌ فَاكْسُهُمْ اَللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ جِيَاعٌ فَاَشْبِعْهُمْ فَفَتَحَ اللّٰهُ

برهنه تنان اند پس حمایه بپوشان ایشان را خداوندا ایشان گرسنگان اند پس سیر گردان ایشانرا پس فتح داد خدا مر او را

لَهُ فَانْقَلَبُوْا وَمَا مِنْهُمْ رَجُلٌ اِلَّا وَقَدْ رَجَعَ بِجَمَلٍ اَوْ جَمَلَيْنِ

پس باز گشتند از فتح بدر و حال آنکه نمیت از ایشان هیچ مردے مگر حال آنکه آلت کرد بر گشت بیک شتر و یا دو

وَاكْتَسَوْا وَشَبِعُوْا رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ

و جامه پوشیدند و سیر شدند رواه ابو داؤد و روایت ست از ابن مسعود رضہ

عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّكُمْ مَنْصُوْرُوْنَ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود بدرستی شما یاری داده شده گانید

وَمُصِيْبُوْنَ وَمَفْتُوْحٌ لَكُمْ فَمَنْ اَدْرَكَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَلْيَتَّقِ اللّٰهَ وَلْيَاْمُرْ

از جانب پروردگار و یابندگانید اموال را و فتح کرده میشود مر شما را بلاد و مصار پس هر که یابد آنرا از شما باید که بترسد

بِالْمَعْرُوْفِ وَلْيَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ

بمشروع و نهی کند از خلاف آن رواه ابو داؤد و از ابو هریره رضہ روایت ست

قَالَ اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمَرَاتٍ فَقُلْتُ يَا

گفت ابو هریره آوردم نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چند خرما را پس گفتم من اے

رَسُوْلَ اللّٰهِ اُدْعُ اللّٰهَ فِيْهِنَّ بِالْبَرَكَةِ فَضَمَّهُنَّ ثُمَّ دَعَا لِيْ فِيْهِنَّ

رسول خدا دعا کن خدا را در ین خرما ببرکت پس فراهم آورد آنحضرت آن خرما را پس دعا کرد مرا

بِالْبَرَكَةِ قَالَ خُذْهُنَّ فَاجْعَلْهُنَّ فِيْ مِزْوَدِكَ كُلَّمَا اَرَدْتَّ

ببرکت گفت آنحضرت بگیر این خرما را پس بگردان آنها را در توشه دان خود هر گاه که خواهی

اَنْ تَاْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا فَاَدْخِلْ فِيْهِ يَدَكَ فَخُذْهُ وَلَا تَنْثُرْهُ نَثْرًا

تو که بگیری از ان خرما چیزے پس در آوری در وے دست خود را پس بگیر آنچیز را و پراگنده کن آنرا

فَقَدْ حَمَلْتُ مِنْ ذٰلِكَ التَّمْرِ كَذَا وَكَذَا مِنْ وَسْقٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

پس بتحقیق برداشتم من از ان تمر چندین وچندین از وسق در راه خدا

فَكُنَّا نَاكُلُ مِنْهُ وَنُطْعِمُ وَكَانَ لَا يُفَارِقُ حَقْوِيْ حَتّٰى كَانَ

پس بودیم که میخوردیم از ان تمر ومیخورانیدیم وبود آن توشه دان جدا نمی شد جدا از ازار یعنی همیشه بود در کمر من تا

يَوْمُ قُتِلَ عُثْمَانُ فَإِنَّهُ انْقَطَعَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

روز کشته شدن عثمان پس بدرستی آن فرو گسسته شد وگم شد رواه الترمذی در روایت ست از ابن عباس

قَالَ تَشَاوَرَتْ قُرَيْشٌ لَيْلَةً بِمَكَّةَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ إِذَا أَصْبَحَ فَأَثْبِتُوهُ

گفت ابن عباس که مشورت کردند قریش شبی در مکه پس گفتند بعضی از ایشان چون صبح کند بر جای خود دست دارید

يَا الْوَثَاقِ يُرِيدُونَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ بَعْضُهُمْ

به بند کردن میخواستند پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم را یعنے بعضے از مشرکان گفتند این گفتار او ندا محمد را بند باید کرد وگفت بعضے

بَلِ اقْتُلُوهُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ أَخْرِجُوهُ فَاطَّلَعَ اللّٰهُ نَبِيَّهُ صَلَّى اللّٰهُ

بلکه بکشید او را وگفتند بعضے از ایشان بلکه بیرون کنید او را از این شهر تا اینجا برود پس مطلع گردانید خدا پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى ذٰلِكَ فَبَاتَ عَلِيٌّ عه عَلٰى فِرَاشِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

علیہ وسلم بر انکه گفتگوش کردند مشرکان پس شب گذرانید علی مرتضی بر بستر آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیہ وسلم دران شب وبیرون آمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

حَتّٰى لَحِقَ بِالْغَارِ وَبَاتَ الْمُشْرِكُونَ يَحْرُسُونَ عَلِيًّا يَحْسِبُونَهُ النَّبِيَّ

تا آنکه پیوست ورسید بغار وشب گذرانیدند مشرکان ودر حالیکه پاسبانی میکردند علی مرتضی را گمان می بردند علی را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أَصْبَحُوا ثَارُوا عَلَيْهِ فَلَمَّا رَأَوْا عَلِيًّا

صلے اللہ علیہ وسلم پس هنگامیکه صبح کردند برجستند بر آنحضرت پس چون دیدند علی را

رَدَّ اللّٰهُ مَكْرَهُمْ فَقَالُوا أَيْنَ صَاحِبُكَ هٰذَا قَالَ لَا أَدْرِي

باز گردانید خدا تعالی حیله وبد سگالیدن ایشان را پس گفتند کجاست صاحب تو یعنے آنحضرت گفت

عه کذا فی بکر کاف علی وسکون نون بعضی مشورت ۱۲ بدو نون بعضی پیرم حسینی کرنولی ۱۲

فَاقْتَصُّوا اَثَرَهٗ فَلَمَّا بَلَغُوا الْجَبَلَ اخْتَلَطَ عَلَيْهِمْ فَصَعِدُوا الْجَبَلَ

پس رفتند مشرکان در پے آنحضرت بر نشان پای وے پس چون بکوہ رسیدند کوہ را مشتبہ شد بر ایشان نشان پا

فَمَرُّوا بِالْغَارِ فَرَاَوْا عَلٰى بَابِهٖ نَسْجَ الْعَنْكَبُوْتِ فَقَالُوْا لَوْ دَخَلَ

پس گذشتند بغاری پس دیدند بر در آن غار بافتن عنکبوت را پس گفتند مشرکان اگر در آمدہ بودے محمد ایجا

هٰهُنَا لَمْ يَكُنْ نَسْجُ الْعَنْكَبُوْتِ عَلٰى بَابِهٖ فَمَكَثَ فِيْهِ ثَلٰثَ لَيَالٍ

نے بود بافتن عنکبوت بر در وی پس درنگ کرد در غار سہ شب و روز

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ مَعْنِ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ قَالَ سَمِعْتُ اَبِيْ

رواہ احمد و روایت ست از معن بن عبد الرحمن گفت معن شنیدم من پدر خود را

قَالَ سَاَلْتُ مَسْرُوْقًا مَنْ اٰذَنَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ میگفت پرسیدم مسروق را کہ دانا نید آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را

بِالْجِنِّ لَيْلَةَ اسْتَمَعُوا الْقُرْاٰنَ فَقَالَ حَدَّثَنِيْ اَبُوْكَ يَعْنِيْ عَبْدَ اللّٰهِ

بآمدن جن در شب شنیدن قرآن را پس گفت مسروق خبر داد مرا پدر تو یعنے عبد اللہ

ابْنَ مَسْعُوْدٍ رض اَنَّهٗ قَالَ اٰذَنَتْ بِهِمْ شَجَرَةٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

ابن مسعود رض کہ وی گفت دانا نید آنحضرت را بآمدن جن درختی متفق علیہ و روایت ست از

جَابِرٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَهٗ رَجُلٌ يَسْتَطْعِمُهٗ

جابر رض کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آمد او را مردے کہ طلب طعام کرد از آنحضرت

فَاَطْعَمَهٗ شَطْرَ وَسْقِ شَعِيْرٍ فَمَا زَالَ الرَّجُلُ يَاْكُلُ مِنْهُ وَامْرَاَتُهٗ

پس خورانید و داد او را آنحضرت نصف وسق جو پس ہمیشہ بود آن مرد کہ میخورد از ان نصف وسق و میخورد

وَضَيْفُهُمَا حَتّٰى كَالَهٗ فَفَنِيَ فَاَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و آنکہ مہمان وے بیند تا آنکہ پیمود آنرا پس فانی شد آن طعام پس آمد آنمرد پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ لَوْلَمْ تَكِلْهُ لَاَكَلْتُمْ مِنْهُ وَلَقَامَ لَكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس گفت آنحضرت اگر نہ پیمودی تو از آنرا ہر آینہ میخوردید شما از ان و ہر آینہ می ایستاد باقی می از برای شما رواہ مسلم

بَابُ الْحَوْضِ وَالشَّفَاعَةِ

باب در بیان حوض کوثر و کیفیت شفاعت

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ

جزو ۳۰ سورۃ الکوثر ۱۲

یا محمد ہر آئینہ ما عطا کردیم ترا کوثر یعنے حوضی ست کہ در آخرت خواہد بود پس نماز گذار برای پروردگار و شتر را نحر کن

الْأَبْتَرُ لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا

دم بریدہ نتوانند شفاعت کردن الا کسیکہ گرفتہ است از نزدیک خدا عہدے

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ

آن روز نفع ندہد شفاعت مگر برای کسیکہ دستوری دادہ است خدا او را و پسندیدہ است او را

قَوْلًا عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا عَنْ أَبَانَ عَنْ

از روی گفتار نزدیک است کہ راستادہ کند ترا پروردگار تو بمقام پسندیدہ آمدہ است از ابان از

أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا عُرِجَ بِي

انس رضہ کہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہنگامہ کہ بالا برده شدم مرا

إِلَى السَّمَاءِ أُتِيتُ عَلَى نَهَرٍ فِي السَّمَاءِ السَّابِعَةِ عَجَاجٍ يَطَّرِدُ أَقْوَمَ

بسوے آسمان آوردہ شدم بر نہرے کہ بود در آسمان ہفتم ذو صوت کہ جاری میشد راست تر

مِنَ السَّهْمِ وَإِذَا حَافَتَاهُ قِبَابُ دُرٍّ مُجَوَّفٍ فَقُلْتُ مَا هٰذَا

از تیر و ناگاہ ہر دو جانب او گنبدہای مروارید میانہ کا واک اند پس گفتم کہ چیست این جوی۔

يَا جِبْرِيلُ قَالَ هٰذَا الْكَوْثَرُ الَّذِي أَعْطَاكَ رَبُّكَ فَذُقْتُهُ فَإِذَا

ای جبرئیل گفت این حوض کوثر است کہ دادہ است ترا آفریدگار پس چشیدم آب آنرا پس ناگاہ

هُوَ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَأَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ فَضَرَبْتُ يَدِي

می بینم کہ آب وی شیرین ترست از شہد و سفید تر و صاف تر از شیر پس زدم دست خود را

إِلَى حِمَالَتِهِ فَإِذَا حِمَالَتُهُ مِسْكَةٌ ذَفْرِيَةٌ وَضَرَبْتُ بِيَدِيَّ إِلَى

بسوے طین وے پس ناگاہ یافتم آن را مشک تیز بو و سودم بدست خود

مَرْضَرَاضِهِ فَاِذْخُرٌ رَوَاهُ ابْنُ النَّجَّارِ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ

سنگ ریزہ ہا پس یکایک دیدم کہ مروارید اند و ہدایت کرد مرا ابن نجار و از انس رضہ روایت است گفت کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا اَنَا اَسِيْرُ فِى الْجَنَّةِ اِذَا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در اثنای آنکہ من سیر میکنم در بہشت ناگاہ

اَنَا بِنَهْرٍ حَافَتَاهُ قِبَابُ الدُّرِّ الْمُجَوَّفِ قُلْتُ مَا هٰذَا يَا جِبْرَئِيْلُ

رسیدم بجوئے کہ ہر دو جانب او گنبدہا ے مروارید میانہ کاوا ک اند گفتم چیست این جوے ای جبرئیل

قَالَ هٰذَا الْكَوْثَرُ الَّذِىْ اَعْطَاكَ رَبُّكَ فَاِذَا طِيْنُهٗ مِسْكٌ اَذْفَرُ

گفت این حوض کوثر است کہ دادہ ست ترا پروردگار تو پس ناگاہ می بینیم کہ گل وی مشک خالص نہایت خوش

رَوَاهُ الْبُخَارِىُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ البخاری در روایت ست از عبد اللہ بن عمرو رضہ گفت کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَوْضِىْ مَسِيْرَةُ شَهْرٍ وَزَوَايَاهُ سَوَاءٌ

صلے اللہ علیہ وسلم حوض من سیر کردن ماہ ست و گوشہاے وی برابر اند

وَمَاؤُهٗ اَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ وَرِيْحُهٗ اَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ وَكِيْزَانُهٗ

و آب وے سفید تر از شیر است و بوی وے خوشتر از بوے مشک و کوزہاے وے

كَنُجُوْمِ السَّمَاءِ مَنْ يَشْرَبُ مِنْهَا فَلَا يَظْمَأُ اَبَدًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

مانند ستارہاے آسمان است کسیکہ بنوشد از ان حوض تشنہ نگردد ہمیشہ متفق علیہ است و از

اَبِىْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ

ابو ہریرہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

حَوْضِىْ اَبْعَدُ مِنْ اَيْلَةَ مِنْ عَدَنٍ لَهُوَ اَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ

حوض من دور تر است از دوری ایلہ کہ شہریست در ملک شام از عدن کہ شہریست در یمن بتحقیق آن حوض سخت تر

الثَّلْجِ وَاَحْلٰى مِنَ الْعَسَلِ بِاللَّبَنِ وَلَاٰنِيَتُهٗ اَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ النُّجُوْمِ

از برف و شیرین و لذیذ تر است از شہد آمیختہ با شیر و ہر آینہ آوندہاے او بیشتر ست از شمار ستارگان

وَإِنِّي لَأَصُدُّ النَّاسَ عَنْهُ كَمَا يَصُدُّ الرَّجُلُ إِبِلَ النَّاسِ عَنْ

و بدرستیکه من هر آینه باز میدارم مردم را از امتان دیگر از انحوض چنانکه مردی شتران مردم را از

حَوْضِهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ أَتَعْرِفُنَا يَوْمَئِذٍ قَالَ نَعَمْ لَكُمْ سِيمَاءُ

حوض خود میرانند گفتند ای رسول خدا آیا می شناسی ما را آنان روز فرمود آری می شناسم شما را مر شما را علامتی و نشانی

لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ

که نیست مر هیچ یکی از امتها را می در آیند بر من سفید پیشانی و دست و پای از اثر نور آنیت وضو

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ سُئِلَ عَنْ شَرَابِهِ

رواه مسلم و در روایتی مر مسلم راست از ثوبان آنچنین آمده است گفت النس پرسیده شد آنحضرت از آب حوض

فَقَالَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ يَغُتُّ فِيهِ

پس فرمود آب وی سخت تر است از روی سفیدی از شیر و شیرین تر است از شهد میریزند بر در

مِيزَابَانِ يَمُدَّانِهِ مِنَ الْجَنَّةِ أَحَدُهُمَا مِنْ ذَهَبٍ وَالْآخَرُ مِنْ

و میلان میکنند بوی دو ناودان که مدد میکنند آنرا از بهشت یکی از ین دو از طلا و دیگر از

وَرِقٍ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

نقره و در روایت است از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه

وَسَلَّمَ لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ

وسلم مر هر نبی را دعائے است قبول کرده شده پس تعجیل کرد هر پیغمبر دعائے خود را و بدرستی

دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللهُ

من پوشیده داشته ام دعائے خود را که شفاعت امت است خود را تا روز قیامت پس این شفاعت یابنده است اگر خواست

تَعَالَى مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي

خدا تعالی کسے را که مرده است از امت من در حالیکه مشرک نیست آن امتی من روایت کرد این را مسلم

كِتَابِ الدَّعَوَاتِ وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

در کتاب الدعوات و از انس رض مرویست که آنحضرت صلے الله علیه

وسلم قال یحبس المؤمنون یوم القیمة حتی یهموا بذلك

وسلم فرمود حبس کرده میشوند از جنبیدن مسلمان روز قیامت تا آنکه محزون گردانیده میشوند بسبب حبس

فیقولون لو استشفعنا الی ربنا فیریحنا من مکاننا فیاتون

پس میگویند مسلمانان کاشکے طلب شفاعت میکردیم بسوے پروردگار خود پس می برد ما را ازینجا نیکه استاده ایم

آدم فیقولون انت آدم ابو الناس خلقك الله بیده واسکن

آدم را پس میگویند تو آدمی پدر تمامۂ مردم پیدا کرد ترا خدا تعالی بدست خود و ساکن گردانید

جنته واسجد لك ملئکته وعلمك اسماء کل شیء اشفع لنا

ترا بهشت خود را و ساجد گردانید برائے تو فرشتگان خود را و دانانید ترا نامهای همه چیز شفاعت کن ما را

عند ربك حتی یریحنا من مکاننا هذا فیقول لست هناکم

نزد پروردگار خود تا راحت بخشد بسر و ما را از اینجا که بغایت سخت و دشوار است پس میگوید نیستم من درینمقام

ویذکر خطیئته التی اصاب اکله من الشجرة وقد نهی عنها

و یاد میکند تقصیر خود را که رسید او را که خوردن او ست از درخت و حال آنکه بتحقیق نهی کرده شده بود

ولکن ائتوا نوحا اول نبی بعثه الله الی اهل الارض

از نزدیک شدن بان ولیکن بیائید نوح را که اول نبی مرسل است که فرستاده ست خدا تعالی بر کافران روے زمین

فیاتون نوحا فیقول لست هناکم ویذکر خطیئته التی

پس می آیند نوح را پس میگوید نوح نیستم من در این مقام و یاد میکند نوح گناه خود را که

اصاب سؤله ربه بغیر علم ولکن ائتوا ابراهیم خلیل

رسید بوے آن سوال کردن او پروردگار خود را در نجات پسر خود دانسته و لیکن بیائید ابراهیم را که دوست

الرحمن قال فیاتون ابراهیم فیقول انی لست هناکم و

خدای مهربان است فرمود آنحضرت پس می آیند ابراهیم را پس میگوید ابراهیم بدرستیکه من نیستم در مقام

یذکر ثلث کذبات کذبهن ولکن ائتوا موسی عبدا

یاد میکند ابراهیم سه دروغ را که گفته بود آنرا در دنیا و لیکن بیائید موسی را که بنده ایست که

تا مراحت انبیاء در پیش آنجناب

أَتَاهُ اللّٰهُ التَّوْرٰيةَ وَكَلَّمَهُ وَقَرَّبَهُ نَجِيًّا قَالَ فَيَأْتُونَ مُوسٰى فَيَقُولُ

داده است اورا خدا تعالی توریت و سخن گفت الله تعالی با وی و بیواسطه محرم اسرار ساخت گفت پس می آیند

إِنِّي لَسْتُ هُنَاكُمْ وَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ قَتْلَهُ النَّفْسَ

نیستم من اهل آن و یاد میکند موسی گناه خود را که رسید بود و آن کشتن قبطی است که او را مشتی زد و کار وی تمام کرد

وَلٰكِنِ ائْتُوا عِيسٰى عَبْدَ اللّٰهِ وَرَسُولَهُ وَرُوحَ اللّٰهِ وَكَلِمَتَهُ قَالَ

ولیکن بیائید عیسی را که بندهٔ خاص خدا ست و فرستادهٔ او و روحی است که بی واسطهٔ پدر جسمانی از حضرت حق پیدا شد

فَيَأْتُونَ عِيسٰى فَيَقُولُ لَسْتُ هُنَاكُمْ وَلٰكِنِ ائْتُوا مُحَمَّدًا عَبْدًا

آنحضرت پس می آیند عیسی را پس میگوید عیسی را من نیستم درین مقام ولیکن بیائید محمد را صلی الله علیه وسلم که بنده ا

غَفَرَ اللّٰهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ فَيَأْتُونِّي فَأَسْتَأْذِنُ

که آمرزید خدا مر او را هر چه پیش گذشته از گناه او و هر چه پس آمد پس می آیند پس طلب اذن در آمدن

عَلٰى رَبِّي فِي دَارِهِ فَيُؤْذَنُ لِي عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا فَيَأْتُونِّي

میکنم بر پروردگار خود در سرای عزت وی پس اذن کرده میشود مرا بر آمدن بر وی و در روایتی دیگر آمده است بخاری و

فَأَقُولُ أَنَا لَهَا فَأَسْتَأْذِنُ عَلٰى رَبِّي فَيُؤْذَنُ لِي وَيُلْهِمُنِي مَحَامِدَ

پس میگویم که من مر آنرا شفاعت و منم اهل آن پس طلب اذن در آمدن میکنم بر پروردگار خود پس اذن کرده میشود مرا و الهام

أَحْمَدُهُ بِهَا لَا تَحْضُرُنِي الْآنَ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ فِي رِوَايَةٍ لَهُمَا

حمدها و ثناها که می شایم او را بآن حمدها حاضر نمیشود مرا آن محامد در ین وقت پس حمد میکنم خدا را بآن حمدها و در دیگر

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ فَانْطَلِقُ فَآتِي تَحْتَ الْعَرْشِ فَأَقَعُ سَاجِدًا لِرَبِّي

از ابی هریره رضی این لفظ آمده گفت پس میروم پس می آیم زیر عرش پس می افتم بر زمین سجده کننده مر پروردگار خود را

ثُمَّ يَفْتَحُ اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيَّ مِنْ مَحَامِدِهِ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا

پس بگشاید حق تعالی بر من و الهام میکند مرا از حمدهای خود و ثنای نیک بر ذات خود چیزی را که

لَمْ يَفْتَحْهُ عَلٰى أَحَدٍ مِنْ قَبْلِي الْحَدِيثَ فَإِذَا رَأَيْتُهُ وَقَعْتُ سَاجِدًا

نگشاده است آنرا بر هیچ یکے پیش از من پس چون مے بینم او را تعالی و تقدس مے افتم سجده کننده

فَيَدَعُنِي مَا شَاءَ اللّٰهُ أَنْ يَدَعَنِي ثُمَّ يَقُولُ ارْفَعْ مُحَمَّدُ وَقُلْ تُسْمَعْ

پس میگذارد مرا پروردگار در سجده چند انکه میخواهد که بگذارد پس ازان میگوید سر بردار ای محمد و بگو هر چه میگوئی شنیده خواهی

وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَهْ قَالَ فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأُثْنِي عَلَى رَبِّي

و شفاعت کن اجابت کرده میشوی و بخواه هر چه میخواهی داده میشوی فرمود آنحضرت پس بر میدارم سر خود را پس ثنا گویم

بِثَنَاءٍ وَتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ ثُمَّ أَشْفَعُ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

بثنا و ستود نے که می آموزد مرا همدران وقت پس شفاعت میکنم و در روایتے مر بخاری و مسلم را از ابی هریره رضا

فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأَقُولُ أُمَّتِي يَا رَبِّ أُمَّتِي يَا رَبِّ أُمَّتِي يَا رَبِّ

اینست که خواهم برداشت سر خود را پس گویم امت من ای رب امت من ای رب

الْحَدِيثَ فَيُحَدُّ لِي حَدًّا فَأَخْرُجُ فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ وَأُدْخِلُهُمُ

تا آخر حدیث پس حد میکند پروردگار برای من حدے معین پس بیرون آیم پس بیرون آرم ایشانرا از

الْجَنَّةَ ثُمَّ أَعُودُ الثَّانِيَةَ فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي فِي دَارِهِ فَيُؤْذَنُ

در بهشت پس باز گردم بار دوم پس اذن خواهم بر پروردگار خود در سرائے عزت او پس اذن داده شود مرا بروے

لِي عَلَيْهِ فَإِذَا رَأَيْتُهُ وَقَعْتُ سَاجِدًا فَيَدَعُنِي مَا شَاءَ اللّٰهُ أَنْ يَدَعَنِي

پس چون بینم او را بیفتم سجده کنان پس بگذارد مرا در ان تا وقتیکه خواهد خدا تعالے انکه بگذارد مرا

ثُمَّ يَقُولُ ارْفَعْ مُحَمَّدُ وَقُلْ تُسْمَعْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَهْ قَالَ فَأَرْفَعُ

پس بفرماید سر بردار ای محمد و بگو شنیده میشوی و شفاعت کن قبول شفاعت کرده خواهی شد و سوال کن

رَأْسِي فَأُثْنِي عَلَى رَبِّي بِثَنَاءٍ وَتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ ثُمَّ أَشْفَعُ فَيَحُدُّ لِي

سر خود را و ثنا خواهم کرد پروردگار خود بثنا و حمدیکه بیاموزد مرا پس شفاعت خواهم کرد پس مقدر کرده شود

حَدًّا فَأَخْرُجُ فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ وَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ ثُمَّ أَعُودُ

برای من حدے پس بیرون آیم و بیرون آرم آنها را از آتش دوزخ و داخل کنم آنها را بهشت پس باز گردم

الثَّالِثَةَ فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي فِي دَارِهِ فَيُؤْذَنُ لِي عَلَيْهِ فَإِذَا

بار سوم پس اذن خواهم بر پروردگار خود در سرای عزت او پس اذن داده شود مرا بروے پس

رَأَيْتُهُ وَقَعْتُ سَاجِدًا فَيَدَعُنِي مَا شَاءَ اللّٰهُ أَنْ يَدَعَنِي ثُمَّ يَقُولُ

چون بینم او را بیفتم سجده کنان پس میگذارد مرا در سجده چندانکه خواهد که بگذارد مرا پس بفرماید

اِرْفَعْ مُحَمَّدُ وَقُلْ تُسْمَعْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَهْ قَالَ فَأَرْفَعُ

سر بردار ای محمد و بگو شنیده میشوی و شفاعت کن قبول کرده میشوی و سوال کن داده میشوی فرمود آنحضرت پس سر بردارم

رَأْسِي فَأُثْنِي عَلَى رَبِّي بِثَنَاءٍ وَتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ ثُمَّ أَشْفَعُ فَيَحُدُّ لِي

سر خود را و ثنا میگویم پروردگار را به ثناء و حمدیکه بیاموزد مرا پس شفاعت کنم پس حدی مقرر کرده میشود

حَدًّا فَأُخْرِجُ فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ وَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ حَتَّى مَا يَبْقَى

مرا پس بیرون آیم و بیرون آرم آنها را از آتش و داخل خواهم کرد آنها را در جنت شفاعت میکنم هر بار گروهی

فِي النَّارِ إِلَّا مَنْ قَدْ حَبَسَهُ الْقُرْآنُ أَيْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْخُلُودُ ثُمَّ

در آتش مگر کسیکه حبس کرده و نگاهداشته است او را قرآن یعنی کسیکه واجب شده بر وی همیشه بودن در دوزخ

تَلَا هٰذِهِ الْآيَةَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا وَقَالَ

پس خواند آنحضرت این آیت را نزدیک است که استاده کند ترا پروردگار تو بمقامی پسندیده و گفت

هٰذَا الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ الَّذِي وَعَدَهُ نَبِيُّكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

اینست مقام محمود یکه وعده کرده است خدا تعالی آنرا پیغمبر شما متفق علیه است و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبد اللہ بن عمرو بن العاص رضی اللہ عنہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

تَلَا قَوْلَ اللّٰهِ تَعَالَى فِي إِبْرَاهِيمَ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ

خواند قول خدا تعالی را در شان ابراہیم کہ وی سبحانہ کہ گفت ابراہیم ای رب این بتان گمراہ کردند بسیاری از

النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَقَالَ عِيسَى إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ

مردمان پس کسیکه پیروی میکند مرا پس بدرستی آنکس از من ست و خواند آنحضرت قول عیسی نیز که اگر عذاب بکنی

عِبَادُكَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اللّٰهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي وَبَكَى فَقَالَ

بندگان تو اند پس برداشت آنحضرت هر دو دست خود را پس گفت خداوندا امت من امت من را

وقت است که بخشش و بیامرزیدن امت را

اللّٰہُ تَعَالٰی یَا جِبْرَئِیْلُ اِذْهَبْ اِلٰی مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ اَعْلَمُ فَاسْأَلْهُ

خدا تعالی ای جبرئیل برو بسوی محمد صلعم و پروردگار تو داناتر است و احتیاج پرسیدن ندارد مگر برای اظہار کرم می پرسد

مَا یُبْكِیْكَ فَاَتَاهُ جِبْرَئِیْلُ فَسَاَلَهٗ فَاَخْبَرَهٗ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

در گریہ آورد ترا پس آمد نزد آنحضرت جبرئیل پس پرسید آنحضرت را پس خبر داد جبرئیل را آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ فَقَالَ اللّٰہُ تَعَالٰی لِجِبْرَئِیْلَ اِذْهَبْ اِلٰی

علیہ وسلم بچیزیکہ گفت التماس مغفرت امت ست پس فرمود حق تعالی مر جبرئیل را کہ برو بار دیگر نزد

مُحَمَّدٍ فَقُلْ اِنَّا سَنُرْضِیْكَ فِیْ اُمَّتِكَ وَلَا نَسُوْءُكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

محمد پس بگو بدرستیکہ ما نزدیک است کہ راضی گردانیم ترا در باب امت تو و اندوہگین نمیکنیم ترا رواہ مسلم

وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

و مرویست از ابی سعید رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِذَا دَخَلَ اَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَاَهْلُ النَّارِ النَّارَ یَقُوْلُ

وسلم وقتیکہ در آیند بہشتیان بہشت را و دوزخیان دوزخ را میگوید

اللّٰہُ تَعَالٰی مَنْ كَانَ فِیْ قَلْبِهٖ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ اِیْمَانٍ

خدای تبارک و تعالی کسیکہ ہست در دل وے مقدار دانہ از خردل از ایمان

فَاَخْرِجُوْهُ فَیَخْرُجُوْنَ قَدِ امْتَحَشُوْا وَعَادُوْا حُمَمًا فَیُلْقَوْنَ

پس بیرون آرید او را از دوزخ پس بیرون آیند و حال آنکہ تحقیق سوختہ اند و گشتہ اند مانند انگشت پس انداختہ میشوند

فِیْ نَهَرِ الْحَیَوَةِ فَیَنْبُتُوْنَ كَمَا تَنْبُتُ الْحَبَّةُ فِیْ حَمِیْلِ السَّیْلِ

در نہر حیات پس میرویند و تازہ میشوند چنانکہ میروید دانہ در تخمیل سیل

اَلَمْ تَرَوْا اَنَّهَا تَخْرُجُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِیَةً مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْ

آیا نمی بینید کہ چہ بیرون می آید زرد در ہم پیچیدہ یعنی تر و تازہ متفق علیہ و مرویست از

اِبْنِ مَسْعُوْدٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ

ابن مسعود رض کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

آخِرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ فَهُوَ يَمْشِي مَرَّةً وَيَكْبُو مَرَّةً وَ

پسین مردمانیکه در آیند بهشت را مردیست پس آن مرد میرود یکبارے و بر دوے افتد بارے دیگر

تَسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً فَإِذَا جَاوَزَهَا الْتَفَتَ إِلَيْهَا فَقَالَ تَبَارَكَ

علامت میکند او را آتش یکبار پس چون بگذرد از آن التفات میکند وی نگرد بجانب آتش پس میگوید آفرین باد بر تو

الَّذِي نَجَّانِي مِنْكِ لَقَدْ أَعْطَانِيَ اللَّهُ شَيْئًا مَا أَعْطَاهُ أَحَدًا مِنَ

که نجات داد مرا از تو هر آینه بتحقیق داد مرا خدایتعالی چیزیرا که نداده است آنرا هیچ یکے از

الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فَتُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ أَدْنِنِي

پیشینیان و پسینیان را پس بلند گردد او را درختے پس میگوید ای آفریدگار من نزدیک گردان

مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا وَأَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا

مرا ازین درخت تا بپاه جویم بسایه آن و بنوشم از آب که در زیر آن درخت است

فَيَقُولُ اللَّهُ يَا ابْنَ آدَمَ لَعَلِّي إِنْ أَعْطَيْتُكَهَا سَأَلْتَنِي غَيْرَهَا

پس میگوید حق تعالی ای فرزند آدم شاید که من اگر بدهم ترا آنرا از نزدیک گردانم ترا سوال میکنی چیز دیگر

فَيَقُولُ لَا يَا رَبِّ وَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا وَرَبُّهُ يَعْذِرُهُ

پس میگوید آن مرد ندای پروردگار من و عهد میکند آفریدگار را که سوال نمیکند غیر آنرا و پروردگار او

لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ فَيُدْنِيهِ مِنْهَا فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا

زیرا که وی می بیند چیزیرا که صبر نیست مراورا بران چیز پس نزدیک میگرداند او را از ان درخت پس پناه جوید

وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ هِيَ أَحْسَنُ مِنَ الْأُولَى

و می نوشد از ان آب پس بلند کرده میشود مراورا درختے دیگر که آن بهتر است از درخت نخستین

فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ أَدْنِنِي مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ هِيَ أَحْسَنُ لِأَشْرَبَ

پس میگوید ای پروردگار من نزدیک گردان مرا ازین درخت که این بهتر است تا بنوشم

مِنْ مَائِهَا وَأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا فَيَقُولُ يَا ابْنَ

از آب وی و بنشینم در سایه او سوال نکنم ترا غیر این درخت پس می فرماید پروردگار ای پسر

اٰدَمَ اَلَمْ تُعَاهِدْنِيْ اَنْ لَّا تَسْئَلَنِيْ غَيْرَهَا فَيَقُوْلُ لَعَلِّيْ اِنْ

آدم آیا نہ عہد کردہ بودی از ما کہ نخواہی تو از ما بجز آن درخت کہ خواستی پس میگوید حق تعالی شاید کہ اگر

اَدْنَيْتُكَ مِنْهَا تَسْأَلُنِيْ غَيْرَهَا فَيُعَاهِدُهٗ اَنْ لَّا يَسْأَلَهٗ غَيْرَهَا

نزدیک گردانم ترا از ان شود کہ نخواہی تو مرا غیر آن پس عہد میکند آدمزد کہ سوال نمیکند از حق تعالی غیر آن

وَرَبُّهٗ يَعْذِرُهٗ لِاَنَّهٗ يَرٰى مَا لَا صَبْرَ لَهٗ عَلَيْهِ فَيُدْنِيْهِ مِنْهَا

و پروردگار وی معذور میدارد زیرا کہ وی می بیند چیزی را کہ صبر نیست مر او را بر او پس نزدیک میگرداند او را

فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا ثُمَّ تُرْفَعُ لَهٗ شَجَرَةٌ عِنْدَ

پس پناہ میجوید آن مرد بسایہ آن و می نوشد از آب درخت پس بلند نمودہ میشود مر او را درختے نزد

بَابِ الْجَنَّةِ هِيَ اَحْسَنُ مِنَ الْاُوْلٰى فَيَقُوْلُ اَيْ رَبِّ اَدْنِنِيْ

در بہشت کہ آن بہتر است از درختان اولین پس میگوید آن مرد ای پروردگار من نزدیک گردان مرا

مِنْ هٰذِهٖ فَلَاَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا وَاَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا لَا اَسْئَلُكَ

ازین درخت پس طلب سایہ کنم بسایہ آن درخت و می نوشم از آب آن و سوال نمیکنم ترا

غَيْرَهَا فَيَقُوْلُ يَا ابْنَ اٰدَمَ اَلَمْ تُعَاهِدْنِيْ اَنْ لَّا تَسْأَلَنِيْ غَيْرَهَا

بجز آن درخت پس میگوید حق تعالی ای پسر آدم آیا عہد نکردہ بودی از ما کہ نخواہی از من چیزی سوائے

قَالَ بَلٰى يَا رَبِّ هٰذِهٖ لَا اَسْأَلُكَ غَيْرَهَا وَرَبُّهٗ يَعْذِرُهٗ

آن میگوید آرے عہد کردہ بودم ای رب سوال میکنم این بار و سوال نمیکنم غیر آن را و پروردگار وی معذور میدارد

لِاَنَّهٗ يَرٰى مَا لَا صَبْرَ لَهٗ عَلَيْهِ فَيُدْنِيْهِ مِنْهَا فَاِذَا اَدْنَاهُ مِنْهَا

او را زیرا کہ وی می بیند چیزی را کہ صبر نیست مر او را بر وی پس نزدیک میگرداند او را از ان درخت پس چون نزدیک گرداند او را ازین

سَمِعَ اَصْوَاتَ اَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَقُوْلُ اَيْ رَبِّ اَدْخِلْنِيْهَا فَيَقُوْلُ

می شنود آوازہای بہشتیان را پس میگوید ای پروردگار من در آر مرا در بہشت پس میگوید

يَا ابْنَ اٰدَمَ مَا يَصْرِيْنِيْ مِنْكَ اَيُرْضِيْكَ اَنْ اُعْطِيَكَ الدُّنْيَا

پروردگار ای ابن آدم چہ چیز قطع میکند و خلاص میگرداند مرا از تو آیا راضی میگرداند ترا اینکہ بدہم ترا جای در بہشت مقدار

وَمِثْلُهَا مَعَهَا قَالَ اَيْ رَبِّ اَتَسْتَهْزِئُ مِنِّيْ وَاَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِيْنَ

ومانند آن با آن میگوید این بنده از غایت فرح ای پروردگار من آیا مسخریت میکنی بمن و حال آنکه تو پروردگار

فَضَحِكَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ فَقَالَ اَلَا تَسْئَلُوْنِيْ مِمَّ اَضْحَكُ فَقَالُوْا

پس خنده کرد ابن مسعود پس گفت آیا نمی پرسید مرا که چرا خنده کردم پس پرسیدند

مِمَّ تَضْحَكُ فَقَالَ هٰكَذَا ضَحِكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

چرا خنده کردی پس گفت ابن مسعود همچنین خنده کرد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقَالُوْا مِمَّ تَضْحَكُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ مِنْ ضِحْكِ رَبِّ

وسلم پس گفتند صحابہ از چه خنده کردی یا رسول اللہ فرمود خنده کردم از جهت خنده کردن پروردگار

الْعَالَمِيْنَ حِيْنَ قَالَ اَتَسْتَهْزِئُ مِنِّيْ وَاَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِيْنَ فَيَقُوْلُ اِنِّيْ لَا اَسْتَهْزِئُ

جهانیان وقتیکه گفت بنده آیا استهزا میکنی تو از من و حال آنکه تو پروردگار جهانیانی پس گفت پروردگار تعالی بدرستیکه من استهزا

مِنْكَ وَلٰكِنِّيْ عَلٰى مَا اَشَاءُ قَدِيْرٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ عَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ نَحْوَهٗ اِلَّا اَنَّهٗ

نمیکنم از تو ولیکن بر هر چه میخواهم قادرم روایت کرد آنرا مسلم و در روایتی دیگر مر او راست از ابی سعید نحوی مانند

لَمْ يَذْكُرْ فَيَقُوْلُ يَا ابْنَ اٰدَمَ مَا يُصَرِّيْنِيْ مِنْكَ اِلٰى اٰخِرِ الْحَدِيْثِ

در روایت ابی سعید ذکر نکرده این عبارت را که از فیقول یا ابن آدم ما یصرینی تا آخر حدیث

وَزَادَ فِيْهِ وَيُذَكِّرُهُ اللّٰهُ سَلْ كَذَا وَكَذَا حَتّٰى اِذَا انْقَطَعَتْ بِهِ

وزیادت کرده است در این روایت و یاد میدهد او را خدای آن بنده را که سوال کن و بخواه چنین و چنین تا آنکه چون

الْاَمَانِيُّ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى هُوَ لَكَ وَعَشَرَةُ اَمْثَالِهَا قَالَ ثُمَّ دَخَلَ

میرسد ببنده آرزوها میگوید خدای تعالی انچه آرزو کردی آن برای تست و ده چندان آن دیگر گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ

بَيْتَهٗ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ زَوْجَتَاهُ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ فَتَقُوْلَانِ

آنمرد خانهٔ خود را که در بهشت است پس در می آیند بر او دو زن او از حور العین پس میگویند آن دو زن او را

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَحْيَاكَ لَنَا وَاَحْيَانَا لَكَ فَيَقُوْلُ مَا اُعْطِيَ

شکر مر خدای را است که پیدا کرد ترا برای ما و پیدا کرد ما را برای تو فرمود آنحضرت پس میگوید آنمرد داده نشد

أَحَدٌ مِثْلَ مَا أُعْطِيتُ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ

یا هیچ یکے مانند انچه داده شده ام من و از عبد الله بن مسعود رضه مرویست گفت فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي لَأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ النَّارِ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم بدرستیکه من میدانم آخر دوزخیان را

خُرُوجًا مِنْهَا وَآخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا رَجُلٌ يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ

در بر آمدن از دوزخ و آخر اهل بهشت را در در آمدن در بهشت مرویست که بیرون می آید از آتش

حَبْوًا فَيَقُولُ اللهُ اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ فَيَأْتِيهَا فَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ

و میرود بر شکم و بسته خود پس میگوید الله سبحانه برو پس در آی بهشت را پس می آید آنمرد بهشت را

أَنَّهَا مَلْأَى فَيَقُولُ يَا رَبِّ وَجَدْتُهَا مَلْأَى فَيَقُولُ اللهُ اذْهَبْ فَادْخُلِ

پس میگوید آن مرد ای پروردگار من یافتم من بهشت را پر از مردم پس میگوید الله تعالی برو پس در آی

الْجَنَّةَ فَإِنَّ لَكَ مِثْلَ الدُّنْيَا وَعَشَرَةَ أَمْثَالِهَا فَيَقُولُ أَتَسْخَرُ

در بهشت پس بدرستی مر ترا است مثل مسافت دنیا و ده چندان پس میگوید آنمرد ای رب آیا سخریت میکنی

مِنِّي أَوْ تَضْحَكُ مِنِّي وَأَنْتَ الْمَلِكُ فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

از من یا خنده میکنی از من و حال آنکه تو پادشاهی ابن مسعود میگوید پس بتحقیق دیدم پیغمبر خدا را صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ وَكَانَ يَقُولُ ذَلِكَ

علیه وسلم خندید از ین سخن تا آنکه ظاهر شد دندانهای درون او و بود که میگفت صاحب این

أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض

منزل مثل دنیا و ده چندان فرود ترین و کمترین بهشتیان است از رو منزلت مرتبت متفق علیه و روایت است از

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قِيلَ لَهُ مَا الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ

از آنحضرت صلے الله علیه وسلم گفته شد مر ابن مسعود را گفته شد مر آنحضرت را چیست مقام

قَالَ ذَلِكَ يَوْمٌ يَنْزِلُ اللهُ تَعَالَى عَلَى كُرْسِيِّهِ فَيَلْأَطُ كَمَا يَلْأَطُ

فرمود آن دران روز خواهد بود که فرود می آید خدا تعالی بر کرسی خود پس آواز میکند کرسی چنانکه آواز میکند

الرَّحْلُ الْجَدِيْدُ مِنْ تَضَايُقِهٖ وَهُوَ كَسَعَةِ مَا بَيْنَ السَّمَآءِ وَ

پالان و زین تو از چرم میباشد از تنگی آن و حال آنکه فراخی کرسی بسیجو میان آسمان و

الْاَرْضِ وَيَجِاْءُ بِكُمْ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا فَيَكُوْنُ اَوَّلُ مَنْ

زمین ست و آورده میشود شما را پای برهنه تن برهنه ختنه ناکرده پس میباشد کسیکه اول

يُكْسٰى اِبْرَاهِيْمُ يَقُوْلُ اللّٰهُ تَعَالٰى اَكْسُوْا خَلِيْلِيْ فَيُؤْتٰى

جامه پوشیده میشود ابراهیم میگوید الله تعالی کوت سپیدیم دوست خود را پس آورده میشود

بِرَيْطَتَيْنِ بَيْضَائَيْنِ مِنْ رِبَاطِ الْجَنَّةِ ثُمَّ اُكْسٰى عَلٰى اِثْرِهٖ

دو جامه نرم از کتان سفید از جامهای بهشت پس پوشانیده میشوم من از پے ابراهیم پس

ثُمَّ اَقُوْمُ عَنْ يَمِيْنِ اللّٰهِ مَقَامًا يَغْبِطُنِيْ الْاَوَّلُوْنَ وَالْاٰخِرُوْنَ

ایستاده میشوم از جانب دست راست خدا یتعالی ایستادنے کہ رشک میبرند مرا پیغمبران و پیغمبا

رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواه الدارمی و روایت ست از ابی سعید رض بدرستیکه آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ مِنْ اُمَّتِيْ مَنْ يَّشْفَعُ لِلْفِئَامِ وَمِنْهُمْ مَنْ

علیه وسلم فرمود بدرستیکه بعضے از امت من کسے ست که شفاعت میکند مر جماعتها را و بعضے ازایشان

يَشْفَعُ لِلْقَبِيْلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَّشْفَعُ لِلْعُصْبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَّشْفَعُ

کسے ست که شفاعت میکند مر قبیله را و بعضے ازایشان کسے ست که شفاعت میکند مر عصبه را و بعضے ازایشان

لِلرَّجُلِ حَتّٰى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض

مر یکدرا تا آنکه درمی آیند بهین طریق بشفاعت تمامه است بهشت را روایت کرد آنرا ترمذی و دریست است از

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَفُّ اَهْلُ النَّارِ

گفت آنحضرت صلے الله علیه وسلم صف بسته می ایستند دوزخیان

فَيَمُرُّ بِهِمُ الرَّجُلُ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَقُوْلُ الرَّجُلُ مِنْهُمْ

پس میگذرد بایشان مردے از اهل بهشت پس میگوید یکے از دوزخیان مر یکے را از بهشتے

کسے ست کہ شفاعت میکند مر قبیلہ را

انس ۱۲

يَا فُلَانُ أَمَا تَعْرِفُنِي أَنَا الَّذِي سَقَيْتُكَ شَرْبَةً وَقَالَ بَعْضُهُمْ أَنَا

یا فلان آیا نمی شناسی مرا من آنکسی ام کہ ترا شناسیده بودم ترا یکبار آبے و میگویند بعضے از دوزخیان

الَّذِي وَهَبْتُ لَكَ وَضُوءً فَيَشْفَعُ لَهُ فَيُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ رَوَاهُ

من آنم کہ وضو بخشیده بودم برای تو آب پس شفاعت میکند آنمرد بہشتے مرآن دوزخی را پس درمی آرد او را بہشت

ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ ابن ماجہ و مرویست از ابن مسعود رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرِدُ النَّاسُ النَّارَ ثُمَّ يَصْدُرُونَ مِنْهَا بِأَعْمَالِهِمْ

علیہ وسلم وارد میشوند مردمان آتش را پس باز میگردند از ان باندازۂ اعمال خود

فَأَوَّلُهُمْ كَلَمْحِ الْبَرْقِ ثُمَّ كَالرِّيحِ ثُمَّ كَحُضْرِ الْفَرَسِ ثُمَّ كَالرَّاكِبِ

پس اول ایشان میگذرد مانند درخشیدن برق پس مانند وزیدن ریح پس مانند دویدن اسپ پس مانند

فِي رَحْلِهِ ثُمَّ كَشَدِّ الرَّجُلِ ثُمَّ كَمَشْيِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ

پس مانند دویدن مرد است پس مانند رفتن مرد بپاے بر طریق معتاد رواہ الترمذی و

الدَّارِمِيُّ وَعَنْ حُذَيْفَةَ رض وَأَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

الدارمی و روایت است از حذیفہ رض و از ابی ہریرہ رض گفتند ہر دو کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى النَّاسَ فَيَقُومُ

صلے اللہ علیہ وسلم فراہم آرد اللہ تبارک و تعالے آدمیان را در محشر پس مے ایستند

الْمُؤْمِنُونَ حَتَّى تُزْلَفَ لَهُمُ الْجَنَّةُ فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ

مسلمانان تا آنکہ قریب گردانیده میشود مرایشان را بہشت پس مے آیند آدم را پس میگویند

يَا أَبَانَا اسْتَفْتِحْ لَنَا الْجَنَّةَ فَيَقُولُ وَهَلْ أَخْرَجَكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ

ای پدر ما طلب کشادگی کن برا ے ما بہشت را پس میگوید آدم آیا برآورده است شما را از بہشت

إِلَّا خَطِيئَةُ أَبِيكُمْ لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ اذْهَبُوا إِلَى ابْنِي

مگر گناہ پدر شما نیستم من صاحب و اہل این کار بروید بسوی پسر من کہ

اِبْرَاهِیْمَ خَلِیْلِ اللّٰہِ قَالَ فَیَقُوْلُ اِبْرَاهِیْمُ لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ

ابراہیم ست دوست خدا گفت آنحضرت پس میگوید ابراہیم نیستم من صاحب این کار

اِنَّمَا كُنْتُ خَلِیْلًا مِنْ وَرَاءٍ وَرَاءٍ اِعْمِدُوْا اِلٰی مُوْسَی الَّذِیْ

نبودم من خلیل مگر دور دور قصد کنید بسوے موسے کہ

كَلَّمَهُ اللّٰہُ تَكْلِیْمًا فَیَاْتُوْنَ مُوْسٰی فَیَقُوْلُ لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ

کلام کردہ او را خدا بتعالی کلام کردنے بیواسطہ پس می آیند موسی را پس میگوید موسی نیستم من صاحب این کار

اِذْهَبُوْا اِلٰی عِیْسٰی كَلِمَةِ اللّٰہِ وَرُوْحِهٖ فَیَقُوْلُ عِیْسٰی لَسْتُ

بروید بسوے عیسے کہ کلمۃ اللہ و روح اوست پس میگوید عیسے نیستم من

بِصَاحِبِ ذٰلِكَ فَیَاْتُوْنَ مُحَمَّدًا صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَیَقُوْمُ

صاحب این کار پس می آیند محمد را صلے اللہ علیہ وسلم پس مے ایستد محمد

فَیُؤْذَنُ لَهٗ وَتُرْسَلُ الْاَمَانَةُ وَالرَّحِمُ فَیَقُوْمَانِ جَنْبَیِ الصِّرَاطِ

پس اذن کردہ میشود او را و فرستادہ میشود امانت و رحم پس می ایستند امانت و رحم در دو جانب صراط

یَمِیْنًا وَشِمَالًا فَیَمُرُّ اَوَّلُكُمْ كَالْبَرْقِ قَالَ قُلْتُ بِاَبِیْ اَنْتَ وَاُمِّیْ

دست راست و چپ پس میگذرند طایفہ کہ اول و افضل اند، مانند برق گفت راوی گفتم من بانحضرت فدا

اَیُّ شَیْءٍ كَمَرِّ الْبَرْقِ قَالَ اَلَمْ تَرَوْا اِلَی الْبَرْقِ كَیْفَ یَمُرُّ وَیَرْجِعُ

باد کدام چیز است مانند چگونہ میگذرد و ہمچو برق فرمود آیا نمی بینید بسوی برق کہ میگذرد و باز میگردد

فِیْ طَرْفَةِ عَیْنٍ ثُمَّ كَمَرِّ الرِّیْحِ ثُمَّ كَمَرِّ الطَّیْرِ وَشَدِّ الرِّجَالِ

در یک چشم زدن پس ترمیگذرند مانند گذشتن باد پس ترہمچو گذشتن پرندہا و دویدن مردان

تَجْرِیْ بِهِمْ اَعْمَالُهُمْ وَنَبِیُّكُمْ قَائِمٌ عَلَی الصِّرَاطِ یَقُوْلُ یَا رَبِّ

مے برد ایشان را صفاء نورانیت اعمال و پیغمبر شما استادہ است بر صراط میگوید ای پروردگار

سَلِّمْ سَلِّمْ حَتّٰی تَعْجَزَ اَعْمَالُ الْعِبَادِ حَتّٰی یَجِیْءَ الرَّجُلُ فَلَا یَسْتَطِیْعُ

سلامت دار سلامت دار تا آنکہ عاجز می آید دست میگردد قوت عملہا ایشان تا آنکسی می آید مرد کے نمیتواند

السَّيْرِ الْآخَرِ فَقَالَ وَفِي حَافَتَيِ الصِّرَاطِ كَلَالِيبُ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ

سیر کردن و گذشتن از صراط مگر جنبیدن از متعدد بر مثال چنی گفت آنحضرت و هر دو طرف صراط کلابهاست

تَأْخُذُ مَنْ أُمِرَتْ بِهِ فَمَخْدُوشٌ نَاجٍ وَمَكْدُوشٌ وَمَكْرُوشٌ

میگیرد کسی را که امر کرده شده بگرفتن وے پس ازین مردم بعضے خدشه کرده اند و نجات یافته و بعضے دست و پا در زنند

فِي النَّارِ وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي هُرَيْرَةَ بِيَدِهِ إِنَّ قَعْرَ جَهَنَّمَ سَبْعِينَ

در آتش دوزخ و گفت ابو هریره سوگند بآن خدائیکه ذات ابی هریره در دست قدرت اوست بدرستیکه دور

خَرِيفًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُثْمَانَ ابْنِ عَفَّانَ رض قَالَ قَالَ

سال است رواه مسلم و مروی است از عثمان بن عفان رضا گفت عثمان فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةٌ

آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم شفاعت میکند روز قیامت سه قوم

الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

پیغمبران پس علما پس شهیدان روایت کرد آنرا ابن ماجه و از

أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَنَسُ

انس رضا مرویست که گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ای انس

أَكْثِرْ مِنَ الْأَصْدِقَاءِ فَإِنَّكُمْ شُفَعَاءُ بَعْضُكُمْ فِي بَعْضِ الدَّيْلَمِيُّ

زیاد کن از دوستان زیرا که شما شفاعت کنندگانید بعض شما در بعض دیگر

بَابُ الْكَرَامَاتِ

باب در بیان کرامات

قَالَ تع يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ

گفت سلیمان ای عزیزان کدام از شما می آرد پیش من تخت او را پیش از آنکه بیایند

قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ

گفت دیوے از جن من بیارمش نزدیک تو پیش از آنکه برخیزی از جای خود

وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ

وہر آئینہ من بران عرش توانا با امانتم گفت شخصے کہ نزدیک او علم از کتاب الٰہی بود

أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا

من بیارمش نزدیک تو پیش از انکہ باز گردد سوئے تو چشم تو پس چون سلیمان دید اورا قرار گرفتہ

عِنْدَهُ قَالَ هَٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا

نزدیک خویش گفت این خارق عادت از فضل پروردگار من است تا امتحان کند آیا شکر گذاری میکنم یا ناسپاسی

دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ

داخل شدی زکریا بر مریم در مسجد بیافت نزدیک وے روزی را گفت اے مریم

أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ

از کجاست ترا این روزی گفت او از نزدیک خداست ہر آئینہ خدا میدہد روزی ہر کرا میخواہد

بِغَيْرِ حِسَابٍ أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

بیشمار آگاہ باش ہر آئینہ دوستان خدا ہیچ ترس نیست بر ایشان و نہ ایشان

يَحْزَنُونَ ۝ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ

اندوہگین شوند آنانکہ ایمان آوردند و تقوی میکردند ایشانرا است بشارت در زندگانی

الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَعَنْ أَنَسٍ رضا أَنَّ أُسَيْدَ بْنَ حُضَيْرٍ وَعَبَّادَ

دنیا و در آخرت از انس رضا مرویست کہ اسید بن حضیر و عباد

ابْنَ بِشْرٍ تَحَدَّثَا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ

ابن بشیر ہر دو این صحابی جلیل القدر سخن کردند نزد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم در کارے کہ

لَهُمَا حَتَّىٰ ذَهَبَ مِنَ اللَّيْلِ سَاعَةٌ فِي لَيْلَةٍ شَدِيدَةِ الظُّلْمَةِ

مر این دو کس را بود تا انکہ رفت از شب ساعتے یعنے پارۂ در شب سخت تاریک

ثُمَّ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْقَلِبَانِ

پس بیرون آمدند آن دو صحابی از نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در حالیکہ برمیگردند بسوے

وَبِيَدِ كُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا عُصَيَّةٌ فَاضَاءَتْ عَصَا اَحَدِهِمَا لَهُمَا

وبدست ہریکے ازان عصائے بود پس روشن شد عصائی یکے ازان دو برای ہر دو

حَتّٰى مَشَيَا فِيْ ضَوْئِهِمَا حَتّٰى اِذَا افْتَرَقَتْ بِهِمَا الطَّرِيْقُ

تا آنکہ رفتند ہر دو در روشنی آن عصا تا آنکہ چون جدا شد بہر دو کس راہ

اَضَاءَتْ لِلْاٰخَرِ عَصَاهُ فَمَشٰى كُلُّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا فِيْ ضَوْءِ عَصَاهُ

روشن شد برای دیگر نیز عصائے او پس رفت ہریکے ازان دو صحابی رضہ در روشنی عصائے خود

حَتّٰى بَلَغَ اَهْلَهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ لَمَّا

تا آنکہ رسید ہر یک اہل خانہ خود را رواہ البخاری در روایت ست از عائشہ رضہ گفت چون

مَاتَ النَّجَاشِيُّ كُنَّا نَتَحَدَّثُ اَنَّهُ لَا يَزَالُ يُرٰى عَلٰى قَبْرِهٖ نُوْرٌ

ہنگامیکہ مرد نجاشی پادشاہ حبشہ بودیم کہ بیکدیگر حدیث میکردیم و میگفتیم کہ بدرستی ہمیشہ بود

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْهَا قَالَتْ لَمَّا اَرَادُوْا غُسْلَ النَّبِيِّ

رواہ ابو داؤد و ہم از عائشہ رضہ روایت ست کہ چون ارادہ کردند صحابہ بعد از آنحضرت غسل

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوْا لَا نَدْرِيْ اَنُجَرِّدُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفتند نمیدانیم کہ آیا برہنہ کنیم پیمبر خدا را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثِيَابِهٖ كَمَا نُجَرِّدُ مَوْتَانَا اَمْ نَغْسِلُهٗ

صلے اللہ علیہ وسلم از جامہای آنحضرت چنانکہ برہنہ میکنیم مردہ ہائے خود را یا غسل دہیم

وَعَلَيْهِ ثِيَابُهٗ فَلَمَّا اخْتَلَفُوْا اَلْقَى اللّٰهُ عَلَيْهِمُ النَّوْمَ حَتّٰى

او را و حال آنکہ باشد بربدن شریف وی جامہای وی پس چون اختلاف کردند صحابہ انداخت بر ایشان

مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ اِلَّا وَذَقْنُهٗ فِيْ صَدْرِهٖ ثُمَّ كَلَّمَهُمْ مُكَلِّمٌ

نبود از ایشان ہیچ مردے مگر آنکہ زنخدان وی بر سینہ وی بود پس سخن کرد ایشان را سخن گوینده

مِنْ نَاحِيَةِ الْبَيْتِ لَا يَدْرُوْنَ مَنْ هُوَ اغْسِلُوا النَّبِيَّ

از گوشۂ خانہ در حال آنکہ در نمی یابند ایشان کہ کیست سخن گوینده غسل دہید پیمبر را

دویدہ شد بر بدن مبارک آنحضرت ۱۲

خدا بر ایشان خواب را و بعد از فراغت غسل آنحضرت ۱۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ ثِيَابُهُ فَقَامُوا فَغَسَلُوا وَعَلَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ بردست جامہا پس برخاستند صحابہ وغسل دادند آنحضرت را

قَمِيصُهُ يَصُبُّونَ الْمَاءَ فَوْقَ الْقَمِيصِ وَيَدْلُكُونَهُ بِالْقَمِيصِ

وحال آنکہ بروست پیراہن وی میریختند آب را بالای پیراہن وی مالیدند آنحضرت را بہ پیراہن

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ

رواہ البیہقی فی دلائل النبوۃ وروایت ست از محمد بن المنکدر

اَنَّ سَفِينَةَ مَوْلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْطَأَ

کہ سفینہ مولاے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گم کرد راہ

الْجَيْشَ بِاَرْضِ الرُّوْمِ اَوْ اُسِرَ فَانْطَلَقَ هَارِبًا يَلْتَمِسُ الْجَيْشَ

لشکر را کہ گماشت در زمین روم یا بند کردہ شد پس روان شد گریختہ از دست کافران درحالیکہ میجوید لشکر را

فَاِذَا هُوَ بِالْاَسَدِ فَقَالَ يَا اَبَا الْحَارِثِ اَنَا مَوْلَى رَسُولِ اللّٰهِ

پس ناگاہ وی یعنے سفینہ باشیری ست کہ پیش آمد اورا پس گفت سفینہ کہ ای ابوالحارث من مولاے آنحضرتم

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ مِنْ اَمْرِي كَيْتَ وَكَيْتَ فَاَقْبَلَ

صلے اللہ علیہ وسلم بود کار من درحال من چنین وچنین چیزی از قصہ خود بیان کرد پس پیش آمد

الْاَسَدُ لَهُ بَصْبَصَةً حَتّٰى قَامَ اِلٰى جَنْبِهِ كُلَّمَا سَمِعَ صَوْتًا اَهْوٰى

شیر درحالیکہ مراورا چاپلوسی ست تا آنکہ استاد شیر در پہلوی سفینہ ہرگاہ کہ می شنید آوازی را کہ ہائل باشد

اِلَيْهِ ثُمَّ اَقْبَلَ يَمْشِي اِلٰى جَنْبِهِ حَتّٰى بَلَغَ الْجَيْشَ ثُمَّ رَجَعَ الْاَسَدُ

قصد میکرد بسوی آن آواز پس روی آورد شیر درحالیکہ میرود در پہلوی سفینہ تا آنکہ رسید سفینہ لشکر را پس برگشت

رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ اَبِي الْجَوْزَاءِ قَالَ قَحِطَ اَهْلُ

رواہ فی شرح السنۃ وروایت ست از ابوالجوزا تابعی گفت قحط کردہ شدند اہل

الْمَدِينَةِ قَحْطًا شَدِيدًا فَشَكَوْا اِلٰى عَائِشَةَ فَقَالَتْ اُنْظُرُوا

مدینہ قحط سخت پس شکایت کردند بسوے عایشہ پس گفت عایشہ نگاہ کنید

۲ بصبصۃ مصدر وجود وہو تحریک الذنب کسگ دم جنبانیدن وچاپلوسی کردن وہوا ای بالہمزۃ والقصر ہائل مہیب ۱۲ شرح السنۃ

قَبْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاجْعَلُوا مِنْهُ كُوًى إِلَى السَّمَاءِ

قبر مبارک آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس بگردانید از قبر شریف منافذ بسوی آسمان

حَتّٰى لَا يَكُوْنَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ السَّمَاءِ سَقْفٌ فَفَعَلُوْا فَمُطِرُوْا مَطَرًا

تا آنکہ نباشد میان قبر وی و میان آسمان سقف یعنے بردارید حجاب پس کردند ایشان پس باران داده شدند باران

حَتّٰى نَبَتَ الْعُشْبُ وَسَمِنَتِ الْإِبِلُ حَتّٰى تَفَتَّقَتْ مِنَ الشَّحْمِ فَسُمِّيَ

تا آنکہ روئید گیاہے و فربہ شدند شتران تا آنکہ بشگافتند شتران از پیہ پس نامیدہ شد

عَامَ الْفَتْقِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ سَعِيْدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيْزِ قَالَ

این سال سال فتق یعنے سال ارزانی رواہ الدارمی و از سعید بن عبد العزیز روایت است گفت

لَمَّا كَانَ أَيَّامُ الْحَرَّةِ لَمْ يُؤَذَّنْ فِيْ مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وقتے بود در روزہاے حرہ مراد مدینہ است گفتہ نشد اذان در مسجد آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثًا وَلَمْ يُقَمْ وَلَمْ يَبْرَحْ سَعِيْدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ الْمَسْجِدَ

علیہ وسلم سہ روز و گفتہ نشد اقامت نیز و بیرون نرفت سعید بن المسیب از مسجد

وَكَانَ لَا يَعْرِفُ وَقْتَ الصَّلٰوةِ إِلَّا بِهَمْهَمَةٍ يَسْمَعُهَا مِنْ قَبْرِ النَّبِيِّ

و بود سعید کہ نمی شناخت در آمدن وقت نماز مگر باواز خفی کہ می شنید از از درون حجرہ کہ قبر شریف

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضه أَنَّ عُمَرَ

صلے اللہ علیہ وسلم رواہ الدارمی و روایت ست از ابن عمر رضہ کہ عمر فرستاد

بَعَثَ جَيْشًا وَأَمَّرَ عَلَيْهِمْ رَجُلًا يُدْعٰى سَارِيَةَ فَبَيْنَمَا عُمَرُ

بجائے لشکری را و امیر گردانید بر این لشکر مردی را کہ نام بردہ میشد او را ساریہ پس در اثنای آنکہ عمر رض

يَخْطُبُ فَجَعَلَ يَصِيْحُ يَا سَارِيَ الْجَبَلَ فَقَدِمَ رَسُوْلٌ مِنَ الْجَيْشِ

خطبہ میخواند پس گشت کہ آواز میکند میگوید ساریہ بر بکیر کوہ را و بناہ آر بوی پس قدوم آورد قاصدے از لشکر

فَقَالَ يَا أَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ لَقِيْنَا عَدُوَّنَا فَهَزَمُوْنَا فَإِذَا بِصَائِحٍ يَصِيْحُ

پس گفت ای امیر المومنین ملاقات کردند ما را دشمنان پس شکست دادند ما را پس ناگاہ آواز میکند کوینده

وارون صفحه ۱۲

وارون صفحه ۱۲

يَا سَارِيَةُ الْجَبَلَ فَاسْنَدْنَا ظُهُورَنَا إِلَى الْجَبَلِ فَهَزَمَهُمُ اللّٰهُ تَعَالَى

ای ساریہ جبل بگیر جبل پس تکیہ دادیم ما پشتہای خود را بسوی کوہ پس شکست داد ایشان را خدا تعالیٰ

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ نُبَيْهَةَ بْنِ وَهْبٍ أَنَّ

روایت کرد آنرا بیہقی در دلائل نبوت واز نبیہہ بن وہب روایت ست کہ

كَعْبًا دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ فَذَكَرُوا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کعب احبار در آمد بر عایشہ پس ذکر کردند عایشہ و ہر کہ حاضر مجلس بودند رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم را

فَقَالَ كَعْبٌ مَا مِنْ يَوْمٍ يَطْلُعُ إِلَّا تَنْزِلُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الْمَلٰئِكَةِ

پس گفت کعب نیست ہیچ روز یکہ طلوع میکند مگر آنکہ فرود می آیند ہفتاد ہزار از فرشتگان

حَتّٰى يَحُفُّوا بِقَبْرِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضْرِبُونَ

تا آنکہ گرد اگرد میدر آیند قبر آن حضرت را صلے اللہ علیہ وسلم مے زنند

بِأَجْنِحَتِهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى

باز و ہا را و درود میفرستند بر آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم تا آنکہ

إِذَا أَمْسَوْا عَرَجُوا وَهَبَطَ مِثْلُهُمْ فَصَنَعُوا مِثْلَ ذٰلِكَ حَتّٰى إِذَا انْشَقَّتْ

چون شام میکنند بالا میروند و فرود مے آیند مانند ایشان پس میکنند ایشان نیز مانند انچہ میکردند فرشتگان

عَنْهُ الْأَرْضُ خَرَجَ فِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنَ الْمَلٰئِكَةِ يَزُفُّونَهُ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

از آن حضرت زمین بر آید در ہفتاد ہزار فرشتہ در حالیکہ میبرند آنحضرت را فرشتگان بدرگاہ عزت رواہ

بَابُ مُشْتَمِلٌ عَلٰى ذِكْرِ وَفَاتِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

این باب مشتمل ست بر ذکر وفات آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ۝ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ

یا محمد ہر آینہ تو میخواہی مرد و ہر آینہ ایشان خواہند مرد نیست محمد مگر پیغمبر ہر آینہ گذشتہ اند

قَبْلِهِ الرُّسُلُ عَنْ أَبِي سَعِيدِ نِ الْخُدْرِيِّ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پیش ازوی پیغمبران روایت ست از ابو سعید خدری رض کہ آنحضرت صلے اللہ

جزء ۲۲ رکوع ۱۶

جزء ۲۴ رکوع ۶

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ إِنَّ عَبْدًا خَيَّرَهُ اللّٰهُ بَيْنَ أَنْ

علیہ وسلم نشست بر منبر پس فرمود کہ بندہ بود مخیر گردانیدہ اورا حق تعالے میان آنکہ

يُؤْتِيَهُ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا مَا شَاءَ وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا

بدہد اورا از ناز و نعمت دنیا ہر چہ خواہد آن بندہ و میان چیزیکہ نزد خداست از ثواب آخرت پس اختیار

عِنْدَهُ فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ قَالَ فَدَيْنَاكَ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا فَعَجِبْنَا

آن بندہ آخرت را پس گریہ کرد ابوبکر گفت ابوبکر بخطاب آنحضرت فدایتو باد پدران و مادران ما پس گفت

لَهُ فَقَالَ النَّاسُ انْظُرُوا إِلَى هٰذَا الشَّيْخِ يُخْبِرُ رَسُولُ اللّٰهِ

مر ابوبکر را پس گفتند مردم نگاہ کنید بجانب این پیر کہ خبر میدہد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَبْدٍ خَيَّرَهُ اللّٰهُ بَيْنَ أَنْ يُؤْتِيَهُ مِنْ

صلے اللہ علیہ وسلم از حال بندہ کہ مخیر گردانید خدا تعالیٰ اورا میان آنکہ بدہد اورا از

زَهْرَةِ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ وَيَقُولُ فَدَيْنَاكَ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا

زہرۂ دنیا و میان آنچہ نزد اوست و آن پیر میگوید فدیناک بآبائنا و امہاتنا

فَكَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ الْمُخَيَّرَ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ

پس بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آن بندہ مخیر و بود ابوبکر

أَعْلَمَنَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ

داناترین و فہم کنندہ ترین ما این کلام را متفق علیہ و از عقبہ بن عامر مرویست گفت عقبہ نماز جنازہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى قَتْلَى أُحُدٍ بَعْدَ ثَمَانِ سِنِينَ كَالْمُوَدِّعِ

صلے اللہ علیہ وسلم بر کشتگان غزوۂ احد بعد از ہشت سال از دفن مانند وداع کنندہ

لِلْأَحْيَاءِ وَالْأَمْوَاتِ ثُمَّ طَلَعَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ إِنِّي بَيْنَ أَيْدِيكُمْ

مر زندگان را و مردگان را پس بر آمد آنحضرت منبر را پس گفت بدرستیکہ من در پیش شما

فَرَطٌ وَأَنَا عَلَيْكُمْ شَهِيدٌ وَإِنَّ مَوْعِدَكُمُ الْحَوْضُ وَإِنِّي

فرطم کہ برای شما کارسازی میکنم و من بر شما گواہی میدہم بر حالت شما و بدرستیکہ وعدہ گاہ دیدار

لَانْظُرُ اِلَيْهِ وَاَنَا فِيْ مَقَامِيْ هٰذَا وَاِنِّيْ قَدْ اُعْطِيْتُ مَفَاتِيْحَ

وہر آئینہ می بینم حوض را حال آنکہ من دریں جای خود مدینہ من بتحقیق دادہ شدہ ام کلید ہائے

خَزَائِنِ الْاَرْضِ وَاِنِّيْ لَسْتُ اَخْشٰى عَلَيْكُمْ اَنْ تُشْرِكُوْا بَعْدِيْ

خزائن زمین و بدرستیکہ من نمیترسم بر شما مشرک شدن و کافر گشتن شما را بعد از من

وَلٰكِنِّيْ اَخْشٰى عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا اَنْ تُنَافِسُوْا فِيْهَا وَزَادَ بَعْضُهُمْ

ولیکن میترسم بر شما دنیا را کہ رغبت کنید در دنیا و میل کنید در وے و زیادت کردہ اند بعضے

فَتَقْتَتِلُوْا فَتَهْلِكُوْا كَمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

راویان پس قتل کنید و کشتن کنید یکدیگر خود پس ہلاک شوید چنانکہ ہلاک شدند کسانیکہ بودند پیش از شما متفق

اَنَسٍ رض قَالَ لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلَ يَتَغَشَّاهُ الْكَرْبُ

و از انس رض مرویست گفت آں ہنگامیکہ گران شد و سخت گشت مرض آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گشت کہ می پوشند او را

فَقَالَتْ فَاطِمَةُ وَاكَرْبَ اَبَاهُ فَقَالَ لَهَا لَيْسَ عَلٰى اَبِيْكِ كَرْبٌ

و محنت مرض پس گفت فاطمہ ای اندوہ و سختی پدر پس گفت آنحضرت مر فاطمہ را نیست بر پدر تو محنت و شدت

بَعْدَ الْيَوْمِ فَلَمَّا مَاتَ قَالَتْ يَا اَبَتَاهُ اَجَابَ رَبًّا دَعَاهُ يَا اَبَتَاهُ

بعد از امروز پس چون گذشت چون بآخرت گفت فاطمہ در ندبہ آنحضرت ای پدر من اجابت کرد دعوت پروردگار خود را ای پدر من

مَنْ جَنَّةُ الْفِرْدَوْسِ مَاوَاهُ يَا اَبَتَاهُ اِلٰى جِبْرَئِيْلَ نَنْعَاهُ فَلَمَّا

ای کسیکہ بہشت برین جائے اوست ای پدر من بسوی جبرئیل میرسانم خبر او را میگریم بزودی بعزیت میکنیم

دُفِنَ قَالَتْ فَاطِمَةُ يَا اَنَسُ اَطَابَتْ اَنْفُسُكُمْ اَنْ تَحْثُوْا عَلٰى

او را پس ہنگامیکہ دفن کردہ شد گفت فاطمہ ای انس آیا خوش و خورسند شد نفسہای شما کہ بریزند بر

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التُّرَابَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم خاک رواہ البخاری

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ لَمَّا قَدِمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از انس رض گفت انس و تحقیق قدوم آورد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

بیادر دیگر نوشتہ اند کہ بعد از انتقال آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْمَدِیْنَةَ لَعِبَتِ الْحَبَشَةُ بِحِرَابِهِمْ فَرَحًا لِقُدُوْمِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

مدینہ را شاد مانے کردند تمامہ مردم تا آنکہ بازی کردند حبشیان بحربہا خود از جہت شادشدن بمقدم آنحضرت

وَفِیْ رِوَایَةِ الدَّارِمِیِّ قَالَ مَا رَاَیْتُ یَوْمًا قَطُّ کَانَ اَحْسَنَ

و در روایت دارمی این چنین آمدہ است کہ گفت انس ندیدم من ہیچ روز را ہرگز کہ بود نیکتر

وَلَا اَضْوَءَ مِنْ یَوْمٍ دَخَلَ عَلَیْنَا فِیْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

و نہ روشن تر از روئے کہ در آمد بر ما در ان روز پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَفِیْ رِوَایَةِ التِّرْمِذِیِّ قَالَ لَمَّا کَانَ الْیَوْمُ الَّذِیْ دَخَلَ

وسلم و در روایت ترمذی این چنین آمدہ است کہ گفت انس چون شد روز یکہ در آمد

فِیْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِیْنَةَ اَضَاءَ مِنْهَا کُلُّ

در وی آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مدینہ را روشن شد از مدینہ ہر چیز

شَیْءٍ فَلَمَّا کَانَ الْیَوْمُ الَّذِیْ مَاتَ فِیْهِ اَظْلَمَ مِنْهَا کُلُّ شَیْءٍ وَمَا نَفَضْنَا

پس ہرگاہ کہ شد روزے کہ مرد آنحضرت در وے تاریک شد از مدینہ ہر چیز و نیفشاندیم ما

اَیْدِیَنَا عَنِ التُّرَابِ وَاِنَّا لَفِیْ دَفْنِهٖ حَتّٰی اَنْکَرْنَا قُلُوْبَنَا وَعَنْ

دستہاے خود را از خاک و حال آنکہ ما بتحقیق بودیم در دفن آنحضرت تا آنکہ منکر شدیم دلہاے خود را

عَائِشَةَ رض قَالَتْ لَمَّا قُبِضَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

در روایت ست از عائشہ رضی گفت عائشہ ہنگامیکہ قبض کردہ شد روح آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اخْتَلَفُوْا فِیْ دَفْنِهٖ فَقَالَ اَبُوْبَکْرٍ سَمِعْتُ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

اختلاف کردند صحابہ در موضع دفن آنحضرت پس گفت ابوبکر رضی شنیدم از آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ شَیْئًا قَالَ مَا قَبَضَ اللّٰهُ نَبِیًّا اِلَّا فِی الْمَوْضِعِ الَّذِیْ یُحِبُّ

علیہ وسلم در این باب چیزے و آن اینست کہ گفت آنحضرت قبض نکردہ است خدا روح پیغمبر را

اَنْ یُّدْفَنَ فِیْهِ اِدْفِنُوْهُ فِیْ مَوْضِعِ فِرَاشِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

کہ دفن کردہ شود در آن جا دفن کنید او را جاے خوابگاہ وے رواہ الترمذی

وَعَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ فِيْ

و هم از عائشه رضا مرویست گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میگفت در

مَرَضِهِ الَّذِيْ مَاتَ فِيْهِ يَا عَائِشَةُ مَا أَزَالُ أَجِدُ أَلَمَ الطَّعَامِ

بیماری خود که فوت کرد دران بیماری ای عائشه همیشه بودم مییافتم درد طعام را

الَّذِيْ أَكَلْتُ بِخَيْبَرَ وَهٰذَا أَوَانُ وَجَدْتُ انْقِطَاعَ أَبْهَرِيْ

که خورده بودم بخیبر و این وقت یافتن من است بریده شدن رگ دل مرا

مِنْ ذٰلِكَ السَّمِّ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ

از ان زهر رواه البخاری و در روایت است از جعفر بن محمد از

أَبِيْهِ أَنَّ رَجُلًا مِنْ قُرَيْشٍ دَخَلَ عَلٰى أَبِيْهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ رضہ

پدرش که مردے از قریش در آمد بر پدر وے که علی بن حسین که زین العابدین ست رضا

فَقَالَ أَلَا أُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس گفت آنمرد آیا حدیث نکنم ترا از ان حضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ بَلٰى حَدِّثْنَا عَنْ أَبِي الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

گفت امام زین العابدین بلے حدیث کن مارا از ابی القاسم صلے اللہ علیہ وسلم گفت

لَمَّا مَرِضَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَاهُ جِبْرَئِيْلُ

هنگامیکه بیمار شد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم آمد اورا جبرئیل

فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللّٰهَ أَرْسَلَنِيْ إِلَيْكَ تَكْرِيْمًا لَكَ وَتَشْرِيْفًا

پس گفت ای محمد بدرستی که خدا تعالی فرستاده است مرا بسوی تو از جهت گرامی داشتن مرتراو بزرگ داشتن مرترا

لَكَ خَاصَّةً لَكَ يَسْأَلُكَ عَمَّا هُوَ أَعْلَمُ بِهٖ مِنْكَ يَقُوْلُ كَيْفَ

در حالیکه این تکریم مخصوص ست بتو می پرسد ترا از چیزیکه وی تعالی داناتر ست باو چیز از تو میگوید خدا تعالی چگونه

تَجِدُكَ قَالَ أَجِدُنِيْ يَا جِبْرَئِيْلُ مَغْمُوْمًا وَأَجِدُنِيْ يَا جِبْرَئِيْلُ

می یابد خود را گفت آنحضرت می یابم خود را ای جبرئیل غمگین و می یابم خود را اے جبرئیل

نقل قول دیگر است بعضی ازین روایت را در دیوان منثور فقرا اشتباه کرده اند که حضرت است بنابر این بنظر اضافه نقطه بباید باشد یعنی که جدا باشد گان فقیر است خاکسار ولیته از مرتضاه ۱۲

مَكَرُوبًا ثُمَّ جَاءَهُ الْيَوْمَ الثَّانِي فَقَالَ لَهُ ذٰلِكَ فَرَدَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ

اندوہگین پستر آمد جبرئیل نزد آنحضرت روز دوم پس گفت جبرئیل مر آنحضرت را آنچہ گفتہ بود پس جواب داد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا رَدَّ أَوَّلَ يَوْمٍ ثُمَّ جَاءَهُ الْيَوْمَ الثَّالِثَ

صلے اللہ علیہ وسلم چنانچہ جواب داد نخستین روز پستر آمد نزد آنحضرت روز سوم

فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ أَوَّلَ يَوْمٍ وَرَدَّ عَلَيْهِ كَمَا رَدَّ عَلَيْهِ وَجَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ

پس گفت مر آنحضرت را چنانچہ گفتہ بود روز اول و جواب داد آنحضرت ورد کرد بدے چنانکہ رد کردہ بود بدو و آمد با

يُقَالُ لَهُ إِسْمٰعِيلُ عَلٰى مِائَةِ أَلْفِ مَلَكٍ كُلُّ مَلَكٍ عَلٰى مِائَةِ أَلْفِ مَلَكٍ

کہ گفتہ میشود او را اسمعیل موکل است بر صد ہزار فرشتہ ہر فرشتہ ازان موکل است بر صد ہزار فرشتہ

فَاسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ فَسَأَلَهُ عَنْهُ ثُمَّ قَالَ جِبْرَئِيلُ هٰذَا مَلَكُ الْمَوْتِ

پس طلب کرد اذن آن فرشتہ برای آمدن بر وے صلعم پس پرسید آنحضرت از حال این فرشتہ پستر گفت جبرئیل این

يَسْتَأْذِنُ عَلَيْكَ مَا اسْتَأْذَنَ عَلٰى آدَمِيٍّ قَبْلَكَ وَلَا يَسْتَأْذِنُ

طلب اذن میکند تا در آید بر تو استیذان نکردہ است برای در آمدن بر ہیچ آدمی پیش از تو و استیذان

عَلٰى آدَمِيٍّ بَعْدَكَ فَقَالَ ائْذَنْ لَهُ فَأَذِنَ لَهُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ ثُمَّ

بر ہیچ آدمی بعد از تو این مخصوص من است گفت آنحضرت اذن دہ مر او را پس اذن داد جبرئیل ملک الموت را پس سلام داد ملک الموت

قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللّٰهَ أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ فَإِنْ أَمَرَتْنِي أَنْ أَقْبِضَ

گفت ای محمد بدرستے خدا فرستادہ است مر ابسوی تو پس اگر بفرمائی مرا کہ بستانم

رُوحَكَ قَبَضْتُهُ وَإِنْ أَمَرَتْنِي أَنْ أَتْرُكَهُ تَرَكْتُهُ فَقَالَ وَتَفْعَلُ

روح پاک ترا بستانم او را و اگر بفرمائی مرا بگذارم روح ترا بگذارم آنرا پس گفت آنحضرت میکنی و می توانی

يَا مَلَكَ الْمَوْتِ قَالَ نَعَمْ بِذٰلِكَ أُمِرْتُ وَأُمِرْتُ أَنْ أُطِيعَكَ

ای ملک الموت گفت ملک الموت آری میکنم و باین امر کردہ شدہ ام و امر کردہ شدہ ام کہ فرمانبرداری کنم ترا

قَالَ فَنَظَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلٰى جِبْرَئِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

گفت راوی پس نظر کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بسوی جبرئیل کہ چہ میگوید جبرئیل و چہ باید کرد مر

فَقَالَ جِبْرَئِيْلُ يَا مُحَمَّدُ اِنَّ اللّٰهَ قَدِ اشْتَاقَ اِلٰى لِقَائِكَ فَقَالَ

پس گفت جبرئیل ای محمد بدرستی خدا تعالے بتحقیق آرزومند و خواهان است بدیدار تو پس فرمود

النَّبِيُّ لِمَلَكِ الْمَوْتِ امْضِ لِمَا اُمِرْتَ بِهٖ فَقَبَضَ رُوْحَهٗ فَلَمَّا

پیغمبر خدا مر ملک الموت را لیکن مر آنچیزرا که امر کرده شدی بدان پس قبض کرد ملک الموت روح آنحضرت را

تُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَاءَتِ التَّعْزِيَةُ

وفات یافت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم و آمد تعزیت یعنے آواز تسلی دادن

سَمِعُوْا صَوْتًا مِنْ نَاحِيَةِ الْبَيْتِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ اَهْلَ الْبَيْتِ

که شنیدند صحابہ آوازے را از گوشۂ خانه که میگوید سلام بر شما ای اہل بیت

وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ اِنَّ فِي اللّٰهِ عَزَآءً مِنْ كُلِّ مُصِيْبَةٍ وَ

و باد بر شما مہربانی خدا و فزونیہاے کرم وی بدرستیکه مر خدارا عزاست از هر مصیبت و

خَلَفًا مِنْ كُلِّ هَالِكٍ وَدَرَكًا مِنْ كُلِّ فَائِتٍ فَبِاللّٰهِ فَاثِقُوْا

خدا خلف است از هلاک شونده و تدارک ست از هر در گذرنده پس بیاری خدا تقوی کنید

وَاِيَّاهُ فَارْجُوْا فَاِنَّمَا الْمُصَابُ مَنْ حُرِمَ الثَّوَابَ فَقَالَ

و خدارا امید دارید نه جزاو را پس نیست مصیبت زده مگر کسیکه محروم گردانیده شده است ثواب پس

عَلِيٌّ اَتَدْرُوْنَ مَنْ هٰذَا هُوَ الْخَضِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ

علے مرتضے آیا درمی یابید کیست این مرد این خضرست که بتعزیه اصحاب اہل بیت آمده است روایت کرده

اَلْبَابُ مُشْتَمِلٌ عَلٰى تَرِكَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

این باب مشتمل ست بر ترکه آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ اَخِيْ جُوَيْرِيَةَ قَالَ مَا تَرَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

روایت است از عمرو بن الحارث که صحابی بود و برادر جویریه بنت الحارث که از امهات مومنین ست گفت عمرو

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ مَوْتِهٖ دِيْنَارًا وَلَا دِرْهَمًا

صلے اللہ علیہ وسلم نزدموت خود نه دینار و نه درهم

وَلَا عَبْدًا وَلَا أَمَةً وَلَا شَيْئًا إِلَّا بَغْلَتَهُ الْبَيْضَاءَ وَسِلَاحَهُ وَ

و نه غلام و نه کنیز و نه چیزی مگر استر وی که سفید بود که آنرا دلدل نام بود و سلاح جنگ وی

أَرْضًا جَعَلَهَا صَدَقَةً رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

و زمینی که گردانیده بود آنرا صدقه و وقف بر فقراء اهل و عیال رواه البخاری و از ابو هریره رضی الله عنه روایت است

أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَقْتَسِمُ وَرَثَتِي

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود بخش نکنند وارثان من

دِينَارًا مَا تَرَكْتُ بَعْدَ نَفَقَةِ نِسَائِي وَمُؤْنَةِ عَامِلِي فَهُوَ

دیناری را آنچه گذارم من پس از نفقهٔ زنان من بعد از وی و بعد از اجرت عامل من یعنی خلیفه پس

صَدَقَةٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي بَكْرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

بر فقرا چنانکه در حیات بود رواه بخاری و مسلم و در روایت ست از ابو بکر صدیق رضی الله عنه گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا نُورَثُ مَا تَرَكْنَاهُ صَدَقَةٌ

صلی الله علیه وسلم میراث یافته نمیشود از ما چیزیکه گذاشته ایم از مال صدقه است

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوسَى رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و مصروفست بر فقرا متفق علیه و از ابو موسی الاشعری رضی الله عنه از پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ إِنَّ اللهَ إِذَا أَرَادَ رَحْمَةَ أُمَّةٍ مِنْ عِبَادِهِ

وسلم روایت کرده که آنحضرت فرمود بدستیکه خدا تعالی چون خواهد رحمت امتی از بندگان خود

قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا فَجَعَلَهُ لَهَا فَرَطًا وَسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا وَإِذَا أَرَادَ

قبض میکند و میسازد پیغمبر آن امت را پیش از ان امت یعنی از نزول عذاب پس میگرداند خدا پیغمبر را برای

هَلَكَةَ أُمَّةٍ عَذَّبَهَا وَنَبِيُّهَا حَيٌّ فَأَهْلَكَهَا وَهُوَ يَنْظُرُ فَأَقَرَّ

هلاک امتی را عذاب میکند آن امت را و حال آنکه پیغمبر آن امت زنده است پس هلاک میگرداند خدا تعالی

عَيْنَهُ بِهَلَكَتِهَا حِينَ كَذَّبُوهُ وَعَصَوْا أَمْرَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

هر دو چشم پیغمبر را بهلاک شدن آن امت هنگامی که نسبت بدروغ کردند ولی فرمانی کردند امر او را رواه مسلم

معروف

امت میگزارد و سلف و چون خواهد خدا تعالی

امت را و حال آنکه پیغمبر آن امت

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابو ہریرہ روایت ہست گفت فرمود آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَيَأْتِيَنَّ عَلٰى أَحَدِكُمْ يَوْمٌ وَلَا يَرَانِي ثُمَّ

سوگند بخدا ئیکہ بقای ذات محمد در دست قدرت اوست ہرآینہ بیاید بر یکے از شما روزے و نہ بیند مرا

لَأَنْ يَرَانِي أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهٖ وَمَالِهٖ مَعَهُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

گذشتن از عالم پیش ہر آینہ دیدن وی مراد وست داشتہ شدہ ترست بوی وے از اہل و عیال وی با

كِتَابُ مَنَاقِبِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمْ

این کتاب در بیان منقبتہا ے صحابہ است رضے اللہ تعالے عنہم

وَالسَّابِقُوْنَ الْأَوَّلُوْنَ مِنَ الْمُهَاجِرِيْنَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِيْنَ ۱ ع ۲

و پیشی گیرندگان پیشینیان از ہجرت کنندگان و یاری کنندگان و آنانکہ ۲ ع ۲

اتَّبَعُوْهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ ۳ ع ۲

پیروی کردند ایشانرا بہ نیکوے خوشنود شد خدا از ایشان و خوشنود شدند آنہا از و و آماد

جَنَّاتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِيْنَ فِيْهَا أَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ

بوستانہا کہ میرود زیر آن جویہا جاویدباشند دران ہمیشہ این رستگاری

الْعَظِيْمُ إِنَّ الَّذِيْنَ يُبَايِعُوْنَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُوْنَ اللّٰهَ يَدُ اللّٰهِ

بزرگ است بدرستی آنانکہ بیعت کردند ترا جز این نیست کہ بیعت کردند با خدا دست خدا

فَوْقَ أَيْدِيْهِمْ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ أَشِدَّاءُ

بر دستہای شان است محمد فرستادۂ خداست و آنانکہ با وے اند سخت دل اند

عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَّبْتَغُوْنَ

بر کفار و مہربان دل اند باہم مے بینی تو ایشانرا رکوع آرندگان و سجود کنندگان مے طلبند

فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا سِيْمَاهُمْ فِيْ وُجُوْهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ

افزونی از خدا یتعالی و خوشنودی حضرت او علامتہاے ایشان در رویہا ایشان ظاہر بود

السُّجُوْدِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰىةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْجِيْلِ ۚ

سجده کردن این وصف که مذکور شد صفت ایشان در توریت موسی و صفت ایشان در انجیل کتاب

كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْاَهٗ فَاٰزَرَهٗ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوْقِهٖ

مانند کشتی است که بیرون آورد شاخ خود را پس قوی ساخت او را پس ستبر شد پس برابر شد بر ساق خود

يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيْظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ۭ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ

شگفت آورد مزارعان را تا خشم گیرند بدیشان ناگرویدگان و عده کرده خدا آنان را که گرویدند و

عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْهُمْ مَّغْفِرَةً وَّاَجْرًا عَظِيْمًا ۝ لَا يَسْتَوِيْ

کردند کردار های پسندیده از ایشان یعنی همه ایشان را وعده فرموده است آمرزش گناهان و مزدی بزرگ

مِنْكُمْ مَّنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقٰتَلَ ۭ اُولٰۗىِٕكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً

از شما آنکه نفقه کرد پیش از فتح و کارزار کرد آنگروه بزرگتر اند بمرتبه

مِّنَ الَّذِيْنَ اَنْفَقُوْا مِنْۢ بَعْدُ وَقٰتَلُوْا ۭ وَكُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ۭ

از آنانکه انفاق کردند از پس آن و کارزار کردند و همه را وعده کرد خدا نیکو

وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ۝ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذِيْنَ

و خدا بآنچه عمل میکنید داناست روزی که رسوا نکند خدا پیغمبر را و آنانکه

اٰمَنُوْا مَعَهٗ ۚ نُوْرُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُوْلُوْنَ

گرویدند با او روشنی شان می شتابد پیش شان و راست شان میگویند

رَبَّنَآ اَتْمِمْ لَنَا نُوْرَنَا وَاغْفِرْ لَنَا ۚ اِنَّكَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝

پروردگار ما تمام گردان برای ما روشنی ما و بیامرز ما را بدستیکه تو بر هر چیز توانا است

عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ نِ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابو سعید خدری رضا گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوْا اَصْحَابِيْ فَلَوْ اَنَّ اَحَدَكُمْ اَنْفَقَ مِثْلَ اُحُدٍ

وسلم دشنام نکنید یاران مرا پس اگر ثابت شود که یکے از شما خرچ کند بدید در راه خدا مانند

ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

زر نمیرسد ثواب آن نیم پیمانه یکے از ایشان را و نه ثواب نیم نیم پیمانه یکے از ایشان را متفق علیه و از

أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَفَعَ يَعْنِي النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی بردہ رضا و از پدرش کہ ابو موسیٰ است روایت است گفت برداشت یعنی پیغمبر خدا صلے اللہ

رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَكَانَ كَثِيرًا مِمَّا يَرْفَعُ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ

سر مبارک خود را بسوے آسمان و بود آنحضرت اکثر بر سیدانست سر مبارک خود را بسوی آسمان

فَقَالَ النُّجُومُ أَمَنَةٌ لِلسَّمَاءِ فَإِذَا ذَهَبَ النُّجُومُ أَتَى السَّمَاءَ

پس گفت آنحضرت ستارگان سبب امن اند مر آسمان را پس وقتیکہ بروند ستارگان می آید آسمان را

مَا تُوعَدُ وَأَنَا أَمَنَةٌ لِأَصْحَابِي فَإِذَا ذَهَبْتُ أَنَا أَتَى لِأَصْحَابِي

آنچہ وعدہ کردہ شدہ است آسمان از انفطار و انشقاق و من سبب امن ام برای صحابہ پس وقتیکہ بروم من از عالم

مَا يُوعَدُونَ وَأَصْحَابِي أَمَنَةٌ لِأُمَّتِي فَإِذَا ذَهَبَ أَصْحَابِي أَتَى

چیزیکہ وعدہ کردہ شدہ اند از فتن و حروب و اصحاب من سبب امن اند مر امت مرا پس چون بروند اصحاب من می آید

أُمَّتِي مَا يُوعَدُونَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ

امت مرا آنچہ وعدہ کردہ شدہ اند از بدعہ و حوادث و ذہاب خیر و عدوث شر رواہ مسلم و روایت است از ابو سعید خدری رضا

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ

گفت فرمود آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم مے آید بر مردم زمانے

فَيَغْزُو فِئَامٌ مِنَ النَّاسِ فَيَقُولُونَ هَلْ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ

پس غزا میکند جماعتے از مردم پس گفتہ میشود و پرسیدہ میشود ازان جماعت آیا ہست در میان شما

رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ لَهُمْ

با پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس میگویند آرے ہست پس گشادہ میشود مر ایشان را حصنے و حصارے

ثُمَّ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُو فِئَامٌ مِنَ النَّاسِ فَيُقَالُ هَلْ فِيكُمْ مَنْ

پس مے آید بر مردم زمانے پس غزا میکند جماعتے از مردم پس گفتہ میشود و پرسیدہ میشود آیا ہست در میان شما

صَاحَبَ اَصْحَابَ رَسُوْلِ اللّٰهِ فَيَقُوْلُوْنَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ لَهُمْ ثُمَّ يَاْتِيْ

کسیکہ صحبت داشتہ است با صحاب پیغمبر خدا پس میگویند آری ہست پس کشادہ میشود مر ایشان را پس می آید

عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيُغْزَوْ فِئَامٌ مِنَ النَّاسِ فَيُقَالُ هَلْ فِيْكُمْ مَنْ

بر مردم زمانے پس غزا میکنند جماعتے از مردم پس گفتہ میشود آیا ہست میان شما

صَاحَبَ مَنْ صَاحَبَ اَصْحَابَ رَسُوْلِ اللّٰهِ فَيَقُوْلُوْنَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ

کسیکہ صحبت داشتہ است با کسیکہ او صحبت داشتہ باشد با صحاب پیغمبر خدا پس میگویند آری ہست پس

لَهُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

کشادہ میشود مر ایشان را متفق علیہ و در روایت است از عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكْرِمُوْا اَصْحَابِيْ فَاِنَّهُمْ خِيَارُكُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ

علیہ وسلم گرامی دارید یاران مرا زیرا کہ بدرستی ایشان نیک ترین شما اند پس آنکسانیکہ می پیوندند ایشان را

ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ يَظْهَرُ الْكَذِبُ حَتّٰى اَنَّ الرَّجُلَ لَيَحْلِفُ

پس آنکسانیکہ می پیوندند ایشان را پس ظاہر شود دروغ میگردد دروغ و خیانت در دین و بسا آنکہ مرد باشد کہ سوگند

وَلَا يُسْتَحْلَفُ وَيَشْهَدُ وَلَا يُسْتَشْهَدُ اَلَا مَنْ سَرَّهُ بُحْبُوْحَةُ

و سوگند داده نمیشود و گواہی میدہد و گواہی طلبیدہ نمیشود آگاہ باشید کسیکہ شاد میگرداند او را وسط

الْجَنَّةِ فَلْيَلْزَمِ الْجَمَاعَةَ فَاِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْفَذِّ وَهُوَ مِنَ

بہشت پس باید کہ لازم گیرد جماعت مسلمانرا پس بدرستی شیطان با تنہا و یگانہ است و شیطان از

الْاِثْنَيْنِ اَبْعَدُ وَلَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِاِمْرَاَةٍ فَاِنَّ الشَّيْطَانَ

دو کس دور تر است نسبت بیک کس و باید کہ تنہا نباشد مرد با زنے اجنبیہ زیرا کہ شیطان

ثَالِثُهُمَا وَمَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ

سوم این دو کس است و کسیکہ شاد گرداند او را نیکی او و اندوہگین گرداند او را بدی او پس آنکس مومن

وَعَنْ جَابِرٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَمَسُّ

و در روایت است از جابر رضا از ان حضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت مس نکند

النَّارُ مُسْلِمًا رَآنِي أَوْ رَأَى مَنْ رَآنِي رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

آتش دوزخ مسلمانے راکہ دیدہ است مرا یا دیدہ است کسے راکہ دیدہ است مرا رواہ ترمذی واز

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبد اللہ بن مغفل مرویست گفت فرمود آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَللّٰهَ اَللّٰهَ فِيْ اَصْحَابِيْ اَللّٰهَ اَللّٰهَ فِيْ اَصْحَابِيْ لَا تَتَّخِذُوْهُمْ غَرَضًا

ترسید خدارا در حق اصحاب من و یاد کنید ایشانرا جزبہ تعظیم و توقیر سہ بار مکرر فرمود برائے تاکید میگوید و

مِنْ بَعْدِيْ فَمَنْ اَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّيْ اَحَبَّهُمْ وَمَنْ اَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِيْ

بعد از من پس کسیکہ دوست میدارد ایشانرا پس بدوستی من دوست میدارد و کسیکہ دشمن میدارد ایشانرا

اَبْغَضَهُمْ وَمَنْ اٰذَاهُمْ فَقَدْ اٰذَانِيْ وَمَنْ اٰذَانِيْ فَقَدْ اٰذَى اللّٰهَ

دشمن میدارد ایشان را و کسیکہ برنجاند ایشان را پس بتحقیق رنجانید مرا و کسیکہ برنجاند مرا پس

وَمَنْ اٰذَى اللّٰهَ فَيُوْشِكُ يَاْخُذُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خدا یتعالے را و کسیکہ برنجاند خدا را پس نزدیک کہ بگیرد و عذاب کند او را رواہ الترمذی

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رضہ مرویست کہ آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

مَثَلُ اَصْحَابِيْ فِيْ اُمَّتِيْ كَالْمِلْحِ فِي الطَّعَامِ لَا يَصْلُحُ الطَّعَامُ اِلَّا بِالْمِلْحِ

مثل جماعۂ اصحاب من در میان است من مانند نمک در طعام است صلاح نمی پذیرد طعام مگر بہ نمک

قَالَ الْحَسَنُ فَقَدْ ذَهَبَ مِلْحُنَا فَكَيْفَ نَصْلُحُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ

گفت حسن بصری بعد از شنیدن این حدیث پس بتحقیق رفت نمک ما پس چگونہ اصلاح پذیریم ما رواہ فی شرح

السُّنَّةِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

السنۃ و روایت است از عبد اللہ بن بریدۃ اسلمی از پدرش روایت میکند کہ گفت بریدۃ فرمود

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ اَصْحَابِيْ يَمُوْتُ فِيْ

صلے اللہ علیہ وسلم نیست یچ یکے از اصحاب من کہ بمیرد بر

اَرْضِ اِلَّا بَعِثَ قَائِدًا وَنُوْرًا لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

زمین مگر آنکہ برانگیختہ شود از قبر در حالیکہ کشندہ آن مردم را بہشت و سبب خوشنودی است مر ایشان را روز قیامت

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابن عمر رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِذَا رَاَيْتُمُ الَّذِيْنَ يَسُبُّوْنَ اَصْحَابِيْ فَقُوْلُوْا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلٰى

وقتیکہ ببینید آن کسانے را کہ دشنام میکنند اصحاب مرا پس بگوئید لعنت خدا باد بر این

شَرِّكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ سَمِعْتُ

فعل بدشما رواہ الترمذی و روایت ست از عمر بن الخطاب رضہ گفت عمر شنیدم من

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ سَاَلْتُ رَبِّيْ عَنِ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت پرسیدم پروردگار خود را از حال

اخْتِلَافِ اَصْحَابِيْ مِنْ بَعْدِيْ فَاَوْحٰى اِلَيَّ يَا مُحَمَّدُ اِنَّ

اختلاف اصحاب خود بعد از من پس وحی فرستاد بسوے من ای محمد بدرستی

اَصْحَابَكَ عِنْدِيْ بِمَنْزِلَةِ النُّجُوْمِ فِي السَّمَآءِ بَعْضُهَا اَقْوٰى

اصحاب تو نزد من بجاے ستارگان اند در آسمان کہ بعضے از ستارگان قوی تر اند

مِنْ بَعْضٍ وَلِكُلٍّ نُوْرٌ فَمَنْ اَخَذَ بِشَيْءٍ مِمَّا هُمْ عَلَيْهِ مِنْ

و روشن تر اند از بعضے و مر ہریکے را نوری ست پس ہر کہ گرفت بہ چیزے کہ ایشاں بران چیز اند

اِخْتِلَافِهِمْ فَهُوَ عِنْدِيْ عَلٰى هُدًى قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از اختلاف ایشان پس آنکس نزد من بر راہ راست ست گفت عمر بن خطاب فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَصْحَابِيْ كَالنُّجُوْمِ فَبِاَيِّهِمْ اِقْتَدَيْتُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم اصحاب من بمنزلہ ستارگان اند کہ بآنہا راہ یافتہ میشود پس بہر کدام ایشان اقتدا کنید

اِهْتَدَيْتُمْ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رض يَقُوْلُ

راہ راست را یابید رواہ رزین و روایت ست از جابر بن عبد اللہ رضہ میگفت کہ

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا تَمَسُّ النَّارُ مُسْلِمًا

شنیدم من آن حضرت را صلے اللہ علیہ وسلم میگفت کہ مس نمیکند آتش دوزخ مسلمانے را

رَاٰنِيْ اَوْ رَاٰى مَنْ رَاٰنِيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کہ دید مرا یا دید کسے را کہ دید مرا رواہ الترمذی

بَابُ فَضْلِ الْاَنْصَارِ

باب ست در بیان فضیلت انصار رض

وَالَّذِيْنَ تَبَوَّؤُا الدَّارَ وَالْاِيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّوْنَ مَنْ

و آنانراست کہ جاے گرفتند بدار الاسلام و جاے پیدا کردند در ایمان پیش از مہاجران دوست میدارند ہر کہ

هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُوْنَ فِيْ صُدُوْرِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا اُوْتُوْا

ہجرت میکند بسوی ایشان و نمی یابند در خاطر خود و غذغه از طرف انچه داده شد

وَيُؤْثِرُوْنَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُّوْقَ

مہاجران را و دیگران را اختیار میکنند بر خویشتن اگرچہ باشد ایشان را احتیاج و ہر کرا نگاہ داشتہ شد

شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ۝ عَنْ اَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ

از حرص نفس خود پس را آنجماعت ایشانند رستگار روایت ست ز انس رض از انحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اٰيَةُ الْاِيْمَانِ حُبُّ الْاَنْصَارِ وَاٰيَةُ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت نشان ایمان محبت انصار است و نشان

النِّفَاقِ بُغْضُ الْاَنْصَارِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الْبَرَآءِ رض قَالَ

نفاق دشمنی انصار ست متفق علیہ و روایت ست از براء بن عازب رض گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الْاَنْصَارُ

شنیدم پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت انصار

لَا يُحِبُّهُمْ اِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُهُمْ اِلَّا مُنَافِقٌ فَمَنْ اَحَبَّهُمْ

دوست نمیدارد ایشانرا مگر مسلمان و دشمن نمیدارد ایشانرا مگر منافق پس کسیکہ دوست دارد

انصار ۱۲

اَحَبَّهُ اللّٰهُ تَعَالٰی وَمَنْ اَبْغَضَهُمْ اَبْغَضَهُ اللّٰهُ تَعَالٰی مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ

دوست دارد او را خدا تعالیٰ و کسیکہ دشمن دارد ایشان را دشمن دارد او را خدا تعالیٰ متفق علیہ

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

در روایت ست از ابو ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَوْلَا الْهِجْرَةُ لَكُنْتُ امْرَأً مِنَ الْاَنْصَارِ وَلَوْ سَلَكَ

وسلم اگر نمی بود ہجرت ہر آئینہ میبودم من مردے از انصار و اگر سلوک میکردند

النَّاسُ وَادِیًا وَسَلَكَتِ الْاَنْصَارُ وَادِیًا اَوْ شِعْبًا لَسَلَكْتُ

مردم وادی را و میرفتند انصار وادی دیگر را یا فرجہ میان دو کوہ را ہر آئینہ سلوک میکردم

وَادِیَ الْاَنْصَارِ وَشِعْبَهَا اَلْاَنْصَارُ شِعَارٌ وَالنَّاسُ دِثَارٌ

وادی انصار را و شعب ایشان را انصار بمنزلہ شعار اند یعنے جامہ کہ ملی مردمان باقی بمنزلہ دثار اند یعنے

اِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ بَعْدِیْ اَثَرَةً فَاصْبِرُوْا حَتّٰی تَلْقَوْنِیْ

بدرستی شما ای انصار زودیک است کہ ببینید شما پس از من استیثارے پس صبر کنید بر ان تا وقتیکہ ملاقات

عَلَی الْحَوْضِ رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ

بر حوض رواہ البخاری و روایت است از انس رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ رَاٰی صِبْیَانًا وَنِسَاءً مُقْبِلِیْنَ مِنْ عُرْسٍ

علیہ وسلم دید کودکانرا و زنان را یعنے از انصار روے آرندہ و آیندہ از طعام عروسے

فَقَامَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اللّٰهُمَّ اَنْتُمْ مِنْ

پس باستاد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت خداوندا شما از

اَحَبِّ النَّاسِ اِلَیَّ اَللّٰهُمَّ اَنْتُمْ مِنْ اَحَبِّ النَّاسِ اِلَیَّ یَعْنِیْ

محبوب ترین مردم اید بسوی من خداوندا شما از دوست ترین مردم اید بسوے من یعنی اید آنحضرت

اَلْاَنْصَارَ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ زَیْدِ بْنِ اَرْقَمَ رض قَالَ قَالَ

مخاطبین انصار را متفق علیہ و روایت است از زید بن ارقم رضہ گفت فرمود

۱ فضیلت انصار و محبت انصار را بجائے کہ محبت ایشان بمنزلہ محبت رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم و از خصوصیات ست

۲ ایثار و بیچ بمنزلہ و بسکون مثلثہ و فتح شین معجمہ استیثار ایشان بر خود در امر دنیا

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْاَنْصَارِ وَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خداوندا بیامرز مر انصار را

لِاَبْنَآءِ الْاَنْصَارِ وَلِاَبْنَآءِ اَبْنَآءِ الْاَنْصَارِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و مر پسران انصار را و مر پسران پسران انصار را رواہ مسلم

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و از ابن عباس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

لَا يُبْغِضُ الْاَنْصَارَ اَحَدٌ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

دشمن ندارد انصار را ہیچ کسے کہ ایمان دارد بخدا و روز آخرت رواہ الترمذی

وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از سہل بن سعد رضہ گفت بودیم ما ہمراہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَحْفِرُ الْخَنْدَقَ وَنَحْنُ نَنْقُلُ التُّرَابَ

علیہ وسلم و حال آنکہ آنحضرت میکند خندق را و ما دور میکردیم خاک را

فَمَرَّ بِنَا فَقَالَ اَللّٰهُمَّ لَا عَيْشَ اِلَّا عَيْشُ الْاٰخِرَةِ فَاغْفِرْ

پس گذر کرد بر ما آنحضرت و دید سختی حال ما پس فرمود خداوندا نیست زندگانی مگر زندگانی و راحت آخرت

الْاَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

انصار را و مہاجرین را رواہ الترمذی

فَمِنْ سَبِّ اَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از باب حکم آن کسے ست کہ دشنام دہد صحابۂ آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

وَالَّذِيْنَ جَآءُوْا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا

و نیز آنان راست کہ آمدند بعد از مہاجران و انصار میگویند ای پروردگار ما بیامرز مارا

وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِيْ

و برادران ما را کہ سبقت کردند بر ما بایمان آوردن و پیدا مکن در

جزء سیم

قُلُوبَنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ۝ عَنْ

دل ما هیچ کینه نسبت آنانکه ایمان آوردند ای پروردگار ما هر آینه تو بخشاینده مهربانی روایت ست از

ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا

ابن عمر رضہ گفت فرمود آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون

رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَسُبُّونَ أَصْحَابِي فَقُولُوا لَعَنَةُ اللّٰهِ عَلَى

ببینید شما آن کسانی را که دشنام میکنند اصحاب مرا پس بگویید لعنت خدا و دوری از رحمت وی باد بر

شَرِّكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ ۝ وَعَنْ أَبِي سَعِيدِ بْنِ الْخُدْرِيِّ رضہ قَالَ

بدفعل شما که میکنید شما را رواه ترمذی و روایت ست از ابی سعید خدری رضہ گفت

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي

ابو سعید فرمود آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم دشنام نکنید یاران مرا

فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ

پس سوگند بخدا که ذات من در دست قدرت اوست اگر ثابت شود که یکے از شما خرچ کند در راه خدا

ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

زر کمی یابد ثواب یک مد شانرا و نه نیم مد شان را رواه الترمذی

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و روایت ست از عبد اللہ بن مغفل رضہ گفت عبد اللہ فرمود آن حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰهَ اللّٰهَ فِي أَصْحَابِي اللّٰهَ اللّٰهَ فِي

صلے اللہ علیہ وسلم ترسید خدارا در حق اصحاب من مکرر فرمود

أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا مِنْ بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ

و نسازید ایشان را مثل ہدف بعد از من پس کسیکه دوست میدارد ایشان را

فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ

پس بدوستی من دوست میدارد ایشان را و کسیکه دشمن میدارد ایشانرا پس بدشمنی من دشمن میدارد ایشانرا

۴ این حدیث بلفظه در صفحه ۵۱۲ بروایت ترمذی از ابن عمر رضہ گذشته

۵ در مشکوة باین لفظ حدیث بروایت ابی سعید خدری رضہ نقل کرده بجز کلمه متفق علیه نقل کرده و افظ فوالذی نفسی بیده بیان نیست ۱۲

۶ مثل الحدیث بلفظه فی صفحه ۱۰۷ بحوالی الاصل کذا ۱۲

أَذَاهُمْ فَقَدْ أَذَانِي وَمَنْ أَذَانِي فَقَدْ أَذَى اللّٰهَ وَمَنْ أَذَى

برنجانید ایشان را پس تحقیق رنجانید مرا و کسیکہ رنجانید مرا پس تحقیق رنجانید خدا را و کسیکہ رنجاند

اللّٰهَ يُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خدا را نزدیک است اینکہ میگیرد عذاب میکند او را خدائے تعالے رواہ الترمذی

مَنَاقِبُ أَبِي بَكْرِنِ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ

این مناقب حضرت ابی بکر صدیق رضی اللہ تعالے عنہ

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ

اگر پاری ندہید او را پس بدرستی یاری دادہ است او را خدا چون کشیدند و بیرون کردند او را آنانکہ کفر ورزیدند دوم

اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللّٰهَ

دو چون ہر دو بودند در غار چون گفت بیار خود را نہ اندوہ بدرستی خدا

مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا

با ماست پس فرو فرستاد خدا آرام خود را بر او و قوت دادہ او را بلشکرہا کہ ندیدید آن را

وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا

و گردانید کلمہ آنانکہ کفر ورزیدند فروتر و کلمہ خدا اوست بلند تر

وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ

و خدا غالب است حکم کنندہ و سوگند نخورند خداوندان فضل از شما و فراخے

أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

آنکہ دہند خویش را و درویشان و مہاجران را در راہ خدائے

وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكّٰى وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ

و زود دور کردہ شود از آن پرہیزگار آنکہ میدہد مال خود را پاکی میکند و نیست مر کسے را نزد او

مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزٰى إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلٰى وَلَسَوْفَ يَرْضٰى

از نعمت کہ پاداش دادہ شود مگر خواستن ذات پروردگار او بزرگتر و ہر آئینہ زود خوشنود کردہ

پ ۱ جزء ۱ رکوع ۱۲
پ ۲ جزء ۱۰ رکوع ۹
پ ۲۸ جزء ۲۸ رکوع ۱۲

عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رض عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

از ابی سعید خدری روایت ست از ان حضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ مِنْ اَمَنِّ النَّاسِ عَلَیَّ فِیْ صُحْبَتِہٖ وَمَالِہٖ

وسلم گفت آنحضرت بدرستی از عطا کنندہ ترین مردم برمن در صحبت خود و مال خود

اَبُوْ بَکْرٍ وَعِنْدَ الْبُخَارِیِّ اَبَابَکْرٍ وَلَوْ کُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِیْلًا

ابو بکرست و نزد بخاری ابابکر واقع شدہ با الف و اگر بودم من گیرندہ دوست خالص جانی را

لَاتَّخَذْتُ اَبَابَکْرٍ خَلِیْلًا وَلٰکِنْ اُخُوَّۃُ الْاِسْلَامِ وَمَوَدَّتُہٗ

ہر آینہ میگرفتم ابوبکر را دوست ولیکن برادرے کہ بحق مسلمانی است و محبت آن باقی است

لَاتُبْقِیَنَّ فِی الْمَسْجِدِ خَوْخَۃٌ اِلَّا خَوْخَۃَ اَبِیْ بَکْرٍ فِیْ رِوَایَۃٍ

باقی داشتہ نشود در مسجد روزنے در دیوار مگر روزنے کہ در دیوار ابوبکرست و در روایتے

لَوْ کُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِیْلًا غَیْرَ رَبِّیْ لَاتَّخَذْتُ اَبَابَکْرٍ خَلِیْلًا

دیگر این لفظ است اگر بودم من گیرندہ دوست جز پروردگار ہر آینہ میگرفتم ابوبکر را خلیل

مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْ عَائِشَۃَ رض قَالَتْ قَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰہِ

متفق علیہ و روایت ست از عائشہ رضہ گفت عائشہ گفت مرا آن حضرت

فِیْ مَرَضِہٖ اُدْعِیْ اَبَابَکْرٍ اَبَاکِ وَاَخَاکِ حَتّٰی اَکْتُبَ کِتَابًا

در مرض خود بخوان و طلب کن مرا من ابوبکر را کہ پدر تواست و بخوان برادر خود را تا آنکہ بنویسم نوشتہ را

فَاِنِّیْ اَخَافُ اَنْ یَّتَمَنّٰی مُتَمَنٍّ وَیَقُوْلُ قَائِلٌ اَنَا وَلَا وَیَاْبَی اللّٰہُ

زیرا کہ بدرستی من می ترسم کہ آرزو کند آرزو کنندہ و بگوید گوینده کہ من مستحق خلافت را و نیست میخواهد

وَالْمُؤْمِنُوْنَ اِلَّا اَبَابَکْرٍ رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جُبَیْرِنِ مُطْعِمٍ

و مسلمانان مگر ابوبکر را رواہ مسلم و روایت ست از جبیر بن مطعم

قَالَ اَتَتِ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِمْرَاَۃٌ وَکَلَّمَتْہُ

گفت جبیر آمد آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم زنے و سخن کرد آنحضرت را

فِي شَيْءٍ فَأَمَرَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَرَأَيْتَ

در چیزے پس امر کرد آنحضرت آن زن را کہ وقت دیگر بیاید گفت آن زن ای رسول اللہ خبر دہ مرا

أَنْ جِئْتُ وَلَمْ أَجِدْكَ كَأَنَّهَا تُرِيدُ الْمَوْتَ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدِينِي

اگر بیایم و نیابم ترا گویا آن زن ارادہ میکرد ازین قول موت آنحضرت را فرمود پس اگر نیابی

فَأْتِي أَبَا بَكْرٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ

تو مرا پس بیائی ابو بکر را متفق علیہ و روایت است از عمرو بن العاص کہ آن حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَهُ عَلَى جَيْشِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ

صلے اللہ علیہ وسلم فرستاد او را و امیر گردانید بر لشکر ذات السلاسل

قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ أَيُّ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ عَائِشَةُ

گفت عمرو بن عاص پس آمدم من آنحضرت را پس گفتم من یعنے با آنحضرت کدام یکے از مردمان دوست داشتہ تر است

قُلْتُ مِنَ الرِّجَالِ قَالَ أَبُوهَا قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ عُمَرُ فَعَدَّ رِجَالًا

گفتم از مردان کدام محبوب تر است گفت پدر عائشہ کہ ابو بکر است گفتم پس کیست گفت عمر پس شمرد آنحضرت مردانرا

فَسَكَتُّ مَخَافَةَ أَنْ يَجْعَلَنِي فِي آخِرِهِمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس خاموش شدم از جہت ترس آنکہ بگرداند مرا در پستر ین ایشان متفق علیہ و از

مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ بَعْدَ النَّبِيِّ

محمد بن حنفیہ روایت است گفت گفتم من مر پدر خود را کدام یکے از آدمیان بہتر است بعد از پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ عُمَرُ وَ

صلے اللہ علیہ وسلم گفت پدر من کہ ابو بکر صدیق بہتر ست گفت پستر کدام یکے بہتر است فرمود عمر

خَشِيتُ أَنْ يَقُولَ عُثْمَانُ قُلْتُ ثُمَّ أَنْتَ قَالَ مَا أَنَا إِلَّا رَجُلٌ

و ترسیدم من کہ بگوید عثمان گفتم پستر تو بہتر ہستی گفت نیستم من مگر یک مردے

مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضه قَالَ كُنَّا

از مسلمانان رواہ البخاری و از ابن عمر رضہ مرویست گفت بودیم ما

فِيْ زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا نَعْدِلُ بِاَبِيْ بَكْرٍ اَحَدًا

در زمان آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کسے را برابر نمیکردیم با بی بکر

ثُمَّ عُمَرَ ثُمَّ عُثْمَانَ ثُمَّ نَتْرُكُ اَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس برابر نمیکردیم بعمر ہیچ کسے را پس بعثمان ہیچ کسے را پس میگذاشتیم اصحاب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَا نُفَاضِلُ بَيْنَهُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِاَبِيْ دَاوٗدَ قَالَ

کہ فضل نمی نہادیم میان ایشان رواہ البخاری و در روایتے کہ مر ابی داؤد راست چنین است گفت

كُنَّا نَقُوْلُ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيٌّ اَفْضَلُ اُمَّةِ

ابن عمر کہ بودیم ما کہ میگفتیم و حال آنکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم زندہ بود فاضلترین امت

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَهٗ اَبُوْ بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ رض

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بعد از وے ابو بکر ست پس عمر پس عثمان رضہ

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابو ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا لِاَحَدٍ عِنْدَنَا يَدٌ اِلَّا وَقَدْ كَافَيْنَاهُ مَا خَلَا اَبَا بَكْرٍ فَاِنَّ لَهٗ

نیست مر ہیچ کسے را نزد ما نعمتے و نیکی مگر آنکہ تحقیق مکافات کردیم آنرا مگر ابو بکر پس بدرستی مر ابو بکر را

عِنْدَنَا يَدًا يُكَافِئُهُ اللّٰهُ بِهَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَا نَفَعَنِيْ مَالُ اَحَدٍ

نزد ما نعمتے است مکافات دہد او را خدائے تعالے در بدل آن نعمت روز قیامت و سود نکرد مرا مال ہیچ

قَطُّ مَا نَفَعَنِيْ مَالُ اَبِيْ بَكْرٍ وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيْلًا لَاتَّخَذْتُ

ہرگز آنچنان سود کرد مرا مال ابی بکر و اگر میبودم من گیرندہ خلیل ہر آئینہ میگرفتم

اَبَا بَكْرٍ خَلِيْلًا اَلَا وَاِنَّ صَاحِبَكُمْ خَلِيْلُ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ابو بکر را خلیل آگاہ باشید کہ صاحب شما خلیل خداست رواہ ترمذی

وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ اَبُوْ بَكْرٍ سَيِّدُنَا وَخَيْرُنَا وَاَحَبُّنَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

و روایت ست از عمر رضہ گفت عمر ابو بکر سید ما و بہترین ما است و محبوبترین ما است بسوے پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم رواہ الترمذی وروایت ست از ابن عمر رضہ از ان حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِاَبِيْ بَكْرٍ اَنْتَ صَاحِبِيْ فِي الْغَارِ وَصَاحِبِيْ

صلے اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت مرابی بکر را کہ تو یار و مصاحب منی در غار و یار و مصاحب منی

عَلَى الْحَوْضِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بر حوض رواہ الترمذی و روایت ست از عایشہ گفت عایشہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْبَغِيْ لِقَوْمٍ فِيْهِمْ اَبُوْ بَكْرٍ اَنْ يَؤُمَّهُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم نمی سزد مر قومے را کہ در میان ایشان ابو بکر ست کہ امامت کند

غَيْرُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُمَرَ رضہ قَالَ اَمَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

این قوم را جز ابو بکر رواہ الترمذی و روایت ست از عمر رضہ گفت امر کرد ما را آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نَتَصَدَّقَ وَوَافَقَ ذٰلِكَ عِنْدِيْ مَالًا

صلے اللہ علیہ وسلم کہ تصدق کنیم در راہ خدا مالے و موافق افتاد آن نزد من مالے را

فَقُلْتُ اَلْيَوْمَ اَسْبِقُ اَبَا بَكْرٍ اِنْ سَبَقْتُهُ يَوْمًا قَالَ فَجِئْتُ بِنِصْفِ

پس گفتم امروز پیشی کنم ابو بکر را اگر ممکن باشد پیشی من او را روزی گفت عمر پس آوردم نیمۂ

مَالِيْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اَبْقَيْتَ لِاَهْلِكَ

مال خود را پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم چہ چیز دیدہ مقدار باقی داشتہ مر اہل

فَقُلْتُ مِثْلَهُ وَاَتَى اَبُوْ بَكْرٍ بِكُلِّ مَا عِنْدَهُ فَقَالَ يَا اَبَا بَكْرٍ

پس گفتم باقی گذاشتہ ام برائے اہل او مثل آنچہ آوردہ ام و آورد ابو بکر ہمہ چہ نزد او بود پس گفت آنحضرت

مَا اَبْقَيْتَ لِاَهْلِكَ فَقَالَ اَبْقَيْتُ لَهُمُ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ قُلْتُ

چہ چیز گذاشتہ تو مر اہل و عیال خود را پس گفت ابو بکر باقی گذاشتم برائی ایشان خدا و رسول خدا را

لَا اَسْبِقُهُ اِلٰى شَيْءٍ اَبَدًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْ دَاوٗدَ

پیشی نمیتوانم کرد ابو بکر را ہرگز روایت کرد این را ترمذی و ابو داؤد

وَعَنْ عَائِشَةَ رض اَنَّ اَبَا بَكْرٍ رض دَخَلَ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از عایشہ صدیقہ رضہ کہ ابو بکر در آمد بر آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَنْتَ عَتِيْقُ اللّٰهِ مِنَ النَّارِ فَيَوْمَئِذٍ سُمِّيَ

علیہ وسلم پس گفت انحضرت تو آزاد کردۂ خدا ستی از آتش دوزخ پس دران روز نامیدہ شد ابو بکر بنام

عَتِيْقًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

عتیق رواہ الترمذی و روایت ست از عبد اللہ بن عمر گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا اَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْاَرْضُ ثُمَّ

صلے اللہ علیہ وسلم من نخستین کسے ام کہ شگافتہ میگردد از وے زمین بعد از من

اَبُوْ بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ اَتِيْ اَهْلَ الْبَقِيْعِ فَيُحْشَرُوْنَ مَعِيْ ثُمَّ اَنْتَظِرُ

ابو بکر بعد از وے عمر پستر مے آیم مدفونان اہل بقیع را پس برانگیختہ میشوند با من پستر انتظار میرم

اَهْلَ مَكَّةَ حَتّٰى اُحْشَرَ بَيْنَ الْحَرَمَيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

اہل مکہ را تا آنکہ جمع کردہ میشوم با یشان میان حرم مکہ و مدینہ رواہ الترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت ست از ابی ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَتَانِيْ جِبْرَئِيْلُ فَاَخَذَ بِيَدِيْ فَاَرَانِيْ بَابَ الْجَنَّةِ

وسلم آمد مرا جبرئیل پس گرفت دست مرا پس نمود مرا جبرئیل دری از دریہای بہشت

الَّذِيْ يَدْخُلُ مِنْهُ اُمَّتِيْ فَقَالَ اَبُوْ بَكْرٍ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَدِدْتُ

کہ در آیند ازان در امت من پس گفت ابو بکر مرا ای رسول خدا دوست میدارم

اَنِّيْ كُنْتُ مَعَكَ حَتّٰى اَنْظُرَ اِلَيْهِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

کہ باشے من بودم با تو تا آنکہ نظر میکردم بسوے آن پس گفت آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَا اِنَّكَ يَا اَبَا بَكْرٍ اَوَّلُ مَنْ يَّدْخُلُ الْجَنَّةَ

علیہ وسلم آگاہ باش اے ابو بکر کہ تو نخستین آنکسان ستی کہ در آیند بہشت را

مِنْ اُمَّتِیْ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عُمَرَ مَنْ ذُکِرَ عِنْدَہٗ اَبُوْبَکْرٍ

از امت من رواہ ابوداؤد و روایت ست از عمر رض کہ یاد کردہ شد نزد عمر رض ابو بکر را

فَبَکٰی وَقَالَ وَدِدْتُّ اَنَّ عَمَلِیْ کُلَّہٗ مِثْلُ عَمَلِہٖ یَوْمًا وَاحِدًا

پس گریہ کرد عمر و گفت دوست میدارم کاشکے عمل تمام عمر من مانند عمل ابو بکر می بود در یک روز

مِنْ اَیَّامِہٖ وَلَیْلَۃً وَاحِدَۃً مِنْ لَیَالِیْہِ اَمَّا لَیْلَتُہٗ فَلَیْلَۃٌ سَارَ

از روزہای عمر و مانند عمل یک شب وے بیمود از شب ہای وی اما شب ابو بکر پس آن شب کہ سیر کرد

مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِلَی الْغَارِ فَلَمَّا انْتَہَیَا

با حضرت صلے اللہ علیہ وسلم بسوے غار پس ہنگامیکہ رسیدند حضرت و ابو بکر

اِلَیْہِ قَالَ وَاللّٰہِ لَا تَدْخُلُہٗ حَتّٰی اَدْخُلَ قَبْلَکَ فَاِنْ کَانَ فِیْہِ شَیْءٌ

بسوے غار و خواست آنحضرت کہ در غار آید گفت ابو بکر نخواہم گذاشت کہ در میان تو غار را تا آنکہ در آیم من پیش

اَصَابَنِیْ دُوْنَکَ فَدَخَلَ فَکَسَحَہٗ وَوَجَدَ فِیْ جَانِبِہٖ ثُقْبًا فَشَقَّ

از حشرات موذیہ بسر من از ایشان نہ تر اپس در آمد ابو بکر پھی روب زد ابو بکر غار را دید یافت ابو بکر در یکسوی غار سوراخہا پس پارہ کرد ابو بکر

اِزَارَہٗ وَسَدَّ بِہَا الْجُحْرَ وَبَقِیَ مِنْہَا اثْنَانِ فَاَلْقَمَہُمَا رِجْلَیْہِ ثُمَّ قَالَ

ازار خود را و بہ بست سوراخہا را بازار و باقیماند ازان سوراخہا دو سوراخ پس در آورد دران دو سوراخ

لِرَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ ادْخُلْ فَدَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰہِ

ابو بکر مر آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم در آی پس در آمد آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَوَضَعَ رَاْسَہٗ فِیْ حِجْرِہٖ وَنَامَ

صلے اللہ علیہ وسلم و نہاد سر مبارک خود در کنار ابو بکر و خواب کرد آنحضرت

فَلُدِغَ اَبُوْبَکْرٍ فِیْ رِجْلِہٖ مِنَ الْجُحْرِ وَلَمْ یَتَحَرَّکْ مَخَافَۃَ اَنْ

پس گزیدہ شد ابو بکر در پایش از سوراخ و نہ جنبید ابو بکر از جہت خوف آنکہ

یَنْتَبِہَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَسَقَطَتْ دُمُوْعُہٗ

بیدار گردد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس ساقط شد اشکہای ابو بکر

عَلٰی وَجْهِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَالَكَ يَا اَبَا بَكْرٍ

بر چہرۂ مبارک آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت چہ شد ترا ای ابو بکر رضہ

قَالَ لُدِغْتُ فِدَاكَ اَبِيْ وَاُمِّيْ فَتَفَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ

گفت ابو بکر گزیدہ شدم من فدای تو باد پدر و مادر من پس افگند آب دہن آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَذَهَبَ مَا يَجِدُهُ ثُمَّ انْتَقَضَ عَلَيْهِ وَكَانَ سَبَبُ مَوْتِهٖ

وسلم پس رفت آنچہ می یافت ابو بکر رضہ از درد پس تر شکست لدغ بر ابی بکر و ہمین سبب موت ابو بکر رضہ

وَاَمَّا يَوْمُهٗ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ در آخر عمر با ثران بمرد و اما روز ابو بکر کہ آرزو دارم کہ آنروز رست کہ چون وفات یافت آنحضرت صلے اللہ علیہ

ارْتَدَّتِ الْعَرَبُ وَقَالُوْا لَا نُؤَدِّيْ زَكٰوةً فَقَالَ لَوْ مَنَعُوْنِيْ

مرتد شدند بعضے از عرب و گفتند نمی دہیم ما زکوۃ را پس گفت ابو بکر رضہ اگر ندہند مرا

عِقَالًا لَجَاهَدْتُهُمْ عَلَيْهِ فَقُلْتُ يَا خَلِيْفَةَ رَسُوْلِ اللّٰهِ تَاَلَّفِ

پائے بند شتر ے را ہر آئینہ جہاد میکنم ایشان را بر وے پس گفتم من ای خلیفۂ پیغمبر خدا موافقت کن

النَّاسَ وَارْفُقْ بِهِمْ فَقَالَ لِيْ اَجَبَّارٌ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَخَوَّارٌ

مردم را و نرمی کن با ایشان پس گفت مرا آیا تو جبار و قوی منشی در جاہلیت و سست و ضعیفی

فِي الْاِسْلَامِ اِنَّهٗ قَدِ انْقَطَعَ الْوَحْيُ وَتَمَّ الدِّيْنُ اَيَنْقُصُ وَاَنَا حَيٌّ

در کار ہا اسلام و گفت ابو بکر رضہ مانند بستیکہ شان اینست کہ بتحقیق تمام شد وحی و تمام شد دین آیا نقصان پذیرد دین

رواہ رزین

رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ كَانَ عُمَرُ يَقُوْلُ اَبُوْ بَكْرٍ

روایت کرد رزین و مروی است از جابر رضہ گفت جابر کہ بود عمر فاروق کہ میگفت ابو بکر

سَيِّدُنَا وَاَعْتَقَ سَيِّدَنَا يَعْنِيْ بِلَالًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

سردار و سید ما است و آزاد کرد سید ما را یعنی بلال را رواہ البخاری

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ

و از انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خطبہ خواند

النَّاسَ فَقَالَ سُدُّوا هٰذِهِ الْأَبْوَابَ الشَّارِعَةَ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا

مردم را پس فرمود کہ بند کنید و گذارید این دریچہ ہائے کہ می در آئید از آن در ہا در مسجد شریف مگر

بَابَ أَبِي بَكْرٍ فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ أَحَدًا أَعْظَمَ عِنْدِي يَدًا فِي

در ابو بکر پس بدرستی من نمیدانم ہیچ یکے را بزرگتر نزد خود از روے نیکی و نعمتے در

صُحْبَتِهِ وَذَاتِ يَدِهِ مِنْ أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ بَعْضُ النَّاسِ سُدُّوا

صحبت خود و صاحب نعمتے خود از ابو بکر پس گفتند بعض مردم بطریق طعن بند کنید ہمہ

الْأَبْوَابَ كُلَّهَا إِلَّا الْأَبَابَ خَلِيلِهِ فَقَالَ إِنِّي رَأَيْتُ عَلَى أَبْوَابِهِمْ

در ہا را مگر در دوست خود پس فرمود ہر آئینہ من دیدم بر در ہاے شان

ظُلْمَةً وَرَأَيْتُ عَلَى بَابِ أَبِي بَكْرٍ نُورًا فَكَانَتِ الْآخِرَةُ أَعْظَمَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْأُولَى

ظلمت حاد دیدم بر در ابی بکر نورا پس شد آخرت بزرگتر بر ایشان از ابتدا

مَنَاقِبُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

در منقبتہاے حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در روایت ست از ابو ہریرہ رض گفت ابو ہریرہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَلَقَدْ كَانَ فِيمَا قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ مُحَدَّثُونَ

وسلم ہر آئینہ بتحقیق بودند در آنچہ پیش از شما از امتہاے محدثان

فَإِنْ يَكُ فِي أُمَّتِي أَحَدٌ فَإِنَّهُ عُمَرُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس اگر باشد در امت من یکے پس بدرستی آن کہ عمر خواہد بود متفق علیہ و روایت ست از

جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ

جابر رض گفت جابر فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ در آمدم من بہشت را

فَإِذَا أَنَا بِالرُّمَيْصَاءِ امْرَأَةِ أَبِي طَلْحَةَ وَسَمِعْتُ خَشْفَةً

پس ناگاہ بلالی شدم بر میصاء کہ زن ابی طلحہ انصاری ما در الشس بود و شنیدم حرکت

لہ گفت در شرح مشکوٰۃ مرویست کہ مخلوق الف ہزار ملک است در آسمان دنیا کہ ہر شب بزیارت کعبہ می آیند و ہفتاد ہزار ملک موکل اند بر آن و ہر سال ہفتاد ہزار ملک از آسمان فرود می آیند و ہفتاد ہزار از زمین بالا می روند

فَقُلْتُ مَنْ هٰذَا فَقَالَ هٰذَا بِلَالٌ وَرَأَيْتُ قَصْرًا لِفِنَائِهِ جَارِيَةٌ

پس گفتم من کیست این پس گفت این بلال است و دیدم کوشکے را کہ در صحن وے زن جوان است

فَقُلْتُ لِمَنْ هٰذَا فَقَالُوْا لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَدْخُلَهُ

پس گفتم من کراست این قصر پس گفتند مر عمر بن الخطاب راست پس خواستم کہ درآیم آن قصر را

فَأَنْظُرَ إِلَيْهِ فَذَكَرْتُ غَيْرَتَكَ فَقَالَ عُمَرُ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي

پس ببینم آن را پس یاد کردم غیرت ترا پس گفت عمر رضہ پدر و مادر من فدای تو باد

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ أَعَلَيْكَ أَغَارُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي سَعِيْدٍ رضہ

ای رسول خدا آیا بر تو غیرت مے برم متفق علیہ و روایت ست از ابی سعید رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در اثنائے آنکہ من خواب کنندہ ام

النَّاسَ يُعْرَضُوْنَ عَلَيَّ وَعَلَيْهِمْ قُمُصٌ مِنْهَا مَا يَبْلُغُ الثُّدِيَّ

مردم را کہ عرض کردہ میشوند از پیش من و حال آنکہ بر بن مردم پیراہنہا ست بعضے از پیراہنہا چنیں ست

وَمِنْهَا مَا دُوْنَ ذٰلِكَ وَعُرِضَ عَلَيَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَعَلَيْهِ قَمِيْصٌ

و بعضے از ان پیراہنہا چنیں ست کہ فروتر از انست و عرض کردہ شد بر من عمر بن الخطاب و حال آنکہ بر وے پیراہنے

يَجُرُّهُ قَالُوْا فَمَا أَوَّلْتَ ذٰلِكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ الدِّيْنَ مُتَّفَقٌ

می کشید از گفتند صحابہ پس چہ تاویل کردی آنرا ای رسول خدا فرمود آنحضرت و تعبیر کردم آنرا بدین متفق

عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیہ و روایت ست از ابن عمر رضہ گفت شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

يَقُوْلُ بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ أُتِيْتُ بِقَدَحِ لَبَنٍ فَشَرِبْتُ حَتّٰى إِنِّي لَأَرَى

می گفت در اثنائے آنکہ من خواب کنندہ ام آوردہ شد بمن قدحے از شیر پس نوشیدم من آن شیر را تا آنکہ مے

الرِّيَّ يَخْرُجُ فِي أَظْفَارِي ثُمَّ أَعْطَيْتُ فَضْلِي عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ

سیرابی را کہ مے برآید در ناخنان من پس بدادم زیادتی خود را بہ عمر بن الخطاب

قَالُوْا فَمَا اَوَّلْتَهٗ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ الْعِلْمَ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ

گفتند صحابہ پس چہ تعبیر نمودی ای رسول خدا فرمود آنرا تعبیر نمودم آنرا بعلم متفق علیہ و مرویست از

اَبِیْ هُرَیْرَةَ رضہ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

ابی ہریرہ رضہ گفت ابو ہریرہ رضہ شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ یَقُوْلُ بَیْنَا اَنَا نَائِمٌ رَاَیْتُنِیْ عَلٰی قَلِیْبٍ عَلَیْهَا

وسلم کہ میگفت در اثنائے آنکہ من در خوابم مے بینم خود را بر سر چاہے کہ بران

دَلْوٌ فَنَزَعْتُ مِنْهَا مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اَخَذَهَا ابْنُ اَبِیْ قُحَافَةَ

دلوست پس آب کشیدم من ازان چاہ آنقدر یکہ خواستہ است خدا تعالیٰ پس گرفت دلو را پسر ابو قحافہ

فَنَزَعَ مِنْهَا ذَنُوْبًا اَوْ ذَنُوْبَیْنِ وَفِیْ نَزْعِهٖ ضَعْفٌ وَاللّٰهُ یَغْفِرُ

پس کشید ابو بکر از ان چاہ یک دلو یا دو دلو و در کشیدن ابو بکر سستی و ناتوانی ست و خدا بیامرزد

لَهٗ ضَعْفَهٗ ثُمَّ اسْتَحَالَتْ غَرْبًا فَاَخَذَهَا ابْنُ الْخَطَّابِ فَلَمْ

ضعف وے را پس گشت غرب دلو پس گرفت آن را پسر خطاب پس

اَرَ عَبْقَرِیًّا مِنَ النَّاسِ یَنْزِعُ نَزْعَ عُمَرَ حَتّٰی ضَرَبَ النَّاسُ بِعَطَنٍ

ندیدم قوی تر از مردم کہ میکشد آب را همچو کشیدن عمر رضہ تا آنکہ زدند مردمان در راست کردن آبخور

وَفِیْ رِوَایَةِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ ثُمَّ اَخَذَهَا ابْنُ الْخَطَّابِ مِنْ یَدِ

و در روایت ابن عمر این چنین آمدہ است کہ پس گرفت دلو را عمر بن الخطاب از دست

اَبِیْ بَكْرٍ فَاسْتَحَالَتْ فِیْ یَدِهٖ غَرْبًا فَلَمْ اَرَ عَبْقَرِیًّا یَفْرِیْ

ابی بکر پس گشت آن دلو در دست عمر غرب پس ندیدم من عبقری را کہ عمل میکند همچون

فَرْیَهٗ حَتّٰی رَوِیَ النَّاسُ وَضَرَبُوْا بِعَطَنٍ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ

عمل وے تا آنکہ سیراب شدند مردم و زدند بآب خوردی متفق علیہ و از

عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ

ابن عمر رضہ مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی خدا تعالیٰ

۱ اثار رشت باتفاع و استماع صغیر و کبیر و زن و زمان خلافت و دولت او را ۱۲

۲ عفو بعضی از گناہان و مغفرت آن و گذشتن از و عتاب ۱۲

۳ وبعضی قطع چرم بباد سوزہ و جریان و مراد اصلاح کار و خواب بعض آن ۱۲ اشعۃ اللمعات

جَعَلَ الْحَقَّ عَلٰی لِسَانِ عُمَرَ وَقَلْبِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

پیدا کردہ است و جاری گردانیدہ است بر زبان عمر حق تعالیٰ و بر دل عمر رضا رواہ ترمذی و از

عَلِيٍّ رضہ قَالَ مَا كُنَّا نَبْعُدُ اَنَّ السَّكِيْنَةَ تَنْطِقُ عَلٰی لِسَانِ عُمَرَ

علی مرتضےٰ روایت است گفت علی را نبودیم کہ دور میدانستیم این را کہ سکینہ نطق میکند بر زبان عمر

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ عَنِ النَّبِيِّ

یعنے کہ عمر نطق میکند بچیزیکہ ساکن گردد بآن قلوب رواہ بیہقی در دلائل النبوۃ و از ابن عباس رضا مرویست از

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَللّٰهُمَّ اَعِزَّ الْاِسْلَامَ بِاَبِيْ جَهْلِ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ آنحضرت دعا کرد و گفت خداوندا عزیز و غالب گردان دین اسلام را بابو جہل

ابْنِ هِشَامٍ اَوْ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَاَصْبَحَ عُمَرُ فَغَدَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

ابن ہشام یا بعمر بن الخطاب پس صبح کرد عمر پس اول روز آمد بر پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَسْلَمَ ثُمَّ صَلّٰى فِي الْمَسْجِدِ ظَاهِرًا رَوَاهُ اَحْمَدُ

علیہ وسلم پس اسلام آورد و پس نماز گذارد آنحضرت در مسجد آشکارا روایت کرد آنرا احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ قَالَ عُمَرُ لِاَبِيْ بَكْرٍ يَا خَيْرَ النَّاسِ

و ترمذی و روایت است از جابر گفت جابر کہ گفت عمر مر ابو بکر را ای بہترین مردم

بَعْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَبُوْ بَكْرٍ اَمَا اِنَّكَ

بعد از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت ابو بکر آگاہ باش ای عمر مدبستی

اِنْ قُلْتَ ذٰلِكَ فَلَقَدْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

تو اگر گفتی مرا خیر الناس پس ہر آینہ بتحقیق شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ عَلٰى رَجُلٍ خَيْرٍ مِنْ عُمَرَ رضہ

وسلم کہ میگفت نہ برآید آفتاب بر ہیچ مردے کہ بہتر است از عمر رضا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضہ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ

رواہ ترمذی و مرویست از عقبہ بن عامر گفت عقبہ کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَ بَعْدِيْ نَبِيٌّ لَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ

صلے اللہ علیہ وسلم اگر مے بود بعد من پیغمبر البتہ پیغمبر مے شد عمر بن الخطاب

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت کرد ایں حدیث را ترمذی و از بریدہ اسلمی رضی اللہ عنہ گفت کہ بیرون آمد آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ بَعْضِ مَغَازِيْهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ جَاءَتْهُ جَارِيَةٌ

علیہ وسلم در بعض غزوات خود پس آن گاہ کہ برگشت آنحضرت از غزا آمد آنحضرت را زنے

سَوْدَاءُ فَقَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّيْ كُنْتُ نَذَرْتُ اِنْ رَدَّكَ

سیاہ از حبشہ بود سیاہ رنگ پس گفت آن زن ای رسول خدا بدرستی من نذر کردہ ام اگر باز گرداند ترا

اللّٰهُ صَالِحًا اَنْ اَضْرِبَ بَيْنَ يَدَيْكَ بِالدُّفِّ وَاُغَنِّيَ فَقَالَ

خدا تعالیٰ از سفر سلامت کہ بزنم پیش تو دف را و سرود گویم بجہت شادمانی کردن تو بدرستی

لَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنْ كُنْتِ نَذَرْتِ فَاضْرِبِيْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مر آن زن سیاہ را اگر ہستی تو نذر کردہ پس بزن

وَاِلَّا فَلَا فَجَعَلَتْ تَضْرِبُ فَدَخَلَ اَبُوْ بَكْرٍ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ

دف را و اگر نہ نذر کردہ پس مزن پس شروع کرد آن زن کہ میزد دف را پس در آمد ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ حال آنکہ

دَخَلَ عَلِيٌّ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ

پس در آمد علی رضی اللہ عنہ حال آنکہ آن زن دف میزد پس در آمد عثمان رضی اللہ عنہ حال آنکہ آن زن دف میزد

دَخَلَ عُمَرُ فَاَلْقَتِ الدُّفَّ تَحْتَ اِسْتِهَا ثُمَّ قَعَدَتْ عَلَيْهِمَا

در آمد عمر رضی اللہ عنہ پس انداخت آن زن دف را زیر دبر خود پس نشست آن زن بر دف و پنہان کرد

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الشَّيْطَانَ

پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی شیطان

لَيَخَافُ مِنْكَ يَا عُمَرُ اِنِّيْ كُنْتُ جَالِسًا وَهِيَ تَضْرِبُ فَدَخَلَ

ہر آینہ میترسد از تو ای عمر بدرستی من بودم نشستہ و وے میزد دف پس در آمد

أَبُو بَكْرٍ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ

ابو بکر داود ف میزد پس در آمد علے و او میزد پس در آمد عثمان

وَهِيَ تَضْرِبُ فَلَمَّا دَخَلْتَ أَنْتَ يَا عُمَرُ أَلْقَتِ الدُّفَّ رَوَاهُ

و او میزد پس وقتیکہ در آمدی تو ای عمر انداخت وے دف را رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

الترمذی و در روایت است از عائشہ رض گفت عائشہ صدیقہ بود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا فَسَمِعْنَا لَغَطًا وَصَوْتَ صِبْيَانٍ فَقَامَ

علیہ وسلم نشستہ پس شنیدیم آوازہاے درہم و شنیدیم آواز خرد ازا پس برخاست

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا حَبَشِيَّةٌ تَزْفِنُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس ناگاہ زنے حبشیہ پای میکوبد و رقص

وَالصِّبْيَانُ حَوْلَهَا فَقَالَ يَا عَائِشَةُ تَعَالَيْ فَانْظُرِي فَجِئْتُ

میکند و حال آنکہ کودکان گرد او ہستند پس گفت آنحضرت ای عائشہ بیا پس بہ بین و تماشا کن پس

فَوَضَعْتُ لَحْيِيَ عَلَى مَنْكِبِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ

من پس نہادم ہر دو لحیہ خود را بر دوش پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ و

سَلَّمَ فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا مَا بَيْنَ الْمَنْكِبِ إِلَى رَأْسِهِ فَقَالَ

سلم پس بر گشتم من کہ نظر میکنم بسوے حبشیہ میان دوش آنحضرت تا سر وی پس گفت

لِي أَمَا شَبِعْتِ أَمَا شَبِعْتِ فَجَعَلْتُ أَقُولُ لَا لِأَنْظُرَ مَنْزِلَتِي

آنحضرت مرا آیا سیر شدہ آیا سیر شدہ از ین تماشا پس گشتم من کہ میگویم سیر نشدہ ام تا بہ بینم مرتبہ خود را

عِنْدَهُ إِذْ طَلَعَ عُمَرُ فَارْفَضَّ النَّاسُ عَنْهَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

نزد آنحضرت در محبت ناگاہ پیدا شد عمر پس متفرق و پریشان شدند مردم ازان زن از ہیبت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي لَأَنْظُرُ إِلَى شَيَاطِينِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی من نگاہ میکنم بسوے شیطانان

الْجِنِّ وَالْإِنْسِ قَدْ فَرُّوا مِنْ عُمَرَ قَالَتْ فَرَجَعْتُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

پری و آدمی که تحقیق گریختند از عمر رضا گفت عائشه صدیقه پس باز گشتم و گذاشتم دیدن انسان را روایت کرد این

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضا قَالَ فُضِّلَ النَّاسَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ

واز ابن مسعود رضا مرویست گفت ابن مسعود تفضیل داده شد مردم را عمر بن الخطاب

بِأَرْبَعٍ بِذِكْرِ الْأُسَارَى يَوْمَ بَدْرٍ أَمَرَ بِقَتْلِهِمْ فَأَنْزَلَ

بچهار چیز بسبب ذکر اسیران روز بدر که امر کرد عمر به قتل ایشان پس فرستاد

اللّٰهُ تَعَالَى لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ

خدا تعالے این آیت را و تمام قصه این مذکور است در تفسیر این آیت در سورهٔ انفال

عَذَابٌ عَظِيمٌ وَبِذِكْرِهِ الْحِجَابَ أَمَرَ نِسَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

دوم بذکر کردن عمر حجاب را امر کرد زنان پیغمبر را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَحْتَجِبْنَ فَقَالَتْ لَهُ زَيْنَبُ وَإِنَّكَ عَلَيْنَا

علیہ وسلم که حجاب کنید و در پرده باشید پس گفت عمر را زینب بنت جحش که یکے از ازواج مطهرات است

يَا ابْنَ الْخَطَّابِ وَالْوَحْيُ يَنْزِلُ فِي بُيُوتِنَا فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى

ای پسر خطاب و حال آنکه وحی فرود مے آید در خانهاے ما پس فرستاد خدا تعالے

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْئَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ وَ

و چون طلب کنید شما ای مسلمانان ازین زنان متاعی را پس طلب کنید از پس پرده و

بِدَعْوَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰهُمَّ أَيِّدِ الْإِسْلَامَ

سوم بدعاے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که خداوندا قوی گردان دین اسلام را

بِعُمَرَ وَبِرَأْيِهِ فِي أَبِي بَكْرٍ كَانَ أَوَّلَ النَّاسِ بَايَعَهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ

باسلام عمر و چهارم فضل داده شد عمر بسبب رای و فکر در بیعت ابی بکر بود عمر نخستین مردمان که بیعت کردند

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ابو سعید که گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ ذَاكَ الرَّجُلُ أَرْفَعُ أُمَّتِي دَرَجَةً فِي الْجَنَّةِ قَالَ

وسلم آن مرد بلند ترین امت من است از روی مرتبہ در بہشت بطریق ابہام فرمود گفت

أَبُو سَعِيدٍ وَاللهِ مَا كُنَّا نَرَى ذٰلِكَ الرَّجُلَ إِلَّا عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ

ابو سعید بخدا سوگند نبودیم ما کہ گمان بریم آن مرد را مگر عمر از حیث آنچہ میدیدیم در او از خیرات

حَتّٰى مَضٰى لِسَبِيلِهِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَسْلَمَ قَالَ

تا آنکہ گذشت عمر براہ خود و کنایت است از موت رواہ ابن ماجہ و روایت است از اسلم کہ مولا عمر است

سَأَلَنِي ابْنُ عُمَرَ بَعْضَ شَأْنِهِ يَعْنِي عُمَرَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ

سوال کرد مرا ابن عمر از بعضے احوال عمر پس خبر دادم من او را پس گفت

مَا رَأَيْتُ أَحَدًا قَطُّ بَعْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اسلم در میان آن مدیدم ہیچ یکے را ہرگز بعد از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مِنْ حِينِ قُبِضَ كَانَ أَجَدَّ وَأَجْوَدَ حَتّٰى انْتَهٰى مِنْ عُمَرَ

از آن ہنگام کہ وفات یافت آنحضرت کہ وی باشد کہ شان تر و نیکتر از عمر در اعمال خیر تا آنکہ بہایت رسید

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ رُسْتُمَ قَالَ حَدَّثَنَا

رواہ البخاری و روایت است از ابراہیم بن رستم گفت حدیث کرد

يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقُمِّيُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي الْمُغِيرَةِ عَنْ

ما را یعقوب بن عبد اللہ القمی از جعفر ابن ابی المغیرہ از

سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ جِبْرَئِيلَ أَتَى النَّبِيَّ

سعید بن جبیر از انس بن مالک کہ گفت انس کہ جبرئیل آمد نزد آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اقْرَأْ عُمَرَ السَّلَامَ وَأَعْلِمْهُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت جبرئیل آنحضرت را بخوان بر عمر سلام و معلوم گردان او را

أَنَّ غَضَبَهُ عِزٌّ وَرِضَاهُ عَدْلٌ عَدِّكْرٌ قَالَ عَدِ هٰذَا الْحَدِيثَ

کہ غضب وے عزت و عزیزت است و رضا مندی وی عدل است گفت سند این

لَمْ يُوْصِلْهُ عَنْ يَعْقُوْبَ غَيْرُ اِبْرَاهِيْمَ ابْنِ رُسْتُمَ وَرَفَاهُ

نرسانید یعقوب را و موصول نگردانید سوائے ابراہیم بن رستم ورفع کرد این حدیث را

جَمَاعَةٌ عَنْ يَعْقُوْبَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ سَعِيْدِ بْنِ جُبَيْرٍ مُرْسَلًا

جماعتے از یعقوب و او از جعفر وا از سعید بن جبیر بطریق ارسال

جَمْعُ الْجَوَامِعِ وَعَنِ الْاَسْوَدِ بْنِ سَرِيْعٍ قَدِمْتُ عَلٰى نَبِيِّ اللّٰهِ

از جمع الجوامع و روایت است از اسود بن سریع گفت آمدم وقدوم کردم بر آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ اِنِّيْ قَدْ قُلْتُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتم اے پیغمبر خدا بدرستیکہ من گفتہ ام

شِعْرًا اَثْنَيْتُ فِيْهِ عَلَى اللّٰهِ وَمَدَحْتُكَ قَالَ اَمَّا مَا اَثْنَيْتَ

شعرے کہ تعریف وثنا کردہ ام در وے برخدا اے تعالے و مدح کردہ ام ترا فرمود اما انچہ کہ ثنای

عَلَى اللّٰهِ فَهَاتِهِ وَمَا مَدَحْتَنِيْ بِهِ فَدَعْهُ فَجَعَلْتُ اَنْشُدُهُ

خدا تعالے کردہ در وے پس بیار و بخوان وانچہ مدح کردہ مرا بان پس بگذار آن را پس شروع کردم خواندن

فَدَخَلَ رَجُلٌ طُوَالٌ اَقْنٰى فَقَالَ اَمْسِكْ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ هَاتِ

آن را پس داخل شد و در آمد مردے بزرگ پس گفت آنحضرت بگیر و بخوان پس چون بیرون شد فرمود بیار و بخوان

فَجَعَلْتُ اَنْشُدُهُ فَلَمْ اَلْبَثْ اَنْ عَادَ فَقَالَ لِيْ اَمْسِكْ فَلَمَّا

پس شروع کردم خواندن آن را پس درنگ نکردم کہ باز آمد آنمرد پس فرمود آنحضرت مرا کہ بخوان پس چون

خَرَجَ قَالَ هَاتِ قُلْتُ مَنْ هٰذَا يَا نَبِيَّ اللّٰهِ الَّذِيْ دَخَلَ

بدر رفت گفت آنحضرت بیار شعر خود بخوان گفتم من کیست این مرد ای رسول خدا کہ در آمد وے

قُلْتَ اَمْسِكْ فَاِذَا خَرَجَ قُلْتَ هَاتِ قَالَ هٰذَا عُمَرُ

فرمود وے مرا بخوان پس ہنگامیکہ بیرون میرفت فرمودی بخوان فرمود آنحضرت کہ این مرد عمر

اِبْنُ الْخَطَّابِ وَلَيْسَ مِنَ الْبَاطِلِ فِيْ شَيْءٍ طب عَنِ الْاَسْوَدِ بْنِ سَرِيْعٍ

ابن خطاب است ونیست از باطل ہیچ چیز طب از اسود بن سریع

ع جماعۃ اگر نام راوی ہے تو تنوین غلط ہے اگر مراد اس سے جماعت یعنی گروہ ہو تو تنوین ضرور ہے سید خواجہ چشتی سرفرازی ۱۲

مَنَاقِبُ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا

در منقبتهاے حضرت ابی بکر صدیق رضہ و حضرت عمر فاروق رضی اللہ تعالے عنہما

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَمَا

روایت است از ابوہریرہ رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گفت ابوہریرہ در اثنای

رَجُلٌ يَسُوقُ بَقَرَةً إِذْ أَعْيَى فَرَكِبَهَا فَقَالَتْ إِنَّا لَمْ نُخْلَقْ

آنکہ مرد میراند گاوے را ناگاہ ماندہ شدہ آن مرد پس سوار شد آن مرد آن بقرہ را پس گفت آن بقرہ بدرستی

لِهٰذَا إِنَّمَا خُلِقْنَا لِلْحِرَاثَةِ الْأَرْضِ فَقَالَ النَّاسُ سُبْحَانَ اللّٰهِ

برای این یعنے سواری نہ پیدا شدیم مگر برای کشتکاری زمین پس تعجب کردند مردم و گفتند پاکی مر خدا

بَقَرَةٌ تَكَلَّمُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنِّي

کہ گاوے سخن میکند پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس بدرستی من

أُومِنُ بِهٖ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَا هُمَا ثَمَّ وَقَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ

ایمان می آرم باین کہ حق است و ایمان می آرند ابوبکر و عمر و نبودند ابوبکر و عمر آنجا و گفت ابوہریرہ در اثنای آنکہ

فِي غَنَمٍ لَهٗ إِذْ عَدَا الذِّئْبُ عَلٰى شَاةٍ مِنْهَا فَأَخَذَهَا

در گوسفندان گہ مر او را بودند ناگاہ در آمد گرگ بر گوسپندان او گوسپندان پس گرفت آن گرگ آن گوسفند را

فَأَدْرَكَهَا صَاحِبُهَا فَاسْتَنْقَذَهَا فَقَالَ لَهُ الذِّئْبُ فَمَنْ لَهَا

پس دریافت آن گوسپند را صاحب گوسپند پس رہا کرد گوسفند را پس گفت مر او را گرگ پس کیست نگہبان این گوسفند را از تو

يَوْمَ السَّبُعِ يَوْمَ لَا رَاعِيَ لَهَا غَيْرِي فَقَالَ النَّاسُ سُبْحَانَ اللّٰهِ

روزے کہ نیست چراننده مر آن را جز من پس گفتند مردم از تعجب سبحان اللہ

ذِئْبٌ يَتَكَلَّمُ فَقَالَ أُومِنُ بِهٖ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَا هُمَا ثَمَّ

گرگے کلام میکند پس فرمود آنحضرت کہ ایمان آوردم باین من و ابوبکر و عمر و حال آنکہ آن ہر دو نبودند آنجا

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ قَالَ إِنِّي لَوَاقِفٌ فِي قَوْمٍ

متفق علیہ و از ابن عباس رضہ مرویست کہ گفت ابن عباس بدرستی من ہر آینہ ایستادہ بودم در گروہی

فَدَعَوُا اللّٰهَ لِعُمَرَ وَقَدْ وُضِعَ عَلٰى سَرِيْرِهٖ اِذَا رَجُلٌ مِّنْ خَلْفِيْ

وفات عمر پس دعای خیر کردند آن گروه برای عمر و تحقیق نهاده شده بود عمر بر تخت و برای غسل بعد از موت ناگاه

قَدْ وَضَعَ مِرْفَقَهٗ عَلٰى مَنْكِبِيْ يَقُوْلُ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ اِنِّيْ

در حالیکه بتحقیق نهاد آرنج خود را بر دوش من میگوید آمرزد رحمت کند ترا خدا بتحقیق خطاب برای عمر است

لَاَرْجُوْا اَنْ يَّجْعَلَكَ اللّٰهُ مَعَ صَاحِبَيْكَ لِاَنِّيْ كَثِيْرًا

در پرستی من آینه امید میدارم که بگرداند ترا خدا آمیخته با دو یار تو یعنے آنحضرت و ابو بکر زیرا که من بسیار بودم

مَا كُنْتُ اَسْمَعُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ

که مے شنیدم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم را که میگفت

كُنْتُ وَاَبُوْ بَكْرٍ وَّعُمَرُ وَفَعَلْتُ وَاَبُوْ بَكْرٍ وَّعُمَرُ وَانْطَلَقْتُ

بودم من و ابو بکر و عمر و کردم من و ابو بکر و عمر و رفتم من

وَاَبُوْ بَكْرٍ وَّعُمَرُ وَدَخَلْتُ وَاَبُوْ بَكْرٍ وَّعُمَرُ وَخَرَجْتُ وَاَبُوْ بَكْرٍ

و ابو بکر و عمر و در آمدم من و ابو بکر و عمر و بیرون آمدم من و ابو بکر

وَّعُمَرُ فَالْتَفَتُّ فَاِذَا عَلِيُّ بْنُ اَبِيْ طَالِبٍ مِنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و عمر پس باز نگریستم من پس ناگاه آن مرد علے مرتضے است رضی اللہ عنہ متفق علیہ

وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ نِ الْخُدْرِيِّ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابے سعید خدرے رضی اللہ عنہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اِنَّ اَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاؤُنَ اَهْلَ عِلِّيِّيْنَ كَمَا تَرَوْنَ

فرمود کہ بہشتیان مے بینند اہل علیین را چنانکہ مے بینید شما

الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ فِيْ اُفُقِ السَّمَآءِ وَاِنَّ اَبَا بَكْرٍ وَّعُمَرَ

ستارہ سخت روشن را در کرانۂ آسمان و بدرستیکہ ابو بکر و عمر

مِنْهُمْ وَاَنْعَمَا رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَرَوٰى نَحْوَهٗ

از ایشانند یعنے اہل علیین و بنہایت رسیدہ اند در فضل و شرف رواہ فی شرح السنۃ و روی نحوہ

أَبُوْ دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ

یعنے ہم معنے او ابو داؤد و ترمذی و ابن ماجہ و از انس رضہ مرویست گفت۔ انس کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ سَيِّدَا كُهُوْلِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ابو بکر و عمر ہر دو مہتر کہول

أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْأَوَّلِيْنَ وَالْآخِرِيْنَ إِلَّا النَّبِيِّيْنَ وَالْمُرْسَلِيْنَ

بہشتیان اندانہ پیشینیان و پسینیان مگر انبیا و رسل پس معنی اینست کہ سید کسانے اند کہ کہل مرد ند در دنیا و چون

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنْ عَلِيٍّ رضہ وَعَنْ حُذَيْفَةَ

باشند سید جوانان نیز باشند رواہ ترمذی و ابن ماجہ از علی مرتضے رضہ و از حذیفہ یا نی مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّيْ لَا أَدْرِيْ

رضہ گفت حذیفہ کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ من در نمی یابم

مَا بَقَائِيْ فِيْكُمْ فَاقْتَدُوْا بِالَّذِيْنَ مِنْ بَعْدِيْ أَبِيْ بَكْرٍ وَعُمَرَ رَوَاهُ

کہ چیست و چند ست زندگانی و ماندن من در میان شما پس متابعت و پیروی کنید بآن دو کس کہ پس من خلیفہ من خواہند بود

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ترمذی و از انس مرویست گفت انس رضہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ لَمْ يَرْفَعْ أَحَدٌ رَأْسَهُ غَيْرَ أَبِيْ بَكْرٍ وَ

وسلم چون می در آمد در مسجد بر نمی داشت ہیچ کے سر خود را غیر ابو بکر و عمر

عُمَرَ يَتَبَسَّمَانِ إِلَيْهِ وَيَتَبَسَّمُ إِلَيْهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

ابو بکر و عمر تبسم میکردند نگاہ کردن بسوے آنحضرت و تبسم میکرد آنحضرت بسوے ایشان و این از خاصیت محبت

ابْنِ عُمَرَ رضہ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ وَ

ازین عمر رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بیرون آمد یعنے از حجرۂ خود یکروزے و

دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَأَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ أَحَدُهُمَا عَنْ يَمِيْنِهِ وَالْآخَرُ عَنْ

در آمد در مسجد و ابو بکر و عمر یکے ازین دو جانب راست آنحضرت بود و دیگر در جانب

شِمَالِهٖ وَهُوَ اٰخِذٌ بِاَیْدِیْهِمَا فَقَالَ هٰكَذَا نُبْعَثُ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ

چپ وے و آنحضرت گیرنده بود دستهای ایشان را پس گفت آنحضرت همچنین برانگیخته میشویم روز قیامت

رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حَنْطَبٍ اَنَّ النَّبِیَّ

رواه ترمذی واز عبد الله بن حنطب روایت ست که آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ رَاٰی اَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ فَقَالَ هٰذَانِ السَّمْعُ

صلی الله علیه وسلم دید ابوبکر وعمر را پس گفت آنحضرت این دو بمنزله شنوائی

وَالْبَصَرُ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ مُرْسَلًا وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ

وبینائی یعنی ایشان میان مسلمانان بمثابه گوش وچشم اند نسبت بسائر اعضا درشرف روایت کرد ترمذی از روی مرسل از ابی

قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ نَبِیٍّ اِلَّا وَلَهٗ

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم نیست هیچ پیغمبر مگر آنکه او را

وَزِیْرَانِ مِنْ اَهْلِ السَّمَاءِ وَزِیْرَانِ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ فَاَمَّا وَزِیْرَایَ مِنْ اَهْلِ السَّمَاءِ

دو وزیر است از فرشتگان آسمان که اعانت او میکنند و دو وزیر است از اهل زمین اما وزیران او که خدمت و نصرت او

فَجِبْرَئِیْلُ وَمِیْكَائِیْلُ وَاَمَّا وَزِیْرَایَ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ فَاَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ

پس جبرئیل ومیکائیل ست واما دو وزیر من از اهل زمین پس ابوبکر وعمر ست رواه ترمذی وروایت ست

اَبِیْ بَكْرَةَ رض اَنَّ رَجُلًا قَالَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

از ابوبکره که مردے گفت مر پیغمبر خدا را صلے الله علیه وسلم

رَاَیْتُ كَاَنَّ مِیْزَانًا نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ فَوُزِنْتَ اَنْتَ وَاَبُوْ بَكْرٍ

دیدم یعنے درخواب گویا ترازوے فرود آمده است از آسمان پس برکشیده شده تو و ابوبکر

فَرَجَحْتَ اَنْتَ وَوُزِنَ اَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ فَرَجَحَ اَبُوْ بَكْرٍ وَوُزِنَ

پس چرب آمده وغالب شده تو برکشیده تو ابوبکر وعمر پس چرب آمد ابوبکر وبرکشیده شده

عُثْمَانُ فَرَجَحَ عُمَرُ ثُمَّ رُفِعَ الْمِیْزَانُ فَاسْتَاءَ لَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

عمر و عثمان پس چرب آمد عمر پس برداشته شد ترازو پس اندوهگین شد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْنِي فَسَاءَهُ ذٰلِكَ فَقَالَ خِلَافَةُ نُبُوَّةٍ

صلی اللہ علیہ وسلم از جہت این رویا کہ آن مرد پیچنانکہ راوی تفسیر میکند پس مخزون واندوہگین گردانید آنحضرت را

ثُمَّ يُؤْتِي اللّٰهُ الْمُلْكَ مَنْ يَشَاءُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَعَنِ

پستر میدہد خدا تعالیٰ ملک را ہر کرا میخواہد رواہ ترمذی و ابو داؤد و روایت است از

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَطَّلِعُ عَلَيْكُمْ

عبد اللہ بن مسعود رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خبر داد باصحاب کہ پیدا میشود و طلوع آید بر شما

رَجُلٌ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ فَاطَّلَعَ اَبُوْ بَكْرٍ ثُمَّ قَالَ يَطَّلِعُ عَلَيْكُمْ رَجُلٌ مِنْ اَهْلِ

مردی از اہل بہشت پس پیدا شد ابو بکر پستر فرمود آنحضرت ۱۲ کہ پیدا میشود مردے بر شما از اہل

الْجَنَّةِ فَاطَّلَعَ عُمَرُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ بَيْنَا اَنَا رَاْسُ رَسُوْلِ اللّٰهِ

جنت پس پیدا شد عمر رواہ ترمذی و روایت ست از عائشہ رضہ گفت عائشہ در اثنائے آنکہ سر مبارک

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ حِجْرِيْ فِيْ لَيْلَةٍ صَاحِيَةٍ اِذْ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ هَلْ يَكُوْنُ

صلی اللہ علیہ وسلم در کنار من بود در شب روشن ناگاہ گفتم من ای رسول خدا آیا میباشد

لِاَحَدٍ مِنَ الْحَسَنَاتِ عَدَدُ نُجُوْمِ السَّمَاءِ قَالَ نَعَمْ عُمَرُ قُلْتُ

مردیکے را از نیکیہاے شمار ستارہای آسمان گفت آنحضرت آرے باشد عمر یکے است از انہا گفتم

فَاَيْنَ حَسَنَاتُ اَبِيْ بَكْرٍ قَالَ اِنَّمَا جَمِيْعُ حَسَنَاتِ عُمَرَ كَحَسَنَةٍ

کجا اند نیکیہای ابو بکر ای در کدام محل و کدام مرتبہ اند گفت آنحضرت میباشند ہمہ حسنات عمر مانند یک حسنہ

وَاحِدَةٍ مِنْ حَسَنَاتِ اَبِيْ بَكْرٍ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ ثَابِتٍ

از حسنات ابی بکر یعنے حسنات ابو بکر از ان ہم بیشتر اند رواہ رزین و روایت ست از ثابت

الْبُنَانِيِّ عَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بنانی از انس رضہ گفت انس رضہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

وَزِيْرَايَ مِنْ اَهْلِ السَّمَاءِ جِبْرَئِيْلُ وَمِيْكَائِيْلُ وَوَزِيْرَايَ

دو وزیر من از اہل آسمان جبرئیل و میکائیل دو وزیر من

شنیدن این حکایت کہ ابو بکر خلافت خود را بوحی میداند کہ رد و بے اصل است بر ملک و خلافت نبوت است ۱۲

مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ اَبُوْبَكْرٍ وَعُمَرُ جَمْعُ الْجَوَامِعِ

از اہل زمین ابوبکر وعمر رضوان اللہ از جمع الجوامع

مَنَاقِبُ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ

مناقب حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ تعالیٰ عنہ

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از طلحہ بن عبید اللہ روایت ست گفت طلحہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لِكُلِّ نَبِيٍّ رَفِيْقٌ وَرَفِيْقِيْ يَعْنِيْ فِي الْجَنَّةِ عُثْمَانُ رَوَاهُ

وسلم مر ہر پیغمبر را ہمراہ وے ار ومہر بانست ورفیق من یعنے در بہشت عثمان ست رواہ دی فی الجنۃ کلام

التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ وَعَنْ

ترمذی وابن ماجہ از ابوہریرہ وروایت ست از

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ جَاءَ عُثْمَانُ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عبد الرحمن بن سمرۃ گفت آمد عثمان بسوے آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ بِاَلْفِ دِيْنَارٍ فِيْ كُمِّهٖ حِيْنَ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَنَثَرَهَا فِيْ حُجْرَةِ النَّبِيِّ

وسلم بہزار دینار یعنے آورد ہزار دینار در آستین خود ہنگامیکہ کہ ساختگی کرد آنحضرت باسباب جیش عسرت را پس پراکندہ کرد آن دینار ہا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَلِّبُهَا فِيْ حُجْرَتِهٖ وَيَقُوْلُ مَا ضَرَّ عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ رَوَاهُ

صلی اللہ علیہ وسلم را کہ میگردانید آنرا در کنار خود ومیگفت زیان نمیکند عثمان را ہر عملے کہ کند وہر نقصے کہ بردو ازوی پس امروز

اَحْمَدُ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ لَمَّا اَمَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

رواہ احمد وروایت ست از انس رضہ گفت انس ہنگامیکہ امر کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ بِبَيْعَةِ الرِّضْوَانِ كَانَ عُثْمَانُ رَسُوْلَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وسلم صحابہ را بہ بیعت رضوان بود عثمان رسول وقاصد آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِلٰى مَكَّةَ فَبَايَعَ النَّاسُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وسلم بسوے اہل مکہ پس بیعت کردند مردمان پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ عُثْمَانَ فِيْ حَاجَةِ اللّٰهِ وَحَاجَةِ رَسُوْلِهٖ فَضَرَبَ

وسلم بدرستیکہ عثمان در کار خدا و کار رسول اوست پس زد آنحضرت ﷺ

بِاِحْدٰى يَدَيْهِ عَلَى الْاُخْرٰى فَكَانَتْ يَدُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یک دست خود را بر دست دیگر خود یعنے دست خود را نائب دست عثمان گردانید و از جانب عثمان بیعت کرد پس بود

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعُثْمَانَ خَيْرًا مِّنْ اَيْدِيْهِمْ لِاَنْفُسِهِمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

علیہ وسلم مر عثمان را بہتر از دستہای صحابہ مر خود شان را رواہ ترمذی

وَعَنْ ثُمَامَةَ بْنِ حَزْنٍ الْقُشَيْرِيِّ قَالَ شَهِدْتُ الدَّارَ

و روایت ست از ثمامہ بن حزن قشیری تابعی کہ از طبقہ ثانیہ است گفت حاضر شدم سرای عثمان را

حِيْنَ اَشْرَفَ عَلَيْهِمْ عُثْمَانُ فَقَالَ اَنْشُدُكُمُ اللّٰهَ وَالْاِسْلَامَ

ہنگامیکہ اشراف کرد عثمان بر این قوم پس گفت عثمان ذکر میکنم و یاد میدہم شما را خدا را و اسلام را

هَلْ تَعْلَمُوْنَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ

آیا میدانید شما کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم قدوم آورد بہ مدینہ

وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ يُسْتَعْذَبُ غَيْرَ بِئْرِ رُوْمَةَ فَقَالَ مَنْ يَّشْتَرِيْ

و نبود در مدینہ آبے کہ شیرین داشتہ شود جز آب چاہ رومہ کہ الآن بیر جنت میخوانند پس گفت آنحضرت کہ کیست کہ بخرد

بِئْرَ رُوْمَةَ فَيَجْعَلُ دَلْوَهٗ مَعَ دِلَاءِ الْمُسْلِمِيْنَ بِخَيْرٍ لَّهٗ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ

بیر رومہ را و بگرداند دلو خود را با دلوہای مسلمانان بخیرے و قف گرداند در بدل نیکی دنیوے مر او را بہتر از آن بیر

فَاشْتَرَيْتُهَا مِنْ صُلْبِ مَالِيْ فَاَنْتُمُ الْيَوْمَ تَمْنَعُوْنَنِيْ اَنْ

پس خریدم من بیر رومہ را از اصل مال خود و خالص از سرایہ خود پس شما امروز منع میکنید مرا از

اَشْرَبَ مِنْهَا حَتّٰى اَشْرَبَ مِنْ مَّاءِ الْبَحْرِ فَقَالُوْا اَللّٰهُمَّ نَعَمْ

نوشیدن من از آن چاہ تا آنکہ می نوشم از آب دریا یعنے آب شور غلبت ازدحام مردم آری اللہم بلے

فَقَالَ اَنْشُدُكُمُ اللّٰهَ وَالْاِسْلَامَ هَلْ تَعْلَمُوْنَ اَنَّ الْمَسْجِدَ ضَاقَ

تاکید ست پس گفت عثمان سوال میکنم بحق خدا و بحق اسلام آیا میدانید کہ مسجد تنگ [illegible]

يَا أَهْلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَشْتَرِي

برا ہل خود پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کیست کہ بخرد

بُقْعَةَ آلِ فُلَانٍ فَيَزِيدُهَا فِي الْمَسْجِدِ بِخَيْرٍ لَهُ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ

جاے اولاد فلان را پس بہتر ازید آن بقعہ را در مسجد در بدل نیکی کہ مر آن مشتری را باشد بہتر از ان بقعہ در بہشت

فَاشْتَرَيْتُهَا مِنْ صُلْبِ مَالِي فَأَنْتُمُ الْيَوْمَ تَمْنَعُونَنِي أَنْ أُصَلِّيَ

پس خریدم آن بقعہ را از اصل مال خود پس شما امروز منع میکنید مرا از انکہ بگذارم

فِيهَا رَكْعَتَيْنِ فَقَالُوا اللّٰهُمَّ نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكُمُ اللّٰهَ وَالْإِسْلَامَ

در ان بقعہ دو رکعت پس گفتند آن مردم خداوندا آری سید انیم بتصدیق عثمان کردند گفت عثمان سوال میکنم بخدا

هَلْ تَعْلَمُونَ أَنِّي جَهَّزْتُ جَيْشَ الْعُسْرَةِ مِنْ مَالِي قَالُوا اللّٰهُمَّ

آیا میدانید شما کہ من تجہیز کردم جیش عسرت را از مال خود گفتند آن مردم باسم خدا

نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكُمُ اللّٰهَ وَالْإِسْلَامَ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

برائے تبرک آری گفت عثمان سوال میکنم بخدا و بحق اسلام آیا میدانید کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ عَلَى ثَبِيرِ مَكَّةَ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ

صلی اللہ علیہ وسلم استادہ بود بر سر کوہ مکہ و آنحضرت ابو بکر و عمر

وَأَنَا فَتَحَرَّكَ بِنَا الْجَبَلُ حَتَّى تَسَاقَطَتْ حِجَارَتُهُ بِالْحَضِيضِ فَرَكَضَهُ

و من نہز استادہ بودیم پس جنبید آن کوہ تا آنکہ افتاد سنگہاے وے بہ پایان پس زد

بِرِجْلِهِ قَالَ اسْكُنْ ثَبِيرُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ

آنحضرت کوہ را بپاے مبارک گفت آنحضرت آرام گیر ای ثبیر زیرا کہ نیست بر تو مگر پیغمبر و صدیق کہ ابو بکر و دو شہیدان کہ

قَالُوا اللّٰهُمَّ نَعَمْ قَالَ اللّٰهُ أَكْبَرُ شَهِدُوا وَرَبِّ الْكَعْبَةِ إِنِّي

گفتند آن مردم خداوندا آری چنین ست گفت عثمان اللہ اکبر گواہی دادند و سوگند بہ پروردگار کعبہ کہ من

شَهِيدٌ ثَلَاثًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَالدَّارَقُطْنِيُّ

شہیدم سہ بار گفت این کلمہ را تعجب کردن از انکہ اقرار کردند ایشان بر صدق وی و اخبار بر بلاک وی روایت کرد این حدیث را ترمذی

وَعَنْ مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ قَالَ سَمِعْتُ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از مرة بن کعب رضہ گفت شنیدم من از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

وَسَلَّمَ وَذَكَرَ الْفِتَنَ فَقَرَّبَهَا فَمَرَّ رَجُلٌ مُقَنَّعٌ فِيْ ثَوْبٍ فَقَالَ

و حال آنکہ ذکر کرد آنحضرت فتنہا را پس نزدیک گردانید آنحضرت فتنہا را یعنے گفت کہ نزدیک است وقوع آن پس گذشت مردے

هٰذَا يَوْمَئِذٍ عَلَى الْهُدٰى فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ عُثْمَانُ بْنُ

این مرد دریں روز کہ فتنہ واقع خواہد شد بر راہ راست خواہد بود میگوید پس برخواستم بسوے او فرو پس ناگاہ وی عثمان بن

عَفَّانَ قَالَ فَأَقْبَلْتُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهٖ فَقُلْتُ هٰذَا قَالَ نَعَمْ رَوَاهُ

عفان بود گفت مرو پس اقبال آوردم بر آنحضرت بوجہ عثمان یعنے مذموم آنحضرت را روے عثمان را پس گفتم ایں مرد ہمیں خواہد بود دریں

التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

ترمذی و ابن ماجہ و روایت ست از عائشہ رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا عُثْمَانُ إِنَّهٗ لَعَلَّ اللّٰهَ يُقَمِّصُكَ قَمِيْصًا فَإِنْ

علیہ وسلم فرمود ای عثمان بدرستی شان اینست کہ شاید خدا تعالیٰ ترا پیراہنے عبارت از خلافت پوشاند پس اگر

أَرَادُوْكَ عَلٰى خَلْعِهٖ فَلَا تَخْلَعْهُ لَهُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بخواہند و جبر کنند مردم بر بیرون کشیدن آن جامہ پس بیرون مکن خود را از بہر ایشان رواہ ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ ذَكَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و ابن ماجہ و روایت ست از ابن عمر رضہ گفت ابن عمر ذکر کرد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِتْنَةً فَقَالَ يُقْتَلُ هٰذَا فِيْهَا مَظْلُوْمًا

صلی اللہ علیہ وسلم فتنہ را پس گفت آنحضرت کشتہ میشود این در آن بظلم گفت

لِعُثْمَانَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِيْ سَهْلَةَ مَوْلٰى عُثْمَانَ رضہ

این را برای عثمان رواہ الترمذی و روایت ست از ابو سہلہ کہ آزاد کردہ عثمان ست رضہ

قَالَ جَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسِرُّ إِلٰى عُثْمَانَ وَلَوْنُ

گفت شروع کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ سرگوشی میکرد آہستہ میگفت چیزے بسوے عثمان و لون

گفت آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم در علت کہ نہ بیعت کرد ابوبکر و عمر و علی و غیرہ را بخلافت و بیعت کرد عثمان را

عُثْمَانَ يَتَغَيَّرُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الدَّارِ قُلْنَا أَلَا نُقَاتِلُ قَالَ لَا

عثمان متغیر شد پس چون شد روز دار مراد بداری کہ عثمان در وے محصور و شہید گشتیم آیا کہ نکنیم گفت

إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَهِدَ إِلَيَّ عَهْدًا فَأَنَا

کہ نہید ہم بجنگ زیرا کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پیمان نہادہ است و وصیت کردہ است مرا

صَابِرٌ نَفْسِي عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ لَمَّا أَمَرَ رَسُولُ اللّٰهِ

بصبر و تحمل پس من صبر کنندہ ام بران عہد و پیمان و از انس رضہ مرویست ہنگامیکہ امر کرد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبَيْعَةِ الرِّضْوَانِ كَانَ عُثْمَانُ بْنُ

صلے اللہ علیہ وسلم صحابہ را و بلفظ مجہول نیز آمدہ یعنے امر کردہ شد آنحضرت بہ بیعت رضوان بود عثمان

عَفَّانَ بَعَثَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَهْلِ مَكَّةَ

ابن عفان کہ فرستادہ بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم او را بسوے اہل مکہ

فَبَايَعَ النَّاسَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا إِنَّ

پس مبایعت کرد آنحضرت مردم را وقت بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خداوندا

عُثْمَانَ فِي حَاجَةِ اللّٰهِ وَحَاجَةِ رَسُولِهِ فَضَرَبَ بِإِحْدَى

بدرستیکہ عثمان در کار خدا و در کار رسول اوست پس زد آنحضرت بیک

يَدَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى وَكَانَتْ يَدُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

دست خود را بر دست دیگر خود یعنے دست خود نائب دست عثمان گردانید و از جانب عثمان بیعت کرد پس بود دست

وَسَلَّمَ يَعْنِي لِعُثْمَانَ خَيْرًا مِنْ أَيْدِيهِمْ لِأَنْفُسِهِمْ كَذَا فِي جَمْعِ

وسلم یعنے مر عثمان را بہتر از دستہای صحابہ مر خودشان را و این فضیلت خاص ست مر عثمان را

الْجَوَامِعِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از انس رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أُدْخِلْتُ الْجَنَّةَ فَنَاوَلَنِي جِبْرَئِيلُ تُفَّاحَةً فَانْفَلَقَتْ

وسلم داخل کردہ شدم در آوردہ شدم من بہشت را پس داد مرا جبرئیل یک سیب پس بشگفت

فِي يَدِي فَخَرَجَتْ مِنْهَا جَارِيَةٌ كَأَنَّ أَشْفَارَ عَيْنَيْهَا مَقَادِيمُ النُّسُورِ

در دست من دوشق شد پس بیرون آمد از ان کنیز زن نوجوان کہ گویا کہ مژہای چشم او مانند پیکانہای عقاب ست

فَقُلْتُ لَهَا لِمَنْ أَنْتِ قَالَتْ أَنَا لِلْمَقْتُولِ بَعْدَكَ ظُلْمًا عُثْمَانَ بْنِ

پس گفتم من او را برای کیستی تو گفت کہ من برای آن کسے ام کہ کشتہ شود بعد از تو بظلم کہ عثمان بن

عَفَّانَ كَذَا فِي جَمْعِ الْجَوَامِعِ وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضه قَالَ

عفان ست در روایت ست از اسامہ بن زید رضہ گفت اسامہ

بَعَثَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى مَنْزِلِ عُثْمَانَ رضه

کہ فرستاد مرا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بسوے خانۂ عثمان رضہ

بِصَحْفَةٍ فِيهَا لَحْمٌ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ مَعَ رُقَيَّةَ

بیک کاسہ کہ در ان گوشت پختہ بود پس در آمدم من بر عثمان پس ناگاہ دیدم کہ او نشستہ است با رقیہ بنت

مَا رَأَيْتُ زَوْجًا أَحْسَنَ مِنْهُمَا فَجَعَلْتُ مَرَّةً أَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ

کہ ندیدم من ہیچ زن و شوی را نیکوتر از عثمان و زوجۂ او پس بودم من یکبار نظر میکنم بسوے روے

عُثْمَانَ وَمَرَّةً إِلَى وَجْهِ رُقَيَّةَ فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ

عثمان و بار دیگر نظر میکردم بسوی چہرۂ رقیہ زوجۂ او پس چون باز آمدم بسوے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِي دَخَلْتَ عَلَيْهِمَا فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت مرا در آمدے تو بسوے اسامہ ایشان را در حالتے کہ در آمدم

هَلْ رَأَيْتَ زَوْجًا أَحْسَنَ مِنْهُمَا قُلْتُ لَا

آیا دیدی زن و شوی را کہ بہتر و خوبصورت باشند از ایشان گفت نہ ہم گفت از ایشان

وَقَدْ جَعَلْتُ مَرَّةً أَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ مَرَّةً

و بتحقیق بودم من یکبار نظر میکردم بسوے چہرۂ عثمان یکبار بسوے چہرۂ رقیہ و بار ثانی

الْبَغَوِيُّ كَذَا فِي جَامِعٍ وَعَنْ أَنَسٍ رضه أَنَّ امْرَأَةً

روایت کرد این حدیث را بغوی کذا فی جامع و از انس رضہ روایت است کہ

مَاتَتْ زَوْجَتُهُ ابْنَةُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ

وفات یافت زوجہ او کہ دختر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بود

عَلَيْهِ عُمَرُ فَعَرَضَ عَلَيْهِ بِنْتَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ فَمَرَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ

پس گذشت بروے عمر رضؓ پس عرض کرد بروے دختر خود پس جواب داد او را عثمان پس گذشت بر عثمان آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أُزَوِّجُكَ خَيْرًا مِنْ بِنْتِ عُمَرَ

صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود تزویج میکنم برائے تو زنے کہ بہتر است از دختر عمر رضؓ

وَيَتَزَوَّجُ ابْنَةَ عُمَرَ خَيْرٌ مِنْكَ فَتَزَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و نکاح میکند دختر عمر را آنکہ بہتر است از تو پس تزویج کرد و بنکاح درآورد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

ابْنَةَ عُمَرَ وَزَوَّجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُثْمَانَ ابْنَتَهُ الثَّانِيَ عش کر

دختر عمر رضؓ و نکاح کرده داد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عثمان را دختر خود ثانی باین سبب ذوالنورین میباشد

بَابُ مَنَاقِبِ هٰؤُلَاءِ الثَّلٰثَةِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ

باب در مناقب اصحاب ثلثہ رضی اللہ عنہم

عَنْ أَنَسٍ رضؓ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَعِدَ أُحُدًا وَ

روایت ست از انس رضؓ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم برآمد بر احد کہ جبل مشہور است

أَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَرَجَفَ بِهِمْ فَضَرَبَهُ بِرِجْلِهِ فَقَالَ

و ابو بکر و عمر و عثمان نیز برآمدند بروے پس جنبید کوہ بایشان پس زد آنحضرت کوہ را بپاے مبارک خود

اُثْبُتْ أُحُدُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيْقٌ وَشَهِيْدَانِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

برجاے خود باش اے احد پس نیست بر تو مگر پیغمبرے و صدیقے و دو شہید رواہ البخاری

وَعَنْ أَبِيْ مُوْسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت ست از ابو موسی اشعری گفت ابو موسی بودم من با آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِيْ حَائِطٍ مِنْ حِيْطَانِ الْمَدِيْنَةِ فَجَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَفْتَحَ

وسلم در بستانے از بستانہاے مدینہ در جانب مسجد قبا پس آمد مردے پس طلب کشادن کرد

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ فَفَتَحْتُ

دربستان را پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در بکشائے برائے او دلبشارت دہ مرا و را بہ بہشت پس بکشادم در

لَهُ فَإِذَا أَبُو بَكْرٍ فَبَشَّرْتُهُ بِمَا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

برائے او پس ناگاہ ابوبکر است آمد و پس بشارت دادم او را بآنچہ بگفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

فَحَمِدَ اللّٰهَ ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَفْتَحَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

پس حمد گفت ابوبکر خدا را پس آمد مردے پس طلب در کشادن کرد پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ فَفَتَحْتُ لَهُ فَإِذَا عُمَرُ فَأَخْبَرْتُهُ

وسلم بکشائی در برائے او دلبشارت دہ او را بہ بہشت پس بکشادم در برائے او پس ناگاہ آنمرد عمر است پس خبر دادم او را

بِمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمِدَ اللّٰهَ ثُمَّ اسْتَفْتَحَ

او را بآنچہ بگفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس حمد گفت عمر خدا را بر آنچہ گفت پس طلب کرد کشادن در را

رَجُلٌ فَقَالَ لِي افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ عَلَى بَلْوَى تُصِيبُهُ فَإِذَا

مردے پس فرمود مرا بکشائے در برائے او دلبشارت دہ او را بہ بہشت بر بلائے کہ برسد او را پس ناگاہ آنمرد

عُثْمَانُ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمِدَ اللّٰهَ

عثمان است پس خبر دادم او را بآنچہ بگفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس شکر گفت

ثُمَّ قَالَ اللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضہ قَالَ كُنَّا

عثمان بر بشارت بہشت بسیار گفت خداست طلب یاری کردہ شدہ بصبر بکنم آن بلا متفق علیہ از ابن عمر رضہ روایت ست

نَقُولُ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيٌّ أَفْضَلُ أُمَّةِ

ابن عمر گوید ہم ما کہ میگفتیم و حال آنکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم زندہ بود کہ بہترین امت

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

نبی صلی اللہ علیہ وسلم ابوبکر و عمر و عثمان رضی اللہ عنہم اند رواہ الترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رضہ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و از جابر رضہ روایت ست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

أُرِيَ اللَّيْلَةَ رَجُلٌ صَالِحٌ كَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ نِيطَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

نمودہ شد در خواب امشب مردے صالح یعنی من خواب دیدم کہ گویا ابوبکر در او پیوستہ و پیوستہ کردہ شدہ است بہ پیغمبر

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنِيطَ عُمَرُ بِأَبِي بَكْرٍ وَنِيطَ عُثْمَانُ بِعُمَرَ قَالَ جَابِرٌ

علیہ وسلم و در او پیوستہ و پیوستہ شدہ است عمر بابی بکر و در او پیوستہ شدہ است عثمان بہ عمر گفت جابر

فَلَمَّا قُمْنَا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْنَا

چون برخاستیم از پیش پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گفتیم

أَمَّا الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَّا

اما مردے صالح پس آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ست و اما

نَوْطُ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ فَهُوَ وَلَاءُ الْأَمْرِ الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ بِهِ نَبِيَّهُ

در پیوستن بعضے از ایشان ببعضے پس ایشان ولایت کہ ایمان و ایمان کاریست کہ بر انگیختہ فرستادہ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ ثَابِتٍ

صلے اللہ علیہ وسلم در اجرای احکام دین ہمین ترتیب رواہ ابو داؤد و ثابت

الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ

بنانی روایت میکند از انس رضہ کہ گفت انس کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت

حَصَيَاتٍ فِي يَدِهِ فَسَبَّحْنَ حَتَّى سَمِعْنَا التَّسْبِيحَ ثُمَّ صَبَّرَهُنَّ

سنگریزہ را در دست خود پس تسبیح کردند سنگریزہ تا آنکہ شنیدیم ما تسبیح شان را پس گردانید آن سنگریزہ را

فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ فَسَبَّحْنَ حَتَّى سَمِعْنَا التَّسْبِيحَ ثُمَّ صَبَّرَهُنَّ فِي يَدِ

در دست ابوبکر پس تسبیح کردند تا آنکہ شنیدیم تسبیح ما پس گردانید آنحضرت سنگریزہ را در دست

عُمَرَ فَسَبَّحْنَ كَمَا سَمِعْنَا التَّسْبِيحَ ثُمَّ صَبَّرَهُنَّ فِي يَدِ عُثْمَانَ

عمر پس تسبیح کردند چنانکہ شنیدیم ما تسبیح کردن شان را پس گردانید در دست عثمان

فَسَبَّحْنَ حَتَّى سَمِعْنَا التَّسْبِيحَ ثُمَّ صَبَّرَهُنَّ فِي أَيْدِينَا رَجُلاً

سنگریزہ را پس تسبیح کردند تا آنکہ شنیدیم ما تسبیح کردن شان را پس گردانید آن سنگریزہ را در دست ما مردے

ضعیف ۱۲ منہ

یا استمال بدان کار پیغمبر خود را یعنی خلفاے ۱۲ منہ

رَجُلًا فَمَا سَبَّحَتْ حَصَاةٌ مِنْهُنَّ كَجَمْعِ الْجَوَامِعِ وَعَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى

مرد پس تسبیح نکرد یک سنگریزه ازان و روایت است از عبد الاعلی

ابْنِ أَبِي الْمُسَاوِرِ عَنِ الْمُخْتَارِ بْنِ فُلْفُلٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ ابْنَ مَالِكٍ

ابن ابی المساور از مختار بن فلفل گفت شنیدم انس بن مالک را که

يَقُولُ خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ وَخَرَجْتُ

میگفت برآمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روزے و بیرون آمدم

مَعَهُ فَدَخَلَ حَائِطًا مِنْ حِيطَانِ الْأَنْصَارِ فَدَخَلْتُ مَعَهُ وَقَالَ

من نیز با آنحضرت پس درآمد آنحضرت بستانے را از بستانہای انصار پس داخل شدم من با آنحضرت گفت

يَا أَنَسُ اغْلُقِ الْبَابَ فَإِذَا رَجُلٌ يَقْرَعُ الْبَابَ فَقَالَ يَا أَنَسُ

آنحضرت ای انس ببند گردان در بستان را پس ناگاہ مردے میکوبد در بستان را پس فرمود اے انس

افْتَحْ لِصَاحِبِ الْبَابِ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ وَأَخْبِرْهُ أَنَّهُ يَلِي أُمَّتِي

بکشا در را برائے صاحب در یعنی برائے کسیکہ میکوبد و بشارت دہ او را بہشت و خبر کن او را کہ وی والی

مِنْ بَعْدِي فَذَهَبْتُ أَفْتَحُ لَهُ وَمَا أَدْرِي مَنْ هُوَ فَإِذَا هُوَ

خواہد شد بعد از من پس رفتم کہ بکشایم در مر او را و نمیدانم من کہ کیست آنمرد پس ناگاہ وے

أَبُو بَكْرٍ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمِدَ

ابو بکر صدیق ست پس خبر دادم او را بچیزیکہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس شکر

اللهَ وَدَخَلَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَالَ يَا أَنَسُ افْتَحْ

خدا کرد و درآمد بستد آمد دیگر پس زد در را پس گفت آنحضرت اے انس بکشا در را

لِصَاحِبِ الْبَابِ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ وَأَخْبِرْهُ أَنَّهُ يَلِي أُمَّتِي مِنْ

برائے صاحب در و بشارت دہ او را بہشت و خبر دہ او را کہ وے والی است من خواہد شد

بَعْدِي فَذَهَبْتُ أَفْتَحُ لَهُ وَمَا أَدْرِي مَنْ هُوَ فَإِذَا هُوَ

بعد از ابو بکر پس رفتم کہ بکشادم در مر او را و حال آنکہ نیافتہ بودم من کہ کیست آنکس پس ناگاہ

عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ فَاَخْبَرْتُهٗ بِمَا قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

وی عمر بن خطاب ست پس خبر دادم اورا آنچیزیکہ فرمودہ بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَحَمِدَ اللّٰہَ وَدَخَلَ ثُمَّ جَاءَ اٰخَرُ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَالَ یَا اَنَسُ

پس شکر گفت عمر خدا را بر این نعمت و در آمد پس تر آمد مردے دیگر پس زد در را پس گفت آنحضرت ای انس

اِفْتَحْ لِصَاحِبِ الْبَابِ وَبَشِّرْہُ بِالْجَنَّۃِ وَاَخْبِرْہُ اَنَّہٗ یَلِی اُمَّتِیْ

بکشاد در برائے صاحب در و بشارت اورا بہشت و خبر دہ اورا کہ وے والی امت من خواہد شد

مِنْ بَعْدِ اَبِیْ بَکْرٍ وَعُمَرَ وَاَنَّہٗ سَیَلْقٰی مِنْہُمْ بَلَاءً یَبْلُغُوْنَ دَمَہٗ

بعد از ابو بکر و عمر و بدرستیکہ وے قریب ست کہ می بیند از ایشان بلائے کہ میرسند ایشان خون او را

فَذَہَبْتُ اَفْتَحُ لَہٗ وَمَا اَدْرِیْ مَنْ ہُوَ فَاِذَا ہُوَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ

پس رفتم کہ بکشایم مر او را و ندانستم کہ کیست وے پس ناگاہ وے عثمان بن عفان ست

فَفَتَحْتُ لَہُ الْبَابَ وَاَخْبَرْتُہٗ بِمَا قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

پس کشادم در را برائے وے و خبر دادم مر او را بآنچیزیکہ فرمودہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

فَحَمِدَ اللّٰہَ وَاسْتَرْجَعَ کر وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ وَفْدَ بَنِیْ

پس گفت الحمد للہ و انا الیہ راجعون و روایت است از انس رض کہ قاصدان قبیلہ بنی

الْمُصْطَلِقِ قَدِمُوْا عَلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا اِلٰی

مصطلق آمدند بر آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتند بسوے

مَنْ نَدْفَعُ صَدَقَاتِنَا بَعْدَکَ قَالَ اِلٰی اَبِیْ بَکْرٍ قَالُوْا فَاِنْ لَّمْ نَجِدْ

کسے ادا کنیم مال زکوٰۃ را بعد از تو فرمود آنحضرت ادا کنید بسوے ابو بکر گفتند پس اگر نیابیم

اَبَا بَکْرٍ قَالَ اِلٰی عُمَرَ قَالُوْا فَاِنْ لَّمْ نَجِدْ عُمَرَ قَالَ اِلٰی عُثْمَانَ

ما ابو بکر را قصد بود بسوے عمر گفتند پس اگر نیابیم عمر را گفت آنحضرت بسوے عثمان

قَالُوْا فَاِنْ لَّمْ نَجِدْ عُثْمَانَ قَالَ خُذُوْا لَکُمْ فِی الْحَیٰوۃِ الدُّنْیَا بَعْدَ ذٰلِکَ

گفتند پس اگر نیابیم عثمان را گفت اختیار دادہ شدہ مر شما را در زندگانی دنیا بعد از ین

جَمْعُ الْجَوَامِعِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ وَجَّهَنِیْ وَفْدُ بَنِی الْمُصْطَلِقِ

در روایت ست از انس رضہ گفت انس متوجہ کرد مرا قاصدان قبیلۂ بنی مصطلق

اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا سَلْہُ اِنْ جِئْنَا

بسوے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گفتند مرا کہ بپرس از آنحضرت کہ اگر بیائیم ما

فِی الْعَامِ الْمُقْبِلِ فَلَمْ نَجِدْ لَکَ اِلٰی مَنْ نَدْفَعُ صَدَقَاتِنَا فَقُلْتُ

در سال آینده پس نیابیم ما ترا بسوے کدام ادا کنیم مالہاے زکوٰۃ خود را پس گفتم من

لَہٗ فَقَالَ قُلْ لَہُمْ یَدْفَعُوْھَا اِلٰی اَبِیْ بَکْرٍ فَقُلْتُ لَھُمْ فَقَالُوْا

مرآنحضرت را پس فرمود کہ بدہند ایشان زا کہ دفع کنند صدقات را بسوی ابوبکر صدیق پس گفتم من ایشان را پس گفتند

قُلْ لَہٗ فَاِنْ لَمْ نَجِدْ اَبَا بَکْرٍ فَقُلْتُ لَہٗ فَقَالَ قُلْ لَہُمْ یَدْفَعُوْھَا

بگو مرآنحضرت را پس اگر نیابیم ابوبکر را نیز پس گفتم من مرآنحضرت را پس فرمود بگو مرایشان را کہ ادا نمایند

اِلٰی عُمَرَ فَقُلْتُ لَہُمْ فَقَالُوْا اُقْلُ لَہٗ فَاِنْ لَمْ نَجِدْ عُمَرَ فَقُلْتُ لَہٗ فَقَالَ

بسوے عمر پس گفتم آنہا را پس گفتند بگو آنحضرت را کہ اگر نیابیم عمر را پس گفتم من آنحضرت را پس فرمود

قُلْ لَہُمْ یَدْفَعُوْھَا اِلٰی عُثْمَانَ وَیَنَالُکُمْ یَوْمٌ یُقْتَلُ عُثْمَانُ رَوَاہُ جَمْعُ الْجَوَامِعِ

بگو آنہا را کہ ادا کنند بسوے عثمان و در می یابد و ہلاک گرداند شما را روزیکہ قتل کردہ شود عثمان دران

مَنَاقِبُ عَلِیِّ بْنِ اَبِیْ طَالِبٍ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ

مناقب حضرت علی بن ابی طالب رضی اللہ تعالیٰ عنہ

عَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِیْ وَقَّاصٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

از سعد بن ابی وقاص کہ از عشرۂ مبشرہ است روایت ست کہ گفت آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لِعَلِیٍّ اَنْتَ مِنِّیْ بِمَنْزِلَۃِ ھَارُوْنَ مِنْ مُوْسٰی

علیہ وسلم مرعلی رضہ را کہ تو بہ نسبت از من بجاے ہارون ہستی کہ نسبت او موسیٰ ست

اِلَّا اَنَّہٗ لَا نَبِیَّ بَعْدِیْ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ وَعَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ رض

مگر فرق ہمیں ست کہ نیست پیغمبر بعد از من و ہارون پیغمبر بود متفق علیہ روایت ست از زر بن حبیش رض

سنہ ۳۲ ہجری بن عبد مناف بن قصی جلیل القدر صحابی ہیں عشرہ مبشرہ میں سے ہیں ۱۷ سال کی عمر میں اسلام لائے ۵۵ ہجری میں مدینہ منورہ میں وفات پائی رضی اللہ عنہ

قَالَ قَالَ عَلِیٌّ رض وَالَّذِیْ فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَءَ النَّسَمَةَ اِنَّهٗ لَعَهِدَ

گفت زر کہ گفت علی مرتضے رض سوگند بخدائے کہ بشگافت دانہ را یعنے روایند او را و پیدا کرد نفس کہ بیفتق

اِلَیَّ النَّبِیُّ الْاُمِّیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِلَیَّ اَنْ لَا یُحِبَّنِیْ اِلَّا مُؤْمِنٌ وَّ

پیغمبر امی صلے اللہ علیہ وسلم بسوے من کہ دوست ندارد مرا مگر مومن

لَا یُبْغِضَنِیْ اِلَّا مُنَافِقٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض

و دشمن ندارد مرا مگر منافق پس محبت علی علامات ایمانست رواہ مسلم و روایت است از سہل بن سعد رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ یَوْمَ خَیْبَرَ لَاُعْطِیَنَّ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود روز غزوۂ خیبر بر آنیم دہم

هٰذِهِ الرَّایَةَ غَدًا رَجُلًا یَفْتَحُ اللّٰهُ عَلٰی یَدَیْهِ یُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ

این علم را فردا مردے را کہ بکشاید خدا تعالیٰ یعنے قلعۂ خیبر را بدست وے و دوست میدارد او را

وَیُحِبُّهُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ فَلَمَّا اَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ

و دوست میدارد او را خدا و رسول خدا پس چون صبح کردند مردم یعنی صحابہ بامداد کردند بر پیغمبر خدا

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُمْ یَرْجُوْنَ اَنْ یُّعْطَاهَا فَقَالَ اَیْنَ

صلے اللہ علیہ وسلم و آمدند در ملازمت او در حالیکہ ہر ایشان امید میدارند کہ داده شود رایت بایشان

عَلِیُّ بْنُ اَبِیْ طَالِبٍ رض فَقَالُوْا هُوَ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ یَشْتَكِیْ عَیْنَیْهِ

کجاست علی بن ابی طالب رض پس گفتند کہ وی ای رسول اللہ شکایت میکند ہر دو چشم خود را

قَالَ فَاَرْسِلُوْا اِلَیْهِ فَاْتُوْنِیْ بِهٖ فَبَصَقَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

یعنے چشمان او بد رد آمده اند گفت آنحضرت پس بفرستید کسے را بسوی او پس آرید او را نزد من آنحضرت

وَسَلَّمَ فِیْ عَیْنَیْهِ فَبَرَاَ حَتّٰی كَاَنْ لَّمْ یَكُنْ بِهٖ وَجَعٌ فَاَعْطَاهُ

وسلم در ہر دو چشم وے پس بہ شد علی تا آنکہ گویا نبود بوے درد پس داد او را آنحضرت علی را

الرَّایَةَ فَقَالَ عَلِیٌّ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اُقَاتِلُهُمْ حَتّٰی یَكُوْنُوْا

رایت پس گفت علی اے رسول خدا جنگ کنم با ایشان تا آنکہ باشند

مِثْلَنَا قَالَ انْفُذْ عَلٰى رِسْلِكَ حَتّٰى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ

مانند ما پنجے مسلمان شوند فرمود آنحضرت برود بگذار بر آهستگی و نرمی خود تا آنکه فرود آئی در زمین ایشان پستر

اِلَى الْاِسْلَامِ وَاَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللّٰهِ فِيْهِ

بسلمانی و خبر ده ایشان را بانچه واجب است بر ایشان از حق خدا در اسلام

فَوَاللّٰهِ لَاَنْ يَّهْدِيَ اللّٰهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَّكَ مِنْ اَنْ

پس بخدا سوگند هر آئینه اینکه هدایت کند خدا تعالی بسبب تو یک مرد را بهتر است مر ترا از اینکه باشد

يَّكُوْنَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رض

مر ترا چارپایهای سرخ و شتران سرخ که نعم و انفس اموال نزد تواند متفق علیه و بروایت است از عمران بن

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ عَلِيًّا مِنِّيْ وَاَنَا مِنْهُ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که علی از من ست و من از علی

وَهُوَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ

و او ولی هر مسلمان است و دوست و محب و ناصر ست رواه ترمذی و بروایت است از زید

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود هر کس که هستم من مولای او پس علی نیز

مَوْلَاهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ حُبْشِيِّ بْنِ

مولای اوست روایت کرد آن را احمد و ترمذی و از حبشی بن

خُبَادَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيٌّ مِنِّيْ

خباده که دیده است آنحضرت را در حجة الوداع روایت ست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم علی از من ست

وَاَنَا مِنْ عَلِيٍّ وَلَا يُؤَدِّيْ عَنِّيْ اِلَّا اَنَا اَوْ عَلِيٌّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

و من از علی ام و ادا نکند حق نکذار دار جانب من هیچکس مگر من یا علی رواه الترمذی

وَرَوَاهُ اَحْمَدُ عَنْ اَبِيْ خُبَادَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ اُخِيَ

و روایت کرد این حدیث را امام احمد از ابو خباده و از ابن عمر رضه مرویست گفت شاعر برادری داد

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ اَصْحَابِهٖ فَجَاءَ عَلِيٌّ تَدْمَعُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میان یاران خود و میان ہر دو کس عقد مودت بست پس آمد علی و جاریکہ

عَيْنَاهُ فَقَالَ اٰخَيْتَ بَيْنَ اَصْحَابِكَ وَلَمْ تُؤَاخِ بَيْنِيْ وَبَيْنَ

اشک میریزد ہر دو چشم او پس گفت علی برادرے وادی میان یاران خود و برادرے ندادی میان من و میان

اَحَدٍ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْتَ اَخِيْ

ہیچ یکے پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم تو برادر منے

فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ

در دنیا و آخرت رواہ الترمذی و در روایت ست از انس رضہ گفت

كَانَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَيْرٌ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ

انس بود نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پرندہ در روایتے دیگر بریان کردہ شدہ پس گفت آنحضرت

ائْتِنِيْ بِاَحَبِّ خَلْقِكَ اِلَيْكَ يَاْكُلُ مَعِيَ هٰذَا الطَّيْرَ فَجَاءَهٗ

بیار نزد من دوست داشتہ شدہ ترین خلق بسوے تو کہ بخورد با من این طیر را پس آمد

عَلِيٌّ فَاَكَلَ مَعَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيٍّ رضہ قَالَ قَالَ

علی آنحضرت را پس خورد آنحضرت با علی مرتضی رواہ الترمذی و از علی مرتضے رضہ روایت ست گفت کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا دَارُ الْحِكْمَةِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم من سراے حکمت ام و علی دراو

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ دَعَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و مشہور انا مدینۃ العلم و علی بابہاست رواہ ترمذی و روایت ست از جابر رضہ گفت جابر کہ خواند آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا يَوْمَ الطَّائِفِ فَانْتَجَاهُ فَقَالَ النَّاسُ لَقَدْ

علیہ وسلم علی را در غزوۂ طائف پس راز گفت با وے پس گفتند مردم ہر آئینہ

طَالَ نَجْوَاهُ مَعَ ابْنِ عَمِّهٖ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

دراز شد راز گفتن وے با پسر عم خود پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا انْتَجَيْتُهُ وَلَكِنَّ اللّٰهَ انْتَجَاهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وسلم من راز نگفتہ ام باو سے از پیش خود لیکن خدا تعالیٰ راز گفتہ است باو سے یعنے امر کردہ است مرا باز گفتن

اَبِي سَعِيْدٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيٍّ

و روایت ست از ابی سعید خدری رضہ گفت ابو سعید کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مر علی را

يَا عَلِيُّ لَا يَحِلُّ لِاَحَدٍ يُجْنِبُ فِيْ هٰذَا الْمَسْجِدِ غَيْرِيْ وَغَيْرُكَ

اے علی روا نیست مر شخصے را کہ جنب بگذرد درین مسجد جز تو و جز من

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ فَقُلْتُ لِضِرَارِ بْنِ صُرَدٍ مَّا مَعْنٰى هٰذَا الْحَدِيْثِ

گفت علی بن منذر پس گفتم من مر ضرار بن صرد را کہ چیست معنے این حدیث

قَالَ لَا يَحِلُّ لِاَحَدٍ يَسْتَطْرِقُهُ جُنُبًا غَيْرِيْ وَغَيْرُكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

گفت ضرار حلال نیست مر شخصے را کہ راہ سازد او را در حالت جنب جز من و جز تو رواہ الترمذی

وَعَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ بَعَثَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ام عطیہ انصاریہ گفت ام عطیہ فرستاد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

وَسَلَّمَ جَيْشًا فِيْهِمْ عَلِيٌّ رض قَالَتْ فَسَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

لشکر را کہ در ایشان علی بود گفت ام عطیہ پس شنیدم آنحضرت را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَافِعٌ يَدَيْهِ يَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ لَا تُمِتْنِيْ حَتّٰى

علیہ وسلم و حال آنکہ آنحضرت بردارندہ بود ہر دو دست خود را بدعا میگفت خداوندا مبیران مرا تا آنکہ

تُرِيَنِيْ عَلِيًّا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رض قَالَتْ

بنمائی مر علی را دلالت دارد بر محبت آنحضرت او را روایت کرد آنرا ترمذی و از ام سلمہ کہ از ازواج مطہرات

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُحِبُّ عَلِيًّا مُنَافِقٌ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دوست ندارد علی را ہرگز منافق ست

وَلَا يُبْغِضُهُ مُؤْمِنٌ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْهَا قَالَتْ

و دشمن ندارد او را ہرگز مومن ست رواہ احمد و الترمذی و ہم از ام سلمہ روایت ست

رواہ الترمذی

است مرو

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَبَّ عَلِيًّا فَقَدْ سَبَّنِيْ

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ دشنام دہد علی را پس تحقیق دشنام داد

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

مرا از جہت آنکہ لازم می آید از سب او سب من رواہ احمد و دیگر از علی رض گفت علی کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِيْكَ مَثَلٌ مِنْ عِيْسٰى اَبْغَضَتْهُ الْيَهُوْدُ حَتّٰى بَهَتُوْا

وسلم در تو شبیہے ست از عیسی پیغمبر موکن دا شتند او را یہود تا آنکہ دروغ بر بستند

اُمَّهُ وَاَحَبَّتْهُ النَّصَارٰى حَتّٰى اَنْزَلُوْهُ بِالْمَنْزِلَةِ الَّتِيْ لَيْسَتْ

مادر او را دوست داشتند و نصاری تا آنکہ فرود آوردند او را بمنزلہ کہ نابت نیست کہ او را اللہ

لَهُ ثُمَّ قَالَ يَهْلِكُ فِيَّ رَجُلَانِ مُحِبٌّ مُفْرِطٌ يُقَرِّظُنِيْ بِمَا لَيْسَ

یا ابن اللہ گفتند پس گفت علی مرتضی ہلاک میشوند در من دو مرد یکے دوستدار از حد در گذرندہ مدح

فِيَّ وَمُبْغِضٌ تَحْمِلُهُ شَنَاٰنِيْ عَلٰى اَنْ يَبْهَتَنِيْ رَوَاهُ اَحْمَدُ

میکند مرا بچیزیکہ نیست در من و دیگر دشمن کہ باعث میشود او را عداوت من بر آنکہ بہتان میکند بر من رواہ احمد

وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ وَزَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و براء بن عازب و زید بن ارقم روایت میکنند کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا نَزَلَ بِغَدِيْرِ خُمٍّ اَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ رض فَقَالَ

صلی اللہ علیہ وسلم چون فرود آمد در وقت رجوع از حجۃ الوداع بموضعے کہ نام آن غدیر خم است گرفت آنحضرت

اَلَسْتُمْ تَعْلَمُوْنَ اَنِّيْ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِيْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ قَالُوْا بَلٰى قَالَ

آیا نمیدانید کہ من اولی و اقرب بہر مومن از نفس شان گفتند صحابہ بلے فرمود

اَلَسْتُمْ تَعْلَمُوْنَ اَنِّيْ اَوْلٰى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهٖ قَالُوْا بَلٰى فَقَالَ

آیا نمیدانید کہ من اولے و اقرب بہر مومن از نفس او گفت فرمود گفتند آرے پس فرمود

اَللّٰهُمَّ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ اَللّٰهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ

خداوندا کسیکہ ہستم من مولائے او پس علی نیز مولائے او دوست خداوندا دوستدار کسی را کہ دوستدار علی است

دست علی را بالا کرد گفت ۱۲

وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ فَلَقِيَهُ عُمَرُ رض بَعْدَ ذٰلِكَ فَقَالَ لَهُ هَنِيًّا يَا ابْنَ

و دشمن دار کسی را که دشمن دارد علی را پس ملاقات کرد علی را عمر بعد از ان پس گفت عمر مر علی را گوارنده باشی ای دباشی

اَبِي طَالِبٍ اَصْبَحْتَ وَاَمْسَيْتَ مَوْلٰى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ رَوَاهُ

ابی طالب صبح کردی و شام کردی و گشتی مولای ہر مومن مرد و زن رواہ

اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

احمد و از ابن عباس روایت ست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَمَرَ بِسَدِّ الْاَبْوَابِ اِلَّا بَابَ عَلِيٍّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

امر کرد بستن درہا مگر در علے مرتضے رواہ الترمذی و از علی مرتضی رض مرویست

عَلِيٍّ رض قَالَ كَانَتْ لِيْ مَنْزِلَةٌ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ گفت علے بود مرا قدرے و مرتبتے و قربے نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَمْ يَكُنْ لِاَحَدٍ مِنَ الْخَلَائِقِ اٰتِيْهِ بِاَعْلٰى سَحَرٍ فَاَقُوْلُ السَّلَامُ

کہ نبود مر ہیچ یکے را از خلائق مے آمد من آنحضرت را پیش از سحر پس میگفتم السلام

عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ فَاِنْ تَنَحْنَحَ انْصَرَفْتُ اِلٰى اَهْلِيْ وَاِلَّا دَخَلْتُ

علیک یا نبی اللہ پس اگر تنحنح میکرد آنحضرت باز میگشتم بسوے اہل خود و اگر تنحنح نمی کرد میرفتم بر آنحضرت

عَلَيْهِ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْهُ قَالَ كُنْتُ شَاكِيًا فَمَرَّنِيْ

رواہ نسائی و ہم از علی رض روایت ست گفت بودم من بیمار پس گذشت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا اَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ

بمن پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم و من میگفتم بحجت شدت مرض خدایا اگر ہست

اَجَلِيْ قَدْ حَضَرَ فَاَرِحْنِيْ وَاِنْ كَانَ مُتَاَخِّرًا فَارْفَعْنِيْ

اجل من کہ بتحقیق حاضر شدہ پس آسایش دہ مرا و اگر ہست اجل من ہنوز نارسیدہ پس فراخ گردان

وَاِنْ كَانَ بَلَاءً فَصَبِّرْنِيْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

زندگانی مرا و اگر ہست این بیماری آزمایش من پس شکیبائی گردان مرا پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ

وسلم کیف قلت فاعاد علیہ ما قال فضربہ برجلہ وقال
وسلم چگونہ گفتے اعادہ کن وباز گوئے پس اعادہ کرد علی بر آنحضرت وباز گفت انچہ گفتہ بود پس زد آنحضرت

اللھم عافہ او اشفہ شک الراوی قال فما اشتکیت وجعی
تا رسد او را برکت از پاے مبارک وے وگفت آنحضرت خداوندا عافیت بخش او را یا شفا دہ او را شک کرد راوی

بعذر رواہ الترمذی وعن انس رض قال کنت قاعدا عند
بعد ازان رواہ الترمذی واز انس روایت است گفت انس گفت بودم من نشستہ نزد

النبی صلی اللہ علیہ وسلم فغشیہ الوحی فلما سری عنہ
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس پوشید آنحضرت را وحی پس چونکہ افاقہ یافتہ شد

قال لی یا انس اتدری ما جاء بہ جبرئیل من عند
ازان فرمود مرا اے انس آیا میدانی کہ چہ چیز آورد جبرئیل از

صاحب العرش قلت باني وامي ما جاءك بہ جبرئیل من عند
صاحب عرش کہ حق تعالیٰ است گفتم فدائے تو باد پدر و مادر من چہ چیز آوردہ تو جبرئیل را از نزد

صاحب العرش قال ان اللہ امرني ان ازوج فاطمۃ من علي خط کر
صاحب عرش فرمود آنحضرت بدرستیکہ خدا تعالیٰ امر کردہ است مرا کہ تزویج کردہ دہم فاطمہ را از علی یعنے

مناقب ہؤلاء الاربعۃ رض

مناقبہاے آنحضرت چہار یار رضی اللہ عنہم

عن علي رض قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
روایت است از علی مرتضی رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

رحم اللہ ابا بکر زوجني ابنتہ وحملني الی دار الھجرۃ
رحمت کند خدا تعالیٰ ابوبکر را نکاح کردہ داد مرا دختر خود را بردانست وسوار کرد مرا بناقہ بوے دار ہجرت

وصحبني في الغار واعتق بلالا من مالہ رحم اللہ عمر
وصحبت داشت مرا در غار واز اد کرد بلال را از مال خود رحمت کند خدا تعالیٰ عمر را

يَقُوْلُ الْحَقَّ وَاِنْ كَانَ مُرًّا تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَا لَهُ مِنْ صَدِيْقٍ رَحِمَ

میگوید حق واگرچہ تلخ باشد گذاشتہ است عمر را حق گوئی وحال آنکہ نیست مراورا ہیچ دوستی رحمت کند

اللّٰهُ عُثْمَانَ تَسْتَحْيِيْ مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ رَحِمَ اللّٰهُ عَلِيًّا اَللّٰهُمَّ

خدا تعالیٰ عثمان را شرم میدارند وے فرشتگان رحمت کند خدا تعالیٰ علی را خداوندا

اَدِرِ الْحَقَّ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض

بگردان حق را با علی جائیکہ بگردد علی روایت کرد آن را ترمذی و روایت است از انس رض

قَالَ لَا يَجْتَمِعُ حُبُّ هٰؤُلَاءِ الْاَرْبَعَةِ اِلَّا فِيْ قَلْبِ

کہ گفت آنحضرت جمع نشود محبت این چہار مگر در دل

مُؤْمِنٍ اَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ كَرَّ

مسلمان این چہار ابوبکر و عمر و عثمان و علی اند

مَنَاقِبُ اَبِيْ مُحَمَّدٍ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ

مناقبہائے ابی محمد طلحہ بن عبید اللہ

عَنْ قَيْسِ بْنِ اَبِيْ حَازِمٍ رض قَالَ رَاَيْتُ يَدَ طَلْحَةَ شَلَّاءَ وَقٰى

روایت است از قیس بن ابی حازم رض گفت دیدم دست طلحہ را شل بجہت آن کہ

بِهَا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ اُحُدٍ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

نگاہداشت بدان پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم روز احد رواہ البخاری

وَعَنِ الزُّبَيْرِ رض قَالَ كَانَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از زبیر رض مرویست کہ گفت بود بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

يَوْمَ اُحُدٍ دِرْعَانِ فَنَهَضَ اِلَى الصَّخْرَةِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ فَقَعَدَ

روز غزوۂ احد دو زرہ و این بجہت غایت شجاعت وے بود پس برخاست آنحضرت صلے سوے سنگے

طَلْحَةُ تَحْتَهُ حَتّٰى اسْتَوٰى عَلَى الصَّخْرَةِ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ

طلحہ زیر آنحضرت با وجود آن عجز اعتماد داشت تا آنکہ قرار گرفت آنحضرت بر سنگ گفت پس شنیدم

آنحضرت را کہ میگفت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَوْجَبَ طَلْحَةُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت واجب گردانید طلحہ برائے خود بہشت را رواہ ترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ نَظَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز جابر رضہ روایت است کہ گفت نظر کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِلٰى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ قَالَ مَنْ اَحَبَّ اَنْ يَنْظُرَ اِلٰى رَجُلٍ

بسوے طلحہ بن عبید اللہ گفت آنحضرت کسیکہ دوست دارد کہ نظر کند بسوے مردے

يَمْشِيْ عَلٰى وَجْهِ الْاَرْضِ وَقَدْ قَضٰى نَحْبَهٗ فَلْيَنْظُرْ اِلٰى هٰذَا

کہ میرود بر زمین وحال آنکہ بتحقیق مردہ است پس باید کہ نظر کند بسوے طلحہ

وَفِيْ رِوَايَةٍ مَنْ سَرَّهٗ اَنْ يَنْظُرَ اِلٰى شَهِيْدٍ يَمْشِيْ عَلٰى وَجْهِ الْاَرْضِ

و در روایتے آمدہ کسیکہ شاد میگرداند او را کہ نظر کند بسوے شہید کہ میرود بر روے زمین

فَلْيَنْظُرْ اِلٰى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

پس باید کہ نظر کند بسوے طلحہ بن عبید اللہ رواہ ترمذی واز

عَلِيٍّ رض قَالَ سَمِعَتْ اُذُنِيْ مِنْ فِيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

علی مرتضی رضہ روایت است کہ گفت شنید گوش من از دہان آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ طَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ جَارَايَ فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

وسلم کہ میگفت طلحہ و زبیر دو ہمسایۂ من است در بہشت رواہ الترمذی

مَنَاقِبُ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

منقبتہاے زبیر بن عوام رضہ

عَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت جابر رضہ کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ يَاْتِيْنِيْ بِخَبَرِ الْقَوْمِ يَوْمَ الْاَحْزَابِ قَالَ الزُّبَيْرُ اَنَا فَقَالَ

روز غزوۂ احزاب کیست کہ بیارد مرا خبر قوم کہ قریش یا یہود بنی قریظہ و بنی النضیر کہ جمع شدہ بجنگ آمدہ بودند

النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيًّا وَحَوَارِيَّ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی مر پیغمبر را حواری است و حواری من

الزُّبَيْرُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الزُّبَيْرِ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

زبیر است متفق علیہ و از زبیر بن العوام روایت است کہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَأْتِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَيَأْتِيَنِي بِخَبَرِهِمْ

صلے اللہ علیہ وسلم کیست کہ بیاید بنی قریظہ را پس بیارد مرا خبر ایشان

فَانْطَلَقْتُ فَلَمَّا رَجَعْتُ جَمَعَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

پس روان شدم من تا بیارم خبر ایشان پس ہنگامیکہ خبر گرفتہ برگشتم جمع کرد برائے من آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَبَوَيْهِ فَقَالَ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَنَاقِبُ

وسلم پدر و مادر خود را پس گفت آنحضرت فدائے تو باد پدر و مادر من متفق علیہ منقبتہا ے

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ رض عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رض قَالَتْ

عبد الرحمن بن عوف رضہ روایت است از ام سلمہ رضہ گفت

سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لِأَزْوَاجِهِ

شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت مر زنان خود را

إِنَّ الَّذِي يَحْثُو عَلَيْكُنَّ بَعْدِي هُوَ الصَّادِقُ الْبَارُّ اَللّٰهُمَّ

بدرستیکہ آنکس کہ بدہد شما را بلغہای خود بعد من او ست صادق نیکوکار خداوندا

اُسْقِ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ مِنْ سَلْسَبِيلِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ أَحْمَدُ

بنوشان عبد الرحمن بن عوف را از چشمۂ بہشت رواہ احمد

وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ رض أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ أَوْصَى

در روایت است از ابو سلمہ رضہ کہ عبد الرحمن بن عوف رضہ وصیت کرد

بِحَدِيقَةٍ لِأُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ بِيعَتْ بِأَرْبَعِمِائَةِ أَلْفٍ رَوَاهُ

بیک بستان مر امہات المومنین را کہ فروختہ شد بچہار صد ہزار رواہ

التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ أَبِي إِسْحٰقَ سَعْدِ بْنِ أَبِي

ترمذی منقبتہائے ابی اسحٰق سعد بن ابی

وَقَّاصٍ رض وَاسْمُ أَبِي وَقَّاصٍ مَالِكُ بْنُ

وقاص رضا واسم پدر وی ابی وقاص مالک بن

ذُهَيْبٍ عَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ مَا سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

ذہیب است از مرتضے علی روایت ست کہ نشنیدم آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمَعَ أَبَوَيْهِ لِأَحَدٍ إِلَّا لِسَعْدِ بْنِ مَالِكٍ فَإِنِّي

علیہ وسلم کہ جمع کرد مادر و پدر را مر ہیچ یکے را مگر برای سعد بن مالک کہ سعد بن ابی وقاص ست

سَمِعْتُهُ يَقُولُ يَوْمَ أُحُدٍ يَا سَعْدُ ارْمِ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي

شنیدم آنحضرت را روز غزوۂ احد کہ میگفت یعنے سعد را در وقتیکہ تیر می انداخت بکافران

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رض قَالَ إِنِّي لَأَوَّلُ

باد پدر و مادر من متفق علیہ واز سعد بن ابی وقاص رضا مرویست گفت بدرستی من نخست

الْعَرَبِ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

از عرب کہ انداخت تیر در راہ خدا و بیقین من بچہل تیر در راہ خدا نینداخت متفق علیہ و ہم روایت است

سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سعد بن ابی وقاص رضا کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ يَوْمَئِذٍ يَعْنِي يَوْمَ أُحُدٍ اللّٰهُمَّ اشْدُدْ رَمْيَتَهُ وَأَجِبْ

فرمود برائے وے دران روز یعنے روز احد خداوندا قوی دار تیر اندازی او را

دَعْوَتَهُ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

قبول دعائے وے را روایت کرد ہمزاں در شرح سنۃ و ہم از سعد بن ابی وقاص رضا روایت ست کہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُمَّ اسْتَجِبْ لِسَعْدٍ إِذَا

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود دعا کرد خداوندا قبول کن و بپذیر آن مر سعد را وقتیکہ

۱۲ منہ ۱۲ منہ

دَعَاكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ قَالَ

دعا کند ترا رواہ ترمذی واز قیس بن ابی حازم بن تابعی روایت است گفت

سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ يَقُولُ إِنِّي لَأَوَّلُ رَجُلٍ مِنَ الْعَرَبِ

شنیدم سعد بن ابی وقاص را کہ میگفت بدرستی من نخستین مردے ام از عرب

رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ وَرَأَيْتُنَا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ اللهِ

کہ تیر انداخت در راہ خدا و میدانم من خود را و دیگر اصحاب پیغمبر خدا را کہ جنگ میکردیم

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا لَنَا طَعَامٌ إِلَّا الْحُبْلَةُ وَوَرَقُ

در ہمراہی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و نبود ما را خورش مگر دانہ سمر و نبود ما را طعام مگر برگ

السَّمُرِ وَإِنْ كَانَ أَحَدُنَا لَيَضَعُ كَمَا تَضَعُ الشَّاةُ مَالَهُ خِلْطٌ

سمر کہ درختی مشہور است و بحقیق بود یکے از ما کہ می نہاد یعنے پشک خشک چنانکہ می نہد گوسفند در حالیکہ

ثُمَّ أَصْبَحَتْ بَنُو أَسَدٍ تُعَزِّرُنِي عَلَى الْإِسْلَامِ لَقَدْ خِبْتُ

و امیر شن بجہت خشکی پستر گشتند بنو اسد کہ تنبیخ میکردند و تعلیم میکنند مرا در احکام اسلام ہر آئینہ بحقیق

إِذًا وَضَلَّ عَمَلِي وَكَانُوا شَوَوْا بِهِ إِلَى عُمَرَ وَقَالُوا لَا يُحْسِنُ

و زیان کار گشتم و گم شد عمل من یعنے ہر گاہ نماز درست نمی خواندم و بودند بنو اسد کہ سخن چینی کردہ باشند

يُصَلِّي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَنَاقِبُ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو

و نماز را متفق علیہ منقبتہائے سعید بن زید بن عمرو

بْنِ نُفَيْلٍ رض عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ رض أَنَّهُ

بن نفیل رضہ از سعید بن زید بن عمرو بن نفیل رضہ مرویست

قَالَ أَشْهَدُ عَلَى التِّسْعَةِ أَنَّهُمْ فِي الْجَنَّةِ وَلَوْ شَهِدْتُ

کہ وے گفت گواہی میدہم من بر نہ مرد کہ ایشان در بہشت اند و اگر گواہی دہم

عَلَى الْعَاشِرِ لَمْ أَثِمْ قِيلَ وَكَيْفَ ذَاكَ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ

بر دہم گنہگار نمیشوم پرسیدہ شد چہ حال دارد این گواہی و چہ دلیل گواہی میدہی گفت بودیم با رسول

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِرَاءَ فَقَالَ اثْبُتْ حِرَاءُ فَإِنَّهُ لَيْسَ

صلے اللہ علیہ وسلم بر کوہ حرا پس گفت آنحضرت وقتیکہ جنبید کوہ ساکن باش ای کوہ حرا زیرا کہ

عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ قِيلَ وَمَنْ هُمْ قَالَ

بر تو نیست مگر پیغمبر یا صدیق یا شہید گفتہ شد و کیست و کدام کسان بودند بر کوہ و چہ نام دارند گفت

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ

سعید کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و ابو بکر و عمر و عثمان

وَعَلِيٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ وَسَعْدٌ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ

و علی و طلحہ و زبیر و سعد و عبد الرحمن بن عوف

قِيلَ فَمَنْ عَاشِرُ قَالَ أَنَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ **مَنَاقِبُ**

گفتہ شد و پرسیدہ شد پس کدام کس بود دہم شان گفت من بودم دہم شان رواہ ترمذی و منقبتہا

أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ عَامِرِ بْنِ الْجَرَّاحِ رضہ **عَنْ**

ابی عبیدہ بن عامر بن جراح رضہ از

أَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِكُلِّ

انس رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہر

أُمَّةٍ أَمِينٌ وَأَمِينُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ

امت را امانت دار است کہ در حقوق خدا و خلق خیانتے نکند و امین این امت ابو عبیدہ بن الجراح

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

متفق علیہ در روایت است از ابو ہریرہ رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِعْمَ الرَّجُلُ أَبُو بَكْرٍ نِعْمَ الرَّجُلُ عُمَرُ

صلے اللہ علیہ وسلم چہ خوش مردیست ابو بکر و خوب مردیست عمر

نِعْمَ الرَّجُلُ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

چہ خوب مرد است ابو عبیدہ بن الجراح روایت کردہ است این حدیث را ترمذی

بَابُ مَنَاقِبِ الْعَشَرَةِ رض عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض اَنَّ

این باب ست در منقبتہائے عشرہ مبشرہ رضوانیت است از ابی ہریرہ رضہ کہ

رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ کَانَ عَلٰی حِرَاءٍ هُوَ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بود بر کوہ حرا کہ جبل نور نیز گویند

وَاَبُوْ بَکْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِیٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَیْرُ فَتَحَرَّکَتِ الصَّخْرَةُ

آنحضرت بودند و ابو بکر و عمر و عثمان و علے و طلحہ و زبیر پس جنبید سنگ

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اهْدَأْ فَمَا عَلَیْکَ

پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ساکن باش و مجنبد پس نیست

اِلَّا نَبِیٌّ اَوْ صِدِّیْقٌ اَوْ شَهِیْدٌ وَزَادَ بَعْضُهُمْ وَسَعْدُ بْنُ

بر تو مگر پیغمبر یا صدیق یا شہید کہ عبارت است از علی و عثمان و طلحہ و زبیر کہ ہمہ شہید شدہ اند و زیادہ کردہ

اَبِیْ وَقَّاصٍ وَلَمْ یَذْکُرْ عَلِیًّا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

بعض از ہدایت نظم سعد ۱۲

بن ابی وقاص و ذکر نکردہ این بعض علے را رواہ مسلم و از

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ رض اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

عبد الرحمن بن عوف مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اَبُوْ بَکْرٍ فِی الْجَنَّةِ وَعُمَرُ فِی الْجَنَّةِ وَعُثْمَانُ فِی الْجَنَّةِ وَعَلِیٌّ

فرمود کہ ابو بکر می در آید در جنت و عمر مے در آید در بہشت و عثمان در بہشت ست و علے

فِی الْجَنَّةِ وَطَلْحَةُ فِی الْجَنَّةِ وَالزُّبَیْرُ فِی الْجَنَّةِ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ

در بہشت ست و طلحہ در بہشت است و زبیر در بہشت است و عبد الرحمن

فِی الْجَنَّةِ وَسَعْدُ بْنُ اَبِیْ وَقَّاصٍ فِی الْجَنَّةِ وَسَعِیْدُ بْنُ زَیْدٍ

در بہشت ست و سعد بن ابی وقاص در بہشت است و سعید بن زید

فِی الْجَنَّةِ وَاَبُوْ عُبَیْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فِی الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

در بہشت ست و ابو عبیدہ ابن الجراح در بہشت ست روایت کرد او را ترمذی

نظم
چہ از وجوہ ثبوت و اقسام آن
و کیفیت ثبوت جنت این امت
کہ در دلالت ایشان یکیست صریح
و واضح مشہود و الاثبات بالبداہۃ
نظم من عندہ ۱۲

وَرَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ عَنْ سَعِيْدِ بْنِ زَيْدٍ مَنَاقِبُ اَبِي الْفَضْلِ

و روایت کرد ابن ماجه از سعید بن زید منقبتهاے ابی الفضل

عَمِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ الْعَبَّاسُ

عم نبی صلے اللہ علیہ وسلم و آن عباس

ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ۱۲ عَنْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيْعَةَ

بن عبد المطلب است روایت است از عبد المطلب پسر ربیعه

اَنَّ الْعَبَّاسَ ۱۲ دَخَلَ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن حارث بن عبد المطلب بن ہاشم قریشی کہ عباس در آمد بر آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مُغْضَبًا وَاَنَا عِنْدَهٗ فَقَالَ مَا اَغْضَبَكَ قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

در حالت غضب و من نزد آنحضرت بودم پس گفت آنحضرت خطاب بعباس کرده چه چیز ترا غضب در آورد گفت

مَا لَنَا وَلِقُرَيْشٍ اِذَا تَلَاقَوْا بَيْنَهُمْ تَلَاقَوْا بِوُجُوْهٍ مُبْشِرَةٍ

چه حال است مارا و قریش را وقتیکه ملاقات کنند قریش میان خود ملاقات کنند بروہاے تر و تازه

وَاِذَا لَقُوْنَا لَقُوْنَا بِغَيْرِ ذٰلِكَ فَغَضِبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و چون پیش آیند ما را کہ بنی ہاشم ملاقات میکنند با ما بغیر آن صفت پس در غضب آید پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى احْمَرَّ وَجْهُهٗ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ

علیہ وسلم تا آنکہ سرخ گشت روے آنحضرت پس گفت آنحضرت بخدا سوگند

لَا يَدْخُلُ قَلْبَ رَجُلٍ الْاِيْمَانُ حَتّٰى يُحِبَّكُمْ لِلّٰهِ وَلِرَسُوْلِهٖ ثُمَّ

در نیاید دل ہیچ مردے را ایمان تا آنکہ دوست دارد شما را برای محبت خدا و رضاے او و محبت رسول او

قَالَ اَيُّهَا النَّاسُ مَنْ اٰذٰى عَمِّيْ فَقَدْ اٰذَانِيْ فَاِنَّمَا عَمُّ الرَّجُلِ

پس فرمود آنحضرت آگاه باشید اے مردم کسیکه آزار کند عم مرا پس تحقیق آزار کند مرا زیرا کہ نیست عم مرد مگر

صِنْوُ اَبِيْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ۱۲ قَالَ قَالَ

مثل پدر او ست رواه الترمذی و از ابن عباس رضہ مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَلْعَبَّاسُ مِنِّیْ وَاَنَا مِنْہُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم عباس از من است و من از عباس ام

رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

کنایہ است از اتحاد و یگانگی و محبت رواہ ترمذی دوم از ابن عباس روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لِلْعَبَّاسِ اِذَا کَانَ غَدَاۃُ الْاِثْنَیْنِ فَاْتِنِیْ اَنْتَ

علیہ وسلم مر عباس را وقتیکہ باشد بامداد روز دوشنبہ بیا تو

وَوَلَدُکَ حَتّٰی اَدْعُوَ لَکُمْ بِدَعْوَۃٍ یَنْفَعُکُمُ اللّٰہُ بِہَا

و اولاد تو تا آنکہ دعا کنم مر شما را بدعائیکہ سود مند گرداند شما را خدا تعالیٰ بآن دعا

وَوَلَدَکَ فَغَدَوْا وَغَدَوْنَا مَعَہٗ وَاَلْبَسَنَا کِسَاءَہٗ ثُمَّ قَالَ

و اولاد ترا پس بامداد کرد عباس و آمدند نزد آنحضرت و آمدیم ما ہمراہ وے و پوشانید آنحضرت ما را کلیم

اَللّٰھُمَّ اغْفِرْ لِلْعَبَّاسِ وَوَلَدِہٖ مَغْفِرَۃً ظَاھِرَۃً وَّبَاطِنَۃً

خداوندا بیامرز عباس و اولاد او را آمرزشے آشکارا و نہانے

لَا تُغَادِرُ ذَنْبًا اَللّٰھُمَّ احْفَظْہُ فِیْ وَلَدِہٖ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ

آمرزشے کہ نگذارد ہیچ گناہ خداوندا نگاہدار او را در اولاد او رواہ ترمذی

وَزِدْہُ تَزْیِیْنًا وَاجْعَلِ الْخِلَافَۃَ بَاقِیَۃً فِیْ عَقِبِہٖ مَنَاقِبُ

و زیادہ کن او را زینتے و بگردان خلافت را باقی در عقب او مناقب

جَعْفَرِ بْنِ اَبِیْ طَالِبٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّہٗ کَانَ

جعفر بن ابی طالب رضہ از ابن عمر روایت ست کہ وے بود

اِذَا سَلَّمَ عَلٰی ابْنِ جَعْفَرٍ قَالَ اَلسَّلَامُ عَلَیْکَ یَا ابْنَ ذِی

چون سلام میکرد بر عبد اللہ بن جعفر بن ابی طالب میگفت سلام بر تو ای پسر خداوند

الْجَنَاحَیْنِ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ قَالَ

دو بازو و ذو الجناحین لقب جعفر طیار ست روایت کردہ ہست بخاری و روایت ست از ابی ہریرہ

كَانَ جَعْفَرٌ يُحِبُّ الْمَسَاكِيْنَ وَيَجْلِسُ إِلَيْهِمْ وَيُحَدِّثُهُمْ

بود جعفر بن ابی طالب دوست میداشت مسکینان را و می نشست و میل میکرد با ایشان و سخن میکردند

وَيُحَدِّثُونَهُ فَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ایشان او را پس بود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

يُكَنِّيْهِ بِأَبِي الْمَسَاكِيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ قَالَ

کنیت میکرد جعفر را ابو المساکین یعنے پدر مساکین و مہربان کنندۂ ایشان رواہ ترمذی و هم از وی روایت است

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتُ جَعْفَرًا

کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دیدم جعفر را

يَطِيْرُ فِي الْجَنَّةِ مَعَ الْمَلَائِكَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

کہ مے پرید در بہشت با فرشتگان رواہ ترمذی و روایت ست

الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

از براء بن عازب رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

لِجَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَشْبَهْتَ خَلْقِي وَخُلُقِي وَفِي الْحَدِيْثِ

مر جعفر بن ابے طالب را کہ مشابہ شدۂ تو ظاہر پیدائش من را و سیرت مرا و در حدیث

قِصَّةٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ أَبِي مُحَمَّدٍ

قصہ طویلہ است رواہ ترمذی منقبتہاے ابے محمد

الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَالْحُسَيْنِ

حسن بن علی بن ابے طالب و حسین

ابْنَيْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ

پسران علی بن ابی طالب رضہ از اسامہ بن زید رضہ

قَالَ طَرَقْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ

مرویست کہ گفت اسامہ آمدم در شب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را در یکے

فِي بَعْضِ الْحَاجَةِ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ

از جہت بعضے حاجتے کہ داشتم پس بیرون آمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ

مُشْتَمِلٌ عَلٰى شَيْءٍ لَا أَدْرِي مَا هُوَ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنْ حَاجَتِي

وی فرا گیرندہ است بر چیزے کہ نمی دانم من کہ چہ چیز است آن چیز پس چون پرداختم من حاجت

قُلْتُ مَا هٰذَا الَّذِي أَنْتَ مُشْتَمِلٌ عَلَيْهِ فَكَشَفَهُ فَإِذَا الْحَسَنُ

گفتم چیست این چیزے کہ تو در گیرندہ است مرا از پس بگشاد و برہنہ کرد آنرا پس ناگاہ حسن

وَالْحُسَيْنُ عَلٰى وَرِكَيْهِ فَقَالَ هٰذَانِ ابْنَايَ وَابْنَا ابْنَتِي

و حسین بر ہر دو بالائے راہنہای او ہستند پس گفت آنحضرت این ہر دو پسران من اند و پسران دختر

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أُحِبُّهُمَا فَأَحِبَّهُمَا وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُمَا رَوَاهُ

خداوندا بدرستیکہ من دوست میدارم این ہر دو را پس دوست دار تو این ہر دو را و دوست دار کسی را

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سَلْمٰى قَالَتْ دَخَلْتُ عَلٰى أُمِّ سَلَمَةَ

رواہ ترمذی و از سلمے زوجۂ ابو رافع روایت است گفت سلمی در آمدم بر ام سلمہ

وَهِيَ تَبْكِي فَقُلْتُ مَا يُبْكِيكِ قَالَتْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و حال آنکہ وے میگرید پس میگفتم چہ میگرداند ترا کہ چہ سبب می گرئی گفت ام سلمہ دیدم پیغمبر خدا را صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعْنِي فِي الْمَنَامِ وَعَلٰى رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ التُّرَابُ

علیہ وسلم یعنے در خواب و حال آنکہ بر سر و ریش مبارک وے خاک ست

فَقُلْتُ مَا لَكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ شَهِدْتُ قَتْلَ الْحُسَيْنِ

پس گفتم چہ شدہ است ترا ای رسول خدا خاک آلودہ شدہ گفت حاضر شدم مقتل حسین را

آنِفًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ

اکنون رواہ ترمذی و از انس رضہ روایت است کہ گفت پرسیدہ شد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ أَهْلِ بَيْتِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ کدام یکے از اہل بیت تو محبوب تر است بسوے تو

قَالَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَكَانَ يَقُوْلُ لِفَاطِمَةَ ادْعِيْ لِيْ

فرمود امام حسن وحسین وبود آنحضرت کہ میگفت مر فاطمہ را بخوان و بطلب

ابْنَيَّ فَيَشُمُّهُمَا وَيَضُمُّهُمَا إِلَيْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

برای من ہر دو پسر مرا پس می بوئید ہر دو را و چسپانید بخود ہر دو را آنحضرت رواہ ترمذی و روایت است

بُرَيْدَةَ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُنَا

از بریدہ رضی گفت بریدہ کہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ خطبہ میخواند

إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَعَلَيْهِمَا قَمِيْصَانِ أَحْمَرَانِ

ما را ناگاہ آمدند حسن وحسین و بود بر ایشان پیراہن سرخ

يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَنَزَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

راہ میرفتند ہر دو و می لغزیدند ہر دو و می افتادند بر زمین چنانکہ روش اطفال میباشد پس فرود آمد آنحضرت

مِنَ الْمِنْبَرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ صَدَقَ

از منبر پس برداشت آنحضرت ہر دو را و نہاد ہر دو را در پیش خود پس گفت آنحضرت راست گفتہ است

اللّٰهُ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ نَظَرْتُ إِلٰى هٰذَيْنِ

خدا تعالے نیست اموال شما و اولاد شما مگر فتنہ و محل آزمایش نگاہ کردم بسوے این

الصَّبِيَّيْنِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتّٰى قَطَعْتُ

ہر دو خرد کہ راہ میروند و می افتند پس صبر نتوانستم کرد تا آنکہ بریدم

حَدِيْثِيْ وَرَفَعْتُهُمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

سخن خود را کہ در پند و نصیحت امت میکردم و برداشتم ایشان را از جہت تاثیر محبت کہ در قلب شریف بود

وَعَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از یعلے بن مرہ رضی مروی است گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُسَيْنٌ مِنِّيْ وَأَنَا مِنْ حُسَيْنٍ أَحَبَّ اللّٰهُ

علیہ وسلم حسین از من ست و من از حسین دوست دارد خدا تعالے

مَنْ اَحَبَّ حُسَيْنًا حُسَيْنٌ سِبْطٌ مِنَ الْاَسْبَاطِ رَوَاهُ

کسے را کہ دوست میدارد حسین را حسین سبطست از اسباط رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ترمذی و روایت ست از ابو سعید خدری رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ اَهْلِ

علیہ وسلم حسن و حسین سیدان جوانان اہل

الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ الْبَرَاءِ قَالَ رَاَيْتُ النَّبِيَّ

بہشت اند جوان آنکہ بسن سی و چہل رسیدہ باشد رواہ ترمذی و روایت ست از براء بن عازب گفت براء بن عازب

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلٰى عَاتِقِهٖ يَقُوْلُ

صلے اللہ علیہ وسلم و حالانکہ حسن بن علی بر دوش او ست در حالیکہ میگوید

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُحِبُّهٗ فَاَحِبَّهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ

آنحضرت خداوندا بدرستیکہ من دوست میدارم او را پس دوست دار تو او را متفق علیہ و روایت ست از ابی ہریرہ

قَالَ خَرَجْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ

رض گفت ابو ہریرہ بیرون آمدم ہمراہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در

طَائِفَةٍ مِّنَ النَّهَارِ حَتّٰى اَتٰى خِبَاءَ فَاطِمَةَ فَقَالَ اَثَمَّ لُكَعُ

پارۂ از روز تا آنکہ آمد آنحضرت خانۂ فاطمہ را پس گفت آنحضرت آیا آنجا کودک ست کرر فرمود

اَثَمَّ لُكَعُ يَعْنِيْ حَسَنًا فَلَمْ يَلْبَثْ اَنْ جَاءَ يَسْعٰى حَتّٰى

میخواہد آنحضرت بلکع امام حسن را پس درنگ نکرد آنحضرت تا آنکہ آمد و در رسید در حالیکہ

اعْتَنَقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا صَاحِبَهٗ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

دست در گردن افگند ہر یکے از ان یعنے آنحضرت و امام حسن صاحبش را پس گفت آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُحِبُّهٗ فَاَحِبَّهٗ وَاَحِبَّ مَنْ يُّحِبُّهٗ

علیہ وسلم خداوندا بدرستیکہ من دوست میدارم او را پس دوست بدار تو او را و دوست دار کسے را کہ دوست میدارد او را

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ بَكْرَةَ رض قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

متفق علیہ واز ابی بکرہ صحابی رضہ مرویست گفت دیدم آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ اِلٰى

صلے اللہ علیہ وسلم را بر منبر و حسن بن علے در

جَنْبِهٖ وَهُوَ يُقْبِلُ عَلَى النَّاسِ مَرَّةً وَعَلَيْهِ اُخْرٰى وَيَقُوْلُ

پہلوی آنحضرت بود و حال آنکہ آنحضرت روئے می آورد بر مردم یک بار و بر حسن بن علی بار دیگر و میگفت

اِنَّ ابْنِيْ هٰذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللّٰهَ اَنْ يُّصْلِحَ بِهٖ بَيْنَ فِئَتَيْنِ

آنحضرت ہمدستے پسر من سیدست یعنے فائق ست بر قوم خود و امیدست کہ خدا اصلح دہد بوسیلہ میان دو جماعت

عَظِيْمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض

بزرگ از مسلمانان رواہ البخاری و روایت است از انس رضہ

قَالَ لَمْ يَكُنْ اَحَدٌ اَشْبَهَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت انس نبود یکے مانندتر بانحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مِنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَقَالَ فِي الْحُسَيْنِ رض اَيْضًا كَانَ اَشْبَهَهُمْ

از حسن بن علے و گفت انس رضہ در امام حسین نیز بود مشابہ ترین مردم

بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

بپیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم رواہ البخاری واز

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ اَبِيْ نُعْمٍ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عُمَرَ

عبد الرحمن بن نعم بضم نون و سکون عین تا بعے زاہد گفت شنیدم من عبد اللہ بن عمر را رضہ

وَسَاَلَهٗ رَجُلٌ عَنِ الْمُحْرِمِ قَالَ شُعْبَةُ اَحْسِبُهٗ يَقْتُلُ الذُّبَابَ

و حال آنکہ سوال کردہ بود او را یعنے از اہل عراق از حکم محرم کہ میکشد مگس را یعنے اگر محرم مگسے را بکشد

قَالَ اَهْلُ الْعِرَاقِ يَسْاَلُوْنِيْ عَنِ الذُّبَابِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ

جزاے آن چیست گفت ابن عمر اہل عراق می پرسند مرا از جزاے کشتن مگس و تحقیق کشتہ اند پسر

بِنْتِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

دختر رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ گفت آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُمَا رَيْحَانَايَ مِنَ الدُّنْيَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

صلے اللہ علیہ وسلم حسن وحسین ہر دو ریحان من اند از دنیا رواہ البخاری

وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ الْحَسَنُ اَشْبَهُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از علی مرتضی رضی گفت امیر المومنین علی حسن مانند است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا بَيْنَ الصَّدْرِ اِلَى الرَّاْسِ وَالْحُسَيْنُ اَشْبَهُ النَّبِيِّ

وسلم در چیزیکہ میان سینہ تا سر است وحسین مشابہ تر است آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كَانَ اَسْفَلَ مِنْ ذٰلِكَ رَوَاهُ

صلے اللہ علیہ وسلم در چیزیکہ ہست تا پایان تر از سینہ گویا ہر دو گل ہزاده مجموعه آنحضرت

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ حُذَيْفَةَ رض قَالَ قُلْتُ لِاُمِّيْ

الترمذی واز حذیفہ رض روایت است گفت گفتم مر مادر خود را

دَعِيْنِيْ اٰتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاُصَلِّيَ مَعَهُ

بگذار مرا واذن دہ کہ بیایم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس بگذارم با آنحضرت نماز

الْمَغْرِبَ وَاَسْاَلُهُ اَنْ يَسْتَغْفِرَ لِيْ وَلَكِ فَاَتَيْتُ النَّبِيَّ

شام را وطلب کنم از وی کہ طلب آمرزش کند از خدا برای من وبرای تو پس آمدم پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّيْتُ مَعَهُ الْمَغْرِبَ فَصَلّٰى حَتّٰى

صلے اللہ علیہ وسلم را پس گذاردم با آنحضرت نماز مغرب را پس گذارد آنحضرت نوافل را تا آنکہ

صَلَّى الْعِشَاءَ ثُمَّ انْفَتَلَ فَتَبِعْتُهُ فَسَمِعَ صَوْتِيْ فَقَالَ مَنْ

گذارد نماز خفتن را پس تر برگشت آنحضرت از نماز و باز گشت بجانب خانه پس پیروی کردیم آنحضرت

هٰذَا حُذَيْفَةُ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ مَا حَاجَتُكَ غَفَرَ اللّٰهُ لَكَ

این حذیفہ است گفتم آرے فرمود چیست حاجت تو چہ میگوئی بیامرزد خدا مر ترا

وَلِأُمِّكَ اَنَّ هٰذَا مَلَكٌ لَمْ يَنْزِلِ الْاَرْضَ قَطُّ قَبْلَ هٰذِهِ

و مراد ترا بدرستے این فرشتہ است کہ فرود نیامدہ است بسوے زمین ہرگز پیش ازین

اللَّيْلَةِ اسْتَأْذَنَ رَبَّهُ اَنْ يُسَلِّمَ عَلَيَّ وَيُبَشِّرَنِيْ بِاَنَّ

شب دستورے خواست پروردگار خود را کہ بیاید و سلام کند بر من و خوشخبری دہد مرا بانیکہ

فَاطِمَةَ سَيِّدَةُ نِسَاءِ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَاَنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ

فاطمہ زہرا سیدہ و سردار زنان اہل بہشت اند و بانیکہ حسن و حسین

سَيِّدَا شَبَابِ اَهْلِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

بہترین و مہتر جوانان اہل بہشت اند رواہ الترمذی و از

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابن عباس رضہ مرویست گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ حَامِلَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلٰى عَاتِقِهٖ فَقَالَ رَجُلٌ

وسلم بردارندہ حسن رضہ ابن علی رضہ بر دوش خود پس گفت مردے

نِعْمَ الْمَرْكَبُ رَكِبْتَ يَا غُلَامُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

نیکو مرکبے است کہ سوار شدی تو اے کودک پس فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنِعْمَ الرَّاكِبُ هُوَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

علیہ وسلم و نیکو سوار ایست وے یعنے مرکب خود نیکوست و راکب ہم نیک است رواہ الترمذی و از

عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ رض قَالَ صَلَّى اَبُوْ بَكْرِنِ الْعَصْرَ ثُمَّ خَرَجَ

عقبہ بن حارث روایت است گفت نماز گذارد ابو بکر نماز دیگر را پس بیرون آمد

يَمْشِيْ وَمَعَهٗ عَلِيٌّ فَرَاٰى الْحَسَنَ يَلْعَبُ مَعَ الصِّبْيَانِ

ابو بکر در حالیکہ راہ میرفت و با وے علی بود پس دید ابو بکر امام حسن را کہ بازی میکند با کودکان

فَحَمَلَهٗ عَلٰى عَاتِقِهٖ وَقَالَ بِاَبِيْ شَبِيْهٌ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

پس برداشت ابو بکر حسن را بر دوش و گفت ابو بکر بطریق طیبت موگند میخورم بہ پدر خود حسن مانند است

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ شِبْهًا بِعَلِيٍّ وَعَلِيٌّ يَضْحَكُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

علیہ وسلم نیست مانند بعلے و علی خندہ میکرد رواہ البخاری

وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ أُتِيَ عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ زِيَادٍ بِرَأْسِ سر مبارک

واز انس رضہ مرویست گفت انس رضہ آوردہ شد نزد عبید اللہ بن زیاد کہ قاتل امام حسین بود

الْحُسَيْنِ فَجَعَلَ فِي طَسْتٍ فَجَعَلَ يَنْكُتُ وَقَالَ فِي حُسْنِهِ

حسین را پس گردانیدہ شد سر شریف در طشت پس گشت آن شقی کہ می کاوید بچوبے سر مبارک را و گفت در حسن

شَيْئًا قَالَ أَنَسٌ فَقُلْتُ وَاللّٰهِ إِنَّهُ كَانَ أَشْبَهَهُمْ بِرَسُولِ اللّٰهِ

چیزے یعنے گفت بطریق انکار گفت انس پس گفتم من نخواہم سوگند بدرستی وی بود مشابہ ترین مردم بہ پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ مَخْضُوبًا بِالْوَسْمَةِ رَوَاهُ

صلے اللہ علیہ وسلم و بود سر مبارک وے رنگ کردہ شدہ بوسمہ کہ نام گیاہے ست رواہ

الْبُخَارِيُّ وَفِي رِوَايَةِ التِّرْمِذِيِّ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ زِيَادٍ

بخاری و در روایت ترمذی آمدہ است کہ گفت انس رضہ بودم من نزد ابن زیاد

فَجِيءَ بِرَأْسِ الْحُسَيْنِ فَجَعَلَ يَضْرِبُ بِقَضِيبٍ فِي أَنْفِهِ

پس آوردہ شد سر مبارک حضرت امام حسین پس گشت آن ملعون کہ میزد بچوبے کہ در دست وے بود در بینی

وَيَقُولُ مَا رَأَيْتُ مِثْلَ هٰذَا حُسْنًا فَقُلْتُ أَمَا إِنَّهُ كَانَ

و میگوید ندیدہ ام مثل این در حسن پس گفتم آگاہ باش بدرستیکہ وے

مِنْ أَشْبَهِهِمْ بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْ

مشابہ ترین مردم بہ پیغمبر خدا است صلے اللہ علیہ وسلم و روایت است از

أُمِّ الْفَضْلِ بِنْتِ حَارِثٍ أَنَّهَا دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ

ام فضل بنت حارث والدہ ابن عباس کہ وے در آمد بر پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي رَأَيْتُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت یا رسول اللہ بدرستیکہ من دیدہ ام

حُلُمًا مُنْكَرًا اللَّيْلَةَ قَالَ وَمَا هُوَ قَالَتْ إِنَّهُ شَدِيدٌ

خوابے بد نا آشنا را امشب گفت آنحضرت چیست آن خواب گفت ام فضل بدرستی آن خواب سخت

قَالَ وَمَا هُوَ قَالَتْ رَأَيْتُ كَأَنَّ قِطْعَةً مِنْ جَسَدِكَ

فرمود چیست آن خواب گفت ام فضل دیدم گویا پارۂ از بدن تو بریده شده است

قُطِعَتْ وَوُضِعَتْ فِي حِجْرِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

و نهاده شده است در کنار من پس فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتِ خَيْرًا تَلِدُ فَاطِمَةُ إِنْ شَاءَ اللهُ

علیہ وسلم دیدی تو اے ام فضل خواب نیک را میزاید فاطمہ اگر خواستہ است خدا

غُلَامًا يَكُونُ فِي حِجْرِكِ فَوَلَدَتْ فَاطِمَةُ الْحُسَيْنَ

پسرے را کہ میباشد آن پسر در کنار تو پس زائید فاطمہ زہراء حسین را

فَكَانَ فِي حِجْرِي كَمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

پس بود آن مولود در کنار من چنانکہ گفتہ بود پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَدَخَلْتُ يَوْمًا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وسلم پس در آمدم روزے بر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُهُ فِي حِجْرِهِ ثُمَّ كَانَتْ مِنِّي الْتِفَاتَةٌ

وسلم پس نہادم آن پسر را در کنار آنحضرت پس شد از من نگریستنی بجائے

فَإِذَا عَيْنَا رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُهْرَاقَانِ

پس ناگاہ ہر دو چشم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میریزند

الدُّمُوعَ قَالَتْ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي مَالَكَ

اشکہا را گفت ام فضل پس گفتم اے پیغمبر خدا پدر و مادر من فدائے تو باد چہ شدترا

قَالَ أَتَانِي جِبْرَئِيلُ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ أُمَّتِي سَتَقْتُلُ ابْنِي هَذَا

گفت آمد مرا جبرئیل کہ پس خبر داد مرا بدستیکہ امت تو زود بکشد کہ کہ مر این پسر را

فَقُلْتُ هٰذَا فَقَالَ نَعَمْ وَاَتَانِيْ بِتُرْبَةٍ مِنْ تُرْبَتِهٖ حَمْرَاءَ وَعَنْ

پس گفتم بطریق تعجب این پسر را گفت آرے این پسر را و دادمرا جبرئیل علیہ السلام خاکی از خاک آن موضع سرخ

ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْمَا

واز ابن عباس رضی اللہ عنہ روایت است گفت ابن عباس دیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم در آنچہ

يَرَى النَّائِمُ ذَاتَ يَوْمٍ بِنِصْفِ النَّهَارِ اَشْعَثَ اَغْبَرَ بِيَدِهٖ

مے بیند خوابندہ یک روزے در نیم روز ژولیدہ موے غبار آلودہ بدست آنحضرت

قَارُوْرَةٌ فِيْهَا دَمٌ فَقُلْتُ بِاَبِيْ اَنْتَ وَاُمِّيْ مَا هٰذَا قَالَ

شیشہ است کہ در وے خون است پس گفتم پدر و مادر من فدائے تو باد چیست اینحال گفت

هٰذَا دَمُ الْحُسَيْنِ وَاَصْحَابِهٖ لَمْ اَزَلْ اَلْتَقِطُهٗ مُنْذُ

آنحضرت این خون حسین و یاران اوست ہمیشہ ام کہ مے بردارم آن را تمام

الْيَوْمِ فَاُحْصِيْ ذٰلِكَ الْوَقْتَ فَاَجِدُ قُتِلَ ذٰلِكَ الْوَقْتَ

امروز پس نگاہ داشتم من این وقت را پس مے یابم کہ کشتہ شد حسین دران وقت

رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَاَحْمَدُ الْاَخِيْرَ مَا جَاءَ

روایت کرد این ہر دو حدیث را بیہقی در دلائل النبوۃ و روایت نمود احمد حدیث اخیر را آنچہ

فِيْ فَضْلِ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا عَنِ

در فضیلت حضرت فاطمہ زہرہ آمد رضی اللہ تعالے عنہا روایت است

الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از مسور بن مخرمہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِّنِّيْ فَمَنْ اَبْغَضَهَا اَبْغَضَنِيْ وَفِيْ رِوَايَةٍ

فرمود کہ فاطمہ گوشت پارۂ من است پس کہ دشمن آرد او را دشمن آرد مرا و در روایتے

يُرِيْبُنِيْ مَا اَرَابَهَا وَيُؤْذِيْنِيْ مَا اٰذَاهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

آمدہ است کہ ناخوش میگرداند مرا چیزیکہ ناخوش میگرداند او را و آزار میکند مرا چیزیکہ آزار میکند او را متفق علیہ

اَنَسٍ رضہ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ حَسْبُکَ مِنْ نِسَاءِ

انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بس است ترا از زنان

الْعَالَمِیْنَ مَرْیَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَخَدِیْجَۃُ بِنْتُ خُوَیْلِدٍ وَفَاطِمَۃُ

جہانیان شناختن فضائل این چہار زن کہ مریم بنت عمران و خدیجہ بنت خویلد و فاطمہ

بِنْتُ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَاٰسِیَۃُ امْرَأَۃُ فِرْعَوْنَ

بنت محمد صلی اللہ علیہ وسلم و آسیہ زن فرعون اند

رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ اُمِّ سَلَمَۃَ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

رواہ الترمذی و روایت است از ام سلمہ رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ دَعَا فَاطِمَۃَ عَامَ الْفَتْحِ فَنَاجَاھَا فَبَکَتْ ثُمَّ

علیہ وسلم خواند فاطمہ را سال فتح مکہ پس راز گفت بوے پنہانے پس بگریست

حَدَّثَھَا فَضَحِکَتْ فَلَمَّا تُوُفِّیَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

فاطمہ پس تر باز سخنے گفت فاطمہ را پس بخندید فاطمہ پس ہنگامیکہ وفات یافت آنحضرت صلی اللہ علیہ

سَاَلْتُھَا عَنْ بُکَائِھَا وَضَحِکِھَا قَالَتْ اَخْبَرَنِیْ رَسُوْلُ اللّٰہِ

پرسیدم فاطمہ را از گریستن او و از خندۂ او گفت خبر داد مرا آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَنَّہٗ یَمُوْتُ فَبَکَیْتُ ثُمَّ اَخْبَرَ اَنِّیْ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ وی می میرد پس گریہ کردم پس تر خبر داد مرا کہ من

سَیِّدَۃُ نِسَاءِ اَھْلِ الْجَنَّۃِ اِلَّا مَرْیَمَ بِنْتَ عِمْرَانَ فَضَحِکْتُ

بہترین زنان بہشتیان ام مگر مریم بنت عمران پس خندہ کردم

رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ اَنَسٍ رضہ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

باین بشارت روایت کرد آن را ترمذی و روایت است از انس کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَتٰی فَاطِمَۃَ بِعَبْدٍ قَدْ وَھَبَہٗ لَھَا وَعَلٰی فَاطِمَۃَ ثَوْبٌ

وسلم آمد نزد فاطمہ با غلامیکہ بتحقیق عنایت کردہ بود آنحضرت مر فاطمہ را و بر فاطمہ ثوبے بود

إِذَا قَنَّعَتْ بِهِ رَأْسَهَا لَمْ يَبْلُغْ بِهِ رِجْلَيْهَا وَإِذَا غَطَّتْ بِهِ

قصیر چون میپوشید بآن ثوب سر خود را نمیرسید ثوب هر دو پای فاطمه را و چون میپوشید

رِجْلَيْهَا لَمْ يَبْلُغْ بِهِ رَأْسَهَا فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

بآن ثوب هر دو قدم خود را نمیرسید سر او را پس هنگامیکه دید آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَلْقَى قَالَ إِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْكِ بَأْسٌ إِنَّمَا

علیه وسلم چیزیکه میپوشد از مشقت فرمود باو که نیست بر تو مضایقه جز این نیست که تو

هُوَ أَبُوكِ وَغُلَامُكِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَفِي بَابِ النَّظَرِ إِلَى

یعنی کسیکه حیا میکنی تو از وی پدر تست و غلام تست رواه ابو داود و در باب نظر کردن بسوے

الْمَخْطُوبَةِ مِنْ بَابُ مَنَاقِبِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ

مخطوبه باب ست در مناقب امهات المومنین ازواج مطهرات حضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَلِيٍّ رضه قَالَ سَمِعْتُ

سید العالمین صلی الله علیه وسلم از علی مرتضی رضه مرویست گفت شنیدم

رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ خَيْرُ نِسَائِهَا مَرْيَمُ

آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میگفت بهترین زنان دنیا مریم

بِنْتُ عِمْرَانَ وَخَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ مُتَّفَقٌ

بنت عمران است و بهترین زنان دنیا خدیجه بنت خویلد است متفق

عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ أَبُو كُرَيْبٍ وَأَشَارَ وَكِيعٌ إِلَى السَّمَاءِ

علیه و در روایتے آمده گفت ابو کریب که راوی این حدیث از وکیع است و اشارت کرد وکیع بسوے آسمان

وَالْأَرْضِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ أَتَى جِبْرَئِيلُ النَّبِيَّ

و زمین از براے بیان یعنی دنیا و روایت است از ابو هریره رضه گفت ابو هریره رضه آمد جبرئیل علیه السلام آنحضرت را

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ

صلی الله علیه وسلم پس گفت یا رسول الله صلی الله علیک

وَسَلَّمَ هٰذِهٖ خَدِيْجَةُ قَدْ اَتَتْ مَعَهَا اِنَاءٌ فِيْهِ اِدَامٌ اَوْ

وسلم این خدیجہ است بتحقیق باوی آوندیست کہ در وے نان خورشی ست یا

طَعَامٌ فَاِذَا اَتَتْكَ فَاقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنْ رَبِّهَا وَمِنِّيْ

طعامے است پس چوں بیاید خدیجہ ترا پس بخوان بروے سلام از پروردگار وے واز جانب من

وَبَشِّرْهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ لَا صَخَبَ فِيْهِ وَلَا نَصَبَ

ومژدہ دہ خدیجہ را بخانۂ در بہشت از قصب نیست در آنجا غوغا و نہ رنج و تعب

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا غِرْتُ عَلٰى اَحَدٍ

متفق علیہ و روایت است از عائشہ رضا گفت عائشہ کہ غیرت نکردم بر ہیچ یکے

مِنْ نِسَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا غِرْتُ عَلٰى خَدِيْجَةَ

از زنان آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آنچنانکہ غیرت بردہ ام بر خدیجہ

وَمَا رَاَيْتُهَا وَلٰكِنْ كَانَ يُكْثِرُ ذِكْرَهَا وَرُبَّمَا ذَبَحَ الشَّاةَ ثُمَّ

ومن ندیدہ ام خدیجہ را ولیکن بود آنحضرت کہ بسیار میکرد یاد خدیجہ را و بسا کہ ذبح میکرد گوسفند را پس

يُقَطِّعُهَا اَعْضَاءً ثُمَّ يَبْعَثُهَا فِيْ صَدَائِقِ خَدِيْجَةَ فَرُبَّمَا

پارہ میکرد گوسفند را اعضو اعضو پس میفرستاد آنحضرت آن گوسفند را در زنانیکہ دوستان خدیجہ بودند

قُلْتُ لَهٗ كَاَنَّهٗ لَمْ تَكُنْ فِي الدُّنْيَا اِمْرَاَةٌ اِلَّا خَدِيْجَةُ فَيَقُوْلُ

پس بسا کہ میگفتم مر آنحضرت را گویا کہ نبود در دنیا ہیچ زنے مگر خدیجہ پس میگفت آنحضرت

اِنَّهَا كَانَتْ وَكَانَ لِيْ مِنْهَا وَلَدٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مِنْ فَضْلِ

کہ خدیجہ بود چنین و چنین بطریق ابہام و بود مرا از خدیجہ اولاد متفق علیہ از فضیلت

عَائِشَةَ رض عَنْ اَبِيْ سَلَمَةَ رض اَنَّ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ لِيْ

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا از ابی سلمہ روایت کنند عائشہ صدیقہ مرا گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ هٰذَا جِبْرَئِيْلُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم اے عائشہ این جبرئیل ست

يَقْرَأُ كِ السَّلَامَ قَالَتْ وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ قَالَتْ هُوَ يَرَى

میخواند ترا سلام گفت عائشہ در جواب جبرئیل سلام ست و رحمۃ اللہ گفت عائشہ آنحضرت میبیند

مَا لَا أَرَى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ لِي

چیزہا کہ نمی بینم من و آن شخص جبرئیل است متفق علیہ و از عائشہ رضہ مرویست گفت فرمود مرا

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيتُكِ فِي الْمَنَامِ ثَلَاثَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نمودہ شدی تو مرا در خواب سہ

لَيَالٍ يَجِيءُ بِكِ الْمَلَكُ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ فَقَالَ لِي هٰذِهِ امْرَأَتُكَ

شب و می آورد ترا برای من صورت و مثال تو از فرشتہ در قطعہ از جامہ ابریشمی پس گفت مرا این زن

فَكَشَفْتُ عَنْ وَجْهِكِ الثَّوْبَ فَإِذَا أَنْتِ هِيَ فَقُلْتُ إِنْ يَكُنْ

پس بر داشتم از صورت تو جامہ را پس ناگاہ اکنون آن صورتے کہ دیدہ بودم پس گفت اگر ہست

هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللهِ يُمْضِهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوسَى رض

خواب دیدن از پیش خدا و میگذارد و خدا تعالیٰ این را متفق علیہ و روایت است از ابی موسی اشعری

قَالَ مَا أَشْكَلَ عَلَيْنَا أَصْحَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت ابو موسی مشکل نمی شد بر ما کہ اصحاب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ایم

حَدِيثٌ قَطُّ فَسَأَلْنَا عَائِشَةَ إِلَّا وَجَدْنَا عِنْدَهَا مِنْهُ عِلْمًا

ہیچ حدیث ہرگز پس پرسیدیم ما عائشہ را مگر آنکہ می یافتیم نزد عائشہ از آن مشکل علمی

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ مُوسَى ابْنِ طَلْحَةَ رض قَالَ مَا رَأَيْتُ

رواہ ترمذی و از موسے بن طلحہ رضہ مرویست گفت ندیدم

أَحَدًا أَفْصَحَ مِنْ عَائِشَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مِنْ فَضْلٍ

ہیچ کسے را فصیح تر از عائشہ رواہ الترمذی از فضیلت

صَفِيَّةَ رض عَنْ أَنَسٍ رض قَالَ بَلَغَ صَفِيَّةَ أَنَّ حَفْصَةَ قَالَتْ لَهَا

حضرت صفیہ رضہ از انس رضہ مرویست گفت انس کہ رسید صفیہ را کہ حفصہ گفت مر او را

بِنْتَ يَهُوْدِيٍّ فَبَكَتْ فَدَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

دختر یہودی و بود صفیہ دختر یہودی پس بگریست صفیہ پس در آمد بر صفیہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

وَهِيَ تَبْكِيْ فَقَالَ مَا يُبْكِيْكِ فَقَالَتْ قَالَتْ لِيْ حَفْصَةُ اِنِّيْ اِبْنَةُ

و حال آنکہ وی میگرید پس فرمود چہ چیز میگریاند ترا پس گفت صفیہ گفت حفصہ کہ من دختر

يَهُوْدِيٍّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّكِ لَاِبْنَةُ نَبِيٍّ

یہودی ام پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ تو ہر آئینہ دختر پیغمبرے

وَاِنَّ عَمَّكِ لَنَبِيٌّ وَاِنَّكِ لَتَحْتَ نَبِيٍّ فِيْمَ تَفْخَرُ عَلَيْكِ ثُمَّ قَالَ

و بدرستیکہ عم تو پیغمبر بود و بدرستی تو ای صفیہ زیر پیغمبر و زوجہ من ہستی پس در چہ می نازد حفصہ بر تو پس فرمود

اِتَّقِ اللّٰهَ يَا حَفْصَةُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ بَابُ مَنَاقِبِ

بپرہیز اے حفصہ خدا را و بترس از خدا روایت کرد ترمذی و نسائی باب ست در مناقب

اَهْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِضْوَانُ

اہل بیت نبی صلی اللہ علیہ وسلم

اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ ذٰلِكَ الَّذِيْ يُبَشِّرُ اللّٰهُ

این آن ثواب ست کہ مژدہ میدہد بدو خدا

عِبَادَهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَّا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ

بآن بندگان خود را کہ ایمان آوردند و کارہائے شایستہ کردہ اند بگو نمی طلبم از شما بر تبلیغ

اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى ۝ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ

قرآن ہیچ مزدی لیکن باید کہ پیش گیرید دوستی در میان خویشاوندان از ابن عباسؓ مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحِبُّوا اللّٰهَ لِمَا يَغْذُوْكُمْ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دوست دارید خدا را بجہت چیزیکہ خورش میدہد شما را

مِنْ نِعْمَةٍ فَاَحِبُّوْنِيْ لِحُبِّ اللّٰهِ وَاَحِبُّوْا اَهْلَ بَيْتِيْ بِحُبِّيْ رَوَاهُ

از نعمت پس دوست دارید مرا از جہت دوستی خدا و دوست دارید اہل بیت مرا از جہت دوستی من روایت

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رضہ اَنَّهٗ قَالَ وَهُوَ اٰخِذٌ بِبَابِ

ترمذی واز ابی ذر رضہ مرویست کہ وے گفت درحالیکہ گیرندہ است در

اَلْكَعْبَةِ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَلَا اِنَّ

کعبہ را شنیدم پیغمبر را صلی اللہ علیہ وسلم میگفت آنحضرت آگاہ باشید کہ

مَثَلَ اَهْلِ بَيْتِيْ فِيْكُمْ مَثَلُ سَفِيْنَةِ نُوْحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ

مثال اہل بیت من در میان شما مثال کشتی نوح است کسیکہ سوار شد کشتی نوح را رستگار شد و کسیکہ

عَنْهَا هَلَكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ خَرَجَ النَّبِيُّ

وسوار نشد آن را ہلاک شد رواہ احمد و روایت است از عائشہ رضہ گفت عائشہ رضہ بیرون آمد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةً وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعْرٍ

صلی اللہ علیہ وسلم در یک بامدادی وحال آنکہ بروے گلیمے بود کہ در دے نقشہا بود از موے

اَسْوَدَ فَجَاءَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رضہ فَاَدْخَلَهٗ ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ رضہ

سیاہ پس آمد امام حسن بن علی رضہ پس در آورد آنحضرت او را پس آمد امام حسین رضہ

فَدَخَلَ مَعَهٗ ثُمَّ جَاءَتْ فَاطِمَةُ رضہ فَاَدْخَلَهَا ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ

پس در آمد حسین با حسن پس آمد فاطمہ رضہ پس در آورد او را پس آمد علی رضہ پس در آورد او را

فَاَدْخَلَهٗ ثُمَّ قَالَ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ

پس گفت نمی خواہد خدا مگر آنکہ دور گرداند از شما پلیدی گناہان را

اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ

اے اہل بیت و پاک گرداند شما را پاک کردنی رواہ مسلم و روایت است از

الْبَرَاءِ رضہ قَالَ لَمَّا تُوُفِّيَ اِبْرَاهِيْمُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

برار رضہ گفت چون ابن عاذب شکاسیکہ وفات یافت ابراہیم پسر آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ لَهٗ مُرْضِعًا فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

علیہ وسلم کہ از مادر یہ قبلیہ بود فرمود آنحضرت کہ بدستی مر او را شیر دہندہ است در بہشت رواہ البخاری و

زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ قَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از زید بن ارقم گفت زید استاد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

يَوْمًا فِيْنَا خَطِيْبًا بِمَاءٍ يُدْعٰى خُمًّا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِيْنَةِ فَحَمِدَ اللّٰهَ

بخطبہ روزے میان ما در موضعے کہ خواندہ میشود او را غدیر خم کہ میان مکہ و مدینہ است پس ستایش گفت خدا را

وَاَثْنٰى عَلَيْهِ وَوَعَظَ وَذَكَّرَ ثُمَّ قَالَ اَمَّا بَعْدُ اَلَا اَيُّهَا النَّاسُ

و ثنا گفت بر وے و پند داد و ثواب و عقاب خدا یاد داد پستر گفت آنحضرت اما بعد حمد خدا آگاہ باشید اے مردمان

اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ يُوْشِكُ اَنْ يَّاْتِيَنِيْ رَسُوْلُ رَبِّيْ فَاُجِيْبَ

نیستم من مگر آدمی نزدیک است کہ بیاید مرا فرستادہ پروردگار من یعنے ملک الموت اجابت کنم من

وَاَنَا تَارِكٌ فِيْكُمُ الثَّقَلَيْنِ اَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللّٰهِ فِيْهِ الْهُدٰى

و من گذارندہ ام در میان شما دو متاع نفیس را کتاب اللہ کہ در وے راہ راست

وَالنُّوْرُ فَخُذُوْا بِكِتَابِ اللّٰهِ وَاسْتَمْسِكُوْا بِهٖ فَحَثَّ عَلٰى

و نور پس چنگ در زنید بکتاب اللہ و عمل کنید بآن پس بر انگیخت مارا بر عمل

كِتَابِ اللّٰهِ وَرَغَّبَ فِيْهِ ثُمَّ قَالَ وَاَهْلُ بَيْتِيْ اُذَكِّرُكُمُ اللّٰهَ

کتاب اللہ و ترغیب داد بدان پستر فرمود آنحضرت دوم اہل بیت من است یاد میدہانم شمارا خدا را

فِيْ اَهْلِ بَيْتِيْ وَفِيْ رِوَايَةٍ كِتَابُ اللّٰهِ هُوَ حَبْلُ اللّٰهِ مَنِ اتَّبَعَهٗ

در حق اینہا و در روایتے مدح کتاب اللہ این چنین آمدہ است رسن خداست کسیکہ پیروی کند بدان

كَانَ عَلَى الْهُدٰى وَمَنْ تَرَكَهٗ كَانَ عَلَى الضَّلَالَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

باشد بر راہ راست و کسیکہ بگذارد او را و تمسک نکند باشد بر گمراہی رواہ مسلم

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از جابر رضہ گفت جابر دیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِيْ حَجَّتِهٖ يَوْمَ عَرَفَةَ وَهُوَ عَلٰى نَاقَتِهِ الْقَصْوَاءِ تَخْطُبُ

وسلم در حج وے کہ حج الوداع باشد روز عرفہ و حال آنکہ آنحضرت بر ناقہ خود کہ نام او قصواست خطبہ میخواند

فَسَمِعْتُهُ يَقُوْلُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّيْ تَرَكْتُ فِيْكُمْ مَا إِنْ أَخَذْتُمْ

پس شنیدم آنحضرت را که میگفت اے مردم بدرستی من گذارنده ام در شما چیزیرا اگر بگیرید

بِهٖ لَنْ تَضِلُّوْا كِتَابَ اللّٰهِ وَعِتْرَتِيْ أَهْلَ بَيْتِيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آنرا و عمل کنید بدان هرگز گمراه نمیشوید شما کتاب خدارا و خویشان و نزدیکان من گذارده الترمذی

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از زید بن ارقم مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ إِنِّيْ تَارِكٌ فِيْكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهٖ لَنْ تَضِلُّوْا بَعْدِيْ

وسلم بدرستی من گذارنده ام در شما چیزیکه اگر چنگ در زنید شما بدان چیز هرگز گمراه نمیشوید پس از

أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللّٰهِ حَبْلٌ مَمْدُوْدٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى

من یکی ازان دو چیز بزرگتر از دیگر است و میگذارم کتاب خدارا و این رسنی است دراز کرده شده از آسمان

الْأَرْضِ وَعِتْرَتِيْ أَهْلُ بَيْتِيْ وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتّٰى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ

زمین و آویخته و میگذارم عترت خودرا که اهل بیت من اند و هرگز جدا نمی شوند کتاب الله و عترت من از من تا آنکه وارند

فَانْظُرُوْا كَيْفَ تَخْلُفُوْنِيْ فِيْهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

پس نظر کنید و فکر نمائید که چگونه خلیفه میشوید شما مرا در کتاب و عترت رواه الترمذی و هم از وی مرویست

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود مر علی و فاطمه و حسن

وَالْحُسَيْنِ أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبْتُمْ وَسِلْمٌ لِمَنْ سَالَمْتُمْ

و حسین را که من جنگ کننده ام مر کسیرا که جنگ کنید ایشان را و صلح کننده ام مر کسیرا که صلح کنید

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جُمَيْعِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ دَخَلْتُ مَعَ

ایشان را رواه الترمذی و روایت است از جمیع بن عمیر رض گفت در آمدم همراه

عَمَّتِيْ عَلٰى عَائِشَةَ فَسَأَلْتُ أَيُّ النَّاسِ كَانَ أَحَبَّ إِلَيْ

عمه خود بر عایشه رض پس پرسیدم من کدام از آدمیان بود محبوب تر بسوے

رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَتْ فَاطِمَۃُ فَقِیْلَ مِنَ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم گفت عایشہ فاطمہ بود محبوب ترین مردم نزد آنحضرت ۲

الرِّجَالِ قَالَتْ زَوْجُھَا رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ مَنَاقِبُ مُعَاذٍ

پرسیدہ شد از عایشہ از مردان کدام محبوب تر بود گفت زوج او علی کرم اللہ وجہہ رواہ ترمذی در مناقب حضرت معاذ

بْنِ جَبَلٍ وَزَیْدِ بْنِ ثَابِتٍ وَاُبَیِّ بْنِ کَعْبٍ رضہ

بن جبل وزید بن ثابت و ابی بن کعب رضہ

عَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ جَمَعَ الْقُرْاٰنَ عَلٰی عَھْدِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

روایت است از انس رضہ گفت کہ جمع کردند قرآن را یعنے یاد گرفتند تمام قرآن را در زمان آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَرْبَعَۃٌ اُبَیُّ بْنُ کَعْبٍ وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَزَیْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَ

چہار کس ابی بن کعب و معاذ بن جبل و زید بن ثابت و

اَبُوْزَیْدٍ قِیْلَ لِاَنَسٍ مَنْ اَبُوْزَیْدٍ قَالَ اَحَدُ عُمُوْمَتِیْ مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ

ابو زید انصاری گفتہ شد مر انس را کہ کیست ابو زید گفت یکے از اعمام من است متفق علیہ

مَنَاقِبُ سَلْمَانَ الْفَارِسِیِّ رضہ عَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ

منقبتہاے حضرت سلمان فارسی رضہ روایت است از ابی ہریرہ رضہ

قَالَ کُنَّا جُلُوْسًا عِنْدَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِذْ نَزَلَتْ

گفت ابو ہریرہ بودیم نشستہ نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ناگاہ فرود آمد

سُوْرَۃُ الْجُمُعَۃِ فَلَمَّا نَزَلَتْ وَاٰخَرِیْنَ مِنْھُمْ لَمَّا یَلْحَقُوْا بِھِمْ

سورہ جمعہ پس چون فرود آمد و رسید این آیہ ۲

قَالُوْا مَنْ ھٰؤُلَآءِ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ قَالَ وَفِیْنَا سَلْمَانُ الْفَارِسِیُّ رضہ

پرسیدند صحابہ یا رسول اللہ کیستند این جماعت گفت و نشستہ بود در میان ما سلمان فارسی

قَالَ فَوَضَعَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَدَہٗ عَلٰی سَلْمَانَ

گفت ابو ہریرہ پس نہاد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دست مبارک خود را بر سلمان

۲ وَآخَرِیْنَ مِنْھُمْ لَمَّا یَلْحَقُوْا بِھِمْ وَھُوَ الْعَزِیْزُ الْحَکِیْمُ ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰہِ یُؤْتِیْہِ مَنْ یَّشَآءُ وَاللّٰہُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ

ثُمَّ قَالَ لَوْ كَانَ الْاِيْمَانُ عِنْدَ الثُّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ مِنْ هٰؤُلَاءِ

پستر فرمود اگر می بود ایمان نزد ستارۂ ثریا ہر آئینہ میگرفتند می یافتند آن را مردمان ازینہا

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَنَاقِبُ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رض وَكُنْيَتُهُ

متفق علیہ منقبتہا ے عمار بن یاسر رض وکنیت آن

اَبُو الْيَقْظَانِ رض عَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ اسْتَاْذَنَ عَمَّارٌ عَلَى

ابو الیقظان رض روایت است از علی رض گفت علی مرتضی طلب اذن کرد عمار بن یاسر رض

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ائْذَنُوْا لَهٗ مَرْحَبًا

در آید بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت اذن دہید او را فراخی جاے باد

بِالطَّيِّبِ الْمُطَيَّبِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

مرحبا بجوہر ذات و پاک کردہ شدہ بتہذیب صفات اخلاق رواہ ترمذی و روایت است از عائشہ رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا خُيِّرَ عَمَّارٌ بَيْنَ اَمْرَيْنِ

عائشہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم اختیار دادہ نشد بدست عمار بن یاسر میان دو کار

اِلَّا اخْتَارَ اَشَدَّهُمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

مگر آنکہ اختیار کرد و برگزید وی سخت ترین آن رواہ الترمذی و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَبْشِرْ يَا عَمَّارُ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بشارت باد ترا اے عمار کہ

تَقْتُلُكَ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ اَبِيْ

قتل میکند ترا جماعۂ باغیان رواہ الترمذی منقبتہا ے ابی

ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ رض عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

ذر غفاری رض مرویست از ابی ذر رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اَظَلَّتِ الْخَضْرَاءُ وَلَا اَقَلَّتِ الْغَبْرَاءُ

صلے اللہ علیہ وسلم سایہ نکرد آسمان و برنداشت زمین

مِنْ ذِي لَهْجَةٍ أَصْدَقَ وَلَا أَوْفَى مِنْ أَبِي ذَرٍّ شِبْهِ عِيسَى ابْنِ

خداوند زبان را کہ راست تر و نہ وفا کنندہ تر از ابی ذر و ابی ذر مشابہ است عیسی بن

مَرْيَمَ يَعْنِي فِي الزُّهْدِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ عَبْدِ اللّٰهِ

مریم را یعنے در زہد و تجرد رواہ ترمذی منقبتہاے عبد اللہ

ابْنِ سَلَامٍ رضہ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضہ قَالَ مَا سَمِعْتُ

بن سلام رضہ روایت است از سعد بن ابی وقاص رضہ گفت نشنیدم

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لِأَحَدٍ يَمْشِي عَلَى وَجْهِ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت مر ہیچ یکے را کہ میرود بر

الْأَرْضِ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَّا لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سَلَامٍ مُتَّفَقٌ

زمین کہ وے از اہل بہشت است بالقطع مگر مر عبد اللہ بن سلام را متفق علیہ

عَلَيْهِ مَنَاقِبُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضہ عَنْ حُذَيْفَةَ رضہ

منقبتہاے عبد اللہ بن مسعود رضہ از حذیفہ رضہ مرویست

قَالَ إِنَّ أَشْبَهَ النَّاسِ دَلًّا وَسَمْتًا وَهَدْيًا بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

گفت حذیفہ بدرستی کہ مشابہ ترین مردم از روے طریقہ و سیرت و ہدے بہ پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَابْنُ أُمِّ عَبْدٍ مِنْ حِينِ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ إِلَى أَنْ

علیہ وسلم ابن ام عبد است یعنی عبد اللہ بن مسعود کہ مادر او کنیت بام عبد بکر و از ہنگامیکہ بیرون می آید عبد اللہ

يَرْجِعَ إِلَيْهِ لَا نَدْرِي مَا يَصْنَعُ فِي أَهْلِهِ إِذَا خَلَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

کہ باز نگشت بسوے خانۂ خود ندانیم یا ہیچ کہ چہ میکند در اہل بیت خود وقتیکہ بخلوت میرود رواہ البخاری

وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضہ قَالَ قَدِمْتُ أَنَا وَأَخِي مِنَ

و در روایت است از ابو موسی اشعری رضہ گفت آمدم من و برادر من

الْيَمَنِ فَمَكَثْنَا حِينًا مَا نُرَى إِلَّا أَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ مَسْعُودٍ رَجُلٌ

از یمن پس درنگ کردیم چند گاہی در مدینہ گمان نمی بردیم مگر آنکہ عبد اللہ بن مسعود مردیست

از فائدہ خود تا آن وقت ۱۲

مِنْ اَهْلِ بَيْتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَا نَرٰى مِنْ دُخُوْلِهٖ

از اہل بیت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم از جہت آنچہ میدیدیم از در آمدن وے

وَدُخُوْلِ اُمِّهٖ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

در آمدن مادر وے بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم متفق علیہ

مَنَاقِبُ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رض عَنْ حُذَيْفَةَ رض قَالَ

در منقبتہا ے حذیفہ بن الیمان رضہ مرویست از حذیفہ رضہ گفت حذیفہ

وَاللّٰهِ مَا اَدْرِيْ اَنَسِيَ اَصْحَابِيْ اَمْ تَنَاسَوْا وَاللّٰهِ مَا تَرَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بخدا سوگند درمی یابم من کہ ایا فراموش کردہ یاران من یا فراموشی می نمایند بخدا سوگند نگذاشت پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قَائِدِ فِتْنَةٍ اِلٰى اَنْ تَنْقَضِيَ الدُّنْيَا

صلے اللہ علیہ وسلم پیچ کشندۂ فتنہ را تا سپرے شدن دنیا این ہست

يَبْلُغُ مَنْ مَعَهٗ ثَلٰثَمِائَةٍ فَصَاعِدًا اِلَّا قَدْ سَمَّاهُ لَنَا بِاسْمِهٖ وَاسْمِ

کہ میرسند کسانے را کہ با او ہند و تبعیت میکنند عدد سہصد را و زیادہ ازان مگر تحقیق نام کرد او را

اَبِيْهِ وَاسْمِ قَبِيْلَةٍ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَبَابُ الْفِتَنِ مِشْ مَنَاقِبُ

و نام پدر او و نام قبیلہ او رواہ ابو داؤد و این حدیث در باب فتن مشکات است در منقبتہا ے

زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ رض فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَكَهَا

زید بن حارثہ رضہ پس وقتیکہ بانجام رسانید زید از زینب حاجت را بہ نزدیک دادیم ترا

لِكَيْلَا يَكُوْنَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ حَرَجٌ فِيْ اَزْوَاجِ اَدْعِيَائِهِمْ اِذَا

زینب را تا نباشد بر مسلمانان بیچ تنگی در نکاح کردن زنان پسر خواندگان خویش

قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُوْلًا وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

چون باخر رسانند از ایشان حاجت را و ہست مراد خدا البتہ کردنے و مرویست از عبد اللہ

بْنِ عُمَرَ رض قَالَ اِنَّ زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ مَوْلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بن عمر رضہ گفت ابن عمر کہ زید بن حارثہ مولے پیغمبر خدا صلے اللہ

الاحزاب ۳۷ آیت زید بن حارثہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كُنَّا نَدْعُوهُ إِلَّا زَيْدَ بْنَ مُحَمَّدٍ حَتَّى نَزَلَ الْقُرْآنُ

علیہ وسلم نبودیم ما کہ میخواندیم اورا مگر زید بن محمد تا آنکہ فرود آمد قرآن

ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ متفق علیہ مَنَاقِبُ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رض

کہ بخوانند پسر خواندگان را بہ پدران ایشان متفق علیہ در منقبتہاے اسامہ بن زید رضہ

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

روایت است از اسامہ بن زید رضہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ بود

يَأْخُذُهُ وَالْحَسَنَ فَيَقُولُ اللّٰهُمَّ أَحِبَّهُمَا فَإِنِّي أُحِبُّهُمَا وَفِي

آنحضرت کہ میگرفت اسامہ را و حسن بن علی را پس میگفت خداوندا دوستدار این دو را زیرا کہ بدرستی من

رِوَايَةٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُنِي

روایتے دیگر گفت اسامہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میگرفت مرا

فَيُقْعِدُنِي عَلَى فَخِذِهِ وَيُقْعِدُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَى فَخِذِهِ الْأُخْرَى

پس می نشاند مرا بر ران خود و مے نشاند حسن بن علی را بر ران دیگر خود

ثُمَّ يَضُمُّهُمَا ثُمَّ يَقُولُ اللّٰهُمَّ ارْحَمْهُمَا فَإِنِّي أَرْحَمُهُمَا رَوَاهُ

پس فراہم میکرد ہر دو را پس میگفت خداوندا مہربانی کن ہر دو را زیرا کہ بدستی من مہربانی میکنم ہر دو را روایت

الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بخاری و در روایت است از عبداللہ بن عمر رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بَعْثًا وَأَمَّرَ عَلَيْهِمْ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ فَطَعَنَ بَعْضُ

علیہ وسلم فرستاد لشکرے را و امیر گردانید بران اسامہ بن زید را پس طعن کردند بعض

النَّاسِ فِي إِمَارَتِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مردمان در امارت وے پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنْ كُنْتُمْ تَطْعَنُونَ فِي إِمَارَتِهِ فَقَدْ كُنْتُمْ تَطْعَنُونَ فِي إِمَارَةِ

اگر باشید شما کہ طعن میکنید در امارت وے این بتحقیق بودید شما کہ طعن میکردید در امارت

أَبِيهِ مِنْ قَبْلُ وَأَيْمُ اللّٰهِ إِنَّهُ كَانَ لَخَلِيقًا لِلْإِمَارَةِ وَإِنْ كَانَ لَمِنْ

پدرِ وے پیش ازین وسوگند خدائے بتحقیق بود پدرِ وے سزاوار امارت را و بتحقیق بود ہر آئینہ از

أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ وَإِنَّ هٰذَا لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ بَعْدَهُ مُتَّفَقٌ

محبوبترین مردمان بسوے من و بدرستی این یعنی اسامہ نیز از جملہ محبوبترین مردم است نزد من بعد از پدرِ خود متفق

عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ نَحْوَهُ وَفِي أُخْرٰى أُوصِيكُمْ بِهِ فَإِنَّهُ

علیہ و در روایتے از مسلم مانند اینست و در آخر حدیث آورده است وصیت میکنم شما را باسامہ

مِنْ صَالِحِيكُمْ وَعَنْ عُمَرَ رضي الله عنه أَنَّهُ فَرَضَ لِأُسَامَةَ فِي ثَلَاثَةِ

زیرا که وے از جملہ صالحان شماست و روایت است از امیر المومنین عمر رضہ که وے اندازہ کرد تعین خود

آلَافٍ وَخَمْسِمِائَةٍ وَفَرَضَ لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ فِي ثَلَاثَةِ آلَافٍ فَقَالَ

ہزار و پانصد درہم و تقدیر کرد برائے پسر خود کہ عبد اللہ بن عمر است در سہ ہزار پس گفت

عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ لِأَبِيهِ لِمَ فَضَّلْتَ أُسَامَةَ عَلَيَّ فَوَاللّٰهِ مَا سَبَقَنِي

عبد اللہ بن عمر مر پدر خود را بچہ سبب زیادتی دادی اسامہ را بر من پس بخدا سوگند پیشی نکرده است

إِلَى مَشْهَدٍ قَالَ لِأَنَّ زَيْدًا كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از من بہیچ مشہدے از مشاہد غزوات گفت عمر رضہ بجہت این فضیلت داد کہ زید پدر او بود محبوبتر بسوے

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَبِيكَ وَكَانَ أُسَامَةُ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

علیہ وسلم از پدر تو و بود اسامہ محبوبتر بسوے آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْكَ فَآثَرْتُ حِبَّ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیہ وسلم از تو پس اختیار کردم من محبوب آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم

عَلٰى حُبِّي رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضي الله عنه قَالَ

کہ اسامہ است بر محبوب خود کہ تو ئی روایت کرد این حدیث را ترمذی و روایت است از اسامہ بن زید رضہ

لَمَّا ثَقُلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَبَطْتُ وَهَبَطَ النَّاسُ

اسامہ چون گران شد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و بیمار شد فرود آمدم و فرود آمدند مردم

الْمَدِيْنَةَ فَدَخَلْتُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ

مدینہ را پس در آمدم من بر پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ

اُصْمِتَ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ فَجَعَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضَعُ

بتحقیق خاموش گردانیدہ شدہ است پس سخن نکرد آنحضرت پس گشت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم می نہاد

يَدَيْهِ عَلَيَّ وَيَرْفَعُهُمَا فَأَعْرِفُ أَنَّهُ يَدْعُوْ لِيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ہر دو دست خودش را بر من و برمیدارد و او را پس می شناسم و نمیدہم کہ آنحضرت دعا میکند برائے من روایت

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ أَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از عائشہ صدیقہ رضہ گفت عائشہ کہ خواست آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

أَنْ يُنَحِّيَ مُخَاطَ أُسَامَةَ بِيَدِهٖ قَالَتْ عَائِشَةُ دَعْنِيْ حَتّٰى أَنَا الَّذِيْ

کہ دور کند آب بینی اسامہ را بدست مبارک خود گفت عائشہ بگذار مرا تا آنکہ من بکنم این

أَفْعَلُ قَالَ يَا عَائِشَةُ أَحِبِّيْهِ فَإِنِّيْ أُحِبُّهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کار را فرمود آنحضرت یا عائشہ رضہ دوست دار اسامہ را زیرا کہ من دوست میدارم او را روایت کرد آنرا ترمذی

مَنَاقِبُ جَرِيْرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ الْبَجَلِيِّ رض

عَنْ

در منقبتہائے جریر بن عبد اللہ البجلی رضہ روایت است از

جَرِيْرٍ رض قَالَ مَا حَجَبَنِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ

جریر رضہ گفت باز نہ داشت و منع نکرد مرا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از ابتدائے

أَسْلَمْتُ وَلَا رَآنِيْ إِلَّا تَبَسَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مَنَاقِبُ عَبْدِ اللّٰهِ

اسلام من و ندید مرا مگر آنکہ تبسم کرد از شفقت رواہ الترمذی در منقبتہائے عبد اللہ

بْنِ عَبَّاسٍ رض

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ ضَمَّنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

بن عباس رضہ روایت است از ابن عباس رضہ گفت فراہم آورد و پیوست مرا آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلٰى صَدْرِهٖ فَقَالَ اللّٰهُمَّ عَلِّمْهُ الْحِكْمَةَ وَفِيْ رِوَايَةٍ

علیہ وسلم بسینہ مبارک خود پس فرمود خداوندا تعلیم کن او را علم و حکمت و در روایتے آمدہ

عَلِّمْهُ الْكِتَابَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ قَالَ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ

کہ فرمود تعلیم کن او را کتاب اللہ کہ شامل ہمہ علم و حکمت است رواہ البخاری و ہم فرمود ابن عباس کہ آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْخَلَاءَ فَوَضَعْتُ لَهُ وَضُوْءً فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ مَنْ وَضَعَ

علیہ وسلم در آمد متوضا را پس نہادم من برائے آنحضرت آب وضو را پس چون برآمد آنحضرت از متوضا فرمود کہ نہادہ است

هٰذَا فَأُخْبِرَ فَقَالَ اللّٰهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ

این آب را پس خبر داده شد کہ ابن عباس نہادہ است پس دعا کرد آنحضرت و گفت خداوندا او را گردان او را در دین

أَنَّهُ رَأَى جِبْرَئِيْلَ مَرَّتَيْنِ وَدَعَا لَهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

از ابن عباس است کہ وے دید جبرئیل را دو بار و دعا کرد مرا و را آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَرَّتَيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ أَنَّهُ قَالَ دَعَانِيْ

وسلم دو بار رواہ الترمذی و ہم از وے مرویست کہ وے گفت دعا کرد مرا

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُؤْتِيَنِيَ اللهُ الْحِكْمَةَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ بدہد مرا خدا تعالیٰ حکمت

مَرَّتَيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ

دو بار روایت کرد ترمذی در منقبتہائے عبد اللہ بن عمر رضا

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ قَالَ رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ فِيْ يَدِيْ

روایت است از عبد اللہ بن عمر رضا گفت عبد اللہ بن عمر دیدم در خواب گویا در دست من

سَرَقَةً مِنْ حَرِيْرٍ لَا أَهْوِيْ بِهَا إِلَى مَكَانٍ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا طَارَتْ

قطعۂ از حریر است قصد نمیکنم بآن قطعہ بسوے مکانے در بہشت مگر آنکہ می پراند

بِيْ إِلَيْهِ فَقَصَصْتُهَا عَلَى حَفْصَةَ فَقَصَّتْهَا حَفْصَةُ عَلَى النَّبِيِّ

آن سرقہ مرا و بمیرساند مرا بسوے آن مکان پس گفتم این حال را بحفصہ پس عرض کرد آن را حفصہ بہ پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ أَخَاكَ رَجُلٌ صَالِحٌ أَوْ إِنَّ

صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود آنحضرت کہ برادر تو مرد صالح است و این رویاے صالح است

عَبْدَ اللّٰهِ رَجُلٌ صَالِحٌ وَّمُتَّفَقٌ عَلَيْهِ **مَنَاقِبُ عَبْدِ اللّٰهِ**

کہ عبد اللہ مرد صالح است متفق علیہ در منقبتہا سے عبد اللہ

ابْنِ الزُّبَيْرِ رضہ عَنْ عَائِشَةَ رضہ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن الزبیر رضہ روایت است از عائشہ رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَرَّ اٰى فِيْ بَيْتِ الزُّبَيْرِ مِصْبَاحًا فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَا اَرٰى اَسْمَاءَ

دید در خانہ زبیر چراغے را پس فرمود آنحضرت یا عائشہ نمی بینم اسماء را

اِلَّا قَدْ نُفِسَتْ وَلَا تُسَمُّوْهُ حَتّٰى اُسَمِّيَهُ فَسَمَّاهُ عَبْدَ اللّٰهِ وَحَنَّكَهُ

مگر آنکہ بتحقیق زائیدہ است و نام نہ نہید او را تا آنکہ نام نہم من او را پس نام نہاد آنحضرت او را عبد اللہ و

بِتَمْرَةٍ بِيَدِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ **مَنَاقِبُ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضہ**

بخرما بدست مبارک خود رواہ الترمذی در منقبتہا سے انس بن مالک رضہ

عَنْ اُمِّ سُلَيْمٍ رضہ اَنَّهَا قَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَنَسٌ خَادِمُكَ

روایت است از ام سلیم مادر انس کہ وے گفت اے پیغمبر خدا انس خادم تست

اُدْعُ اللّٰهَ لَهٗ قَالَ اَللّٰهُمَّ اَكْثِرْ مَالَهٗ وَوَلَدَهٗ وَبَارِكْ لَهٗ فِيْمَا اَعْطَيْتَهٗ

دعا کن مر او را گفت آنحضرت خداوندا بسیار گردان مال او را و فرزندان او را و برکت و افزونی دہ مر او را

قَالَ اَنَسٌ فَوَاللّٰهِ اِنَّ مَالِيْ لَكَثِيْرٌ وَاِنَّ وَلَدِيْ وَوَلَدَ وَلَدِيْ

گفت انس پس بخدا سوگند مال من بسیار است و بدرستیکہ فرزندان من و فرزندان فرزندان من

لَيَتَعَادُّوْنَ عَلٰى نَحْوِ الْمِائَةِ الْيَوْمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ **وَعَنْ اَنَسِ بْنِ**

ہر آئینہ زیادت آمد عدد ایشان بر مانند صد امروز متفق علیہ و از انس بن

سِيْرِيْنَ قَالَ شَهِدْتُ اَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رضہ وَحَضَرَهُ الْمَوْتُ فَجَعَلَ

سیرین مرویست گفت حاضر شدم من نزد انس بن مالک رضہ و حال آنکہ وے در سکرات بود پس شروع کرد

يَقُوْلُ لَقِّنُوْنِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ فَلَمْ يَزَلْ يَقُوْلُهَا حَتّٰى قُبِضَ

کہ میگفت تلقین کنید مرا کلمہ طیب لا الہ الا اللہ پس ہمیشہ بود کہ میگفت آن کلمہ را تا آنکہ وفات یافت

رَوَاهُ ابْنُ اَبِي الدُّنْيَا فِي الْمُخْتَصَرِ كَرَ مَنَاقِبُ اَبِي هُرَيْرَةَ رضہ

روایت کردان را ابن ابی الدنیا در مختصر در منقبتہاے ابی ہریرہ رضہ

عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی ہریرہ رضہ گفت دعا فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اَللّٰهُمَّ حَبِّبْ عُبَيْدَكَ هٰذَا يَعْنِي اَبَا هُرَيْرَةَ وَاُمَّهُ اِلٰى عِبَادِكَ

خداوندا محبوب گردان این بندۂ خود را یعنے ابوہریرہ و مادر او را بسوے مسلمانان خود

الْمُؤْمِنِيْنَ وَحَبِّبْ اِلَيْهِمَا الْمُؤْمِنِيْنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ مَنَاقِبُ

و محبوب گردان بسوے ایشان مسلمانان را رواہ مسلم در منقبتہاے

مُعَاوِيَةَ بْنِ اَبِي سُفْيَانَ رضہ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

معاویہ بن ابی سفیان رضہ مرویست از عبد الرحمن بن

اَبِي عُمَيْرَةَ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ لِمُعَاوِيَةَ

ابی عمیرہ رضہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ آنحضرت فرمود مر معاویہ بن ابی سفیان را

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ هَادِيًا مَّهْدِيًّا وَّاهْدِ بِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ

خداوندا گردان او را راہ راست دہندہ و راہ راست نمایندہ و ہدایت کن مردم را بوے رواہ الترمذی منقبتہاے

عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضہ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

عمرو بن العاص رضہ روایت است از عقبہ بن عامر رضہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَسْلَمَ النَّاسُ وَاٰمَنَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ رَوَاهُ

صلے اللہ علیہ وسلم اسلام آوردند مردم و ایمان آورد عمرو بن العاص رواہ

التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيْدِ رضہ عَنْ

الترمذی در منقبتہاے خالد بن ولید رضہ روایت است از

اَبِي عُبَيْدَةَ رضہ اَنَّهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی عبیدہ رضہ کہ وے گفت شنیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

يَقُوْلُ خَالِدٌ سَيْفٌ مِنْ سُيُوْفِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَنِعْمَ فَتَى الْعَشِيْرَةِ

کہ میفرمود خالد شمشیر است از شمشیرہائے خدائے عزوجل و نیکو جوان قبیلہ و تبار خودست

رَوَاهُ اَحْمَدُ مَنَاقِبُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ رض عَنْ جَابِرٍ رض

رواہ احمد در منقبتہائے سعد بن معاذ رضہ روایت ست از جابر رضہ

قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اهْتَزَّ الْعَرْشُ

گفت شنیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میفرمود جنبید عرش

لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ وَفِيْ رِوَايَةٍ اهْتَزَّ عَرْشُ الرَّحْمٰنِ لِمَوْتِ

از جہت موت سعد بن معاذ و در روایتے آمدہ کہ جنبید عرش رحمن از جہت موت

سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الْبَرَآءِ رض قَالَ اُهْدِيَتْ

سعد بن معاذ متفق علیہ و روایت ست از براء رضہ گفت براو پیشکش فرستادہ شد

لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةُ حَرِيْرٍ فَجَعَلَ اَصْحَابُهٗ

برائے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم جامہ ابریشمی پس گشتند یاران آنحضرت م

يَمَسُّوْنَهَا وَيَتَعَجَّبُوْنَ مِنْ لِيْنِهَا فَقَالَ اَتَعْجَبُوْنَ مِنْ لِيْنِ هٰذِهِ لَمَنَادِيْلُ

کہ مس میکردند و شگفت میکردند از نرمی او پس فرمود ایا عجب دارید شما از نرمی این حلہ ہر آئینہ رومالہائے

سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنْهَا وَاَلْيَنُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

سعد بن معاذ در جنت بہتر ست ازان و نرم تر است متفق علیہ و روایت ست

اَنَسٍ رض قَالَ لَمَّا حُمِلَتْ جَنَازَةُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ قَالَ الْمُنَافِقُوْنَ

از انس رضہ گفت چون برداشتہ شد جنازۂ سعد بن معاذ گفتند منافقان

مَا اَخَفَّ جَنَازَتَهٗ وَذٰلِكَ لِحُكْمِهٖ فِيْ بَنِيْ قُرَيْظَةَ فَبَلَغَ ذٰلِكَ

عجب سبک میرود جنازۂ او و این سبکی جنازۂ او از جہت حکم کردن اوست در بنی قریظہ پس رسید

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنَّ الْمَلٰٓئِكَةَ كَانَتْ تَحْمِلُهٗ

آن سخن آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس فرمود آنحضرت م کہ فرشتگان برداشتہ می برند

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ قَيْسِ بْنِ سَعْدِ بْنِ

رواہ الترمذی در منقبتہائے قیس بن سعد بن

عُبَادَةَ رضہ عَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ كَانَ قَيْسُ بْنُ سَعْدٍ رضہ مِنَ النَّبِيِّ

عبادہ رضہ روایت ست از انس رضہ گفت انس رضہ کہ بود قیس بن سعد رضہ از انحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْزِلَةِ صَاحِبِ الشُّرْطِ مِنَ الْاَمِيْرِ قَالَ

صلی اللہ علیہ وسلم بجائے صاحب شرط یعنے حاکم از امیر گفت

الْاَنْصَارِيُّ يَعْنِيْ مِمَّا يَلِيْ مِنْ اُمُوْرِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ

انصاری در معنی آن قصد میکرد انس از صاحب شرط از انچہ متولی میشد از امور وے رواہ ترمذی در منقبتہائے

جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رضہ عَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ اسْتَغْفَرَ لِيْ

جابر بن عبداللہ رضہ روایت است از جابر رضہ گفت جابر آمرزش خواست برائے من

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْسًا وَعِشْرِيْنَ مَرَّةً رَوَاهُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پنجاہ بار رواہ

التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ مُصْعَبِ بْنِ عُمَيْرٍ رضہ عَنْ

ترمذی در منقبتہائے مصعب بن عمیر رضہ روایت ست

خَبَّابِ بْنِ الْاَرَتِّ رضہ قَالَ هَاجَرْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از خباب بن ارت رضہ گفت ہجرت کردیم ما با نحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

نَبْتَغِيْ وَجْهَ اللّٰهِ تَعَالٰى فَوَقَعَ اَجْرُنَا عَلَى اللّٰهِ فَمِنَّا مَنْ مَضٰى لَمْ يَاْكُلْ

در حالتیکہ طلب میکردیم رضائے خدا پس ثابت شد ثواب ما بر خدا بفضل وی پس بعضے از ما کسانے اند کہ گذشتند

مِنْ اَجْرِهٖ شَيْئًا مِنْهُمْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ قُتِلَ يَوْمَ اُحُدٍ فَلَمْ يُوْجَدْ

از اجر در دنیا چیزے را از جملہ ایشان مصعب است کشتہ شد مصعب روز جنگ احد پس یافتہ نشد

لَهٗ مَا يُكَفَّنُ فِيْهِ اِلَّا نَمِرَةٌ فَكُنَّا اِذَا غَطَّيْنَا رَاْسَهٗ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ

مر او را جامہ کہ کفن کردہ شود در وے مگر کملی سیاہ پس بودیم ما چون می پوشیدیم مر او را سر بیرون می آمد بردو پای او

وَاِذَا غَطَّيْنَا رِجْلَيْهِ خَرَجَ رَاْسُهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وچون بپوشیدیم بردو پاے او بیرون می آمد سر او پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

غَطُّوْا بِهٖ رَاْسَهُ وَاجْعَلُوْا عَلٰى رِجْلَيْهِ مِنَ الْاِذْخِرِ وَمِنَّا مَنْ

بپوشید بآن گلیم سر او و بگردانید بر ہر دو پاے وے گیاہے کہ نام او اذخر است و بعضے از ما

اَيْنَعَتْ لَهٗ ثَمَرَتُهٗ فَهُوَ يَهْدِبُهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ **مَنَاقِبُ الْبَرَاءِ**

کسے است کہ رسیدہ است مر او را میوہ او پس وے می چیند آن ثمر را متفق علیہ در منقبتہاے براء

ابْنِ مَالِكٍ رض **عَنْ** اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ابن مالک رضہ روایت است از انس رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمْ مِنْ اَشْعَثَ اَغْبَرَ ذِيْ طِمْرَيْنِ لَا يُؤْبَهُ لَهٗ

علیہ وسلم بسا ژولیدہ موے غبار آلودہ خداوند دو جامۂ کہنہ یا گلیم کہنہ اند کہ

لَوْ اَقْسَمَ عَلَى اللّٰهِ لَاَبَرَّهٗ مِنْهُمُ الْبَرَاءُ بْنُ مَالِكٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

التفات نمودہ نشود مر او را اگر سوگند خورد بر خدا ہر آئینہ راست گو میگرداند او را خدا از جملۂ ایشانست براء بن مالک

رواہ الترمذی

وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ مَنَاقِبُ اَبِيْ مُوْسٰى

والبیہقی در دلائل النبوۃ در منقبتہاے ابی موسی

الْاَشْعَرِيِّ رض **عَنْ اَبِيْ مُوْسٰى** رض **عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ**

الاشعری رضہ روایت است از ابو موسی از آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّهٗ قَالَ لَهٗ يَا اَبَا مُوْسٰى لَقَدْ اُعْطِيْتَ مِزْمَارًا مِنْ

وسلم کہ فرمود آنحضرت مر او را اے ابو موسی داده شده است ترا مزمارے از

مَزَامِيْرِ اٰلِ دَاوٗدَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ **مَنَاقِبُ اُبَيِّ بْنِ**

مزامیر آل داؤد رواہ الترمذی در منقبتہاے ابی بن

كَعْبٍ رض **عَنْ اَنَسٍ** رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

کعب رضہ روایت است از انس رضہ گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لِاُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ اِنَّ اللّٰهَ اَمَرَنِيْ اَنْ اَقْرَأَ عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ

وسلم مر ابی بن کعب را بدرستیکه خدا که امر کرده است مرا که بخوانم بر تو قرآن را

قَالَ اللّٰهُ سَمَّانِيْ لَكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَقَدْ ذُكِرْتُ عِنْدَ رَبِّ

گفت ابی آیا خدا تعالے برد نام مرا بر تو فرمود آنحضرت آرے نام ترا برد باز گفت ابی تحقیق آیا ذکر کرده شدم من نزد

الْعَالَمِيْنَ قَالَ نَعَمْ فَذَرَفَتْ عَيْنَاهُ وَفِيْ رِوَايَةٍ اِنَّ اللّٰهَ

پروردگار جهانیان گفت آنحضرت آرے ذکر کرده شدی پس اشک ریخت هر دو چشم او در روایتے این چنین آمده بدرستی خدا

اَمَرَنِيْ اَنْ اَقْرَأَ عَلَيْكَ لَمْ يَكُنِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا قَالَ وَسَمَّانِيْ

امر کرد مرا که بخوانم بر تو سورهٔ لم یکن الذی کفروا گفت ابی و نام برد مرا

قَالَ نَعَمْ فَبَكٰى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَنَاقِبُ اَبِيْ طَلْحَةَ الْاَنْصَارِيِّ

فرمود آنحضرت آرے پس گریه کرد متفق علیه در منقبتهاے ابی طلحه انصاری رض

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مرویست از ابی هریره رض گفت ابی هریره آمد مردے بسوے آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّيْ مَجْهُوْدٌ فَاَرْسَلَ اِلٰى بَعْضِ نِسَائِهٖ

علیه وسلم پس گفت آنمرد بدرستی من رنج و مشقت کشیده ام پس فرستاد آنحضرت بسوے بعضے از زنان

فَقَالَتْ وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا عِنْدِيْ اِلَّا مَاءٌ ثُمَّ اَرْسَلَ

پس گفت آن بعض نسا سوگند آن کسیکه فرستاد ترا براستی نیست نزد من مگر آبے پس فرستاد

اِلٰى اُخْرٰى فَقَالَتْ مِثْلَ ذٰلِكَ وَقُلْنَ كُلُّهُنَّ مِثْلَ ذٰلِكَ فَقَالَ

آنحضرت کسے را بسوے زنے دیگر پس گفت آن زن مانند آنچه گفته بود زنان نخستین و فرستاد نزد همه زنان خود گفتند

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يُضِيْفُهُ يَرْحَمُهُ اللّٰهُ فَقَامَ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم کیست که مهمان کند این مرد را رحمت کند او را خدا تعالے پس بایستاد

رَجُلٌ مِنَ الْاَنْصَارِ يُقَالُ لَهٗ اَبُوْ طَلْحَةَ فَقَالَ اَنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

مردے از انصار که گفته میشد مر او را ابو طلحه پس گفت من مهمانی کنم اے پیغمبر خدا

فَانْطَلَقَ بِهٖ إِلٰى رَحْلِهٖ فَقَالَ لِامْرَأَتِهٖ هَلْ عِنْدَكِ شَيْءٌ قَالَتْ

پس برد ابو طلحہ آن مرد را بسوئے خانۂ خود پس گفت ابو طلحہ مر زن خود را آیا ہست نزد تو چیزے از طعام گفت

لَا إِلَّا قُوْتَ صِبْيَانِيْ قَالَ فَعَلِّلِيْهِمْ بِشَيْءٍ وَنَوِّمِيْهِمْ فَإِذَا دَخَلَ ضَيْفُنَا

زن نیست چیزے مگر قوت فرزندان من گفت ابو طلحہ پس مشغول گردان خود ان را بچیزے و بخوابان ایشان را پس چون در آید مہمان ما

فَأَرِيْهِ إِنَّا نَأْكُلُ فَإِذَا أَهْوٰى بِيَدِهٖ لِيَأْكُلَ فَقُوْمِيْ إِلَى السِّرَاجِ

پس بنما او را کہ ما میخوریم پس چون بیفگند دست خود را تا بخورد پس تو برو بسوئے چراغ

كَيْ تُصْلِحِيْهِ فَأَطْفِيْهِ فَفَعَلَتْ فَقَعَدُوْا وَأَكَلَ الضَّيْفُ وَبَاتَا

تا اصلاح کنی و بیفروزی چراغ را پس بمثل چراغ را پس کردند زن این کار را پس نشستند این ہمہ و خورد مہمان

طَاوِيَيْنِ فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَا عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و شب گذاردند ابو طلحہ و زن وے گرسنہ پس چون صبح کرد ابو طلحہ آمد بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ عَجِبَ اللّٰهُ أَوْ ضَحِكَ

پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ بتحقیق عجب کرد خدا تعالے یا گفت راوی خندہ کرد

اللّٰهُ مِنْ فُلَانٍ وَفُلَانَةَ وَفِيْ رِوَايَةٍ مِثْلُهٗ وَلَمْ يُسَمِّ أَبَا طَلْحَةَ

خدا یعنی راضی شد از فلان مرد و فلان زن و نام ابو طلحہ و زن او برد و در روایت دیگر موافق این آمد و نام نبرد راوی ابو طلحہ را

وَفِيْ آخِرِهَا فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَيُؤْثِرُوْنَ عَلٰى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ

و در آخر این روایت ثانی آمد پس فرستاد خدا تعالے این آیت را کہ بر میگزینند بر نفسہائے خود غیر خود را اگرچہ

بِهِمْ خَصَاصَةٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ جَامِعُ الْمَنَاقِبِ عَنْ

باشد بایشان حاجت متفق علیہ جامع منقبتہا مرویست از

أَنَسٍ رضؓ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَرْحَمُ أُمَّتِيْ بِأُمَّتِيْ

انس رضؓ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت مہربان ترین امت من با امت من

أَبُوْ بَكْرٍ وَأَشَدُّهُمْ فِيْ أَمْرِ اللّٰهِ عُمَرُ وَأَصْدَقُهُمْ حَيَاءً عُثْمَانُ

ابو بکر است و سخت ترین امت من در کار دین خدا عمر است و راست و صحیح ترین ایشان در روئے حیا عثمان است

وَأَفْرَضُهُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَأَقْرَأُهُمْ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ وَأَعْلَمُهُمْ

و عالم تر بعلم فرائض و مواریث زید بن ثابت است و خواننده نزد ما برتر قرآن را ابی بن کعب است و داناترین امت

بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِينٌ وَأَمِينُ

بحلال و حرام معاذ بن جبل است و مر هر امت را امین است و امین

هٰذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

این امت ابو عبیده بن جراح است روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی

وَرُوِيَ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ قَتَادَةَ مُرْسَلًا وَفِيهِ وَأَقْضَاهُمْ عَلِيٌّ

و روایت کرده شده است از معمر از قتاده بطریق ارسال و در حدیث معمر آمده است و قاضی تر و محکم کننده

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضه أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن عاص رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اِسْتَقْرِءُوا الْقُرْآنَ عَنْ أَرْبَعَةٍ مِنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

وسلم گفت للب قرارت قرآن کنید و بیاموزید آن را از چهار کس از عبد اللہ بن

مَسْعُودٍ وَسَالِمٍ مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ وَأُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ وَمُعَاذِ بْنِ

مسعود و سالم کہ مولے ابی حذیفہ است و ابی بن کعب و معاذ بن

جَبَلٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلْقَمَةَ رض قَالَ قَدِمْتُ الشَّامَ

جبل متفق علیہ و از علقمہ تابعی مرویست گفت قدوم آوردم بشام

فَصَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قُلْتُ اللّٰهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا صَالِحًا فَأَتَيْتُ

پس گذاردم دو رکعت پس گفتم کہ خداوندا آسان گردان برائے من ہمنشین نیک پس آمدم

قَوْمًا فَجَلَسْتُ إِلَيْهِمْ فَإِذَا شَيْخٌ قَدْ جَاءَ حَتّٰى جَلَسَ إِلَى جَنْبِي

گروہے را پس نشستم با ایشان پس ناگاہ پیرے تحقیق آمدہ تا آنکہ نشست بہ پہلوے من

قُلْتُ مَنْ هٰذَا قَالُوا أَبُو الدَّرْدَاءِ قُلْتُ إِنِّي دَعَوْتُ اللّٰهَ أَنْ يُيَسِّرَ لِي

گفتم کہ این کیست گفتند قوم کہ این ابو درداء است گفتم بدرستیکہ من دعا کردہ بودم خدا را کہ میسر

جنس از است من علماء

و نیز ہم

جَلِيسًا صَالِحًا فَيَسُرُّكَ لِي فَقَالَ مَنْ أَنْتَ قُلْتُ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ

ہمنشین صالح پس مسرور گرداند ترا برائے من پس گفت ابو درداء کیستی تو از کجائی گفتم از اہل کوفہ ام

قَالَ أَوَلَيْسَ عِنْدَكُمُ ابْنُ أُمِّ عَبْدٍ صَاحِبُ النَّعْلَيْنِ وَالْوِسَادَةِ

گفت ابو درداء آیا نیست نزد شما ابن ام عبد یعنے عبد اللہ بن مسعود کہ آن صاحب نعلین و بالین

وَالْمِطْهَرَةِ وَفِيكُمُ الَّذِي أَجَارَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى مِنَ الشَّيْطَانِ عَلٰى

و آبدست آن حضرت و درمیان شماست آن کسیکہ آمان داده است او را خدائتعالے از شیطان بر

لِسَانِ نَبِيِّهِ يَعْنِي عَمَّارًا أَوَلَيْسَ فِيكُمْ صَاحِبُ السِّرِّ الَّذِي

زبان پیغمبر خود یعنے عمار را میخواهد آیا نیست درمیان شما صاحب سر آنحضرت کہ

لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ يَعْنِي حُذَيْفَةَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ

نمیداند آن سر را جز او مراد باین صاحب سر حذیفہ بن الیمان ست رواہ البخاری و روایت است از ابن

مَسْعُودٍ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَقَالَ اقْتَدُوا بِاللَّذَيْنِ

مسعود رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اقتدا کنید باان دو کس کہ

مِنْ بَعْدِي مِنْ أَصْحَابِي أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَاهْتَدُوا بِهَدْيِ عَمَّارٍ وَتَمَسَّكُوا

بعد از من خلیفہ خواہند بود از اصحاب من آن دو کس ابو بکر و عمر اند و سیرت پذیر شوید بسیرت و روش عمار بن یاسر چنگ

بِعَهْدِ ابْنِ أُمِّ عَبْدٍ وَفِي رِوَايَةٍ حُذَيْفَةَ مَا حَدَّثَكُمُ ابْنُ مَسْعُودٍ

بہ پیمان ابن ام عبد کہ عبد اللہ بن مسعود است و در روایت حذیفہ آمده است کہ چیزیکہ حدیث میکند و خبر میدہد

فَصَدِّقُوهُ بَدَلَ وَتَمَسَّكُوا بِعَهْدِ ابْنِ أُمِّ عَبْدٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

پس تصدیق کنید او را این عبارت بدل این عبارت ست رزو تمسکو تا آخر روایت کرد این حدیث را ترمذی

وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از انس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ الْجَنَّةَ تَشْتَاقُ إِلٰى ثَلٰثَةٍ عَلِيٍّ وَعَمَّارٍ وَسَلْمَانَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بدرستیکہ بہشت مشتاق است بسہ کس کہ می آیند علی و عمار و سلمان رواہ الترمذی

وَعَنْ عَلِيٍّ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از علی رضا گفت گفت رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم

اِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ سَبْعَةَ نُجَبَاءَ رُقَبَاءَ وَاُعْطِيْتُ اَنَا اَرْبَعَةَ

بدرستی مر ہر پیغمبر را ہفت کس میبودند از برگزیدہا از اصحاب شان و داده شده ام من چہارده

عَشَرَ قُلْنَا مَنْ هُمْ قَالَ اَنَا وَابْنَايَ وَجَعْفَرٌ وَحَمْزَةُ وَاَبُوْبَكْرٍ وَ

مرد گفتیم ما کیستند آن چہارده فرمود علی رضا آن چہارده من و فرزندان من یعنے حسن و حسین و جعفر و حمزه و ابوبکر

عُمَرُ وَمُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَبِلَالٌ وَسَلْمَانُ وَعَمَّارٌ وَعَبْدُ اللّٰهِ

و عمر و مصعب بن عمیر و بلال و سلمان و عمار و عبد اللہ

ابْنُ مَسْعُوْدٍ وَاَبُوْذَرٍّ وَالْمِقْدَادُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بَابُ فَضْلِ

بن مسعود و ابوذر و مقداد رضی اللہ عنہم رواه الترمذی باب در فضل

اَصْحَابِ الشَّجَرَةِ وَالْبَدْرِ وَالْاُحُدِ لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ

اصحاب شجره و بدر و احد هر آئینه خوشنود شد خدا

عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ يُبَايِعُوْنَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ

از مسلمانان وقتیکه بیعت میکردند با تو زیر درخت پس دانست آنچه در دل ایشان ست

فَاَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيْبًا وَمَغَانِمَ كَثِيْرَةً

پس فرو آورد اطمینان دل بر ایشان و ثواب داد ایشان را فتح نزدیک و غنیمتہاے بسیار

يَّاْخُذُوْنَهَا وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ

که بدست آرند آنہا را و ہست خدا غالب با حکمت و هر آئینه خدا فتح داد شما را روز بدر

وَاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ اِذْ تَقُوْلُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ

و شما خوار بودید پس ترسید از خدا تا بود که شکر کنید چون میگفتی بمسلمانان

اَلَنْ يَّكْفِيَكُمْ اَنْ يُّمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ

آیا کفایت نخواهد کرد شما را که امداد کند پروردگار شما بسه هزار از فرشتگان

مُنْزَلِيْنَ ۝ بَلٰى اِنْ تَصْبِرُوْا وَتَتَّقُوْا وَيَأْتُوْكُمْ مِّنْ فَوْرِهِمْ

فرود آورده شدند بلے اگر صبر کنید و پرہیزگاری نمایید و بیایند کافران بسوے شما

هٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِيْنَ

باین جوش خود امداد کند شمارا پروردگار شما به پنج هزار کس از فرشتگان نشانند کرده

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوْبُكُمْ بِهٖ ۚ

و نه ساخت خدا تعالیٰ مدد را مگر برائے مژده دادن شما و برائے آنکه آرام گیرد دل شما بآن

وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ۝ اِنْ يَّمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ

و نیست فتح مگر از نزدیک خدای غالب استوار کار اگر برسد شما را زخمی پس رسیده است

مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهٗ ۭ وَتِلْكَ الْاَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ ۚ

جماعه کافران را زخمی مانند آن یعنی دربدر و این حادثه ها میگردانیم آن را درمیان مردمان فواید بسیار

اِنَّ الَّذِيْنَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعٰنِ ۙ اِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطٰنُ

هر آئینه کسانیکه روے گردانیدند از شما روزیکه بهم آمدند هر دو جماعت جز این نیست که لغزانید ایشان را شیطان

بِبَعْضِ مَا كَسَبُوْا ۚ وَلَقَدْ عَفَا اللّٰهُ عَنْهُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ۝

بسوی بعض آنچه کردند و گرآئینه عفو کرد خدا از ایشان هر آئینه خدا آمرزنده بردبار است

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتًا ۭ بَلْ اَحْيَاۗءٌ

و مرده گمان مکن کسانے را که کشته شدند در راه خدا بلکه زنده اند

عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُوْنَ ۝ فَرِحِيْنَ بِمَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۙ

نزد یک پروردگار خویش روزی داده میشوند شادمان بآنچه عطا کرده است خدا ایشان را از فضل خود

وَيَسْتَبْشِرُوْنَ بِالَّذِيْنَ لَمْ يَلْحَقُوْا بِهِمْ مِّنْ خَلْفِهِمْ ۙ اَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

خوشوقت میشوند بسبب آنانکه هنوز بایشان نه پیوسته اند از پس ایشان بسبب آنکه هیچ خوف نیست بر ایشان

وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ۝ يَسْتَبْشِرُوْنَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ

و نه ایشان اندوهناک شوند خوشوقت میشوند بنعمت خدا و فضل او و آنکه خدا ضایع نمی کند

ع جزو ۴ رکوع ۱۲

ع جزو ۴ رکوع ۱۲

ع جزو ۴ رکوع ۱۲

اَجْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ اَلَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ مِنْ بَعْدِ مَآ اَصَابَهُمُ

مزد مومنان را کسانیکه قبول کردند حکم خدا و رسول را بعد از ان که رسیده بود بایشان

الْقَرْحُ ۚ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا اَجْرٌ عَظِيْمٌ ۝ اِلٰى اِنْ كُنْتُمْ

زخم برای آنانکه ازین جماعت نیکوکاری کردند و تقوے کرده اند مزد بزرگ است تا ان گفتم

مُّؤْمِنِيْنَ ۝ عَنْ رَفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ قَالَ جَآءَ جِبْرَئِيْلُ اِلَى النَّبِيِّ

مومنین روایت است از رفاعه بن رافع گفت آمد جبرئیل بسوے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا تَعُدُّوْنَ اَهْلَ بَدْرٍ فِيْكُمْ قَالَ

صلے اللہ علیہ وسلم گفت در چه مرتبه میدارید و از کدام طائفه میشمارید شما اهل بدر را در میان شما فرمود

مِنْ اَفْضَلِ الْمُسْلِمِيْنَ اَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا وَقَالَ وَكَذٰلِكَ مَنْ شَهِدَ

آنحضرت میشماریم ما در میان خود افضل مسلمانان یا گفت آنحضرت در جواب جبرئیل کلمه که مانند این کلمه است گفت

بَدْرًا مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ۝ وَعَنْ حَفْصَةَ ؓ قَالَتْ قَالَ

ملائکه میشماریم ما کسے را که حاضر شده است از ملائکه روایت کرد این حدیث را بخاری و روایت است از حفصه گفت حفصه فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّيْ لَاَرْجُوْ اَنْ لَّا يَدْخُلَ النَّارَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی من هر آئینه امیدے دارم که در نیاید آتش دوزخ را

اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اَحَدٌ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَةَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَلَيْسَ

اگر خواسته است خدا تعالی هیچ یکے که حاضر شده است بدر را و حدیبیه را گفتم یا رسول اللہ ایا نیست

قَدْ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَاِنْ مِّنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا قَالَ فَلَمْ تَسْمَعِيْهِ يَقُوْلُ

که تحقیق گفته است خدا تعالی و نیست از شما هیچ یکے مگر آنکه در آینده است آتش دوزخ را فرمود پس شنیده تو خدا تعالی

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَفِيْ رِوَايَةٍ لَا يَدْخُلُ النَّارَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ

پس رستگاری میدهیم آن کسانے را که تقوے کرده اند و در روایتے آمده که در نمی آید بآتش اگر خواسته است خدا

مِنْ اَصْحَابِ الشَّجَرَةِ اَحَدٌ مِّنَ الَّذِيْنَ بَايَعُوْا تَحْتَهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

از اصحاب شجره هیچ یکے از آن کسانیکه بیعت کردند بآنحضرت زیر شجر رواه مسلم

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ كُنَّا يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ اَلْفًا وَاَرْبَعمِائَةٍ قَالَ لَنَا

وروایت است از جابر رضہ گفت جابر بودیم ما روز حدیبیہ یکہزار وچہارصد کس گفت مارا

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْتُمُ الْيَوْمَ خَيْرُ اَهْلِ الْاَرْضِ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم شما امروز بہترین اہل زمین اید

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

متفق علیہ واز جابر رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ اَحَدٌ مِمَّنْ بَايَعَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ رَوَاهُ

وسلم درنمی آید بآتش ہیچ یکے ازان کسیکہ بیعت کرد آنحضرت را زیر شجر رواہ

التِّرْمِذِيُّ تَسْمِيَةُ مَنْ سُمِّيَ مِنْ اَهْلِ بَدْرٍ فِي

الترمذی اسم از اسمہاے اہل بدر در

الْجَامِعِ الْبُخَارِيِّ اَلنَّبِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ الْهَاشِمِيُّ

جامع البخاری نبی محمد بن عبد اللہ ہاشمی

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُثْمَانَ اَبُوْ بَكْرِنِ الصِّدِّيْقُ

صلی اللہ علیہ وسلم عبد اللہ بن عثمان ابو بکر صدیق

اَلْقُرَشِيُّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ الْعَدَوِيُّ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ الْقُرَشِيُّ

قریشی رضہ عمر بن الخطاب رض کہ از اولاد عدی بن کعب است عثمان بن عفان قریشی رضہ

خَلَّفَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى اِبْنَتِهٖ وَضَرَبَ لَهُ بِسَهْمِهٖ

وگذاشت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم او را بر دختر خود رقیہ بجہت بیمارداری او وتعین کرد مر او را بہرہ وے از غنیمت

عَلِيُّ بْنُ اَبِيْ طَالِبٍ الْهَاشِمِيُّ اِيَاسُ بْنُ بُكَيْرٍ وَبِلَالُ بْنُ رَبَاحٍ مَوْلٰى

وعلی بن ابی طالب ابن عم پیغمبر ہاشمی وایاس بن بکیر وبلال بن رباح مولے

اَبِيْ بَكْرِنِ الصِّدِّيْقِ وَحَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ الْهَاشِمِيُّ حَاطِبُ بْنُ

ابی بکر الصدیق افضل شہدا حمزہ بن عبد المطلب ہاشمی و حاطب بن

أَبِي بَلْتَعَةَ حَلِيفُ لِقُرَيْشٍ وَأَبُو حُذَيْفَةَ بْنُ عُقْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ الْقُرَشِيُّ حَارِثَةُ

ابی بلتعه هم سوگنداست مر قریش را و ابو حذیفه بن عقبه بن ربیعه القرشی حارثه

بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيُّ قُتِلَ يَوْمَ بَدْرٍ وَهُوَ حَارِثَةُ بْنُ سُرَاقَةَ كَانَ

بن الربیع انصاری که کشته شد روز بدر و وے حارثه بن سراقه است که بود در

فِي النَّظَّارَةِ خُبَيْبُ بْنُ عَدِيٍّ الْأَنْصَارِيُّ وَمِنْهُمْ خُنَيْسُ بْنُ حُذَافَةَ

نظر کنندگان خبیب بن عدی الانصاری خنیس بن حذافه

السَّهْمِيُّ وَمِنْهُمْ رَافِعُ بْنُ عَبْدِ الْمُنْذِرِ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ الْأَنْصَارِيُّ وَمِنْهُ

السهمی و رفاعه بن عبد المنذر رفاعه بن رافع انصاری

أَبُو لُبَابَةَ الْأَنْصَارِيُّ الزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ الْقُرَشِيُّ زَيْدُ بْنُ سَهْلٍ

ابو لبابه انصاری زبیر بن عوام قریشی زید بن سهل

أَبُو طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيُّ أَبُو زَيْدٍ الْأَنْصَارِيُّ سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ

ابو طلحه انصاری ابو زید انصاری سعد بن مالک

الزُّهْرِيُّ سَعْدِ بْنِ خَوْلَةَ الْقُرَشِيُّ سَعْدُ بْنُ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ

زهری سعد بن خوله القریشی سعد بن زید بن عمرو بن نفیل

الْقُرَشِيِّ سَهْلُ بْنُ حُنَيْفٍ الْأَنْصَارِيُّ ظُهَيْرُ بْنُ رَافِعٍ الْأَنْصَارِيِّ

قریشی سهل بن حنیف انصاری ظهیر بن رافع انصاری

وَأَخُوهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ الْهُذَلِيُّ وَمِنْهُ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ

و برادر او عبد الله بن مسعود هذلی و عبد الرحمن بن عوف

الزُّهْرِيُّ عُبَيْدَةُ بْنُ حَارِثٍ الْقُرَشِيُّ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ

الزهری عبیده بن حارث قریشی عباده بن الصامت

الْأَنْصَارِيُّ عَمْرُو بْنُ عَوْفٍ حَلِيفُ بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ عُقْبَةُ

انصاری عمرو بن عوف حلیف بنی عامر بن لوی عقبه

ابن عمرو الانصاری رضہ عامر بن ربیعۃ العنزی رضہ عاصم بن ثابت الانصاری

ابن عمرو انصاری عامر منسوب بربیعہ بیکے اجداد اوست عاصم بن ثابت انصاری

عویم بن ساعدۃ الانصاری عتبان بن مالک الانصاری

بدریست وعویم بن ساعدہ انصاری بدریست عتبان بن مالک انصاری

قدامۃ بن مظعون رضہ قتادۃ بن النعمان الانصاری معاذ بن

قدامہ بن مظعون قتادہ بن النعمان انصاری معاذ بن

عمرو بن الجموح معوذ بن عفراء واخوہ مالک بن ربیعۃ

عمرو بن الجموح معوذ بن عفراء وبراور او مالک بن ربیعہ

ابو اسید الانصاری مسطح بن اثاثۃ بن عباد بن المطلب

ابو اسید انصاری مسطح بن اثاثہ بن عباد بن المطلب

ابن عبد مناف مرادۃ بن الربیع الانصاری معن بن عدی

بن عبد مناف مرادہ بن الربیع انصاری معن بن عدی

الانصاری مقداد بن عمرو الکندی حلیف بنی زہرۃ هلال

انصاری مقداد بن عمرو الکندی حلیف بنی زہرہ ہلال

ابن امیۃ الانصاری رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین فضل

بن امیہ انصاری رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین فضیلت

اویس القرنی رضہ عن عمر بن الخطاب رضہ ان رسول اللہ

اویس قرنی رضہ از عمر خطاب رضہ مرویست کہ آنحضرت

صلی اللہ علیہ وسلم قال تجیء رجلا یاتیکم من الیمن یقال

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مردے می آید از جانب یمن گفتہ میشود

لہ اویس لا یدع بالیمن غیر امہ لہ قد کان بہ بیاض فدعا اللہ

او را اویس میگذارد در آن مرد درین جزما دریکہ مراورا ست بحقیق بود بوے سفیدی پس دعا کرد خدا را

فَاَذْهَبَهُ اِلَّا مَوْضِعَ الدِّيْنَارِ اَوِ الدِّرْهَمِ فَمَنْ لَقِيَهُ مِنْكُمْ فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ

پس دور کرد خدا آنرا مگر مقدار دیناری یا درهمی پس کسیکه پیش آید او را از شما پس باید که طلب آمرزش کند

وَفِيْ رِوَايَةٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ خَيْرَ

و در روایتی این چنین آمده است که گفت عمر شنیدم پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم را که میگفت بدرستی بهترین

التَّابِعِيْنَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ اُوَيْسٌ وَلَهُ وَالِدَةٌ وَكَانَ بِهِ بَيَاضٌ فَمُرُوْهُ

تابعین مردیست که گفته میشود مر او را اویس و مر او را مادریست و بود بان برصی پس امر کنید او را

فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ بَابُ ثَوَابِ هٰذِهِ الْاُمَّةِ وَكَذٰلِكَ

از وی که استغفار کند مر شما را روایت کرد این حدیث را مسلم باب در ثواب این امت و همچنین ساختیم

جزء ۲ رکوع ۱۶

جَعَلْنٰكُمْ اُمَّةً وَّسَطًا لِّتَكُوْنُوْا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُوْنَ الرَّسُوْلُ

شما را گروهی میانه تا گواه باشید بر مردمان و تا باشد رسول

جزء ۳ رکوع ۲

عَلَيْكُمْ شَهِيْدًا وَكُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ

بر شما گواه باشد شما بهترین امتی که بیرون آورده شد برای مردمان میفرمایید بکار پسندیده

جزء ۴ رکوع ۵

وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَلَوْ اٰمَنَ اَهْلُ الْكِتٰبِ لَكَانَ خَيْرًا

و منع میکنید از ناپسندیده و ایمان میدارید خدا را و اگر ایمان می آورد اهل کتاب هر آینه بهتر بودی

لَّهُمْ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ

ایشان را امروز کامل کردم برای شما دین شما و تمام کردم بر شما نعمت خود را و اختیار کردم

جزء ۶ رکوع ۵

الْاِسْلَامَ دِيْنًا عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اسلام را دین برای شما از ابن عمر رض مرویست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ اِنَّمَا اَجَلُكُمْ فِيْ اَجَلِ مَنْ خَلَا مِنَ الْاُمَمِ مَا بَيْنَ صَلٰوةِ الْعَصْرِ اِلٰى

که فرمود آنحضرت که نیست مدت عمر شما بنسبت مدت عمرهای گذشته امتها مگر مقدار زمانیکه میان

مَغْرِبِ الشَّمْسِ وَاِنَّمَا مَثَلُكُمْ وَمَثَلُ الْيَهُوْدِ وَالنَّصَارٰى كَرَجُلٍ اِسْتَعْمَلَ

فرو شدن آفتاب است و نیست قصه و حال شما نسبت بر یهود و نصاری مگر مانند مردی که در عمل در آورد

عَمَّا أَفَقَالَ مَنْ يَعْمَلُ لِي إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ عَلَى قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ فَعَمِلَتِ الْيَهُودُ إِلَى

مزدوران را پس گفت آنمرد کیست که کار کند برای من تا نیم روز بر یک یک قیراط پس عمل کردند یهود تا

نِصْفِ النَّهَارِ ثُمَّ قَالَ مَنْ يَعْمَلُ لِي مِنْ نِصْفِ النَّهَارِ إِلَى صَلٰوةِ الْعَصْرِ عَلَى

نیم روز پس گفت آنمرد کیست که عمل کند مرا از نیم روز تا نماز عصر بر

قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ فَعَمِلَتِ النَّصَارٰى مِنْ نِصْفِ النَّهَارِ إِلَى صَلٰوةِ الْعَصْرِ عَلَى

یک یک قیراط پس کار کردند نصاری از نیم روز تا نماز عصر بر

قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ ثُمَّ قَالَ مَنْ يَعْمَلُ لِي مِنْ صَلٰوةِ الْعَصْرِ إِلَى مَغْرِبِ الشَّمْسِ

یک یک قیراط پس گفت آنمرد کیست که عمل کند مرا از نماز عصر تا فرو شدن آفتاب

عَلَى قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ أَلَا فَأَنْتُمُ الَّذِينَ تَعْمَلُونَ مِنْ صَلٰوةِ الْعَصْرِ إِلَى الْمَغْرِبِ

بر دو دو قیراط دانا و آگاه باشید پس شمائید آن کسانیکه عمل میکنید از نماز دیگر تا فرو رفتن

الشَّمْسِ لَكُمُ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ فَغَضِبَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى فَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ

آفتاب آگاه باشید که مر شما راست اجر دو چند پس در خشم آمدند یهود و نصاری پس گفتند ما بیشتریم

عَمَلًا وَأَقَلُّ عَطَاءً قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فَهَلْ ظَلَمْتُكُمْ مِنْ حَقِّكُمْ شَيْئًا قَالُوا

از روی عمل و کمتریم از روی عطا سبب چیست گفت خدا تعالی پس آیا ظلم کردم و کم کردم از حق شما چیزی را گفتند

لَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فَإِنَّهُ فَضْلِي أُعْطِيهِ مَنْ شِئْتُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

گفت خدا تعالی پس این تضعیف اجر فضل کرم من است میدهم هر که را میخواهم روایت کرد این حدیث را بخاری

أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ مِنْ أَشَدِّ

ابو هریره رضی الله عنه روایت است که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود که از سخت ترین

أُمَّتِي لِي حُبًّا نَاسٌ يَكُونُونَ بَعْدِي يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ رَآنِي بِأَهْلِهِ وَمَالِهِ

امت من در محبت و دوستی مرا مردمان اند که میباشند و پیدا میشوند پس از من دوست میدارد یکی از ایشان

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت کرد این را مسلم و روایت است از معاویه رضی الله عنه گفت شنیدم من آنحضرت را صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا يَزَالُ مِنْ أُمَّتِيْ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ بِأَمْرِ اللّٰهِ لَا يَضُرُّهُمْ

علیہ وسلم کہ میفرمود ہمیشہ باشد از امت من گروہے است برپا بامر خدا او تقویت دین زیان نمیکند ایشانرا

مَنْ خَذَلَهُمْ وَلَا مَنْ خَالَفَهُمْ حَتّٰى يَأْتِيَ أَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ عَلٰى ذٰلِكَ

کسیکہ فروگذارد و یاری ندہد ایشان را و کسیکہ مخالفت ورزد با ایشان تا آنکہ بیاید امر خدا یعنی قیامت و ایشان

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ است و از جعفر کہ روایت میکند از پدر خود امام محمد باقر و پدرش از جد خود امام حسین شہید کہ گفت فرمود رسول خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْشِرُوْا وَأَبْشِرُوْا إِنَّمَا مَثَلُ أُمَّتِيْ مَثَلُ الْغَيْثِ

صلے اللہ علیہ وسلم شاد شوند شاد شوند از این نیست کہ صفت و حال امت من مانند حال و صفت باران است

لَا يُدْرٰى أَوَّلُهُ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُ أَوْ كَحَدِيْقَةٍ أَطْعَمَ مِنْهَا فَوْجٌ عَامًا

معلوم و مدرک نمیشود کہ آخر این بہتر است یا اول وے یا مانند باغی است کہ خورانیده شد از ان قومی یکسالہ

ثُمَّ أَطْعَمَ مِنْهَا فَوْجٌ عَامًا لَعَلَّ آخِرَهَا فَوْجًا أَنْ يَكُوْنَ أَعْرَضَهَا

پستر خورانیده شد از ان حدیقہ جماعۂ دیگر سال دیگر نزدیک است کہ آخر حدیقہ از روے فوج سہ زیادہ باشد

عَرْضًا وَأَعْمَقَهَا عُمْقًا وَأَحْسَنَهَا حُسْنًا كَيْفَ تَهْلِكُ أُمَّةٌ أَنَا

در عرض و در عمق و نیکوتر از روے حسن چگونہ ہلاک شود امتے کہ من

أَوَّلُهَا وَالْمَهْدِيُّ وَسَطُهَا وَالْمَسِيْحُ آخِرُهَا وَلٰكِنْ بَيْنَ ذٰلِكَ فَيْجٌ

اول او باشم و باشد مہدی میان او و باشد عہد عیسی آخر او ولیکن درمیان آن فوج

أَعْوَجُ لَيْسُوْا مِنِّيْ وَلَا أَنَا مِنْهُمْ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ

کج باشند نیستند آن فوج از من و نہ من ازان ام رواہ رزین و از عمرو بن

شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

شعیب مرویست از پدرش و او از جد عمرو روایت کردہ اند کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

أَيُّ الْخَلْقِ أَعْجَبُ إِلَيْكُمْ إِيْمَانًا قَالُوا الْمَلَائِكَةُ قَالَ وَمَا لَهُمْ

پرسید کہ کدام خلق شگفت ترست نزد شما از روے ایمان گفتند فرشتگان اند فرمود آنحضرت چرا نمیایند

لَا يُؤْمِنُونَ وَهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالُوا فَالنَّبِيُّونَ قَالَ وَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

ایمان نیارند و حال آنکه ایشان نزد خداے خود اند گفتند پس پیغمبران اند فرمود آنحضرت چیست مر پیغمبران را که ایمان

وَالْوَحْيُ يَنْزِلُ عَلَيْهِمْ قَالُوا فَنَحْنُ قَالَ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ

نیارند و حال آنکه وحی باز آسمان فرود می آید بر ایشان گفتند پس فرمود چه مانع است شما را که ایمان نیارید شما

وَأَنَا بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و حال آنکه من در میان شما ام گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ أَعْجَبَ الْخَلْقِ إِلَيَّ إِيمَانًا لَقَوْمٌ يَكُونُونَ مِنْ بَعْدِي يَجِدُونَ

بدرستی شگفت ترین و قوی ترین خلق نزد من از روے ایمان هر آینه قومے اند که پیدا میشوند پس از من می یابند

صُحُفًا فِيهَا كِتَابٌ يُؤْمِنُونَ بِمَا فِيهَا وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

نامه ها را که در روے نوشته اند از احکام دین ایمان می آرند بچیزیکه دران صحیفهاست یعنی خائفانه و از عبد الرحمن بن

الْعَلَاءِ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علاء حضرمی روایت است گفت حدیث کرد مرا کسیکه شنید آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

يَقُولُ إِنَّهُ سَيَكُونُ فِي آخِرِ هٰذِهِ الْأُمَّةِ قَوْمٌ لَهُمْ مِثْلُ أَجْرِ أَوَّلِهِمْ

که میگفت بدرستی شان اینست که نزدیک ست که باشد در پسین این امت گروهے که باشد مر ایشان را مانند

يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقَاتِلُونَ أَهْلَ الْفِتَنِ رَوَاهُمَا

ایشان که صحابه اند امر میکنند بمشروع که شناخته شده است وجود آن در دین و باز میدارند مردم را از نامشروع و قتال میکنند

الْبَيْهَقِيُّ فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

بیهقی در دلائل النبوة و از ابو امامه رضی مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ طُوبٰى لِمَنْ رَآنِي وَطُوبٰى سَبْعَ مَرَّاتٍ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود خوشی باد مر کسے را که دید مرا و خوشی باد هفت بار

لِمَنْ لَمْ يَرَنِي وَآمَنَ بِي رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ عَنْ

مر کسے را که ندیده مرا و ایمان آورده بمن بیقین رواه احمد و مرویست از معاویه بن قره از

اَبِیْہِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِذَا فَسَدَ

پدرش روایت کردہ است کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم وقتیکہ تباہ شوند

اَھْلُ الشَّامِ فَلَا خَیْرَ فِیْکُمْ وَلَا یَزَالُ طَائِفَۃٌ مِّنْ اُمَّتِیْ مَنْصُوْرِیْنَ

اہل شام پس نیست نیکی در شما و ہمیشہ اند طائفہ از امت من یاری دادہ شدہ برائے نصرت

لَا یَضُرُّھُمْ مَنْ خَذَلَھُمْ حَتّٰی تَقُوْمَ السَّاعَۃُ قَالَ ابْنُ الْمَدِیْنِیِّ

زیان نمیکند ایشان را کسیکہ یاری ندہد ایشان را تا آنکہ برپا گردد قیامت گفت ابن المدینی

ھُمْ اَھْلُ الْحَدِیْثِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض اَنَّ

کہ ایشان اصحاب حدیث اند رواہ ترمذی واز ابن عباس رضہ مرویست کہ

رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اللّٰہَ تَجَاوَزَ عَنْ اُمَّتِیَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بدرستیکہ خدا تعالے درگذرانیدہ است از امت من

الْخَطَاءَ وَالنِّسْیَانَ وَمَا اسْتُکْرِھُوْا عَلَیْہِ رَوَاہُ ابْنُ مَاجَۃَ وَالْبَیْھَقِیُّ

خطا و نسیان را و چیزیرا کہ اکراہ کردہ شدہ اند ایشان بران چیز رواہ ابن ماجہ و بیہقی

وَعَنْ بَھْزِ بْنِ حَکِیْمٍ عَنْ اَبِیْہِ عَنْ جَدِّہٖ اَنَّہٗ سَمِعَ

در روایت است از بہز بن حکیم از پدرش واز جد بہز کہ وے شنید

رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ فِیْ قَوْلِہٖ تَعَالٰی

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میفرمود در تفسیر قول خدا تعالی کہ فرمودہ است

کُنْتُمْ خَیْرَ اُمَّۃٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ قَالَ اَنْتُمْ تُتِمُّوْنَ

کہ بودید شما بہترین امتے کہ برآوردہ شدہ برائے مردم گفت شما تمام میکنید

سَبْعِیْنَ اُمَّۃً اَنْتُمْ خَیْرُھَا وَاَکْرَمُھَا عَلَی اللّٰہِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ

ہفتاد امت را کہ شما بہترین آنہا و بزرگترین آنہا ئید نزد خدا رواہ ترمذی

وَابْنُ مَاجَۃَ وَالدَّارِمِیُّ وَقَالَ التِّرْمِذِیُّ ھٰذَا حَدِیْثٌ حَسَنٌ

و ابن ماجہ والدارمی و گفت ترمذی کہ این حدیث حسن است

وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز ابو امامہ رضی اللہ عنہ مرویست گفت شنیدم من آنحضرت را

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ وَعَدَنِیْ رَبِّیْ اَنْ یُّدْخِلَ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت وعدہ کردہ است از من پروردگار من کہ داخل میکنم

الْجَنَّةَ مِنْ اُمَّتِیْ سَبْعِیْنَ اَلْفًا لَاحِسَابَ عَلَیْهِمْ

در بہشت از امت من ہفتاد ہزار کہ نیست حساب بر ایشان

وَلَا عَذَابَ مَعَ کُلِّ اَلْفٍ سَبْعُوْنَ اَلْفًا وَثَلٰثُ

و نہ عذاب در حالیکہ میباشند با ہر ہزار ہفتاد ہزار و سہ

حَثَیَاتٍ مِنْ حَثَیَاتِ رَبِّیْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِیُّ

پری ہر دو دست از پری دستہای پروردگار من روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ بَابُ الْحِسَابِ مش وَعَنْ سَعْدٍ رض

و ابن ماجہ در حساب مشکوۃ ست واز سعد رضی

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِمَسْجِدِ

مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گذشت بمسجد

بَنِیْ مُعَاوِیَةَ دَخَلَ فَرَکَعَ فِیْهِ رَکْعَتَیْنِ وَصَلَّیْنَا مَعَهٗ

بنی معاویہ در آمد آنحضرت پس بگذارد در آن دو رکعت نماز و گذاردیم ما نیز با آنحضرت

وَدَعَا رَبَّهٗ طَوِیْلًا ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ سَاَلْتُ رَبِّیْ ثَلٰثًا

و دعا کرد آنحضرت با پروردگار خود را دعاے دراز پس برگشت پس فرمود سوال کردم پروردگار خود را سہ

فَاَعْطَانِیْ ثِنْتَیْنِ وَمَنَعَنِیْ وَاحِدَةً سَاَلْتُ رَبِّیْ اَنْ

پس عطا فرمود مرا ازین دو چیز را و نداد مرا یکے از ان سہ یکے آنکہ سوال کردم رب خویش را

لَّا یُهْلِكَ اُمَّتِیْ بِالسَّنَةِ فَاَعْطَانِیْهَا وَسَاَلْتُ اَنْ

کہ ہلاک نگرداند امت مرا بقحط پس عطا کرد مرا آن را و سوال کردم

لَا يُهْلِكَ أُمَّتِي بِالْغَرَقِ فَأَعْطَانِيهَا وَسَأَلْتُهُ أَنْ لَا يَجْعَلَ

کہ ہلاک نکرداند امت مرا بغرق شدن پس اجابت کرد آن را نیز و خواستم و سوال کردم کہ نگرداند

بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ فَمَنَعَنِيهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ مَالِكٍ

جنگ ایشان را میان ایشان پس منع کرد رواہ مسلم واز مالک

الْأَشْعَرِيِّ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ

اشعری رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستے

عَزَّ وَجَلَّ أَجَارَكُمْ مِنْ ثَلَاثِ خِلَالٍ أَنْ لَا يَدْعُوَ عَلَيْكُمْ

خدا تعالیٰ نگاہداشت شما را از سہ خصلت یکے اینکہ دعاے بد نکند بر شما

نَبِيُّكُمْ فَتَهْلِكُوا جَمِيعًا وَأَنْ لَا يَظْهَرَ أَهْلُ الْبَاطِلِ عَلَى أَهْلِ

پیغمبر شما پس ہلاک شوید شما ہمہ دویگر آنکہ غالب نشود خداوند باطل بر صاحب

الْحَقِّ وَأَنْ لَا تَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

حق وسوم آنکہ جمع نشوید شما بر گمراہی روایت کرد این حدیث را ابو داؤد واز

عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عوف بن مالک رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَنْ يَجْمَعَ اللّٰهُ عَلَى هٰذِهِ الْأُمَّةِ سَيْفَيْنِ سَيْفًا مِنْهَا سَيْفًا

ہرگز جمع نخواہد کرد خدا تعالیٰ بر این امت دو شمشیر یکے از ان امت دیگرے

مِنْ عَدُوِّهَا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي مُوسَى رضہ

از دشمنان آن رواہ ابو داؤد واز ابو موسی رضہ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُمَّتِي هٰذِهِ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم امت من این

أُمَّةٌ مَرْحُومَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُهَا فِي

امت امت رحم کردہ شدہ است نیست بر این امت عذاب در آخرت عذاب ایشان در

الدُّنْیَا الْفِتَنُ وَالزَّلَازِلُ الْقَتْلُ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ

دنیا فتنہا وزلزلہا وقتل است رواہ ابوداؤد

تَمَّ الْمُجَلَّدُ الثَّانِیْ مِنْ کِتَابِ خَیْرِ الْمَوَاعِظِ وَلْیَتَمَتَّعْ بِہٖ کُلُّ عَالِمٍ وَّاعِظٍ

تمام شد جلد دویم از کتاب خیر المواعظ و متمتع برگیرد از ان ہر عالم ناصح

خاتمہ طبع

الْحَمْدُ لِلّٰہِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ وَالصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ عَلٰی نَبِیِّہِ الْکَرِیْمِ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَصَحْبِہِ الْمُہْتَدِیْنَ اِلَی الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِیْمِ۔ کہ درین زمان خیر و برکت نشان ایں مجموعۂ احادیث صحیحہ و نسخۂ جامعہ روایات معتبرہ کہ مشتملہ بر آیات و اخبار و احادیث ترغیب و ترہیب مولفہ مولانا عمدۃ الحاج مولوی محمد زمان خاں شہیدؒ مترجمہ مولوی محمد شاہ صاحب سلمہ الواہب کہ گوش غفلت را آویزۂ ہوش است در سنہ ۱۳۰۲ ہجری بماہ ذوالحجہ در مطبع نظامی مطبوع شدہ بود و کم یاب گشتہ اکنون بمنظر کثرت اشتیاق مشتاقین حسب الحکم عالیجناب معلّی القاب خیر الحاج مولانا مقتدانا مولوی حافظ محمد انوار اللہ خاں صاحب باہتمام مولانا مولوی حافظ محمد ولی الدین صاحب مہتمم مجلس اشاعۃ العلوم در عثمان پریس حیدرآباد دکن بزیور طبع محلی گردید تا کہ تشنہ کامان زلال مواعظ حسنہ از و سیراب شوند۔

غلطنامہ خیر المواعظ جلد ثانی

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲	۱۳	مدر آئید	بدر آئید
۳	۲	گرویدآید	گرویداید
۴	۸	اورد	اورود
۹	۲	برتو اہل	برتو براہل
۱۴	۱۹	مُسْلِمِیْنَ	مُسْلِمَیْنِ
۱۵	۲	ابی دلؤد وآمدہ	ابی داؤد آمدہ
〃	۳	وَحَمِدَا	وَحَمِدَا
۱۶	۱۰	مصافحہ میکردیر	مصافحہ میکردید
۲۲	۸	آدمی خنداند	ادمی خنداند
〃	〃	آدمی میراند	ادمی میراند
۲۸	۴	دوسترین	دوستر زین
۳۵	۱۴	ببب رحمت	سبب رحمت
۳۸	۵	اَمْرُ الْجَاهِلِیَّۃِ	اَمْرَ الْجَاهِلِیَّۃِ
۴۳	۲۰	مربی ذرا	مرابی ذرا
۴۸		سود نہ	اسود سفر
۵۰	۱۰	ثاشت	بَاشَتْ
		فَقَدْ	فَقَدِ
۵۲	۱۱	لَفَشَبَّتُهُ	اَلْغَشَبَّتُهُ
۶۹	۵	عَلٰی نَمِ	عَلٰی نَمِ
۷۰	۱۲	نشستم	نشستم
〃	۲۲	کشادہ مارا	کشادہ مارا
۷۴	۱۸	کردم حم را	کردم رحم را
〃	۲	تنہا	تنہا
۹۹	۲	برد مسلمان را	برادر مسلمان را
۱۰۱	۲	ہیزم رواد	ہیزم رارداہ
۱۰۳	۱۰	آمَرَنِی	اَمَرَنِی
۱۰۴	۷	مردا بخدا	مرد بخدا
۱۲۱	۱۴	بناء مشغول	بناز مشغول
۱۲۶	۸	تَسْکُنُہٗ	تَمْکُنُہٗ
۱۳۲	۱۷	مصافحہ میکردید	مصافحہ میکردید
۱۳۵	۵	اَنْ یَّرْزُقَہٗ	اَنْ یَّرْزُقَہٗ
۱۳۶	۳	شَرَحَ	شَرَحَ
۱۳۸	۳	تَشِبُّ	یَشِبُّ
۱۴۰	۱۵	کَانُوْ	کَانُوْا
۱۴۲	۱۰	آپچیز	اَیچیز
۱۴۳	۱۵	اَلْمَلُوْكِ	اَلْمُلُوْكُ
۱۴۶	۳	اِحْرِصْ	اِحْرِصْ
〃	۲۱	اَمَرْنَکُمْ	اَمَرْتُکُمْ
۱۴۷	۲۱	اُصِیبَتْ	اُصِیبَتْ
〃	۲۲	کاسنکی	کاشکی
۱۴۸	۷	فاسأل	فاسأل
۱۵۱	۷	اَحَدًا	اَحَدًا
۱۵۷	۷	اَذْنَبْتُ	اَذْنَبْتُ
۱۶۳	۵	فِیْهَا	فِیْهَا
۱۶۶	۱۱	لِیُعَذِّبَتَہٗ	لِیُعَذِّبَتَہٗ
۱۶۸	۵	سَیِّئَۃً	سَیِّئَۃً
۱۷۸	۱۳	کَأْسًا	کَأْسًا
۱۹۴	۳	لَخَیْمَۃَ	لَخَیْمَۃَ
۱۹۷	۹	فیقول	فنقول
۲۰۳	۸	ازکیدمیگریزد	میگریزد
۲۰۷	۵	شَبَّتْ	شَبَّتْ
۲۰۷	۳	صُمْتِیْ	صَمْتِیْ
۲۱۰	۲۱	یَعَضُّ	یَعَضُّ
۲۱۶	۳	شَیْئٌ	شَیْئٌ
۲۲۵	۱	الزبدۃ	الزبدۃ
〃	۷	اَلْمَدِیْنَۃَ	اَلْمَدِیْنَۃَ
۲۲۶	۳	حد	حَدِیْد
〃	۳	وَجْوَهُمْ	وُجُوْهُهُمْ
〃	۹	فَیُجَیِّبُهُمْ	فَیُجِیْبُهُمْ
۱۴۵	۱	شَعْرِہٖ	شَعْرَہٗ
〃	۱۵	فَیُقْرَاُ	فَیَقْرَأَ
۱۴۵	۱۰	فَجَحَدَتْ	فَجَحَدَتْ
۲۵۰	۱۵	اُبَیّ	اُبَیّ
۲۵۱	۰	فَیْرَ	غَیْرَ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲۵۱	۷	لِيُصَلِّيَهُ	لِيُصَلِّيَهُ
		صدرًا	صَدْرًا
۲۵۷	۱۳	اِضْحِيَانِ	اِضْحِيَانِ
۲۷۵	۱۲	فَيَتَحَنَّثُ	فَيَتَحَنَّثُ
۲۸۷	۱	دِحْيَةُ الْكَلْبِيِّ	دِحْيَةُ الْكَلْبِيُّ
۲۸۹	۱۸	لَشَاشَتُهُ	بَشَاشَتُهُ
۲۹۵	۵	فَرَحَّبَ	فَرَحَّبَ
۳۰۳	۱	بَيْتَهُ	مَيِّتَهُ
۳۱۳	۱۱	يَاصُبَعِهِ	يَاصُبَعِهِ
۳۱۳	۳	الدَّارِمِيُّ	الدَّارِمِيُّ
۳۱۴	حاشیہ	بین وجہ	باین وجہ
۳۵۵	۱۷	اَنْتُمْ	اَنْتُمْ
۳۵۸	۳	اَ لِلّٰهُ	اَللّٰهُ
״	۷	اِذَ	اِذْ
۳۵۹	۳	از بانی	از ابی
۳۶۵	۵	مَا يَجِدُهُ	مَا يَجِدُهُ
״	۱۴	میشوی	می بودی
۳۶۸	حاشیہ	عفن	عطن
۳۷۱	۵	عَاسَةَ	عَائِشَةَ
۳۷۴	۱۳	اَقْتَى	اَفْنَى
۳۷۵	۱۵	رہا کردد گسفند	رہا کرد گوسفند
۳۷۷	۱۶	می در آمد آمد	می در آمد
۳۷۹	۲	مردید	مردید
۳۸۰	۸	ولیست	راولیست

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳۸۱	۷	بِنْ حَزْنٍ	بِنْ حَزْنٍ
״	۸	حاصر	حاضر
״	۱۶	باد و ہای	باد و ہا ے
״	۲۱	در یا	در یا
״	۷	للہم	اللہم
۳۸۲	۲۰	گواہی از دہند	گواہی دادند
۳۸۴	۱	جبرئیل	جِبْرَئِيْلُ
۳۸۶	۱۳	صَعِدَ	صَعِدَ
۳۸۷	۹	فَحِدَ اللّٰهُ	فَحَمِدَ اللّٰهَ
۳۸۹	۲۱	مِنْ	مَنْ
۳۹۰	۱	فَاَخْبَرْتَهُ	فَاَخْبَرْتُهُ
״	۴	زرورا	زد ورا
۳۹۵	۵	لَايَجِلُّ	لَا يَحِلُّ
۳۹۹	۲۱	نَسِمْتُ	نَسَمْتُ
۴۱۸	۱۱	تُوَفِّي	تُوُفِّيَ
۴۲۶	۵	ابوالیقطان	ابوالیقظان
۴۴۰	۷	تُصَلِّيَهُ	تُصَلِّيَهُ

Post Graduate Library
College of Arts & Commerce, U. P.